Fondazione Diabete To
Museo del Diabete
Libri Antichi
43

B321

Ex Libris physici Doctoris
Teodori Mariæ Martinoni
habitantis Lugani
Anno Dni 1728

Emptus pretio librarum quinq: imperialium
in insigni Mediolani Civitate

MUSEO DEL DIABETE
della Associazione
KAREN BRUNI BÖCHER
Via Beaumont Tel. 011/447712
10138 TORINO

GEORGII
BAGLIVI
OPERA OMNIA
MEDICO-PRACTICA, ET ANATOMICA.

Daniele Capponi

GEORGII BAGLIVI

Medic. Theoric. in Romano Archilyc. Prof. Societatis Regiæ Londinensis, Academ. Imp. Leop. &c. Collegæ,

OPERA OMNIA
MEDICO-PRACTICA, ET ANATOMICA.

Editio Tertia Veneta post Gallicam Octavam.

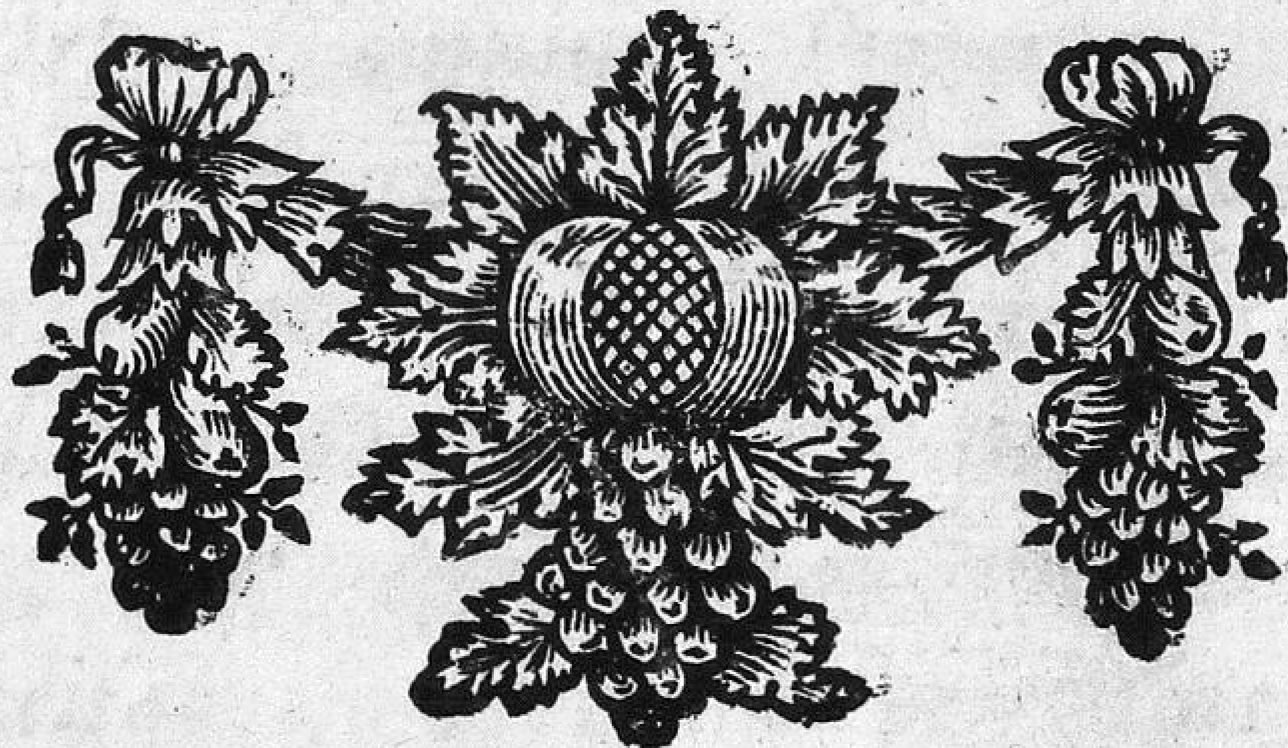
Cui præter Dissertationes, & alios Tractatus ultimæ Editioni adjunctos.

ACCEDUNT

Ejusdem Baglivi Canones de medicina solidorum; Dissertatio de progressione Romani Terræmotus; de Systemate, & usu motus solidorum in corpore animato; de Vegetatione Lapidum, & analogismo circulationis maris ad circulationem sanguinis.

NEC NON

J. D. SANTORINI Opuscula quatuor; de Structura, & motu fibræ; de Nutritione animali; de Hæmorrhoidibus, & de Catameniis.

VENETIIS, MDCCXXVII.
Apud Jacobum Tomasinum.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

GEORGII BAGLIVI

Medic. Theoric. in Romano Archigy. Prof. Societatis Regiae Londinensis, Academ. Imp. Leop. &c. Collegae,

OPERA OMNIA MEDICO-PRACTICA, ET ANATOMICA.

Editio Tertia Veneta post Gallicam Octavam,

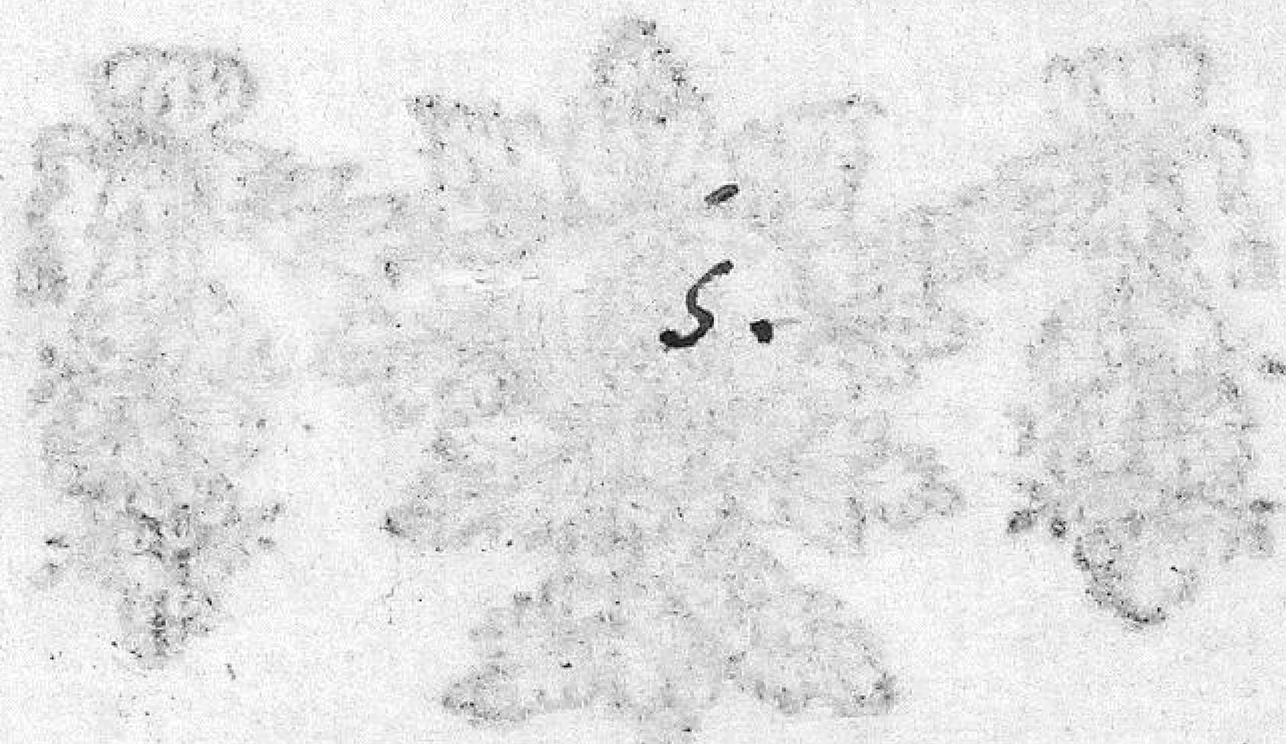
Cui praeter Dissertationes, & alios Tractatus ultimae Editioni adjunctos

ACCEDUNT

Ejusdem Baglivi Canones de medicina solidorum; Dissertatio de progressione Romani Terraemotus; de Systemate, & usu motus solidorum in corpore animato; de Vegetatione Lapidum, & analogismo circulationis maris ad circulationem sanguinis.

NEC NON

J. D. SANTORINI Opuscula quatuor; de Structura, & motu fibrae; de Nutritione animali; de Haemorrhoidibus, & de Catameniis.

VENETIIS, MDCCXXVII.

Apud Jacobum Tomasinum.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

INNOCENTIO XII. PONTIFICI MAXIMO,

GEORGIUS BAGLIVUS. Felicitatem.

Blaturus Tibi SUMME PONTIFEX; meum hoc novi hominis, & quam maximè tenuitatis suæ conscii, Opusculum, planè diffiderem, nisi apud quoscumque Litterarum, bonarumque Artium Cultores, invaluisse morem animadverterem, ut vigiliarum, laborumque suorum Tibi fætus consecrarent. Id autem quàm meritò ab illis fiat, nil attinet dicere. Quicquid enim, ut cæteras Orbis partes taceam, in hac tua Urbe, omnium Principe, egregium, præclarumque prodit, id certè Tibi, tanquam præcipuo Auctori acceptum referri debet. Enim verò eccui potiùs, quàm ei, qui non solùm Dominus Fundi est, sed sementem quoque suggerit, & Agricolarum industriam hortationibus præmiisque excitat, agrorum primitias Colonus offerat, Unde mirabilis ille, & ad harmoniam, ut ità loquar, Mundi cantus existit, cum scilicet in Principis gloriam, doctorum Virorum monumenta cedunt, & vicissim ex Prin-

cipis

cipis approbatione, hi laborum suorum præmium consequuntur. At hæc causa, quæ ad alios æquè omnes pertinet, meam deputo præcipuam; quippè quem de reditu in Patriam jam cogitantem, non solùm consilii auctoritate, sed liberali (quæ tua humanitas est) invitamento retinuisti. Quo factum est, ut non solùm in hac, quam profiteor Arte, doctorum complurium Virorum exempla ad imitandum habuerim; sed etiam ex tua in Litteratos munificentia, & in qualicumque Studiosorum conatu adjuvando, benignitate, ad oblatum mihi munus persequendum, novum ardorem mentis conciperem. Et certè confidentis animi spes minimè fefellit. Tuo quippè fretus patrocinio, Anatomicæ Cathedram in Almæ Urbis Archilycæo nuper obtinui. Qua quidem in re, eó majores tibi gratias, & agere, & habere debeo, quod neque favori, neque tuæ, qua Parentes mei aliquando dignati sunt, familiaritati datum quippiam volueris, sed totum per sanctissimas, atque incorruptas Justitiæ leges, transigi negotium jusseris. Ita enim non modò, quo me ornasti beneficium, sed etiam si quid laudis, atque existimationis inter Æquales ex publica concertatione Anatomica nuper collegerim, id omne me tibi debere profiteor. His omnibus, iisque justissimis de causis, SUMME PONTIFEX, hoc mihi sumpsi, ut Tibi dicatas, ac inscriptas emitterem has meas de re medica Lucubrationes, quas si minus ob Scriptoris meritum, at certè propter Artis præstantissimæ dignitatem, Tibi probatum iri confido: quæ quidem Ars, quamvis apud Mortales magni semper æstimata fuerit, majori utique in pretio haberetur, si per eam consequi liceret, ut numquam deteriori loco esset, sed semper constaret sibi, qua huc usque in publicum Urbis, & Orbis commodum usus es, firma, vegetaque corporis valetudo, & excelsæ mentis vi perpetuò responderet. Quod tantum beneficium, si nobis Deus concesserit, quid ampliùs sperari possit,

non

non video; siquidem nihil vel animo fingi potest felicius ea Republica, in qua, ut jam videmus, revocatis à gratia, & pretio, ad meritum, virtutemque dignitatibus, Legum reverentia, & æquitatis Religio revirescunt. Communis Pauperum res, per te fundata, opibus juxtà, ac pietatis legibus feliciter instituitur. Ecclesiastica disciplina emendatur, & pristino splendori redditur; ac Evangelii Præconum in omnes terrarum Orbis partes, inque abditum usque Orientem missionis, magno pecuniæ numero sustentantur, Quæ quoniam ingentia beneficia, à te uno in universum genus humanum proficiscuntur: cùm diuturnam Tibi, SUMME PONTIFEX, à Deo Opt. Max. incolumitatem deprecamur, vereor profectò, ne nostram rem agere, & ad fructum nostrum potiùs, quàm ad ejus, quem diligimus commoda, preces nos referre, quis existimet. Vale.

Romæ Nonis Octobr. MDCCXXI.

NOI REFORMATORI

Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di revisione, ed approbazione del P. F. Tommaso Maria Gennari Inquisitore nel Libro intitolato: *Georgii Baglivi Opera Omnia Medica-Practica & Anatomica* non v'esser cos'alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Attestato del Segretario Nostro, niente contro Prencipi, e buoni costumi, concedemo Licenza à *Giacomo Tomasini* Stampatore che possi esser stampato osservando gl'ordini in Materia di Stampe, e presentando le solite copie alle Publiche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. 8. Marzo 1714.

(Carlo Ruzzini Kav. Proc. Reff.
(
(Alvise Pisani Kav. Proc. Reff.

Agostino Gadaldini Seg.

PRÆ-

PRÆFATIO

TOTIUS OPERIS NATURAM HUJUSQUE Editionis additamenta exponens,

Ubi de Systematum usu, differentiis, delectu; Imprimis, de Bagliviani systematis utilitate, commodis & præstantia disseritur.

Ibidem habes responsa ad quorumdam scripta, dicta, Susurros.

CCE quod omnibus in votis erat, auctum prodit in lucem Baglivianum opus. Hic enim habes inedita non solùm, quæ benè multa sunt & apprimè utilia, sed quæ edita quoque fuerant, appendicibus variis, novisque argumentis, observationibus & experimentis munita. Itaque novum hodiè non minùs illud opus videbitur, quàm cùm novum erat, ut potè additamentis novis iterùm factum recens. Præterquam quod enim novis semper blanditur illecebris quidquid Baglivum sapit, multa habent ultimò recusa hæc illius opera, quæ ut in aliis authoribus, ita in aliis editionibus desiderantur. Pullulant quidem undique recentium scripta, sed ex iis plurima animos inescant non pascunt; Bagliviana verò placent, & instruunt, adeò ut ex iis numquam recedas nisi melior factus, doctior, peritior. Discriminis hujus ratio est, quod non pauci phantasiæ lascivientis ludibria offerant, Baglivus naturæ imitamina. Hoc ut exequeretur, statim ac è primo limine medicinam salutavit, in ipsomet medicatricis naturæ sinu educandum se commisit, ut illius mores, ingenium, agendi rationes quasi cum lacte hauriret. Hanc ob rem non opinionum commenta, non hominum opiniones sectatus, sed morborum historias, diagnosin, prognosin, curationes, morbos inter & ægros versando, didicit; quod ipsissimum esse ac creatoris digito duci, is facilè agnoscet, quem non fugerit easdem esse creatoris ac naturæ leges. Tali usus magisterio, morborum, & remediorum arcana improbo labore, propriisque quasi stipendiis assecutus est, veram id est methodum practicis observationibus suffultam, inconcussisque munitam legibus, quam in hoc studio tenuit viam, quæ expertus est pericula, difficultates, commoda, incommoda notavit. Tum remediorum sudoriferorum, *refermentantium*, purgantium imprimis descrisit scandala; insuper quæ à melioris notæ medicis observata fuerant ne quid prætermittere videretur, usu proprio confirmavit; qua ratione, quibus authoribus adhibenda fides, quibusve renuenda facto periculo didicit. Tandem remoras congessit & impedimenta quæ artis medendi progressus hucusque retardarunt. Talia sunt ex,

quibus conflavit author clarissimus suos de praxi medica tractatus. Sed ne posteris periret illius labor, laborisque ratio; veriùs, ut eodem imposterùm collimarent omnium studia atque conatus, quibus ad ultimum, quantum fert humana imbecillitas, artis fastigium perveni rent, non vanam, aut possibilem nusquam (quod de republica Platonis commentum fuit) sed utilissimarum academiarum disciplinam, leges, instituta, mira sua sapientia ibidem proponit, ad quorum normam ad medicinæ studium ingenia formarentur. Ex his omnibus facile intelliget æquus rerum æstimator ultimam ferè manum recentium inventis imposuisse Baglivum, complementum saltem quoddam & coronidem addidisse concupitam diù, sed desideratam semper medendi nempe methodum, quæ cum practicis veterum observationibus concordans novis non repugnaret. Hæc quidem non omninò ad scholarum methodos concinnata videbitur, sed, quod rei caput est, naturæ legibus & experientiæ accommodatam, eam comperient artis pudentes. Novam medendi methodum aggressus erat meritissimus vir Sylvius de le Boe, varia quoque ad hoc argumentum spectantia invenias apud Vvillisium, Ettmullerum, Vvaldschmit, Sydenhamium imprimis omnes artis proceres dignissimos; sed hanc spartam nemo Baglivo nostro, pleniùs ornavit. Latiùs adhuc patet librorum illius de praxi utilitas. Anxiè, & diù conquisierant artis sapientes, veram studii medici normam, quàm hic passim inculcat Baglivus noster, legitimum librorum usum & selectum describendo, adeò ut quod naucleris naotica pyxis, id ipsum erit medentibus Baglivianum opus.

Tot bona, quæ ex prima Bagliviana editione speranda erant, augere, non in promptu videbantur; præstitit tamen clarissimus author; quod quasi ex ungue leonem recognosces ex appendicibus ad pleuritidem, & de febribus malignis & mesentericis. Noverat (quod peritioribus datum est) quasdam esse pleuritides & febres, quæ catharsin præcociorem postulant. Talium ergo ætiologias, caracteres ingenia describit, ne (quod non paucorum conterraneorum ipsius, cum ad medicinam animum appulit, vitium * erat) omnibus idem cothurnus aptaretur, ad omnes febres præconem trahendo catharsin, quæ quibusdam tantùm concedenda erat. Hanc autem in scribendo curam eò magis sibi injunxit, quòd insurrexerat ubique in suis de praxi libris in præcocem & præposterum usum purgationis: ne igitur palinodiam canere putaretur, propriis signat notaculis quænam sint morborum acutorum genera, quæ in purgationis negotio festinam medentis manum requirebant prudenti hac cautione audentioribus inexercitatorum consiliis occurrit, qui suburram primarum viarum ubique supponendo, maximè cùm ad manum magis sit, & ad vulgi captum ejusmodi systema, purgant assiduè atque repurgant diorismo, crisi, coctione cæterisque curationum legibus suis deque habitis. Hos ut antevertat aut emendet abusus, febri mesentericæ tantùm & lymphaticæ festinatam convenire catharsin admonet, tuncque solùm ubi fomes est *in primis viis*, *lymphæ* nempe *syderatio*, * *& concretio*, id est iners quidam

humor

* Baglivi epist. p. 462

* Idem pag. 33.

humor mora lentescens, absque ulla inflammationis * suspicione: pro clausula addendo symptomatum remissionem, ut tutior sit purgatio. Quæ omnia ne pauca viderentur, & ut temperaret usum purgationis in acutis, clamat se *Romæ* scribere & in *aere Romano* *, ubi, ait, ejusmodi morborum apparatus sunt in primis * viis, non in sanguine. Similiter pleuritidem * quæ purgatione indiget, non omnem esse vult, sed aliquam tantùm eamque inferam, modò inflammatio non sit in pulmone, vel, ut ait, modò dolor non sit inflammationis comes, sed congestionis cujusdam humoris & à sale scorbutico oriundus. Hac autem in purgatione jubenda pleuritidis initio, ut cautiùs procedatur, & ne illicò nascente morbo, sæpè nondum cognito, in purgationem irrumperentur, primis diebus frequentioribus enematis alvum molliri suadet, ut sensim ad purgationem aditus pateat, à qua abstinendum esse monet si sint inflammati pulmonis signa, tùm si urina accensa sit, calor acris, lingua resiccata &c. Tandem hoc purgandi consilium ne audentius videatur, aut inauditum, nobiliorum practicorum auctoritatibus, quas ibidem cumulavit, voluit stabiliri. Tantæ molis erat à medentium mentibus, juniorum imprimis, festinatæ purgationis offendicula removere. Quæ omnia ex Baglivo confirmant, & raram esse (quod Hippocratis monitum est) purgationis necessitatem ineuntibus acutis, nec eam terendam esse omnium manibus, nec promiscuè tentandam, nec denique trahendam in morem. Præcox ergò & iteranda purgatio scitæ manus & industriæ opus erit, concedendum iis, quos æquus amavit Jupiter, quibus è meliore luto finxit præcordia; opus inquam, quod in arte recocti sagacitatem commendare poterit & sapientiam, nusquam juniorum acuere temeritatem. Quot enim & quanta in artis heroibus mirari decet quæ pumiliores dedecet imitari. Porrò purgationem tot cautionibus circumseptam indulgere, illius pericula narrare est, morborumque aut circumstantiarum, aliquot non omnium nec omnis loci, aut temporis remedium describere, ut patet ex clarissimi authoris responso pag. 460. ad elegantissimam epistolam D. Andry medici Parisiensis, ubi mentem suam de purgatione initio morborum expressiùs & pleniùs aperit Baglivus.

* Idem p. 38.
* Idem p. 35. & 225.
* Idem p. 33. 34.
* Idem appendice ad pleuritidem: passim pag. 24. &c.

Multa alia, quæ huic editioni propria sunt, reperies à pag. 40. ad pag. 64. Quæ enim inter has paginas interjecta sunt, inedita erant, sed exquisita, ubique Baglivo digna, iis enim methodi medendi pars maxima, aut optima continetur. Aliunde multa adhuc occurrent inter legendum, eaque nec pauca nec contemnenda, quæ dum sapientissimi authoris produnt peritiam, salivam omnibus movebunt, ut quos ille fecit in arte progressus attingere tentent, aut æmulari.

Duos de praxi libros sequitur de fibra motrice specimen variis, multis, ac necessariis, præ cæteris editionibus, hic auctum, imprimis epistolica dissertatione de meningum vi quàm habes pag. 187. tum amplissimis additamentis, quæ hic illic reperies, quorum sunt exempla pag. 180. 196. 219. &c. 226. & sequentibus passimque in variis locis. Hoc autem specimen, quod vocat humanissimus author physiologiæ lo-

co venire potest. Revera enim medicinalem theoriam exponit seù vitæ, & santitatis causas. Nec est unde aliquis perperam aut temerè factum putet, quòd hic phisiologica pars, alteri quæ de praxi est præmissa non fuerit, post inventam enim medicinam quærenda est ratio, non post rationem quærenda medicina. Porrò rationem illam nullibi melius reperies quàm in hoc Bagliviano opere. Hic enim non hypotheses è cerebro natas, non caduca principia, non comminiscentis ingenii ludos, sed ipsammet operantem offert naturam: quo enim alio nomine designabis solidorum illud cum fluidis æquilibrium, proportionem, æquabilitatem à jugi solidorum visu in fluida, id est oscillationibus pendentem, naturæque majestati tam dignè respondentem: supremum verò creatoris opificium nihil refert magis quàm simplex & nobilis ea tradita hic à clarissimo authore sanitatis ac vitæ causarum descriptio. Cæterum cùm opera Bagliviana commendamus, procul à nobis sit hoc facinus indignum ut cæterorum systemata, ut inutilia aut damnosa reiiciamus omninò, indecorum enim nec ingenui animi est ea despicere per quæ profecimus. Suam igitur unumquodque laudem manere volumus, omniumque conatus laudari; in ea enim qua laborat humana mens brevitate; non pauca primum lucro apponenda habet, quæ postmodum repudianda sunt. Interim errori, aut inconstantiæ non id imputandum est, singula enim suis serviere temporibus & locis, saltem erunt utiliter congesta è quibus ad altiora, & meliora gradus fit. Id autem si cuipiam certè medicinæ indulgendum erit. Corporis enim œconomia quam tractat sublimibus, & exquisitis iis rebus simillima est, de quibus meditatis quantumlibet faciliùs asseras quid non sint quàm quid sint. In hac rerum caligine, si aliquid à rei veritate alienum effutierint systematum conditores, tolerandi tamen audiendique, cùm enim illorum labore jam compertum sit quid non sint sanitatis aut morborum causæ, in id quod sint breviùs, & faciliùs inquiretur. Salvo tamen cæterorum honore, de Bagliviano systemate affirmare fas erit, illud esse quod multiplici titulo cætera vincit. Id vitii cæteris fuit, quòd res & instrumenta usurpaverint extranea humano corpori & peregrina. Triplicem hic materiam, atomos ille, acida alii & alcalia admisere, sed quæ tot sunt mentis aut ignium fœtus, totque incongrua hominis vitæ. Talia enim amabo quis unquam humano in corpore pervidit? atomos præcipuè & varios illos materiæ modos? Fidem fortè faciliùs obtinebunt acida & alcalia quæ è sanguine cæterisque succis extorquentur; sed præterquam, quod nativa hæc vix reperias, quem huc usque diorismum statuerunt eorum authores, quo acidorum & alcalium caracteres varietates, discrimina medentibus patefaciant? Illis quidem in promptu fuit suis in officinis tutò experiri, quibus accidit hæc vel illa alcalia saturarent; quibus alcalibus hæc vel illa infrænarent acida, id enim vilium aliquot metallorum & menstruorum jactura & dispendio facilè obtinetur. Verùm similem nobis prodant artem, qua specifica variorum morborum acida propriis alcalibus tutò obtundantur, Si regerant multis certò congruere morbis mercurium, corticem peruvianum

multasque herbas alcalinas, amarorumque ingentes copias; audient hæc omnia usu, meditatione, observatione, casu non infrequenter, prodit à fuisse, iis etiam temporibus, quibus inculta adhuc jacebat chymia, aut ab arte medendi arcebatur. Hinc igitur medicaminum quæ jam experientia ostenderat rationes & ætiologias elucidasse chymiam unicè evincetur, quæ illius laus est quam non invidemus. Sed alterum est quod suspiciosum maximè reddit Chymicorum systema, quod eorum operibus minùs cohæreant eorumdem sermones. Ii ipsi si audiantur ad ravim usque clamant non ignem aut calidum esse, quod in corpore magnam vim habet, nihilominùs tamen (quod dissoni inconditique eorum systematis non contemnendum argumentum est) dum calori in edendis functionibus tribuunt nihil, in iisdem restituendis calori imperium omne concedunt, calidis nempe, aromaticis, sulphureis, volatilibus. Ultimum restat, quod ut in cæteros quoque systematum authores cadit, pariter chymicis objicitur. Omnes veritatis æmulat: res se profitentes, veritatem tamen minùs quàm alienum quid a veritate tractant & meditantur, puram nempe putamque materiam aut materiæ modos circa quos, mirè cavillantes, totos sese exercent. Inveniendæ tamen veritatis dux optima est & magistra inventa veritas, quam unicè meditari, inspici & à philosophis expingi decet. Hac autem ex parte (quæ omnium caput est) tantùm cætera superat Baglivi systema, quantum viburna cupressi. Medicæ veritatis avidus author noster sapientissimus, primò quidquid, non de rebus extraneis, sed de medendi arte & corporis œconomia verum proditum est atque compertum sibi sumit, hinc observationum serie tanquam filo Ariadeneo ductus, alias occupat attingitque veritates. A veritate autem ad veritatem progrediendo, ipsius veritatis vestigia calcare est. Sic plures assecutus veritates singulares aut veritatum circumstantias, ad id tandem pervenit asseverandum quod universim de sanando corpore humano verum est. Systema id est medicinale assequitur ipsi innixum veritati; tutum certè ad veritatem iter, certamque dubio procul hujus inquirendæ methodum! ex veritate enim quid aliud sperandum nisi veritas? Hanc ut certiùs obtineat non alienam ut vides suscipit explorandam materiem, unde analogismo ducto aliquid verisimile de corporis œconomia aut arte medendi concludat, sed ipsas meditari aggreditur corporis humani partes, easque non fluidas tantùm, quod omnium hactenus erratum fuit, sed fluidas simul & solidas, quas non ignium tormentis, quæ fucant & adulterant, sed aut scalpelli acie & mentis oculis, aut manuum dexteritate, quæ inviolatam partium structuram repræsentat. Tandem in instituendo rerum medicarum analogismo, non ex dubiis rebus & incertis veritatem expiscatur, sed ex rebus compertis & quæ in confesso sunt; non enim ex materia aut materiæ modis eam mutuatur, sed ex ordine, proportionibus, æquilibrio inditis a creatore corporis partibus, iisque non elementaribus, quæ latent, sed organicis, quæ patent, utpotè quæ iis, quæ præ se ferunt symmetria, concentu & harmonia: quam condunt veritatem, produnt ac mani-

b 3 nife-

nifestant; adeò ut quæ astruit author ex ipsa veritate dimanasse videantur. Ne autem imponat aut impedimento sit multiplex nimis compositarum partium apparatus, simplicissimas organicas examini subiicit, quod clarissimorum virorum consilium fuit, ut ad detegendam earum naturam, quæ magis compositæ sunt, fiat iter. Ejusmodi sunt fibræ, à quibus auspicatur, quarum fabricam, & vim in cadaveribus explorare cùm ambiguum sit, in vivis animalibus earum undulationes, crispaturas, spasmos intuetur, ipsam id est operantem naturam. Sed cùm ex fibris factas esse constet corporis partes, ex singularum viribus, & elatere non temerè infert corporis universi robur. Ampliùs fibrarum vestigat origines, quas cùm à meningibus maxima ex parte duci comperit, meninges instituit membranarum matres, & fibrillarum, quæ ab illis restituendi se & oscillandi vim mutuantur. Tandem ex eo, quòd ubique adsint fibræ & membranæ, ex quibus partes conflatæ sunt, concludit suum quibusque particulis dari elaterem seu nisum, quo fluida, eorumque motus moderantur & perpetuant. Fluida aliunde, resistendo fibrarum (quæ solidorum titulo gaudent) compressionibus, partium alunt oscillatorium motum, qui à meningibus descendens ad ultimas usque vasorum & partium propagines undulatur. Arcanas ejusmodi, & insensibiles oscillationes, ne quis accipiat pro commentis ingennii industriè delirantis, argumenta mutuatur author sapientissimus ex iis partibus, in quibus fatentur omnes manifestam conspici oscillationem, seu vim systalticam, quæ ad ultimas partes attestante sensu propagatur. Itaque in meningibus manifestam systolem observari jubet, quam ad ultimos fines membranarum propagari præterquam quod evincunt in animalibus institutæ observationes, ostendit quoque peristalticus intestinorum motus. Cùm enim in intestinis desinant nervorum mille propagines, in quibus manifestè vigent à cerebro impressæ oscillationes, argumento erunt, in aliis partibus simile quid contingere. Par nec debilius exhibet argumentum cordis systolæ ad ultimos arteriarum exitus omnium consensu propagata; ex quibus omnibus sensibus obvium ducitur testimonium in extremis partium finibus perseverare oscillationes, quæ in meningibus inceperunt.

Interrogant causarum curiosi, undenam tanta hæc meningum vis? an propria iis? an precaria seu mutuatitia? ulteriùs quærunt, qua ratione à cerebro manans undulatio tot inter resistentias & scopulos progrediendo, in ultimis partium finibus adhuc durare possit. Sors eadem, subridendo concludunt meninges manebit, quæ glandulam pinealem, ambæ enim ex æquo, id est nullatenus, undulationes emittere valent, aut accipere. Invitabiles quidem sed otiosas quæstiones & inutiles? Has Oedipus quidam solverit, quid inde ad medendi peritiam utilitatis redundabit & commodi. Enim verò à se, aut ab alio oscillent meninges, ad praxim perinde erit, modò comperta sit earum vis systaltica, jugisque nec interrupta ad extremas partes earum undulatio. Aliundè medentibus satis superque erunt, quæ horum in confirmationem passim tradit clarissimus author, sed imprimis capite V. & In epistolica

stolica dissertatione pag. 188. de novo huic editioni addita.

Meliùs certè, cum illis assiduis causarum indagatoribus ab authore nostro actum esset, si fermentationem quandam, certam explosionem, vel quandam subtilis materiæ energiam fingere voluisset quibus explicasset fibrarum elaterem. Talibus enim simiolis duci adhuc amant perplures ac ludificari. Sed in exploranda physiologia iis tantùm didicit auscultare, quorum in humano corpore notavit exempla. Porrò corporis partes cum statim à conceptu salire observantur, hinc vim systalticam (quæ resilitionis species est) fibris propriam esse, & à natura inditam pronuntiat. Et revera, si à mechanismo quodam, & ad proportionum leges data partium ordinatione, repeti potest ad contrahendum se villorum proclivitas, quidni ratione non absimili explicaretur fibræ vis systaltica. Dices, non talem oculis apprehendi fibræ structuram quali supponitur? equidem non abs re hæc dubitandi ratio: sed ea est geometricarum suppositionum conditio, ut veritatis semper imagines repræsentent & exempla. *Exemplum dico non ipsarum rerum comp sitionem*, *primas etenim compositiones* (inquiet, illustrissimi Bellini verba usurpando, Baglivus noster) *sicuti ipsarum figuras & figuras primorum componentium, neque scio, neque me posse confido, cum satis certus mihi videar compositiones ejusmodi, & ejusmodi figuras se habere posse quomodocumque velis, dummodò adsint motus quidam certi, vel quidam certi nixus in motum, vel certi motus & certi nixus simul*. Similiter ergò quodcumque sit de meningum systoles natura, interim Bagliviani systematis de solidorum & fibrarum vi constabit veritas ut potè elicita ex fibrarum textura non impossibili, saltem juxta *motus certi certique nixus* regulas supponenda. Sicque non falsò concluditur à solidis repetendam esse vim quæ fluidis imperet, regatque corporis functiones, & proindè, quæ medentium animos & consilia potissimùm occupare debeat.

Sunt qui altis vocibus intonant, vidisse se cadaver in quo cerebrum cum meningibus fermè occalluerat. Cùmque dum erat in vivis ægrotans, vitii ejusmodi suspicionis nihil senserat aut dederat, arguunt commentum esse ac ludibrium oscillatorium motum à meningibus ad inferas partes descendentem. Narrant alii, interdum se inter secandum reperisse meninges undique cranio tam arctè agglutinatas, ut viderentur adunari: illud addentes, quod omnibus notum est anatomicorum experimentum, de avibus nempe (columbis v. g.) quæ exempto licet è cranii latebris cerebro, tamen nihilo secùs ad horas aliquot vivunt non modò, sed cæco incertoque volatu cerebro destitutæ per aera feruntur.

Verùm expendant primò, an iis, quæ semel observantur, systematis cujusdam veritas diruatur tàm efficaciter, quàm solidè astruitur perpluribus aliis, quæ quotidie, & perpetuò vera observantur. Ut ergò rarum est, quod de indurato, aut aliter labefactato cerebro & meningibus afferunt, neque vim legis, nec auctoritatem merebitur, parùm ergò, aut nihil tam multis aliunde stabilito systemati officere poterit.

Secundò meminerint pro nihilo a dialecticis haberi, & argumenti genus, quod nimium est, quod nempe plus quàm quærebatur, concedit. Porrò ex indurato cum meningibus cerebro, probarent non solùm, ad partes undulari non posse meningum oscillationes, sed & a cerebro ut pote spirituum fonte, resiccato gigni non posse spiritus nec excurrere ad vitam conservandam. Interim cum prostent exempla cerebri indurati aut quovis modo maxima vitiati cum vita superstite, imò cùm scriptum reperiatur recens natos ad dies aliquot vixisse cerebro defectos, an captu difficilius erit dari posse meninges induratas, adhærentes, aut quavis ratione otiantes perseverante cæterarum partium oscillatione? Talium causas altiùs scrutari nihil juvat, mirari sat est, in humano corpore tot inter ruinarum minas, mille dari perfugia vitæ.

Ad summum ergò inde sequetur (quod 3. notandum est) non sic indigere meningum elateris præsenti influxu cæteras corporis partes ut oscillent, sanitatemque tueantur quin illo pereunte aut multum imminùto, cum vita perseverent adhuc partium oscillationes. Quod ut mente assequantur, in suam memoriam revocent partes esse cerebri quæ fœcundatione facta primæ evolui incipiunt, & ex his præcipuas esse meninges quæ primæ micare cospiciuntur atque salire. Concludendum ergò a meningum systaltica vi motum omnem, & energiam mutuatas fuisse quotq; postea evolutæ sunt creveruntque partes: hanc autem vim ad motum semel imbibitam servare diù, integramque adeò, ut in adultis eam quasi propriam sibi vindicarint. Absoluta enim in adultis fibrillarum omnium evolutione idonea, & sufficienti extensione, suus cuique parti proprius cuditur elater, undè nisus & systaltica vis. Sosito autem hoc partium statu, a suapte structura habent undè ultrò perseveret earum systaltica vis ad vitam tuendam, & oscillationes, saltem mirum est quàm perpaucis indigeat. Ostendunt varia animalium genera, quæ impasta totas hymes mortuis, similia transigunt, in quibus tamen sic perseverant vitæ oscillationes, ut adventante vere derepente reviviscant. Ostendit quoque nemini non notus quidam hystericarum status, sub quo interdum integris diebus pro mortuis habentur, vita tamen cum oscillationibus superstite. Nec desunt ratione, demonstratur * enim rescissis novem partibus quanitatis rei illius, qualis est per, quæ sanorum functionibus obeundis omninò necessaria est, decimam quantitatis illius partem sufficere posse si unicè a morte vindicanda sit, vita. Unde, cui ad respirationem, inspiratione singula trahendi erant 31. digiti * cubici aeris inspirati, ut suam conservarent sanitatem, eidem tres tantum digiti cubici aeris inspirari sufficient si vita unice sit conservanda. Quæ cùm ita sint mirum non erit sicut ut imminuta in cerebro indurato, meningibusque cranio adunatis, systaltica vi, cæteris in partibus ad vitam sufficienter vigeant oscillationes. Id innuunt salicum rami, plantarum vivi radices, arborum, surculi florum bulbi, gemmæ, calyces; quæ omnia excerpta truncis, terrarumque viduata succo, solo vel aquæ madore, vel aeris spiritu turgida, germinant, virent,

* Vide Pitcar in dissert.

* Ibid. p. 57.

rent, surgunt in caulem, tandem in florem erumpunt. Si movent magis petita ex animalibus exempla, exhibent ranarum, viperarum, &c. corda, quæ à corporibus resecta non paucis post horis palpitant non modò sed saliunt adhuc! suppeditant denique insectorum pisciumqne varia genera, quorum partes cultrò separatæ longo post tempore adhuc moventur. Animantur, ergo id est aguntur singulæ partes propria sua systole, quæ si à meningum unde oriunda est assiduè foveatur, vegetior erit, & ad plura paratior; non inutilis tamen si meninges labefactentur, neque tunc adeò iners futura, ut saltem trahendæ vitæ sit impar. Itaque palinodiam discant oscillationum detrectatores quarum è meningibus si radicam avulserint, in ipsismet partibus altera non deficiet.

Sed ex Bagliviano systemate intelliget adhuc artis prudens totam in æquabili nixu, proportione, æquilibrio tandem, positam esse universam corporis œconomiam, ideòque in hoc impendendam esse artis, ac medici sollicitudinem, non ut sola fluidorum vitia emendet (quod quidem medicorum turbæ error huc usque fuit, medendi tamen sæpè pars minima) neque ut glutinosas, biliosas, serosas, materies maxima copia educat, quod alterum eorum hactenus consilium fuit, altera intentio. Hæc etenim, ut plurimùm secundariæ esse deberent curæ, cum illa omnia morborum sæpiùs sint effecta, quàm causæ. Sed primarium futurum erit medici munus amissum solidorum cum fluidis æquilibrium, intermissam eorum æquabilitatem restituendi, solidorum mulcendo crispaturas, inversas revocando oscillationes? resilientes easdem redigendo; sic enim fluidorum frangentur impetus, defervescent succi, facta solidis subjecta fluida obtemperabunt, omnium tandem fiet concordia, consensus unus, quo uno sanitas continetur. Ut enim à fluidis non solùm, sed & à solidis pendent sanitatis causæ, ultrò sequitur ab his quoque à suo statu dejectis eliciendas esse medendi indicationes. Sed aliundè crescet hinc non mediocriter artis dignitas. Hæc enim quæ in evertendis alvi sordibus, unicè ferè collocabatur, tota, imposterùm in industria, & meditatione posita, æquilibrii, proportionum, ac ordinis legibus servandis restituendis ve inserviet. Adeò ut non temeritatis, aut adentiæ futurum sit medicinæ opus sed dexteritatis, & prudentiæ. Emendatæ sic medicinæ fructum quoque sentient, ægrotantes, qui stimulantibus, acrioribus, *refermentantibusque* remediis vexati minùs, amicabilibus, anodynis, lenientibus *sedativisque* remediis sæpiùs recreabuntur.

Deinceps enim conscius factus medicus tam facilem esse affici solidorum compagem, & ab æquilibrio disiici, ab iis timebit omnibus quæ acriorem eorum sensum importunè feriunt. Post hac qualem putare est mentem aut frontem eorum quos agitat purgandi dira libido, qui meliori arte animatum Baglivam, ad suas tamen partes pertrahere, vellent. Eò certè non inclinant mens illius systema, consilium: purgantia enim in acutis ad Hippocratis mentem raræ esse necessitatis præsidia esse agnoscit, solumque ubi materia turget mitiora admittit,

quan-

quanto minùs dygridiata, & mercurialia, quæ nunc in inflammatoriis affectibus exhibere non verentur prematuræ purgationis patroni. Sed hi discent suo, & ægrorum periculo, sæpè inutiles esse, frustraneas, lethales imò in inflammatoriis affectibus purgationes, nisi fluxilia facta sint corpora, id est nisi sufficienter emollitæ fuerint partium fibræ, à crispaturis, spasmis, & corrugationibus liberæ; tunc enim non vi via fit, sed purgantium stimulis cedendo solida laxantur, subsequente facili, & cocti humoris vacuatione. Coctio enim illa (quod obiter observandum) quam tam frequenter in morbis desperant, succedere sæpè, si sedandi potiùs quum importunè vellicandis solidis studerent; undè non raró methodi magis, quàm morbi malignitati imputanda erit coctionum tarditas. Rationes aperit Baglivianum systema, quo patet à solidorum mollitudine, & flexibilitate coctione accelerari. Innuit adhuc Baglivianum systema, purgantium, enematum, similiumque stimulantium naturas, & operandi modos. Intestina enim ut membranis, & nerveis tota contexta sunt, sic nullibi plures oscillationes concipere est, illuc enim spirituum affluxus major. Cùm igitur ruptum fuerit, aut perversum (quod in morbis contingit) fluidorum cum solidis æquilibrium, ad medelam efficacius certè nihil, quàm stimulos illic admovere quò oscillationum concursus fit major. Sic enim mille modis ac locis vellicatum nervosum genus, pleniùs concutietur. Hac arte ad naturales sedes, pristinosque tramites inferas nempè versùs partes reinvitatis spiritibus, uberrimè, aut utiliter saltem prorumpet alvus (nisi omninò deviaverint superas versùs partes oscillationes, aut curta nimis providentia ad regrediendum faciles eas facere omiserit medicus) eademque opera, quæ aut vi morbi spasmoque tonico otiabantur, aut quæ corrugabantur partes laxantur, solida intermissas repetunt oscillationes, tandem nativis sedibus, solitoque circuitui redditis liquoribus, æquilibrium cum sanitate redibit. Porrò quòd feliciùs respondeat in intestinis, quàm alibi facta stimulatio, efficit numerosa illa glandularum multitudo, quæ tot excretoria, sunt organo quæ dexterè lacessita, refluos undique, vellicationeque revocatos plorant liquores, & evacuant, qua vacuatione erumpentibus humoribus veluti aperto emissario precaventur purgantium pericula. Si enim partibus, quæ minùs perviæ sunt, utpotè aperto emissario destitutæ applicita fuerint stimulantia (quod *vesicatoriis*, *sinapismis*, *rubificantibus*, contingero solet) erysipelatum, inflammationum erosionum, ulcerum varia genera accersunt; liquores enim ad partes quas trajicere non possunt evocati in iis stagnant; hærent, coercentur, moraque sua easdem labefactant. Indè patet, cur dexteram adeò postulet manum purgantium usus, nisi enim (quod medici munus est) tot illa intestinorum excretoria vascula ad excretionem parata fuerint, & emollita, confluentibus, ac derivatis undique succi obices ponunt, & repagula, sicque moti non promoti humores, tympanitidem, inflammationem, sphacelum committunt. Undè intelligatur, quæ alvo saburratæ, & humorum crassitiei imputabatur purgationis difficultatem, meliùs solidis spasmodicè affectis tribuendam

venire;

venire, Baglivianique systematis beneficio fiet, ut catharticorum iterandorum loco, quæ suaserat de sordibus alvinis opinio vetus, diluentia, fotus, lenientia *sedativaque* substituantur, quibus ad Catharsin facilem aut liberalem sternatur iter. Ejusdem systematis opera, quæ benè multa mentibus insederant præjudicia exuentes imposterùm medici, à rudibus, & plebeiis viscorum, & mucaginum primis hærentium viis notionibus reconvalescent, ut ad machanismi leges, proportionem, industriam, suam (quam sublimen homini dedit Deus, mentem accomodent. Verbo solidorum cum fluidis æquilibrio restituendo magis studebunt, quàm sordibus exhauriendis, quæ sæpè aut nullæ sunt, aut à solidorum crispaturis intermissoque sanguinis circuitu natæ.

Est interim, quod concedendum, ubi ab alvina regione incipit ægritudo, quod experientissimi Baglivi observatio quoque est sed parùm indè juvabitur vulgi præjudicium si res, ut docet exponatur. Tunc enim in causa est non sordium congeries sed chyli, aut malè, aut præcipitantiùs subacti pessimum agas, aut infensa fracedo, qua imbutæ abdominis partes corrugantur, ac convelluntur. Inde positis spirituum undulationis obicibus resiliunt oscillationes, quæ retrogadæ factæ scotomias, vertigines, non in solita morborum proludia, vaporesque, ut ajunt ad cerebrum, oscillationum nempè originem ferunt. Verùm his ad intestina revocandis eccoprotica, enemata, potus ubertas satis erunt; arte non absimili, qua præmedicati causarii à morbis se tueri norunt, leniora nempè purgantia identidem sumendo, quibus morbi fomites suffurari se credunt, sed revera quibus oscillationum inversioni prospicitur. Laudanda enim hæc industria est, qua solida moliter identidem vellicata, nativos spirituum à cerebro ab intestina excursus tuentur; solidorumque undulationes ad inferas partes sollicitando suam secretionibus facilitatem servant, & sanitatem. Purgationis ergò laus maxima venit, non tam ex immensa, quam exoptant, adeò, vacuatione, quæ oculos ludit, & mentes, quàm ex mutato succorum, & oscillationum quæ altroversum ferebantur impetu. Hincque patet purgantium fraus. Ex purgationibus enim invenias, quæ educunt nihil, & exasperant, alias quæ multum nec sublevant, tertias quæ mediocriter, & sanant; omnium rationes revelat Baglivianum systema. In primis ab alienati nimium, & intractabiles humores admoto purgantis stimulo efferantur magis, tensæque adhuc nimiùm fibræ non cedunt, imò crispantur fortiùs, & resistunt; in secundis colliquantur succi, & extorquentur, recalcitrantibus fibris, strictiusque corrugatis, in ultimis fluxiles facti liquores, & flexibiles fibræ victas dant manus, & obtemperant. Sola hęc optima ab iis qui artifices sunt, exoptatur purgatio, vacuat enim (quod cępti vix dimidium est (simulque aliorsum adreptos liquorum, & oscillationum impetus frangendo vincit, quod curationis votum est, & summa. Itaque curationis nomine concipienda venit contactuum * & impetuum facta opportunè mutatio, derivatio liquorum à sedibus affectis, *determinationum* ut ajunt conversio facta, mutataque inclinatio: ut liqui-

* Vide Bellin. de sang. miss. passim.

liquidorum, & solidorum fiat æqualitas harmonia concentus, æquilibrii tandem proportio.

Sed est adhuc ubi in abdomine latent graviores morborum causæ. In confesso est, tardescente in quodam viscere sanguinis circuitu, aut inibi pessumdato liquorum æquilibrio, inflammationes nasci, quæ sui generis febres, aut morbos accersunt. Iterùm palam est etiam ex Chronicis morbos dari, qui à singulari partis alicujus vitio ortum trahunt, quod de epilesia notum est, quæ aura quadam a remotissimis partibus ad caput reflexa se prodit. Quidni ergò sui generis febres non nascerentur limphaticorum vitiato æquilibrio in mesentericis sedibus, ubi præcipuum est earum promptuarium. Febrium ejusmodi discernendarum Baglivi ars est, ac præcipua cura utpotè quibus si nonnullis (ritè priùs harum facto discrimine, congruet purgatio. Lymphaticorum enim liquores cùm ad stagnationem, & concretionem magis quàm inflammationem proclives sint, purgantium stimulis urgeri se tolerantiùs ferent & utilius. Hoc titulo laudem non mediocrem merebitur Baglivianum systema, quòd purgantium ætiologiam, locum, usum, pericula quasi digito monstrans, purgationem ignaris præcipitibus, elatis animo, temerariis, non secus ac furiosis ensem, interdicet; maximè cum illius operandi modum non tam ad antiquatam saburræ opinionem, quàm ad mechanices, & observationis normam doceat accommodandam. Sed finem facere cogit ubertas materiæ, & facilitas, quæ indem enim deducuntur utilitates tam ultroneæ sunt, ut spontè fluant, nacque in palæstra exercitatorum se inserant menti.

Circum interea tremunt systematum conditores, iis imprimis quorum animos invasit fermentorum furor. Suis hi metuentes idolis (quæ nuperi sæculi deliciolæ erant) verentur ne mechanices, geometricique systematis veritate, rationum momentis, ac dignitate capta medicina fermentorum simulacris carere discat, taliumque amores dediscet, & cultum. Sed meminerint tunc ubi renovanda fuit, ac reparanda medicina non malè pro temporum conditione, in subsidium vocatos fuisse chymicorum ignes, qui veteres medicinæ scorias purgarent. Ratione non absimilis fermentis locus concedendus fuit, quorum beneficio veteris philosophiæ recrementis sordescens adhuc medicina, despumaret. Nunc autem melioribus inventis, omnia hæc exeunda sunt * fermentorum veteramenta, azyma enim facta medicina, levior Progreditur nec infelicior, curta sed munda, & necessaria contenta supellectili. Quod cum ii viderint adlatrare desinent parcentque invidiæ, cum illam sumptu parciori, & apparatu incedentem, eadem aut majora exequi intellexerint. Jam, si unum demas * ventriculum cui fermenti jus volunt reservari, cæterorum viscerum fermentis repudium dici concedunt, plenioris certè resipiscentiæ tesseram, arrhabonem! Revera nusquam felicior erit medendi ars quàm cum fuerit similior facta naturæ, simplicitatis amans, turbarumque, & luxuriæ aversatrix.

* Vide Bellin. opus de ferment. p. 198 vide Pitcarn. dissert. de circul. sang. passim.

* Vide Conrad. Barchusen acroamatum p. 348.

Sed cavillando regerunt ea Baglivus inter systematum conditores, ille ipse, qui systematum erat infensissimus hostis. Hi autem risum teneant

teneant, & in verbo desinant ludere. Opinionum commenta repudia clarissimus author, observationum è sinu naturæ depromptarum seriem amplexurus, undè sanitatis eruat, & morborum causas, in unum collectam ejusmodi observationum seriem modesto speciminis nomine inscriptam offert quam hic systematis nomine (brevitatis, ac commodi causa) indigitamus, id nominis si respuerint cavillatores, perindè erit modò Baglivianum opus, ut apographum naturæ ad illius mores non phantasiæ exemplar expressum esse expictumve fateantur.

Opponunt alii inauditum esse novumque, suspiciosum proindè, hoc de fibra motrice systema. Sed multùm illi antiquitatis erit, si multùm veritatis. Hi autem animo lustrent, an quæ huc usque in medicina detexerunt anatomici, chymici, geometræ, physici, in istam fibræ motricis systalticam vim quadrent, quod attendenti, & examinanti facile patebit. Omnium enim, quæ in medicina florvere systematum vocabula minùs quàm sensum perpende, sub horum quasi ænigmate Bagliani systematis sint verba, rem saltem, & ideas velari animadvertes, Conveniunt omnes in colluctatione quadam poni vitæ causas. Alii in primarum quas vocant qualitatum certamine alii in acidorum fermentatione, & alcalium, postremi in spirituum lucta: sed quem nisum in unis liquidis, sanguine aut spiritibus, quærebant omnes, in liquidis simul, & solidis inveniri ostendit Baglivuus. Nihil ergò in medicina dabitur, cujus plura apud authores reperias vestigia, aut argumenta quam systematis de fibra motrice. Aliundè vim fibrarum systalticam, aut expressis verbis observarunt, aut subolfecerunt ferè omnes anatomiæ heroes, hos inter DD. Seteno, Vvillisius, Suvamerdam, Louverus, Borellus, Bellinus, viri omnes litteris, & orbi venerandi, tandem hanc tanti facere videtur D. Pitcarnius, apud Scotos, & omnes hodie celeberrimus, ut trituram, quæ fibrarum opus, omnem paginam in corporis œconomia implere evincat, ad coctiones, & secretiones absolvendas, explicandasve. Sed pro Bagliviano systemate nihil fortiùs militat, quàm accuratum, & exquisitum occulatissimi viri D. Pacchioni opus de dura meninge, cujus opinio Baglivianæ germana, omnium si qui supersint scrupulos delet, & omnem eximit dubitandi ansam. Quæ ergò hactenus prodidit accuratior anatome ea aut prælusisse videntur Bagliviano systemati aut illud confirmare. Pronunciandum ergò restat de iis cavillatoribus nodum eos in scirpo quærere, nisi meliora prodant aut versimilia magis.

Sed hìc facta mentione operis D. Pacchioni ad rem facere credidimus, huc referre celeberrimi Baglivi epistolam, quæ dum hæc hujus opera sub prælo sudant, incidit in manus D. Anissonii. Grunniebant, quidam nescio quid natum esse dissidii Pacchionum inter, & Baglivum, quasi Baglivus non pauca quæ Pacchiono propria erant sibi vindicasset. Horum, & similium mendacia sic dissolvit author clarissimus.

GEOR-

GEORGIUS BAGLIVUS amico.

LITTERIS tuis hodie mihi traditus breviter, & candidè scriptis, hodiè breviter, & candidè respondeo. Montes primùm nonnullos esse apud vos, qui asserant factis infinitis circa meningem duram experimentis, observationes de structura ejusdem ejusque adhæsione, cranio pressioneque in cerebri molem minùs fidas, & accuratas deprehendisse, ac proindè censorio supercilio quamprimùm eas labefactaturos. Ad quæ quod attinet, Dom. Pacchionus amicus noster in opusculo peculiari tibi satis noto, satis abeundè ejus rei veritatem demonstravit, probavitque, ut non facilè mihi videatur redarguere ipsum falsitatis, maximè si experimenta ad rectam methodum, & accuratè tractaverint adversarii: quod, si hi contrarium quid habeant circà id, idem author eisdem respondebit. Si quid verò contra meum de fibra motrice, & morbosa, sivè de solidis systema, & indè ad praxim deductis thesibus, corollariis, & postulatis, ipse respondeam. Mones secundò Roma scriptum esse, me in libris meis de fibra motrice, &c. plura de meningis structura à Dom. Pacchioni opusculo de structura meningis excepsisse, ac pro meis venditasse. Cujus rei cùm nullum umquam audiverim publicum, & manifestum rumorem per urbem, nec umquam mecum de hoc conquestus sit Dom. Pacchionus, quem frequenter in ædibus meis, aut in Archilycæo, aut per urbem video; nescio quis tam perditè maledicus, ut hasce impudentissimas falsitates ausus sit disseminare, meamque famam tam insolenter lacessere. Quod si quis adhuc sit, qui non cesset talia imprudenter effutire, foras prodeat; & an aliquod novum de structura meningis inventum ipsi subripuerim, ac pro meo venditaverim, apertè patefaciat: tuncque me dicat usurpatorem; contra si veritatem non fateatur, me vindicem injuriarum habebit acerrimum.

A primis annis quibus medicinæ operam dedi, quibusque sedulò semper evolvi scripta Harvei, Bellini, Borelli, Louver, Cole &c. plura meditari cæpi de solidis corporis animati, sivè de fibra motrice, & morbosa, & cum amicis per Italiam communicare: eaque de re me aliquandò tractaturum promisi in fine dissertationum operis de praxi medica novem abhinc annis Romæ primùm evulgata. Hoc temporis intervallo, & publicè in scholis, & in theatro anatomico Romanæ sapientiæ nihil mihi frequentius erat in ore, quàm tractatio de solidis, & nomen atque observatio fibre motricis, ut testis est Roma, & nostrum Archilycæum: undè cum plura de hisce placerent hic ac doctis per Italiam viris; & rogatus ab amicissimo Dom. Pascoli in breve specimen redegi, & Perusiam ad ipsum misi, ubi cum libris suis de re anatomica typis illud vulgavit. Hoc specimen cùm Bibliopola Romanus recudere statim vellet à me petiit, ut novis observationibus, ac meditationibus augerem, quo possit juste mola libelli foras prodire. Per id temporis cùm Dom. Pacchionus per epistolam monuisset amicum Venetias se brevi tractaturum de structura duræ meningis, & usu adhibitis experimentis circa eamdem meningem factis à Dom. Joppio medico eruditissimo in oppido Arsularum trigesimo circiter ab urbe, & de hoc certiorem me redderet, laudavi consilium, & rogavi

ut urgeret incœpta, ac ad finem perducat. Cùmque eidem satis notum esset à multis ante annis, me plura meditari de solidis, ac de fibra, fibramque ipse jam diviserim in carneam, & membraneam, & indè duplex systema statuerim in corpore animato: Sæpè apud nos domesticis sermonibus amicè statutum fuit, ut ipse incumbat cum Dom. Joppio structuræ, & observationibus meningis, & variis ejusdem effectibus: me interim incumbente mea methodo systemati solidorum, fibræque motrici, ac morbosæ. Cœpit igitur Babliopola noster editionem librorum de fibra motrice mense Octobris 1701. perfecitque mense Aprilis 1702. cum interea Dom. Pacchionus mense Martii 1702. circiter suum edidit opusculum de duræ matris structura.

Hæc est veritas facti. Nunc ad rem. Dicis Roma ad vos scriptum esse me subripuisse inventa Dom. Pacchioni circà structuram meningis. Hæc falsissima esse, tu ipse certior fies, si compares librum meum cum ejusdem libello. Videbis enim de structura me, vel minimum loqui, & quæ de illa breviter dixi lib. I. fib. motr. cap. 5. citasse authorem de eo quod mihi oretenùs dixerat, cùm opusculum suum nondum typis datum esset, sed fermè eodem tempore cum meis libris exivit in lucem; eique aut Dom. Joppio gloriam accuratioris indaginis, & structuræ, nec subtulisse, nec invidisse. Undè concipere nequeam quis detractor talia apud vos ausus sit disseminare: multò magis quod plura ejus opuscula in Germaniam, Gallias, & Angliam ad amicos miserim, ut veritas facti patefiat: imò in præfatione mea, & cap. 5. lib. I. fib. motr. hac de re nominaverim. Quod ad reliqua ratiocinia libris meis expressa, quæque ad structuram meningis non spectant attinet: communia ea sunt, & cuilibet nota anatomico: imò satis obvia in accurato, & admirabili tractatu Dom. Vvillisii de nervis meningis, & de cerebro: In tractatu Dom. Mayouu de spiritibus in quo duram matrem ob perennem, suum motum, motusque varias leges plurium motuum, sivè sanorum, sivè morbosorum originem, & causam agnovit, ac determinavit, ac diaphragma (sivè potius dixeris cor) cerebri appellavit. Ipseque Vvillisius duræ matris lacertos, telas, & usus obiter descripsit.

Quæ verò pertinent ad motum, æquilibrationem, cursusque varios liquidorum in Bellini, Borelli, aliorumque opusculis satis sunt obvia: undè neque hac ratione ab aliis potui aliqua insolenter subripere.

Sed quod rei caput est, quæ spectant ad fibræ sanæ, aut morbosæ anatomiam, vim, tonum, elaterem, variosque ejus effectus in motu solidorum, divisionem ejus, divisionisque originem, structuram minimam, ejusdemque actionem in fluida, fluidorumque in ipsam, horumque omnium ad diagnosim, prognosim, curationemque morborum accommodatiorem, medicosque à garrulitate perenni liquidorum, acidi, & alcali, similiumque nugarum ad solida curandorum morborum veritatem (quod quidem mihi præ cæteris semper in mente fuit) invitandi, ac perducendi rationem omnia sunt mea, nec puto quemquam etiamsi foret perfrictæ frontis pro suis orbi litterarius venditurum. Nam multi sunt anni, quibus amicos ore, ac litteris, de hisce rebus monui: & in Anglia, Germania, Italia plenæ sunt epistolæ hujus veritatis amicis communicatæ. Quatuor abhinc annis cum eruditissimo Silvestris Gallo in Anglia nunc commorante, frequentissimè de solidis, meoque

syste-

systemate fibræ motricis, ac morbosæ locutus sum. Cum doctissimo Osterchampio medico Germano viro ingenuo Viennæ nunc degente, par quatuor annos Romæ, plura quotidie feci experimenta circa fibras animalium, & solida, & circa membranarum difficilem, arduam atque occultam compagem, & usum Dom. Palillius noster amicus suavissimus Romæ mihi opera tulit in secandis animalibus, fibrisque investigandis, & indè deducendis conclusionibus ad diagnosim, prognosim, curationemque morborum. Quod si subtilitates anatomicæ ad curationem morborum (quod me in meis libris præstitisse fateor, & fateri debet qui eos leget) non applicentur, tamquàm inutiles, & vanæ regerendæ ac flocci faciendæ: quod quidem in quotidianis ægrorum consultationibus cum medicis collegis, in theatro anatomico, in cathedra, & passim apud ægros per urbem mihi semper est in ore. Figmentum est anatome nisi reducatur ad usum, curationemque morborum, & utilitatem publicam.

Fibrarum systema, & publicè in scholis, & privatim cum amicis semper divisi in carneas, & membraneas, carnearumque originem, & motus indistinctum diversum esse ab origine membranearum probavi. Membranæ enim sunt productiones meningum, tum nervorum, tum cerebri, ut cuilibet notum est, & ex membranis viscera, & vasa, & glandulæ sunt fabrefactæ. Quare fibræ membraneæ à cerebro & meningibus, jure originis: tum etiam similitudins substantiæ, & usu, & instincto motus pendere debent. Undè sivè scripserint alii, sivè non de meningibus, ad eas mihi finiundum erat: duræque matris motum nos tribuimus elateri eidem impresso in principio generationis, uti singulis aliis partibus. Perennitatem verò sui motus deducimus à reflexione motuum partium membranosarum à partibus singulis in eam: ea mechamice, qua singulæ partes tam fluidæ, quàm solidæ concurrunt, ut cor præter suam peculiarem compagem, possit perpetuare motus suos ingentes, & superare ingentem illam, & incredibilem resistentiam omnium fluidorum, & solidorum, prout lib. I. cap. 5. & 6. *notavimus. Et quæcumque mihi venerunt in cognitionem virium, toni, elateris, resistentiæ, ususque fibrarum, atque solidorum, patienti, ac diuturna morborum observatione, & effectuum medicamentorum notatione ea magis didici, quàm subtilioribus, vulgarium anatomicorum sectionibus. Quæ cùm vera sint, & cuilibet ingenuo satis nota, quid mihi cum aliorum excerptis sit, non video nec concipere possim: & ut veritas singulis patet, epistolam hanc amicorum ocelle, cures, ut Dom. Anissonius noster publicam faciat, operibusque nostris proximè edendis Lugduni adjungat, ut impudentia coerceatur, in rebus enim talis momenti tacendum non est, quamvis olim tacuit doctissimus Sylvius le Boe, cùm insanè lacesseretur ab homine Gallo Dom. le Vasseur, taciturnitate enim hominem insolentissimum coercuit vir suæ conscientiæ gnarus, & à doctis æternùm laudatus: sed post Sylvii mortem clarissimus Florentius Schuyl. Prof. Lugd. Bat. nervosè, ac solidè Dom. le Vasseur arrogantiam publico libello confregit. O quantum felicior fuisset magnus noster Galilæus, si singulis suis blateronibus respondendo aureum tempus non perdidisset. Immortalis Harveus numquam civilentibus respondit. Sanctorius magni nominis vir semel staticomasticem suum castigavit: sed ut verbo dicam, licèt novitas invidiam pariat, veritas tamen, & tempus homines castigant impudentissimos*

& il-

& illos maximè qui probos viros ac nemini infestos maledictis proscindere non desinunt.

At hisce missis propediem videbit respublica medica quanta opus mihi fuit patientia, & labore in scrutanda solidorum natura, in libro laboriosissimo, sed valdè utili ad praxim, de internis, atque occultis viscerum varicibus, hydatidibus, & aneurismatibus, quibus quidem laboribus, & meditationibus, licet valdè exhilarem, & recreem melancholicam naturam meam: alacrierem me sentio, cum de morte, de futuræ vitæ statu, atque de æternitate quidquam meditor, lectione sacrorum bibliorum, sanctorum Patrum, Ciceronis mei, meique Steuchii in libro de pereoni Philosophia, *nam mundus est:* vanitas vanitatum, & omnia vanitas. *Et alibi dictum est in sacris libris*, Sapientia hujus mundi, stultitia est apud Deum. *Vale amor meus. Romæ Kalendis Aprilis* 1704.

Hæc si valeat (addunt alii) de solidis opinio, futurum erit ut, nullius aut minimi momenti sint fluida ad functionum, morborumque causas explicandas. Sed hi attendant talis querimoniæ rationem manare à præconcepta antiquitùs de fluidis opinione. Dudùm in extollendis nimii fuere medentes, quasi a liquoribus unicè derivarentur mortis ac vitæ fontes, de solidis vix facta mentione. Hanc opinionem fortè adjuvit chymicorum ars in medicinam invecta. Chymici cum ex sola liquorum, succorum, & spirituum indole, & mistura prodire animadverterent, quotquot patrabant miracula, nihil non potentiæ fluidis imputarunt, alto de solidis habito silentio; maximè cùm ea, quæ usurpabant instrumenta energia omni destituta, nihil iis quos continebant liquoribus, affricarent virtutis. Talium analogia, sodalitio, sermonibus, & exemplo inducti incogitantes medici in eam venere consuetudinem, omissa, inobservataque partium continentium seu solidorum virtute, de humoribus, bile, pituita, sero unicè cogitandi. Eò deinceps collimarunt omnium consilia, indicationes, remedia. Alterantium virtutes totæ emendandis fluidorum acidis, alcalibus, &c. dicatæ sunt; vacuantium vis eliminandæ uni humorum saburræ. Hinc cujuslibet nominis, aut speciei nasceretur morbus, in causam vocata fuit humorum dyscrasia, aut eorumdem colluvies primis intercepta viis, purgantibus unis exhaurienda. Quòd si morbus remediis, & medentium diligentiæ obsurdescens diutiùs protrahebatur, refundebant causam in humorum tenaciorem, tartareum, viscosiorem, partium rugis, & plicis impactum, aut lubricum adeò ut purgantium falleret vim, & eluderet. Hæc opinio, ut ut plebeja, naturæ dignitati impar, corporis mechanismo tam malè concinens, solisque digna fabulosis temporibus, recentium tamen animos, meliùs licet educatos nescio, qua mala consuetudine invaserat: medentium enim, ut hominum pars maxima non it sed fertur, rapitur non ducitur. Hincque nata mochlycorum, diagrydiatorum, mercurialium, colliquantium seu, ut loquuntur *fundentium* tam densa cohors & familiaris usus, adeò, ut in iisdem hominibus subtiles simul sæpè videas philosophos, crassos autem, & pingues medicos. Sic se habente rerum medicarum statu, intervenit tamquam felix sidus, & novum Ba-

glivus noster, qui inter desiderata medicinæ, jacentem advertens solidorum potentiam, modesto speciminis nomine medicos admonet, non omnem esse solidorum vim in creandis morbis sed horum partem maximam solidorum vitio foveri. Suam ergo vim fluidis non denegat, sed prætermissam alteram, quæ solidorum est restituit. Revera, licet non paucos reperias morbos, qui à fluidorum labe primùm oriuntur, vix unum (etiam ex ipsis) reperias quem non foveant, protrahant, aut exasperent solidorum crispaturæ, spasmi, atoniæ, corrugationes. Verbo à fluidis ortum fortè trahunt morbi, à solidis diuturnitatem contrahunt, quid enim aliud clamant viscerum, & partium obstructiones, durities, schirri in quos abire solent tot ægritudines, nisi vitia tam fibrarum seu solidorum texturam. Causaberis succorum lentorem, & coagula? hæc quoque admittenda sed in stagnationem, & moram, quam à solidorum tono vitiato seu crispatura contrahunt refundenda, adeò, ut non ineptè statueris plures affectus chronicos, & rebelles quibus juxtà vulgarem hæresim fortiora, & frequentia purgantia unicè opponunt, viscosorum, ut ajunt liquandorum causa, non ineptè inquam statueris has omnes non infeliciùs topicis, fotu, balneo, & similibus præsidiis solidorum vitio debitis curari, quod pluribus exemplis passim ostendit experientissimus author. Confirmat Opiatorum, & Narcoticorum usus qui frequentior numquam, & tutior quam in morbis chronicis, argumento sunt hystericæ, phthisici, melancholici, arthritici, scorbutici, diuturni tandem dolores, quibus omnibus præsenti auxilio esse solent opiata. Sed inde alterum quoque elicies hoc argumentum, sub morbis chronicis non unice atoniam arguendam esse, utpote cùm in iis sanandis anodyna, quæ laxantium præcipua sunt, primarium teneant locum. Sed Bagliviani systematis utilitatem, & præstantiam sentient non solùm qui mente, & consilio, quod medicorum munus est, sed ii quoque, qui manu curant: Chirurgos intellige, qui hinc concipient cur feliciùs succedere soleat vulnerum deligatio simplicior, officiat contra turundarum densior arctaque nimiùm coacervatio, quæ vulneribus tam sæpè incommodat: peregrina sunt enim, gravantia, aut compacta nimis, quæ arcanas partium oscillationes pervertendo sistendove, succum arcent nutritium, suppurationique legitimæ impedimento sunt, inflammationes hac de causa, & sphacelum accelerando. Ratione non absimili discent cur pinguja, balsama, & traumatica, ulcera quædam venenant, quæ inde erypelatosa, depascenta, esthiomena fiunt; hanc nempè ob causam, quòd fluidorum uni acido, & rosioni, solùm attendentes, fibrarum seu solidorum spasmodicum statum prætermittant, cui anodyna, demulcentia ex solani similiumque herbarum aquis, aut succis perita meliùs congruerent; hæc enim partium fibras tensas nimiùm, liquorumque circuitui proinde obsistentes, sensim laxando, ad laudabilem cicatricem ulcera perducerent.

Cæterùm Baglivo succenseat nemo, quod stibiatorum, & chinæ chinæ laudas non adeò extollere videatur, ut suos quisque patitur manes, sic suum cuique regioni concedendum ingenium, suus cuique morbo caracter, propria indoles, & durandi ratio varianda sæpè pro persona-

rum

rum, climatum, &c. varietate. Itaque, ut nostris observationibus fidem non renuit Baglivus, cum id genus præsidia hegemonica esse nostris scribimus; nostram, & omnium fidem meretur cùm hæc eadem Romanis utilia minùs esse tradit.

Locus jam esset, & tempus, de authori nostri dissertationibus sermonem habendi, sed cùm in volumen excresceret hæc præfatio, si omnia quotquot in illis utilissima inseruit lectori exponere aggrederemur, monuisse sufficiat eas esse has omnes, quæ arte medicam non mediocriter augeant, & exornent. Octo sunt numero, quarum 1. quæ de solidorum morbis est, ad pathologiam, & praxim maximè spectat.

Hic enim plura invenias, quæ miras fibrarum vires ostendunt, qua de causa ad eas à medentibus seriò attendendum esse sequitur. Ibidem legere est novum de motu musculorum systema, totum ad mechanices normam concinnatum, ea quæ de fibrarum viribus, & elatere ab authore dicta sunt, astruens, & confirmans. Quæ sequuntur tres aliæ dissertationes, totæ de fluidorum, quæ in corpore nostro præcipua sunt, natura agit.

Hæc autem sunt sanguis, saliva, bilis, quorum energia, analyses, indolem exspicatur, multigenis observationibus, & experimentis, quibus abundè liquet, eum non esse Baglivum, qui fluidorum potentias negligat, & ab arte jubeat exulare.

Quæ sequitur 5. inedita erat, novique prorsùs est argumenti, agit enim de morborum, & naturæ analogismo. Hic autem quasi germen habes, & nucleum nascituri fructus, seu inchoati operis quasi graphidem, quæ in Baglivi manibus, imperfectum opus, & exquisitum crescet feliciter, & adolescet. Hic innuit experientissimus author, quid esse commune in morbis, quo fit, ut ex unius felici curatione, alterius congeneris curationem non malè concludas. Sed hic analogismus, inquies, obsoletam renovat priscorum methodicorum communitatem, tam animosè à Galeno propugnatam, ut omnes, qui post nati sunt posteri, methodicos despicatui habuerint? verùm an meritò id factitarint omnes, dubitant non infimi subsellii authores, quos inter Conringius, * Prosper Alpinus tractatu proprio, ac novissimè D. de Moor, * reverà non adeò contemptibiles eos esse ostendit eorum historia, quam eruditè, & sapientissimè describit in sua medicinali historia, quam ò utinam absolveret de arte medendi optimè meritus * D. le Clerc. tum, & opus Cœlii Aureliani, temporis ac fortè medicorum invidiæ ereptum, solumque ferè ex methodicis superstes, accuratum adeò in describendis morbis, ut sæpè naturam ipsam expressam diceres. Ut ut sit, hic fœdè impegisse Baglivum (Dogmaticorum castra deserendo) ne credas, vanarum enim, & generalium nimis Methodicorum communitatum ne verbo quidem memoriam refricans, cujusque morbi caracteres servari jubet, quosdamque observari generales fines, eventus, tramites, agendi modos quibus adjutus medicus quique morbo tutiùs, & meliùs succurrit. Hanc autem Baglivi de morborum analogismo conjecturam firmare videtur non paucorum observatio, qui exploratam sæpiùs habere se putant communem quamdam morborum causam, aut saltem commune aliquid omnibus morborum causis,

* In sua introductione

* Bartholomæ de Moor cogit. de instauratione med. l. III

* Daniel le Clerc. histoir de la medicine p. 2 lib. 4. sect. 1.

quod medentis animum regere debet ac moderari; quia in opinione morborum discrimina à variis communis illius causæ afficiendi modis repetenda erunt, à labefactato nempe partium tono, succorum impeditorum mora, subsequente hinc, acore, evectione, &c. interdùm à dietæ, regionumque differentiis, non raro à tumultuaria medendi methodo, aut inconcinna, & præmatura remediorum administratione, verbo à symptomatis magis, quàm à vulgaribus causis, quæ sæpiùs in effectibus diversæ, in radicibus eædem sunt.

Saltem notæ sunt morborum transmutationes, * *metamorphoses*, successiones, *metastases*, *epigeneses*, adeò, ut videas actus qui cùm omninò dissimiles habeantur ratione causarum indicationum, & symptomatum, in se invicem transmutantur. Sic inflammatorii affectus in Paralysin, phrenitis in soporem, colici dolores spasmodici, epileptici, & hysterici affectus in stupores, tussis in arthritidem, hæc in soporosos modo modò spasmodicos affectus, febres in hydropem, hic in ascitem transit. Idem probant chirurgicæ observationes: phlegmone in ischirrum, hic in carcinoma abit, schrophulæ phlegmone, & abscessum, hic œdema accersit. Sed imprimis comperta est febrium protheiformis * natura: ephemera in hecticam, phthisis in intermittentes, intermittentes etiam quartanæ in continuas, quæ in signis cujusdam symptomatis ratione varia induunt nomina, inde enim febris, ἑλώδης, τυφώδης, πενφιγγώδης λυγγώδης φρικώδης, &c.

* Vide Tilingium de recidivis, & Rodericum castrens. quæ ex quibus opusculo ubique.

* Vide Mortonpuretologiæ c. IX.

E converso continuæ in intermittentes redeunt. Sic autumnales * febres, quæ primùm de continuarum genere videntur, paucis post diebus (modò naturam non pervertat nimia medentis diligentia) in intermittentium castra transeunt. Sed quod hanc astruit veritatem, vix quemquam assignaveris morbum cujus speciem, & formam non induat febris Apoplexiæ, colici dolores, diarrhœæ, ophtalmiæ sæpè febrium, quæ grassantur tot larvæ * sunt, & adulterationes, quæ sic sub ementita facie medenti fucum faciunt. Similiter observarunt artis magistri eos morbos qui sub quadam epidemica, * variolosa v. g. constitutione contingunt, morbi illius depopulantis qui constitutioni nomen fecit, naturam, & mores referre, adeò, ut infeliciter cessura sit comitum morborum curatio, nisi principem illum constitutionis morbum in comitibus debellandum * suscipias. Sed non aliunde ducitur luculentius ejusmodi causæ communis morborum argumentum, quàm ex ea vi, & potentia qua morbi nascuntur dissimiles ab iis causis, quibus attribui solent, adeò ut à calidissima causa frigidi fiant affectus, & vicissim. Hinc vinum, ut ut calidum frigidissimos parit morbos, volatilibusque licet, & actuosis particulis turgidum, chronicos inducit affectus. Hac de causa vinolenti arthritides languores, humorum deliquia, cruditates, catharrhos, animi stupores, cachexias incurrunt. Contra aer frigidissimus calidissimus inducit ægritudines, pleuritides, anginas rheumatismos, hæmorrhagias, &c. ab hac iterùm communis causæ energia repetendi sunt diversi prorsùs affectus qui tamen ab eadem causa dimanant. Sic acores modò, & coagula à lacticiniis nascuntur, amarores modò, & inflammationes. Stomachi cruditatibus

* Sydenham de acutis.

* Morton puteologie c. IX

* Sydenham de acutis.

* Iidem ibi.

tibus nunc succedunt lienteriæ, & choleræ, nunc ileus, & dysenteriæ. Nec raro à diversis causis iidem nascuntur effectus, à frigore enim, & calore hæmorrhagiæ fiunt, febres, diarrhœæ. Communis illius causæ qualiscumque sit, omnipotentiam adhuc ostendit, remediorum quorumdam vix concipiendus, felix tamen eventus, illorum nempe quæ toto diversa cœlo eosdem morbos curant. Hinc febres quæ amaris sanari amant, acidi * quoque curantur. Rheumatismo; anginæ, pleuritidi quibus medetur sanguinis missio, auxilio, etiam esse perhibent volatilia, diaphoretica, sudorifera. Denique communis morborum causæ præsentiam evincit nihil efficaciùs, quàm diversa utilis tamen in iisdem morbis remediorum operandi ratio. Cortex peruvianus interdum alvum, aut sudorem movendo curat, sæpiùs vacuando nihil. Ipecacuanha ut purgando dysentericis auxiliatur, eosdem quoque nihil vacuando curat. Martialia quæ in multis menses, & hæmorrhoides * revocant, comprimunt in aliis. Laudana, & opiata * quæ in dysentericis alvum cohibent in colicis doloribus (si spasmodici sunt) promovent, eadem quæ in calculosis urinam sistunt, in nephriticis restituunt: dum in cęteris menses, & lochia retinent, in hystericis compressa revocant. Horum omnium rationes invenias in ea, quam quærimus morborum causa communi, quam quidem non perviderant medicinæ partes, senserant tamen. Hanc enim vel indefinitam emendare docet atque delere morborum indolis, & historiæ, naturæque tramitum accurata cognitio, propria iis fereque connata, quos non opinio, sed meditatio, non systema, sed observatio ad praxim formavit. Illa ipsa est, quàm innuit experientissimus Baglivus hac dissertatione, qua admonet quendam latere morbos inter, & naturam analogismum, quem ipse adhuc imò pectore meditatur. Igitur illam exspiscari, ac definire communem causam hoc opus, hic labor est, interim plusquam dimidium cæpti jam tenet author clarissimus, tenebitque qui scripta illius diurna versabit, nocturnaque manu. Ex quò enim ille evicit corporis naturam totam in harmonia, concentu, & æquilibrio positam esse, sequitur morbos aliud esse nihil, quam ab ordine, & æquilibrio recessus; sanitatem verò reditum ad ordinem, & æquilibrium. Sed nunquid non in his advertis communes morborum; & sanitatis causas, quas ritè assequi, mederi est? unde medici minùs erunt acidorum alcaliumve domitores, quàm æmulatores ordinis, & administri.

* Vide Felic. Plater. pract. to. 1. cap. 2. Martin. Ruland. curat. 100. centur. 1.

* Vide Fromannum de hæmorrhoidibus problemate 31. p. 277.

* Vide Etiam Ullerum de vi opii diaphoreticam, & Vvedelii opiologiam.

Nec causaberis hoc, vel illud sanguinis vitium, quod dolendum, emendandum, vacuandumque erit, hoc enim ut prætermitti non debet, in tantum cedet feliciter, in quantum æquilibrium restituetur, quod in medentis animo, ut primum esse debet, ita curationis legitimæ sigillum est, & argumentum. Si arduum videatur aut ultrà modum ingenii medentium, qui sensuales sunt physici, restituendum illud æquilibrium: ad physices, & mechanices rationem illud sit accommodare disces. Cogita datam esse solidis vim immensam, quàm ne ulterius, quàm par est progrederetur, æquilibrari voluit, & temperari creator certo liquidorum libramine. Sanitatis ergò tutela in eo erit, ut solidorum elater, nec intensior sit nec mollior, adeò ut solida vigeant non rigeant, cedeant ultrò non flac-

flaccescant. Tum ut fluida nec crescant aut decrescant nimiùm & in crasi nativa perseverent. Hæc si aliunde nutet, aut periclitetur symmetria, medentis officii erit, qua ex parte eruet fulcire eam, aut reparare. Artis ergo dexteritas erit in explorando fibræ motricis statu, tono, facilitate; tum in assequenda liquidorum quantitate, motu, integritate. Observando imprimis à nihilo metuendum esse magis, quàm à solidis, unde ut virtus maxima, ita periculum majus; in illorum proinde servando mulcendove tono occupandam esse medentis curam: maximè cùm sanguis, qui sub sanitate mitis, benignus & ductilis erat, sub morbis tumultu, impetu, acrimonia petulans factus, solidis quibus continetur primum insultat, quorum fibras mille modis & locis stimulat, pungit, vellicat, qua de caussa ab horroribus, rigoribus, vertigine auspicantur non rarò plures affectus. Sic intensior factus solidorum elater fibrarum inducit crispaturas, spasmos, vasorumque constrictiones, & coarctationes, quæ fluidis obices ponunt, hinc in capillaribus sanguinis mora; lentor, stagnatio, obstructio tandem, si primùm labans tantùm æquilibrium, alicubi tandem pessundetur. Sed id mali nihil citiùs accelerabit, quàm liquidorum moles, quæ sub morbis insigniter augetur; cohibitæ enim coctiones, ac proinde secretiones succos & sanguinem mirè cumulant, qui sua insolescentes multitudine rebellant, solidorumque detrectant juga, & impetu facto in viscus quoddam impingendo apostasin committunt.

Talia odorabantur medicinæ parentes summa illa cura, qua partium laxitatem pervestigabant, ut remediis securitatem, & prognosi certitudinem conciliarent. Ii ex cutis tepore, pulsus, & hypochondriorum mollitudine, humida lingua, alvi facilitate salutem ægris augurabantur; quæ si desiderarentur v. s. fotu, balneo, litu, enematis, diluentium usu inducere studebant, ut ad catharsin tutum pateret iter. Hanc autem unicè laudabant si non tam copiosa, quam facilis erat, quæ non serosa crudaque liquamina, sed *verò*, ut ajebant, *humores* eliminabat. His sit venia verbis, & nominibus, de cætero ad æquilibrii leges collimasse eos diceres adeò in illas quadrare videtur eorum medendi ratio. Quid enim meliùs ostendit laxari, & à spasmo liberari partium fibras, tum purgantis opera solvi qui mora hærebant coagulabanturque morbosos succos, quàm densiorum humorum liberalis egestio, quæ si serosorum fuerit, avulsi potiùs extortivè putidi laticis indicium est, & per strictissimos adhuc, & corrugatos hiatus, quam victi morbosi humoris sponteque, loco cedentis, perque liberos, patentes, & laxatos osculorum exitus. Merito igitur analogismum agnoscere convenit cum oculatissimo Baglivo nostro, id est affinitatem quandam inter morbos quæ in hac quam proponimus morborum causa communi fundabitur, in labante scilicet, vel perdito fluidorum cum solidis æquilibrio. Constat saltem nullum dari morbum in quem non competat talis hæc communis causa. Si enim in viscus quoddam inciderit moribus, inibi æquilibrium aut infirmari aut pessumdari concivitur. Si in totum corpus (cujusmodi sunt febres) ubique labare æquilibrium aut ruere auguraberis, illicò ni avertat medici sagacitas in aliquo viscere (apostasi facta) periturum. Hinc quoque rationes eliciuntur quibus sit, ut muientur,

tur, transformentur, sibi succedant, & in sese invicem habeant mor-
bi qui toto cœlo diversi creduntur, quod medentibus *humoristis*, ex-
plcare hactenus fuit inconcessum. Revera enim quo mechanismo, qui
hanc partem modò obsidebat humor, certæ qualitatis, partique laboran-
ti proprio circuitu addictus, ad alteram subitò evolabit, locum, & in-
dolem subitò mutaturus. Non item si ad æquilibrii rationem confugias,
qua in opinione metamorfoses morborum erunt nihil aliud, quàm modò
in hanc, modò in alteram partem inducta corrugatio aut relaxatio, unde
fiunt dum in parte primum affecta æquilibrium, reparatur, in altera illi-
cò pessumdetur. Ponas enim impetu facto sanquinem in viscus quoddam
irruere, innibi æquilibrium rumpi periclitatur. Tunc solers medicus
alterando, laxando, stimulando vacuandove imminentem hanc cla-
dem dissipare tentabit, sin minùs obsessam partem provirili sublevan-
do, firmando tuendoque efficiet obtinebitque, ut in ignobiliores aut
firmas minus partes morbi impetus feratur ubi dispumet rabiemque
deponat. Sed cùm in avartendis malis arte adhuc potior sit natura me-
dicatrix, mirari desines, si dum incerto ancipitique certamine collu-
ctatus, hos vel illos rumpat, obices, partium quarundam tonum laxet,
dum aliarum fiet constrictio, sicque ad varias sedes pellet morbi in-
sultus, usque dum in aliquo viscere, quod infirmius offenderit pedem fi-
gat morbus. Sic apoplexiam paralysi, febres bene multas, pleuritides,
&c. diarrhæis, sudoribus &c. finiri vides. Nec admodùm laborabis
hic in assignanda causa, qua fit ut humor certæ naturæ qui modò quen-
dam morbum fovebat, illicò mutatus in alterum loco, & natura di-
versum, generis altetius morbum inferre videatur. Hic enim meminis-
se sufficiat, ruentis, & labefactari quadam in parte æquilibrii ut pri-
mum indicium est, sic primum effectum esse secernendorum in ea resta-
gnationem, & moram, unde umor qui sub priori morbo coercitus erat
inducta relaxatione solutus quasi vanescet. Sed si tunc pulsus tantùm non
dissipatus morbi insultus partis alterius æquilibrio vim inferat, & cor-
rugationem, qui huic alteri parti proprius erit humor intercipietur,
morbum facie, & natura diversum commissurus. Porrò à corrugatio-
ne (quæ præcipua labantis æquilibrii causa est) maximam morborum
partem committi argumentum est narcoticorum virtus tam, multis mor-
bis, communibus propriis, chronicis acutis, symphathicis, idiopha-
thicis, primigeniis symptomaticis tamque utiliter serviens, omnium
remediorum, alterantium vacuantium, purgantium, sudoriferorum,
cardiacorum operas secundans aut adjuvans; nulli non amica parti; *
cerebro, stomacho, pectori, abdomini: adeò ut ex opio si ali: unde,
panacea fermè expectaretur. Rem adhuc evincit magis hystericorum
affectuum natura, qui omnium maximè spasmodici nullius non consen-
su habentur. In his autem quod tam multiformes quotidie eadem in
ægrotante symptomatum tot quasi morborum facies animadvertas, uni-
ca causa est alterna nempe partium facta spasmodica corrugatio aut re-
laxatio. Hinc quæ modo pallida jacebat, semianimis, & vera mor-
tis imago, eadem non multo post garrula fit in risum effusa; altera

* vide Tilingiū de laudano.

insomnes ducebat noctes quæ posteà sopore gravabitur, alterius menses sistebantur qui progrediente morbo affatim, & periculosè prorumpent. Adde in hac citam esse alvum, astrictam in altera. Illa vomitur it assiduè, hæc vomitoria quoque retinet. In aliis membra dolore rigent, in multis stupent, dumque plure fœtidis gaudeant, non paucæ suaveolentibus recreantur. Adeò verum est à causa communi, nutante scilicet plus minus æquilibrio partium, ab earum inducta crispatura, & relaxatione, ut varia hæc oriuntur symptomata, si varios quotquot sunt posse committi morbos.

Rogabis quid in tanta systematum copia, prærogativæ teneat, postremum illud quod ex Bagliviano opere innuitur. Me hercle admodùm; in varias partes scissa vides medentium ingenia quæ sic conciliabis. Bagliviani enim systematis commendatio est nulli adversari, nemini non concordare, adeò ut cæterorum systematum basis sit, & norma, coronis ac complementum, illorum enim usus ostendit, ac moderatur, abusus emendat. Hic acidum confodiendum habere putat, ille seri colluviem vacuandam, tertius calorem restringendum, sedandas quartus subtilis materiæ turbas, ultimus solvendum, accelerandumq; sanguinis lentorem; omnia hæc, fidelia una, & eadem obtinebis, si in æquilibrium restituendum incumbas. Ut enim pereunte æquilibrio succi morantur, lentore acescunt, turbantur, fervent, incalescunt, sic, hæc omnia æquilibrio restituto illicò cessabunt. Talis systematis beneficio fiet adhuc, ut imposterum eodem colliment medicorum operæ, sermones, consilia, in unius nempe æquilibrii restitutionem, sicque omnium sermo idem, intentio communis, loquela una. De concentu enim, proportione, & harmonia partium cogitabunt omnes, acidum, calorem, lentorem, & humorum effervescentiam proferentes minùs ut morborum causas, quam ut communis causæ morborum labefacti nempe æquilibrii effectus, & symptomata. Præterea in animo habentes, in harmonia, & proportionibus reddendis ponendam esse medici curam, à remediis fortioribus, turbulentis, exasperantibus metuere discent, ea præferentes quæ pacem sectantur, sedantque tumultus. Tandem quid non utilitatis huic arti redibit, & ægris? ad corporis enim œconomiæ leges, quæ ordinis, rationis, & proportionum sunt, suas formare mentes cogentur medici, vulgaribus de humorum saburræ, multitudinis, & crassitiei notionibus ad plebeculam ablegatis: sicque, quod Baglivi nostri laus erit, lucem caligini, pacem dissidiis, præjudiciis veritatem plausu omnium succedere videbit medicina.

Cæterùm si quosdam offendat, quod authoris mentem dilatare videamur, ignoscet, cum attenderit ea non esse Bagliviana opera, quæ stipitum instar inanium truncum, & ramos vix concipiunt, meliùs comparaveris fæcundis iis germinibus, quæ ultrò fruticant. Sentias enim in iis recondita totius medendi scientiæ semina, quæ obviorum quorumvis medentium meditatione exculta pullulant ultrò ac sobolescunt. Interim, cum tantum virum æmulari solùm detur, non assequi, præterquam, quod ut ea quæ nostra sunt doctoribus, nec Zelotyris recoquenda

pro-

proponimus, non eam nobis esse mentem profitemur sensum Baglivianum adulterandi sed aperiendi illius & interpretandi, quo in negotio si quid delicti admiserimus hoc totum nostrum erit, felix tamen nec pœnitendum, si errore nostro invitatus humanissimus author, meliora suppeditet ac substituat.

Sequitur ejusdem dissertationis pars altera, quæ de lapidum, &c. vegetatione tractat; Alterum novi argumenti genus, quo analogismus naturæ evincitur. Hinc enim liquet quid esse commune plantarum inter & fossilium naturas, cùm pari ratione utraque crescant ac pullulent: argumento, similem ubique esse naturam, quæ simplicissima ex iisdem & paucis mira & dissimilia producit. Hic adhuc mirari subit ex re fluidissima & molli, solidissima enasci & durissima; hic enim ostenditur multigenis observationibus aquæ genus esse undè suos natales ducant lapides & gemmæ.

Dissertationem claudit appendicis loco terræ motus historia, ubi non pauca reperias quæ historiam naturalem illustrant & augent.

Sequuntur epistolæ ex præcipuis Europæ locis ad celeberrimum authorem nostrum undique missæ, luculentissima tot argumenta, quibus Baglivi operum utilitatem & præstantiam non apud nos solùm, sed apud dissitas gentes celebrari, patet, veriùs appellabis Baglivianæ veritatis publica testimonia. Si enim *vox dei sit vox populi*; cælo terrisque probari Bagliviana opera palam est, quæ non unius populi voce, sed universis populorum suffragiis approbantur. Animæ sunt vulgares, quarum fama sensim ac lentè serpendo crescit, magna autem nomina statim adolescunt. Hujus generis sit oportet Bagliviana virtus, quæ privata diu durare non potuit sed illicò publica facta est. Ecce tamen tot inter plausus calumniatoris dentem experitur, adeò ubique serpit Zoilorum gens, quælibet in quemvis opprobria dicere sæva. Is est * D. le Mort cujus nomini parcere & honori voluntas fuisset, arti enim chymicæ apud Batavos proindeque medicinæ servii utiliter. Sed ist hæc sors est maledicorum; bonorum nomini invident, proprio luunt ac retaliant. Per quæ enim quis peccat, per hæc & punitur. Vota autem D. le Mort adversùs D. Baglivum querelarum summa est, chymiæ contemptus, de quo cum Baglivo vehementer expostulat. Sed de Mortium fallit in chymiam cœcus amor, qui cùm verò quibus chymia obnoxia est nævos non videt, aliis quos odit, imaginarios imputat. Sed injuria hæc à le Mortio vibrata in Baglivum inulto non abiit. Illum enim incautè locutum acriter refutat, arguitque mendacii. D. Goris * apud Batavos optimæ chymiæ decus ac vindex. Tam autem ambitiosa est chymiæ tyrannis: despici se putat si cesset adulari, amatores enim ambi non amicos, mancipia non auditores, solo eorum sodalitio gaudens qui cultores minus, quam adoratores illius facti, furnos, & chymica crepant mera, quibus cogitata quævis & inventa optima claudicare videntur, nisi chymiam sapiant aut parentem agnoscant. Sic est vesanus amor, *quisquis* enim (ut ajunt) *amat ranam putat esse dianam*. Hæc autem le Mortii querimonia ædversùs clarissimum authorem nostrum

* Jacobi Mortiil fundamenta tract. chymia vindicata p. 38. &c.

* Chymia liberata &c. per Gerardum Goris p. 51. 55. &c

strum, argumentum dedit amicissimæ & eruditissimæ epistolæ D. Pallilii Romani medici meritissimi, quam hic habes pag. 481. ubi amicum ulciscendo Pallilius, Hippocratis & Baglivi miscet causas, veram medicinæ praxim, & theoriam tuendo adversùs le Mortium & similes chymiæ zelatores. Nec immeritò utriusque litem communem facit, Græcorum enim Hippocrati propriùs accedit nemo, quàm Baglivus Romanorum Hippocrates.

Epistolarum, ut & dissertationum, quæ supersunt argumenta exscribere longiùs iret, ea tamen prætermittenda non est epistola, qua respondet author sapientissimus D. Andry Medico Parisiensi clarissimo. Hic scita officiique plena epistola Baglivum interrogaverat de purgatione in principio morborum; rescribens Baglivus admonet, quàm strictissimis cancellis coerceri debeat purgatio in acutis. Ubi enim, ait, minima apparet suspicio acuti & inflammatorii morbi *à purgatione in principio omnimodè abstineo, ut in mea praxi animadverti, nec indiscriminatim morborum omnium curatio à purgatione inchoanda est* sicuti plures apud vos faciunt, *nec tales apud nos* desunt. Imò si cum acutis conjunctæ sunt febres earum initio sanguinis missionem semel & pluries celebrandam suadet & laudat Baglivus adversùs Helmontianos, id est ejusmodi homines qui sanguinis missionem indesinenter allatrantes, illius vellicandæ occasionem passim & ex industria scriptis, & verbo aucupantur: gens interea medentium, qui dum haberi volunt humani sanguinis avari, ægrorum miserè prodigunt vitas, tales enim teste Baglivo pag. 464. à sanguinis missione abstinendo, mille in pericula ægros conjiciunt: Posthac non erit undè Baglivi & orgasmi nominibus ampliùs abutantur purgationis æmulatores, aut si quid audeant, id criminis utpotè invitis ac reclamantibus medendis magistris commissum, in authores ipsos redundabit. Plura alia subjungenda restant, quæ opus simul ac authorem mirè commendarent, sed supersedere jubet publica vox, nostrorum non tantùm, sed & exterorum *, editionis hujus moræ impatiens, quæque hæc, ut ut rudi præcipitique calamo scripta satis esse clamat. Manum ergo de tabula. Et quidem fortunæ periculo imparatique lectoris inclementiæ relictum nihil periclitaretur hoc opus, quod blanditias morosis, facilibus delicias parat.

* Vide epistola ad autorem scriptas imprimis à D. Horton p. 475.

AUTHORIS PRÆFATIO.

PRUDENTIA judicandi rectè de morbis gravissima res est, eademque præsentis operis argumentum. Medicina namque, vel prudentia est, vel prudentiæ species, cui perficienda cum nihil æque conducat, ac experientia, propterea nemini mirum videri debet, quod ob eamdem, vel nihil, vel malè adhibitam, tantus in Medicina hoc sæculo, & errorum, & Errantium numerus excreverit. Expleto nuperis annis Neapoli studiorum meorum circulo, & Ora maritima Dalmatiæ peragrata, nil magis in votis erat, quàm Italiæ Academias adire, ut, ecquis esset in iis, post tot, tantosque novitatum rumores, Praxeos Medicæ status, addiscerem. Unde lustratis diligenter singulis, dici vix potest, quam labefactatam ab opinandi licentia Medicinam, & à prisca sua sapientia descivisse Nostrates repererim.

In nonnullis namque Academiis, ita malè adversus Veterum opiniones affectos vidi, ut humanæ mentis majestatem imminutam putent, si in legendis Galenicorum libris operæ quid, vel temporis collocetur. Ob idque suum miserè torquere, vexareque ingenium, ut novum quid, & hactenus inauditum comminisci possint, & si quid ejusmodi fuerint assecuti, præclarè secum, & cum re medica egisse arbitrentur. In aliis contrà tam anxiè, & religiosè theorematis Veterum inhærere, ut inventa Recentiorum quamtumvis præclara, & ut illa exagitare non desinant: solisque contenti purgantibus, venæ sectionibus, & vessicantibus, morborum omnium curationem uno, quod ajunt, calceo metiuntur. In omnibus denique perpetuas esse inter medicos contentiones, odia, & imprudentem quamdam, aut ad fingendas novitates proclivitatem, aut in anticipatis opinionibus perperam retinendis pervicaciam. Et quod his omnibus pejus est, medicinam Parentem suam, & magistram, non clam solummodò, & in privatis colloquiis, sed palam, & sparsis in vulgus libris, tamquam incertam, & præstigiatricem proscendere, tanto certè illius, ejusdemque Professorum detrimento, ut quæ summos apud Viros in pretio semper fuit, habuitque vel ipsos Reges sibi perpetuò obnoxios Scientiarum Princeps, despecta jacet multis jam locis, & antelatas sibi, vel vilissimas, imò perniciosissimas artes, vehementer doleat.

Ob istam itaque infinitam propemodum opinionum varietatem,

tem,

tem, cui memet potiùs addicerem, animi dubius, eò tandem deveni, ut nullius in verba jurare, sed solo præeunte Rationis & Experientiæ lumine acriter, & indefessè veritatem investigare decernerem. Qua ratione, institutis per non exiguum temporis spatium severioribus morborum observationibus, in variis Italiæ Xenodochiis, deprehendi me paucioribus mensibus, quàm anteà annis majores hac in arte progressus habuisse, ac nihil omninò magis verum esse, quàm quod olim à Manilio usurpatum legimus. Artem experientia fecit, exemplo monstrante viam. *Cùm verò istæ meæ observationes primùm quidem negligenter, & memoriæ tantum causa scriptæ, postmodum autem in certa quædam genera digestæ, in Amicorum manus pervenissent; isti prorsùs à me contendere, multisque verbis agere, ut eas publici juris facerem. At mihi, tum tenuitatis meæ conscio, tum etiam non ignaro despectui vulgò haberi Medicum, cui auctoritatem canities, & longa ætas non conciliaverit, certum omninò erat petentibus, quin, & vim propè facientibus nequaquam cedere, nisi tandem invitum, ac reluctantem à sententia mea discedere coegisset summorum Virorum auctoritas: quorum omnium longo ordine hic nomina recensere nolim, ne in aliquod videar ostentationis, inanisque gloriæ vitium incurrere.*

Antequam dicendi finem faciam, librum istum lecturos hoc unum rogo, ut me in ingerenda, ac sæpiùs inculcanda experientiæ, & naturæ imitandæ necessitate nec non hypotheseon, ac systematum vanitate explodenda, molestum fortè, ac ferè putidum, excusatum habere velint! Equidem in lamentanda tantæ artis calamitate, existimavi necessariò mihi esse, de unico quod adhiberi possit remedio, si non subtilius (quod præstare nequeam) disputandum at certè, quod fas est, sæpiùs, ac dolentius deplorandum. Nemo porrò dixerit, ubi summa res agitur, auribus servandum esse, sed potiùs ea dici oportere, quæ tempus, quæ rei magnitudo, quæ urgens necessitas postularent. Enim verò dum tota medicinæ prudentia in eo posita videatur, ut morbum cum morbo, tempus cum tempore, hominem cum homine compares, quò advenientia, & crescentia mala suis certis signis, ac nominibus ea distinguere, iisdemque idonea, aptave remedia adhibere queas: nemo certè inficias iverit, nullam prorsus, & Nobilissimæ Scientiæ exornandæ, & curandis hominibus utiliorem operam navari posse, quam si præstantissimæ artis Studiosi, immenso retrò tempore jam factas à Majoribus nostris observationes attenderent, novasque in dies animadverterent, ac notarent. Quam quidem promovendæ artis rationem, si jam indè ab Hippocratis

tempo-

temporibus ad hanc nostram usque aetatem constanter homines retinuissent, dici vix potest, quot quantique progressus hac hodie parte haberentur. Cur verò rem alioqui adeò necessariam, tam praeclaram, atque ita feliciter institutam reliquerint, ut se infinitis, (ut Apostoli verbis utar interminatis quaestionibus, & λογομαχιαις *implicarent, aliam afferre causam non possem, quam offensi, ac ulciscentis Numinis iram. Hoc sanè, vel invitus fatebitur, quisquis in aetatem hanc nostram oculos conjecerit; cum enim caeterae omnes quà disciplinae, quà artes, non solùm in pristinum splendorem restitutae fuerint, sed in dies magis magisque excultae, novisque inventis ornatae floreant; sola medicinae praxis, nescio quo fato, maxima sui parte jaceat, &, quod maximè dolendum, vilior quotidiè apud indoctos evadat. Quod cur ità sit, id unum in causa esse arbitror, quod observationum, undè Ars praestantissima effecta fuerat, ratione contempta, systematis, & hypothesibus prorsus indulserint; non tam de cognoscendis, curandisque morbis, quam quo pacto eorum probabilem rationem redderent, solliciti. Ex quo fit, ut in maximam humani generis perniciem, & Medicinae dedecus, non jam tutissima artis praescripta, sed proprii ingenii commenta consulant.*

Caeterum nolim qui existimet, me huic operi faciundo, accinctum esse, ut inanem gloriolam aucuparer, meumque per ora hominum nomen utcumque volitaret; etenim nil mihi antiquius est, quam, & aeternae vitae memoria, & caducarum, fluxarumque rerum consideratione, me ab hujusce vitae blanditiis, atque illecebris revocare.

> Nullis nota Quiritibus
> Aetas, per tacitum fluat.
> Sic, cum transierint mei,
> Nullo cum strepitu dies,
> Plebejus moriar senex.
> Illi mors gravis incumbat,
> Qui notus nimis omnibus,
> Ignotus moritur sibi. *

* Senec. Trag. Thyest. act. 2.

Solus veritatis amor, & communis utilitatis studium, ad has partes suscipiendas impulerunt. Quid quamtumque hoc meum sit, prudentis, ac boni Viri judicium esto; mihi satis superque erit, illud, & publicae utilitati, & praesertim Romanorum Civium incolumitati consecrasse.

Romae Prid. Kal. Martias M.DCXCVI.

LECTO-

LECTORI.

Quæ huic editioni de novo accesserunt, ostendunt paginæ intercurrentes à pag. 303. ad pag. 316. tùm à pag. 369. ad pag. 394. in quibus totus est Baglivus in astruenda, stabiliendave solidorum medicina, &c. hæc fortè pauca videbuntur iis, qui res sola ex mole æstimare norunt; his attamen assentiri (alia licet de causa) non veremur. Præterquam quod enim maxima litterato orbi periisse crederemus, etiamsi pauca tantum ex iis, quæ Baglivum sapiunt, nobis excidissent, pauca revera manebunt semper, & brevia, quæ tanti viri mentem referunt, & nomen; utpotè cum semel, & iterùm perlecta salivam moveant, maximumque linquant desiderium. Itaque pauca hoc; magno in numero sapientibus erunt, quibus Baglivi genium revocabunt, aut repræsentabunt umbram. Sint saltem tanti viri nobiles reliquiæ, usque dum felicior nobis afflaverit fortuna, quæ cæteras illius lucubrationes tandem aliquando revelet, aut proferat. Est autem undè vellicet nos ejusmodi spes; quem enim promiserat tractatum *de morborum successionibus*, hunc ad umbilicum perduxisse se scribebat ad amicum, lucique paratum tenere. Tantillum inde solatii; sed quid dolorem nostrum levare quid mœrorem mitigare posset? fuit Baglivus! luctus ingens, exigua solatia.

Fecit materiæ affinitas ut exquisitum Santorini, Medici apud Venetos meritissimi, opus hic adjunctum videas. Disserit enim hic author sapientissimus de fibra motrice, cujus texturam, *elaterem*, *oscillandi* rationem sic aperit, exponitve, ut dum multa, quæ huic doctrinæ deerant, supplet, vix pauca posteris supplenda relinquat. Quæ sequuntur de *Nutritione*, de *Hæmorrhodibus*, & de *Catameniis*, apta sunt apprimè, & apta ad confirmandas fibrarum potentias, vires energias. Porrò singula hæc, ut non mediocrem authoris in meditando sagacitatem ostendunt, sic illius evincunt in medendo peritiam. Faxit Deus Opt. Max. ut nobis nascens hic novus *Appollo*, artem medicam, quam inventis ornare cœpit, luminibus illustrare pergat.

IN-

INDEX OPUSCULORUM

In hoc volumine contentorum.

DE PRAXI MEDICA LIBER I.

Caput 1. De maxima observationum in re medica necessitate Monita. pag. 1.

Caput 2. Origo, progressus; & quidquid inest certi medicinæ, observationibus magna ex parte debetur. 3

Caput 3. De impedimentis, quæ medicorum in observando diligentiam huc usque retardarunt. 5

Caput 4. Impedimentum 1. Derisio veterum medicorum. 7

Caput 5. Impedimentum 2. Falsa medicorum idola, sivè opiniones falsò præconceptæ. 8

Caput 6. Impedimentum 3. Falsum genus analogiarum sivè falsæ similitudines. 11

Caput 7. Impedimentum 4. Præpostera librorum lectio. 13

Caput 8. Impedimentum 5. Præpostera librorum interpretatio efficiendorumque systematum cachoete. 18

Caput 9. Impedimentum 6. Intermissum studium tractandi de morbis aphoristicè. 21

De Pleuritide. 21

Appendix de Pleuritide. 24

De Febribus in genere. 31

De Febribus malignis, & messentericis. 32

De Lumbricis puerorum. 37

De Variolis, & morbilis. 38

De Observatione hypochondriorum in acutis. 39

De Tumoribus, & suppurationibus in externa parte abdominis. 40

De Crisi & diebus criticis. 41

De Sudore in acutis. 44

De Parotidibus, & de surditate in acutis. 43

De Urina in acutis. 44

De Pulsu in acutis. 46

De Inappetentia. 47

De Capitis affectionibus in acutis. 47

De Observatione oculorum in acutis. 48

De Decubitu ægrorum. ibid.

De Voce & facie in acutis. 49

De Abscessu acutorum. ibid.

De Rigore acutorum. 50

De Hydrope sicco. ibid.

De Ictero flavo. 51

De Hemorragia in acutis. 53

De raris affectibus jecoris. 54

De Respiratione in acutis. 56

De raris pulmonum affectionibus. 57

De Lumborum effectione in acutis. 58

De Lue venerea, & morbis glandularum. 59

De Colica. 60

De Phrenitide. 61

De Asthmate. 64

Appendix de Asthmate. 465

De

De Diarrhea, & dyssenteria. 67
Appendix ad dyssenteriam. 68
De Apoplexia. ibid.
De Dolore in genere, convulsione, & motibus convulsivis. 69
De Tussi. 71
De Calculo, & podagra. ibid.
Caput 10. *De Variis medicinæ ætatibus, ejudemque progressibus.* 74
Caput 11. *De fontibus theoriæ, & praxeos.* 76
Caput 12. *Methodus ad Tyrones de morborum hypothesi rectè construenda.* 79
Caput 13. *Quanti intersit præcepta, sivè certas, constantesque regulas stabilire, ad quas judicia sua dirigere queat, in ambiguis morborum eventis hærens, perplexusque medicus.* 84
Caput 14. *De medendis animi morbis, & instituenda eorumdem historia.* 91
Caput 15. *Parænesis ad medicos de investiganda, & stabilienda medendi methodo popularibus suis pre cæteris accommodata; ubi obiter de natura aeris romani, curandisque romanorum morbis.* 95

LIBER II.

Caput 1. *QUod erit instar prolegomenon ad librum præsentem.* 102
Caput 2. *Manifestantar causæ nonnullæ præcipuæ, quæ morborum historiam, sivè medicinam primam hucusque retardarunt.* 104
Caput 3. *Traduntur regulæ instituendi, & promovendi historiam morborum, ab eademque deducendi aphorismos curativos.* 106
Caput 4. *De erigendis academis promovendæ praxeos gratia.* 113
Caput 5. *Solvuntur argumenta, quæ nobis obiici possent.* 112
Caput 6. *Specimen historiæ primæ in describenda podagra, ejusque aphorismis practicis breviter expressum.* 115
§. Unicus proponens aphorismos practicos, ab historia prima podagræ eductos. 119
Caput 7. *Schedula monitoria de iis, quæ desiderantur adhuc in arte nostra.* 121
Caput 8. *De Signis morborum diagnosticis, & fontibus eorumdem.* 125
Caput 9. *De causis morborum.* 122
§. I. Prolegomena ad historiam, divisionemque causarum opportuna. ibid.
§. II. De causa procatharctica, & proigumeni, seu dispositione corporis. 127
§. III. De causa proxima morborum, necnon de fontibus præcipuis eamdem investigandi. 130
Caput 10. *De indicationibus rectè instituendis.* 136
Caput 11. *De remediis specificis, eorumque historia.* 139
Caput 12. *Centaurus. Sivè de paradoxis recentium medicorum in derisione crisium, dierum criticorum, &c.* 147

SPECIMEN QUATUOR LIBRORUM DE FIBRA MOTRICE ET MORBOSA. 147

PRæfatio in specimen quatuor librorum de fibra motrice, & morbosa. 155
Animadversiones in practicen novam. 156
Animadversiones in theoricen veterem. 159
Specimen libri primi de fibra motrice. 165
Caput I. *De fibrarum origine & divisione.* ibid.
Caput. II. *De variis modis fibrarum structuram investigandi.* 167

Caput

Caput III. *De partibus, quæ fiunt ex fibra carnea, & iis, quæ fiunt ex membranea.* 169
Caput IV. *De origine motus solidorum.* 170
Caput V. *De comparatione motus cordis, & duræ matris. Ubi de duræ matris structura, elatere, resistentia, impulsu, & potestate in solida, & fluida corporis animati. Item de membranarum motu systaltico, & reflexivo.* 217
Corollaria, & postulata. 181
Experimenta. 218
De motu meningum, & oscillatione solidorum. 183
Caput VI. *De æquilibrio solidorum cum solidis, solidorum cum liquidis, & liquidorum inter se, hujusque æquilibrii vi, potestate, usu, & cognitione medicis summoperè necessaria ad benè medendum.* 188
Corollaria, & postulata. 319
Caput VII. *De variis fibrarum effectibus, & primò de magna vi, elatere, & resistentia solidorum.* 195
Corollaria, & postulata. 201
Caput VIII. *De motu systaltico, sivè de oscillatione, & vi contractili solidorum.* 202
Corollaria, & postulata. 207
Propositio I. *Motus sanguinis, aut aliorum liquidorum versùs aliquam partem inclinans, in contrariam diverti potest, à venæ sectione, purgatione, vomitus, chlystere, & similibus.* ibid.
Propositio II. *Ad fluidorum debitas secretione, determinatas in iis motus requiritur.* 218
Propositio III. *Fluida suprà, & infra nesciunt, sed undequaque currunt indiffe renter, prout hinc indè impelluntur.* ib.
Propositio IV. *Proprium est sanguinis circulantis, quando tardiori motu procedit, ut serum ab ejus sinu secernatur, majori vel minori copia, prout motus erit magis, vel minus retardatus.* 209
Caput IX. *De mira propagatione oscillationis fibrarum, ejusdemque inter ipsas continua permutatione ad remotas quasque partes.* ibid.
Propositio I. *Determinata sanguinis, & liquidorum quantitas esse debet in quolibet temperamento, nec magis, nec minùs.* 214
Propositio II. *Peccans sanguis superfluus non est sistendus, sed sinendus, ut fluat, quo natura velit.* ibid.
Propositio III. *Strictum, & laxum fluidis æque, ac solidis competit in corpore animato.* 215
Propositio IV. *Non obstante continuo liquidorum circulo, dantur tamen revulsiones, & derivationes humorum in curatione morborum.* ibid.
Propositio V. *Sanguinis motus impeditus in aliquo surculo, vicinus omnem illam liquidi molem excipit, & ad altiora propellit.* ibid.
Caput X. *De consensu solidorum jure originis, vicinitatis, usus, & communicationis officii, &c.* 216
Corollaria, & postulata. 220
Propositio I. *In juvenibus humores, ut plurimùm faciunt impetum superiora versùs, in senibus verò versùs inferiora.* 221
Propositio II. *Fluida, & solida ex repetitis actibus, & consuetudine hominis peculiarem acquirunt naturam.* 222
Propositiones III. IV. V. VI. & VII. *Intercepto motu liquidi in aliqua parte, intercipitur, & vicinæ, soluto, solvitur.* ib.
Propositio VIII. *Nonnulla afferuntur de mechanica secretione liquidorum in corpore animato.* 223
Caput. XI. *De irritatione solidorum, sivè de stimulis, & variis stimulorum effectibus.* 224
Caput XII. *De laxitate solidorum, & variis ejusdem effectibus.* 227

SPECIMEN TRIUM RELIQUORUM LIBRORUM, DE FIBRA MOTRICE ET MORBOSA. 231

Caput I. De morborum successionibus. ibid.
Caput II. De præsagiorum originibus, usu, methodo, & certitudine. 237
Caput III. De Constitutionibus annorum, & temporum, aerisque influxibus investigandis ac perdiscendis, ad morbos dignoscendos, & curandos. 238
Caput IV. De morbis incurabilibus ex ignorantia medicorum, & ex impossibilitate naturæ.
Caput V. De morborum occasionibus. 239
Caput VI. De vita salubri ad centum, & plures annos producenda. 240
Caput VII. De apparatu, & dispositione humorum ad morbos suscipiendos, sivè de parvis magnorum morborum initiis. ibid.
Caput VIII. De patientia ægroti, & medici ad benè curandum summoperè necessaria. 241
Caput IX. De ciborum delectu, sivè de methodo curandi morbos quamplures per opportunum ciborum genus, sine ope remediorum. 161
Caput X. De morbis venereorum. 242
Caput XI. De occultis, & lethalibus viscerum vitricibus, aneurismatibus, & hydatidibus. 249
Caput XII. De mutando aere in longis, & difficilibus morbis. ibid.
Caput XIII. De febribus messentericis, opus novum, non à lectione librorum, sed ab observatione naturæ partium. 244
Caput XIV. De methodo curandi morbos quamplures musica, saltatione, equitatione, navigatione, venatione, rusticatione, debitoque sex rerum nonnaturalium usu, sine inutili remediorum acervo: Ubi etiam diæta Pythagoreorum. 251
Caput XV. De anatome, natura, & usu pinguedinis, & morbis ab eadem pendentibus. 247
Caput XVI. De natura, & usu salivæ; ejusdemque morbis. ibid.
Caput XVII. De usu, & abusu diluentium, & oleosum, quæ nunc apud nostrates maximè administrantur. ibid.

SERIES VARIAR. DISSERTATIONUM. 255

Dissertatio I. De anatome fibrarum, de motu musculorum ac de morbis solidorum. Ubi etiam de duræ matris elatere, oscillatione perpetua, & de solidorum supra fluida corporis animati majori vi, majori impetu, & longè majori resistentia. 251
Dissertatio II. De experimentis circa salivam, ejusdemque natura, usu, & morbis. 268
Dissertatio III. De experimentis circa bilem, ejusdemque natura, usu, & morbis. 272
Experimenta. 277
Experimenta varia. 279
Conclusio ab experimentis deducta. ib.
Dissertatio IV. De experimentis cirap sanguinem, ubi obiter de respiratione, & somno; de statice aeris, & liquidorum per observationes barometricas, & hydrestaticas ad usum respirationis explicata; de circulatione sanguinis in testudine ejusdemque cordis anatome. 281
Experimenta circa sanguinem. 294
Infusoria in jugularem canis. 269
Canones De medicina solidorum ad rectum statices usum. 297
Epilogus legum medicarum. 311
Dissertatio V. De morborum, & naturæ analogismo, de Vegetatione lapidum, & de terræmotu romano, ac urbium adjacentium, anno 1703. 313

De

De morborum, & naturæ analogismo. 316
De Vegetatione lapidum. 319
Observationes. 320
Conclusio. 323
De terræmotu romano, & Urbium adjacentium anno 1703. 326
Historia romani terræmotus, & urbium adjacentium anno infelicissimo 1703. 343
Exemplar epistolæ romam missæ Excellentissimo Duci de Uzeda oratori catholico, à ministro hispano, quem Prorex Neapolis Aquilam dimiserat ad damna exploranda terræmotum præteritorum causa producta, ab italico sermone latine fideliter redditæ. 352
Series urbium, oppidorum, & pagorum tam in samnio Regni Neapolis, quàm in locis ditioni Pontificiæ subditis, quæ præterritis terræmotibus damna, & ruinas passa sunt, excerpta ex diario neapolitano jussu Proregis typis dato 1703. Neapoli. 354
Series urbium, pagorum, & oppidorum ditionis Ecclesiasticæ in Umbria, & Sabinis, quæ his terræmotibus aut diruta sunt, aut ferè devastata anno 1703. 360
Series magis notabilium observatorum hoc anno 1703. durantibus terræmotibus in Latio, & finitimis Umbria regionibus. 366
Observationes de terræmotibus factæ sub altitudine polari graduum 42. in Latio & finitimis regionibus, super aere, sole, luna & animantibus. 361
Dissertatio I. varii argumenti, potissimùm verò de progressione romani terræmotus ab anno 1703. ad annum 1705. de Systemate, & usu motus solidorum in corpore animato. De Vegetatione lapidum, & analogismo circulationis maris ad circulationem sanguinis. 363
Caput I. De progressione romani terræmotus cum historia morborum, & epidemicæ constitutionis, quæ his annis regnavit Romæ, & historiam quam plurium naturæ effectuum per id temporis ibidem observatorum. 365
Caput II. In quo plura proponuntur, quæ spectant ad principem duræ matris osculationem novis probata observationibus, meditationibusque, & plurima quæ pertinent ad systema de solidis; eorumdemque vim, potestatem, elaterem, æquilibrium, oscillationemque sanam, & morbosam, ad benè medendum, & præsagiendum. 367
Caput III. In quo plura examinantur, quæ pertinent ad vegetationem lapidum: & analogismum circulationis maris per viscera terræ ad circulationem sanguinis per viscera microcosmi. 384
Dissertatio II. De anatome, & morsu & effectibus tarantulæ. 389
Caput I. Etymon nominis, & differentiæ tarantularum. 395
Caput. II. De natura, & situ Regionum, in quibus nascitur tarantula. ib.
Caput III. Anatomæ tarantulæ. 397
Caput IV. Vasa seminalia, ovum, & generatio tarantulæ exponuntur, ubi obiter nonnulla de ovis ostrearum, & de semine in genere. 398
Caput V. De morsu tarantulæ. 399
Caput VI. Morbi, & symptomata morsum consequentia describuntur. 400
Caput VII. Cætera symptomata ulterius exponuntur, & quam cum aliis morbis analogiam habeant, demonstratur. 401
Caput VIII. Curatio morsus tarantulæ, & effectuum ab eo provenientium. 413
Caput IX. Chorea, & musica sunt præcipuum hujus veneni antidotum Ubi obiter modus saltandi Apuliæ familiaris describitur. 405
Caput X. Nonnulla alia circa choream breviter expenduntur. 406
Caput. XI. Variæ ægrorum historiæ proponuntur. 408
Caput XII. Nonnulla dubitativè proponun-

nuntur circa hujus veneni genuinam naturam. 412
Caput XIII. *Quid agat musica in tarantatis, & in aliis morbis, breviter examinatur.* 414
Dissertatio VII. *De usu, & abusu vessicantium.* 417
Caput I. *Nonnulla proponuntur experimenta circa effectus cantharidum.* 421
Caput II. *De incommodis ab usu vessicantium.* 423
Caput III. *De incommodis ab usu vessicantium.* 425
Caput IV. *Vessicantium natura evidenter demonstratur ex mechanica stimulorum doctrina.* 436
Dissertatio VIII. *De observationibus anatomicis, & practicis, varii argumenti.* 433
Sylloge experimentorum per infusoriam in vivis animalibus. 438
Historia morbi, & sectionis cadaveris Marcelli Malpighii archiatri Pontificii. 442
Appendix de apoplexiis ferè epidemicis elapso biennio in Urbe, & per Italiam observatis. 443
Epistolæ clarorum Virorum, quorum judicio, & auctoritate Georgi Baglivi opera confirmantur. 445
Epistola I. *De Lumbircis latis.* 447
Epistola II. *De purgatione in principio febrium, ac de febribus messentericis.* 453
Epistola III. *De admiranda vi solidorum.* 459
Epistola IV. *De rar diabetis curatione.* 463
Epistola V. *Laudans praxim medicam Baglivi.* 465
Epistola VI *De eodem argumento ac præcedens.* 457
Epistola VII. *Laudat, & Baglivum, & ejus opera.* 468
Epistola VIII. *Praxim medicam Baglivi commendat.* 469
Epistola IX. *Pro impetratione operum Baglivi.* 470
Epistola X. *Baglivum mirificè laudat, & extollit.* 471
Epistola XI. *Baglivum, & ejus praxim medicam laudat.* 472
Epistola XII. *Praxim medicam summoperè commendat.* 476
Epistola XIII. *Grates agit ob receptum opus de fibra motrice & morbosa, &c.* ibid.
Epistola XIV. *De Vanitate obtrectatorum Hiprocratis, & Galeni.* 474
Joannis Dominici Santorini *Opuscula quatuor.* 481
Opusculum I. *De Structura, ac motu fibræ.* 491
Opusculum II. *De Nutritione animali.* 515
Opusculum III. *De hemorrhoidibus.* 536
Opusculum IV. *De Catameniis.* 544

GEORGII BAGLIVI DE PRAXI MEDICA LIBER I.

CAPUT I.

De maxima Observationum in re Medica necessitate.

MONITA

I.

Edicus naturæ Minister, & Interpres, quicquid meditetur & faciat, si naturæ non obtemperat; naturæ non imperat. Origines namque morborum, & causæ longè abstrusiores sunt, quàm ut humanæ mentis acies, eò usque penetrare possit, sæpiusque natura novum opus exorditur, ubi natus nostri desiere.

II.

Longarum observationum præsidio instructa mens sagax potissimam curandorum hominum rationem assequitur, præsertim si librorum lectio accesserit: iis tamen evolvendis, nisi maximas adhibeat cautiones, verendum est, ne ibidem novam inveniat errandi causam, undè nova se posse doctrinæ adjumenta petere existimabat.

III.

Naturæ non hominis voce loquitur Hippocrates Medicorum Romulus; cui nec ætas prisca vidit parem in re medica, nec videbit futura, nisi demum resipiscant Medici, & velut ab alto somno excitati, videant quantum differat historica, & mascula Græcorum medicina, à speculativa, & pensili novorum Hominum. Et minus imposterum fictis animi sententiis tribuentes decernant medicinam non ad mentis nostræ angustias esse arctandam, sed potiùs in apertum ex hisce angustiis naturæ campum revocandam.

IV.

Quidquid hodiernam theoriam à prisca distinguit ruditate, id omne debemus Philosophiæ experimentali nostro hoc sæculo institutæ. Sed quo magis privatorum laboribus utilitas publica augescat, reliquum est, ut eadem ratione ad perfectam praxeos notitiam pervenire (quod totius artis caput est) totis viribus contendat nostrorum hominum industria. Sic enim insitas jamdiù & anticipatas mentibus nostris opiniones; quas maximum nostrorum errorum fontem meritò dixerim, non solùm deponet, sed efficiet, ut ex infante, & rudi, adulta demum, & sapiens evadat medicina.

V.

Novis veteribus non opponendi, sed quoad fieri potest, perpetuo jungendi fœdere. Quid enim insulsiùs, quam ubi re consentiunt, eos verbis dissidentes facere. Hæc novas fingendi voces libido mirum est, ut Tyronem jam feliciter progredientem retardat, eique tenebras ac diffiden-

fidentiam ex equivocis effundit, qua de causa sæpiùs ubi sit, & quo se ferre debeat in morborum curationibus dubitat, sæpiùs impingit, & non raró veri, aut verisimilis specie vel fallit, vel fallitur. Quod spectat ad ægrotantes, hi sanè nil sua interesse putant, si morborum effectus, & corporis animati principia rudioribus Antiquorum vocabulis appellaveris; dummodò veras curandi rationes perfectè noveris, verbaque tua transeant in facta, atque eventus respondeant promissis.

VI.

Nil magis à vera morborum cognitione mentem retrahit, quàm effrænis illa speculandi, disputandique licentia, cui in ipsa praxi adeò indulsere Medici Arabes, & quotquot post eos fuere Galenici, prætervectis lætis, latisque naturæ campis, ubi exultare liberiùs præclara adeò ingenia potuissent, se in dialecticorum tricas, ac dumeta conjicere maluerunt; quibus diu occupati, atque irretiti, numquam ad novorum inventorum spem animum erexerunt.

VII.

Medicina non ingenii humani partus est, sed temporis filia; quam, ut de divinatione Veteres quondam crediderunt, ex iis, quæ usus diuturnus notavit, effectam meritò dixeris. Definiri potest, Vis cognoscens, videns, & explicans ex iis, quæ longo tempore, atque significatione eventus observavit, atque animadvertit diversa morborum genera; hisque non ex probabili quadam hypothesi remedia adhibens, sed ab artis divinæ præscriptis longo usu comprobatis, perpetuam medicinam petens. Hæc medendi disciplina si cum hypotheticæ splendore, fastu & magnificentia conferatur, tenuis quidem, imò vilis fortasse, ac contemnenda videbitur. At in illa nihil salutaris, ac vitalis inest, verum mira dumtaxat ramorum, foliorumve luxuries, ad aspectum quidem pulchra, sed statim flaccescens, ubi primum ea novitatis gratia tamquam succus defecerit. Hæc verò, quam modò descripsimus, cùm non ex rebus fictis, commentitiisque constet, non ostentationis, nec inanis, sed quæ in curandis hominibus sita est veræ, gravis, solidæque gloriæ cupida, nec ad ostentandos flores, sed ad uberrimos, & jucundissimos fructus proferendos comparata, in dies magis, magisque crescit, ac vegetior fit.

VIII.

Ad artem medicam, verè ac propriè non pertinere eam disciplinæ nostræ partem, quę nimium tribuit speculationibus, hominum est prudenter, ac consideratè loquentium. Ars enim ex rebus penitus perspectis, planèque cognitis, atque ab opinionis arbitrio sejunctis præceptionibus constat; datque rationes certas, quæ habent ordinem, & quasdam errare in faciendo non patientes vias: at hypothesibus, quibus hodie tantoperè delectamur, quid incertiùs? An eæ quicquam aliud habent ut plurimum, nisi meras conjecturas, quibus ex similitudine in varias partes, nonnumquam etiam contrarias trahimur? Non in humani profectò ingenii acumine sita est ars præstantissima, quam diligens, & accurata, & sagax notatio naturæ, atque animadversio peperit; sed potiùs variis cujusque ætatis doctorum laboribus coacervata sapientia dicenda est, hominumque multorum mens in unum quasi collecta.

IX.

Ab ardenti, & flagranti illo in novas hypotheses studio, quot & quanta in Medicinam irruperint mala, longum est & non necessarium hìc commemorare: sed hoc paucis dicam, primum quidem quòd præclarissima quæque ingenia doctis, & ingeniosis illis fabulis, quasi delinita, ad rudiorem, & crassiorem, ut ajunt, minervam, hoc est ad observandas morborum qualitates, & medicamentorum vires, ac proprietates periclitandas, descendere plerumque non solum pigeat, sed etiam pudeat. Alterum verò quod studiosorum animi, quibus semel imbuti sunt fictis, ac commentitiis sententiis, assiduitate, ac usu eò usque assuescant, ut eas postmodum in medicina facienda, non probabilium loco dumtaxat ut primum habeant, sed tamquàm certas adhibere nequaquam dubitent.

X.

Satis, superque ingeniosis physices hypothesibus, & subtilibus logices divisionibus, ac definitionibus huc usque indulsimus; His omnibus ars nostra illustratur, non efficitur. Natura sui juris est, ac longiùs, latiùsque patet, quàm ut certos ei fines, angustosque humani ingenii terminos constituamus, extra quos egredi non possit. Res corporeæ admirabili quadam, eaque æterna, & constanti regula gubernan-

nantur. Naturæ itaque leges, si hominibus non verba dare, sed reapse eos juvare volumus, notare, meditari, observare, eisque adamussim obsequii, ac servire opus est.

XI.

Hoc opusculum ut in publicum ederem, non fecit profectò inanis, ac popularis auræ captandæ cupiditas, sed eò adductus sum, ut multis meorum æqualium hinc inde errantibus viam monstrarem, & aliquantulum munirem. Nec me fugit, fore ut quamplurimi hunc qualemcumque laborem meum non æqui bonique consulant. Alii ut Galenicis adhuc inquinato sordibus mihi illudere, & ut suem ad volutabrum & tamquam canem reddisse ad vomitum, clamitare. Alii in Empiricorum transiisse castra, eisque nomen dedisse: sin minus audaciæ certè, ac temeritatis arguere, quod omnium propè Recentiorum in idem conspirantium votis intercedere, obnitique voluerim. Hæc, aliaque id genus, ut facilè contemnerem, effecit, qui à prima usque ætate insedit veritatis amor, ac publici studii commodum. Enim verò puduisset, minus apud Christianum Philosophum, quàm olim apud sapientes Ethnicos valere priscum illud effatum. *Utilitate hominum, nil debet esse homini antiquius.*

XII.

Qui rationem cum experientia conflictare volunt, ne illi omnes desipere mihi videntur tam Empirici, quàm Rationales. Quomodo enim dici potest, omnes Rationi partes tribuendas esse ea in disciplina, quæ, ut sapiens quisque fateri debet, longinqui temporis usu, ac periclitatione acquiritur; aut respectum ad solam experientiam habendum esse, & nullo loco rationem esse numerandam; modo Rationis nomine, non illa vis animi intelligatur, quæ obscura naturæ investigans inventio, & excogitatio dicitur, & magis ad physicam pertinet: sed illa potiùs Domina omnium, & Regina Ratio, per quam consequentia videt Medicus, morborum principia, & causas coniicit, eorumdem progressus, eventusque auguratur, & ex rebus præsentibus assequitur, ac prospicit futuras. Has inter Medicos pugnas, & controversias rogo Deum Optim. Max. ut in magnum humani generis, & præsertim Christianæ Reipublicæ commodum componere velit, quo medicina tot retro sæculis miserè jactata, in placido tranquillitatis, & concordiæ portu conquiescat.

CAPUT II.

Origo, Progressus, & quicquid inest certi Medicinæ, Observationibus magna ex parte debetur.

§. I.

NEcessitas Medicinam invenit, experientia perfecit. Quæ quidem prima ætate rudis erat, ac stupida; progressu verò temporis accedentibus in dies novis observationibus, sibique mutuò facem quasi præferentibus, cuncta præsertim regente, ac moderante rationis lumine, liberalis facta est, & erudita.

II.

Vetus adagium: *Lapides ad filum, non verò filum ad lapides regere*, adamussim quadrat in Medicos, qui sua quæque ratiocinia, perinde quasi construendæ medicinæ lapides ad filum rerum creatarum dirigere debent; etenim cùm filum objectorum à Deo immutabiliter in Orbe subtensum latum unguem inflecti queat, ut nostris aptari possit fallaciis, necesse est, ut humanæ mentis rationes ipsæ flectantur, & dirigantur in filum.

III.

Duo sunt præcipui medicinæ cardines, Ratio, & Observatio; Observatio tamen est filum, ad quod dirigi debent Medicorum ratiocinia. Unicuique morbo non fictitia, sed certa, ac propria natura est certa pariter, ac propria principia, incrementa, status, & declinationes. Et sicuti hæc omnia nulla mentis ope, sivè independenter à mente peragunt; ita in exploranda illorum natura nihil usui nobis erit subtilis, & arcana disputandi ratio, sed repetita, ac diligens observatio eorum, quæ singulis accidunt ægrotantibus, nec non solertia mentis naturæ methodo conformis, ac pedissequa.

IV.

Non rarò medicorum spectationis, quamquam ratione, & experientia suffultæ eventus non respondent; idque non ex regularum præstantissimæ artis defectu; sed aut ex multiplici, ac penè incredibili causarum, tum interiorum, tum exter-

narum concursu: vel potiùs ex Patientis, Adstantium, & Medici indebitè accommodandi, determinandique ea, quæ ad curationem spectant negligentia, & erroribus.

V.

Multi nimium rationi tribuunt, & nihil experientiæ; multi contra faciunt. Utrique æqualiter peccant, undè tot inter Medicos contentiones, tot inter theoriam, & praxim dissidia. Nos latet, æternumque latebit minima, ac subtilis, non solùm à sensibus, sed ab humanæ mentis acie prorsus remota, solidarum æquè, ac fluidarum corporis viventis partium textura. Fallax quoque non rarò experientia, si rationis ductu fuerit destituta; Quapropter nisi mutuam sibi lucem communicent, quam erroris ansam præbebunt.

VI.

Licèt nos omninò fugiat, in quo situm sit cujusque partis vitium, & cujusque morbi natura: observabamus tamen, quòd suum quique typum habeant, certas pariter crescendi, decrescendique leges, sivè periodos definitas, & constantes. Rem ita omninò esse manifestè constabit, si naturæ sua spontè agere permittatur, nec incongrua medendi methodo interpelletur. Quod si secus accidat, methodo id non naturæ tribuendum. Duo namque ægri eadem morbi specie v. g. pleuritide affecti, sed à diversis Medicis, diversa methodo tractati, diversis pariter corripientur symptomatis: qua ratione si in methodo erroror fiet, multorum symptomatum auctor erit Medicus, non morbus.

VII.

Si Hippocratis aphorismos, præsagia, coacas &c. cum Posterorum observationibus comparaveris, quæ fuit superioribus sæculis, eamdem nunc esse morborum naturam, & eodem ac olim ordine procedere illorum periodos liquidò constabit. Ex his omnibus deduci jure poterit, medicinam non adeò incertam esse, nec adeò levibus, ut vulgò putant, innixam fundamentis, sed ex regulis certis, multoque usu confirmatis pronunciare. Observationes namque, quæ caput artis sunt, pro subjecto habent humanum corpus, cujus motus sivè naturales, sivè morbosi originem habent stabilem, & periodos regulares, ac constantes: undè & Medicinæ dogmata talibus superstructa observationibus, fieri vix potest, quin certa sint, & perpetua.

VIII.

Id cùm probè intellexisset Hippocrates totis viribus annixus est, ut observationes rectè, ac diligenter institueret: quarum ope, ac præsidio cognovit, morbos habere passiones quasdam constantes & individuas, quasdam verò adventitias, & communes aliis. Constantes dependent ab ipsa individua, & constanti morbi natura. Advertentiæ vel à varia medendi methodo, vel à multiplici, & semper vario causarum concursu. Harum primas: utpotè artis regulas, aphorismis, & præceptis conclusit; cæteras sicuti loco præceptorum haberi noluit: ita etiam nec contemnendas putavit, sed arbitrio boni Viri, hoc est prudentis, ac sagacis Medici judicio commisit.

IX.

Constantes hujusmodi passiones (quæ vocari possent signa morborum characteristica) interdum claræ sunt, nostrisque sensibus obviæ, interdum obscuræ, & quarum ratio probabilis difficulter reddi potest. Qualescumque tamen eæ fuerint, à Medico contemni non debent, sed eadem prorsus, qua apparent simplicitate, fideliter adnotari. Nam sicuti à minima quaque circumstantia indicationes curativæ petuntur; ita minimi quique, quamvis subobscuri morborum motus investigandi erunt, atque describendi. Quo pacto non solùm morborum historia absoluta habebitur, & perfecta; sed quod magis interest, ipsa methodus curativa.

X.

Longum esset recensere obscuros quosque motus, qui in curandis morbis observari solent. Ad clariorem argumenti elucidationem paucos dumtaxat adnotabimus. Hujus generis est doctrina dierum criticorum, sivè despumationis materiæ morbosæ definito febris tempore factæ. Quod acuti morbi imparibus diebus salutariter desinant, & qui paribus, ferè sint lethales: E contra chronici paribus tum diebus, tum mensibus terminentur, ut Veteres observarunt. Hujus quoque generis sunt occultæ morborum inter se permutationes, ad has potiùs, quàm ad aliàs partes metastases, occulti pariter partium inter se consensus. Inter tibias, & pectus; inter

inter pudenda, & pectus arcani quidam observantur consensus. Ulcera antiqua, cauteria, aliaque tibiarum mala intempestivè, aut imprudenter sanata in perniciosos pectoris morbos desinunt, ut quotidiana constat experientia. In morbis pectoris diuretica, & pediluvia, utilia sunt, purgantia contra generaliter noxia. Omnes pleuriticos sanatos vidimus, quibus in interiora auris dolor, & exinde supuratio supervenerunt. Febres intermittentes, nullis nec digerentibus, nec solventibus, nec febrifugis cedentes remediis, facta venæ sectione in salvatella, frequenter sanantur felicissimè. A dolore forti ad testes irruente tussis sicca solvitur. *Cons. 2. epid. sect. 5.* Cùm testis intumescit à tussi, memoriam renovat societatis pectoris, mammarum, geniturae, & vocis. *Cons. 2. epid. sect.* 1. Si testium inflammationi tussis superveniat, inflammatio solvetur & contra. *Cons. epid. sect.* 1. Hydrocele discussa supervenit hydrops pectoris. Meara *obs. medic.* Præire, & subsequi sternutamenta in morbis pulmonum, malum. *Cons. 2. prædict. cap. 9.* Arcani quoque quid in se habent certæ quædam morborum periodi, & statis horis exacerbationes, ut in doloribus nonnullis observamus, necnon in febribus, aliisque quamplurimis morbis.

XI.

Hæc aliaque id genus multa, Recentiores Medici, dum audiunt, irrident, dum observant, negligunt, magno ægrotantium detrimento. Plura quæ captum nostrum superant, contemnenda non sunt, sed sapientiæ pars erit, dum veram illorum naturam per ratiocinia attingere non possumus; effectus saltem exterius apparentes diligenter notare, & exinde præcepta ad praxim determinare. Solet enim ingenium humanum, dum desperat, vel non sufficit difficilibus detegendis, eorumdemque probabili rationi reddendæ se consumere, ac velut atterere in supervacaneis: Sivè ut ait Franc. Baco fol. 293. *Postquam homines de veritate invenienda semel desperaverint, omninò omnia fiunt languidiora, ex quo fit, ut deflectant potius ad amænas disputationes & rerum quasdam peragrationes, quàm in severitate inquisitionis se sustineant.* Cæcutiente igitur in hisce arduis ratione, observationes ut cumque fuerint delineandæ, nullisque speculationum fucis adulteratæ lectoribus proponendæ, ut dicunt olim Asclepiodorum non ineleganter sine coloribus pinxisse.

XII.

Ex antedictis origo Medicinæ & quicquid solidioris eidem inest, ab experientia potissimum provenit. Quod spectat ad peculiarem cujuslibet morbi curationem, arbitror illam raro feliciter cessuram, nisi ratio observationi adjungatur. Mille namque morborum causæ, varia ægrorum temperamenta, ætates, sexus, vitæ genera, climata diversæ naturæ, variæ annorum constitutiones, & varia semper influentes; innumera denique alia, quæ ad producendos, fovendosque morbos concurrunt, ita interdum certam, constantemque morbi, & suorum symptomatum naturam perturbant, ut difficile sit veritatem investigare, nisi complexus horum omnium sagaci rationis usu perpendatur, & illustretur.

CAPUT III.

De Impedimentis, quæ Medicorum in observando diligentiam huc usque retardarunt.

§. I.

SI vera sunt, vel saltem verisimilia, quæ paulò ante scripsimus; Restat nunc, ut exploremus causas, quæ impediverunt, quo minùs Praxis medica per tale observationum studium augesceret, atque perficeretur. Derisio veterum Medicorum. Falsa Medicorum idola, sivè opiniones falsò præconceptæ. Falsum genus analogiarum, sivè falsæ similitudines. Præpostera librorum lectio. Præpostera librorum interpretatio, efficiendorumque systematum cacoethe. Intermissum studium tractandi de morbis aphoristicè, &c. præcipua mihi videntur esse impedimenta, quæ Medicorum in observando diligentiam, ac per consequens ipsiusmet Praxeos progressus retardarunt. Quamobrem ut rei veritas clariùs constet singula quæque propriis capitibus examinabimus. Præter antedicta recenseri quoque possent alia quamplurima, & potissimum præpostera in adipiscendis scientiis Præceptorum institutio. Iis namque cum mentem nostram ab anteceptis opinionibus solutam primò

subiiciamus; si contingat ut, vel sine methodo sint, vel erroribus implicati, vel minus acri, & intelligenti judicio præditi; hæc omnia in nos transfusa, tam alte mentibus nostris insident, ut deleri postea haud quaquam possint, nisi vel per optimos Præceptores, vel per experientiam ipsam, in rectam veritatis viam dirigamur, & ita dediscamus ea omnia, quæ nostrorum errorum primi, ac præcipui fontes erant.

II.

Temperamentum cuilibet nostrùm insitum, sive innatum sæpissimè compellit nos in errores, sive ad falsè de rebus judicandum. Præter authoritatem Galeni in libello. *Quod animi mores corporis temperiem sequantur*: Experientia quotidiana rem ita esse omninò nos docet. Multi cæteroquin sagaces, & docti Viri opinionibus quibusdam mancipantur, quarum falsitatem, vel ruditissimus quisque abundè cognoscit; at illi ob innatam quamdam animi inclinationem, qua in illas feruntur, non solùm certas existimant, sed ne per evidentissimas rationes ab iisdem removeri patiuntur. Hoc apertius constat in aliquibus Medicis, dum remedia pro curatione morborum præscribunt. Sic sæpè Medicus natura timidus & melancholicus, vel temperamento præditus, ut ajunt, & frigido, humido, ob naturalem sui animi habitum, abhorret à remediis spirituosis, volatilibus, impetum facientibus, aliisque potentioribus; omniumque morborum curationem aggreditur, per medicamenta humectantia, infrigidantia, pacem humoribus conciliantia, & reliqua minus activa. Contra, qui temperamento fuerit calidus, biliosus, natura impatiens, ferox &c. posthabitis omnibus refrigerantibus, ac levioribus remediis, nihil libentius præscribet, quàm volatilia, spirituosa, alchalia, aromatica, ferrum, ignem, vessicantia, purgantia vehementiora, & similia maximi impetus, & activitatis. Et sicuti pro antedicta naturali inclinatione his præ aliis remediorum generibus delectantur; ita pariter his præ aliis medicinæ dogmatis, ac præceptis. Et per eamdem interdum de scientiis judicant, ac decernunt. Quamobrem nisi attenta meditatione inclinationi illi obviam ire satagerint, & internos temperamenti motus recta ratione dirigere noverint, præfatis aliisque erroribus obnoxii erunt quam maximè.

III.

Major adhibita fides inutilibus proprii ingenii commentationibus, quàm naturæ monitis, & observationibus, inter causas, quæ innumeros æquè, ac perniciosos errores produxerunt, non infimum obtinet locum. Et quidem dum considero naturam sui juris esset, nec ingeniis addictam nostris suosque motus ità occultè peragere, ut nulla alia via investigari faciliùs possint, quam per observationem, vel per rationem observationis pedissequam. Econtrà, homines impetu quodam animi, ac velut pro arbitrio de eadem disserere, non miror postmodum si & falsas exindè deducant conclusiones, & curationes morborum talibus innixæ conclusionibus ex voto non respondeant; miror tamen quod tam leviter causas errorum exindè provenientium, artis inconstantiæ, ut ajunt, atque incertitudini, non verò præposteris sui argumentandi, speculandique modis attribuant. Quibus certè de causis factum est hodie, ut multi incertam pronuntient medicinam, alii prognosticandi doctrinam derideant, alii medicamenta tumultuariè, nullisque criseos, & coctionis legibus servatis quovis morbi tempore, & cujuscumque activitatis præscribant, multi nil credant antiquis, & recentioribus nimium, multi neutris omninò. Humilitatem propriam, humilitati naturæ ejusdemque simplicitati non subiiciant, sed per arrogantias theoriarum de ipsius effectibus judicent, & luso quodam eamdem imitantes, nil mirum tandem si hac ratione præconceptos de morborum curationibus errores non solvant, sed nutriant, permutent, non extinguant. Hæc igitur aliaque quamplurima adnotari possent impedimenta, quibus medicinæ praxis retardata hucusque fuit; ne tamen in molem legentibus forsan permolestam excrescat libellus, studio Prætermittuntur; sufficiantque sequentia magis præcipua.

CAPUT IV.

IMPEDIMENTUM I.

Derisio Veterum Medicorum.

§. I.

PRæclara aliorum studia, & qualescumque in promovendis scientiis conatus, sicuti indignum est docto, & honesto viro deridere, ita planè tum Reipublicæ, tum felici scientiarum progressui summoperè noxium. Constat id potissimum in re medica, in qua cum major pars eorum, qui per hos 40. prope annos scripserunt, in nulla re magis occupata fuisset, quàm in deridendis veterum medicorum documentis; credi vix potest in quantam id, medicinæ æque, ac ægrorum perniciem redundaverit. Præcipuam huic errori ansam dedisse mihi videntur Helmontius, & Paracelsus, qui ut propriam sectam super Galenicæ ruinas adstruerent; Galenum, & veteres penè omnes, non solùm falsitatis, & ignorantiæ accusarunt, sed in editis suis de re medica libris, scommatis, & calumniis prosciderunt. Neque intra istos dumtaxat Viros hoc deridendi vitium se continuit, sed serpere in dies magis cœpit, potissimùm apud Asseclas illorum, apud quos tantoperè viguit, & etiamnum viget, ut nihil magis studeant, quam ut orationes suæ non rerum naturæ, ed affectionibus animorum convenientes sint; undè accidit non recta ratione, sed impetu animi sententias ferri.

II.

Qui novis hoc sæculo excogitatis hypothesibus nomen sibi facere voluerunt, continere quoque se non potuerunt, quin Veteres deriderent; idque forsan iisdemmet de causis, quibus & antecedentes: & quoniam hæ novæ hypotheses suos pariter habuere sectatores; hi quoque factione quadam, vel consuetudine deridendi, Veteres, vel non lectos, vel non intellectos longè latèque divexarunt. Cæterum sivè prædictis, sivè privatis aliis de causis facta hæc sint, quamplurima exinde oriuntur incommoda. Sed potissimùm cum derisor non judicet æquo animo, sed per opinionem præconceptam de præceptis curandorum morborum; in Veterum scriptis abundanter expositis; necessario fit ut ea, vel falsa putet, vel prorsus inutilia, & ita ægrotantes privat commodo, quod exinde forsan essent suscepturi. Porrò nimium sibi, suisque hypothesibus, atque sententiis tribuentes, ad experientiam descendere ferè dedignantur: Et si descendunt, vel per jocum imitantur naturam, vel ex paucis experientiæ manipulis ad axiomata generalia intempestivè transcendunt, & ab his potiùs, quàm à phænomenis sedulo detectis ad causam latentem argumentantur. Taceo alia multa hujus generis incommoda, quæ Medicis & medicinæ, sed multò magis ægrotantibus à turpi vitio deridendi superveniunt, quæque à sinceræ mentis Viro, & debitè de rebus judicante, animadverti facilè, notarique poterunt.

III.

Sed quod ad Veteres speciatim attinet; laude dignos potius, quàm derisione, & calumniis judicarem. Nam præterquam quod prima præstantissimæ artis fundamenta per eos jacta sunt; tam diligenter singulorum morborum naturam expenderunt, tantisque accessionibus veram pràxim locupletarunt, ut nobis ultra nitendi exiguam quasi spem sublimes illæ mentes reliquerint. Nec propterea quod nonnulli Galenicorum in theorias minus constantes, minùsque certas nimium propensi fuerunt, universa Veterum schola ignorantiæ, & falsitatis indiscriminatim accusanda. Siquidem Galenici superiorum ætatum, ut indulgerent genio sæculi, in quo floruerunt, necnon barbaris Arabum interpretationibus, theoris illis addicti aliquantulum fuerunt; præsertim cum per tot annorum silentia fontes medicinæ Græcæ ex quibus fundos suos irrigabant Medici, vel inarverunt, vel turbati fuerunsophisticis additionibus. Per eadem tamen tempora quamplurimi illorum, benè cognita theoriæ suæ incostantia, ad diagnosin, prognosin, curationemque morborum, sivè ad praxim solidam studium omne contulerunt; qua in re quàm præstantissimos habuerint progressus, abundè liquet ex optimis curationibus, & præceptis quibus libros suos exornarunt. At Recentiores malignè obtrectantes tantis Viris non solum in theoria, verum etiam in praxi, utrasque derisioni exponere non erubescunt; Et in hac opinione quotidie

magis obdurati, errare, potiùs volunt cum iis de quibus bonam aliquam, quamvis falſiſſimam conceperunt opinionem, quàm ſapere cum doctis viris, de quibus, non ita benè ſentiunt. Galenum iniquè deprimere, eique imprudenter maledicere, ut ſi omnium, & qui nunc ſunt, & qui umquam fuerunt hominum peſſimus, Iniquiſſimuſque fuiſſet. Recentiores contra modò Deos, modò Principes ſcientiarum appellare res eſt minùs prudentis Viri, atque de auctoribus extrema ſentientis. Obnixè igitur rogamus Medicos, ut impoſterum æquè ſuſcipiant, tum recentiores, tum antiquos, & in utrorumque lectione nil aliud diligentius inquirant, quàm præcepta, monita, remedia diu probata, & hujuſmodi ſolida, quæ & perpetua ſunt, & in communi hoc, in quo fluctuamus mortalitatis pelago, alicujus uſus, & poteſtatis; reliqua verò, quæ vel abſtracta ſunt, vel nemini umquam profutura erunt, omninò prætermittant, & ad populares ſermones relegent.

CAPUT V.

IMPEDIMENTUM II.

Falſa Medicorum Idola, ſivè opiniones falsò præconceptæ.

§. I.

TErtium inter Praxeos remoras locum obtinent falſa idola, quibus magna Medicorum pars, præſertim hoc ſæculo obnoxia eſt; ad eorumque præſcriptum agens veros mentis, & naturæ ſenſus diſtrahit, atque perturbat; undè non recta ratione, ſed mente antecepta conſilia ferri contingit. Inter tot idola ſufficiant ſequentia, quæ obiter in mentem venerunt. Multi ob fauſtos eventus ſemel, aut bis obſervatos ex aliquo remedio, vel potiùs ob innatam quamdam proclivitatem, tum laudandi, tum fingendi ad libitum medicamentorum vires ita erga remedium aliquod afficiuntur, ut putent illud unum ad curandos quoſque morbos ſummam vim, ac veluti imperium obtinere: ideò videmus inter Medicos, nonnullos in morbis omnibus laudare lac, & ſerum lactis; alios remedia ſpirituoſa & volatilia; alios acida & alchalia; alios purgantia & phlebotomias; & ſic deinceps quamplura alia hujus generis particularia remedia unuſquiſque pro ſui genio, & prout per initia juvenilis Praxeos erga illa affectus fuerit, deprędicat; reliqua verò quamtumvis experta, & utilia dimittit imprudenter, & abiicit. Sunt qui afficiuntur erga theoreticum aliquod dogma, aut practicum, illudque vel petitum è libris, vel à ſe ipſis excogitatum; omneſque morborum curationes ad modulum talis dogmatis, & dirigunt, & abſolvunt. In recenſendis ſingulis hujuſmodi falſis placitis fruſtra nunc tempus tererem; nam cuilibet conſtare poterunt Recentiorum lucubrationes ſedulò conſideranti, qui per illud reſpicere ad pauca, & pronunciare ſecundum pauca praxim medicam ferè perdiderunt.

II.

Sanguinis miſſionem, purgantia, veſſicantia, & reliqua Galenicæ Praxeos remedia, multi Medicorum hoc ſæculo ſupervacanea prorſus, atque pernicioſa exiſtimant. Simiola hæc Helmontio Auctore in ſcænam prodiit, & per anguſtias experientiæ abſciſſæ, ac inconſideratæ variè illudens, mirum quantum Recentiorum animos præoccupavit; qui novitatibus hiſce illecti, contra uſum talium remediorum ſuperciliosè admodum, & ingenti ægrorum damno debacchantur. Putant alii morbos omnes ab acido produci, & omnes pariter per alchalia remedia curandos eſſe: hoc medendi genus utpotè omnium facillimum, & brevi dierum ſpatio à rudi quaque Muliercula etiam addiſcendum, præ cæteris hodiè invaluit; at Medici ignari illius Hippocratici, quod centena ſint, quæ hominem lędunt, tali medendi ratione mihi videntur conjectari potiùs, ſivè divinare de rebus morborum, quàm invenire, & ſcire; ut fusè inferius. Incipientibus quibuslibet morbis ſolent nonnulli purgans medicamentum ægrotanti exhibere ad ſubducendam ut ajunt, materiam antecedentem, quæ fovet proximam. Simiolam hanc in Arabum ſcholis natam multi inter medicos conſtanter adhuc retinent; neque quicquam poſſunt ad eos ab hac opinione removendos, vel repetitæ recentiorum obſervationes circa opportunum purgantium uſum factæ; vel ipſius Divini Senis exemplum, qui nonniſi in turgente materia purgantibus utebatur initio morborum; Purgantia

tia

tia namque cùm sint de genere remediorum refermentantium, interdum credam, & in latibulis quiescentem materiem subdita quasi face ad actum provocant, & ita febres, vel exacerbant, vel duplicant, vel jam jam recedentes revovant.

III.

Inter Simiolas, quæ Medicos summoperè fallunt, recenseri quoque debet illa putantium, neminem ad perfectam Praxeos cognitionem perventurum fore, nisi aliarum scientiarum adminiculis Dialectices nempè, Matheseos, Peritiæ vario rum idiomatum, Rhetorices, Astronomiæ, &c. instructus accesserit; quarum omnium, aliarumque hujus generis cognitio, licèt non perexiguum aliquod ornamentum medicinæ afferre possit, me tamen Judice, tanti interest Medici ad intimiorem morborum historiam assequendam, quanti interest Musici ars pictoria; nam experientia constat, senes Galenicos, & Latinam linguam vix callentes, æquè benè morborum curationem instituere, ac ii, qui nonnullarum scientiarum ad curandos morbos nihil conferentium jactantur peritissimi. Ab hac posteriorum temporum consuetudine, absurda varia in re medica oriuntur. Et præ cæteris cùm magnam temporis partem insumant in antedictis scientiis acquirendis, exigua illa, quæ remanet, vix sufficit perdiscendis primis praxeos rudimentis. Porrò publicè se jactant Astrologos, Poetas, Criticos, Historicos, Philosophos, Linguæ Grecæ, vel Hebraicæ peritos, &c. Si verò privatim interpellentur de reddendis rationibus eorum, ad quæ nos ducit Oraculum antiquum, nempè de scientia Nostri: argumenta, quæ afferunt, jejuna sunt, & nullius usus. His aliisque de causis impares redditi, ad solidam praxim per observationes adipiscendam, ediscunt statim hypotheseos alicujus generalis ideam, & per dogmata quædam generalia, modò theorica, modò practica morborum omnium curationes instituunt: quæ quoniam sunt veluti spectra quędam in superficie rerum, tamquam in aquis natantia, ac ludentia, nil mirum, si spem illorum instent primò, postea verò destituant.

IV.

Sed ut ordinatiùs procedamus in solutione præsentis argumenti, distinguenda erit historia morborum, sivè medicina prima à curatione eorumdem, sivè Medicina secunda. Historia morborum est scientia sui generis, nec ab aliis sua mutuantur principia, & incrementa; sed à saluberrimis dumtaxat, durissimisque naturæ fontibus, per quos clara evadit, & fidelis. Sivè ut clariùs loquar, historia morborum tota, quanta est, pendet à sedula, & patienti descriptione eorum, quæ doctus Observator de morborum invasione, progressu, & exitu adnotaverit, & eadem, qua observavit simplicitate, chartis exposuerit; nihil addendo de suis, nihil de librorum, aliarumque scientiarum præscriptis. Infantiam igitur medicinæ, cui historia morborum primam præbet mammam, aliarum scientiarum legibus assuescere, ac confundere, idem est, ac ipsius divinæ artis fundamenta evertere prorsus, atque diruere. Equidem omnis medicina prima, quæ basis est secundæ, sivè curativæ, taliter tractari debet, ut non ex natura mentis, quod plurimi fecerunt, sed ex ipsa rerum natura promanet; idest, ut non per otiosas disputationes, vel per arrogantiam, & fastum, sed per labores varios, per inquisitionis patientiam, demum per fidem in observando anxiam, & quasi dubitabundam promoveatur.

V.

Ad medicinam secundam, sivè curativam morborum, fateor sanè plurimum lucis allatura esse aliarum scientiarum studia, & præsertim illarum, quæ cognationem aliquam habent cum medicina, vel illius membra sunt. Inter has numerari possent Chymia, Botanica, Doctrina Diætetices, Gymnastices, & sex rerum non naturalium, Philosophia Experimentalis, Anatome, & aliæ hujus generis, quæ ad integram methodi perfectionem, necnon ad hauriendas promptissimè, & ex minimis quibusque circumstantiis indicationes curativas maximopere faciunt. Methodus enim cùm sit quædam veluti architectura ædificii Medici, & fundamentum curationum; absoluta esse non poterit, nisi per vias à talibus indicatas scientiis, sui partes invicem perficiantur, atque in unitatem veritatis, & naturæ conspirent. Quod spectat ad reliquas scientias, quæ nullam cum medicina cognationem habent; non negaverim, quòd ad acuendam mentis solertiam, necnon ad ornatum Professoris aliquid conferre possint studia Ma-

Mathematices (de quibus unus instar omnium videndus erit Marinus Gheraldus Ragusinus Conterraneus noster in doctissimis libris de Compositione, & Resolutione Mathematica, & in Appollonio Redivio) Meteororum, Astronomiæ, Eloquentiæ, sivè artis Suasoriæ, Philosophiæ moralis, præsertim quæ tractat de componendis moribus, & adipiscenda prudentia, Medicis, tantopere necessaria &c. quoniam tamen sunt extra aleam curandorum Hominum, idcircò horis dumtaxat subsecivis; animique relaxandi gratia iisdem utendum: nam sicuti vires corporis, vel animi nimia contentione debilitantur & franguntur; ita contra concessa quiete, relaxationeque opportuna reficiuntur summopere, & confirmantur.

VI.

Errant qui putant, se morbos feliciter curaturos, quia doctrinam rectè theorizandi adamussim callent. Errant inquam, quia Medicus ad multò altiora respicere debet, ut innocentem artem à calumniis vindicet, ægrosque à morborum tædio ad salutis tranquillitatem revocet. Cadavera hominum morbis denatorum secanda sunt ei, manusque inquinandæ, ut inveniat quæ morbi sit sedes, quæ causa, qui exitus antecedentium symptomatum; qui demum effectuum omnium in antecedenti morbo observatorum eventus. Stercus & urinam, & linguam, & oculos, pulsum & faciem, animi pathemata, antecedens vitæ genus, & errores ægrotantis, ac reliqua hujus generis diligenter considerare debet ut in vera, & naturalia morborum diagnostica, prognostica, indicationesque curativas perveniat. Splendida ostentare, aut frequentare musæa; librorum ingentem copiam habere, at illos ne salutare quidem; plurium Academiarum Collegiis te adscribere, ut nominis tui fama in hodiernis Litteratorum Diariis celebretur ad leniendos tuorum ægrotantium dolores, ne minimum quidem conferre poterunt. Conferet tamen si squallidos ægrorum lectulos, & publica Xenodochia frequenter visitaveris, & austera quadam, atque intrepida patientia adnotaveris quid boni, aut mali singulis morbi temporibus contingat; qui progressus symptomatum, quique eorumdem exitus post adhibita quæque remedia succedant: An præsens morbus in alterius speciei morbum mutetur. Quæ benignitas, malignitas, vehementia &c. Morbi, & symptomatum quolibet eorum tempore apparuit. Quæ medendi methodus singulis morbis perpetua, & stabilis detecta sit. Quæ morbi, & symptomatum facies, qui exitus posthæc, aliave excreta ac retenta; Et hujusmodi centena paulò arctiorem cum natura cognationem habentia, quæque illius partes distinguunt potius, quam discerpunt, & frangunt.

VII.

Inanis gloriæ desiderium, Simiola fuit quæ Medicos omni ætate compulit ad sectas condendas potius, quam ad nova in dies detegenda phænomena, quæ morborum historiam illustrarent, confirmarentque. Et ità fingentes ad libitum rerum naturam, indigestisque quibusdam meditationibus eamdem ferè evertentes; nil mirum si medicinæ fundum, & patrimonium hac ratione depauperarint; florentemque illius statum inutilium librorum copia perturbarint. Asseclæ verò illorum vana quadam hallucinati reverentia, vel ignavia ab investigatione deterriti; satius duxerunt subtilis Interpretis, Antagonistæ nervosi, aut Methodici abbreviatoris famam affectare; quàm per observationes proprias diagnosim, prognosim, curationemque morborum determinare: sivè ut clarius loquar; Personas Magistri & Auditoris, non verò Inventoris, & ejus qui inventis addat, sustinuerunt.

VIII.

Morum præcepta illa optima sunt, quæ publica, quæ communia, quæ omnes ex omni domo conclamant Peripatetici. Academici, Stoici, Cinici. Hoc Senecæ de moribus effatum Medici nostræ ætatis amplecti deberent; Siquidem illi præcepta Praxeos nec publica, nec communia cuilibet sectæ, Galenicæ scilicet Chymicæ, Mechanicæ &c. (sicuti sunt Hippocratis opera) sed ea potissimum particularia, nullisque historiis, aut facto rei confirmata publicæ luci exponunt. Quod semel ex voto successisse observarunt, id semper tali modo futurum arbitrantur, sed progressu temporis re melius perspecta illud particulare, & instabile, non verò commune, ac perpetuum fuisse animadverterunt. Paradoxa hodierna, mutua Recentium medicorum dissidia, Tot libri de Incertitudine medicinæ à Nostratibus

tibus imprudenter typis editi, abundè testantur, hodiernæ Praxeos dogmata publica non esse, ac veluti convocatis generalibus Medicorum Comitiis, singulorum votis confirmata, sed ad placitum uniuscujusque excogitata; idque vel odio sectæ contrariæ, vel amore sectæ propriæ (solent enim Medici sectæ cui se devoverunt gloriam quibusvis artibus tueri, ac extollere) vel defectu solertiæ mentis, vel ingenti copia præjudiciorum eidem undequaquæ insinuatorum, vel affectatione novitatis, prout hoc sæculo ad nauseam ferè factum videmus, vel falsis Præceptorum, & inanium librorum documentis, vel contemptu medici socii, & sic de aliis. De medicinæ igitur incrementis numquam benè sperandum, nisi una omnibus inhæreat, & omnes in unam consentiant.

IX.

Abusus accusandi fictam quamdam in morbis malignitatem, est simiola quæ frequenter rudioribus Medicis imponit. Hi non examinatis diligenter causis morborum antecedentibus, symptomatis, & statu penè integro morbi magnos hac ratione errores in methodo curativa committunt; per quos quidem cum morbus natura sua lenis graviter exacerbetur: statim exacerbationis illius causam malignitate nescio cui latenti, vel ut opinor, ab illis excogitatæ, attribuunt. Interea nescientes in quibus talis malignitatis natura sita sit, populari illi opinioni solummodo acquiescunt; scilicet humorum malignitatem medicamentis alexipharmacis, & excalefacientibus aggredi statim debere se, & per sudores eliminare. At post multos eductos sudores, non solùm malignitas illa interdum non submovetur; sed potiùs per eos, latentes viscerum inflammationes, quæ talium febrium ut plurimum sunt causæ genuinæ, magis magisque augentur: & in graviora mala conjiciunt ægrotantem. Recentiores contra diligentius examinatis accidentibus, febres malignas vulgò dictas concomitantibus: detexerunt eas omnes duplici potissimùm de causa coagulatione scilicet, vel dissolutione humorum pendere: & pro vario, ac præternaturali hoc humorum statu, varia quoque methodo curandas esse. Medicamenta cardiaca, spirituosa, & excalefacientia sicuti in febribus malignis, ex coagulatione benè cedunt; ita contra in iis ex dissolutione perniciosissima sunt, solaque acida temperata, emulsiones seminum, gelatinæ cornuum cervi; & similia temperantia, dissolutivum illum, ac penè inflammatorium sanguinis statum refrænant. Quoniam verò prædicta medicamenta manifesta qualitate dissolvendi, & temperandi operantur, à manifesta pariter causa tales febres produci, nemo inficias iverit: adeoque somniatum malignitatis commentum sponte sua concidere. Non diffiteor tamen dari interdum febres verè malignas; ab aura & humore venenis analogo, nostrisque sensibus vix perceptibili productas, quales à pravis aeris qualitatibus, & influentiis, cibis deleteriæ substantiæ, animalibus venenatis, & aliis hujusmodi causis excitantur; sed hæc est rara avis in terris, nec ita frequens in singulis morbis, ut vulgò medici arbitrantur. Plures alias simiolas quæ medicis illudunt, praximque remorantur, prætermittimus; ne tædio legentibus simus, & ne crambem sæpius recoquamus.

CAPUT VI.

IMPEDIMENTUM III.

Falsum genus analogiarum, sivè falsæ similitudines.

§. I.

ARgumentatio à simili sicuti facilior omnium est, ita si debitè non instituatur cæteris omnibus fallaciores deducit conclusiones. Nec aliundè medicorum in inquirendo impatientia tam apertè deducitur, quàm à falsis similitudinibus, quibus illi tum in curandis morbis tum in judicando deiisdem tantopere indulgent. Similitudo ut perfectè concludat versari debet inter res sub eodem genere positas, ut inter plantas, & plantas, mineralia & mineralia, viventia, & viventia, & sic de inceps; ut itá possint singula unius rei attributa verificari de alia cui assimilatur, aliter conclusio erat imperfecta, nec per sufficientem partium innumerationem; undè profecto gravissimis erroribus occasio dabitur. Qui Alexandrum Farnesium Cæsari comparaverit,

rit, cum ratione id faciet, ambo namque homines sunt, ambo strenui suorum temporum Duces; illiusque attributa, Cæsaris attributis optimè respondent. Si verò Farnesium Soli assimilaverit, nimium distans, & prorsus extra sphæram talis erit similitudo, Solis enim prædicata in Farnesio absolutè verificari non poterunt. Hac prorsus ratione de similitudinibus in re medica usitatis judicandum.

II.

Qui analogicè ab anatomia insectorum, ad anatomiam Brutorum, ab hac ad illam hominum philosophantur, optimè philosophantur: siquidem sub genere Viventium analogizant. Et quoniam attributa unius facta sufficienti partium enumeratione optimè respondent attributis alterius; ideò observata anatomica in Brutis non solùm facem præbuerunt observatis anatomicis in Homine, sed iisdem adamussim congruunt; Imò ex certa hac, & mutua analogia, utrimque & circulatio sanguinis, & structuræ viscerum, & alia innumera detecta sunt tanta sæculi nostri felicitate; Pariter Mechanici philosophantes à variis mathematices præceptis utpotè Statices, Hidraulices, Momenti gravium, & reliquis hujusmodi ad structuram corporis animati, rectè philosophantur; quia humanum corpus in structura æquè, ac effectibus à tali structura pendentibus, numero, pondere & mensura procedit. Ita volente summo rerum Conditore Deo, qui ut compages corporis imperio mentis commodius obsequeretur, ordinatissimas proportionum, atque motuum in humano corpore series, solo mathematices penicillo delineasse videtur. Cùm argumentatio analogica Anatomes, & Mechanices ad curationem morborum mutua ferè sit, & reliquis hypothesibus certius concludat; jure meritò viri Celeberrimi ex Academia Romana Borellus; ex Florentina Bellinus, nullam majorem opem collabenti jam Theoriæ afferri posse putarunt, quàm si per regulas anatomico mechanicas in explicandis morborum effectibus progrederetur, qua de re legi merentur doctissimæ illorum lucubrationes, tanta Patriæ & Medicinæ gloria, tantaque ægrorum utilitate conscriptæ. At qui ab effectibus mineralium in furno chymicho analogicè ad effectus corporis animati discurrunt; non solùm hac ratione imperfectè concludunt, sed perniciosis illis erroribus quibus hodierna medicina immeritò turbatur ansam præbent indicibilem: Meliùs concluderent, si liquores, aut chymicos, aut vegetabiles per infusoriam Anatomen vivorum animalium humoribus infunderent; ex iisque mixtionibus productos effectus animadverterent, notarentque.

III.

Longum esset recensere tot, falsas, ac penè populares similitudines, quibus hodie Medici in curandis morbis utuntur. Quantis detrimento fuit similitudo, quam primus excogitavit Helmontius, ut sanguinis missionem apud vulgus dissuaderet; nempè, sicuti acqua in lebete ebulliens, refrigerari non potest per subtractionem aquæ ebulientis, sed per subtractionem ignis suppositi, ita ebulliente in febribus sanguine, vacuatio ejusdem per phlebotomiam, calorem non minuet, minuet verò sola causæ morbosæ evacuatio per sudores, aliasque hujusmodi vias. Similitudo hæc primo aspectu completa videtur, sed quoniam est extra sphæram mutui prædicati, in gravissimos errores conjicit practicantes. Ignis enim noster febrilis (ut reliquas rationes taceam) sanguini mixtus, & altè immersus est, non verò suppositus venis, ut ignis in lebete: & dum sanguinis portio subtrahitur, ipse quoque febrilis ignis subtrahitur. Porrò licèt nos solidis mechanices, & experientiæ argumentis innixi, prudentem phlebotomiæ usum in febribus laudemus, non perinde tamen in omnibus eam adhibendam fore putamus, sed iis solummodò, in quibus vel ob nimiam sanguinis æstuationem, uberioremque ejusdem copiam, vel incipientem in aliquo viscere stagnationem, gravissima imminet mala; & potissimum deliria, vigiliæ, inflammationes viscerum, anxietates molestæ præcordiorum, aut pectoris, spirandi difficultates, suppressiones liquidorum currentium, in aliquo viscere, vasorum rupturæ, & alia centena, quæ facilè imò fataliter supervenirent, nisi per sanguinis missionem illis obviam iremus. Nec solùm per sanguinis missionem antedicta supprimuntur accidentia, verùm etiam ipsa ebulliens sanguinis massa ad illam motus mediocritatem reducitur quæ suf-

ficit ad depurationem, secretionemque peccantis materiæ suo tempore peragendam.

IV.

Sicuti febris à spina digito hærente excitata extingui non potest, nisi spina avulsa; & ita reliquæ febres curari non poterunt, nisi spina humoris peccantis, archeum irritantis, statim nullaque expectata coctione auferatur per diaphoretica, purgantia &c. similitudo est ab eodem excogitata Helmontio, iisdemque difficultatibus obnoxia. Nam præterquam quod multæ dantur febres, in quibus nulla hujusmodi sensibilis spina materiæ peccantis, febrim producit, quales sunt, quæ ab ira, venere, animi pathematis, similibusque causis dependent; per diaphoretica, & purgantia supradicta in principiis acutorum data ad somniatam è sanguine spinam eliminandam, nil aliud efficimus, quàm serosiori eumdem parte, qua diluitur, temperaturque spoliare, & ita ad coagulationes, gravioresque ebullitiones disponere. Undè nil mirum si quotidie observemus, symptomata acutarum febrium, imò febres ipsas post intempestiva diaphoretica, aut purgantia, in magnam ægrorum perniciem exacerbari. His aliisque difficultatibus obnoxiæ sunt tot aliæ similitudines. Medicis familiares in explicandis, curandisque morborum effectibus. Talis est similitudo caloris rerum in humido putrescentium, ad calorem febrium, ab humoribus putrescentibus, ut falsò opinantur Galenici productum: quæ opinio quoniam à Recentioribus satis, superque explosa, & falsitatis redarguta fuit, à nobis prætermittitur. Similitudo capitelli alembici refrigeratione sua vapores in aquam mutantis, deducta ad explicationem catharri; quem oriri putant, dum cerebrum refrigeratum vapores è visceribus ascendentes in densam illam pituitam convertit. Similitudo ejusdem cerebri frigiditate sua spiritus opprimentis in productione somni. Similitudo suctionum, attractionum, excretionumque vulgarium, ad explicandos effectus naturales corporis viventis; Et centum aliæ populares similitudines, magno in pretio à rudioribus medicis habitæ; qui quidem morborum curationes instituunt non per leges dogmaticas, & ex ipso naturæ penu eductas; sed potiùs ad normam efictæ alicujus, aut incomplectæ similitudinis, modo hactenus recensito.

V.

Quamvis nimium fingendarum similitudinum abusum à sæculis barbaris ad nostram ætatem derivatum, male hactenus tractaverim: non perindè tamen quis putet me usum argumentandi per analogiam sivè à simili, damnare prorsus aut redarguere; sed acrius in eo desiderare judicium, præsertim dum morborum curationes per talem analogiam instituuntur. Quidquid enim philosophia naturalis, experimentalis, & medicina ipsa hoc sæculo adinvenerunt, per analogismum, inductionemque adinvenerunt, non eam profectò qualem in superioribus exemplis reprobavimus, sed per inductionem ex integra partium enumeratione factam, per longos, & patientes experimentorum decursus confirmatam, & ex qua demum axiomata generalia, tamquam totum ex omnibus partibus collecta, scientiæ veritatem perpetuò firmant, nosque ad praxim via stabili dirigunt, impavidosque reddunt in instituendis morborum curationibus. Analogismus itaque ad perficiendas artes sub naturali scientia comprehensas, & præsertim medicinam, ceteris argumentandi modis opportunior est; tum quia pedissequus est naturæ, eidemque quasi immiscetur, tum quia opinionis in errores subingressus clariùs quàm aliæ argumentationes patefacit, & animadevertit.

CAPUT VII.

IMPEDIMENTUM IV.

Præpostera librorum lectio.

§. I.

In lectione librorum numquam proficies, nisi priùs legendo methodum tibi comparaveris. Lectio librorum tumultuaria, inconsiderata & inexplebili quadam aviditate facta, mentem hebetat. Commoda, considerata, & doctorum Virorum conversatione, atque experimentorum usu conjuncta, eamdem fæcundant, ac perficit. Et sicuti nimia ciborum ingurgitatio salu-

salubriorem valetudinem non affert, ita nec inexplebilis librorum lectio solidiorem doctrinam. Hinc fit, ut qui prudenter ad pauca respiciunt, non solùm perfectiùs iudicent de rebus, sed de iisdem promptiùs faciliùsque pronuncient. Per libros, fateor, maximopere proficimus, sed antequam integros, uberimosque fructus exinde percipiamus, diu vigilandum nobis est in detegendis, superandisque erroribus, quibus obnoxii solent esse scribentes, quibusque mentem nostram inficiunt, & à veritatis semita frequenter removent. Per bonorum librorum lectionem brevi proficimus, per malorum verò, dediscimus.

II.

Quod ad nos attinet, non eo nomine præsens argumentum conscripsimus, ut leges daremus hominibus qua ratione se gerere debeant in legendis libris: sed dumtaxat ut nonnullos animadverteremus errores, in quos frequenter incidunt, qui præpostere, debitisque non adhibitis cautionibus lectioni librorum incumbunt; Ex quo sanè fonte tanta legentibus, ac scientiis superveniunt incommoda. Alii tumultuariè legunt. Alii contradicendi genio. Alii obliti suæ libertatis, opinionibus Auctorum, tamquam scopulis sireniis adhærescunt, & nutus illorum pro ratione, jussa pro legibus, responsa pro oraculis habent, sed ad rem ipsam?

III.

Pluribus scientiis eodem tempore operam dantes, solent de altera per præcepta, legesque alterius; præsertim illius qua maximè delectantur judicare: sicuti ex Antiquis Aristoteles, de rebus naturalibus per doctrinam Dialectices, Plato per ideas abstractas, & theologicas: secunda schola Platonis, Proclus scilicet cum sociis per regulas; mathematices pronunciarunt. Medici pariter cum præter morborum doctrinam, aliarum scientiarum studio flagrare soleant, si contingat, ut alicui ex ipsis, magis quam par est incumbant; statim profectò de praxi, morborumque curationibus judicabunt, non per debitas praxeos leges, sed illius potissimùm disciplinæ, cui sunt addicti, eamque non clam solummodò, sed sparsis in vulgus libris, tamquam summoperè necessariam morborum curationi deprædicant. Vitium hoc sivè temporis, sivè Authorum esse soleat, omnium penè Medicorum mentem nostra ætate invasit; magnamque in scientiis turbationem excitavit. His de causis motus Cardilucius in præfat. suæ praxeos, liberè aliquantulum contra Anatomicos invehitur, quod existiment sectionem fibrillarum esse summoperè necessariam ad historiam, curationemque morborum assequendam: cùm re vera, ut ipse ait, post hos quinquaginta annos sectionibus anatomicis impensos, nec accuratior morborum historia, nec solidior eorumdem curatio illuxit. Sicuti ex Cardilucio, Anatomici per sectiones rerum minutarum; ita & Chymici per pauca experimenta furno edocta: Conditores novorum systematum per paralogismos, & nova verborum inventa: Mathematici per circulos, & lineas de historia morborum, sivè de medicina prima disseruerunt: quod quidem an bonis avibus contigerit, doctorum hominum judicium esto.

IV.

Solent porrò, qui legunt, memoria magis, quàm ratione uti; eorumque præcipui conatus ad id potissimùm collimare videntur, ut addiscant quid hic, quid ille sentiat Author, quid autem sentiendum sit, quidve illi propria edocti experientia sentire debeant, ignorant. Si quis nonnullorum ex Neotericis scripta propius inspexerit; ea profectò magnam novarum opinionum genealogiam, & quasi dissimilium quorumdam pigmentorum congeriem, non verò studium nova inveniendi, aut inventa novis additamentis confirmandi ostentare fatebitur. Nec aliam hujus rei causam afferre possem, quam incredibilem illam, qua detinentur, legent, ac ferè libris immoriendi cupiditatem, sivè potius ignaviam, numquam ratione sua utendi, aut experientiam consulendi. Ex quo fit, ut tale hominum genus, quo plus legendo impenderit, eo magis in afferendo de rebus judicio confundatur, & ex confusione aut in Pirronismum, aut in dementiam delabatur; Capacitas namque cerebri cum infinita non sit, quid mirum, quod innumera illa idearum vestigia cerebro impressa confundantur ad invicem mentemque à rectè, & distinctè judicando prorsus avertant, Hominesque ac ratione, ab usu ingenii sui desuescant, & quasi contrahant impotentiam eodem utendi. Hoc idem hominum genus memoria magis, quàm ratione utens, solet esse tumidum, in

in socios superciliosum, singulisque de rebus judicandi potestatem sibi arrogat: Nec mirum: nam falsum illud scientiæ, ut ita loquar, memorialis genus, animum inflat, & quendam veluti fulgorem illis conciliat, quo renitentes solent pervertere, presertim si accesserit gravis loquendi modus, & imperiosa audacia.

V.

Multi in veritate inquirenda alienas potiùs, quàm suas adhibent vires: ad videndum, suis occulis semper utuntur, sed ingenio suo ad detegendam morborum naturam, aut numquam, aut raro. Placidus rei verisimili assensus, & imperitia tum experiundi, tum judicandi, quam deficiente à primis annis, exercitatione quamplurimi Medicorum contraxerunt: à veritatis cognitione eos summopere distinet: Hi sunt qui veritatem cum antiquitate, falsitatem cum novitate confundentes, res noviter detectas easque profectò veras, falsitatis nota accusant; veteres contra propemodum falsissimas, pro veris perpetuò sustinent. Circulationem sanguinis: Lacteorum, & lymphaticorum inventum: nervorum, viscerumque structuram, ac usum; aliaque multa Recentiorum studio detecta, & perpetuis naturæ votis confirmata, maledictis proscindere non desinunt: non alia sanè de causa, quam quod nova sint. Contra putredinem humorum, sanguificationis in hepate officinam, primarum qualitatum in producendis: curandisque morbis auctoritatem, cæterasque antiquorum opiniones, quæ per plura retro sæcula, eximios multorum in re medica locupletanda conatus labefactarunt, falsisque animos imbuerunt præjudiciis, dimittere nequeunt, eo quia & antiquæ sunt, & antiquis placuerunt.

VI.

Porrò iidem homines in tantam feruntur antiquorum admirationem, tantamque illis in omni artium genere tribuendam esse laudem arbitrantur, ut nobis omnem prorsus in inveniendo viam, omnemque aut melioris, aut ornatioris sententiæ spem interclusam esse existiment. Falsitatem tamen illorum abundè manifestat præsens ætas, quæ rerum inventarum gloria, & multitudine, omnes ex omni memoria ætates superavit, manifestat pariter ipsa naturæ in operando æquabilitas, quæ in omnibus suis rebus obeundis admirabilem constantiam, & incredibilem quamdam æqualitatem, immutabili prorsus æternitate tenetur; quomobrem intelligere vix possum, cur homines aut ad inveniendum hebetiores, aut ad intelligendum, tardiores, natura hoc tempore, quam antea ptocrearit? Nec sanè ingenium hominum consenescit, sed in ingeniis industria: mentis namque vires nulla prorsus ratione, nisi socordia franguntur: neque ea, quæ rebus omnibus obrepit senectus, obrepit & ingeniis: quippè quæ firmissimo, ac propè immortali quodam quasi naturæ robore sepiuntur. Atque hæc quidem si perspicua sunt: simul illud perspicuum esse quis non videt, non solùm eamdem nobis quæ veteribus aciem ingeniorum manere, sed si exercitatione acuatur, multò etiam præstantiorem futuram: & imposterum ab antiquitate, aut novitate pretium non petentes; æmulationem potiùs, quàm admirationem nobis anteponamus. Nollem quis existimet; me hoc dicendi genere adversus veterum cogitata male affectum, illos immeritò ea in re carperem, qua tantam sibi laudem compararunt: nam sicuti summam ipsorum industriam in locupletanda Praxi semper prosecutus sum; ita summoperè doleo, nos hisce temporibus in tantas redactos esse angustias, ut destituti præsidiis quibus superiora abundarunt sæcula, artem curandorum hominum promovere nesciamus. Et quamvis multi Antiquorum legentibus tenebras offundant, in iis tamen interlucent & scintillæ, quæ non neglectæ claram præceptorum lucem possunt accendere.

VII.

Sed ne aliquis contra me imperitorum impetus fieret, propterea quod falsò putarent nonnulli, me ab utili, [illegible] dabili librorum lectione præfato [illegible] i genere juvenes quasi dehortari. Me [illegible] ris futurum fore arbitror candidè hìc fateri, quòd sicuti ipse profectus in re medica ut exiguos, tamen non improbos librorum lectioni summoperè debeo: ità pariter ad hæc eadem studia suscipienda excolendaque, & hortari juvenes & impellere non desinam. Ne tamen in ea Vada impingant, in quæ mihi sæpissimè necesse fuit impingere; de aliquibus monendos fore judicamus. Ut citò, & perfectè in lectione librorum proficiant, probatos Authores semper legant, & si probatissimus fuerit,

rit, illum unum manibus perpetuò terant, utpotè in quo illius omnis sapientiæ summa continetur, quam in centenis, sed inferioris notæ Auctoribus, vix umquam se reperturos fore experientur. Hujus veritatis testem habemus doctissimum Sanctorium, qui aureo suo, quamvis exiguo de medicina statica libello, communi hominum utilitati magis prospexit, quàm mille Auctores mille voluminibus, quorum alter alterius cogitata subripiendo, ac velut in orbem eundo, deplorabilem potiùs verborum copiam, quàm æterna industriæ suæ monimenta publicæ luci consignarunt. Legendo non proficies, nisi lecta intelligas; intellectis verò assensum ne præbeas, nisi priùs sedulò examinaveris, vera ne sint? an secus. Ratione tua utaris, in solvendis quæstionibus, quas librorum titulis præpositas vides; assiduæque lectioni intermiscendo experientiam, æquùm de rebus singulis judicium dare coneris: ratio enim nisi studia dirigat; studia rationem non solùm non perficient, sed hebetabunt, & à recto operandi scopo avertent. Lectioni librorum ferè immori, ac contabescere speciosam sapit, & inanem socordiam: iisdem mollius abuti, ostentationem, & ignorantiam, satis namque scimus, quòd litteræ perficiant naturam, scimus pariter, quòd ipsæ perficiantur ab experientia, & cùm generalia quædam litteræ præcipiant, si illa non determinentur ab experientia, numquam optatum finem assequemur. Experientia constat, stupidos, ac ferè ad omnes alias actiones humanas ineptos evadere illos, qui librorum lectioni ferè immoriuntur, neque id solummodò, verùm etiam propter continuam quamdam à rebus abstractionem, & confusionem idearum mentis à nimia lectione partam, nec sibi nec Reipublicæ prospicere rectè norunt, & ut superiùs adnotavimus, de rebus singulis confusè judicant. Contra multi, quamvis in studiis minus versati, hominibus semper fuerunt admirationi, quia summa prudentia, & sagacitate cogitationes suas, ac de rebus judicia dirigebant. Quando ad studia te ineptum sentis, idest, dispositionem, & alacre desiderium non habes; abstine tunc temporis ab iis, nam præ defectu talis dispositionis licèt multum legeris, parum certè exindè proficies; illud igitur tempus ne frustra pereat, aut doctorum Virorum conversationi, aut faciundis experimentis impedito.

VIII.

Solent qui callidi sunt, litteras despicere, simplices admirari; Prudentes verò mediam inire viam, iisdemque tantum uti, quantum publica, aut privata requirit necessitas: de cætero nec citra, nec ultra. Libros contradicendi genio legere, vel iisdem ad externum quemdam ornatum abuti, vel omnibus illorum præscriptis indiscriminatim, & nullo prævio examine assentiri; affectationem scientiæ potiùs, quàm veram, & solidam redolet sapientiam. Quoniam universa praxis medica in monitis, & præceptis diuturna comprobatis experientia sita est, & hæc facillimè elabuntur memoria, nisi diligenter conscribantur: ideò non abs re erit, si librorum studiosus manuscriptum quoddam sibi comparet, debitis rerum magis notabilium titulis adornatum, in quo majoris momenti sententias legendo acquisitas diligenter adnotet, & horis subsecivis quòtidiè relegat, qua ratione magis atque magis inhærentes memoriæ, mentem quasi fœcundant ac perficiunt, ut impavidè quasvis vel difficillimas morborum curationes aggrediatur. Libri probatorum Auctorum, & gravioris doctrinæ, sivè hi fuerint Antiqui, sivè Recentes, non legendi solummodò, aut relegendi, sed præ manibus semper habendi, ut ita ingenium nostrum veluti nova incude ad illorum recudatur ingenium. Auctorum minoris pretii, vel per partes tantummodò inspiciendi, vel prorsus perlegendi, sed absque multa temporis jactura, aut longa in illis mora, Libri demum infimæ notæ, per aliorum vicariam operam legendi: idest legenda dumtaxat illorum compendia, à Sociis studiorum, vel Amanuensibus nostris conflata. Qua ratione magnam scientiarum, reique litterariæ notitiam habebimus, absque multa temporis, & salutis jactura. Videamus obiter, quid conferat librorum lectio, praxim exercentibus.

IX.

Nulla ætate tanta librorum copia redundavit Medicina, quàm ætate nostra; & nulla pariter tanta observationum practicarum inopia laboravit, quàm præsenti. Si nonnullos eorum diligenter introspexeris, invenies profectò, vel molestam rerum antea dictarum repetitionem, vel nimiam ostentationem rerum novarum,

vel

vel malam mixtruam veterum cum novis: majorque argumenti pars dissidiis, & contentionibus, quàm novorum operum explorationibus tribuitur. Auctor libri novi, quia forsan rationum paupertate laborat; non veretur eas omnes, quæ ab aliis cæteroquin doctis Viris, super idem argumentum confirmandum, tuendumque expositæ fuerunt, vitio vertere, ac redarguere, ut ità rei suæ pondus, auctoritatemque conciliet. Et si à talibus libris festivas, atque Exoticas inscriptiones, philologiam, Auctorum citationes, ornamenta, fallacias, superstitionem, aliasque hujusmodi inanes tricas abjeceris, ad nil magni res recidet; imò pro veris sapientiæ thesauris, umbras amplexaberis, & chymeras. Librorum itaque subsidia, cùm parum conferant ad determinandam in re medica historiam morborum consummatam, & stabilem; ad ea descendendum est, quæ paulò arctiùs naturæ inhærent; exprimenta scilicet, observationes, cadaverum sectiones, hortos Simplicium, fornaces Chymicorum, quæque naturam variè observando, separando, ac vexando, veros illius sensus nobis adaperiunt. Porrò notum esto Juvenibus, se doctiorem librum non inventuros, quàm ægrum ipsum; cujus morbus, illis diligenter observantibus, multa scitu digna brevi, ac fideliter aperiet, quæ molesta plurium annorum lectio præstare forsan non poterit. Ægrotus fideliter, & ad vivum morborum historiam nobis exponit: libri verò per redundantem fallaciarum, & inanium speculationum suppellectilem, ad libitum fingunt, & depravant. Veruntamen ut in confuso morborum labyrinto viam, tot sæculis interclusam, sibi adaperiant, non in paucorum dumtaxat ægrotantium observatione consistant, sed pari constantia & ardore, ad centenos & plures extendantur. Quod autem modus etiam in libris habendus sit, satis docet Magister vitæ civilis Seneca meus, de tranquill. anim. c. 9. his verbis. *Studiorum quoque, quæ liberalissima impensa est, tandiu rationem habebo, quamdiu modum. Quo mihi in numerabiles libros & bibliothecas, quarum Dominus vix tota vita sua indices perlegit? Onerat discentem turba, non instruit: multoque satius est paucis te auctoribus tradere, quàm errare per multos. Quadraginta millia librorum Alexandriæ arserunt; quæ non in studium, sed in spectaculum comparata erant; sicut plerisque ignaris etiam servilium litterarum libri, non studiorum instrumenta, sed cœnationum ornamenta sunt. Paretur itaque librorum quantum satis, nihil in apparatum. Vitiosum est, quod nimium est. Jam enim inter balnearia, & thermas; bibliotheca quoque ut necessarium domus ornamentum excolitur:* At sic Seneca nostris temporibus viveret, in quibus librorum numerus ita excrevit in immensum, ut librorum copia, omnes omni memoria ætates superemus, quid diceret? Sapientes judicent.

X.

Ex hactenus dictis, deduci facilè poterit, Medicos valdè litteratos, lectionique librorum ferè immorientes, raró felices in curandis hominibus evadere, imò numquam de rebus practicis judicare rectè posse, nisi praxi omninò se dederint, & in eadem ferè consenuerint. Lepidam hujus rei historiam narrat Jo: Huartius *Scrut. ingen. Cap.* 12. Quo tempore, ait, apud Nostrates Arabum Medicina florebat, florebat pariter & celeberrimus in legendo, scribendo, argumentando, distinguendo, respondendo, & concludendo Medicus, isque adeò in eloquentia effusus, ut qui eum audiendum conveniebant, non solùm morbos sanare, sed mortuos ipsos ad vivorum consortium quasi revocare, asserunt; Veruntamen cùm ad praxim descendebat, vix ullus ægrotantium, qui suæ curæ committebantur, effugere poterat, quin in præsens vitæ periculum coniiceretur, & inanem Professoris sapientiam morte propria expiaret. Undè tot infaustorum eventuum genuinam causam nesciens, & progressu temporis nomini, & rebus suis pejora timens, mundanis rebus vale dixit, & in Religiosorum Virorum cœtu diem ultimum obiit. Idem Huartius *loc. cit.* Aliam narrat historiam, ad confirmandum præsens argumentum, magis consentaneam. Medicus quidam secretè nimis à me petiit, qua de causa fieret, ut ipse, cùm diù incubuisset legendis libris artem, & regulas optimè prognosticandi tradentibus, easque perfectè didicisset, quoties tamen hanc prognosticandi disciplinam legendo acquisitam, in ægris sui experiri statuebat, toties in sui dedecus fallebat, nec umquam assequi poterat, ut veritatem præsagiret. Hæc illæ? Argenterius, judicio gravissimorum Auctorum (prout notat laudatus Huartius *loc. cit.*) in reducenda arte Medica

ea ad perfectiorem methodum, creditur superasse Galenum. De ipso tamen narratur, quòd adeò infelix fuerat in curandis morbis, ut omnes ferè sui ægrotantes, vel perirent, vel in morbos incurabiles præcipitarent: qua de causa perterrefacti Cives sui, non ampliùs curæ suæ committebantur. Plura hujus generis exempla ab Auctoribus expromere supervacaneum esset; quippè quæ quotidiè nobis obvia sunt. Medici itaque valdè litterati, Philosophiis, & Theoriis plusquam par est addicti, & adinstar araneæ ab indigestis cogitationibus sapientiam perpetuò educentes numquam boni Practici evadent, nisi diuturno praxeos usui, & exercitationi omninò se subjecerint. Morbi enim additum quid sunt, suosque effectus modis tam reconditis, & ab humanæ mentis acie adeò remotis absolvunt, ut difficile sit quicquam in illlis investigare, nisi adhibeatur observatio. Quibus de causis exclamare coactus fuit Hippocrates passim in suis operibus Θεῖον, sivè divinum quid, in morbis inest. Nec immeritò; nam; sivè corporis structuram, sivè morborum originem, & causas, sivè remediorum effectus consideraveris, semper illud το θειον cum Hippocrate exclamandum. In ipso quoque Medico divinum quid inesse, singularis quædam in medendo felicitas abunde restatur: Est enim in medio criter doctis illa in indagandis morbis, remediisque applicandis ἐυστυχία quæ doctissimos interdum destituit. Constet igitur quòd hactenùs probavimus, Medicum scilicet quamvis sententiis, & in lectione librorum eruditissimum, non perindè tamen bonum Practicum evasurum, nisi Praxim ipsam exercuerit: quique contraria his aut faciet, aut sentiet, Natura certè eidem objiciet, quod olim Antiqui objiciebant Dialecticis. Fili, ab Academia venis, fastum spiras, ex inani scrinio, ex indocto pectore.

CAPUT VIII.

IMPEDIMENTUM V.

Præpostera Librorum interpretatio officiendorumque Systematum Cachoete.

§. I.

Contra falsos Interpretes pro vera dicturis interpretatione, duo potissimum argumenta examinanda nobis essent: Alterum quidem contra falsos morborum; alterum verò contra librorum falsos Interpretes. Quoniam verò per singula hujus primi libri partes incorrigendis, restaurandisque naturæ morborum interpretationibus, quarum pars major corrupta penè nunc est, ac depravata, operam propè omnem contulimus. Reliquum est, ut præsentis articuli scopum dirigamus ad detegendos errores Interpretum librorum, eorumque imaginationes, & affectus.

Memoriam illius diei, quo primum Medicina, & reliquæ bonæ Artes ab acceptis Barbarorum cladibus inciderunt in Arabes, fieri vix potest quin acrem animo dolorem mihi perpetuò eliciat. Codices namque Græci cùm ad illorum scholas tunc primùm pervenissent, quicquid de illis disserverunt, ridiculæ potiùs sunt in utilium opinionum genealogiæ, quam genuinæ græci Codicis interpretationes: Et sicuti falso illo interpretandi genere ad fidem sibi conciliandam validi; ita pariter ad extinguendam, & abrumpendam inquisitionem efficaces fuerunt. Hujus asserti veritatem manifestè fatentur subsequentes ad Arabum scholam ætates, in quibus Medici circa angustos arabicarum interpretationum circulos tamquam incantamento affecti subsultantes, & in commentandis paucorum hominum operibus tempus omne impendentes, ab usu ingenii sui ferè omninò desueverunt. Undè profectò tot sophismata, tot vana commenta, tot tantique errores in Medicinam irrepserunt. Ipsaque ars præstantissima, quæ magistra salutis semper fuerat, turpis exindè factionum ancilla evasit.

III.

Qui librorum interpretationem suscipiunt, in ipso interpretationis vestibulo Auctores suos omni laudum genere cumulare conantur, præsertim si Auctores illi aut,

exi-

exigui fuerint momenti, aut nullis propemodum indigeant commentariis, & philautiæ impensiùs indulgentes, non verentur eisdem modò Divini, modò Admirabilis nomen tribuere, sæculi sui miracula appellare; tractandam denique materiam tamquam divini partum ingenii, & Reipublicæ summoperè necessariam singulis commendare. Ad hæc moventur Interpretes, non quidem necessitate tuendæ, aut promovendæ gloriæ talium Auctorum, sed occulta quadam libidine conciliandi sibi plausum eruditorum Hominum, propterea quod eximios, præstantissimosque Auctores susceperint interpretandos: Anatome Mundini circa res inventas si conferatur cum anatomæ hodierna, tantum eamdem superat, quantum pulex Elephantem; illam tamen summis celebrare laudibus, & commentariis decorare non solùm Cardanus, sed alii quoque docti Viri sibi gloriæ duxerunt. Ratio quæ Cardanum, aliosque ad hoc movit, non alia sanè mihi videtur fuisse, quàm vulgaris socordia vires proprias numquam experiundi, manusque inquinandi in secandis cadaveribus, ex quo factum est, ut Mundini textum, tamquam veritatem inconcussam receperint. Eadem quoque de causa practicantes, sivè ob inconstantiam successuum, sivè ob austeram in observando patientiam perterrefiant; non ad detegenda marte suo vera morborum phænomena, sed ad interpretationem inutilium librorum tandem accinguntur. Non ità mehercule se gessit magnus ille medicinæ parens, & Præceptor Hippocrates, qui quamvis & inquisitionis difficultatem, & morborum obscuritatem indignabundus viderit, & quasi frænum momorderit; naturæ tamen se immiscere, & propositũ finem urgere tamdiù voluit, donec tandem indefessa prorsus in observando patientia, & inventarum rerum gravitate, omnes ex omni memoria Medicos superaverit. Et sicuti nostræ ætatis Anatomici, introspecta diligentiùs natura, consultaque frequentiùs cadaverum, vivorumque Animalium sectione, abundè cognoverunt; Mundini Interpretes exigua in rebus anatomicis doctrina præditos fuisse. Ità, si quis post meos cineres veritatis igniculus nostra hac methodo praxi accesserit: sat, superque aperiet futuris ætatibus, quàm longissimè à vera Medicina recesserint Medici, qui barbaras Arabum interpretationes, propriarum observationum studio, & exercitationi antetulerunt.

IV.

Nonnumquam obscuriores sunt interpretationes, ipsa re interpretata. Id evenit, quia debitas interpretandi leges, aut ignorant, aut contemnunt. Qui librorum interpretationem suscipit, non vulgarem, & superficiariam, sed interiorem, & solidam interpretandæ materiæ cognitionem habere debet; eodem potissimùm jure, quo Factum videmus à Criticis, qui antequam obscuros Poetarum, aut Historicorum sensus elucident, & patefaciant; magnam temporis partem impendunt in acquirenda notitia morum, bellorum, vivendi rationum, aliarumque circumstantiarum illius sæculis in quo interpretandi Auctores floruerunt. Sed in interpretandis praxeos libris, ea mihi videtur necessaria cognitio, quam longus usus, & exercitatio patiens afferunt. Hujus rei fidem faciunt tres nobilissimi Interpretum; Mercurialis, Duretus, & Martianus, qui antequam Hippocratis opera commentariis illustrare decrevissent, potiorem vitę partem in exercenda praxi impenderunt: Hippocratis namque libri cùm nil aliud sint, quàm purus Praxeos succus; interpretatio quoque illis accommodata, & opportuna, non aliundè certiùs peti debebat, quàm ab ipsa praxeos exercitatione. Igitur qui superficiario tantùm doctrinæ genere, nec admodum affini materiæ interpretandæ imbutus est; nil mirum si illius interpretationes evadant obscuriores ipsa re interpretata. Plurimi, Interpretis nomen usurpant, sed re vera interpretes non sunt; nam si commentarios illorum diligenter perpenderis, non invenies profectò obscuri sensus explicationem, quæ necessaria est, ut Auctor interpretatus ad claram Lectorum intelligentiam perveniat; sed nimiam eruditionum congeriem, ostentationem linguę Græcæ, aut Hebraicæ, citationes infinitas Auctorum, & sententiarum rei tractandæ minimè conferentium; textum denique, non ad lancem veritatis, sed relatæ ad præjudicia, quibus Auctores illi, vel ipsimet Interpretes obnoxii sunt, examinatum, explicatumve.

V.

Sæpissimè Commentatores Authoribus suis nonnullas adscribunt opiniones, quas illi ipsi Authores ne somniarunt quidem; Id potissimùm faciunt, vel ut Eruditis acutiem in commentando suam manifestent, vel potiùs ut indulgeant legibus illius hipothesis,

thesis, cui à prima Juventute se mancipa-runt. His igitur, aliisque erroribus si subjaceant Interpretes, nec adamussim similes sint tribus supralaudatis; consultiùs erit marte nostro Authores interpretari, quàm alienis fallaciis mentem imbuere, atque turbare. Aditus namque mentis obscurissimis, & indebitis interpretationum idolis tantoperè aliquandò obstruuntur, ut veris, & nativis historiæ morborum radiis, qui nobis observando illucent, perpolitas, & sinceras areas præstare vix queant. Neque ipse hoc dicendi genere interpretandi voluntatem in Medicis reprehendo, sed judicium in voluntate desidero. Equidem dum mecum ipse aliquando considero causam, quę durissimos Praxi medicæ compedes injecit, effecitque ut deplorabiles illius angustiæ in ampliores naturæ fines proferri non possent; non aliam sanè agnosco, quàm præposterum interpretandi genus, nec non molestam illam, ac præposteram rudium Medicorum occupationem in interpretandis Arabum potiùs, quàm naturę operibus: Quæ cùm omnes penè Academias duobus ab hinc sęculis pervagata esset; neque aliquis esset, qui provideret, vel admoneret; quid mirum? quod Medicina hac ratione radicibus avulsa suis, nec operum potestatem nobis hodie præbeat, nec ipsa tamquam planta vivax, & vegeta quotidiè serpat, & adolescat; sed per umbras verborum, observationes populares, & experimenta nobilia in theoriæ fabulas concinnata, naturæ judicia frangat propemodum, atque subvertat.

VI.

Hæc aliaque vitabunt absurda, si memores erunt dicendorum. Interpretationem librorum practicorum ad exemplar interpretationum naturæ semper absolvant, qua in re imitari possunt incomparabiles Hippocratis Interpretes superiùs laudatos, qui veram interpretandi rationem pristinæ majestati restituerunt, Posterisque manifestarunt. Non sint in Auctoribus suis laudandis nimium effusi, sed pro opportunitate loci, temporis, & meriti; & si quid Adversarii optimè dixerint, maligna iuterpretatione non corrumpant. Neque vim, neque insidias hominum judiciis faciant per disputationes quasdam, à vero sensu textus remotissimas, effictasque potiùs ad laudem, venerationemque sibi conciliandam, quàm ad elucidationem obscuritatis. In interpretando confusionem caveant, quæ doctrinæ, & veri sensus filum sæpissimè abrumpit; citiusque veritas è falsitate, quàm è confusione emerget. Idola mentis, & præjudicia hypothesum, aliarumque scientiarum antea præconcepta, omninò deponant; qua ratione errorum in veritates, & veritatum in errores subingressus animadverti, notarique facilè poterunt. Indifferentes sint, & ad novitatem, & ad antiquitatem: antiquitas enim & novitas, non sunt æquè cum veritate æstimandæ, nam quod antiquum, aut recens est, non perindè verum, aut falsum est, ut hodiè nonnulli Medicorum existimant, viamque contentionibus satis obviam sternunt. Auctorem suum nulla imminutum detractione, nulloque auctum additamento, sed integrum, & sui similium fideliter exponant; Imò taliter expressum, ut vel suis vituperetur vitiis, vel virtutibus suis laudetur. Verbum de verbo exprimendum, & vocum etiam collocatio interdum retinenda; Idque potissimùm in re gravissima, eademque obscurissima, sicuti in re nostra esse possunt varii Hippocratis textus in Coacis, Prognosticis, Epidemiis, Aphorismis, aliisque suis operibus passim expositi. Judicis partes sibi non arroget Interpres, ut impunè de suo judicet Authore, & quæ sibi non arrident, respuat, pro iisque sua supponat: quo sanè vitio magnam Interpretum partem laborare, exindèque magnam scientiis, & potissimùm Medicinæ calamitatem subortam esse, certò constabit legentibus Nec ad contradicendum sint proni, nec semper, aut nimium in dubitationes soluti: In obscurissimis textibus, Academicorum more differentes, de omnibus quærant, nihilque certò affirment, nisi post longam & patientem considerationem; Et si neque hac ratio explanare textum poterunt, eumdem intactum relinquant, à solertioribus ingeniis examinandum, explicandumque. His, aliisque hujusmodi muniti præsidiis, si ad interpretandum accesserint, & sibi & Auctoribus suis consulent, susceptique muneris rationem feliciter absolvent. Post detectos Interpretum errores, proximum esset illos, quibus novorum systematum conditores praxim remorantur, exponere; sed quoniam integrum hic argumento caput, inferiùs ubi de instituenda hypothesi, dicavimus, in præsenti supersedendum fore arbitramur.

CA-

CAPUT IX.

IMPEDIMENTUM VI.

Intermissum studium tractandi de Morbis aphoristicè.

§. I.

MEdicinam methodis concludere, & quisbusdam ingenii commentationibus merè abstractis, & inutilibus digerere, atque exornare, inter remoras, quæ progressum illius retardarunt, non infimum obtinet locum. Enim verò cum methodica hæc Medicinæ tractatio artem ostentet integram, & quasi redactam ad metam, ultrà quam progredi non possit: non solùm homines minùs industrios reddit ad nova in dies investiganda, quæ morborum historiam illustrant, ac locupletant: verùm ità sui certos, ut se hac in arte numeros omnes absolvisse existiment. Et licèt aliquando contingat, ut novum quid, ac re vera proficuum observent, quoniam tamen methodis illis, ac distributionibus accommodare non possunt, tamquam à sua alienum arte respuunt, atque contemnunt. Quamobrem prudentiùs se gessisse mihi videntur Majores nostri Hi non ignari, Medicinam methodis, & partitionibus conclusam illustrari, & nobilitari posse, crescere tamen, & confirmari non posse; quicquid diuturna observatione in morbis detegebant, describebant illud aphorismis, sivè per sententias quasdam breves, & contractas nullis methodi, & scholasticæ subtilitatis legibus devinctas, sed liberè expositas, notatasque; quo pacto indicarent Posteris nuda. simulacra rerum inventarum, & indicarent pariter spatia vacua ad novas, & perpetuò multiplicabiles naturæ voces inserendas; quæ quidem summoperè necessaria promovendi medicinam ratio hodiè prorsus exolevit: Historia namque morborum licèt copiosa primo aspectu videatur, re ipsa tamen egena est, ac inutilis; imò ob transcursus quosdam permolestos in philologiam, narrationes supervacaneas, quæstiones jejunas, similesque nugas, infirma prorsus ac perdita. Si excipias enim paucos illos Observatores, qui casus, & historias Medicas diligenter, fideliter, & ad vivum prout ab ipsa rei natura procedebant, describendo, Medicinæ pomæria summoperè ampliarunt; ea quæ reliqui adjecere falsam theoriam, & hujusmodi ineptias spectantia, turbarunt potiùs, impediveruntque illius progressus, quam indicarunt, aut promoverunt. Sed quomodò solidæ, diutiusque repetitæ morborum observationes stylo brevi, & aphoristico exponendæ sint, ex morbis mox recensendis, & per Patientem in Xenodochiis. Italiæ factam observationem examinatis apertè constabit.

DE PLEURITIDE.

§. I.

SI vis cognoscere Pleuritidem, præcipuam curam in natura pulsus cognoscenda reponito; pulsus durities est signum ferè infallibile omnium pleuritidum; & dum obscuræ sunt pleuritides, vel aliis complicatæ pectoris morbis, si duritiem (idest nimiam arteriæ tensionem, vibrationemque) in pulsu deprehenderis, quamvis reliqua earum signa non adsint, pro certo habeas Patientem laborare pleuritide; pulsus enim durus omnium inflammationum partes nerveas, vel membraneas obsidentium est comes individulsus.

Pleuritide jam cognita nil aliud per totam morbi curationem diligentius observato, quam spirandi difficultatem, quæ quò fuerit facilior, vel difficilior, eò pleuritis erit felicioris, vel infelicioris eventus.

Bona respiratio semper bonum indicat, mala verò semper timenda; hinc est ut pleuritide in pejus ruente, difficilior evadit respiratio, & propè mortem constitutis difficillima. Signa verò ex pulsu petita, non adeò certam prognosim exhibent; in morbis enim pectoris, nil citiùs, faciliùsque à naturali statu recedit, quam pulsus; ideò sæpissimæ pulsum intermittentem in pleuritide observavimus, sed sine periculo; imò bis, terque non obstante hoc pulsu phlebotomiam imperavimus, quia nimis urgebat indicatio sanguinem mittendi. Si cum mala respiratione æger erectus sedere velit in lecto, nec in lecto decumbere potest, quia sibi suffocari sentit: lethale id esse vidi in pluribus. Erectum igitur sedere velle in morbis acutis pulmonum perniciosum, ac ferme lethale, præ cæteris si adsit sibilus in aspera arteria, & difficultas excreandi sputi: & licet cum talibus signis pulsum bonum videris noli credere, nam fallit. In augmen-

to enim inflammationis pulmonum ob nimiam irritationem, oscillationemque fibrarum ejus vidi pulsum esse durum, inæqualem, parvum, &c. At propè mortem, idest, cum præfatis signis, quoniam jam incipit lethalis laxitas in solidis, & fluidis, pulsus tunc circa finem læthalem observabam molles, æquales, altos sed non credebam illis: nam ægri de repente ac loquendo moriebantur. O quantum difficile est curare morbos pulmonum! O quanto difficilius eosdem cognoscere, & de iis certum dare præsagium! Fallunt, vel peritissimos, ac ipsos medicinæ Principes. Tyrones mei cauti estote, & prudentes in iis curandis: nec facilem promittite curationem, ut nebulones faciunt, qui Hippocratem non legunt.

Pleuritici, quibus in interiora auris dolor, & exindè abscessus, & pus superveniebant, omnes sanabantur, ut in variis Italiæ Xenodochiis frequentissimè observavimus: sed præsertim ineunte anno 1694. Romæ, quo tempore rigidissima Bruma cum glacie, & nive (insueto Latii more) sæviebat, & de repentè obortæ fuerunt sævissimę pleuritides.

Sanata pleuritide, si remaneat tussicula quędam, & circa vesperas blandus calor per universum corpus excitetur; aut pleuritidis recrudescentiam, aut suppurationem prognosticato Adstantibus; Hoc Aretæi nobile præceptum, non semel in meis ægrotantibus verum observavi; facta antea ejusdem prædictione Adstantibus.

Perperam agitur cum iis Pleuriticis, & Peripneumonicis, qui nihil expuunt, nisi copiosæ effluant urinæ. *Hipp.4.acut.*

In aere Romano phlebotomia est Princeps remedium in pleuritide; post phlebotomiam verò dilventia cum attenuantibus, & anodynis juncta, brevi eamdem jugulant. At si pleuritis ab apparatu humorum in primis viis oriatur, purgandum est, ut fusè docuimus in Appendice.

Latent interdum per plures annos in pulmonibus tuberculi absque sensibili molestia ægrotantis: manifestantur demùm, vel post pleuritidem, vel post anginam, vel post febrim aliquam sanatam. Igitur si post sanatam aliquam febrim superveniat dolor lateris, vel dorsi, vel alterius pectoris partis difficili accedente, ac nonnisi recta cervice respiratione, tuberculum ad inflammationem, & suppuratum ire significat, cui statim medendum. Hoc Dodonæi monitum nos pariter bis observavimus in Xenodochio post sectum illorum cadaver, & singula benè examinata.

Quando in pleuritide viget indicatio dissolvendi, camphora, & ex eadem parata remedia pro secreto ferè hanc indicationem absolvunt, præsertim si pleuritis fuerit epidemica, & maligna, vel potiùs ab ingenti sanguinis crassitie producta: Hac ipsa persistente indicatione, post elapsam horam ab exhibito camphorato remedio, potest ęgrotus decoctum pectorale ex radicibus verb. gr. imperator. angelic. tussilagin. foliis scabiosę, & tussilaginis, &c. hauriaturque valdè calidum, ne dicam fervidum, quò particulæ radicum elasticæ, & activæ ferantur pleno flumine, & integris, quasi viribus ad affectam pulmonum partem. Fervida hæc liquorum potio est mihi in secretis pro dissolvendis pertinacibus visciditatibus in pleuritide epidemica, & maligna, nec non in aliis pectoris morbis à tali causa pendentibus, vidi enim ægrotos insigni strangulatione ferè liviscentes, brevissimè liberatos per frequentes haustus decocti pectoralis nimium calidè sorbillati.

Sicut in morbis capitis alvi fluxus superveniens, salutaris est, ità contra valdè perniciosus in morbis pectoris, præsertim acutis, Cave igitur, nè purgans medicamentum in pleuritide exhibeas inflammationis causa: cave pariter, ne copioso chlysterum usu alvum nimis fluidam reddas, nam exacerbato morbo sputum supprimetur, & symptomata ingravescent cum pernicie ęgrotantis.

Si dolore inflammatarum partium cessante (præsertim si in pleuritide, vel aliis membranosarum partium inflammationibus hæc accidant) febris adhuc perseveret, vel augeatur cum pulsu parvo, intermittenti, frequenti, sudore frigido, &c. malum: æger enim post duodecim horas à cessatione doloris delirabit, & paulò post indubiè morietur: arguitur enim inflammationem jam terminasse in grangrænam. Hoc Hippocratis monitum ter observavi verum in Xenodochiis.

Pleuritides frequenter sunt occultæ, quia indolentes undè gravissimi errores in praxi succedunt; Ut hi imposterum vitentur scopuli, signum dabimus latentes, & indolentes pleuritides manifestandi: Fac ut æger in dextrum, vel sinistrum latus decumbat; decumbenti impera, ut fortiter respiret, & tussiat, finita una, aut altera respiratione, pete ab illo, an inter respirandum, & tussien-

ſiendum dolorem, aut gravedinem alicubi in pectore perſentiat, quod ſi affirmet, pro certo habeto pleuritidis ſedem illic eſſe, ubi dolorem, aut gravedinem indicaverit: hujus ſigni certitudine plures deteximus occultas pleuritides magno ęgrotantium commodo.

Pleuritides recidivantes omnes ferè ſunt lethales ex Hippocrate, ideſt ſi dolor; & febris, quæ v.g. decima quarta die ceſſarunt, recrudeſcant, vigeſima prima, aut alia die, dicit Hippocrates ægrum non ſuperaturum hanc recidivantem pleuritidem: At ſi ſola febris ſupervenerit abſque ullo lateris dolore, res non erit ita lethalis; ſemper tamen time recidivas pleuritidium.

Quando inflammatio pleuræ aut tuberculorum pulmonis deſinit in apoſtema, & pus, tunc febris vehemens, & continua excipitur à tertiana, vel quotidiana intermittente idque fit circa ſeptimum diem, eſtque ſignum certiſſimum incipientis apoſtematis, ut ex Hippocrate deducit per experientiam doctiſſimus Mortonus in nobili tractatu de *Phthiſi*,

Solo per tuſſim excreatu ſanantur feliciter Pleuritici, & qui hoc prudenter inſtituet brevi recedentem videbit pleuritidem, ſudores enim, aliæque evacuationes non ità conferunt, nam ab affecta parte non educunt.

Si ſputum ante quartum apparet, bonum ex Hippocrate, morbum enim breviat; nam poſt quartum langueſcentibus viribus, & ſputo craſſeſcente, hoc difficiliùs educitur, & morbus exindè augetur.

In principio pleuritidum qui purgantia exhibent, ſputum ſupprimunt, febrem, & morbum adaugent: E contrà qui fortia diaphoretica in principiis exhibent, vel delirium, vel alia graviſſima capitis mala producunt?

Ad hoc ut pleuritis benè ſolvatur; debet priùs ceſſare febris, & poſtea dolor affecti lateris: ſi verò ceſſante dolore, febris adhùc perſiſtat, vel augeatur cum aliis ſymptomatis, grave malum imminet ægrotanti.

In pleuritide ſi ſputum antea ſuppreſſum ſuperveniat, & ſit flavo rubeſcens numquam imperato phlebotomiam; nam poſt ſanguinis miſſionem: ſputum denuò ſupprimetur, æger morietur, ut ter, vel quater obſervavimus in Xenodochio.

Peſſimum ſignum antea probè ſpuiſſe, deindè ex toto deſiiſſe, gravitate, & dolore in pectore permanente. Maximum indicium exitialis pleuritidis, ſi pulſus ſit ſummoperè durus, & ob id ſimiliter parvus, & ob hæc, & calorem creberrimus; pleuriticus cum tali pulſu, nullus eſt numquam ſervatus, ut certò conſtat Galenus *lib. de præcogn. ex pulſu*, aliiſque in locis.

Fluxus alvi in pleuritide ſunt pernicioſi: quo in caſu ſequentem bolum cum magno fructu propinare ſoleo. *Recip. req. nicol. & ſtibii diaph. an. ſcrup.* I. *m. f.* pilul. detur veſperi: opiata enim fluxum ſedat, ſtibium verò humores ad cutim pellit, juxtà illud Hippocratis, alvi laxitas, cutis denſitas, & è contra; Quamobrem ſi pleuritis cum alvi fluxu ſtatim incipiat, præfactum bolum ſtatim exhibe, fluxuque ſedato, ſi phlebotomia indicata fuerit, eamdem impera.

In ſolitaria, & exquiſita pleuritide numquam obſervabis ſtatim in principio ſputa copioſa, ſed pauca cum pulſu duro; nec non frequenti, & exigua reſpiratione.

Quocumque die, ſecundo ſcilicet, aut quarto, quintò, ſeptimo &c. ante, vel poſt factam ſanguinis miſſionem ſpirandi difficultas, & difficultas pariter excreandi ſputi Pleuritico ſuperveniant: ſtatim duo veſſicantia tibiis admoveo, juxtà illud Hippocratis in prognoſt. *In pulmoniis quicumque tumores fiunt ad cura, optimi ſunt, &c.* Poſt appoſita veſſicantia obſervavi expectorationem ſtatim promoveri, ſpirandi difficultatem imminui, & alvi fluxum, ſi adeſſet feliciter ſiſti; Omneſque Pleuriticos talibus ſymptomatis affectos brevi, & feliciter ſanatos vidimus.

In pleuritide, peripneumonia, & hujuſmodi inflammatoriis pulmonum morbis, ſi in ſanguine è vena ſecta extracto non appareat in ſuperficie cruſta alba, quæ neceſſariò apparere debet, peſſimum; materies namque illa cruſtam efficiens in pulmone remanet, eumque infarcit; undè paulò poſt creſcunt febris, inflammatio, ſpirandi difficultas, & reliqua ſymptomata, ſi verò in altera ſanguinis miſſione incipiat apparere; bonum: contra ſi in ſecunda nè quidem apparebit abſtineto ſtatim à ſanguinis miſſione, aliter interficies ægrotantem, quia per repetitam tunc ſanguinis miſſionem, ſanguis ſpoliatur parte volatiliori, undè major eidem ad coagulationes via præbetur, ut mihi retulit pro humanitate ſua Vir doctiſſimus Dominus Lanciſius amicus noſter.

Quibus pleuriticis strepitus sputi multi est in pectore, & facies tristis, & oculi calore auriginis infecti hi pereunt: Hippocrates in coacis.

Si in declinatione pleuritidis, abdomen nunc flatibus intumescat, nunc detumescat; bonum: sanantur enim ut plurimum, idque circa decimum morbi diem ut plurimum observavimus.

APPENDIX AD PLEURITIDEM.

§. I.

INter difficiles, perniciosas, & curatu non faciles Pleuritides, est Pleuritis sicca, sivè ersipelatodes acutissima, quæ sit à sero acri, tenui, urente, pulmones velociter occupante, lacerante, cum pauco dolore & ægrum derepentè jugulat, Medicis non cogitantibus. Signa hujus Pleuritidis, sunt *ex Hippoc.* rubores fugaces genarum, tussis innanis, paucus dolor, jactationes, ariditas magna linguæ, ardor viscerum; Salvatella semel secanda. Juvant potissimùm fomenta, & anodina cum antimalignis, ideò omnia ex Papavere rhæados, maximè juvant, Gelatina cornu cervi, omnia ex violis; emulsiones seminum bullitorum cum aquis pectoralibus, & his similia, Rapa, & radix alteæ cum jusculis coctæ, & copiosè potui dandæ. Aqua cocta cum seminibus lini, & flor. Pap. rhæados, & copiosè potata more mihi consueto in Urbe.

Si usu fomentorum non cedat dolor Lateris, non multum foveto, nam siccabitur Pulmo, & sollicitabis suppurationem, ut monet Hippocrates.

Veræ pleuritidis proprium est incipere à rigore (ita ut putarunt Medici ex vulgaribus) *teste Hipp. de morb. nu.* 23. hujus morbi causam, ac principium, rigorem esse. Si verò cum rigore non inceperit, spuria solet esse, ab aliis causis, non verò inflammatoriis dependens, uti fluxionibus salsis, potissimum regnante austro, & in temperamentis, quę ab austro læduntur, affluxu materiæ crudæ in pulmones, materiæ biliosæ inter musculos pectoris, & his similibus, in quibus casibus non est proficua sanguinis missio: sicut proficua est, quando ab inflammatorio affectu pendet, quem rigor manifestat. Rigoriferæ igitur pleuritides sunt verè inflammatoriæ pleuritides, in iisque sanguinis missio iuvabit dummodo cætera consentiat, ac permittant.

Tota ratio curandæ pleuritidis, aliarumque inflammationum, consistit in procuranda debita laxitate partis inflammatæ per debita remedia; Ideò forsan oleum seminum lini ab omnibus laudatur pro maximo remedio contra Pleuritidem, quodque rarò fallit quia oleosa sua substantia Pulmonum fibras inflammatione contractas, cripatasque & ob id fluidorum circulum impedientes, laxat, lenit, & in pristinum restituit; parte verò leniter sulphurea, ac volatili blanda congrumatum concretumque in Pulmonibus sanguinem solvit, & in pristinum motum restituit; quod si oleo sem. lini spermacæti misceas, feliciores eventus obtinebis: sit autem oleum recens expressum, aliàs ingratum erit, ac proinde noxium; Loco spermatis cæti, sumi poterunt ℥. iv. hujus olei cum ʒ. I. pulv. dent. Apri, & pauco saccaro, eritque gratius remedium. Hinc contineri nequeo!, quin exclamem contra recentiores Helmontistas, qui vanis innixi hypothesibus in pleuritide, aliisque inflammationibus, numquam præscribere cessant spiritus, sales volatiles, pulveres acres, acutos solventes, aquas nimium diaphoreticas, & similia, quibus ferè saginant, satiantque ægrotantem, cum per ea non solvunt, quod solvere volunt, sed irritatis magis, crispatisque Pulmonum fibrillis, fluidorum circulationem impediunt, ac veluti strangulant, mortemque quàm citissimè sollicitant; quod sanctè fateor, horum usu remediorum, sepissimè in ægrorum perniciem, Romæ contigisse observavi. An aliis in Regionibus similia contingant, ignoro; Unicuique enim Regioni sua est Medicina, sua methodus; quarè neminem damno; neminem à Medicina sua indigena, in usum revocanda dissuadeo, Si experti loquuntur, & scribunt, credendum iis est, sin minus minimè. In Italia aer purus est, & sobriè vivitur; non ita in Ultramontanis; Ideò remediorum supplex, varia esse potest in variis Regionibus; sed præcepta benè medendi, eadem in omnibus. At si falsa sit Pleuritis à viscida, crudaque lympha pulmonibus impacta, dependens, nec affectus sit multum inflammatorius, tunc ego uti soleo spirituosis ad illam solvendam, sed spirituosis, solutis in brodio pectorali, valdè calidè sorbillato, qua occasione laudo elixir prop. Helmon. per destilationem sine aloe, paratum; tincturam

ram flor. hyperici, Remedium profecto solvens coagulatos humores, vulnerarium nunquam satis laudatum, quod pro secreto hic communico Lectoribus; Utor quoque ℥.i. spir. fulignis, plus vel minùs, vel spiritus salis arm. sine calce facti, & dissoluti cùm ℥.iii. syrupi radic. scabios. vel hederæ terrestris, vel alteriùs: & coclearia aliquot per diem danda esse commendo, & valdè proficua deprehendi ad expurgandas lymphaticas viscidicates in spuria pleuritide, vel in vera, sed circa statum morbi.

His ita animadversis pro mea erga proximum charitate, & Romanos erga Cives nostros: Laxitas procuranda est in fibrillis pulmonum, inflammatione crispatis, primò per phlebotomiam, si necessitas urgeat etiam repetitam, sanguinis enim compagem nihil citiùs, magisque laxat, quam phlebotomia. Ideò in acutis, in quibus laxanda est, ea summoperè juvat. In chronicis contra, in quibus intendenda est, vigoranda atque exaltanda, noxia est, & perniciosa; ideò perniciosa in intermittentibus. Deindè jusculo ebullito cum fol. viol. scabiozæ, tussilaginis, & rapa incisa, & ibidem ebullita; oleo amigd. dulc. recens sine igne expresso; Gelat. corn. cer. emulsione sem. melon. & amigd. dulc. in jusculo facta, per ebullitionem, factaque colatura, vesperi est danda loco cœnæ, addito si vellis vitello ovi. Procurata hisce remediis laxitate; expurgatio sputi, morbosæque materiei, procuranda, syr. scabios. cum tinct. flor. hyper. aut aliis remediis, ab Auctoribus descriptis: Et hæc methodus numquam fallit Romæ in pleuritidè curanda.

Passim, atque frequenter in operibus nostris animadvertimus, purgationem in principio verę, atque inflammatoriæ pleuritidis, perniciosam esse, atque damnabilem; Nam phlegmone, sivè affectio inflammatoria, per se, & de natura sua purgationem non exposcit, sed phlebotomiam. Idem confirmamus in præsenti. Verum enim verò, nequis putet, nos hæc universaliter proferre, nulloque habito ad particularia respectu, & ad innumeras causas, quæ pleuresin pariunt. Sciendum est, pleuritidem aliquando purgatione tolli debere, etiam in principio morbi: sed non inflammationis causa, verùm ratione materiæ morbosæ, magna copia primis viis congestæ, ac pleuritidem immediatè producentis, ac quotidiè foventis: quòd etiam antiquitus monuit Divinus Senex, & apud Nos Romæ doctissimus Martianus, Hippocratis geniùs in aureis suis in Hippocratem commentariis, & in Antiparalogismo contra Manelphum.

Quare ut rem decernamus ad curationem pleuritidis vocatus Medicus statim investigare debet, an indigeat sanguinis missionem, an verò purgatione. Id autem cognoscet præceteris, aut monet Hippocrates ex situ doloris, deindè ex aliis infra dicendis. Si dolor fuerit; vel in dorso, vel circa pectus, & sit circa jugulum, ac partes supernas versus collum. signum est indigere phlebotomia, si verò sit circa costas mendosas, ac præcordia, purgationem indicat, quia morbi fomes in præcordiis est, ac in messenterio, putris, indigestaque cachodilia, quæ quotidie fermentescens repetitis circulationibus in Pulmones depluit, morbumque facit, ac fovet: Neque id citra rationem est, nam sicuti asthma humorale, Doctorum omnium consensu, radicem habet in stomacho, primisque viis, curaturque, non per remedia pectoralia, & damnabili siruporum lambentium usu, sed per stomachica, & repetitis purgationibus ex pil. de hiera cum agarico, & similibus, quibus cruda indigestaque primarum viarum materies, quæ morbum in pulmonibus excitat, & fovet, foris educitur, ac eradicatur. Cur etiam idem judicium ferre non possumus de pleuritide, quando primarum viarum culpa producitur? Ac proindè purgandum in ea esse, non inflamationis causa, sed materiæ peccantis, primis vis congestæ, Sed ut Lector memoriæ teneat signa, quæ phlebotomiam poscunt in pleuritide, referam hoc in casu præcepta doctissimi Dureti, aurea penè ac utilia, ad id potissimum spectantia, descripta in Coacis fol. 338. his verbis. De pleuritide, cui summo jure deberi venæ sectionem clamant omnes sophistæ, illud præceptum est ab Hippocrate, ei tantùm pleuritidi juræ, & loco, & convenienter præscribi, quæ attingit claviculam cum gravitate brachii, atque mammæ, nec fotu minuit, manetque sicca, & sputi expers, ob eamque causam doloris ideam habet punctoriam, magnitudine peracerbam, æqualitate similem, & assiduitate gravissimam. Quæ omnia conjunctam habent siccam tussim, febrem assiduam cum spiratione multum diffi-

difficili: & quoniam in eo cruciatu sævi doloris pleuritici, & summa spirandi difficultate, omnia solent esse mortifera, nisi dolorificum malum, idest quod intus lædit, exeat citò foras, hoc est systrophica inflammatio pleuræ, hic venæ sectio liberalis, verùm est alexisterium, quo pleuritici, sanantur. Si verò infera sit pleuritis scilicet, dolor vergat ad diaphragma, & spurias costas, tunc rhauma consistens, non detrahet plebotomia, sed purgatio, jubente Hippocrate, *hactenus Duretus loco citato*, & ibidem paulò infra plura notatu digna refert, ad sanguinis missionem in pleuritide spectantia,

Verùm signa curandarum pleuritidum per sanguinis missionem, aut per purgationem, doctè satis descripsit doctissimus Ballonius Parisiis, & ante ipsum Romæ celebris Martianus, Magni Hippocratis, verè magni filii, & sequaces ambo.

Primò, itaque sciendum, differentiam esse inter dolorem lateris, & inter pleuritidem, hæc enim inflammatio Pulmonum est, ille verò aliarum pectoris partium, potissimum externarum peculiaris affectio. Qua de causa sepè distinguit ipsum Hippocrates à pleuritide, dicens, v.g. *Cum dolore lateris, non tamen pleuritico*; & Coac. 73. ait *Quibus in febre lateris dolor incidit, siquidem per liquidis, & biliosis profusè alvus feratur, mitescit.* Ubi intelligit Hippocrates, ut benè monet Duretus, & Martianus Medicus Romanus, non pleuritidem, quæ liverali alvi profluvio non solvitur, sed dolorem partium externarum pectoris, quod rectè tenendum à Medicis; Ideò monitum est à sene Magno coac. 49. *Quibus cum dolore lateris non tamen pleuritico, levis adest aut modica perturbatio alvi, evadunt phremetici, &c.* Audiamus itaq. Ballonium meum

Deum sævit hymes, dolores pectoris, & lateris sæpissimè fiunt ex 3. Aphorism. Qui sepè à flatu crudo, & frigido in pulmonem thoracemque, ducto fiunt, & mendax est id quicquid est. Ad id festinanter Medici phlebotomiam præscribunt; idq; temerè; potiùs valet usus lituum, thermasmaton. Hic gravissimè aberratur usu, & esperientia, parum probanda, *Ballonius epid. fol.* 54.

Ex doloribus lateris maxima pars ex fluxione à Capite oritur: sed dolorum lateris, & pleuritidon, tres ferè ideas in operibus artis observamus. Alii enim dolores sunt ob phlegmonem. Alii ob erysipelatoden af fectionem. Alii ob humorem purum, & sincerum à capite; Et tunc non tam est pleuritis, quàm lateris dolor; Ac ferè talis dolor inflammationis non est comes, sed tantùm congestionis cujusdam humoris, & adhæsionis. Imo infinitos vidimus laborantes dolore lateris ob copiam excrementi in Pulmone, & cujus pars tenuior, & serosior, dum ad membranas funditur, dolores excitat.

Diligenter tamen notandum, Major est pars pleuritidum, & dolorum lateris, tùm à congestione cujusdam excrementi in pulmonem, & thoracem, tum ob recursum tenuioris humoris per orgasmum à ventre inferiore, quàm à capite, & partibus superioribus; Quod diligenter videndum, quoniam plerique non audent purgare, & solvere ventrem. At sæpè hoc plus confert, quàm Phlebotomia. Imò tunc sectioni venæ locus non est: nisi fortè semel id fiat, præsertim si dolores lateris fiant hyme à crudo, & frigido humore, in quibus nequaquam sectio venæ convenit. *Ballon. loc. cit. fol.* 79.

Cum dolores vagabundè tenent nothas Costas, & continuatione membranarum attingunt aliquando mammas, & partes sterni anteriores; Cautè videre oportet, an propter ventris inferioris cachochimiam, à qua propter vapores elevatos, dolores surgunt, sensio adsit doloris, an causa ipsa à partibus superioribus pendeat, an verò in thorace ipso sit. vulgò secatur vena, undelibet sit dolor, idque malè. Qui enim nescit, si dolor iste agnoscat causam in ventre inferiore, non modò non prodesse phlebotomiam, sed etiam sæpè nocere, quòd attractio fiat à partibus inferis, & si nondum adsit pleuritis, ea per venæ sectionem acceleratur. *Idem fol.* 88.

Plerique queruntur de dolore pectoris, unaque ventriculi, & sese animam ducere non posse ajunt. Statim Medicorum quorumdam vulgarium opinione, ad phlebothomiam concurritur: At nil, ut parum proficit, declarat rerum exitus; Etenim si vel Cholera, vel Diarrhæa succedat, vel purgante sollicitetur alvus, dolores citò levantur, sic cachochimia, hypochondriorum obstructio, dolores facit, qui maximè apparent, & proferuntur in pectore ob consensum diaphragmatis, & quia in thorace communis est membrana, & lateribus, & diaphragmati parte convexa. Sic in iis,

qui

qui melancholia flatuosa tenentur circa mammas, & sternum, & laterum dolores surgunt: an ideò venam secabis? Non? Præsertim ad evacuandum; sed si velis, & urget dolor, ad aperiendum, & libertatem obstructionis, potest parva sanguinis missione occurri. Sic initio paroxismorum, & in specie incubi, & contumaci viscerum obstructione excitantur dolores in thoracicis partibus, & frustra secaretur vena. Sic in talibus priùs purgatio tentanda, quàm phlebotomia, contra opinionem vulgi. *Idem loc.cit.fol.98.*

Quicumque laterum doloribus est obnoxius, dum febris adest, aut adesse debet, dolet tunc latus eodem modo, ac si esset pleuriticus, frangente se febris calore, minuitur dolor. Confert his venæ sectio, sed non sepè repetita. *Idem loc.cit.fol.145.*

Notavimus multis oriri dolores lateris, qui aut secta vena, aut aliquo remedio sumpto statim evanescunt; Et ideò securos esse non oportet, nam indè sæpè peripneumonia succedit. *Idem l.c.fol.154.*

Maximè observavimus in iis, dolores laterum excitari, quibus aut thorax hydrope laborat, aut pulmo duriusculus sanie multa scatet. An talibus conferat phlebotomia? *Idem l.c.fol.155.*

Suspecta esse debet omnis disparitio doloris lateris, præsertim cùm manet febris, & Dispnæa est, nam declarat dolores fuisse ob resudationem seri. Omnis autem dolor lateris fugax, malignus est, & erysipelatodes, & ferè necat; Ideò jubeo, ut medici non sint securi. *Idem loc.cit fol.165.*

In omni febre essentiali, cùm junctus est dolor lateris, febre aucta, dolor augetur. At in vera pleuritide augetur febris aucto dolore; Et Medici plurimum debent advertere, ut dignoscant, an febris sit essentialis, an non, quoties agitur de dolore lateris. *Ballonius epid.fol.208.*

Ægroti cujusdam latus dolorosum satis docuit, quòd à medicamentis purgantibus, dolores, presertim cùm fiunt à fluxionibus, tantùm abest ut iuventur, ut irritentur magis. Contra, qui dolores laterum principia duxerunt à partibus infernis in messenterio, nonnisi purgantibus iisque validis juvantur. *Idem loc.cit.fol.225.*

Vidimus dolores lateris perpetuos, sed qui de nocte urgerent, nullis cessere remediis; suspicio fuit de luè venerea. Tandem diæta, & litu Mercurii, sanati. *Idem l.c.fol.7.*

Alios dolores laterum vidimus à flatu: Flatum autem excitabat diathesis hypochondriaca, & præcipuè cum chyli fit anadosis, aut quibus solemnis est haustus frigidæ, dum cubitum disceditur, aut crudorum fructuum esus. *Idem l.c.*

Quibus corpora compacta sunt, firma, & solida, iis dolore laterum sunt curato difficiliores, & velint, nolint medici, venæ sectio repetita non confert. Obstructio enim spiraculorum cutis impedit, quo minus exalet corpus. Porrò aeri frigido corpora sua exponunt, nec lecto se continere volunt. Id in multis observavi. *Idem loc. citat. fol.231.*

Cùm in pleuritide vexant dolores, venam secamus, cum augentur audentius secamus. An id bene? Nequaquam. Quia, dum pus fit, dolores surgunt; an ideò tam sepè secanda vena? Naturam impedimus, undè nil mirum si multi moriuntur. *Idem loc.cit.fol.46.*

Epidemicæ tunc erant pleuritides, & cachoetes, sine ullo motu violento præhendebant. Dolor erat fugax, & cum ægri benè habere putabantur, & immunes à dolore lateris, interibant: Erant à sero acri indomito, cuniculos, & viam sibi parante erysipelatodes, non phlegmonodes. Idem *l.c.fol.32.*

Cuidam pleuritico secta vena, dolor disparvit; an ideò securos de morbo esse oportet? Minimè; nam multos statim peripneumonicos evadisse vidimus. *Ballonius epid. fol.22.*

Coctionis commoda in pleuritide sunt hæc. Laxitas partis afflictæ, & materiæ præparatio in crassitie meabili, exitu facili; tum ipsa meatuum libertas, & fortior naturæ contentio. *Duretus in coac. fol. 256.*

Illa coloris mutatio, ut rubro succedat lividus sanguis, in pleuritide inferarum costarum expetenda non est, nec expectanda; Hic enim tantum prodest phlebotomia ad retractionem rheumatis concitati, & ad temperationem sanguinis æstu in candescentis, non ad detractionem consistentis. Ad Pleuritidem verò costarum inferiorum, quæ sub diaphragmate non raro assurgit, nec ullam sui exhibet significationem circa iugulum; Hic enim opus pharmaci moelici. *Ex Hippoc. Duret.fol.261.*

Ubi tusses invaserint, ampliùs bibendum, & quam maximè excreandum, & pectus

ctus humetandum, quo Pulmo humidior factus faciliùs, ac citius sputum reddat, & tussis minùs affliget. *Hippoc. 3. de morb. nu. 23. & 24.*

Si dolor ascendat ad claviculam, aut gravitate consistente ad brachium, aut circa mammam invadit, à sanguine fieri dicit Hippoc. & ideò *secundò, & quartò auctorum*, venam secari iubet. Si verò dolor sub septo transverso, ad hypocondria sentiatur à crassis, & exustis humoribus deorsum tendentibus fieri pleuritidem ait eamque purgatione curari asserit *Martianus antiparalogismo fol. 15.*

Aliquando fiunt pleuritides à flusione acri à capite, nimio cum impetu in pulmones irruente, habetque summam analogiam cum peripneumonia, de eaque discurrit *Hippoc. de loc. in hom. numer.* 24. ubi sic ait. Dolor lateris molitudinem occupat, imò, & claviculam ejusdem partis, & febris adest, & *lingua super nè pallida, ac viridis fit, & excreat compacta.* Distinguitur igitur à Pulmonia, & pleuritide, ad aliis causis pendente, quià dolor eodem tempore, & claviculam, & costas mendosas sub hypochondrio occupat, & lingua est ut supra. Nam in vera pulmonia numquam dolor ad lateris mollitudinem se extendit. In hac specie pleuritidis ex fluxione destillante productæ, non oportet venam secare, tùm quia inibi non fecit illius mentionem Hippocrates, eo quia à bile acri fit morbus, quæ venæ sectionem suspectam rediit; tùm quia destillationi, à qua fit morbus, non occurrit, imò magis auget commovendo. Et quoniam rationi congruum est in locis Austro subjectis, qui frequenter destillatione movet (ut notat *Cous numer. 3. de Aer. aquis, & locis* (hujusmodi pleuritides frequentius vagari; Hinc factum est, ut Asclepiades observaverit teste Cellio Aurelianu, *c. de pleuritide* Romæ (quod Romani notent Medici) & Athenis pleuriticos lædi à venæ sectione; In Pario verò, & Hellesponto juvari, & recreari. Roma enim, & Athenæ in humili loco sitæ sunt, & Austris mirum in modum subjectæ, ideò pleuritides vigentes ibi sunt de earum genere, quæ à destillatione oriuntur. Sed, & experientia id confirmat, quando Pulmones his in locis plerumque affecti conspiciuntur: Qua evidentia deceptus Cagnatus credidit in omni pleuritide pulmones esse affectos. Ob dictas ergo causas, Romæ, & Athenis edit sanguinis missio; quia destillatione plerumque fiunt pleuritides; Idem notavit Ollerius, dicens *pleuritides juvari plebotomia locis per flatis ab Avilonibus, ledi verò locis, quæ observantur Austris*. Hippocrates igitur in duobus tantùm casibus venam secat, scilicet in ea pleuritide, que à toto procedens, sanguinis plenitudinem præsefert, mediante dolore ad claviculam, & humerum tendente, sivè gravitate ad brachium, & circa mammam; Et in pleuritide sicca, in qua minimum sputi educitur. In aliis speciebus, mentionem ejus non fecit, quippè quæ aut nihil prodest, ut notat *lib. de rat. vict. in acut. 3. & 4. Coment. text. 8. & 15.* dum ait, *Sectio autem venæ non similiter solvit dolorem, nisi ad claviculam pertingat dolor*. Vel potiùs abest, tum ratione humoris peccantis, tum virium, quæ debent esse validæ propter expuitionem, sine qua æger servari non potest. Hactenus *Martianus in Antiparalogismo à fol. 16. ad 19.*

Tertium genus doloris lateralis, ita describit Hippocr. *coac. prænot. sect. 3. vers. 79. dolores circa latus tenuiter consistentes in febribus citra notas costas, Venæ sectio læserit, sivè cibum aversetur æger, sivè hypochondrium sublime habuerit, &c.* Hujusmodi dolores à bile, ventriculum obsidente, ortum habere existimo, nam de iisdem loquens Cous eodem lib. vers. 83. ait. *Quibus in febribus dolore lateris fiente* (sivè ut supra dicebat tenuiter consistentes (*alvus multa aquiosa, & biliosa egerit, alleviantur*. Quod à morbis in pectore consistentibus, penitus alienum est, & paulò ante dixerat vers. 57. *Quibus biliosa est alvi egestio circa pectus morsus, & amaritudo malum,* quæ denotat humores biliosos in ventriculo consistentes, acribus vaporibus in partibus pectoris, & laterum dolores excitare.

Præfatos dolores sæpiùs observavimus in praxi modò hanc, modò illam partem pectoris vagè infestantes, aliquando desinentes, & paulò post insurgentes, id quod importare verba illa *tenuiter consistentes*, puto. In quibus alii cibos fastidiebant, biliosa materia os ventriculi infestante, & his dolores partem sinistram lateris plerumque occupant. Aliis hypochondrium dextrum in tumorem elevatum, sivè manifesto dolore ad contractum invenimus, & his dolor partes dextras potiùs infestare solet. Utrosque levi purgatione sedatos esse vidimus, non dubi-

dubitantes à venæ sectione lædendos fore, ut ait Hippoc. utpotè per eam à ventriculo in venas evocaretur humor biliosus, undè majus malum, tum quia inviolabile præceptum ab Hippocrate semper observatum video, ut bile notabiliter dominante vena nullo modo secetur, sivè sit in febre, sivè in aliis morbis; ideò *lib. de humor tex. 3. ad calcem 3. sect. 6. epid.* ait tria impedire venæ sectionem in sanguinem spuentibus, tempus, *anni*, *pleuritis*, *bilis*. Martianus *lib. cit. fol* 21.

Tres pleuritidum species rarissimas, earumque curationes, vide optimè in Hippocrate 2. *de morb. n.* 40. & 41. ibidem quoque e 3. *de morb. à n.* 20. *ad numerum* 22. vide plura diviua ad pleuritidem spectantia, ejusque varios exitus, ac prognosces.

Pleuritidem siccam pendere à Pulmonum ad Costas adhæsione, aglutinationeque, scribit Divinus senex *de loco in hom. num.* 37. *fol.* 33. quod seriò animadvertendum Medicis est, multùm enim confert ad curationem, de iis itaq; sic loquitur. *de morb. num.* 20. *sunt, & siccæ pleuritides sine sputo, quæ difficiles sunt, judicationes similes aliis sunt, sed ampliore in potu humectatione indigent, quàm aliæ biliosæ vero, & sanguinæ, nona, & undecima die judicant, atque hi magis sani fiunt; Si à principio molles quidam tenuerunt dolores, à quinta, & sexta acuti, hi usq; ad duodecimum veniunt. sed non valdè effugiunt. Periculum tamen maximè est usque ad septimum; imo usq. ad duodecimum: post hos sanantur; quæ verò ab initio sunt molles à septimo, & octavo, acutæ ad decimum quartum iudicantur, & sanantur. lib. cit. Hippocrates.*

Ex his, quæ hactenus dicta sunt magnorum virorum experimentis confirmata, satis constat, quantum cautus, & prudens esse debeat Medicus in præscribenda catharsi, vel plebotomia in pleuritide, & quantum exactè memoria tenenda sint illi præcepta, supra recensita, quarum ignoratione rerum, vel indebita ad praxim accommodatione, nil mirum si frequenter observemus ægros post ordinatam phlebotomem interire statim, & in pejus ruere, idemque succedere post imprudenter præscriptum chatharticum; quæ ut in posterum vitentur incommoda, rogo Medicos, & obsecro per Medicinæ parentem Hippocratem, atque per veterem medicam Coorum Academiam, ut in curanda pleuritide Romæ, non multum fidant Chimiæ Nebulonibus id est falsis Cimicis impostoribus, ac circulatoribus, qui urbes perrerant, & in Urbem hanc, nescio quo fato, magna in copia quotidie confluunt, ægrosque inani remediorum spe continuo decipiunt; De his itaque sepè loquimur in nostris libris, sciat Chymicus ille, qui ita infulsè apud Batavos debaccatur in Hippocratis sequaces, non verò de bonis Chymicis (uti forsan est ipse,) eorumque diaphoreticis potentibus, salibus volatilibus, secretis ab Orbe stellato petitis, & mille nugi vendulis pulveribus, quæ singula indiscriminatim quovis morbi tempore, & in qualibet pleuritidon specie, à vulgaribus præscribi observo, magno tamen ægrotantium discrimine. Sed considerent primò, an pleuritis ab effectu verè inflammatorio producatur; an verò ab apparatu pravorum humorum in primis viis, an demum à fluxione acris humoris à capite, ut putabant antiqui: sivè potiùs in nostra sententia, à sale acri, tenui, urente scorbutico; hypocondriaco, hæmorrhoidali, herpetico, vel alteriùs generis, aut characteris morborum principalium; qui sales, humores fundendo, accedendo, colliquando, postquam hi ad pulmones defluxerint, pleuritidem, aut peripneumoniam, aut dolorem lateris pariunt cum febre, aliisque peculiaribus horum morborum symptomatis, quæ singula ab irritatione, punctioneque salium magis fiunt, quàm ab affectu verè inflammatorio: hujusque generis pleuritides vocare soleo lymphaticas, sivè nothas nam lympha præcipuum salium menstruum, morbosis salibus imbuta, eas parit, ac fovet.

In pleuritide igitur verè inflammatoria, & inflammationis causa, sanguis statim mittendus est, ut depletis hac ratione vasis in libertatem restituantur fluida, quæ vi oscillatoriæ inflammationis fibrarum pulmonialium, in pulmonibus ipsis hærere coguntur; Laxataque per phlebotomiam solidorum, & fluidorum, nimium intenta compage, debitæ noxiorum humorum expulsiones per sputum, aliasque vias naturæ magis accomodatum, promoveantur. In ea verò, quàm primarum viarum apparatus producit, & dolorìs signa circa præcordia de se præbet, purgatio juxta præfatorum magnorum virorum præcepta instituenda. Ipse tamen, ut cautiùs procedam in rebus, ita dubiis, soleo primis diebus alvum clysteribus mollire, etiam bis in die, maximè si magna sit cachochiliæ copia in præcordiis, & pulmo sit nimium

mium inflamatus, quod si affectus inflammatorii multa signa non adsint, & lingua sit humida urina non multum accensa, & calor non multum acris purgatio etiam præscribenda ex cassia, syrupo rosato aureo &c. non verò manna, quæ serosos humores nimium educit, crassis, viscidisque relictis: ad educendã enim putrem cachochiliam syrupo rosato solutivò præstantius non datur, maximè si uniatur cum decocto sennæ tartári, & epitimi. Demum si sal acris, scorbuticus, fundens pleuritidem faciat, cautè procedendum in sanguine mittendo, nisi missionem exposcat nimia pulmonum inflammatio ab ejusdem salis acrimonia excitata. Circa purgationem tenenda sunt præcepta à Magistris Artis supradictis adnotata, & à nobis paulò ante recensita. Curatio verò hujus generis pleuritidon ab acrimonia, fusioneque humorum absolvenda erit iusculis malva, viola, scabiosa & c. alteratis Gelat. cornu cerv. emulsion. sem. melon. & amigd. dulc. in jusculo factis, & sæpè potatis. Aqua hordei calide magna in copia potata, oleo amigd. dulc. recens sine igne expresso, & hisce similibus, quæ acrimoniam leniunt, impetum salium furentium coercent; eosque diluunt; quod præcipuum curationis argumentum esse debet. Hujusmodi pleuritide corripiuntur potissimùm scorbutici, hipocondriaci, hectici, hemoroidibus subjecti, & scabiei, & qui vulgò flusionibus, & vagis, ac rheumaticis doloribus subjacent. Quod quidem hominum genus, quoniam sanguinem ac reliqua fluida valdè depauperata spiritibus ac bono succo nutritio habent; à sanguinis missione summoperè læduntur, quando ea imperatur in pleuride ex fluxione saliva acri, rodente. Ubi enim sal regnat, ibi statim sal regnat, & inopia spiritum ac boni succi: spiritus enim à dominante sale sy derantur, opprimuntur, extinguuntur; Ideò tales homines debiles sunt. Et quando phlebotomia lædit, aut necat aliquem pleuriticum, dictam ob causam necat. Hi solent habere urinam rubram, rubram quidem ob nimiam salium copiam, quibus tingitur, non verò ob sanguinis sulphur nimis exaltatum, sicuti in alia pleuritidis specie verè inflammatoria succedit. An ideò sanguinis mittendus in illis ob urinam rubram? Minimè, nam sales dominio potiuntur post phlebotomiam, & enecant.

Porrò, qui acrimoniam in fluidis habent, hæc patiuntur, ut sæpè animadeverti in Urbe; Ab aeris intemperie frigida, vel calida levi de causa læduntur. Callis pedum, valdè dolorosis afficiuntur. Gingivas præcæteris observa, nam hæ in similibus casibus sunt nimium rubræ, erosæ, tumidæ, luridæ, dolentes cum viscidìtate circa dentes. Qui gingivarum statum benè observat: multorum morborum ex acrimonia, reconditam originem facilè investigat. In urina rubras arenulas habent, & urina solet esse rubicunda, & matula licèt quotidiè aqua limpida abstergatur, semper tamen viscida mucagine post mictum circum circa oblinitur: Quod impurorum salium in sanguine ingentem copiam denotat, ut frequenti didici observatione. Taceo hic reliqua signa acrimoniam humorum denotantia, quæ apud Authores facile possunt comparari, & addisci, &c. Et nuper hæc omnia proximè elapso mense Octob. anni 1702. notavimus in Ægro ad Templum S. Hieronymi nationis Sclavorum, & Dalmatarum ad ripam Tyberis, non longè à Palatio Burghesiorum & in plurimis hac Urbe, in cujus Incolis ob debilem ventriculi digestionem, morbi ex fluxionibus, & primarum viarum apparatu sunt ferè familiares, ac morbi patrii. Hoc eodem anno, mense prædicto absoluta est, ac completa celebris linea meridiana, quàm in Templo Chartusianorum S. Mariæ de Angelis ad Thermas Diocletiani, ex marmore, & metallo, jussu, & impensis Optimi Maximi Pontificis nostri, extruxit, ornavit, & magna cum diligentia, iudicioque perfecit Vir doctissimus, & libris editis celeberrimus Franciscus Bianchinus, nunc Præsul meritissimus, nostrique amicissimus, amantissimusque.

DE FEBRIBUS IN GENERE.

§. I.

IN principiis Febrium acutarum cave à purgationibus, cave pariter à remediis nimium volatilibus, & vehementibus, crudo namque existente adhuc morbo, vel educes, quæ educenda non sunt, vel augebis febrim, vel iugulabis ægrotum.

Ante septimum diem in acutis, & inflamatoriis nec purgato, nec diaphoretica vehementia dato, siquidem cruda adhuc est peccans materies, & bonis succis contusa,

fusa, nec auscultat talibus remediis, nisi apparentibus signis coctionis.

Si nimia adsit vasorum urgentia, impetus sanguinis ad caput, pulmones, aut alia membra, imminetque phrenitis, adsitque iuventus, calida temperies &c. in Continuis semper sanguinem mitte in principio, idque ante septimum, eamque repete pro urgentia symptomatum. Nam depletis hac ratione vasis, laxataque quasi sanguinis massa, viam sternes diaphoretis, purgantibus, aliisque hujusmodi præcipitantibus in statu morbi exibendis.

Si vel minima suspicio aderit febris malignæ ex coagulatione; cave à sanguinis missione tamquàm peste.

Observavi vomitoria pro varietate Regionum, atque Climatum magis, aut minùs prodesse vel nocere. Nos Romæ non ita tuta experimur in febribus, prout Septentrionales suis experiuntur in ægris. In remediis itaque præscribendis, semper ante oculos habe tui Climatis naturam, tuorumque popularium temperiem; neque quicquam præscribas quod ex libris didiceris, nisi prædicta calleas.

In acutis circa duo potissimùm peccant Medici, vel in nimia atque tumultuaria remediorum farragine, vel potiùs in intempestivo, & amethodo eorumdem usu; undè tot incommoda in ægris, & tam variæ, atque inconstantes morborum periodi, & incredibiles adinvicem permutationes; quas quidem rudes Medici naturæ morbi, non verò inconstantibus suis, ac speculativis medendi methodis attribuunt; sed longa dies majora patefaciet.

Omnes acutas, & inflammatorias febres hìc Romæ curare incipio per sanguinis missionem, numquam per purgationem, nisi quando vel nimius urgeat vomitus, vel repletio præcessit immoderata; Et observavi post sanguinis missionem aliquem statim apparere sudorem cum levamine Patientis.

Febris semitertiana exquisita familiaris est Popularibus almæ hujus Urbis, & ferè perpetuò hìc grassatur; quod etiam cognovit Galenus Romæ olim degens prope Forum Minervæ, qua nunc itur ad Pantheon Agrippæ, sub Imperio Antonini de Galeno, & de universa re Medica Principis optime meriti. Hinc ferunt aureo torque donatum fuisse cum appenso numismate Principis sequentibus verbis insignito.

ANTONIUS ROM. IMPER.
GALENO MEDIC. IMP.

eo tempore, quo Galenus primum Romæ Theriacam magno Urbis applausu confecit. Sed è diverticulo in viam. Semitertianam igitur nostris Popularibus esse familiarem, & experientia constat, & Galenus, diximus, testatur de loc. com. 25. & de morbo temp. circa finem. Sed de hac febri apponemus docta verba Fontani in Shol. ad Dodonæum de semitertiana; ait igitur *Per hanc febrim læditur ventriculus, & maximè ejus partes nervosæ, & hepar, ideò jure meritò à me inter lethales numeratur. Hæc sepè degenerat in hecticam, & hidropem propter magnas obstructiones*, ut notat Hippo. 1. epidem com. 3. Aphor. 5. &c. *In hanc febrim propensi sunt Ecclesiastici, Nobiles, Aulici Juvenes, & Desides opipare viventes, nimis genio indulgentes, quique calidas Regiones incolunt, ideò frequentes sunt in Æthiopia, & Italia*: hæc ille. Sed illo multò meliùs Dodonæus Vir Doctissimus loc. cit. Typus semitertianæ ita se habet; singulis diebus accessiones invadunt, sed uno die febris magis invalescit reduplicatio etiam horrore, altero verò mitior est, ut quisque Medicorum observare per se poterit Morbus longus est, & periculosus Viros ut plurimum invadit, vel virilitati proximos, idque tempore autumnali. Ventriculus præcipuè laborat, affectus lethargici interdum accedunt, vigillæ, lingua arida, & sicca &c.

Cùm de febribus inciderit sermo, summoperè miror Medicos hodiè penè omnes singulorum morborum, præsertim verò febrium originem ab acido dumtaxat deducere, & singulos per anti-acida non exiguo ægrorum damno curare. Nam si rectè rem perpendamus, alchalia potiùs variè alterata accusanda erunt. Quicquid enim in corpore animato præsertim in sanguine fit, per fermentationes fit, quæ quidem pluries atque pluries repetitæ, auctæ, vel plusquam par est alteratę non acidarum partium proventum, sed potiùs salis alchali lixivi, acris calcinanti, & similium copiam exhibent, ut in febribus præcipuè observamus, in quibus salium hujusmodi acrium, alchalium, lixivorum, calcinatorum &c. manifesta adsunt judicia, multæque curantur solis diluentibus cum acido aliquo leniori temperatis, ut in ardentibus patet. Quamobrem non possum non laudare

re summoperc eximias vires clissi antimonii cujus subacida virtute multæ febres ex aeris mutatione pruductę, alięque ardentiores tamquam in ovo suffocantur. Hìc Romæ febres per æstatem ab aeris mutationem sævientes non ab acidis, sed alchalino-acribus producuntur salibus (ut taceam malesana in victu errata, quæ Ruri oblectationis gratia committuntur, undè interdum harum febrium origo, non ab aere) variæ enim telluris, & mineralium particulæ vi caloris solis in aera elevatæ, illic per novos supervenientes calores magis, atque magis attenuantur, cohobantur, atque volatillizantur, undè summam volatilitatem, & alchalinoacrem indolem potiùs, quàm aciditatem nanciscuntur, sanguinique per ispirationem communicatæ ejusdem massam dissolvunt primò, & ex dissolutione mox coagulationis effectus suboriuntur; Patet id experientia, nam acida etiam potentiora post fermentationem vel intestinam diuturnam, vel excitatam à calore, aut dulcia evadunt, aut insipida, & alchalia; per fermentationem enim fractis acidi spiculis, acidum in alchali naturam mutatur. Ideò videmus aquam theriacalem primo acidam, post biennium evadere dulcem. Spiritus ipsi acidi longa mora spontè sua dulcescunt; & sic de reliquis. Cæterum non nego interdum acida in primis viis producta, sanguinique communicata indebitas in eo fermentationes excitare posse. Fateor tamen ea acida esse debere nimis vehementia, aliter post repetitas cum sanguine fermentationes ruptis suis spiculis, necesse est, ut in alchali naturam mutentur, & ita vel innocua evadant, vel alchali morbusin naturam acquirendo, hac ratione partes lædant, & causa morborum fiant, quod erat probandum. Sed de his fusiùs peculiari tract. Acidum Insons.

DE FEBRIBUS MALIGNIS ET MESSENTERICIS.

§. I.

Vulgus Medicorum, & vulgus hominum eas vocant malignas febres, quæ variis, gravissimisque stipantur symptomatibus, ruuntque in deterius. Hoc immaginarium malignitatis nomen imperitia Medicorum peperit, petulantia vulgus fovet. Credit enim ignarum vulgus, quoscumque rapit febris permitque, à malignitate illius semper perire: credunt id plures etiam in Medicis. Non nego dari aliquando febres nonnullas, productas ab humore veluti venenifero, uti sunt quas esus fungorum aut boletorum, similiumq; noxiorum ciborum usus parit, sed tam frequentes esse ac ferè innumerabiles, ut vulgus, aut medici somniant constanter nego. Quæ nobis videntur malignæ à viscerum phlegmone, aut erysipelatode fiunt, id est à causa evidente, & manifesta: undè ergo ista malignitas; Febres lymphaticæ omnium perniciosissimæ sunt, præsertim si limpha nimium viscida, concretaque fuerit, ut sæpissimè observavi: In his sepè urina bona est, boni sunt pulsus sed pessima lingua, pessimus messenterii status ob nimium ibidem pntrem, congestam cachochiliam; ægri benè sibi videntur valere quia hostis in lympha est magis, quàm in sanguine. Sed quando concretio lymphæ in suis vasis trahit in consensum sanguinem, coagulando illum, figendo, & circuitum impediendo; En celeres ruinæ, en præcipitia, en repentina mala, & stupente medico, ac malignitatem accusante æger in manibus citò citò perit. Vera dico Experta dico: sanctèque affirmo. Non hìc simiola malignitatis ægrum jugulauit Sed grauis lymphæ sydeɾatio, ac concretio: tracto demum sanguine in consortium necis: Sicuti hac eadem die qua scribo (& additionem absolvo ad omnia Opera nostra mox mox edenda Lugduni in Gallis ab illustri Anissonio) 23. Decembris 1702. vidi in sene ad Pantheon Agrippæ lethaliter hac febri decumbente. Hac eadem die 23. Decembris 1702. Tyberis plurium dierum pluviis nimium turgescens, summoperè inundavit Romam maximo cum civium incommodo. Viæ omnes quæ ducunt ad Vaticanum, nempè Lungaria, Ursi, Burginovi, &c. aqua plenæ erant Totum forum Pantheon Agrippæ aqua inundabat, forum Judæorum, aliæque quamplurimæ per Urbem viæ, uti, & ipsa Flaminia propè ædem S. Laurentii in Lucina. Certa Romanorum observatione constat, post ingentes Tyberis inundationes oriri febres epidemicas in Urbe valdè graves ac perniciosas; quod Deus Opt. Maxim à nobis avertat his infelicissimis, turbulentissimisque totius Europæ, ac miseræ Italiæ bello labefactatæ temporibus.

Quando ego solùs ægrotorum meorum curam incipio, & mea methodo febres curo,

rò, raro tales malignas febres observo: sed quando ad curationem ab alio cœptam vocatus sunt, quoniam mente mille præjudiciis antecepta curatio febrium instituitur, nec oraculis Naturæ, & Magni Senis præceptis auscultatur, mille differentia, & gravia observo accidentia, quæ frequenter soboles sunt methodi depravatæ, non verò naturæ morbi. Licèt hæc passim, ac quotidie in praxi succedant; succedit etiam, ut pluries vidi, dari febres nonnullas in ipso principio graves statim, statim periculosas, & periculosis etiam stipatas symptomatis. Has vulgus vocat malignas, idest à venenifero productas humore; cujus imaginarii, & commentitii veneni de causa, & innumera statim præscribunt spirituosa, aromatica, alexipharmaca, calida, volatilia, & mille id genus inter se pugnantia remedia; quibus quod præcavere volunt periculum advocant, & augent.

Ipse enim, ut vera fatear, quæ diligenti observatione, & matura didici meditatione, à duabus potissimùm causis, malignas has febres pendere observavi, ab inflammatione viscerum, & ab apparatu pravorum, crudorumque humorum in primis viis, vel in massa sanguinis. Romæ hujusmodi apparatus frequentissimi sunt in primis viis, non ita in sanguine, qua de causa, tractatum scribere de febribus messentericis Romanorum, sum aggressus, à natura, & observatione patientissima mihi dictatum. Multa certè observatione digna in hujusmodi messentericarum febrium curatione adnotavi: Quando enim tales febres in hypocondriacis sunt, studiosis, & stomacho debili laborantibus, si nimium excandescant triumviratus humores, vel bilis ipsa vesicæ felleæ; tali modo turbatur œconomia naturalis, ut statim apparere videbis linguæ ariditatem, pulsus exiguos, extremorum frigus, anxietates, & alia id genus, quæ malignam febrim denotarent, sed revera non sunt malignitatis effectus, verùm stomachi ab exaltato humore, irritati, lacessiti, afflicti qua cessante irritatione, & stomachi indignatione composita, præfata cessant accidentia.

In febrium messentericarum curatione sæpè vidi, inutile esse, dies criticos, eorumque vim, & potestatem observare, sed tantummodò vehementiam, ac remissionem accidentium. Cruditas morbi in vehementia symptomatum consistit, coctio in remissione eorumdem. Quando vel minimum remittere, & mitescere accidentia observo, statim purgationem instituo, etiam ipso die critico, nam hujusmodi febres vim, & potestatem criticorū spernunt, ac perturbant, & humorū apparatum è messenterio, quàm citissimè educo, chlysteres etiā bis in die initio, purgationes frequenter præscribo, & totam dirigo indicationem in educendo per purgationes messenterico apparatu, posthabitis diaphoreticis, & inutilibus, ne dicam noxiis testaceis pulveribus, interpositis purgantibus, stomachica remedia ex aq. theriac. rutæ caprariæ, lapidis porci spini, &c. Curationem messentericarum in alma Urbe absolvunt.

Sed quod præ cæteris animadverto in nullo morborum genere tanta opus est patientia, expectatione, cunctationeque ad benè, & feliciter medendum, quanta ad benè curandas febres messentericas. Glandulæ messenterii nimium repletæ, nonnisi lentè, ac paulatim è sinu crudos humores emittunt in vicina intestina. Communis enim omnibus glandularum morbis est diuturnitas. Quare stomacis è vegetabilium genere dirigendi sunt messenterii humores, deindè repetitis per intervalla purgationibus educendi, & ita feliciter profligabis has febres, quod si imperitia tua ægroti, adstantium, aut diuturnitatis morbi, ad usum damnabilem chinæ chinæ, vel testaceorum deveneris, non benè priùs repurgato messenterio, ex febri levi efficies gravem, continuam, longam, ad hecticam tendentem, & difficile curabilem. Romæ scribo, & in aere Romano; Et ideo garriant quicquid velint chinæ chinæ fautores: aliis forsan in regionibus, & urbibus egregium est remedium, hic noxium experior, & umquam eo utor, aut raró, ut infrà dixi de fibra motrice cap. 13. de febribus messentericis.

In his quoque febribus non tamquam respiciendum est ad suas periodos, & ad vehementiam febris, quantum ad causam febris, sivè messenteriis apparatum, qui quò fuerit ingens, & ex pravis cibis factus, eò gravior febris; si contra, febris erit levior, & leviora remedia adhibenda.

Quare ad ampliandam praxim medicam, & solidam morborum historiam stabiliendam nulla re magis indigemus, quàm continua observatione in ægris; Et ad ritè curan-

randum, debitaque invenienda remedia, observatione continua, & experimentis circa res physicas ex triplici naturæ regno petitas. Quam quidem experiundi methodum à Galilæo viro maximo in Italia detectam primùm, ac excultam; Nemo certè utiliùs, & gloriosiùs promovit, auxit, confirmavit, quàm inclita, & illustris Societas Regia Londinensis à Carolo II. numquam interituræ memoriæ Brittanniarum Rege instituta, cui si universus Medicorum cętus summoperè debet, ob illustratam rem medicam à præstantissimis illius Academiæ Sociis: Ipse certè medicorum minimus, tùm ob id, tùm quod me anno 1697. Collegarum omnium suffragiis in Nobilissimum Cœtum suum aggregarunt, perpetua officiorum memoria me devinctum servabo.

Porrò ut cognitio veræ causæ febrium magis illustretur, certiorque reddatur, cępi duobus ab hinc annis nova nostra methodo febres in Canibus, aliisque animalibus excitare, infundendo in venas variis generis, liquores, spirituosos, aromaticos, acres, acido acres, & similes; eosdemque etiam cum cibo, & potu miscendo donec febris excitata sit: Qua excitata observo diligenter vehementiam ejusdem, inappetentiam, languorem, alvi siccitatem, tremores, periodos aliaque id genus accidentia, quæ pro diversitate liquoris aromatici, qui eisdem præbetur, diversa solent apparere: Prout in peculiari tractatu suo tempore dabimus, Et de novitate, quæ supervenit in Canibus febricitantibus, ab applicatis vessicantibus eorum coxis, plura quoque dicemus omninò nova: Nec non de animalibus fame maceratis, & inde natis accidentibus. Ut igitur ad malignas febres supradictas denuò accedamus,

Inter has febres præcipuæ sunt, quas veteres vocarunt Tritæophyas, Hemitritæos, Triphodes, Assodes, Elodes, Lipirias, Epialos; Graves profectò, ac lethales sunt, nisi in doctissimum, prudentissimumque Medicum bona sorte Patiens inciderit; statim ea pariunt symptomata, quæ vulgo malignitati, sed falsò adscribuntur. Adscribi potiùs debent, vel inflammationi internæ; & ob id turbato liquidorum progressui, undè tot gravia, & inter se differentia promanant accidentia, vel cachoetico humorum apparatui in primis viis, aut in massa sanguinis. Id probè distinguendum, & probè noscendum, ut curativæ indicationes ritè dirigantur: aliter nocebis magis, quàm proficies.

Tritæophyæ febres, sunt inter omnes febres valdè graves, & periculosæ: specie, magnitudine, more, motu periodico universali, & particulari terrificę sunt, & pravæ, hac de causa malignæ vocari possunt. Earum cachochimia prava est, & multiplex, vires acquirit eundo, diebus criticis maximè exacerbantur, gravissimisque symptomatis ægros cumulant. In eis nihil fit, nihil apparet, quod metu non terreat ægrotum, & Medicum. De hac febre doctissimum vide Duretum in coac. Et suum quem ita benè commentatus est Divinum Senem *sect.4.aph.43.& sect.2.lib.1.epid.* & alibi.

Tritæophyæ febres non habent intermissionem; tales dicuntur; quia tertio quoque die exacerbantur, sed sine rigore, aut horrore periodico, qualis observatur in hæmitritæis, Tritæophyæ enim nulla habent periodos, & si habent, incertæ sunt.

Tritæophyæ febres erraticæ in pares mutatæ, sunt contumaces. *Hippoc. coac.39.*

Succus sonci ad uncias tres circiter mane sumptus cum jusculo. Gelatina cornu cervi. Scabiosa. Nitrum perlatum. Clysteres quotidiani, fomentationes ventris præ cæteris in hac juvant. Aliis quoque utendum, quæ symptomatum exigat natura, sed cum prudentia, & patientia. In Medicis prudentiam, & patientiam præ cæteris semper desidero, tum in medendo, tum in docendo.

Tritæophyarum febrium calamitatem in his tribus annotavit Hippocrat. in coac. in diuturnitate, laboribus multis, & colliquatione, his verbis; *Post longum tempus, multosque labores, & colliquationem assiduam desinunt, quę autem illis contingunt, seu succedunt, hæc sunt dyssenteriæ, teresmi, hydropes*; ut notat Duretus p.41.

Febres omnes continuæ, quæ tertio quoque die exacerbantur cum accessione graviorum malorum, aut sunt tritæophiæ, aut hemitritæi; ut ex Cureto observavi. Abscessum ischiaticorum successio esse solet in febribus, quæ tritæophiæ dicuntur ex Dureto. Febres ad hemitritæos, & tritæophias accedebant, quæ inflammationis sunt soboles, & cachoetiam sequuntur ex Ballonio *epid. fol.36.*

In hæmitritæo, sivè semitertiana singulis

lis

lis diebus accessiones invadunt, sed uno die acutior febris est, reduplicato etiam horrore, altero vero mitior. Ab erysipelate intestinorum tenuium oritur ex Spigelio, qui de illa optimè disserit.

Semitertiana longus esse solet morbus, & maximè periculosus, sæpè corripit virilem ætatem, vel eidem proximam, potissimum tempore Autumni. Hippocrates phthisicos & qui longis detinentur morbis hac præcipuè ægrotare notat. 1. *epid. com.3, aph.5*.

Læditur præcæteris in hac febre ventriculus observante Dodonæo: eique facilè succedunt lethargici affectus, vel vigiliæ molestæ adsunt, lingua arida, & sicca est. Difficilis cognitu est, & curatu difficilior.

Accessiones semitertianarum sunt longæ, quandoque 24 horarum, quandoque 36 longissimæ 48. horarum: Et rarò ad apoplexiam perveniunt. Incolis Urbis Romæ familiaris est hujusmodi febris, teste Galeno de loc. com. 25. & de morb. tempor. circa finem. Maximè lethalis est ob ventriculi potissimum nervosæ suæ partis lesionem. Sæpè degenerat in hecticam, & hydropem ob magnas obstructiones, & ingentem cachochiliæ apparatum in primis viis: Et candidè fateor ex tribus partibus febrium, quæ Romæ regnant, duas saltem originem habere ab infarctu messenterii, ibidem diù congesta putri cachochilia: Quare in semitertianam propensi sunt Ecclesiastici, Nobiles, aulici, Juvenes, otiosi, opipare viventes, nimis genio indulgentes, quique calidas incolunt regiones, & ideò frequentes sunt in Italia, & in Ethiopia teste Fontano in schol. ad Dodon. Qui longis laborant morbis, hac maximè pereunt febre: Longa enim morborum afflictione debilitato ventriculi tono, digestiones pessudantur, sicque crudi, ac indigesti humores in primis viis congesti in hanc demum febrim erumpunt. Cui quidem respiciens Divinus Senex sic ait 1. epid. sect.3. *At in semitertiana appellata contingit quidem, & acutos morbos fieri, & est hæc præ aliis maxime lethalis; sed & tabidi, & quicumque ex aliis morbis longis ægrotant, ea ægrotant. Nocturna non admodum lethalis est, verùm longa, diurna longior quibusdam, & ad tabem vergit*.

Febres omnes continuæ, quæ tertio quoque die exacerbantur cum accessione graviorum malorum, aut sunt tritæophiæ, aut semitertianæ, quas præ cæteris mortiferas dixit Hippocrates. 1. *epit. com.3.* ex Dureti observatione *coac.* 122. Gravissima sunt, & terrifica symptomata, quæ humitritæos comitantur: Raræ sunt hujusmodi febres extra Italiam, ut docet Ballonius Vir insignis in *epidem. fol.*138. In Urbe tamen Roma, non ita raræ, semperque primarum viarum apparatus, & putris nimium congesta cachochilia, easdem, aut parit, aut comitatur:

Inter malignas ratione vehementissimæ inflammationis ventriculi numeratur Lypiria febris, in qua interiora uruntur, exteriora frigent; Pende itaque ab igne sacro, sivè erysipelate ventriculi, ea præ cæteris parte, qua respicit cavum jecinoris prope fellis vesicam, ubi intercepto bilis cursu, gravissima inde nascuntur accidentia. Interiora uruntur, exteriora frigent; Nam inflammatoria ventriculi crispatura universorum, ut ita dicam, vasorum, ac fibrarum systema, crispat, convellitque: qua de causa turbato, ac impedito libero cursu liquidorum ad exteriora, necesse est, ut hæc frigescant. Eadem de causa lingua arida est, & sicca, sitis ingens, pulsus celer est, inæqualis, & parvus, ac vix perceptibilis: Parvus hic pulsus, affecto qualibet de causa ventriculo, semper observatur: Multo magis quando pessima inflammatione, uti est lypiria, afficitur. In doloribus enim, affectionibusque inflammatoriis partium membranosarum, parvi semper fiunt pulsus, jure similitudinis, vasa inter ventriculum, & partes membranosas, nec non jure originis, & consensionis, ut explicavimus in 1. lib. de fibra motrice:

Venæ sectio, ac purgatio, in principio earum non conferunt. Hippocrates tamen ait *coac.* 126. ex Dureto fol. 66. & 109. quod Lypiriæ non nisi superveniente cholera solvuntur, Undè cautè in iis procedendum cum diaphoreticis, ac diureticis, non hæc enim via est, qua similes solvuntur febres, Cholera, sivè coctorum humorum per inferiora, ac superiora fluxus eas solvit, ut docet Senex Magnus.

Mæror, & anxietas cum inquietudine, sunt ferè inseparabile signum *Lypiriæ*, ut succedit cum Tiphole primi generis, & quarti. Horum pravorum symptomatum origo pendet ab intercepto bilis cursu in suis emunctoriis, ejusdemque ibidem ef-

fervescentia ob ersipelatosam ventriculi ex ea parte inflammationem, vicino jecinoris cavo, & felleæ vesicæ communicatam. Ait enim doctissimus Duretus, quid focus materiæ biliosæ acris in lypiriis sit in ventriculo, acerrimi sensus viscere, ob cujus irritationem frigent exteriora, uruntur interiora; Prohibeturque bilis exitus à contumaci obstructione, & languore partium obsessarum ab inflammatione, facitque homines amarulentos, & mæstos, fastidio, & contumacia insolentissimos, anxietudine miserabiles, omnis figuræ, & loci impatientissimos, somni expertes cum spiratione in faucibus elisa; nonnumquam labrum inferius cietur, unaque manibus contremiscunt, ut fusè Duretus *in conc.* 126. docet.

Sed hic loci idem Duretus quæstionem movet, utrùm Lypiria, quæ in erysipelate alvi consistit quæque maligna cachochimia superat omnes febres, si pestilentem excipias, vacuatione per choleram, ut Cous Senex docuit, cedat, atque quiescat. Cum eodem monente Dureto omnibus in confesso sit nullam hujusmodi febrem ita sanescere, quæ conjunctam habet cum inflammatione, quæ semper purgationem acutiei causa, præsertim primis morbi temporibus contraindicat, cachochymiam malignam; atque adeo miraculo apponendum illas sanari per choleram, quoniam difficilimus est morbus, quem pauci effugiunt: Inflammationem conjunctam habet, & in medio æstatis fit, quæ singula purgationi contraindicantur. At si lypiria Autumno fiat ex fructuum, vini, & baccharum intemperatia, tunc cholera, & diarrhæa superveniens tollere sine periculo ipsam poterit.

Hollerius tamen putat; quoniam hujus febris causa bilis est circa sua excretoria intercepta, & inflammationem parit circa ventriculum, cavum jecoris, ac messenterium; Diarrhæam semper conferre posse, imò brevi desperatum irri ægros, nisi irritata natura, fluxum promoveat, ideò ex ejus sententia, vomitus, & dejectiones, arte, vel natura provocatæ sanant: Nititur enim opinioni Senis Magni coac. 7. lib. 4. dum ait, *Lypiriæ febres non solvuntur nisi colera superveniat*. Ipse tamen loco purgantis, curationem inchoarem clysteribus emollientibus, quotidie iniiciendis, fomentationibus emolientibus, bis in die ventri adhibendis, & sero Lactis, vel tamarindato, vel ebullito cum unciis duabus succi sonci depurati, singulo mane usurpando; Per diem verò gelatinam cornu cervi, factam cum aq. viol. & Card. f. usque ad septimum, ità me gererem; donec tunc laxata inflammatoria crispatura in affecta parte, & in toto fibrarum systemate purgationi via tuta concedatur, purgationemq; pro ratione necessitatis præscriberem.

Typhos febris est ardentis species, quæ totum occupat ventriculum. De Typhode morbo, qui cachexiæ species est, discurrit jure *Hippoc. de int. affect.* Et Typhos morbus cachexiæ species, accedit valdè ad corbutum, & inveterascentem hypochondriacam; in quibus sanguis nimia salsedine penè vitriolica, omninò corruptus est, nec in pristinum restitui poterit, nisi usu Lactis pluribus annis præscripto, & patienter usurpato; nec non vinis medicatis nostris, vindemiarum tempore compositis, ut in aliquot ægris meis feliciter ac methodo successit; At Typhos sivè ardens febris ab inflammatione totius ventriculi pendens, conjunta hæc habet accidentia, vomitum, singultum, tensionem, & dolorem in tota ventriculi regione, calorem, jactationem; Inquietissimi sunt ægri, jactantur, tremunt manibus, mærent, acri humore os ventriculi irritante; signum tamen præcipuum inflammationis ventriculi est rerum nimium calidarum per os sumptarum, nulla in ventriculo percepta caliditas; & dolor ventriculi acutissimus cum magna febri; In inflammatione intestinorum adest pulsatio in parte affecta, quæ hic tamen non observatur.

In hujusmodi inflammationibus statim mittendus est sanguis è brachio, quacumque hora, dum necessitas urget: Nam si differres, metus est ne desinat in abscessum, & gangrænam. Post sanguinis missionem, statim desinere vidi tensionem partis, & dolorosam, atque oscillatoriam solidorum crispaturam; & si morbus minimè cedebat, eadem repetita sanabatur æger.

Præter sanguinis missionem, omnia ex nitro hic, uti, & in aliis internis juvant inflammationibus. Aliquando utor nitro perlato, interdum verò antimoniato cum hordei decoctione, vel potiùs decoctione radic. vel fol. scabiosæ, cujus potentes sunt vires

vires in internis viscerum inflammationibus ad præcavendum gangrænismum. Fuge nimiam remediorum copiam, & saccharata præ cæteris. Fuge purgantia, tamquam pestem; si tamen ingens fuerit pravorum humorum in primis viis apparatus, qui morbum producat, & foveat; fomentis, & clysteribus minuendus: Et si hæc non fuerint satis, potio aliqua tamarindata leniens danda, dummodò tamen gravis ardor, & extrema inflammationis rabies contrarium non requirant. Maxima opus est in hisce casibus prudentia, & cautione: In febribus à magna pravorum humorum copia mille erratis in victu, & ex rebus non naturalibus, pendentibus, semper time, cautè prognostica, & lento pede per coctiones debitas, & cunctatione procede in curando: Nam ut sæpè vidi, liquidorum cursus in messenterio, veluti strangulatur à nimium congestis ibidem humoribus, & veluti derepentè pereunt ægroti: Pulsus tunc est parvus, & infelix, ac lethalis, licèt reliqua salutem promittant.

Epiala febris numeratur quoque inter classes malignarum, ob gravia, & periculosa, quæ parit, accidentia. In febri syncopali, & in Epialo syncopes frequenter observantur, quæ non alia proveniunt de causa, nisi à viscido, tenaci, crudoque humore tunicis ventriculi fortiter hærente, illasque ob acrimoniam irritante; hinc ducto in consensum corde per cardiaci plexus nervos syncopes excitantur. Ventriculo itaque statim consulendum: & stomachus, ac primæ viæ, blandis remediis in principio repurgandæ: Deindè stomachicis utendum, Aqua ex infusione lapidis porci spini, Aq. rut. caprariæ, Theriacali &c. Tandem per epicrasin educendæ sunt morbi reliquiæ, cùm hiera, quæ in stomachi morbis mirabile purgans est, nec quiescendum, nisi stomacho, & intestinis circa finem morbi ritè repurgatis.

Nonnulli in hisce casibus solent more, solito chinam chinæ præscribere, quo autem cum successu pluribus in locis hujus operis animadverti: Nam hoc remedium impuro corpore dare, sæpè in ægroti perniciem vertitur, potissimùm in maximo apparatu humorum in messenterio. Frequenter succedit exhibita china chinæ, febrem non tolli, licèt pluries repetatur. Id autem evenire nostris temporibus, magis quàm elapsis, non alia de causa pendet, nisi quia hìc cortex non colligitur ab arbore uti antè fiebat. Colligi enim debet tantummodò, sole existente in Leone & ab arboribus, quæ meridiem versus, positæ sunt: Uti mihi sanctè narravit, duobus abhinc annis Romæ quidam Pater Dominicanus Americanus, qui recens America venerat Romam. Quòd si indiscriminatim colligatur quolibet mense, & à quibuscumque arboribus, vim febrifugam numquam habebit, ut idem pro infallibili mihi retulit apud Indos Americanos experientia.

DE LUMBRICIS PUERORUM.

§. I.

Quocumque morbo laborent pueri semper suspicandum de Lumbricis. Nam vel morbum immediatè fovent, vel in progressu ejusdem, seminia verminosa latentia excitant, unde Lumbricorum proventus.

Infantes quique præditi sunt temperamento, ut ajunt, pituitoso frequentius umbricitant, quàm cholerici, & adulti.

Quando pueri vehementer manibus contrectant ventrem, signum est vermium latentium: multò magis si tormina adsint.

Quod ut plurimùm homines ex improviso, & sine ulla causa manifesta, & signis alios morbos comitantibus in subitum vitæ discrimen incidunt, & cadunt, veluti apoplectici cum extremitatibus frigidis, pulsu exilissimo (qui ferè semper signum est vermium latentium uti & simultus) aphonia quandoque improvisa mania tunc de vermibus dubitandum, in tali casu nil potentius est, quàm statim dare cum brodio gr xij. merc. dulc. & gr. v. scamon. sulph. in adultis. In pueris verò minorentur dosis, vel potiùs detur mercurius crudus ad magnitudinem pisi cum brodio, nam erit ad miraculum. Chesnau.

In morbis puerorum semper suspicandum de vermibus. In mulierum de affectione hysterica, & sanguine menstruante. Generaliter in virorum, & mulierum arduis nonnullis & pertinacibus morbis, periodumque sibi propriam non servantibus, de lue gallica suspicandum; quæ hodie vel hæreditaria est à Parentibus, vel per Nutricum lac contracta, vel semel per delicta Juventutis, fragillitatisque humanæ sanguini adacta, imposterum numquam

amplius deletur; sed derepente sobolescit sub persona variorum morborum, & ingens Medico facessit negotium. Medice, prudens esto, & sagax.

Recip. mercur. crudi rectè purgati unc. 1. aq. gram. & portulac. an. unc. iiij. macerentur per duos horas sæpè ac fortiter agitando, posteà decanta aquam & cola, relicto in vase mercurio. Non datur præstantius pro fugandis vermibus hoc remedio, ut observavimus docente Gregorio Bateo Angliæ Archiatro.

Subitò excitari à somno cum trepidatione precipuè in Infantibus certissimum est apud Mulierculas vermium signum. Hoc idem tamen contingit etiam in eruptione exanthematum, ut sæpè vidimus docent Chesnau.

Colica puerorum sæpissimè oritur à vermibus: Pilulæ Matthæi, vulgò in Anglia dictæ Starhij summoperè celebrantur in leniendis quibuscumque doloribus partium internarum: an etiam in colica lumbricali valeant, nondum legendo mihi innotuit. De his inferius in colica.

Lumbrici frequenter absconduntur incivitatibus intestini colon, ad quas cum interdum difficulter proveniant medicamenta; ideò nil mirum si non rarò ex optimis quibusque remediis optimos successus non habeamus in curandis lumbricis.

Sanguinis stillæ è naribus in febribus continuis nonnumquam vermium latentium signa sunt, ut graves testantur Auctores.

Dum vel minima suspicio vermium est, noli tardare in exhibendis remediis, nam sæpissimè subitò enecant non solùm Pueros, aut Infantes, sed etiam Adultos.

Experti sumus cum Amico Romæ 1694. Lumbricos humanos vivos positos in spir. vin. & in aqua fuit infusa sementina post quinque horas periisse. Positi in vino, in dissolutiones aloes, extracti camedrios, & extracti tabacci periere post 9. horas. Hora 15. alios lumbricos pariter vivos posuimus in oleo amygd. dulc., & die sequenti adhuc erant vivi, sed nimium torpidi, & languidi. In acido limonum sequenti die adhuc vivebant & benè habebant, uti & qui positi fuere in vase semipleno argento vivo; in hoc tamen vase fugiebant contactum mercurii, & quantum poterant ascendebant ad summitatem vasis.

DE VARIOLIS, ET MORBILLIS.

§. I.

Inter acutos morbos non infimum obtinent locum Variolæ, sivè ut alii vocant Æcthymata. Et quoniam illis sanguinea massa quasi inflammata, & accensa est, & interdum aura veluti maligna afflata: magna opus est Medico doctrina, prudentia, & sagaci cunctatione in illarum curatione, imò religiosa naturæ motuum observatione, aliter perniciosi nascentur errores.

Qui purgant in principio variolarum, vel diaphoretica adhibent vehementia febrim adaugent quàm sæpissimè, internas excitant inflammationes; deliria, inflammatorios pulmonum morbos, tusses violentissimas, & hujusmodi quamplurima.

Variolarum eruptio opus est naturæ: ei igitur parendum, ejus motibus per opportuna remedia obsecundandum. Enim verò magna sapientiæ pars est, in morbis potissimum verò acutis curandis mentem à præjudiciis scientiarum, theoriarum, errorum Vulgi, Præceptorum, propriarum animi inclinationum &c. liberam servare, nec per intempestiva medicamenta dirigentis naturæ motus pervertere.

Si sanguis nimium ferveat, cum impetu caput petat, inflammationes viscerum imminent deliria &c. sanguinem statim mitto, ea copia qua necessitas urget. Et interim præscribo gelat. corn. cerv. mulf. sem. cum aq. viol ol. amygd. dulc. cum brodio seminibus frigidis alterato & similia per quæ sanguinis impetum ex parte coerceo, ne extra alveum prorumpat, idque usque ad quartum morbi diem facio: quo tempore si apparere incipiunt variolæ, naturæ motum adjuvo per lenia diaphoretica: gelat. corn. cerv. &c. & sedulus ejusdem spectator medicamenta variè dirigo pro vario humorum impetu, aut lenitate.

Si circa quartum, cum jamjam erumpunt, caput impetunt, cum magno calore, anxietate, motibus tendinum subsultoriis &c. statim impero cucurbitulas scarificatas scapulis, & momento ferè facta, quasi furentis sanguinis revulsione, omnia prædicta symptomata veluti in ovo suffocantur & paulò post feliciter erumpunt variolæ, ut plures vidimus.

In

In sanguine è vena secta extracto, si crusta alba magna, crassaque (qualis in omnibus inflammatoriis morbis observatur) in superficie appareat, significat variolas fore copiosas, ac valdè periculosas. Hoc nos vidimus pluries, & audivimus à doctis Praeceptoribus, & consumatis Xenodochiorum per Italiam Medicis, teque amice Lector hac de re, uti & de supradictis serio monemus, utpotè quæ non amæna speculatio, sed patiens, & austera tum mea, tum aliorum observatio mihi dictarunt.

Si sanguis ad caput impetum faciat, tensionesque in hypocondriis adsint; plantis manuum atque pedum spongias decoctis emollientibus tepidis turgidulas apponi jubeo, magno cum symptomatum levamine.

Diaphoretica post quartum præscribenda, magis, vel minus activa sunto, prout major aut minor fuerit sanguinis accensio, ejusdem ad caput, pulmones, aliaque viscera impetus, nec non aliorum symptomatum major, minorve urgentia.

Febris lenta citra rigorem, gravitas in somno, capitis & dorsi dolor, quandoque raucedo, quandoq; sanguis è naribus fluit: hæc sunt signa imminentium variolarum teste Dodonæo *prax. cap.* 20. *lib.* 2.

In Pueris de duobus semper suspicandum, lumbricis scilicet, & variolis neque umquam febris speciem determinemus, nisi elapsis duobus tribusve diebus, quo certiores fiamus de variolis &c.

Quibus futuræ sunt variolæ, febres eorum exacerbatas vidimus, cum doloribus dorsi vehementissimis. Motus convulsivi apparentes in Puerorum, qui nondum variolas passi sunt, febribus, sequenti die variolarum eruptionem denotant, ut infallibili experimento constat Domini Sydenham.

Igitur dolor dorsi acutissimus, nonnulli motus convulsivi, tussis, oculi humidi, &c. febrim ex genere variolosarum futuram denotant.

Qui variolas imperitè tractant, morbos pectoris inflammatorios, interdum suffocationem repentinam producunt.

Qui in variolis maximè sputant, rarò moriuntur; nullumque Sputatorem in variolis vidi mortuum: Valschmidius.

Si Infans ex improviso fiat epilepticus, erit vel ex dentitione, vel ex variolis, & si variole post insultum venient, erunt semper boni moris, & rarò confluunt.

Recip. ol. amygd. dulc. unc: ij. sperm. cæt. dracm. iij. ol. stillat. rhodij gutt. iiij. in. f. ungu. s. a. Ad foveas variolarum delendas præstantissimum est remedium, dolorem lenit, acrimoniam tollit &c. ut notat etiam doctissimus Georgius Bateus Angliæ Archiater.

Adultiores ætate nisi rectè tractentur in variolis sæpè moriuntur phrænetici, ut præ cæteris observavi in tribus in Xenodochio. Ideò nimius calor prudenter in tali ætate compescendus, ne caput impetat violenter.

DE OBSERVATIONE HYPOCHONDRIORUM IN ACUTIS.

§. I.

Si Medici nostri temporis omnium ægrorum hypocondria statim tractarent in morbis potissimum acutis, pauciores certè commiterent errores, quàm non faciunt spreta hypochondriorum observatione. Qui benè noverit hypochondriorum statum in morbis, quàm benè curare noverit quàm benè præsagire?

Hypocondria in acutis ex Hippocrate optima sunt mollia, succi plena, & temperata. Mala contrà, quæ inæqualia sunt in ardore, contractione, in duritie recens oborta, aut antiqua. In tumore dolorifico inflammatorio. Contrahuntur sæpè hypocondria in acutis versus diaphragma ob illud inflammatum, vel convulsifica oscillatione laborans: & semper malum est.

Pessimum est quando venter intumescit in acutis; & quando in acutis, vel iis morbis venter intumescit cum aliis pravis signis, mortem prognosticare brevi. Cave tamen, nè te fallat flatulentia hypochondriorum; & ideò alia signa sunt cum prudentia consideranda: o quàm mille differentibus vexantur accidentibus hypochondriaci! o quàm graviter ægrotant, licèt levi morbo ægrotent. Causa omnium stomachus est.

Pulsatio in præcordiis cum signis ariditatis in lingua, vel aliis partibus, delirium significat.

Tumores præcordiorum duri, & dolorifici brevi mortem significant: Minus si solum in sinistro sint. In his solet erumpere sanguis è naribus, & juvat, præsertim si

si morbus mutet circuitum. Et si tumores hujusmodi ultra 60. durent, in suppurationem labuntur ex Hippocrate.

Si in morborum præsertim acutorum initiis, hypochondria tument aut dolent, sanguinem in supernis partibus expecta; & si morbus cum tali dolore diù protrahatur, expecta abscessus ad aures, quos præcavere potest profusa narium hæmorrhagia. Vel si diù protrahatur morbus, abscessus an inferiora fient.

Febres ex doloribus præcordiorum malignæ, *Hipp.*

Si lumbis dolentibus veniat dolor, ventriculi futuras denunciat hæmorrhoides.

Horrenda est tensio hypochondrii, ubi nulla est spes hæmorrhagiæ, vel abscessus ad crura.

Diù durans meteorismus, seù tumor præcordiorum dolorosus in acutis ab hectica intestinorum intemperie, sivè nimium intento fibrarum intestinalium elatere pendet. Quantum hic nocet remediorum farrago. Quantum saccharatorum usus. Quantum purgantia intempestiva.

Pulsus hypochondriorum sunt signum magnæ inflammationis in acutis; inde veniunt paulò post singultus.

Hypochondria dolorifica cum alvo profusa, pessima. Pessimæ parotides inde natæ; *Hippocrates*.

Numquam sunt in tuto qui meteorismum & tensionem hypochondriorum diù gerunt in acutis. A labefactato viscerum naturalium tono, à labefactatis eorumdem functionibus, prostratisque facultatibus talia dependent: potissimùm diu durans meteorismus.

DE TUMORIBUS, ET SUPERATIONIBUS IN EXTERNA PARTE ABDOMINIS.

§. I.

Nolite terreri, si aliquando videtis pus in morbis; Nam non semper pus est, sed succus nutritius, qui ob intermissam exercitationem consuetam, vel ob victum copiosum in venis redundat; undè in forma puris tunc effluit per urinam, secessum &c. Teste Avicenna; Quare non semper alba materies signum est ulcerum, quod seriò notandum.

Abscessus messenterii, quando rumpuntur per venam proximam exonerari solent in intestina purulenti humores, & per continuum puris exitum per hujusmodi vias, sanari; At si abscessus rumpatur, & exoneretur per intermedios abdominis musculos, tunc difficiliter foris exit pus, & difficulter exteriùs manifestatur colore, tumore, dolore. Febricula tamen nocturna, subor oculi è directo, successio vehemens in lecto facta, latentem inter musculos saniem manifestant.

Frequenter, qui fluxionibus falsis, & humorum acrimonia abundant, laborare solent doloribus hinc inde per partes; si contingit, ut talis materies acris depluat inter musculos sinistri; aut dextri hypocondrii, vel circa umbilici centrum dolores pariet, qui mentiuntur lineis' dolores, aut jecoris, aut colicam; sed tales reverà non sunt, verum dolores externis musculares ab icore acri, & erodente producti. In tali casu vulgaria remedia, quæ ad internos dolores præscribi solent, nil juvant. Verùm emulsiones seminum cum jusculo tenui factæ: fotus emollientes exterius: purgationes mites ex tamarindis, & decoctiones aperienti, magis proficiente. Si acris hujusmodi materies à scorbutica labe pendeat, gingivæ affectæ, & sapor linguæ mutatus, te docebunt. Si gallica, hemorrohidalis, vel alterius principalis morbi causa, id produxerit, talium apparatuum signa te certiorem reddent. Quando tales dolores nulla viscerum culpa fiunt facis ægrorum solet esse bona. Nam visceribus laborantibus, vel obstructis, statim facies mutatur in colore, macie, &c. quod sæpè in libris monui nostris.

Monendum quoque, dari aliquando hydropem inter musculos abdominis, quando nempè, serum non in ejus cavitate, sed inter externos abdominis musculos fluctuat, & ventrem elevat in magnum tumorem; ruptis, laxatis, vel erosis talium partium lymphaticis. Rarus est morbus, cognitu difficilis, sed curatu facilior. Hippocrates magnus ejusdem primus meminit, dum ait *spatia musculorum sero, & flatu replentur*. Valschmidius in sua praxi nonnulla quoque de eodem monet, ex ore Præceptoris sui habita. Talem hydropem nondum vidi: sed utile erit si Medici animum advertant ad illum explicandum, & ab aliis hydropum speciebus, distinguendum. Hydropicis disperatis, si facies evadat

dat plumbea, mors ostia pulsat. Qui natura sunt stomacho debiles, & difficulter cibos coquunt, luridos, & conspurcatos dentes habent, cum aliquali fœtore oris: Sunt magis proclives ad somnum, quàm ad vigiliam; Hebetes sunt visu, & remota non benè vident objecta; Parvum, ac debilem pulsum habent, qui stomachi morbis familiaris est, sputatores sunt; & à quovis copioso ciborum usu facilè læduntur. Potus Cafè iis mirabiliter prodest, & apud me pro secreto habetur. Continuò mœrent, aut dolores capitis laborant, & ob id impatientes sunt; Idque in quamplurimis observavi hominibus in Urbe, debili stomacho à natura præditis, ac propterea malè digerentibus cibos, undè tot mala?

DE CRISI, ET DIEBUS CRITICIS.

§. I.

EX auctoritate, & Præcepto Hippocratis magni, non solùm febres obnoxiæ sunt viribus, & potestati dierum criticorum, sed quamplures etiam alii morbi, ulcera, ophtalmiæ, dyssenteriæ, vulnera cum febre. Typhos febris, eodem teste, judicatur sex mensibus. Alii morbi post duos annos; Alii post viginti annos. Volvuli species post annum unum. Altera Volvulus post annos sex.

Circa septimum, vel quartodecimum plures acuti morbi solvuntur, nisi Medicus intempestivo, ac stulto purgantium, diaphorœticorum, aliorumque hujusmodi remediorum usu, naturæ motus turbaverit. Nam in tali casu qui motus in acutis apparebunt, non naturæ curantis, sed remediorum effectus erunt: Atque nec benè prognosticare, nec ritè curare tunc possumus morbum.

Observa diligenter naturę motus in quaternariis quinque ad viginti quinque enim quaternariis tres hebdomadæ complentur: & cum quaternarii sint indices criticorum, quicquid observabis boni, vel mali in quaternario, tale quid in critico expecta. Dummodò tamen (quod semel pro semper dictum esto) non erraveris in methodo; indebitisque remediis, statos, rectosque naturæ motus turbaveris.

Febres judicantur iisdem numero diebus quibus etiam sanant, aut enecant hominem. *Hippoc.*

Per dies impares semper moventur natura sua morbi acuti: si contra moveantur: præter ordinem naturæ, & potestatem criticorum movebuntur.

Laxitas debita in compage humorum, requiritur ad bonam crisim: Id est, ut ne sint, neque nimium fervescentes, neque nimis torpidi, & parum mobiles. Quare circa initia, dum humores ebullitione ferociunt, crises non expecta; Nam tunc neque lac in mammis, nec pus in ulceribus, nec in aliis filtris alia liquida ob eam causam secernuntur. Prope dies criticos tempera te quoque ab usu oppiatorum, ne naturam tunc moveri solitam, inducta in humoribus tarditate, opprimas, & crisim impedias.

Secundò die exacerbatis omnibus accidentibus, ruat æger in pejus, morietur quarto, si quarto morietur in sexto. *Hippoc.*

Crises sivè naturæ motus, quos natura ad articulos ciet, sivè in acutis sivè in chronicis, religiosè observandi; Neque ab eo motu divertenda est natura per remedia ad vias eidem contrarias: sed curandum, ut semper ad articulos omnia deponat, donec quiescat. In chronicis prospiciendum est remediis stomachicis, & victu regulari, ac optimo. In acutis lenibus diaphoreticis. Crises ad articulos natura peculiari quadam lege, sibi soli nota promovet, ac perficit, & Nos cum impropriis remediis, nil aliud efficimus, quàm eam a debita crisi, cujus Nos rationem ignoramus, divertimus, factaque metastasi ad interiora brevi jugulatur æger. Id sæpè verùm observavi, quando tumores pedum, dolores ac tumores rheumatici articulorum impuris corporibus per diuretica, aut purgantia repetita à Medicis curari solent in iis præ cæteris, quorum stomachus infelix est, debilis, ac relaxatus, ut in quamplurimis in Urbe est. Hic enim maxima regnat debilitas in stomachis: & major pars Romanorum, potissimum Nobiles, & studio, atque negotiis dediti, stomachum habent infelicem. Et ideò, nimirùm si Romani nostri temporis sint ad modum sobrii, ac temperati in victu, quia revera stomachus eorum copioso victu non lætatur. His igitur in casibus usu purgantium, & diureticorum ad inferiora, retrocedentibus humoribus, paulò post in lethales, aut periculosos præcipitant morbus. Stomacho in his casibus prospicito. Victum

stum optimum impera. Et vinis vindemiarum tempore, more nostro medicatis, toto anno utere, & sanabuntur.

Metastases humorum sivè crises, quæ foris non solvuntur, terrificæ. Icteri critici, post septimum boni, si symptomatum levamen succedat. *Ex Hippoc.*

Nil paucum criticum, & quæ critica sunt, ne statim appareant.

Doctores Medici, dies criticos religiosè observate. Causam morbi præscire, dies criticos religiosè observate; (exceptis febribus messentericis, ut sæpè monui paucis uti remediis; coacta materia humores educere; dummodò non turgeant, quòd si turgeant, statim purgandum, statim curandum, aliter brevi peribunt: docuit id æger in magna curia ad Montem Citatorium in foro Columnæ Antonini Imperatoris, & alius apud Palatium Oratoris Veneti in Basilica Sancti Marci, in fine Flaminiæ, qui eodem turgentiæ die periere, non purgati. Qui hæc quatuor in acutis noverit, quam feliciter curaverit? In vulneribus tertium diem observandum præcipit Hippocrates. Si id in externis, quantò magis in internis? Nam sicuti omnes liquores etherogenei, quando fermentescunt, statis diebus, fermentationem complent, alii citiùs, alii tardiùs, prout magis vel minus impuri erunt. Mustum, Cerevisia, Succi herbarum, fructus arborum; ita & sanguis, quo magis, aut minus impurus erit, eo citiùs, vel tardiùs febriles fermentationes sponte sua, & paucorum ope remediorum solventur. Quantò plures remediorum usus necat; quàm vis, & impetus morbi.

Pleuritis, & pulmonia habent suos criticos tertium, quintum, septimum, nonum, undecimum, & quarto decimum. Quot diebus principium morbi duravit, totidem augmentum, status, &c. Quare ex solo morbi principio, judicare poteris de totali duratione morbi.

Quæ paribus, vel imparibus diebus exacerbantur, iisdem judicantur.

Circa dies criticos cave ne moveas sine causa; exceptis febribus messentericis in Urbe Roma, in quibus etiam ipsis diebus criticis purgare oportet, & celeriter cachochiliam putrem educere messenterio, aliter mora, gravia parit symptomata, ac sæpe lethalia) Nam oriuntur hypercatharses lethales, ob motus Naturæ turbatæ, & remedii; & si tunc ea debilis fuerit, succumbit.

Natura sui conscia, crises moliendo magis proficit, quàm Medici suis remediis.

Crises humoris meri, & sinceri, pessimæ: Sanguis merus per tussim, mera bilis per alvum, &c.

Crises humoris pauci, ut stillæ sanguinis, pauci vomitus, pauci secessus, pessimi fiunt ab exolutione, vel oppressione partis.

Morbi acuti usque ad vigesimum moventur per quaternarios, à vigesimo ad quadragesimum per septenarios, à quadragesimo ad centum, per viginti. In chronicis per menses, aut per annos, motus quoque suos absolvunt, &c.

Diem imparem maximè notabis, in eo mors aut vita, ob crises bonas, vel malas. Et docente Magistro artis nostræ, qui ex morbo moriuntur; die impari, & impari quoque mense, atque anno moriuntur. Et si febris die impari non remittat, redit.

DE SUDORE IN ACUTIS.

§. I.

SUdores boni, si morbo progrediente fiant: Nam ita in principio, sunt enim judicatoria, non judicantia: Neque umquam initio crisim per sudores molitur natura. Siquidem tunc multitudinem indicant, fiuntque Natura coacta, suntque symptomaci: boni si levant morbum die critico.

Frigidi in acutis, internas viscerum inflammationes denotant.

Si eodem tempore in acutis, & gravibus morbis, duæ crises, sudor, scilicet, & alvi fluxus, superveniant cum pauco symptomatum levamine, ferè omnes moriuntur, ut sæpè vidi, vel si non moriuntur, perniciosè laborant.

Si quis sine causa noctu multum sudet, repletionem significat.

Evacuatio humorum, quæ fit continuò per insensibilem transpirationem, superat summoperè omnium aliarum evacuationum quantitatem, ex certa Sanctorii doctissimi per staticam observatione, si ergo tam copiosa est hujusmodi excretio, eaque continua per cutim, crediderim, Ipse febres æstate frequentes esse, magisque periculosas, quàm aliis anni temporibus, quia cum æstate humores nostri ferveant nimium,

um, & velocissimè moveantur; maxima fit per cutim difflatio humorum, ac excretio, quia motus penè omnes humorum tunc temporis ferè ad cutim inclinant. Si contingat igitur, uti quotidie contingit, ut homines æstivi caloris nimiique sudoris impatientia, ac tædio, frigido vento exponantur; tunc momento temporis facta repercussione humorum à foris ad intus, impeditaque necessaria noxiorum, aut superfluorum humorum excretione per cutim, necesse est, ut universa sanguinis massa, hac de causa ferveat, excandescat, & in febrim erumpat; graviorem, vel leviorem, prout prohibita transpiratio gravior erit, vel levior, & internus humorum apparatus magis, aut minus copiosus. Quare febres æstate non tantùm fiunt ex nimio fructuum usu, & ex calore Solis, quantum ob frequenter impeditam transpirationem, dicta de causa, quod ferè centies observavi Romæ, & velim ut seriò animadevertant Medici.

Corpore pleno si sudores proliciantur, faciunt ad caput metastasim.

Sudatiuncula initio febrium longitudinem indicat.

Frigidi sudores cum acuta febre lethales, cum mitiore longitudinem significant, *Hippocrates*.

Pessimi sudores frigidi, & circa collum, mortes enim, & longitudinem significant, *Hippoc.*

Morbi sanantur per vias viciniores. Febres sanguineæ per sudores, vel alias vias Naturæ magis accomodatas. Febres messentericæ per repetitas purgationes, potissimùm tartaro epitimo, & rad icibus aperientibus Morbi Pectoris per screatum. Morbi alvi, per alvivias, &c.

Meliùs est Naturam quiescere, quàm aliquid frustra moliri; irritæ enim acrisiæ, metastasim crudelissimi doloris, aut mortem indicant, *ex Dureto*.

Ex cute nostra transpirat continuò Mumia quædam fermentalis humana: sivè spiritus vitalis, ideis variarum corporis partium plenus, per quem fiunt variæ morborum, morum & naturarum transplantationes, sivè philtra cùm tales spiritus à corpore in corpus transfunduntur. De Magneteismo mumiali vagante per orbem, & per Mumiam magneticam in Naturæ effectibus variè ludente, plures differunt Authores, præ cæteris magnus Marsilius Ficinus Platonis Interpres; splendor Italiæ, & ornamentum.

DE PAROTIDIBUS, ET DE SURDITATE IN ACUTIS.

§. I.

AUris dolor acutus cum acuta febre horrendus; Mortis, aut delirii signum est *ex Hippocrate*. In hujusmodi aurium dolore, statim perpende accidentia, quæ comitantur morbum, si mala malum; si bona bonum significant Juvenes septimo die hoc morbum pereunt. Senes magis superstites evadunt, si suppurentur.

Tussiculæ cum sputatione, abscessum circa aures submovent. Ideò gargarismus ex malvatico vino (quod mihi familiare) in parotidibus juvat; & ea, quæ sputum movent, pariter prosunt, &c. Nam emungunt escreteria glandularum oris vasa, à quorum concreta limpha nascuntur Parotides.

In ardenti, Parotis ad suppurationem non veniens, lethalis. *Hippoc.*

Bombilus aurium, & surditas cum cephalæa parotides excitant: Potissimùm si adsit præcordiorum distensio, & magnus in messenterio apparatus humorum.

Dolores, & inflammationes Aurium, funestæ.

Parotides rubræ, & nimium dolorosæ, sivè sint participes, sivè expertes suppurationis, periculosæ; Præsertim si alvus non fluat biliosis. *Hippoc.* Alvus libera in quibuscumque capitis morbis, semper mirabilis, semper utilis.

Parotis licèt ad suppurationem etiam veniat, si tamen non adsint signa coctionis in urina, vel alvus multum non fluat, malum; Nam cùm adhuc cruda sit materies, licèt suppuret Parotis, ulcus desinit in cachoete. *Duretus*.

Optimæ sunt Parotides, quæ die critico cum signis coctionis veniunt, quæ nec majores sunt, quàm ferri possint à parte affecta, nec minores quàm purgare valeant, atque tollere morbum; quæ sunt diffusæ magis, quàm quæ nimium contractæ, suntque citra ruborem nimium, & citra nimium dolorem. Si contra veniant, malæ.

Si crudo adhuc existente morbo cum gravibus symptomatis, Parotis veniat, & ob me-

metum graviorum malorum, expectari non potest suppuratio: candenti ferro statim urenda, & ita procuranda statim suppuratio, & exitus maligno humori, ne mora raptum faciat ad caput, & vicinas partes, ac suffocet. Vallesius hanc methodum sæpè felicem expertus est. Ipse nuper felicissimè in septuagenario, propè Oratorium S. Philippi Nerii, qua parte descendimus ad Pontem Holis Hadrianæ, quæ ducit ad Vaticanum.

Surditas alvum sistit, & alvi profluvium surditatem solvit, solvit etiam sanguis è naribus.

Obsurduscere Aures in acutis; signum magni raptus ad cerebrum: Delirium venit, & si nimium in morbo obsurduerint, dum sanantur, per multum tempus veluti stolidi, aut fatui remanent. Docuit hoc ægra Juvenis ad Oratorium Divi Marcelli via Quirinali. Morbos Aurium numquam spernite Medicinæ Tyrones. Acuti brevi jugulant, chronici difficilè sanantur.

Surditas esse solet critica, & symptomatica, ut aliæ humorum translationes, & metastases.

Echo, & Bombilus Aurium in acutis, mortiferus, *ex Hipp c.* Bombilus similis est bombilo Apum murmurantium. O quam pessimus est.
Bombilus fit ad modum Apum murmurantium, oritur ab exolutione partis cerebri, undè manatv is audiendi, ideò lethalis, teste *Hippoc.& Dureto*.

Surditas in acutis post septimum diem cum aliis bonis si signis, econvalescentiæ indicia præbet.

Quibus in febribus ardentibus aures obsurdescunt, his non soluta febre necesse est delirare. Solvit autem inter alia sanguinis è naribus eruptio, aut alvus biliosa *Hippocrates*.

Aurium morbi numquam spernendi: solent enim aliquando esse acutissimi, & jugulant post biduum, Ità Alicarnassæus, æger Hippocratis dolore auris correptus vehementissimo, postridie obiit aphonus. Acutissimi sunt ob apostema auris, quod tunc fit; & si fit ex interna parte tympani, malum; pus enim difficulter expurgatur exterius, hinc malum, & pereunt: Contra si ab externa tympani parte inflammatio fiat, in qua expurgatum pus, facilè prolabitur extra, & partem liberat, atque vicinum parti Cerebrum etiam liberat.

Stridere Dentibus in acutis, Maxillas fortiter stringere, & nihil deglutire velle convulsificum, & lethale vidi in duobus, in altero prope Magnam Curiam recenter erectam in foro Columnæ Antoninæ in via Flaminia. In altero prope Archilyceum Romanæ sapientiæ in foro Agonali.

DE URINA IN ACUTIS

§. I.

IN curatione febrium nullas vidi pejores urinas, quàm nimium rubras: Nam vel acutiem, vel longitudinem morbi semper indicant, si cùm Urinæ sunt nimium rubicundæ, diaphoreticis, alexipharmacis, & calidis, hujusmodi remediis nimium utaris; exaltato per ea acri sale, qui rubedine sua urinam tingit, inflammatorios viscerum morbos, longasque, & periculosas febres produces, ut pluries observavi in Urbe. Urinæ nimium tinctæ, ac rubedine saturatæ, magnum salium in sanguine apparatum denotant. Nec umquam tutum dato ægrotum, nisi urinæ ad naturalem pervenerint colorem, tam in intermittentibus, quàm in acutis febribus.

Si cum talibus urinis rubris, lingua sit humida, adsit inappetentia, & signa sint apparatus crudorum in messenterio humorum, cave ne rubedinis urinariæ causa sanguinem mittas: Nam statim præcipitabis ægrum, non enim bilis, vel calor tali modo urinam tingit, ut Galenici putabant, sed Sales fixi, silvestres, ac peregrini in sanguine redundantes ad instar lixivii serum uriuarium rubedine tingunt; & quoties cum sanguine circulant ab eodem refrenantur, ne exaltentur, ferociant, & imperium, ac potestatem supra reliqua sanguinis principia obtineant: Sanguine verò educto per phlebotomiam, laxatur ejusdem sanguinis vis, compages, & tonus, qua de causa cùm Sales sub potestate sua continere non valeat, qua data parta furibundè vagantur, & quaslibet adoriundo partes, gravia pariunt accidentia.

Pariter rubris, & supramodum tinctis existentibus urinis, cave cane pejus, & angoe, ne chinam chinæ præscribas sivè, sint acutæ, sivè sint intermittentes febres. Nam acutæ facta interna inflammatione; statim

statim præcipitabunt in deterius; Intermittentes verò statim fient continuæ, graves, periculosæ, & chronicæ. Quare si in aliis morbis, certè quando isti conjunctam habent urinam nimium rubram, patiens, longa, prudensque humorum coctio semper expectanda. Si secus feceris, vel mortem, vel longos, aut incurabiles morbos expectato; Romæ scribimus, in aere Romano: quod ideò monemus, ne insulsus aliquis, cujus nomen tacemus, si contraria in sua Patria aquilonari experiatur, insulsè denuò irascatur in sequaces Hippocratis. Sanctè fateor, ferè centies hujusmodi veritatem expertus sum Romæ in ægrotantibus; Et sæpè cum magno animi mœrore, quando Medicos in contrariam ire sententiam, observabam.

At si cum talibus urinis lingua sit arida, sicca, calor acris per totum viscera, intenta cum hypochondriorum calore, quæ singula significant incipientem viscerum inflammatoriam crispaturam, & oscillationem morbosam ab exaltatis salibus pendentem; In tali casu sanguinis missio etiam repetita, pro ratione accidentium supervenientium, conferre poterit, ad præcavenda deliria, capitis dolores, variasque hujus generis acutas affectiones.

Urinæ turbidæ quales Jumentorum, semper mala capitis minantur. Si cum illis adsint vigiliæ, sitis dolor, capitis, &c. delirium denuncia. Si sopor, capitis gravitas cum pulsu parvo, lethargum prædicito.

Urinæ tenues diù perseverantes: si alia crisis non venerit, in magno humorum apparatu, ad abscessum in inferiora desinit res.

Urina, quæ supprimitur in acutis ante rigorem, bonum; critica enim est. Quæ post rigorem subsistit, convulsifica, & lethalis. *Duretus*. Idem dicendum de hæmorrhagia, quæ, ut bona fit, & critica, rigori succedere debet, non antecedere eumdem.

Urinæ tenues semper suspectæ in acutis cum illis ne purgandum, *ex præcepto Magni Senis*, quia inflammatoriam viscerum labem ferè semper sequuntur, in quo casu omnis purgatio suspecta. Purgationes enim in principio febrium damnamus, quando cum acutie, & signis inflammationis conjunctæ sunt. Si contra fuerint, & si præcesserint errores in victu cum magno cachochiliæ apparatu, etiam in principio purgandum, & etiam repetite.

Urinæ, quæ in acutis derepentè, & immeritò coquuntur, malæ; Quicquid enim immeritò coquitur in acutis, malum est. *Hippoc.*

Urinæ variæ in acutis longitudinem significant.

Ex urina rubra, & nimium tincta non semper desumenda est indicatio sanguinem mittendi: Nam non semper caloris signum est, ut supra notavimus. In viscerum vera inflammatione, urina persæpe est alba, & tamen vena secanda, si morbus postulaverit.

Bonus calor in urinis cum cita coctione, indicat Naturam vigere; & bonum est.

Urinæ suppressio in acutis post frigus, pestifera. *Hippoc.*

Vesica dura, & dolorosa in acutis, pessima; Alvus supprimitur, & nisi dolorem ac tensionem solvat urina purulenter micta, æger in primis morietur circuitibus; Idque potissimum in pueris à septimo ad quintodecimum annum. *Hippocrates*.

Sæpe observavi in iis, quibus obstructiones sunt in primis viis, cum maximo humorum apparatu crudorum in messenterio, urinam diminutè procedere, & aliquando supprimi; quia humorum hujusmodi in messenterio hærentium causa, lymphæ cursu in lymphaticis viscerum turbatur, & impeditur. Diuretica quantacumque, & cujuscumque activitatis dederis, urinam non educes, imò magis supprimes; Purgantia repetita ex pillul. de hiera cum agarico, tartarea, epithimus, & lenia hujusmodi purgantia, educendo messenterii impuritates, pro modulo; quo tales educuntur impuritates, urinæ quoque cursus aperitur, & ægri sanantur: Uti evenit ægro decumbenti ad radices Quirinalis propè ædem S. Angeli Custodis: & aliis propè Collegium Clementinum Patrum Somaschorum ad ripam Tyberis in Campo Martio. Demum Vetulæ decumbenti in eodem Campo, propè rudera Mausolæi Augusti.

DE

DE PULSU IN ACUTIS.

§. I.

CUm pulsu parvo, & frequenti, moriuntur in acutis quamplurimi. Pulsus intermittens in una pulsatione pessimus in acutis, & inflammatoriis febribus, præsertim si alia vigeant gravia accidentia. Non ita malus, si morbis pectoris superveniat, in quibus familiaris est, aut in morbis Senum, aut in plethoricis, aut in Pueris dormientibus, in quibus omnibus intermittentia ferè cum familiaris sit, non ita perniciosa existimanda.

Diutiùs, & salubriùs vivunt, qui naturaliter Pulsum habent exiguum, quàm qui magnum, & vehementem. Salubriùs quoque, qui pallidulo faciei colore sunt, quàm qui rubicundo nimium, ac ferè igneo: Et quo magis rosea, & rubicunda est facies in sanis hominibus; eo magis suspecta sunt sua bona. Periculosissimis rosei homines morbis subjiciuntur, levi de causa ægrotant, facilè inflammantur: Longam vitam non habent, & si habeant hæmmorrhoidibus, calculis, doloribusque articulorum erit labefactata.

Quando dolores alicubi ferociunt, statim pulsus parvi fiunt, & exiles. In stomachi morbis parvi etiam fiunt. Quique naturaliter sunt stomacho debiles, exiguum ferè perpetuò pulsum gerunt: quod ad ritè prognosticandum in acutis, maximè juvat præscire, prout vidimus in Anglo in foro Hispanico in principio Mensis Aprilis 1702. Die 19. Martii 1702. obiit Princeps Auriacus Guillelmus tertius Rex Brittanniæ ex lethali contusione, passa ob lapsum ab equo dum venabatur; Is ab Anglicis comitiis evectus fuerat ad Regnum; transfuga in Gallias Jacobo secundo Catholico, piissimoque Angliæ Rege.

Si quando in acutis, & malignis febribus, pulsum tangis, æger retrahit manum veluti tremulam: pessimum id est, & pauci evadunt, ut sæpè observavi in Nosocomiis.

In senibus pulsus est varius, & mutabilis naturaliter, ideò ne terreat te in iis curandis. Mutabilis quoque est in pueris vermium copia laborantibus, & in stomachi affectionibus cum ingenti repletione, & apparatu primarum viarum.

DE INAPPETENTIA.

§. I.

IN omnibus Morbis si viget appetitus, bonum; Inappetentia semper mala, semper suspecta, semper timenda: Semper timeo in ægris inappetentiam. Dum viget stomachus, vigent omnia; nam, & cibi, & medicamenta ritè digeruntur. Omnes ægroti, *3 epidem apud Hippoc.* cibos fastidiebant, & mortui sunt. Parius in Thaso, Hemocrates, & alii in Coo; Et apud Nos Romæ binæ Mulieres in Vico Marforii, quo descendimus in forum Romanum; Non longe à Nosocomio Consolationis Vidua in eodem foro Romano. Presbyter Senex ad latus Nosocomii Incurabilium, in principio veteris Flaminiæ, nunc viæ Populi Juvenis in Palatio Mariæ Casimiræ Reginæ Viduæ Poloniæ, & Uxoris Joannis III. Sobieschii, Viennæ Liberatoris, in foro Basilicæ Sanctorum duodecim Apostolorum Patrum Conventualium, propè viam Quirinalem. Denique aulicus Principis Parmensis, qui Romæ erat in Palatio Farnesio anno Jubilæi 1700. & reliqui, quos brevitatis causa silentio committimus.

Si in acutis, & aliquando in chronicis post magnam inappetentiam, derepente ingens excitetur appetitus, nulla præcedente bona crisi, aut alio bono signo, postridie mortem prædicito, ut vidi in Mercatore ægrotante, non longe à Collegio Germanorum, in principio magnæ viæ Coronariorum, quæ desinit ad pontem Hadrianæum. Homines diù inappetentes in gravem morbum brevi incident.

Si post curatos morbos inapetentia remaneat, recidivam prædicito.

Igitur gravis est, & maxime suspecta in morbis inappetentia; Nulla alia bona signa me exhilarant, nisi conjuncta sint cum appetentia. Bonus appetitus, bonam viscerum naturalium œconomiam denotat, undè semper benè sperandum. Fateor expertus. Nec lubricus sis in promittendo curationem felici eventu, nisi fundamentum habeas in bona appetentia.

DE CAPITIS AFFECTIONIBUS IN ACUTIS.

§. I.

CApitis dolores fortes, & continui cum febre, siquidem lethalium signorum quid accesserit, perniciosi sunt valdè Si verò sine talibus signis dolor viginti dies transmiserit, & febris tenuerit, sanguinis è naribus eruptionem, aut abscessum ad partes infernas oportet expectare. Sanguinis tamen eruptio etiam in aliis doloribus expectanda; præsertim in Junioribus triginta quinque annorum; in Senibus verò puris eruptio. *Hippoc. lib. prænot. n.* 12.

Cephalalgiam tollit expurgatio per nares, aut sputa crassa, odores carentia. Quin etiam exoluit ulcusculorum ubertas, nonnumquam, & somnos, & alvi profluvium. *Hippoc. coac.* 13. de Cephalalgia. *Duretus*.

De Cephalalgia in acutis vide *Hippoc. Coacas in Dureto à fol.* 87. *ad fol.* 98. divine penè, ac utiliter.

Cephalagia veternosa ostentat aliquid convulsificum. *Hippoc. coac.* 16. *Duretus lib.* 2. *c.* 1.

In cephalalgia coma, & surditas de aures aliquid eructant. *Hippoc. progn.* 75. *Duretus fol.* 448.

Si dolor Capitis ante febrem invadat, atque sit gravis, continuus, & posteriorem capitis regionem occupat, periculum est, ne caput idiopathice laboret, ac per essentiam; si verò post aliquot, licèt breves ab incæpta febre, dies superveniat dolor, per consensum fit, idest febris symptoma est, & occupat partem capitis anteriorem, ut sæpè observavi. In summa gravis est, si statim cum febre incipiat, & quotidie crescat; vel in eodem gradu persistat.

Capitis dolore comatosi convulsionem minantur, & parotides. Alvi fluxus solvit eos, hæmorrhagiam præsagiunt. *Hipp.*

Comatosi cum alvi profluvio rubro, lethales. *Hippoc.*

Coma non turbulentum, sed placidum, licèt duraverit diù ebriorum instar non est malum, sed sedat, & arcet majora mala, delirium scilicet dolores capitis, & in pueris febrem. *Duretus*.

In morb's capitis indicium ad salutem vel ad mortem sumas ex urina, si alba sit, & tenuis malum: Salem morbosi, qui tinguntipsam, & causa morbi sunt, in capite detinentur, & morbum augent.

Alvus stricta semper exacerbat capitis morbos. Peluvia semper bona. Alvus lubrica bona. Ita ipse elapso anno 1702. 20. die Januarii ætatis nostræ ann. 33. post diuturnas assiduasque applicationes ad studia, & ad curandos ægros, horendo capitis dolore cum febre correptus sui. Usus nimius cocolatæ morbum forsan produxit. Binis purgantibus intra septimum exhibitis, applicatisque pediluviis quotidie, absque aliis remediis octava die liber à morbo evasit.

In faciei, & faucium morbis cauteria valdè juvant in Brachiis, Arteriotomia in capite secretum magnum in desperatis capitis, doloribus est, &c.

Hirudines ano applicatæ, capitis morbos sublevant: Sublevant & hypocondriorum mala ex acrimonia; impetu, & difficili circuitu sanguinis in eis.

Hippocrates in libro de morbis, mirè descripsit quamplures capitis morbos ab aliis Authoribus non descriptos, quos utile est videre.

Qui ab Apoplexia liberati, postea levi de causa, & sine occasione lacrymantur, ac mærent, malum hoc est, & recidivam vocat. Passus est id Senex in suburra, & Puer in foro Judæorum, atque alius in Boario.

Apoplexia Epilepsiæ superveniens certò mortem affert; Quod ex observatione Authorum, Vidi in ægro ad vicum veteris Templi Pacis in foro Romano, & prope ædem S. Bartholomæi Bergomensium ad Seminarium Romanum Soc. Jesu.

Potus nimius Caphè, capitis morbos producit, vigiliam, tremorem, calorem, &c. Duos vidi ex nimio Caphè abusu incidisse in tremorem brachiis, & debilitatem, statimque convaluisse, ejusdem potione prætermissa, nec nisi cum moderatione adhibita. Alter decumbebat apud sanctam Cæciliam trans Tyberin, Senex, & vir doctissimus: Alter propè Thermas Constantini sub Quirinali, Juvenis Doctus pariter, & eruditus. Cum de Caphè inciderit sermo, obiter moneo potionem Caphè, esse secretum infallibile ad tollendum capitis dolorem post meridianum; qui vitio stomachi male digerentis nonnullas post prandium

dium horas venit. Id in innumeris observavi ægrotantibus Romæ. Id in me ipso quotidie observo; Mihi enim ob assiduas cogitationes, nimiosque praxeos labores in ægris visitandis, & eorum omnium patientissimè describenda morborum Natura, ad amplificandam Praxim Medicam summoperè necessaria: cùm stomachus debilis valdè, sit, tribus post prandium horis, dolore capitis, gravitate, mœrore; vexari incipio, quæ quoniam à stomacho malè digerente fiunt, duos, vel tres Caphè ciathos haurio, & momento temporis, ac ferè ad miraculum, à malis prædictis me statim libero, Eodem tempore loco Caphè aliquando haurire soleos ciathos decoctionis Thè, vel Cocolatæ; sed non cum tanto profectu, qualem ab usu Caphè percipio. Caphè igitur ad morbos stomachi, & inde nata mala mirabile remedium est. Thè verò ad capitis morbos. Denique Cocolatæ usus, prout observatione didici, ad roborandam sanguinis massam, ejusque vim, tonum, & succum ejusdem nutritium deperditum restituendum, prostratos à coitu spiritus restaurandos maximoperè juvat; eodem tamen tempore stomachum quoque mirè confortat, adeò ut meritò Ambrosiæ nomen mereatur, sed si nimio cocolatæ potu quis abutatur, potissimùm præditus temperamento sanguineo, & inflammabili; quoniam cocolata sanguinem incrassat, forsan ratione oleosæ viscidæque naturæ fructus Cacao, & ipsum reddit circulationi ineptum; fiet, ut inde nascantur inflammationes viscerum, febres longæ messentericæ, apoplexiæ; quarum ingens nostris temporibus frequentia, forsan à nimia nascitur cocolata, sanguinem nimium incrassante, hinc ejus potatores pinguescunt, ut in pluribus observavi.

DE OBSERVATIONE OCULORUM IN ACUTIS.

§. I.

NUmquam ab ægro discedas in acutis, & in inflammatoriis, nisi oculos inspexeris; Quando illos à naturali statu mutatos videbis time semper, sicuti post opiatum in dyssentaria; post chinam chinæ in magno primarum viarum apparatu: Constricto in his casibus indebitè humore noxio, præcipitat æger, & præcipitii signa, oculi à naturali statu mutati, ostendunt.

Si oculi robusti non sint, mors imminet. *Hippoc. 2. epid. sect. 6.*

Oculi audaces, & fixi delirium minantur *6. epid. sect. 1.*

Si oculi lucem fugiant, aut involuntariè lacrymentur, aut distorquentur, aut præternaturali colore mutentur; malum. *Hippoc.*

Si oculis clausis, alba eorum portio appareat, quod non fiat ex alvi profluvio, aut delassatione, lethale. *Hippoc.*

Ut valent oculi, sic & homo. *Hippoc.*

Oculi societatis, & vicinitatis jure præ cæteris cerebri afflictionem denotant. *Duretus.*

Oculorum rubor in febre natus, diuturnam ventris molestiam denotat. *Hippoc. coac. 40.*

Hollerius ait oculorum ruborem esse signum corrupti Pulmonis, aut viscerum è directo, cerebri quoque, & ventriculi inflammati, fol. 1092. & 1096.

Oculos caligare, & obtenebrari in pectoris acutis morbis, lethale, ut præ cæteris observavi in Sene pulmoniaco apud S. Pantaleonem in Montibus in vico, qui ducit ad Amphitheatrum Flavium, vulgò Collosseum, & arcum triumphalem Constantini Magni.

DE DECUBITU ÆGRORUM.

§. I.

NUdare pedes, supinè, & ore aperto dormire, malum. *Hippoc.*

Malum si ad Pedes delabatur æger, & manus habeat nimium protensas; & quando elevantur à Medico, statim spontè concidunt, veluti semimortuæ, majus malum. Passi sunt id ægri prope S. Carolum Mediolanensium in via Flaminia. In vicinia Collegii Romani Societ. Jesu. Ad ædem S. Andreæ de Valle PP. Theatinorum; Demum alii prope ædes Theatri Pompei Magni in Campo Floræ, &c.

Erectum sedere velle in Acutis, malum: Pessimum in pulmonicis, pulmone inflammato; *Hippocrate docente*, quod frequenter verum expertus sum in Nosocomiis Italiæ, & in ægro prope Collegium Scotorum, & Hibernorum.

Facilè converti debet æger in lecto in acu-

acutis, si verò sibi gravis videatur, nec facilè ferat morbum, pessimum.

In decubitu, & respiratione potentiæ animalis vis elucet.

Gravitas totius Corporis pestifera.

At verò supinum jacere velle, & manus, & collum, atque crura extenta habere, minùs bonum. Si verò etiam pronus fiat, & de lecto ad pedes delabatur magis horrendum est. Si verò nudos quoque pedes habere comperiatur; nec admodum calidos, & manus, & collum, & crura inæqualiter disjecta, ac nuda, malum est, anxietatem significat. *Hippocrat. lib. prænot. 3.*

DE VOCE ET FACIE IN ACUTIS.

§. I.

IN magnis malis semper faciem inspice: si bona fuerit, & naturalis, semper benè spera, si mala malum.

Sed ut rectè procedas in mala facie, pete in æger ante, nimiùm vigillaverit, aut diarrhæam passus sit, aut famen, quæ singula mutationem faciei in pejus faciunt, quod si nihil horum fuerit, morti est proximus, si verò fuerit, minùs time. *Ex Hipp.*

Cuicumque hydropico ascitico facies derepentè plumbea evadit, mors ostia pulsat.

Facies nimis colorata, & præter rationem rubra, & succipiena, suspecta est ista bonitas, nam præsentis morbi sunt signum, aut futuri præsagium. Fit enim illa rubicunda facies ab humorum redundantia, & illorum quodam veluti strangulatu, præsertim circa pulmones.

Facies nimium colorata, & vultuosa, pessima, si frons contrahatur, phreneticum. *Hipp. coac.*

Rubores narium signa sunt ventris facile lubrici, signa quoque morbi Pulmonum aut jecoris, *ex Hipp. in coac.*

Aphonia in acutis, undecumque sit, brevi mors est. *Duretus.*

Post dolores magnos Aphonia; crudeli morte spasmi, aut convulsionis pereunt. *Hipp.*

Facies pulchra, succiplena, ac decora, quæ in febri non levi nullam ostendit remissionem, sed potiùs intensionem habet, aut certè manet eadem, ad diuturnitatem morbi apparet. *Duretus ex Hipp.*

Vox demissa cum virium resolutione in acutis pessima. *Hippoc.*

In chronicis morbis si facies naturalis sit, & boni coloris, numquam crede adesse obstructiones in visceribus, si mutata sit à naturali, id obstructionum signum, & turbatæ œconomiæ naturalis est.

Virium prostratio in acutis fit à quadam veluti paralysi universali; In principio signum est inebriati nervorum principii; In progressu, languidi, & effæti, & si ad pedes delabantur ægri, brevi mortem indicat, *ex Dureto.*

In magnis morbis optima facies, optimum, in parvis pessima, pessimum. *Hollerius coac. ex Hipq.*

Omnis rubor faciei, vel sanguinis copiam, vel internum phlegmonem, vel calidam intemperiem, vel visceris corruptionem denotat. Alvus dura esse solet iis, qui nimium facie rubent. *Iacotius coac.*

DE ABSCESSU ACUTORUM.

§. I.

SI morbus magno cum impetu feratur, supernè fieri solent abscessus ad collum, axillas, &c. si lentè procedat, & infra tendat in partibus infernis expecta: Pedes calidi, infernè fieri maximè abscessus significant: frigidi supernè, *Hipp. de humor.* In ægro decumbente ad Magnum ærarium Montis Pietatis ex parte Domus Peregrinorum Sanctissimæ Trinitatis Pontis Sixti, pedes per singulos dies febris, perpetuò frigidi abscessus venit circa 20. diem ad axillas, ex quo difficulter convaluit elapso Mense Aprilis. Die 14. ejusdem Mensis 1702. Barcinona Neapolim venit cùm quinque Navibus Philippus V. Dux Andegavensis, & Hispaniarum Rex, ad solandam pulcherrimam, totiusque Italiæ maximam syrenum Urbem, elapsi Septembris 1701. conjuratione, & civilis tumultu maximè afflictam, & magna postratam egestate. Carolus Cardinalis Barberinus 14. Maii 1702. Legatus à latere declaratus à Clemente Papa XI. Optimo Maximo, ad eumdem Regem Philippum, ex portu Anziate, Triremibus Pontificiis, Neapolim cum splendidissimo commeatu se contulit, ubi sua functus Legatione, ac paulò post

Rege Mediolanum perrecturo, supra triremibus suis, Romam iterum reversus est.

Boni abscessus, qui fiunt infernè, & longissimè à morbo, qui per effluxum foris fiunt, ut sanguinis è naribus, sudoris &c. Porrò, qui die critico, & cum levamine. Demum pro magnitudine morbi magna pars debet abscessum recipere, si parva fuerit pars, malum. Ita Nepti Jemeni apud Senem magnum in acuta, & magna febre abscessus factus est ad digitum, gangræna venit, & periit.

Abscessus Junioribus magis fiunt quàm senibus, ob facilem humorum decubitum.

DE RIGORE ACUTORUM.

§. I.

Triplex rigor est criticus, periodicus, & symptomaticus, sivè erraticus Dominatu morbi, quod benè tenendum in curatione acutorum.

Rigor bonus, & criticus est ille, qui cum urinæ pepasmo, sivè coctione significatur, quique solvit febrem, & symptomata mitigat, rigoremque sequitur sudor, vomitus, vel alia evacuatio. Malus contra, qui frequenter apparet, nam semel apparere debet, qui criticus est: malus quoque, si vires indè langueant, nam indicat Naturæ debilitatem, & frustraneum ejus conatum; malum enim est quod frustra movetur, siquidem raptum ad Caput facit, & Diaphragma.

Omnis rigor ferè semper in lumbis incipit primò, deindè per dorsum ad caput fertur; isque rigor à lumbis, ferè semper in febribus est. Si verò aliundè quis frigeat, ab abscessu latente rigebit. *Duretus*.

Rigor, qui antecedit urinæ suppressionem, & hæmorrhagiam, salutaris; qui verò iisdem succedit, lethalis. *Hippoc.*

Aliquando in febribus continuis frequens est rigorifera horrescentia, putent Medici, id fieri à latente abscessu. Sed falsò, nam producitur à magna humorum cachochimia, & apparatu, quæ à febrili calore in motum acta, dum hinc exindè ad exteriora discurrit, partes vendicando, horrorem facit. Omnes enim cachochimi, dum nimium incalescunt, horrent. Ita si cachochimus soli exponatur, paulò post horret, & febrit. *Ballonius*. Idem quoque Nos vidimus in quinquagenario ad Templum Jesu, & Mariæ PP. Discalceatorum S. Augustini in via Flaminia, & in Virgine, decumbente ad ædes Viri Eruditissimi, doctissimique Abbatis Pauli Stufæ nostri amicissimi in foro Agonali.

Niger vomitus mortem brevi denunciat, fitque ab exolutione, & resolutione viscerum. *Duretus*.

Nil paulum criticum. Ita exiguæ vomitiones biliosæ, malæ; potissimum si vigiliæ supervenerint; & si narium hæmorrhagia venerint, perniciosum. *Hipp.*

In meris vomitibus singultus superveniens mortiferus. *Hippocr.*

Quibus per febres, Rigor quotidie incidit ipsarum quoque diurna est discesio. *Duretus ex Hippoc.*

Quibus in febribus rigor accedit, febris solvitur. *Hipp. de Jud n.* 11. Et ideò quando in continuis benè tractatis, rigor apparere incipit, bonum est; nam significat morbum mutari, ejusque acutiem esse remissam, ut sepissimè observo in praxi mea.

Si crebrò rigor incidit, nec ulla febris discessio est, fractis jam ægri viribus, lethale. *Hipp.*

Rigor symptomatis, aut suppurationis internæ signum est, aut translationis materiæ in caput, aut principium Naturæ superatæ à morbo.

Rigores inanes, sivè qui frustra fiunt, translationem ad caput afferre solent symptomaticam Quod de rigoribus, idem de sudoribus dicendum. *Ballonius*.

Frequens horror in sanis, signum est cruditatis, aut cachochimiæ. In febribus verò, motus morbi; aut suppurationis in ea parte undè excitatur. *Jacotius*.

Rigor superveniens est signum criticum, ex quo patet moliri aliquid Naturam; neque enim frustra calor nativus, ita violenter agitatur *Jacotius*.

Qui sæpè perhorrescunt, ac multum sudant, difficulter sanantur. *Hipp. couc.* 13.

DE HYDROPE SICCO.

§. I.

Flatuosa ventris intumescentia, sivè siccus hydrops ventris, non gignitur à vapo-

vapore detento intra viscerum, & abdominis claustra, ut vulgus putat ignarum. Fibræ viscerum, & partium abdominis intentæ nimium, crispatæ, & exciccatæ, portentosum acquirunt elaterem; Undè ingens distentio solidi, sine ullo vapore subjecto: Et quando distensio multum augetur, magis, magisque liquidorum circulum impedit, hinc facilè sicco hydropi humidus succedit, & semper ante mortem ascites tympanitidi conjungitur. Fibras autem exiccat, crispat, convellit, materia acris, salina, piperina, mordicans hinc siccìditas, & distensio.

Ventositatem flatuosam solvit phlæbotomia. *Hipp.*

Flatus excitantur ab effervescentia acrium humorum, solidorum fibras irritantium: Qua de causa aucto in illis elatere, & intentis minimis illorum arcubus, intumescentia nascitur inanis, non verò vaporaria, ut hactenus creditum. Ideò sanatur per balnea; & humectantia. Hinc ait Hippocrates. *Alium flatus inducit propter spiritus intensionem.*

Hydrops siccus, sivè statuosus Hippocratis tunc dicitur, quando adest alvi siccitas cum fæcibus stercori caprino similibus: Nec non adsunt termina; & dolores magni circa umbilicum, & lumbos, febris sitis, tussis sicca. Pessima strangoria in hoc malo. Fit ab hectica intestinorum intemperie, sequitur alios morbos potissimùm acutos. Cathartica perniciosissima sunt. Usus nitratorum, Serum lactis, Lac Asininum, & generaliter omnia humectantia intus, forisque juvant.

In iis, qui sicco hydrope moriuntur, observantur glandulæ messenterii, aridæ, exiccatæ, & tabefactæ; undè causa mali ex Ballonio; quibus tormina, & circa umbilicum dolores fortes, qui nullis cedunt remediis, desinunt in siccum Hydropem ex *Hipp.*

Morbus est acutissimus, & difficillimus, citoque interemit; alvus, & urina statim supprimitur, & nihil magis perniciosius remediorum copia, & farragine.

DE ICTERO FLAVO.

§. I.

In tractatu nostro de experimentis infra traditis circa bilem nonnulla diximus de Icteritia ad praxim utilia.

De Ictero fatali vide *Hippocratem* 3. *mor. n.* 12. ubi absinthium, & anisum laudat.

De Ictero à dolore hepatis vehementissimo, v. Hippocratem *de int. affect. n.* 31.

De quatuor raris Icteri speciebus vide Hippocratem *de int. affect. nu.* 38. & 39. in quo cantharides cum vino, & melle per os exhibendas, laudat.

Pessimam Icteri speciem legas apud Hipp. *de diebus jud. n.* 7. & lege exitum.

In febri biliosa ante septimum cum rigore morbus Regius accedens, solvit febrem, si verò sine rigore accedat extra temporis occasiones, perniciosus. *Hippoc. de vict. acut. n.* 54.

In febribus ardentibus, si accedat morbus Regius, & singultus, quinto die, lethale. *Hippoc. de iud. n.* 8.

Icterici multum fœdati pereunt; Alba dejectio iis una seceditur. *Hipp. coac.* 38

Moriuntur icterici, nec umquam fędum colorem eluere possunt, qui vel à motu morbi, vel ab Hepatis inflammatione, aut scirro, vel à veneni potu, aut motu immisso, ita, colorantur, *Duretus fol.* 22.

Criticus, ac bonus icterus est, qui coctione indicatur, qui febris finem affert die critico, nec relinquit hypochondrii duritiem post se, & cum urinis, ac dejectionibus naturaliter coloratis existit.

Fernelius observavit in mortuis de repente, vel minimam bilis copiam in cysti fuisse, vel prorsus defecisse: Ipse paucam, sed nigerrimam ad instar attramenti in nonnullis observavi.

Icteri numquam spernendi, nam sub larva, ac persona Icteri, sæpè magni, periculosi, ac repentini morbi absconduntur; & sæpissimè moriuntur derepente Icterici, ut ait *Dodonæus*.

Icterus febri superveniens semper timendus, rarò enim sunt sine malignitate. Si sint signa coctionis, & appareat circa septimum, bonus est: Est enim criticus: si signa cruditatis, & sit circa quartum, malus; & symptomaticus; & si febris nō remittat lethalis, vel gravium morborum nuncius.

Hippocrates *de loc. in hom.* loquens de Ictero ait. *Medicamenta purgantia ne dato,*

to, ne corpus magis conturbes. Oportet verò vinum bibere generosum, sudare, laborare, lavari, & sumere quæ hominem reddunt rubicundum.

Hystericis, Calculosis, Colicis, & in fine intermittentium, facilè superveniunt Icteri. In cadavere Icterorum observatur, vel bilis viscida amurcæ similis, vel calculi, vel vessica fellis; Quod ad curationem probè tenere confert.

Si Icterus semel curatus denuò, ac sæpiùs recidivet, signum est infallibile oriri à calculo vessicæ fellis. Curati hi Icteri recidivant, incurabiles sunt, & mortem tandem inferunt; Qui calculo renum pereunt, circa finem convulsionibus, aut delirio pereunt, ut in nonnullis observavi.

Infantibus tertio, & quarto die à partu oritur Icterus, fitque ex retentione meconii in intestinis, undè etiam oriuntur eorum epilepsiæ.

Spiritus salis armoniaci acidus, quamplures sanavit Icteros. Absinthium ponticum jusculo coctum, mihi familiare in hoc malo. Item Fragaria, Centaureum minus, Carduus benedictus, Marrubium, Chelidonium majus pro mille sufficiant pomposis pharmacopæorum remediis. Paronichia folio rutaceo pro secreto laudatur à Boile. Guttæ aliquot succi cucumeris asinini, mixtæ cum paucolacte Mulieris, ac per nares tractæ, ferè incredibiliter per nares Icterum expurgant.

In curatione Icteri tota Medici Prudentia dirigi debet, in investigando, an pendeat à bile viscida, vappida, amurcosa, & inerti, circa Jecur impacta; an verò à bile acri, tenui, ignea, inflammabili; Pro quorum diversitate humorum, toto Cœlo diversa esse debet curatio. Qui benè judicat, benè curat; integritas judicii fons, & caput est benè medendi. Signa viscidæ sunt, lingua alba, humida, inappetentia extrema, debilitas virium, pauca, vel nulla febris, flatus ingentes post pastum: Causæ, quæ præcesserunt, & temperamentum, ad congerendas visciditates, aptę ad id esse debent.

Acris contra, tenuisque bilis signa sunt, sitis cum aliqua linguæ siccitate, ardor, calorque hypochondriorum, aliqua in pulsu mutatio, tensiones hypochondriorum, siccum temperamentum cum macie ægroti: Causæ, quæ præcesserunt, calidæ fuerunt: vina generosa, aromata, saccarata, &c.

Icterus à visciditate, & ab amurcosa bilis qualitate tartareis veluti prò secreto curatur, & aqua tecuccii, quæ salina est; si febris non adsit, dabis sequentem potionem.

℞ Tartari bonon. ℥ ſ. aquæ tetuccij ℥ VI. bull. ad tertias, solve, syr. flor. per sic ℥ iiij. & bibe, quando incipiet purgatio superbibe, more Medicorum Urbis partis vicibus totum ænophorum aquæ tetuccianæ tepidæ. Hoc idem remedium in calculo renum mihi familiare est cum profectu.

Si nimium fuerit amurcosa bilis circa jecor impacta, per duas, vel tres vices repeti poterit hæc purgatio alternis diebus. Deindè veniendum ad serum lactis cum marrubio bullitum, & singulo mane calidè dandum: Et si magna fuerit viscidæ, nigræque bilis copia, addi poterit cum sero in maceratione ʒ. 1. hellebori nigri præparati singulo mane, vel cochlear syr. cachetici Fernelij cum helleboro, qui syrupus magnorum est virium in chronicis; & demum omni bile hac methodo expurgata (hic primus curationis scopus prudentis Medici esse debet) ad chalibeata, & roborantia veniendum: Neque me fefellit unquam hæc methodus: Quod præ cæteris satis evidenter observavi in ægro ad Thermas Constantini in Quirinali, prope Basilicam sanctorum duodecim Apostolorum, Fratrum Conventualium S. Francisci; Quæ quidem antiqua Basilica cùm jam vetustate labasceret, & proxima esset ut corrueret, in splendidiorem, longeque magnificam extruitur formam, jactis hoc anno fundamentis, jactoque primo Lapide à Clemente PP. XI. Optimo Principe; & in ruderibus veteris Ecclesię à dextro Latere in Sacello Divi Antonii mense Augusti 1702. reperta sunt in magna marmorea Capsa, ossa magni Viri, & famæ immortalis Cardinalis Bessarionis Trapezuntii, quæ cùm Ipse viderem, ac manibus tractarem, ferè in lacrymas præ lætitia solvebar; Tanta namque sunt maximi hujus Viri in Dei Ecclesiam beneficia, & erga Rempublicam litterariam merita.

Quòd si Icterus pertinax fuerit, ob nimiam, ac pertinacem bilis amurcosam visciditatem, sequenti vino medicato utor, quod numquam me fellit, aut rarò.

℞ Chalibis limati petia ligati. ʒ. iiij. fol. senæ orient. mund. ʒ. XVI. epithimi incis. & rhabarb. elect. incis. an. ʒ. iij. ab-

sin-

Fœnichii pontici, centaurii minoris an. manip. ij. bacc. junip. contus. m. I. specierum trium santal. & spec. diarod. Abb. an. ℈. iiij. Vini albi veteris non admodum generosi lib. VII. macera biduo ad cineres fervidos, deindè cola per manicam Hippocratis, ut vinum optimè clarificetur, de quo capiat ℥. iiij. mane bihorio ante prandium per quindecim dies, aut pluries; singulis diebus, vel alternis; prout magis, vel minus purgaverit. Hoc vinum nostrum medicatum, maximè etiam confert in schirris, & obstructionibus viscerum, potissimùm, ubi viscìditas regnat, nec multa febris adest: Ut præ cæteris experta est Virgo in Via Julia ad Pontem Sixti: Ac etiam Senex Ictericus in eadem via propè novos Carceres; Quadragenarius apud S. Ludovicum Gallorum, idest apud Thermas Neronis; & Vidua Lienosa ad Collegium Picenum prope Theatrum, vulgò, *Tor di Nona*.

Contrario modo procedendum in Ictero, quando à tenui, acari, & inflammabili bile producitur, atque in fibris Jecoris, partiumque vicinarum oscillatoriam parit convulsionem. Utendum enim tunc erit radicibus temperatis, aperientibus, ut Fragarum, Graminis, Intibaceorum, &c. cum sero lactis bullitis. Destillata ex succis aperientibus, semicupia, potus hypochondriorum cum decoctis emollientium; Potiones aquarum acidularum, & hisce similia, quæ bilem diluunt, coercent, & viam ei prebent per urinam, aut secessum: Acidulas in Ictero à pluribus laudatas vidi Auctoribus; Iisdemque sanavit æger desperatus in foro Achilicæi Romani, prope Ecclesiam S. Eustachii, quæ cum vetustate jam caderet, diruta veteri à fundamentis hoc anno 1702. nova, splendidior, amplissimaque, construitur. Hoc eodem anno præsentis Mensis Novembris Philippus V. dux Andegavensis, Rex Hispaniarum, relicto Mediolano per Genuam cum magna classe reversus est in Hispaniam, maxima cum sui felicitate, suorumque populorum lætitia, ob res ab eodem præclarè gestas in Italia, &c.

Quibuscumq; in febribus ante septimum Icteri fiunt, malo sunt loco *Hipp. 6. Aphor. 42.*

Sic Hermocrates sexto Morbi die factus Ictericus tandem obiit; quod Heraclidi etiam contigisset ab Ictero sexti diei, nisi triplici evacuationis beneficio, scilicet Diarrheæ, vomitus, & hemorrhagiæ, morbum depulisset.

Icterus ante septimum diem insidiosus. At. 7. 9. 11. 14. proruptus salutaris, dum modò non adsint hypochondria indurata, sin autem adsint, anceps est. *Hipp. coac.* 127.

Icteri flavi multæ sunt causæ; prima, dirà veneni vis morsu, vel potione immissa; secunda morbi orgasmus, tertia Hepatis obstructio, inflammatio, schirrus, quæ tria duritatis nomine vocat Hippocrates. Semper tamen in omni Ictero bilis circa Jecur congestio, & circulus vitiosus supponendus est.

Alba stercorosa dejectio in Ictero, difficilis. *Hipp. coac.* 30.

Licèt ante septimum Icterus in febribus sit perniciosus, non vacat tamen periculo post septimum, quando signa coctionis non adsunt; Ideò ait Hippoc. *criticum* etiam esse. 7. 9. 11. 14. dummodò hypochondria dura non sint.

DE HEMORRHAGIA IN ACUTIS.

§. I.

Hypochondria dura, tumida, dolorosa, dant hemorrhagiam in supernis. *Hippoc.*

Sanguinis eruptiones è contrario malæ, ut Jecore affecto è sinistra nare. *Hippoc.*

Exigua sanguinis stillicidia omnia prava, in Acutis nil paucum criticum; prava sunt, nisi indicent futuram hemorrhagiam copiosam die critico, quod dignoscitur ex urinæ coctione eodem die stillicidii, *ex Hippoc.*

Rigor, qui post hemorrhagiam venit, quam jure Naturæ præcedere debet, ut bonus sit; signo, & causa funestus. Idem rigor si post urinæ suppressionem veniat, quam debet præcedere, funestus, *ex Hipp.*

In morbis longis exigua stillicidia supervenientia, lethalia.

Post nimias profusasque hemorrhagias, observate, quòd alvus officio suo non benè fungitur; & malæ fiunt digestiones, & alvi liquidiores.

Hemorrhagiæ quartanæ, seù quarti diei copiosæ, malæ; aut longi morbi indices sunt, nam quartus dies nullum ante se habet indicem-

In systrophe phlegmonica nobilium viscerum, hemorrhagia primis periodis prorupta, non rarò brevi solvit morbum *Duretus*.

Stillæ sanguinis quarta die, pessimæ. *Hipp.*

Parca sanguinis excretio cum malis signis mala; Id est si non appareat die indice, non adsit coctio in urina, nec die critico profusa hemorrhagia veniat. Bona est cum bonis signis, uti Metoni, cui quarta die stillæ. quinta verò sanguinis profusior evacuatio, judicatus est.

Sanguinis eruptio è naribus quartanas non solvit, neque morbos, qui per alvi egestionem sanari solent *Hipp. de jud. n.* 10.

Undecimo die sanguinis stillicidia difficilia, tùm aliàs; tùm si supestillaverint. *Hipp. l. prædic.*

Nullum sanguinis stillicidium in bono ducendum; etenim aut pravi indicii, aut omninò mortiferum existit. *Duretus*.

Larga sanguinis hemorrhagia à magnis morbis liberat, *ex Hipp. 2. epid.*

Febres ardentes in juvenibus, sanantur per hemorrhagiam; in Senibus per Dyssenteriam, *Duretus ex Hipp.*

Quibus ad surditatem, atque torporem seù universalem virium defectionem substillum accedit Narium, aliquid mali præsefert, profuerit autem his vomere, alvoque turbari. *Hipp. coac.* 9.

Qui statis temporibus sanguinem fundunt; si loco non profuderint, Epileptici moriuntur. *Hippoc. coac.* 20.

Si lateris morbo substillum sanguinis è naribus accedat, grave malum. *Hippcor. coac.* 43.

Pestifera est omnis, quæ non juvat hemorrhagia, *Duretus*; Nam labascit Natura, defraudata ibi, ubi levamen expectabat.

DE RARIS AFFECTIBUS JECORIS.

§. I.

Succedit primò examinandus vomitus ex Jecore; errant itaque, quia putant omnem sanguinem, vomitu ejectum venire è Pulmonibus. Venit à Jecore, Liene, Utero, Capite, & frequentissimè ex suppressione mensium, & tunc non est timendus; Nam Mulierculis familiaris est: signa quando venit ex hypochondriaci, potissimùm Jecore, sunt palpitatio hypochondrii, dolor, ardor, tensio; signa obstructionum, color subflavus viridis in facie, aut reliqua cuti palpitatio cæliacæ, aut umbilici: Vomunt sanguinem nigrum, non verò spumantem. Motus sanguinis ab hypochondrio venientis manifesto percipitur, & sursum ascendere manu percipitur, quòd in suo ægrotante observavit Ballonius; Juvenibus familiaris est hic exitus loco hæmorrhagiæ. In hujusmodi sanguinis vomitu ex Jecore, adstringentia non juvant: Sed primę viæ à nimia colluvie purgandæ, quæ visciditate sua obstructionem in vicinis locis pariendo, sanguinem ad superiora regurgitare faciunt; Purgandæ autem decoctis, seù apozematis aperientibus, & solventibus, cum tamarindis myrabolanis, &c. deindè chalybeatis perficienda curatio.

In sputo, & exitu sanguinis per os, ne dentur statim stringentia: Nam nisi priùs usu rerum melitarum, hordeatarum, abstergentium, purgaveris Pulmones eo sanguine, qui extravasatus est, & moram traxit in pulmonibus, in suppurationem desinet, ac phthisim.

Qui spuunt sanguinem nigrum, porosum adinstar spongiæ, iis pars aliqua sphacælo correpta est in pulmone, & omnes pereunt. *Dodoneus*.

Notabilis etiam est Jecoris abscessus; De eo optimè scribit Divinus Senex pluribus in locis. *Quibus usto Hepate prodit veluti amurca, funestum, in coac. Ab empiate Pulmonum seniores, ab Hepatis juniores, pereunt*. Hipp.

Doloris acerbitas, versa in gravitatem, lipothimia, febris noctu major, rigor de repentè citatus, qui ante non erat, sunt signa phimatis purulenti interni.

Suppurationes aliæ rumpuntur vigesimo, aliæ quadragesimo, aliæ sexagesimo; Bonum si foris pus exeat, malum si intus convertatur, ad viscera, tardiùs rumpitur in senibus, in debilibus, hyeme, & humore crasso regnante: quam si contrario modo se res habeat.

Si statim à ruptione abscessu febris discedit, vel mitescit, appetitus redit, pus est album, parum olens, alvus naturaliter secedit, brevi sanatur. Contra si contraria eveniant.

Vomicæ omnes, seu empyemata partium

tium cognoscuntur per rigores, & febres de novo supervenientes. Sola Pulmonis recondita est, & clanculum serpit absque dictis signis, imò tunc cognoscitur, quando repentè manifestata, hominem ad mortem brevi conducit, ut Villisius, & Tulpius præ cæteris hoc animadverterunt.

Abscessus ad Aures, & Pedes boni in vomica Pulmonum. *Hippoc.*

Modus cognoscendi empyema occultum pectoris, quando nulla de se dat indicia puris, rigoris, affecti lateris, traditur ab *Hippocrat. 3. de Morb.* his verbis. Colloca ægrum in firma sella. Fac ut alter ex humeris ipsum apprehendat, tu verò concute fortiter ægrum, & post concussionem aurem applica ad nuda latera ægroti, & vide ubi significationem dat; bonum esset in sinistro latere, nam dexteri lateris morbi sunt fortiores, quia dexteræ partes fortiores. At si præ crassitie humor non fluctuet, nec in actu concussionis strepitus ullus fit in pectore, verùm difficilis spiritus sit, pedes tument, & tussis vexat, dic pectus esse purè plenum, & tunc ure, & seca, ut pus exeat foris. *Hippocr. loc. cit.*

Dolores suræ, sivè cruris intolerabiles, nullis cedentes remediis, oriuntur à pure per partium spatia in crus ab Hepate vomicoso transmisso: *Bauhinus, & Hollerius* id observarunt.

De dolore Jecoris pernicioso solus disseꝛit senex magnus *de intern. affec.* his verbis. Dolor acutissimus in Jecore ad nothas costas humerum, & calviculam, suffocatio fortis; Dolet dum tangitur Iecur. Febris, rigor, & horror, vomitus bilis, color cutis sublividus. Cibi torquent, & urunt ventrem, progrediente morbo, remittunt, sed dolor de repente suffocat ægrum, potissimùm circa septimum diem, in quibus desinit morbus, & si eos effugerit sanatur. Balnea, lac, serum, & dieta sanant morbum.

Vulnera Hepatis semper lethalia vidit *Diemerbroeckius* ex Hippocrate, ob profusas hæmorrhagias, quæ læsis magnis vasis succedunt, nonnulli tamen sanata viderunt.

Jecoris inflammatio aliquando similis pleuritidi, & Medicos frequenter decipit similitudo. Differunt tamen, nam in Hepatide dolor infra est, nec ad costas spurias extenditur. Gravativus est, non pungitivus: respiratio non multum læditur, color faciei citrinus, tussis sicca sine sputo, pulsus non durus fæces liquidæ, & subcruente. Contraria fiunt in pleuritide.

Singultus hepatidi superveniens, lethalis *ex Hippoc.*

Si inflammatio Jecoris sit in parte gibba, urgent symptomata pleuritica. Si in ejus cava, stomachica urgent.

Si ex usu nitri fixi præparati, copiosa sequatur urina, bonum, in hepatide: Nitrata in hepatide, & omnibus inflammationibus ferè specifica sunt: Ideò serum lactis juvat in inflammationibus, quia abundat nitro plantarum elicito per peculiarem digestionem, ac veluti destillationem è plantis in Animalium visceribus.

Sicuti in omnibus inflammationibus perniciosa sunt purgantia, inflammationis causa, ita quoque in hepatide. Atsi apparatus maximus adsit pessimorum humorum in primis viis, tunc prudentiæ Medici remittitur, de purgante determinandi: Ne tamen purgans nimium turbet, & exagitet, uti facit, quando inflammatoria regnant accidentia: Tunc ergò deplere soleo vasa per sanguinis missionem, quæ viam sternit purganti, ut faciliùs solvat, & agat in humores sine impetu.

Qui quotidie scribendo vitam ducunt, vel lucri causa, aut litterariæ delectationis consuetudine, phthisici moriuntur, & phthisis incipit raucedine molesta, ac nullis cedente remediis, donec tandem ferè post annum phthisici moriuntur. Id in tribus observavi Romæ: an verùm in omnibus; & an continua scripsio disponit homines ad tabem? adhuc ignotum. Quotidiana tamen experientia certum est, studiis nimium applicatos, & scribendi studio deditos in phthisin facile desinire. Crediderim ipse sanguinem, & spiritus continua illa, nimiumque intenta mentis fatigatione vehementer excandefactos, in motum positos, agitatos, atque acres factos; cùm per venas jugulares brevi via à capite in pulmones ita calefactus, acrisque, & agitatus sanguis recirculat, ac depluit; eosdem acrimonia sua crispare statim, convellere, contrahere, exsiccare; quòd idem est, ac ad phthisim disponere. Nam prima phthiseos principia, & stamina à tussi incipiunt, pulmonum nempè indignatione, & incalescentia? Hæc autem incalescentia, & furor pendet à talis naturæ, san

ſanguine, ob mentem nimium intentam, continuoq; fatigatam accenſo, accriorique reddito, ac è capite brevi ductu per jugulares in pulmonum molem defluente, in quibus agitatæ mentis imprimit damna: atque hinc varii pulmonum morbi oriuntur in ſtudioſis.

DE RESPIRATIONE IN ACUTIS.

§. I.

Bonum eſt in acutis facilem habere reſpirationem: quando libertas eſt fluidis per amplam Pulmonum molem, ſemper confert ad bonam criſim.

Reſpiratio parva, & frequens, ſignum certum internæ inflammationis partium ſpirabilium: Magna, & rara delirii ſignum, aut convulſionis.

Reſpiratio parva, & rara ſignum futuræ mortis, *ex Dureto*.

Bona reſpiratio in Variolis, eſt unum ex optimis ſignis, licèt alia ſint gravia, ut centies obſervavi. Cum bona reſpiratione in Variolis ſemper benè ſpera: Non eſt ita perniciosa Diarrhæa in Variolis, quantum perniciosa eſt difficilis reſpiratio: Nam cum diarrhæis quotidie ſanatos video pueros varioloſos, quia per eas expurgatur morboſus, primarùm viarum fomes, pueris familiaris, qui occaſionem dare poteſt variolis, ut violentius erumpant, niſi diarrhæis tollatur: At quando difficilius reſpirant, & difficultas creſcit in dies, ſignum eſt variolas per Pulmones efflorescere, eoſque inflammare; Undè nihil aliud quam malè ſperandum, & pauci effugiunt, quia malignum variolarum fermentum creſcente in dies maligna oſcillatione, à variolis excitata in pulmonibus, non ad cutim deponitur, ſed omne depluit in Pulmones, ubi eſt oſcillatio, hinc malum irreparabile. Id præ cæteris obſervavi hac ætate anni 1702. in qua, ob nimias ſiccitates quatuor Menſium æſtatis regnarunt conſtitutiones variolarum in pueris ex quibus innumeri periere in Urbe, & qui cum Variolis confluentibus diarrhæam non habebant, ferè peribant. Regnaverunt pariter morbi acuti, eryſipelatoſi, & inflammatorii. Cauſam hujus anni ſiccitatum, dicunt Aſtrologi pendere à maxima conjunctione Martis Jovis, & Saturni in Ariete ſigno igneo, & ſicco, quæ fiet proximo menſe Januarii 1703. Ejuſdem conjunctionis cauſa in igneo ſigno, dicunt etiã Aſtrologi oriri præſentia dira bella, quibus poſt mortem Caroli II. Hiſpaniarum Regis, univerſa Europa terra, marique crudeliſſimè divexatur, & furibundus Mars depopulatur omnia, potiſſimùm verò infelicem Italiam; In qua Princeps Eugenius Sabaudus exercitus Cæſarei ſupremus Dux eſt; Vir expertus bello, Turcarumque terror memorabili contra eos obtenta victoria ad Tibiſcum, circa finem ultimi celebris, ac omni ætate memorandi belli Ungarici, atque Peloponeſiaci, quod quindecim ac pluribus annis magno cum Turcarum diſcrimine, Jactura ac dedecore perduravit. Vienna primum obſidione liberata.

Bonam autem reſpirationem valdè magnam vim habere ad ſalutem in omnibus acutis, putare convenit, qui cum febribus, & in quadraginta diebus judicantur. *Hippoc.lib.prænot.n.4.*

Spiritus magnus multos tempore durans, delirium ſignificat. *Hippoc. lib.prænot:n.4.*

Difficultas omnis reſpirandi, terrifica eſt, quando excuſationem non habet, aut perturbationis criticæ, aut criſis ipſius. Benè res eunt illius, qui in adverſa valetudine, & maximè cum incaluerit æſtu febrili, ſpiritum ducit ex facili. Et qui in libertate illa ſpirandi, unà cum doloris acerbiſſimi nobilium partium vacatione, & ſomni benignitate, interierit, Hippocrates vidit neminem. *Duretus in coac.fol.* 146.

Ut magna, & rara reſpiratio certiſſimum eſt delirii argumentum: ſic parva, & rara mortis jam jam futuræ. *Duretus fol.* 150.

Duplex eſt ſpirandi difficultas, quæ cum delirio affert ſalutis deſperationem, aut in auguſto ſpem eſſe denunciat, magna, rara, tardaque, parva, & rara; etenim voluntas eſt in vitio, quæ non excitatur, niſi à neceſſitate. *Idem l.c.fol.* 51.

Delirii proprium ſignum non tamen inſeparabile eſt magna, & rara reſpiratio: Nam ſola voluntas in vitio, eſt enim æger negligens ſui; undè niſi coactus, reſpirat. *Idem fol.* 149.

DE RA-

DE RARIS PULMONUM AFFECTIONIBUS.

§. I.

Diligentissimus fuit Hippocrates in investigandis morborum differentiis, & in suas classes describendis, quod in suis operibus magna cum admiratione observavi. Inter morbos Pulmonis notabilis est Pulmonia lethargica, ab eodem ita denominata, ait itaque ipse: *Pulmoniæ idem status, ac lethargi, qui lethargici evadunt, pectore suppurantur, ex Hippocrate in coac.* invadit itaque Pulmonia cum lethargo statim in ipso Morbi initio; Oritur à pituita putri, & viscida, Pulmones syderate, tussi tenet cum sopore, cùm moriturus est æger, liquescit Alvus, ut *in lib. de morb.* descripsit. Quare non est prospiciendum lethargo per cephalica, aut per spirituosa, spiritus animales nimium crassos ejusdemque Naturæ, alios humores crassos, viscidosque: ut vulgò loquuntur Medici dissolventia; sed per expectorantia, putrem lympham, ac viscidam, Pulmones syderantem, foris, educentia; quod cautè animadvertendum, sicuti nuper vidimus in Sene decumbente ad rudera veteris Ærarii in via quæ à foro Romano ducit ad viam novam Montium, versùs Suburram, & in Mercatore in Esquilliis, non longè à Basilica S Mariæ Majoris. Et in alio ad quatuor fontes via Quirinali, quæ desinit ad Portam Piam.

Pulmonum morbi in fine desinunt in soporosos affectus; sanguine enim è superioribus ad Pulmones morbo obsessos, difficillius recirculante, viis impeditis, hæret in cerebri mæandris, hinc sopor facilè accedit.

Sæpè moriuntur Pulmonici, gravissimis affecti accidentibus, & in cadavere nihil morbosi reperitur in pulmonibus, serum acre, in malignum, tenue, causa morbi est. Anima morbi sæpè consistit in minimo; in aura venefica, quæ cultrum eludit anatomicum. In siccis, adustis, & aridis temperamentis, id potissimùm contingit.

Hinc etiam oriuntur pleuritides siccæ, Asthmata sicca, Hydropes sicci flatulentæ, ad dolorosæ partium affectiones, & reliquæ hujus generis, in quibus non flatus causa mali est sed solidum Natura siccum, aridum, & violento præditum elatere, quod ab acri humore magis irritatum, vehementer oscillat, & oscillationibus istis, fluidorum circulum mille modis turbat; Hinc mille gravia nascuntur accidentia, ut animadvertimus fusè in libris de elatere, & morbis solidorum.

Considerabilis etiam est apud Hippocratem de *inter affect.* erysipelas Pulmonis. In Pulmonis erysipelate, vomitus adsunt aquosi, acidique humoris, frequens lypothimia, dolor acutus anteriora, & posteriora pectoris occupat, sitis ingens, æger respirando, nares aperit, veluti equus à cursu delassatus, & linguam foris exerit, veluti canis æstate, calefactus ab ardore solis; rubet faciæ, jactatio magna per lectum, septima die moritur, gravis est morbus, & pauci effugiunt mortem, *teste Hipp.*

Sequitur porrò periculosus Pulmonum morbus, qui dicitur catharrus suffocativus. Oritur hic catharrus præ cæteris à stagnatione, & coagulatione sanguinis repentina in Pulmonibus, & circa Præcordia, facta ob susceptum repentinum frigus, prævia sanguinis excandescentia à motu, igne, usu rerum calidarum, aut aliis, id genus causis, vel ob nimiam ingurgitationem cibi, potusque, ac rerum acidarum. In hoc Catharro adest gravedo, & dolor pectoris, spirandi difficultas: vox amputata, anxietas, tussis, stertor, pulsus rarus, tardus, spuma ex ore, &c.

Differt hic Catharrus ab Asthmate, nam ille fit cum maxima, ac deplorabili spirandi difficultatem, adest quoque in eo coryxa, capitis gravitas tussis ingens, sternutatio, & periculum suffocationis. Differt ab apoplexia, nam in illo ægerrimè spirat patiens, ita ut animam agere videatur. Contra in Apoplexia, & syncope vix dat indicia vitæ. Spuma oris fit ex impedito circuitu sanguinis circa pulmones, & indè impedito circuitu lymphæ in superioribus circa faciem, undè hæc foris exire cogitur in formam spumæ. Oritur itaque hic Catharrus à repentina stagnatione sanguinis circa cor, & pulmones, non verò à pituita depluente à capite, quòd affectum in hoc morbo crediderunt antiqui, sed falsò.

Præsentaneum remedium hujus morbi in paroxismo est repetita sanguis missio. Deindè sperma cæti, hyssopi aqua calida solutum, & pissitando calidissimè sumptum,

ptum, ferè ut linguam urat. Morbus est præceps, undè nisi statim mittatur sanguis, ille magis coagulatur, & stagnat, hinc perit occasio medendi; Itaque sanguis minuendus, coagulatio solvenda, & sudor blandus promovendus; hinc omnia ex floribus sambuci mirabilia, sunt liquor cornu cervi succinatus detur ad guttas quindecim, nam potenter solvit, dummodò detur quando non adest metus incipientis inflammationis, & præcessit jam phlebotomia, supra laudata, & misceatur cum aqua hyssopi decoctum bellidis, veronicæ, & alia pectoralia dentur calidissimè, Laudamus decoctum Carlinæ, hellenii, hederæ terrestris, tussillaginis; succus bellidis rubræ est potens remedium, solvens sanguinem congrumatum in Catharro suffocatius, ut plures laudant.

DE LUMBORUM AFFECTIONE IN ACUTIS.

§. I.

Quæ ex dolore Lumborum cientur hæmorrhagiæ, largæ, *Hippoc.coac.*3.

Quibus ex dolore Lumborum anadrome fit ad caput, fiunt torbidæ manus, cardialgiæ, auriumque flatus sonori, hæmorrhagiæ largæ, tum alvi profusè feruntur, ac mentes perturbatæ ut plurimum. *Hippocr. coac.* 4.

Quæ ex dolore dorsi principia morborum dicuntur, difficilia sunt. *Hippoc.coac.* 5. Diuturni circa Lumbos ac ilia, tum qui ad hypocondria prorepunt dolores cum febre: & cibi fastidio, si inde transierit fortis dolor ad caput, crudeliter convulsifico modo necat. *Hippoc.coac.* 13.

Lumborum dolor nulla ex causâ manifesta, crebrò revertens, signum est morbi terrifici. *Hippoc. coac.* 17.

Lumborum dolor cum comate anxio, pestiferus, *Hipp.coac.* 18.

Quibus Lumborum, & Lateris dolor, carens evidenti causa, Icterici fiunt, *Hipp. coac.* 20.

Dolorificum in Lumbis malum, quod prorepit ad hypochondria; cum febre, & cibi fastidio, neque transit ad caput undè crudeliter convulsifico modo necat, sed veluti aduncis unguibus viscera circumplectitur piscarii retis (quod *griphos* dicitur) modo; Icteros parit. *Duretus fol.* 201.

Similiter Lumborum anadrome facit hydropem, ut magni lienes; vitiorum item lumbarium communicatio cum mesaræo, mesocolo, intestini, hydropifica esse solet. *Duretus fol.* 329.

Dolorum per Lumbos oberrantium, cum & sine febre ad ischium transitus esse solet. *Hippoc. coac.* 25.

Quibus rectè valentibus hyeme frigus est circa Lumbos, atque gravitas levi de causa; tum alvus subsistit infera, & supra in officio est, convenienter iis vel ischias, vel renum dolor, vel stranguria fortè contingit. *Hippoc.coac.* 1.

Dolorifica in Lumbis, mala sanguifica *Hippoc.coac.* 2.

Dolores Lumborum in ischiadem, & hæmorrhoides facilè transeunt. *Duretus coac.* 2. & 12.

Lumborum dolores sine causa in acutis, terrifici. *Hipp.*

Cervicis dolor terrificus, pestiferus in delirantibus, *Hippoc.*

In longis morbis lethalibus dolor ani, idest tenesmodes, vel dyssentericus, mortiferus. *Hippoc.coac.*

Bonum si in morbis totum corpus sit æqualiter calidum. *Hippoc.*

Quibus in febribus alvus perpetuò liquida est, cura per fascias, & cerata calida iis applicata, ut pedes calidi permaneant, & si calidi sint, cura ne perfrigerentur ex præcepto, *Hippocratis*.

Frigus pedum morbos ventris, colicas, & hisce similia producit, ut sæpè observavi Bonum est ad longam vitam, & ad salubriter vivendum vitare frigus, & humiditatem in plantis pedum; inter has, & messenterium maximus est consensus, maximus quoque inter easdem, & caput, frigus pedum in colicam desinit; ut sæpè vidi, &c.

Quibus frigus in pedibus iis solet impetuosa humorum anadrome, sivè raptus fieri de loco in locum, in aures, caput, collum &c. *ex Dureto*.

Hippocrates *de diebus judic.* describit quemdam morbum delirum, vitio hepatis factum, in quo pedes perpetuò frigidi sunt. Quod benè notandum.

Scorbuticis, & hypocondriacis sæpè fiunt dolores Lumborum, qui calculum mentiuntur, sed calculus non est; rheumatismi species est, à sero acri, muriatico, hinc

hinc inde vagante dependens; pete ab ægro, si dixerit alias partes hujusmodi quoque dolore vexatas fuisse; dic lumborum dolorem esse à fluxione vagabundi humoris acris salini, non autem à calculo. Viola, serum lactis, lac coctum, lenes ex cassia purgationes in principio juvant. In progressu morbi, serum, cum scabiosa coctum, vel cum viperis recens mactatis, curationem perficiunt, & complent; promoto leniter sudore.

Lumborum dolor sine causa veniens, hæmorhoidum, vel mensium signum est.

In Lumbis aliquando afficitur musculus psoas, quandoque ren; musculi extranei, & frequenter messenterium; hunc lumborum dolorem vitio messenterii in aere Romano in ægris almæ Urbis frequentem, & valdè familiarem observavi. In hac Urbe nulli morbi tam copiosè regnant, quàm morbi messenterii ex repletione, congestioneque putris cacholiæ, crudorumque humorum in ejusdem glandulis pendentes, & quoniam messenterium forti ligamento alligatur Lumbis in medio eorum, nil mirum si messenteriu affectum, lumborum morbos mentiatur, Medicique decepti pro falso, Lumborum dolore, & eorumdem calore, præscriptis emulsionibus, & magna copia refrigerantium, messenterii pravos humores adaugent, magisque refermentant; hinc crescit, augeturque lumborum falsus dolor, ruuntque ægri in deterius: Ex longa alvi suppressione, vel alvo præter morem retardata, ex sapore linguæ mutato, levi inappetentia, gravitate totiùs corporis, quando certior redditus sum dolorem Lumborum à repletione messenterii pendere, clysteribus, & fomentationibus ventris, curationem incipio, deindè purgationibus absolvo, ita paucos post dies dolorem aufero; dolorem, quidem non lumbarem, sed verè messentericum, quod velim, ut semper præ oculis habeant Medici, ne decipiantur.

Mala lumborum dolorifica facilè transeunt in nephritica, & contra.

Abscessus, & supporatio renis tandem purè ad exteriora per anadromen communicatio, definit exteriùs inter musculos Lumborum, & datis de se signis exteriùs ferro aperiri poterit, & exitùs puri procurari. Monitum ex Duretò meo.

DE LUE VENEREA, ET MORBIS GLANDULARUM.

§. I.

Lues venerea, semel recepta in corpus difficulter postea deletur ejus caracter; adhibitis specificis mitescit, sed non extinguitur. Imò post triginta, & plures annos sub specie aliorum Morborum revivìscit, & Medicos decipit, causam morbi ordinariam putantes, cùm revera tamen ab excitato noviter venereo fermento dependeat.

Impotentia Veneris, ut plurimum pendet ab impotentia ʃ, & debilitate imaginationis, quacumque id de causa succedat, metu, pudore, judicii defectu, nimia applicatione ad studia, aut ad negotia, ex nativa stoliditate mentis, & reliquis id generis. Et qui forti imaginatione prædìti sunt, uti sunt, qui in arte sua supra cæteros excellunt, & præstant, ut plurimum luxuriosi, & ad venerem potentis observantur: eadem enim spiritum vis, & judicium acre reddit, & venerem potentiorem; nisi tamen vis corporis studio, & applicatione frangatur, quo in casu judicium acre cum Veneris jungitur impotentia.

Sicuti à nimio coitu, effuso nimium semine, tabes dorsalis fit in incontinentibus. Ita lumborum pinguedo nimia in continentibus ab eodem diù, nimiumque congesto circa lumbos; quod ad curationem morborum maximè confert præscire.

Qui gonorrhæa laborarunt in juventute, solent in senectute diro urinę ardore vexari.

Latentia ulscera intestini recti aliquando efficiunt ad venerem impotentiam, ob putrem auram à pure exalantem, & vasa semini inficientem, observavit *Henriq. ab Heer. 4. lib. obs.*

Nimius vini, & aquæ vitæ abusus impotentiam Veneris, paralises, tremores, aliosque capitis morbo parit, qui dimisso eodem, facilè solent sanari: Vidimus id in aulico Innocentii xii. Pon. M. qui magno brachii tremore ex abusu aquæ vitæ per plures menses laboravit, nec cessavit malum, nisi cessata ejus potione, potissimùm post mortem hujus Pontificis, quæ fuit 27. Septembris 1700. hora 3. Noctis, & proximo mense Novembris 1700. secu-

ta

ta est mors Caroli II. piissimi Hispaniarum Regis Cardinalibus in Conclavi existentibus pro novi Pontificis electione; quæ maxima cum celeritate omniumque Cardinalium votis, post habitum mortis dicti Regis Nuncium, successit 23. Novembris 1700. Roma tantæ mortis novitate nimium perterrita, & afflicta.

Ad talem aut hydropem multi deveniunt ex impotentia, Lac humanum potenter stimulat Venerem, undè pulchræ Mulieris ubera fugant impotentiam, ex precepto Etmulleri, aliorumque Medicorum.

Dolor fixus in medio pectoris diù perseverans, ac molestè, sine tussi, &c, signum est luis Gallicæ latentis multis ante annis ab ægris susceptæ, & hoc signo se solùm manifestantis.

Si debitis adhibitis remediis aliquis morbus minimè cedat, suspicari ritè poteris de lue gallica, & tunc antigallicis forsan cedet, ut sæpè observavi &c.

Aliqui timent serum lactis, & lac gallicis valdè emunctis, & emaciatis præscribere, quia ut putant acidum gallicum potenter hæc liquida coagulat, & majorem morbo occasionem præbet. Aliqui contrà libenter ea dant, absque ullo coagulationis metu. Quando antecedenti victu sudorifico, decoctis, stufa, Litu Mercurii, acidi gallici virulentia infracta, ac perdomita est, ægerque nimium emaciatus languet, ac debilis est; Ipse uti soleo sero lactis, salsato primum deindè lacte Asinæ simplici, vel salsato, cum fructu. Sed unusquisque suam consulat experientiam, quando de lacte dando tractatur.

In febri lenta cum doloribus vagis partium, macie, temperamento acri, & lue gallica furente, serum lactis ita præscribo magno cum profectu. ℞. Seri lact. optimè depur. lib. I. plus vel minùs; sals. paril. incis. contus. ℥. ii. circiter; macera per noctem in cineribus fervidis; manè adde coriand. præpar. parum bulliat, coletur, & bibat. Si corpus fuerit pinguiusculum addi possunt viperæ: alvus interea procuretur aperta per intervalla; sic fac, & proficies.

Acidum venereum virulentum sæpè intacta massa sanguinea, succum nutritivuum & lympham inquinat, indèque partes nerveas, & glandulosas, potissimùm narium, faucium, inguinum, invadit: & quoniam sanguis intactus à lue supponitur, nil mirum si observaveris tales gallicos vivaces, vegetos, facie rubicundos, ac veluti nullam interiùs habentes affectionem, ac proindè triunphantes de morbo, sed sine ratione, & falsò, nam morbum gerunt, & gerunt in lympha; humore viscido tardi motus, & per glandulas continuò transeunte: quæ singula multo difficilem reddunt curationem, & magis quàm si morbi sedes in ipso fuerit sanguine, &c.

Morbi lymphæ, sunt curatu difficillimi, & levi de causa in schirrhos, inflammationes, & incurabilem desinunt hecticam: lympham enim sepè in glandulis ab acido aliquo concretam, difficilè est postea in motum restituere, & una ex glandulis tali modo affecta, statim, ac facilè trahit aliàs in consensum, & magnis morbis magnam statim præbent occasionem. Si nimium in grandularum morbis siccaveris; malum: si nimium humectaveris, malum; per intervalla itaque diluendum, humectandum, ad alvi vias, vel sudorem ducendum, & cum prudentia exsiccandum: nimia enim exsiccatio glandulas reddit schirrhosas, undè magna opus est prudentia, & cautione. In repletione glandularum, humectandum, ac diluendum, & quæ diluta sunt statim purgantibus foris educenda; vel si indicatio sit, etiam sudoriferis; in hoc curationis summa consistit.

Si membrum aliquod paralysi laboret vitio luis gallicæ, litus mercurii conferre maximè poterit ad eam solvendam, licèt Mercurius inimicus sit Nervis; Id uno observavi in ægro feliciter propè magnum Palatium Oratoris Veneti, in principio veteris Vię Flaminiæ, ubi desinit vicus Marforii, idque observavi ex pręcepto Herculis Saxoniæ, *capite de Paralysi*, qui omnium meliùs de Gallica lue Patavii scripsit.

Lves Gallica longa mora in parte aliqua debilitat tonum illius, eamque reddit flaccidiorem. Ita vidi Virum ex longa gonorrhæa impotentem redditum ad coitum, & alium ex ulcere circa pudenda, pariter redditum impotentem.

Pro varietate conditionis, & status personarum lues gallica variis in locis sedem figit, eosque præ aliis vehementiùs molestat. Ita Bajuli, ac Plebei victum labore quæritantes, quoniam articulos continuò

labo-

labore nimium habent debilitatos, si gallica coripiantur lue, præcipuam in articulis sedem figit, utpotè partibus in hoc hominum genere maximè debilitatis, undè doloribus articulorum, motus impotentia, similibusque articulorum morbis maximè afficiuntur; Viris litteratis, ac studiosis, cum caput longo studio debilitatum sit, adveniente lue gallica, in capite præ ceteris sedem ponit, capitisque morbos gallicos continuò affert; Musici ob exercitatos cantu pulmones, & ob id nimium laxatos, lue gallica circa pulmones perpetuò ludente divexantur. Mulierculæ verò, atque etiam Matronæ ob vitam sedentaneam, atque otiosam, congestis circa messenterium crudis, viscidisque succis, laxatoque longa ibidèm mora messenterii tono, in illis lues gallica locum sibi figit in prima regione, vexanturque semper hujusmodi otiosè, atque opipare viventes gentes, cruditatibus, obstructionibus, inapetentia, pallore vultus, hectica mesenterica, tabe, hydrope, & similibus ex luè gallica, Ita de reliquis hominum gradibus discurras; Hocque nostrum monitum ante oculos præ cæteris habendum, cùm ad gallicos curandos vocamur, magnam enim lucem affert benè describendis remediis, ut sepè observavimus; dictam enim ob causam aliquibus prescribenda sunt remedia antigallica forma sicca, aliis humida, nonnullis sudorifera in stusa sicca juvant, nonnullis contra, nocent; & juvant contrà; lenes decoctiones sudoriferæ, & balnea tepida, hos sanant mercurialia potentia, alios vehementiùs affligunt, sicque de aliis discurrendum antigallicis.

Dantur dolores lateris, ex lue gallica, qui solo sanatur mercurii litu, & decocto lignorum, noctu viget, consuetis remediis non cedunt, undè ad cachoetiam alicujus reconditi humoris recurrendum, & debitis cachoetiæ remediis occurrendum.

Ulcera, & vulnera licèt levissima, in gallicis difficulter curantur, & facilè corrumpuntur.

Radix bardanæ à pluribus doctissimis viris pro magno secreto habetur ab curandam luem gallicam.

Qui uncti sunt Mercurio per longum tempus febre non corripiuntur certa Poterii experientia. Et qui laborant in Mercurii Fodinis, raro, aut numquàm febricitant, ex certa Domini Etmulleri practici præstantissimi observatione, & inter recenciores Practicos prudentissimi; quà de causa hortamur Juvenes, ut semper illum habeant præ manibus; profectò enim medullam Veterum, novorumque Practicorum continet, & formulas satis utiles remediorum proponit.

Luis Venereæ alexiterium censetur hydrargirosis, benigniora tamen remedia primum sunt invocanda: Lues Gallica, struma, & elphas, aliquid habent cognatum. Tres has hydras unus alexicacos Harcules, hydrargirosis vincit, & opprimit, optimo Ballonio meo docente. Acutissima luis gallicæ spicula frangunt debile omnium remediorum rete; franguntur tamen ipsa à forti rete, & alchali nobilissimo Mercurii.

Si ægroti corpus repletum sit viscidis, crassis, ac pituitosis, humoribus, cave ne dederis Mercurium intus, vel extrà, nisi priùs visciditates illas solveris, præparaveris, & repetitis purgationibus eduxeris; aliàs enim, occultatus in visciditatibus illis Mercurius: paulò post refermentescentibus humoribus, & in motum actis, gravia parit accidentia, caries ossium, atrophias, glandularum tumores, tremores, continuam salivationem, &c.

Lues gallica inter morbos contagiosos recensetur; coitu, lactatione, osculatione labiorum ulceratorum, decubitu in eodem lecto communicatur. Et si cum gallica Muliere concubueris; licèt post concubitum bubones, gonorrhæa, & id similia non apparuerint; non perindè tamen credas tibi luem non esse communicatam: nam ob fluidorum, solidorumque robur pellitur eadem à partibus, retunditurque, sed semel partium dictarum tono relaxato, lues diù in iisdem latens, redintegratis ueluti uiribus, tandem se manifestat, & parata strage tyrannidem exercet; bonum est igitur Venerem semper fugere, sed magis Venerem impuram. Venus eneruat corpus immoderata, moderata verò, ut Celsus ait, exhilarat.

Pro uarietate complexionum, ac temperamentorum uaria forma, & modo antigallica præscribenda sunt remedia, aliis forma sicca, aliis humida, aliis Mercurius, aliis contrà salsf. radix: stusa, balneatio quoque aqua tepida; idest mane sudatorium in stusa, uesperi balneatio in tepida.

Aliquan-

Aliquando balneatio sola, vel sudatiuncula more meo facta supra parvam sediolam, excepto bullientis aquæ, quæ sub sediola est, vapore à corpore nudo supra eadem sedente, & linteis abvoluto; Denique prout æger emaciatus fuerit, vel pinguiusculus, decoctiones præscribendæ, vel copiose ad morem aquarum Thermalium, vel parcæ, in forma ordinarii decocti sudoriferi, &c. familiaris mihi est sequens Decoctio in valdè emaciatis, tabidis, & hectica gallica jam correptis.

℞ Sals. paril. & lig. visc. querc. incis. & contus. an ℥. iiij. s. aquæ fontis libras xxxx. infunde in vase terreo vitreato super cineres calidos p. 24. horas: tunc adde antimon. crudi, & pumis. crud. contus. in petia seorsim ligatorum, secundùm artem an. ℥. iij. s. bulliant. ad tertias, in fine addas cinam. contus. ℥. s. coletur. Ex residuis fiat secunda decoctio, cum eadem aquæ quantitate, eodemque modo, ac prima. Utatur hujusmodi decoctione patiens Gallicus loco vinii in prandio, & cœna. Nec non hauriat. ℥ xij. plus, vel minùs mane, jejunio stomacho, & totidem vesperi, nonnullis ante cœnam horis, calidè, vel frigidè pro ratione roboris, vel debilitatis stomachi. Ante usum hujus decoctionis purgetur patiens, & singulis decem diebus, quibus decoctionem haurit, sumat vesperi ante cœnam lenę aliquod laxativum ad reserandas primas vias ab impuritatibus, quæ ibidem congeri possent ex longo morbo; Per triginta. vel quadraginta dies circiter bibenda est decoctio, deindè relinquenda, & si velis circa finem alia quoq; purgatio instituenda ad educendas omnimodè domiti jam morbi reliquias.

Occasione luis Venereæ plura dicenda mihi essent de Gonorrhæa gallica, & de certis, experitissimisque ad eam debellandam remediis, quæ mihi familiaria sunt in ægris meis, quæque apud me pro secreto conservo; nec non de Ulceribus gallicis penis, pro quibus rite, citoque curandis, plura habeo remedia summoperè proficua. Sed de his omnibus fusè suo tempore dicemus.

§. I.

DE COLICA.

IN Colica biliosa succedit frequenter aphonia, & vox rauca, & per totum ferè morbi decursum durat hæc vox rauca in febribus à bile ortis apparere quoque solet, undè numerari poterit diagnostica morborum à bile, sivè à salino sulphureis, & adustis massæ sanguineæ particulis.

In Colica pertinaci si sudor copiosus, & universalis superveniat, labefactatis, & resolutis viribus, brevi paralysim expectato.

In ea Colica, in qua inæqualis distensio, & adstrictio ventris, rigidorumque musculorum contractio adsint, denotant nervos potiùs, quàm intestina in eadem affici.

Nihil facilius colicæ supervenit, quàm paralysis; cave igitur ne opiata copiosiùs in ea exhibeas, solet enim post opiata magnus sudor supervenire, & exindè paralysis.

Antidotum colicæ est camomilla à quacumque demùm causa oriatur; multò magis si antè ejusdem usum, sudoriferum ex corn. c. philos. stibiodiaphor. & unicornu pulv. propinetur.

Quando opiatis uteris in colica semper adde castoreum, nam, & opii narcosim corrigit, & doloribus medetur.

Sequentes pilulæ experitissimæ mihi sunt in colica ex viscidi tate, crassitie, & morbosa ciborum, aut humorum aciditate in primis viis *℞ Rutæ pulver. & sal. gemmæ an qu. u. mellis dispumati qu. s.* ut fiat massa &c.

Sequens pulvis sit quoque tibi in secretis. *℞ Pulveris fol. ficus silvestris in terra, non in muro nati dragm. ij: fol. ultim. pulv.* ∋. I. misce, & detur cum brodio, statim enim sedabit dolorem. Hic idem pulvis vino albo sumptus specificus est in sedandis doloribus nephreticis, dosis tamen fol. ultimi superare debet dosin foliorum ficus, contra. verò in colica.

In colica convulsiva pertinaci, & spasmodicis doloribus ventris ab acri, & erodente materia productis, præsertim si aderit sitis, linguę ariditas, & calor universalis irritis aliis remediis, præstantius non inveni, quàm secare venam brachii, & exindè diluens anodynum camomilla prę cæteris alteratum præscribere: post sanguinem missum sæpè vidimus dolores veluti

luti in ovo suffocatos, injecta enemata, ob spasmodicam fibrarum intestinarium cōtra ctiorem intus retenta, statim solvi, &c. Hinc arridet illud Spigelii observatum; is in dissectis semitertiana extinctorum cadaveribus, qui antea immani ventris dolore, quasi colica excruciati fuerant, intestina inflammata, & erysipelatosa detexit; quibus in casibus phlebotomiam omittere, eique purgationem, ut vulgò solent substituere nefas esset.

Dolor colicus ferè semper mitescit in semicupio, ideò in doloris pertinacia utere semicupio.

Dolores ventris à deambulatione nudis pedibus super frigidum pavimentum facta appositis lateribus calidis plantis pedum statim sanantur, crescente namque calore in pedibus, minuitur sensim dolor in ventre.

Arcanum quemdam, ac inexplicabilem consensum observavimus inter morbos ventris, & morbos cutis. Dolorem colicum vidimus mutatum in arthriticum; & è contrà dolores arthriticos per supervenientem collicam, aut diarrhæam, solutos; Hinc quadrat illud Hippocratis: Alvi laxitas, cutis densitas, cutis raritas, alvi densitas. Ideò observamus in praxi, quòd diuturnæ diarrheę irritis aliis per diaphoretica promptissimè sanari soleant.

Excrementa non retineri, dolorem locum mutare, nec non, & intermittere, salutem brevi promittunt.

Dolor colicus quandoque transit in abscessum, quandoque in hydropem.

Post fœcum, vel flatuum emissionem, si dolor remittat, bonum, licèt redeat affectus. In colica cum vomitu, sudore frigido, &c. Irritis aliis tinctura succini, & pręsentem morbum sanat, & præcavet à futuro.

Ante usum opiati semper enema iniicias. Diaphoretica cum opiatis mixta felicissima sunt in colicis. Male prospicies tuis ægrotantibus, nisi rectè distinxeris colicam humoralem à convulsiva.

Pectori, & intestinis omnia frigida sunt inimica: caveas igitur ab eis in talium partium affectionibus.

Colica habitualis, & endemica à vini acido præsertim oriunda, solis sanatur sudoriferis: vesperi tamen inetrposito anodyno remedio; mihi usualis est pilula ex diascordio, fracast. & confect. alcherm. vel hiacinth. &c.

Pilulæ Matthæi, vulgò in Anglia dictæ StarKii, in omnibus doloribus tùm internarum, tùm externarum partium incredibilem prorsùs afferunt utilitatem: in doloribus gallicis intermiscere eisdem soleo mercurium dulcem, & gumm. lign. sancti, superbibendo decoctum nostrum antivenereum: earum descriptionem vide in pharmacopea Viri Doctissimi Georgii Batæi Archiatri Regis Angliæ.

Purgantia quandoque benè cedunt in colica, præsertim si nulli adsint vomitus, & febris, denique in forma liquida. Ipse uti soleo pulvere Cornachini usque ad drachim. I. & eidem super bibendum impero brodium flor. chamomil. alteratum, &c.

Cum dolor colicus fixus est, & febris adest, & in abscessum terminare solet, non ita si mutatur de loco in locum.

DE PHRENINIDE.

§. I.

IN aere Romano per adhibita Phreniticis vessicantia plures vidimus morruos, quàm sanatos, magisque nocuisse, quàm profuisse; cæterum longiorem usum tres hæc magni momenti meretur.

In eodem aere observavimus vessicantia Mulieribus delirantibus admota profuisse magis, quàm Viris, & plures sanatas esse.

Dum imminet delirium, vel jam factum est, loco vessicantium secare soleo venam pedis, vel salvatellam in alterutra manuum, & exindè diluentia ex seminibus frigidis, melon. &c. præscribo brevique jugulatum vidimus delirium.

Lingua nigra in acutis ferè semper post se trahit delirium.

Delirantibus cum febre acuta, lingua arida, & indiciis magnæ viscerum inflammationis, si applicentur vessicantia, omnes ferè in pejus ruunt. & magna ex parte moriuntur convulsi: Iisdemècontra si venam frontis, vel brachii secandam imperaveris, & exindè longa dederis diluentia facilimè sanabuntur, qua de re vide plura in tract. nostro de usu, & abusu vessicantium.

In delirio si supetveniat alui fluxus, præsertim morbo, ad coctionem tendente soluit illud: sæpiusque uidimus ægros deliros, inquietos, & anxios diarrhæa super-

superveniente sequenti die in meliùs abiisse.

Cum igitur observaverim pluries alvi fluxum solvisse delirium, ideò natura docente, proficuum non semel expertus sum pulverem cornachini, superhibendo eidem longa diluentia ex decoct. hordie. corn. c. limati sal. prunell. aliisque dulcificantibus, præcipuè si nimiùs viscerum ardor adsit, suspicio inflammationis.

Malum si phrenitis mutetur in lethargum, non ità si lethargus in phrenitidem.

Febres ardentes semper habent urinas tenues, & coloratas; hinc si tales urinæ fiant albidiores, tenuoresque, & adsint vigiliæ, oculorum perturbatio, lingua balbutiens, &c. prognosticare poteris brevi futurum delirium.

Urinæ subjugales, idest crassæ, & turbidę, in acutis morbis, ferè semper morbos capitis post se trahunt: Ideò si apparentibus illis æger in somnum propendeat, pulsus sint parvi, & similia coaguli signa aderint, futurum lethargum infallibiliter prognosticato Adstantibus: Si verò cum talibus urinis vigiliæ sæviant; dolores capitis, linguæ aridæ, & ardorem viscerum, prognosticato brevi delirium, ut nos pluries fecimus in Xenodochiis per Italiam.

Blandiora acida, & pulveres cinnabarini cum emulsionibus inter interna remedia, omne ferunt punctum in phrenitide ex præcepto Valschmidii.

Multi dementes, & Maniaci sanati fuerunt, demergendos eos in aquam; eadem methodo, qua merguntur Hydrophobici, quorum unica curatio est repetita in aquam immersio. methodum hanc sanandi mente captos, in Anglia expertus est dominus Robertson maxima felicitate; ut testatur Mercurius Helmontii filius *tract. de homine* §. 29.

DE ASTHEMATE.

§. I.

Nisi rectè distinxeris Asthma convulsivum ab humorali, numquam ex voto succedet curatio.

Si difficulter spiraverit venam brachii tundito, etiamsi hydrope laboraverit *Hipp. epidem.*

Si quis vesperi hora somni, sed præcipuè post tres, aut quatuor horas somno impensas de repente expergiscatur ingenti asthmate, sivè suffocatione correptus, atque fenestras aperiat; liberumque aerem desideret, prò certo habeto illum hydrope pectoris laborare, multò magis si pedes, aut manus tumere cœperint, cum faciei à nativo colore recessu, & præ cæteris si accedat torpor, seu incipiens brachii paralysis; Hujusmodi brachii torporem in aliis quoque pulmonum morbis præsertim peripneumonia observamus. Asthmate laborantibus si pleuritis, vel peripneumonia supervenerint, ferè semper moriuntur.

Asthmaticis dysuria superveniens bonum, cessante de repente dissuria, denuò asthmate corripiuntur. Exindè magis confirmatur, quod pluries adnotavimus, nempè in morbis pectoris, semper ducendum esse ad vias urinæ, natura id monstrante; nec non magnum consensum esse inter tibias, & pectus, pudenda, & pectus, morbosque harum partium ad invicem commutari.

Diuretica ex salibus lixivialibus, & acidis parata in morbis pectoris non edeò tuta sunt, nam tussim movent, & morbum exasperant contra pulvis mille pedum therebintinata, balsamum peruvanum, decoct. radic. aperient. syr. de althæa Fernel &c urinam potenter movent, nec tenellis pulmonum membranulis infensa sunt.

Asthmaticis si apostemata excitentur in cruribus, forsan solventur morbus Rhases. Ideò juvant cauteria in tibiis.

Accessiones Asthmatis frequentiores sunt cœlo frigido, & humido præcipuè inter crapulandum.

Asthma vel à Parentibus, vel ab intemperantia vitæ succedit.

Asthma in senibus perdurat usque ad mortem, & quandoque in aliis.

Asthma frequentiùs invadit obæsos, & otio marcescentes.

Asthma quandoque in pulmonis inflammationem transit, cautus igitur sis in usu remediorum nimis volatilium; per hæc enim in tenuibus pulmonum membranulis & magno sanguinis gurgite continuò affluentibus, faciliter inflammationem produces.

Asthmata vehementia quandoque in imminens mortis periculum conjiciunt ægrotum; à mortę liberat phlebotomia citissimè

me instituta, si necessitas urgeat repetita, aut eodem tempore in ambobus brachiis imperata: nec non sperma cæti à scr. 1. ad dragm. 1. in jusculo valdè calido dissolutum, post quæ liberior evadit respiratio: sperma cæti tamen in eo asthmate mira præstat, quod vulgò pituitosum, & humorale dicunt.

Si cum Asthmate repletionis, vel catharri citò dissolventis, vel dissoluti adsit tussis humida, & subitò cesset, vel sputum minuatur, remanente spirandi difficultate, mors ostia pulsat. Valescus de Taranta, &c.

Appendix de Asthmate.

PUlsus inæqualis familiaris est Pulmonum morbis quamplurimis.

Morbi ad crura, & pudenda solvunt Asthmata; tument pedes asthmate cessante.

Si parcius fluat urina, hydropem præsagias in morbis pectoris: sicut notavimus in ægra prope magnum Ærarium ingentis Nosocomii sancti Spiritus ad Molem Pontis Hadrianæi 30. Novembris 1700. qua die consecratus fuit uti Episcopus, Pontifex Optimus Maximus Clemens XI. in Basilica Vaticana à Cardinali Bullioni sacri Decano Collegii, Viro piissimo, ac integerrimo, magna tunc Populi ad novitatem consecrandi Pontificis concurrente frequentia.

Ex scabie retropulsa si asthma fiat, cum scabioso dormiendum est, ut scabies revocetur vel urticis cedenda cutis.

In paroxismo sperma cæti cum aqua hyssopi, vel brodio fervido solvit. Omnia fervide summas, ut citiùs solvas.

Vomitoria juvant in Astmate humorali, & stomachico, quia ea concussione è pulmonibus ejiciuntur visciditates, & è stomachi parietibus eædemmet eraduntur: Sal vitrioli in hoc casu antecellit; detur à ℈ 1. ad ʒ. 1 plus, vel minus pro ratione ætatis, temperamenti, & virium cum ℥. VI. aq. hordei, vel jusculi: Repetitis enim vomitionibus salubri hoc sale (quem etiam pro emetico præscribo, & pro magno antiepileptico in epilepsia puerorum; ex stomacho, & cruditatum infarctu in primis viis, undè semper convulsionum origo in pueris) factis, mundatur stomachus ab impuritatibus succussisque hac ratione pulmonibus: Iidem pariter brevi liberantur à morbo.

Magnam asthmatum humoralium; crudorumque partem à stomacho pendere observavi. Hinc uti soleo per intervalla, pilulis de hiera cum agarico, cum dosi Diatartari Petri Castelli, ad expurgandum stomachum; & singulo mane cochlear oximellis scillitici dulcoratum cum exigua dosi succi malorum appiorum dulcium, superbibendo jusculum circoreatum cum pauco ligno sassofraff. cocto, vel ligno aloes ad gr. VI. mundato stomacho ad præservandum à novis insultibus, potio nostra ex decoctione lignis Carabacii stomachica quotidie danda, vel species Diarrhoe. Abb. vel pulvis stomac. Querc. Romæ, & in Italia hæc remedia conferunt in nostris ægris. Parcat itaque insulsus ille Aquilonaris Medicis Italis, si Remediis chimicis, ut ipse vellet, non utuntur in morbis singulis: Nam Clima calidum Italiæ; stomachus debilis Italorum, & ratio vivendi Italorum toto cœlo diversa ab illa septentrionalium, remedia è mineralibus non patitur, sed è Vegetabilibus, & Animalibus; Chimiam tamen non ideò spernimus; sed laudamus, & ad sidera extollimus. Batavos illustres Viros, & de re litteralia, ac de re medica maximè meritos, maximo honore prosequimur eorumque splendidas, ac celebres Academias valdè admiramur: sed insulsos, ac temerariè inter ipsos scribentes contemnimus, & floccifacimus.

Gummi ammoniacum, oximel scilliticum, sperma cæti, & Julep. Tabaci, quatuor sunt, quæ in Asthmate humorali, & stomachico cæteris omnibus mirè antecellunt.

In desperata visciditate humorum pulmonibus impactorum, maximè tibi laudo Julep. Tabaci. ℞. Iulep. Tabaci ʒ. ij. syr. de althæa simplici ℥. ij. m. syrupus de althæa addatur magis, vel minus ad corrigendam summam nauseam Tabaci, & acrimoniam, ne nimium agitet pulmones: Quare dulcoretur julep. Tabaci ad arbitrium Medici, & dentur per diem aliquot coclearia, superbibendo jusculum alteratum cum herbis pectoralibus hedera terr. Veronica, scabiosa, &c. & mirè proficiet, sicuti observavi inter cæteros in nobili Muliere ægrotante propè Theatrum, ac Templum Pacis, non longè à foro Agonali, nunc Navona.

Cauteria in tibiis conferre solent in gra-

vibus pectoris morbis, juxta illud Divini Senis. *Abscessus ad crura in morbis pectoris, boni*.

Aliquando tantus est visciditatum apparatus in primis viis, & in pulmonibus, ut impossibile sit expectorantibus eas solvere, nisi per purgans aliquod pectorale, ac specificum pectori, via sternatur iisdem. Quare pro magno secreto in similibus desperatis, & gravissimis casibus, hoc remedio sæpè usus sum felicissimè ♃. gumm. ammoniaci albi, & gummosi ℥. I. s. dissolve cum magna diligentia in s.q. vini albi ad lenem ignem, postquam debitam acquisivit cum vino consistentiam, tunc adde vini albi optimi ad arbitrium, vel ℥. ij. circiter; atque hyssopi ℥. iiij. m. f. p. calide; In Asthmate humorali, stomachico, catharro suffocativo, purgat visciditates, cum profectu, & si per secessum non purgaverit, faciet per tussim, & screatum; repete tamen pro necessitate. Inter cæteros ægrotantes, experientia me docuit in eo, qui decumbebat non longe ab Amphiteatro Flavio, & veteri Templo Pacis in foro Romano mense Maii 1700. Die 20. prædicti Mensis ejusdem anni, Romam venit Gosimus III. Magnus Etruriæ Dux, oc asione vivendi sacra loca, cùm esset maximus indulgentiarum Annus, iter suum agens per mare, suis triremibus vectus, quæ ad Portum pervenerunt Antiatem noviter extructum ab Innocentio XII. Pontif. Max. inter rudera veteris, ac memorandi Portus; hinc curru ad Urbem ductus, & inter alia, quæ munificentissimè à Pontifice recepit, ut propiùs, ac manibus Sacras, ac Insignes Reliquias, quæ in Basilica Divi Petri in Vaticano servantur, videret, tractaretque, quod solis Canonicis ejusdem permissum est, speciali gratia, ac Brevi Pontificio, inter ipsos Canonicos connumeratus est, quare Alba indutus, ac Insigni, stolaque decoratus, ipsas reliquias Populo ostendebat, cujus frequentia à toto Terrarum orbe confluens, maxima in dicto Mense hic visa est, & quemlibet in admirationem rapiunt Pietatis opera, quæ in hac totius Universi Domina sub optimis nostri ævi Pontificibus exercentur.

Asthmaticas Mulieres ferè semper cum uterinis, mixtis pectoralibus, curato.

Asthma puerperarum, si acutus valde sit morbus, lethale solet esse.

Quando pleuritis difficulter expurgatur, & ob difficilem in principio morbi expurgationem, accedente statu, crescit ingens spirandi difficultas, cum sputi visciditate, febri majore, inquieta; tunc omni ope curandum, ut statim pectus expurgetur, aliter transacta tertia, vel quarta hebdomada morbi, idem desinet in empyema funestum, Ad quod præcavendum, mihi familiaris est usus foliorum veronicæ recentium.

♃.' fol. veronicæ recent. & fol. hæder. terr. an. pug. I. bulliant in sero lactis optimè depurato, cola, & bibe singulo mane, vel loco seri bullias, si vellis in jusculo, & si ob nimiam febris acutiem, & inflammatoriam Pulmonum crispaturam, nolis uti veronica, utpote aliquantulum acuti saporis, sola utere hædera terrestri cum radicibus scabiosæ, addito ℈. I. elix. prop. Helm. per destill. cum aq. Cinam. sine aloe: Et ita mundabis pectus cum securitate in desperata pleuritide: Romæ scribimus, in aere Romano.

In diuturno, ac desperato Asthmate, sivè humorali, sivè convulsivo, aerem rusticanum ægrotantibus impero, & potissimùm, ut Campos habitent, quos arant Bubulci: Debet itaque Asthmaticus sequi Bubulcum, quando terram arat, & incedere per sulcum, sivè viam ab aratro recenter in terra factam, & aperto ore respirare Aerem, sivè halitus nitrosalinos, ac sulphureos à recenter ruptis terræ glebis prodeuntes: Tonus Pulmonum, longo morbo relaxatus, nitrosalina centralis terræ caloris, substantia roboratur, confirmatur, ac restituitur, eoque restituto, circulus quoque liquidorum per Pulmonum telas in libertatem ponitur, morbusque profligatur.

Diluentia, serum lactis, Viola, Emulsiones sem. Melon. Gelatina cornu cerv. lac. in caduco Pulmonum morbo, sivè Asthmate sicco, præ cæteris juvant. Saccharata, remediorum copia, purgantia, fugienda tamquam à peste; Nam labefactatis, eorum usu, digestionibus, cruditatum copia generatur, quæ statim post se trahit Asthma stomachicum humorale, & hinc duplex Asthma.

Asthmate convulsivo laborantes, si corpulenti nimium sint, in hydropem pectoris desinunt; longis enim Pulmonum succussionibus, rumpuntur eorum lymphatica: hinc hydrops.

Licèt sanguinis missio paroxismum Asthmatis statim sanet. Frequentes tamen sanguinis missiones, sanguinis tonum labefactant

ctant magis, ac debilitant, & hinc demum morbus desinit in hydropem universalem. Quare corrigenda est potiùs causa Asthmatis, quàm frequenti phelbotomia demulcenda.

Asthmate convulsivo laborantes meliùs manent æstate, quàm hyeme.

Si Asthmati pleuritis veniat, frequenter moriuntur. Docuit æger in foro Boario prope vetus Templum Antonini, & Faustinæ.

Asthmata, Dysuriæ, & Arthritides mutantur ad invicem.

Zonam, seu fasciam strictam patiuntur Asthmatici supra ventriculum per medietatem, seù circumferentiam corporis; A Diaphragmate, non verò à Pulmonibus convulsis ea fit.

DE DIARRHÆA, ET DYSSENTERIA.

§. I.

Diarrhææ frequenter oriuntur, ex mœrore; & animi pathematis, suntque ferè incurabiles, præsertim si causa mœroris perstiterit: his supervenire solet febris eratica, donec tandem atrophia consumpti intereant ægroti.

Sudor diarrhæis superveniens morbum sistit.

Perniciosæ sunt diarrhææ in morbis pectoris, suntque etiam infestæ puerperis, & infantibus febre maligna correptis.

Curationem diarrhææ non incipias per adstringentia, nam introduces viscerum, & intestinorum obstructiones difficilè solubiles, quibus tandem succedit hydrops pertinax.

Carnium esus auget diarrhæas, cave igitur ab iis quantum poteris.

Nil magis alvum stypticam reddit, quàm usus veneris, quod etiam cognovit *Hipp.* 7. epidem. Ætius libr. III. cap. VIII. Paulus lib. I. cap. XIII. asserunt alvi profluvia, venere exsiccari. Idem observavit Amatus Lusitanus *cen.* II. *observ.* 47.

Qui studiis, & curis domesticis vehementer indulgens, styptici fiunt. Inter morbos edemios aeris Romani est alvi stypticitas.

Masticando tota die Cinnamomum, & deglutiendo salivam illum, à diarrhæis, & languoribus stomachi cum dissenteria brevi sanarunt.

A purgante medicamento solet excitari periculosa hypercatharsis, sivè superpurgatio, quæ subitaneum animi deliquium sæpè affert: theriacæ scrup. I. aut dragm. 5. vino dissolutæ quantitas ægroto exhibita, sat celeriter, & feliciter fluxum sistit, ut mirati sumus in Xenodochio: Senemedico præscribente.

Inveteratis alvi-fluxibus, dyssenteria, tenesmo, relaxatione ani &c. excipiatur, per inferiora vapor terebintinæ prunis ardentibus injectæ, & sanabuntur.

Quando in diarrhæa bilem croceam rubiginis ferri dissolutæ, aut lateris rubri non absimilem excernunt patientes, humorem sanè pestiferum in diarrhæa apparentem, ut ex pluribus ægris mihi notum est, qui omnes perierunt. Chesnau. lib. III. cap. VI.

Bonum si diarrhæa iræ superveniat, & si hæc non superveniet, febris superveniet.

Observavi frequentissimè, & etiam ab aliis audivi, quòd in nonnullis morbis præsertim chronicis, ut phthisi, &c. vel etiam aliis passim morbis ægroti paulò ante mortem corripiuntur stimulo fæces ejiciendi, & multi in ipso actu ejiciendarum fæcum moriuntur. Hoc dignum est, ut fusiùs consideretur.

Dyssentericis vomitus biliosus in principio, malus est. *Hipp. coac. præn. sect.* 3. *num.* 62.

Qui dyssenteria pereunt, omnes ferè ex sphacælo intestinorum pereunt, patet id triduo saltem ante mortem, nam extrema frigescere incipiunt, pulsus exiles, & inæquales sunt, sitis non urget, nec dolor in affecto loco, & nonnulli paucis ante mortem horis in delirium desinunt.

Dyssenteria sine febre, si aliis remediis non cedat, deveniendum ad usum aquæ Tetuccianæ s. a. datæ, & infallibiliter sanabitur, ut bis, terque mirati sumus.

Si ab usu adstringentium inflatio ventris, vel major in egerendo difficultas, & labor superveniant, rhabarbaro frequentius utendum, interposita tamen mixtura aliqua anodyna ex syr. papav. rhæad. aq. viol. req. Nicol. chrystal. mont. &c. quo pacto sanabuntur.

Cave in cura dyssenteriæ à nimia remediorum faragine; pauca sint, & simplicia; ideò sæpissimè dyssenterias proffligavi solo sero lactis intus dato, & per clystera quoque injecto, multique Auctores pro magno secreto habent hoc remedium in dyssen-

ſentericis; clyſteres pariter copioſè præſcripti, quandoque exacerbant morbum, & in ea exulceratis inteſtinorum fibris, majorem orgaſmum excitant; dentur igitur rariùs, & in parva copia.

Vomitus dyſſentericis ſuperveniens, periculoſus eſt.

Si ſingultus accedat, lethale; Si angina, lethale. Si verò accedat difficultas deglutiendi, mortem imminentem prænuncia Adſtantibus.

In lethali dyſſenteria ventriculus quoque in conſenſum trahitur, undè tot mala.

Pilulæ de Caccionde, quarum baſis eſt terra catechu ſunt ægregium anti-dyſſentericum; ne dentur tamen ſtatim in principio.

Dyſſentericis ſi ſuperveniat linguæ inflammatio, & difficultas deglutiendi, actum eſt de ægro.

Si ſtatim poſt dolorem excretio non fiat, ſcito, quòd inteſtina tenuja ſunt læſa.

Differt dyſſenteria à ſanguinis fluxu hæmorrhoidali, in hoc enim ſemper ſanguis præcedit fæces; in dyſſenteria verò, vel poſt, vel cum fæcibus excernitur, &c.

Si afficiatur jejunum inteſtinum, lethale eſt; jecur namque vicinum eſt.

Si in dyſſenteria adhibueris opiata, & altero mane color oculorum ægri eſt mutatus, certè non ſuperabit morbum; ſi verò color oculorum immutatus remaneat, indicio eſt ægrotum poſſe reconvaleſcere. Valſchimidius.

In principio non adhibe adſtringentia, & ex cratonis præcepto ante ſeptimum.

Inter dyſſenterica laudamus rhabarbarum toſtum, flores roſ. rubr. & nucem muſcatam, &c.

Radix hipecacuanhæ eſt ſpecificum, ac fermè infallibile remedium in fluxibus dyſſentericis, aliiſque hæmorrhagiis ſanguinis, colliquationibus humorum, &c. ut nuper mihi retulit Vir doctiſſimus Guil. Sherard. Botanicus, & Medicus Anglus præſtantiſſimus, dum Roma Germaniam proficiſceretur cum Illuſtriſſimo Comite de Tondſen. Idem quoque non ità pridem per litteras mihi ſignificavit vir magni nominis Jo. Jac. Mangetus Helveticorum Practicus celeberrimus. Sed plura hac de radice vide apud Piſonem tract. de plantis Americæ.

Appendix ad Dyſſenteriam.

Lienoſis dyſſenteria ſuperveniens bona, at ſi longa fuerit in hydropem; & lienteriam tranſit. *Hippoc.*

Pauca ciborum quantitas, & pauca remedia danda, nam quo minus ſolidæ, aut liquidæ ſubſtantiæ per inteſtina tranſit, quæ affecta, afflittaque morbo ſunt, eò minus à cibo, & remediorum farragine afficiuntur. Ideò damnabilis, & ſuperſtitioſus etiam eſt nimius chlyſterum abuſus.

Colica, & Dyſſenteria mutantur in arthritidem, & contrà.

Alvo liquida Venus frigeſcit: ſicca lætatur: Venus nimia exſiccat alvum.

Hepar ſerpentum pro momentaneo ſecreto laudatur à Lindano in Dyſſenteria.

Omnes Dyſſenteriæ, quæ incipiunt cum nauſea, & deinde ſupervenit vomitus, omnes penè lethales fuerunt, ut ſæpè obſervavi in Noſocomiis Italiæ, & in Urbe Urbium præcipuè.

Dyſſenteria in Puerperis non eſt mala, nam lochiorum materiam per vicina loca optimè minuit; cave igitur, ne ſtringas nam per eam lochia expurgantur. Novimus id præ cæteris in muliere in Foro Farneſiorum propè Ædes Viri doctiſſimi, & ſcriptis editis celeberrimi Æquitis Proſperi Mandoſii Romani; & in alia in via Parionis propè forum Paſquiui.

In longa dyſſenteria, & teneſmo vapores terebinthinæ prunis ardentibus injectæ, & per annum excepti, nonnullis profecerunt maximoperè.

Gravi Illiaco ſi ſupervenia alvi fluxus, paucis poſt horis morietur, nam ſphacælata ſunt omnia, hinc lethalis fluxus. Et ſi Illiaco tumor ventris veniat, & flatus copioſi pedendo exeant, brevi morietur. Paſſus id eſt æger ſexagenarius apud S. Mariam in Publicolis in Foro Judæorum.

Flatus pedendo emiſſi in dyſſenteria ſupervenientes, futuram promittunt ſanitatem, id obſervavi; credo ex Hippocratis præcepto.

DE APOPLEXIA.

§. I.

Apoplexiam diſtinguere oportet in ſanguineam, & pituitoſam. Arcanum in ſan-

sanguineis est phlebotomia, post cujus usum vidimus statim excitatos ægrotos, & exindè in melius abisse. In Pituitosis contrà emeticum, aut purgans vehemens statim præscriptum utramque paginam adimplent; cæteris præfero pulverem Cornachini, & infus. croci metall. cum vino; sunt qui apoplexia liberati sunt, hausto singulis mensibus vomitivo ex infuso prædicto, intelligendo de pituitosis.

In apoplexia quo magis offenditur respiratio, eo fortior est morbus; quo minus, eo debilior.

Qui semel apoplexia correptus, postea fiat vertiginosus, novos insultus expectet.

Si post venæ sectionem respiratio fiat liberior, & pulsus quoque benè se habeat, salutem prædicere poteris.

Injectus chlyster si intra unius horæ spatium reddatur, bonum; si verò prorsus retineatur; malum; indicat enim influxum spirituum in fibras intestinales à cerebro, ferè impeditum esse.

Clysteres apoplecticis exigua quantitate iniiciantur, ut ita & retineri, & diutius manere possint in intestinis, dum enim quantitas excedit; iterùm effluunt: Verùm si in minori copia injiciantur, & etiam tunc effluat, malum; indicat enim totalem partium resolutionem, undè mors ostia pulsat.

Febris raro supervenire solet apoplexiæ præsertim pituitosæ.

Si Catochus in ipsa accessione febris intermittentis, aut remittentis superveniat; durante accessione nulla contra eum præscribantur remedia, nam omnia erunt in perniciem ægrotantis, exceptis frictionibus, & revulsionibus, quæ adhiberi poterunt in accessione: finita accessione desinit quandoque & catochus; si verò non desierit, statim sanguis mittendus, aut purgandum pro indicatione utrorumque, si verò secundò supervenerit, mortem affert; neminem enim liberatum vidimus, cui secundò catochus supervenit; ut notat doctissimus Dodonæus suis in observationibus.

Valesius observavit in lethargicis, quòd pulsus, qui priùs erat parvus, adveniente lethargo fiebat magnus, & quò crescebat in magnitudinem pulsus, eò ticiùs interibant Ægri. Rhodius quoque in Septalium ait ex Ballonio, quòd in omnibus affectibus comatosis præcipuè lethargo, & apoplexia, pulsus dum ex parvo fiebat magnus, & sensim in magnitudinè crescebat. ægrotantes brevi moriebantur. Hoc idem & nos vidimus Romæ in Vetula anno 1695. quæ apoplectica cùm esset quatuor dierum quodam vesperi magnos, & vibrantes pulsus hora quarta noctis observavi, decima verò ejusdem noctis hora mortua est; qua de re serio monemus Medentes.

Observavimus in Xenodochio an. 1694. hyemali tempore Romæ; quòd quando apoplexiæ erant gravissimæ, & jam confirmatæ, vessicantia non admodum conferebant, imò omnes ferè tales ægroti moriebantur.

Spuma oris; lethalis est in apoplexia, *Hipp. 2. aph. 43. & Tulpius 1. obs. med. 6. & Forestus 10. observ. 34. in schol.* ait Cùm apoplexia simpliciter toto genere sit lethalis, lethalior censenda, quando cum spumatoris fuerit; hinc Rhases inspiciens apoplexiā vehementem, dicebat, quando spuma oris circa os apparet, ei non est medendum.

Raro patientes ab apoplexia evadunt, si ne alicujus partis resolutione, quod si omnia membra resoluta sint, citò rapiuntur: quidam verò denuo incidunt in apoplexiā.

Apoplexiæ, vel paralysi generali obnoxii, aut jam iisdem correpti: flatibus, borborigmis, & inflationibus ventris vehementer molestantur; horum symptomatum causa dependet ab impedito spirituum nfluxu per nervos in intestina, & loca adjacentia; reditis enim paralyticis fibris carneis talium partium, & motu eorum tonico ferè abolito, vapores à contentis intestinorum exalantes, necnon & particulæ aeris intermixtæ in molem elevant flatulentam partes supradictas; eadem potissimùm ratione, qua videmus in cane, ligato sextò pari nervorum, ventriculum statim summoperè intumescere, cujus phænomeni rationem fusè, in tract. nostro de fibra motrice, & morbosa exposuimus.

DE DOLORE IN GENERE, CONVULSIONE, ET MOTIBUS CONVULSIVIS.

§. I.

Dolores qui neque medicamento, neq. sanguinis missione, nec alio modo curantur ad suppurationem vertuntur. *Hipp.*

Si dolor aliquis firmus cum tumore, & multo calore in hypocondriis ægri, aut in

horace, aut in ſpinali medulla, aut alibi præceſſerit, deinde rigor ſuperveniat, phlegmonem, ac tumorem in ſuppuratum ire ſignificatur, ex Jacotio comment. ad *lib. 4. coac. Hippoc.*

Quod ſi in uno aliquo loco firmiter conſtiterit dolor, neque medicamentis expellatur, quocumquæ loco dolor fuerit, eum lino crudo inurito. *Hipp. de affect. ſect.* 5. loquens de iſchiade, &c.

Dolores qui ſine ſignis levantur, lethales. *Hipp. in coac.*

Bezoarticum joviale eſt præſtantiſſimum remedium ad demulcendos furentes partium dolores, & peccantem materiam inſenſibiliter per tranſpirationem educendam; cave tamen ne dolores ſint podagrici venerei, aut ſimiles, quorum retenta materies pejora mala excitare poterit: cautus quoque ſis in morbis nervorum, & capitis; nam ex natura ſua, ſtamnum inimicum eſt nervis: contra in affectibus hyſtericis bezoarticum hoc infallibile remedium eſt, ut pluries mirati ſumus.

Dolores in quacumque corporis parte periodicè exacerbantur, & ſtata quaque hora recurrunt; peccans illorum materies in affecto loco non generatur, ſed aliundè venit: in his caſibus tribus horis ante invaſionem detur lenis potio purgans, & ſanabuntur; præcipuè ſi imo ventre hæc fiant.

Doloribus externarum partium, ſi alia non proficiant, ad cauſticum devenias: ipſe uti ſoleo foliis rannunculi, vel mixtura calcis vivæ, & ſaponis liquidi. Hoc Iſchiaticis ſummoperè confert, imò & aliis doloribus, juxta illud *Hipp. lib. de intern. affect.* §. 19. *&* *lib. de affect.* §. 30. Si alicubi congregatus fuerit dolor, urito: imò ubicumque alius dolor præter ſplenis incubuerit, urito: ſic enim ſanus fiet.

Frequenti experientia conſtat dolores capitis ex affectione ſtomachi productos, partem capitis anteriorem magis afficere: contra ex affectione uteri, verticem, & occiput præcipuè invadere: Pariter Mulieres, hyſtericis obnoxiæ affectibus, ſenſum quendam frigoris in vertice capitis pati ſolent; eſtque hoc præcipuum hyſteriæ diagnoſticum.

Si ſimul doloroſus ſit locus, & caro ſubmucoſa, ſeu tabeſcens, hic uſtio optima eſt. *Hipp. de articul.* §. 54.

Ter, aut quater obſervavi dolores capitis pertinaciſſimos, & ferè ad maniam accedentes, irritis aliis, ſolo pulvere de Gutteta (de quo vide Riverium cap. de epilepſia) ad dragm. 1. circiter dato, cum brodio alterato flor. primul. veris, beton. &c vel cum decocto Thè, &c. feliciter ceſſiſſe.

Balnationes pedum in aqua tepida horaſomni optimæ ſunt in capitis doloribus, & gravedine, &c.

Succo extracto ex radic. betæ, & per nares fortiter attracto pluries in die, vidi nuper ſtatim ſanatum periculoſiſſimum capitis dolorem Romæ in quadragenario irritis omnibus remediis.

Ad dolores externos, ſpiritus ſal. armon. cum ol. amygd. dulc. veteri mixtus, breviter, & feliciter proficit: & didici per experientiam, quod ſpirituoſa cum unctuoſis mixta, doloribus optime medeantur, non ita ſola ſpirituoſa.

Inter ſigna mox mox erumpentium variolarum ſunt motus convulſivi: Ideò quando videbis puerum febri correptum, qui non adhuc variolas paſſus eſt, motibus convulſivis corripi, ardore circa lumbos, &c. prædicito abſtantibus, ſequenti die variolarum eruptionem, ut nos pluries fecimus.

Sunt pueri, qui bis, & etiam ter mobillis corripiuntur, ut hiſtoriæ teſtantur, & nos ſemel vidimus Patavii.

Spaſmodicè affecti urinam ferè ſemper reddunt tenuem; claram, & copioſam.

Pulvis de Gutteta ſpecificus eſt in morbis convulſivis, nec non vertigine, cephalea, gravedine capitis.

Balſamum Paracelſi eſt potentiſſimum remedium ad quaſvis convulſiones vulneribus ſupervenientes, ad puncturas nervorum, &c. & nullus eo carere deberet Chirurgus, vide deſcriptionem apud Paracelſum in parva Chirurgia.

Omnes ferè convulſiones infantum à ſtomacho fiunt, undè iis ſtatim morbum ſolvunt lenia purgantia præſertim infuſum rhabarbari.

Urina craſſa, & turbida in morbis convulſivis, bona: tenuis & alba, mala.

In morbis epilepticis, & convulſivis tria ſunt cæteris præſtantiora, cinnabaris nativa, viſcus querc. & ungula alcis.

Infantes quibus cruſtæ ſcabioſæ in capite ſuperveniunt, raro corripiuntur motibus epilepticis.

Ex abortu Mulieres convulſæ raro evadunt,

dunt, ut notavimus. Convulsivo quæ phrenitidem sequitur, lethalis ex Aetio.

Pulvis Cornachini pro purgante in nervorum, & capitis affectibus, præcipuus est.

Viola est specifica in morbis convulsivis, & nervosis.

Spir. sal. armon. coagulat lac Infantum in ventriculo, ideò cave ab illo in eorum epilepsia.

Utile est observare num semper eo tempore, quo infans corripitur epilepsia, Matri fluant menses, nec ne?

DE TUSSI.

§. I.

TUsses diuturnæ testium tumore solvuntur, & contra. *Hipp. 2. epidem. sect.* 1. Ex hoc magis magisque confirmatur consensus ille occultus inter pudenda & pectus, tibias & pectus, toties à nobis recensitus.

Tussis Infantum ferè semper esse solet à stomacho cruditatibus scatente, quo in casu semper stomacho respiciendum, non posthabitis tamen pectoris remediis.

Tussis violenta producere solet in pueris herniam, in fœminis abortum, in viris phthisim, ideò numquam spernenda.

In tussi sicca ex humorum acrimonia, eorumque tenuitate producta usus lactis præstantissimum est remedium; ego uti soleo lacte cum jure carnis, vel aq. viol. cocto.

Si tussis cum febre pertinaciter afficiat ægrum, & nullis cedat remediis in tabem migrat, etiamsi sanguis non spuatur.

Tussis aliis morbis superveniens non curatur, nisi curatis morbis à quibus pendet.

Quibus in febribus accidit tussis, à febre non liberantur perfectè, si tussis adhuc perseveret.

Tusses siccas & gutturis asperitates inducit constitutio temporis acquilonia. *Hipp. aph. 5. sect. 3.*

Tussis violenta in pulmonibus orta, capiti communicata producere potest, ut aliquando observavimus, subitaneam memoriæ, atque ratiocinii jacturam, nec non paralysim manuum, & aliorum membrorum. *Boyle de util. phil. nat.*

Aqua inter cutim laborantibus, tussis superveniens, malum; *aphor. 35. sect. 6.*

Tussis siccæ irritis aliis valdè proficuos expertus sum oculos cancr. calcinatos ad dragm. 5. exhibitos cum brodio alterato, portulaca, tussilagine, & foliis viol.

In tussi pectorali magis proficiunt medicamenta vulgaria ex herbis pectoralibus parata, quam nobiles Pharmacopæorum apparatus, ut sæpè vidimus.

In tussi præsertim pectorali purgantia idatam Practicorum fidem non liberant; imò si ex aeris inclementia tussis contracta fuerit, plus nocent.

Tusses pectorales à purgantibus solent exasperari teste *Ettmullero fol.* 213. Contra concedi possunt in tussi stomachali, & ubi magna sanguinis cacochymia deprehenditur.

Boli ex butyro recenti cum saccharo mixti, & vesperi sumpti, vehementissimas tusses catharrales demulcent.

Syrupus de erisimo Lobelii est pariter magni usus in tussi, & raucedine.

In tussi convulsiva Infantum decoctio ex musco arborea præsertim à quercu pendente, omnium præstantissima est, ut nos experti sumus, monente *Villisio*: valet quoque in aliis morbis convulsivis.

Spiritus corn. cer. contra tusses vahementissimas, mirabilis est. *Boyle de util. phil. natur. f.* 348.

DE CALCULO, ET PODAGRA.

§. I.

CAlculus, & *Podagra* plures interficiunt divites, quàm pauperes; plures Sapientes, quàm fatuos.

Vinum, Venus, Otium, & Crapula sunt primi Parentes calculorum, & podagra. Aquæ potus, lactis usus, sobrietas, & exercitium eisdem medentur; exindè prodiit secretum illud eximium Zecchii, relatum in suis consult. nempè haustus aquæ calidæ ad lib. 1. circiter, statim ante prandium factus: Piso, & Alexander multis ante Zecchium annis hoc idem aquæ calidæ remedium comprobarunt, dicentes, quod post primum excretum calculum, numquam imposterum alios genitos fuisse viderint, usum hunc aquæ calidæ multo tempore continuantibus.

Omnia remedia podagricis præscripta inutilia propemodum erunt, nisi vinum,

venus, otium, & crapula temperantiùs usurpentur.

Dolorem lumborum, rheumaticum à nephritico per hoc certissimum signum distinguere poteris: Pete ab ægro, an dum in terram incurvatur, & exindè erigitur, cum difficultate erigatur, adeò ut per medium quasi scindi videatur; si hæc adsint pro certo habeto dolorem illum non esse nephriticum; sed reheumaticum productum scilicet ab acribus, & muriaticis salibus, per serosum humorem illic depositis.

Ad rheumaticos hos lumborum dolores potum lactis cocti cum æqua decoctione Theæ, & mane sumptum ad lib. I. circiter, felicissimè sum expertus. Hoc idem remedium podagricis, & calculosis forsan non obesset.

Quibus autem morbo renali laborantibus prædicta accidunt signa, doloresque circa spinæ musculos fiunt; siquidem circa loca exteriora fuerint, abscessus quoque exterius futuros expecta, si verò dolores magis circa loca interiora fiunt, etiam abscessus expecta futuros interius *Hipp. sect. 7. aph. 36.*

Melopeponum comestio, & potus aquæ ab illorum pulpa destillatæ, podagricos, & calculosos, vel sanant, vel maximè sublevant; dummodò vinum, venus, otium, & crapula prudentiùs adhibeantur.

Millepedes præparati præsentaneum remedium afferunt in urinæ suppressione, & frangendis calculis, &c.

In fatali urinæ suppressione si reliqua non proficiant, Patiens duobus, vel tribus Adstantibus suffultus, ac probè tectus, pluries, per cubile obambulet; nam hoc pacto multi copiosam reddiderunt urinam, ut testatur *Sydenham*.

Dolores renum à quinque causis potissimùm fiunt, fluxione scilicet (sivè humoris serosoacris, & erosivi depositione) ulcere inflammatione, lapide, & abscessu.

In nephritide sensus subitaneus rei pungentis, velut aculei in regione ureteris, signum est certissimum calculi hac parte jam impulsi.

Facto semicupio, & præsertim postquam dolor quieverit, si eadem vehementia die sequenti seriùs, aut citiùs revertatur cum vomitu, dolorem esse nephriticum pro certo habeto. *Chesnau*.

Potus aquarum mineralium calculos pellit, & ab iisdem præservat: ubi verò hæ in promptu non fuerint, substitui poterit decoctum, ex multo eringio parum contuso factum, quo vinum album diluatur, & copiosè bibatur, siquidem hoc remedium potenter sublevat calculosos, & podagricos, teste *Chesnau*.

Hæmorrhoidum internarum dolores mentiri solent dolores calculi in vesica latentis; hi tamen multo sunt atrociores, & frequentiores, quàm illi.

In quibusdam ægrotis calculo vesicæ laborantibus non solet contingere urinæ suppressio, ideò hæc referri non poterit inter signa infallibilia calculi vesicæ.

Urina, in cujus fundo apparet humor plurimus, apta est ad calculi generationem. *Avicennas*.

Si frequenter mentulam contrectet patiens, & cùm mingere incipit, desidendi quoque voluntate teneatur: si dum per urbem incedit divaricatis cruribus obambulet, ex tribus hisce signis de calculo vesicæ certior fies.

Potus Theæ, & Caffè inter reliqua remedia calculosis, & podagricis excellunt.

In arthritide vaga scorbutica conveniunt omnia ex pino, aqua pini, essentia pini, extractum pini, & similia teste *Valschmidio*.

In ipso paroxismo doloris nephritici lithontriptica, & aperientia medicamenta, obsunt potiùs, quàm prosunt: conferunt contra emollientia, laxantia, & anodyna, quæ dolorosam renum, & partium adjacentium crispaturam relaxant, & demulcent, ut ità calculus ingredi possit ureteres, &c.

Nuper arthriticus quidam Romæ excrevit urinam crassam & copiosam, quæ paulò post in consistentiam gelatinæ coagulata fuit, & ita liber evasit ab arthritide.

Qui sæpè vomunt, & alvum lubricam habent, difficilliùs calculo corripiuntur; exindè est quod calculosis, & podagricis summum levamen afferat usus clysterum, aut lenium purgantium, ut pluriès observavimus; præsertim Romæ an. 1693. in Podagrico septuagenario, qui ut alvum exoneraret hora matutina à duobus servis fulciebatur, quo posset ad locum opportunum pervenire: alvo exonerata solus regrediebatur in lectum, quia ut ajebat, liberiores, agilioresque evadebant articuli post fæces exoneratas.

Podagra, seu Arthritis ferè semper incipit à pollice pedis.

Ve-

Veneri, & Baccho indulgentes ad satietatem, impossibile est, ut arthritide non corripiantur, aut calculoso morbo.

Podagrici, si aliter exerceri non possint, exerceantur voce, scilicet; vel libros alta voce legendo, vel cum amicis colloquendo, vel canendo, assidua namque incutio, & cantus recensentur à *Plutarcho lib. de tuend. valet.* inter genera exercitii: qua de re vide cap. 13. tract. nostri de tarantula.

Dolor fixus in regione renis, & vomitus continuus sunt præcipua signa doloris renalis à calculo, cætera sunt dubia, & aliis doloribus ventris communia.

Signum omnium certissimum calculi in vesica latentis, est ejusdem contactus à cathetere factus, reliqua fallunt etiam peritissimos.

Aqua destillata persicariæ sit tibi in secretis contra calculos, ut expertus est *Boyle*.

Sunt qui calculum habent in renibus, nec ullum iisdem dolorem parit, quod in duobus observavi, Bononiæ scilicet & Patavii, quorum cadaveribus dissectis ingentes calculos in renibus vidimus, nec ullis ante vexati fuerunt renum doloribus, Idem notat *Hollerius in praxi c. de hydrope* dicens, in dissecto cadavere observavi renem sinistrum absumptum, & vomica plenum, dexterum autem calculo obsessum, & tamen æger non dolebat de calculo; hæc ille.

Hactenus stylo brevi, & sententiis diuturna comprobatis observatione, sparsimque dispositis, morborum historiam delineare curavimus, ut indicaremus Medentibus viam, qua demum Praxis ad perfectionem possit pervenire. Cæterùm innumera commoda à sparsa hac, & aphoristica morborum descriptione Medentibus superveniunt. Primò quidem proponimus eisdem scientiam medicam, fidelem, claram, & prout è naturæ penu educta fuit, quæque esse possit veluti glossa prima, sivè paraphrasis perpetua in dirigendis morborum curationibus. Secundò vitamus errores illorum, qui methodi scientiam, aut morbum aliquem definire cupientes, quamplura naturæ præcepta, in methodum illam non rectè cadentia, aut omittunt, aut detorquent; atque hac ratione veros naturæ sensus perturbando, faciunt, ut grana, & nuclei scientiarum exiliant; arida verò, & inania compendia remaneant. Tertiò Aphorismi hi sivè sententiæ contractæ cùm sint radices veræ, non autem trunci aridi, & adulterini historiæ morborum; recludunt pariter indicationes veras in curationibus illorum hauriendas, quod traditio methodica afferre vix poterit; in ea siquidem cùm in circulum pars altera, alteram illuminet, & ostentet, intellectui potiùs, quàm rei naturæ satisfacit. Quartò effugimus magnam laborum partem, quos impendere solemus in poliendis, ornandisque scientiis per severas methodi leges, idest in deductione, & connexione partium peragenda, in satisfaciendo hypothesi, cui methodus illa superstruitur, in perquirendo apparatu elegantiarum, illustrationum, aliorumque hujusmodi ad ornatum potiùs, quàm ad utilitatem facientium, iisque vinculis exiliente, ac elabente prorsus veritate, aridæ stringuntur dumtaxat, ac desertissimæ nugæ. Hæc, & alia quamplurima vitantur incommoda per sententias has sparsim expositas; quæ (tamquam speculum ex metallo, quòd imagines tunc repræsentare valet, cùm optimè expolitum fuerit) cum diu utinam experientiæ limam subjerint, curandi methodum, juxtà genuinam naturæ imaginem nobis repræsentant; Hujus rei testem inter cæteros habemus divinum *Hippocratem*, Virùm sanè cum prudentia quadam doctum: in experientia, & observatione multum, neque verba, aut methodos captantem, sed nervos scientiæ separantem dumtaxat, & proponentem. Hoc idem de moral. testatur *Franc. Baccofol.* 153. his verbis: Sicuti actiones hominum in vita communi sparguntur, non ordine componuntur; ità magis iisdem conducunt etiam sparsa documenta, traditio enim ista scientiarum methodica, cùm artem ostentet integram, securos illicò reddit homines, quasi jam summam artis adeptos: hæc ille.

Non canimus surdis, respondent omnia sylvæ.

CAPUT X.

De varii s Medicinæ ætatibus, ejusdemque Progressibus.

§ I.

DEtectis examinatisque præcipuis Praxeos remoris, ad reliqua mox descendendum. Et quidem quod spectat ad illius ætates, sivè varios, ejusdem progressus, status & declinationes, minùs benè opinari de illa possumus; dummodò tamen excipiamus felicia illa Græcorum tempora, in quibus floruit, ac penè stetit Medicinæ praxis; Græci enim sicuti in philosophiis condendis garruli fuere, & fastu quodam in disputationes effuso, de rebus naturalibus judicarunt (excepto Democrito ejusque asseclis, qui tacitè naturam secabant, & scholas non aperiebant.) Itá contra in medicina stabilienda, promovendaque sagaces, & verè inventores se præstiterunt: adeò ut hæc una in terris gens solidioris medicinæ gloriam, quodam veluti patrio jure sibi adsciverit. Hujus veritatis illustre exemplum dedit schola Coa (cujus æternum monumentum sub nomine operum *Hipp.* hodie spectatur) Cælius Aurelianus; Aretæus, aliique Græci per subsequentia ad Galenum tempora; in quibus, vel paulò post, cum pernicioso barbarorum impetu labefactari cœperit Romanum imperium, non solùm medicina, verùm etiam eximia alia antiquarum artium monumenta penè conciderunt, earumque clades ad tempora Caroli Magni, necnon usque ad decimum sæculum æræ Christianę perduravit. In tanta igitur temporis Eremo, cum sine Duce, & luce errasset medicina, tandem incidit in tubas, & fistulas Arabum, qui activam, & masculam Græcorum medicinam, in quamdam ingenii agitationem, disputationumque exercitationem converterunt; feceruntque ut pueri, qui ad garriendum sunt prompti, ad generandum inepti: quibus potissimùm de causis motus est clarissimus *Fuchsius*, ut illorum doctrinam funditus everteret, sicuti constat ex ejus *Institut. lib.* 15. c. 11. & ultimo; illiusque vestigia sequutus *Fernelius*, in præfatione ad Regem suum, contra Arabes sic invehitur. Arabes, ait, barbarè, spurcè, fœdè in Latinum traductos, pharmacopæos, & circumforaneos potiùs, quàm veros Medicos genuisse, cumque nullis nervis, nullis legibus demonstrationum, sed puris, nudisque verbis singula persequantur, multa illos dicere, perpauca docere. Vacuandi quoque leges turbidè adeò, & constanter ab iis traditas habemus, & controversiarum obscuritatibus sic implicitas, ut sæpiùs inter peritissimo non facilè constet, quodnam usurpandum remedii genus; hæc ille; & hoc pariter sit de barbara Academia judicium.

II.

Postquàm Arabes per Annos quamplurimos iniquissimè occupatam tenuerunt medicinam; hęc tandem veluti diuturno jactata naufragio ad Latinos tamquam in portum se recepit. Latini verò scientiarum jamdudum rudes; quos primò sors obtulerat libros, arripuerunt; eosque potissimùm Arabes, vel ab Arabibus adulteratos, depauperatosque. Hæc Arabica lues adeò mentem illorum labefactavit, ut multum temporis nihil dicerent, aut cogitarent, quod non illorum doctrinam saperet; eaque pestis ad exterorum quoque Academias (præsertim Hispanas) permanavit, cum iis non aliunde quàm ab Italia scientiarum lux affulgeret, ab eaque tamquam ab ore tunc temporis penderent. Et si rectè introspiciantur libri, examinenturque studia Medicorum ab undecimo sæculo usque ad decimumquintum, nil aliud revera erunt, quàm indigestæ Arabum, aut Græcorum consarcinationes; commentaria, & Glossæ in horum veris de medicina sensibus detegendis, tandem vexatio medicinæ per Theorias, ac per hujusmodi leviora, magisque inflata. Primi Itali, inter quos M. Fabius Calvus, Mercurialis, Martianus, Septalius, &c. eosque secuti Galli, & præ cæteris ex nobili Parisiensium Academia Duretus, Ballonius, Hollerius, & Jacotius, &c. post excussum Arabicæ servitutis jugum, ad restituendam priscam Græcorum de re medica sapientiam omni studio contenderunt: eaque in re tantoperè excelluerunt, ut si non superasse Græcos, saltem juxta illorum præscripta veram medendi viam manifestasse judicentur, Disseminataque hac doctrina ad universas ferè Europæ Academias, alios pariter dictos Viros tunc temporis excitarunt ad illam magis magisque ampliandam, & confirmandam.

III.

Vix hanc tranquillitatem adepta praxis medica, novus homo Paracelsus cum universa Chymicorum Societate, novas pariter excitavit turbas, & novas exindè remoras praxi medicæ iniecit: paulò post Helmontiùs cum Asseclis easdem latiùs propagavit; ut sanè vidisse judicia naturæ ad furnos Chymicorum coacta, & captiva. Multum sanè præstiterunt duo hi nobiles Viri in locupletanda praxi medica per nova remediorum inventa; (quòd equidem præcipuum omnium medicorum esse deberet institutum) & in delendis nonnullis praxeos præjudiciis, quæ ab Arabum, & falsorum Interpretum ignorantia in medicina irrepserunt. Sed quantò tam Helmontius, quàm Paracelsus decreverunt rationem reddere causarum, quæ morbos producunt, & phænomenon, quæ illos comitantur; ipsi pariter librorum lectione, aut venaticis furni experimentis præoccupati, de causis morbos producentibus, eorumque curatione, judicarunt dumtaxat per hypothesim philosophicam trium suorum principiorum; absque eo quòd umquã ad praxim descenderent, & observarent, an progressus historici morborum, nec non motus naturę in iisdem tùm promovendis, tùm curandis adamussim respondeant præfactis opinionibus, quas mente conceperant &c Quamobrem non solùm hac de causa, tranquillum tunc temporis Medicinæ statum perturbarunt; sed quos in Galenica praxi corrigere voluerunt errores, vel inviti postmodum invenerunt in sua. Earum siquidem mens fuit, non solùm convellere fallam methodum, qua utebantur Galenici in remediis præscribendis, quæ meritò indigebat correctione, sed remedia pariter; ipsa; phlebotomiam scilicet, purgantia, vessicantia, & reliqua hujus generis, è medicina, tamquam inutilia, & humano generi perniciosa eliminare. Quòd sivè inscita, sivè odio in sectam contrariam factum fuerit, tantam in medicina confusionem, tantaque inter medicos dissidia, lites, & divortia hac ætate excitavit; ut pro praxi, quæ doceat, quæ instruat, quæ corrigat, quæ in viam dirigat; nil aliud assequamur, quam sterilitatem quamdam jejuniam, macie enectam, contentionum plenam, quæque, & judicii libertatem nobis adimat, & à vera docentis naturæ semita quàm longissimè repellit.

IV.

Pacatis rumoribus Chymicorum, novi motus contra praxim excitati sunt à tot novis Philosophiis, hoc sæculo excogitatis: Cartesiana, imquam, Democritæa, Mechanica, Physico-Mecanica: aliisque innumeris; quarum Conditores, & horum asseclæ, cum medicinam ne salutarint quidem numquam, eidem tamen se immiscere, & de morborum historia per speculationum instituta judicare non dubitarunt. Horum exemplo Medici, facti omninò Philosophi, (ab abstractæ sapientiæ tranquillitatem allecti) praxim medicam, quæ lectulos ægrorum vix, ac ne vix quidem deserere potest, in Philosophiam contentiosam converterunt. Et quoniam per hos quinquaginta propè annos, in quibus tanti novitatum rumores invaluerunt, pauci admodum solidæ, & observativæ praxi vacarunt; ideò nemini mirum videri debet, quod libri medici per id temporis duplicis juris facti, & uberrimè conscripti, nil aliud revera sapiant, quàm puram, & abstractam Philosophiam: naturæ interim judicia fracta jaceant, & depressa; Ipsaque praxeos principia tantoperè turbata sint, ut inter peritissimos hodiè non facilè constet, quid tenendum, cui credendum, qua demum via progrediendum sit in absolvendis morborum curationibus. Si consideremus igitur praxeos medicæ statum, eumdem profectò commotum, ac prorsus turbatum per inania axiomata, & falsas quasdam generalitates, aut à sectis Medicorum diversis, aut à præposteris legibus methodorum, aut ab idolis quibusdam, & præjudiciis cuilibet Medico familiaribus productas, observabimus. Si verò illius ætatem, ex supradictis patebit, illam in ipsis adhuc pueritiæ finibus contineri; & parum admodum temporis insumptum esse in eadem promovenda; nam si excipias felicia. Græcorum tempora in quibus floruit, ac penè succubuit medicina. Arabes eamdem miserrimè contriverunt; Latini in melius potiùs, quàm in majus promoverunt.

CA-

CAPUT XI.

De Fontibus Theoriæ, & Praxeos.

§. I.

MEdicus jus suum in naturam recuperare non poterit, nisi parendo; natura enim parendo vincitur in praxi per observationem, in theoria verò per sectionem, & cùm theoriæ basis inhæreat philosophiæ; ea profectò philosophia thæoriæ medicæ facem præferet, quæ naturam secat, & partes ejus debitè separat, prout fecit Democriti Schola, feceruntque hac ætate quamplurimi experimentales Philosophi, quorum industria, quàm ingens certitudinis cumulus theoriæ Recentiorum accesserit, omnibus est inconfesso. Postquam igitur notum fuerit, quid observando praxis, quid secando theoria valeant; tunc mens ambarum subsidiis constanter instructa, indicationes curativas deducat certas, & qualibet duraturas ætate, in quantum scilicet rerum ferret inconstantia & vicissitudo.

II.

Fieri non potest, ut idem sentiant, qui aquam, & qui vinum biberunt? Antiquum hoc adagium non parum quadrat in Medicos, tam variis, & inter se pugnantibus sectis hodie distractos: multi enim ex illis tàm veteres, quàm novi (ut de Philosophis sentit *Franc. Bacco fol.* 311,) liquorem biberunt in medicina crudum, tamquam aquam, vel spontè ab intellectu manantem, vel per dialecticam, tamquam per rotas ex puteo, haustam; Undè nil mirum si longè aliter sentiant ac *Hippocrat.* ejusque Asseclæ, qui liquorem biberunt, Posterisque exibuerunt ex infinitis confectum observationum uvis, iisque maturis, & tempestivis, & per racemos quosdam collectis, ac decerptis, subindè in torculari pressis, ac demum in vase repurgatis, & clarificatis. Cognoverunt enim optimè hi sagaces Viri, nil prorsus conferre leniendis hominum morbis, opiniones abstractas, & systemata mentalia, quibus veluti ad columnam industria hominum alligatur in medicina excogitare, & fingere; sed ingenium rebus submittere, naturam, parendo vincere, & austera prorsus observandi patientia, ea detegere præcepta, quæ convocatis generalibus Medicorum Comitiis, ab omnibus indiscriminatim, tamquam certa salutis numismata recipiantur.

III.

Hactenus medicina curiosa, & nimia fuit in inanibus, stupens, & austera in contemplandis, commentandisque paucorum hominum operibus, lusciosa, atque hebes in investigandis naturæ, & morborum effectibus. Quamobrem quid mirum, quod antiquis adhuc cohibita finibus, nil certi pronunciare valeat de consummata morborum historia, nec non de indicationibus, remediis, & præceptis cuilibet illorum necessariis; sed magis magisque confundatur, decrescat, & quasi hæreat; Eidemq; à speculationum fumis exaltatæ illud idem accidat, quod statuis Ethnicorum, quæ adorantur, & celebrantur, dum interim nec moventur, nec proficiunt. Contra artes mechanicæ experimenta jactantes; quasi aura vitæ præditæ essent, quotidiè crescant, & perficiantur. His generaliter animadversis, examinandum subindè erit, quid quantumve tum Recentiores, tùm Antiqui in theoria, & praxi profecerint; quid quantumve unaquæque illarum conferat ad morbos rectè curandos.

VI.

Theoria Recentiorum multò certior est theoria Galenicorum; Illius namque fundamenta jacta sunt in experimentis sedulò & coacervatim factis, & naturalis philosophiæ penu depromptis, morborumque causas, & symptomata, non per incertas conjecturas, sed per mathematicam veritatem, tamquam per radios solis delineat, & demonstrat; quæque olim apud Barbaros barbara evaserunt, & apud Doctos in dubium revocabantur; nunc clara luce coruscant, discussa ambiguitatis nebula. Contrà Galenicorum theorica non solùm per inanem quæstionum exercitationem, imbecillos multorum animos à recta praxeos ratione abducit; verùm molesta rerum jam dictarum repetitione, inventionis sterilitate, argutiarumque dialecticarum in rejiciendis, & retorquendis argumentis ostentatione densissimas luę praxi tenebras obducit, & confuso prolixoque illo argumentandi genere, incertas pariter, & obscuras indicationes in curandis morbis exponit; undè profectò tot absurda, tantaque dissidia in secta, & sectatoribus Galeni sem-

semper extiterunt. Quòd superiùs de Theoria Recentiorum diximus, hoc idem ipsorum praxi auguramur imposterum. Et cùm omnes penè disciplinæ singuli quodam Dei beneficio, ex diuturnis quasi jactationibus hac ætate conquiescant, & eximios quæque progressus faciant; nescio, quo fato sola medicinæ praxis, antiquis adhuc cohibeatur finibus, tantisque stadiis à theoretica illius parre superetur.

V.

Praxis Galenicorum maximis propemodum intervallis Recentiorum praxim antecellit. Siquidem sivè diagnoseos, sivè prognoseos, sivè curationum, illis theoriarum fæcibus intermixtarum solertiam, & pondus consideremus, ingenti commendatione dignos judicabimus. Hæc majorum nostrorum in praxi felicitas, non aliundè provenisse mihi videtur, quàm ab immortali illa in observando patientia, qua singulos historiæ morborum calculos non timidè, & per vices, sed ordine gravi, atque maturo expendere decreverunt; Et cùm naturæ atque experientiæ lumen perpetuum sit, ac constans, fieri vix potuit, quin illis superstructæ observationes, per tam longas annorum feries, magis magisque fuerint comprobatæ. Id præ cæteris in *Hippocrate* ob servamus, qui tamquam Vates inspiratus, magna prævidens rei medicæ adventura discrimina, si tale maturum, & repetitum observationum studium negligeretur, primus omnium experientiam continuam, & coacervatam adhibuit, & de natura, naturam potiùs, quàm cogitationes propias consuluit, qua demum via, ad veros morborum fontes, Medicos perduxit. Recentiores contra perfectiones, & experimenta rerum naturalium, aliquam theriæ certitudinem nacti, putarunt, quòd hæc eadem theoriorum certitudo redundatura quoque sit in historiam, & dogmata morborum curativa, absque eo, quod hæc novis, & sibi propriis indigerent exercitationibus. Undè non tantùm illam solam omni studio excoluerunt; sed quod his pejus est de praxi per regulas theoriæ judicando, & utrasque ad invicem confundendo, universam penè artem conturbarunt, & perniciosis erroribus, quos hodierna medicina molestè fert, ansam dederunt incredibilem. Theoriæ munus est rationem reddere phænomenon in morbis apparentium, antecedentia cum præsentibus rectè, comparare; occultas morborum causas, & veros causarum fontes investigare, aliaque id genus explanare, ut Medicus in determinandis indicationibus apertius, nec Empiricorum more progrediatur. Praxeos verò, morborum historiam absolvere, de adhibendis remediis, explendisque indicationibus judicare, & graviora quæque curationem morborum spectantia per experientiæ leges examinare. Quique his contraria faciet, atque de praxi per regulas theoriæ promiscuè judicabit, numquam felices eventus in curandis hominibus expectet. Quamobrem qui ad veterum practicorum, scholæ Coę assectarum, lectionem studiosè se contulerit, quique singularem illam praxeos vim, quantum poterit, fuerit imitatus; hunc demum veritati amicum esse, certò fatebimur. Urgete igitur hanc tam præclaram occasionem Juvenes; atque repudiatis malis Suasoribus in antiqua Praxeos studia incumbite, à quibus tamquam ab uberrimis quibusdam fontibus, omnis ad nos sapientiæ practicæ promanavit cognitio, & illis profectò nulla alia studia, aut ad usum uberiora, aut ad laudem commendatiora reperiuntur.

VI.

Quod spectat ad alterum argumenti caput utra magis curationi morborum conferat, theoria ne; an praxis? Sciendum est antea, nullam hujusmodi apud priscos Gręcos medicinæ in speculativam, & practicam fuisse subdivisionem. Primus Jeva in Medicus Arabum, vel speculationem jucunditate allectus, vel Praxeos labore in comparanda morborum historia, & obscurissimis eorumdem causis investigandis perterrefactus, illam excogitavit: sed paulò post ab Alcorazoen redargutus est, ut fusè notat Averrhoes *tract*. I. *part* I. super Canticos. Neque mirum si ulla hujus divisionis mentio fiat in monumentis Scholæ Coæ, & reliquorum Gręcorum ad Galeni tempora; nam, ut pluries, & ferè ad nauseam hoc opere animadvertimus; Pro certo habebant illius scholæ Professores, medicinam, uti ab observatione originem habuit, ita & per observationem, addiscendam, ac ad usum publicum reducendam fore. Quodque nos per leges Theoriæ, id illi sola mentis perspicacitate longo usu confirmata peragebant; quatate longo usu confirmata peragebant; qua perpesis adamussim anteactis de natura, & historia morborum observationibus, & ad

fa-

sanandum hominem seriò accommodatis, indicationes curativas decernebant. Interea temporis Empirica quoq; Secta caput extulit hæc abnegatis quibuslibet theoriis, imò quolibet ratiocinii genere in medicina, sola in curandis morbis utebatur experientia, sed ea merè stupida, non repetita, casu non ductu inventa, ac prorsus circumforanea; cujus de causa, tantaque absurda medicinæ, supercreverunt, ut actum penè de illa esset nisi Galenus sæculo circiter primo Æræ Christianæ, præsentaneo remedio, idest instituta, vel potiùs strænuè, ac prudenter confirmata Secta Rationali crescentium errorum vim cohibuisset. Hæc duobus veluti fulcris innitebatur, rationi scilicet, & observationi: Rationi tamen præcipuæ tunc temporis tribuebantur partes; tum quia verebantur, ne in eos inciderent errores, quos antea reprehenderunt in Empiricis, falso observandi genere utentibus; tum etiam quia elegans, & argutum ratiocinium quod Secta illa, & inter cæteros Galenus præ se ferebat, magis alliciebat animos, quàm austerum, patiens, & repetitum observandi genus quod præcipiebat Schola Coa. Ab eo igitur tempore aliqualis veluti subdivisio medicinæ in ratiocinantem, & observantem orta est, & per subsequentes ætates frequentata magis fuit, donec tandem ab Arabibus manifestè separata fuit in Speculativam, & Practicam, sicuti revera hodiè in usu est. Speculationes hæ sivè theoriæ, quoniam singulæ alicui philosophiæ innitebantur, & juxta illius præscripta decernebant; prò varietate philosophiarum, variæ quoque semper fuerunt, & exindè varia in praxi medica conditio, & fortuna. Valesis Vir doctissimus præcepta practica hinc indè quamplurima suis scriptis inservit, & plura forsan inservisset: nisi rerum dialecticarum strenuus assertor, & vindex, de historia, curationeque morborum per contentionum disciplinam pronunciasset. Eodem charactere notandi sunt Argenterius, Massarias, Mercatus, & magna pars Galenicorum, qui per tria superiora sæcula floruerunt; præ cæteris tamen Capivacius, cujus opera ob rationes supradictas acriter notavit Gasp. Hofmanus. Contra feliciter instituta, ac promota hoc sæculo philosophia naturali & experimentalis; eidemque admota, & innixa theoria medica, quis est, qui non fateatur praxim exindè dilucidè explicatam confirmatamque fuisse?

VII.

Postquam Medici per principia geometrico-mechanica, nec non per experimenta physico-mechanica, & chymica corporis animati structuram, & effectus examinare cœperunt, non solùm innumera superioribus sæculis ignota detexerunt; sed cognoverunt, revera corpus humanum quoad actiones naturales, nil aliud esse, quàm complexum motuum chymico-mechanicorum, à principiis tamen purè mathematicis pendentium. Nam si compagem illius attentè quis lustraverit, inveniet profectò in mandibulis, ac dentibus forficem, in ventriculo phialam, in venis, arteriis, cæterisque canalibus tabulos hydraulicos, in corde embolum, in visceribus cribrum, seu secernicula, Follem in thorace, vectis potentiam in musculis, trochleas in angulis oculorum, & sic de reliquis. Et quamvis Chymici per voces fusionis, sublimationis, præcipitationis &c. phænomena rerum naturalium explicent, & ita philosophiam separatim constituant, re vera tamen ea omnia ad vires cunei, æquilibrii, vectis, elateris, & similium mechanices principiorum referri debent. Cum igitur effectus naturales corporis animati nulla alia via faciliùs, clariusque explicari possint, quàm per principia mathematico experimentalia, quibus ipsamet loquitur natura: putamus pariter effectus ejusdem preter naturales, & morbosos vix alia certius, & evidentius demonstraturos, quàm prædicta; adeòq; theoriam quæ talibus innititur, principiis, esse reliquis omnibus certiorem. Si morbi à solidis vitiatis dumtaxat penderent, certè origines, & causæ effectuum morbosorum in eis existentium facillimè per antedicta principia investigarentur, notarenturque: at quoniam major pars illorum fluidis variè affectis originem debet, ideò nil mirum si per principia theoretico-philosophica, veram ac genuinam morborum causam investigare umquam poterimus. Quisquis enim in quacumque hypothesi & philosophia vel peritissimus, post longas meditationes, exercitationesque insumptas in invenienda vera natura partium componentium quoscumque humores; tandem coactus erit fateri, quod minima componentia humorum sivè naturalium, sivè morbosorum corporis humani viventis, nulla arte, & nullis speculationi-

tionibus inveniri, ac determinari umquam poterunt? Et quicquid hac de re Medici asserere conantur, nil aliud verè sunt quàm ignes fatui, qui rei corticem ne quidem attingunt. Quamvis ignota nobis sit talium humorum vera configuratio, & textura: ad curationem tamen sufficiet, per experientiam nosse varios eorumdem motuum progressus, exitus, & declinationes, qui utpotè à natura excitati, & directi, veros indicationum fontes nobis adaperiunt, in exhibendis, mutandisque remediis. Hæc cùm vera sint, fatebimur sanè, artem curandorum hominum, solo usu, & exercitatione comparari, adeòque praxim prætheoriam (quod fuit alterum superioris argumenti caput) curationi morborum magis conferre. Subtiliori quolibet mathematico, subtilior est natura; ideò quæcumque de medicina meditatus fueris, pro veris non habeas, nisi priùs ad lydium praxeos lapidem revocaveris; quod si repetita experientia inveneris vera, pro veris semper habeto. De bono, aut malo vino judicare non poteris, nisi gustaveris; Perfectus Musicus non erit, nisi cecinerit: Nec Miles strenus, nisi bella gesserit. Multa homines in Musæis excogitant, quæ rationi consona, ac prorsus certa existimant; sed quando ad usum descendunt, non solùm absurda, sed penè impossibilia deprehendunt. Contra quamplurima (præcipuè si de curationibus & remediis loquamur) dum primò proponuntur inutilia, rationique omninò contraria judicantur; vel quia hypothesi nostræ adamussim non quadrant, vel quia probabilem illorum rationem reddere nescimus; Si tamen ad praxim & experientiam revocentur, utilia, & certa experimur: Subsidia igitur multò ampliora Medicinæ accessura fore speramus si theoriæ, & praxi talia imposterum utrisque dentur, qualia utrisque debentur.

CAPUT XII.

Methodus ad Tyrones de Morborum hypothesi rectè construenda.

§ I.

Quæ fundata sunt in natura crescunt, & perficiuntur: quæ verò in opinione variantur, non augentur. Hoc ultimum accidere potissimùm in re Medica, quando hypothesi minus certæ, ac merè opinativæ innititur, quotidie observamus. Imò si diligenter quispiam inquirere velit, quid præ cæteris impediverit, quo mìnus, certum aliquid systema de re Medica determinari potuerit, non alia de causa factum id esse inveniet, quàm quod Medici, vires mentis viribus experientiæ debitè accommodare atque adjungere noluerunt. Cesalpinus Italus acutissimus primus omnium sanguinis circulationem detexit, eumque 24. horarum spatio fieri judicavit, ut fusè notat *quæstion peripat. lib. 5. quæst. 4* Quoniam tamen sola mentis acie, ad præclarum hoc pervenis inventum, nec unquam opportunas eidem perficiendo anotomicas observationes, rerumque naturalium experimenta adhibuit; ideò nil mirum, si & operis argumentum reliquerit imperfectum, & ipse velut Athleta quidam Dialecticus, mentis viribus dumtaxat confisus, ceciderit in arena. Quod animadvertens Harveus, non solùm rationem, sed experientiam ipsam hac de re consulere voluit; idcirco tandiù naturam experimentis vexavit; tamdiuque sectionibus anatomicis lacessivit, donec tandem ad veritatem fatendam coegerit; Et ità præter omnium expectationem ex quadam veluti mistione rationis, & experientiæ æternum circulationis inventum complevit, quod sane tamquam nuncias veritatis trans Alpes, atque trans Maria, in omnes denique Medicorum omnium academias amirabili celeritate penetravit, & ab omnibus indiscriminatim receptum fuit Quibus sanè de causis, puto eidem non eventurum quod ventis solet, qui cum vehementissimi sint undè oriuntur, ad longinquas tamen regiones fracti ferè debilitatique perveniunt, sed quod ingentibus, & peramplis fluminibus, quæ cum ab ortu

ipso

ipso magna sint, perpetuò tamen aucta, & tumefacta progressu, eò majores undas volvunt, eò amplioribus feruntur alveis, quò à fontibus suis longius recesserunt.

II.

Studia sunt opinionis, non naturæ, quæ jactarunt hactenus Practicantes; ut reliqua sileam, prestò, nunc sit sola febris, de cujus essentia tantæ hoc sæculo excogitatę sunt hypotheses, ut bilem moverent sagacioribus. Jacobus Sylvius cum universa BonteKoei Schola judicavit calorem non esse febris causam, sed effectum, & symptomata; pulsumq; celerem non esse unum ex signis indicantibus sanguinem celerius moveri, sed tardius; adeòque febrium omnium essentiam in coagulatione, sivè incrassatione sanguinis constituit; hac fretus opinione sanguinis missionem in curatione febrium, nec non remedia calorem temperantiam prohibet; laudat contra spirituosa, volatilia, aliaque hujusmodi somniatam sanguinis coagulationem dissolventia, quæ indifferenter quovis morbi tempore in omnibus febribus præscribit, ut hypothesi è cerebro, non ab historia facti deductæ satisfaceret. Helmontius, & parum ab eo discedens Campanella crediderunt febrem non esse morbum, sed morbi remedium, à natura potissimùm excitatum, ut peccantem materiem humoribus confusam eliminaret; quamobrem decreverunt præcipuum curationis scopum in omnibus febribus eò potissimùm collimare debere, ut ignis hic febrilis augeatur per calefacientia remedia, & naturam, ut ajunt, roborantia, quo faciliùs, citiùsque hostem cervicibus suis imminentem possit deturbare, Henricus Screta Dioclis sententiam oblivione ferè consepultam excitans, febres omnes ab inflammatione viscerum deducit; & cùm inflammatio obstructionem tubulorum, sivè, ut ait, impeditum sanguinis circuitum præsupponat, idcircò damnatis phlebotomia, purgatione, aliisque nimium sanguinis ardorem deprimentibus, sivè refrigerantibus remediis curationem illarum omnium instituit per medicamenta dissolventia, spirituosa, alchalia volatilia, & hisce analoga præsuppositam viscerum inflammationem, obstructionemque resolventia. Cartesiani Philosophi suis innixi principiis, novam quoque febrium excogitarunt hypothesim; putant illi in naturæ statu materiam subtilem veloci cursu massam sanguinis continuò permeare, & recto tramite poros ejus percurrere; qua ratione naturales in humoribus fermentationes producit, & fovet; at si contigerit poros illos conturbari, & crassiori substantia oppleri; materiæ subtilis velox, & continuatus transitus impeditur, hinc illa in ingentes concitata agitationes, quo pristinum, ac liberum per massam sanguinis iter recuperare possit, motus excitat in sanguine vehementissimos; quos febrim appellant; pro cujus absolvenda curatione, ea remedia necessaria judicant, quæ spiritu, & tenuitate sua valeant crassam illam materiem poros sanguinis opplentem, & illorum rectitudinem subvertentem discutere, solvere, & per sudores, aliasque naturæ vias eliminare, ut ita materia subtilis liberum iter nacta, non impetuosè, sed leniter, & juxta naturæ leges per humorum substantiam, & ut ajunt, porositatem transmeare valeat.

III.

Sylvii le Boè, BonteKoei, Craanenii, Jones, Piens, aliorumque infinitorum de febribus hypotheses, quæ ex Transalpinis potissimùm ad nos devenerunt, omnibus sunt noctæ, nec iisdem recensendis frustra tempus impendemus; nota pariter est, & Galenicorum de febribus essentia opinio, qui falsò imbuti præjudicio humores animalium viventium putrescere posse, non dubitarunt asserere, quòd præcipua febrium pars ab eorumdem putredine originem suam deducat, vulgarique illa opinione decepti, quod humidum sit productivum putredinis; ab aquæ potu tantoperè abhorrebant in febribus, ut permittebant ægrotantem in imminens potiùs vitæ periculum, delabi, quàm ne minimam aquæ guttam eidem tribuere; undè plurima in libris numerantur exempla eorum, quibus febre graviter æstuantibus, cùm aquę potus omninò interdiceretur, cor, & pulmones arefacti, & prorsùs emarcidi fuerunt post obitum detecti. Hisce adnotatis, quilibet animadvertere facilè poterit, inter tot novas opiniones, & nova sæculi cogitata, nec certiorem curandarum febrium methodum habitam, nec illius naturam elucidatam, quin potiùs confusam magis, ac perturbatam. Febris denique adhuc ardet, adhuc inquam, & in scholis, & in ægrotantium laribus; ejusque incendia latiùs propagaat

gata ingemuisset Orbis, nisi inter tot Scriptores unus hoc ævo præluxisset Thomas Sydenhamius artis nostræ ornator, & ornamentum, qui sepositis opinionum commentis ad observationes prorsus se dedit, & à prima ætate ad extremum usque senium cum natura cohabitavit; qua ratione demum probabiliorem de febrium indole hypothesim, curationemque patefecit; tantaque ingenii, & doctrinæ laude iisdem curandis excelluit, ut à conterraneis suis Medicus febrium vulgò esset nuncupatus; prout ab Anglis peregrinantibus pluries per Italiam audivi.

IV.

Si quis paulò diligenter nonnullas Recentiorum hypotheses, earumque fundamenta examinaverit; fatebitur profectò Auctores illos, vel ad delectationem novo speculandi genere afferendam motos fuisse, vel opportunas iisdem efficiendis leges ignorasse. Tot namque hypotheses (ex his judicari poterit de reliquis) de chylificationis natura hoc sæculo prodierunt, quot experimenta, aut furno eduxerunt Chymici, aut è laboratorio naturæ Philosophi expèrimentales: utrique ipsorum cùm observassent, ex mixtione duorum, vel trium corporum prodire tertium quid coloris subalbi, non dubitarunt asserere, quod eodem propemodum artificio chylus in ventriculo elaboretur, & ad mutationem in sanguinis naturam disponatur. Et quod gravius his est indicationes curativas in cruditatibus, inappetentiis, aliisque læsæ chyloseos malis; quæ à diuturnis talium morborum, eorumque symptomatum observationibus peti debebant, ab exterioribus illis, ac fortuitis dumtaxat rerum experimentis, & mixtionibus petierunt. Sed præterquam quod falsum est, quòd coctiones, separationes, dissolutiones aliæque in visceribus animalium naturales functiones adamussim fiant, ac in furno chymico fieri solent; hic intempestivus transitus à duobus vel tribus experimentis cujuscumque demum generis, ad formanda systemata generalia, non solùm præcludit nobis viam, quæ ad detegendam cujuslibet rei naturam recta ducit, sed novis in dies atque novis obruit erroribus in praxi medica exercenda.

V.

Neque quis putet, me malè adversus hypotheses affectum, paulò durius easdem præfato dicendi genere tractasse, quod idem est; ac in medicina ratiocinium negare. Nam, præterquam, quod studium illarum, dum naturæ legibus adamussim respondent, semper prosecutus sum, illudque aliis suasi, ità nihil magis mihi cordi fuit in hoc opere, quàm hypothesim observationi strictiùs, quàm antea adjungere, & aliqualem inter eas concordiam procurare. Quod verò molestus interdum, ac fermè putidus primo hoc libro fuerim, in afferendo de hypothesibus judicio; effecit id tum nimius Medicorum in iisdem hoc sæculo excogitandis abusus, cum præpostera ad curandos morbos earumdem applicatio.

Formica colligit & utitur, ut faciunt Empirici, qui hinc inde experimenta venantur, iisdemque nec observatione repetita confirmatis, nec diluculo examinatis, ratiocinio, paulò post indiscriminatim utuntur. Aranea ex se omnia fila educit, neque ullam à particularibus materiem petit, ita faciunt Medici speculativi, ac merè sophistici. Apis denique cæteris se melius gerit; hæc indigesta è floribus mella colligit, deinde in viscerum cellulis concoquit, maturat, iisdemque tamdiu insucat, donec ad integram perfectionem perduxerit. Hoc genus Medicorum apis æmulum desideratur in arte nostra; nonnulli namque tantum abstrahunt naturam, donec ad materiam potentialem, & informem pervenerint; Alii contra cùm nimii sint in particularibus sensui subjectis, nec ratione examinatis, tanta rerum confusione, tantoperè interdum turbantur, ut nonnulla tamquam nimis humilia aspernentur, nonnulla verò ut nimis ardua pertimescant.

VI.

Dum interdum considero vim, & affectus imaginationis Auctorum; qui ad novas excogitandas hypotheses sunt proclives; observo, duabus potissimùm de causis ad hoc innovandi studium compelli: vel ut acupentur gloriam, qua novi rerum, aut opinionum inventores cumulari solent, & qui Auctoribus parebant, ipsi inter Auctores recenseantur; vel potius cum diu lectioni librorum insudassent, ut probabilem aliquam rerum rationem invenirent, nec eam invenissent; tunc ad res marte suo examinandas, de iisque rationes reddendas se contulerunt. Quæ si contingebat, ut illis, vel aliis doctis Viris arride-

riderent; majoris gloriæ avidi, super eas integrum mundi, aut alicujus artis systema brevi stabiliebant. Et quoniam hi homines forti imaginatione sunt præditi, maximeque abhorrent audire servum pecus alienæ opinionis, suam mordicus tenent, cæterisque omnibus certiorem existimant. Si quid legendo, vel experiundo invenerint, quod vel minimum hypothesim suam confirmat, non solùm in suas partes trahunt, & hypothesi variè consarcinant, sed summis laudibus, tamquam rem certissimam deprædicant. Cæterùm ingens ille amor systema suum æternum stabiliendi, ideas mentis mille modis confundit, & objecta rerum talia sæpissimè illis repræsentat, qualia reperire cupiunt, non qualia re vera sunt.

VII.

Sed ad rem. Hypothesis ut perpetua sit, & stabilis, necesse est ut non ab Auctoris sui mente omninò educatur, sed ab ipsis rebus prodeat, ab observationibus, & certis naturæ phænomenis pendeat adamussim. Specimen hujus veritatis inter cæteros Philosophantes nobis exhibent Astronomi: Totius Astronomiæ cardo eò potissimùm vertitur, ut ex observatis primò corporum cœlestium phænomenis, intellectus postea assurgat in theorias, sivè in hypotheses ad normam Geometriç accuratè delineatas; quibus animo præconceptis, doctèque examinatis, prædici demum, & calculo definiri possint corporum eorumdem motus, situs, atque Syzigyæ. Primo igitur ingentem observationum seriem sibi comparant Astronomi, deindè in theorias assurgunt, ut probabilem illarum rationem reddant. Et quamvis complura, eaque inter se contraria cœli systemata constituerint, Ptolemaicum nempè, Copernicanum, Thychonicum, Semitychonicum, &c. in astrorum tamen prædicendis phenomenis, eorumque motibus suppotandis: idest in prædicendis ecclysibus, aspectibus variis planetarum &c. ne minimum quidem in prædicenda adamussim veritate inter se discrepant. Hujus rei arcanum ex eo potissimùm pendet quod quilibet Astronomorum, quamvis peculiarem astrorum theoria suam quisque animo conceperit; singulorum tamen theoriæ ab una eademque corporum cœlestium constanti observatione prodierunt; nam quicquid observavit unus, observavit etiam & alter. Sola ratio (quæ sub theoriæ nomine venit) cur illa tali modo appareant, & fiant, cum ab hominum voluntate dependeat; varia solet esse, prout varii sunt modi concipiendi, & se explicandi singulorum hominum. Idcircò licèt in ratione, sivè in theoriis discrepent, quoniam tamen singulorum ratio iisdemmet cœlestium observationibus inhæret; nil mirum si in prædicenda veritate concordes inveniantur.

VIII.

Astronomorum vestigiis inhærere debent Practici in efformandis morborum hypothesibus. Hoc efficient, si priùs idioma didicerint, quo natura loquitur, & modos quibus eadem exprimitur; idest longam in observandis juvantium, & lædentium eventibus exercitationem. Postquam igitur per diuturnas observationes innotuerit tale quid in aliquo morbo frequenter, ac perpetuò tali modo succedere; tunc mens assurgat ad formandam hypothesim, eamque stabiliendam super prædictos constantes naturæ motus in hoc, aliove morbo tum producendo, tum sanando. Hujus veritatis præter experientiam, assertorem habemus Dominum Sydenhamium in affectionis hystericę determinandi hypothesi Puta hic hysteriam produci à fracto, ac penè elanguido spirituum tono, cujus de causa in effervescentias, motusque inordinatos adacti, hystericas convulsiones cum sociis symptomatis producunt. Hypothesim hanc non eduxit Vir clarissimus è phantasiæ sinu, ut vulgò solent; sed postquam pluries atque pluries observavit sanguinis missionem, purgantia, syrupos acidos, aliaque hujusmodi sanguinis tonum enervantia remedia; necnon mœrorem, vigilias, jejunia, cibos pravi succi, similesque causas, aut attulisse, aut exacerbasse hysteriam. Contra chalybem, theriacam, medicamenta exhilarantia, & spirituoso oleosa, equitationem, & longam moram in aere rusticano, vina herbis amaricantibus alterata, & similia, eadem vel eradicasse, vel magna ex parte mitigasse; non dubitavit asserere, ac hypothesim assurgere, quod hysteria producatur à fracto, ac penè elanguido spirituum tono, & massa sanguinis, nobiliori, sivè balsamica sui parte depauperata. Ab eademque hypothesi indicationes curativas petendas esse constanter affirmavit, & experimentis comprobavit.

Quo-

IX.

Quoniam præcipuum hypotheseos munus est rationem reddere phænomenon in morbis apparentium, quo mens apertiùs procedere possit in hauriendis indicationibus curativis; necesse pariter erit, ut ea innitatur, sivè ut pronunciet per leges principii alicujus generalis, rebus omnibus communis, quodque sit evidentissimum. Tale principium non aliud esse poterit, quam figura & motus. Figura namque talis est, qualis verè est, sivè percipiatur sivè non percipiatur à sensu; vel sivè eo modo percipiatur quo est vel quovis alio modo percipiatur: Motum pariter cum singula corpora suum habeant (quies absoluta in corporibus non datur) per eumque omnes illorum alterationes, sivè in meliùs, sivè in deterius producantur: fieri vix potest, quin ratiocinia à primariis hisce duabus corporum passionibus pendentia, certiora sint aliis, principio alicui hærentibus longè diverso. Patet id in theoria Recentiorum, quæ utpote fundata legibus mechanices figuræ, & motus, felicius, certiusque phænomena morborum solvit, quam Galenicorum theorica inanibus qualitatum primarum, aut occultarum commentis addicta. Obiter hic monendum in confirmatione antecedentis, atque etiam præsentis thesis, quod quamvis plures excogitari possent circa morborum generationem, curationemque hypotheses, toto quod ajunt cœlo inter se diversæ, & aliquando quasi per jocum fictæ; dummodò tamen singulæ easdem jactent stabiles, & continuatas morborum observationes, singulæ pariter æquè feliciter morbos curabunt, sicuti nuper de Astronomis in re sua animadvertimus.

X.

Certum est praxim à quadam veluti mixtione rationis, & experientiæ oriri, & per eamdem confirmari: sed ut tale institutum feliciter, & sine erroribus progrediatur: necessarium præ cæteris est, ut altera alterius jus non immeritò sibi arroget; sed potestas judicandi, & decernendi in morbis, solis tribuatur observationibus: phænomena morborum solvendi, & rationem reddendi apparentium naturæ motuum concedatur hypothesi. Quod ad me attinet, hypothesi eousque inhæreo, quousque video naturæ vestigiis adamussim respondere, à quibus si vel minimum recesserit, relicta hypothesi naturam sequor, optimam semper Ducem. Nam cum specificæ humorum alterationes, depravationesque in singulis morbis, vix ac ne vix quidem penetrari possint ab humanæ mentis acie; curationes pariter eorumdem dirigere cogemur non ad essentialem illorum naturam sed ad causam eorumdem magis generalem variando subinde curandi methodum, vel pro judicio naturæ spontaneo, quo in morborum eradicatione illa uti solet: vel experientiæ nostræ repetitæ, qua demum certiores evadimus, per quod medicationis genus quilibet morbus eliminari debeat. Sciant interea Tyrones, non aliud dari certius signum, hypotheses, & ratiocinia nostra esse vera, quam si, cùm ad praxim redacta sunt, curationes morborum juxta illorum præscripta feliciter succedunt: aliter, nimis ejsdem credendum non erit. Quique hoc neglecto monito in perniciosos errores incident; magis atque magis ignarum Vulgus excitabunt ad obiiciendum nobis scomma illud turpissimum. *In medicina decantantur tenebræ, & Noctuæ philosophantur Athænis.*

XI.

Non opinandum, sed certò, & offensivè sciendum: Neque disputandum, sed experiendum quid natura faciat, aut ferat, & quod ipsi per speculationes attingere non possumus, id in Natura impossibile non supponamus; artis nostræ infirmitatem in naturæ calumniam vertentes. Sedulò, atque assiduè cogitandum nobis est, ut novi modi, & novæ leges detegantur pro sanandis morbis incurabilibus; quorum nonnulli licèt re vera incurabiles sint; quamplurimi tamen tales sunt ob nostrarum virium tenuitatem, non verò ex impossibilitate eorumdem; nam si pluries ab aliis Medicis curati sunt, ut historiæ testantur, cur id perpetuò non fiat? non video. Novi modi, novæque leges detegantur, ut rectiùs, faciliusque sanentur ii, qui vulgò curabiles judicantur. Ut vita ad longam ætatem producatur, sivè inveniatur methodus de retardanda senectute Ut vera sanguinis, aliorumque humorum natura, sivè genuina eorumdem componentia tandem aliquando nobis innotescant: idque vel per analogiam cum aliis liquoribus animalibus, aut vegetabilibus, vel per inspectionem microscopio factam, statim ac è corpore educuntur, eosdem super perlu-

cidum vitrum extendendo, vel ali a analysi magis conformi. Ut reficiantur ægroti in ipso mortis agone constituti: Nil enim turpiùs est, quàm dum Medici ægrotum biduo, aut triduo ante mortem tamquam incurabilem deserunt; nec nova, atque nova remediorum genera, usque ad ultimam vitæ lineam pertentant, nam quousque anima corpori inest, semper aliquid ex admirabili arte nostra utilitatis sperandum. Ut remedia specifica, & cuilibet morbo infallibiliter respondentia dignoscamus; aliaque sexcenta, quæ desiderantur adhuc in arte præstantissima: Atque ità novis eleemosynis per manus nostras humanam familiam dotet rerum Conditor, & Creator Deus.

CAPUT XIII.

Quanti intersit præcepta, sivè certas constantesque regulas stabilire, ad quas judicia sua dirigere queat, in ambiguis morborum eventis hærens, perplexusque Medicus.

§. I.

QUamvis ex antecedentibus theoriæ, & hypotheses necessariæ sint in Medicina, tùm ad investigandos morborum effectus, & causas, tùm ad methodum rectè dirigendam. Quoniam tamen dum ad ęgrorum lectulos sumus, ut de curatione quippiam decernamus, frequenter expectationem nostram deludunt; Et aliquando quæ circulationi sanguinis (hypothesis sanè omnium certissimæ) contraria sunt, aut videntur; ægrotis utilia deprehenduntur. Idcircò putamus, nil magis in arte nostra opportunum esse, quàm nova in dies investigare præceptorum genera, sivè sententias quasdam longo usu, & matura confirmatas experientia, diagnosin, prognosin, curationemque morborum spectantes: utpotè quæ ob rationes sæpiùs cap. 2. §. 7. 8. & seq. traditas, non solùm rarò fallunt, sed statim, & absque multis theoriarum ambagibus, veras, perpetuasq; agendorum indicationes nobis manifestant. Neque mea hæc opinio commentum est amici timidi, ac ferè semper dubitabundi, sed scribendi, docendique methodus ab Hippocrate suis omnibus in libris, & post illum à sagacioribus quibusq; Practicis constanter observata. Atque si certò non cognovisset Vir ille magnus pręceptivam hanc methodum, tùm hominibus curandis, tùm confirmandæ Medicinæ, esse cæteris, omnibus utiliorem, præstantioremque; eamdem profectò ità mordicus non retinuisset in exercenda praxi sua, librisque ut diximus, conscribenbis. Non igitur illius vestigia sicuti decrevimus nonnulla hìc exponere præcepta, quæ vel per optimorum librorum lectionem, vel per repetitam in variis Italiæ Xenodochiis observationem nobis certò innotuerunt; ut ità ad illorum exemplar Tyrones nova in dies atque nova præceptorum genera investigare conentur. Sint igitur.

In principiis acutorum morborum, ac inflammatorium purgandum non est, præsertim per cathartica vehementiora. Neque dicas multas febres ab adhibito purgante in principio statim jugulari; nam re diligentiùs considerata, tales febres vel erunt synochæ leves, vel messentericæ à cibis pravi succi copiosiùs ingestis, & primis viis adhuc hærentibus productæ; non autem verè acutæ, quæ tam brevi tempore non desinunt, sed Hipp. teste 14. diebus citiùs aut seriùs judicantur. Et quoniam causa illarum in principio morbi confusa est sanguineæ massæ, eidemque altè immersa (quod Antiqui statum cruditatis vocabant, ac per consequens ad depurationes impar; si tunc temporis purgans medicamentum propinaveris, vel educes quæ educenda non erant, vel jugulabis ægrotum, vel, quod frequentiùs observavi, febrem exacerbabis, & si fuerit simplex, duplicabis; innumeraque produces symptomata, quæ antea vel non erant, vel erant mitiora.

Porrò initiis acutorum non solùm purgandum non est; sed neque diaphoretica volatilia, & reliqua hujusmodi impetum facientia remedia exhibenda; sanguis enim tunc temporis sat superque inflammatus, imò ad depurationes prorsus impar, ob cruditatem confusionemque peccantis materiæ illum exagitantis; ab antedictis remediis, magis, magisque irritatur, & excandescit; Et exindè præceps ruit in caput, aut alia viscera, in quibus lethales stagnationes, vel alia quamplurima producit sympromata, quæ ante illorum usum non apparebant; utpotè deliria, vigilias, sudores non judicantes, anxietates, angores, sitim, & reliqua hujus generis: ipse

ta-

tamen nil frequentius observavi post purgans, vel aliud nimis impetuosum remedium initio acutorum præscriptum, quàm febris exacerbationem, aut reduplicationem.

Inflammatione pleuræ, intestinorum, vessicæ &c. laboranti, si derepentè remiserit dolor affecti loci; febris verò augeatur cum pulsu intermittenti, ac debili, & reliqua pariter augeantur symptomata; pro certo habeto, superventurum paucis horis elapsis delirium, & delirium paulò post, mortem ipsam excepturam: in gangrænam namque desiisse morbum denotatur.

II.

Pleuritici quibus abscessus fiebant ad aures, omnes sanabantur, ut pluries vidimus.

Qui febrium initiis conatu vomendi habuerunt, & negligentia Medici, vel naturæ debilis impotentia, non vomuerunt; progrediente morbo gravissimis correptos diarrhæis sæpissimè vidimus.

Obstructione viscerum laborantibus, si facies naturalem, & vividum adhuc servat colorem, talium hominum curationem suscipito, nam facilè sanabuntur. Si verò facies à naturali statu multum recesserit, & pallo cum macie omnia occupaverint, si poteris curationem non suscipias, taliter enim affecti non sanantur; Uteri tamen cancro affectis aliter se res habet: in iis namque faciei color à naturali non recedit sed genas perpetuò roseas habent.

In peripneumonia si febris, tussis, & reliqua symptomata exacerbentur quinta die, quò major exacerbatio; eo mors certior septima die.

Si ructas acidum abstine à vino, & sanaberis; loco vini aquam aniso, aut cinnamomo alteratam sumito, sanatus verò, denuo vinum assumas.

III.

Ischiade correptis, eadem hora, vel paucis elapsis à prima doloris invasione, si purgans medicamentum dederis (ipse uti soleo syr. de spina pontica cum vino) vix absoluta hac, aut ad summam altera, quam propinaveris purgatione, æger certò sanabitur; non ita verò, si morbus ad plures dies, & menses fuerit protractus.

In morbis numquam ab ægro discedas, nisi linguam inspexeris: hęc statum sanguinis præ aliis signis, & apertius, & certius nobis indicat; reliqua namque signa sæpissimè fallunt; hæc aut numquam aut rarò. Et nisi sapor, color, aliaque linguæ accidentia ad naturalem statum redacta sint, numquam ægrum tutum dato Adstantibus aliter malè consules nomini tuo.

Quot diebus principium febris duraverit totidem & augmentum, status, ac declinatio; & quale fuerit morbi principium, vehemens nempè, malignum, impetuosum; vel contra lene, aut benignum, talia quoque erunt, facta comparatione, alia morbi tempora; Undè ex solo morbi principio, sedulò, & sagaciter considerato, prognosticare poteris Adstantibus durationem febris, nec non faustum illius, aut infaustum eventum.

Apparentibus petechiis, nil ampliùs in primis viis movendum: Siquidem ipsa etiam enemata, eo tempore summoperè suspecta sunt.

Petechiæ quo tardiùs, & ferè circa morbi statum erumpunt, eo meliores sunt; ad crisim enim, & coctionem jam vergit morbus; & tunc cum apparent bezoarticis, & diaphoreticis magis magisque promovendæ; vitando interea quantum fieri potest, alvi fluxum: Contra si appareant in principio morbi, malæ sunt; insignem namque sanguinis fusionem, dissolutionemque ostendunt.

In febribus intermittentibus, si secundus paroxismus erit vehementior primo; tertius verò maximoperè mitis; scias febrem circa quartum paroxismum totaliter cessaturam. Si verò quartus paroxismus vehemens fuerit: quintus verò magna ex parte remissior: tùm in septimo paroxismo integra febris solutio expectanda.

Omnes qui extinguuntur febre aliqua intermittenti, circa initia paroxismi moriuntur; rarò autem in augmento, statu, & declinatione.

In febribus intermittentibus urina est intensè rubra, & colorem lateritiam æmulatur; estque urina taliter colorata, signum ferè pathognomonicum, & maximè famuliare talibus febribus: Si urina profunda rubedine tincta sit, & aeri exposita sedimentum lateritium deponit; pro certo habeas, morbum illum sub quacumque demum specie appareat, à fermento febrium intermittentium originem suam deducere, ut pluries, atque pluries observavimus.

IV.

Quamplurimis morbis remediorum usus obest potiùs, quàm prodest; prodest contra motus, & in rusticano aere exercitatio. Constans est doctissimorum Medicorum observatio, nonnullos morbos pertinaces, & chronicos, præsertim à longo mærore, & animi pathematis productos, nullis aliis remediis celeriùs obtemperare, quàm equitationi in aere rusticano.

In colica biliosa valdè pertinaci. In phthisi cum fluxu colliquativo, & reliquis desperati morbi symptomatis; In hysteria, & affectu hypochondriaco inveteratis: demum in chronicis morbis, & à viscerum obstructione productis, post alia incassum tentata, non invenitur præstantius, ac ferè herculeum remedium, quàm exercitium equo vehemente factum; primò quidem ad stadia, deindè ad multa milliaria, idque horis potissimùm matutinis, & apricante Cœlo, prout sanctè fatetur Vir magni nominis *Thomas Sydenhamius*; sed multò antè ipsum *Hippocrates lib. de diæta*. Neque obstat quod æger sit nimium debilis, & viribus adeò prostratis, ut ne quidem in lecto moveri valeat: siquidem in tali casu exercitium inchoandum primò erit rhæda ad pauca stadia; exindè verò sensim ad plura milliaria equitatione absolvendum. Per hujusmodi enim exercitium equitando factum, imò ventris viscera pedetentim succutiuntur (nam omni equi succussio, tota quanta est in imum ventrem equitantis terminatur, reliqua verò membra paucissimè exercentur) & per repetitas succussiones elanguidus, ac prorsus flaccescens fibrarum tonus restituitur; humorum, atque spirituum motus, vel imminuti, vel impediti excitantur; & quidquid hinc inde visciditatis viscerum glandulis inhæret, amissum circulum recuperat: quo pacto restitutis, atque post diuturnas equitationes exaltatis viscerum fermentis, non solùm coctiones illorum, sed ipsæ pariter humorum separationes pristinæ felicitati, salubritatique restituuntur, & peccans materies, tam longo tempore iisdem inhærens, per opportunas demum naturæ vias foris eliminatur, &c. Hoc exercitationis arcanum, non est quod reticeam Popularibus Urbis Romæ, cujus atmosphæra Jove humido, & nebuloso ferè perpetuò sordescens, ac proindè perexigua vi elastica gaudens; nil mirum, quod solidis humani corporis partibus flaccescentiam, fluidis verò inertiam, ac veluti lentorem quemdam afferre soleat; qua quidem de causa inter cæteros morbos Almæ hujus Urbis Incolis familiares, tres illi à doctissimo Petronio de Victu Romanorum descripti, præcipuè ferociunt: capiplenium scilicet, sivè assidua capitis gravitas, virium lassitudo, & alvi siccitas. Ex quibus omnibus abundè constat, in aere Romano, tàm solidarum, quàm fluidarum humani corporis partium motus, nimium languidos evadere, atque hoc nomine illius Incolis, magna salutis incommoda ferè perpetuò allaturum, nisi per forinsecus adveniens exercitium humorum, & spirituum motus excitentur, atque augeantur, quo possint per canales suos liberrimè excurrere, & ità restituto utriusque debito tono, coctiones, separationeque in visceribus, & reliquis corporis partibus, juxtà naturæ leges instituantur.

V.

Pessimum signum erit, si circa initia status morbi, urina rubicunda, & contentorum excrementitiorum copia valdè satura, sensim mutetur in tenuem, & pallidam: si pulsus evadat celerior, debilis, ac ferè vacillans: denique si quidam tendinum subsultus, præcipuè dum pulsum ægrotantis tangimus, loquacitas, insomnia horrenda, & hujusmodi alia superveniant, Siquidem in tali rerum statu, breviter expectanda erunt funesta capitis symptomata, utpotè deliria, vigiliæ, comata, vel etiam aliarum partium mala, sed præ cæteris febris in malignam mutatio.

Spirituum robur in febribus, ex pulsu certissimè, & fideliter sumi potest, undè si robustus & æqualis ille fuerit, quamvis deliria, convulsiones, tremores, & prava alia generis nervosi symptomata appareant, semper benè sperandum: contrà si pulsus fuerit valdè celer, debilis, & vacillans, ut reliqua symptomata salutem promittant, semper timendum, cum tali namque pulsu mors præ foribus esse solet.

Omnes febricitantes quamdiù sputant, extra periculum, ut plurimum sunt in continuis æque, ac intermittentibus: lingua sordida ubique suspecta.

Febris si phænomena illius spectes, reliquis morbis est notior; si constitutionem & causam omnium ignotissima.

Hy-

Hydrope pectoris, vel abdominis, vel cachexia laborantibus, si color faciei rubicundus, sivè mediocriter bonus, de repentè mutetur in lucidum, & plumbeum, æger repentina morte morietur paucis elapsis diebus, aut mense ad summum.

Filii Magnatum frequentiùs ex inutili remediorum copia, quàm ex vi morbi pereunt, præsertim si acutè laboraverint &c. paucis utaris, & cum prudentia.

VI.

Iliacæ passioni si spontaneus, alvi fluxus superveniat, aut acuta febris, brevi morietur æger.

Apoplexiæ, aut epilepsiæ si superveniat gutta serena, plerumque signum mortis est, vel vehementiæ morbis, &c.

Illiacæ passioni quò fortiora adhibueris remedia, sivè purgantia, sivè clysteres magis irritantes, eò magis obstruetur alvus, ob auctam ab illis fibrarum intestinalium crispaturam, & contractionem, conferunt magis adonyna, emollientia, & dissolventia.

Si Ileo supervenerint urinæ suppressio, stranguria, singultus, ventris inflatio, aut convulsiones, malum erit lethale.

Mania cum melancholia talem habent affinitatem, ut non rarò mania in melancholiam transeat, & initia melancholiæ frequenter maniacum quid habent, ut observavit *Dodonæus* Vir doctissimus.

Mulieres gonorrhæa laborantes, vel menstruantes, circulum lividum, sivè plumbeum sub oculis habent, quod inter diagnostica morborum muliebrium reponendum.

Cum pulsu parvo, frequenti, & quasi vacillante in acutis, & periculosis, morbis, mortuos potiùs, quàm sanatos vidimus ægros.

Urina subjugalis (idest Boum urinæ crassæ, & turbidæ similis) quando in acutis febribus, aut morbis apparet, semper mala capitis prænunciat. Si ea apparente pulsus sint parvi & debiles, æger ad somnum inclinet, gravitate capitis afficiatur, &c. soporosos affectus, & præsertim lethargum mox mox supervenientem prognosticato. Contra si vigiliæ, capitis dolores, sitis, linguæ ariditas, ardores viscerum, & similia cum tali urina vigeant; vel delirium, vel convulsiones, vel alios nervorum morbos jam jam imminentes prædicito. Sicuti urina subjugalis mala est in acutis, ità contra bona in nonnullis chronicis, utpotè rheumatismo, doloribus articulorum, &c.

Tribus horis à prandio solent nonnulli affectionibus stomachi, sed præsertim dolore, flatibus, cruditatibus, &c. tentari. Specificum in tali casu expertus sum pulv. sthom. Querc. ad dragm. 5. cum potu Caphè tunc temporis sumptum, præsertim in humida corporis, viscidaque humorum constitutione; multò magis si Æger intemperantius vivat. Tinctura cortic. lign. sassafras. cum spir. vin. facta, & ad duo cochlearia tunc temporis sumpta, & etiam in die repetita flatus, ac ferè momento discutit. Tinctur. heder. terrestr. cum eodem spirit. eadem præstat.

Oleum menthæ in omnibus ventriculi morbis est proficuum.

Febris hectica Gallicorum, quamvis pro desperata videatur, facillimè tamen tollitur, ablato luis gallicæ seminio per specifica eidem opportuna.

Puerperis febri continua correptis, si superveniat dispnæa, sivè difficilis respiratio, semper periculosa, nam magna ex parte moriuntur.

Inter signa fœtus mortui in utero ab Auctoribus recensita, certissimum, & ferè infallibile est tenesmus, sivè crebra voluntas fæces deiiciendi, mulieri superveniens, ut alibi quoque notavimus.

Icteri febribus supervenientes semper monstri quid alunt, & rarò illæ sunt sine malignitate.

Dulcia malè olent in febribus, cave igitur quantum potes à saccharatis in illarum curatione, nam per ea exacerbantur; præsertim si hypocondriacis, hystericis, & pueris præscribantur.

In malignis febribus præ cæteris considerandi sunt oculi, lingua, & manus, lingua sordida, & manus tremulæ in acutis, semper periculum portendunt.

In malignis febribus, in quibus à centro ad ambitum corporis noxius humor pellendus est, ante expulsionem respiratio laboriosa est, & ingentes præcordiorum anxietates adsunt; facta expulsione paulatim declinant: idque in febribus petechialibus, morbillosis, variolosis, scarlatinis, & similibus observavimus nō semel.

Bubones quo citiùs in peste erumpunt, eo meliùs; nam ità internæ partes à veneni labe præservantur.

Pruritus narium est infallibile signum synochi simplicis, necnon lenis mador cutis *ex Valschmidio* .

Observavi lypiriam febrim supervenientem choleræ statim, ac prorsus feliciter pluries cessisse; non ità apparentibus sudoribus, aut urina: cautè igitur procedendum cum diaphoreticis, & diureticis in tali febrium genere.

Cum petechiis numquam salutarem vidimus sanguinis hæmorrhagiam, præsertim si magnus gravissimorum symptomatum aderit apparatus.

Observavi in febribus ex mutatione aeris Romæ, quod quando sanguis mittebatur ex brachio, statim succedebat sopor , non ità, si ex pede.

Observavimus in Xenodochio , omnes ferè ab acutis morbis evasisse, quorum sanguini venæ sectione extracto crusta alba , atque chylosa supercrescebat; contrà mortuos, quorum sanguinis valdè rutilans erat, sivè cum superficie nimium rubicunda . Romæ æstivo tempore ann. 1693.

Omnes acutas febres per sanguinis missionem curare incipio; ità mihi dictante experientia , & sæpissimè observavi post sanguinis missionem supervenisse sudorem cum levamine Patientis.

In malignis febribus dum sanguis mittebatur ex brachio, æger in pejus ruebat , & totus morbi impetus ferebatur ad caput , undè paulò post deliria , sopores, &c. contrà misso sangnine ex pede meliùs habebant: idque observavimus Romæ in Xenodochio.

Guttas rosaceas , aliasque faciei morbosas rubedines, irritis aliis, cauterium cruribus affixum sanat, teste *Mercuriali lib. de decoratione cap.* 13. Idque mihi pro magno secreto dedit Patavii doctissimus illius Urbis Medicus.

In faciei morbis purgantia omnem quoque paginam absolvunt, ut præter experientiam testatur divinus senex in Coacis , Perturbata alvus ut pauca sæpissimè subducat, delet faciei exanthemata . Et lib. 2. de dieta. Exinantia alvus humorem ex reliquo quidem corpore universo, ex capite autem potissimùm ad se trahit, cum incaluit: Vacuatione autem capitis expurgantur oculi , aures, &c. ipsa tamen facies clarior fit, & nitidior: hæc ille.

Febres, quæ cum magna syncope, singultu, aut vertigine incipiunt, vocantur à Medicis syncopales, singultuosæ, & vertiginosæ: Harum curatio inchoanda statim est vomitoriis, nam fomes febrilis in ventriculo latet , humor scilicet acris & erodens , qui tunicas ventriculi vellicando , & afficiendo , per consensum cor , diaphrama , aut caput offendi, unde præfata symptomata? Vomitorium in hisce febribus mihi familiare est, ol. amygd dulc. cum aqua tepida. Vomitu peracto dilutisque per eum acribus salibus, statim utor testaceis, dulcificantibus , & emulsionibus, cum sero lactis , vel decoctione Flor. viol. & ità feliciter sanantur.

In febribus , vel aliis quoque morbis, qui cum magna anxietate incipiunt , ægri inquieti sunt, loco stare nesciunt; hinc indè per lectum agitantur , &c. præfatus acris humor tunicas ventriculi afficiens) undè tot mala?) accusari quoque debet : Unicum remedium in talibus anxietatibus , & inquietudine est vomitivum antimoniale , ex croco metall. cum vino; vel aqua tepida, & oximell. scillitico , nam absoluto vomitu statim liberatos vidimus , multò magis cardialgia, & affectibus stomachi sensibiliter lædatur patiens : Post vomitoria ad præcautionem dari poterit pulvis Marci Cornachini, &c.

Quo febris magis ad statum vergit , eo minus utendum est refrigerantibus , ne per ea crisis impediatur; Circa initio verò liberalius præscribenda, nam tunc nimia febrilis caloris acuties, impetus, & orgasmus , gravissima minantur mala , nisi per prudenter repetita humectantia, & diluentia leniantur , motusque sanguinis ad eam reducatur mediocritatem, quæ absolvendæ depurationi sufficiens est.

In lethalibus pulmonum morbis cum febre, & sine febre ferè semper circa finem observavimus affectiones capitis; sopores nempè, lethargum , vertigines, oculorum caligines , &c. Erysipelate faciei laborantes vidi brevi curatos , post præscriptum purgans remedium , ægri naturæ accommodatum ; idque in secretis erat Medico Patavino mihi amicissimo.

Senes, alvus adstricta juvat , Juvenes alvus fluida , *ex Celso*.

Qui pertinaci raucedine laborant , hectici moriuntur anno vix elapso, ut bis observavimus.

Dolores capitis magna ex parte à stomacho fiunt , & si hæc sedulo tibi constent

utere stomachicis, diæta, & clysteribus; Non intelligimus hic dolores gallicos, & hemicranias inveteratas, quæ aliundè ducunt originem.

VII.

Naturæ monitis, parendum, & licèt captum nostrum fugiant, itidem parendum; ea namque non per fortuitas, sed constantes & perpetuas leges progreditur. Id ex sequentibus historiolis clariùs patebit. Patavi vulneratur mulier, sclopeto minimis globulis onusto, circa finem costarum mendosarum sinistri lateris: vi sclopeti fracta fuere officula Balænæ, quæ suffulciunt pectoris indusium more muliercularum in progressu curationis vulneris supervenien te gravissima tussi, varia illorum officu lorũ ramenta per tussim excrevit magna cum Adstantium admiratione: quibus viis id fecerit natura, ignotum est, Sanato vulnere, corripitur Patiens intolerabili dolore inter utramque natem; dolorem excepit tumor, & inflammatio, quibus ad suppurationem perductis cum aperuisset lanceola affectum locum Chirurgus, præfatos globulos plumbeos thoraci vulnerato inflictos ex dissecta parte prodire vidimus, magno item Nostrum omnium stupore, & ità paulò post perfectè convaluit Mulier, &c.

Vir eruditus Romæ, injecto sibi clystere ex aqua tepida, hanc in intestinis omninò retinet, & paulò post per unam totaliter reddit, absque eo quod ne gutta quidem per alvum exeat: idque sæpiùs illi contigit, ut mihi narravit. Huic observationi non absimilis est illa Benivenii Florentini observat, rariorum cap. 7. ubi ait, quod Puer duodecim annorum postquam per septem dies urinæ suppressione laborasset, eamdem demum excrevit per alvum, & sanavit. Diu insudarunt Anatomici in detegendis viis, ab intestinis ad vessicam recto tramite aquas ducentibus, sed frustra. *Bonetus tom. 2. Nedic. septentr. f. 652. Transact. Angl. tom 4. num. 67. 30. Octobr. 1670.* de his ductibus sivè novis canaliculis mentionem faciunt, sed non adhuc veritas ex toto patefacta est, undè non eis plena fides præstatur; Cæterum si quis assereret talia aquarum itinera per poros vasorum, & membranarum ad vessicam fieri; prout videmus vi purgantis aquas hydropicorum, è cavitate abdominis in intestina intrà vasari, bene nè? an malè sentiret; apud Sapientes judicium esto.

Vir quadragenarius hæmorroidibus obnoxius, in medio pectoris tumore duro, & prominenti diu conflictatus fuit, & irritis quibuslibet remediis tum intra, tum extra per novem menses adhibitis, de salute desperabat. Superveniente de repente fluxu hæmorrhoidali, statim ac ferè ad stuporem evanuit tumor pectoris supradictus, & æger convaluit. Hic idem Patiens ob hæmorrhoidum suppressionem sæpè corripitur rubris quibusdam tumefactionibus in digitis manuum, & irritis quibusvis remediis diù durant; sed apparente hæmorrhoidum fluxu postridie evanescunt. Plura hic adducerem exempla de eximia utilitate, quàm non obstante sanguinis circulatione, apertio venarum hæmorrhoidalium, præ aliarum venarum apertione afferre solet iis, qui hypochondriorum morbis, doloribus scilicet, & caloribus eodem, gravitate lumborum, flatibus, tensionibus, borborygmis, aliisque hujusmodi naturalium viscerum, & quàm plurimis vitalium, & animalium laborant, sed quoniam *Hipp. l. de humor. & 6. Epidem* commoda fluxus sanguinis hæmorrhoidalis his verbis expressit, ideò plura dicere supersedebimus; ait igitur Hippocrates. *Qui hemorrhoidibus laborant, ij neque pleuritide, neque peripneumonia, neque ulcere exedente, neque furunculis, neque tuberculis à ciceris similitudine Therminthi dictis, ac forte, nec lepra, aut vitiliginibus capiuntur.*

VIII.

Si pleuritici non repurgari incipiant quarta die, sed febris augeatur cum aliis symptomatis, necnon magna spirandi difficultas cum stertore superveniat; septima die moriuntur: in hisce pedes tumefieri solent ante mortem, & oculi caligant.

Calculum vessicæ adamussim mentitur Scirrhus vessicæ, ut bis in cadaveribus vidimus.

Urina crassa, & sedimentosa, albicans, viscida, matulisque adhærens inter signa calculi in vessica non infimum locum obtinet.

Qui anevrismate interno laborante, vel ex sputo sanguinis, vel de repente moriuntur: Caveant hi omnes à nimio motu, venere, ira, liquoribus spirituosis, & quicquid sanguinis motum adauget, ac perturbat; utantur dicta lactea, cibis aliquantum viscidis, & motu moderato.

Anc-

Anevrismata fiunt à rupta tunica arteriæ. Varices à rupta valvula in venis. Hydatides à ruptis valvulis lymphaticorum.

In omnibus pectoris morbis, sed præsertim sputo sanguinis, & pleuritide tenuissima diæta imperanda, ne sanguis nimio turgescens chylo in tenellas affecti pulmonis partes impetum faciat.

Pulsus durities semper comitatur pleuritidem, mollities verò alios pulmonum morbos: quod tibi sit inter signa distinctiva morborum pectoris difficillimè cognoscibilium.

Quando in periculosa, & mali moris febre parotis supervenit, nec adsint magnus dolor, aut suspicio inflammationis, statim utatur ferro candenti, quo pacto maligna materies ad exteriora magis magisque protruditur, & per suppurationem ejicitur: aliter timendum, ne morbosus fomes denuò retrocedat ad nobiliora viscera, & mortem afferat; Laudat hoc inter cæteros Authores *Valesius*, ipseque aliquoties observavi verum, curante docto sene Medico Patavii in Xenodochio. Parotis si symptomaticè oriatur, pessimum; omnes enim moriuntur, ut præ cæteris observavit *Riverius*. Criticè si veniat bona. Symptomaticam dicimus, quando ea apparente, symptomata adhuc vigent, & morbus ne nimium mitescit, quin potiùs augetur.

Si quis tussiendo, alba quædam veluti granula excreaverit, & granula illa compressa digitis, summoperè fœteant, vomicam pectoris latentem certò denuntiant, præsertim si alia quoque adsint signa, hi rupta vomica, ut plurimum derepente moriuntur: ut observat *Forestus*.

Omnes aliarum partium suppurationes manifestantur per rigorem, & febrim supervenientes, sola pulmonum suppuratio, idest vomica eorumdem, clanculum, & sine prædictis signis supervenit; quòd seriò notent Juvenes.

Abscessus ad aures, & pedes in vomica pulmonum, boni sunt *ex Hippocrate*; nam per hæc duo loca, tamquam per duo præcipua emunctoria, secreto quodam modo solet ea expurgari.

Angina sæpissimè fit à mensium, aut hæmorrhoidum suppressione, quod sedulò animadvertendum.

Si angina verè inflammatoria, & ut vocant sanguinea, bina sanguinis missione non cedat; cucurbitulas scarificatas scapulis imperato, & in melius statim abibit, ut pluries vidimus.

Mulierem frequenter anginæ obnoxiam, irritis aliis liberavi excitato cauterio in brachio: imò in morbis circa collum, faciem proficua semper sunt cauteria, & scarificationes scapulis, &c.

Anginæ occultæ si superveniat dolor lateris, cessante magna ex parte circa collum, & fauces dolore, & difficultate tum spirandi, tum deglutiendi; anginam conversam esse in peripneumoniam significat. Perniciosa est hæc mutatio, nam ægri, vel citò moriuntur, vel suppurantur. Ut *ex Hippoc.* observavit Dodonæus, Vir. doctiss. suis in obser.

IX.

In omnibus morbis, sed præsertim acutis inflatio abdominis superveniens, ac persistens imminentem mortem denotat, ut infallibili observatione frequenter nobis constitit in Xenodochiis per Italiam.

Ægrotantibus si frigida lingua observetur in acutis, aut aliis lethalibus morbis, paulò post supervenit mors. *Riverius observ. communic. à Paquevo obs.* 1. Nos etiam idem observavimus aliquoties.

Si in morbo aliquo appetitus sit prostratus, postea verò derepente superveniat maximus, non præcedente ulla crisi, nec imminutione morbi, paulò post morientur Ægri: significat enim cerebri læsionem, & virtutis sensitivæ extinctionem: hoc *Sennerti* monito ipse prognosticavi postridie mortem in puella longo morbo detenta, uti revera evenit.

Quibuscumque per morbos acutos, vel diuturnos, aut vulnera, aut quemvis alium modum extenuatis nigra bilis, ac veluti sanguis niger per inferiora supersederit, postridie moriuntur. *Hippocrates sect.* 4. *aph.* 23. Nos quoque quater hoc prognostico mortem ægris denunciavimus in Xenodochio.

Fluxus alvi porracei, ac virides, vel mortem, vel diuturnum morbum significant, ut repetitis vicibus vidimus, & potissimùm in acutis.

Si febricitanti tumor magnus in perinæo fiat, ischuriam, aut alvi suppressionem producens, lethale est; gangrænabitur enim perinæum, & æger morietur. *Tulpius*, *& Cons. in epidem.* Nos pariter

bis

bis veritatem hujus prognostici mirati sumus.

Si febricitantes nullo modo dormientes, manentes tamen quieti sine ulla querela, & nullo modo loquentes, nisi interrogentur; etsi eis pulsus contrectetur, manus retrahunt tremulas, & ut ajunt, ecticantes: omnes moriuntur. *River.* in observ. Tales ægros sæpissimè in Xenodochio mortuos vidimus, &c. Ideò dum ægri pulsum exploras, semper observa, an manus illius sit tremula: nam malum erit grave, &c. & pauci certè ab eo evadent.

In acutis, & perniciosis febribus semper inspice faciem, an recesserit multum à statu naturali: si nimium recesserit, periculum time in œgro.

Pinnæ narium arcuatæ, & veluti elevatæ, cum naso simo, & facie mala periculum mortis portendunt, ut frequenti nostra constat observatione.

Pulsus intermittens in una pulsatione, præsentaneam mortem denunciat. Hoc *Galeni* præcepto ter, aut quater mortem præsagivimus variis ægrotantibus in Xenodochio acutè laborantibus.

Dum sanguis mittitur in pleuritide, & non potest exire, vel ob summum dolorem, vel ob crassitiem; jube ægro, ut vehementer tussiat, nam statim exibit. *Tulpius*, *&c.*

Nemo Auctorum, quod sciam, expertus adhuc est an china chinæ per clysteres injecta vim febrifugam communicet corpori. Ipse nuperrimè eamdem tentavi in puero quinquennii Romæ: hic duplici tertiana laborans, cum nulla prorsus remedia per os sumere voluisset, & hac de causa in statum ferè desperatum salutis redactus esset; injecto mane clystere evacuante, post elapsum semihorium ab hoc, jussi, ut iniicerent statim alium clysterem ex aqua hordei, & dragm. I. chin chin. pulver. eumque repetendo singulis diebus; post injectum tertium clysterem cessavit omninò febris, & puer præter omnium expectationem pristinæ saluti restitutus est. Hoc nostrum tentamen stimulos addere poterit aliis Practicantibus, ad confirmandum magis atque magis præsens argumentum.

X.

In pleuritide, & Puerperis tamquam pestis, fugienda sunt purgantia.

Præcipui puerperarum morbi à suscepto frigore oriuntur, ab animi passionibus, & victu copioso, ac frigido.

In ardentib. febribus sal prunell. specificum est.

In anasarca sine febre unicè præstant stuphæ siccæ, sivè sudatoria in lecto, s. a. facta.

Superpurgationem sine hypercathrasin periculosam, & copiosam statim sedat theriaca ad dragm. I. circiter cum vino data, ut experti sumus ex observ. doctiss. *Dodonæi*.

Duo maxima remedia in chronicis obstructionum morbis, sunt chalybs, & rhabarbarum. Ego ita utor. *♃. chalyb. sulphur. vel alterius, gr. xv. rhabar. pulv. scrup.* I. *m. f. pil. s. a.* cui superbibe brodium amarum, & diureticum; non posthabita interim exercitatione horis matutinis.

Morbi chronici viscerum naturalium magna ex parte sanantur equitatione in aere rusticano, & locis amœnis, præsertim si ex animi passionibus dependeant; adminicula namque, quæ à remediis petuntur, frustranea interdum sunt, quandoque verò noxia; quod quidem familiare esse morbis ex animo curis agitato pendentibus, seq. cap. dilucidabimus.

CAPUT XIV.

De Medendis animi Morbis, & instituenda eorumdem historia.

§. I.

OMnes homines sua cura vexat, & singulis incumbit dura necessitas, per dubios rerum casus, & amaras humanæ vitæ sollicitudines in hoc cæcitatis, ac tenebrarum carcere ætatem penè omnem traducendi. Quæ si vera sunt, verum pariter & illud esse, quis non videt. quòd scilicet magna morborum pars ab eo, quod singulorum cervicibus impendet curarum jugo, aut producatur, aut foveatur, præsertim in illis, qui fortuna utuntur lautiori; hi namque animi potius, quàm corporis motibus afficiuntur, eorumdemque corporis morbi, animi morbis frequenter augentur. Etenim ut optimè docet Seneca de tranq. anim. c. x. *Omnis vita servitium est. Assuescendum itaque conditioni suæ, & quam minimum de illa quærendum, & quicquid habet circa se commodi apprehendendum.*

dum. Nihil tam acerbum est in quo non æquus animus solatium inveniat. Adhibe rationem difficultatibus; possunt & dura moliri, & angusta laxari, & pravia scitè ferentes minus premere. Quamobrem cautos, & diligentes esse velim Medicos in interpellandis ægrotis de causa occasionali, præsertim de animi passionibus, neque, absque ullo facto examine, singulorum morborum originem à repletionis, & cacochymiæ fabula indiscriminatim deducant. Nam pro varietate causarum externarum, & occasionalium, curatio quoque morbi variè erit dirigenda; ut fusè lib. 2. cap. de causis. Cæterum omnes morbos à repletionibus deducere velle, methodumque curativam ad eas semper dirigere, uti multi consueverunt, à rei veritate summopere alienum puto. Multi fateor, ob repletiones, in morbos incidunt; sed multi plures ob animi pathemata, & potissimùm si, aut Patres familias, aut rei familiaris cura distenti, aut in dignitate constituti fuerint, aut in aula vivant; quorum plurimi longè alia cogitant, quàm stomachum crapula, & ebrietatibus quotidiè replere.

II.

Ad majorem hujus argumenti elucidationem tria solvenda erunt, scilicet, an passiones animi agant in corpus, quomodo agant, & quibus mediis curandi sint morbi ab iisdem producti. Quod agant, certissimum est, & quotidiana constat experientia. Vidimus ann *1690.* dum Venetias navigabamus in Dalmatia Juvenem gravissimis correptum convulsionibus, propter ea quod inspexerat solummodò alium Juvenem, dum epilepsia humi contorquebatur. De viribus imaginationis in organa corporis pleni sunt Authorum libri, ad quos remittimus Lectorem. Multi cæteroquin sani, & robusti parcè atque timidè cibum sumunt ob metum ne in cruditates & exindè in morbos delabantur, cùm re vera ob illum ipsum vanum timorem, morbosamque imaginationem, non solum exiguum illum cibum malè digerunt, sed ob hoc in morbos incidunt. Contra Fatuii, aliique suæ salutis non admodum solliciti, quamvis nimium repleantur cibis, eosdem tamen benè digerunt, optimaque fruuntur valetudine; quod præ cæteris observamus in Rusticis, & Plebeis, quibus non ità gravis cùm affectibus pugna, quique dolorum, curarumque sensum quadam vitæ negligentia ab animo norunt dispellere. Hypochondriaci, melancholici, quique natura sunt timidi, & inconstantes, frequentiùs reliquis in morbos incidunt, eo quia affectus animi moderari rectè; aut coercere nesciunt, ut fusè inferiùs examinabimus. Et licet talium hominum morbi primo aspectu perniciosi & incurabiles videantur; sanari tamen solent facilè, non quidem per nimiam remediorum copiam, sed aut per grata amicorum colloquia, aut per honesta Ruris oblectamenta, & equitationes frequentes, aut tandem per vivendi normam à sagaci Medico institutam. In principio pestis multi hoc morbo corripiuntur, & pereunt, quia tanti mali timore, & publicæ calamitatis anxietate potiùs, quàm contagio eumdem contexerunt: Progressu verò ejusdem repetita casuum observatione impavidi, magisque constantes redditi homines, non ità facilè corripiuntur, & si corripiuntur, faciliùs liberantur, ut Auctores fide digni observarunt. Mulieres ob timidum, & imbellem illarum sexum, morbis ex animi pathemate obnoxiæ magis sunt quam viri, iisdemque vehementius afficiuntur; ut præ cæteris deducitur ex morbis quos perpetiuntur Puellæ amoris ignibus flagrantes. Chlorosis frequentissimus illarum affectus, irritis quibuscumque medicamentis, solo curatur Matrimonio, ut observavit doctissimus Panarolus Medic. Roman. Ex his aliisque quamplurimis non abs re infertur, dari re vera morbos ab animi passionibus productos, & quod imaginationis vis summoperè possit in iisdem tum producendis, tum sanandis.

III.

Qui laborant animi pathemate, corripi potissimùm solent morbis ventriculi, ut inter cæteros observamus in mœrentibus qui conqueruntur primò de languore ventriculi, mox verò de inapetentia, oris amaritie, & sit circa horas matutinas, cruditatibus acidis, & nidorosis, flatibus & tensionibus hypochondriorum aliisque læsæ chyloseos malis. Ab indigesto, vappidoque præfatis de causis chylo massa sanguinis pedentium inficitur, & pro varia illius labe, varii suboriuntur morbi, sivè acuti, sivè chronici, & præsertim obstructiones viscerum, scorbuti, hypochondriacæ affectiones, &c. Studiis operam dantes, iisdemque paulò acriter incumbentes, ex ven-

ventriculo quoque laborare primò incipiunt, sensim verò ex sanguinis massa, & partibus solidis. Neque mirum, nam cum ob hoc nimium acres, & molestas cogitationes magna spirituum copia dissipetur in utrisque, ventriculus iisdem depauperatus, loco boni chyli, gluten acidum viscidum, & indigestum generat, & ex eodem talis pariter fit sanguis, undè demum tot mala. Quamobrem pro corollario sit; in morbis ab animi pathemate, prospiciendum præ cæteris esse stomacho, primisque coctionibus; nec non in exhilarandis, excitandisque spiritus oppressis, ac ferè consopitis. Neque indiscriminatim omnium morborum curatio à purgantibus & phlebotomiis, refrigerantibus, & humectantibus, uti apud multos invaluit usus, inchoanda.

IV.

Si quis morbus, durante animi passione, ægrum corripuerit, solet interdum tamdiu durare, quamdiu ipsa animi passio, & potiùs in alienæ speciei morbum mutabitur, quam ægrotantem liberum relinquet. Id præ cæteris observavi nuper in muliere quadragenaria; hæc ob gravissimas animi passiones incidit in copiosum sanguinis ab utero profluvium, à quo evasit post varia remedia per tres menses adhibita. Sed quoniam per integrum penè annum iisdemmet animi curis, multoque vehementioribus obnoxia fuit; Idcircò post sanatum sanguinis profluvium, correpta statim est fluore uterino interdum albo, interdum verò variegato. Fluore hoc suppresso supervenerunt angores cordis, anxietates pectoris, extrema virium resolutio, macies, inappetentia, sitis, lenta febris defluvium capillorum, & similia, quibus per sex menses, irritis quibuslibet remediis, laboravit. Ad cumulum malorum accesserunt demum tumores pedum primò, mox verò ascites, & denique totius corporis leucophlegmatia, quibus per quinque menses miserrimè affecta, & animi curis fere detrita, migravit tandem ad Superos.

Quoniam spiritus ab affecta mente summoperè turbantur, & afficiuntur, & ferè semper distracti hinc indè sunt; nil mirum si hac de causa medicamentorum quoque vires infringantur, eaque corrumpantur potiùs in stomacho (spiritibus depauperato) quàm desideratum levamen ægrotantibus afferant: Vita namque quamdiu in perturbatione est, remedia nequicquam proficiunt, & licèt ea recipiat, viribus tamen illorum non auscultat. Morbi igitur ab animi pathemate pendentes, blandè, ac leniter tractandi sunt, à nimia remediorum copia, & vehementia quam maximè abstinendum. Spirituum cura præ cæteris habenda, atque si oppressi fuerint, excitandi; si acres, & irritati, demulcendi, si aliter affecti, aliter tractandi per remedia cuilibet illorum affectioni opportuna, & præcipuè per cibum optimi succi, & vina exhilarantia pro ægroti temperie parciùs aut uberiùs assumpta.

V.

Quantum ad modum mechanicum, quo animi passiones morbos producunt, duo difficillima solvenda essent problemata; primò quidē quomodò, & quantum humores & corporis temperies agant in animam, ejusque motus immutent; secundò, quomodò & quantum animi motus immutent corpus, & in illud agant; Sed quoniam præclara quæque ingenia singulis ætatibus, frustra circa hoc fuerant occupata, & præter *Cartesium* pauci admodum verisimile quidpiam attulerunt, putamus nos hisce arduis prætermissis, & ad curationem morborum parum spectantibus, necessarium esse ea investigare, quæ nudam puramque spectant historiam cujuscumque animi pathematis, & morborum ab eo productorum; utpotè quæ à paucis in arte nostra tentata huc usque sunt. Desideramus itaque historiam morborum ab animi curis provenientium; in qua scilicet explicetur, qui potissimum morbi à quovis animi motu oriantur, quibus concomitentur symptomatis, quomodò augeantur, & quomodò declinent, quantum durent, aut in qualis speciei morbum mutari soleant, quibus remediis leniantur, quibus exacerbentur, quæ medendi methodus singulis opportuna, & stabilis detecta sit, & innumera alia, quæ desiderantur, ut diximus. Nam sicuti mœror nil aliud frequentiùs producit, quàm diarrhæas, quæ diù persistente mæroris causa, evadunt incurabiles, iisque demum superveniente febre erratica & atrophia, ægros è medio tollunt. Ad iram pariter diarrhæa supervenit, & si hæc non superveniet, febris superveniet, dummodò ingens fuerit ira. Mœror & reliqua animi pathemata immediatè producere possunt malignas febres, ut observamus

mus in obsidione Urbium, quo tempore malignæ febres in magna copia, magisque quàm umquam alias periculosæ grassantur, idque sanè ob mœrorem obsessorum Hominum, ut putant doctissimi ex arte Medica Viri. Sed quantum dominentur passiones præ cæteris timor & metus in naturam fluidorum, & solidorum nostri corporis, vidimus in hoc proximo terræmotu; qui successit die 14. præsentis mensis Januarii 1703. hora 2. noctis Romæ: quo tempore additiones ad omnia opera nostra, proximè edenda Lugduni, facimus. Licèt hic terræmotus Romæ insolitus neminem occiderit, nec multum passa sint ædificia: nihilominus tamen taliter Romanorum mentem percussit timor, ut hoc mense plures febre præ timore correpti periere, mulieres quamplurimæ abortivere; & qui tunc ægroti in lecto jacebant, morbum exacerbari manifestè in iis observavimus. Eo die facta fuit conjunctio maxima Martis, Jovis, & Saturni in Ariete. Et sicuti durantibus animi sollicitudinibus, morbi qui producuntur, aut difficulter tolluntur, aut in alterius speciei morbos mutantur, ut supra adnotavimus; itá quamplurima hujus generis ad historiam horum morborum spectantia facillimè detegerentur.

VI.

Restant nunc dicenda nonnulla de curatione illorum. Et quidem in ipso limine fatendum, illam penè omnem in ægrotantis animo moralibus virtutibus patientia nempè, fortitudine, prudentia, tranquillitate, & reliquis optimè munito, ac instructo repositam esse: Quod, si non fiat, omne genus remediorum omnesque, Medicorum conatus inutiles propemodum erunt, ac vani. Quæque in pharmacopolis medicamenta dicunt exhilarantia, anti melancholica, cor, aut memoriam confortantia, ingenium acuentia, &c. adinventa sunt ad quamdam veluti pompam artis, quàm ut valeant atras ab animo curas dispellere, vel jacentem illum attollere. Fateor tamen ea remedia aliquid posse contra morbos animi, quæ statum sanguinis funditus immutare valent, quæque non superficialiter agunt, sed fluidarum æquè, ac solidarum corporis partium intima quæque loca pervadunt. Inter hæc sunt balneationes frequentes, delectus ciborum quorumdam particularium, sivè diætæ morbo accommodatæ. Exercitia tempestiva; Migratio in exteras Regiones; Venationes in amœnis locis, & propè maris littora. Mora diuturnior in aere rusticano, frequentesque in eodem equitationes. Pariter Usus musices, saltationis, & similium, in idem coincidunt; quæ quidem omnia blanda animi oblectatione, morbosam quoque corporis constitutionem sensim restituunt, turbatosque imaginationis motus in pristinum reducunt. Quoniam verò sæpè morbi animi oriuntur à nimia animi intentione, & eodem semper vitæ tenore; serio nempè negocioso, & gravi, nullis interpositis debitis oblectamentis, & quiete, id tamquam pestis fugiendum est, potissimùm ab iis, qui in negoiosa sunt vita: Hæc autem quoniam optimè animadversa sunt à Seneca Divini ingenii Viro; audiamus quæ optimus hìc civilis vitæ Magister ad medelam animorum expertus est, ait itaque.

Miscenda tamen ista, & alternanda sunt solitudo, & frequentia; Illa nobis facit hominum desiderium, hæc nostri, & erit altera alterius remedium. Odium turbæ sanabit solitudo, tædium solitudinis turbæ: Nec in eadem intentione æqualiter retinenda mens est; sed ad jocos ravocanda. Cum pueris Socrates ludere non erubescebat, & Cato laxabat animum vino, curis publicis fatigatum; & Scipio triumphale illud, & militare suum corpus movebat ad numeros. Imò ut antiqui Viri solebant inter lusum, ac festa tempora tripudiabant, non facturi detrimentum, etiam si ab hostibus suis spectarentur.

Danda est remissio animi, meliores, acrioresque requieti surgent: Animorumque impetum assiduus labor frangit. Vires recipient paulum resoluti, ac remissi. Nascitur ex assiduitate laborum hebetatio quædam, & languor; Nam, & somnus refectioni necessarius est, hunc tamen si per diem noctemque continues, mors erit. Legum Conditores festos instituerunt dies, ac ad hilaritatem homines publicè coegerunt, tamquam necessarium laboribus interponentes temperamentum. Et magni Viri sibi menstruas certis diebus ferias dabant. Quidam omnem diem, otium inter, & curas dividebant. Ita Asinius Pollio Orator magnus faciebat, quem nulla res ultra decimam horam retinuit; nec epistolas quidem p st eam horam legebat, ne quid novæ curæ nasceretur, sed totius diei lassitudinem duabus illis horis ponebat.

Indulgendum est animo, & dandum subindè

dè otium, quod alimenti loco fit, ac virium; In ambulationibus apertis vagandum, ut Cœlo libero, & multo spiritu augeat, attollatque se animus. Aliquando vectatio, iterque, & mutata regio vigorem dabunt, convictusque, & liberalior potio. Nonnumquam, & usque ad ebrietatem veniendum, non ut mergat nos, sed ut deprimat. Eluit enim curas, & ab imo animum movet, & ut morbis quibusdam, ita tristitiæ vinum medetur, & liberat animum curarum servitio, & asserit eum, urgetque, & audaciorem in omnes conatus facit. Sed ut libertatis, ita vini salubris moderatio est. Aliquando enim in exultationem, libertatemq; extrahendus est animus, tristisque sobrietas removenda paulisper. Nam sivè Græco Poetæ credimus, aliquando & insanire, jucundum est: sivè Aristoteli, nullum magnum ingenium sine mixtura dementiæ fuit. Non post grande aliquid, & supra cæteros loqui, nisi mota mens: Cum vulgaria, & solita contempsit, instinctuque sacro surrexit excelsior, tunc demũ cecinit aliquid grandius ore mortali. Non potest sublime quicquam, & in arduo positum contingere quamdiu apud se est. Desciscat oportet à solito, & efferatur, & mordeat frenos, & rectorē rapiat suum, eoque ferat, quo per se timuisset ascendere: Seneca, de tranquillitate anim. cap. 15.

VII.

Quòd autem tota vis curationis, in morbis animi, resideat in animo ipso, ex sequentibus, quæ per experientiam innotuerunt, patebit. Asserunt docti Viri, plures morbos, irritis quibuscumque medicamentis, sola demum ægrotantis patientia, animique tranquillitate fuisse superatos. Hinc est, quod qui curis domesticis summoperè distenti, aut animi passionibus affecti sunt, si corripiuntur morbis, vel difficulter ab iis evadent, vel graviter, ac modis quibusdam insolitis afficientur; nisi dictas causas vel omninò dispulerint, vel debita tranquillitate fuerint moderati. Idque ab omnibus Medicis notatum velim, dum suis ægrotantibus assident, nam si id contingit, remedia nequicquam prosunt, imò fortasse nocebunt, si aut vehementia, aut in magna copia præscripta fuerint. Mulieres quæ formidolosæ non sunt, non adeò faciliter fœtum in utero signant, nec nimium imaginationis affectibus subjacent. Vir constans, & immotus animo, quique

. . . . . mediis tranquillus in undis,

sublime illud & hæroicum NEC SPE; NEC METV? perpetuò repetit; raròincidit in morbos ex animi pathemate, & si incidet, eadem felicitate qua circonfusos humanarum perturbationum tumultus superat, superabit & illos, atque sanè sine ulla Medici, aut medicamentorum ope. Contra timidi, molles, delicatuli, iracundi, impatientes, quique animum malè affectibus mancipant, non solùm frequentiùs cæteris in morbos incidunt, sed iisdem gravius, quàm reliqui ægrotant; ingesque Medico facessunt negotium, eo quia assidua illa curarum inter se velitantium pugna morbi sensum perpetuò refricant, & per continuas spirituum turbationes mille modis ordinariam, debitamque morbi ac symptomatum periodum variant, atque perturbant. Porrò multi quamvis graviter vulnerati fuerint, quoniam tamen patienter, & impavidè sustulerunt vulnera, brevi ac feliciter curati sunt; dum alii quamvis leviter vulnerati, ob conceptum exindè horrorem, & ex timiditate desperationem, paulò post perierunt. Nonnulli morbos levissimos indignatione, & impatientia in diuturnos, aut lethales commutant; ita tussis ex indignatione, atque ex abusu tussiendi facta, facillimè in phthisin delabitur Contrà alii morbos re vera gravissimos strenuè superarunt, non alia prorsus de causa quàm quod eosdem heroica animi constantia, & tranquillitate susceperunt, imò tamquam præcipua corruptionis nostræ monumenta patienter sustulerunt. E certè si in aliis rebus humanis perferendis divina animi vis, atque constantia necessaria est; in perferendis morbis non necessaria tantùm, & utilis profecto est, sed ipsius curationis adjumentum. Constantia revera virtus est in civili vita præ omnibus aliis magis optanda, nam multa inde fluunt emolumenta, & quamdam veluti venerationem conciliat, ut egregiè docet magister meus Seneca, qui tom. 2. epist. 41. sic ait. *Si hominem videris interritum periculis, intactum cupiditatibus, inter adversa felicem; in mediis tempestatibus placidum, ex superiore loco homines videntem, ex æquo deos, non subibit te veneratio ejus? Nonne dices ista res major est, altiorque quam ut credi similis huic, in quo est corpusculo, possit. Vis isthuc divina descendit; animum excellentem, moderatum, omnia tamquam minora transeuntem, quicquid timemus, optamusque riden-*

videntem cœlestis potentia agit, non potest res tanta sine adminiculo numinis stare. Itaque majore sui parte illic est, undè descendit, &c. Sed hanc supremi numinis in nobis præsentiam idem Seneca eadem epistola multo elegantiùs expressit his verbis. *Bonus vir sine Deo nemo est. An potest aliquis supra fortunam, nisi ab illo adjutus exurgere? Ille dat consilia magnifica, & erecta. In unoquoque virorum bonorum habitat Deus, quis autem Deus, ignoro?* O pulchra? ò divina Senecæ verba? Constantiam itaque præ cæteris opto in ægris meis ad perferendos morborum insultus, si citiùs, commòdiusque sanari velint. Constantis enim Viri proprium est mederi malis, non irasci, &c.

Ad quod animadvertens idem Seneca meus, taliter loquitur epist. 67. *Demetrius noster vitam securam, & sine ullis fortunæ incursionibus mare mortuum vocat. Nihil habere ad quod exciteris, ad quod te conc- tes, cujus denuntiatione, & incursu firmitatem animi tui tentes, sed in otio in concusso jacere, non est tranquillitas, sed malacia morbus est. Attalus Stoicus dicere solebat: Malo me fortuna in castris suis, quàm in deliciis habeat? Torqueor sed fortiter. Bene est: occidor, sed fortiter; Bene est. Vror, sed invictus. Quidni optabile sit non quod urit me ignis, sed quod non vincit? &c.*

Animi igitur securitas, & constantia, cæteris aliis præsidiis ad salubrem, & longævam vitam præcipuè conducunt: hoc enim proprium est rerum humanarum, ut numquam eodem tenore consistant, sed singulis momentis mille subjiciantur mutationibus: cujus veritatis optimè gnarus Virgilius cecinit in Æneid.

O passi graviora, dabit Deus his quoque finem,
Durate: & rebus vosmet servate secundis.

VIII.

Certum igitur est, quòd morbi ab animi curis & sollicitudinibus producti, difficulter cedere medicamentis poterunt, nisi tranquilliori reddita mente, & de affectibus jam triumphante, spiritus turbulenti & quasi furentes, pristinam quietem, & harmoniam nanciscantur. Idcircò quando morbus aliquis remediis debitè præscriptis cedere nolit, insolitisque quibusdam modis, atque à sui natura valdè remotis progreditur; suspicandum erit de occultis animi passionibus, de quibus certior fieri poterit Medicus ab Adstantibus, & amicis ipsiusmet ægrotantis. Interdum suspicabitur de lue gallica, vel si mulieres sint de fomite hysterico; si pueri, de vermibus: sed de his inferiùs lib. 2. c. de causis. Ex his tamqam per corollarium dedu imus, quod qui molesta quæque patienter ferunt, exercitiis utuntur tempestivis, & in victu sobrii sunt, difficillimè in morbos incident; & si incident, consueta animi tranquillitate & patientia, nec non sagaci remediorum usu, brevi eosdem eliminabunt. Deducitur pariter, quòd Medici, qui animi pathemata in ægris peritè superare noverint, illi morbos eorum, vulgò habitos incurabiles, feliciter eradicabunt. Cæterum animadvertimus methodum hanc tunc potissimùm adhibendam, quando ægri sunt mentis compotes, neque gravibus, malignis, acutis, aut cum delirio conjunctis morbis afficiuntur; quod si hæc aderint, remediis utendum cuilibet morbo oppotunis, semper tamen quantum fieri possit blandè ac leniter tractandi; nam cùm à spirituum, humorumque turbationibus tales morbi ut plurimum oriantur, per fortia medicamenta flammam oleo extinguere tentabimus.

Constat ex antecedentibus, quantum possint animi passiones in morbis, tum producendis, tum fovendis; quantum contra constantia, & animi tranquillitas in iisdem superandis; quoniam verò talia præsidia, non nisi ab ipso ægrotantis animo magnam partem peti possunt, ut fusè probavimus ex Seneca l. cit. & aliis; restat nunc, ut quæ ad Medicum expectant, exponamus. Præcipua Medici sagacitas, & solertia in dirigendo ægroto animi passionibus laborante, eò potissimùm spectare debet, ut jacentem ejusdem animum, quibusvis artibus attollere procuret; idque vel blandis eum leniendo colloquiis, vel gratis recreando medicamentis, fingendo quòd talia remedia summoperè valeant, ad morbum illius unicè eradicandum, vel humanæ mentis præstantiam; & sublimitatem deprecando, quæ vix pati potest, ut syderea origo sua ab imperio sensuum deprimatur, qui auctores in nobis sunt confusæ, & perturbatæ vitæ; vel tandem si curis domesticis domus, Liberorum, Patriæ, aut Dignitatis graviter obnoxius fuerit, Ruris oblectamenta eidem suadendo, utpotè præcipuum curarum pharmacum, & anodinum.

num. Cæterum in hujusmodi ægris curandis præstare maximoperè debet Medicus, ut quæcumque remedia, aut præcepta curatione spectantia ægroto proponit, ea tali arte, & intrepida dicenda libertate proponat, qua illum ad patientiam, tranquillitatem componere, & ad summam medicamentis præbendam fidem hortari valeat. Siquidem fateri vix possem, quantum verba Medici dominentur in vitam ægrotantis, ejusque phantasiam transmutent; Medicus namque in sermone potens, & artium suadendi peritissimus, tantam vim dicendi facultate medicamentis suis adstruit, & tantam doctrinæ suæ fidem in ægro excitat, ut interdum vel abjectissimis remediis difficiles morbos superaverit, quòd Medici doctiores, sed in dicẽdo languidi, molles ac penè emortui nobilioribus pharmacis prẹstare non potuerunt; Hinc etiam fit, ut diversi Medici, ab iisdem remediis, non eosdem experiantur effectus, sed alii faustos, alii infaustos; siquidem alii fidem, & spem in ægro excitare optimè norunt; dùm alii inefficaces, ac penè elanguidi, illius imaginationem ne quidẽ attingunt. Inter solatia ægrorũ animo laborantium, magnam vim obtinet Musica, ut omnibus constat. Hinc notandum est, quod affert Alexander ab Alexan. dier. genial. lib. 6. c. 5. dicens: *Asclepiadem nulla re magis quàm simphonia, & vocum concentu Phræneticos, mente imminuta, valetudine animi affectos, restituisse ad pristinam sanitatem, &c.*

CAPUT XV.

Parænensis ad Medicos de investiganda, & stabilienda medendi methodo Popularibus suis præ cæteris accomodata. Ubi obiter de natura Aeris Romani, curandisque Romanorum Morbis.

§. I.

Sicuti pro climatum, & victus rationum varietate, varia in hominibus oriuntur temperamenta, ita pro varietate temperierum, medendi quoque methodus aliqua ex parte varianda erit; aliter innumeri in praxi medica comittentur errores. Quę cùm vera sint, summoperè miror quarumcùmque Regionum Medicos negligentes hucusque fuisse in investiganda Medicina indigena, sivè medendi methodo, & medicamentis Popularium suorum naturæ potissimùm convenientibus, nec non in describenda historia morborum, quibus illi frequentius obnoxii sunt; sed indiscriminatim iisdem medeantur per præcepta quędam generalia, & medendi methodum, quæ fortasse commoda est illis in Regionibus, in quibus Authores scripserunt; sed incertum, an in omnibus. Exactissimas Regionum novi Orbis historias, & historias naturæ universales perficiunt; Historiam verò Regionis, & Patriæ, cui vitam debent, & sanguinem, nec investigant nec tenent; Trahimur peregrinis, & exoticis; domestica verò, & indigena despicimus. Una, eademque methodus, sivè remedia præscribendi, sivè dietam instituendi singulis Regionibus non quadrat, sed varia variis, aliter enim in morbis curandis tractandi sunt Itali sub adusto climate, & sobriè viventes; aliter Galli, Hispani, Angli, Germani, aliique sua quique utentes aeris temperie, & suo quique victus genere. In Gallia futura tendinum vulneratorum, operatio bubonoceles cura ulcerum chironiorum &c. feliciter succedunt, ut ab oculatis testibus audivimus.

Contra in aere Romano, etiam à solertissimis Chiriatris præfatæ operationes institutę fuissent, in summam vitæ discrimen coniiciebant ægrotantem; Febres semitertianæ, quæ alibi raró in malignas transeunt, Romæ magna ex parte sunt malignæ, vel potiùs valdè periculosæ, quod, & olim *Galeno* Romæ degenti innotuit.

II.

Quod in Græcia olim, perfectè succederent crises in acutis morbis, tribuendum potissimùm erit insigni puritati, tenuitatique aeris Gręci, & adjacentis Orientis; qui cùm præditus sit elatere valdè agili; motus pariter humorum vitalium, quibus aer intermiscetur, necesse est ut sint maximoperè expediti, & agiles; nec ullus externi ambientis contrarius occursus constantiam legum naturalium iisdem impressarum, ità faciè valet perturbare. Contra in aere aqueis, crassisque impuritatibus fœdato, qualis est Septemtrionalium, & ad paludes jacentium Regionum, cum humores humani corporis maximis quoque afficiantur impuritatibus, ac veluti confundantur debitæ illorum fermentationes à tam fœdo aeris influxu: nil mirum quod illi, dum

 mor-

morbificis imbuuntur particulis, ad debitum criseos, sivè despumationis negotium ferè unquam possint pervenire; nam ut diximus impressæ aeris impuritates, regulares illorum motus perpetuò distrahunt, & conturbant. Antedictæ crisium felicitati præter aeris puritatem, maximè quoquè contribuebat excellens Græcorum in medendo prudentia, quibus solemne erat naturæ motus habere pro vero Indice, & Duce illius viæ, qua progrediendum est in cujusvis morbi curatione, nec unquam medendi methodum mutabant, nisi per novos naturæ motus admoniti fuissent, quid, quando, & quomodo agendum esset. Quamobrem, cùm pro axiomate perpetuæ veritatis habuissent naturas esse morborum medicatrices; paucis admodum utebantur remediis in acutorum curatione, ne scilicet regulares eorumdem motus, per incongrua forsan remedia turbarentur, & debiti naturæ conatus impedirentur. Hac methodo in principio tractati, nil mirum quod dum ad statum perveniebant, crisibus juxta naturæ leges institutis feliciter solverentur; Et ità veluti animadverterent Medicos, crises, diesque criticos non esse chymericum quid, sed motus quosdam necessitate physica cuilibet morbo communes, utpotè per quos ad debitum solutionis, maturationisque terminum perveniunt. De cujus rei veritate per experientiam certiores facti Græci, præfatam crisium doctrinam, doctè admodum excoluerunt, & stabiliverunt. Sed hodiè cùm omnia turbata sint in re medica, hæc pariter crisium doctrina non existimatur, ampliùs tamquàm oraculum naturæ docentis, sed tamquàm inane Græcorum commentum deridetur; undè tot tantique in curandis febribus errores, ut fusè inferiùs lib. 2. de crisibus.

III.

Ut res exemplo fiat clarior, exponemus breviter, quæ nos Romæ circa aeris temperiem, & medendi methodum quotidiano usu experimur. Aer Romanus septem collibus Orbis Dominis hodie interclusis natura humidus est, & gravis experimento namque constant, quòd si quis paulò longius à frequentia tectorum processerit, quamdam cœli gravitatem, atque intemperiem manifesto concipiet. Salibus vitriolicis, & aluminosis, potissimùm abundat, ut ex plantis, quæ in eodem vegetant, mineris aluminis, & vitrioli, & aquis Solum Romanum irrigantibus deducimus; Insaluberrimis, Austri, Africi, atque Euronoti Flatibus obnoxius: Ab æstivis caloribus interdum tantopere exardescit, ut mirum non videatur, si Consulibus L. Valerio Potito, & M. Manlio, pestilentia orta sit in agro Romano, ob siccitates, & nimios solis calores, teste, Livio lib. V. His, aliisque de causis infra dicendis; Incolæ Urbis temperamento præditi sunt melancholico, subfusco, & nonnulli subpallido cutis colore, habitu corporis macilento potiùs, quàm pingui; levi de causa capite afficiuntur, & iis morbis potissimùm subjacent, quos aeris gravitas solet producere, sicuti sunt pulmonis vitia, febres malignæ; cachexie, pallores vultus, Incubus, Tabes, & consimiles. Porrò aer Romanus, squallidus quoque est, & insalubris, non quidem omnibus in locis, sed iis potissimùm, quę deficientibus ædificiis, pigro atque immoto aere sordescunt; multò magis si Tiberi abhærent, vel convallium instar, montibus obsepiuntur, aut exhalationibus subjacent, quas veteres parietinæ cryptæ, & antiquorum ædificiorum rudera emittunt. Ex quo patet Regionem Circi Maximi inter Palatinum, atque Aventinum sitam, omnemque illum campum, qui inter Aventinum, ac Tiberim, portamque Ostiensem jacet, planè noxium esse, & damnabilem. Sed ut rem universi definiam. Quæcumque loca crebris ædificiis ambiuntur, atque editoria sunt, in septentrionem, atque orientem spectant, & multum à Tiberi distant, salubriora; Contrà, quæ sejuncta sunt, & remota à frequentioribus tectis, situque sunt humili, ac maximè in convallibus, tum propria Tiberi, in meridiem, atque occasum spectantia, minùs salubriora judicantur; Quibùs etiam in locis (quòd sanè mirum) brevissimi intervalli discrimine, hìc aliquantum salubris existimatur aer, illic contrà noxius, & damnabilis.

IV.

Insalubritatem hanc urbani aeris, fovet magna ex parte adjacens Latium; quòd undequaque corona montium circumcingitur, excepto tractu illo, qua ad mediterraneum vergit, ubi in planitiem desinit. Vetus enim Latium desertum ferè hodiè est, & squallidum; Austri flatibus immediatè obiicitur; & variis ejusdem in locis, insalluberimus aer observatur, utpotè circa

ca Ostiam, & Portum, æstivo præsertim tempore: quo quidem si aliquis in præfatis aliisque Latii locis pernoctaverit, & exindè Urbem revertatur, corripitur statim maligna febri, quam vulgo, ex mutatione aeris dicunt, estque febris hæc sui generis, ab illis febribus, aliàs agnoscentibus causas summoperè differens, cum in methodo curativa, tum symptomatis eamdem concomitantibus; cùm enim coagulationis signa in eadem appareant, ideò observamus usum vesicantium, & alexipharmacorum eidem summoperè prodesse, contrà sanguinis missionem esse quammaximè perniciosam. Cibi, qui in Romano solo nascuntur; exigui sunt nutrimenti; Undè non solùm primis viis insignem fæcum copiam producunt, sed ipsam sanguinis massam vappidam, & ad motum ineptam reddunt. Ob antedictam aeris, & humorumque constitutionem Incolæ Urbis, non admodum voraci appetitu præditi sunt: Ipsique exteri homines, qui in Patria Comessationibus, Compotationibusque, absque ullo, vel exiguo penè saluti discrimine indulserunt; ubi Romam venerint, non solùm vocarem ciborum appetitum, sensum imminui observant; sed exulatis omnibus intemperantiis; necesse est, ut consuetam Urbis sobrietatem amplectantur, nisi pœnas malorum, incurabilium velint persolvere, &c. Incolæ Urbis si lautæ prandeant, oportet ut cœnam valdè sobriam, & quæ septem unciarum pondus vix excedit, instituant, & ab esu carnium vesperi summoperè abstineant, aliter cruditatibus, & pravis humorum collectionibus, ansam dabunt indebilem. Eisdem inter cætera conducit exercitatio, horis potissimùm matutinis; ac vespertinis; utpotè in quibus coctio ciborum peracta jam est, & secretio puri ab impuro jam incipit absolvi: Experimento namque constat, quod si post lautiùs prandium non instituatur vesperi necessaria corporis exercitatio gravitates capitis, lassitudines membrorum, labores circa hypochondria, cruditates, mœrores insueti, & reliqua hujus generis supervenient. Cùm igitur aer ob innatam ejus gravitatem parum conferat ciborum coctioni; humorumque volatilixationi: ideò qui copiosis ciborum ingestionibus absque noxa indulgere cupient, oportet ut, vel multum exerceantur, vel alvum bis, terque in die solutam procurent: Siquidem usu constat, eos præ cæteris optima frui valetudine in Urbe, qui, & sobrii sunt, & alvo singulis diebus benè secedunt.

V.

Ab Hygiæteticis hisce observatis descendendum breviter ad pathologica, idest ad ea, quæ speciatim observamus in ægris, circa remediorum usum, & medendi methodum. Incolæ Urbis difficillimè ferunt medicamenta spirituosa, & maximæ activitatis, qualia sunt salia volatilia, spiritus, & generaliter medicamenta nimium aromatica, aut acria, ab horum usu, non solùm offenditur caput cum dolorosa gravitate, & insignibus nervorum affectionibus; verùm etiam in ipsis visceribus naturalibus tensiones, ardores alvi, siccitates, &c. excitantur: Si tamen alicujus morbi natura, talia remedia re vera postulaverit, ne præfata incommoda producant, solemus ea diluentibus unctuosis, aliisque nimiam illorum activitatem reprimentibus temperare: quo pacto votis Medicorum optimè respondent: Verbo dicam remedia spirituosa, quæ aliqua unctuositate simul pollent; idest spirit. oleosa, utramque paginam in nostris ægrotantibus adimplent. Emetica vehementia quammaximè suspecta hic sunt, ob gravia, quæ indè succedunt symptomata: eadem ratione de fortibus purgantibus iudicato. Purgantia in forma pilulari exhibita, nec copiosè, nec feliciter ventrem solvunt: contra forma potabili, & mediocri dosi, magnam afferunt utilitatem. Purgantia vim suam absolvere non poterunt (præsertim si pilulis, aut bolo propinentur) nisi incipiente eorumdem operatione, diluentia ex quinque, aut sex libris aq. nucer. vel alteriùs facilè permeabilis, aut saltem brodii tenuis frequentes haustus propinaveris: diluentia namque purgantibus intermixta, non solùm purgationem, citò perficiunt, sed ea omnia inhibent symptomata, quæ à solis purgantibus produci solent, sitim nempè, tensiones, & labores hypochondriorum, nauseam, vigilias subsequentes, ardores internos, &c. Hic diluentium usus, non solùm judicatur necessarius in purgantium præscriptione, verùm etiam in aliorum quorumlibet remediorum, forma sicca, & spirituosa indole præditorum, ut ita inhibeantur graves capitis, nervorumque affectiones, quę exindè subsequi frequentissimè solent. Generaliter quoque observamus

in curatione morborum præsertim acutorum, impetum facientium, & ab acrimonia pendentium, cæteris antecellere remedia diluentia, emplastica, & gelantinosa, scilicet gelat. corn. C. ol. amygd. dulc. recens. emulf. semin. & amygdal. recent. syr. viol. cremores, aliæque ex hordeo præparationes dietam lacteam; usum balnei, &c. remedia pariter spirituosa, se oleosis, aut diluentibus temperata; contra medicamenta volatilia, acria, spirituosa, aromatica, nimium solventia, & magnæ activitatis generaliter obesse, quamvis in exigua propinentur quantitate.

VI.

Sed ut rem breviter contrahamus, à nullo remediorum genere, tantam utilitatem percipiunt Urbis Incolæ, quantam ab exercitio, & prudenter repetito lenium purgantium usu: alvus igitur libera, & exercitatio, præ cæteris commendantur nostris Popularibus. Quorum omnium non ignarus doctissimus Petronius adinvenit electuarium purgans, ab ejus nomine Alexandrinum dictum, quo mira præstabat in curandis Romanorum morbis. Hic idem Petronius nobiles dedit opus elapso sæculo de Victu Rom. in quo postquam aeris, aquarum, alimentorumq; hujus climatis varia commoda, & incommoda diligenter adnotavit: quamplurima alia scitu digna, circa medendi methodum, & remediorum usum in curandis Romanorum morbi proposuit: Asseritq; se diuturna edoctum experientia observasse, tres esse potissimùm morbos, qui Urbis incolas ferrè perpetuò afficiunt, scilicet continuam quamdam capitis gravitatem, sivè, ut ipse ait, capiplenium; secundò membrorum lassitudinem: tertiò demum alvi siccitatem: Ex quibus omnibus sat superq; deducimus toties repetitam aeris gravitatem crassitiemque, nec non humorum inertiam, & vappiditatem, ob vitriolicas, & aluminosa particulas eisdem nimium adjunctas hic regnare In curatione vulnerum, atque ulcerum cavendum erit ab usu ungentaceorum | remediorum, per quæ ruunt sæpè in pejus. Juvant contra balsamica: decoctiones vulnerariæ; spiritus vulnerarii, & reliqua hujus generis, quæ partem læsam roborando, & amissum fibris tonum restituendo, cicatrizationem facilitant, &c. Pedum ulcera hic sunt ferè incurabilia; vulnera pariter harum partium difficulter sanantur, præsertim si unguentaceis utaris præsidiis; contra si capitales morbi superveniant, facili negotio ad sanitatem perveniunt. Ex paucis hisce in Romano climate factis observationibus facilè percipient Medici, qua via progredi debent in detegenda, stabiliendaque medendi methodo, Regionum suarum Popularibus præ cæteris familiari.

VII.

Pluribus demonstrare velle hujus historiæ medicinalis indignæ necessitatem, supervacaneum fore arbitror, nam res ipsa clarè loquitur. Et sanè multi errores quos vel in dietandi ratione, vel indeterminanda remediorum quantitate, & usu committimus, non aliundè interdum proveniunt, quàm ex talis historiæ ignoratione; quicquid alii dicant, qui talium errorum causas attribuunt, vel principiis remotissimis, vel nullam habentibus analogiam cum morbis productis. Hæc climatum vis in producendis morbis, mutandaque hominum temperie, ipsa constat experientia. Generaliter enim nonnullarum Regionum Populi afficiuntur morbis quibusdam particularibus, qui aliarum Regionum Populares, aut numquam, aut rarò invadunt. Ita Septemtrionales Scorbuto, Poloni plica; Angli rachitide, & sudore anglico. Græci, Ægyptii, & Syri elephantiasi. Mentagra Romani tempore Plinii. In Alpibus Bronchocele. Strumes Hispani, &c. Contrà alii Populi, aut numquam, aut rarò certis quibusdam morborum generibus subjacent; ità Scoti rarò febri quartana corripiuntur; Hungari morbo comitiali, &c. *teste Donio fol. 7. de rest. salub. Urb.* ibque sanè propter specificas talium climatum constitutiones. Porrò nonnullæ gentes certa quædam remedia ferunt, quæ alterius Regionis Incolas, forsan è remedio tollent. Germani Medici emetica remedia in summo habent usu, eorumque vires in singulis depellendis morbis, & publicè, & privatim deprædicant: quia forsan in suo climate ferè perpetuò hyemante, & Popularibus, nimium gulæ indulgentibus felici comprobarunt experientia, eadem de causa populares illi facilè ferunt medicamenta chymica cujuslibet activitatis, dietam lautiorem, &c. quæ omnia cum in Italia, præsertim Romæ juxtà descriptam à Germanis methodum pluries tentata fuerint, & ægri voto suo, & nos spe nostra sæpiùs excidimus. Sicuti Germani, ità, & aliarum Regionum Medici jactant remedia

quædam generalia, & dietandi genus, à quorum usu insigne levamen sentiunt sui ægrotantes: ità videmus Hispanos jactare sanguinis missionem, Anglos usum Oppiatorum, Batavos medicamenta diaphoretica, & ita de reliquis. Neque sanè sine ratione talium remediorum usum deprædicarent, nisi felices ex illis eventus in Popularium suorum curatione observassent. At qui indiscriminatim iisdem uti vellent in suis egrotantibus, non examinata priùs sui climatis natura, & qualitatibus, aliisque infrà dicendis quid mirum? si effectus ab expectatione sua longè diversos in morborum curationibus experientur. Ob hanc eamdem climatum, victusque rationum diversitatem eveniet fortasse, quòd Hippocratis aphorysmos, & solida illius præcepta non observemus interdum vera, sed modò dubia, modò inconstantia. Hoc idem de aliorum Auctorum præceptis, atque monitis dicendum, si fortasse rectè non contingant in nostris ægrotis. Ut taceam tot varias, & inter se pugnantes medendi methodos, quibus utuntur Medici, quibusque frequentissimè talium præceptorum constantiam perturbant.

VIII.

Quamobrem cùm tria sæpiùs recensita, aer, vitæ genus, & ciborum indoles varia pro varietate Regionum, totam ferè vim habeant in morborum productione; hortamur singulos earum Medicos, ut per diuturnam observationem patefaciant medendi Methodum Popularibus suis præ cæteris opportunam, nec non remediorum genera iisdem, vel familiaria, vel noxia. Et dum extere Regionis libros legunt, in usum non revocent illorum methodum, nisi priùs cùm sua adamussim contulerint, propriisque observationibus respondere animadverterint. Denique seriò monemus Practicantes, ut in curandis morbis diligenter considerent, atque examinent diversas temporum constitutiones, & morbos generales, qui durantibus illis constitutionibus, aerisque influentiis regnant; nam ut observatione doctorum Virorum constat, morbi quilibet particulares tunc temporis ab influentia generali ferè semper aliquid contrahunt, periodosque suas, sivè invadendi lædendique modos, quasi ad illius modulum absolvunt. Porrò prout variæ erunt tales temporum influentiæ, ità pariter variam medendi methodum exposcunt morbi per id temporis sævientes, ut repetita docet observatio.

IX.

Precipua argumenta, quibus hæc cujuslibet Regionis historia complectenda erit, esse debent de aere, aquis, & locis, idest de fluviis, lacubus, & fontibus, collibus planitie, & montibus; ad Orientem vel Occidentem, aliasve Cœli plagas situ, de plantis, & animalibus in patrio solo præcipuè provenientibus, nec non de mineralibus, aliisque telluris effectibus. Porrò de moribus, & temperamentis Incolarum, de morbis iisdem familiaribus, medendique methodo, qua eliminantur; de medicina indigena, sivè de medicamentis in patrio solo nascentibus, de variis, & præcipuis tempestatum influentiis, aliisque sexcentis, per quæ morborum origines, tum foventur, tum curantur. Qui frigida, & humida loca inhabitant sunt capitones, obæso corpore, labris tumidis, buccis protuberantibus, &c. Quædam Regiones coactæ brevitatis homines producunt, quædam longos, & elatos, quædam gutturosos, & strumis deformatos, Aliæ disponunt corpora ad phthisin, & tussim ferinam, ut in Britannia contingit, Aliæ ad pestem reliquosque morbos. Pariter ab hac Regionum diversitate, non exigua inter homines morum differentia, quantum ad timiditatem, & audaciam, voluptatem, & dolorem aliasque animi affectiones spectat, observatur; quasi affectus animi, motionis corporeæ affectionem subindè consequatur. Nisi hæc omnia sibi comparaverint quarumlibet Regionum Medici, vix Popularium suorum morbos ad perfectam sanationem poterunt perducere: quod quidem previdens Celsus, præfat. lib. de Medicina ait, *differre pro natura locorum, genera Medicinæ, & aliud opus esse Romæ, aliud in Ægypto, aliud in Galliis.*

Finis Libri Primi.

DE PRAXI MEDICA.

LIBER II.

CAPUT I.

Quod erit instar Prologomenon ad Librum præsentem.

§. I.

NOSTER in hoc opere scopus eò pertinet, ut dilucidè cognoscatur, quantum momenti in medicina afferat observatio; quare post quasdam generales causas, juxta vires nostras expositas, quæ hujus artis progressum retardarunt (aliàs præcipuas sequenti capite referam, ubi propriùs erit locus;) necessarium ducimus in hoc libro nostram sententiam de Praxeos augmento historiæ ope habito declarare; quæ nostra quidem sententia si veritati consonabit, gaudeo me hanc operam hominibus præstitisse: Sin minùs libenter me corrigi patiar, expetoque ut quod ego nequivi, alii generi humano prospiciant. Quoniam verò in constituendo alicujus morbi systemate multa concurrunt, puta causæ, signa, phænomena, indicationes, remedia, &c. de his omnibus ordinatè loquemur, primum ab historia phænomenon incipientes, utpotè in quibus morborum natura, re vera sita est. Cæterum clariùs tractaturi, medicinam in primam, & secundam dividendam putamus. Primam dico meram malorum historiam sola observatione habitam, in ipso ægrorum lectulo, ab ægrisque ipsis indicatam. Huic historiæ nihil opus est scientiis aliis, librorumque lectione; siquidem cùm scientiam per se, sive propriam constituat, dependeatque ab observatione, & narratione ægrorum, quicquid extrinsecus accedit eam penitùs confundit, incertamque reddit; undè postea toties memorati errores oriuntur. Hinc videtur medicus hac in re testis officio, qui narrat, non judicat, fungi debere, ac partitè singulas res quantumvis minimas notare; earum enim aliæ statim ac perceptæ sunt rectam curandi rationem ostendunt: aliæ verò lucem quamdam dumtaxat præbent, qua ducti facilè rerum magis abstrusarum naturam investigare possumus; undè meritò observationes dividi poterunt in luciferas, & fructiferas. In re igitur tam gravi, nempè in instituenda hac morborum historia, non oportet mentem nostram à rerum nexu, ut Poetæ faciunt solvere, & qualibet spatiari, sed ingenium rebus submittere, naturam parendo vincere, & idioma quo ipsa loquitur diligenter addiscere. Medicinam secundam dico id omne, quod preter hanc primam in medicina, continetur, Hanc juvant aliæ scientiæ, librorum lectio, quod que à nostris scientificum dicitur, methodicum rationale.

Nec vanam quis putet mentem hanc nostram, dum cupimus Medicus historiam certam, & stabilem morborum prescribere; obiiciendo nobis morbos esse quosdam irregulares naturæ destitutæ conatus, morbosam materiam sine ordine certo, ac lege pellere contendentis: Etenim cùm corpus animatum sit complexi, quædam actionum animalium, vitalium, ac naturalium inter se concordium, & à principiis certis, subjectisque naturæ legibus à Deo ordinatis, dependentium: principia ista omnia cùm propter vim quamdam, aut errorem à statu naturali deflectunt, quos motus edent in pristinum reditura, edent quidem in ipso errore ordinatos. Quod ut omissis aliis experientia conficiamus, res omnes naturales præsertim ex genere plantarum, succorum, fructuum, &c. videmus certo tempore florere, maturescere, depurare, putrescere, videmus etiam morbos omnes præcipuè acutos certa quadam lege augere, ac deficere; Nec potest Medicus hunc acutorum cursum, & statam periodum per medicamenta declinare, quin morbi aut graviores fiant,

aut

aut in alios periculosiores desciscant: quod præ cæteris accidit in tertianis. Accedit huc quod cùm Majorum nostrorum præsertim Hippocratis observationes veras esse comperiamus, fieri id nullo pacto posset sine certo morborum cursu, & progressione; qui igitur hisce rebus adversatur, medicinamque imposturam esse asserit, necesse est, ut ipse sit impostor, deceptorque.

Ad majorem hujus historiæ claritatem operæ pretium est antiquam morborum in acutos, & chronicos divisionem tenere. Acutos vocant, qui sedem in fluidis potissimùm habent, & ab effræni eorumdem ebullitione pendentes celeriter motus suos absolvunt, & nisi prudenter tractentur, desinunt tandem aut in lethales, aut in diuturnos, & incurabiles. Cronicos contra, qui frequenter à solidis vitiatis, proveniunt, vel à nimia fluidorum indigestione, & crassitie; qua de re, vel tardè admodum ad coctionem perveniunt, vel raro camdem attingunt. Pro diverso igitur in hisce morbis sanguinis statu, diversa pariter esse debebit remediorum materia, nec promiscuè singuli aut spirituosis, aut aqueis remediis tractandi, ut multi hodiè consueverunt. In acutis cunctatio, & sagax Medici in agendo judicium magnam vim habent ad sanationem, & quamvis sæpissimè sponte sua solvantur nunc casu, nunc natura favente, nullibi tamen graviores committunt errores Medici, quàm in acutorum curationibus, ut fusè inferiùs. In chronicis contrà, utpotè ab effœta, atque elanguida prorsùs solidorum, ac fluidorum natura pendentibus, tota vis sanationis à Medici præstantia, remediorumque energia dependet, cùm in illis nec fortuna nec natura magnoperè possint.

Denique si cuilibet delicatioris palati frequens naturæ in hoc opere mentio displiceat, veluti ea confugium sit ignorantię: Eidem ego respondeo naturæ nomine non intelligere me sapiens quoddam phantasma quacumque vagans, & consilio singula dirigens, sed complexum quemdam generalem causarum naturalium, quæ licèt consilio destituantur, effectus tamen suos pariunt juxta leges à summo Conditore inditas, atque ita ordinatè, ut quasi summo regi consilio videantur: Seu intelligere me ætherem, à quo omnis est motus; Vel tandem complexum accidentium essentialium scil. motum, figuram, magnitudinem, situm, quietem, à quibus omnes actiones corporeæ anima dirigente dependent. Hæc igitur est illa natura, quam crebro præsenti opere usurpamus.

CAPUT II.

Manifestantur causæ nonnullæ præcipuæ, quę morborum historiam, sivè medicinam primam hucusque retardarunt.

§. I.

Diximus antecedenti capite, nil aliud nos medicinæ primæ nomine intelligere, quàm exactissimam cujuscumque morbi phænomenon, quę debitam, & naturalem illorum historiam constituunt, descriptionem. Sed antequam talis instituendæ, atque perficiendæ historiæ regulas tradamus, investigabimus obiter, quid potissimùm causæ fuerit, cur eam huc usque debitè non excoluerint Medici: Et quare factum sit, ut cùm tot ingentia observationum volumina publici juris extent, parum admodum in eadem profecerimus. Et primò quidem distinuit eos ab experientia rectè facienda ea opinio, quâ permulti Recentiores Philosophi nimium abstractionibus mentis tribuentes, putarunt sensuum ductum fellacissimum, rerumque particularium inquisitionem infinitum quid esse, ac sine exitu. Quòd salsum esse noverimus, ubi attenderimus accessionem factam bonis artibus solùm nostro hoc sęculo, non nisi sensibus, & experientiæ debere. Quodque stupeas magis, quàm multa sunt, quæ casu docti sumus; majorem remediorum partem ita inventam scimus, plurimasque res in medica facultate. Quoad reliqua longum esset singula inventa numerare, pulverem tormentarium, magnetis in polos conversionem, telescopiorum usum nonne casus peperit; Quod si tantùm potest casus; quid est cur id sensibus ordinatè progredientibus negemus; qui quamvis errent interdum, errores tamen suos, & indicant, & corrigunt. Distinuit porrò antiquum odium sectæ Rationalis in Empiricam, utpotè quam vilem, circumforaneam, & litterato Viro prorsùs indigam semper existimarunt. Quod quidem recta ratione factum

esset, si pro Empitica intelligerent experiundi rationem stupidam, erraticam, non repetitam, in intellectu non fermentatam, adeòque nil aliud educentem, quàm conceptus erroneus, & placita monstruosa; non ita si Empiricam rationalem, sivè Empiricam factam litteratam, methodo non casu inventam, ab intellectu secundatam, & directam, & post diuturnam effectuum morborum explorationem ad veritatis culmen perductam, quam mehercule docti Viri semper laudarunt, & tamquàm naturæ consonam ad majora promoverunt. 3. Non profecimus admodum in hac historia, quoniam Duce caruimus, qui vel exemplo præiret, vel facem præferret in detegenda per tot ardua; & incerta viarum, & per totidem morborum differentia experiundi methodo, & quamvis primus Hippocrates eamdem subodoraverit, scriptisq; publicis consignaverit; à Medicis tamen vel recepta non fuit, vel ob præconceptas illorum opiniones, & falsa idola in contrariã partem accepta. Medici rationales quandoque experientiam consulunt, sed ab eadem generalia quędam, atque illa nec benè detecta, nec integrè examinata sumunt, reliqua verò in agitatione mentis reponunt, ut rationi suæ accomodent; Empirici licèt experientiam perpetuò jactent, illam tamen numquam rectè attingunt; nam præterquam quod sine luce, & methodo eamdem aggrediuntur, tantam inquisitionis diuturnitatem non sustinent, quanta explorandis morborum affectibus, & exindè præceptis practicis deducendis requiritur; undè nil mirum, si ex stupido, nebuloso; ac prorsùs erroneo experiundi genere, talis quoque Empiricorum praxis oriatur. Nonnulli paucis experimentis, iisque angustis, & obscuris eruditi, super ea philosophiam novam, aut novam medicinæ theoriam constituunt; & si quæ sint, quæ illis adamussim non respondeant, modis tamen admirandis ad eas detorquent, & suffarciunt. Hujus generis sunt. Philosophiæ Chymicorum paucis experimentis furno eductis superstructæ. Philosophia Gilberti de magnetismo. Systema medicũ Io. Maivv de nitro aereo. Denique tot systemata practica super Alchali, & Acido; Triumviratum humorum primæ regionis. Cardimelech, Microcosmetorem, & similibus fundata.

II.

Multi experientiæ rumores affectant; sed priùs decernunt, quòd mente conceperant, quam experientiam consulant, illamque postea talibus decretis mire adstringunt, atque pro sui modulo accomodant. Et prout area phantasiæ exposita, aut à præjudiis occupata fuerit, ità de suis, aliorumque experimentis variè judicant, propriisque meditationibus, aut obscurant, aut enervant. Sunt qui Astrologiæ, Magiæ, aliisque superstitiosis, & captum nostrum penè effugentibus disciplinis incumbentes, vera morborum phænomena superstitiosis illarum traditionibus perturbarunt. Ex his igitur omnibus triplex eorum soboles, sivè medicina falsa triplex, sophistica nempè, Empirica, & superstitiosa emanavit.

Porrò licèt tam copiosa, & ingentia observationum volumina ab Auctoribus congesta fuerint; historia tamen prima cujuscumque morbi parum exindè perfectionis, & incrementi accepit. Nam in peragendis observationibus methodum, atq; ordinem non adhibuerunt, sed prout faciunt homines in tenebris, qui omnia confusè palpant, & pertentant, donec casu rectam viam inveniant, vel prout homines in Eremo, qui à fortuito rerum occursu consilium capiunt; ordine interrupto, ac præpostero easdem hinc indè petentes, atque adnotantes; quid mirum quod perperam, non verò constantem, & claram effectuum morborum lucem exindè mutuarint, nobisque communicarint; 2. Observationes illæ sunt quædam veluti undæ instabiles experientiæ vagæ, in tribus, quatuorve ægrotis repertæ, nec ad centenos, atque millenos constanti ordine productæ, ut fecit schola Coa. 3. Quamplures licèt observationem sapiant, theoriarum tamen formulis sunt adeò turbatæ, ac confusæ, ut peritissimi quique distinguere vix possint natura, ne loquatur, an homo 4. Praxis, qua usi sunt Nonnulli speculativa magis, atque hypothetica fuit, quàm ad naturæ methodum comparata. Undè credibile est morbos absolvisse periodos suas, non per leges sibi inditas naturales, & constantes; sed prout à diversis illis praxibus variè fuerunt tractati; idest progressus exitus, atque symptomata eorumdem magis deberi talium praxium methodis, quam immutabili, & individuæ eorumdem naturæ. Ità qui pleuritis curationem per purgan-

purgantia, aut diaphoretica vehementiora incipiunt (methodum sanè infidam, atque infaustam) quæcumque symptomata post hæc data remedia supervenient, eisdem tribui magis debebunt, quàm genuinæ, & individuæ talis morbi naturæ: Quammobrem observationes omnes factæ super morbis contraria methodo curatis, inutiles prorsùs erunt ad promovendam historiam naturalem eorum; utpotè quæ rem aliter ac in se est, & esse deberet, adnotant, & exprimunt. 5. Ob anteceptam à præfatis hypothesibus mentem factum est quoque, ut multa syptomata eisdem non rectè quadrantia omitterentur, multa contra eisdem magis magisque confirmandis necessaria ad libitum fingerentur; Idcircò historia morborum pura, & exacta, idest prout ab ipsa rei natura profluit, & prout ab ipso ægroto nobis describitur inveniri vix potest in libris, siquidem, ut diximus, morborum descriptiones, magna ex parteè cerebro Auctoris, non ab observatione, & facto rei prodierunt; multaque simptomata, vel ab opinionum licentia, vel ob negligentiam Practicantium talibus morbis adscibuntur, quæ ne per somnium quidem ad eos pertinent, ut quotidiana constat experientia. Id quod vel in sola affectione hypochondriaca manifestè deprehenditur, cujus hypothesis de hepate calido, & Stomacho frigido ut salva esset, & constans, quanta finxerint Galenici, nemo est, quem lateat.

III.

Qui de morborum historia per aliarum sentiarum, quibus potissimùm dalectantur, regulas atque leges disserunt, in peragendis observationibus numquam proficient, & per eas numquam morborum naturam elucidabunt, ut cap. 1. præsentis libri fusè tetigimus. quantum obfuerit historiæ naturali in genere, ejusdemque incrementis, Platonem Philosophiæ suæ inservisse Theologiam, sivè de rebus philosophicis per ideas abstractas, & teologicas judicasse, Aristotelem logicam, &c. inter cæteros longe conqueritur Cl. Verulamius. Ita in re nostra; cùm elapso sæculo dialectices doctrina summoperè floruisset, Medicique de historia, & curatione morborum, per austeras illius leges disseruissent, quantum à veritate aberrarint, vel exindè liquet, quod post susceptos tam ingentes de re medica labores, non res novas, aut novarum rerum indicia, sed quæstiones ex quæstionibus; & ex argutiis fallacias inutiliter attulerunt, remque medicam ad sophistas prorsùs relegarunt. Sed quod ad dialecticam spectat, hæc licèt in artibus, & rebus civilibus, quæ in opinione fundamentum habent, optimè adhibeatnr, naturæ tamen subtilitatem difficulter attingit, & in historia naturali ad errores confirmandos potiùs, quàm evellendos conducit. Undè non immeritò D. Gregorius Nissenus. *Omnibus perspicuum est, ait dialecticas argutias pares in utramque partem vires habere, tam ad eversionem veritatis, quam ad accusationem mendacii: quo fit, ut ipsam veritatem, quando tali arte profertur, habeamus suspetam, ut plurimum quasi istius solertia, mentis nostræ oculos perstringat, & à veritate avertat*: hæc ille.

Quamvis multi observationum reique medicæ Scriptores dictis de causis parum contulerint elucidationi; & incremento historiæ morborum: singulis tamen ætatibus, & potissimùm hac nostra, atque antecedenti, non defuerunt nonnulli, qui vel optimo præditi judicio, vel sub optimis eruditi præceptoribus, vel in legendis Hippocratis libris de rei veritate admoniti in peragendis observationibus optimè se gesserunt, & per percepta practica longo usu confirmata tum historiam prædictam, tum praxim ipsam summoperè illustrarunt. Inter hos recenseri possent Duretus, Hollerius, & Jacotius, Ballonius, Mercurialis Vir doctissimus Italus, Forestus; Ermullerus, Vallesius, Aretæus Cappadox, Celius Aurelianus (taceo medicinæ Principes Hippocratem, Galenum; Et qui ex hisce fontibus aquas hauserunt, Celsus, Avicennas, & reliqui innumeri. Martianus, Sydenhamius, Septalius, Mortonus, Mangetus, Valescus de Taranta; Tulpius, Nicolaus Chesnau, Riverius, Jodocus Lomius Tozzi, Valchmidius, aliique hisce Analogi, quos tamquam veros Practicantes Juvenibus imitandos anteponimus.

CAPUT III.

Traduntur regulæ instituendi, & promovendi historiam morborum, ab eademque deducendi aphorismos curativos.

§. I.

SCholæ Medicæ, quæ floruit apud Coos, summa fuit semper apud omnes Medicos auctoritas atque existimatio. Neque sanè immeritò, nam sivè rei tractatæ pondus atque methodum, sivè rerum inventarum copiam spectes, scholas omnes hac in re superasse profectò fatendum. Inter cæteros eximios Viros peperit Hippocratem ex Asclepiadorum familia oriundum, vigesimum à Jove, decimum octavum ab Æsculapio, & nonum à Rege Chrysamide. Hic scholæ illius vestigia secutus in observatione fuit multus, in historia morborum fideliter exactèque delineanda diligentissimus, in stabiliendis demum præceptis practicis longo usu confirmatis supra cæteros morales sapientissimus, ac fermè mirabilis. Methodum hanc præceptivam, aphoristicam & gravem non alia de causa ità constanter in singulis suis libris retinuisse puto, quàm ut nobis tacitè subindicaret, illam præ cæteris tum augendæ, tum confirmandæ Medicinæ fore peropportunam. Cæterum prisci Medicinæ Parentes nobis apertè non significaverint leges cautionesque talia determinandi præcepta, neque ingentem observationum sylvam è quibus educta fuerunt, reliquerint; arbitror sanè illos æquè nobiscum egisse, ac solent in elevandis Obeliscis, aut ædificiis construendis Architecti; hi pro talibus perficiendis Operibus scalas, trabes, funes & innumera alia ædificandi adhibent instrumenta; Opere absoluto omnia submovent: undè Posteri licèt ædificiorum magnificentiam admirentur, ignorant tamen eisdem perficiendis adhibita instrumenta. Juvenes suspiciunt, & admirantur divini opera Hippocratis, sed quibus gradibus ad tantam pervenerit sapientiam, quibusvè instrumentis usus fuerit in ædificio tam nobili construendo, ignorant ac stupent. Nos, quoad tenuitati nostræ licebit, proximis capitibus hæc omnia elucidare conabimur, indicabimusque vias, olim ab Hippocrate in usu forsan habitas ad promovendam perficiendamque Medicinam per observationes, historiam & præcepta.

II.

In efficienda alicujus morbi historia quatuor sunt potissimum necessaria; primò scilicèt infinita particularium observationum acquisitio; secundò earumdem dispositio; tertiò maturatio ac digestio; quartò demum ex iisdem abstractio præceptorum, & axiomatum generalium. De his omnibus sigillatim agemus.

Infinita particularium exploratio, & descriptio prima basis est historiæ morbi, de quo tractare quis velit. Hanc igitur tentare primò debet ejusdem Historiographus, pluresque annos impendere in copioso observationum numero comparando; tuncque nihil cogitet neque de afferenda ornato dicendi genere Lectoribus delectatione, neque ægrotis utilitate, sed tantummodò ut tanta particularium copia congeratur, quanta sufficit ad vera deducenda axiomata, statuendamque ideam claram, naturalem, & perfectam systematis morbi tractati. Observationes describat stylo rudi, & incompto, idest iisdemmet loquendi formulis, quibus ægrotantes nobis suas exprimunt affectiones; Minima quæque adnotet quantumvis vilia, aut inutilia videantur; Nihil de suo addat, id est quod illi vel subtilis disputandi ratio, vel inanis eruditionis species possent suppeditare, sed tamquàm Scriba fidelis leges à natura latas diligenter colligat, iisdemque prorsus modis, quibus locuta est natura, describat: atque ita prorsus se gerat, ut fieri solet in Civilibus, in quibus tunc optima sunt judicia, cùm minimum licentiæ, aut eloquentiæ Oratorum tribuitur, sed in testibus omnis opera consumitur, ità judicia, quæ de morborum natura proferuntur, tunc optima erunt, cùm ab evidentibus coacervatisque prodierunt experientiæ testimoniis, ac ne nimium ab Auctorum licentia fuerunt alterata, in quorum quidem testimoniis libido, & præjudicium valent, rerum autem testimonia, & responsa interdum obscura, & perplexa, sed incorrupta semper, ac sincera.

Rude hoc, & incomputum scribendarum observationem genus, necnon longa mora in iisdem acquirendis notandisque, puto, quòd legentem æquè, ac scribentem deterrebunt, eisque molestæ videbuntur, & inutiles. Sciant tamen, talium observationum aggre-

aggregatum esse quoddam veluti horreum, sivè promptuarium rerum in morbis notatarum, in quo quidem non est cum voluptate permanendum, sed tunc descendendum cùm aliquid, aut ad constructionem axiomatum, aut ad curationem morborum hauriendum sit. Neque quidpiam magis historiæ naturalis medicæ veritatem, fidelitatemque labefactavit, quàm libido Auctorum in eadem exornanda novis, & elegantibus loquenti formulis, subtilibus speculationibus, copiosis Auctorum citationibus, similibusque Lectorum gratia excogitatis. Expedit itaque infantiam medicinæ sub historia, & narrativa casuum, quasi nunc primum ea nascatur, tractare, nam quæ in libris hodiernis tamquam per nubem pellucet morborum historia, ea indiget expurgatione, qua Philosophiam indigere jamdudum notavit Franc. Baco fol. 84. *Satis scimus*, inquit, *haberi historiam naturalem, varitetate gratam, diligentia sæpiùs curiosam, si quis tamen ex ea fabulas, & antiquitatem, Auctorum citationes, inanes controversias, superstitionem, philologiam denique & ornamenta eximat (quæ ad convivales sermones, hominumque doctorum noctes potiùs, quàm ad instituendam Philosophiam sunt accomodata) ad nil magni res recidet*. Hæc ille.

Ad complementum veritatis historiæ primæ cujuscumque morbi, necesse est, ut Historiographus in peragendis observationibus non solùm adnotet minima quæque accidentia de die in diem morbo apparentia, eorumque vehementia, progressum, & exitum in melius, vel deterius; verùm etiam minimas quasque circumstantias temporis, & loci, in quo fiunt observationes, constitutionis anni, causarum antecedentium, & præsentium, methodi & remediorum adhibitorum; verbo dicam rerum omnium, quæ morbum antecedunt, concomitantur, & consequuntur. Nam quæcumque vel minima circumstantia, quę negligitur, solet totius observationis effectum morari, aut perturbare, quin etiam veram historiæ seriem interrumpere. Hæc inqua omnia adeò diligenter describenda sunt, ut si quid dubii, aut præter spem in aliqua observatione supervenerit, reticeri, aut supprimi non debet (quòd sanè vitium commune ferè est omnibus Observationum Scriptoribus) sed plenè, & perspicuè describi titulo. MONITI, aut NOTÆ. Veritatem enim aut falsitatem experimentorum, veritas, vel falsitas axiomatum paulò post manifestabit. Imò quo magis de veritate, integritateque observationis constet, ipsemet observandi modus exponendus erit, ut ita liberum sit hominum judicium in examinando, utrum methodus illa observandi fida sit, vel fallax; necnon ut excitet ingenium eorumdem ad inveniendas methodos accuratiores. Denique nil magis conducit hujus historiæ perfectioni, quàm ut hæc particularium sylva valdè abundans sit & fertilis, nam ita facillimè, & via maximè expedita tentabitur inquisitio, & axiomatum constructio; secus verò si sterilis fuerit, & immatura.

III.

Postquam debitum tempus in peragendis observationibus insumpserit HIstoriographus, & per annos quamplures morbi tractandi naturam diligenter examinaverit, & hæc omnia scriptis exactè mandaverit; tunc dispositionem aliquam tentare debet, & Empiricam merè stupidam ad gradum Litterarum sensim promovere. Tales etenim observationes veluti litteræ Alphabeti licèt per se inutiles sint, variè tamen collectæ, & inter se collatæ ac dispositæ verum naturæ idioma constituunt. Dispositio in eo potissimùm consistit, ut res majoris momenti per titulos & locos communes separentur, & quidquid observando compertum est, collocetur debitè sub titulo appropriato, v.g. Postquam mille vel bis mille observationes de Colica fecerit Historiographus, dividat aggregatum illud observationum in signa Diagnostica, & Prognostica, constantia, & inconstantia. Causas varii generis, & variè influentes. Constitutiones anni tunc temporis prædominantes. Symptomata morbum perpetuò concomitantia, & eumdem passim derelinquentia. Eventus faustos, atque infaustos indicationem in morbus sumptarum. Eventus faustos, vel infaustos remediorum præscriptorum; Fiantque hujusmodi alii articuli, quos inquisitionis articulos appellabimus; Et quod in peracta jam historia rebus determinato titulo signatis accommodatum erit, iisdem subscribatur, ut ita adhibitis debitis historiatæ separationibus, inductio ad constitutionem axiomatum, sivè præceptorum generalium fiat ordinata, & sine fallaciis.

IV.

IV.

Methodus digestionis nil aliud sibi vendicat, quàm ut præfata particularium experientia erratica, & indigesta, factis debitis divisionibus, & rejectionibus evadat tandem ordinata, & digesta; sivè ut res quæ dubiæ sunt fidei, inconstantes, & communes aliis, quæ videntur similes, cautionibus opportunis muniantur, omninò falsæ reiiciantur, & sic deinceps. Diuretica in morbis pectoris generaliter optima sunt, rejectis tamen diureticis acidis, quæ noxia, & infida, pulmonemque erodentia; ac sanguinem in eo figentia, ut experientia constat. China chin. est remedium profectò herculeum in curatione Intermittentium; dummodò tamen non detur, si aderit suspicio inflammationis alicujus visceris, vel abscessus interni, vel etiam morbosa partis alicujus debilitas, & dispositio; nam talibus in casibus non tollit, sed auget febrim; omnemque morbosam materiem in affectum locum deponendo, ac figendo, inflammationes lethales, ac demùm gangrænam producit. Utilis quoque chin.chin. usus in intermittentibus est; dummodò tamen non præscribatur in principio earumdem, crudis adhuc existentibus humoribus, interdum namque febrem non tollit, & si tollit, paucis interpositis diebus denuò redintegrat; & quod his pejus est, novos morbos frequenter producit, asthmata scilicet, hydropes, dyssenterias, rheumatismum, suppressionem consuetarum evacuationum, similesque alios, ut matura Recentiorum experientia compertum est. Ad demulcendos vehementes partium dolores insigne remedium est bezoarticum joviale, momento namque impetum spirituum & salium furentium coercet: Cave tamen, ne dolores illi podagrici sint, aut venerei, vel similes, quorum detenta materies pejores morbos posset excitare: Cave pariter, ne illud exhibeas in nervorum, & nonnullis gravibus capitis morbis ver.gr. apoplexia, paralysi, &c.quippè quod nervis, cerebro infidum est, ac noxium. Eodem prorsus ritu procedendum est in muniendis per debitas cautiones rebus majoris momenti historiam antedictam constituentibus ver.gr. signis diagnosticis, prognosticis, symptomatis præcipuis, causis cujuscumque generis, &c. Inductio namque quæ fit per simplicem enumerationem nullis additis cautionibus rebus dubiis, & analogiam habentibus cum phænomenis alterius morbi sub cujus specie illudunt; vel rejectionibus falsarum, & omninò inconstantium, imperfectè concludit. Contra Inductio laudata est Verulamio teste, quædam demonstrandi forma, quæ sensum tuetur, mentem illustrat, ac perficit in conclusionibus rectè deducendis, naturæ imminet, ac ferè immiscetur.

V.

Comparata jam sufficienti particularium copia, eademque debitè ordinata, separata, ac digesta: Observatur demùm judicio suo uti, & de constituendis præceptis generalibus, summam & pondus artis re vera continentibus cogitare incipiat. Atque si alicubi, hic sanè opus est mente velut igne quodam divino, qui vastam hanc, & caliginosam particularium Eremum tam fallaci rerum, signorumque similitudine, causarum implicatione, viarumque ambiguitate interceptam virtute sua irradiet; ut ita nos judicium cohibentes & sustinentes, gradatim ascendentes, & rerum morbosarum veluti montium juga unum post aliud constanti labore superantes, perveniamus tandem maturè ad summitates naturæ, in quibus & statio serena, & verus morborum prospectus, & ab eodem ad praxim facilis, mollique clyvo ducens descensus.

VI.

Præcepta generalia Antiqui nomine aphorysmi significabant. Hi tamquam indices viæ regiæ, & tamquam tabulæ naufragii securæ, & stabiles in superandis arduis morborum curationibus, nonnisi à Viris doctissimis longo senio, sed longiori praxi penè confectis, quique habebant mentem satis fixam, atque intentam ad differentiarum subtilitates observandas, in dubitando patientiam, in afferendo cunctationem, in disponendo prudentiam, &c. olim tractabantur. Hodiè vel vilissimus Pharmacopæi servulus, jus in medicina dicendi per aphorysmos & sententias sibi arrogat. Hodie ab uno, vel duobus experimentis tamquam per jocum factis, propositiones generalissimæ à Medicis decernuntur; quanto id præstantissimæ artis detrimento, Medicorumque, dedecore, vel me tacente, quilibet abundè cognoscit. Sed ad rem.

Observator postquam in copiosa observationum silva sat superque se exercitverit,

verit, & Abecedarium naturæ morborum optimè didicerit, non debet ad maximè generalia advolare via compendiaria, & præcipiti, ad naturam impervia; disputationibusque proclivi; sed ascendendo, & descendendo, massam particularium sufficienter penetrando, sensim denique, & continenter ad eamdem pervenire, ab iisque postea propositiones medias, & axiomata deducere. Hujusmodi abstractiones à particularibus non rectè cognitis, nec debitè examinatis ad generalia modò affirmativa, modò negativa abundè observantur in scriptis Recentiorum. Henricus Screta observatis aliquoties in visceribus nonnullorum maligna, aut inflammatoria febri extinctorum inflammationibus,& abscessibus; non dubitavit asserere omne genus febrium à latentibus partium inflammationibus produci. Et quoniam ab eodem fonte hecticarum quoque originem deducit, in his pariter diaphoretica, & aperientia varii generis perpetuò præscribit, quo suppositas latentes inflammationes, abscessusvè dissolveret. Verè quidem, dum à talibus causis hecticæ fiunt; non ita tamen dum ab aliis longè diversis utpotè sudoribus nimiis, à gonorrhæa simplici, & fluore albo à lactatione nimia in Nutricibus, dyssenteria, & diarrhæa, diabete, salivatione nimia, nimia pariter dieta, vigiliis nimiis, & exercitationibus, similibusque producuntur. Quo in casu non latentes abscessus, ut Screta arbitratur, sed nimia succi nutritii sub tractio hecticas fovet; & prout variæ erunt tales causæ, ita curatio hecticarum variare debebit. Plures hujusmodi intempestivas abstractiones à particularibus, recensere supersedemus, quippè quæ satis obviæ sunt in libris hodiernis.

Axioma ut stabile sit, ac perpetuum fieri debet ad mensuram particularium, à quibus elicitur, iisque nec altius, nec inferius, sed quantum patitur ipsorum particularium vis, veritas, & amplitudo; idest nec ita altum ut desinat in abstracta, & inania; nec ita angustum, ut nulla facta abstractione in ipsa particularium confusione, stupiditateque hæreamus. Fiat igitur aquarum more, quarum ascensus in fontibus tantus est, quantus fuit descensus è clivo, undè oriuntur. In hujusmodi abstractionibus curandum pre ceteris, ut mens per continuum ad particularia intuitum à prudentia dirigatur, nec sibi permittatur, utpotè quæ ex natura sua facilimè attollitur in abstracta, mediis rectè non consideratis. Ad hanc amussim facti omninò sunt Hippocratis aphorismi, præsagia, Coacæ, & reliqua ferè divini senis monumenta, nobisque pro modulo esse debent in novis, atque novis instituendis axiomatibus; Quibus hodiè summoperè redundaret ars nostra, si per ætates jam elapsas naturæ utero adhærens saluberrimum observationum lac perpetuò suxisset; sed quoniam ab utero naturæ avulsa fuit, & in scholis disputationum educata; quid mirum igitur si illam hodiè variatam habeamus non auctam? quid mirum pariter si quæ post scholam Coam Arabes, & nonnulli inter Latinos indocti, ac contentiosi adjecerunt, nil aliud re vera sint, quàm verba *otiosorum senum ad imperitos Juvenes*.

VII.

Ceterum nil magis ad veritatem axiomatum conducit, quàm exacta, ac prorsus austera symptomatum omnium, ut minimorum, utut vilium, ac penè inutilium in morbo observatorium descriptio. Et mehercule nil magis historiæ morborum perfectionem progressusque retardavit, quæ præposterum Medicorum studium in notandis, amplificandisque iis, quæ latè patent; negligendis è contrario, quæ obscura, aut vilia videntur. Natura nil frustra molitur, minimaque sunt sepiùs magnarum rerum initia, & minimi quoque ad noticiam grandium nos conducunt. Flatus pedendo emissi judicantur motus viles, & nullius ad curationem momenti, & tamen si in dyssenteria flatus, qui prius non aderant; per inferiora exire incipiant, brevi sanitatem promittunt, ut nos aliquoties observavimus. Iliaco pessimè habenti si flatus multi, & fœtidi pedendo erumpant, brevi mortem minantur, quale exemplum vidimus Romæ 1693. in Iliaco sexagenario. Si puer frequenter manu ventrem contrectet, vermium ibidem latentium indicium est. Quibus circa dentes in febribus quidam lentores nascuntur iis fortes fiunt febres *Hip. sect. 4. aph.* 53. Nares rubras habentes lubrici super corpore. *Hip. epidem* Sudor multus per somnum citra causam manifestam factus, copiosiore alimento corpus uti significat, quod si cibus non assumenti hoc accidat, vacatione indigere significat. *Hipp. 4. aph.* 41. Quamplura hujus generis si inter curandum appareant, prætermittuntur à Medicis tamquam inutilia,

tilia, & exigui momenti; cum talia revera non sint, sed lucifera æquè ac fructifera, ab iisque diagnoses, prognoses, indicationesque curativæ æquè benè deducuntur, ac à rebus patentioribus, majorisque momenti.

CAPUT IV.

De erigendis Academiis promovendæ Praxeos gratia.

§. I.

CUm opus antea delineatum ob ingentes labores, multamque meditationem quam sibi vendicat, non unius, aut paucorum hominum, sed integri cœtus doctorum Virorum negotium sit; necessarium fore putamus ut Principes in Urbibus suis præsertim celebrioribus, quibusque ingentia extant Xenodochia, Medicorum Academias promovendæ Praxeo gratia per historiam observationesque excitent. Non absimili ratione, qua reliquis hoc sæculo tum artibus, tum scientiis, illorum liberalitate factum videmus Tale Medicorum Collegium, sivè Academia Practica in duo veluti membra distinguenda est, quorum alterum legendis libris morborum observationes continentibus incumberet; alterum contrà, novas quotidiè institueret, & adnotaret. Et quoad primum (quod vocabimus membrum litterarum) illorum Auctorum libros sibi legendos proponat, qui morborum historias non paradoxas, non raras, non admirationis movendæ causa traditas exponunt; sed morborum frequenter occurrentium fideliter, & ad vivum delineatas, & in quibus Auctor ille adnotaverit constitutionem anni, causas morbi antecedentes, sivè occasionales; ortum, progressum, & declinationem ejusdem, symptomata de die in diem sucedentia, mutatione symptomatis unius speciei, in symptoma alterius singulis morbi temporibus; Quid boni, aut mali ægroto supervenerit à cujuslibet novi symptomatis adventu, post quælibet data remedia, quovis morbi tempore, post quamlibet medendi methodum, &c. an scilicet sanitas, vel mors, diuturnitas morbi, vel brevitas, aut potiùs mutatio illius in morbum speciei longè diversæ, ac prorsus remotissimæ? Unicuique membri hujus litterato Sodali, unus dumtaxat morbus tota sua vita tractandus, committatur, in quo quidem negotio hac ratione se gerat: De pleuritide v. gr. tractaturus legat omnes historias pleuritidum ab Observatoribus, aliisque doctis Medicis descriptas, easque in manuscriptum aliquod de industria ad id comparatum adnotet. Adnotatas, iterum atque tertiò perlegat, attentè consideret, & tandem investiget sequentia. Naturam, sivè ideam morbi in genere, signa diagnostica, & prognostica. monita & præcepta generalia, medendi methodos accurratiores, remedia selectiora, ac fermè specifica, symptomatum, atque morborum mutuas inter se transmutationes, diuturnitatem vel brevitatem eorumdem, naturæ conatus, methodum, & ordinem in expulsione materiæ morbosæ, aliaque magis præcipua, paulò ante, & fusius cap. antecedenti animadversa; singulaque in suas classes, sivè titulos magis principales dispertiat, & adnotet prout etiam antecedenti capite significavimus. Ita v. grat. percurrendo singulas historias pleuritidum, deprehendet Pleuritides siccas ac sine sputo difficiles esse, & perniciosas. Omne sputum non solvens dolorem, malum, solvens verò, bonum. Dolores lateris in senibus ut plurimum lethales, præsertim quia ob vires jam fractas expurgare nequeunt. Qui purgant in acuta, & nimis inflammatoria pleuritide, tenentur lege Aquilia; sputum enim supprimunt, inflammationem adaugent, viamque sternunt ad phthisin, & suppurationem. Purgantia in morbis pectoris generaliter noxia, præsertim si ii inflammatorii fuerint, utilia è contra diuterica, & sputum moventia, & balneationes pedum, &c. Sanguinis missio repetita, & exindè haustus decocti pectoralis, quantum fieri poterit calidè sorbillati pleuritides vel pertinacissimas, ac ferè strangulatorias brevi solvit. Qui laborant alvi fluxu in pleuritide, plerumque intereunt. In pleuritide dolor ut plurimum ascendit ad jugulum, præcordia, dorsum, &c. Qui sæpè fit pleuriticus, sæpè moritur ex pleuritide, vel peripneumonia. Quo citius apparet sputum in pleuritide, eo citius curatur. In pleuritide maligna tutius erit sanguinis missionem omittere. Potus frigidi multos enecant pleuriticos, ut Medici mortis causam aliis occasionibus attribuant. Hæc aliaque innumera talibus inveniet in historiis

riis, quæ quamvis erraticæ, & indigestæ, semper tamen continent quidpiam naturæ mineram redolens, ejusque legibus adamussim respondens.

Methodum illustrandi, amplificandique historiam morborum per observationes è libris petitas ideò tradimus, ne totè naturæ officina eductæ merces, parcius, & uberius, prout Authores illi solidioris, aut levioris fuerint judicii, consepultæ jacerent, totque congesti doctissimorum Virorum labores ad perpetuam oblivionem damnarentur. Imò cum vires unius vix sufficiant tantæ alicujus morbi provinciæ illustrandæ, aliis, quoque una nobiscum incumbendum, ut tamquam per Procuratores & Mercatores undique conquirantur, & afferantur infinita particularia. Quod ipsum subodoravit etiam *Galenus*, expressitque sequentibus verbis de subfigur.empir.cap.9. *Cum enim*, ait, *unius hominis vita ad omnium inventionem sufficere nèqueat, longi temporis observationes historia colligit, ut eius beneficio, tamquam ex multis tot sæculorum hominibus unus efficiatur erud.tissimus*: hæc ille.

II.

Alterum Academiæ membrum (quod dicemus Practicum) totum se in exquirendis de novo, notandisque morborum observationibus collocare debet, & eodem prorsus ritu hac in re se gerere, quo membrum litterarum supradictum, scilicet. Quot fuerint membri hujus sodoles, totidem morbi ab unoquoque illorum tractandi sunt. Quomodò facienda sit morborum historia per observationes ab ægrorum lectulis petendas, & quomodò ab iisdem deduci debeant aphorismi, sivè præcepta generalia superiori capite fusè tetigimus, eoque Lectore remittimus. Sed ut res clariùs constet, quæ inibi uberius disputavimus, summatim hic complectemur. Et quoniam historia morborum in eorumdem symptomatis, sivè phænomenis pro tempore apparentibus consistit; debet Historicus omnes animi vires intendere in iisdem ut minimis ad vivum, sivè prout sunt, & prout ab ipso ægro referuntur delineandis; Qua in re quantum peccaverint hucusque Scriptores, libri illorum apertè fatentur; De morbo enim aliquo tractaturi libros, & phantasiam propriam consulebant, neglecta prorsus experientia, & libro naturæ: undè symptomata quæ morbis adscribebant, quid mirum si nos in praxi vel non observemus, vel potiùs longè diversa ab ipsorum opinione. Debet 2. inquirere, ac post longas inquisitiones determinare, quæ symptomata sint constantia, ac veluti diagnostica perpetua morbi tractandi, eaque distinguere à fortuitis, communibus aliis, & pendentibus potius à diversa medendi methodo, concursu causarum penè infinito, &c. quam ab ipsa morbi natura. Debet 3. adnotare, quæ indoles, quæ vehementia, qui progressus & exitus symptomatum, quæ demum unius in aliud mutatio singulis morbi temporibus appareat. 4. Quæ facies, quæ vehementia, qui progressus & exitus, quæ tandem mutatio in melius vel deterius in ipso morbo succedant, post cujuscumque symptomatis adventum, aut recessum. 5. Quæ symptomata recedant, quæ augeantur à quovis adhibito remedio, & à quacumque medendi methodo, qua uteris singulis morbi temporibus. Hæc eadem observanda pariter sunt in ipso morbo principali; post quælibet scilicet remedia, & methodum præscriptam. 6. Quæ symptomata comitantur morbum usque ad finem, & qua vehementia quovis illius tempore; È contrario quæ brevi illum deferunt, & quo illius tempore. Demum qui eventus observantur in morbo dum illum deferunt, vel quando iterum regrediuntur. Debet 7. horum omnium inquisitionem ad centenos atque millenos ægrotantes perducere, ut ità de rei veritate certus omninò fiat, axiomata generalia facilè constituat, ipsaque ars Medica, tamquam pianta quædam vivax, ac vegeta, suisque inhærens radicibus perpetuò crescere possit & confirmari. Eodem tempore quo phænomenis morborum observandis notandisque incumbit Historicus; cogitare quoque debet de perficienda sigillatim historia causarum, signorum diagnosticorum, indicationum solidarum, sivè methodi curativæ, remediorum specificorum, aliorumque ad essentiam morbi tractandi spectantium, de quibus nos inferius propriis capitibus disseremus. Atque hæc erant Topica præcipua, sivè articuli inquisitionis novorum operum in amplificanda morborum historia per phænomena sua, aliaque recensita. Qua quidem in re quàm oscitanter se gesserint Medici, præsertim hoc sæculo, pluries ac ferè ad nauseam hoc opere ani-

animadvertimus, Undè medicinis illorum apprimè mihi videtur quadrare prisca fabula de Scylla, quæ speciosæ Virginis vultum, pectusque referebat, circa uterum tamen monstra latrantia succingebantur. Ita medicinæ hodiernæ quamplures, aspectu & apparatu exteriori, non solùm speciosæ, & plausibiles videntur, sed magna de se promittunt; cùm verò ad uterum illarum, sivè ad partes generationis ventum est, nec Praxeos fructus producunt, nec novam lucem inveniendorum fructuum aperiunt, aut indicant, sed latrantes quæstiones, horrida opinionum monstra, rerumque antea inventarum repetitionem ad nausæam usque conferciunt. Expertus igitur, fateare? artem enim experientia fecit, exemplo monstrante viam, teste Manilio: Et in medicina majorem vim habet experientia, quam ratio; ratio contra majorem, quam auctoritas; idque præter morem rerum legalium, in quibus auctoritas, & decreta Patrum pluris habentur, quàm quælibet rationum momenta.

III.

Antequam dicendi finem faciam pensanda essent nonnulla de hujus Academiæ legibus. Sed hæ non multum diversæ sunto ab aliis doctorum Virorum cætibus præsertim quoad generalia instituta. Quo ad particularia id unum præ cæteris monendum puto, ut scilicet unicuique Academiæ, tam Practicæ, quàm Litteratæ Sodali, unus dumtaxat morbus toto suæ vitæ spatio tractandus modo supradicto committatur, postulante id potissimùm rei magnitudine, & necessitate. Etenim cum in comparanda particularium silva modisque recensitis disponenda, dirigenda, determinandaque multum temporis impendatur, multumque meditationis, prudentiæ, sedulitatis, judicii, cunctationisque requiratur; apertè constat unius hominis vitam, vix ac ne vix quidem futuram satis ad unum dumtaxat morbum perfectè illustrandum. Undè qui plurium assumeret negotium, fieri vix poterit, quin ob angustias temporis in turpe vitium incidat ab aliis impunè, indoctè, & inutiliter transcribendi, plura ad arbitrium fingendi, onerosa volumina, quæ artem ostentant non augent, congerendi; longæque inquisitionis tædio in eos delabatur errores, in quos majores nostros incidisse, pluries hoc opere subindicavimus. Quamobrem non abs re factum fuisse puto ab Ægyptii, dum unicuique Medico unum dumtaxat morbum curandum præscribebant.

Statuto tempore, & saltem semel in mense convenire simul debent Academiæ Sodales, Censoribusque examinandas proponere observationes anteactas. Censores creantur ex Sodalibus Seniores, doctiores, judicio maturi, & longa praxi exercitatissimi. Penes hos jus esto corrigendi quicquid peccatum fuerit contra leges historiæ, & methodum eidem perficiendæ præ cæteris opportunam. Reliqua ad amplitudinem splendoremque tum Academiæ, tum praxeos pertinentia decernuntur à doctis Viris, qui pro tempore simul erunt conventuri.

CAPUT V.

Solvuntur argumenta, quæ nobis obiici possent.

§. I.

PLura contra hoc nostrum de historia morborum institutum objici possent à doctis Viris. Hoc esse præcipuum. Morbi sunt effectus quidam confusi, instabiles, inordinati, motusque naturæ destitutæ, ac se defendere nescientis, undè qui ordinatam, & stabilem de illis absolvere conaretur historiam, inanem cum iis, qui Sisiphi saxum volvunt, operam luderet Egregium profectò argumentum, sed contra experientiam. Nam si tentatum jam hoc opus tanta sui gloria videmus ab Hippocrate, cur ab aliis fieri non possit? non video. Porrò quotidiana Nostrum omnium experientia nil magis constat, quam morbos æquabilem quamdam, certam, & individuam in motibus periodisque suis constantiam servare; certas pariter in progressibus, maturationibusque regulas. Et sicuti hæc omnia oriuntur à specifica quadam, & cuilibet propria exaltatione, sivè ut dicam specificatione humoris peccantis; ita necessariò tales specificationes debent habere certos, & individuos invasionis maturationisque modos, unà cum symptomatis easdem concomitantibus, toto, quod ajunt, cœlo differentibus à modis invasionis maturationique cum asseclis symptomatis aliarum exaltationum humoralium in aliis morbis. Suntque hæ humorum in mor-

morbis nonnullis specificationes ita constantes, ut qualemcumque demum partem morbus occupet, & qualemcumque personam induat, semper tamen manifestatur per characteres quosdam specificationi suæ individuos, ac indivulsos. Exemplo res fiet clarior.

II.

Specificatio illa, sivè determinata humoris, qui tertianam intermittentem producit affectio, maximè profectò differt à specifica affectione humorum hysteriam, luem gallicam, reliquosque morbos producentium. Ex vi specificationis morbosæ humoris tertianarii, tertiana febris tum antiquis, tum nostris temporibus ità progreditur: Incipit cum rigore, & vomitu, mordaci calore urit; 12. horis particularis accessio finitur, septenis circuitibus accessio universalis, sivè totus morbus (dummodò Medicus non erraverit in methodo.) Purgationem & phlebotomiam in principio respuit; accessio particularis sudore, ut plurimum terminatur; nonnisi elapso 14. die febrifuga patitur, urina lateritio colore, sivè impensè rubicundo tingitur, est que talis color signum ferè pathognomonicum hujus, aliarumque intermittentium, & sic de reliquis. De hac urina obiter notandum, me repetita didicisse observatione morbos omnes, in quibus illa apparebit, si non omninò, saltem magna ex parte produci à fomite febribus intermittentibns specifico. Nec mea me fefellit opinio; sæpè namque observavi periodicos quosdam dolores, aliosque morbos periodicè se exacerbantes (quasi essent soboles febrium periodicarum) præfatam urinam lateritio colore, sivè impensè rubro tinctam, comitem habere, irritisque aliis remediis per diuretica, incidentia, amaricantia, & febrifuga prudenter idest tempestivè, & cum diureticis, aut purgantibus mixta, more febrium intermittentium feliciter curatos esse. Quod de tertianarii humoris specificatione diximus, intelligendum quoque de reliquis aliorum morborum; constat id clarè in hysteria. Hysteria sicuti à specifica quadam, sibique propria humoris exaltatione producitur, ità remediis sibi præ cæteris familiaribus curatur, invaditque patientem symptomatis sibi maximè frequentioribus, gulæ scilicet strangulatu, passionibus cordis, sensum oppressione, motibus convulsivis tum abdominis, tum reliquarum corporis partium, sensu frigoris in vertice capitis (quod inter maxima recenseto hystericarum diagnostica) refrigeratione extremorum.

Præfata omnia succedunt quando hystericus humor hinc inde vagatur, nec dum sedem fixit; at si contingat, ut aliqua in parte consistat, morbos producet unà cum symptomatis, tali parti præ cæteris essentialibus. Ita si caput occupaverit, vel apoplexiam, vel dolorem, vel alios capitis morbos simulabit. Si nervorum systema, motus convulsivos. Si cor, palpitationes & angores. Si pulmones, tussim, asthma, & reliquos illius morbos. Si colon intestinum, dolorem colicum pertinacissimum. Si renes aut lumbos, dolorem nephriticum adamussim simulabit. Si vessicam, urinæ suppressionem. Si ventriculum aut intestina, vomitum, & diarrhæam, & sic de reliquis. Quamobrem si Medicus valdè sagax, & doctus non fuerit, nesciveritque causam specificam unius morbi sæpissimè ludere sub persona alterius longè diversi, putabit morbos antedictos à causis sibi, vel affecto parti propriis productos esse, præscriptisque vulgaribus remediis laterem, ut ajunt, lavabit, ægrosque magnis afficiet incommodis. Cùm re vera illi à fomite hysterico immediate pendeant, irritisque quibuslibet remediis per sola antihysterica momento temporis curatur. Idem de lue gallica, & reliquis hujusmodi morbis magis principalibus sentimus, ut fusè inferiùs cap. de causis.

III.

Porrò tanta est morborum in motibus suis constantia & ordo, ut non solùm in invasione, & progressu ordinem servent, verùm etiam in declinatione & exitu. Ideò videmus ex causis morbosis maturationem, depurationemque suam absolvere, alias spatio horarum, alias dierum, aut mensium, alias annorum: & si valida fuerit natura interdum sponte sua, & absque medicis auxiliis desinere. Ita tertiana exquisita teste Hip. & experientia si sibi permittatur quatuordecim diebus terminabitur, tantum enim temporis insumit tertianarii humoris specificatio, ut ad depurationem perveniat. Et qualemcumque adhibueris methodum, qualiacumque præscripseris remedia, ut ante statutum illud tempus tertianam eradices, irrita erunt omnia.

Neque mihi obiicias usum febrifugorum, quibus eam veluti in ovo jugulare contendunt rudes Medici? Fateor talia interdum succedere. Sed quid? Paucis interjectis diebus, vel ipsa erumpit ferocius, vel ipsius loco quamplures gravissimi morbi asthmata, hydropes, febres lentæ, phthises, &c. qua de re experientiam consulant, & certiores fient; sed de his fusiùs paulò infra. Eadem de causa purgationes, & phlebotomiæ perniciosę quoque sunt in principio intermittentium, à quarum esu, vel duplicantur statim, vel ruunt in pejus, ut quotidiana, & constanti certum est experientia. Quod si contingat interdum (contingit autem sæpissimè) tertianas exquisitas ultra quatuordecim dies progredi, & extendi etiam ad menses; Pleuritidem ultra septimum, aut quatuordecim, & sic de aliis morbis; tribuendum id erit, vel contrariæ medendi methodo, scilicet quando per initia purgantibus, phlebotomiis, & diaphoreticis impetuosis, naturæ cursum in lente separando humore peccante interturbamus, quo in casu humoris tertianarii specificatio deletur, novaque exoritur cum novo symptomatum apparatu, & novo pariter periodorùm ordine, eaque tamdiu durabit, donec spontè sua impuri humoris separatio statutis naturæ legibus absolvatur, vel donec incidamus in remedium talem speciem directè extinguens; ex quo quidem fonte specificorum remediorum doctrina emanavit. Vel tribuendum erit novis & tunc vigentibus aeris constitutionibus. Vel gravissimis in victu erratis. Vel tandem causis aliis nimium vehementibus, quæ regularem humoris tertianarii motum, ac specificationem perturbare, & à proprio sibi maturationis termino distrahere valent.

IV.

Quæ de tertiana diximus, de reliquis quoque morbis præsertim acutis intelligendum, utpotè in quibus præfatæ humorum peccantium maturationes, separationesque planiùs absolvi videntur, quàm in aliis ad chronicos accedentibus. In hoc denique maturandorum morborum negotio eadem prorsus ratione se gerit natura, ac in plantarum, animalium, cæterarumque rerum productione maturationeque consuevit, ordine scilicet certo, constanti, & ex suo jure immutabili (nisi forsan à causis vehementissimis perturbetur, undè monstra, & abortus? *ut lib.* 1. *c.*2. adnotavimus. Et sicuti animalia, plantæ, &c. specificas sibique proprias mutationes subeunt, constanti ordine nascuntur, & florent, illa Majo mense, hæc Julio, & sic deinceps; semina & fructus producunt, ac demum intereunt; Ità morbi ob specificam sibique propriam humorum exaltationem suas quique periodos constanter absolvunt, propria secum ducunt symptomata, &c. Pleuritidem quinque signa constantia comitantur, hydropem, aliosque morbos sua propria, neque id tantum nostra ætate, sed ab antiquis usque temporibus, ab ipsis mundi initiis observatum est in illis, ut Scriptores testantur. Non desperandum igitur de constituenda stabili, & exacta morborum historia ob antedictas objectiones, nam ex probatis natura in singulis rebus suis ordine gravi, constanti & perpetuò progreditur; & si ob causas vehementes cogatur recedere, in monstra, abortus, & errores manifestos delabitur, sed hæc raro.

V.

Ulterius obiicere quis posset, difficulter talem historiam absolvi posse, tum propter causas & circumstantias penè infinitas, quæ ad producendos morbos concurrunt, tum propter varias medendi methodos quibus curantur. Quoad primum fatemur non semper futuras adeò confusas & irregulares, ut tandem post longas observationes investigare non possimus veros morborum motus, progressus, atque exitus; aliter nec Hippocratis aphorismi, præsagia, coacæ, &c. determinari potuissent, si talis causarum confusio singulis in ægris fuisset perpetua. Quoad secundum, certum est vi methodi variam in morbis apparere faciem, & varia pariter symptomata; sed symptomata, quæ vocantur secundaria, adventitia, & aliis communia; non verò fixa, & characteristica; quod si etiam hæc, id certè raro fiet. Nam qualemcumque methodum in curanda pleuritide adhibueris, dolorem lateris punctorium, spirandi difficultatem, pulsum durum, tussim, aliaque illius characteristica delere vix poteris, & si delebis aliqua, omnia certè numquam. Cæterum ut in methodo non erres, nec falsis indicationibus morbos aliter moveri facias, ac re vera, & ex propria natura moveri deberent; illos tibi Auctores legendos consulimus, qui cum natura perpetuò cohabitantes, & majori diligentia, quàm strepitu

pitu morborum naturam, curationemque investigantes, solidam, inconcussam, & perpetuam medendi methodum decreverunt. Inter Græcos, sunt *Hippocrates*, *Cælius Aurelianus*, *Ætius*, *Aretæus*, & *Galenus* dummodo castus sit à fumis speculationum. Inter Latinos *Celsus*, & reliqui superiùs *c*.2. laudati. Igitur neque hac de causa desperandum erit de perficienda morborum historia modo recensito.

VI.

Ad calcem denique monemus, sectionem cadaverum morbis Denatorum summam lucem afferre ad detegendas morborum occultas causas, nec non ad perficiendam, atque amplificandam historiam supradictam. Cadavera tamen non sunt obiter atque tumultuariè secanda, ut multi consueverunt, sed cujus cadaver secabis, illius & morbum privata in scheda describere antea debes, notando scilicet, quæ fuerit morbi causa occasionalis, qui apparatus symptomatum, qui progressus, & exitus, qui morbi motus, quæ adhibita medendi methodus, & qualis remediorum exitus, & reliqua supra descripta. Hisce cognitis ad cadaveris sectionem se accingat, & inquirat morbi sedem & causam, idest fluidane an solida in productione morbi peccaverint, qua parte morbosa materies lateat, quænam illius natura. Quis gradus læsionis in solidis deprehendatur flaccidane sint, an tensa; obstructa, an pervia; convulsa, an aliter affecta; an talis læsio cum aliis partibus licèt remotis communiter, & reliquia hujus generis. Et sanè fateor morbos quamplures chronicos atque obscuros vix ac ne vix quidem certò manifestari posse, nisi cadaver secetur; eorumque historiam numquam futuram fore perfectam, atque integram, nisi antè sectionem prænotentur paulò antè recensita; cadavera enim obiter secare, nec antecedenter præscire morbi historiam, ad ætiologiam atque pathologiam illustrandam ne minimum conducit; sed de his fusiùs in tract. nostro de fibra motrice, & morbosa.

CAPUT VI.

Specimen Historiæ primæ in describenda Podagra, ejusque aphorysmi practicis breviter expreßum.

§. I.

Quæcumque superiùs de modo historiam primam morborum instituendi, deducendique ab eadem aphorysmos practicos subindicavimus; planiùs constare non poterunt, quàm si nosmetipsi specimen aliquod historicum de certo quolibet morbo tradamus, ad cujus modulum cæteri quique delineari, atque absolvi poterunt. Et quoniam communis hominum querela est podagram plures interficere divites, quàm pauperes; plures Sapientes, quàm fatuos, de illa breviter disseremus, quæque nobis observando innotuerunt apertè communicabimus, præsertim cum dissentientem non habeamus *C. l. Sydenhamium*, cujus methodo inhæremus.

II.

Podagra dolorosus articulorum morbus illos præ cæteris invadit senes, qui postquam meliores vitæ annos molliùs, ac delicatiùs transegerint; otio crapulis, veneris vino, aliisque spirituosis liquoribus uberiùs indulserint, ingravescente jam ætate ab exercitiis dessuescunt, & vitam omninò otiosam degunt. Licèt interdum corripiat Juvenes, eosque graciles, & macilentos, raròtamen id fit, atque his potissimùm de causis, scilicet vel ob labem hæreditariam, vel quia venereis voluptatibus intemperantiùs, ac prematuriùs indulserunt; Exercitatione sibi antea familiares omiserunt. Nimium edaces fuerunt; Vinum & liquores spirituosos uberiùs biberunt, exindè ad liquores refrigerantes, & humectantes derepentè se contulerunt; Primæ coctionis munera per severiora litterarum studia, aut graviores animi curas, vexationesque labefactarunt. Podagræ obnoxii crania habent grandiuscula, habitum corporis ut plurimum pleniorem, humidum, & laxum; salacem & robustam corporis constitutionem. Dum Senes invadit non ità graviter eos affligit, sicuti solet Viros, aut Juvenes. Pueri, Eunuchi, & Mulieres aut numquam, aut raro podagra laborant. Circa æqui noctia, & solstitia generalem

ralem paroxysmum ordinariò renovat; præ cæteris verò ineunte Februario, aut circa Kalendas Martias. Errata in victu, animi pathemata, & causæ vehementes latentes paroxysmum excitant, qui sicut derepentè fit, & absque præviis signis illum manifestantibus, ità brevi desinit, & præsertim causis prædictis omninò sublatis. Aliquot ante paroxysmum generalem septimanis, aut diebus sensim corripitur æger apepsia, ventriculi cruditate, gravitate corporis, & intumescentia ejusdem quasi ventosa, quæ omnia quotidiè, sensimque augentur, donec tandem erumpat paroxysmus.

III.

Paroxysmus autem ità procedere solet. Paucis diebus antè illius insultum torpor quidam, & veluti flatuum descensus per femorum carnes, cum affectione quasi spasmodica præcedunt. Pridie paroxysmum appetitus voracior est, sed præternaturaliter; Licèt sanus lecto se commiserit Patiens, circa mediam tamen noctem excitatur à dolore pollicem pedis ut plurimum, quandoque verò calcaneum, suram, aut talum occupante; paulò post rigor, horror, & aliqualis veluti febricitatio superveniunt, quæ omnia sensim remittunt; Dolor verò gradatim crescit, donec ad summam vehementiam circa Solis exortum pervenerit, & ossicula tarsi, ac metatarsi variè occupaverit, cum sensu veluti canis rodentis, aliquando pressuræ, & coarctationis; quandoque verò veluti dilacerationis talium ligamentorum. Dolor ille, quem Patiens primò expergefactus sentit, refert eum, qui talium ossium luxationem sequitur, cum sensu quasi aquæ frigidæ, dolenti loco superaffusæ. Pars affecta adeò acutum doloris sensum nanciscitur, ut nec leve pondus linteorum, nec fortiorem per cubiculum ambulationem sufferre valeat. Tota nox inquieta est, corpus, & affecta pars hinc indè per lectum assiduè agitantur propter impatientiam doloris, qui sedari incipit circa horam primam, aut secundam matutinam, seriùs, vel citiùs pro materiæ peccantis copia, & crassitiæ, quo tempore etiam leni madore perfusus Patiens somno corripitur; à quo evigilans licèt dolorem imminutum habeat, affectam tamen partem tumore occupatam videt. Ante paroxysmi insultum nulla insignis intumescentia partis observatur, sed dumtaxat quædam venarum protuberantia affecto loco circumpositarum, quæ quidem omnibus paroxysmi insultibus familiaris est, & singulos præcedit; estque signum veluti characteristicum jam jam advenientis paroxysmi podagrici, ut quisquis observare poterit.

IV.

Per duos, aut tres subsequentes dies dolor affectum locum vehementer affligit præsertim die advesperascente, levatur tamen sub Galli cantu, vel paulò supra mediam noctem; Si verò materia podagræ fuerit copiosior, ad plures dies extenditur dolor magis minusque intensus. Elapsis paucis diebus per socius eodem dolore corripitur graviore, aut leviore, breviore, aut diuturniore, prout antea pes alter magis minusque indoluerit. Pedes modo supradicto successivè ut plurimum affici solent; verumtamen si peccans materies abundantior fuerit, ambo pedes eodem tempore doloribus corripiuntur, æquali prorsus vehementia. Primi podagræ paroxysmi, & quoad invasionem, & quoad durationem sibi correspondere solent; sed postquam utrumque pedem vehementius invaserit podagra, sequentes paroxysmi nullam inter se proportionem servant; hoc tamen in singulis observavimus noctu recrudescere, mane verò leniri. Habemus in podagra paroxysmum generalem, & particulares, qui universalem illum constituunt. Particulares ut diximus singulis diebus recrudescunt hora potissimùm vespertina, & postquam ægroti per integram noctem exercuerunt patientiam, post Galli cantum, aut circa Auroram sensim mitescere incipiunt; In his particularibus paroxysmis observavimus posteriores, & mitiores, & breviores prioribus quotidie esse, donec consumpta protinus materia podagrica, æger perfectæ sanitati restituatur. Periodus paroxysmi generalis varia est, prout varia erit ætas ægrotantum, dispositio corporis, concursus causarum externarum, & hisce analoga. Frequenter tamen hoc jure procedit. Dum aggreditur florentes ætate, & rarius podagræ obnoxios, quatuordecim dierum spatio generalis paroxysmus terminatur; dum verò senes, & frequenter eadem laborantes, ad duos menses extenditur. Dum tandem vel diuturna hujus affectionis mora penè jam fractos invadit: non recedit, nisi eosdem ad me-

mediam penè æstatem miserrimè fatigaverit.

V.

Urina podagricorum primis quatuordecim diebus rubicundior est, deponitque sedimentum rubrum, ac velut arenulare; imò æger tantummodò tertiam potulentorum assumptorum partem per urinam emittit, reliqua intus detinentur: Alvus pariter primis diebus inobediens est. Appetitus languet. Sub vesperam rigor per totum corpus oberrat; & durante paroxysmo singula ferè membra gravitate, & molesta quadam sensatione afficiuntur. Recedente paroxysmo pars affecta pruritu vehementi corripitur in formam furfuris, ac veluti desquammatur pes. Morbo jam superato paulatim redeunt appetitus, somnus, alvi laxitas, & reliqua perfectæ sanitatis indicia.

VI.

Dum podagra regulariter procedit, modo antedicto procedit. Contingit tamen sæpissimè, vel propter contrariam medendi methodum, vel diuturnam morbi pertinaciam, cujus de causa corporis substantia in talis morbi naturam, quasi commutatur; regularem illum podagræ progressum cum suis symptomatis ferè perverti, & podagram ipsam tum in modo invadendi, tum in symptomatis, quæ eam comitantur, longà diversam esse à se ipsa, dum regulariter procedit, & naturam impotentem esse eidem consueto more eliminandæ. Pedes itaque cùm sint præcipua sedes materiæ podagricæ, si eos dereliquerit, vel cum iis alias partes invaserit, signum est, vel in methodo medendi erratum fuisse, vel corporis vigorem imminutum esse, podagræ verò fomitem ingenter adauctum: quo in casu reliquas quoque partes invadit scilicet manus, cubitus, genua, & reliqua corporis tum interiora, tum exteriora spatia. Irregulariter itaque procedendo, dum deponit in digitos suum fomitem podagra, gradatim eos tumefacit, & postquam sufficienter illorum articulos impleverit, tunc digiti adinstar pastinacæ contorquentur, motu privari incipiunt, & demum tophacæa concretiones in exteriori articulationum superficie manifestantur, quæ quidem temporis progressu postquam cutem & cuticulam articulorum, acrimonia sua exederint, apertè se exhibent in formam calcis concretæ, aut pastillorum cornu cervi. Neque digitorum articulis infesta dumtaxat est; sed articulationi cubiti, in qua tumorem subalbum excitare solet magnitudine ovi gallinacei, qui frequenter inflammatur, aut insigni rubore suffunditur. Dum femoris articulationem invadit, simulat molestam sensationem, veluti si ingens pondus appensum esset femori, absque tamen doloris vehementia; cum verò exindè descendit ad genu, graviter illud exercet; nam & dolorem gravissimum affert, & motum propemodum inhibet, adeò ut ægrotantes veluti clavo affixi hinc inde moveri nequeant, & si moventur indicibiles dolorum cruciatus persentiunt, cum molesta totius corporis inquietudine, huic morbo præ cæteris familiari.

VII.

Podagra, quæ regulariter procedendo circa finem hyemis, citiùs, vel seriùs apparebat, paucorumque dierum, vel mensium intervallo paroxysmum generalem absolvebat; dum irregulariter incedit altasque radices in corpore fixerit, per integrum annum affligit Patientem, exceptis duobus, aut tribus mensibus æstatis. Paroxysmi particulares non amplius 24. horarum spatio, adinvicem aut excipiuntur, aut finiuntur, sed dierum quatuordecim citiùs, vel seriùs, eoque tempore miserrimè, & assiduè affligunt partem, quam invadunt, præsertim si pedes aut genua fuerint. In tanta paroxysmorum diuturnitate artus contrahi incipiunt, & ad motum ineptiores reddi, & quamvis baculo aut Adstantibus suffultus per conclavem progredi cogatur Patiens, insigni tamen molestia, & dolore hæc omnia exequitur. In hoc morbi statu contingit sæpissimè, quòd si Patiens aliquantisper per cubile modo antedicto se exercuerit, & pedes hoc pacto firmaverit, sivè roboraverit, ne ad fluxiones podagricas recipiendas sint adeò proclives; podagrica materies in pedes deponi solita, nec per alias vias sufficienter eliminata, ad interiora viscera remigrat, lethalesque stagnationes ibidem quam sæpissimè producit. Interea temporis variis quoque symptomatis obnoxius est Patiens, quæ tamquam soboles rediviva diuturnitatis podagræ, cervicibus ægrotantis perpetuò impendent, utpotè sunt dolor, aut tumor hæmorrhoidum; lassitudines membrorum; Primis diebus paroxysmi particularis

laris graviſſima inappetentia, ſequentibus verò cruditates cum ructo nidoroſo, ac veluti cibi in ventriculo putrefacti, præſertim ſi patiens, aut paulò uberius, aut difficilioris coctionis alimenta devoraverit ſemper tamen aliqualis proſtratio appetitus obſervatur. Deorſum, & reliquæ corporis partes moleſto pruritu afficiuntur, præſertim circa horam ſomni. Urina antecedenter pauca, & maximè rubicunda in hoc morbi ſtatu, & decolor fit & copioſa; imò colore æquè, ac copia æmulatur eam, quæ in diabete mingitur.

VIII.

In antedicto pariter morbi ſtatu æger ſomno expergefactus, horis potiſſimùm matutinis, ligamenta oſſium Metatarſi vehementer convelli ſentit, ac ſi fortiſſima manus compreſſione, coarctationeque afficeretur. Nonnumquam dum ſomno committitur, derepentè excitatur cum ejulacu, à dolore quaſi clavæ Metatarſùm confringentis; Interea verò tendines muſculorum, qui tibias ſuffulciunt, ſpaſmo quodam adeò vehementi, & doloroſo corripuntur, ut vel Stoicorum patientiam ſuperaret. Morbo ad ſupremum jam diuturnitatis, afflictioniſque faſtigium perducto, ægroque jam ſeneſcente, paroxyſmi, qui ſubſequuntur, non ampliùs ſunt adeò dolorſi, & intolerabiles, tum quia ob ſpirituum deficientiam impotens natura eſt ad extremitates dimittendi morboſam materiem, undè in viſceribus remoratur, tum quia ob continuatum materiæ appulſum, inſenſibiles ferè, atque obſtructæ evaſerunt fibræ carneæ, & membraneæ affecti loci; Quamobrem loco doloris ſuperveniunt gravis quædam membrorum laſſitudo, dolor ventris, & nonnumquam diarrhæa; hiſce apparentibus ſyptomatis artuum dolores leniuntur; recedentibus verò iterum excitantur, & modò has, modò alias partes invadunt, ægrique patientiam perpetuò exercent, adeò ut non rectius podagræ, quam iracundiæ, mœſtitia, timoris, aliorumque graviorum animi pathematum paroxyſmum diceres; à diuturna enim corporis ægritudine, mens quaſi enervata, à quolibet affectum motu facillimè laceſſitur, & ſpem ulterius ſufferendi ferè deſpondet. Præfata commutatio morborum articularium in morbos ventris & contra familiaris quoque eſt aliis præter podagram affectionibus, ut in hoc opere ſæpiùs animadvertimus, adeò ut morbi articulorum per medicamenta ventrem moventia, contra ventris morbi per ea, quę ad cutim movent, tamquam per viam regiam, ab ipſa natura indicatam curari feliciter ſoleant. Pluries obſervavi in nonnullis podagricis, quod cum derepentè materia podagram efficiens evanuerit, ſivè retroceſſerit, inciderunt in vehementes ſtomachi dolores, & vomitus bilioſos, exindè verò in icteritiam, à qua brevi evaſerunt, repetito ter, quaterque rhabarbari uſu. Dum primo invadit podagra Patientem, ſæviſſimos dolores parit, progreſſu verò ætatis, & diuturnitatis morbi leniores quidem ſunt, ſed loco dolorum mille malis ſupradictis exercentur ægrotantes: & licèt per primos podagræ annos dolores fuerint atrociores, atrocitas tamen illa penſabatur à longa paroxyſmorum intermiſſione, & priſtinæ ſanitatis recuperatione, quod in adulto jam morbo, & ſeneſcente ætate non contingit. Sivè ob ſupinum decubitum; ſivè ob læſas viſcerum aliarumque partium ſecretiones depurationeſque ſuperfluitatis morboſæ, ſivè ob analogiam materiæ podagricæ, & calculoſæ; ægrotantes demum calculo renum corripiuntur, arenulaſque copioſas mictu eiiciunt; atque tunc temporis podagra, & calculus viciſſim excipiuntur, & choream veluti paroxyſmorum ineuntes, dolorum, & perpetuæ ſollicitudinis tragædiam Patienti afferunt; Nonnumquam tamen præter calculum, & arenulas; alios quoque veſſicæ morbos podagricus ille fomes producit, nempè iſchuriam, diſſuriam, puritum ſcroti, mictum ſanguineum, & ſimilia; & ſi copioſus fuerit, diuturnam parit inappetentiam, pallorem vultus, pedum tumores, linguæ viſciditatem interdum cum amaritie: interdum verò cum ſalſedine, aliaque quamplura pro partium diverſitate, & prout æger in victu, & ſex rerum nonnaturalium uſu intemperantior fuerit &c.

IX.

Longum eſſet recenſere præſenti capite uberrimam illam ſymptomatum ſeriem, quæ in variæ ætatis temperamentis, vitæ generis &c. ægrotantibus obſervantur, & quæ ad completam podagræ hiſtoriam neceſſario conducunt. Siquidem hujus loci inſtitutum non aliud eſt, quam breviſſimum quoddam hiſtoriæ Primæ ſpecimen proponere, ut Tyrones inſtruantur de modo

do prima morborum elementa comparandi ea potissimum simplicitate, & veritate, quà ab ægrotantibus ipsis cuilibet Medico manifestantur. Et si quis modulum hunc historiæ podagricæ sedulò considerabit, & videbit sanè meà legibus, & methodo superiùs traditis ne minimum declinasse, sed legitimam in observando, describendoque severitatem ubique sustinuisse; Porrò ut rem demum absolvam, fœminæ raró afficiuntur podagra, & si afficiuntur eæ, vel Viragines sunt, & in senio constitutæ, vel rheumatismis, & hystericis affectibus præ cæteris obnoxiæ, à quorum morborum fomite dolores articulares solent excitari. Pueri quoque, & Adolescentes rarissimè eadem corripiuntur; verumtamen si à Patre vehementer podagrico generati fuerint, nil mirum si aliquando per ipsa ætatis initia leviter corripiantur, uti ex observationibus constat. Dum sanguis podagricorum ob diuturnam viscerum affectionem, impeditasque excrementorum debitas separationes, aliasque causas superiùs recensitas, ad extremam impuritatem, ac veluti fæculentiam pervenerit, tunc mors Podagricis præ foribus imminet; & per supervenientem febrim, aut alium morbum a podagrica excitatum materia, è medio tolluntur.

X.

Cui intestinum colon in dextra primo dolebat, articulari morbo correptus quietior erat; postquam verò hic curatus fuit, intestinum magis dolebat. Cous lib. de humoribus in fine. Ex quo arguitur magnus ille consensus ab intestinis ad ambitum corporis, & contra, toties à nobis in hoc opere repetitus, nec non ab intestinis ad urinā juxta illud Hippocratis. *Cholerici, f. cti dyssuriosi omnes judicabantur.* Multis antè invasionē paroxismi podagrici superveniunt dolores colici, quibus evanescentibus statim manifestatur podagra; ideò magis magisque confirmatur consensus prædictus inter glandulas cutis, & glandulas intestinorum &c. *Qui ab alvi profluvio unà cum tussi multo tempore detinentur; non liberantur, nisi dolores vehementes pedibus inciderint. Cous lib. de judicat.* Non solùm inter morbos cutis, & intestinorum magnus consensus, & transmutatio adinvicem observantur; verùm etiam maximus observatur consensus inter pectus, & pudenda, inter pectus, & tibias, & sic deinceps, undè meritò ait Hippocrates. *A dolore forti ad testes irruente, tussis sicca solvitur. Cous lib. 2. epidem. sect. 5.* Si testium inflammationi tussis superveniat, inflammatio solvetur, & contra *Cous lib. 2. epidem sect.* 1. Cum testis à tussi intumescit memoriam renovat societatis pectoris, mammarum, geniturae, & vocis. *Cous lib. 2. præsag. 67.* &c. Ascessus qui per vehementes, & pericutosas pulmonias in crura erumpunt, omnes quidem utiles sunt. *Cous lib. 2. prognost.* Hydrocele discussa, & malè sanata supervenerunt hydropes pectoris. Meara histor. Medic. Si habenti ulcus in una ex tibis, sordium serosarum fluxu privetur, ac purum, & aridum evadat, deindè lateris, & pectoris dolor è directo tibiæ affectę superveniat, lethale. *Cous de morb. popul. lib. 4. in principio.* Post sanatum ulcus pedum & tibiarum, sanguinis sputum supervenit. *Rhodius obs. cent. 2. obs. 84.* Ex ulcere inveterato in crure sinistro ab Empirico sanato ægrotus post menses aliquot pleuritide in sinistro latere correptus fuit, atque inde mortuus est, & morbo durante talia spuebat, qualia ex ulcere antea prodire solebant. *Hildanus observ. medic. crirurg. cent. 3. obs. 39.* Nos quoque in Xenodochio Italiæ Viro ab herpete pedis sanato, mortem supervenisse vidimus anno 1691. Ex his igitur omnibus magnus ille consensus pectoris, tibiarum, & pudendi sat superque confirmatur. Sed hæc obiter dicta sunto, utpotè parum ad historiam podagræ pertinentia.

§. UNICUS.

Proponens Aphorismos practicos, ab Historia prima Podagræ eductos.

§. I.

Brevissimam hanc, simplicemque accidentium, sivè historiæ Primæ affectionis podagricæ narrationem, eo potissimùm nomine tradidimus ut indicaremus legentibus viam, qua progrediendum est in reliquorum morborum, & ipsiusmet podagricæ affectionis historia per novas, & perpetuò multiplicabiles observationes locupletanda, Restat nunc ut proponamus præcepta generalia, sivè aphorismos practicos, qui per repetitas observationes in cujuscumque ætatis temperamentis, vitæ ge-

neris, &c. Patientibus institutas, ex historia Prima podagræ à gravissimis Auctoribus educti sunt, quique constanti via ad morborum diagnosim, prognosim, & curationem nos manuducunt. Sint itaque: Qui pane hordeaceo vescuntur, raro podagra, aut doloribus articulorum laborant. Dolente podagra, abstineto à medicamentis anodyno emollientibus copiosè adhibitis, siquidem ex nimio eorum usu primò generantur tophi in articulis, ad tophos exindè contracturæ talium partium succedunt. Admirandus quidam ac ferè occultus est consensus inter articulos, & intestina, quarum partium morbi vicissim commutantur, id eò Hipp. lib. de humoribus. ait: *Viro cuidam dolor erat in dextera colli parte, & quando dolor ad articulos disfluebat, dolor colli quietior erat*. Et 6. epidem. 43. habet. *Qui articulari morbo detentus, intestini dolore dextra parte vexabatur, levius habebat; ubi verò hic curatus fuit, magis dolebat, &c.* Non ob podagram, sed quia podagra ad articulos non defluit, moriuntur ægrotantes, antè podagram, & quandoque post eamdem jam sanatam, solet supervenire tumor pedum ædematosus, cujus causa à fomite materiæ podagricæ dependet; quam quidem natura legibus sibi soli notis, ac veluti per crisim debitè institutam ad pedes secernit sub specie tumoris pedum ædematosi, In hisce itaque tumoribus pedum antè, aut post podagram apparentibus, nullum omninò, nullum inquam, neque internum neque externum adhibeas remedium, eo potissimùm nomine ut materiam illam à pedibus averteres: Siquidem observavimus sæpissimè post exhibita purgantia, diuretica, aut sudorifica materiem illam à pedibus ad interiora retrocessisse, & apoplexiam, asthmata, febres, aut mortem repentinam produxisse; idque infallibiliter si topica, aut resolventia, aut alterius generis, (ut fieri solet.) externa remedia ædematosis pedibus adhibueris: Piaculum igitur erit in hisce casibus topica præscribere, & naturæ cursum perturbare, quæ veluti per crisim, noxiam materiem ad pedes secernit; Conducit itaque in podagrico hoc pedum adæmatismo, omnia naturæ committere, primis coctionibus prospicere, dietam, & exercitium instituere; hac siquidem via feliciter evanuisse præfata ædemata sæpius observavimus Romæ, & alibi.

II.

Sennertus in praxi tract. *de arthritide cap. 4.* innumera mala recenset, cum materia podagræ sufficienter ad articulos non dæfluxerit, quem vide, & sedulò perpende. Dyssenteria sanat podagram, & aliæ eliquationes valdè prosunt, quæ ad inferas sedes repunt. *Hippoc. 2. proret. &c.* Qui podagrici fiunt, iis à magno pedis digito ferè semper prima vice incipit morbus. Arthritis mutatur interdum in colicam, & colica in arthritidem. Arthritis solet aliquando degenerare in hydropem, & anasarcam, &c. Ante invasionem paroxysmi podagrici, urina, sudor, sputum, &c. parcius procedunt; inappetentia, & lassitudo aliqualis observantur, venæ partis, ad quam mox ventura est podagra intumescunt aliquantum, & distenduntur, &c. Varices doloribus articulorum supervenientes, liberationem ab his promittunt ægrotantibus Senes, & à chronicis morbis convalescentes, proclives sunt in podagram; cùm propter errata sex rerum non naturalium, viscerum coctiones labefactant, atque prosternunt. Ita vehemens solet excitare paroxysmum podagricum graviorem, quàm antea fuerit. Qui sæpè calcat uvas, aut in recenti musto balneat pedes, rarissimè afficitur podagra. Qui vehementer excitantur post cibum in articulorum morbos disponuntur, & jam factos adaugent. Quamvis podagra cuilibet ætati sit incommoda; magis tamen est incommoda Senibus, iisque luxuriosis, otiosis, & gulæ nimium indulgentibus. Puer podagra non laborat ante usum venenorum. *Hipp. sect. 6. aph. 30.* Eunuchi neque podagra laborant, neque calvi fiunt. *Hipp. sect. 6. aph. 28. &c.* Quod Pueris sunt exanthemata, Juvenibus hæmorrhagiæ, idem sunt senili ætati articulorum dolores, quibus supervenientibus à magnis morbis liberant senes; contra, si non superveniunt ad magnos morbos, disponunt; idem dic de nonnullis naturis in arthritidem proclivibus. Qui debili sunt ventriculo, & generandis cruditatibus obnoxio, ab articulari morbo non sanantur, nisi restituto pristinæ sanitati ventriculo; &c. Purgantia, & diaphoretica fortiora non ità benè cedunt arthriticis; & quantum diligenti observatione colligere potui, optima sex rerum non naturalium instituta bieta, nec non remedia

dia stomachica omnem absolvunt paginam in podagricis, & arthriticis. Cum paroxysmi podagrici circa æquinoctia, & solstitia exacerbari soleant, præservationem aliquam, vel circa dietam, vel blandiora venientia ægrotantibus tuis antecedenter instituto; nam vel jugulabis fomitem jam jam erumpentem, vel mitiùs procedere facies. Vinum, venus, & otium podagram faciunt; Sanant verò aquæ potus, lac, & exercitium. In morbis articulorum fonticuli maximam opem nonnullis attulerunt. Maturè lectum petant presertim hyemali tempore, qui podagræ sunt obnoxii; nocturnæ enim vigiliæ, nec non perturbationes animi primas coctiones lædunt, & uberrimum fomitem affectioni podagricæ producunt. Plura de hoc morbo generalia precepta superius *lib.* I. fusè adduximus, quo remittimus Lectorem.

CAPUT VII.

Schedula monitoria de iis, quæ desiderantur adhuc in arte nostra.

§. I.

Nihil magis præstitimus tot hoc opere, quam ut hortemur Medicos ad suscipiendam tractationem eorum, quę sunt gravioris in medicina momenti, quæque alii, vel tamquam inutilia neglexerunt, vel tamquam ardua timuerunt. Hujusmodi igitur graviorum, & in arte nostra adhuc desideratorum seriem, breviter mox ad clariorem Lectorum intelligentiam proponemus; reliqua verò quæ desiderantur, ipsi Lectores ad hanc nostram seriem adjicere poterunt, prout ipsis in mentem venient.

Desiderantur itaque.

Historia diagnostica, prognostica, & curativa morborum, & symptomatum, à solidis dumtaxat vitiatis productorem.

Historia diagnostica, prognostica & curativa morborum à fluidis dumtaxat vitiatis.

Historia morborum prout à diversis caussis, vel morbis principalibus producuntur.

Historia diagnostica, prognostica &c. urinarum, & stercorum in quolibet morbo.

Historia diagnostica, prognostica &c. affectionum linguæ, nec non affectionum, & qualitatum mutatarum cutis, oculorum, & aliorum sensuum in quolibet morbo; &c.

Historia diagnostica, prognostica, & curativa morborum cum sociis symptomatis à quovis animi pathemate pendentium.

Historia diagnoseos facilis morborum, symptomatum difficillium.

Historia diagnostica, prognostica, &c. singulorum morborum prout sunt in variæ ætatis ægrotantibus, varia fortuna, seu vitæ statu præditis, vario sexu distinctis, vario victus genere utentibus, & præsertim paucis illis ante morbi invasionem diebus, à variis evacuationibus suppressis productorum, & sic de reliquis.

Historia diagnostica, prognostica, &c. utilitatis, & noxæ in partibus quibusdam principalibus utpotè corde, pectore, capite, nervis, &c. à remediis quibusdam principalibus frequentiùs usurpatis, in morborum ferè omnium curatione, qualia sunt phlebotomia, purgatio sudorifera, &c.

Historia cautionum, & præceptorum utilitatis & noxæ, nec non methodi præscribenbi singulorum remediorum; demum cautionum, & præceptorum in effectibus, qui supervenire solent, dum remedia miscentur ad invicem.

Historia invasionis, progressus curationis, & exitus morborum cum sociis symptomatis, quovis anni tempore magis familiarium, & se exacerbantium, ac ut dicam periodicorum.

Series Historica morborum verò acutorum, verè chronicorum, & verè incurabilium: Incurabilium inquam vitio solidi, & ex impossibilitate, non verò vitio fluidi, aut ex ignorantia.

Historia accidentium omnium, quæ circa mortem Patientis singulis in morbis observari præ cæteris solent.

Historia causarum, quæ hos, & non alios morbos ferè semper, aut frequentiùs producunt.

Historia morborum, in quibus ægroti liberum sensuum & rationis usum usque ad ultimum vitæ spiritum exercent, & in quibus illum prorsus amittunt multis antè mortem diebus, &c.

Hortatoria ad Medicos in describenda perpetuò historia, & curatione morborum à no-

à novis, & generalibus aeris influentiis, & antecedenti anni temporum statu pendentium.

Hortatoria ad Medicos in describenda historia naturali suarum quique Regionum idest de temperie incolarum, morbis illorum endemiis, methodo medendi eisdem potissimum accommodata, medicamentis indigenis, & reliquis hujusmodi Patriæ suæ peculiaribus observatis.

Hortatoria ad Medicos in inveniendis novis modis ad sanandos morbos vulgò dictos incurabiles.

Hortatoria de inveniendis novis modis ad retardandam senectutem.

Historia morborum nasi, oculorum, oris, aurium, ventriculi, hepatis, nervorum, aliarumque hujusmodi partium magis principalium, sigillatim. Atque hæc mihi videntur præcipua, quæ desiderantur ut Praxis majora suscipiat incrementa, si quæ aliis in mentem venient, præsertim ad reliquas Medicinæ partes spectantia, supradictis adiicere ne dedignentur.

CAPUT VIII.

De signis morborum diagnosticis, & fontibus eorumdem.

§. I.

SIcuti jurisperitis ex facto jus oritur, ità nobis à recta morbi cognitione universa curationem argumenta manifestantur. In curatione morborum, qui moram aliquam admittunt hoc ordine progredior. Prima die totus sum in examinando adamussim ægro circa causas occasionales, omnesque morbi antecedentes, ac presentes circumstantias; quo tempore nihil remediorum impero, ne per illorum usum forsan incommodum, ordinaria morbi periodos, signorumque constantia perturbetur, morbusque aliena facie mihi sistatur, quam re vera deberet; & si quid præscribo, procuro ut illud generale aliquid sit, & innoxium, imò per observationem juvandi, aut lædendi valeat quoque ad indolem morbi aperiendam. Secunda die diligentius consideratis rebus antedictis, morbi speciem tandem decerno, & exindè remedia opportuna præscribere incipio. Igitur si verùm fateri decet; Prima basis curandorum morborum, est recta eorumdem cognitio, atque debitum unius ab alio discrimen; latent enim velut in alta nocte prima morborum stamina, nec arte magistra in curationem eorumdem perveniemus nisi facem præferat solida diagnosis. Calculum vesicæ cognoscere, ac præsagire nonne gloriosum est, nonne ad medici famam & utilitatem commodissimum est? Ita pariter alios quoslibet dignoscere ac præsagire morbos, penè divinum dixerim.

II.

Inter Græcos, qui post *Hipp.* praxim medicam solidè locupletarunt, solus profectò numerari poterit *Cælius Aurelianus*; is sectæ methodicæ Princeps hodie superstes, & Vindex, tanti fecit Signorum in curandis morbis necessitatem, ut videatur nulli rei tam seriò mentem intendisse, quàm in detegendis signis, & circumstantiis morbos adinvicem distinguentibus, qua quidem in re cæteros, Græcos æquè, ad Latinos consensu doctorum hominum, superavit; Illius enim opera nil aliud verè sunt quàm utile signorum diagnosticorum, graviumque præceptorum Seminarium. Imò si nonnullos illius titulos diligenter perpenderis, videbis quod per totam talis capituli seriem se difundat in describenda exactissima signorum illius morbi natura; de cætero, ne verbum profert. Contra in nonnullis aliis historiam morbi fideliter; ac veluti penicillo naturæ adumbrat, quam ullus umquam Auctorum post *Hipp.* fecerit, si *Sydenhamium* excipias, qui ab *Aureliano* tractandorum, describendorumque morborum methodum videtur desumpsisse. Et quamvis post stabilitam à *Galeno* sectam rationalem, methodica per plures ætatum successiones ferè obmutuerit; presenti tamen sæculo iterum resurgit; coagulatio enim, & dissolutio fluidorum, tensio, & flacciditas solidorum, quibus morborum omnium originem Recentiores attribuunt, cum Methodicorum stricto, & laxo adamussim congruunt, queque hodie à sagacioribus per Italiam exercetur praxis, tali super strictum & laxum per mechanices regulas, explicatæ hypothesi innititur, qua de re instar omnium legi merentur doctissimi Italorum, qui hoc sæculo Neapoli, Romæ, & Pisis medicinam ad leges mechanices solidè restituerunt, eosque superiùs laudavimus.

Arca-

III.

Arcana necessitatis signorum diagnosticorum ii dumtaxat agnoscunt, qui ad curationem morborum vel complicatorum, vel obscurè procedentium, vel similitudinem cum aliis morbis habentium vocati, in tanta confusione statim hætent, & post molestas vexationes mentis, ab ea veritate longe distant, quàm putabant jam habere pro comperto, unumque morbum pro alio curantes, catalogum morborum incurabilium in infinitum adaugent. Sed omnes hæ nubes brevi diluuntur, si in solertissimum Auctorem inciderint, qui vera morborum diagnostica, sivè diagnosim facilem morborum difficilium longo usu didicerit & candidè legentibus proposuerit: Fluor albus uterinus, & gonorrhæa gallica, adeò similibus concomitantur symptomatis, ut quisquis Medicorum ferè semper decipiatur in illorum diagnosi; præsertim cum Mulierculæ verecundia persusè gonorrhæum per impurum scortum contractam fluoribus uterinis, mentiantur. Ne succedant imposterum hæc incommoda dabo signum infallibile tales morbos adinvicem distinguendi. Pete à Muliere an superveniente menstruo Sanguinis fluxu, perseveret quoque eodem tempore fluor ille albæ materiæ; si dicat, quod sic, significato eidem quod morbus, à quo divexatur sit, gonorrhæa gallica; si verò durante menstruatione fluor albus evanescat, & eadem finitione fluor albus evanescat, & eadem finita denuò regrediatur pro certo habeas mulierem fluore albo uterino laborare; cætera signa fallunt, hoc verò constans est, & Mulierum dolum apertè deludit. Inter signa fœtus mortui in utero, hæc potissima judicantur ab Auctoribus, nempè frigiditas pectinis muliebris, fœtor oris cadavericus, conversio fetus hinc indè ad latera, & alia hujus generis, quæ quoniam sæpissimè decipiunt medentes, infallibile omnium recenset *Cœlius Aurelianus cap. de fœt. mort.* Si mulier gravida ingenti conatu faces evacuandi idest tenesmo detineatur, aliaque signa etiam aderint, pro infallibili habeto fœtum in utero esse mortuum; Hujus asserti veritatem ipse quoque observavi, semel Patavii, & iterum Romæ. Signa hydropis pectoris valdè obscura sunt, & dubia; si tamen æger dyspnæa afficiatur, hora somni potissimùm ingravescerent, ità ut post paucas horas somno impensas derepente expergiscatur, expergefactus suffocari se sentiat, fenestras aperiat, & liberum aerem exoptet, pro certo & infallibili signo habeas ægrum hydrope pectoris laborare, nam & pedes intumescent, aliaque signa minus constantia, aderunt: Et si fidem tibi præstare noluerit, subsequens morbi progressus, & apertio cadaveris, de solida hac veritate eos erudiet. Nullius membri affectiones tam ubscuris adinvicem confunduntur signis, quàm morbi pulmonum, undè sæpissimè unum pro alio curare solent ignari Practicantes; præ cæteris tamen magna errandi occasionem præbet tuberculum pulmonum; de quo *Hipp. lib. de medic.* hæc habet. *Tubercula equidem pulmonum deprehendere, & dissolvere posse maximè artificiosum habetur, itemque collectiones illorum impedire*, &c. *Villesius* cap. de vomica pulmonum; differens de tuberculo, ait. *Vitium hoc latet inter initia ita clanculum, ut vix ulla sui proferat indicia, sed tota ejus res in insidiis est.* Idem sentit *Tulpius* & alii docti Practicantes, qui ferè desperant de inveniendis signis pathognomonicis, ac penè infallibilis tuberculi pulmonum; præsertim cum eadem quasi habeat, morbosa pulmonum costis adhæsio. Verumtamen quantum nos observare potuimus, inter constantiora signa hæc potissimùm recensenda. Tales ægrotantes de cætero benè se habentes, difficulter spirare incipiunt, difficilis spiratio sensim augetur, inter spirandum non ster tunt & nihil expuunt, dolorem quoque in pectore sentiunt continuum, & dolentem; in locum decumbere non possunt; sicca tussi laborant, tandem genæ rubent, febricula supervenit; & negotio ad suppurationem vergente, alia suppurationis symptomata accedunt. Duo tamen tamquam pathognomonica crudi, & adhuc incipientis tuberculi signa sunt, tussis sicca, & dolor lenis in alterutro pectoris loco, cui arridet illud divini Senis *text 63. lib. 1. de morbis*; Et quandiu quidem tuberculum adhuc crudius fuerit, dolorem exilem, at tussim siccam inducit, &c. Qui tuberculo pulmonum laborant, sæpissimè derepente moriuntur, nam suppurato tuberculo pus erumpit in trachæam, & suffocat. Hinc quo longius à trachæa, & pulmonum centro distat, eo minus periclitantur de suffocatione; pus enim in cavitatem pectoris erumpet, aut per urinas eliminabitur. In Tabidis si dolor vehemens lateris derepente superveniat,

niat, brevi delirabunt, febris magna accendetur, & paucis post diebus moriuntur Scias tamen quod quando dolores illi lateris vehementes in tabidis superveniunt cum aliis præfatis circumstantiis, scias inquam talem tabem oriri infallibiliter à connexione præternaturali pulmonum cum costis; eamque prognosticare poteris idque repetita cadaverum Tabidorum sectione abundè cognovimus.

IV.

Utinam singuli morbi, duo vel tria signa infallibilia haberent, prout nuper recensiti. Utinam, inquam, hanc signorum provinciam quovis seculo nonnulli ex Medicis locupletare tentassent; certè medendi ars à multis jam retrò sæculis pervenisset ac statum, saltem quantum patitur Mortalium conditio. At ipsi satius duxerunt in schola *Galeni* Adversarium disputationibus vincere (quas subtilius est contempsisse, quàm solvere) quàm in schola naturæ, naturam ipsam factis superare, & novis signorum explorationibus. Porrò si duo morbi sub eadem specie positi difficulter curantur (ut passim hoc opere subindicavimus) nisi ritè specificatio singulorum per singula opportuna nobis constiterit, quantò difficilius ergo si sub specie fuerint remotissima, & longè ad invicem distincti. Detecto igitur fonte diagnostico cujuscumque morbi, remedia indicationesque curativæ statim manifestantur, eodem verò neglecto, aut latente, morbus unius speciei, curatur pro alio speciei ferè remotissimæ; qua de causa cum eventus non respondeat opinioni præconceptæ, ignari Medici morbos quamplures tamquam incurabiles deserunt, medendi methodum lacessunt, medicinam incertam esse dicunt, dierum criticorum doctrinam irrident, artem prognosticandi nec addiscunt, nec tenent; de omnibus denique temerè atque inconsideratè judicant. Doctores Medici? opera invenienda, non argumenta, indicationes novorum operum, non rationes probabiles, ratiocinia enim vestra sæpissimè cogunt, & capiunt intellectum, rei verò naturam non attingunt.

CAPUT IX.

De causis Morborum.

§. I.

Prolegomena ad historiam, divisionemque causarum opportuna,

I.

POst absolutam methodum perficiendi historiam morborum per phænomena sua, proximum est, ut eamdem instituamus per causas illos producentes: atque in ipso orationis vestibulo animadvertendum est, graviter errare Medicos, qui putant, nonnullos morbos esse morbos primarios ab iisdem causis semper productos, & eamdem medendi methodum semper exposcentes; cùm per repetitas gravissimorum Medicorum observationes certò jam constiterit morbos præfatos non esse semper primarios, & ab iisdem causis; sed secundarios, & à diversis causis pendentes; adeòque tot in species esse divisibiles, quot sunt morbi principales, & causæ constantiores, quæ illos produxerunt; imò singulas prædictas, in quas subdividuntur species, propria, & ipsis familiaria habere symptomata, proprios pariter invasionis, augmenti, & declinationis modos, medendi denique methodum singulas à reliquis aliis toto cælo diversam exposcere. Rem exemplo clariùs aperiemus.

II.

Sit pro exemplo Phthisis; Hanc superiorum temporum Galenici primarium, atque unum specie morbum ab uno causarum fonte semper provenientem, destillatione scilicet humorum à capite ad pulmones, eademque medendi methodo semper indigere existimabant; Qua quidem in re quantum à veritate aberrarint, abundè nobis aperiunt diligentes observationes à *Cl. Mortono*, & reliquis Recentioribus publicæ luci expositæ. Per eas enim utpotè è naturæ penu eductas certò constat phthisin sæpissimè esse morbum secundarium à variis morbis principalibus v. g. lue venerea, scorbuto, ictero, chlorosi, asthmate, sputo sanguinis, ulceribus internis, & externis, febribus, melancholia, variolis, hydrope, dyssenteria, animi pathematis, studiis

studiis severioribus, vel aliis innumeris hujus generis occasionibus pendentem; Et prout à variis hisce morbis, aut causis fovetur phthisis, ita varia secum ducit symptomata omninò diversa à phthisibus alterius speciei; variam quoque medendi methodum, & remedia à reliquis phthiseos speciebus longè distincta exposcit; Et nisi phthisim unius speciei, à phthisi alterius sedulò distinxeris, sed medendi methodum, & remedia unius adhibueris præposterè phthisi alterius speciei ferè remotissimè, in evidentem perniciem coniicies ægrotantem, aut magno tui dedecore curationem non perficies.

III.

Quicquid de phthisi indicavimus, intelligendum quoque erit de reliquis morbis, præsertim chronicis; Et sanè inter præcipua artis nostræ desiderata illud meritò reponimus, ut scilicet singuli quique morbi in tot species subdistinguantur, quot sunt morbi primarii, à quibus foventur, aut causæ vehementes constantesque, à quibus producuntur; & singularum specierum proponantur signa characteristica cum historia prima earumdem, nec non medendi methodus cuilibet opportuna, & stabilis Eadem potissimùm ratione, qua id factum videmus à Botanicis; qui sub generali nomine alicujus plantæ v. g. Cardui, plures carduorum species comprehendunt, suntque adeò seduli in describendis magnitudine, figura, colore, sapore, aliisque plantæ accidentibus, quibus unam cardui speciem ab alia distinguant, ut insigni laudum ornamento digni profectò videantur: contrà Medici morbos nonnullos, qui in tot species distingui deberent; quot sunt morbi principales, aut causæ vehementes, à quibus foventur, quia in nonnullis symptomatis sibi similes videntur, sub uno generali titulo comprehendunt, eademque medendi methodo in singulis utuntur; cùm revera & natura diversi adinvicem sint, & diversam medendi methodum exposcant singuli, & singuli pariter sub propriis reponi titulis debeant, prout de cardui speciebus superiùs consideravimus; quæ omnes licèt sub uno cardui genere complectantur, singulæ tamen tractatum proprium jure quodam exoptant.

IV.

Diligentiam hanc veteres Medici in aliquibus morbus adhibuerunt, in quamplurimis neglexerunt. Morbus soporosus licet unus genere videatur, in plures tamen species accuratè illum distinxerunt, quales sunt cataphora, coma vigil, coma somnolentum, lethargus, carus, apoplexia, &c. singulisque speciebus signa diagnostica, & prognostica, medendi methodum, aliaque ad complementum illarum historiæ maximè necessaria adscripserunt. Pleuritis & Peripneumonia, quamvis, & loco affecto, & causa producente, nonnullisque aliis inter se similibus symptomatis, unus idemque genere morbus sit; à priscis tamen Medicis in duplicem distinctum speciem, duplici titulo, & historia diagnoseos, prognoseos, curationesque cuilibet opportuna insignitum videmus. Convulsio quamvis generalis sit morbus, in plures quoque species eumdem distinguere Recentiores æquè, ac Antiqui Medici censuerunt; nam præter magnum illud, herculeumque epilepsiæ malum, dantur tres convulsiones generales, Opisthotonos, Emprosthotonos, & Tetanos; dantur pariter convulsiones oris, & oculi, Asthma convulsivum, Colica convulsiva, Hysteria convulsiva, Convulsiones musculorum abdominis (quæ licèt oppidò raræ sint, easdem tamen in Quadragenario nuperrimè observavimus, cui abdominis musculi ingenter subsiliebant, & convellebantur; Sanguine per hæmorrhoidas emisso, injectis clysteribus lactis, & hausta debita quantitate olei amygdal. dulc. cum syr. papaver. rhæados in longo brodio dissolutis, postridie convaluit) & complures alii morbi ab internis convulsionibus pendentes, licèt propriis titulis non adhuc ab Auctoribus insigniti. Omnesque antedictas convulsionum species, non solùm habemus in Auctoribus propriis quasque titulis distinctas, sed singularum pariter diagnostica, prognostica, & curativa præcepta, historiamque primam eatenus descriptam, quatenus ferebant inculta illa antecedentium ætatum tempora, in quibus Medicina cum reliquis bonis artibus, à transalpinis hominibus, labente jam Romano Imperio, vastabatur.

V.

Morbus quisque principalis, quantum ludere soleat sub persona alterius morbi, speciei ferè remotissimæ, quotidie observamus in praxi. Hysteria non contenta invadere accidentibus sibi familiaribus, repen.

pentina scilicet sensuum oppressione, gulæ strangulatu, sensu frigoris in vertice capitis, convulsionibus partium, &c. sæpissimè imponit Medicis sub specie doloris capitis, apoplexiæ, palpitationis cordis, aliarumque ejusdem affectionum; tussis, asthmatis, affectionis colicæ aut nephriticæ, vomitus, & diarrhææ, tumoris dolorisque tibiarum, suppressionis urinæ, refrigerationis partium externarum, gravissimorum dorsi dolorum, & hujusmodi quamplurimum morborum, quorum persona induit, & incautos Medicos derisioni exponit, &c. Nuperrimè ad Nobilem Mulierem diro asthmate laborantem accersitus, inveni, eam de salute penè desperantem, propterea, quod trium mensium intervallo frustra curata fuerit à Medico suo per remedia ant-asthmatica; cum igitur narrasset se affectibus hystericis frequenter obnoxiam esse, & in præsenti morbi statu sensum frigoris in vertice capitis cum aliquali dolore, ferè perpetuò sufferre, non dubitavi asserere, asthma illud à fomite hysterico omninò dependere, aqua mobrem præscripto sale Jovis in aqua melissæ, nec non apposito emplastro matricali Minsicht (cujus compositionem sal Jovis pariter ingreditur) in regione umbilici, paucis interpositis diebus perfectè convaluit, &c. Juvenis Romanus per octimestre spatium gravi, & summoperè dolorosa ophthalmia laborans, doctissimorum Medicorum remedia semper irrita expertus est; Cum ad me venisset, singulasque morbi circumstantias sedulò considerassem, statim subjit dubitatio de causa aliqua vehementi, aut morbo principali, qui sub ophthalmiæ luderet persona; quamobrem à me interpellatus, an lue gallica quandoque laborasset; respondit, elapso octennio malè tractatum fuisse à gonorrhæa gallica, à qua post duo menses adhibitis opportunis remediis protinus evaserat: Quoniam verò impuræ hujus luis semina per triginta, & plures annos sanguini inhærere, ægrotosque vana sanitatis possessione illudere solent; interimque sub persona plurium morborum reviviscant, & Medicos turpiter decipiant; Statim decrevi ophthalmiam hanc gallicam esse; exhibitaque longa potione adinstar aquarũ thermalium decoctionis, sals. parillæ, antimon. crud. &c. post decem dies circiter perfectè convaluit; Ex his, aliisque quas brevitatis gratia silemus historiis, deduci jure poterit, magnæ utilitatis fore, ut morbi in tot species dividantur, quot sunt morbi principales, aut causæ vehementes à quibus foventur. Nam si nos haberemus exactam, & fidelem historiam signorum prognosticorum, & diagnosticorum, methodi curativæ, & præceptorum generalium asthmatis hysterici, & ophthalmiæ gallicæ; profectò hi duo morbi non decepissent præfatos Medicos sub persona asthmatis simplicis non hysterici, & ophthalmiæ simplicis, non gallicæ, ut putabant. Non institutis verò talibus divisionibus, & multi exindè suborientur errores, & magna confusio in historia morborum.

VI.

Quantis erroribus obnoxii fuerunt Veteres, dum Asthma convulsivum curabant, nec à convulsione fieri sciebant, donec tandem observaverint. Recentiores illud non à viscido humore pulmonibus impacto pendere, sed à convulsione musculorum thoracis, aut diaphragmatis, vel fibrarum carnearum pulmonibus intermixtarum? qua de causa epilepsiam pulmonis vocarunt, & particulari titulo, historia diagnostica, prognostica, & curativa distinxerunt. Iisdem pariter urgebantur difficultatibus in curatione colicæ convulsivæ, donec primus *Fernelius 6. pathalog.* 10. detexerit, colicam illam non à frigidis intestinorum humoribus, ut ajebant: produci, sed ab irritatione convulsioneque nervorum messenterii; eamque purgantibus, clysteribus, calidisque remediis magis exacerbari, mitescere contra antinervinis, dulcificantibus, & merè anodynis. Hoc itaque modo procedendum esset singulis in morbis, præsertim chronicis, quorum fermentationes sunt diuturnæ constantioresque, acutorum contrà breves, & à levioribus causis productæ: imò sub specie morbis principalis ebullitionem suam finientes, ut in febribus; anginis, aliisque hujusmodi acutis morbis apertè innotescit.

§. II.

De causa Procatharctica, & Proigumeni, seu dispositione Corporis.

§. I.

NIhil est tam arduum humanæ sedulitati, quàm investigatio causæ illius primo primæ, & proximæ, quæ singulos morbos in actum provocat, & hominem immediata lædit. Hoc est, quod erroribus gravissimis ansam præbuit incredibilem, scissionesque ingeniorum, quas medicina hodierna amarè collacrymatur, excitavit. Nos etenim scientia intuitiva destituti, cum mentis acie arcanos morborum motus assequi nequeamus, per fidem sensuum, & repetitum eorumdem usum, opus hoc absolvere deberemus; sed in negotio tanti ponderis varii variè se gesserunt. Patrum nostrorum memoria Hippocrates, & conterranei Græci, tantum tribuerunt efficaciæ sensuum in Medicina locupletanda, ut quod de Democrito ait Petronius, ætatem inter experimenta consumpserint, atque ità per solas, easque numquam intermissas sensuum exercitationes ad intimiorem causæ morbosæ cognitionem pervenerunt. Cæterum licet iis omnia attingere datum non fuerat, prout apparet ex modulo operis, quod superata temporum invidia, ad nostras manus pervenit; eò tamen progressu sunt, ut morborum naturam quasi in remoto veritatis confinio constitutam, ac velut in crepusculo translucentem per tenebras, apertè nimis reseraverint, & amicam veritatis lucem, edomito nubium stupore primi exhibuerint. Reliqua verò Medicorum gens, quæ per successiones ætatum contra morbos pugnavit, relicto sensu vexavit ingenium, ut illos manducat ad vera causæ morbosę penetralia; sed quoniam ingenium in hæc arcana vix pertingere potest, nisi consociam sensuum operam adhibuerit; ideò quæcumque de causarum morbosarũ natura excogitarunt paulò Recentiores Medici, mera sunt tenebrarum palpatio, atque per varias loquendi formulas morborum vestes, & cortices variarunt; essentiam verò, & causam verè causantem ne attigerunt quidem.

II.

Ut ordine procedamus, recipienda est prisca divisio causarum morbosarum in Procatharcticam, Proigumenin sivè dispositionem Corporis, & Proximam, qua posita ponitur morbus, & ablata aufertur. Causæ procatharcticę sivè internę fuerint, sivè externæ, à Medicis quamplurimis flocci sæpissimè habentur, quia producto morbo, vel prorsus recedunt, vel ab ægrotantibus occultantur, quamobrem omnes illorum conatus dirigunt in considerandis; exaltandisque causis proximis, & à criterio sensuum remotissimis, invita quidem Minerva; nam unusquisque nostrum indicationes curativas haurire debet à quibuslibet vel minimis circumstantiis, & causis cujuslibet generis, maximè cum continenti indolem acquirunt, morbumque aut sustinent, aut fovent, quemadmodum in chronicis affectibus, & periodicè invadentibus observamus, qui tam longa mora, & redintegratione subsistere sanè nequirent, nisi novo fomite sensim accedente, atque vel interna, vel externa de causa se multiplicante, causam illorum immediatam ad actum provocarent; quod dictũ esto generaliter de omnibus morbis fermentativis, nam ipsa etiam corpora inanimata dum fermentescunt, præfatis legibus subjacent, & sæpissimè externo motore indigent, calore v.g. motu &c. ut in fermentationes excitentur. Cum itaque præfatę tres causæ æquè concurrant singulæ ad morbum, vel producendum, vel fovendum, quomodò a singulis hauriendæ sint indicationes curativæ in præsenti aperiemus.

III.

Causa procatharctica cæteris aliis est clarior sensui; idque fidenter affero, quod si in investigandis morborum causis, sedulò non perpendamus, respiciamusque ad causam procatharcticam, de curatione eorumdem numquam benè sperandum; nam per exteriora hæc, quę occasionem dederunt morbo, ad notitiam interiorum via compendiaria, & certiori perveniemus, dummodò tamen exteriora illa integrè fuerint examinata. Si febrim ex insolatione, vel hujusmodi externa causa productam, curandam quis susciperet, nulloque habito respectu ad causas procatharcticas; per præconceptam Recentium Medicorum hypothesim, non tantùm febres, verùm etiam mor-

morbos omnes ab acido pendere, alchalia volatilia uberiori dosi præscriberet, ut præsuppositum febrile acidum infringeret; & per diaphoresim eliminaret, nonnè profectò toto erraret cœlo? Cum ebullientis ab accepta insolatione (vel alia hujus generis incalescente causa) sanguinis motus componendi potiùs sint per amica remedia, quàm addendum calcar per furentia alchalia. Apparente igitur pro diversitate causarum procatharcticarum, & antecedentium diversa facie causa immediata, & proxima, in hauriendis indicationibus morborum ad illas semper respiciendum erit. Aliter enim tractare debemus febrim ab intempestivo frigore, aliter à crapula, venere, insolatione, animi pathematis, aliisque causis productam.

IV.

Valdè igitur miramur, Medicos hoc sæculo totos esse, ac ferè triumphare in assignandis causis morborum primo primis, & proximis, necnon ab indagine nostra remotissimis, quæ verò sensibus sunt obviæ, nobisque exterius observantes morbo dederunt occasionem, ad examen non revocant, sed perfunctoriè quoslibet morbos à qualibet externa causa productos, iisdem legibus aggrediuntur, & veteris disciplinæ neglectu methodum, prioritatemque causarum cæco quodam impetu subvertunt. Te latet Lector? qualisnam sit, qualiterque se habeat textura minima, ac morbosa sanguinis, dum homo febricitat, dum pleuritide, apoplexia, delirio, aliisque morbis laborat, & quænam sit causa illa primo prima, & proxima, quæ singulos ad actum producit. In morbis enim sivè acutis, sivè chronicis producendis viget occultum quid, per humanas speculationes ferè incomprehensibile; & nisi juvantium, & lædentium testimonio in illius cognitionem perveniamus, adminicula mentis irrita prorsus experiemur. Ex hac causæ immediatæ ignoratione natum est, ut alii existiment eam esse bilem, alii acidum, alii pituitam cum humorum quaternione, alii materiam subtilem, & æthercam, alii alia prorsus inania; quibus indicationes curativas superstruendo, viam sapientiæ, quæ curationi morborum sit conformis indagare nesciunt, sed promiscua decernendi licentia nervos inquisitioni humanę incidentes, ex novo malo, malum eorum educunt.

V.

Neque quis putet nos hic sustinere Empiricos, qui causas evidentes, & subjectas sensui perpetuò revolvunt, latentes verò atque internas propemodum despiciunt, aut assentiri Herophilo, nullam ut ajunt morbis causam tribuenti, sed ideò aliquantulum, causis evidentibus concedere, quia cum in arte medica omnia sint tenebris perfusa, & judicia Celsi ea sit ars conjecturalis, cui non respondent, non solùm conjecturæ; sed nec etiam experientiæ &c. non abs re erit interdum iis paulisper acquiescere, quæ sensibus palpamus, & cadaverum sectione elucidamus; siquidem hæc omnia cum certò constent, vel rarò, vel non ità graviter illudere possunt intellectui prout solent causæ internæ, & a criterio sensuum remotissimæ. Hisce omnibus assentientem habemus doctissimum *Sydenhamium* in præfatione sui operis talia proferentem. Atque ut impossibile sanè est, ut Medicus eas morbi causas ediscat, quæ nullum, prorsus cum sensibus habent commercium, ità, neque est necesse; abundè enim sufficit, ut sciat undè immediatè oritur malum, ejusque symptomata, ut inter hunc morbum, & alium accurativè valeat distinguere, hæc ille. Monemus itaque Practicantes, ut ægros suos diligenter examinent circa cognitionem causę procatharcticæ, quæ internam ad actum provocavit, & morbosam fecit; nam sicuti ea cognita curatio facillimè absolvitur, ità è contra in eadem detegenda, ægrotantes vel incuria, vel verecundia confunduntur, & confundunt: Nonne? insaniret Medicus qui ardentem febrim à nimia Venere productam, eadem methodo purgantium, venæ sectionis &c. aggrederetur, qua ardentes aliis causis ortum debentes aggredi solet? Nobilem Virum gravi Ischiade laborantem nuperrimè curabamus, irritisque optimis præsidiis desperabamus de salute recuperanda; cum verò per transennam nobis subindicasset, se 20. adhinc annis bubonibus gallicis malè affectum fuisse, statim suspicionem dedit ischiadem à fomite gallico pendere; quamobrem præscripto decocta sars. parillæ, antimon. crud. cortic. nucum, &c. paucis diebus interjectis à gravi ischiade perfectè convaluit, non sine Adstantium stupore.

VI.

Causa Græcis dicta προηγουμενη, Latinis, verò

vero dispositiva, sivè dispositio solidorum, & fluidorum corporis partium ad morbum suscipiendum, licèt inter causas jure recenseri non posset, quoniam ex se nihil agit; nihilominùs tamen quia sæpissimè causæ procatharcticæ vim suam exercere non valent, nisi corpus dispositum fuerit ad impressionem illam suscipiendam, ideò Auctores nonnulli talem dispositionem inter causas adscripserunt, ab eaque indicationes curativas hauriendas, & dirigendas quoque fore judicarunt. Multi cum infecta Muliere concumbunt, sed ex iis nonnulli dumtaxat inficiuntur. Multi peste correptis famulantur, ex eorum tamen numero omnes peste non corripiuntur. Multi in eodem crapulantur convivio, sed ingluviei pœnas pauci tantum persolvunt. Demum quamplures eadem communis causa fatigat, omnes tamen in morbum non incurrunt. Ex quibus arguimus causam procatharcticam, sivè occasionalem, interdum vim suam corpori non illaturam, nisi in solidis, & fluidis antedicta dispositio præcesserit, quæ causam proximam ad actum reducat; dispositio hæc quandoque nostris sensibus obvia est, quandoque occulta. Patent scorbuticæ dispositiones, patent quoque & hystericæ, gallicæ, hypocondriacæ, calculosæ, epilepticæ, & reliquæ hujus generis per antecedentes morbos nobis manifestatæ, quas quidem in morbis de novo invadentibus despicere non debemus, sed habito respectu ad illarum naturam, & fomitem, indicationes curativas dirigamus, & ad morbum novum & ad dispositionem veterem. Latent contra dispositiones quædam cuilibet homini familiares, quas Antiqui temperaturas appellabant, distinxeruntque in calidas, frigidas, humidas, & siccas; easque vel simplices, vel compositas; quæ lato modo sumptæ licèt aliquid conferre videantur ad morborum productionem; nihilominùs tamen omnia ad præfatas qualitates reducere, ut solent Pseudo Galenici nostri temporis, res est difficilis admodum aleæ plena, atque à solidioris Philosophiæ cultoribus compressa est sufficienter inanis hæc licentia a præfatis qualitatibus morborum omniũ causam immediatè deducendi.

VII.

Cæterùm infinitæ sunt, & inter se admodum diversæ proprietates illæ internæ, quę sanguinem ad varios morbos suscipiendos disponunt; alia enim est constitutio, quæ sanguinem ad coagulum, alia, quæ ad dissolutionem, inflammabilitatem, &c. idoneum reddit, alia, quæ ad malignam febrim, alia, quæ ad ephemeram, & ita ad reliquos morbos disponis. Harum dispositionum genuinam indolem minimorumque componentiam veram structuram detegere vix datur per humanas speculationes. Ex anteacta tamen vita, & sex rerum nonnaturalium usu, aut abussu divinare poterimus generalitatem quamdam talium dispositionum, terreæne sint? an acres, acidæ, humidæ, inflammabiles, densæ, coagulabiles, &c. qui crapulis indulsit, nec non insuetis vigiliis, exercitiis, iræ, & hujusmodi impetuosis occasionibus, nonne indicabit sanguinem ipsius summoperè activum, acrem, & inflammabilem evasisse? quippe per id temporis succedunt morbi, ab exarata dispositione, aut produci, aut foveri, & quæ indicationes in producto morbo suscipiuntur, ad eamdem dispositionem respicere quoque debere. Antiqui signa dederunt primarum, & secundarum qualitatum, in corpore excedentium, illudque ad morbos disponentium, vocabantque intemperies, atque eas, vel cum, vel sine materia, &c.

VIII.

Quò major, aut diuturnior fuerit præfata dispositio, eò graviores, longioresque erunt morbi ab eadem pendentes. Constat id experientia illorum, qui crapulis, veneri; vigiliis insuetis, laboribus intempestivis, animi passionibus, aliisque hujusmodi incommodis supra mediocritatem indulgentes, & longiùs, & periculosiùs ægrotant, quàm, qui sobriè cæteroquin viventes, præfatis erroribus ansam nimiam non præbuerunt. Cognita igitur ex discursu ægrotantis causa occasionali de inducta per eam in solidis, aut fluidis morbosa dispositione, hariolari aliqua poterimus de prædominante qualitate acri scilicet, aut acida, viscida, inflammabili, coagulante aliisque infinitis; ad quorum omnium majorem elucidationem oportet quoque præscire nativam ægrotantis temperiem, calidane sit, frigida, humida, aut sicca (retineamus quæso antiqua nomina, nec litigemus de inanibus) sivè juxta mentem Recentiorum an sanguis humidis abundet partibus, aut potiùs terreis, igneis, fixis demum seù ad motum inertibus, quæ omnia Antiquorum

qualitatibus optimè respondent. Eodem temperaturæ nomine, considerandæ quoque veniunt partes solidæ; flaccidæ ne sint, an tensæ convulsionibus, an relaxationibus obnoyiæ; cordis impulsui proximæ, an remotæ; uberiori; an pauciori sanguinis copia irrigatæ; fibris carneis, an, nerveis abundantiores, &c. quæ omnia ad eruendam intimiorem partium dispositionem præ cæteris conferunt, & nisi rectè considerentur, innumera damna ab usu remediorum supervenient, quæ quidem variè temperandæ erunt, prout variæ erunt tales fluidorum, aut solidorum temperaturæ, & causæ morbi antecedentes, &c.

§. III.

De causa proxima morborum, necnon de fontibus præcipuis eamdem investigandi.

I.

IN antecedentibus causæ procatharticæ, & proigumenis naturam exposuimus; breviter nunc examinanda venit causa primo prima, & proxima, qua posita ponitur morbus, & ablata aufertur. Hæc est causa illa pro cujus determinatione tam acerba vulnera inter Medicos quotidiè refricant, & singulorum animi tam fœda dissensione commoventur. Quoniam verò per cognitiones nostras non ità facilè assequi possumus, quæ intus in nobis geruntur, adminicula petenda erunt à certioribus viis. Viri doctissimi cum diù frustra insudarint in cognoscenda causa proxima, & determinanda natura fermenti peregrini, singulos morbos immediatè producentis, decreverunt tandem, dummodò constaret quibus indicationibus, & remedio curandus sit morbus, parum conferre, si causam illius immediatam, & à sensibus remotissimam ignoremus. Hujus asserti fidem faciunt Empirici, qui eruditas Rationalium Medicorum speculationes de causis morborum proximis spernentes, sæpissimè æque benè morbos sanant cum secretulis suis, ac faciunt Rationales methodis speculationibusque accuratioribus. Idem quoque testantur morbi epidemici à prava aeris constitutione producti, cujus malignum fermentum humoribus afflatum licèt à nobis nec explorari, nec determinari possit; non perindè tamen sequitur ut ignoremus quoque methodum, qua morbi ab ignota talium Epidemiarum causa primoprima producti eliminari debeant; siquidem post sedulam, & prudentem juvantium, & lædentium observationem in tales methodos facillimè incidimus. Demum quis erit ex Medicis modesti ingenii, qui non fateatur, se internam, sivè immediatam morborum causam propemodum ignorare; contra verò quotidiè curationem illorum suscipere, & curativa methodo longo usu comparata feliciter absolvere?

II.

Hisce non obstantibus plures indicari possunt viæ, quę ad elucidandum singulorum morborum causam immediatam nos manducant. Idque primò cognita causa procatharctica, & dispositiva, de quibus fusè in antecedentibus; Secundò plures morborum causę immediatę facillimè manifestantur, prout in Hydropicis aqua, in Emplematicis sanies, in Nephriticis calculus, quibus ablatis, ipsi quoque morbi protinus auferuntur; hæc tamen felicita sæpissimè non contingit; nam alia causa remotior in hydropicis aquam, in Emplematicis saniem, in Nephriticis calculum, aliisque in morbis alias causas fovere solet, quæ speculationibus nostris prorsus est inaccessibilis, quo in casu utendum est artificiis mox dicendis. Tertiò ab Excretis, & retentis, aliisque per oculorum fidem se manifestantibus, utpotè linguæ, oculorum, faciei, aliarumque partium affectionibus. Quartò à juvantibus, & lædentibus, sivè methodo curativa tali morbo appropriata. Quintò indagando naturam eorum, quæ juvant, & eorum quæ nocent, qua cognita facillimè sensuum, aut cogitationis opera perveniemus ad minima causæ immediatæ componentia. Sextò ex mutatione unius morbi in alium, speciei vel similis, vel remotæ. Septimò ex læsione operationum principalium utpotè pulsu, respiratione, robore, aut languore virium, &c. Octavò à symptomatis morbum concomitantibus, eorumque natura, & vi, &c.

III.

Et primo, quod spectat ad excreta, & retenta; inter ea principem locum obtinent stercus, & urina, sputum, sudor, vomitus, sanguis venæ sectione extractus, color

lor cutis, ungujum, oculorum, &c Quibus principiis componatur urina, abundè nobis patefacit analysis chymica, præpollet tamen cæteris in naturæ statu sal indolis armoniacæ, quod urinam colorat, & poderosam reddit. In statu verò morboso tanta forsan est salium varietas, & mixtio cum sui, vel alterius generis particulis, quanta & morborum; Ex urina igitur magis, aut minus colorata, talium salium morbos producentium copiam, vel inopiam arguemus. Qui incidunt in lethalem urinæ suppressionem, corripiuntur stupore mentis, tremore, & rigore universali, febre, demum, paralysi, aliisque nervorum morbis; quorum omnium observatione admonemur, quibus morbis producendis idonei sint urinæ sales, dum abundant in sanguine. In acutis morbis si urina derepente fiat decolor, & tenuis, phrenitidem, morbosque capitis prænunciat; in cognitionem igitur causæ primoprimæ talium affectionum perveniemus, si noverimus genuinam indolem principiorum urinam constituentium; exindè curationem perficiemus sciendo ex Physicis quidnam contrarium sit talibus principiis. Porrò stercoris odor, & color indicabunt naturam causæ proximæ, vel potiùs antecedentis, à qua immediatè derivat proxima. Si flava nimis, vel potius viridia, nigra, &c. fuerint stercora, acido-acrium, & vitriolicorum salium copiam denotabunt; si verò alba, copiosa, aut liquida fuerint, vel inertiam fermenti primarum viarum, vel salinarum, & sulphurearum partium (à quibus stercoris odor, & color) majorem quam par est inopiam. Lingua præ cæteris subindicabit intimiorem morbosi sanguinis statum: Si acidus sapor in ea redundaverit acidam sanguinis, vel aliorum humorum, ab eodem derivatorum constitutionem manifestabit; Si salsus salsam, si amarus amaram; Si viscidus, mucosus, & insipidus, talium partium copiam. Si humida lingua fuerit humidam, si sicca siccam, & inflammatoriam diathesim. Demum pro secreto tibi sit Lector, me certiorem de sanguinis statu indaginem, aliundè non haurire quam ex lingua; Siquidem cum sit congeries infinitarum glandularum, & papillarum nervearum per quas immediatè manifestatur morbosum illud in sanguine superabundans, neque in itinere mutatur, prout in excretis per alia corporis emunctoria contingit; ideò magna fides linguæ affectibus, & mutationibus adhibenda in morborum cognitione, reliqua enim signa frequenter fallunt, hæc a ut numquam, aut rarò. Cave igitur ne discedas ab ægro in cujuscumque morbi curatione, nisi priùs linguam inspexeris, præsertim si de internis inflammationibus suspicio fuerit, quæ tibi certissimè explorabit lingua, utpotè quæ in minima inflammationum suspicione statim resiccari incipit, & crescente inflammatione crescit pariter & siccitas linguæ.

IV.

Sudor, & vomitus iisdem legibus subjacent, quibus urina & fæces; Ex illorum itaque colore, odore, copia, &c. explorabimus indolem causæ proximæ, aut antecedentis, prout in præfatis duobus excretis fecimus. Sanguis venæ sectione extractus idem nobis aperiet; si rutilans nimium fuerit, partium volatilium, & inflammabilium, si nigricans terrearum, & fixarum copiam indicabit. In omnibus inflammationibus in partium internarum, præsertim acuta pleuritide observavi, sanguini venæ sectione extracto, crustam quamdam albam veluti gelatinosam in superficie excrescere, quę quidem nil aliud est, quam nutritia, seu chylosa sanguinis portio ob nimiam illius incalescentiam, partiumque volatilium copiam, à fædere reliquæ massæ dissoluta, & in albam illam crustam coacta. Quamobrem in curatione talium morborum fermentatio nimia compescenda, per repetitas phlebotomias, & per diluentia anodyno alchalia, ut possint hoc pacto rubicundæ æquè ac nutritiæ sanguinis partes amico vinculo aduniri, dissolutionibusque hujusmodi inflammabilibus ansam omnem præscindere. Consistentia sanguinis patefaciet quoque, quæ in eo superabundent principia; Hectici rutilantem, & difficulter coagulabilem habent sanguinem, & interea macilenti sunt, insomnes, iracundi, &c. ex quibus arguimus acre quid in illorum fluidis excedere. *Vepferus exercit. de apoplexia fol.* 429. ait *Se ir cadaveribus febri continua extinctorum aliquoties, nonnumquam, & in malignis sanguinem fluidum; nec post obitum coagulabilem observasse*: Simon Pauli de febr. malign. c. 2. *Notat sanguinem phlebotomia emißum maximè rubicundum, & colore proximè accedentem ad colorem floris Cardinalitii, sivè Trachelii Indici, necnon pauco profusum*

fero, se pluries in ægrotantibus observasse, qui cum tali sanguine semper de vita periclitabantur. Hoc idem in peste à plurimis notatum esse, testantur historiæ Recentiorum Color igitur, consistentia, aliæque educti sanguinis affectiones, subindicare nobis poterunt latentem causæ proximæ constitutionem.

V.

Cùm de natura sanguinis inciderit sermo obiter hìc monemus, quòd nemo Medicorum curationem febrium absolvere feliciter poterit, nisi ante quælibet adhibita remedia, certior factus fuerit de statu sanguinis febrientis; scilicet an sit nimium concitatus, tenuis, inflammabilis, &c. vel contra coagulabilis, lentus, malignus, &c. siquidem in tam diverso sanguinis statu diversæ pariter indicationes curativæ hauriendæ sun ; aliter enim tractandus erit sanguis ad dissolutionem, orgasmum, & nimiam ebullitionem; aliter ad coagulum, lentorem, malignitatemque accedens: neque profectò per ipsa febrium initia, curatio illarum omnium indifferenter aggredienda est per medicamenta purgantia primas, ut ajunt, vias, vel sanguinem ipsum mundificantia; nam per talem intempestivum purgantium usu, aut reduplicatur febris, aut abibit in malignam, sicuti experientur illi ipsi Galenici, qui methodum hanc tantoperè deprædicant. Imminentem hysteriam præ cæteris denunciat color urinæ, paulò ante paroxysmum ex citrina in aqueam, & tenuem mutatæ. Porrò observamus animi pathemate correptis, urinam ex rubicunda desinere statim in aqueam, & pallidam; nec naturalem colorem recuperare, nisi animi passio prorsus recesserit. Invasionem paroxysmi convulsivi, color aqueus antedictus in urina semper præcedit; & spasmodicè affecti urinam ferè semper reddunt tenuem, claram, & copiosam Ex quibus observatis arguere possumus prædictorum morborum fomitem ab urinæ salibus suppeditari, vel augeri. Cutis per colorem nos animadvertit; si alba, pallida, flava, subnigra, fusca, similisque fuerit talium quoque partium in visceribus, aut sanguine denotabit abundantiam.

VI.

Post excreta, & retenta, quarto interim loco subodorari poterit indoles causæ proximæ, vel antecedentis, à juvantibus & lædentibus, sive à methodo curativa cuilibet morbo appropriata. Pro exemplo sint febres intermittentes; Hæc autumnali, aut vernali potissimùm tempore sæviunt, congestis in massam sanguinis cruditatibus, vel ob prægressæ æstatis in esu fructuum, & potu aquarum intemperantiam, vel ob antecedentis hyemis frigora, & insuetas humiditates. Ab instituta sanguinis missione, vel purgatione eorum initiis duplicantur, & in pejus ruunt, symptomata, quibus comitantur, sunt: Frigus, lassitudo, horror, calor mitis, lingua viscida, sitis moderata; Medicamenta, quæ conferunt, sunt amara, acria, volatilia lixivo alchalia, &c. Quæ nocent, syrupi refrigerantes, victus nimium humidus, medicamenta viscida, & inertia, &c. A cibo pravi succi, & intemperanter sumpto exacerbantur paroxysmi; contra vero per abstinentiam demulcentur. Si curationem illarum per febrifuga statim incipies, in quamplurima mala præcipitabis ægrotantem, ut fusè in hoc opere disseruimus; hic est progressus juvantium, & lædentium in Intermittentibus, ex quo manifestè deduci poterit causam proximam illarum esse quid crudum, viscidum, & coagulabile ut patet consideranti, &c. Podagræ, & calculorum præcipui parentes sunt vinum, venus, & crapula; remedium contrà aquæ potus, lactis usus, & sobrietas, stomacho tamen præ cæteris respiciendum; Exindè arguimus causam immediatam podagræ esse quid acre, terreum, & acutum, cujus pabulum præfata ledentia facillimè suppeditant; natura juvantium hoc idem assertum confirmat, siquidem nil efficacius partium acrium, terrearum, & acutarum vim infringere valet, quàm lac, & aqua, quæ partibus constant lenibus, flexibilibus, & facilè pertranseuntibus. Hoc examen in singulis morbis instituendum esset, præsertim dum ab occultis quibusdam causis, aut influentis aereis foventur; adhibitis enim per initia eorum nonnullis remediis, quæ sine periculo tentari possunt, & observando juvent ne, an noceant, brevi certior fies de natura causæ immediatæ, ejusdemque inclinatione per has, vel alias vias è corpore secedendi, idque potissimùm in morbis occultis, vel per recens invadentem Epidemiam, aut Sporadiam grassantibus; in quibus vix effugere possumus, ut unus, aut alter ex ægrotantibus non periclitetur; do-

nec sedulò juvantium, & lædentium examine instituto, non incidamus in medendi methodum talibus morbis congruentem.

VII.

Quintò per examen naturæ juvantium, & lædentium perveniemus in notitiam causæ proximæ Lac ab omnibus laudatur tamquam præcipuum remedium in Hecticis: principia illud componentia sunt caseus, butyrum & serum; Caseus, & butyrum in lacte particulis constant lenibus, mollibus, alchalino sulphureis &c. igitur particulæ morbosę sanguinis Hecticorum, oportet, ut sint contrariæ indolis, nempè acris, acutæ, rigidæ &c. In febribus intermittentibus præstant summoperè amara, acria, lixivo alchalia, &c. hæc constituuntur particulis rigidis, acutis, sulphureis &c. necesse itaque est, ut particulæ morbosæ talium febrium à viscida, crassa, & inerti dependeant materiæ. In febribus ardentibus conferunt emulsiones seminum, potiones uberiores, acida mitiora, & anodina remedia, quorum particulæ sunt lenes, pauci impetus, & aquæ: ergo particulæ febrim ardentem producentes constabunt ex volatili, acuta, acri, & impetuosa substantia. In plurimis febribus diuturnis, & chronicis nonnullis morbis, magnam afferunt utilitatem medicamenta quædam austero amara de genere ferè adstringentium, utpotè sunt chin. chin. tormentilla, radix pentaphyli, alumen crudum, chalybeata, cortex fraxini, medicamenta vitriolico-martialia, aliaque hujus generis, quæ adstringendo operantur. Quæ cum vera sint, argui jure poterit antedictas febres ab elanguido, ac penè laxato partium fluidarum, solidarumque tono, non verò à decantata viscerum pendere obstructione, hinc medicamenta ex genere stypticorum amaricantium, & aliquantisper spirituosorum roborando, ac ut dicam, strictiores reddendo solidas fluidasque partes, easdem optimè disponunt, ut supervenienti fermento æstuationem febrilem in sanguine mox excitaturo fortiter resistant, & per repetitas circulationes in cribris viscerum jam roboratis commodè deponant.

VIII.

Ubi sudor necessarius est, & irritis quibusvis remediis non erumpit, mitte sanguinem, & statim erumpet, præsertim si id fiat à nimia humorum copia, & quasi strangulatione in vasis. Vir hypochondriacus frequenter corripi solet diro asthmate penè suffocante, & derepentè invadente cum tensione ventris, & flatibus hinc indè obmurmurantibus; cùm ad ipsum accedo, statim impero sanguinis missionem ex brachio, sanguineque vix educto cessant illicò asthma, tensio ventris, & imminentis metus suffocationis. Multiplici experientia didici colicas convulsivas pertinacissimas, & veluti ab orgasmo spirituum productas, post institutam venæ sectionem, & remedia anodyna maximè diluta, brevi ac feliciter sanari. Didici pariter apoplexias sanguineas, idest à strangulatione sanguinis circa vasa capitis productas cum faciei rubore, venarum turgentia, &c. nullo alio remedio citiùs sanari, quàm per sanguinis missionem in ipso curationis vestibulo statim institutam; Quique indifferenter omnes apoplexias tum sanguineas, tum pituitosas purgantibus, vomitoriis, & spirituosis aggrediuntur, non præmissa venæ sectione in sanguineis, indigent helleboro. Sexagenariam Mulierem hemiplegia, & linguæ paralysi correptam hac methodo post triduum feliciter curavi Evacuatis unciis decem sanguinis è brachio lateris paralytici, hausit hanc mixturam *aq. flor. pæn. & çard. s. an. unc. iij. spir. sal. armon. gutt. xij. pulver. cran. hum. & stabili diaphor. an. scrup. 1. m. f. potus.* Totam spinam, & medietatem corporis paralyticam fovebam oleo vulpino cum spiritu vini mixto, & calidè inuncto. Gargarisma in ore detinebat ex decoct. lign. visc. querc. & oxymelle scillitico; per hæc remedia triduò vix elapso à præfato morbo liberata est feliciter. Ex omnibus antedictis historiolis deducimus, morbos præfatos originem ducere à strangulatione, sivè, ut dicam, arctatione humorum, aut spirituum in aliqua parte, nullis aliis remediis adeò facilè solubili, quàm per sanguinis missionem in loco affecto, vel proximiori institutam, cujus inter mirabiles proprietates ea est potissima, ut sanguinem vel stagnantem vel stagnationi proximum ulteriùs promoveat, nimis contractum relaxet, & nativæ fluiditati restituat; ignis enim vitalis spatio liberiore concesso ventilatur potiùs, quàm extinguitur, præsertim cùm continuus sit, vehemensque cordis impulsus, à quo circulari motu sanguinis fovetur, & producitur. Ex mechanicis igitur, sivè ex sapien.

pentiore mechanicis omnibus experientia statutum esto sanguinis missionem incipientes humorum stagnationes solvere, nimiumque illorum orgasmum momento compescere.

IX.

Sextò mutatio unius morbi in alium speciei, vel similis, vel diversæ subindicare facilè poterit naturam causæ proximè, cujus rei non ignarus doctissimus *Ballonius consil.* 13. hæc habet: *Hippocrates successiones morborum considerandas esse præscribebat, eo quod in morbis longis multa symptomata contingunt, quę bonis, & eruditis Medicis ob similitudinem, & fallaciam imponunt, & novi morbi, tamquam soboles rediviva ex aliis subindè consequantur, & repullulent: hactenus celeberrimus Ballonius* Arthritis facillimè mutatur in colicam; quare qui causam proximam arthritidis noverit, noscet pariter, & colicæ. Omnes calculosi facilè fiunt icterici, & è contra, cognita itaque causa proxima unius, facilè patebit, & alterius. Ex scabie retropulsa, vel malè curata quamplures infausti morbi superveniunt, utpotè sunt sputum sanguinis, apoplexia, hydrops, febres longæ, &c. Proficuam hydropis historiam, à retropulsa scabie producti narrat *Hippocrates in Epidemiis* his verbis: *Erat homo quidam Athenis fœdissima scabie laborans, atque ut sanaretur accessit Milos, ubi calidę sunt Thermæ, quarum usu convaluit à scabie, sed paulò post incidit in hydropem, & exindè mortuus est*. Sæpissimè incidunt in febrem, cæcitatemque, ut expertus est *Sennertus Prax. part. 3. sect. 2 cap.* 44. dicens: *Puer scabie linimentis retropulsa in cæcitatem, & febrem incidit qui accedente epilepsia supremum diem obiit*. Scabies Quartanario superveniens bonum: morbus enim quartanarius brevi solvetur, & ipsa scabies nullis adhibitis remediis spontè sua paulò post recedet, ut repetita testatur experientia. Cui igitur non erit causa proxima morbi antecedentis, nota pariter erit & illius qui eumdem subsequitur. Ex pruritu, cutis fœditate, victus ratione, methodo curativa, &c. deducimus causam primo primam, & immediatam scabiei esse quid acre, muriaticum, viscido, aut tenui inhærens succo; ergo & morbi à malè curata scabie emergentes, probabile est, ut eidem causæ suam debeant originem. Plures hujusmodi apud Scriptores Medicos morborum adinvicem transmutationes observantur, ad quos remittimus Lectorem.

X.

Septimò ex læsione partium, & operationum principalium certiores fiemus de causa morborum proxima, vel antecedenti. Palpitatio cordis ab impedimento aliquo circa cor ferè semper provenit; Sectis enim cadaveribus palpitatione cordis in Xenodochio extinctorum pluries observavimus in ejus ventriculis, vel locis adjacentibus polypos, anevrismata, ossificationes, grumos sanguinis ingentes, tartarizationes, vermes, & consimilia impedimenta; inter quæ elapso quinquennio observavimus in cadavere sexagenarii palpitatione cordis Patavii extincti anevrisma ingentis magnitudinis in aorta ascendenti, dum proximè à corde exoritur, & in cavitate anevrismatis polypum magnitudinis ovi anserini. Neque in palpitatione cordis dumtaxat, verùm etiam in aliis pulmonum, & cordis affectibus præfata impedimenta deteximus, asthmate scilicet, pulsus intermissione, & consimilibus. Obiter hic notamus, ex repetita cadaverum sectiones nos didicisse, antedictos cordis affectus si ab organica causa, utpotè polypo, anevrismate, &c. dependeant, non per intervalla, sed continuò ægrotum molestare facies pallido, aut alio colore morboso suffusa erit; gravibusque aliis symptomatis hydropi affinibus subjicitur Patiens; Si verò fluida materies acrimonia, & irritatione peccans eosdem produxerit; per intervalla tantummodò ægrotantem afficiunt, præsertim dum constitutio temporis austrina dominatur, aut animi pathmata supervenerint; color faciei naturalis est, nec admodum vehementibus, aut continuis mulctantur symptomatis; quo loci igitur prima, & repetita luserunt symptomata, ibi morbum adesse admonemur. Corpus humanum fasciculus est fibrarum variè contextarum, sibi mutuò respondentium, & ab intus se moventes fluido veluti elatere quodam hinc indè flexarum; undè quidem provenit consensus ille unus, conspiratio una, & consentientia omnia Magni *Hippocratis*. Neque in admirabili prorsus hoc partiuntur consensu sustinemus Veterum de vaporibus se elevantibus sententiam à Recentioribus omninò reprobatam, sed omnem in corpore consensum deducimus, vel à vicinitate partium, utpotè inter pleuram,

ram, & diaphragma, vessicam, & intestinum rectum, &c. Vel à communicatione vasorum, qualis est communicatio venarum, arteriarum, nervorum aliorumque vasorum inter se, aut inter partes proximiores, prout inter jecur, & intestina per ductum cholidocum, &c. Vel tandem à similitudine, & continuitate substantiæ, qualis est similitudo, continuitas illa generalis, ac profectò mirabilis inter omnes partes membranosas nostri corporis, cujus ope incredibilia penè, & captum nostrum effugientia in operationibus corporis animati succedunt, adeò ut sæpissimè cedere debeamus naturæ renuenti revelari. Concesso hoc infallibili partium inter se consensu, opinor sanè, quòd indicia, quæ à partibus paulò remotioribus petuntur, in investiganda morborum causa proxima, menti nostræ illudere non possint sub ficta veri specie; sed quantum patitur nostræ investigationis sedulitas, citiùs aut seriùs, faciliùs vel difficiliùs perveniemus in cognitionem eorum, quæ in remotioribus, & occultis naturæ confiniis peraguntur, præsertim si causa morbosa iis in partibus ludat, quæ publico alicu officio sunt destinatæ, utpotè sunt cor, pulmones, cerebrum cum systemate nervoso, &c. quæ dum afficiuntur, semper eodem symptomatum ordine, & specie procedere solent; Hoc potissimùm contingit in malignis febribus, quorum fomes modò in animalibus, modò in vitalibus, modò aliis in partibus residere solet; ejusque certiores evadent Practicantes per cognitas operationes læsas talibus partibus familiares. Atque hæc dicta sint de investiganda sede causæ proximæ; de natura verò ejusdem investiganda consulantur theses superiores.

XI.

Octavò à symptomatis morbum concomitantibus, vel antecedentibus, eorumque natura, vi, & modo invasionis, necnon remissione, aut exacerbatione ab assumptis remediis, causæ proximæ constitutionem elucidabimus. Apoplexia pituitosa correpti facie pallescunt, gravissimo sopore corripiuntur, pulsus habent exiles, vomitoriis & purgantibus optimè cedunt, à sanguinis missione ingravescunt, &c. deducendum itaque esse, quid viscidum, pauci impetus, & valdè crassum, quod has apoplexia producit; contra in sanguinea, robore suffunditur facies, vasa sanguifera capitis maximè turgent, sopores non sunt vehementes, nec pulsus adeò exiles, & à secta vena in meliùs abeunt à vomitoriis, aliisque impetuosis solent exacerbari; ex hac symptomatum serie credi facilè potest causam illarum pendere ab impedito cursu humoris sanguinei, spirituosi, & consimilis in cerebro, aut vasis à circumjacentibus, impetumque ibidem facientis. In colica biliosa contingit sæpissimè aphonia, & vox rauca, duratque interdum per totum morbi spatium; hæc eadem vox rauca observatur pariter in febribus à bile ortis, quamobrem arguere meritò possumus, raucas hujusmodi voces, & aphonias in acutis, similibusque morbis subindicare nobis causam proximã illorum à bile sivè partibus acribus, volatilibus, sulphureisque pendere. Ista aphonia non rarò esse solet prodromus convulsionũ epilepticarum in colica. Dolores nonnumquam observantur stata periodo adinstar intermittentium invadentes: si hæc succedãt pro certo habeas causam proximam illorum aliundè advenire, nec in affecto loco generari; irritisque quibusvis remediis observavi, quòd si tribus horis ante invasionem doloris lene purgans exhibeatur præsertim si in imo ventre tragœdiam exciret, brevi feliciterque subripietur; imò quicumque alii periodici dolores per repetitas hujusmodi purgationes protinus recedent.

XII.

Abscessus latentes hepatis per intolerabiles cruris, aut suræ dolores, nullis remediis cedentes, manifestantur. Hujus asserti plures Auctores fidem faciunt, sed inter cæteros *Hollerius* his verbis. *Mirum fortè quod nos bis, terve observavimus, dolores cruris, aut suræ intolerabiles, qui neque fotu, neque litu, neq; cataplasmis cesserunt; mortuis verò ægris crura novaculis incidimus, & pus album, pallidum, ac leve erupit spatiis inanibus musculorum diffusum, & majori vena conclusum, atque ut notaretur locus undè pus hujusmodi veniret, aperto ventre vomicosum jecur, & putridum inventum est, & taliter affecti proculdubio moriuntur*, hactenus *Hollerius com.3.ad libr.2.coac.Hipp.fol.*348. Idem pariter observarunt *Jacotius in coac.Hipp. & Bauhinus* in suis observationibus, & tabulis anatomicis. Hactenùs de modo causam morborum proximam investigandi tractavimus; quia quidem in re profectò nobilissima, utilissimaque præcipua dumtaxat capita pro tenui-

nuitate nostra tetigimus; reliqua verò, pro temporis brevitate, aut nostræ in adultiori ætate, aut posterorum sedulitati commisimus, &c.

CAPUT X.

De indicationibus rectè instituendis.

§. I.

DElineata morborum historia per phænomena, & causas suas, proximum est, ut Historicus eadem sedulitate patefaciat medendi methodum, sivè indicationes curativas constantes, & à repetita morborum historia depromptas, & ut candidè fateamur, prima praxeos fundamenta sunt indicationes, quibus detectis, remedia facillimè depromuntur è medicinæ penu; quisquis enim vel rudissimus Pharmacopuli servulus certò scit rhabarbarum purgare, stibium sudores movere, millepedes urinam, &c. Sed quandonam purgandum, quando sudores eliciendi, quibusque cautionibus, hoc altissimæ propemodum indaginis est, & diuturnum rerum usum exposcit, quæ enim profecerunt, ob rectum usum profecerunt, inquit Medicorum Pater *lib. de arte*, Hinc patet, quam leviter se gerant Scriptores, qui libros suos remediorum formulis perpetuò conferciunt; de indicationibus verò ne verbum quidem proferentes, & si quidpiam exponunt, generale illud est, & à molesta speculationum vertigine potius, quam ex ipsa naturæ plenitudine eductum.

II.

Si quid majori correctione indiget in praxi medica, jure meritò sunt indicationes, quæ falsis hodie Hypothesibus innixæ, nil aliud nobis exhibent, quàm inania speculationum argumenta. Galenistæ ab humorum quaternione singulorum morborum causas deducentes, eamdem fabulam in iis curandis semper agunt. Nam ad ægrotantem accersiti primam quæstionem movent de inveniendo inter quatuor illos humore peccante. Post multas quæstiones, argumentationesque eamdem tandem determinant, determinato humore peccante, universa illorum sapientia hisce potissimùm circumscribitur terminis; ut scilicet talis humor præparetur ad exitum, & exindè purgetur, neque hoc semel, aut bis, sed pluries atque pluries in eodem morbo fit, & ita veluti in Orbem singulorum morborum indicationes explentur. Exemplo rem aperiemus. Ex hypothesi apud eos infallibili tertianas à bile oriri, universus indicationum scopus dirigitur in evacuanda per repetita purgantia bile peccante; observavimus tamen nos, quamvis magna bilis copia evacuata fuerit; febrim magis atque magis exacerbari, & ex simplici duplicem, ex duplici chronicam, aut lethalem demum evadere. Undè legenti mihi observationes Galenicorum, duobus abhinc sæculis productas, mirum quantum me commovit prestigiosa illorum socordia, dum viderem tertianas simplices post repetita præparantia, & purgantia annuas evasisse, & tamquam incurabiles à medicis tandem derelictas; idem de quartana aliisque hujusmodi chronicis morbis notavimus. Sed quam infirmo starent talo præfatæ indicationes bilem in tertianis evacuandi, duo potissimùm evincunt, primò nuperrima corticis pervani, aliorumque febrifugorum artificialium detectio, quibus prudenter & tempestivè datis, febres omnes intermittentes à quibuslibet demum causis productæ felicissimè eliminantur; nullis in medium productis quæstionibus præparationis, aut evacuationis humorum. Evincit secundò quotidiana nostrum omnium experientia, per quam observamus febres intermittentes ab exhibitis inter initia purgantibus vel duplicari, vel gravibus exacerbari symptomatis: & ab iisdem demum repetitis in chronicas; & lethales terminare. Ex præfata tertianarum narratione, judicare quisque poterit de reliquorum morborum indicationibus, & præjudiciis gravissimis, à falsa methodo indicationes in morbis hauriendi productis. Hodie nos nullo habito respectu ad commentitias, quatuor humorum in morbis omnibus generandis influentias, quamplures illorum curamus vel levissimis remediis vel abstinentia à remediis.

III.

Recentiores contra ut hosce Galenistarum scopulos effugerent, inciderunt in pejores; siquidem quamvis certò scirent (exemplo Galenistarum admoniti) medicinam ab observatione revulsam poliri fortasse, & in usu effingi, sed nil admodum crescere, nihilominus tamen ut indulgerent genio hujus sæculi à molesta alchali; aut acidi vertigine morborum omnium

cau-

causas petierunt, eodemque vertiginis filo se regentes, ab alchali, aut acido indicationes omnium curativas deduxerunt, atque ignorantes propemodum quodnam acidum, quemcumque morbum producat, & quodnam alchali quemcumque submoveat, sola universalitate contenti sunt. Horum omnium cogitationes quam instabiles sint, quotidiana testatur experientia, cujus ope cognoscimus centena esse, quæ hominem lædunt; singulosque morbos à præternaturali quadam humorum specificatione cuilibet familiari pendere, nec ad angusta quatuor humorum, alchali aut acidi spatia tantas morborum causas redigendas. Nam & amarum, & acre, laxans, aut stringens (si cum methodicis loquamur) sivè coagulans, & dissolvens, austerum, falsum, & hujusmodi centena in jus quoque vocanda sunt. Porrò morborum quamplurium nulla alia causa est, quàm mutatio quædam debitæ, ac naturalis texturæ sivè configurationis partium componentium alicujus humoris, producta vel externa de causa, vel ab interna agitatione partium ejusdem fluidi, aut solidi in se invicem agentium, cujus ratione novum acquirentes motum, figuram, & situm, morborum causa evadunt; Et quæcumque præternaturalem illam texturam, ac tonum humorum mutatum, in pristinum restituere valent, sivè calida sint, sivè frigida, sivè acida, sivè alchalia, vel aliis viribus sibi invicem contrariis prædita, intus, aut extra exhibita pro certo habeto morbos illos feliciter propulsatura. Ideò, sæpissimè miramur in praxi unum eumdemque morbum calidis æquè ac frigidis, & sibi invicem contrariis tolli medicamentis; tolli quoque si methodis pariter contrariis tractetur; aqua spadana, teste *Henrico Heer*, quamvis in promovendis diù suppressis menstruis expertissima sit, eorumdem tamen nimium fluxum quovis alio remedio faciliùs etiam, feliciusque sistit. Idem de aliis remediis asserere possumus. His omnibus experientiæ argumentis admoniti, magis magisque impellimur, ut credamus naturas esse morborum medicatrices, sit sicuti bona alimenta æquam vitæ, interitus materiem præstant, ita & iidem humorum motus, qui morbum intulerunt, iidem inquam post repetitas circulationes, sponsores sanitatis, & authores evadunt, nisi ab inordinata nonnullorum Medicorum methodo ordinatus illorum cursus perturbetur. Monemus obiter quod si quis novum systema fingere vellet, & fingere pariter, quod remedia per novas qualitates à phantasia excogitatas operentur: dico hunc novum Hypothesistam dum praxi medicæ se accingeret, æquè feliciter sanaturum, & æquè infeliciter occisurum ægros ac alii Medici hypothesibus, ut putant, solidioribus innixi, nam medicamenta sanant non hypotheses; sanant autem, ut plurimum nullam evacuationem sensibilem producendo, sed amissum tonum morbosis fluidis, aut solidis restituendo.

IV.

Multi morbi ab exigua causa producuntur, & exindè in apparatum funestum desinentes absque ulla sensibili evacuatione sanantur. Tales sunt morsus viperarum; affectiones violentæ quas motus, aut odor dumtaxat navis, vel auræ marinæ insuetis producit, ut interdum in mortis agonem eosdem conjiciat: Morbi gravissimi supervenientes à solo aspectu rerum exosarum: Morbi ab animi passionibus producti: & hujusmodi innumera, quæ producuntur in humano corpore absque ullo ingressu, vel egressu materiæ visibilis, quæ tamquam causa fovens accusari posset, sed solo externorum corporum impulsu aut vehementi imaginationis affectione. Sicut plures morbi magni à parva causa, quandoque invisibili, & in corpus non introducta, vel non subsistente dependent; ita pariter plures magni morbi momento temporis sanantur, non per evidentem aliquam evacuationem, sed per productam dumtaxat novam mutationem in situ, textura, figura, aliisque qualitatibus humorum morborum producentium; Hujus generis sunt curationes factæ, vel quartanarum, vel aliorum morborum à repentinis terroribus, ab applicatione specificorum remediorum partibus externis, nullamque manifestam evacuationem promoventibus à mutatione aeris ex uno in aliud clima; prout nuperrimè observavimus Romæ in Viro nostro amicissimo. hic dum in aere Neapolitano, aut propinquiorum Regni Regionum vitam degit, statim ischiade, & fluxu hæmorrhoidum corripitur; irritisque quibusvis remediis tunc potissimum, & momento ferè temporis convalescit, cùm Terracinam, Latium, vel Romam ipsam attingit. Chinenses, alii-que

que Indiarum Medici morbos eliminant ustione per moxam, & acus puncturas; imò febres quasdam intermittentes ad miraculum ferè eradicant sola ustione in Talo facta, teste *Vilhelmo Tenrinc. tract. de arthritide*. Hactenùs enarrata exempla abundè nobis indicant, centena esse quæ hominem lædunt, & morbos medis ferè admirandis, vixque à nobis perceptibilibus tum produci, tum sanari. *Natura enim* (ut rectè optimus Senex 6. epidem.) *invenit sibi ipsi vias non excogitatione, & inerudita existens, facit quæ expediunt*; singulorum igitur causas ad quatuor homores, ad alchali, aut acidum coarctare, Medici est parum prudentis, atque de rebus extrema sentientis.

V.

Teste Plinio ignota sunt per quæ vivimus; sed si quid ipse judicare valeo, ignotiora sunt per quæ ægrotamus; nam minimum illud primo primum, & immediatum, quod morbos producit, à nobis profectò est incomprehensibile. Undenam igitur in tanta rerum asperitate hauriendæ sunt indicationes curativæ in morbis? Fateor, in hisce angustiis ad sola sensuum testimonia esse refugiendum, idest postquam diù, & patienter observaverimus, quo pacto natura se gerat in morbi productione, nec non in concoctione, separationeque humoris peccantis, stabiliamus tandem doctrinam eosdem curandi, naturæ vestigiis adamussim respondentem, & præ oculis semper habeamus juvantium, & lædentium observationem; qua quidem in re ratio à Medicis tantoperè ostentata oportet, ut famuletur Empiricæ, sed Empiricæ litteratura expolitæ, per plures observationum processus vexatæ, & mentis luminæ actuatæ; adminicula namque, quæ à theoria sumuntur, inflant primò spem nostram, postea destituunt. Porrò quis est qui non fatebitur, nos post tanta hujus sæculi tum anatomica, tum physiologica inventa, solidiores curandorum morborum indicationes non acquisivisse? Medicosque hodiè gravius inter se dissentire, dum de assignandis morborum causis, & indicationibus curativis interpellantur, quam ante hosce novitatum rumores fieri solebat? Praxis igitur curandorum morborum per praxim ipsam promovenda est, hujus rei testis est nobis diligentissimus post Hipp. Observator *Thomas Sydenhamius*, qui *sect. 1. c. 2.* de occultis febrium causis discurrēs, ait. *Hoc pro comperto habeo ex multiplici accuratissimarum observationum fide prædictas morborum species præsertim continuas ita toto cœlo differre, ut qua methodo currente anno ægrotos liberaveris, eadem ipsa anno jam vertente ipsos forsan è medio tolles*. Et paulò post subjungit. *Proindè nisi ingenti adhibita cautela intentisque omnibus animi nervis, vix ac ne vix quidem possim efficere, ne unus aut alter eorum, qui se primi meæ curæ promiserint de vita periclitetur, donec investigato morbi genio ad eumdem perdomandum recto pede, & intrepidus accedam*, hæc ille. Fac igitur, ut in tanta rerum caligine, & inconstantia, theoria tua te manuducat ad solidè hariendas indicationes: nisi per cynosuram observationum, quæ varios morborum motus, & inclinationes nobis dumtaxat manifestant, genium illorum priùs didiceris, & exindè curativas indicationes deprompseris.

VI.

Non ideò in principiis acutorum à purgantibus, & diaphoreticis abstineo, in intermittentibus quoque à purgantibus in principio me tempero. Non ideò in progressu curationis febrium postposita tanta remediorum pompa, totus sum in observando, an excitata febrilis fermentatio nimium torpeat, & in coagulationes disponatur, vel nimium exardescat, & in dissolutiones viam sternat, quibus de causis coctio, & despumatio materiæ peccantis impediuntur; Et si nimium torpet, eam excito per spirituosa, & volatilia si contrà nimium æstuet per fixantia, & humectantia coerceo, & tamdiu hæc omnia facio, donec jam certior factus sim, sanguinem febrientem tanto motu præditum esse, quantus requiritur ad despumationes, præcipitationesque morbosæ materię suo tempore peragendas per vias naturæ accommodatas, sudorem nempè, urinam, secessum, &c. Non ideò, inquam, hæc & similia in aliis quoque morbis facio, quia ratio, & ex hypothesi deductæ speculationes mihi hoc dictaverint; sed quoniam frequens tum mea, tum celeberrimorum Observatorum experientia me didicit, acutos morbos ab adhibitis in principio purgantibus in pejus ruere, febres intermittentibus statim fieri continuas, & si purgantia repetantur, diuturnas, & lethales; siquidem natura duce nūquam vidimus crises in principiis acutorum salutares fuisse; *Quæ enim judicant*,

ne

ne statim appareant, inquit Optimus Senex, in Coacis. Postremò febrium curationem certiùs non absolvi, quam contitionem sanguinem intra eos limites, ut nenendo sanguinem intra eos limites, ut neque hinc plus æquo gliscat; neque illinc nimium torpeat; quibus de causis coctio, & despumatio morbosæ materiæ impediuntur. Hisce inquam experientiæ momentis instructus, ad tales indicationes in præfatis morbis hauriendas me compuli.

VII.

Ut rem contrahamus, sciendum est indicationes curativas in morbis aliundè certiùs deduci non posse, quam à symptomatis nunc temporis gravioribus, & supra reliqua prædominantibus, quippe quæ morbi genium, & gravitatem prę cęteris apertè nobis ostendunt. Verumtamen cùm in quolibet morbo quatuor sint consideranda, morbus, causa morbi, symptomata, & vires: Medicus profectò ità horum omnium motus, originem, vim, aliasque adinvicem circumstantias callere debet, ut de indicationibus nil audeat decernere, nisi quatuor illis attentè consideratis, & relatis inter se; atque urgentiori primum prospiciat. Fateor denique neminem tam citò, feliciterque indicationes curativas in morbis detecturum fore, quàm qui diuturna edoctus, praxi, genios illorum præcipuos, variosque invadendi, & declinandi modos, iterum atque iterum observaverit; multò magis si antecedenter se exercuerit in lectione librorum præceptis & cautionibus abundantium, quales sunt nuper laudati iisque analogi. Quibus omnibus si accedat fœcunda quædam, & mascula mentis vis, qua morborum motus antecedentes, præsentes, subobscuri, late patentes, se excipientes, aliique mirabili quadam detegantur solertia, de indicationibus profectò solidè judicabit.

VIII.

Regulę mox expositę iis potissimùm conducunt morbis, in quibus mora omnis perniciosa est; in iisque Medici sagacitas longo morborum usu, & virtutibus remediorum tam specificorum, quàm communium abundanter instructa, ineffabili quadam proprietate de rebus pluribus prudenter determinat, atque à minimis quibusque circumstantiis medendi rationes citò desumit, quæ omnia vix intelligi; aut verbis exprimi possunt. In chronicis contra, cùm phænomena sint diuturna, & constantiora, non aliundè certiùs desumi poterunt indicationes, quam à juvantibus, & lædentibus, nec non à sedula, & fideli eorumdem ætiologia, à sectione cadaverum morbis denatorum præ cæteris desumenda. Atque ex antedictis tamquam per corollarium deduci potest ratio, cur sæpissimè videamus Practicos celeberrimos, postquam primò inspexerint ægrotantem, ejusque symptomata, & affectiones sensuum tunc apparentes seriò consideraverint; in cognitionem venire rerum ferè incomprehensibilium diagnosim, prognosim, & curationem morbi spectantium, idque modis quibusdam ità occultis, ut si ab ipsomet Medico rationem inquiras promptæ hujusmodi perspicacitatis, explicare profectò tibi nesciverit mirabilem illam vim solertiæ in inveniendo, & determinando. Quamobrem medendi methodus nil aliud revera esse mihi videtur, quàm judicium practicum, adæquatum, & sagax, idest, talium omnium ferè mirabilium, & occultorum fontes à consummata praxi dumtaxat oriri, qua quidem mille rerum differentiæ momento prorsus explanantur, quamvis signa morbi varia, incerta, & generalia esse soleant, &c.

CAPUT XI.

De Remediis specificis, eorumque Historia.

§. I.

CUm tantum intercedat affinitatis remedia inter, & indicationes, decuratione morborum numquam benè sperandum, nisi hæc duo arctiori, quàm hactenus fœdere processerint. Cæterum licèt indicatio absque remediis, & remedia sine indicatione, mutilum quid sint; nihilominùs tamen, ut fatear, quæ sentio: *sola remedia sanant*; (quæ quidem licèt aliquando nobis videantur sine indicatione exhibita fuisse, eventus tamen de indicatione vera nos abundanter admonet.) Hujus asserti fidem primò faciunt Empirici, qui methodo, indicationesque Rationalium spernentes, usu dumtaxat remediorum, ut ajunt, specificorum, quamplures ægrotantium pristinæ sanitati feliciter restituunt. Secundò, remedia à gnaris æquè ac ignaris Medicis, cum indicatione vera, vel eadem sæpissimè falsa exhibita, faustos eventus æquè omnia producunt; Contrà verò si indicationes sine remediis fuerint, fragilitatem mortalitatis, ne mi-

minimum quidem levare poterunt: Stet igitur quod diximus, Sola remedia sanant? Doctores Medici? inter desiderata artis nostræ reponenda demum erit historia remediorum, quæ non amæna quædam, & libera ingenii peregrinatio, sed durus labor, & longo itinere consumptus patefecerit; Sintque cõstantia, methodo præscribendi munita, & cuilibet morbo specificè, ac fermè infallibiliter respondentia; prout est in Intermittentibus cortex pervanus, in dyssenteria serum lactis; In Lue gallica mercurius, & sarsæ radix. In affectione hysterica sal, aut bezoarticum Jovis. In doloribus post partum tinctura succini cũ aqua cinnamomi extracta, & exigua syr. cinnamomi quantitate temperata. In ictero flavo spir. sal. armoniaci acidus, & sic deinceps de reliquis singulorum morborum ferè specificis remediis, quibus amara mors longiùs, quam fieri possit, destineatur. Quorum sanè specificorum remediorum, si morbi singuli unum dumtaxat haberent, apertè constaret non fortuna medici, sed remedio, & judicio curari, ut optimè espressit divinus Senex his verbis.

Medicina itaque mihi jam tota inventa esse videtur, quæ se habet, & quæ docet singulas, & consuetudines; & occasiones. Qui enim sic Medicinam novit, minimè fortunam respicit, aut expectat; sed & citra fortunam, & cum fortuna rectè faciet. Constans enim, ac firma est tota Medicina, & doctrinæ optimæ in ipsa compositæ minimè fortuna egere videntur. Nam fortuna sui juris est, & nullius subest imperio, neque optantis est ad ipsam pervenire. Scientia verò imperata facere cogitur, & facilè est ipsam feliciter assequi, si quis sciens uti velit. Deindè verò quid opus est Medicinæ fortuna? Si enim Morborum remedia clara sunt, & manifesta, sicuti arbitror, non expectant sanè fortunam ad Morbos sanandos, siquidem sunt Medicamenta; si verò cum fortuna exhibere ea prodest, non magis medicamenta, quàm ea, quæ non sunt medicamenta unà cum fortuna adhibita Morbos sanabunt. Hipp. de loc. in hom. n. 58. &c.

II.

Historicus itaque iisdem gradibus, quibus morborum, causarum, symptomatum, indicationumque historiam illustravit, iisdem inquam, & illam remediorum absolvere debet modo supradicto; qua quidem in re sensuum oracula, nec non juvantium & lædentium observationes sunt consulendæ, & ab eodem pariter fonte petendæ sunt cautiones, & præcepta quædam stabilia, circa usum, quantitatem, tempus, aliasque adhibendorum remediorum conditiones. Quod lac sit specificum remedium ad sanguinis acrimoniam compescendam, parum luminis afferre poterit praxi meæ in hoc morbo curando, nisi interea Auctores mihi significaverint methodum, cautiones, & præcepta eidem exhibendo præ cæteris opportuna v. g. Lac tutius exhiberi verno, & autumnali tempore, quam æstivo, (in quo ejusdem serum proficuum est) dum lac exhibetur cavendum ab usu vini, & acidorum, & si acidi humores primis viis redundent, itidem cavendum. Si diarrhæa ex ventriculi cruditate vigeat, abstinendum pariter ab illius usu; ægrotis laborantibus nervorum, aut capitis affectibus noxium maximoperè est lac. Ita nuperrimè Vir eruditissimus, ex copioso lactis usu (exulato quolibet alio victus genere per 20. dies circiter) incidit in gravissimam oris torturam, cum tensione dolorifica musculorum colli, & totius penè corporis, adhibitisque à me variis remediis post duorum mensium intervallum convaluit. Lac nervis, & capiti contrariorum est; pectori familiare, infimo demum ventri flatuosum. Ne lac acescat in stomacho saccarum, aut mel eidem misceto; Et quamvis acescat, non perindè tamen illius usum statim reprobare oportet, sed per duos dies testacea exhibenda ad absorbendum acidum, & exindè lac denuò præscribendum; & si denuò acescat, vicissim interponantur testacea, nam hoc pacto minus imposterum acescet, & optatum finem ab illius usu consequeris. Assumpto lacte quiescendum, vel leniter deambulandum; labor nimius tàm mentis, quàm corporis ab illius usu cavendus, uti & somnus; nam his de causis, crudum ad caput perveniens, ad varios morbos illud disponit. Hæc, aliaque monita scienda sunt ante lactis usum, quæquidem innotuerunt Practicantibus, non per ingenii vexationem, sed per diuturnam dumtaxat juvantium; & lædentium observationem. Et qui antedictis cautionibus destitutus, ad usum lactis se accingeret; æquè peccaret, cum iis qui dubium iter in tenebris aggredi tentarent, atque nec lucem accenderent, nec diuturnam lucem expectarent.

III.

Quæcumque de lacte adnotavimus singulis quoque remediis necessaria esse seriò fatemur.

temur. Siquidem innumera illa incommoda, quę ab usu remediorum ęgrotantibus interdum supervenire solent; non à parva qualitate remedii sed aut à falsa indicatione, aut à defectu cautionum, & præceptorum, eidem adhibendo maximè facientium producuntur. Optima igitur remedia optimis cautionibus confirmata, universam curandorum morborum rationem complectuntur; hinc est, ut Viri eruditionis vulgaris, & merè Empirici, remedio aliquo comprobato, aut solida cautione summorum Opinatorum gloriosam ostentationem aliquando deludant. Remedium purgans pluriū morborum domitor est; illius tamen imprudens usus in principiis acutorum, aut repetitus in curatione intermittentium, magno hominū detrimento adhuc apud Medicos viget. Rudis quidam Practicus ad curationem ardentis febris nuper accersitus in ipso morbi principio purgans medicamentū exhibuit; sanæger exindè pejus habuit, postpositaq; sanguinis missione, circa septimum diem denuò purgationem instituit, à qua in deploratum salutis statū redactus Patiens decimoquinto morbi die quatuor libras circiter sanguinis grume facti alvo ejecit, ac demum migravit in hecticam. Si quis assereret sanguinem illū indicia nobis præbere postpositis purgantibus evacuare debuisse in principio per phlebotomias, sagacioribus remitto decernendum Mense Junio anni 1695. Mulier quadam quadragenaria Romę per sesquiannum graviter affecta lenta febri, dum scirro ventriculi, &c. ab usu chalybis à Medico Sene præscripti statim incidit in hydropem, & post elapsum mensem mortua est; Nonnullis ante mortem diebus insigni gulæ strangulatu afficiebatur, adeò ut quasi suffocari sentiret, viamque esculentis præcluderet: Aperto cadavere totam ventriculi molem scirrhosam inveni, schirrhosum pariter, & uterum, & in abdominis cavitate aquę fœtidissimę, & subnigræ non exiguam quantitatem. Longum esset recensere innumera damna, ægrotantibus facta à remediis, dum debita cautione, & præceptis, ab Auctoribus non exponuntur, uti de chalybe in schirris ventriculi) & forsan aliarum quoque partium) & purgantibus in principio ardentium, ex antedictis historiolis innotescit.

IV.

Diximus superiùs, quemlibet morbum à specifica, & sibi soli propria humorum exaltatione, vel ab exaltatione, sivè specificatione morbi principalis, cujus ille est soboles pendere; hasque omnes humorum specificationes, ità naturæ legibus subjacere, ut reliqua corpora sublunaria; sed in quibus potissimùm consistat specificatio illa, seu minima partium morbosarum mixtio, per quā quilibet morbus in speciem sibi debitam exaltatur, id sanè me latet; per successiones tamen ætatum aperietur forsan à solertissimis Practicantibus, si meditationes ad vitā activam revocaverint, nec theoriam tamquā filiolam in deliciis, perpetuò quodam studio exornaverint, praxi omninò neglecta. Scio tamen morbos tum chronicos, tum acutos cum feliciter eliminaturum, qui casu, vel diuturna praxi inciderit inremedium, per quod morbi species jugulari, ac velut in ovo extingui valeat. Neque pro hisce explicandis afferendæ sunt in medium primæ, aut secundæ qualitates, ut nonnulli fecerunt; Nā præterquam quod assentia morbi in talibus qualitatibus non consistit; videmus frequenter morbos quamplures, adhibitis, & calidis, & frigidis, humidis, aliarumque hujusmodi qualitatum remediis, vix submoveri, nisi demum incidamus in remedium, quod veluti specificè morbum extinguat. Exindè est, ut multi morbi calidi vulgò dicti, calidis curentur remediis, frigidi frigidis, & sic deinceps; imò & remediis juxta nostrum cogitandi modum, naturæ humanæ prorsus contrariis; undè videmus passim ægrotos fuisse sanatos post commissos gravissimos errores, vel in potu, vel in cibis, vel in remediis demum ipsorum naturæ maximè contrariis. Hæc igitur omnia à præfata humorum specificatione, non verò à qualitatibus per contrarietatē agentibus pendere censemus.

V.

Antedicta specificorum remediorum necessitas ad morbos chronicos potissimùm spectare videtur. Hi enim cùm ab indigestione quadam, crassitieque humorum dependeant, & frequentiùs in solidis, quàm in fluidis vitium lateat; natura profectò diuturnitate mali oppressa ferè, ac destituta coctionem, depurationemque morbosæ materiæ absolvere vix poterit, nisi exhibeatur remedium aliquod morbosam illam speciem promptè extinguens; vel roboretur natura per medicamenta spirituoso restaurantia, & amaricantia; quibus, quasi exhilarata, hostē cervicibus suis diu imminentem tandem excutiat: ideò sæpissimè observavi in praxi, methodum Recentiorum per remedia spirituo-

rituosa, volatilia, & impetū facientia, morbis chronicis summoperè conferre, acutis contrà ingenter obesse. In his enim cum fermentationes sint celeres, & nimis activę, nec solida vitiata sint, natura spontè sua aut per prudenter instituta artis adminicula, morbosæ materiæ coctionem, despumationemque sat citò absolvit, & per debitè procuratas evacuationes morbi speciem extinguit. Si verò acuti morbi ab occultis aeris qualitatibus, vel novis temporum constitutionibus originem suam habeant; remedia novā illam speciē extinguere valentia, non aliundè certius peti possunt, quàm à sedulo, & repetito juvantium, ac lædentium examine: ideò videmus remedia nonnulla certis quibusdam morborū constitutionibus, & Epidemiis prodesse; obesse è contra iisdem Epidemiis, aliis annorum constitutionibus.

VI.

Cum de acutis morbis inciderit sermo, monendum hic obiter, graviter errare illos, qui acutos, & inflammatorios morbos remediorū copia tandiù afficiunt, donec natura quo se vertat nesciа, & hinc indè tum à morbi vehementia, tum à remediorum pondere variè distracta tandē cogatur succumbere. Nec mirum, nam morbi acuti, præsertim febres hujus generis sæpissimè spontè sua sanantur, ut in Pauperibus, & Rusticis observamus. Siquidem ille idem humorum impetus, qui febrim excitavit, ille inquam idem eosdem disponit ad pręcipitationem morbosæ materiæ stato coctionis tempore peragendam, atque hæc præcipitatio, cum sit solius naturæ opus, nullibi sanè tam graves, & innumeros committunt errores Medici, quàm in curatione febrium prædictarum; perturbato enim, distractoque motu illo ordinato naturę, à repetitis toties, vel absque methodo exhibitis medicamētis, nec febris minuitur, nec crisis stato tempore succedit, sed Patiens dubio marte collectatus, vel in perniciem, vel in chronicos morbos delabitur.

VII.

Circa remediorum usum in acutis, & chronicis morbis, variæ præjudiciorum simiolæ Practicantibus observantur; in gratiam præsentis argumenti nonnullas recensebimus. Multi eo potissimùm nomine tantis utuntur remediis, propterea quod (sicuti à plurimis non sine animi mœrore audivi) fieri non potest, ut inter tot adhibita remedia unū demùm non reperiatur, quod morbum valeat retundere. En Medicorum stupiditatem; qua permotus, continеri nequeo quin hic repetam quod Appius Cæcus Populo Romano pacem cum Pirrho meditanti increpavit. *Magna patientia*, inquit, *Patres conscripti, per plures annos cæcitatem meam sustuli; at nunc me surdum quoque optaverim, cum vos tam deformia agitantes consilia persentiam, &c.* Nonnulli speciosas quasdam, sed fallaces in remediorum applicatione graduationes constituunt, alia dicentes magna, alia verò leviat; Et primò à falsò putatis levioribus incipiunt, deindè sensim ad majora, si morbus non cesserit ascendunt. Prescribunt itaque (præsertim in morbis periculi plenis) Primò purgationes, deindè phlebotomias, vel è contrà; enemata iniiciunt, syrupos adhibent, & tamdiù hæc omnia, veluti in Orbem repetunt, donec observaverint, vel non declinare, vel in pejus ruere morbum, & tunc ad remedia, ut ajunt, magna perveniunt, vesicantia nempè copiosa, scarificationes, sinapismos, purgantia fortiora, & hujusmodi quamplura, per quæ si propositum ne quidem assequi possunt, ad expectationem crisis se tandem convertunt; nec interea erubescunt ab ea natura crisim expectare, quam tanta remediorum laniena, & methodo tam contraria vehementer perturbarunt.

VIII.

Formulæ remedia præscribendi mutandæ sunt, pro varietate temperamenti, habitus corporis, ætatis, regionis, causarum antecedentium, &c. medicamenta de obstruentia, quamvis generaliter omnibus obstructionibus conveniant; modus tamen eadem exhibendi varius esse debet, prout diversæ erunt circumstantiæ supradictæ; aliis enim prodesse solet forma sicca, aliis potabili, aromatica, intus, aut extra exhibita, & sic deinceps, &c. Nuperrimè curabam Romæ Virum macilentum post tertianam duplicem lenta febricula, & tumoribus colligi graviter affectum; lingua erat viscida; alvus adstricta, vigiliæ aderant cum urina rubicunda, &c. Ab assumpto pulvere cachectico ex chalybe semel sulphurato, cinammomo, & saccaro simul mixtis, & cum brodio sumptis, pejus habuit, venterque flatibus distendebatur; Quamobrem consideratis, & ad invicem sedulò relatis antedictis symptomatis, de obstruentia ex succis depuratis cichorei, boraginis, & sonci proposui, quibus pluriès repetitis optimè convaluit. E contrà

alium

alium ęgrotantem pariter macilentum, quãvis prædictorum succorum usu à lenta febri liberaverim; observavit tamen, quod per eorumdem continuationem in sudores nocturnos profusissimos incidebat, à quibus demùm evasit succorum usu intermisso.

IX.

Contra mortis Imperium nil valet habitu martio incedere, nec contra morborũ violentiam, terrore disputationum pugnare, *sola remedia sanant*, & ubicumque scientiæ substiterit infirmitas, sola remedia pondus, & majestatem ejusdem restituent. Nil magis igitur interesse saluti hominũ puto, quã ut per manus Medicorum nova in dies detegantur remediorum genera, vel jam detecta solidis observationum præceptis efficaciùs muniantur. Phthisis ab ulcere pulmonum, vulgò pro incurabili derelinquitur, eo quia, ut ajunt, tale ulcus internum est, & occultum, nec ut alia externa ulcera mundificari & à pure abstergi potest; sed quare non id agunt Medici ut investigent ulceris situm, eoque detecto sectionem inter costas instituant ut medicamenta introduci possint, rationem sanè non agnosco. Elapso septennio cum essem Patavii, Vir quidam accepit vulnus in dextra thoracis parte ad pulmonẽ usque penetrans, quod vulneris genus quãvis lethale sit, Chirurgus tamẽ solertissimus sectionẽ inter costas fecit per longitudinem ferè sex digitorum, ut situm vulnerati pulmonis detegeret; eo igitur detecto per vulneraria stringationibus, & turundulis introducta, elapsis duobus mensibus perfectè cicatrizavit. Eamdem propemodum sedulitatem tentare deberent Practicantes in curando pulmonum Phthisicorum ulcere ne tanto artis dedecore, cathalogus morborum incurabilium quotidiè in immensũ augescat. Doctores Medici? mentis vires assiduis cogitationibus, & usu acuuntur; socordia, verò & desperatione franguntur.

X.

Si alicubi, certè in Medicina, multa scire oportet, & pauca agere: præsertim dum ad curationem morborum vel nimis acutorũ, vel complicatorum descendimus; Delendumque est præjudicium nonnullorum ægrorum, putantium morbos felicius non sanari, quam per grandia, & copiosa remedia: dum verò facilia, vel minoris impensæ præscripta vident, vel dubia mente sumunt, vel despiciunt. Ignarum vulgus; Quanti hominum diuturna morborum tyrannide, & frustraneo remediorum eventu delassati; cum naturæ demum se commiserunt, & anheli pectoris pallorem, & longo squallore concretam faciem brevi recessisse observarunt? Quanti negligentiæ bono, vel indulgentiæ temeritate sanarunt, quos docta manus forsan enecuisset? Porrò primi Orbis Incolæ, qui Artis nostræ Antistites nec consuluere, nec coluere, quam salubrem duxerint vitã, testantur historiæ. Parcat igitur ignarũ vulgus, parcant & Medici tantis remediorum formulis; nam sæpissimè quies lecti & quies à negotiis, ipsaque demùm à remediis abstinentia morbum jugulat, quem usus illorum frustraneus magis exacerbaret.

XI.

Restaret demùm Historico investigandum, quomodò in nobis agant remedia, sed quoniam res hæc altissimæ indaginis est, & à sensibus remotissima; non unius hominis dumtaxat, sed alicujus generalis Medicorũ cætus negotium esset; Siquidem, ad illustrãdum præsens argumentum multa petenda forent à Chymicis, Mechanicis, Anatomicis, Philosophiæ demùm naturalis, Experimentalisque principiis, &c. Non diffiteor tamen post repetitas Medicorum cogitationes, & usum; nonnullorum remediorum effectus clariùs nobis hodie, quàm antea Veteribus constare; hoc igitur de singulis exoptamus. Cæterum cum tanta sit hujus negotii difficultas, fatendum naturam taliter se gerere cum remediis, qualiter in foveam, delapsus cum ligno à sociis porrecto; Ut egrediatur è fovea, lignum variè dirigit, modò scilicet ad dexteram, modò ad sinistrã modò pedibus substernendo, modò parieti figendo, modò manibus fortiter arctando, his demum, aliisque situationibus disponit, donec foris regrediatur. Remedium à nobis exhibitum, taliter interdũ actuat, natura, ut eo quandoque utatur in excitandis fermentationibus penè consopitis, in secernendis noxiis humoribus, in deprimendis volatilibus, in reserandis tenacibus, & sic pro variis explendis indicationibus; remedium illud arte quadam sibi soli conscia disponit, &c.

CAPUT XII,

Centaurus. Sive de Paradoxis Recentium Medicorum in derisione Crisium, Dierum Criticorum, &c.

§. I.

Inter reliquos abusus, qui paucis ab hinc annis creverunt; est derisio crisium, dierum

rum criticorum, motuum morborum, per dies pares, aut impares, aliarumque hujus generis observationum, quas prisca Medicorum gens, magno ægrorum commodo instituerat. Hanc Veterum sedulitatem, duabus potissimùm de causis deridet gens nova. Primò ob præconceptam falsam opinionem ex libris; qui tanta copia contra Veterum sapientiam hodiè prodierunt; iis imbuta Lectorum mens fieri vix potest, quin antiqua dogmata, vel falsa putet, vel genio ad Sæculi gustum accommodato turpissima derisione lacessat, & sub ficta veri specie, à verò quàm longissimè aberret. Secundò methodus curandarum febrium iisdem familiaris, cum speculativa sit, fallax, & pro varietate tum Hypothesum, tum Medicorum semper varia necesse quoque erit, ut motus naturæ in producenda crisi, vel impediantur, vel perturbentur; quibus de causis, criticis naturę motibus ex voto non succedentibus, scientiam illorum tamquam inanem derident. Sed veniamus ad rem, atque ex defensione veritatis à falsitate, scientiam hanc tamquam præcipuum curandarum febrium fundamentum pristino splendori restituamus. Concedunt itaque illi ipsi derisores, sanguinem esse de genere liquorum fermentantium, & dum febricitat, vel aliter ægrotat iisdemmet legibus cruditatis, ebullitionis, & depurationis subiici, quibus cęteri liquores fermentiscibiles. In his liquoribus naturæ lege cautum est, ut quisque fermentationis, & depurationis suæ motus determinatis diebus absolvat, à qua quidem lege ne minimum eos recedere quotidie observamus. Diversum enim est tempus, quod insumit mustum in depuratione perficienda, ab eo quod cerevisia, pomaceum, aliique liquores arte, vel natura producti. Idem de fructibus observamus, quorum singuli determinato dierum spatio ad maturationem perveniunt, & qualecumque demum adhibueris artificium, ut ante statutum à natura tempus, vel fructus, vel liquores alii fermentiscibiles maturationem absolvant, frustraneum propemodum erit, & vanum, siquidem ad corruptionem potiùs, quàm ad maturationem violentia illa dispones.

II.

Si per eos sanguis febricitans in pluribus circumstantiis congruit, cum reliquis fermentantibus liquoribus, cur etiam congruere non debeat in exercenda depuratione, coctioneque peccantis materiæ determinato dierum, aut mensium intervallo, rationem sanè non video, præsertim cum *Hippoc.* & experientia testibus certum sit, tertianas simplices septenis circuitibus spontè sua recedere, Ephemeram 24. horis, Synocham quatuor diebus; accessiones febrium particulares statis horis, & sic deinceps de reliquis morbis, &c. Et adeò constans est naturæ ordo in perficiendis stato tempore humorum peccantium coctionibus, depurationibusque; ut nonnullæ febres, quantacumque contra eas adhibueris remedia, prorsus cedere nolint, nisi peractum sit præfixum illud à natura tempus, pro absolvenda despumatione; imò ab adhibitis purgantibus, febrifugis, aliisque medicamentis intempestivè, & imprudenter, non solùm exacerbantur, vel duplicantur, sed ad mortem quoque viam sternunt, ob maximam in humoribus excitatam confusionem, regularibus naturæ motionibus penè contrariam, sicuti in acutis, & intermittentibus febribus pluries observavimus.

III.

Hæc sanguinis febrientis stato tempore repurgatio, crisis vocatur, solemnis nempè naturæ machina, qua post emensos cruditatis, & ebullitionis terminos peccans materies veluti per institutam despumationem foris eliminatur. In Rusticis, & qui Medicorum opere non utuntur, jucundo sanè documento hujusmodi crises, sivè despumationes peccantis materiæ per sudores, alvi fluxus, urinam, aliasque naturæ vias perfici, & motu prorsus ordinato finiri videmus. Quorum omnium non ignarus *Hippoc.* & Conterranei Græci, adeò religiosè præfatos naturæ despumantis motus prosequebantur, ut in curandis febribus pauca admodū remediorum genera præscriberent, ne per illa inopportunè forsan data, moderamen interni Rectoris conturbarent. *Hippoc.* ipse in febrium præcipuè acutarum curatione paucissimis utebatur medicamentis, & si excipias lene vomitorium, clysteres, aut simile remedium, quod circa initia adhibere cogebatur, in progressu morbi sola ptisana ad morbi genium variè temperata contentus & naturæ reliqua committens; assidens illius spectator crisim expectabat, ut constat ex illius lib. de dieta acutorum, &c.

IV.

Quamobrem mirari desinant Practicantes, si hodie nec frequenter, nec perfectè succedant crises, uti olim in Græcia; siquidem

dem illi græcarum leguum vel ignari, vel obtrectatores, à principio morbi, ad declinationem usque purgantibus, diaphoreticis, phlebotomiis, spirituosis, aliisque imprudenter, & intempestivè exhibitis medicamentis, ferè conficiunt ægrotantem; ideò impossibile est, ut humores per tam diversas remediorum seditiones distracti ad criticæ despumationis negotium stato tempore disponantur; sed assiduis confusionibus agitati, loco criseos perfectæ in metastases præternaturales desinant; atque hac de causa, nec criseos, nec dierum criticorum nec aliorum demum naturæ motuum regulas ab Antiquis traditas in febribus observabimus. Sed ajunt necessarium esse evacuantia medicamenta in principio præscribere, ut subducta portione materiæ peccantis minuatur morbus, & natura melius incumbat coctioni reliquæ. Hoc tamen contra experientiam est, siquidem evacuationes, quæ per initia, & crudo jam existente morbo succedunt frequenter suspectæ sunt, & periculosæ; suntque, ut ait *Hippoc. judicatoria non decernentia*, nam nec morbi, nec symptomatum levamen exindè supervenit, sed major exacerbatio; per irritationem namque fiunt, non per debitam naturæ separationem, idque potissimùm cum eradicantia sunt pharmaca. Si igitur natura numquam movet in principio morborum materiem crudam tunc, & cum bonis succis confusam, multò minus ars ejusdem interpres & ministra hoc tentare debebit. Quique Medici vel ignorantia, vel odio sectæ contrariæ id tentabunt, quo fortiora, vel purganiia, vel diaphoretica, vel alia hujusmodi medicamenta exhibuerint, eò majorem inducent in humoribus confusionem, cujus de causa, minima profectò à præfatis medicamentis succedet evacuatio, vel si magna, in perniciem erit, symptomata augebuntur, & morbus, vel in longitudinem, vel in interitum desinet. Contra ab iisdem medicamentis, vel minima quantitate datis circa finem coctionis, non solum maxima succedit evacuatio, sed ea cum levamine symptomatum, & Patientis. Veruntamen ne omnia uno calceo metiamur, fatemur revera dari nonnullas febres, in quibus nulla expectata coctione peccans materies statim eliminanda sit per sudores, aliasque vias naturæ magis accommodatas, tum quia malignitate peccat, & sanguinem ad fatalem coagulationem disponit, undè ex diuturniori ejusdem in humoribus mora mors acceleratur, tum quia ab alimentis pravæ qualitatis, aliisque hujusmodi causis producta forsan fuerit, inter quas numerari possunt Epidemiæ contagiosæ, & malignæ, in quibus omnibus cunctatio perniciosa est, solent enim celeriter ægrotantem jugulare &c. Dicunt nonnulli necesse esse purgantia in principio exhibere, ut educantur cruditates è primis viis ibidem à cibis nimia copia ingestis cumulatæ, & insignem morbo fomitem subministrantes. Sciant hi tamen cruditates primarum viarum spontè sua digeri, vel potiùs per medicamenta stomachica, & fermentorum digestivam vim acuentia, & roborantia, non verò per imprudentem catharcticorum usum, quibus in massrm sanguinis magisque insinuantur, morbumque aut augent, aut fovent; undè ne quidem in hoc casu purgantia juvant in principio.

V.

Quamvis ordo naturæ in absolvendis rerum effectibus constans sit, & perpetuus, quandoq; tamen ab occursu contrariorum, adeò interverti solet, ut constantiam illam semper eamdem non servet, sed variam pro varietate occursuum. Veritatem hanc in crisium negotio præ cæteris observavi; siquidem cum elapsis annis per varias Italiæ, & Dalmatarum Urbes peregrinatus essem, & verioremque hac de re observationem instituerem, didici tandem, quòd crises licèt sint constantes naturæ motus, variare tamen soleant, prout variæ sunt medendi methodi, varia anni tempora, regiones, vitæ genus, temperies ægrorum, & ætates, &c. Brumali tempore succi vitales humani corporis tum ob frigiditatem ambientis, tum etiam ob usum ciborum crassioris substantiæ, lentescunt aliquantulum, & ad motum celeriorem inceptiores evadunt, cumulatis interim in massa sanguinis ob impeditam magis transpirationsm copiosis impuritatibus. In tali sanguinis statu, & tali pariter anni constitutione, accensæ febres longum temporis intervallum consumunt, in absolvenda perfectæ criseos despumatione, imò ob antedictam partium crassarum, etherogenearumque copiam insigni confusione afficiuntur humores, & hac de causa ad despumationes naturæ regulares difficulter perveniunt; tunc temporis quoque febres non ita acutæ sunt, nec ad celerem deputationem faciles, uti solent esse æstate. Eadem pariter de causa in frigidis

gidis paludosis, & Septentrionalibus Regionibus raro crises perfectæ observantur, ut Germani, aliarumque frigidarum Regionum Medici abundè testantur. His igitur in casibus indulgendum aliquantisper medicamentis paulò calidioribus, digestivis, & roborantibus, quibus natura veluti exhilarata, tantum in humoribus excitet motum, quantus requiritur ad depurationem stato tempore, & perfectè absolvendam. Appetente autem Verno, & Æstivo tempore in Rusticis, & pauperculis, Medicorum ope rarò utentibus post institutam (si oportebat) phlæbotomiam, tenuem victum, & diluentia prudenter, & juxta acutiei morbi indigentiam præscripta, paucis interjectis diebus per salutarem sudoris, urinæ, aut alvi crisim febres illorum acutas, inflammatoriasque solutas vidimus. Verè namque atq; æstate, cum ab aucto aeris elatere, auctaq; exindè insensibili transpiratione, humores fiant agiliores purioresq; scoriæ morbosæ iisdem confusè, ac velut incoctæ celerius quoq; extricantur coquuntur, & per subsequenter crises foris eliminantur. Hoc idem de calidis Regionibus respectu frigidarum, de temperamento calido, & juvenili ætate, respectu humidi, ætatisque senilis, & sic deinceps sentiendum erit.

VI.

Antedictis pariter de causis, in Græcia, & Asia crises olim feliciter procedebant, aer enim talibus Regionibus circumfusus, & orientali plagæ proximus cum ingenti præditus sit puritate, tenuitateque, non solùm vina, & reliqui telluris fructus, perfectam maturationem citò, & feliciter attingunt; verùm etiam ipsa sanguinis massa crassioribus, & impuris aeris particulis non fœdata, sed summa gaudens agilitate, puritateque à morbosis particulis, quibus febriliter effervescit, per institutas naturæ crises celerius liberatur, quàm non fit in aere crassiori, paludoso, & frigido. Igitur quo Regio erit calidior, anni tempus pariter calidum, & aer circumfusus tenuior, ac purior, eo citius perfectiusque absolventur crises in morbis acutis. Hæc tamen omnia ad criseos felicitatem frustranea erunt, nisi ea adhibeatur medendi methodus, qua cum Græcis suis usus fuit *Hippocrates* Medicorum Romulus; hic diuturnæ edoctus praxi, naturas esse morborum, præsertim acutorum medicatrices, in illorum curatione post præscripta paucissima in principio morbi medicamenta; dum res ad statum tendebat, à remediis prorsus abstinebat (dummodò tamen morbi genius & malignitas id permitterent) & omnia naturæ committens, securus crisim expectabat. Hodierni verò Practicantes talium præceptorum, aut obiti, aut contemptores, toto febrilis accensionis tempore, non solùm assiduis remediorum formulis penè conficiunt ægrotantem, sed morbum natura sua benignum in classem chronicorum aut lethalium redigunt.

VII.

Illæsa, uti opinior verecundia fateri possum, me inflammatorias febres præsertim variolosas, post sectam venam (si tamen nimius febris ardor, impetus humorum ad caput, aut alia viscera, & aliæ causę hisce analogæ eamdem exposcerent) tenuem victum præscriptum, & diluentia prudenter ac tempestivè ordinata sæpies fælicissimè curasse, neque quisquam variolis laborans de vita periclitatus est, dummodò eumdem præfata methodo tractaverim. Eamdem quoque methodum in reliquis continuis acutisque adhibeo, talia enim, tantaque inter initia præscribo remedia, qualia quantaque sufficiunt ut sanguis febricitans intra debitos fermentationis limites coerceatur, dum verò morbos ad statum vergit, tunc sedulus spectator naturæ reliqua committo; & ab illius oraculo pendeo, qua progrediundum via mihi sit, in eliminando peccante humore cocto jam, & despumato, vixque fateri possum, quam jucunda delectatione per hanc methodum observaverim febriles accessiones leniter, & amicè sese excipere, tempora sua juxta præscriptos naturæ ordines percurrere; ebullitionem febrilem naturali ordine semper procedere nec furentibus symptomatis, aut intempestivis exacerbationibus remediorum perturbari; crises denique, sivè despumationes singularum accessionum, necnon despumationes generales circa finem morbi adamussim absolvi. Contrà verò dum continuo remediorum usu naturæ opos perturbabatur, omnia in deterius ire conspiciebam.

Finis Libri Secundi.

GEORGII BAGLIVI

Medic. Theoric. in Romano Archilyc. Prof. Soc. Reg. Londr. Acad. Imp. Leop. &c. Socii.

SPECIMEN

QUATUOR LIBRORUM

DE FIBRA MOTRICE, ET MORBOSA.

In quibus de Solidorum structura, vi, elatere, æquilibrio usu potestate, & morbis disseretur; Nec non de duræ Matris constructione, alatere, æquilibrio, & in singula quæque solida oscillatione systaltica.

Et obiter de Experimentis, ac morbis Salivæ, Bilis, & Sanguinis. De statice aeris, & liquidorum per observationes barometricas ad usnm Respirationis explicata. De circulatione Sanguinis in Testudine, ejusdemque cordis anatome.

CLEMENTI XI. PONTIFICI MAXIMO.

GEORGIUS BAGLIVUS.

IVINO sanè consilio, **CLEMENS XI.** *Pontifex Maxime, contigit, ut bonæ artes, atque doctrinæ, quæ vel à summis ingeniis vix comprehenduntur singulæ, Menti tuæ sese universæ prębuerint. Etenim quia ætate nostra Litteræ publicæ jam cultura ità deficiebant, ut paulatim exarescerent, atque languerent: Summus fuit inter Mortales humanarum, atque divinarum rerum moderator, & arbiter ex omnibus Doctrinarum studiis excitandus, qui cùm suprema Sacrorum potestate curam etiam susciperet studiorum; ut secundùm res divinas mirabili providentia tua septas, atque munitas, etiam scientias, quæ ad divinitatem proximè accedunt veluti è solo erigeres, ac sinu complexuque tuo foveres: Cujus excelsi operis initium Sanctitati Tuæ fuit instituta dudum instauratio Romani Archigymnasii, quo assidua, & quotidiana docendi opera, quam Juris interpretibus fel. rec. Innocen.* **XII.** *Injunxerat, etiam rei Medicæ Professoribus imperata, revocare conaris veterem splendorem illum, atque Studiosorum frequentiam, qua simal cum Urbis gloria, universum etiam Italicum nomen apud transalpinos homines miris laudibus attollebatur. Quod*

ſanè tum etiam in ſapientiſſimum cum in Reipublicæ, tum etiam in Eccleſiæ Univerſæ utilitatem auguror eſſe ceſſurum. Etenim undè litteræ, indè etiam ſimul affectiones, & mores arripiuntur. Quamobrem Exteri ad hanc Urbem doctrinarum cauſa confluentes, ex ipſomet Fonte Religionis unà cùm doctrinis pietatem etiam haurient, virtuteſque Romanas; quas domum afferentes Eccleſiæ Catholicæ ditionem, & Sedis Apoſtolicæ gloriam ſcriptis, exempliſque ſuis in ævum amplificabunt. Cui ſanè operi à te feliciter inchoato, Nos etiam, qui in eodem Archigymnaſio Pontificia beneficentia fruimur, decet omne noſtrum navare ſtudium, ac non ſolùm præfinitum, atque ſolemnem laborum curſum ſtrenuè obire, ſed etiam tempus vocationis ità traducere; ne noſtrum ſit otium prorsùs ignobile. Quo nomine hanc de Fibra Motrice, nec non de Solidorum Morbis, Vi, Elatere, Æquilibrio, & Reſiſtentia diſſertatiunculam à meis feriarum lucubrationibus nuper ſelectam, in lucem iterum tradere, & Sanctitati Tuæ ſacrare decrevi; non ut dignum tanta majeſtate donarium, ſed ut argumentum ſit Exteris ingentis beneficientiæ tuæ, quæ etiam in meum ſterile ingenium depluens, fætum excitavit artis Medicæ ſtudioſis, neque ut ſpero injucundum, nec prorsùs fortaſſe inutile futurum.

*Et ſanè ſi Exteræ, atque Eterodoxæ gentes ità virtutibus tuis incredibili ubique Terrarum fama diffuſis capiuntur, ut Norimbergæ vix dùm nuntiato mirabili proximorum Comitiorum exitu, Magiſtratus permiſſu nummus * in Sanctitatis Tuæ cultum fuerit excuſus; quid Nos facere oportet præſenti Virtutum tuarum imagine, ac voce, ad æternam felicitatem directos, ac beneficentia tua enutritos: Meque inter alios ab ea nuper ex minori ad ampliorem docendi gradum, nempè ad Scholam Theoricæ Medicinæ translatum? Quo circa ſi umquam antea, nunc maximè animus meus ad majora ſtudia capeſſenda pregeſtit, pudetque ſine aliqua ſpe victoriæ, obſequio, & cultu erga te certare cum Exteris; Nec me tenuitatis meæ cognitio deterret: tantam enim ſpem in benignitate tua locavi, ut quam mihi gratiam à Te labores mei promereri nequeunt, eam ardore voluntatis, atque animi contentione confidam initurum. Qua ſpe cum hoc munuſculo me ad Sanctitatis Tuæ pedes advolvo, eoſque humillimè, ac venerabundus exoſculor.*

Romæ pridie Nonas Novembris MDCCI.

* Hoc numiſma Norimbergæ, cuſum, ante omnes vidit Auctor Romæ apud nobilem, & eruditum Virum Marc. Ant. Sabbatinum, & apud ſolertiſſimum Dom. Ficoronis.

BIBLIO-

BIBLIOPOLA ROMANUS.

LECTORI.

PRodiere nonnulla ex hisce Opusculis Perusię elapso anno Jubilæi 1700 in formam epistolæ in 4. quam Amici suasione Auctor noster conscripserat. Et cum per paucorum haberentur manus, & desiderarentur à plurimis: tum ea, tum quæ de novo nunc addidit Author in unum cogere libellum, Typisque elegantibus dare, commoditati tuæ satisfacturus, volui. Specimen hic habes de Anatome, natura, usu, effectibus, & morbis solidorum, rem profectò incultam hactenùs, nec ad usum redactam. Et cùm hæc solidorum Theorica ab experimentis, & naturæ observationibus petita sit; commodè inservire poterit pro Theorica Praxi ejusdem Authoris, Bibliopolio meo, meisque impensis anno 1696. Mense Novembris primum emissa. His fruere, & Vale. E Bibliopolio in Foro Pasquini.

SERIES
Librorum, & Capitum.

Præfatio in Specimen quatuor Librorum de Fibra motrice, & morbosa.
Animadversiones in Practicem novam.
Animadvervisiones in Theoricem veterem.
Specimen Libri primi de Fibra motrice.
Caput I. De Fibrarum origine, & divisione.
Caput II. De variis modis fibrarum structuram investigandi.
Caput III. De partibus, quæ fiunt ex fibra carnea, & iis, quæ fiunt ex membranea.
Caput IV. De origine motus solidorum.
Caput V. De comparatione motus cordis, & duræ matris ubi de duræ matris structura, elatere, resistentia, impulsu, & potestate in solida, & fluida corporis animati. Item de membranarum motu systaltico, & reflexivo.
Caput VI. de æquilibrio solidorum cum solidis, solidorum cum liquidis, & liquidorum inter se, hujusque æquilibrii vi potestate, usu, & cognitione Medicis summoperè necessaria, ad benè medendum.
Caput VII. De variis Fibrarum effectibus, & primo de magna vi, elatere, & resistentiæ solidorum.
Caput VIII. de motu systaltico, sivè de oscillatione, & vi contractili solidorum.
Caput IX. De mira propagatione oscillationis fibrarum, ejusdemque inter ipsas continua permutatione ad remotas quasque partes.
Caput X. De consensu solidorum jure originis, vicinitatis, usus, & communicationis officii.
Caput XI. De irritatione solidorum; sivè de stimulis, & variis stimulorum effectibus.
Caput XII. De laxatione solidorum, & variis ejusdem effectibus.
Specimen *trium reliquorum Librorum, De Fibra motrice, & morbosa.*
Caput 1. De morborum successionibus.
Caput 2. De Præsagiorum originibus, usu, methodo, & certitudine.
Caput 3. De Constitutionibus annorum, & temporum, aerisque influxibus investigandis, ac perdiscendis, ad morbos dignoscendos, curandos.
Caput 4. De morbis incurabilibus ex ignorantia Medicorum, & ex impossibilitate naturæ.
Caput 5. De morborum occasionibus,
Caput 6. De vita salubri ad centum, & plures annos producenda.
Caput 7. De apparatu, & dispositione humorum ad morbos suscipiendos, sivè parvis magnorum morborum initiis.
Caput 8. De patientia ægroti, & medici ad benè curandum summoperi necessaria.
Caput 9. De ciborum delectu, sivè de methodo curandi morbos quamplures per opportunum ciborum genus, sine ope remediorum.
Caput 10. De morbis venereorum.
Caput 11. De occultis, & lethalibus viscerum varicibus, aneurismatibus, & hydatibus.
Caput 12. De mutando aere in longis, & difficilibus morbis.
Caput 13. De febribus messentericis, opus novum non à lectione librorum, sed ab observatione naturæ petitum.
Caput 14. De methodo curandi morbos quamplures musica, saltatione, equitatione, navigatione, venatione, rusticatione, debitoque sex rerum nonnaturalium usu, sine inutili remediorum acervo. Vbi de dieta Pythagoreorum.
Caput 15. De anatome, natura, & usu pinguedinis, morbis ab eadem pendentibus.
Caput 16. De natura, & usu salivæ, ejusdemque morbis.
Caput 17. De usu, & abusu viluentium, & oleosorum, qui nunc apud Nostrates maximè vigent.

SERIES
Dissertationum.

Dissert. I. DE anatome fibrarum, de motu musculorum, ac de morbis solidorum, &c.
Dissert. II. De experimentis circa salivam, &c.
Dissert. III. De experimentis circa bilem, &c.
Dissert. IV. De experimentis circa sanguinem, nec non Canones de medicina solidorum &c.
Dissert. V. De morborum, & naturæ Analogismo, de vegatatione lapidum, & de terremotu romano anno 1703. ac Dissertatio varii argumenti, &c.
Dissert. VI. De anatome morsu, & affectibus Tarantulæ.
Dissert. VII. De usu, & abusu vessicantium.
Dissert. VIII. De observationibus anatomicis &c.
Epistolæ Varii argumenti ad Praxim spectantes, &c.
Santorini opuscula quatuor ad præsentem materiam spectantia I. De structura ac motu fibre. II. De nutritione animali. III. de hæmorrhoidibus. IV. De catemeniis.

Sacra Sacris hominibus communicanda; profanis verò nefas, priùs quàm scientiæ mysteriis initiati sint.
Hippocratis Lex num. 3.

Bonus Magister experientia est: Opus est verò, & ipsum periculum facere; imperitia namque timoris causa est.
Aretæus Cappadox lib. 2. c. 2. de morb. acut.

PRÆFATIO
IN SPECIMEN
QUATUOR LIBRORUM
DE FIBRA MOTRICE, ET MORBOSA.

ACERRIMUM judicium Fons, & caput est benè medendi, atque ex multis, quæ ad optimum constituendum Medicum requiruntur, summum est prudens animi sensus; quę veluti quædam est brevis, & compendiaria via, qua discimus, & rectè, atque acriter de medicina judicare, atque in morbis gravibus, & implicitis pauca quidem, sed tempestiva remedia adhibere. Id sanè non modò diuturnis studiis, sed etiam præcipua quadam ingenii dote divino beneficio accepta comparatur. Quare nihil Medico est bona mente optabilius, cum qua verum à falso distinguere noscat; sine qua aut omninò deflectet à signo, aut illud nonnisi serò, per labores, & studio attinget. Quamobrem non sine admiratione observaveris, plures Medicos naturali solertia destitutos, quo plus in arte, atque usu Medicinæ versantur, eo longius abduci ab eadem, majoribusque tenebris turpiter involvi. Alios contra felici sydere notos, artem, usumque, ratione vincentes Medicinæ penitiores recessus brevi tempore aggredi, & penetrare rectumque de ea ferre judicium. Quò præditi naturæ beneficio, vel in ipso ætatis flore ostendunt, culmen sibi nullum esse impervium, & inaccessum, vanamque reddunt nonnullorum canitiem ob ingenii inopiam, erroribus, & caligine plerumque obrutam, irretitam.

Præterea cum ars Medica ex observatione, atque ratiocinatione coalescat: observatione ad constituenda præcepta benè medendi, ratiocinatione ad evolvenda morborum phænomena, abstrusioresque illorum causas investigandas, ut opportuna remedia adhibeantur. Qui communis salutis, Hominumque utilitatis erit cupidus, de Theorica Medicina ex Geometriæ legibus judicabit; quoniam ex ejus regulis homo, resque creatæ omnes disponuntur: in praxi deindè regimen sumet à diuturna, constanti, diligentique observatione, qua sibi via proposita, neque in Theorica, neque in praxi multum aberrabit. Quam ob causam intuemur nostra hac tempestate recentiores Medicos de Phænomenis morborum apertè differere, cùm eadem Geometriæ legibus accomodant: nec minùs perspicuè ipsorum curationes dijudicant, cum firmiter insistunt observationis legibus ab Hippocrate detectis, aut aliis qui viam ab Hippocrate indicatam capesserunt.

Quoniam igitur paucis admodum à natura tribuitur rectus hic animi sensus: acerrimum hoc judicium, cum res postea ostendat, multorum praxim in hoc unicè consistere, ut partes: morbos: & remedia, verbo tantùm noscant, reipsa tamen nesciant. Ut re vera proficere possumus, necesse est, ut quisquis ille sit vel cum hominibus eo sensu, natura præditis, atque donatis versetur: vel eorum lectioni se tradat, qui sua integritate judicii, & nativa felicitate veritatem evoluerunt. Cum igitur ipse longo meæ peregrinationis tempore varia Nosocomia, & Universitates Italiæ, Dalmatiæ, &c. perlustrassem, ut ingenium in physicis experimentis exercerem, librosque multos recentium, & veterum Medicorum lectitassem, undè optimam diagnosticam, prognosticam, & curativam assequerer, fateor me ex ea multiplici lectione parum utilitatis collegisse; quia cum peculiari quadam diligentia, fide, & metho-

do

do explanandæ sint singulæ morborumcircumstantiæ; ut à natura insusæ, non autem improbo labore acquisitæ videantur; Hujusmodi rerum inopia, eorum multos temerè judicantes, & ex quadam audacia meditanti disserentes observavi: Alios, Theoricæ cum praxeos legibus confundentes, & ex unius legibus naturam alterius æstimante; Alios veterum dicta repetentes; Tandem paucos admodum inveni naturæ vestigiis insistentes boni aliquid proferre; etenim destituti firma illa, quæ ad morborum pertexendam historiam, quæque ad occurrentes difficultates perferendas necessaria est, patientia in medio cursu deficientes, aut à nature vestigiis ultro deflectentes, more aliorum, voluptati speculationum sese concessere. In actionum omnium initiis alacritas ingenii summa est; vi res integræ, judicium acutissimus, sed hæc vix sufficiunt: necesse enim est, ut eadem animi contentione, studio, diligentia ad finem usque rem perducamus perficiamusque. Profectò certum est facilè quempiam errare posse in tam multiplici viarum flexu, qui sese offert in contexanda morborum historia: sed patiens in observando methodus, methodus artium norma, & rationis magistra occurrere huic malo potest difficilia expediendo, obscura declarando, ardua explanando, Multa sæpè tantùm habent difficultatis divisa, ut omnem elidant intelligentiam, quæ tamen suo ordine disposita fiunt facillima.

ANIMADVERSIONES

In Practicem novam.

I.

CUm igitur compererim hac via me numquam ad optatum exitum fuisse perventurum, missis ceteris libris, totum Hippocratis me studio tradidi aliquam benè medendi rationem indè assecuturus: Et cùm eum non semel relegissem, & propè memoriam mandassem, proprio marte volui in Italię Nosocomiis dictorum illius periculum facere, nec sine admiratione deprehendi Doctrinæ illius veritatem tamquam ex Tripode prodeuntem: cognovique illum demum esse verum artis medicæ Ducem, Magistrum, & Auspicem, diuque hanc veritatem expertus liquido cognovi, raró illum in Ægrotorum curatione aberraturum, qui omnes Hippocratis textus memoria comprehenderit, deindè noverit illos simul componere compositosque conferre ad curam, in quo certè tota Praxeos Sapientia consistit. Si autem obstiterit morbus aliquis incurabilis; *Ægroti quippe omnes sanari non possunt, Medicus enim Dei potentiam anteiret, verùm dolores sedare, morbos intercipere, atque obscurare Medico fas est*: ut ait Aretæus *lib.* I. *diuturn. morb. cap.* I. exitum saltem tunc providebit, divinabitque, undè maximum honoris suscipiet. Igitur qui hac ratione Hippocratem adhibebit optimè profecto, feliciterque medebitur etiamsi partes quasdam alias, & speculativas Medicinæ divisiones ignoret, quæ sunt propemodum ostentationes vanitatis non paritiei in medendo. Hæ sunt delitiæ Hippocraticæ, Tyrones mei quarum epulis soli fruuntur, & saturantur quibus discendi studium est ab uno Hippocrate, cujus quidem quælibet sententia veluti senatusconsultum litem componit in arduis morborum curationibus, modo ipsas, ut optimè optimus animadvertit *Duretus fol.* 203. modò inquam ipsas Medici attentissimis legerint animis, & intellexerint, uti fore confido, si cum benignitate ad discendum accesserint. Bona enim inter Medicos opinionum dissensio est pessima voluntatum; sed prestantissima est rerumque omnium ab Ægroto expetendarum præcipua. Par studiorum, & opinionum consensio, quę quidem lucet, splendetque in iis potissimum, qui sapientiæ Hippocraticæ studium diù attentissimè coluerunt. Certè cum Hippocratem lego, idem occurrit animo, quod Senecæ in lectione Q. Sextii Stoici sui temporis celeberrim. Epistola enim 64. sic ait Seneca de Sextio. *Quorumdam scripta clarum tantummodò nomen habent, cætera exanguia sunt. Insistunt, disputant, cavillantur: non faciunt animum quia non habent. Cum legeris Sextium, dices. Vivit, viget, liber est, supra hominem est, dimittit me plenum ingentis fiduciæ. Cum lego hunc, libet omnes casus provocare, libet exclamare. Quid cessas fortuna, congredire, paratū vides &c.*

Hæc

Hæc profectò adamussim omnia mihi respondere videntur cùm Hippocratem lego. Quod cùm probò cognovisset Duretus, sic diloquitur fol.267. *Fremant licèt omnès, dicam tamen quod sentio, majorem scientiæ, & praxeos ubertatem comparari à studioso Hippocratis uno die, quam ab istis pragmaticis uno sæculo*. Omnes laudant Archimedem, sed pauci legunt, lectumque intelligunt. Opus Hippocratis divinum, & admirabile ab omnibus Medicis dicitur: sed vix è sexcentis unum reperies, qui satis pro merito illud amplectatur. At videri volunt omnes, ne in suspicionem ignorantiæ cadant se habere aphorysmos ad manum, dum eorum unum, aut alterum præcipitata mente, ut ferè fit, nulloque judicio in medium proferunt. At hi cum ad praxim monita, legesque Hippocratis volunt conferre, in contrarium tendunt: Etenim cocta, incocta, matura, crudaque sine discrimine habent. Naturæ pepasmos, sivè coctiones intempestivis curationibus interpellant, turbantque; & nutenter adhuc, ac spei dubios ægrotantes præcipitant, summa in rerum confusione versantur: Præter jus, fasque defectis viribus cruda movent, & ea evacuando numquam desistunt, donec penitus exhausti ægrotantes suprema obeant. Quibus ego causis impulsus, optabam, sic præscribi certis legibus medendi rationem, ne Medicis imposterum locus impunè peccandi superesset in hominum detrimentum, & perniciem.

II.

Tyrones Medici, studiosus ipse utilitatis vestræ, cui mos dico labores, non abs re ista prædico: quidquid enim loquor, mihi usu est comprobatum. Undè ad perpetuum vos hortor Hippocratis studium: solus enim ostendere potuit, quid sit sapere, & cum laude in curandis ægris versari. Edidiscite illum quæso, & pro ingenio vobis divina beneficientia tributo ad opus, & praxim illius præcepta redigere scitote: confido enim vos numquam spe, atque opinione vestra frustratum iri. Si tam mira ipse edidit in ægrotis curandis, fundandaque arte nostra ad præcepta observationum circa ægrotantes, sine novorum inventorum cognitione; multo melium vos tanto post ipsum tempore nati, & cum tanta studiorum, quæ diebus viget nostris facilitate, ejus vistigia prementes proficietis, sed tamen citrà nimiam erga res novas anxietatem, & laborem.

Pauca sunt curandi morbis necessaria remedia, si morbus curam recipit, si verò fuerit incurabilis, usu remediorum vires acquiret, ægrotumque conliciet in discrimen; incongruis enim remediis digestionis facultas extenuabitur, & comparabitur in dies novus morbo fomes ad ægri detrimentum. Cùm febres, aliique morbi in longum protrahuntur tempus, nulla est ratio medendi melior, quàm Pharmacis abstinere, adhibito tantum convenienti victu, quo foveatur natura, nec digestionis vis attenuetur. Ita multos convaluisse comperi.

In morbis acutis, atque inflammatoriis paucis opus est remediis; satis enim fuerit vias observare diligenter; qua natura exitum tentat, curamque eò perducere, naturæ obsecundando, alioqui ægrotum pessumdabitis; mutationes enim morborum insignes, seù in melius, deteriusve fiant, judicia nominantur, quibus videlicet jus dici solet de controversiis naturæ adversus morbos.

III.

In Chronicis pauca remedia requiruntur, ejusque sint generis quæ parti affectæ conveniant, quasi specifica. Semper tamen in morborum diuturnitate consulendum est digestionibus, alioquin victu incongruo, atque remediorum copia morbus evaserit incurabilis.

In Febribus universalibus, idest quæ ipso de sanguine suscitantur, non admodum laborandum est circa partem affectam, ut indè curativæ deducantur indicationes: Febrium siquidem primordia, partesque affectæ in iisdem, nobis plerumque latent, & si umquam paterent, oportet indicationem, dirigere ad constitutionem massæ sanguineæ febricitantis, potiùs quàm ad sophisticam speculationem causarum proximarum, aut quæ in febribus primoprimæ sunt, quæ nostræ aciei minimè subijciuntur. Ideò si primæ viæ sint obductæ, eæque egerendæ, atque expurgandæ fuerint: danda opera, ut febrium fomes tollatur: Si verò sanguis febricitans sit exaltatus, & vehemens, ejus reprimendus est impetus; si nimis crassis humoribus irretitus, atque coagulatus, exaltetur, ac dissolvatur. In hisce enim tribus præceptis omnium prope

pe illarum febrium cura versatur, quæ ortum non ducunt ab organi læsione, verum ab humorum congerie, aut in ipso sanguine, aut in primis viis. Et cum ad crisim natura vergit, aut eas jam exciverit, tum à remediorum copia tamquam à peste cavendum. Ex odore quem ægri spirant, soleo sæpè utrum morbus facilis vel difficilis, brevis vel diuturnus, vel alterius generis futurus sit, judicare.

In ægris qui morituri sunt, nonnullis ante mortem diebus solet dum pulsum tangimus ab eorum exhalare corpore fœdus quidam ac veluti cadaveribus odor, qualem spirant in Templis cadavera; ut sæpè observavi, & velim ut seriò animadvertant Medici.

In morbis inappetentia signum est longi, aut periculosi morbi, ut sæpè vidi, Vidi quoque singultus frequenter excitatos ex nimio stibii diaphoretici abusu. Pulvis Cornachini felicius adhibetur in corporibus laxiori fibrarum compage præditis, quam duriori, ut non infrequenter animadverti. De morbis pulmonum etiamsi peritus in arte sis, vel censearis, noli cum jactantia practicè de illis disserere; vel facilem promittere curationem. Acuti namque licèt curabiles sint, derepente tamen ægrum jugulant, Mdico stupente, ac me cogitante: Chronici verò derepente quoque necant, curatuque difficillimi sunt, & si curantur, non ab ignaris, sed ab acerrimo præditis judicio curantur. Quæ præcepta ideò hic inserenda, describendaque duximus, quia eadem in praxi vera esse comperimus; idcircò Juvenes hortor ad alia invenienda, ut praxis medica, quæ jam miserè languet, opprimitur, & populis ferè risui est, novis observationibus, & novorum operum explorationibus majestate qua decet constituatur, & ornetur: nec non etiam ut Medicus, ipse non amplius Græcis vocabulis armatus carnifex, sed humanæ salutis Restitutor, & Custos censeatur Majores nostri, quos hodie Galenicos nuncupant, multa invenerunt, plura tamen invenissent, nisi multa, quæ adhuc ignorabant, se scire putavissent. Si enim à Galenicorum medicina lac illud observationum demas, quod in incunabulis ipsi Græcia dedit; reliqua sunt erroribus; & præjudiciis ita superstructa, ut omninò immutanda videantur.

IV.

Humana vita nutritur, & coalescit spiritali aura, quæ anatomico cultro haudquaquam subijcitur. Minimum quoddam, quoddam, inquam, minimum, undè morbi ortum accipiunt integrè percipi, neque intelligentia, potest comprehendi, eoque minus redigi in potestatem anatomicæ artis; atque si alicubi, certè in exploranda causa morborum primoprima, & proxima Virgilianum illud apprimè quadrat.

Felix qui potuit rerum cognoscere causas,
Atque metus omnes, & inexorabile fatum.
Subjecit pedibus, strepitumque Acheruntis avari.

Incumbendum est igitur, & obediundum præceptis divini Senis totidem, sed nunquam satis repetitis; aliisque, quæ ab Aretæo, antiquioribusque Galenicis practicis tantum, & Observatoribus accepimus, ex iisque regenda morbosorum cura ut in tuto locentur. Quamvis non desint, qui omni prorsus antiquitate contempta, irrisaque consiantia Textum Hippocratis, per abusum quemdam inspecta urina; pulsuque perfunctoriè explorato, tamen composito benè vultu, totoque corqore ad summam hypocrisim, vanitatem ambagibus refertissimam pro voritate ostentant; Hanc nihilominus audaciam infelix morborum exitus plurimum detegit, aperitque.

V.

Qui Medicinæ se dedit, si optimæ praxis esse velit studiosus, non erit distrahendus vanis quibusdam Doctrinis, & artibus, ab ea prorsus alienis. Cum enim summa sit hujus difficultas artis, curari nequeunt morbi, nisi Medicus fuam omnem defigat mentem in expendendis minimis circumstantiis, retinendisque Textubus Hippocratis, iisdemque, ut supra retuli, comparandi, componendisque, & ad morbos referendis. Quique id negligit, ac proprio sensu ductus, scientias, eruditionesque alias impensè consectatur, rectè prædicendi, feliciterque curandi fiduciam omninò deponat. Mens enim aliis cogitationibus abducta, vacare nequiverit morbis quorum curatio totam absorbet hominis mentem. Imò non sine admiratione cognoverit vetulum aliquando, rudemque Medicum vix latinam callentem linguam: prudentem verò ac diligentem, & in Hippocratis operibus

diù

diu versatum; efficacis, alicujus remedii usu, opportuna, ac tempestativa prognosi, nihil ad ægroti curam desideraturum ex eruditorum Medicorum ætati nostræ varietate doctrinarum, linguarumque peritia. Quid Medico, Tyrones mei, disputare confert de vestibus priscorum Arcadum, de scuto Achillis, de Pileo Serum veterumque Brachmanum, similibusque nugis, quibus tumet animus, non proficit; si moritur interim æger de cujus morbo tàm concinna, tàm eleganti consultatione nuperrimè disseruit Doctores Medici, perampla sunt medicinæ spatia, major animus, vita brevior, tempus pretiosius, quàm ut in sterilibus hisce, & numquam profuturis tempus impendamus.

ANIMADVERSIONES

In Theoricem veterem.

I.

SEd missa tantisper necessitate benè medendi ex observationum legibus, & Coisenis præceptis: res monet, ut meum Lectori sensum aperiam super hisce tractationibus, quas sum editurus, causamque proferam, quæ me ad hoc opus adegit, quòd praxi à me de Novembris 1696. editæ pro Theoria deserviet.

Inter cæteras verò causas potissimam fuisse studium de Juventute benè merendi, ipsorumque, & publicę utilitatis bono viam ingredi pauci hactenus tentatam, de Solidorum natura, vi, & potestate producendis in morbis, animadvertendi plura, & explicandi, ex iis quæ mox dicemus clarè constabit.

Dum igitur meo more Hippocratem assiduè percurrerem; observavi in morborum curis ipsum nihil magis præcipere, quàm Balnea, Fricationes, Exercitationes, Unctiones Ustiones, Incisiones partium usque ad ossa, Ablutiones, Capitis purgationes persternutatoria, Ejusdem lotiones, Vellicationes, Successiones, ac hujus generis remedia in solidis corporis humani partibus rem suam exercentia; quoniam in iis proximè adhibentur, non autem in fluidis, nisi solidorum ope; nondum rationem horum assequebar. Mihique sæpenumero cogitanti quorsum morbo in fluidis existente sæpiusque latente, admoventur remedia ista, quæ aut vix conveniunt fluidis, aut tantùm ope solidorum quibus imprimnntur. Per os etiam si Helleborum excipias, & frequentem seri usum, & lactis in morbis plurimis, pauca alia remedia adhibebat, Nostrisque temporibus; veluti exemplo suo ducti Indi, & Orientales, & ferè omnes, curant morbos ustionibus, & acuum puncturis, Teste Domino Tenrine, & Doctissimo Alpino *lib. de medic. Ægypt.* Hisque cogitationibus implicitus, suspicari cœpi, optimum illum Senem, arcanam aliquam solvisse in animo speculationem de solidis, quam Posteris aperire abstinuit: quoniam de morbis, vi, & potestate solidorum cursim aliquid attigit: atque ad eam speculationem præfata remedia cōformasse. Et quia in antiquis, recentioribusque scriptoribus de causis morborum tractantibus vix aliquid mihi de solidis occurrit, sed tantùm innumeratæ circa fluida nugę, & somnia sese obtulerant. Mecum constitui in hac ariditate materiei, nondum nostris Doctoribus familiaris, meo marte usum observare, vim, & potestatem solidorum in corpore viventi tùm sano, tùm morboso, idque per experimenta fibræ motricis viventium animalium, & potissimùm patienti, constantique observatione circa symptomata ægrotantium. Illud enim mihi in animo firmiter hæret, aliter detegi non posse usum, vim, & potestatem solidorum unius partis, nisi notatis, & observatis accidentibus, quæ ibi deprehenduntur, cum morbo est affecta: nemo siquidem noverit meliùs usum, atque structuram unius visceris, nisi cum à morbo veluti scyrrho, aut obstructiones fuerit vitiata; descriptisque antea morbi symptomatis, viscus deindè, secto cadavere, diligenter examinetur.

II.

Hac igitur opinione ductus, me totum tradidi symptomatibus malorum observandis, taliumque ægrotorum cadaveribus aperiendis: mirumque in modum mihi persuasi, majorem propè esse solidorum, quàm fluidorum in procreandis morbis potestatem; summamque esse quamplurium Medicorum negligentiam, qui adhuc tam grave negotium sine debita animadversione prætermiserunt. Cumque maxima pars morborum ab immodica gula profiscisca-

fciscatur, erroribusque in sex rebus non naturalbus: sicubi errores hujusmodi non præcesserint, & in corpus incidimus sani temperamenti, cui superveniant morbi extraordinarii, dolores nempè fluxiones, convulsiones, calores interni &c., qui præscriptis ex communi indicatione remediis minimè cedunt, plerumque id solidi alicujus potiùs vitio, quàm fluidi adscribendum existimavi. Cujus rei veritatem ex instituta cura illius solidi, quod morbosum suspicabar, agnovi: præcipuè cùm nullum se mihi offerret signum fluidi nervei, fluidi lymphatici, ulliusve fluidi villosi; nec signum digestionum læsarum; nullaque suspicio morborum hæreditariorum, aliorumve subalternorum ex principalibus pendentium. Id evenit Ægro decumbenti prope Thermas Philippi, quarum rudera adhuc conspiciuntur circa ædem divi Matthæi in Merula. Is gravibus, longis Messenterii doloribus cruciatus, irritis omnibus remediis periit 6. Maii 1696. Qua die Innocentius XII. Summus Pontifex petiit Centumcellas, ubi Navigantium beneficio aquæductus Trajanis aquis approni jusserat. Hoc autem anno 1072. mense Novembris dicti aquæductus perfecti jam sunt, & absoluti. In ejus Ægroti cadavere Messenterium invenimus aridum, siccum durum, & quasi emunctum, & sine alicujus visceris læsione; nihilominus Æger edebat, dormiebat, sanumque colorem præferebat, ac vix ullo bonæ valetudinis signo carebat. Macer verò erat natura, siccusque plurimumque foris, & extra urbem itineris peragebat: Itaque morbum illum solidi potiùs, quàm fluidi causam habuisse duximus, cùm parum differret à morbo illius mnlieris, quæ ex calculo renis interiit, cujus Hsftoriam infra describemus. Imò si exteriùs callus, qui non est, nisi schyrrhosa durities Fibræ cutaneæ; ab nullo præcedentis fluidi vitio producta, gravia parit accidentia: dolores aliquando, inflammattones, quandoque si malè habeatur etiam mortem: cur non, & interiùs pars obdurata, callosa, & crispata propter depositionem salium, aut materiarum tartarearum creare non quiverit eadem, aut diversa accidentia vitio solidi, perindè atque callus: & sicuti callus curatur solis balneis illum lenientibus, ita curari poterunt præfati morbi usu balneorum, & diluentium, quibus contractę fibræ relaxentur.

III.

Nulla re verò meliùs cognoverimus vim & potestatem solidorum, quàm capitis vulneribus observatis. Qui vulnus capite gerit sanus creditur, & sine aliqua læsione succi nervei, acidorum fictitiorum; aliarumque commentitiarum molecularum in fluidis. Inibi sæpè observatur massa, idest medullaris pars cerebri putrida, sanieque plena, cùm tamen Æger nulla patiatur accidentia Lethargi, delirii, convulsionum, aut similium. Idque observavi die 20. Aprilis 1697. qua præfatus optimus Pontifex Neptunum concessit mediocri, sed gravi comitatu visurus Antii portum, suo jussu in veteris ruderibus restitutum. Habitabat æger propè templum olim Faustinæ, nunc divi Laurentii in Miranda in Foro Romano, propè forum, & Basilicam Cæseris: huic capite laboranti non parum detraximus cerebri putridi, posteaque convaluit persectè: nec umquam correptus est convulsionibus, gravibusque capitis morbis; meninges enim minimè fuerant graviter tentatæ. His tamen transfixis, inflammatis, aut sanie interspersis, continuò plurima oriuntur mortalia accidentia. Ideò vulnera musculorum temporalium, qui superiùs pericranio teguntur, (quod productio est duræ matris (plerumque gravia, plerumque lethalia. Quamobrem dum in nostratibus Nosocomiis in capitis vulneribus meninges tactas, aut vitiatas adspicerem, illico accedere observabam motus convulsivos, deliria, tremores, &c. Animadvertens, quod si capite vulneratis lethargi avertendi causa vessicantia adhibebantur, eos confestim pessum ire; uti superioribus annis tradidi, cùm de vessicantibus agerem. Cùm ex mea opinione delirium ex meningum inflammationibus oriatur, idque mihi ex tot resecatis cadaveribus constet non miror, vessicantium usum nocere potiùs, quàm prodesse delirantibus; uti ibidem adnotavimus. Cum enim delirium procedat à solio meningum irritatarum, crispatarum, & inflammatarum; cantharidum sal acutum, & causticum eo divertens, magis irritat, augetque delirium. In eodem opusculo animadverti vessicantia magis obesse viris, quàm fæminis delirantibus, eò quod mulierum fibra mollior

sior est, & flexibilior, & crispationi minus idonea, quam hominis, cujus fibra est dura atque tensior. Adeoque si delirium ab inflammatoria irritatione, crispatura, & contractione duræ Matris procedit; nihil tollendo eidem magis aptum, magisque utile deprehendi quam emisso si opus fuerit sanguine ex salvatella aut pedibus, balnea tepida, & emollientia ventri, Pedibus, & Palmis adhibere. Laxatis enim productisque fibris in partibus madefactis, ex mechanica necessitate consensus, & legum impulsus, laxari oportet, atque leniri, producique fibras interiores contractas, crispatas, & quasi inflammatas, ita ut liber pateat transitus fluidis, proindeque minuatur delirium. Hanc fomentorum utilitatem sum in me expertus Bononiæ mense Januario anni 1692. ætatis meæ anno 23. cùm gravissimè acuta febri, morboque capitis cum delirio ægrotarem.

IV.

Interim quod fibra interior meningum sic affecta crispet, convellat, contrahatque universum systema membranarum, & partes, ac viscera omnia, quæ fiunt ex membranis, quibus dura mater, à qua originem trahunt, imperat, atque dominatur; id apertè colligitur ex accidentibus, quæ observantur, vel imminente, vel ab actuali delirio: qualia sunt Hypochondria introrsum pergentia, ideò pluries Hippocrates docet: *Hypochondria suspensa delirium significare*. Item quibus oculorum immobilis, & quasi saxeus, lingua balbutiens, & plerumque tumescens, aridaque, & sicca; totumque corpus veluti tensum, parumque flexile. Præterea semper præit gravis capitis dolor, suppressis tunc etiam ordinariis excrementis. Dum æger delirat, filtra omnia glandularum parum segregant. Imò liquido mihi constat, quòd si capitis dolori adjungatur diminutio segregationis humorum in suis filtris; v. g. urinæ, sudoris, salivæ, fæcum, tunc delirium adstare præ foribus. Præcipuè id evenit, si Medici utantur immodicè Diaphoreticis, & Alexipharmacis igneis, ac vehementioribus, obtundendæ, ut ii prædicant malignitati destinatis; quæ plerumque commentitia est, & falsa; ita ut multos non ea malignitas, sed remedia illius causa propinata in gravius malum, mortemque dejiciant, *prudenti pauca*.

Omnia igitur præfata accidentia in delirantibus oriuntur ex interna crispatura, & convulsione inflammatoria duræ Matris, quæ sic affecta consensum post se trahit omnium partium ab se procedentium. Idque mihi maximè divinus persuadet Hippocrates qui pluribus in locis inculcat, Alvi fluxum supervenientem in morbis capitis semper bonum, quod in dies verum ego experior. Semper videlicet esse bonum ratione signi, & causæ; causæ nempè quia educitur portio morbosæ materiei; ratione signi, indicat enim laxari jam, mollescere, & elongari solida interna tensa, crispata, & convulsa, liberumque præberi transitum fluidis filtrandis. Quoties inspexi, capitis morbos, veluti dolores, vertigines, gravedines, convulsiones usu salium volatilium, castoreorum, spirituum cephalicorum igneorum in præceps ire, reddique incurabiles? Cum enim hi morbi non à commentitiis Medicorum acidis gignantur, sed à solido tensiori, & crispato, sicco, & convulso: iis remediis crispaturæ augentur, morbique in deterius ruunt.

Referam ergo quod de mense Aprili 1701. (die decima hujus mensis optimus Pontifex Clemens XI. equo insidens, incredibili concursu populi è Basilica D. Petri ad Lateranensem concessit, captum de more, atque solemniter supremi Episcopatus possessionem) in quodam Presbytero accola Rupis Tarpejæ in Capitolio observavi. Is statura exiguus, subniger, siccus, deditissimus studiis Forensibus, & in corporis, ac mentis motibus assiduus, de Augusto superioris anni magno æstu grassante capitis doloribus corripiebatur, validissimoque ligamine in nuca, accedentibus motibus convulsivis, & convulsionibus per omnes partes, ita ut aliquando redderetur immobilis, gravis, aphonus, & ob debilitatem concideret: initioque hujus morbi singulis propè diebus hisce vexabatur accidentibus. In hoc statu præscripserant Medici pulveres cæphalicos, spiritus, extracta calida, vinum cum salvia, extractum Hellebori; similiaque vulgaribus Medicis consueta: quibus redditus fuit protensus, & ita toto corpore durus ac rigidus, ut vix à trunco differet. Hoc in statu meam arcessivit opem. Hisque diligenter expensis, morbumque oriri à crispatura, & siccitate solidi certò deducens, & præter recensitos erro-

res Medicorum, plurimum ægro obesse autumans naturalem tensionem, fibræque validitatem, quæ singulis quasi momentis cursum liquidorum intercipiens, motusque retardans eorum; mutato inter solidum, & fluidum æquilibrio causam morbo præbebat. Jussi, præmissa hac indicatione, ægro per 40. dies continuos Balnea, universalia aquæ dulcis tepidæ; & totidem Aquæ Nucerianæ magna copia hauriendæ, ut eam per secessum redderet, aut per urinam admixto interdum Syrupo violaceo, interdum maceratione seminum lini, aut radicum Altheæ. Quibus remediis perfectè convaluit. Curavi similiter ægrum pari morbo laborantem ad septa Agrippæ, hodie *Arco della Ciambella*; aliumque ad Hortos Lucullianos vulgò *S. Andrea delle Fratte*: & tandem mulierem, quæ habitabat circa clivum Virbium, qua nunc ascendimus ad Monasterium S. Petri ad Vincula.

V

Tandem ut prolegomena nostra concludam, quæ veluti aditus sunt ad breve hoc specimen quatuor librorum de Fibra Motrice, & Morbosa. Cùm à primis annis, quibus animum ad Medicinam appuli, semper solidum præcipuè spectassem; ejusque vim, & Elaterem, & potestatem in fluida; ne temerè aggrederer obscuram adeò rem, atque difficilem; sermonem de ea institui cum variis in Italia Medicis, ut consilium ab iis acciperem, atque explorarem, cessurum nè sit nostrum opus in publicam utilitatem, & in artis nostræ incrementum: sed quoniam veteri more omnes fluidum accusantes inveni, ab eoque ducentes omnium originem morborum; mecum constitui hoc argumentum proprio marte capessere, atque ad exitum producere.

Hoc verò te scire cupio, Lector, me statim in adventu ad Urbem anno 1692. familiaritatem iniisse cum D. Trionfetto Collega nostro, & Domino Pacchiono, cui potissimùm ex multis colloquiis hasce meas cogitationes probari animadverti. Undè cùm in Noscomio Consolationis Medicus esset ipse seundarius, mihique per eum crebro observationum facultas fieret: sæpiùs simul de experimentis à me factis sumus collocuti: eaque ex resecatis cadaveribus, morborum observationibus, & variorum animalium inspectione confirmavimus. Indeque domi quisque secum assidua meditatione atque comprobatione opus penè absolvimus. Quod amicus præfatus commentus est: id in lucem publicam brevi proferetur; me præsertim incitante, atque assiduè urgente.

Quod attinet ad lucubrationes nostras; memoria tibi Lector est repetendum: à prima nostræ praxeos editione, ad extremum operis me ibidem promisisse specimen de solidis, sub nomine Fibræ Motricis, & Morbosæ: neque priùs fidem meam liberare potuisse per meas occupationes in praxi, & in Theatro Anatomico Romani Archigymnasii: Cùm autem id opus à paucis tactum, à nemine verò integrè peractum assidua morborum observatione, & diuturnis anatomes exercitationibus indigeat; Cùmque ex rationibus nuper indicatis integrum opus perficere nequiverim: volui hoc specimine occurrere expectationi tuæ, meque memorem promissorum demonstrare. Perficietur interea opus, cui in dies mentem concedo.

In quatuor tribuetur libros: duo pertinebunt ad solida corporis sani, duo verò ad solida corporis ægrotantis.

In primo libro de Fibra Motrice sana examinabimus fibram per se ipsam, sine fluido circumfluente. Dividetur in multa capitula; quorum quodlibet trahet post se paragraphos quamplures, atque etiam nonnulla corollaria, postulata, & propositiones ex eodem capitulo deductas. In primis capitulis differemus de Fibræ origine structura, divisione, progressu, ipsiusque modo se dividendi in carneam & membraneam: & quomodo ex fibris carneis progrediantur omnes musculi, & fibræ musculares, quæ per viscera interspersæ inveniuntur. Quomodò membranæ ab se producant vasa, viscera, telas membranosas, & quidquid albarum partium nomine comprehendimus, Cumque musculares ad motum regularem dirigantur, membranosæ ad sensum, & ad motus oscillationem; rationem perscrutabimur, quomodo hæc duo fibrarum genera in partibus producendis munera sua conjungant; sensus, & motus æqualitate, atque proportione ad vitam necessaria, & quomodo ex ea æquabilitate mutata plurimi fluant morbi: Atque ex ordine, fibræ structuram detegere pluribus modis curabimus, & primò quidem ope Microscopii deindè per analogiam in variis

Animalibus volatilibus, Quadrupedis, insectis, præsertim in piscibus. Item per infusionem ejusdem in variis, plurimisque liquoribus diversæ naturæ, mineralis nempè, & vegetabilis, ac diligenter effectus describentur, qui sese ostenderint, ut adhibeantur ad morborum cognitionem, curam: & Prognosim. Postea brevissimè tractabitur de origine omnium partium Fibræ carneæ, & membraneæ, de Vi earum, Tono, & Resistentia, motu contractivo, aut oscillatione continua: de duobus primordiis horum motuum, quæ sunt dura mater per fibras membranosas, & cor per carnosas, id est per sanguinem inter eas variè currentem: Æquilibrium inter duo solida; inter utraque, & fluidum universale, & particularia ex universali prodeuntia, ut mox videbis Lector in libri specimine. 2. Libro considerabimus Fibram cum fluido, quod pœnè se fluit, non sanguineo modo: verùm & nerveo, lympathico aliisque fluidis peculiaribus ab universali derivantibus. Et sicuti in primo Libro solidum seorsim spectabitur: ita & in secundo inspicietur fluidum etiam separatim, sine mixtione legum solidi. Et ante declarationem cursus, & æquilibrii liquidorum descripta breviter structura cordis, investigabitur illius vis in impellendis continentur liquidis in orbem. Sed quia hæc mira cordis vis non tam oritur ex occulta facultate, aut robore cordis pulsifico, nec tàm à sua structura, & firmitate fibrarum ipsius, quàm ab æquilibrio, & proportione omnium solidorum, & liquidorum ad cor, & ad vim sui motus, ut reddatur facilior vis ejus in assiduis, quas edit motionibus: hoc est proportione solidorum in recipiendo, & impellendo fluido, quo fluere debet: In situ debito cujusque solidi, sivè sit viscus, sivè glandula, ut recipiat fluidum cum definitis impetus gradibus. Proportione liquidi ad ipsum cor, hoc est quantitate necessaria liquidi universalis, & peculiaris, quæ sunt impellenda: fluiditate, & contactu minimo, necessarioque omnium particularum cujuscumque liquidi: Fluxu, & refluxu æquilibratis, & in proportionem redactis in unoquoque; tàm respectu sui, quàm respectu cordis: Quibus omnibus, aut singulis parumper tactis, aut mutatis, mutata, turbataque etiam statim cernitur vis, & motio cordis in impellendo sanguine, ut in quotidianis morborum symptomatibus observamus: ita ut non tam si mirabilis cordis motio, & vis, quàm est mirabile æquilibrium solidorum omnium, & liquidorum ad illud: undè oritur validum, & perenne robur cordis in liquidis impellendis. Quæ omnia non tàm explicantur, & deteguntur severis Geometriæ legibus, quàm prudenti observatione motuum in partibus, cum aliquo morbo quatiuntur. Itaque in homine febricitante observare est musculos ad motum ineptos, & prorsus languidos; contra verò sanguinem rapidissimum, & vehementem; undè arguimus: quantum sanguini accedit in Febri, tantum recedere à musculis, & aliis partibus. Et si ante morbum brachio tollebat quinquaginta libras, post morbum non tollet, nisi viginti. Plus illud quod deest musculis, ab ipso absorbetur sanguine. Undè ab observatione infirmorum corporum deprehendetur proprietas, & usus solidorum, & liquidorum in corpore nostro. Toto hoc lib. 2. breviter attingentur plurimi, differentesque motus liquidorum; Projectionis nempè, Progressionis, Inclinationis, Ascensus, & Descensus, Orizontalis, &c. atque ex ordine alii motus, quibus liquida alia sunt obnoxia, & quidquid fluidum solido conjunctum ad utilitatem animati corporis affert.

Sicuti primis duobus libris patebit natura Fibræ seorsum, & cum fluido in statu naturali; idem fiet & in statu morboso. Duabus præcipuis affectionibus fibra laborat; aut nimia Tensione, aut nimia Remissione, sivè laxitate, ac flacciditate. Propterea ex duobus reliquis libris unus continebit morbosam tensionem fibræ, vitio vel suo, vel fluidi: Alter verò flacciditatem vitio sui, aut fluidi. Et quoniam tensio plerumque observatur in morbis acutis, & flacciditas in chronicis: Tertio libro percurrentur omnes causæ, effectus, Proprietates, Curationes, & Prognoses in morbis acutis, atque inflammationibus in genere, cum præceptis & suis cautionibus continua, diligentique observatione collectis. Quartus liber, & ultimus complectetur causas, effectus, proprietates, curationes, & prognoses chronicorum longis observationibus expensas, singulosque hujusmodi morbos diligenter examinabimus, quando producuntur vitio fluidi tantum &

quando vitio solidi tantum: de quo opportunæ cautiones, signa, observationibus, atque rationibus approbata præbebuntur: Prout ad præsentem Octobris mensem anno 1701. quo scribimus à nobis factum est, nec cessabitur imposterum, nisi difficillimum hoc argumentum numeris omnibus absolvamus. Quæ si fastidiosis minus placeant, palma est in medio posita & relictus bene agendi locus. Si bonis, & candidis non displicent, hanc solam nostri laboris mercedem volumus. Quare sit.

SPECIMEN LIBRI PRIMI DE FIBRA MOTRICE.

CAPUT I.

De Fibrarum origine, & Divisione.

CORPUS humanum instar circuli est, quod principio caret, & fine. In tot partium plexibus, multiplicitate, varioque, ac penè incredibili earumdem progressu, difficile est certum reperire principium, ex quo singula suam ducant originem. Istius rei conscius Hippocrates magnus censebat non extare tale principium: verum partes à partibus oriri, illasque in alias desinere. Scripsit siquidem *lib. de loc. in hom. n.* 1. & alibi.

Mihi quidem videtur principium corporis nullum esse, sed omnia similiter principium, & omnia Finis, circulo enim scripto principium non invenitur. Idem repetit *lib. de ossibus n.* 17. disserens de venis, ipsarumque productione. Et quamvis quod spectat structuram, id verum esse arbitrare: attamen si motum partium respiciam; ejusdem origo, processus, & finis latissimè patent. Etenim cum hominis vita conflata sit, ex assiduo, regulari, & æquilibrato solidorum, & fluidorum motu: ideò ne is invertatur, duo obtinuit principia moventia; Cor nempè, duasque cerebri membranas, quæ ob præcipuam, qua constant, structuram ad instar alterius cordis, vel ex Majou opinione alterius Diaphragmati sunt origo, & centrum oscillatorii motus nervorum, membranarum, aliarumque partium, quæ ex membranis componuntur, ut inferius disseremus.

Quoniam verò hac ætate magna pars hominum experiri ingenium nititur: nihilque est adeò impervium, de quo judicium ferre non studeat: conatum, & industriam demonstrans, tum in additis explorandis, tum in rebus obscuris illustrandis. Idcircò quod apud reliquos plurimum valet, apud me peræque valebit desiderium. Isthæc partium principia adeò implicita, atque obscura perquirere, ac discutere assumam, ut verùm earumdem fontem, vel saltem veritati consonum dignoscerem. Origo igitur, & divisio Fibrarum ab observato humano corpusculo primis diebus, vel primis à generatione mensibus patefiet. Proindè in hoc capite examini subiiciemus, quæ, Aquapendens in Italia ante Harveum, cæterosque Recentiores in ovis incubatis, atque in animalium generatione horatim, dietim, & ab initio conceptionis, usque ad partum primus animadvertit. Sed ante ipsum primus omnium Hippocrates magnus *lib. de natura pueri num.* 38. *Fol.* 18. docuit modum, quomodo gallinæ ova fovenda, subtrahenda, & confringenda sint ad pulli generationem investigandam, & cum humana conferendam: legatur hic aureus Hippocratis locus, nam lectu dignus est. Ea postmodum revocabimus ad trutinam, quæ Harveus, aliique Recentiores, & apud nos, & extra Italiam de hujusmodi argumento disseruerunt; ut analogicè ab insectis, aliisque animalibus, originem, divisionem, & Incrementum humanarum partium possimus dijudicare; Simplicissimorum profectò organorum structura in omnibus penè Animantibus una est, eaque simillima. Hinc videtur necessarium esse ab experimentis circa animalia, rem primo ordiri, ut indè aditus pateat ad viscerum hominis cognitionem illorumque functiones, & usum. Et licèt ultima quædam minima partium oculus detegere revera non possit; ex comparata tamen cæterorum animalium sectione variisque experimentis universam machinæ structuram ex Fibris mire contextam mente quodammodo assequamur. In rebus enim arduis necesse est aliquando ut ea mentis operatione utamur, quam vulga-

res Philosophi abstractionem appellant, per quam res involutæ, & perdifficiles; proprietatibus ipsarum sigillatim expensis, nullo habito respectu ad cætera, omnes tandem clarè, & gradatim menti inseruntur.

Itaque ut originem, & divisionem Fibrarum assequamur; abortum humanum post paucas à generatione hebdomadas, vel menses ejectum, investigabimus, ut colore, consistentia, plexuque multiplici accuratè spectato, de iisdem in homine adulto aptius indè judicemus. Unde ex observatione circa animarum generationem, & ex resecato humano fœtu abortivo deducitur; quod ubi ovum fœcundum in uterum receptum est; incipit illud sensim augeri, humores ab utero transudantes, intrà suas membranas recipiendo, & antequàm fœtus lineamenta conspiciantur, bullam perlucidam instar chrystalli exhibet: In qua Bulla humor continetur instar albuminis ovi, & in eo humore nubecula quædam opaca conspicitur, quæ paulò post in confusa quædam fœtus lineamenta desinit, Et quantum in corpusculis per abortum rejectis distinguere licet; apparet post quinque, aut sex à conceptione habdomadas delineatio capitis, respectu ad totum corpusculum, ingentis certè magnitudinis; nec non delineatio spinæ dorsi, instar carinæ incurvæ, & colli filo non crassioris. Quæ omnia vix formicam excedunt, & innatant humori in ovo contento. Postea his adiiciuntur Pectoris, Abdominis, & extremorum lineamenta. Apparent sensim in facie ocelli; loco Nasi, & oris albæ lineæ. Cerebrum mucosum. Cranium ex membrana coriacea: Viscera abdominis, & pectoris vix dignoscuntur. Atque ideò totius hominis, aliorumque animalium machina primis his diebus mollis est, & lactis in modum fluida. Sensim indurari omnia incipiunt, & singuæ partes suo quæque loco distributæ per repetitas fluidorum circulationes distinctæ magis, ac circumscriptæ de die in diem manifestantur. Loco officulorum carpi, & meta carpi indigestæ cartilagines observantur; imò singula quæque totius corporis officula in fibras veluti membranas facilè distinguuntur, quæ ossium fibræ desinunt in tendines, demùm terminantur in musculos, quos componunt, Et ita quædam partes in prima ætatula magis sunt conspicuæ, quædam diversa se produnt facie, ac ætate adulta.

Examinato itaque fœtu in rudimentis humanitatis, perpensisque aliis animantibus, ex Recentiorum tam Nostratium, quàm exterorum placitis, & inventis: decernemus hoc capite universas humani corporis fibras ad duo genera: Membranacearum unum; alterum verò carnearum, sivè musculariun reduci. Membranæ ortum habent à cerebro junctim cum pia, & dura Matre; Carneæ à tendinibus, tendines ab ossibus: Et ut è simplicissimis organorum partibus ordiamur, clarè demonstrabimus singulas quasque partes; præter musculos, tendines & ossa, nihil aliud esse, quàm propagines, & productiones meningum cerebri, ejusque medullæ; quæ variis circulis, plexibus, & expansionibus, queis hinc inde in humano corpore ludunt, producunt viscera, vasa, succos membranosos, cæterasque partes, præter musculos, ossa, & tendines. Demonstrabimus etiam musculos esse productiones tendinum, tendines verò productiones ossium: nam sicuti ex innumeris fibrarum stratis musculi componuntur, ita ex variis fibrarum stratis ossa ipsa conflantur; in marmoream tamen duritiem concrescunt per depositionem partium salinoterrearum massæ sanguinis inter ipsarum spatia. Et ideò contingit quod si dictæ partes salino terreæ nimium à natura sua mutentur, & ab ea declinent, ipsorum etiam ossium duritiem, & naturam mutari, & ex duris mollia, ac penè membranea evadere, cujus rei exemplum extat apud Fernel de *abditis rerum canus, lib. 2. c. 9.* his verbis. *Quod Ruellius non ita pridem litteris mandavit, id ipsi vidimus in milite, in quo ossa crurum, brachiorum, & femorum ex morbo tam mollia, & flexibilia evaserunt, ad modum ceræ facilè sequerentur quocumque torqueres.* Apud Forestum *lib. 17 observ. 15. Sennert. instit. lib. 2. part. 1. c. 4* apud quos descripta etiam est curatio mollefactorum, ossium usu balneorum aluminosorum naturalium, similiumque adstringentium.

Ossa abscessu corripi, & suppurari testatur Alexander Benedictus *hist. corp. hum. lib. 1. c. 6.* Dodonæus *annot. in observ.* Beniveni *cap. 18.* Pestis quæ ossa invadebat, & tertia die interficiebat; notata est à Mercuriali. Ipse quoque vidi mulierem propè Thermas Neronis, supra quarum vestigia do-

domus est hodie Medicæorum in foro Agonali; in qua frequenter tubercula in osse menti apparebant: imò durante menstrua purgatione tumescebant ossa clavicularum eaque desinente evanescebant. Tumorem ossium claviculæ notavi quoque in muliere paupercula in Circo maximo, vallis est nunc, hortumque planities Aventinum inter, & Palatinum; Quando verò partes hujusmodi salino-terræ in sanguine abundantes nimium inter ossis laminas deponunt, crystallizantur, & acriores evadunt: ossa facili causa rumpuntur, quod familiare Gallicis est, scorbuticis, &c. Et ob varium hunc salium massæ sanguineæ statum inter partes stagnantium, variam ipsis consistentiam inducunt. Ità membranæ desinunt in cartilagines, hæ in ossa: & contra ossa ob aliam sanguinis constitutionem, mucilaginis in modum mollescunt Tendines ossei fiunt, ut plures testantur Auctores, Et quid aliud est os, quod in corde cervi reperitur, quàm portio, aut arteriæ pulmonalis, aut aortæ ossefacta.

Ab omnibus hujusmodi observationibus, atque ab experimentis super fætu humano, aliorumque animalium generatione totidem expensis: hoc capite constabit duo superius enarrata fibrarum carnearum, & membranacearum genera, duo etiam diversa partium systemata efformare; & in singulo eorum singularem esse ad partes consensum alterius ab altero dissimilem: idque ratione similitudinis substantiæ, & continuitatis fibrarum inter viscera, vasa, glandolas, partesque quæ sunt propagines membranacearum fibrarum; & inter ossa, tendines, & musculos, partesque ex muscularibus fibris compactas; Præsertim ratione Principii moventis unicuique systemati destinati. Fibris enim carneis cor cum sanguine; membranaceis meninges, cum cerebro destinatas esse explicabimus, quod morbos solidorum à fluidis ritè distinguendos, dignoscendos, curandos, & de iisdem præsagiendum quantum confert, sequentibus capitibus in modum compendii declarabitur. Cum itaque corporis nostri solidum, vasorum contextum credamus; nam ex fibris, & glandulis, & vasis tota machina constructa est: totius machinæ artificium in solo vasorum ad se invicem, & fluentium in iis humorum respectu, ac consensione consistit. Viscera cum vasis unum, & idem esse crediderim in substantia: ea enim vasorum extremitatibus ita sunt continuata, ut uvæ botrus suo Petiolo: & sicuti acinus uvæ à suo Petiolo, cujus continuatio est in tota substantia, non differt; ita pariter viscera, viscerumque glandulas, & glandulas aliarum partium, à membranacea vasorum, quorum productione sunt, natura minimè differre affirmaverim.

Explicatis his de Fibrarum origine, & divisione generali; circa finem dicemus de Fibrarum differentiis, quæ superveniunt à diversitate ætatis, temperamenti, sexus, vitæ rationis, climatis, & vario sex rerum non naturalium usu, ac abusu. Molliores sunt in mulieribus, quàm viris; in Pueris, quàm Adultis, in Gallis, quàm in Italis; in Italis, quàm Hispanis, Africanis, &c. Aliæ sunt duræ, crispæ, tensæ, vididæ, tenaces; aliæ ignavæ, fragiles, languidæ, laxæ, ac ferè mucilagineæ, quæque ex peculiari singularum differentiarum affectione oriuntur bona, vel mala: & quidam veluti characteres operationum animalium, vitalium, & naturalium in corpore animato, id diligenter investigare, ac explicare curabimus.

CAPUT II.

De variis modis Fibrarum structuram investigandi.

CUm igitur in primo capite abundè tractaverimus de Fibrarum origine atque divisione; congruum est in secundo demonstrare structuram, ac minima, quæ in illarum compage occurrunt. Quod ut assequamur plures semitas investigabimus, primò secando fibras animalium, quæ, fame data opera interierunt; quorum fibræ cum sint exangues, fluidique omninò expertes, minimam compagem nobis clarè ostendunt. Ita hoc anno 1701. in Anatomico Theatro minimam structuram Fibrarum tùm muscularium, tùm membranosarum in Gallina, Cane, & Cuniculo, quæ fame perierant luculenter ostendi: Quorum animalium sic esurie pereuntium caro cultri incisionibus faciliter succumbit & unguibus propè, vel acu potest præparari: Porrò injectis in aquam ad separandum fluidum sanguineum, ut macerentur Fibris, atque addito postmodum parum aceti, quo Fibrarum Filula duriora evaderent,

rent, & acus, aut unguium tactum valerent sustinere; super vitrum illas jusseram distendere, ut textura deindè facilius ope microscopii patesceret: Attamen in secandis musculis dictorum animalium observavi semper quod innumeri nervorum rami super illorum Fibras obliquè semper excurrunt, & obliquè etiam super eadem sanguinea vasa. Ut Fibrarum stamina, & faciles separationes evidenter nobis contingant: non solùm fame enecare animalia bonum est: verùm etiam ligatis vasis colli, veluti suffocatione eadem interficere, ad Fibræ structuram detegendam, & minima quæque fila à se invicem deducenda, ut sæpè mihi observanti optimè successit.

Facilis etiam erit negotii, structuram, robur, usumque Fibræ agnoscere, eamdem in liquoribus disparis naturæ infundendo. Hoc igitur secundo Capite explanandas amplectemur observationes, & Fibræ effectus maceratæ in Vino, Oleo, Lacte, Aqua, Spiritu Vini, Aceto, Aqua sana, Nitrosa, Aluminosa, Armoniacali, Vitriolica, Aqua forti, & Aqua Regia, Lixivo è Cineribus diversarum Plantarum compacto: ut post infusionem hujusmodi, Color Consistentia, Odor, Friabilitas, Tenacitas, Structura, aliaque possint deduci, quæ ad partium usum, & ad Diagnostica, Prognostica, morborumque curam possint denique conferre.

At quandoquidem natura in rebus producendis eodem ordine, eamdemque methodo simplicissima procedit in singulis, ideò ad perquirendam genuinam Fibræ structuram, non abs re judicaverim observationes primo, in cujusque generis animalibus perficere; postmodum per analogiam, & gradatim ascendendo ad hominis Fibram devenire; sic enim facilius de hac possemus inconcussum ferre judicium. Siquidem inquisitionis via infinitis penè semitis patet. Ab omni parte tentandum, mille modis investiganda quælibet pars est. Cautè secandum; attentè experiundum: omnia in statu naturali quantum fieri potest observanda; nec enucleandæ parti certum, determinatumque tempus assignetur. Sæpius annum integer, aliquando plurium annorum series consumenda in inveniendis, quæ partium historiam illustrent.

Hac ratione, ut minima capillorum, pilorumque, quæ difficulter contrectari queunt, structura mihi innotesceret; suscepi equidem superioribus annis Herinaciorum, atque Hystericis spinas ad examen revocare; nam cum hæ quandam pilorum hirsutorum, atque obduratorum speciem præ se gerant, analogice ab iis ad pilorum structuram perveniri potest. Et sicuti Histricis spinæ habent in radice quemdam veluti bulbum in subjecta pinguedine implantatum, in quo succus nutritius spinarum præparatur: sic pariter unumquemque pilum habere in altero fine radicem bulbosam, præfatæ non absimilem, & in pinguedine, veluti in amico, & alimentitio Solo implantatam, per quam ad totum pilum alimentitius succus transmittitur, evidenter deprehendi. Qua de re suo tempore nonnulla dicemus. Pariformiter, ut structuram dignoscamus Fibrarum cujusque partis, determinata quædam animalia secare oportet; & inde per inductiones, ad humana divertere. Idcircò si quis anatomi subjiciet cerebrum Leporis, vel Piscis Thynni; talem profectò in hac anatome deprehendet Fibrarum congeriem: qualem nullibi aptius, nec apertius: Advertendo generaliter, quod in Piscibus, cum Fibræ cerebri sint solidiores, quàm Quadrupedum; ideò ad experimenta conficienda, magis consonum erit, easdem adhibere.

Veruntamen ut Fibræ carneæ structura faciliùs possit animadverti, inter cæteras carnes Leoninam ad id aptiorem forè existimo. Propterea, cum annis superioribus, me Venetiis moram faciente, evenisset, ut Hystrionis cujusdam Leo tempore Bacchanalium interiret, experimentum de hujusmodi carnibus facere suscipiens: observavi in Fibra musculari adesse quamdam crispaturam ita evidentem. & claram, quæ in aliis animalibus haud ita facilè manifestatur; & uniuscujusque Fibræ filula adeò solida erant, ut nonnisi aliqua adhibita vi avelli possent, ac scindi. Imò arefacta postmodum Fibra, talem consistentiam ac duritiem acquisivit, ut fidibus Cytharæ, compactis ex animalium intestinis propè similis evaderet.

Itaque ex structura Fibræ horum animalium, fortissimis viribus præditorum; analogicus ad illam hominis fieri posset sermo, & methodus instituti, quæ ad occulta detegenda conducat. Et quemadmodum in hujusmo-

jusmodi animalibus magna vis oritur, non à fluido solummodò vitali, verùm etiam à particulari structura, crispatura, & Fibræ validitate. Ita robur quod in Bajulo potiùs, quàm in delicatiori Viro residet, non à solis oritur fluidis, quæ sunt inepta in hujus generis hominibus, utpotè è miserabilibus cibis compacta, verùm etiam à Fibra musculari, quæ exercitio tensior reddita, magisque crispata, evadit exindè fortior, atque aptior ad sustinendum impulsum.

Igitur necessarium ducerem structuram Piscium considerare, & observare, an qui velocitate præ cæteris pollent, ut Delphinus, Thynnus, Xipias &c. duriores obtineant fibras, crispas, & dissimiles à Piscibus tardioris motus. Et pari via in Animalibus terrestribus incedere: etenim cum resecassem carnes Leporis, Cervi, Damæ &c. valdè rubras easdem inveni, ac duriores, quàm in aliis quadrupedibus: videlicet Ovis; Canis, Vaccæ, & aliorum plerumque animalium, quæ sunt pinguiora præfatis iisque minus velociter currunt. Aves pariter montanæ, & reliquæ silvestres, quę in continuo sunt volatu, carnes habent macilentas magis, siccas, fibrasque duriores quàm non gallinæ, anates, & volucres domesticæ motus tardioris, in quibus & major pinguedo, & laxior fibrarum tonus. Idem dic de Piscibus, &c. Jure itaque possem deducere velocitatem istiusmodi non tam ab eorum fluido vitali, quàm à particulari quadam solidorum structura pendere. Neque id in Junioribus dumtaxat, sed promiscuè in omnibus animalibus tum maribus, tum fœminis, tum specie differentibus experiri debemus. Gradatim postea ab aliis circumstantiis Fibrarum in animalibus observatis ad humanas argumentandum: uti etiam an partes illæ, quæ assiduè, & majori vi agitantur, habeant tenaciorem structuram: quàm quæ rarius, & vi longe minori, &c.

CAPUT III.

De partibus, quæ fiunt ex Fibra Carnea, & iis, quæ fiunt ex Membranea.

IN duobus quæ præmittuntur capitibus Fibram prout Fibra est examinavimus. Eamdem nunc tamquam radicem, & principium Partium inspiciemus. Duæ in humano corpore partes sunt, quæ Origine, Usu, & structura inter se differunt; Fibræ scilicet Musculares, & Membranosæ. Cum autem à continua solidarum fluidarumque partium motione vita Hominis pendeat; Tertium hoc caput dirigetur propemodum ad ostendendum, comprobandumque Fibras motrices carneas, seu musculares, originem suam ex Fibris tendineis, istas verò ex osseis deducere; Omnes enim una, eademque continuatio sunt, nec aliunde oritur inter eas differentia, quam ab earum usu, cujus ratione musculus mollis est, ruber, & plenus sanguine; ut variare motum possit, & diversimodè sese corripere, vel extendere cum à se abigit, vel ad se ossa attrahit. Ossa verò, quæ ad instar stabilis fundamenti, ac basis inservire debebant partibus: necessarium quoque fuit, ut à muscularibus fibris, quarum productio sunt, & continuatio, marmorea quasi duritiæ, & consistentia differrent. Cum igitur Fibræ motrices, seù musculares instrumenta sint regularis, & ordinati motus; Spectabimus primò, quibus in locis exiguo maximè numero inveniantur; scilicèt ubi tantilla vi motrice opus sit. Deindè ubi frequentiores se produnt: tum in fasciculos hic minores, illic majores coactæ, & juxta se invicem positæ carnosa strata conficiunt. Et ita gradatim procedemus ad musculos, qui sunt ingentes fasciculorum moventium fasces, quemadmodum funis ex pluribus conglomeratus est funiculis, Porrò à simplicissimæ structuræ musculis ad compositissimos gradatim iterùm transeundo, exhibere oportet, quæ diversa sit eorum pro diversitate motus fabrica. Hic carne brevi, illic longa, hic situ recto, illic spirali. Qua ratione nunc bini, nunc terni: & sic porrò diversa etiam structura, ut junctis agant viribus, copulentur. Præterea quomodo tendines, quandoque cartilagines, & sæpè ligamenta constituant. Examinatis hoc modo fibris carneis, quæ musculos componunt, easdem postea in partibus membranosis sese inserentes, atque implicantes, in Intestinis scilicet, ut vesicis, in vassis sanguineis, variisque aliis in partibus per Anatomicos recensitis perpendemus. Hoc est duplicem motum, qui dictis in partibus alius à membranosis, alius à muscularibus fibris pendet; nec non causam propter quam natura eum constituit, & ejusdem inter sese

Æqui-

Æquilibrium destinavit, diligentissimo examini subjiciemus. Qui enim simpliciter membranas considerat, usum omnes unum habere credet; At qui eas ad vasorum concavitatem efformandam ordinatas esse cognoverit, præter membranosam earum naturam, & munus postquam vasa produxerint, alteram ab eis naturam assumi, alterumque illis munus superaddi fatebitur. Vasa itaque omnia, quæ sunt quidam ex fibris carneis, & membranosis contextus, & consequenter duorum motuum mixtio, duobus primariis motoribus cordi inquam, & duræ Matri subjecta, absolutum, & ab aliis partibus, quæ subordinatæ vocantur, minimè dependens systema conflare videntur, ac propterea matura inspectione, & examine, super omnes temporis huc usque lapsi Anatomicos vasorum natura, & usus illustrandus, Quinimò ob semper conicam eorumdem figuram, & ob mirabilem fibrarum sensitivarum, atque motricium mixtionem, motus in fluidis, impulsusque adeò reconditos à vasis excitari experiundo, ac meditando cognoscemus; qui cum cordis impulsibus nihil habeant communicationis, & commercii.

Et hoc quoad partes à fibra carnea productas. Quoad illas verò membranea; quisquis omnes corporis tunicas membranosas, earumque, nec non glandularum, viscerum, vasorum, & cujuscumque partis, quæ carnea sivè rubra non est, structuram, colorem, continuationem, usumque attentè perspexerit, eas partes omnes nil aliud esse, quàm duarum meningum, fibrarumque medullarium cerebri productionem, & continuationem, invitus etiam, fatebitur. Ut reliqua taceam, pro exemplo sit nunc par vagum nervorum, omnium latiùs expansum; nervus paris vagi, tam copiosè per universum corpus propagatur, ut ferè omnes partes ejusdem ramis gaudeant. Hoc autem proprium est etiam omnium nervorum, ut extendantur in ingentem latitudinem, & magnas efficiant membranas, licèt truncus nervi sit summè tenuis; omnium enim præcipua ratio est in ingentem amplitudinem sese semper expandendi. Præterea cùm juxta nonnullorum opinionem, nil aliud viscera sint, quàm vesicularum, glandularum, & vasorum aggregatio: glandulæ verò ipsæ ex membranosis telis sint complexio, vasaque omnia, membranarum propagatio, & extensio: monstrabit hoc tertium caput, quomodo nervi pullulantes, & in membranas innumeras sese expandentes primùm telas majores, sacculorum instar producant, putà Peritoneum; mox alias ex illis, & alias, donec partium, quas vocamus albas incipiat constructio, & compositio. Sic ex peritoneo messenterium, omnes viscerum naturalium membranas, ureteres, exteriores uteri tunicas, & lata ejus ligamenta oriri fatentur Anatomici. Sic etiam cæteræ telæ membranosæ, in alias subdividuntur, quæ in plures mox vesiculas se coarctantes, glandulas pariunt, & viscera, & ulterius magis contractæ, contortæque vasorum seriem conflant. His per anatomica experimenta, physicasque demonstrationes probatis, partes singulas, quæ ossa, musculus, & Tendo non sunt, originem suam ex cerebro, meningibus, nervorumque propaginibus deducere concludemus; & jure originis, offici consensus, & societatis systema diversum facere ab illo ossium, tendinum & musculorum; qui jure originis, officii, consensus, & societatis aliud etiam systema à præfato omnimodè differens constituunt. Quæ singula, & singulorum motus, motuumque variæ inclinationes, & usus cum satis perspecta fuerint, & cognita, magno erunt in praxi adjumento difficiles depræhendere morbos, eorum effectus prædicere, & radicitus extirpare volenti.

CAPUT VI.

De Origine motus Solidorum.

HActenùs corporis partes solidas juxta earum originem, ac divisionem descripsimus: Eas nunc motu exercitas, & in actu impellendi fluida scrutabimur, Quamquam cerebrum omnium corporis animati motionum Dominum esse, ac Principem certum sit; cum & cor ipsum per transmissam ab illo irradiationem moveatur; nihilominùs tamen quoniam videmus regularis, & ordinatæ motionis Instrumenta nempè musculos transmissa licèt à Capite necessaria irradiatione, ad

actum

actum motus pervenire non posse; nisi per sanguinem, cordis etiam irradiatio concurrat, & contra; Duos esse Principes omnium partium motores, Cerebrum nempè, & cor probare curabimus. Eo tempore, quo movetur musculus, nulla fit in pulsu mutatio; ergo nulla & in corde. Quare fluidum à corde transmissum, fluidum est, quod ad motum concurrit sine quo musculus se movere non posset; non est tamen fluidum motionem ultimo, ac ritè determinans: quod munus, vel à meningibus, vel à fluido quodam ab iis continua oscillatione expresso præstatur. At quoniam singulas in partes ad regularem motum destinatas fluidum sanguineum, ac fluidum nerveum assiduè concurrunt eo quia assiduè pulsant meninges; & cor, à quibus prædicta fluida exprimuntur: motus naturalis, & voluntarii discrimen non oritur ex eo, quod dicta liquida in dictas partes aliter influant, quam solent in partes subditas voluntatis imperio, verum ex differenti structura partium naturaliter, & sine voluntatis arbitrio sese moventium, quales cor, diaphragma, intestina, & sphyncteres sunt, ut in hoc capite satis, superque monstrabitur.

Motuum omnium Principium, & fons licèt cerebrum esse videatur, ut ex vulneribus, morbisque Capitis sanè collabitur, per eos enim motrices actiones summè alterantur; utque ex animi passionibus fit; à quibus liquidorum, solidorumque omnium motiones supra modum turbantur; utpotè ex aliis multis rationibus, pro hac sententia certantibus videre est; in hoc tamen capite probare cogimur, quod supremum omnes movendi partes imperium, quamvis cerebro datum sit, immediata tamen Potestas partim ad ipsum spectet, partim ad Cor.

Ostendemus itaque cor, ob liquidum in partes sanguineas, atque carnosas ab eo immediatè expressum, particularem super iis potestatem, & à cerebro independentem habere: Contra quoque cerebro ob proprium liquidum, & propter originem, quam partibus membranosis præbet, præcipua super iis potestatem, tàm jure originis, quàm jure motus; & nutritionis eidem competere crediderim. Et cum duo hæc partium genera à duobus diversis pendeant motoribus, quod seriò animadvertendum erit; earum altera cum suo motore systema ab altera diversum constituit. Quod verum esse primò per nutritionem probabimus omnes enim Recentiores arbitrantur, quod partes sanguineæ sanguine augmentantur, & conservantur; spermaticæ verò, sivè membranosæ succo albo, nerveo, ac nutritio: Probabimus secundò per diversam morborum naturam, qui hujusmodi in partibus omninò diversis generantur. Quandoque enim sanguineas partes vitiabunt morbi, nil respondentes morbis inter albas, & membranosas partes nascentibus. Morbi, qui nerveis, & membranosis in partibus fiunt, graves periculosi, & difficillimæ curationis sunt, & ferè semper capiti consentientes; & quod sanè mirum, atque notatur dignum nulla tunc temporis in partibus sanguineis, se ipso sanguine, & in corde apparente mutatione. Porrò vulnera, ulcera, tumores, & alia partes nerveas, ac membranosas gravantia difficilimè sanantur; diversa à partibus sanguineis, & carnosis remedia exposcunt, in gangrænas facilè desinunt, & cum longum in tempus protrahuntur; morbi partium nervearum mutantur, sivè trahunt secum in afflictionem partes carnosas, vel contra. Quare sæpè in capitis percussionibus, puncturis, atque vulneribus rigores, tremores, vertigines, gravitates, aliaque id generis ad partes membranosas spectantia observabimus: absque eo quod ulla fiat il pulsu, in sanguine, & in partibus carnosis mutatio. Sic etiam carnosas aliquando partes afficient morbi cum membranosis minimè consentientes; Quod quidem non fieret, si omnibus absolutè in partibus solum cor, vel solum cerebrum imperaret. Quamobrem sicuti hæc, & alia viscera hinc inde appensa, & collocata sunt ad recipiendum varium cordis influxum, idest sanguinem currentem cum tanto, & non alio gradu, sivè momento celeritatis, & impetus, ad secrationes varias liquidorum ritè peragendas; Ita musculi hinc inde variè distributi, & appensi sunt ad recipiendum varium influxum pro motu. Ita demum tàm viscera, quàm musculi in suis quæque

locis

locis ordinata, & affixa fuerunt, ad variam irradiationem à cerebro recipiendam. In hoc igitur capite, immediatum cordis imperium tam occasione motus, quàm occasione nutritionis, & consensus supra partes carnosas extendi; Illud autem cerebri supra membranosas, & ex iis compacta viscera, Supremum verò, & universale super omnes, solius cerebri esse idque non tantum per transmissionem fluidi alicujus, quantum per continuatam oscillationem suarum meningum ad singulas partes protensarum concludemus.

CAPUT V.

De comparatione motus cordis, & duræ matris. Vbi de duræ matris structura, elatere, resistentia, impulsu, & potestate in solida, & fluida corporis animati. Idem de membranarum motu systaltico, & reflexivo.

EGimus jam de animati corporis Machina à solido, fluidoque composita, cui duos dedimus principales motores, cor scilicet, & duram matrem. Nunc quanta iisdem sit motoribus Vis. resistentia, & æquilibrium, sivè proportio motus, & resistentiæ inter ipsos, & inter partes, tàm solidas, quàm fluidas scrutabimur; Nec non unum sit major vis cordis supra vim duræ matris, vel contra. Et quoniam recentiores Anatomici, quoties de corde locuti sunt, diligenter exposuerunt quanta sit vis, & resistentia cordis, fluida in circulum promoventis, prout inter cæteros apud Borellum nostrum videre est in aureo tractatu *De motu animal.* Nos parum in hoc divagabimur, totum ferè sermonis nostri cursum dirigentes ad examinandum alterum majus animati corporis Mobile, scilicet duram matrem, a cujus motum cordis pendere, illique subordinatum omninò esse, penè auderemus asserere. D. Pacconius cùm esset Medicus secundarius in Nosocomio Consolationis plura sæpè mecum anatomica experimenta exercebat, tum super animalibus vivis, tum super Hominum cadaveribus, ut solidorum corporis animati materiam nobiscum una illustraret, ut supra retuli in prologomenis; factis itaque experimentis, quam plurimis super cerebro, & dura matre, sæpè asseruit, duram matrem non esse Telam membranosam simplicem, sed ex tribus diversis fibrarum ordinibus compositam, quorum alter super alterum magno artificio extenditur, ac intersecantur adinvicem, horumque ordinum alter in ejus parte convexa, reliqui duo in ejusdem concava observantur. Insuper in parte interna, seu concava, quæ directè cerebrum tangit, & cerebellum, quosdam obtinuit dura menix lacertos fibrosos, ac valdè fortes, & solidos, qui varias illius in partes expanduntur præcipuè in latera, & in partem anteriorem ac posteriorem falcis messoriæ omnisque Fibrarum ordines desinunt in septis, quæ falax gignit, præcipuè in illis, quæ cerebrum à cerebello dividunt, & aliis majoribus, quæ cerebrum, bifariam secant. Tota hæc Fibrarum, & lacertorum series valdèdifferret ab ea brutorum, in quibus difficiliùs etiam deprehenditur. Hominum enim cerebrum supra cætera penè animalia, habita partium proportione maximum, & amplum, præ illis quoque tam rata, & evidenti Fibrarum, laceratorumque duræ meningis indigebat compage, ob varias, & multiplices sensationes, quæ in ipso præ Brutis dependebant absolvi. Nec aliquis obiiciat; quod *DD. Villis, & Maivv* prædictas in dura matre fibras primi ostenderint, ac proindè quod hæc assertio utilis certè, & corporum dissectionibus comprobata nova non sit, nec multum consideranda. Nam quicumque *Villis, & Maivv* Opera legerit, videbit sanè prædictas Fibras ab iis detectas fuisse, at neque Fibrarum, neque Lacertorum originem, progressumque ostendi, & declarari prout præfatus noster amicus quamcitò publicæ luci exponet. Et nos etiam quamprimum publicè dabimus cum figuris lacertos fibrasque varias menignis duræ ad vivum experimentibus: nec non innumera experimenta terebrationis vertebrarum spinæ in animalibus vivis, & varia infusione liquidorum per siringam in cavitatem spinalis medullæ, ut inde notentur effectus, qui nascentur à vellicatis meningibus spinalis medullæ per dictos liquores acres, dulces, spirituosos; acidos, &c. per quæ systema nostrum de solidis magis confirmetur.

Consideratis itaque in dura matre particulari hac fibrarum, lacertorumque structu-

ctu-

ctura, quæ tota, uti cordis fibræ, ad constringendum, exprimendumque facta videtur, nec non ejus sinibus, cavitatibus, & modo, quo cerebrum amplexatur, ac stringit; proindè sequitur, quod ipsa jure quodam dici potest cor cerebri villis membranosis compositum, qui villi cum crispantur, & contrahuntur, totum id, quod positum est eis ad contactum, exprimunt, atque constringunt; ac propterea cerebri cor eam vocabimus potius, quam Diaphragma cum *D. Maivv*, sicuti refert idem *cap.* 4. *de Spir. animal.* Quod autem nos movet, ut eam cor cerebri nominemus, præter allatas ejus structuræ considerationes; Præ cæteris est continuus ille, fortisque motus systoles, ac diastoles, qui nudis etiam oculis, & satis evidenter in ea conspicitur, deque ipsius mechanice, & analogia cum motu cordis pluribus, validisque rationibus, & experimentis suo tempore disseremus. Qui tamen velit hac de re certior fieri, partem anteriorem cranii in puero recens nato inspiciat, atque consideret, ejus enim ossa cum maximè mollia sint, applicata super eis vola manus vehementem, ac ordinatum systolis atque diastolis motum ibidem, qui à dura matre subsistente excitatur, observabit. Summa tamen cum admiratione elapsis annis hujusmodi pulsationem nos vidimus in puero hydrocephalo recens nato, in vinea ad portam Latinam in Celiolo, nunc S Jo: ante Portam Latinam, quo loci dicunt fuisse templum honoris, & virtutis à Marcello erectum tempore belli Gallici. Quo puero viso statim suspicari cœpimus; quod dura mater fortes eos, atque ordinatos motus, non efficeret per arterias, quæ in ipsa disseminatæ sunt, verum per suam præcipuam texturam, quæ cum textura cordis æmulatione contendit. Nam examinato præfato triplici ordine fibrarum duræ meningis humanæ diu maceratæ in aqua, earumque varia inter se prope septa intersecatione, totam hanc fibrarum vim ad constringendum se ac crispandum (uti cordis triplicis ordinis fibræ) factam esse, oscillationemque hanc ad longinqua quæque spatia propagandam esse fatebimur. Quicumque autem clarius Systolen, ac Diastolen duræ Matris per totam ejus substantiam optat percipere, observet quæso capitis vulnera, quæ cum fractura cranii ad cerebrum penetrant, quemadmodum & nos in pluribus Italiæ Nosocomiis observavimus; & videbit universam duræ matris molem à vulnere detectam undequaque pulsare æqualiter, ac fortiter, non vero in iis ramulis atque sulcis tantum, qui à parvis arteriis per eam disseminatis excavantur, quod non contingeret si duræ matris motus à parvis illis penderet arteriis: Et si vulneri motus convulsivi superveniunt, in hoc casu inexplicabile dictu quam fortis & evidens per totam duræ matris molem pulsatio appareat suis ritè intervallis spatiisque distincta, ut revera cor pulsans videre credideris, prout elapsis annis doctissimus, & amicissimus noster D. Matthæus Pallillius nobiscum una inspexit in homine capitis vulnus habente, qui decumbebat ad Templum Bellonæ, nunc Domus est Monialium S. Franciscæ Romanæ ad radices Capitolii ex parte, quæ respicit Domum professam Societatis Jesu. Nec non in vetula vulnerata ad Oratorium Divi Marcelli Via Quirinali, quæ respicit Flaminiam. Et quia necessitudo, quæ inter nos, eumdemque D. Pallillium virum integrum, optimumque intercessit, summoperè semper crevit, ex quo ipsum Papiæ, ubi erat Medicus, cognovi, varias fecimus una experientias super animalibus, variasque observationes super vulneratis in capite, ut certò perciperemus duræ matris structuram, usum, elaterem, ac potestatem supra solida, & fluida corporis; atque etiam ut scrutaremur naturam morborum in solidis, de quibus frequentia inter nos erant colloquia.

Sed ut evidentiùs hos duræ matris ita ordinatos motus deprehenderem; plura feci super ovibus recens natis experimenta, illarum cranium subtilissimo cultro attollens, ubi non solùm ordinatam, atque continuam seriem pulsationum spectabam in dura matre; Sed etiam diversimode illam acubus tenuissimis pungendo, acresque liquores in eam instillando, utilissimas inde observationes deducebam, quarum plures idem D. Pallillius elapsis mensibus mecum perspexit. Si dura mater à dextera pungeretur, in omnibus ferè partibus convulsivi motus excitabantur, in ea præcipuè vehementissimi, in qua ipsa pungebatur: Sic etiam si pungeretur à leva. Generaliter tamen labefactato post puncturam meningis tono, confusio incredibilis

lis iu partibus omnibus infernis tam sentientibus, quàm se moventibus nascebatur primo quidem in capite, deinde in reliquis. Alia quamplurima experimenta in hujusmodi Animalibus fecimus (valdè enim ad id accommodata sunt, cùm eorum crania tenerrima omninò sint, facileque cultro attolluntur, pauca sanguinis effusione succedente, cum pauca etiam Animalis molestia; at in grandioribus duriori cranio præditas facta terebratione melius peragentur experimenta infusionis liquorum, puncturæ acuum, &c.) duram Matrem pungendo ferro, tum simplici, tùm candenti, ut claris perciperemus ejus vim, & imperium, quod super omnes partes, ac penè super ipsum cor habet, prout alibi dicemus. Ex hujusmodi observationibus consequenter deduximus, quòd sicuti dura mater curatio suspensa cerebrum peculiari suarum fibrarum artificio amplectitur, stringitque, & in duas æquales partes ipsum dividit. Sic etiam credimus, quod hæc divisio in cerebro ipso non desinit, sed per totum quoque corpus continuata sit. Et ex hoc fortasse principio oriuntur celebres illi partium consensus è directo, toties ab *Hippocrate* memorati: Indè etiam Paralyses, dimidium corporis tam exactè occupantes, ut aliquando dimidium vultus, dimidiumque cranii tantummodò occupent. Inde demum convulsiones, quæ in hominibus graviter capite vulneratis excitantur in corporis partibus, quæ directè vulneri respondent. De hoc autem plura dicemus in sequentibus capitibus, ubi de consensu partium tractabitur. Examinata in opere magno duræ matris structura, variisque observationibus & experimentis super expositis; veluti per quisita procedemus in investigando, & explicando; quis è duobus motibus cordis nempè, ac duræ matris fortior sit, majorisque resistentiæ, necnon uter eorum sit altero præpotentior. Et insuper qua mechanice dura mater moveatur, Undè suum habeat impulsum, & quem ad finem tàm regularem Systoles, ac diastoles motionem prosequatur. Ulterius an duræ matris systalticus motus jure originis, consensus, & continuationis propagetur quoque per partes membranosas ad viscera, glandulas, vessicas, similesque partes, a membranis, ac per consequens à dura piaque meninge originem ducentes. Et si propagatur, ulterius inquirendum quam ob causam singulæ hujusmodi partes occultè systolizant, ac ut ita dicam, diastolizant; aliaque id genus plura qui perquirentur, quæ ad æquilibrium, & proportionem inter hos duos motus, & sua principia moventia pertinebunt; additis, ac demonstratis etiam effectibus, inde nascentibus, & præceptis, quæ pro Diagnostica, Prognostica, & curativa morborum deduci poterunt.

Quoad primum variis duræ meningis adhæsionibus cum cranio & cerebro explicatis, distinctoque ipsius motu in naturalem, atque morbosum; naturalem dicemus, illam ejus regularem systoles, ad diastoles functionem, sivè oscillationem constrictoriam, per quam fluidum nerveum exprimit, & in fibras cerebri medullares insinuat, Morbosum verò dicemus esse, cum violentas ob causas turbata suarum partium structura, elatere, & resistentia, pro regularibus & ordinatis motibus irregulares, atque violentos producit: horumque irregularium motuum causa, fluidi quoque nervei expressio, & cursus irregularis erit ac turbatus, & hinc maniæ, deliria, vigiliæ, dolores capitis, vertigines, Epilepsiæ, debilitates, torpores, melancholiæ, & his similia nascentur, quæ omnia produci potiùs à solidis, & præcipuè à vitio duræ matris, quæ solidorum membraneorum primaria origo, & fons est, quam a mille somniatis, & fictis fluidorum vitiis demonstrabimus. Eam proindè sequemur sententiam, quod scilicet duræ matri motus, motu cordis ferè præpotentior sit, atque eo forsan vehementior, quod per observationem morborum ac symptomatum partes hujusmodi occupantium, aliasque experiundi vias, clarè constabit.

Et primò quidem vulnera cordis mortalia sunt, non quia cor vulneratum est uti pars, & membrum vitalia principia producens, sed uti pars, quæ debebat fluida vitalia in girum impellere; dissoluta enim vasorum, cavitarumque cordis textura, quæ & recipere, & expellere fluida vitalia debent, consequenter cessare etiam debet in ipsis fluidis motus, ac proindè vita. Itaque cordis vulnera, & mobi lethales sunt, non tantum ob cordis præstantiam, quantum ob fluida, quæ debent ab ipso impelli quæque nostrum esse vitale, ac nutritium con-

constituunt: contra verò cum dura mater vel puncta, vel vulnerata est, sivè inflammata, aut alio modo læsa, accidentia, quæ exindè fiunt, ab accidentibus cordis sunt valdè diversa, nam & solidi vitio magis fiunt, quàm fluidi, & eorum læsio tota consistit in impetu, vi magna, agitatione, irritationeque; sicuti sunt convulsiones, motus convulsivi, deliria, jactationes &c. quas affectiones non videtur verisimile ut possit producere fluidum nerveum acidum; vel imaginariis imbutum particulis, sed peculiares esse ipsius solidi; Nam dura mater ratione suæ structuræ cum tota sit in naturæ statu, vis elater, impetus, tensio, & nisus; in morboso quoque talis esse debebit, sed cum gradibus virium, & activitatis tanto superioribus, quanto morbus erit vehementior. Quodque de cerebri meningibus dicimus, idem quoque de nervorum meningibus supponimus, quibus punctis, vel alter affectis passiones pene superioribus similes oriuntur: quod variè punctis, resectis, affectisque vivorum animalium nervis curiosè observavi; talisque viget in nervorum meningibus tensio, & vis, ut iis forbice resectis, tanta celeritate resecti fines contrahuntur, & occultantur inter musculos vivi animalis, ut vix credatur; cogita ergo quid fieri debet de meninge intra cranium? Plures autem cerebri, nervorumque quoad sensum & motum affectiones à varia meningum læsione, varioque earum statu pendere, ab experimentis circa eas in animalibus vivis à me factis, & ab observatione symptomatum in morbis capitis mihi est comprobatum.

Canem molossum vivum debitè ligavi cum amico meo D. Pallillio Viro sincero, & moribus verè Romanis prædito. Separavi diligenter cutem & musculos dorsales propè dorsi vertebras: denudata una ex vertebris, terebravi eam maxima cum diligentia quosque terebrando perveni ad cavitatem spinalis medullæ suis meningibus involutæ. Hoc facto solvimus canem, ut videremus an posset incedere; incedebat itaque ut prius, saltabat, ac benè se movebat. Denuò itaque ipsum ligavimus, sed tali modo, ut liberè moveri se posset hinc inde post experimenta quæ meditabamur. Foramen terebrationis in vertebra erat tantæ capacitatis, ut siringæ foramen intrudi commodè posset. Puncta per acum meningæ spinalis medullæ in loco terebrato, canis statim, fortiter, ac per totum convellebatur; deindè paulò post quiescebat. Siringato spiritu vini tepido velociùs respirabat, leviter veluti horrebat per totum, ac veluti paulò post somno corripiebatur. At quando in majori copia liquor hic iniiciebatur tepidus, tremebat fortiùs, sed cum hilaritate.

Post duas horas, siringatione iniiciebamus guttas aliquot spiritus nitri soluti cum pauca aqua: tremebat vehementiùs, ejulabat, torquebatur; stupore primo corripiebatur, deindè motibus convulsivis modò in partibus superioribus, modò in inferioribus prout acidus liquor modò partes superiores, modò inferiores spinalis medullæ magis vel minus alluebat, ac vellicabat, Comedit interea frustula panis ea nocte, & mane sequenti stupidus videbatur, sed magis expeditos motus peragebat parte posteriori, quam anteriori corporis. Mane igitur siringa injicimus spiritum nitri purum in majore copia. Statim horrendi ululatus, ventris intumescentia, aliquando vomitus, aliquando spuma ex ore, motus convulsivi ingentes, lamentatio & ululatus magnus; factis aliis siringationibus debita semper sed pauca cum liquoris præfati quantitate, crescentibus sensim convulsionibus derepente obiit, & rigidus statim evasit veluti truncus.

In aliis canibus terebravimus vertebras colli. In aliis vertebras ultimas versos os sacrum, & pro varia siringatione liquorum modò spirituosorum, modò acrium, & acidorum varia subnascebantur accidentia tremoris, convulsionis, paralysis, &c. modò in partibus circa caput, & pectus; modò in partibus circa viscera naturalia. In catulò terebrato in vertebra tertia colli, facta siringatione decocti vitrioli in spinalem medullam eoque injecto valdè calido, ne dicam fervido, statim periit convulsus. In pecude musculum coxæ diligenter cum eodem Domino Pallillio à reliquis vicinis separavi, pauca tantum non separata ejusdem portione, per quam possit vicinis adhærere: abscissis hinc inde tendinibus hujus musculi, eoque leni contactu adhærente musculo vicino, observavi separatum musculum, licèt abscissi sint tendines obscurè moveri, contrahi, suas fibras crispa-

ri se, occillare, sed obscure. En quomodo per elaterem proprium, per vim in fibris elasticam innatam moventur musculi; Id etiam tentari poterit, in Anate viva, aliisque volatilibus, vel quadrupedis.

Factis itaque variis terebrationibus in vertebris spinalis medullæ canis, suis, leporis, pecudis, &c. observavimus, quod spirituosa & leniter aromatica licèt levem tremorem pariant statim post siringationem, paulo tamen post animal hilariter magisque vividè se gerit. At instillatis acidis liquoribus statim tremores, convulsiones, ululatus, tumores abdominis, vomitus, stupores, & paralyses, ad motum impotentiæ, urinæ, aut fæcum copiosæ excretiones, aliquando totales eorum suppressiones, & hisce similia pro varietate læsionis, & punctionis meningum spinalis medullæ oriuntur: Quod unusquisque experiri poterit, & si terebrationem in cranio fecerit, quamplura hisce similia per variam liquorum in meninges cerebri infusionem ac siringationem incredibili cum voluptate observabit.

Cum igitur moveatur cor per irradiationem, & influxum, à capite, in illud per nervos mediante fluido nerveo, vel solidi meningæi oscillatione, nullo vel si mavis pauco interveniente fluido transmissum: Si dura aut pia meninx, vel partes, quæ ab ipsis ducunt originem, vehementibus, gravibusque morbis laborent, necesse etiam est, ut cor, uti earum elateri, influxui, & potestati subordinatum in eamdem quoque afflictionem trahatur, ejusdemque indicia in pulsu ostendat. Pulsus serrinus, ac durus semper indicat vitium in partibus membranosis, ac nerveis; valdè autem periculosus erit, si cum periculosis conjungatur accidentibus: in doloribus capitis vehementibus, & doloribus aliarum partium membranosarum pulsus fiunt parvi, & penè imperceptibiles, qui Medicum ne terreant, nam familiares sunt parvi pulsus in talibus doloribus. In pluribus Ægris pleuritide laborantibus observavi sæpè pulsum manus positæ à latere partis affectæ, semper ferè esse parvum & exiguum, ut nuper vidi in duobus ægris prope Collegium Anglorum, non longè à Palatio, & Foro Farnesiorum. In rigore febrium; pulsus contrahi quotidie observamus: in variis Capitis morbis, & variis Animi operationibus, quæ in cerebro fiunt, variè quoque omnibus momentis alterari pulsum conspicimus. Quæ singula meningum supra cor imperium clarè ostendunt. At contra alterato motu cordis, non semper in consensum trahitur caput, ut in febribus videre est quamplurimis, similibusque morbis.

Neque temporis, qua premor angustia patitur, ut longior sim in probando per variorum accidentium in morbis observatorum examen, duræ matris magnam esse vim, & penè incredibilem elaterem, ejusdemque supra fluida, quæ cor impellit, & supra cor ipsum summum esse imperium; cum hæc oportuniori tempore certius probata habebuntur. Inde oriuntur morbi penè admirandi ob varias animi, & imaginationis affectiones; Paralyses universales vitio affectionis hystericæ, relatæ à Boile *de util. phil. nat. f.* 154. Tympanitides universales ob vulnus partium nervosarum ex Domino Villis *tom.* 2. *fol.* 145. aliique id generis affectus, qui solidorum supra fluida ingentem potestatem ostendunt.

Præterea, ut cor majori promptitudine, & facilitate movere se possit, ac resistentiam tot solidorum superare per quot sanguinem circumire facit, multa concurrunt, quæ hujusmodi motum adjuvant facilemque reddunt: ea sunt aeris pressio continua in pulmonibus, qui sua circumpulsione sanguinis cursum summoperè promovent, & ita incredibiliter adjuvant cor, ut exigua ferè vi possit sanguinem è suis sinubus ad remota quæque spatia prolicere. Facilem quoque reddunt figura vasorum conica, venarum valvulæ; continua musculorum contractio in motibus quotidianis, aliæque plures causæ ab *Harveo*, *Borello*, *Cole*, *Bellino*, reliquisque Scriptoribus recensitæ. Quæ omnia cordis motionem adjuvantia cum duræ matri deficiant, dum ipsa fluidum nerveum per fistulas cerebri exprimit, & in omnes corporis partes propellit fortiter, ac promovet, proindè certò sequitur quod ea majores debet superare resistentias, quam ipsum cor, & consequenter quod major sit impetus, Elater, & vis duræ matris, quam cordis. Accedit ad hoc quod vires, & elater meningis occupantur in comprimendo constringendoque solido, nempè cerebro; cordis verò in fluido exprimendo nempè sanguine: adeoque majores

jores resistentiæ superandæ sunt meningi quàm cordi, undè major vis illi, quàm huic tribuenda. At cum hujusmodi argumenta penitùs nova sint, & supra vulgarem Medicorum captum, non audemus hìc decisivam sententiam favore duræ matris, potiùs quàm cordis proferre; eam tamen proferendam suo tempore reservamus, cum maturius à ratione, & experientia consilium susceperimus.

Gradatim mox duræ matris motum, deindè motus causam, tertiò finem, ad quem fuit ordinatus, atque institutus examinabimus. Considerata mirabili duræ matris structura superiùs breviter indicata, æquo nos animo sentire non possumus vulgarem Anatomicorum opinionem putantium duram matrem non in alium finem factam esse, quam ut cerebrum tegat, & ab externis defendat injuriis, nam cum huic obeundo muneri solidum crassumque os cranii sufficiat; eam nobilioribus, magisque necessariis destinatam esse usibus aperiemus.

Pulsat itaque dura mater alternis systoles, & diastoles ictibus, Et quoniam cor in tantùm movetur, in quantum à cerebro transmissum influxum excipit, problema possemus hìc novum quidem, sed audax proponere, num scilicet systoles, & diastoles motus, quem habet cor à systole, ac diastole duræ matris pendeat; an verò aliam ob causam in ipso corde existentem peragatur. Audax inquam est hoc Problema, sed quia multum à probabilitate non distat, alibi de eo latè tractabimus.

Ut benè dura mater moveri posset; à stabili, fixoque termino pendere, atque eidem inhærere debebat, quemadmodum musculi ossibus, cor per suum ligamentum mediastino, &c. Annexa igitur est dura mater per Fibras innumeras, quàs à se mittit parti superiori cranii, hoc est suturi, quæ in ejusdem cranii suprema parte observantur: hæ Fibræ sutura superantes membranam pericranium dictam producunt, quæ cum dura matre una, eademque continuatio est. Nec tantùm suturis adhæret, verùm etiam hinc indè variis in locis leniter alligatur cranio per pecularia quædam filula, quæ è convexa sui parte enascuntur, cranioque inseruntur. Hoc modo dura mater basi solidæ Cranii annexa, elateris ad instar nunc sese contrahens, nunc relaxans regulares systoles, ac diastoles motus in Cerebro perpetuat. Hi motus fiunt in ipso penè momento, ac tempore, quo fiunt motus cordis, in vulneratis enim capite, in quibus dura mater tecta apparebat, admota cordi Patientis dextera, observabam ipso eodem tempore, quo cor ad manum pulsabat, pulsare quoque duram matrem in cerebro; nec ullum temporis intervallum potuimus inter utriusque pulsationem agnoscere: Sed hæc meliùs vivi sectionibus, & experimentis circa animalia illustranda. Præterea dura mater cerebrum dividit, binas in partes, dexteram, & sinistram, & dividendo sinus varios efformant, per quos sanguinem recipit à circulationibus refluum. Qui duræ matris motum in animalibus vivis scrutabitur, observabit eam dum systolizat, ac diastolizat, tota sua mole eodem tempore systolizare, ac diastolizare, non verò per partes ad partes. Atque indè ut ad inveniendam causam motus duræ matris descendamus: Communiter putant omnes eam pulsare ob arterias, quæ per ipsam propagantur, Alii credunt id fieri à nervis ad eam forsan recurrentibus. Demum probabilius mihi videtur pulsationem illam pendere à peculiari suarum partium constructione, & admirabili elatere in suis Fibris reposito, nec non peculiari æquilibrio fluidorum per eam circulantium cum dictis ejus elasticis fibrillis.

Arteriæ, quæ per duram matrem distributę observantur, sunt duo vel tres ramuli à dextera, totidemque à lęva illius parte earumque cursus in dura matre exsiccata facillimè etiam dignoscitur. Illarum origo ab inferioribus ejus lateribus est, parvique rami sursum ascendentes in medio ejus segmento, qua propè adnectitur cranio, desinunt. Fortis illa, & universalis duræ matris pulsatio, quæ in vivis animalibus conspicitur, in pueris recens natis, & in capite vulneratis impossibile est, ut pendere possit à minimis, illis arteriis leviter pulsantibus, neque pulsatio universalis esset, sed tantùm in illis parvis sulcis, quos arteriæ per duram matrem progredientes producunt; Quare causa pulsus durę matris in tota ejus mole, & propria ejus substantia est, nec ab extra quæsita.

Quòd motus iste à nervis dependeat, qui à cebro, vel à spinali medulla prodeuntes, in duræ matris substantiam recurrant, falsum etiam est; nam isti nervi recurren-

tes à nemine hactenus visi sunt, & à nemine descripti.

Considerata igitur mirabili texura trium ordinum Fibrarum, & Lacertorum in dura matre novissimè expositorum; fateri proindè debemus, quod prædictæ partes ob particularem elaterem, nexumque, cordis nexui penè consimilem, continuò crispentur, & ad perpetuam contractionem nitantur, ea ratione, qua videmus Horologium sine ullo liquidi impulsu, sed tantùm ob particularem rotarum, fusorum, elateris, aliarumque partium solidarum constructionem rectos, ordinatosque motus absolvere, & perpetuare. Ita in humano corpore excitato semel à partibus prolificis spermatis elastico motu in solidis, & fluidis fœtus, ob æquilibrium, quod fluida inter, & solida intercedit, nec non ob continuum occursum fluidorum in solida, & solidorum in fluida, nisum, conatumque suum semel incœptum dictus elater præfatis in partibus perpetuat: maximè verò in solidis majori resistentia præditis, & à quibus moventur fluida, & omnium maximè in iis solidis, quæ peculiari compage ad perpetuandum elaterem, eumque aliis imprimendum prædita sunt, sicuti est cor, & dura meninx. Et quoniam ab æquilibrio, & proportione motus dictarum partium perpetuatio elateris in majoribus corde inquam, & meninge dura pendet, mutato, vel aliter affecto æquilibrio, mutatur afficiturque elater. Multum quoque conferet ad investigandam causam motus duræ matris, fluidi nervei motum considerare. Fluidum hoc perpetua duræ matris circumpulsione per nervos expressum ad partes, à partibus ad cerebrum per refluentia vasa non redit, uti facit sanguis per venas ad cor, sed in iis remanet, disperditur, & hospitatur: qua mora non solùm vigorem, tonum, & elaterem in eis producere credibile est, sed occultam quamdam ad Systolem, & diastolem inclinationem, promptissimamque ad se movendum facilitatem Et quoniam dura mater cum partibus mobilibus supradictis una eademque continuatio est: hujus continuationis causa fieri potest, ut veluti undulando, motus partium occulti, systaltici, sivè successivi reflectantur, ac veluti resiliant in duram matrem, ab hac denuò in eas ob continuam hujusmodi motus fluctuationem, nec non ob æquilibrium sivè proportionem motus successivi à dura matre ad partes, & reflexivi ab istis ad illam, continuus contractionis nisus, & elater in dura matre nascantur, absque eo quod huic actioni multum contribuant duræ matris arteriæ, aut nervi ad ipsam recurrentes, ut multi credunt. Et hac de causa, ob mutatum, scilicet æquilibrium inter motum reflexivum in partibus supradictis sepè contingit, ut motus convulsivi in partibus excitati sensim desinant in caput: quandoque verò à capite incipientes propagentur in partes. Ita certè Æger à Galeno relatus à pollice pedis epilepticum insultum incipere sibi, & excitari asserebat.

Postquam rationibus, & experimentis causa motus duræ matris firmata fuerit, finem ad quem motus iste ordinatus est, perquiremus. Neminem latet, quòd arteriæ cervicales, & carotides cùm ad corticales cerebri glandulas, post infinitas penè ramificationes perveniunt, sint adeò exiles, parvæ, motuque destitutæ, ut vix conspiciantur: glandulæ minimæ corticales cerebri, more aliarum corporis glandularum, destinatæ sunt separando fluido nerveo à sanguine, & indè ad partes per excretoria vasa deducendo, omnia vasa excretoria glandularum corticalium simul juncta, medullarem cerebri partem formant; idemque cerebrum in varios ramos se dividens, & expandens tum intus, tum extra caput, per medullam spinalem producit nervos, qui fluidi nervei jam filtrati canales sunt. Igitur qui cerebri Anatomen callet, optimè noverit, quod momentum celeritatis, & impetus, quo fluit sanguis in minimis meandris glandularum corticalium, adeò insensibile sit, tantillaque vi præditum, ut minimum conferre possit ad impellendum quocumque impetu fluidum nerveum jam separatum, & à vasis excretoriis combibitum. Contra verò cùm dicti fluidi in nervis, & partibus motus velocissimus sit, atque ad instar radiorum lucis momentaneus; hujus fluidi motorem, & compressorem exquirere, ac explorare tenemur, Illam videlicet partem, in cujus potestate est, per viscera atque per membra tantùm fluidi inferiùs transmittere; quantum naturæ, & æquilibrii leges requirunt, & quantum voluntatis imperium atque partium necessitas postulant.

Munus itaque hujusmodi, ob structuram, & situm, variamque insinuationem, & com-

& complicationem, nec non progressum, & soliditatem meningum, eis, & præcipuè duræ matri jure meritoq; tribuendum. Sicuti enim cor instar machinæ compressoriæ exprimit, & ad remotas partes juxta singularum necessitatem cum debito celeritatis momento propellit sanguinem; Ità dura mater, alterum quasi cor solidum validumque & per cerebri substantiam intus forisque miro artificio propagata ad instar fortissimi elateris, & compressoriæ machinæ, à Glandulis corticalibus fluidum nerveum continuò exprimit, & in medullares cerebri partes insinuando, impresso velocissimo motu, ictu oculi omnes in partes transmittit. Quare homines prout duram matrem sortiti sunt, valido, vel debili præditam elatere, magis, vel minus resistentem; ab hoc ejus vario in singulis motu, fluidum nerveum majori vel minori cum impetu exprimitur, & ad partes propellitur; hacque de causa infinitæ, ac singulis peculiares nascuntur in hominibus quoad sensum, & motum proprietates, & quoad reliquas etiam naturæ functiones, ipsorumque temperamenta.

Præterea, cum proprium cerebri, meningum, & nervorum officium sit, esse instrumenta sensus, & motus non tantùm ob fluidum nerveum ab eis separatum, delatumque per partes, quantùm ob eorum raram, & particularem texturam, cujus causa variè se dividentes, & expandentes, producunt viscera, omnesque partes, telis membranosis compositas; Et cùm actio sensus, & motus in incredibili, atque promptissima celeritate consistat, ista celeritas, numquam obtineretur, nisi fluidum nerveum, sivè spiritus animales per quos, veluti per mediatores Animus impressiones corporis recipit, subtiles adinstar radiorum lucis essent, ac tenues: cujus subtilitatis causa, ne continuas in partibus confusiones moverent, natura eos solido molli, cavo, & appropriato conclusit, quod ordinatis systoles ac diastoles ictibus moverentur, eamdemque motionis regulam in fluido, quod in sinu habet, imprimeret. Solidum hoc meninges sunt, quæ à magna cerebri mole ad omnes usque minimas corporis partes nervos comitantur, ac proindè medulla cerebri, in duabus quasi vaginis clausa semper apparet in longa nervorum propagatione.

Addita igitur subtilitati, ac velocitati fluidi nervei, impressione continua, quam illi duæ meninges sua perpetua systole, atque diastole impertiunt, ab hac duorum motuum mixtione, tertius oritur motus velocissimus certè, sed ordinatus. Et ita illa ipsa systole, ac diastole, quæ continuo in meningibus viget, sensim per nervos propagatur in omnes partes, quas membranosas vocamus, easque hujusmodi perpetuo motu systaltico prçditas quoque esse probabiliter credendum. Qua occasione in medium produci posset postulatum, sivè quæsitum utile quidem, sed valdè obscurum; an scilicet eodem tempore, quo systolizat, & diastolizat dura meninx, systolizent quoque & diastolizent reliquæ partes, quæ ab ea originem ducunt, eidemque subordinantur? an verò differenti tempore, ut contingit in corde, cum appensis eidem arteriis? Qua de re omninò certè nova, & abstrusa, integrum perfectumque judicium ferre ante non possumus, nisi ratione, & experientia maturè consultis.

Porrò ex vario duræ matris tono, robore, ac vigore, variè dirigi fluidorum cursum in subjectis partibus; & variè etiam oscillare solida ipsa, quotidiana morborum observatione in Nosocomiis unusquisque certior reddi potest. Quare dum caput laborat vel vulnere, vel dolore, vel torpore, statim animum adhibe ad mutationes, quæ in inferioribus partibus succedunt. Sic propè Templum Telluris, nunc S. Pantaleonis in Suburra intra Carinas, ædificatum in area domus Cassij; cognovi Vetulam septuagenariam diro asthmate cum tussi continua laborantem: hæc quoties ambabus manibus fortiter comprimit verticem capitis, toties cessant statim, pro tempore quo durat compressio, & asthma, & tussis catharrosa, statim verò ac manus aufert, iidem morbi denuo redeunt: & si pluries in die id faciat, pluries in die eadem succedunt. An forsan ea forti manuum compressione premitur, roboraturque pericranium, & successivè dura mater ejusdem origo? qua ratione addito robore, & tono duræ matri: meliùs diriguntur liquidorum motus in partibus inferioribus, sicque statim asthma, tussisque cessant; alia probabilior ratio reddi certè non potest.

Quæ cum vera sint, non sunt profectò irridendi veteres, quando in variis id generis morbis adhibent, applicantque capiti cerata roborantia, fluxiones cohibentia,

& refrænantia, ut ipsi ajunt humorum ad inferiora affluxum: nam ob rationem à nobis supra allatam, roborato pericranio per hujusmodi externa, successivè roboratur dura mater cujus est prorogatio , undè morbus mitescat necesse est: nam sicuti læsis musculis temporalibus fiunt vulnera lethalia, communicata mediante pericranio duræ matri læsione: ita si communicatur affectio, communicari etiam debet effectus exteriùs applicatorum remediorum. Hoc vidi in Sene sexagenario ad Templum Carmentæ, nunc S. Catharinæ sub rupe Tarpeja: qui fluxionibus oculorum obnoxius, appositis ceratis roborantibus in superiori parte frontis, statim liberatur.

Hisce observationibus affinis est ea, quam feci in quadragenario capite vulnerato. Decumbit hic propè Templum Veneris Victricis nunc S. Mariæ in Crypta picta, vicinum Pompeii Theatro; elapsis duobus mensibus convaluit ab accepto gravi vulnere capitis: post illud tempus, licèt sanus in omnibus sit, perpetua tamen laborat coriza, sivè catharro, qui nullis hactenus cedere vult remediis, Nonne hic credendum est, vi vulneris lesum in ea parte esse tonum, robur, ac elaterem duræ matris, qua de causa cum regere non possit debitè fluidorum motum, qui naribus prospiciunt, exindè sub catharri forma foras prolabuntur?

Magnam itaque esse potestatem meningum ad solida, & fluida singularum partium varie diligenda præter observationes morborum, rationes anatomicas à nobis adductas; confirmant historiæ plures eorum, qui sine cerebro nascuntur, & vivunt: vivunt tamen quia licèt medulla cerebri non adsit; adsunt tamen binæ meninges, quarum præcipuum munus est motus infernis in partibus producere , varieque dirigere. Hujus generis est historia puellæ sine cerebro natæ, relata in Zodiaco medic. gallico anno 3. observ. 3. Hæc vixit per quinque dies: nata est cum tumore capitis consistentiæ flaccidæ, & fluidæ circa suturam coronalem, quæ hiaræ videbatur. Secto capite in tota ejus capacitate nihil inventum est, quàm aqua limpidissima contenta à meningibus: medullæ verò cerebri nihil. Hæc igitur puella intra, & extra uterum vixit, sine spirituum animalium ope, quia medulla cerebri non aderat: ergo solæ meninges perpetua sua scillatione fluidorum, solidorumque motum infernis in partibus conservabant, ac dirigebant; idest actione, sivè collisione solidi in solidum, sine spiritus animalibus, qui non aderant.

Multò tamen mirabilior est historia pueri qui tribus annis sine cerebro vixit: descripta à Zacuto Lusitano tom. 2. praxis medicæ mirabilis lib. 1. observ. 5. his verbis: *Decennis puer percussus est cum ense in parte posteriore capitis, passus est vulnus satis magnum cum incisione ossis, vel aminum, & deperditione substantiæ cerebri: num hæc exivit quantitate nucis juglandis. Curatus convalvit citra noxam. Sed post tres annos hydrocephalo correptus moritur. Apertum caput sine cerebro inventum est. Dura meninx duplicata apparuit: habebat in se aquam limpidissimam boni odoris & gustata ab adstantibus insipidi saporis: hæc ille.* Sed de miris effectibus in partibus inferioribus factis à capitis vulneribus vide Marcellum Donatum *l. 5. hist. mirab. c. 4.* Valleriol *l. 4. obs. 9. 10.* Schenchium *l. 1. obs.* de c. vul. Alex. Benedict. *l. 4. Anatom. e. 24.* aliosque: Ex quorum observatione, ingens meningum potestas in solida æquè, ac fluida corporis animati apertè demonstratur. Et licèt in dictis ægris cerebri medulla inventa non sit, & vixerunt; fuerunt tamen inventæ meninges, quæ motuum origines sunt ex probatis.

Hoc unum tamen obiter animadverto, duos posse concedi motus in hujusmodi partibus, alterum nempè à meningibus ad partes, alterum verò ab his ad meninges: primum vocarem systalticum, seu successivum; alterum contra systalticum reflexivum. Ut animi imperium momento ferè perveniat ad partes: fluidum nerveum, & meninges recipiunt impressiones illius directionis, quàm determinat Animus, & ad partes per motum systalticum supradictum transmittunt. Contra verò, ut impressiones in externis sensibus ab externis objectis factæ ab animo percipiantur, necesse est; ut per fluidum nerveum à sensibus perveniant ad cerebrum, nec non per ipsas meninges, quæ in partibus sensibilibus expanduntur, & hoc fieri oportet per alium motum à primo diversum, quem nos reflexivum vocamus, quia veluti reflectendo à partibus ad primum mobile duræ matris momento temporis propagatur. Ut autem inter hos duos motus, videlicet inter animi commercium cum sensibus, & contrà, nulla oria-

la oriatur confusio, duas putamus meninges à natura productas, quarum altera destinata sit ad recipiendas impressiones animi imperantis easdemque ad sensus deferendas; Altera verò ad recipiendas partium impressiones, in illis factas ab objectis externis, & celerrime in cerebrum, principem animi sedem transferendas. Quod an verùm sit, determinatè asserere non audeo, scio tamen ab omnibus. Anatomicis existimari sedem sensus esse in membranis; Sedem motus in musculis, fibrisque muscularibus. Ex quo veluti per corollarium deduci posset; Dari revera motum systalticum à meningibus ad partes, & à partibus ad meninges. Utque liberum sit comercium inter caput, & partes, concipi debet inter hos duos motus æquilibrium: certa videlicet proportio impetus, & resistentiæ, ut alter alterum non superet, nec destruat, sed promoveat, & adjuvet; Quod æquilibrium quando mutatur, sivè turbatur, varios capitis morbos, variaque in operationibus sensus, & motus mala producit. Sed ut hujusmodi materies omninò penè nova, ac difficilis digeri meliùs possit atque illustrari, quæ dubia in ea sunt, & summe obscura veluti per corollaria ex antecedentibus deducta, & Postulata particularia in medium proponentur, debitum examen subitura. Neque quis putet nos dum magnam vim solidis in agendo tribuimus, suam fluidis denegare, aut nimium extenuare, quòd quidem numquam in mentem venit, sed maturius desiderare in Medicis judicium, ut quando de sanis vel morbosis corporis animati effectibus disserunt, agendi vim semper non adscribant, uti consueverunt, fluidis; verùm utriusque suam, & de solidis aliquando discurrant, in quibus sæpè vis, & anima morbi.

COROLLARIA;

Et Postulata.

I.

OMNES partes, quæ membranosæ non sunt, sicuti sunt ossa, & musculi, membranam tamen propriam obtinuerunt, non quidem ut illis ad instar involucri inserviret; ossa enim dura, & musculi fortiter contexti membrana non indigent, ut ab illa muniantur. Sed eis data est, ad usus nobiliores, magisque necessarios, de quibus plura superiùs, cum de motu partium systaltico dissereremus. Ex quo patet duræ matris imperium, & potestatem super omnibus solidis, tum membranosis ab ipsa originem trahentibus, tum differenti natura præditis summam esse ac penè incredibilem. Porrò sicuti meningum morbi acuti sunt graves, difficilesque, ita & membranarum, quæ à cerebri, vel nervorum meningibus ortum omnes accipiunt. Neque sint adeò simplices Medici, ut credant membranas partibus tantummodò involvendis destinatas esse. Ad oscillandum perpetuò, & occultè; ad promovenda liquida, & æquilibranda, ususque meliores fabrefecit eas Omnipotens.

II.

Inter proprietates membranarum, considerabilis illa est, quod scilicet quęlibet membrana multiplicatur facilè, & subdividitur in alias membranas. hæ in alias ad remotas quasque partes. Ex membranis nova fieri possunt vasa, novæ partium figuræ, & formæ, quæ ante non erant. In tumoribus, ulceribus, atque vulneribus, hujusmodi admiranda quotidie conspicimus.

III.

Membranę, vel immediatè oriuntur à nervis, vel à vicinis membranis: Inter membranas omnes, & ex membranis compacta viscera, & consensus unus, conspiratio una, & omnia consentientia.

IV.

Solùm systema membranarum sentit, ipsique nervi sunt adeò acuti sensus, non ob medullarem sui substantiam, sed ob memmembranas, quibus involvuntur.

V.

Membranarum morbos magna ex parte periodicos observavi, cephalalgiæ ex actè periodicæ frequenter sunt; sedes earum in meningibus est, acutissimo præditis sensu. Pulsat interiùs in cephalalgiis caput, non ob arterias, ut vulgò creditum; Sed ob duram meningem, cujus elatere: tono suaque diastole, ac systole à naturali statu recedentibus, cephalalgiæ, maniæ, vigiliæ, epilepsiæ, aliique capitis morbi oriuntur. Colicæ convulsivæ, aliique partium interni dolores exactè periodici passim videntur.

VI.

Ostochopos Hippocratis, sivè ossium dolor in acutis, mala capitis convulsiva, & alia portendit; portendit autem ob membranam

branam ossium affectam. A meningibus ad partes, à partibus ad meninges incredibilis est consensus, incredibiles motuum permutationes.

VII.

Dura meninx maximus humani corporis elater est. Sua perpetua oscillatione secretione fluidorum variè promovet, variè dirigit: Solidis imperat, & fluiduis: singularum partium motus, quia ab ipsa impulsum accipiunt, ad ejusdem quoque legibus pendent.

VIII.

Pro vario cerebri, & meningum statu, varia est Facies, & status varius in visceribus, aliisque partibus, quoad digestiones, nutritiones separationes etiam progressionesque liquidorum. Hujus veritatem rei experimur in epilepticis, maniacis, apoplecticis, diu vigilantibus studioque, & curis domesticis nimium abstractis, in quibus mille in functionibus naturalibus mutationes solius solidi meningæi vitio latè patent.

IX.

In tribus apoplecticis, quos secui, duram matrem carnio hærentem inveni: An adhæsio illa apoplexiæ causa fuit?

X.

Villisus ait, se plura Fatuorum, Stultorumque cerebra secuisse, atque, nec diversitatem ullam invenisse inter fatuorum, atque sanorum cerebrum. Debuerat investigare, & examinare in illis statum meningum, nam differentiam invenisset. Maniæ, epilepsiæ, dolorum capitis, sternutationis, melancholiæ, & similium morborum sedes in meningibus à naturali statu recedentibus est Maniacos duos secui Neapoli in Nosocomio Incurabilium toto Orbe celeberrimo duram matrem ad instar tabulæ duram, ac penè exsiccatam detexi.

XI.

Si quis diceret, nullos dari spiritus animales, nec fluidum nerveum; an motus à nobis supra descripti propagari possent, & peragi per solas tunicas nervorum, pro sensu excitando; Ita ut tota vis, & actio meningum, & partium ab iis productarum, ipseque sensuum functiones fiant per impressionem, & collisionem solidi cum solido nulla interveniente fluidi mistione; Verumne diceret; De hoc vide historias ad hanc rem facientes paulò ante descriptas in hoc eodem capite. Et postquam legeris, judica de veritate.

XII.

An cor magis indigeat dura Matre, vel contra. Et utra harum partium sit alia alii magis subjecta. Et an motus cordis pendeat à motu duræ matris, an contra.

XIII.

Quoniam dura mater est ferè præcipua motus liquidorum, & solidorum corporis animati domina, & quasi supra ipsum cor habet imperium, prout ex animi passionibus manifestè cognoscimus: Quæritur, an dictus motus duræ meningis sit ex parte naturalis, ex parte voluntarius, idest mixtus, sicuti est motus organorum respirationi inservientium; Ita ut possimus juxta voluntatis imperium, vel prout affectus pro tempore in nobis regnantes exigunt, motum ejus varie intendere, varieque relaxare ad majorem, vel minorem liquidi nervei copiam exprimendam, propellandamque. Quam ob causam in ira ob vehementissimam duræ meningis oscillationem, maxima in copia, ac vehementissimè eliciantur spiritus; liquida omnia turbentur, & solida oscillent vehementius; hinc rubor oculorum, & faciei, spuma oris, motus furibundi, & impatientia in omnibus. Contrario verò modo, se res habeat in amore, benevolentia, aliisque affectibus, ob contrarium duræ meningis status: Atque ita pro varia meningum contradictione, relaxationeve, varii motus, & varia facies in liquidis, ac solidis corporis animati enascantur.

Experimenta.

Ut me certiorem reddam magnarum virium, & potestatis quàm habet dura mater supra fluida corporis animati, & supra solida, imò supra ipsum cor, nonnulla experimenti feci in vivis canibus, ad id cum veritate demonstrandum, & observatione confirmandum: Eadem experimenta inserviebant ad inveniendum quantus sit arcus sanguinis currentis propè vasa cordis, & per vasa corde longè remota: idest quantum velocitatis momentum in utroque sanguine currente, tum respectu sui, tum facta comparatione ad invicem. Cujus rei ut aliquod specimen habeatur, unum dumtaxat referam experimentum, quo usus sum ad meam opinionem confirmandam.

Sumpsi duos canes molossos ejusdem magni-

magnitudinis, & virium æqualium, benè pastos per integrum mensem. Ambobus denudavi arteriam cruralem: Sed alteri, more meo terebravi cranium (ut faciunt Chirurgi in vulneribus capitis cum fractura, aut depressione cranii (donce denudata apparet dura meninx. Alteri verò non terebravi cranium; sed incisionem cum secante cultro feci in costis, è directo supra cor positis factoque parvo foramine, per illud possem pungere cor cum mihi placuerit. Canibus ad tabulam ligatis, & ita preparatis: ordinavi, ut eodem tempore à duobus Chirurgis ambobus canibus lanceola aperiantur arteriæ crurales, unicuique sua arteria. Sanguis qui magno cum impetu ex arteria utriusque exivit, fecit arcum altitudinis quatuor aut quinque palmorum circiter, & tantæ altitudinis duravit per breve spatium: tunc applicata spongia aqua madida obturabamus arteriam. Hoc facto pungebam cani terebrato dura meningem; & alteri secto propè, cor purgebam cor ipsum: in actu punctnræ ablata spongia, sanguis prosilibat cum impetu; cum hoc tamen discrimine, quod longè majorem arcum, & peripheriam faciebat sanguis canis, cui pungebatur dura meninx, quàm ille cui pungebatur immediatè cor ipsum, quo frequentiores, & vehementiores erant puncturæ cordis, & duræ matris, eò arcus erant altiores, & frequentiores sanguinis exitus: & ita continuavimus donec canis extincti sunt. Ex quo præ ceteris deducitur maximam esse potestatem, & vim oscillatoriam meningum in solida vasorum, & in fluida vasis contenta, ne dicam supra ipsum cor, ut adductis variis hujus generis experimentis suo tempore, & forsan brevi typis publicis demonstrabo, &c.

DE MOTU MENINGUM, ET OSCILLATIONE SOLIDORUM EPISTOLA.

Philippo Hecquet Medico illustri
Georgius Baglivus Medicus.

EPistolam tuam 20. Junii Parisiis ad nos datam per publicum Parisiensem Tabellarium nuper accepi. Scribis amicum quemdam tuum Romæ morantem eam mihi traditurum, sed non ejus cura ad me venit, verùm casu, & nobis ne cogitantibus quidem apud Tabellarium inventa est: de quo te monere volui, ne fidas imposterum epistolas, nisi probatę fidei hominibus. Alteram quàm nobis inscripsisse dicis, non accepi: quod si accepissem, injurius profectò urbanitati essem tuæ, nisi respondissem. Sed quod pertinet ad hanc quam nuper habui; summas primum tibi gratias refero *optime Hecquet* quod tam benè de me scriptisque meis loquaris, & ea tamquàm necessaria ad benè medendum plurimi facias; quod quidem numquam me assecuturum sperabam; non solùm quia rem difficilem, ac perobscuram, & ante non tractatam, idest systema de solidi meningęis fibrarumque oscillationibus, & variis effectibus scribere aggressus sum; sed quod me magis urgebat, rem contra omnium fere medicorum vota exponendam mihi esse cogitabam; undè sæpè (quod rebus novis familiare) non gratiarum actiones, sed æmulationes, odia, ac mille permolestæ contentiones, quas in me jam prævideo, colliguntur: deindè valdè gaudeo non solùm tibi, verùm etiam illis eruditissimis Galliæ medicis, doctisque Viris idem nostrum de fibra motrice systema plurimum arridere atque ad praxim curandorum morborum reduci. Unum tantummodò est, ut innuis, quòd difficilè percipiunt nonnulli inter vos; scil. undè meningibus tanta vis, & unde sui motus principia trahat dura meninx, quod ut paulò clarius explicem, exposcis.

Cui quidem difficultati ut satisfaciam, vir clarissime, scias me in præfatione operis de *Fibra Motrice*, cum satis prævidérem hujus generis objectiones, nonnulla dixisse de hoc argumento, cùm de motu cordis dissererem, cujus ingentem vim non tantùm deducebam à spiritibus, nervorumque irradiatione, quantum à peculiari suarum fibrarum compage, & mira proportione motus, ac resistentiæ vasorum, & liquidorum omnium ad cor; cordisque ad vasa, & liquida: quibus de causis ingentes ad perpetuandos suos motus vires acquirit. Idem prorsus cap. 5. lib. 1. disserentes de magna vi, & promptitudine duræ matris ad oscillandum, aliis rationibus, & experimentis de eadem confirmavimus. Corpus enim hominum taliter fabrefactum est, ut singulæ quæque partes alteræ alterarum

ope indigeant, & invicem suos motus, aut promoveant, aut retardent: eadem penè ratione, qua fieri videmus in horologio, in quo licèt singulæ partes dirigantur à motu primi moventis, idest à maximo horologii elatere; hoc tamen primum movens à peculiari singularum dispositione, compage & proportione resistentiarum ad ipsum, suos motus trahit, dirigit, ac perpetuat; & hinc ob minimam læsionem alicujus minimè partis horologii statim turbatur, aut perit motus in primo movente: In corpore autem animato tam exactum est hoc æquilibrium motus, & resistentiarum inter solida, & liquida, ut æquè, ac necessariò singula singulorum ope ad se movendum indigeant. Undenam quæso post hemorrhagias copiosas tam spontè venit convulsio, nisi quia educta nimia sanguinis copia, qua solidorum oscillatio moderabatur hæc statim innata vi elateris potenter oscillant.

Sed hisce omissis, dicamus aliquid de meningibus; quòd præcipuum hujus epistolæ caput est. Et sanè cum dura meninx nervorum, sit productio duræ meningis cerebri, iidem effectus qui nervorum in meninge quoquomodo affecta observantur, etiam in ea cerebri fieri posse pro certo statuimus. In Operibus omnibus nostris, quæ nunc recuduntur Lugduni à Domino Anissonio plura descripsimus experimenta facta in vivis animalibus. terebrando ipsorum vertebras, factaque terebratione pungebamus meningem spinalis medullæ; eamdemque variis liquoribus siringatione injectis irritantes, vellicantes, relaxantes, ac variè afficientes innumera scitu digna animadvertimus; quàm quidem experiundi methodum in meninge cerebri tentavimus etiam, iidemque effectus secuti sunt, qui visi fuere in meninge spinalis medullæ. Nam puncta dura matre cerebri fit convulsio, tremor, &c. gangrænata eadem per caustica remedia, paralyticæ ac stupidæ fiunt infernæ partes, affectæ meningi è directo respondentes, & quod sanè mirum, cerebri substantia, sub dura matre gangrænata immediatè jacens, nullo modo nigra erat, aut gangrenata; Ex quo experimento in vivis animalibus facto deduci posset, convulsiones ac paralyses, membranarum potiùs affectiones esse, quàm medullaris cerebri substantiæ. Sic pariter puncta, ac eodem modo affecta meninge spinalis medullæ, eadem penè accidentia observantur in ipsa, & in partibus eidem è directo, vel alio modo respondentibus. Injecto oleo amigdalarum dulcium in terebrata parte spinalis medullæ; stupores, torporesque in visceribus, & partibus è directo succedunt, ob laxitatem ab oleo inductam in nervorum principio: idem prorsùs succedit in animalibus affuso oleo in meninge cerebri.

Puncto nervo, irritato, resecto; statim superveniùnt rigores, tremores; contractiones partium, convulsiones, tensiones ingentes, &c. Idem fit cerebri meninge iisdem modis affecta: ex his argui posset magnam esse hisce in partibus vim ad oscillandum, sivè innatum habere elaterem à peculiari ipsorum compage pendentem, quæ aliis in partibus, ob diversam compagem, non invenitur. Quare cum tensio, elater, sivè ad oscillandùm perpetua propensio nervorum pendeat ab oscillatione duræ miningis; certè dari debet æquilibrium sivè proportio, & consensio inter oscillationes principii, & partium ab eodem pendentium, ratione cujus perpetuæ oscillationis à principio ad partes, & ab his ad illud, sequitur motus reflexionis à partibus ad principium, & successionis, sivè propagationis ab eo ad partes. Quod clarè, & evidenter adnotamus in convulsionibus, quæ à partibus cerebro communicantur, illudque trahunt in consensum; in affectis enim locis cum vividior sit oscillatio in membranis, & nervis eorum oscillatione à cerebro in eos propagata, necesse est, ut oscillatio reflexiva à parte affecta ad cerebrum utpotè potentior, ejusdem successivam turbet, obscuret, atque ad normam morbosarum disponat, & hinc convulsiones in partibus cæptæ desinant in cerebrum: Contrà verò cum cerebro affecto trahuntur partes in consensum. Quæ de convulsione diximus, dici quoque possunt de aliis nervorum morbis, torpore, paralysi, dolore in genere, variisque affectibus flatulentis, in hypochondriacis, scorbuticis, hystericis.

Ex his aliisque observationibus infinitis factis circa morbos nervorum, & cerebri, & experimentis in viis animalibus stabilitur primò adesse in meninge cerebri, & successivè in omnibus suis propagationibus per singulas partes ingentem vim elasticam; sivè vim innatam ad se tendendum,

ad

ad oscillandum, ad se crispandum, ita ut à levi contactu solidi, aut fluidi in eam facto, facilè excitetur, moveatur, undulet, impressumque motum ferè in infinitum multiplicet. Excitato igitur in primordiis generationis debito motu singulis in partibus, eumdem singulæ perpetuant, magis, minusve vehementem, pro varia earumdem structura, & dispositione ad se movendum. Ita dura mater impensum sibi motum in generationis primordiis, ratione peculiaris suarum fibrarum structuræ, fibris cordis non multum dissimilis: ut nuper publicè demonstravit amicus noster Dominus Pacchionus, atque Villisii, & Mavv de iisdem fibris opinionem illustravit; ex contactu liquidorum per eam, vel ponè eam circulantium, mirum in modum auget, multiplicat, ac rara circulatione, & æquilibrio, tensioneque quam cum suis habet propaginibus, perpetuat.

Thesim hanc de motu meningis innato, & à primordiis impresso plurimi difficulter capiunt, eo quia credunt, ut vulgare docet axioma, quicquid movetur ab alio semper moveri. Quod quidem principium licèt verum sit, non est tamen rigorosè applicandum ad res cunctas; non adhibitis debitis cautionibus in philosophando valdè necessariis. Nam si consideres naturam motus in rebus creatis, constat certè alias impulsu aliarum ita moveri, ut origine, & successione motu considerata, fateamur necesse est moveri singulos impulsu generali causæ alicujus primo-primæ, & universalis, sivè illa sit ether juxta Cartesianos, sivè alia causa, ut alii opinantur philosophi; & in hoc casu quicquid movetur, ab alio moveri facile concederem. Sed quoniam præter Motorem hujusmodi generalem, singulis rebus à primordiis mundi inditus est à Summo Opifice motus proprius, nullaque datur quies positiva in iisdem; tunc singulæ quæque res, juxta motus innati leges, varios effectus absolvunt ab universali Motore independentes. Innatum hujusmodi motum singulis inesse corporibus, præter Cartesii auctoritatem, ex statices principiis facilè didici: observatione enim, & experientia circa res staticas facta, certò animadverti, corpus in motum positum, quantum amittit de suo motu, tantum numero imprimere in illud in quod incurrit, ut videre est apud Borellum in aureo libro de vi Percussionis, Cartesium, Galileum, aliosque Recentiores; apud quos fusè de hoc disputatur. Conservatur autem hujusmodi motus à singulis, donec ab Agente contrario non destruatur, & post destructionem, novæ formæ novorum corporum oriantur. Et sanè si alicubi, in hac motus materia præ cæteris, ob dictorum ignorationem sæpe causam prò effectu sumimus, & effectum prò causa. Plura sunt in rerum natura, quorum effectus sunt certi & evidentes, licèt genuinam causam ignoremus. Sæpè motum videmus, & causam moventem non cognoscimus. Quis motum in planetis, & syderibus negaverit, quis negaverit effectus ab illorum motu pendentes, nemo certe? & tamen nemo hactenùs causam illorum moventem cognovit: quod si veneris ad motum impressum singulis, in primordiis mundi, soluta statim est iis; motusque causa reddita statim manifesta.

His de motu præmissis in genere, ad motum meningis in specie descendendum. Et quidem ab observatione facta circa morbos capitis, & vulnera meningum, nervorum ac membranarum, nec non factis experimentis in vivis animalibus circa easdem partes, clarè deduco meninges cum universa earum propagatione per nervos, membranas, & viscera, esse quid tensum, valdè sensibile, ad oscillationem promptissimum, verbo dicam elasticum; cujus elasticæ virtutis causa dura meninx leviter tacta à qualibet causa ingenter movetur, crispatur, impressumque motum in infinitum adauget, ac perpetuat. Sed inquies qu s hunc motum in ea immediatè excitat? aer ne circumfusus respiratione tractus? spiratus ne per nervos ad eam recurrentes transmissi? an potius sanguis arteriarum pulsatione per eam discurrens? Aut denique reflexio motus à partibus membranosis ad cerebrum; cujus æquilibrati reflexivi à partibus dictis ad caput, & successivi à capite ad partes motus causa, dura meninx veluti vividissimus corporis elater perpetuò oscillet, & moveatur; suaque oscillatione liquidorum omnium ac solidorum motiones promovet ac dirigit: durante namque dolore acuto observamus in praxi, supprimi aliquando, quandoque verò retardari liquidorum secretiones, doloreque soluto relaxari easdem & solvi. Quænam igitur ex his causis innatum meningis elaterem perpe-

perpetuò excitet ac promoveat; utrum una tantum ex illis, an verò singulæ simul, in libertate tua pono ut judices. Quod ad me attinet à præfato æquilibrio motus solidorum successivi, & reflexi, perpetuam meningis ad motum promptitudinem pendere, apertò quamprimum demonstrabo, lucique publicæ consignabitur. Sunt qui nervos à quinto pari prodeuntes, & in meningem duram sese distribuentes observarunt, ut narrat in sua anatome eruditissimus MuninKs, & alii; eos ipse diu licet quæsiverim, nondum tamen invenire potui; & propterea non audeo causam motus meningæi in iisdem statuere, nisi certior ac solidior experientia me melius erudierit; multo magis quod capere vix possim, meningem duram quæ nervorum omnium systema investit, motusque oscillationes imprimit in singulis, ipsa deindè parvulo nervo sua ipsius vestito substantia indige ad se movendum, motumq; diu perpetuandum.

Quod si quis dixerit aerem respiratione tractum, aliquid tribuere ad motum meningis, ut olim subindicavit Galenus lib. *de respirationis utilitate* cap. 5. circa finem; lib. De Dogmatibus Hipp. & Platonis; benè ne, an malè dixerit, tu judices Vir clarissimè. Qnanta sit potestas, atque vis aeris ad liquidorum motus in respiratione promovendos, fusè probavi in tractatu *de Statice aeris & liquidorum ad usum respirationis*, & evidentissimè ex sequenti experimento pluries à me facto publicè, ac privatim cum amicis, deducitur. Sume canem molossum, & morè consueto ad tabulam liga; tunc in gutture foramen diligenti sectione excita; sectionisque foramini cannulam applica, ita fabrefactam, ut aer motu labiorum ab libitum insuflari possit in pulmones. Deindè scindenti cultro costas omnes cum suis musculis per longum seca, ac adinvicem separa, ut pectus ope ipsorum moveri amplius non possit. His ita accommodatis, aerem per intervalla per cannulam insuflato, & videbis quousque aerem immittis canem commode vivere, atque ne minimum ejulare, nec moveri violenter; sed statim ac privatur hujusmodi aeris artificiali, per cannulam inflatione, statim corripi motibus convulsivis per totum, difficillima, ac penè suffocante respiratione, & mille gravibus accidentibus, quæ singula momento ferè quiescunt aere per cannulam in pulmones iterum insufflato. Canis ita affectus per duas vivit horas, ac victurus per plures, nisi experimenti tædium à longiori observatione nos removeret. Quod si vis aeris in promovendo liquidorum per pulmones motu tanta potest, ac afficit; cur suspicari non possumus, eumdem ad meningis motum aliquid etiam conferre, sivè id elastica vi faciat, sivè alia nobis occulta mechanice? cum quotidie observemus caput pro diversitate climatum, atque aerum diversæ naturæ, idest diversi ponderis, & elateris varie affici, & modo ad morbos disponi, modo ad deperditam revocari sanitatem.

Sed cum ipse multum tribuam innato elateri meningum ad se movendum promptissimè motusque impressos in ingens multiplicandos, ac perpetuandos; nolim quis credat à me gratis id asseri, & sine ullo fundamento, nam si deessent rationes ad id probandum, sola experimenta & effectus circa meningem observati cogerent nos ad credendum, talibus in partibus ob peculiarem ipsarum compagem vim inesse elasticam & ingentem promptitudinem ad oscillandum. Et sane cur hujusmodi vim negare debeam solidis nostris, si clarè observatur in aliis rerum naturalium solidis. Recentiores pene omnes vim elasticam concedunt spiritibus, aliisque liquidis corporis animati: quod si rei fluidæ, evanidæ & ex partibus inter se contiguis conflatæ eam tribuunt; cur solidis fibrarum particulis mirè inter se contextis, ac continuis, maximeque resistentibus non est etiam tribuenda? Porrò quid obstat, quod solida nostri corporis proprio sivè innato, atque etiam majori momento motus, quam non est momentum liquidorum, & moveant seipsa, & moveant quoque fluida ad contactum eorum curruentia? atque ab his nil aliud acquirant, quam exiguum ad incipiendas motiones impulsum; qui quidem impulsus à fluidis excitatus in solida licèt exiguus sit, in his tamen ob rationes supradictas innati elateris, & miræ continuitatis ac resistentiæ, suarum particularium crescit ac penè incredibiliter multiplicatur, ut in 1. *libro de Fibra Motrice*, ratione, & experimentis demonstravimus, & de sanguine per arterias meningum discurrente suspicari certò posse prædiximus. Quid facit movere cor ranæ æstivo tempore

re in frustula sectum, per mediam ferè horam, quid lacertæ caudam, quid exenteratam viperam? & alia id generis infinita, nisi ad elasticam suarum fibrarum oscillationem recurras? Rana exenterata, & omnibus extractis visceribus, ac ipso corde avulsò movetur, saltat, & etiam natat: undè tanta motus energia, nisi ad vim fibræ refugias; quæ de vi spirituum elastica dicuntur, gratis dicuntur. Quod facit, ut ensis incurvatus, aliaque solida, & elastica corpora vi pressa, & incurvata in pristinum sponte sua restituantur; idem facit ut fibræ pressæ, ac externo impulsu oscillantes, pressione cessante priorem figuram acquirant; quem restitutionis actum, vim elasticam nuncupamus.

Ab effectibus, & observatione accidentium in morbis nervorum, & membranarum facta deduco, ut supra monebam magnam esse hisce in partibus vim ad oscillandum sivè innatam elasticem, de qua fusè diservi lib. I. *de Fibra Motrice*, necnon de experimentis circa meningem cerebri, ac spinalis medullæ à me peractis. Undè vis illa incredibilis in maniacis, si hujusmodi innatam vim ad oscillandum negaveris? Rana corde, & visceribus extractis vivit, movetur, saltat; vis igitur meningum cerebri, & spinalis medullæ multo potentior est vi cordis: hoc in casu nullus sanguis ad cerebrum currit, nulli spiritus indè gignuntur; & tamen rana vivit, movetur, & saltat: quod quidem non ab imaginaria spirituum insitorum virtute pendet, sed à consueta, & innata fibrarum oscillatione. Ab affectione morbosa alicujus partis satis clare deduco, quis ejusdem sit usu, structura, & energia motus cum sana est. Vis igitur, atque potestas motus meningum multo superior, ac potentior est, vi & energia motus cordis, quod certè præter antedictas observationes animi pathemata satis aperte probant: iis namque vigentibus, quantumvis pulsus, respiratio, ac omnes pene corporis functiones mutentur unicuique satis compertum est animi autem affectio per meninges à cerebro in inferiora propagatur.

Neque solum hæc ingens vis ac potestas meningum in cerebro tantum circumscribitur, sed latè propagatur per spinalem medullam, & singulas membranas partium ab ejus, aut nervorum meningè propagatas: quod sequenti experimento apertè declaratur. Canis ad tabulam ligati denudabis cultro vertebras dorsi, unam earum perforabis terebra donec perveneris ad spinalem medullam: tunc punge ipsam, irrita, ac affice acu, vel acribus liquoribus siringatione injectis, & videbis animal statim tremere, convelli, concuti per totum, & præsertim in partibus respondentibus spinæ è directo affectæ. Si verò post hæc irritantia experimenta, & indè natas spasmodicas affectiones, oleum, aut aliud quid pingue siringando injicias in cavitatem spinalis medullæ per foramen terebratione factum; confestim observabis idem animal concidere, relaxari, ac torpere, imò ferè paralytium evadere, potissimùm illis partibus, quæ meningi spinalis medullæ oleo relaxatæ è directo ponuntur, en quomodo ex relaxatione aut irritatione minimæ partis meningis spinalis medullæ gravia, atque lethalia oriuntur accidentia, quæ solidis magis, quam spiritibus animalibus originem suam debent. Cum igitur tot, tantæque resistentiæ superandæ sint duræ meningi, & superandæ in solidis, & fluidis, quales non sunt ab ipso corde superandæ, cujus vires circa impellendum fluidum tantummodò occupantur; uti ex systemate nostro elucescit; certè vim meningum, & cerebri supra totum corpus majorem esse viribus, & potestate cordis pro certo supponimus.

Habes optime Hecquet, quid ipse sentiam de vi, & potestate solidorum ex legibus elateris, & motus insiti quibuscumque corporibus à primordiis mundi, & generationis singularum. Vim elasticam in corporibus nemo sanæ mentis negaverit; sed cur corpora vim elasticam exerceant, cur fibræ ad elastices leges motus suos perpetuant; id mecum philosophari non desinant medici vestri, mihi opem ferendo consilio, observatione, experiundi patientia, & judicii acumine, non verò altercandi, atque contendendi pravo ac malesano more; quo non augentur, sed decrescunt scientiarum vires. Altiora petenda sunt nobis, æquilibrium solidorum, & fluidorum inquirendum est in morbis, ut inde certæ ac stabiles indicationes curativæ deducantur.

Quæ ad me scribis circa morbos messenterii, & apparatum primarum viarum ad morbos progignendos, tractata jam sunt à me

à me peculiari dissertatione, operibus nostris, quæ nunc recuduntur Lugduni à Domino Anissonio de re litteraria optimè merito, adjuncta, in qna quicquid hac de re petis, facilè percipies. Quod ad me attinet, magni facio medicos, qui messenterii statum, naturam, apparatum ante morborum curationem examinant ac seriò perpendunt; Qui hoc benè perpenderit, o quam benè curaverit? Sapienti pauca.

Festinanter ad te scribo, & accepta epistola tua statim respondeo: Plura tamen scriberem, sed occupationes praxeos permolestæ impediunt ne id faciam: Singulorum ægrorum, qui se meæ curæ committunt, historiam quotidiè ac patientia penè incredibili describo; ut juxta promissa à me facta ex hisce historiis, & notationibus naturæ morborum, stabilis ac certa eorumdem diagnosis, prognosis atque curatio stabiliatur. Vale Vir optimè, & me tibi perpetuò addictissimum crede. Romę Kalendis Augusti 1703.

CAPUT VI.

De Æquilibrio Solidorum cum solid s, Solidorum cum liquidis, & liquidorum inter se, hujusque Æquilibrii vi, potestate, usu, & cognitione, Medicis summoperè necessaria, ad benè medendum.

TOtum ferè præcedens caput consumpsimus in perquirenda, scrutandaque potentia, & vi duorum Principum corporis animati mobilium, scilicet duræ matris, & cordis: nec non in suorum motuum per omnes partes propagatione detegenda. Præsens verò ad examinandum, cognoscendumque æquilibrium solida inter, & solida tam homogenea, quàm etherogenea; interque solida, & liquida: ac demum inter liquida, & liquida dirigemus omninò atque impendemus. Nec à nobis in hac materia æquilibrium juxtà eius strictiores leges, utque à Machanicis atque Hydraulicis sumitur, accipietur; At æquilibrium dicemus proportionem quamdam inter motum duræ matris, & motum cordis, inter motum oscillationis villorum, seu solidorum membranosorum unius partis cum solidis membranosis alteriùs; inter motum successivum, sivè oscillatorium villorum membranosorum cum motu villorum carnosorum; Inter fibras perpetuò se contrahentes, & inter fluida ad contactum fibrarum currentia; Denique inter fluida, & fluida tum homogenea, tum etherogenea per diversos canales, variisque motus inclinationibus decurrentia: in quibus omnibus vitale nostrum esse, nec non temperamentorum, complexionumque diversitas, & naturarum varietas consistit: major enim morborum pars, eorumque frequentior causa oritur à mutata, sivè variè affecta fluidorum, solidorumque, quæ se invicem impellunt, & impelluntur proportione, ut habebimus inferius.

Neminem latet? quod sicuti cor, & sanguis cum omnibus partibus proportionata sunt: ita quoque, ipsa vasa sanguinea ad cor, & ad sanguinem proportionata esse debere à nemine negatur; ideòque cum certa sit proportio, sivè æquilibrium inter cor, quod impellit, fluidumque, quod impellitur, & vasa, quæ fluidum portant; si mutetur hoc æquilibrium, itaut majori, ac frequentiori impetu cor impellat, quàm ferre possit liquidi moles, fluiditas, & resistentia, vel ipsorum vasorum diameter, resistentia, figura, & longitudo sustineant; maxima statim orietur in functionibus animati corporis turbatio, morbisque quàm plurimis occasio invadendi concedetur.

Certa hæc inter cor, sanguinem, & vasa proportio; ad detegendas quoque solida inter, & solida, interque solida, & liquida, ac inter liquida, & liquida proportiones magno nobis esse poterit adjumento, & sicuti tota circulationis vis atque natura in debita proportione motus, & resistentiæ inter cor, & sanguinem, & vasa residet. Ita quoque nostrarum omnium operationum animalium, vitalium, & naturalium essentia in æqua consistere debet proportione motus, & restistentiæ inter duram matrem, & cor (quæ duo sunt primaria solidorum; & liquidorum omnium Mobilia) inter solida carnosa, & membranosa; inter hæc duo solida, quæ continuò oscillant, ac veluti systolizant: inter liquida, quæ currunt ad contactum, & à solidis propelluntur; ac demum inter liquida per varia canalium genera discurrentia. Naturalis, ac debitæ inter has omnes partes proportionis Idea nobis esse poterit sani

Ho-

Hominis corpus, in quo utpotè sano animales operationes vitalibus, vitales naturalibus ritè, rectèque respondent, singulæque singulis harmonicè concurrentes, & omnes penitus à proportione motus, & resistentiæ solida inter, & liquida dependentes (pro animali operatione, non actus intellectus, sed cerebri functiones organica, sensus scilicet, & motus intelligo) perfectam corporis sanitatem constituunt. Ergo mutatæ, & præternaturalis hujusmodi proportionis ideam satis superque morbosum corpus ostendet. Quoniam verò in præfatione, & animadversionibus diximus, ad benè percipiendum alicujus partis usum, structuram, & effectus, optimam esse methodum, certumque consilium eamdem morbo affectam considerare. Sic etiam ad cognoscendum mutatam inter solida, & solida; interque solida, & fluida, nec non fluida inter, & fluida proportionem, cum hæc omnia in morboso statu sunt, tunc considerare conferet; nam tunc ideam recti, quæ in statu salubri est, capiemus.

Ut tamen à duobus primis mobilibus, corde scilicet, & dura Matre incipiamus: indubitabile planè, ac certum est, quod à mutua cordis cum cerebro consensione tota sensus, motusque ratio dependeat, cor enim sanguinem ad cerebrum, cerebrum verò fluidum nerveum ad cordis motum perenni rivo destillant: Utque sanguis à corde ad cerebrum, & à cerebro ad cor fluidum nerveum cum æquilibrio impellantur; tanto ferè impetu cor sursum illum expellere debet; quanto deorsum dura mater fluidum nerveum impellit (habita tamen intima, & naturali, tùm fluidorum, tùm primorum hujusmodi mobilium debita proportione uniuscujusque ad se ipsum) quòd si cordis vigor, & impetus major sit resistentia, meningum talem in sese impetum excipientium; statim oritur in capite turbatio; & confusio, tàm in cursu liquidorum per ipsum prætereuntium, quàm in elatere, & Tono duræ Matris, quo ipsa deorsum fluidum nerveum partes in omnes effundit, atque propellit. Hac de causa sæpe contingit in praxi ut homines, qui caput parvum, vel debilem meningum sortiti sunt à natura tonum, licèt reliquo corpore fortes, Athletici vegeti, florideque vivant, naturaliter tamen obnoxii sunt catharris, coryzæ, doloribus, affectibusque capitis, surditati, similibusque morbis. Et quoniam à naturali dictarum partium improportione pendent, quantacumque sæpe adhibentur remedia rarò proficiunt, imò magis lædunt, quemadmodum duobus ab hinc annis nos, & amicus noster D. Matthæus Pallilius experti sumus in Fabro Ferrario, qui ægrotabat propè Templum S. Mariæ Ægyptiacæ nationis Syrochaldæorum, & Armenorum, quo loci fuisse olim templum Fortunæ Virilis, vel Basilicam Caii, & Lascii Antiquitatis scrutatores existimant. Faber iste, habita ratione magnæ, ac ferè Athleticæ molis corporis, parvum caput obtinuit, & licèt sobriè viveret, vitalesque, atque naturales functiones commodè obiret, capitis tamen debilitate, catharris, oculorum affectione, levi surditate ferè perpetuo laborabat. Superveniente demum catharro suffocante, cum inflammatoria pulmonum affectione periit. Cadavere aperto, cerebrum, ac præ cæteris meninges omninò flaccidas invenimus, ut vix ob laxitatem resecari possent, reliqua verò in statu salubri. A meningum nativa debilitate præfatos morbos originem habuisse crediderim.

In hujusmodi casibus, quoniam cordis motus duræ matris resistentiam superat, indè fit, ut fluida, quæ ab ipsa æquali motu versus cor repelli debent, non æquali, sed longè minori repellantur, quamobrem cùm eidem in refluxu ad partes faciendo subordinata non sint, dicta liquida, hinc, illinc, & quò non debent, excurrunt, celeritate improportionata partibus. circùm quas pererrant, & in forma catharri, coryzæ, vel alterius morbi foras secernuntur. Hac de causa fatui, stolidæque mentis homines, morbis frequenter gravibus laborare, & ferè semper ægram vitam traducere observantur: etenim cum duræ matris tonum, & elaterem natura debilem nimis habeant, & relaxatum, facilè cor assiduis pressionibus duræ matris, & ipsiusmet cerebri resistentiam excedit; undè, & depravata fluidi nervei fit separatio, & incongruus ejusdem per omnes partes impulsus. Et sicuti à duræ matris læsione, punctura, aut irritatione oriuntur vomitus, aut motus convulsivi in visceribus, & membris, eò quod illius spasmi inferioribus partibus eidem subordinatis, statim communicantur; sic ab ejusdem flacciditate, &

te, & relaxatione, sequitur ut partibus inferioribus, eique subordinatis similia quoque flacciditatis, relaxationisque damna contingant, quibus mutata inter fluidorum cursu, & solidorum pressionem proportione, sivè æquilibrio pluribus morbis occasio præbeatur.

Hic tamen animadvertendum capitis magnitudinem, vel parvitatem non à vultus magnitudine colligi debere; multi namque homines prægrandem faciem habere solent, parvum verò caput; sed ab ipsius capitis circumferentia, & mole, quæ à magna fronte incipit, suprà verticem tendit, & in occipite desinit. A capitis igitur parvitate, duræ pariter matris parvitas arguetur; & consequenter ejus improportio, ac debilitas in resistendo moribus cordis, eadem longe majoribus viribus, præditi, majorisque resistentiæ. Porrò quoad motus, qui in cerebro, vel à sensibus, vel à mente cogitante imprimuntur, sciendum est, cerebrum tot determinatè motibus recipiundis capax esse, & non amplius: Et prò varia capitis magnitudine, varia in hominibus capacitas nascitur ad motus copiosiores, vel pauciores recipiendos. Quare si plures motus in ipsum venerint, quam capax illud sit, animus confusè sensuum impressiones percipiet, & confusè pariter de rebus judicabit.

At si contingat, ut naturaliter dura mater forti textura sit prædita; ejusque fibræ nimium intentæ crispatæque, tunc illius motus cordis motibus vehementiores erunt, iisdemque magis resistens, qua ratione mutato inter hæc duo mobilia æquilibrio, & proportione, certè cor resistentia debilius, vehementioribus duræ matris pressionibus cedet; sanguinisque in gyrum expressio meningum pressionibus magis, quàm oscillationi villorum cordis subordinata erit. Homines, qui tam fortem duram matrem à natura sortiuntur, acutos plurimum sensus habere solent; sicco plerumque capite, ac velocissima cogitatione sunt præditi, nec nimium somnolenti, & ob quamcumque mentis agitationem, levemque affectum mille pulsus turbationibus subjacent, & exindè inordinatæ liquidorum separationes, atque expressiones in inferioribus partibus enascuntur.

Hac de causa videmus in acutis affectibus, quando nimium crispatur, nimiumque oscillat dura meninx, oriri vigilias continuas, & pertinaces, quæ ferè semper parvos, depressosque pulsus producunt, à superata cordis resistentia pendentes: calibusque vigiliis frequenter supervenit delirium ac delirio lethargus: Neque mirum, nam quoties in delirium vigiliæ desinunt, fortissimum esse elaterem indicant, fortemque crispaturam in dura matre, quæ hujusmodi de causa, resistentiam liquidorum pone ipsam circulantium superando, eorumdem cursum per cerebrum, perque propriam substantiam paulatim retardat, & impedit, ac proinde viam sternit inflammatorio meningum affectui, in quo delirii vis atque natura consistit. Et si crescent duræ matris resistentiæ, ob suppositas vehementes oscillationes, supra resistentiam cordis se moventis, & supra liquida per cerebrum circulantia, tunc impedietur magis liquidorum circulus, deliriumque desinet in coma, & lethargum.

Hoc rerum ordine, per morborum observationes, perque facta, & facienda in animalibus vivis experimenta, proportionem motus, & æquilibrium, nec non resistentiam inter duram matrem, & cor detegemus omninò, atque illustrabimus. Eademque pariter methodo, solida subalterna, & duobus primis mobilibus subordinata, tractabimus; Resistentiam, & æquilibrium inter solida membranosa, & membronosa, inter membranosa, & carnosa: interque hæc ipsa & liquida, ad eorum contactum circulantia explorare quoque curabimus; nostra quippe sententia est, impetum, & resistentiam solidorum membranosorum impetum, & resistentiam solidorum carnosorum supra modum separare, atque excedere; Et hoc, præ cæteris, persuadet nobis observatio practica, & infallibilis. Ea est, quod post graves, atque profusas sanguinis hemorrhagias, sivè ex naribus, sivè ex aliis corporis partibus, convulsiones, seu motus convulsivi cæteris aliis accidentibus citius apparent; de quo etiam ab Hippocrate in suis persæpe operibus sermo fit. Quicumque periculum velit de hoc facere, animalis venam aperiat, ut sanguis liberè per eam possit effluere; Quando sanguis magna in copia effusus est, statim incipiunt convulsiones, & quo magis ejusdem crescit effusio, crescunt pariter convulsiones, quæ circa vitæ finem sunt vehementissimæ, prout cum

Amicis

Amicis observavimus. Hujus phænomeni ratio est; quod solidum membranosum, & successivè omnium solidorum membranosorum origo & fons dura mater; cum sanguis ad contactum fibræ carneæ discurrit, duas tunc debent superare resistentias, eas nempè fibræ carneæ, & aliàs sanguinis ad contactum currentis; qua de causa solidorum membranosorum vehemens vividusque, ut superius probavimus, motus à duplici hac resistentia æquilibratur: cum verò ob largam sanguinis effusionem solido musculari deficit pressio, & elater, qui ei ministrabatur à sanguine circulante ad contactum; prout faciunt moleculæ, sive parvuli cunei aquæ, qua magnus funis imbutus, & saturatus, vigorem ab illa acquirit, & resistentiam, ad superandam quamlibet protentiam quiescentem; Tunc solidum membranosum, fortissimo elatere à natura donatum, solidi carnei resistentiam omnem exuperat, motusque in illo irregulares ac vehementes, quos convulsivos dicimus excitat, suosque sub imperio, & potestate ponit, tunc motus omnes, solidorum æque ac fluidorum. Et hinc ferè contingit ut graciles homines, raramque sanguinis texturam sortiti, levem causam in febribus, aliisque morbis convulsiones, & convulsivos motus patiantur. Ex hisce experimentis colligi potest, quidnam internos dolores, & convulsiones in variis morbis, motusque viscerum convulsivos producat, necnon qua ratione post motus vehementes corporis, ac insolitos; & post immoderatam venerem convulsiones succedant, & quare frequenter dolores capitis diuturni desinant in tremores perpetuos partium, aut in convulsiones; Quæ quoniam in mutato æquilibrio motus, & resistentiæ inter duo solida supradicta consistunt: puto non benè disserere Medicos, qui accidum fibras pungens, ac vellicans, convulsionum causam accusant, & extollunt. Ægri enim, qui convelluntur, ne nimiam quidem convulso in membro puncturam post convulsiones, vel ante sentiunt: sed tantùm involuntarias motiones partium, quas lassitudo magna, ac debilitas præcedere, & sequi frequenter solet.

Cum in capitibus, quæ præmittuntur, dixerimus; duram, & piam matrem duas esse partes, primas ex quibus suam ducunt originem membranæ omnes, & à membranis viscera, glandulæ, vasa, omniaque solida, quæ carnosa non sunt; nec non motum oscillatorium, sivè systalticum duræ matris, jure consensus, & continuationis partium membranosarum, villis omnibus membranosis sese communicare; exindè veluti per Corollarium deduci potest, solida membranosa, quo magis à dura matre, vel à majoribus nervorum plexibus distant, eo minus habere oscillationis prædictæ: præcipuè si membrana major in alias membranas subalternas ad producenda vasa, glandulas, vessiculas, &c. multiplicetur. Quare pro majori, vel minori eorum distantia à primo mobili, nempè à dura matre; distantia quoque à trium majorum plexuum nerveorum, cervicali, cardiaci, & Messenterici; denique pro majori vel minori complicatione, divisioneque, quam solida membranosa in partibus componendis patiuntur; qua de causa in ipsis debilitatur, ad deficit impressa oscillatio, proportionem motus, & resistentiæ membranosa inter solida, hoc in capite demonstrare ac investigare arbitramur. Et sicuti sanguis quò magis à corde recedit, eò debilior redditur impetus ab eodem receptus, & hinc in vasis capillaribus sanguinis cursus penè insensibilis; Idem quoque de motu solidis membranosis à dura matre eorum domina, & parte producente impresso potest judicium proferri.

Æquilibrio motus, & resistentiæ inter solida homogenea, scilicet intervillos membranosos demonstrato; æquilibrium postea inter etherogenea solida, nempè inter villos carnosos, & membranosos, explicabimus. Veritas est sanè accepta apud omnes Medicos; sanguinem ad musculorum motum maximè concurrere. Præter elaterem; quem fibra carnea ob præcipuam suam structuram sibi proprium obtinuit, alius à sanguine, ad ejus contactum currentes superadditur, prout infra in tractatu de morbis solidorum. Motum igitur, ac resistentiam fibræ carneæ deducemus ab ejus tono, & particulari structura, à motione sanguinis, qui per ipsam excurrit, & à motu cordis, ipsum sanguinem impellentis: ex quibus omnibus motibus colligemus demum proportionem, & æquilibrium, quod naturaliter inter villos carnosos, & villos membranosos consistit, & viget; quo mutato, inter functiones viscerum, atque partium, dissidia, & morbi excitantur.

Sed

Sed ut magis constet hujus æquilibrii solida, & fluida veritas, & quòd sanguis summoperè concurrit ad motum musculorum, inter cæteras observationes sufficere possunt, quæ petuntur ab internis aneurismatibus. Observavi enim in iis qui laborant interno aneurismate ex ea parte in qua est aneurisma, sivè ea pars cui arteria aneurismate laborans respondet ac prospicit, frequenter fornicatione, torpore, impotentia ad motum, ac demum paralysi laborat: non alia de causa nisi ob impeditum liberum sanguinis circuitum per eam, & denegata ea sanguinis quantitate, quæ ex naturæ, & æquilibrii lege eidem destinata est. Ità nuper vidi in puella 22. annorum prope ædes Burghesiorum ad ripam Tyberis in Campo Martio hæc adamussim vera fuisse. Passa est per duos annos ingentem cordis palpitationem, vertigines, frequentes sincopes, spirandi difficultates, inæqualitatem pulsus, & alia hujusmodi, aneurisma propè cor indicantia. Gravida evasit, & abortivit 6. mense. Post abortum correpta est morbo acuto pulmonum cum febre, tussi vehementissima, ortophnæa,& maximo pedum tumore potissimùm pedis sinistri. Crescente morbo, & crescentibus dictis symptomatis, circa sextum diem derepente corripitur hemiplegia, sivè paralysi totius medietatis sinistræ partis corporis, & maximo tumore ædematoso amborum pedum, crescente tunc difficillima respiratione & tussi horrenda cum genis rubris, febre, &c. Pro modulo quo sanguis per phlebotomiam minuebatur, sanguinis impetus per remedia diluentia deprimebatur,& acuties pulmonum phlegmonica mitescebat: & ita liberior circuitus restituebatur sanguini: pro eodem modulo motus restituebatur paralyticæ parti, pedesque detumescebant, & reliqua pariter mitescebant accidentia, donec libertas motus paralyticis membris restituta omninò fuit; & de paralysi, ac pedum tumore bene nunc se habet, sed alia aneurismatis symptomata adhuc perdurant.

Ex hac observatione, & mille aliis id generis clarè constat, quantum sanguis conferat ad motum solidorum. Ex aliis contra quantum solida ad motum fluidorum, pro solidorum namque varia irritatione, siccitate, indignatione, vel contraria affectione; fluidorum cursus variè dirigitur, turbatur, minuitur, detinetur, &c. ut in doloribus præ cæteris observamus, ut infrà evidenter demonstrabimus. Causidicus quinquagenarius, calculis obnoxius, intemperantiæ deditus, frœto oris veluti vitriolicus manifestè nares adstantium feriens, per duos annos per intervalla gravi dolore circa lumbum dextrum vexatur, qui fiebat partim à calculis descendentibus, partim à salibus vitriolicis musculos lumbares pungentibus, hypochondria erant mollia (decumbit æger ad ædem S. Mariæ Montium suburram versus:) irritis plurimis remediis doloris causa præscriptis, maloque crescente incidit in fluxum sanguinis nigri, vitriolici, fœtidissimi, hunc fluxum dixi ipse fuisse factum ob sanguinem diuturnitate doloris & fibrarum ingentes crispaturas dictis in partibus remoratum, & coactum, atque adeò bonum fuisse ut exiret: nonnullæ libræ exiere, debitisque remediis exhibitis ægrum sanavi.

Alius æger ad forum Cæsaris dictatoris post Templum Pacis, & Faustinæ hoc tempore magna ex parte in hortos mutatum, simili penè corripitur, per plures menses durante morbo: doloribus nempè crudelissimis circa dextrum lumbum, erat quoque melancholico hypochondriacus: irritis omnibus remediis, quæ præscripsere Medici, obiit derepente: rogavi eos ut aperiatur cadaver. Aperto cadavere sex circiter sanguinis libræ inventæ sunt circa musculos lumbares, sanguinis nempè nigri, fœtidi, & inter musculorum spatia partim extravasati, partim concreti. Si huic ægro, uti superiori, post dolores supervenisset sanguinis fluxus per alvum, forsan sanatus esset. Nam ut rectè monet divinus Senex: *Dolorifica lumborum mala sanguiflua*. Et in prognost. ait. *Dolores qui nullis cedunt remediis, desinunt in suppurationes*. Etenim dolorifica fibrarum crispatura fluidorum circulus impeditur, undè stagnante sanguine alicubi, necesse est ut in pus vertatur.

Melancholici, ac hypochondriaci frequenter doloribus hinc inde vexantur: pendent illi à sale acri scorbutico, rodente; cave ne dederis calida remedia: nam morbum augebis. Juvant serum lactis, scabiosa, succi herbarum, destillata ex succis herbarum, & lenia purgantia per intervalla præscripta, ut in nonnullis observavi, & si suspicio sit gallicæ luis poterit dari serum

lactis

lactis salſ.parill.maceratum, aut ebullitum.

Qui ſanguinem nigrum fœtidum, concretum evacuant per alvum, ſi dextrum hypochondrium fuerit durum, tumidum, ac doloroſum, facies citrina, certò moriuntur. Ita obiit nuper æger in Campo martio propè ædes medicæas; Et alius propè forum Nervæ poſt Templum S. Hadriani. Si mollia ſint hypochondria, ſanari poterunt. Ego enim vidi urinas nigras, fœtidas, ac penè ſanguineas, quæ adinſtar criſis ægrum liberant à morbis capitis. Ita ſanguis niger per alvi fluxum liberare poteſt à morbis meſenterii præcipuè doloriſicis, uti & lumborum.

Proportione motus, & reſiſtentiæ inter ſolida homogenea, & etherogenea adnotata, ad proportionem ſolidorum cum fluidis, & fluidorum inter ſe detegendam, exponendamque progrediemur. Quoniam verò ferè omnes Itali, & Angli, Aliique inſignes Doctores abundè hoc ſæculo de fluidorum vitalium motu, & legibus ſcripſerunt, de circulatione ejuſdemque effectibus tractantes, paucis nos proportionem, & æquilibrium inter liquida explebimus, quando multis non eſt opus. Sed ſubnectamus obiter nonnulla poſtulata, atque corollaria ad præſentem materiam pertinentia.

COROLLARIA.

Et Poſtulata.

I.

PLeuritides ſiccæ, Aſthmata ſicca, hydropes ſicci, ſolidorum vitio magis, quàm fluidorum oriuntur: vitio inquam ſolidi irritati, criſpati, intenti. Et licèt ſolidum progreſſu temporis in conſenſionem trahat fluidum; in curatione tamen ſemper major habenda ratio ſolidi, quàm fluidi. Tonus fluidorum ſemel amiſſus, facilè reſtituitur; ſolidorum verò difficulter, vel rarò.

II.

Ad ſanguinem in omnes partes ritè diſtribuendum, uterque cordis ventriculus, tum ſinus capacitate, tum pulſus rythmo inter ſe convenire debent, vaſorum quoque omnium ad ventriculos cordis mutua analogia, & exacta commenſuratio eſt: Et ſanguis omni ſyſtole ejectus Aortæ ramis omnibus proportionatur, quare ſi aliqua de cauſa, ſanguinis curſus alicubi impediatur, neceſſe eſt, ut locum quærat, & vim faciat ſanguis ſuccedens in partes vicinas, aut remotas; ſed quoniam ſanguis toto corpori juxta menſura proportionatus eſt, & ſingulis partibus debita proportione deſtinatus, ab iis major copia propter ſpatii, & reſiſtentiæ defectum excipi non poteſt. Quare neceſſe eſt, ut mole, moraque indebita retentus in ſolidis ipſorum tonum lædat, enervet, variiſque morbis producendis occaſionem præbeat. Ita qui nimium ſanguinei ſunt, & facie rubicundi, in convulſivos morbos ætatis progreſſu incidunt Hinc quoque plurium aliorum morborum origo. Mulieres nimium ſanguineæ, calidæ, & rubicundæ doloribus uteri atrociſſimis circa tempus menſtruationis, vel quolibet alio tempore ob dictam cauſam quatiuntur. Qui ſanguine nimium turgent vel naturaliter, vel copioſo victu, convulſionibus primò paulatim corripiuntur torpore partium, demique apoplexia, vel capitis gravitate. Contra quibus ſanguis nimium deficit, vel hæmorrhagia copioſa, vel aliis inanitionibus pariter convelluntur. En quomodo debita eſſe debet liquidi ad ſolidum proportio tum in quantitate, tum in moto; quod ſi exceſſerit, convulſiones, aliique nervorum capitiſque morbi orientur.

III.

Sicuti ſanguis modo ſupradicto proportionatus eſt cordi, vaſis omnibus, & partibus ſingulis; Et contra cor vaſa, & partes ad ſanguinem. Ita fluidum nerveum proportionatum eſt duræ matri, nerveis, & partibus. Et contra partes, nervei, & dura mater fluido nerveo. Qua proportione mutata, varii in hominibus defectus circa ſenſum, ac motum oriuntur, prout infra dicemus.

IV.

Quando ſolidum alicubi ſuperat reſiſtentiam fluidi nimia criſpatura, ſiccitate, irritatione, ac tenſione; Si fortia dederis Diuretica, purgantia, aut Diaphoretica, quo vehementiora hæc erunt, eò magis creſcet irritatio, criſpatura, tenſio, & in ſolidis, & magis magiſque impedietur fluidorum curſus per partes. Hac de cauſa ex abuſu purgantium in hydrope ſicco, creſcit magis pedum, ventriſque tumor: Ob eamdem Aſthma ſiccum deſinit in hydropem pectoris. Sicca Pleuritis in inflamma-

matoriam totius pulmonis affectionem. In animi pathematis, affectibusque hystericis, & convulsivis urinæ albæ eos antecedunt, & consequuntur. In febribus lymphaticis, messentericis, ex infractu cacochiliç in messenterio ortis, & ob id nimium irritato solidorum messentericorum elatere, si testaceis, & china chinæ nimium, & intempestivè, ac imprudenter abutaris, ut sæpè vidi apud imperitos Medicos, morbos capitis, parotides, lethales viscerum inflammationes expectato. Per Analogiam de aliis morbis, & morborum successionibus discurrito.

V.

Morbi partium in substantia, & compage similium mutantur adinvicem: glandularum in glandulas, membranarum in membranas, & sic deinceps.

VI.

Quoniam mutua est solidum inter, & fluidum circa motum, & resistentiam communicatio: laxata compage fluidorum, laxatur per consensum illa solidorum. Intenta contra, intenditur, & illa. Ideò laxata sanguinis compage per sanguinis missionem in Asthmate flatulento: cessat Asthma, quoniam successivè laxantur intentæ fibræ in quibus vis, & Anima morbi erat. Per sanguinis quoque missionem eadem ratione cursus fluidorum, & libertas oscillationis solidorum frequenter restituitur.

VII.

Qua mechanice solidum irritatum in dolore dentium superat resistentiam fluidi, tumoremque maxillarum producit, eadem in internis visceribus dolorificæ affectionis vi, & elatere solidorum vitiato turbatoque, fluidorum cursu variè intercipiuntur, & perturbantur. Et sicuti frustra adhibentur remedia ad solvendum Genarum tumorem, & in libertatem ponenda liquida intercepta, nisi curatio tota ad solidum dirigatur, in quo morbi vis, & potestas residet: Ita in internis morbis frustra laboras fluidis exaltandis, solvendisque per volatilia medicamenta, nisi mentem habeas ad solidum, quod morbosum est, quodque fluidum trahit in consensum In hydrope sicco ventris quo magis purgaveris, vel copiosa dederis diuretica; eo magis tumoris pedum, & abdominis crescere observabis. Laxandum prius est solidum nimium crispatum, deindè remedia danda sunt. Ideò sæpè hydropes sicci circa finem hydropes humidos post se trahunt.

VIII.

Medicamenta purgantia, diuretica, & aperientia nimium acria, quæ reserandis viscerum vasis præscribuntur, si morbus à solidis, non à fluidis cœperit, non reserant vias, sed magis intercludunt. Crescit enim per talia remedia crispatura, & oscillatio in solidis, majorque solidorum supra fluida resistentia, resque desinit in cancros, scyrrhos, lethalesque viscerum obstructiones. Quod sæpè experimur post partum difficilem, post diuturnas mensium, lochiorumque suppressiones: & sic de reliquis liquidorum suppressionibus, solidi vitio productis, discurrendum.

IX.

Fluidum vitale impellens in solidum pelliceum, sivè in canales pelliceo conicos vasorum, si centrum morbosæ oscillationis in vase aliquo inveniat, statim, & vehementer turbatur, intercipitur, varieque afficitur; si verò in fibris ad quarum contactum circulat, non ita.

X.

Crebrum, & meninges senum, qui acri terstudiis incumbunt, quique curis, & vigiliis supra modum obnoxii fuere, sicca, arida, & dura post mortem inveniuntur: laxa contra, & nimia lympha madentia in otiosis, somno, luxuque abutentibus. Quod serio animadvertendum ad solidorum morbos rectè dignoscendos, curandosque.

XI.

Liquores, qui in vasis varii generis, sed inter se communicantibus, idest libero existente alterius in alterum commeatu, continentur; tunc in æquilibrio positi esse dicuntur, cum in certa, determinataque altitudine consistunt, cumque nec ascendunt nec descendunt. Datam hanc liquidorum æquilibrationem in sanguine debemus inquirere, in eo enim plures concurrunt motus, projectionis, progressionis, inclinationis, horizontales, ascensus, descensus, &c.

XII.

Quoniam liquidorum particulæ arctam inter se connexionem non habent, nec puncto in uno singularum gravitas vigere, aut colligi potest, ut in solidis evenit; Ideò per se gravitatis centrum non habere liquida crediderim. Potest tamen in eo concipi centrum gravitatis, ratione vasis continentis, quo fit, ut liquidum contentum habeat aliquatenus rationem, & vim solidi

ad

ad gravitandum, & tota liquidi gravitas vigeat in quolibet puncto axis gravitatis, aut saltem in extremitate inferiori illius, aut potius in parte basis, ad quam desinit axis gravitatis liquidi contenti, &c.

CAPUT VII.

De variis fibrarum effectibus; & primo de magna vi, elatere, & resistentia solidorum.

CUm ea, quæ præmisimus capita, alterum ex altero velati per corollarium deducta sint; ut ita clarius intelligatur inter solida, & liquida corporis animati æquilibrium, & proportio, de qua breviter in capite antecedenti disseruimus, & in qua indolis in hominibus, temperamentorumque varietas consistit, nec non multorum morborum origo, & causa; res quidem numquam Medicis cordi habita, nec hactenus in practicem redacta: Præsenti in capite vires solidorum insitæ, sivè propriæ; deinde fluidorum propriæ, demùm singulorum conjunctæ perpendendæ sunt, quo magis constet cuinam illorum major sit resistentia, & vis; an solido supra fluidum, vel contra; an verò æqualis utrisque. Diximus paulò ante, hæc capita breve esse specimen illorum, quæ postea in opere magno de solidis corporis animati dabuntur. Et ideò nimium prolixi nunc esse non possumus in examinandis, certoque determinandis tribus præfatis solidorum, fluidorum, eorumdemque simul unitorum viribus ac resistentiis; multò magis quod secundus liber de fibra motrice inscriptus, proprietates, & effectus fluidi à solido differentes considerabit; sicuti liber iste effectus, & proprietates solidi à fluido differentes considerat. Quare presenti capite perpendenda erit vis, & resistentia solidi innata, idest solidi cum fluido non conjuncti; ut indè quisque concludere possit, utrum illorum, alterum superet viribus; & resistentia.

Certum est apud omnes Medicos, cor per fortissimam suarum fibrarum constrictionem, remotissimas in partes impellere sanguinem, & pro debiliori aut vehementiori ejusdem impulsu, sanguis majori, vel minori celeritate, ac impetu excurrit. In hac igitur actione solidum, nempè cor, fluido imperat; & hoc ad solidi leges recipiendas (ita postulante corporis animati natura) promptissimum est: sed quoniam parvum membrum, quale cor est, sua vi, quæ determinata est, tantum nequit impetum in sanguine imprimere, quanto hic indiget ut superare omninò possit tot resistentias partium per quas perpetuò fluit, refluitque; providit naturæ genius, ut omnes fibræ omniaque earum minima, veluti totidem infiniti vectes multiplicati, insensibili suo motu systaltico, sivè oscillatorio premerent perpetuò fluidum currens, & quasi essent in subsidium & levamen cordis facta, ad ulteriora semper urgerent. Quod verum esse manifestè ostendit utilitas, quam ab assidua motione corporis, & à quotidiana exercitatione percipimus; Et contra damnum ingens, quod in otiosa, & sedentaria vita experimur: Liquidum enim per continuas fibrarum muscularium pressiones suum feliciter cursum per partes perpetuat, & versus cor magis magisque urgetur, ut ab eo novum motum, atque impetum ad vitam necessarium acquirat. Quæ pressiones cum in Otiosis & sedentaneis, vel deficiant, vel non ità vividæ sint: necesse est ut fluidum, quod ad contactum fibrarum circulat, tardiori gradu progrediatur, atque hinc inde per fibrarum spatia hærendo, corpus ad Hydropes, cachexias, tumoresque pedum disponat, & indè etiam alvi siccitates, congenitarum evacuationum suppressiones & alia quamplurima mala succedant.

Ex his colligendum est, quod fluidorum motus cor excitat, & dirigit; partium verò fibræ eosdem adjuvant & promovent; ac proinde majorem esse posse vim in solido ad impellendum, quàm in fluido ad resistendum.

Sed aliquis obiiciet; Certum est solidum cordis omnia liquida in gyrum pellere, & hac ratione liquida solidorum potestati esse magis obnoxia, quàm contra; Sed verum etiam est cor moveri à liquido, nempè à fluido nerveo, in ipsum per nervos perpetuò instillato, ac proinde fluidi supra solidum potestatem majorem esse, quàm contra. Cui quidem objectioni respondere ante non possum, nisi tale fluidum nerveum mihi primò ostendat Adversarius. Ecquis illud umquam vidit? vel experimentis probavit. Re vera dari ab effectibus deduci potest, sed igneum illud esse, sulphureum, nitro-salinum & impetuosum adinstar pul-

veris pyrii nemo prudens audacter asseret ; quamobrem prudentius se gerant imposterum Medici, qui ad nauseam usque ingentem vim, activitatem, & potestatem spiritibus, & fluido nerveo adscribunt.

Si enim corporis motus fierent per magnum impetum explosionemque continuam, quam spiritus in partibus excitant ut à nitroso bellici tormenti pulvere fieri solet ; Homines continuas, & vehementes pro naturalibus motibus convulsiones paterentur. Cum igitur vera hujus liquidi natura ignota nobis adhuc sit, & ignota quoque quantitas, quam singulis momentis cerebrum transmittit ad cor : neque demùm magna vis, quæ illi tribuitur clarè innotescat ; non potest certò asseri exiguam liquidi nervei, per nervos ad cor devenientis quantitatem, villorum cordis resistentiam superare nimium, atque excedere ; sicuti certò asseri posset, quod fluidum sanguinem ad cor perveniens pressionibus cordis subiicitur, à vivido suarum fibrarum elatere, & resistentia superatur, & ad remotas quasque partes propellitur ; ac proindè elaterem, & pressionem fibrarum impellentium potentiorem esse resistentia fluidi impellendi. Præterea si ranæ, viperæ, vel similis animalis cor recens avulsum observaveris, pulsare illud per non exiguum tempus conspicies: & si in frustra scindas, scissæ quoque particulæ æstivo potissimùm tempore ordinatè pulsabunt: quæ in extincto corde motiones, non à fluido nerveo, sed ab innato suarum fibrarum elatere excitantur, & foventur. Fluidorum verò motus circularis quoniam totus à solidorum motu pendet, statim, ac extra vasa sunt, deficiente in illis tali motu, corrumpuntur statim & putrescunt. Quare sicuti fluida destinata sunt ad nutritionem, aliasque vitæ functiones. ita solida ad motiones in fluidis excitandas, & perpetuandas facta esse credendum ; quæ quidem solidorum vis, non tantum pendet à fluido ea irrigante, ut hactenus existimarunt; quantum à peculiari & innata suorum minimorum compage, elatere, & resistentia.

In hac de viribus solidorum conjectura plura me confirmant, quæ circa corporis animati functiones quotidie meditor. Et primò consideremus Rusticum, aut Bajulum, & in eis consideremus nimiam fortitudinem & summas vires in sustinendis laboribus. Rusticus pane vinoque utitur miserrimo, herbis vescitur cibisque miserrimæ nutritionis, paucique spiritus.

Ex hujusmodi cibo, & potu, per chymicam destillationem, plurimum aquæ, ac terræ, minimum verò Spiritus, salisvè volatilis elicitur; Sanguis igitur inde genitus aqua, terraque plurima, pauco verò spiritu constabit; At quoniam tota vis motuum in partibus, juxta communem opinionem à spirituosis & volatilibus liquidorum particulis pendet ; certè Rustici ipsarum defectu, languidi, debiles & ad labores inepti esse deberent: sed contrarium experientia ostendit, nam supra reliquos homines lautiori cibo utentes, fortissimi sunt, laborumque patientissimi. Robur itaque ipsorum non à liquidis oritur, sed à solidis, quorum fibræ assidua exercitatione roborantur, tenduntur, crispantur, & elater nimium intenditur, iisque de causis solida ita exercitatione intenta fluidis ad contactum circulantibus magnos vividosque motes communicant, hinc vires in hujusmodi corporibus ingentes. Contra in divitibus, & lautiori cibo utentibus, licèt sanguis spirituosis abundet particulis, quibus ad sustinendos labores aptior, quàm in Rusticis, esse posset : exercitationis tamen defectu laxiori reddita solidorum compage, perit quoque in eis energia & vis, quam in impellendis fluidis exercet, & inde ad motum & ad labores ineptitudo exoritur. Hac de causa ictus pugni, qui honestum civem, & delicatum summoperè læderet, inter Bajulos voluptatis, ac ferè maturæ benevolentiæ signum est; quod forti suarum fibrarum elateri maximè tribuendum, per quem cuilibet externo objecto maximè resistunt. Non igitur à fluido vitali ex aqua, & herbis elicito in Rustica gente ingentes illæ vires, & robur producuntur, sed ab aucto per exercitationem fibrarum elatere, & indè nata oscillatione. Veteres Græcorum, atque Romanorum Athletæ, nec non Gladiatores qui peculiari victu, tenui nempè ac dieta veluti pithagorica utebantur ; undenam quæso tantam vim, atque robur acquirebant, certè non à fluido vitali nimium spirituoso, nam tenuiter vescebantur, doctè satis ostendit doctissimus & illustris Mercurialis Italiæ gemma in aureis suis libris *de Gymnastica*: ergo à magna vi, elatere,

tere, intentione, roboreque ac crispatura fibrarum, quam continua acquirebant exercitatione. Ad quod respiciens Celsus, Latinus verè Hippocrates, in præfatione, sui operis ait. *Ignavia corpus hebetat, labor verò confirmat, illa maturam senectutem, hic vero longam adolescentiam reddit, &c.*

Hac etiam de causa nempè, ob nimis validum, fortemque elaterem, & crispaturam solidorum in Rusticis, aliisque nimio labore exercitatis Hominibus, sæpè evenit, æstivo præsertim tempore, ut acutis, & inflammatoriis laborent morbis, quales sunt pleuritides siccæ, pulmoniæ, asthmata sicca, &c. & ab illis difficillimè liberentur. Cujus rei conscius senex magnus, Sect. 2.coac. 45. comment. 1. Hollerii sic loquitur. *Exercitata, ac densa corpora citius à pleuriticis, & pulmonariis morbis intereunt, quam otiosa, &c.* Exercitata namque corpora, cum habeant solidum nimis durum, tensum, atque crispatum, fluidorum cursum inflammata in parte magis intercipiunt, & ita inflammationem adaugent; In inflammatoriis enim affectibus laxitas tùm in solidis, tum in fluidis necessaria est; Et si non adsit, à medico per debita remedia procuranda, in hoc enim unicè tota vis curationis consistit. Ad rem facit animadvertere hic loci, quod si medicus in hominem incidat, calida, siccaque temperie, ac nimis valida fortique fibrarum textura præditum, quæ fluidum in suo motu retardare solet, aut liberum eidem circulum non permittit; & ratione alicujus morbi indigeat æger purgantibus, diaphoreticis, aut alio hujusmodi medicamine, quod liquida maximè agitet, debet semper illi permitti aliud remedium, quod solidum natura sua nimium crispatum, nimiumque tensum respiciat, ut eo paulum relaxato, liberiùs excurrat, liquidum, à purgante, vel diaphoretico agitatum, & ad novos, majoresque motus provocatum. Quare nos in his casibus ante purgans, vel ante diaphoræticum, dulce amygdalarum oleum, vel potius Jusculum malva, violis, lini seminibus, aliisque hujusmodi temperatum exhibemus, & ob eamdem rationem in internis partium doloribus, in quibus solidum nimis irritatum, nimisque crispatum supponitur, purgantia, & Diaphoretica cum oppiatis miscemus; oppiata namque solidorum crispaturam relaxant, quia relaxata, meliùs opus suum absolvunt purgantia. Quod autem particularis solidorum structura faciat, ut ea pro varietate structuræ uniuscujusque variè resistant in suis motibus, funium experimenta abundè nos docent; aliam enim resistentiam, & vim habent funes, lino, cannabe, sericoque; aliam verò Lana, Animalium intestinis, ramis arborum: ferroque contexti. Ita quoque solida nostri corporis pro peculiari singulorum structura elaterem, & vim habent singula differentem, & à fluido valdè diversam, eoque, ut suprà probatum, superiorem. Et sicuti animalium pelles, & chartæ coriacæ igni admotæ contrahuntur modo longe diverso ac contrahitur tela, vel papyrus ob diversam minimorum singula componentium structuram: Ita quoque fluida nostra vitalia per fibras currentia, aliam in membranosis, aliam in carnosis, aliam in osseis impressionem faciunt. Et ex varia hujusmodi impressione varii in hominum sivè sanis, sivè morbosis functionibus oriuntur effectus.

Quanta sit porrò necessitas considerandi solidum in cognitione, curationeque morborum, anno proximè elapso experti sumus in Juvene, qui decumbebat in Foro Columnæ Trajani, non longè à Balneis Pauli, quorum vestigia adhuc etiam supersunt in Palatio propè Monasterium S. Catharinæ Senensis. Hic Juvenis raram adeò, ac declinatam fibrarium texturam habebat, ut si quis circa collum, vel axillas paulò durius, vehementiusque ipsum tractaret; statim veluti in sincopem incidebat, & vago totius corporis horrore ante corripiebatur. Et si hæc fibris exteriùs in cute succedunt, cur negabimus eadem quoque interiùs in illis fieri à fluidis circulantibus? Atque adeo in morborum curationibus fluidi æquè, ac solidi habendam rationem esse: nec vires fluidorum tantopere evehendæ, sicuti hactenùs à medicis factum videmus, spreta solidorum consideratione. Ita si præscripseris ægro diaphoreticum, ut fluida in novos vehementesque motus ponat; fibra verò ægrotantis sit naturaliter vel ex morbo intenta nimium ac crispata: nec facilè cedat fluido in motum posito majorem, imò eidem resistat. videbis tunc à fluido magnam vim fieri visceribus, partibusque internis, & pro partium per quas transit diversitate, diversa oriri symptomata, dolores, inquam, deliria, vigilias,

convulsiones, &c. Hæc omnia frequenter in praxi observavimus, quando in acutis, & inflammatoriis morbis, in quibus nimiam solidorum crispaturam supponimus, purgantia, diaphoretica, & spirituosa remedia intempestivè, idest crudo adhuc existente morbo, nec debita in solidis laxitate procurata, præscribuntur. Quare in pleuritide numquam sputum expectare oportet, nisi procurata priùs solidorum, & fluidorum inflammatæ partis per debita remedia laxitate; Quod de pleuritide dicimus, de omnibus Acutis faciendum intelligimus.

Et revera quo solido major, quam fluido vis insit, & resistentia; non aliundè clariùs deducitur, nec profectò clariùs demonstratur, quàm à Posteriori, ut ajunt, sivè ab effectibus; Nam per strictissimas geometricæ demonstrationis leges neque hoc, neque aliæ corporis functiones à nobis certò percipientur. Siquidem ignota nobis omninò est natura flammæ vitalis, quæ ardet in sanguine, Vasorum omnium ignotæ diametri & productiones; ignoti demùm, ut alia multa taceam, differentes liquidorum per singulas partes motus, in quibus vita consistit, nec ad exactam Geometrarum demonstrationem possunt reduci. Ab effectibus experimur, quod delirium à fortissimo duræ matris elatere producatur, quia nullo remedio vidimus illud sedari citius, quàm fomento aquæ tepidæ pedibus, ventri, & volis manuum per spongias facto. Qua ratione relaxatis dictarum partium fibris, jure consensionis relaxantur quoque crispatæ, & nimium intentæ duræ matris fibræ, sicque minuitur delirium, quod usu vesicantium, & internorum remediorum sæpè exacerbatur, & augetur. Ob hanc quoque nimiam ab antecedenti morbo factam fibrarum crispaturam succedit, ut post molesta pedum erysipelata nascantur ædemata diuturna, & incommoda; quæ vix cedunt remediis intus sumptis; sed tantummodò fomentationibus herbę alicujus vulnerariæ, & mollientis, ut nuper sum expertus in muliere propè templum. S. Hieronymi nationis Sclavorum, & Dalmatarum ad ripam Tyberis, non longè ab Augusti Mausolæo. Sic etiam lethargiæ, quæ in acutis, & inflammatoriis morbis observantur, & præcipuè accessionum initio, non tantùm producuntur à sanguine stagnante in cerebro ob coagulum, quod in sinu habet; quantùm ab inflammatoria fibrarum crispatura in meningibus; cujus causa liquidorum cursus per cerebrum retardatur, undè sopores & comata, Porrò cùm major sit elater, & intentio fibrarum cerebri in hoc casu, quamvis undulationum fibrarum à sensibus ad cerebrum propagatarum, tales undulationes utpotè debiliores vix ab animo percipiunt; hinc torpor, & alienatio mentis.

Sed quam ingens sit vis, & potestas solidorum supra fluida, didici proximè elapso mense Septembris hujus anni 1701. quo scribimus, in Ægro 40. ann. decumbente ad Ædem Lauretanam in Foro Trajani. Athleticus hic erat, & valdè robustus. Febri corripitur vehementissima, cum horrore, & spirandi difficultate: Quotidiè crescebat morbus, urgebantque motus convulsivi vehementes: Frustraque præscriptis innumeris ab ejus medico remediis repentè horrendis motibus convulsivis correptus, miserrimè interiit. Secto cadavere cum Viro amicissimo D. Godefrido Osterchampio, inter Archades Telesio, nulla penè pinguedo inventa est sub universa cute; Sed ejus loco, pelliculæ tenues complicatæ; Fibræque musculorum ità erant duræ, aridæ, atque tensæ, ut vix optimis cultris secari possent; quod quidem raro observavi in humanis cadaveribus. Intestina erant summoperè laxa, & flaccida, & undiquaque veluti innatabant in pinguedine fusa, & oleum olivarum condensatum referente; nimium quoque plicata, & in suis naturalibus gyris turbata eadem observavimus; ita ut penè ad oculum appareret, motum peristalticum fuisse mutatum. Eadem intestina parti posteriori corporis, & costis spuriis fortissimè adhærebant. Moles hepatis ingens, & vesicula fellis solito major, bileque turgida. Fibræ carneæ diaphragmatis nimium duræ, ac tensæ. Pulmones hærebant fortiter costis; Substantia eorum flaccidissima, & nigra. Duo polypi ingentes, & carnosi inventi sunt, alter in Aortæ foramine ad ostia cordis, alter priori minor in vena cava ad alterum ostium cordis: Polypi calida loti valdè carnosi apparvere, cum pauca hinc inde pinguedine. Ex his certo constat, morbum omninò fuisse vitio solidi productum; fusaque universa cutis pinguedo à vehementissimis fibrarum carnearum convulsionibus musculi ventriculorum avium fundere ac conterere

contractionibus suis cibos solent] tota in abdominis depluit cavitatem, in eaque veluti in oleo natabant intestina.

Nos igitur in hujusmodi cadavere respicientes ad maximam fibrarum duritiem, quam in omnibus ejus musculis observavimus, nihil proindè miramur, si subsecuti sunt motus convulsivi adeo vehementes, ut non modò totam ejus pinguedinem liquefecerint, verùm etiam Patientem penè subitò jugularint. Atque in hac obsetvatione confirmati credimus, vim incredibilem, & horrendam, quam Maniaci habent, non ab acido vehementer pungente, ut Recentiores somniant, sed à maxima fibrarum exsiccatione produci, cujus ratione portentosum acquirunt elaterem, qui resistentiam quamcumque finitam superandi vim acquirit, eamdemque conservat. Quæ quidem verisimilia esse structura corporis Maniacorum certo nos docet.

Hujusmodi homines plerumque sicci sunt, nigris capillis præditi, cutis colore subnigro, naturaliter impatientes, volubiles, & ad operationes promptissimi, quæ singula maximum in solidis indicant elaterem. Quare veluti per analogiam ab his morbis ad investigandam aliorum vitio solidi pendentium naturam jure quodam procedemus.

Præterea potentia solidi supra fluidum deducitur etiam à fortiori, solidaque fibrarum structura in Animalibus quamplurimis. Magnum Leonis robur, & vis non tantùm ab illius fluido dependet, quantum à fortissima fibrarum textura, & admirabili minimorum filiorum crispatura, quam nos elapsis annis 1691. ut supra indicatum est, Venetiis vidimus. Pariter vigor ille magnus quem usu Gymnasticæ, & quotidianæ exercitationis acquirunt. Homines, non oritur ex eo; quod fluidum vitale à vilibus licet elicitum cibis, naturam suam mutet in melius, cibi enim aquei aqueum sanguinem gignunt; Sed quia usu Gymnasticæ fibra vigorem, tonum, & elaterem acquirit majorem, cujus ope ferè sponte sua, vel pauca liquidi interveniente quantitate magnæ resistentiæ motus producit. Hanc solidi potestatem, & vim in commutanda natura fluidi, arborum Insitiones apertè ostendunt: si enim ceraso pyrum inseras, Insitio producet fructus arboris, unde recisa, non verò cui fuerit insita, quamvis per arboris truncum idem alimenti genus excurrat. Sic etiam à mirabili masculi universalis cutanei structura in Hysthrice manifestè deprehendimus, ejus fibras totidem quasi parvos Arcus esse, vel minimos fortissimi elateris vectes, qui quando tenduntur, spicula magno cum impetu vibrant, & jaculant undequaque. Hujusmodi occasione nacta referam, quæ cum amicissimo solertissimoque Domino Osterchampio in histhricis dorsali musculo observavi. Musculus dorsalis hysthricis ab aliis dorsalibus tenuissima retiformi membrana separatur, ut quaquaversum ingentem vim exercere liberè possit: Præterea valde densus, & solidus est, paniculoque carnoso tenui interveniente membranæ adhæret. Ejus fibræ, quod serò monendum, valdè crassam, densam, solidamque obtinent consistentiam, unde vis ingens in jaculandis spinis exoritur. Ad spinarum bulbos ex interiori cutis parte fibræ nerveæ transversales solidæque desinunt, & aliquantum obliquè veluti serpendo ad eas perveniunt; cujus equidem novitate rei valdè delectabatur quoque doctissimus Melchior Douzaidans Excellentiss. Principis de Lobcoovitz Præceptor, & noster amicissimus. Undè justa de causa homines debilem fibrarum texturam sortiri, vel fortem, sed motu continuo non exercitam, semper ferè debiles sunt: licèt cibis valdè nutritiis, & spirituosis plurimum saginentur. Nam vis & energia motuum non pendet omninò à fluido nimium spirituoso nimiumque igneo, sed à valido solidorum elatere, fortique textura.

Hinc etiam est quod Testulo quæ in Indiis, juxta Boylæi sententiam, magna adæquat Animalia, quamvis habeat sanguinem actu frigidum, ac proindè ineptum ad nitro sulphureas explosiones concipiendas; tamen motus suos perfectè obit, osseique corticis ingens pondus, motionibus suis facillimè superat: imò observante Domino Redi, ut refert eruditissimus *Fantonus dissert. anatom. de cerebro*. Testudo, cui extractum fuit cerebrum, sex mensium spatio vixit, sensu, motuque superstite; Spinalem medullam in hoc casu cerebri forsan vices gessisse crediderim. Porrò mira agilitas celeritasque in insectis, minimisque id genus animalculis herba pastis satis nota, non ab eorum liquidis viscidis certè, ac glutinosis, sed à vivido solidorum elatere progignitur.

Sed suprà omne exemplum potestatem solidi in fluidum satis manifestant gravissima illa, periculosa, ac repentina accidentia, quæ producit in renibus calculus ad vesicam descendens; Scirrhus uteri aliarumque partium, & id genus quamplures solidorum morbi. Dicunt hujusmodi Ægrotantes, se dormire velle, sed revera non posse; se cibos appetere, vesci tamen non posse. Verbo dicam, ipsimet ægrotantes animadvertunt morbum solidi magis, quàm fluidi vitio oriri. Et quid aliud quæso est, quod multis in locis memorat Senex magnus: *Plures Mulierum morbos ab utero inverso pendere*, nisi merum solidi, sivè fibrarum uteri vitium, quæ semel nimium crispatæ rarò pristinam recuperant mollitiem. Et ab hujusmodi morbosa crispatura quotidianæ menstruorum, lochiorumque, &c. suppressiones per sæpè oriuntur, quod à pluribus hodie medicis umquam certè observatur. Ingentem solidi potentiam, ac vim in commutanda fluidorum natura, eorumdemque cursu variè intercipiendo satis superque cognovimus in Sculptore decumbente non longè à Collegio Nazareno. Sexagenarius hic erat, & supramodum macer, ac tenuis, magnum sculpebat marmor pro ingenti statua, qua de causa diutissime gelido super saxo pedibus steterat. Quia verò raram, ac delicatam fibrarum texturam obtinebat, doloribus colicis gravissimè cœpit torqueri. Neglectus ab eo morbus, mox adeò crevit, ut dissoluta, ac perdita naturali œconomia, ob fortissimam crispaturam à saxi frigore, &c. per plantas pedum in messenterio contractam, inappetentia supervenit, nec non vigiliæ febris, ac demum macies penè hectica cum vultus pallore. Improprio remediorum usu lactis nempè, chalybis, &c. ruebat in deterius. Quare nos, his omnibus ritè consideratis, ægrotique medicum allocuti: judicavimus morbum originem habuisse à marmoris frigore, per plantas pedum ad messenterium usque propagato, ubi magna producta crispatura gravissimis occasionem dedit accidentibus. Quibus ut mederemur, semicupia aquæ tepidæ per totum ventrem singulo mane, vespere ante cœnam Balnea aquæ calidæ pedibus præscripsimus, Alternis diebus Clysterum emollientem; Aquam Chinæ pro potu, conditum stomachicum cum Jusculo citrato, & cichoreato singulo mane. Per hæc remedia inducta debita, ac naturali laxitate in solidis messenterii à pedum frigore nimium crispatis, eductaque per lenes purgationes putri cachochilia ob dictas crispaturas ibidem diu impacta, concretaque, brevi ac feliciter convaluit.

Quare sicuti parvæ statuæ artefactæ varios, atque admirandos motus manuum, pedum capitis, totiusque corporis sine ullo fluidi impulsu, sed tantummodò ob pecularem solidorum compagem, & variam inter se connexionem rotarum, scilicet elateris, cylindorum &c. prout fit etiam in horologiis, absolvunt: Cur arbitrari quoque non possumus, quod humanæ fibrę sint totidem veluti parvi vectes multiplicati, qui vel ad minimum fluidi Impulsum, talem motionis impetum, acquirant, qui per partium continuationem mirum in modum crescat semper, & momento propagetur. Ac propterea vis illa ingens, ac pene admirabilis solidorum se moventium consistat magis in peculiari compage suorum cylindrorum, fusorum, rotarum ut ità dicam: quam in summa activitate, quæ spiritibus animalibus gratis, & sine certa experientia tribuitur. Fateor sanè, quod fluidum nerveum primum impulsum, sivè instinctum ad motum producat; Sed vis ingens, quæ in obeundis motibus necessaria est, à peculiari fibrarum mechanismo pendet, perpetuatur, & crescit. Et quoniam fluidum nerveum à solido meningæo exprimitur, major quoque esse debebit vis & resistentia meningum ad illud, quam contra: sicuti major etiam est vis & resistentia cordis ad sanguinem quem impellit, quam contra.

Præterea pulsatis solidis (ut explicari posset exemplo fidium cytharæ) multò velocius propagabitur undulatio motus, quam si alicujus liquidi currentis linea pulsetur, quod ob firmam adhæsionem particularum in solidis contingit. Quare pulsata fibra sensuum ab externis objectis, celeriùs pertinget ad cerebrum impressio motus per continuationem suorum minimorum, quàm per continuationem minimorum liquidi intra se, vel ponè se currentis: ac propterea functiones sensuum faciliùs explicari poterunt per oscillationem, collisionemque velocissimam solidi cum solido, quàm per undulationem fluidi in solidum vim facientis. Clarè namque constat quod solidum cordis, arteriarum, similiumque partium in motum concitat fluida, ac per-

perpetuò propellit; sed clarè non constat quid movet cor, quid arterias, quid reliqua solida? Nisi diceremus excitato semel in primordiis generationis elatere, & oscillatione in solidis, perpetuare hanc ad vitæ finem, & pro varia partium necessitate augeri per simplicem contactum, & collisionem solidi cum solido. Collisionem tamen adjuvante & elaterem excitante fluido ponè minima solidorum fila currente, ut in madefacto fune pondera elevante contingit: Si hæc nimium paradoxa videantur facilè corrigi patiar. Pariter ingenitam esse fibris vim ad oscillandum, eamque peculiari structuræ suorum minimorum deberi magis, quàm fluido nerveo per nervos derivato, coniicere cœpi ex resectione musculorum in viis animalibus. Sume autem hædum, vel id genus animalia magis quieta, quàm non sunt canes: Seca diligenter musculum femoris cum lanceola barbitonsorum donec à reliquis vicinis benè fuerit separatus, suisque tendinibus adhuc hæreat vivo animali: Videbis quod immotis tendinibus fibræ in medio musculi vivido motu agitantur, oscillant, ac continuo crispantur; Et in centro musculi orta oscillatio nudatim ac velocissimè desinit motu quodam veluti tremulo, ac verticoso in tendines.

COROLLARIA,

Et Postulata.

I.

Energia percussionis superare potest quamcumque finitam resistentiam quiescentem, & nullus est motus ita simplex, ut plures in motus componentes resolvi non possit.

II.

Sicuti morbi solidorum à fluidis vitiosis producti sanari nequeunt, nisi sanato priùs fluido: Ita contra fluidorum morbi vitio solidorum facti non curantur, nisi solidis ante curatis.

III.

In solida corporis animati cadit centrum virium, centrum Æquilibrii, & centrum gravitatis: sicuti in solida non animata, iisdemque legibus subjacent. Et sicuti in centro virium maxima est percussio, ex probatis nostris mechanicorum; Ita in centro oscillationum in corpore animato maxima est vis, maxima actio. Et in hoc recondita morborum plurium, præsertim qui inflammatorii sunt, natura residet, Paucis nota, à Paucis probata.

IV.

Elater, seu vis elastica corporis ea est, qua corpus externa vi à figura sua detrusum, in pristinam figuram se ipsum restituere nititur. Dari hanc vim nemo negat, nam pressa corpora evidenter resurgunt, corporaque suo nisu restituta ab se alia abigere semper nituntur. Pro diversitate soliditatis partium in corporibus, diversus est elater.

V.

Jure possumus à morbo alicujus partis, ad morbum alterius analogicè disserere. Ita si Atonia, sivè debilis fibrarum ventriculi resistentia producit statim post pastum ingentes flatus, tensiones, borborigmos, ut cibi, veluti in vacuam lagænam deciderе videantur, & incocti per intestina secedant; quod fit ob parvam moram, quam ii in stomacho præfatæ suarum fibrarum flacciditatis causa faciunt; Sic etiam Atonia aliarum partium similes producit effectus; & indè oritur tabes totius corporis ex labefactato systemate nervorum cutis, undè nascitur Phthisis nervosa: Tabes in paralyticis partibus, &c. & ubi sunt hujusmodi Atoniæ, aqueorum remediorum usus sit moderatus, uti & oleosorum.

VI.

Quod in vesica urinaria est Ischuria Dysuria, & Stranguria, id in cerebro est Lethargus, vigilia, & delirium? Id in aliis partibus sunt vel suppressæ, vel nimiæ, vel depravatæ fluidorum, vitio sui vel solidi, separationes. Quare anologicè possumus à morbo ad morbum discurrere, sicuti analogice Anatomici ab Animalium visceribus ad Hominum viscera, viscerumque functiones argumentati sunt sæculo proximè lapso 1700. rerum novarum, scientiarumque feracissimo.

VII.

Quando dura mater ob vehementes Animi cogitationes, Affectus, & Pathemata nimium convellitur, crispaturque; fluidorum secretiones infernis in partibus diminuuntur, vel turbantur. Ideò in talibus Hominibus pedes frigidi observantur, Caput calidissimum, Alvus stiptica est; Saliva parcè fluit: male digerunt, & minus appetunt,

petunt, &c. Facies extenuatur, quæ faciei levis ac momentanea exsiccatio, ac veluti macies post acres nimiasque cogitationes dicta de causa apparet: post cibum verò, & somnum solvitur, & evanescit. Quæ omnia vitio solidi eveniunt. Id præteritis animadverti Kalendis Juliis præsentis anni 1701. in Juvene ægrotante in campo Martio ad ædes medicæas. Convulsionibus ferè epilepticis obnoxius erat, paroxysmorum insultus incipiebant propriè in nuca, & circa latera maxillarum; dicebat se eo loci derepente fortiter comprimi adinstar vehementissimæ ligaturæ. Si ligatura sivè paroxysmus erat levis momenti, oriebatur statim universalis ad motum impotentia, oris resiccatio, linguæ ad interiota retractatio, bombilus aurium, obscuritas visus, verbo dicam sensu & motu ictu oculi privabatur per totum, sed leviter. At si fortiter invadebat paroxysmus à nuca semper incipiens, primò ipsum claussis repente faucibus veluti strangulabat, deinde confusis in cerebro animi operationibus motu, sensuque per totum privabat: lassitudine incredibili per plures dies, post superatum insultum remanente. En specimen solidi meningæi præternaturaliter oscillantis? Quæ omnia facilè respondent experimentis superiùs relatis cap. v. factisque in canibus, terebrata vertebra dorsi, vel colli, injectoque per siringam acri, acidoque liquore in cavitatem spinalis medullæ: quæ dictis liquoribus variè irritata symptomata hisce non dissimilia producebat, ut ibi retulimus.

CAPUT VIII.

De motu sistaltico, sivè de Oscillatione, & vi contractili Solidorum.

EA ergo, quæ superiùs attigimus argumento esse possunt luculentissimo, praxim hanc nostram, quam instituimus ad materiam solidorum corporis animati illustrandam, eo præcipuè spectare, ut praxim potius medicam adjuvemus, & morborum naturam indicemus, quam ut theoricarum speculationum vanitatibus, & pompæ deserviamus; quæ quidem, cum quid ad usum redigere oportet, exiguo sanè, imò nullo esse solet emolumento. Cum itaque hoc capite de motu innato, sivè de vi contractionis fibræ mihi sit differendum, illud unum obnixè curabo, ut ad examen tantum revocem contractionem illam, quæ structuræ suæ vi solummodo efficitur, non autem cerebri impellente energia, & voluntatis imperio adnitente; & ut apertiùs loquar, vi scilicet innata, non autem superradita; Quæ quidem vis superaddita cum mirè ob rei obscuritatem, difficultatemque ingenita torqueat, & sese probè non permittat intelligi, indè orta est opinionum multiplex illa varietas; quomodò scilicet fibra, & musculus moveantur succo nerveo superaddito, & momento temporis per phantasiam transmisso. Sed quoniam hac de re inferiùs disputavimus in dissertatione de anatome fibræ, de morbis & de resistentia solidorum cum adjunctis variis experimentis Perusiæ anno elapso 1700. publicæ luci primò data, ne longior sim, ea rursus repetere supersedebo. Satis erit si unico tantum obtutu Lector inferiùs inspexerit, quæ in dicta dissertatione adscripsimus, ex quibus procul dubio vim contractionis fibræ, apertè & dilucidè explicatam agnoscet, necnon & nostram de musculorum motu opinionem. Nam re vera licet solidum nullo sit omnino per se motu præditum; nihilominus tamen ratione diversæ partium structuræ, tum majoris, tum minoris resistentiæ capax est; & dato, ut tale, vel aliud solidum in motum ponatur: majorem idcircò minoremve motionis vim, juxta componentium partium diversitates assequeretur. Ferreæ enim virgæ commotæ, longè alius impetus, & longè alia resistentia est, quam vel ligneæ, vel plumbeæ. Hoc quoque pacto, cum solidum nostrum æquilibratum sit cum fluido, quod illud assiduè circumfluit; impetus ille exiguus licèt, & minimus, quem fluidum solido impartitur, iis quidem rationibus, quas superius exposuimus, mirum in modum augetur, diutiusque perdurat. Vide ea de re *Borellium* in aureo libro *de vi percussionis*.

Sed ut certa methodo procedamus, & ut in materia valdè utili, & captu difficillima, nobis non desit perspicuitas; investigabimus primò vim contractionis à structura, & fibræ tono præcipuè promanantem. Secundò argumenta deducemus ex jugi, perpetuaque oscillatione duræ matris. Tertiò ex liquidorum cursu ad contactum. Effecta denique, quæ ab hujusmo-

di perenni contractione producantur, non abs re fuerit recensere.

In quolibet ergo corpore resistentia præcipuè exoritur a structura minimorum componentium; quæ quo solidiora, eo resistentia major. Aer ipse, qui fluxus videtur, evanidus, intractabilis, nihilominus à suis minimis suam habet resistentiam: & illa resonabilis Echo per aerem mirificè ludens, quid nisi suorum minimorum contractiva reverberatio, à corpore nimirum extraneo? Haud aliter vis resistentiæ, & contractionis, sivè reverberationis cujusdam peculiaris in fibra à minimis solidis, & tenacibus eam componentibus nascitur: qui sunt veluti totidem vectes minimi uniti, & multiplicati immensarum virium capaces, dum ad motum ab externo corpore excitantur; & ex tot minimis infinitis vectibus ad motum concurrentibus, grandis illa efficitur musculorum vis, & potentia in sublevandis grandibus cujuscumque generis ponderibus. Propensio verò continua ad oscillationem nascitur ab æquilibrio suo cum fluido ad contactum decurrente, & ab incessantibus oscillationibus, quas duæ meninges, & præsertim dura validissimè efficiunt. Carneam ergo fibram sivè membraneam semper ad contractionem niti minimè est ambigendum, cùm omnem dubitandi locum ademerint qui ea de re præclarè scripserunt doctissimi viri Borellius, & amicus noster Dominus Cole, Lovverus, Harveus, Bellinus aliique non pauci. Unde autem eveniat, quod fibra assiduè contrahatur, hoc erit in capite latius, & fusius inquirendum.

Ut autem unicuique liceat animadvertere, quam in corporis animati operationibus præcipuè vero in musculorum motu admirabilis extiterit divinus Artifex, sat erit avem, aut quidpiam ex quadrupedibus sibi sumere, & musculum aliquem coxendicis cultro præacuto diligenter detegere, ibique egregiam illam vim contractionis in musculo observare, quamvis animal ad ea experimenta delectum, nullatenus moveatut. Mihi verò pluries in anate cum unum quempiam de musculis coxendicis detexissem, repente vis illa contractionis assidua mirifice innotuit: quam quidem vim in medio musculi suam tantum exercere energiam identidem observavi, cùm nihilominus immoti omninò tendines permanerent: Unde apertè satis colligere datum est principium motus in medio musculi incipere, in tendines autem desinere. Quod si per acum trajecto filo musculum adeò comprehenderis, ut musculi ventrem valeas colligare, tunc videbis, vel adstricto modo contractiones toto in musculo cessare, atque languescere, vel paulisper relaxato, ad pristinum rursus motum redire. Ex quo clare patet, ut diximus, principium motus de musculi medio ortum ducere; deficere verò in tendines.

Continuus hic ad contractionem nisus, quando non est à musculo alicujus partis antagonista sivè contrapondio impeditus, evidenter etiam oculis percipitur ac demonstratur; talis est motus peristalticus intestinorum, constrictorius sphincterum; & sic de aliis partibus, quæ cum non extenduntur, aut dilatantut à fluidis vel currentibus, vel in eis contentis, spontè sua perpetuo ad constrictionem tendunt, semperque quodammodo corrugantur: sicuti succedit in utero post fœtum emissum; in stomacho post cibos concoctos, & expulsos: in vessicis post ejectam urinam, aut bilem ex ipsarum cavitatibus; & eadem ratio viget in aliis quoque partibus, quæ ad propellendas, vel in se ad tempus determinatum retinendas liquidas substantias sunt destinatæ; sed de certitudine hujus contractionis plura inferius in dissertatione de anatome fibræ, statim post specimen horum quatuor librorum habebis.

Eas igitur rationes omnes atque Geometricas observationes, quas doctissimus Borellius in suo de vi percussionis libro in medium attulit ad comprobandum, quod varia illa motus incrementa, quæ in solidorum corporum percussione dignoscuntur, non aliunde dependeant, quam à varia gravitate, ac minimorum componentium structura; eas inquam rationes non incongruè transferre possumus ad solida membranosa, ac muscularia corporis animati, atque uno eodemque argumento veluti basi firmissimæ inniti, ad vim illam ostendendam, qua solida, de quibus loquimur, ad contractionem feruntur, æquilibrio scilicet quo præponderantur cum liquidis, perpetuo ad illorum contactum concurrentibus, ut suo tempore planum facere decrevimus anatomicis experimentis in animantibus, & morborum practicis observationibus.

Præter igitur inclinationem illam, qua fibræ,

fibræ, ob præcipuam earum structuram, ad contractionem feruntur, alia quoque est longè major, atque animadversione dignior, ea scilicet, quæ validè imprimitur exoriturque ab oscillatione meningum, præcipuè verò duræ Matris. Primi quidem hujus libri capitibus illud enuntiavimus, duram, & piam matrem, cum deorsum per omnes corporis partes expanduntur, viscera producere, glandulas, vasa, atque omnes omnium partium telas, quas vocamus membranosas. Cùm autem eæ omnes partes sint revera duræ tantum matris continuata productio, ex legibus percussionum à Borello traditis necesse est continuum oscillationis motum, qui in dura matre observatur, non in ea tantùm veluti limitibus septem contineri, sed deorsum expandi per partes omnes, quæ ab illa veluti principio originem deduxerunt, adeò ut partes, ut ita dixerim subjectæ, primariæ partis imperio, regis ad exemplum oscillent quoque perpetuo, & ad contractionem nitantur, idque faciant ob continuationem solidi potiùs, quàm fluidi, quod dicunt nerveum, & animale. Quoniam verò nervi quoque ipsi maxima copia per omnes musculos expanduntur, & præcipuè membranam efformant, qua eorum quilibet involvitur, fibræ etiam carnosæ oscillationem suam, sivè oscillationis instinctum ab oscillatione duræ matris nervorum per eos expansorum trahunt, ac perpetuant. In aliud itaque tempus repositis argumentis ad veritatem hanc confirmandam; ea quæ dicimus, in quotidiana praxi, sivè in morborum observationibus abunde satis innotescunt. Diximus enim supra medullares cerebri fibras obtuso esse sensu præditas; & è contrario fibras meningum acutissimo. Quapropter in capitis vulneribus animadvertere est, cum cerebri pars medullaris pungitur, ægrotum non exhorrescere, non excitari, non concuti, immotis quidem totius corporis partibus; Sed si pungatur vel dura vel pia mater; illico totum corpus repentino, gravique horrore concutitur, succedentibus subinde motibus involuntariis, & convulsivis. Ergo si ex motu meningum perturbato, turbati quoque motus in partibus exoriuntur, debent quoque ex earumdem regulari motu, motus in partibus effici regulares; atque illud per continuationem solidi potiùs, quàm per expressionem, & liquidi transmissionem, ut ante dicebamus. Expressio namque, sivè transmissio liquidi ad efficiendos motus partium voluntatis imperio subordinatos, destinata magis esse videtur, quam ad occultam quamdam in partibus oscillationem producendam; quam quidem continuatione solidi potiùs quam impetu, & actione fluidi perpetuari, nunc quidem existimare incipimus; sed apertè adhuc non deliberamus.

Præterea, ut superius admonuimus, cùm capitis dolor, mania, delirium, melancholia, similesque capitis affectus à varia piæ matris affectione producantur, ex eo veluti fonte varii motus vel ad excessum exuberant, vel notabili remissione deficiunt in partibus inferioribus, tunc quando uno quolibet prædictorum morborum genere læditur dura mater. Unde videre est pertinaces capitis dolores in cæcitate desinere, in brachiorum sivè totius corporis tremorem, apoplexiam, atque alia id genus non pauca; prout morbosa, & violenta duræ matris oscillatio in capitis dolore, morbosas ac violentas oscillationes communicat, per supradictam solidi continuationem, ex nostra sententia, his modò corporis partibus, modò illis. Ita Maniæ, quoniam duræ matris elater mirum in modum, & ad extremum quasi gradum excrevit, violentos adeò motus in partibus excitant, ut eo morbo correpti adeò validos, & enormes quandoque ferantur in nisus, ut humanas prorsus vires excedere videantur. Itidem variè vitiato duræ matris elatere, necesse est, ut si qui sunt ægri melancholici, stupidi, vigiles, vertigine laborantes, atque aliis non dissimilibus morbis, quorum sedes in meningibus; necesse inquam est, ut varii quoque motus in partibus inferioribus producantur, vel nimia tarditate lentescentes, vel velocitate nimia præceleres, vel denique à naturali statu, & à consueta fibrarum oscillatione longe dissimiles.

Præter causas recensitas continuus nisus solidorum ad contractionem pendet quoque à pressione minimorum cujuscumque liquidi currentium ad contactum fibrarum carnearum. Quomodo verò minima liquidorum in hac oscillationis functione se gerant, funis madefacti exemplo doctè satis demonstravit Borellus *propositione xx. de motu animal.* in quo minimas aquæ guttulas cunei vices gerendo, & se insinuando

niter

inter filorum spatia, pressione sua filorum contractionem, ac per consequens majorem vim producere in elevandis ponderibus probavit, ac per leges virium percussionis clarè determinavit; Nosque inferius in dissertatione post specimen, ex legibus scytalarum hoc idem obiter quoque adnotavimus; sed hac de re fusiùs in secundo libro, in quo singulas fluidorum corporis animati currentium proprietates ad examen revocare curabimus, & hujusmodi solidorum oscillationem à fluidis productam explicare conabimur.

Postremò inquirendum erit, & præ viribus explicandum ad quem finem hujusmodi solidorum continua oscillatio fuerit instituta? qui quidem alius esse non potest, quam ad liquidorum cursum facilius promovendum, quæ solo exigui musculi nisu, qualis est cor ad longe remotiores partes, & per caniculos humanam aciem effugientes, ac tenuissimos, detrudi, non potuissent, nisi eorum nisus, perpetua oscillatione solidorum, per quæ decurrere debebant, validius impelleretur. Hoc posito principio elateris, & oscillationis continuæ solidorum; eæ omnes facile corruunt opiniones, quæ ad hæc usque tempora prodiere circa imaginaria viscerum fermenta, facultates eorum coquentes vel expellentes, archeos, cardimelechos, atque alia hujusmodi futilia, inania, de separationibus, præcipitationibus, filtrationibus, & si quæ sunt alia iis consimilia. Etenim dato motu liquidi cum datis gradibus celeritatis, & impetus; dato quoque gradu sivè momento pressionis, & resistentiæ solidi ad datum liquidum currens per quodlibet viscus; ex data hac, atque æquilibrata utriusque pro naturæ legibus motione, nascuntur variæ in variis partibus, ac visceribus filtrationes separationes, præcipitationes aliæque liquidorum functiones; cùm ea in re nullo modo sit necesse ad imaginaria illa confugere, de quibus supra locuti sumus ad absolvendas, & perficiendas hujusmodi fluidorum solidorumque functiones.

Hæc verò solidorum vis ad liquida per continuam oscillationem detrudenda nullo alio modo lucidiùs & evidentiùs potest innotescere, quàm frequenti symptomatum in morbis observatione. Ità in febribus, quæ ab interna viscerum inflammatione pendent, potissimùm quas erysipelatosa ventriculi inflammatio producit, semper extremitates, & externæ corporis partes frigidæ observantur, crispatis enim vehementer solidis partis inflammatæ per consensum vasa, fibræque aliarum corporis partium crispantur; fluidorumque cursum intercipiunt, unde frigus. Cui observationi quadrat opinio Dureti in coac. fol. 201. de dolore lumborum. *Dolor lumborum si transit ad caput convulsifico modo, crudeliter necat; si verò aduncis veluti unguibus viscera circumplectitur, piscarii retis modo, quod nominatur Griphos, inflammationem icterosque parit*; Irritatis ab acri humores præcordiis, & potissimùm ventriculi tunicis, communicata reliquis partibus dolorosa crispatura, supprimuntur statim sudoris secretiones, & aliorum quoque liquidorum: quam ob causam in dolorificis hujusmodi internorum viscerum inflammationibus, stultum est vel sudores expectare; vel promovere velle, nisi mollita prius per debita remedia inflammatoria solidorum crispatura; Quique diaphoreticis vehementibus sudores elicere cupiunt, non eliciunt, sed magis aucta solidorum crispatura, inflammationem ad gangrænissimum disponunt.

Vigentibus nimiis doloribus alicubi, pulsus parvi fiunt, sudor supprimitur, & aliæ quoque supprimuntur momento temporis evacuationes, vehementissimæ solidorum crispationis causa. Partibus obstructione, scirrho, vel alia hujusmodi morbosa crispatura laborantibus, si fit ut vasa contrahendo se, & crispando in consensum veniant, statim pulsus parvi succedunt, quos parvos pulsus in internis viscerum obstructionibus quotidie observamus, fiuntque tales; solidi magis, quàm fluidi culpa; & præbeant quantum velint Medici volatilia remedia ad sanguinem, ut ajunt, viscidum attenuandum, pulsus non attolluntur, sed deprimuntur magis, aucta scil. per talia inutilia remedia in solidis morbosa crispatura. De Morbis verò solidorum vitio ingruentibus quædam veluti specimina exhibentem habes. Hippocratem 3. de morb num. 1. quando agit de cerebri repletione dolorosa, de cerebri corruptione, inflammatione de syderatis &c. Lochia ob nimios dolores post partum statim supprimuntur, nec non ob dolorem mammarum; nec fluent, nisi priùs dolor cessaverit, idest lenita solidorum morbosa oscillatione: ob hanc causam renibus dolore

vexa-

vexatis urinæ fluxus frequenter intercipitur. Hujus mechanices optimè conscius divinus senex quamdam torporis speciem à longo incessu productam, atque frigida lotione celerrimè curat *de morb. virginum num.2. fol. 92.* Mulieres nonnullæ magnum in corpore calorem ferè continuo sentiunt, præsertim hystericæ, hyppochondriacæ, &c. crispatis enim interna de causa viscerum fibris, fluidorum cursus tarde per ea producunt, & ita caloris sensum in mulieribus producunt. In actu fluxus menstrui si frigida mergantur pedes, vel hauriat frigidæ ciathos mulier, aut pedes refrigerentur, menstruatio confestim intercipitur: Hanc ob rationem sub rigore febrili, menstrua quoque sistuntur. Id observare licuit in puella ægrotante ad forum Archinonium, nunc S. Nicolai in Arcionibus prope Hortos Pontificios Quirinales; cui atrocissimis uteri doloribus vexatæ, licèt duodecies, Chirurgus lanceola venam incidisset, ne minima quidem sanguinis gutta prodibat: doloribus durantibus ne fæces quidem aut urina profluebant; rebus omninò desperatis, balneum aquæ tepidæ, me jubente, ingressa est: laxataque per eam vehementissima fibrarum vasorumque ferè omnium crispatura; pertusa in balneo vena pedis à Chirurgo, sanguis magno cum impetu exivit, & infelix virgo veluti ab orci faucibus erepta statim convaluit. Ex iis ergo aliisque innumeris licèt consimilibus observationibus unicuique dabitur illud pro certò inferre, fluidorum motum omninò dirigi à perpetua solidorum oscillatione: nec non longe majus esse momentum pressionis solidorum, quam resistentiæ fluidorum, ex quo sequitur quod major etiam sit vis, atque potestas solidorum ad fluida, quam contra.

Atque hic notandum est, alicujus partis fibram quo magis exercueris quo majorem exinde vigorem, & elaterem concipere, & liquidorum quæ sunt ad contactum, major inde fiet expressio. Hinc observare licet, eos qui oplomachia (*Italis arte della scherma*) vel pneumatica pila in sphæristerio se exercent, manu quidem dextera validiores omninò esse, quam sinistra; imò & dextera non tantum validior est, sed & crassior: Atque illud me audivisse memini à nobili juvene Romani Seminarii Convictore, cum à duodecimo ætatis usque ad decimum octavum semel aut bis in hebdomada sese pila lusoria maxima (*Italis giogo del pallone*) exercere quam laboriosissime consuevisset, illud accidisse ut, dexterum illi brachium tum validitate, tum crassitie per eam scilicet sexenni exercitationem, sinistrum longe excederet, Fortior quoque fuit corporis pars dextera, quæ ad trigesimum usque ætatis annum eo in robore perseveravit: Quapropter mirandum non est antiquos Athletas assidua luctæ exercitatione eo virium devenisse, ut portento persimiles, auderent non tantum aggredi, sed ipsos etiam ursos & Leones conficere. Actio itaque præcipua musculi est motus & tensio, idest fibræ carneæ, ut agant, contrahi debent, tendi, indurari, magisque validæ evadere; Ità videmus constrictis fortiter dentibus musculos temporales evidenter tendi, indurari & solidiores reddi. Idem in motu cordis in vivi sectionibus magis apertè conspicimus. A varia hujusmodi fibrarum, vasorum, musculorumque tensione, varia quoque liquidorum in partibus succedit secretio, variæque in partibus motiones. Diaphragma tenditur, minuiturque in circumferentia, & ob id costas ad inferiora rapit. Cor dum tenditur, in mole minuitur, & constringitur; hinc statim sequitur liquidi ex retio. Fibra enim carnea corrugante se, & constringente, elicitur fluidum vasis circumpositi, vel quia fibra planum mutat, vel diametrum; sunt enim hi duo modi, quibus ipsa constringitur. Sicuti enim fibra per exercitationem suo in elatere validior, ac fortiter efficitur; ita cum in eam morborum cohors invehitur, laxior fit, antiquum tonum amittit, & ad morbum proclivior fit. Ideò complures quotannis pleuritide, ophthalmia, angina aut alio id genus morbo laborant, quia ab antiquo morbo laxiori reddita pulmonum, tonsillarum, & oculorum compage, novo morbo certa præbetur occasio. Quique frequenter pleuriticus fit, phthisicus moritur, frequenti enim spasmate pulmonum fibræ flaccidæ omninò redditæ, ad phthisim certo sternunt viam: Atque ea de causa catharri, dyssenteriæ, aliique morbi periodici, Incontinentia quoque urinæ prodit quando ob nimiam vessicæ distentionem ab urina retenta, læditur ac perit fibrarum vessicæ tensio, & robur. Atque idem analogicæ judicium esto de aliis morbis internis, solidorum vitio manantibus.

In

In hac de solidis animatis observatione animadvertendum etiam est, fibrarum motus cuidam veluti assuetudini, & dessuetudini quandoque deservire, ac obnoxios esse; & ideò si quis chlysteribus assuescat, vix postea sine chlysteribus fæces egeret. Si quis à veneris usu longo tempore desuescat, incidet in veneris impotentiam. Quapropter, & illud quoque notabile est quasdam animati corporis functiones, statis quibusdam horis, & temporibus peragi solitas, ut sunt vigiliæ, somnus, prandium, cœna, & his similia, difficile quidem ob solidorum fluidorumque ad determinata illa tempora assuetudinem, ab ea, ut ita dixerim, fluctuatione atque oscillatione dimoveri, quam longa assuetudo transtulit in naturam. Quod & Hippocrates aperte dignoscens lib. de vict. acut. numer. 23. *mutatio*, inquit, *lecti de duro in molle, ex cibis malis in bonos corpori noxam affert.* Sed ex iis, quæ diximus deducta quædam Corollaria, sivè postulata libet apponere.

COROLLARIA,

Et Postulata.

I.

UBi oscillatio morbosa, eo inclinant omnia oscillando solida: & fluida etiam, sed per consensum solidorum; Quare contraria oscillatio procuranda à Medico, non quidem per syrupos, & nugivendula præscripta, sivè receptulas potiunculaturum, ut rudes indoctique faciunt, aliud enim facere nesciunt, sed pro diversitate oscillationis, & partium in quibus est, varia methodo ab affecto loco eam divertere; musica, saltatione, venatione, navigatione, lucta, nimio somno, vel nimia vigilia, ciborum repletione, vel inanitione, ciborum boni succi; vel tenuis ac penè rustici usu nimio, vel moderato; nimia quiete, vel exercitatione; nimia rusticatione, vociferatione, plurium mensium, aut annorum itinere; amicorum grata conversatione, balneis, & mille hujusmodi prudenti Medico abunde notis. Binas mulieres ob hysteriam vehementissimè affectas, vigiles, & innumeris lacessitas symptomatis sola gestatione currus per plures menses; & hominem nobilem, ac alium divitem hypochondriace affectos ac penè desperatos, equitatione super asinum in aere rusticano facta perfectè sanavi.

II.

Ob hanc causam si caput dolore vehementer oscillat, frustra corriges imaginarium, & somniatum acidum per vulgaria testacea nullius momenti remedia, nisi contrariam excitaveris oscillationem balneatione pedum calida, purgatione ad alvum, & sic deinceps. Et si capitis dolori, stomachi, vel aliarum partium novus morbus superveniat, è capite oscillatio dolorosa in partem de novo affectam desinit, priorque morbus noviter advenienti cedit. Hac regula de singulis quibusque morbis discurras.

III.

Strictum & laxum in fluidis æquè ac solidis viget, & morborum vera causa est, quæ quidem mechanica vis contrahendi scilicet, & relaxandi, adeò naturæ suis in operationibus communis est, ut illam imitati homines in rerum civilium praxi, locum proverbio fecerint, *Arcum frangit intensio.*

IV.

Fibrarum genus à calidis æquè ac frigidis contrahitur, & fortiter crispatur: Calida verò & frigida & insueta sint, & vehementia. Hinc illæ sternutationes, catharrhi, &c. ab insueto vehementique frigore Hinc varii dolores fluxionesque, ab insuetis caloribus.

PROPOSITIONES.

I.

Motus sanguinis, aut aliorum liquidorum versus aliquam partem inclinans, in contrariam diverti potest, à venæ sectione, purgatione, vomitu, chlystere, & similibus.

UT taceam rationes mechanicas theoreticas, quæ in aliis Authoribus inveniuntur, solùm producam observationes practicas, nostras has theses, vel corollaria confirmantes.

Et primo quidem in petechiis, & malignis ad cutem efflorescentiis; si actu efflorescentiæ sanguis mittatur, ad interiora denuò recurrit humor cum pernicie ægrotantis, Empiematicis dato purgante præter rationem, à pulmonibus ad alvum divertit

vertit morbus, & diarrhæa incurabilis necat ægrum. Exſiccantur variolæ in cute alvo nimium ſoluta, unde demum ſuccedit diarrhæa colliquativa, ut in puero in foro Theatri Marcelli, nunc Platea Montanaria ad pontem Cæſtium; Et in alio propè ædem ſancti Caroli Mediolanenſium in Flaminia, & in Muliere ad Templum Bergomenſium, juxta Collegium Romanum. Aliis contrà diarrhæa cum variolis in principio non nocet, quia forſan nimius tunc adeſt apparatur parvorum humorum, & ingluviei nimium congeſtæ in meſſenterio, ut ſæpè monui; Qua de cauſa diarrhæa quoniam minuit dictum apparatum, ac per conſequens morbi fomitem futurum, non nocet. Porrò fluidis verſus aliquam partem tendentibus, liquidorum licèt remotorum curſus ordinarii, aut tardius progrediuntur, aut ad eam currere coguntur; Quod claro exemplo videmus in pleuritide, & ſuppuratis: Donec alvus adſtricta eſt, expurgant per os feliciter; ſed alvo vel nimium lubricata, aut excalefacta, & omnia deorſum trahente, superveniente diarrhæa ſputum ſupprimitur; Quod ſi pars ante morbum debilis ſit, laxioriſque fibrarum toni, fluida ibidem ſuum focum, ſeù ſedem figent; Eſt enim Natura ſic comparatum teſte *Dureto coac.* 100. Ut ſi pars aliqua in vitio ſit ante morbum, in ea ſe morbi acuti primario, & ſecundario foco obfirmant. Luget id adhuc ſcriba quadragenarius in Campo Martio verſus Collegium Clementinum, & alius in Foro Piſcium, ac vir probus amicus noſter (niſi enim probi ſint, amicos nobis eos nolumus) via Gabina intra Cælium, & Cæliolum.

II.

Ad fluidorum debitas ſecretiones determinatus in iis motus requiritur.

QUando ſanguis præter rationem velociùs aut tardiùs currit, evacuationes neceſſariæ tardiùs quoque, aut velociùs procedunt, aut omninò ſiſtuntur: Sic in Puerperis ſuperveniente ardente febri, lochia ſupprimuntur, nec redeunt niſi remiſſo calore febris. Lac in mammis, pus in ulceribus, & reliquæ ordinariæ evacuationes, nec non ſudoris, ſeceſſus, ſputi, &c. eodem febris ardore durante ſilent. Hinc videmus in Hippoc. 3. *epid.* quòd phrenetici erant ſoporiferi, potiſſimùm in augmento febris: Quoniam vi vehementiſſimæ circulationis ſanguinis æſtuantis, turbatur debita ſecretio liquidi nervei in cerebro, hinc ſopor. Docuit id etiam nos ægra quinquagenaria in Via ſuburrana à Foro Trajani, ad ædem nunc Sanctæ Agathæ.

III.

Fluida ſupra & infra neſciunt, ſed undequaque currunt indifferenter, prout hinc inde impelluntur.

PRo vario ſtimulo qui viget in ſolidis, liquida variè currunt ad ipſorum contactum. Hac ratione vidimus in Aurifabro, dicit Etmullerus, *tom.* 1. *prax. fol.* 257. Laborante aſcite, & tumore pedum aquoſo, ſcroti, aliarumque partium inferiorum, quoties eidem ſupervenit eryſipelas, vel corripitur magna iracundia, aut pleuritide notha cum magno æſtu, rigore, &c. ſtatim evaneſcit omnis tumor dictis in partibus; morbiſque recedentibus, de novo redit. Se habent fluida reſpectu ſui motus, merè paſſivè ſupra, & infra per ſe neſciunt, ſed per vim impellentem cordis; Cor eſt mobile, & agens: Ideò quando vis iſta in corde debilitatur, ſanguis proprio pondere, majori in copia deorſum fertur; Et cùm ex inferioribus ad ſuperiora difficilius circulet, ſerum in iis copioſius deponitur, concreſcit, facitque tumores ædematoſos, hydropes, & ſimilia, hinc inde, prout variæ ſunt partes, in quas deponit. Quod dicimus de vi cordis oſcillante reſpectu ad univerſam molem ſanguinis, idem intelligimus de qualibet fibra oſcillante reſpectu, ad minimam molem liquidi penes illam currentis. Mulieri in vico Fabrorum ferrariorum ad Ædes S. Andreæ de Valle PP. Theatinorum acrimonia ſcorbutica laboranti, quoties urget dolor in cauterio pedis, libera eſt à familiari dolore in planta pedis è directo, & quando urget in hac, ceſſat in cauterio. Sutori quoque decumbenti via nova à Velabro inter Capitolium, & Palatium ducens in forum, cum oculus doloroſa rubedine laborat, bene ſe habet ab ulceroſa excoriatione digitorum pedis: contra his affectis, oculus valet.

IV.

Proprium est sanguinis circulantis, quando tardiori motu procedit, ut serum ab ejus sinu secernatur majori, vel minori copia, prout motus erit magis, vel minus retardatus.

HUjus thesis debita cognitio, mirum est quantum conferat ad morborum quantuplurium cognitionem debitam, curationemque. Veritas ejus infinitis patet experimentis. Ligata vena cava Canis vivi infra cor, vel ligata una ex jugularibus, copiosum videbis elici serum in partibus vicinis. Ex hoc fonte nascuntur anasarcæ universales, vel particulares, ob tardiorem sanguinis motum in similibus temperamentis. Post nimium profusas hæmorrhagias alvi fiunt liquidæ. Debiliori enim reddita sanguinis compage, ejusque motu tardiori, copiosum prosilit serum ad alvum, hinc Diarrhæa. Hac etiam de causa in constitutis prope mortem, è fluidorum sinu in cavitates partium serositates nimiæ deponuntur: Plus enim affertur sanguinis ad partes, quàm ab iisdem defertur ad cor primum mobile. Tardior quoque in moribundis est sanguinis motus: Idcircò copiosa limpha in mortuis observatur in pericardio, in cavitatibus cerebri pectoris, abdominis; quam putant nonnulli fuisse mortis causam cum revera paucis ante mortem horis ibidem fuit congesta.

Limphæ sedes in membranis; Membranæ sunt filtrum limphæ; Limphæ morbi, ac membranarum sunt difficiles, longi, & si malè curentur paucos post dies jugulant ægrum, ut vidi in paupere Agricola non procul à via nova, & Thermis Antonianis in Aventino, ubi vetus erat Templum Bonæ Deæ subsanaxæ. Nec non in Vetula in Campo Esquilino juxta Mecænatis hortos qui erant inter aggeres Tarquinii, & Urbis Mænia, ubi etiam Virgilii Domus erat. De limphæ morbis vide optimè *Ethmullerum tom.* 1. praxeos, *fol.* 335. abi ait à limpha acri, aut acida, aut copiosa oriri catharros. Ab eadem morbosa, & in suo motu impedita, hydropes, maximè si limphatica rumpantur, aut hydatidibus afficiantur. Hinc ubi sunt catharri, ibi statim suspicandum est limpham peccare: Ea enim sola sedes catharrorum est. Ab assumpto frigore, vel impedita transpiratione, plorat limpha in coryza, sternutatione, tussi, catharro, &c. Undè membranæ vocari possunt telæ pituitariæ, quæ quando longo catharrorum cursu nimium laxantur, iidem curari non poterunt, nisi restituatur tonus laxatis fibrillis. Lignum sassafras. remedium ad id præstantissimum est; Catharri ex limpha acri, tenui, noctu potissimum affligunt; ex crassa indifferenter. Noctu affligebatur Catharrosus ex limpha acri, intra Viminalem, & hortulorum collem degens propè pilam dictam Tiburtinam, ubi olim Martialis Domus erat; ex eodem *lib.* 5. *& lib.* 1.

CAPUT IX.

De mira propagatione oscillationis fibrarum, ejusdemque inter ipsas continua permutatione ad remotas, quasque Partes.

INcredibile profectò est, quantum conferat hujus capitis explicatio ad Medicinæ Practicen consequendam; quantamque præferat lucem cognitioni, curationique morborum, præcipuè, qui sine ulla evacuatione materiæ sanantur; Sed relaxando solida nimis crispata, & intenta, crispando eadem nimis relaxata, quibus duobus solidorum vitiis, fluidorum natura & cursus mirum in modum pervertuntur; & turbantur, undè morbis quamplurimis invadendi occasio succrescit, quos Medici vulgares fluidis immediatè tribuunt, cùm re vera à solidis nascantur, à quibus primam invadendi causam habuere, sicuti certior fiet Medicus, qui æquo, sinceroque animo breve hoc de Mechanice solidorum judicium, ad illustrandam Historiam, naturamque morborum exaratum perleget. Jam præmisimus antea oscillationem solidorum destinatam fuisse ad fluida in gyrum impellenda; parvus enim musculus cordis, cujusque exigua vis, non essent satis ad ea trajicienda in obliquas, & remotas corporis partes, nisi singula corporis solida, sua perenni motione systaltica continuum illi auxilium præstarent. Ut id solida faciant, suas habere debent fibras æquali, & naturali tono præditas, non autem nimis intentas, nimisve relaxatas, neve alio modo affectas; deindè inter partium fibras tum

carnosas, tum membranosas, liberum debet esse commercium, nec morbis nec externis causis interrumptum: Pariter inter easdem debitum resistentiæ, & impetus æquilibrium requiritur; hoc est, cum una oscillat, fluidumque ad contactum pellit, altera ejusdem, vel diversi generis fibra remota; vel vicina oscillationi, tanta debet proportione motus, & resistentiæ oscillationem recipere, quanta indiget Pars, aut viscera, à quibus producitur: contrarium si quando evenerit, statim in cursu liquidorum mutatio, & consequenter morborum occasio multiplex orietur.

At, quod magis notandum, cum fluida impelli, & traiici debeant à solidis, major proinde, ac superior eorumdem vis, & pressio esse debet, quam liquidorum resistentia, cujuscumque energiæ, & virium supponantur esse liquida à recentioribus Medicis; liquida, liquida in morborum productione semper accusantibus. Postrema hæc propositio basis est, cui nititur ratio atque causa promptæ, ac facillimæ celeritatis oscillationis solidorum, sivè vi morbi, sivè juxta naturæ leges oscillent, necnon facilis mutationis oscillationum ex fibris in fibras, tum homogeneas, tum etherogeneas.

Unicuique nota est celeritas, qua impressio in sensibus ab externis objectis facta, momento penè temporis communicatur cerebro, principali animi domicilio Celeritas hæc à medicis tota adscribitur subtilitati spirituum, & ipsorum nitro sulphureæ naturæ; Quibus missis vel leviter tactis, utpotè non adhuc certo constantibus in medicina, totum hoc caput impendemus in probando per rationes, & experimenta, quod eadem oscillationis celeritas, quæ in fibris sensuum ab externorum, objectorum impressione fieri observatur; succedere quoque debeat in fibris internis tam membranosis, quam carnosis, cum tanguntur aut vellicantur ab humoribus pone eas currentibus. Hujusque oscillationis mira celeritas, & propagatio sit magis effectus solidi, quam liquidi aut irritantis, aut ad contactum solidorum currentis.

Evidenter patet corpus solidum continuum, partibus duris, & resistentibus compositum esse magis aptum conservandi propagandique motuum sibi impressum, quam moles fluida clausa inter canales, & composita minimis contiguis, mollibus, & obnoxiis mille turbationibus & mille reflexionibus inter se ipsa, & ad latera vasis in quo quovis momento percurrunt. Fibra igitur oscillans, & motu exercita, majori celeritate motum suum ad remotas partes propagabit, quam linea cujuscumque fluidi ad motum concitata; Eamdem ob causam motus semet impressus in fibra à causis sivè externis, sivè internis, diutiùs durabit, quam cum in fluidis imprimitur. Binæ hæ theses, cum benè perceptæ sunt, & æquo, rectoque animo examinatæ, mirum est quantam genuinæ morborum curationi lucem anteferant. Nec aliquis ultrò hic ingerat, quod vis animalium Spirituum, flammæque vitalis sanguinis quamcumque maximam fibræ resistentiam superet longè, atque excedat; Nam solùm piscium exemplum eos redarguit falsitatis, Sanguis & fluida vitalia piscium actu frigida sunt, sicuti testudinis recens mactatæ sanguis. Unde vix percipio quomodò eorum sanguis & fluidum nerveum tantam nitri & sulphuris energiam habere possint, quanta exemplo pulveris pyrii in elisione sclopetorum eisdem tribuitur: quid nitro & sulphuri cum actuali horum liquidorum frigiditate?

Quare cum grandia piscium corpora velocissimos vehementesque motus subeant, & pro data proportione molis corporis parvo donentur cerebro, nec liquida ignea spirituosa, ac subtilia obtineant, sed viscida, frigida, ac difficilia mobilia; nisi recurramus ad grande fibrarum robur innatum, ad tonum proprium, per quem motus sibi à fluidis impressos in ingens augent, atque multiplicant, prædictorum motuum velocitatem explicare, umquam poterimus.

Neque est necesse, ut aliis exemplis, rationibus, aut experimentis ostendam medicinæ Tyronibus quanto sit major resistentia solidorum supra fluida, & quam exacte liquidorum motus constantibus legibus motuum solidorum in corpore animato subiiciantur; cum hæc quotidiana praxis satis superque ostendat, & doceat. Ita pulvis Cornachini valdè noxius est hominibus fibra sicca, dura, aridave præditis; non ita mollem, teneram, albamque habentibus: In illis enim cum fibra elaterem, ac repercussionem vividam, & nimium potentem obtineat, accedentibus vividissimis oscillationibus cornarchini pulveris,

vel

vel alterius purgantis acris, nimiumque fundentis, loco purgationis corporis, majorem alvi adstrictionem habebimus; imò crescentibus intus per fibras viscerum naturalium purgantis oscillationibus, prout quandoque nos observavimus dolores parit vehementissimos, flatus, ventris tumores tympaniticos, suppressiones urinæ, & his similia, quæ sunt effectus solidi potiùs, quam fluidi, quia hujusmodi purgantia acria, & pungentia agunt irritando, & pungendum solidum, quo irritato; & puncto exprimitur fluidum ei ad contactum discurrens. Et si fibris vis aliqua à nimis humectantibus, vel exsiccantibus inferatur, multò difficiliùs tollitur, quam si ea inferatur fluidis. Sic nuper experti sumus in Iuvene, cui nimio rerum salitarum, & victus prorsus exsiccantis usu, taliter alvus exsiccata fuit, ut difficillimè solveretur, adhibitis quibuscumque humidis cibis, & oleribus. At cum in suspicionem venissem ventris stypticitatem non vitio fluidi, sed fibrarum intestinalium ferè convulsarum, & exsiccatarum ob antedictam dietam procedere; usu butiri recentis in formam boli cum saccharo præscripti, perque dies multos assumpti, nec non balneis aquæ tepidæ per totum ventrem, pristinam lubricitatem recuperavit.

Pluresque hujusmodi exsiccationes alvi vitio solidi observavit Tyro in praxi. Ad quam quidem solidorum super fluida potestatem respiciens Hippocrates, inquit *in lib.* de natura Pueri *Mulieribus, quæ denso sunt corpore, tardiùs apparet, gigniturque lac: Iis verò, quæ rarum Corporis habitum habent citiùs.*

Hinc homines pilosi, vigri, hirsuti; fibraque dura, forti, & valdè sicca præditi fortes natura sunt, sed gravissimis morbis obnoxii, quia in iis fluida supra modum concitantur ad motum à solidis, & hinc cum impetus solidi resistentia fluidi potentior sit, fluidum per partes morari atque hærere cogitur, ac propterea ad coagulationes concretionesque disponi; unde morbi plurimi nascuntur à solidorum vitio immediatè pendentes: quicquid aliter sentiant Medici, fluida semper accusantes.

Igitur ob soliditatem; strictamque adhæsionem minimorum cujuslibet fibræ, motus in ipsa impressus à causis vel internis, vel externis, momento temporis in remotas partes propagatur, receptumque impetum hinc inde fibris partium homogeneis, vel etherogeneis, & fluidis ad contactum, communicare non cessat, nisi ipsa cessante impressione. Iisdem de causis hæc propagationis celeritas haberi nequit per fluida, utpotè conflata minimis mollibus laxis, nec inter se strictè continuatis, sicuti minima solidorum. Sed ut clariùs intelligatur hæc veritas, atque vis solidorum supra fluida prænotare nonnulla juvabit, quæ circa venenorum corrodentium naturam observantur. Assumpto mere sublimato, arsenico, adamante pulver. &c. statim post deglutitionem dolores corporis atrocissimos, sitim ingentem, extremorum frigus, sudores gelidos, syncopes & mille id genus accidentia satis nota pariunt. Et nemo sanæ mentis negat hujusmodi venena immediatè, ac primo agere in solida; deinde in fluida, ratione qualitatis manifestæ, non autem occultæ; agunt scilicet radendo ea, exsiccando, convellendo, crispando, pungendo; quare momento temporis communicata à fibris stomachi ad fibras singularum partium vehementissima oscillatione, & venenifera crispatura; confestim dolores, vomitus, sitis, sudores frigidi, tumores corporis liquidorumque currentium subitaneæ concretiones oriuntur, & sæpè mors supervenit derepente. Quare si sublimatum, vitrum, arsenicum, &c. immediatè, ac evidenter agendo in solida tales effectus gignunt, sicuti nos duobus abhinc annis in nostra defensione medico-legali pro Muliere de propinato accusata veneno typis publicis manifestavimus, & alii fusè tractant Doctores; atque si valet analogia de morbo ad morbum: certè dato agente vel causa minoris activitatis, ac virium, quæ agat eodem modo in solida corporis animati, sicuti venenum pungendo ea, vellicando, crispando, ejusdem quoque naturæ effectus licet minoris activitatis, producere debebit. Et sicuti pro curatione veneni, tota indicatio dirigitur ad compescendam horrendam crispaturam solidorum per oleo, Balnea, Fotus, decoctiones emollientes, &c. nulla tunc habita ratione fluidorum: sic etiam pro curatione oscillationis morbosæ, in fibris inductę ab exigua portione fluidi acris, acuti, & corrodentis; si dictæ oscillatio in ingens creverit, ob vividum, ac fortem elaterem solidorum quo naturaliter sit præditus Patiens, certè tunc indicationes ad

O 2 curan-

curandum solidum dirigendæ sunt; effectus enim morbosi, qui postea in fluidis nascentur, omnes a solido crispato, tenso, & convulso procedent; ac propterea debebit illud medicus relaxare, & mollire per balnea, fotus, unctiones, olea intus, forisque, herbas anodinas, & emollientes, ac similia.

Ista celeritas propagationis oscillationum fibrarum, præter allatum veneni exemplum, probatur etiam innumeris observationibus practicis. Qui ulcera in cruribus, aliisve in partibus gerunt, si generosum biberint vinum, eodem vix vix ingesto plaga inflammatur, ob solidorum oscillationem à stomacho partibus, & præcipuè ulcerosæ, communicatam. Si in eamdem parum succi limonis, aceti, alteriusve pungentis remedii instillaveris, momento temporis vagus horror totum penè corpus invadit. In febribus syncopalibus, vertiginosis, & singultuosis, quarum causa est acre quid erosivum tunicis stomachi impactum, easdem crispando, ac vellicando, gravissima mala producit, cummunicata capiti, cordi, vel Diaphragmati vehementi, ac morbosa oscillatione; unicum remedium est emeticum ex ol. amygd. dulc. quod & fibras crispatas laxat, & avre cicurit, lenitque.

Si quis nudis pedibus super marmoreum ambulet pavimentum, statim, ventris doloribus torquebitur; quæ singula, ut infinita id generis exempla taceam, facilè contingunt, communicata celeriter vehementi fibrarum oscillatione à parte in qua centrum est oscillationis ad partes remotissimas. Eadem ratione loqui possumus de morbosis oscillationibus internis è partibus ad partes vi causæ morbosæ productis. Atque si musicus vi cantus Cyathum è vitro rumpet, quando illius tonum prænoscens, supra ipsum cantaverit, idque ob oscillationem à motu labiorum in aere impressam; quantò vehementiores magisque celeres erunt oscillationes impressæ in fibra, quæ est corpus solidum continuatum, & ab aeris corpore longè diversum?

Neque præsens caput omninò impendemus, ad cerebrem propagationem oscillationum fibrarum ostendendam; Verùm etiam ad probandam earum mutationem sivè successionem de fibra in fibram, scilicet de carnosa in carnosam, de hac in membranosam de membranosa vasorum ad membranosam glandularum, viscerũ cutis; & contrà à singulis harum ad alias inter se mutuo, notatis simul affectibus ex hujusmodi successione oscillationũ nascentibus.

Hujus generis est oscillatio dolorosa, à centro oscillationis loci dolentis ad remotas partes communicata. Quare sæpè observavi in calculosis pulsum manus reni affecto respondentis parvum esse depressumque, communicata dolorosa oscillatione contractioneque à renibus ad vasa è directo. In nephritide quoque qua parte est calculus, eadem succedit in capite hemicrania, ut vidi in Sene ad forum Farnesiorum, quà respicit ripam Tyberis; Et in pleuritide pulsus ex parte lateris affecti, in quo est centrum oscillationis inflammatoriæ, depressus magis observatur, quàm ex parte sani. Idem forsan succedit in doloribus aliarum partium: Et quando dolores sunt vehementissimi, tunc fortissima crispatura communicatur systemati nervorum, musculorum, vel vasorum; & indè oriuntur post dolores, convulsivi motus, vel paralyses, vel abscessus: tales sunt paralyses supervenientes dolori colico, convulsiones doloribus capitis, & cerebri inflammationibus (de quibus aliisque cerebri, & meningum morbis, videant Medici nostri temporis, vanitatibus speculationum addicti, Hippocratem magnum 3. de morb. num 1.) abscessus supervenientes diuturnis, ac difficillimis partium doloribus; & ideò pulsus parvus in maximis doloribus, neminem deterreat, familiaris enim eis, oriturque vitio solidi vasorum, fibrarumque irritati, crispatique, non verò fluidi. Observatur etiam hæc permutatio oscillationis à fibris membranosis in membranosas, vel in carnosas, & contra in aliis quotidiè mosbis. Ita post dolores partus excitantur colicæ, sivè intestinorum dolores, communicatis crispaturis ab utero ad intestina. Erumpentibus dentibus in pueris lactentibus gravia succedunt accidentia vitio solidi tantummodò: solidi nempè gingivarum irritati, puncti, crispatique, à quibus ad intestina oscillatione producta, graves oriuntur diarrheæ, quæ si non venerint, pejora veniunt mala, febris, vigiliæ, vomitus. Dolentibus mammis post partum lactis causa, lochia supprimuntur frequentissimè; remittente mammarum dolore, lochia libertati restituuntur. Incipientibus spasmodicis oscillationibus in Messenterio In hystericis, si successivè cerebro communi-

nicentur, excitant in eo vertigines, vel dolores, sopores, aliasque similes affectiones; quando oscillationes cerebro communicatæ sunt vehementes, tunc à cerebro sensim ad externas partes oscillando propagantur, hac de causa forti hysteriæ superveniunt convulsiones, epilepsiæ, &c. partui quoque difficili epilepsia supervenit, quæ toties repetit, quoties ægra conatum, repetit parturiendi. Quando plexus messenterii convulsionibus afficiuntur, omnes internæ abdominis partes pariter convelluntur; tales sunt convulsiones infantum; & puerorum, quæ ex abdomine putris congestæ cachochiliæ causa ferè semper excitantur, & ad cerebrum partesque externas denique transeunt. Quando hujusmodi fibrarum oscillationes leves sunt, ægroti eas vapores vagantes, & ascendentes vocant; re tamen vera vapores non sunt, sed oscillationes spasmodicæ fibrarum; quæ à centro oscillationis remotas propagatæ in partes sub vaporum specie Patienti illudunt. Ex his certo deduci posset quod licet in centro oscillationis causa morbi sit fluidum irritans; in progressu tamen oscillationum apparentia ac supervenientia mala sunt solidorum, non fluidorum effectus. Omnes proinde morbi remotis, sanisque partibus supervenientes ob oscillationes propagatas, ac permutatas de solido in solidum, sanari debent juxta leges solidi curativas, à nobis supra indicatas, & explicatas.

In hoc præterea negotio propagationis oscillationum de fibra in fibram; unum insuper monendum restat practicæ nimium utile ac necessarium. Nempe oscillatio fibræ ab internis corporis partibus cœpta, & ab humoribus per partes circulantibus excitata, ne functionibus partium, & progressui liquidorum, impedimento sit, debet æquali resistentia recipi à fibris quæ sunt in habitu corporis. Et contra in fibris habitus corporis cœpta, æquali internarum excipi, & absolvi: si contrarium eveniat, morbi statim exinde nascentur.

Evidens hujus rei in sternutatione habemus exemplum. Sternutatio est affectio convulsiva meningum, præsertim duræ. Illi præ cæteris sternutant, quibus interius fibræ nimium oscillant ab humorum acrimonia irritatæ. Fibræ igitur internæ ab acri & pungente materia ad oscillationem concitatæ, oscillationes suas undequaque ad habitum usque corporis propagant; Si fibræ corporis habitus molles laxæque debitè sint, dictarumque oscillationum undas cum debita resistentia in se recipiant, nec iisdem contranitantur, nulli tunc violenti solidorum aut fluidorum motus succedent. At si fibræ externæ potissimum capitis ipsæ quoque crispentur, nimiumque oscillent ob frigus, aut calorem externum; tunc omnis undulatio externa fibrarum ad interiora reflectitur, desinitque ad centrum oscillationum internarum, quod in dura matre consistere supponimus, ibique convulsivis veluti motibus excitatis sub specie sternutationis acrem materiam oscillationis causam foris propellit: ac detrudit: Atque hanc ob causam post nimium susceptum frigus, nimiumque calorem statim sternutamus; Quique tunc nimium sternutant, acres in eis abundare humores certo manifestant; Et si qui callis pedum laborantes post levem motum dolore nimio corripiuntur, acrium quoque abundantiam humorum iisdem inesse ostendunt. Hujus etiam mechanices causas inæqualis nempè impetus, & resistentiæ inter fibras, sæpe succedit, ut existente alicubi dolore, non ibidem, sed in parte longo remota excitentur tumores, inflammationes, abscessus, &c. idest vel in parte, in qua terminus est fibra, dolore crispatæ, & oscillantis, vel in alia quæ ob peculiarem tonum, resistentiam habet superiorem atque validiorem impetu fibræ oscillantis. Ita observavi in cadavere à me secto, non longe ab æde S. Mariæ Populi in Via Flaminia, quo loci sepulchra olim erant magnæ Domus Domitiorum, & Neronis, extantque ipsorum rudera quamplurima: vidi inquam, calculum magnum in renibus; Et quod sanè mirum de nullo renum dolore conquestus est patiens, sed tantummodo de gravi ac vehementissimo genuum. Pariter Anno 1700. prope arcus Milliarios Aureliani in via salustrica a posteriori parte Collis Pincii, sivè hortulorum, cadaver aperui mulieris, quæ atrocissimis uteri doloribus extincta, & utero post mortem examinato, nil in eo morbosi reperi, sed tantum in emulgente dextera abscessum, in qua nullum umquam doloris indicium præbuit, &c.

PROPOSITIONES.

I.

Determinata sanguinis, & liquidorum quantitas esse debet in quolibet temperamento nec magis, nec minus.

QUantitas liquidorum determinata est in quolibet temperamento, debet enim esse proportionata, & æquilibrata cum corde impellente, & cum partibus per quas pellitur: si excedat, vel deficiat, statim mutatio nascitur in œconomia corporis animati. Hac de causa quando excedit, & proinde solidorum superat resistentiam, uti succedit in succiplenis & sanguineis, natura per hæmorrhoidas, vel per narium hæmorrhagiam eumdem minuit, Mulieres sanguinè, & virilis naturæ post 50. ætatis annum, cum menstrua eisdem naturæ lege cessant, menstruis hæmorrhoidibus per plures annos subjacent; Multæ eadem de causa bis in mense menstruant, quod patitur virilis animi fœmina habitans in Carinis, ubi olim Domus M. Manilii Jurisconsulti celebris, & prudentis Oratoris fuit; teste Cicerone in paradoxis. Porrò suppressis consuetis excretionibus, vasa superfluis succis nimium replentur, hinc sequitur tardior eorum motus, & per consequens incrassatio, pluribusque morbis multiplex occasio. Hac forsan ratione Hippoc. de vict. acut. n. 21. & n. 58. memorat vasa nimium vacua, aut nimium plena sanitati obesse.

Quibus brachium, aut crus casu aliquo rescinditur, in sequentibus vitæ annis solent esse obnoxii hæmorrhagiæ, dyssenteriæ, & nisi victum minuant nimiæ pinguedini, quia sanguis, qui in nutritionem rescissi membri impendi debebat, recirculat ad reliquas, quibus cum improportionatus sit, foris exeat oportet per hæmorrhagiam, aut desinat in pinguedinem. Pinguis evasit Pauper Miles Pontificius, qui contra Turcas pugnavit cum Venetis in nupero bello Peloponesiaco, cruribus in eodem bello rescissis. Degit nunc ad portam Turrionis, quæ ducebat ad scholam Saxonum, & Longobardorum propè Campum sanctum. Mulieres cum circa decimum quintum annum crescere deficiant, sanguis redundans, per menstrua; tunc apparentia exoneratur. Juvenes nimium sanguinei nisi hæmorrhagiis in Juventute subleventur, corripiuntur febribus, fistuli ani, pectoris inflammationibus, & mille id genus, nec non sputo sanguinis; quibus viis redundans à nutritione sanguis exoneratur; qui idem sanguis; quoniam in pueris in nutritionem impenditur, dictis malis non subjacent; Ex eodem fonte veniunt profusæ hemorrhagiæ post cibos lautiores, vel potiores liquidorum potentium. Cum igitur ventriculi Cordis, & sanguis omnibus vasis commensurati sint, si pars aliqua marcescat, deficiat aut exsiccetur, sanguis isti priùs destinatus, in alias impellitur, earumque vasa nimium dilatando incrementum eisdem affert, vel foris prodit, si vasorum superet resistentiam.

II.

Peccans sanguis superfluus non est sistendus, sed sinendus ut fluat; quò Natura velit.

INfinita apud Authores funesta legimus exempla intempestivè suppressi in aliqua parte morbosi sanguinis, vel alteriùs liquoris: Nam cum pleno alveo per ea feratur loca, & jam solutus sit à compage reliqui sanguinis boni, necesse est, ut effluat quò primùm cœpit fluere, aliter retrocedendo interiora versus, vim facit incredibilem. Sic Iuveni propè Collegium Matthæum in Quirinalis radice, ubi sunt Viridaria Pontificis, hæmorrhagia laboranti, suppresso sanguine per cucurbitulas spleni applicatas, ibidem secuta est inflammatio. Viro prope Collegium Urbanum de propaganda fide in Foro Hispanico ad radices Pinci, suppressa hæmorrhoidum evacuatione, secuta est Apoplexia lethalis. Mictus sanguinis periodicus, ac menstruus incautè suppressus, lethalis fuit ex *Salmuth. hist. 47. cent. 3.* prout videre est apud *Etmullerum t. 1. prax. fol.* 309. ubi plura hujus generis mirabilia recensentur exempla. Ulcera imprudenter clausa, mille mala perniciosa pariunt. Hinc sæpè succedit, quod fluidum licet excrementitium, si per vias sibi proprias evacuari non potest, locum sibi faciat per vicinas: Ob id Monialis Pontavina per sex menses ischuria laborans vixit commode, quia quotidie sudabat in abdomine, teste *Etmullero t. 1. prax. fol.*

fol. 314. Et ex Benivenii observatione Puer ischuria vexatus, urinam per alvum educebat. Menstrua suppressa viam sibi faciunt per alvum, vel vias vicinas.

III.

Strictum, & laxum fluidis æque, ac solidis competit in corpore animato.

IN toto opere de fibra motrice pluribus argumentis, veritatem hanc probavimus, ut majori nunc explicatione non indigeat. Hinc in malignis ex colliquatione, quoniam nimium laxatur liquidorum compages, acida ex citro, ribes, acetosa & similia consistentiam fluidis dando mirè in talibus proficiunt febribus, &c. Ipse feliciter uti soleo Romæ aqua cordiali frigida Saxoniæ, cujus vires in febribus acutis, inflammatoriis, colliquativis, sunt profectò egregiæ, ut præ cæteris nuperrimè vidimus propè ædem Divi Ludovici Gallorum in Agonali ad Thermas Neronis, in Virgine acutè febricitante ex febri colliquativa, &c. & in Mercatore, qui decumbebat prope Templum S. Caroli de Catinariis in via, quæ ducit ad Campum Floræ, & Theatrum Pompei Magni; Demum in puero in Campo Agonio inter vallem Martiam, & circum flaminium, ubi nunc commune forum rerum venalium.

IV.

Non obstante continuo liquidorum circulo; dantur tamen revulsiones, & derivationes humorum in curatione morborum.

HUjus Thesis veritas quotidiana curandis in ægris experientia confirmatur. Garriant quicquid velint nonnulli delicatuli ex schola hypotesistarum. Sed præter experientiam Dominus Bellinus amicus noster rationibus machanico geometricis, idem evidentissimè demonstravit in libris de missione sanguinis ad ægrorum salutem maximè necessariis. Infinita afferri possent exempla ad hanc rem firmandam, sed ne tædio simus legentibus, sufficiat casus Doctissimi Lindani de venæ sectione in ophthalmia relatus ab *Etmullero tom.* I. *prax. fol.* 229. quo revulsionis, ac derivationis evidentia, ac utilitas clare satis comprobatur, &c. si menses instant, vena brachii secanda, & fluent; si iisdem fluentibus eadem secetur, supprimentur: non supprimentur autem si secetur sophæna. In partu difficili secta vena brachii, fœtus exit; & in ischuria, eadem secta urinam profluere facit, teste Foresto, Viro expertissimo, & practico ob id potissimùm celebri, quia tota cum Natura cohabitavit: & ab ejus oraculo pendens, observationes morborum, & debita præcepta iisdem curandis necessaria, & opportuna, patientissimè conflavit; Legendæ igitur sunt ejusdem observationes, valdè enim fructiferæ sunt.

V.

Sanguinis motus impeditus in aliquo surculo vicinus omnem illam liquidi molem excipit, & ad altiora propellit.

IDeò spleneticis familiares videmus vomitus sanguinis. Sentiunt enim hi pulsationes magnas circa splenem, quod significat interceptum ibidem esse sanguinis motum in vasis; Unde hæc tandem aperiuntur in cavitatem stomachi; eadem de causa post pulsationem vasorum in temporibus supervenit narium hæmorrhagia. In gravidis successit inflatio crurum circa ultimum mensem, & fœtu emisso evanescit. Hemorrhoides, & varices in gravidis circa finem, eadem de causa apparent, à compressis nempè vasis magnis abdominis ab utero pleno.

Sed intercepti alicubi sanguinis motus, & ob id in remotiores vim facientis in praxi quotidiè habemus infinita exempla. Ita in doloribus præcordiorum cum tumore vel tensione in acutis, sanguis è naribus fluit *teste Hippoc. lib. prænot. n.* 6. Idem notat num 8. l. c. de capite, manu, &c. frigidis, ventre existente calido. Ibidem vide *l. c. num.* 8. Quando caput, manus, & pedes sunt frigidi, & præcordia calida, esse malum. Idem num. 15. l. c. Dicit quod in suppuratione pulmonum pectus est calidissimum, manus verò, caput, & pedes frigidi. *Quibus in præcordiorum dextera, aut sinistra parte tenditur aliquid in febre, cum dolore capitis: Idque neque cum dolore præcordiorum, neque cum inflammatione, sanguis è naribus fluet: Hippoc. lib. prænot. n.* 25. Idem repetit I. prædict. n. 21. & l. c. n. 24. ait *Præcordii distensio abscessus*

Jus adaures parit. Sed plura vide apud *Duretum fol.* 19. *n.* 60. de affectibus ex distensione hypochondriorum in acutis; Quibus sanguis è naribus fluit, hi alioqui sani esse videntur, hos splenem in tumorem elevatum habere comperies, vel caput dolere, vel utramque. *Hippoc.* 2. *prædit. n.* 42. Ibidem n. 47. discurrit de morbo particulari, facto ex impedito ordinario fluxu sanguinis è naribus. Quando enim sanguis copiosè effluit per nares in scorbuticis, tunc ingentes adsunt obstructiones in visceribus, & ideò sanguis eorum anfractus pertransire nequit, quin vario obice hinc, & circa interiores corporis partes angustiatus, necesse habeat versus externam superficiem copiosiùs deferri, & sæpè qua data porta exire; adeoque angustia loci compensetur per celeritatem motus; & aliquando tanta vis est crispaturæ, & clausionis alicujus villi aut vasis, ut impediat circulum liquidi alicujus in toto corpore. Talis est universalis, rumor, ac veluti tympanitis totius corporis factus ex punctura vulneris, teste *Villisio* to. 2. *fol.* 145. Tales sunt sanguinis copiosi fluxus per alvum, & vomitum ex jecore vel alio viscere intento nimium, obstructo, scirrhoso, &c. ut nuper vidimus in ægro Sexagenario, decumbente prope Forum Holitorum, quod inter Capitolium, & Theatrum Marcelli quondam fuit, & etiam tunc est, diciturque vulgò Platea Montanaria, &c. æger hic amicus erat viri doctissimi, & nostri amicissimi Raphaelis Fabretti ob edita magnæ laudis opera ab omnibus Bonis valde æstimati. Opus verò inscriptionum antiquarum nuper editum Romæ, est omnium laudatissimum. Cumque ipse plura centena numismata in museo meo habeam, frequenter optimus Senex Fabrettus domi meæ erat, deque iis incredibilis cum eruditione disserebat: potissimùm de Nummo M. Ant. & Cleopatræ, in cujus opposita parte currus est à quatuor equis marinis tractus, & currui insidens M. Antonius in habitu Apollinis cum lyra, prope eum Cleopatra, & sub eis puer fræna regens equorum: prope currum duæ sunt litteræ græcæ Δ & Σ idest Delta & Sigma inscriptæ. Et in peripheria numini id inspicitur. *L. Bibulus. M. F. Præ. Hip.* Nostro hujusmodi nummo summopere delectabatur Vir ille magnus, rarumque dicebat, ac magni pretii. Post ej us obitum sequens inscriptio inventa est prope Portum, & cum medica sit, nec ab eo descripta; Æruditorum gratia placuit eamdem hic apponere.

D. M.
L. CAESENNI CRESCENTIS
MEDICI. Q. VIX. ANN. XXX.

CAPUT X.

De consensu solidorum, jure originis, vicinitatis, usus, & communicationis officii, &c.

QUamvis nonnulli credant detecta sanguinis circulatione certos, & partilares consensus, sivè communicationes partium inter se nullo modo dari, quia sanguis æquè circulando per singulas singulis momentis, omnia consensus jura excludit; & quasi ad opinionem hanc confirmandam maximè faciat Hippocratis sententia lib. de alim cum de origine partium disserens asseruit. *In humano corpore confluxus est unus, conspiratio una, & omnia consentientia*: Nihilominus tamen qui serio in praxi observat motus, & progressiones malorum fatebitur certe, partes inter & partes, occultum quemdam, ac reconditum adesse consensum, cujus ratione sicuti in naturæ functionibus obeundis sibi invicem communicant, ita pariter per nescio quid occultum morbos sibi communes sæpè faciunt peculiares quædam partes inter se: nam centies fere vidi partem ad partem constanti lege metastasim morbi facere, & ab eadem in primam constanti lege reverti.

De hoc igitur consensu præsenti capite tractaturi, omnino quidem non redarguemus veterem opinionem putantium partes mediantibus quoque fluidis universaliter consentire: sed probare curabimus partes quasdam cum partibus peculiarem habere consensum ratione solidi; idque forsan ratione peculiaris, & homogeneæ structuræ, originis, nexus, finis, progressionisque inter solida fibrarum. Quare si contingat, ut à fluido currente tangatur fibra, quæ jure originis consentit cum remota alicujus visceris, aut partis; vellicatio à fluido facta ad illam quoque perveniet, & effectus, qui indi nascentur, communes erunt ambabus. Et ut evidenter pateat hujusmodi de consensu solidorum tractationem solidæ observationum, & experimentorum basi hærere, veritates practicos quam.

quamplures in medium proferam, per quas certitudo rei manifesta evadit, & clara. Quo facto concludemus hanc inter solida peculiarem, ut ita dicam sympathiam, sivè consensionem quatuor potissimùm de causis fieri, jure nempè originis, vicinitatis, usus, & communicationis officii.

Caput cum ventre, & venter cum Capite peculiariter consentiunt; ventre pleno, caput repletur; soluto, solvitur: pleno Capite, venter in officio turbatur; soluto Capite, restituitur, & quod replebat caput, ut benè solvatur, per alvum solvi debet. Internæ pectoris partes cum pudendis consentiunt, pudenda contra cum pectore. Tusses molestæ, Asthmata, vel alii pectoris morbi in morbos Scroti, & viarum Urinæ desinunt. Morbi scroti & viarum urinæ in morbos pectoris mutantur: Sicuti purgantia in morbis capitis summoperè proficiunt; ita diuretica in morbis pectoris Cutis quoque cum alvo consentit; Alvus cum cute; morbi cutis, ut dolores artuum. fœdæ, ac pruriginosæ ejusdem maculæ, in alvi morbos solvuntur; Alvi affectiones, ut diarrheæ colicæ, &c. in acutis affectiones migrant, & per cutis vias, nempè per diaphoresim sanantur frequentissime. Ita in febribus anxiosis quas malignum parit fermentum, ventriculi, & intestinorum vias obsidens, & vehementes undique oscillariones excitans. Ægri inquieti sunt, jactabundi, loco stare nesciunt, & toto penè tempore, quo hujusmodi affectiones durant, in variolis, ne minima quidem pustula exit in Cute, nec sudoris gutta prosilit in iis, & alvo ob dictam causam veluti contracta, convulsaque, universum cutis systema convellitur quoque per occultum consensum, contrahiturque Jecore affecto dolores ad jugulum è directo fiunt, tusses inanes, spirandique difficultates: Imò hydropes, qui ex morboso jecore pendent, vehementissimam, sed inanem tussim conjunctam habent, qua in aliis hydropum speciebus vix, aut raro apparet; Qua de re videatur Hippocrates *lib. prænot. num.* 8. *&c.* Consensum partium è directo in morbis quotidiè observamus, de quo discurrit optimè senex magnus pluribus in locis; sed cotissimùm *6. epid sect. 2. fol. 144. E directo, & laterum, & Præcordiorum intentiones, & splenis elevationes, & è naribus eruptiones, & aures è directo Horum plurima etiam ad oculos. Vtrum igitur omnia? aut quę quidem ex infernis sursum, è directo: Qualia sunt quæ juxta maxillas, aut circa oculum, aut aurem? quæ verò ex supernis deorsum non è directo? Atqui, & anginosi rubores, & laterum dolores è directo, aut etiam, quæ infra hæpar sunt, & supernis distributa velut in testes, ac varices? consideranda sunt hæc, quo, & unde, & propter quid: Expectare oportet è directo distentionem secundum ventrem ut plurimum, &c.* Ibidem vide reliqua Hippocrate digna, Idem quoque differens de partium consensibus supra infra, infra supra, &c. 1. *prædict. num.* 18. *fol.* 170. asserit. *Sanguinis eruptiones in naribus è contrario malæ, veluti si in splene magno ex dextra nare fluant: Et circa precordia eodem modo se res habet, & cum sudore hoc pejus. Et in coac.* 31. *cum comment. doctissimi Dureti de pleuritide agens* ait; *Si pulmonicis tota lingua fit alba & aspera, ambę partes pulmonis sunt inflammatæ, si medietas linguæ aspera, &c. est, ea pulmonis pars ægrotat. Ita si dolor ad jugulum est, si fuerit ad dextrum, dextra; si ad sinistrum, pulmonis supera pars agrotat.*

Quæ quidem omnia, ut alia quamplura taceam, satis superque ostendunt, quod inter partes, & partes sit iste certus consensus, cujus causa sicuti morbi partium peculiariter inter se mutuantur, & communicant; ita quoque, & functiones earum naturales peculiariter sibi invicem consentire crediderim.

Dictum est ante partes consentire quatuor præcipuè modis, primò ratione originis uti sunt partes membranosæ, & ex membranarum telis compacta viscera, quæ omnia remotam à meningibus trahunt originem; carnosæ cum carnosis, & sic deinceps. Deinde causa vicinitatis, sicuti consentiunt ductus coledochi cum duodeno, qui cum in principio intermittentium more aliarum partium rigorifera oscillatione convelluntur, bile in duodenum vicinumque stomachum expressa: biliosi vomitus nascuntur, quos videntes Galenici bilem intermittentium causam credidere, sed falsò; Uterus cum vessica, vessica cum intestino recto, &c. tertiò ratione usus, uti fit inter renes, & vessicam inter stomachum, & intestina; Inter vasa, & vasa partium, &c. quartò demùm ratione communicationis officii, sicuti inter jecur, & vessicam fellis; Inter stomachum, & intestina; Inter renem, & renem; oculum, & ocu-

oculum, & sic de aliis partibus, quæ commune habent officium in aliqua functione peragenda.

Quoad originem, & præcipuè partium membranosarum, hæ singulæ à pia, & dura matre dependent. Pia, & dura mater bifariam cerebrum secant in partem nempè dextram, & sinistram. Neque in solo cerebro hujusmodi exacta divisio desinit, sed ad infernas quasque partes extenditur, & hinc paralyses illæ medietatem corporis exactè occupantes oriuntur. En itaque habes primum consensum partium *è directo* ab Hippocrate indicatum, atque illum ob communem originem, communemque divisionem in cerebro ipsarum radice, porrò eædem meninges sequendo vias cerebri in spinalem medullam producti, hanc quoque binas in partes æqualiter partiuntur, atque triginta nervorum paria hinc inde dimittunt. Et en secundam habe causam consensus partium è directo jure communis originis, divisionisque. Quamobrem si paralyses universales in partibus è directo fieri possunt, quia nervi è directo, atque in prima, communique læduntur origine; cur negabimus dari posse consensum inter partes, quia oscillatio alicujus Fibræ originem parti à se longè remotæ præbentis, in hanc omninò desinit, & desinendo liquorum per eam circulantium cursum turbat, morbisque invadendi occasionem præbet: putaverim itaque hujusmodi remotas inter partes consensum vi, & irritatione solidi potiùs, quàm projectione, progressioneque liquidi produci. Et si quando liquidi vitio fiat, fiet profectò, vel ratione vicinitatis, vel quia morbi causa generaliter circulat in omnibus. Ità vertigines & Epilepsiæ, & variæ cordis, atque pectoris affectiones per consensum partium inferiorem, non fiunt quidem per vapores ascendentes, ut falsò creditum est hactenùs, sed illarum partium Spasmis cerebro communicatis, in eo fluidorum cursum turbant, undè vertigo. Hujusmodi spasmodicas oscillationes explicant ægri per fumos ascendentes, per vapores ascendentes: Verùm nec fumi, nec vapores sunt, sed spasmodicæ fibrarum oscillationes, è partibus in partes leniter progredientes. Omnia cerebri undecumque afflicti mala cum stomacho facilè communicant, idque vel generis similitudine, vel jure societatis. Ob eamdem fibrarum oscillantium continuationem quidam quoties tussiunt, mingunt. Cognovi ægrotum Romæ palpebrarum dolorosa excoriatione laborantem, quoties casu pilum aliquem earum durius tractabat; vago horrore per totam corporis medietatem oculo respondentem corripi, ac perfundi.

Sic etiam multi sibi ventrem quandoque lubricant usu tabaci, vel ore in fumi formam sucti, vel tracti ut moris est per nares; communicatis nempè oscillationibus ab ore, & naribus tabaco irritatis ad intestina. In nephritide calculosa interdum adest hemicrania ea parte capitis, quę dolenti reni è directo respondet; stupor quoque crurum è directo, retractio testiculi è directo eamdem ob causam fiunt. In calculo vesicæ adest in glande penis dolor, pruritus, & irritatio continua, quod inter pathognomonica, ac certissima calculi vesicæ signa est, ut in quatuor observavi, quibus lithothomia celebrata fuit. Dolores ischii; dolores lumborum ex infarctu, congestioneque pravorum, crudorumque humorum in messenterio orti, ad genua, & ultimos digitos protenduntur. In his, aliisque id genus casibus habentur communicationes, seu conversiones malorum è partibus in partes ob irritationem solidi magis, quàm ob fluidi metastatim, ac transmissionem. Quæ si exteriùs fieri videmus, cur negabimus eadem mechanicè, & interius posse quoque contingere in productione, successioneque morborum?

Consensus hi inter partes membranosas ratione originis fiunt ob continuationem fibrarum ejusdem texturæ, toni, elateris, aliarumque qualitatum suo generi familiarium, & prout impressio ab agente contrario facta, fibrarum seriem, aut cumulum afficit, quæ cum pluribus aliis, vel cum paucis tantum consentiunt; ità consensus oriuntur vel per universum systema partium eisdem consentientium, vel per medietatem tantùm, magis minusve. Hac de causa dum febrilis horror, aut frigus universam cutim convellit, tunc oleum destillatum Cariophillorum Epigastricæ regioni illitum, remissionem horroris procurat undiquaque. Plantarum pedum mirus cum toto systemate nervoso, & membranosis partibus consensus est. Nam supra

pra frigidum ambulantibus pavimentum, aut alvum laxari, aut intestina torqueri contingit; caput per pediluvia lenitur. Si sub sudorum effluvio manus vel pedes nudentur, & frigori exponantur, statim minuitur, vel supprimitur sudor, prout rarioris, aut densioris texturæ fuerit patiens, quique difficile sudant, apposito plantis pedum latere calefacto, mirificè sudor illis promovetur. Istæ, aliæque hujusmodi partes, quia universo consentiunt systemati, universum etiam eis systema consentit; quoad prognosticum verò in malis ex pedum frigore & affectionibus faciendum, videatur senex magnus de victu *acut. num.* 10. *num.* 30. *num.* 42. *& num.* 43. *de vict. acut.* ubi ait: *Quibus in febribus perpetuò alvus liquida est, his præcipuè pedes calefacient, & ceratis integens, & fasciis obvolvens, animum adverte, ut ne sint reliquo corpore frigidiores; si verò cal di sunt, nullum adhibe calefactorium, sed conserva ne perfrigerentur.* Vide quoque *num.* 45. *reliqua, & nu.* 4. *de dieb. judic.* refert peculiarem jecoris morbum, in quo pedes ferè semper frigidi sunt. Cognosco Romæ Nobilem Virum natura siccum, & fusco cutis colore præditum ætat. ann. 40. qui frequenter coryxa & catharris corripitur. Et quando sibi pedes derepente, & sine causa refrigerari sentit, infallibiliter paulò post catharrus cum coryza, & capitis dolore supervenit. Quare rogo Lectorem, ut hos Hippocratis Textus attentè consideret, & inde discat, quam necessaria sit hæc de consensu partium tractatio.

At si inter fibras tactas, lacessitas, aut irritatas non est universalis ob universalem inter singulas communicationem consensio, sed eadem in sua progressione hinc inde desinendo viscera, glandulas, aliasque partes producant; tunc non universales, sed particulares tantùm oriuntur consensiones. Semper tamen juxta commu nem solidorum legem tacta extremitate alicujus fibræ, alterum ejusdem extremum statim debet consentire. Et si nimium in producenda parte aliqua circumscriptæ fuerint fibræ, nec cum vicinis partibus multum communicantes, consensio inter ipsas circumscripta quoque erit in tali dumtaxat viscere: hac forsan de causa rigores, & horrores, qui futuras suppurationes prænunciant in partibus, in pulmonibus, vel à tuberculo, vel à vomica, vel alia suppuratis de causa, aut numquam, aut rarò observantur; quia forsan rigoriferæ oscillationes in pulmonibus à pure productæ, in ipsis desinunt pulmonibus, nec ad extrà propagantur. Porrò ob peculiares fibrarum progressiones, unionesque peculiares oriuntur consensus. In contusionibus cranii, & læsionibus meningum si septimo, vel undecimo die gravis supervenit ophthalmia, signum mortis imminentis. In Collectione puris, in cavitate capitis aliquando succedunt vomitus, nausæa, aliquando ad jecur metastasi facta jecur supputat frequenter in capitis vulneribus, & contusionibus. Ex gravi capitis percussione, impotentia ad Venerem. Phtisi supervenit tumor Testium. Succus semper vivi Soroto illitus sistit hæmorragiam narium. Acetum quoque eisdem illitum ebrietatem, & narium quoque hæmorragiam tollit. A remedio primis viis hærente noxius humor, licèt in remotis partibus lateat, corrigi, & emendari potest. Sic etiam in vehementibus animi passionibus prout ab agitatione spirituum in cerebro aliqua ex ejus fibris tangitur, partes inferiores tali fibræ respondentes statim consentiunt, & ob hujusmodi mutuam ipsarum oscillationem fluidorum cursus perturbantur variè, & agitantur. Ità hæmorragiæ narium subito terrore sanantur. Gaudium, & ira menses promovent, pavor, & mœstitia stringunt; verecundia partum reddit difficilem. Mulieres gravidæ territæ, verecundæ post partum lochia sibi supprimunt. Uteri laxitas solo terrore sanata fuit.

Similes consensus universales, & particulares inter partes membranosas, & membranosas; inter carnosas, & carnosas, interque alias ratione communis originis, & similitudinis in substantia, præsenti capiti fusè explicabuntur; disseretur pariter de tribus reliquis Consensibus inter partes ratione vicinitatis, usus, & communicationis officii, sivè fiant per contactus, & oscillationes solidi cum solido, sivè per transmissionem fluidi, sivè demùm per utrumque.

Quoad consensus per transmissionem fluidi, ostendemus fluida hinc indè in variis ac determinatis corporis partibus, ac filtris secerni, quia unicuique fluido varia, ac determinata gravitas inest, cujus gravitatis causa

causa coguntur singula ex legibus statices statutis in locis depurari. Exemplo sit stercus, & urina, quæ quoniam cæteris liquidis sunt graviora, suaque gravitate circulationem retardarent, humoribusque progredientibus magno esset impedimento; natura ipsorum providens gravitati voluit, ut in parte cæteris magis declivi, & propè duo majora corporis orificia secernerentur, ut statim, ac secreta sunt, foris propellantur; aliter enim si remotioribus in locis separari debuissent, corporis functionibus suo per partes progressu maximè nocerent, non solùm etherogenea sua natura, sed multo magis sua majori gravitate. Nam si cuti cibi pondere proprio dum in ventriculo sunt, ejusdemque tunicas variè comprimunt, ac complicant, & hujusmodi compressione fluidorum cursum per illius vasa varie mutant, & afficiunt, undè variæ circa digestiones oriuntur mutationes; Ita humores, & excrementa sui generis alicubi congesta solo pondere mille affectiones in liquidorum cursu poterunt producere. Et ideo quando magnus est hujusmodi gravium terreorum, viscidorumque excrementorum in primis viis glandulisque messenterii cumulus, liquidorum cursum, vicinarumque partium functiones adeò perturbat, ut plerumque febres, quas messentericas voco, graves, longas, & difficillimæ curationis producat: Quæ quidem præ cæteris hac in Urbe regnant, neque eas curamus nos chimeris testaceorum, quæ acida imaginaria, & ficta absorbeant; sed nostra peculiaria methodo, ad quam magno tandem cum labore, & patientissima observatione pervenimus, sicuti palam faciemus in peculiari tractatu de febribus, morbisque messentericis Romanorum. Quam pauci messentericas febres curare, aut dignoscere sciunt. Felicem ægrum, qui inciderit in Medicum febres, morbosque messenterii benè curantem. Tyrones mei, non testaceis, non pessimo sanè, ac pestifero chinæ chinæ abusu, non futilibus ex chalybe remediis, non haustibus olei amigd. dulc. quod nescio quo fato singulis penè in morbis à Nostratibus hodie adhibetur (Tyrones mei præ oculis semper habete. *ut ne quid nimis*) eas curabitis, sed solida nimium intenta laxando, nimium laxata intendendo, liquida nimium concreta solvendo, ac per intervalla purgando, intus & extra varia remedia adhibendo, ut Auditores mei quotidie vident. Qui hæc benè noverit, bene curare noverit. Quod de stercoris, & urinæ secretione diximus, de aliorum quoque liquidorum bilis, salivæ, &c. secretione ex variis legibus gravitatis singulorum dicendum.

Inter consensus, qui fiunt ratione solidi, notabilis est qui singula inter vasa reperitur; arterias, inquam, & arterias venas, & venas; inter utrasque simul; ac demum inter cætera vasa universalia, & particularia, Cum enim vasa compacta sint telis membranosis, circum quas fibræ carnosæ circulares, sivè spirales varie ludunt, easque miro artificio amplectuntur, vocari quodammodo possent musculi cavi, peculiari motu, & ab eo cordis, atque aliarum partium valdè diverso donati. Undè quando dictæ earum fibræ, vel nimium oscillant vel nimium relaxantur, particularis hic vasorum motus, vel tardior erit, vel frequentior. Et exindè major minorve in contento liquido impressa celeritas observabitur, à motu, & impressiones à corde vel aliis partibus facta nimium diversa. Ab hac fortasse pendent origine varia illa pulsuum discrimina, quæ ab Antiquis vocabantur differentiæ pulsuum ratione instrumenti, uti suo tempore nos etiam planum faciemus.

COROLLARIA,

Et Postulata

I.

AD calcem hujus capitis ad instar Corollarii notanda venit particularis quædam solidorum indoles & proprietas: ea est, quod fibrę nostri corporis ita sunt natura comparatæ, ut ad libitum Hominis, vel ob peculiarem fluidorum prope ipsas currentium dispositionem, variè afficiantur, duriores fiant, vel molliores, hinc inde variè distorqueantur; somno accommodentur, & vigiliis; vitæ sedentariæ, vel laboriosæ, horis prandendi, vel cœnandi determinatis, omni demùm vitæ generi, ità accommodentur, ut si velis post transactum aliquod tempus ab eo statu ad contrarium fibras revocare, profectò vel difficulter, vel nonnisi cum aliquo salutis

discri-

discrimine, id assequeris: Porrò quamdam veluti peculiarem consuetudinem, ac desuetudinem acquirunt. Ita si quis per multos menses incurvatum semper brachium teneret, fibræ brachii ob illam consuetudinem, ita incurvatæ persistent, ut vix incurvatio illa tolli possit. Assuescunt itaque fibræ cuilibet actioni corporis, & à qualibet desuescunt, ut qui assuescit noctu determinata hora mingere, determinata hora somno excitabitur ad mingendum. Qui assuescunt ad determinatam horam dormire, tali hora excitabuntur, nisi turbetur hæc consuetudo ab aliqua ex sex rebus non naturalibus. Quorum conscius Hippocrates de rat. vict. in acut. nu. 15. plura recenset mala, quæ succedunt, si consuetudo prandii determinata hora faciendi mutetur in contrarium, vel si ciborum usus mutetur ex malis in bonos, vel contra. Et loc. cit. numer. 23. Damna quoque refert mutationis lecti è duro in molle, è molli in durum, quorum plura certè curiosissima repetit divinus senex, loc. cit. num. 24. Adeò ut nos ejus exemplo ducti magna cum diligentia singula, quæ ad sanitatem spectant notare debemus, & animadvertere; docet enim præ cæteris 6. epidem. *Nihil temerè credendum, nihilque negligendum.*

II.

Sed hic contra me obmurmurantem video medicum, & in me his verbis invehentem. Quam minimè mathematicè instructus est hic Author solidorum? quam parcus in efferendis geometricis demonstrationibus, ac legibus pro ardua solidorum provincia illustranda? Cui quidem respondeo, me in hoc de solidis specimine merè ad ampliandam praxim directo, non uti rigorosis legibus demonstrationum, quia morborum origo, progressus, & eventus omnes hujusmodi speculativas demonstrationes flocci faciunt ac spernunt; sed animo præconceptis ac benè perceptis generalibus quibusdam Mathematices principiis ad hanc rem opportunis; regulas geometriæ observationi certæ affectionum fibrarum non verò contra observationem geometriæ accommodare in animo semper habuisse. Vanæ sunt omnes hujusmodi demonstrationes ab extra petitæ, & ad functiones partium sanas, vel morbosas adhibitæ. Præscire ante debemus veras canalium diametros, eorumdem progressus finesque varios; Vim certam cordis impellentis, certamque fluidorum ac solidorum resistentiam, & mille alia id genus, ut demonstrationes ab extra petitas partium functionibus rectè accommodare possimus: sed quoniam hæc scitu difficillima sunt, necesse est, ut in hoc practices negotio Geometria famuletur observationi.

III.

Quamcumque molestiam inducunt medicamenta acria, spirituosa, vel alterius generis in lingua, dum ore detinentur, eamdem quoque pariunt internis in partibus, per quas progrediuntur, irritando nempè, urendo, constringendo, exprimendo, & mille modis linguam, & liquida vicina afficiendo. Undè per analogiam ab hujusmodi externis observationibus discurrere poteris de remediorum effectibus in partibus internis.

IV.

Sæpè diximus solida motum sibi impressum à fluidis non solùm diu multumque conservare, sed vim impressi motus in ingens augeri, ac multiplicari in ipsis; quod quidem succedit ob firmam suorum minimorum inter se adhæsionem, continuitatemque, & parennem liquidorum pone ea currentium contactum ac collisionem. Specimen aucti impetus solidorum à levi impulsu fluidorum pungentium vel irritantium habes in doloribus, & ipsorum symptomatis, in horrendis convulsionibus similibusque morbis. Et mirum est quam facilè multa morborum phænomena per hanc mechanicen explicantur.

PROPOSITIONES.

I.

In Juvenibus humores ut plurimum faciunt impetum superiora versùs, in Senibus verò versùs inferiora.

PEndet id, si licet opinari ex laxitate nimia solidorum, & fluidorum in senibus, contra verò ex nimia vi, tensione, & elatere eorumdem in Juvenibus; Hac de causa ait *Duretus in còac. fol. 66. & 69.* quod febres ardentes in Juvenibus solvuntur per hæmorrhagiam narium, in senibus per dysfenteriam; sed ut hæc certò observentur in pra-

praxi, sicuti revera observari debent, jubente sic Naturæ lege, animus omni cura solvendus est, ut liberè hinc inde diffluere possint spiritus, & irradiare partes singulas, juxta Naturæ ordinem; Nam animo curis, studiis, & mille aliis causis vitæ Civilis, agitato, turbatoque; liquidorum omnium cursus mille modis turbantur, agitanturque, effluunt hinc inde furibundè quà fluere non debent.

II.

Fluida, & solida ex repetitis actibus, & consuetudine hominis, peculiarem acquirunt naturam.

SI qui assuescunt frequenti venæ sectioni, aut purgationi, si omiserint hujusmodi remedia, intempestive incident in morbos, ut innumeris Authorum patet exemplis. Notavimus hoc in ægro ad Templum Fortis Fortunæ, nunc S. Cosmati in Janiculo in hortis Cæsaris Dictatoris, quos ipse populo Romano legaverat, ut narrat Tacitus; Et notavimus in Juvene ad Templum Herculis in Ara maxima, nunc S. Mariæ in Cosmedin post Muros scholæ græcæ: Atque in Pistore ad vetus Silvani Templum nunc S. Agathæ sub Viminali in via suburrana. Qui nimiæ exercitationi assuescunt, si intempestivè quieverint, dyssenteriis, aut articulorum doloribus corripi solent. Qui assuescunt determinata noctis hora mingere, eadem infallibiliter excitantur ad mingendum nocte. Pariter qui assuescit somnum trahere ad murmur aquæ salientis, vel alicujus Artificis propè domum suam tintinnabula, vel alia instrumenta exercentis: si Domum mutaverit, in qua dicta non adsint murmura, difficiliter somnum capiet, & non nisi magna cum molestia, nempè donec desuescat omninò à murmure præfato, &c.

III.

Intercepto motu liquido in aliqua parte, intercipitur & vicinæ: soluto, solvitur.

AD remediorum præscriptiones, maximè juvat hujus Thesis cognitio, & veritas. Motus unius liquidi, ex motu alterius mutatur variè, dirigitur, turbatur, desinit, augetur, quod nisi ritè cognoscamus, obscurè procedemus in curando. Senex propè Palatium olim Christianæ Suedorum Reginæ, heroici animi fœminæ in Via Lungariæ, quæ ducit ad Vaticanum sub Janiculo colle, Numæ Regis, & Statii Cæcilii Poetæ sepulchris celebrato; Dicitur nunc corrupto vocabulo Collis Montorius; In hunc secessisse aliquando Plebem Romanam, & à Quinto Hortensio; Dictatore revocatam scribit Plinius lib. 16. Præfatus itaque senex sæpè laborat alvi suppressione diuturna, quando diuturna est hæmorrhoidum suppressio: Pro modulo quo exit sanguis ex hæmorrhoidibus, exeunt fæces ex intestinis. Repleta nimium vessica, ab urina tota nocte ibidem congesta potissimùm longis noctibus hyemalibus, manè si flatus velis pedendo emittere, non poteris; tensio enim fibrarum vessicæ vicino communicatur intestino: hinc oritur difficultas emittendorum flatuum, & fæcum nisi eadem remittatur, emissa primum urina. Innumera in praxi id generis exempla unusquisque per se poterit observare.

IV.

Si fluvius currendo cum decem gradibus celeritatis unum vel duos gradus amittat, lentiusque procedat, statim incipit deponere impuritates suas ad fundum; vel ad latera alvei; Et quo magis amittit de sua celeritate, eo majorem facit depositionem. Hæc explicata ad sanguinem currentem maximè conferunt ad benè præscribendas purgationes, Diuretica, sudorifera, &c. cocta vel cruda existente materia, sanguine velociùs, vel tardius currente.

V.

Separatio, ac derivatio inæqualiter liquidorum per canales corporis mixtim fluentium, fit per compositiones duorum motuum, quorum alter movet per longitudinem canales, alter eodem tempore quaqua versus ad latera.

VI.

Inæqualiter autem liquidis alicubi quiescentibus mixtim in corpore, & à communi aliqua causa compressis, priùs exprimitur quod est liquidius.

VII.

Moles fluidæ effusæ per aliquos tubulos eadem velocitate, eodemque tempore, eamdem proportionem inter se habent, quàm

quàm orificia, sivè diametri fistularum, per quas transeunt.

VIII.

Nonnulla afferuntur de mechanica secretione liquidorum in corpore animato.

Secretio huius, vel alterius liquoris in hoc vel alio viscere, pendet primario à majori, vel minori velocitate qua sanguis ad hoc, vel illud viscus appellit: Idest à majori, vel minori propinquitate partium ad cor, & impetum primum sanguinis à corde impressum: propter quam majorem, vel minorem partium ad cor propinquitatem, majorem, vel minorem in eis velocitatem sanguis conservat; servata tamen proportione arteriarum afferentium, & venarum deferentium. Variè igitur hinc inde dispersa, ac disposita sunt viscerum filtra, ut varium singula sanguinis impetum recipiant, ad varia liquida secernenda: Ideò propè cor nullum est positum filtrum, quia sanguis cum ibidem velocissimè currat, nulla fieri posset secretio. Id clarè patet in secretione bilis in Jecore: Nam non sine mysterio Natura voluit, ut sanguis, qui ad hepar ducitur, per venam portæ universus ducatur, licèt parvus cæliacæ ramus aliquid etiam ferat. Adeoque hic vena portæ gerat vicem arteriæ; Qui quidem portæ sanguis utpotè refluus à vicinis visceribus valdè lento, valdeque remisso motu procedit: hæcque motus retardatio necessaria fuit, ut partes bilis, quæ natura sua lentæ, oleosæ, viscidæ sunt, ac proindè tardi motus, tardiori quoque circulatione ad mutuum contactum veniant, & ita facilè in hepatis filtro secernantur. Porrò sanguis è cæliaca in portas per viscera exoneratus, exoneratur in vasa majoris orificii, ac diametri, ac proindè maximè debet amittere de suo motu, quanto major est diameter vasis majoris ad minorem.

Pariter ut secernantur spiritus in Cerebro, situm illum in eminentia obtinuit cerebrum, & illam admirabilem vasorum rectitudinem, & amplitudinem à corde statim ad ipsum; Quæ rectitudo, vicinitas, & amplitudo vasorum cordis ad Cerebrum necessaria fuit, ut spiritus, & non alia liquida in eo secernantur. Idem dic de situ renum, ad quos sanguis maxima vasorum rectitudine, vicinitate, amplitudineque pervenit: Quæ singula sanguinis cum maxima velocitate ad renes appulsum denotant, eamdemque necessariam, ut serum salinum, & non aliud liquidum ibidem filtretur. Exemplum hujus rei satis clarum habemus in flumine. Flumen quando a quis nimium turget, & velocissimè currit, trahit secum lapides majores, minores, trabes ligna, paleas; sed statim ac velocitas incipit minui, incipiunt statim ad ripam fluminis deponi lapides majores, deindè minores, denique ligna, paleæ, lutum, &c. Ità sanguis pro varia ejus velocitate per varia viscerum filtra, varias hinc indè deponit substantias, ex probatis, &c.

Neque solùm necessaria est ad secretiones determinatas fluidi velocitas, sed determinata ejusdem figura, & moles, seù commensurabilitas particulæ secernendæ cum poris filtri. Ex Galileo enim cum non detur figura sine mole, nec moles sine figura, non solum figura debita, sed moles, seu commensurabilitas inter porum filtri, & particulam secernendam, necessaria est. Et in nostra sententia commensurabilitas magis, quam figura: Nam cum partes membranosæ sint flaccidæ, & distensiles; pori earum facilè mutantur à fluido nimium impellente. Adeoque mutatâ figura pori, plures aliæ diversi generis particulæ per eam secernerentur, quod non succederet ità facilè in commensurabilitate, idest quando diameter particulæ secernendæ æqualis est diametro pori secernentis.

Tertiò supponimus necessarium esse, ut humor secernendus per hoc, vel illud filtrum præexistat in fluido universali, veluti unitus, & aptus ad secernendum: Non dissimili ritu, quo videmus, quod materia morbosa coqui priùs debet, ut deindè debitè secernatur: Coctio autem nil aliud est, nisi separatio, sivè extricatio morbosæ materiei à sana, cum qua veluti confusè innatando ac levi contacto circulando, ad minimum alicujus purgantis, vel alterius remedii stimulum statim cedit, obedit, & qua data porta, sanam relinquendo, foris protruditur, ac educitur, &c.

En brevem notitiam Mechanices secretionis liquidorum in suis filtris in corpore animato.

Possumus considerare hoc esse inter solida, & fluida corpora discrimen, quod solido.

dorum particulæ cum sibi invicem hæreant possunt supra unum, alterumve punctum plures gravitare, etiam quæ in latitudinem expansæ sunt, ut patet in vecte ab axe sustento. Fluidæ verò partes cùm sibi invicem non adhæreant propter lubricitatem, quæ fortè à curvitate superficierum procedit, non possunt supra unum, vel alterum punctum plures gravitare, etiam quæ in latitudinem expansæ sunt. Quę verò perpendiculariter sunt protensæ, quoniam à lateralibus coercentur, nec diffluunt, cum innitantur subjectis supra easdem gravitant: Et quoniam ab ipsis lateralibus coercentur à defluxu, in ipsas quoque premunt, & invicem premuntur. Tantumque est hujus lateralis pressionis momentum quantum gravitatis corporum ipsis innitentium, &c.

CAPUT XI.

De irritatione, sivè de stimulis, & variis stimulorum effectibus.

QUam ingens sit solidorum supra fluida potestas, & vis, ab irritatione solidorum, ejusdemque affectibus manifestè deducitur. Utque externas causas irritantes prætercam; si quis animum advertat ad dolorem, quando partem aliquam vehementer affligit, videbit statim doloris causa turbari universum systema solidorum, & fluidorum in parte dolente, & consensione quadam in partibus etiam remotis; ita ut si magnus fuerit dolor, magna etiam erit & turbatio, partes enim frigore corripientur, attenuabitur pulsus, supprimentur cursus, & evacuationes liquidorum, crispataque universa ferè solidorum machina, vicinum morti animal existimabitur, nisi dolorifica solidorum crispatura per debita leniatur medicamenta. Ita in infantibus, quorum fibræ sunt admodum teneræ, ac delicatæ, quando erumpens ex alveolis dens, gingivas irritando, viam sibi foris parat, communicata à gingivis ad partes quasque remotas oscillatoria irritatione; Imò pro diversitate partium, quibus dicta irritatio communicatur; & pro diverso modo, quo fluida ad contactum fibrarum irritatarum excurrentia afficit; pueri in eruptione dentium alvi fluxu corripiuntur, vel convulsionibus, genuā eisdem intumescunt, nec detumescunt nisi diarrhæa superveniente: copiosa fluit saliva, stertor viget, adest febricula cum vigiliis, variisque aliis accidentibus, quæ sola parit solidorum irritatio, à gingivis ad remotas quasque partes communicata, nec cessant, nisi cessante irritatione.

Frequens hæc fibrarum crispatura, quam solidorum irritationem voco, ab internis, aut ab externis, à naturalibus, vel à morbosis causis producitur. Certum quidem est, fluida ad contactum solidorum currentia, in hoc cursu suis tangere minimis minima fibrarum, hujusque contactus causa fit, ut insensibiliter fibræ minima undulent, oscillent, sivè crispentur. Si fluidorum minima angulos, & circumferentiam juxta naturæ leges habeant, & momentum sui cursus naturæ subordinatum sit, irritatio in solidis facta erit naturalis. At si minima nimis acuta fuerint, salina, terrea, pungentia, acria, & piperina, & majori cum celeritate excurrant, irritatio indè nata crescet, ut ita dicam, in infinitum; Hoc enim proprium est solidorum corporis animati, ut motus eisdem impressus à fluidis, ratione peculiaris elateris, & suorum structuræ minimorum, quæ sunt veluti totidem vectes multiplicati immensarum virium capaces sibi invicem fortiter hærentes, nimium augeatur, & incredibiliter acceleretur: quique motus vel affectio brevis ante solebat esse, vel mitis in fluidis; communicata solidis, diuturna evadit, gravis, & curatu difficilis. Semel enim pro semper dictum esto, solidorum morbos graves esse, curatuque difficiles: Et cum nostrorum solidorum vis ac resistentia, ea fluidorum potentior sit; impressio certè solidorum communicata fluidis major proindè erit, magisque sensibilis, præterea quoniam liquida currentia, vel intra solida concava vasorum, vel ad contactum fibrarum currunt, profectò quando hæc solida oscillant, crispantur, vel alio modo afficiuntur, incredibilis, atque repentina mutatio in cursu liquidorum succedet; hujusque mutationis causa ipsa quoque liquidi natura afficietur summoperè, ac forsan mutabitur in pejus.

Præsenti igitur in capite explicabuntur effectus singuli, quos solidum irritatum, sivè oscillans producit in fluidis, oscillationis centro proximis; vel ab eodem remotis.

tis. Inter proprietates solidi oscillantis sivè stimuli præcipua est, quod momento temporis, & remotissimas quasque in partes vim suam propaget, & latè extendat; deindè agit eodem tempore in omnia solida æque ac fluida, magis vel minus, prout vehemens, aut lenis fuerit stimuli vis, & potentia. Stimuli, aut simplices sunt, aut compositi. Simplices dico, quando causa irritans vim suam in cute tantum exercet, nec portio stimuli intra fluida ingreditur, sicuti sunt fricationes, ustiones, puncturæ &c. Compositos contra quando causa irritans crispat, vellicatque solida, & eodem tempore ingrediens in sanguinem, fundit illum, solvit, dimovet, excitat; uti faciunt vessicantia, sinapismi, & id genus alia. Posteriores prioribus vehementiores sunt, celerius agunt, & omnia solida simul, ac fluida eodem tempore exigitant.

Porrò irritatio, vel universalis est, vel particularis: Hoc est vel universum systema fibrarum concutit, vel alicujus partis tantum; ejusque peculiaris vis, atque actio in hoc potissimum consistit, ut fluida per vim majoris impressionis in motum antecedenti velociorem, vividioremque ponantur: dummodò tamen iisdem insit debita dispositio ad currendum, & irritanti solido cedendum, nec non ut separentur in cribis partium, & ramorum ramis ad ultima minima; aliter fluidum, non solùm majori cum celeritate non curret, sed quiescet magis, & hinc inde coagulatum detinebitur. Insuper cœptam oscillationem aliqua in parte sequi debent irritationes aliarum partium, vel proximarum, vel remotarum, ut fluidum ab oscillatione motum, prosequatur iter in remotissimas.

At si oscillatio ab irritante producta circumscribatur tantummodo in parte oscillante, nec undæ propagari possint ad longinquas ob impedimenta, quæ invenerint, fluidum in majorem motum positum cum progredi dicta de causa ad ulteriora non possit, in oscillante parte hærebit magno cum ægrotantis discrimine. Qua de causa sæpè fit, ut post irritationem vehementem solidorum, vel tumores in partibus, vel liquidorum solutiones sequantur, prout irritatio fuerit sivè universalis, sivè particularis, & liquidorum dispositio ad excurrendum minor, vel major.

Igitur inter solidum oscillans, & liquidum currens, debitum esse debet æquilibrium, & proportio in imprimendo impetu, & in eodem contra recipiendo, quòd si alterum ab altero superetur, vel liquidorum concretiones, vel contra solutiones nimiæ nascentur, variæque circa solida ipsa affectiones: cujus equidem rei quasi conscius esset doctissimus Duretus, sic ait fol. 337. *Cerebrum epilepticum contrahit eas partes, quæ jussu nostro moventur, nempè musculos. Resolvit verò, quæ suæ sponte, & independenter à nobis, ut ventriculus, intestina, &c.*

Ob hanc improportionem inter solidum oscillans, & fluidum ab oscillatione motum, & in majores undas positum succedit, ut vehementibus doloribus superveniant demum inflammationes. Ob vehementem colicam paralyses, & artuum contracturæ nascantur. Quibus lien, aut jecur scirrho, vel alia de causa obstructum est, ii difficulter sudant in morbis, non tantum ob humorum visciditatem, ut vulgò creditur, quantum quia ob obstructionem intentis, crispatisque vicinis visceri fibris, trahitur in consensum cutis, crispatisque ejusdem fibris, sudoris excretio impeditur. Eadem quoque de causa in talibus viscerum veris non verò imaginariis, & fictis obstructionibus (quales sunt quas medici vulgò somniant, cum morbus aliquis viscerum naturalium pertinax est, aut in longum protrahitur) Urinæ paucæ sunt, & albæ. Quando nimia fibrarum crispatura, & irritatio adest cum magno impetu spirituum, secretiones humorum in partibus minuuntur, vel abolentur, tunc datis opiatis, & anodinis crispaturam laxantibus secretiones restituuntur, ob nimiam enim irritationem, ac stimulum, fibra quasi intenditur, induratur; ac veluti immobilis evadit, unde impeditæ fluidorum secretiones. Ita in pleuritide ex distento nimium latere ob inflammatoriam crispaturam, negataque ejus fibris laxitate, sputum difficilè educitur, parcè fluit urina, sudor, &c. qua de re optimè disserentem ad usum practicum, optimum videas Duretum *in Coac. Hippoc. fol. 249. & 292. & melius fol. 300. Coac. Hippoc. 63.* In vehementibus articulorum doloribus alvus supprimitur. In ventris quoque diris cruciatibus urina sistitur, spasmodica fibrarum distensione à parte ad partes communicata. Existente calculo in renibus, motu quem facit descendendo per ureteres ad vessicam, irritatis, crispatis-

patisque vicinarum partium fibris, fæcum, & urinæ secretiones sistuntur. Tota igitur curatio dirigenda est, ac impendenda in tollenda morbosa irritatione, & crispatura renum per balnea, per oleosa, anodyna, & laxantia remedia, nam ea ablata, impeditæ tolluntur liquidorum secretiones. Quinimò sæpè observavimus, quod si calculus post decem vel 15. dies non descenderit ad vessicam: imprudenti diureticorum usu, & nimia remediorum præscriptione, ut vulgo faciunt medici, aucta in dolente renum loco majori oscillatione, magis magisque figitur ibidem calculus, & multò difficillius educitur; quo in casu, crede mihi Lector, unicum remedium est abstinere à remediis, nam sola quiete calculus tandem prosiliet. Idem esto judicium in difficili lochiorum, menstruorum &c. suppressione; quo plura dederis aperientia, crescet magis suppressio. In Iliaca affectione, quæ oritur à forti crispatura fibrarum intestinalium ab ano ad gulam, pauca juvare solent remedia ex classe anodinorum & stomachicorum; nocent contra clysteres acres, remediorumque ingens copia. Revera igitur dolores omnes nephritici, dolores ante, & post partum, hysterici, quique instantibus menstruis purgationibus succedunt, à spasmodica fibrarum oscillatione pendent, totiusque curationis scopus dirigi statim debet in ea primò tollenda per fotus, balnea, & anodina laxantia remedia, deindè fluido peccanti incumbendum. Et si contrario modo procedatur, plurium Auctor erit Medicus difficilium, lethaliumque concretionum liquidorum in parte affecta.

Sæpè tamen intentio hæc, ingensque fibrarum veluti induratio pendere solet à nimio impetu, orgasmo, & acrimonia fluidorum, quo casu laxata sanguinis compage per phlebotomiam, laxatur quoque intentio, duritiesque solidorum: Ea ratione qua, cum mane somno expergiscimur, & vessicam urina plenam habemus, si qui flatus exire velint ex intestinis, exire non possunt, vel saltem cum magna difficultate, distentis enim ab urinæ copia vessicæ fibris, distensio vicinis communicatur intestinis, & hinc difficilis flatuum exitus redditur; sed pro ratione, qua prodiit urina è vessica, & hac de causa ejus fibræ ante nimium distentæ laxantur, vicinæ pariter intestinorum fibræ laxantur, & eodem tempore flatus, & urina magno cum impetu egrediuntur. Cui forsan mechanicæ respiciens Hippocrates, & providere volens nimiæ solidorum intentioni ob fluidum in vicina loca interceptum venæ sectionem laudat, ut per eam laxitas in solidis necessaria procuretur. *Ventositatem flatuosam venæ sectione sistito. 2. Epid. sect. 5. fol. 132. Quicumque derepente voce destituuntur, si sine febre fuerint, venam secato. In Hydrope quoque flatuoso sanguinem mittito. de vict. acut. n. 62. fol. 159.* Hujusmodi etiam sunt urinæ suppressiones, quæ sanguinis missione solvuntur; suppressiones lochiorum, menstruorum, &c. Novi hominem, cui ex hęmorrhoidum suppressione, alvus supprimebatur, fæcesque difficulter prodibant: Solutis hæmorrhoidibus, statim etiam solvebatur alvus.

Præmisso, absolutoque generali examine naturæ stimulorum, seu irritationis solidorum, breviter descendemus ad naturam, usumque practicum irritantium causarum, & stimulantium, nec non ad explicandam mechanicen, qua eæ utuntur, ut ad majorem oscillationem excitent fluida, & liquida: Has inter causas irritantes externas, enumerari solent vessicantia, sinapismi, fricationes, cucurbitulæ simplices & scarificatæ, balnea, cauteria, ustiones, acus puncturæ, &c. Inter internas primariæ sunt purgantia, diuretica, diaphoretica, aliaque remedia, quæ agunt irritando solidum, vel fundendo liquidum. Præ cæteris tamen animadvertendum præcepta, & leges stimulorum ad usum practicum per stimulantia remedia reduci non debere, nisi ante habeatur ratio structuræ solidorum ipsius ægrotantis, an nempè præditus sit fibris duris, aridis, siccis, nimium intentis; an contra laxis, teneris, albis, flaccidisque, pro quarum varietate rerum varii stimulorum effectus in corporibus nascentur. In earumque certa consideratione, & examine tota curandorum morborum ratio, & judicium consistit. Ità sunt, qui ob nimium fibrarum sensum & mollitiem facilè syncopizant, & resolvuntur: Facilè quoque, ob nimium sensum, sivè fibrarum ariditatem capitis dolore laborant; in quo casu quoniam dolor solidi vitio potius, quàm fluidi oritur, ad narcotica libenter veniendum, nam tuto applicari possunt, quoniam non

aliud

aliud debent efficere, quam obtundere nimium fibrarum sensum. Pariter, qui magis sensibiles fibras obtinuere, catharris, fluxionibusque vitio solidi sunt magis obnoxii, ut inter cæteros Pueri. Et quibus hectica intestinorum intemperies flatuum procreatrix naturaliter est, ob dictam fibrarum sensationem doloribus lumborum & illi, alvique extrema siccitate facilè corripiuntur, & facilè in Hydropem siccum, Tympanitem cum atrocissimis doloribus, & horrida viscerum tensione terminantur; quarum affectionum occasio, & causa licèt ab extra venire possit, augetur tamen summoperè morbus ob nimiam eamque naturalem fibrarum sensationem, vividumque elaterem. Quare non erit negligenda imposterum à Medicis, prout hactenus factum est, cognitio atque doctrina solidorum cujuscumque corporis ægrotantis, ut rectè morborum cura incipiatur, hoc est, ut remedia ad rationem solidi, & fluidi ritè dirigantur.

In hoc igitur Capite explicabitur, quomodo solidum irritatum, & oscillans momento temporis oscillationes suas propagat ad remota, & vicina loca: quomodo acceleratur fluidorum motus universalis, & particularis; & quidquid stagnabat quomodo circulum reassumat, & quidquid erat in circulo, quomodo mutet contactum minimorum suorum, & ex mutatione, novas facies amica naturæ oriatur in fluidis. Et sicuti spasmus, & oscillatio fibrarum in parte aliqua per ligaturam ibi factam sistitur, & impeditur ne ascendat in cerebrum, ita quòd exteriùs faciunt ligaturæ, quomodo interiùs per medicamenta id exequi valeamus, sedulo inquirendum. Ad hanc rem illustrandam maximè faciunt admirabiles curationes morborum, quæ succedunt cum vi alicujus medicamenti: vehemens in omnibus solidis inducitur oscillatio, per quam restituta circuli libertate pluribus in fluidis alicubi hærentibus, vel malè circulantibus, mutatoque in melius suorum minimorum contactu, ægri præter omnium expectationem brevi sanantur. Ita æger ad forum Judæorum per multos annos passus est pondus cum dolore in regione stomachi, irritis quibuscumque remediis, à Chimico præscriptus fuit pulvis Emeticus violentus, cujus usu excitatis horridis doloribus stomachi, & partium adjacentium, vomuit paulò ingentem copiam viscidorum, & graveolentium humorum, & per secessum quoque ejecit, dieque sequenti convaluit. Mulier quoque ad Montem citatorium, quo loci pulcherrimum, ac peramplum sex ab hinc annis extructum est magnæ Curiæ ædificium, gravissimo capitis dolore per annos quamplures affecta, præscripto pulvere à Chymico, potentissimè vomuit, & sanavit statim, licèt gravida esset septem mensium. De quibus omnibus, aliisque pluribus irritationis solidorum effectibus suo tempore latius disseremus, &c.

CAPUT XII.

De laxitate solidorum, & variis ejusdem effectibus.

EX iis, quæ antecedenti capite dicta sunt, & dicentur in præsenti, evidenter deduci potest magnam esse solidorum supra fluida vim, ac potestatem: utpotè quorum perpetua hæc indigent ope, ut propellantur, & circulent. Et quoniam paulò ante recensuimus damna fluido advenientia à solido nimis irritato, crispato, & tenso; ea nunc scrutari debebimus, quæ eidem inferuntur à solido nimium relaxato flaccidoque. Dato enim eodem cordis motu naturali, ac ordinato in homine v. g. sano, & datis iisdem gradibus, ac momentis celeritatis in fluido universali, ipsi in naturæ statu familiaribus: si tamen sanguis currens per corpus cum dato motu cordis, & cum data celeritate sua incidat in partem, cujus fibræ interna vel externa de causa laxæ sint nimis flaccidæque; statim mutari atque turbari suum videbis cursum in eadem; restagnare ibidem, secerni impropriè; derivari, quo derivare non debet, eversoque sui motus ordine, ac periodo, vel difficulter ad vitæ fontem recirculare, vel hærere flaccida in parte in qua hærere non debet: quo in casu restagnatio fluidi ut magis culpa solidi prementis laxi flaccidique, quam fluidi circulantis. Quæ cum vera sint, verum etiam erit quod si detur homo naturaliter præditus fibris alicubi aliquantum relaxatis flaccidisque, ibidem quoque fluidorum circulum paulò tardiorem esse debere, difficilioremque; si undique, ac per totum corpus, singulis quoque in partibus circulus liquidorum gradu tardiori progredietur, omnesque

que secretiones liquidorum particularium dirigentur à cursu universalium propulsorum à fibra, debiliore prædita tono, ac elatere. Unde magni momenti ad praxim medicam est investigatio naturę solidorum, eorumque virium : & potestatis. Nec sine ratione ad methodicam sectam stricti, & laxi reducitur opinio Pythagoræ, qui omnia ex numeris, atque extensione componebat. Ita ut ubi tensio ibi vita, ubi relaxatio ibi mors : nam cum tensa res est, si tangatur, consentiunt reliquæ; sin flaccida, ne quidem. Quare Pythagoras philosophorum magister unicum rerum principium ponebat. *Superius inferius unum*, idest omnia consentiunt ob tensionem.

Specimen hujusmodi affectionum in solidis nobis exhibent pueri, ac senes, quorum vitia ætati suæ familiaria à solido minus ad vitam apto magna ex parte dependent. In Pueris quidem ob fibrarum immaturitatem, sivè connaturalem laxitatem. In senibus ob maturitatem nimiam, atque indè natam pro vario temperamenti, ac fluidorum statu cujuscumque hominis, vel crispaturam, ariditatemque excedentem, vel relaxationem, & Atoniam ob longum fluidorum per eas cursum, ac ferè attritionem; ea ratione qua vestes longo usu attritæ flaccescunt, & relaxantur. Et quoniam in ipsis universum ferè solidorum systema atonum, flaccidumque est, Senes, ac Pueruli quasi semiparalytici, & ad motum inepti observantur: fluxionibus, catharris, similibusque ex laxitate morbis nimium obnoxii : Quare cum ii curandi nobis occurrunt, semper habenda ratio solidorum est, nec lubricè de ipsorum morbis prognosticandum nisi considerata priùs solidorum natura, & statu in unoquoque. Ita virium resolutio in acutis fit, ut opimè optimus docet Duretus, optimusque Martianus Medicus Romanus, & Hippocratis commentatorum post Duretum facilè Princeps, fit inquam à quadam veluti Paralysi totius corporis, quæ principio morbi symptoma est madefacti, & inebriati nervorum principii, progressu verò effœti, & relaxati mortemque in propinquo esse testatur; sicuti etiam & niger vomitus à viscerum resolutione pendet, mortemque brevi in perniciosis morbis minatur. At si id generis morbi senibus vel pueris superveniunt, quorum solida flacciditate laborantia fluidorum circulum tardiorem viresque proinde minus vegetas reddunt, prognosticum mortis moderari tunc debet, & aliquid tribui nativæ horum Patientium relaxationi, ac debilitati.

Sed, ut clarius percipiantur effectus, quos producit in fluido laxitas solidorum, narrationes aliquot casuum, & observationum particularium non abs re hic erit recensere, & nostræ orationis filum inde certò deducere. Sicuti à tono ventriculi languido, & laxo appetitus & digestio prosternuntur, ac pervertuntur, sputatio oritur & nausea, venter lubricus fit, id genus alia ex laxitate symptomata accedunt. Ita à tono languido, & relaxato fibrarum in habitu corporis succi nutritii assimilatio, debitusque cursus perturbantur, nasciturque phthisis, quam dicimus nervosam, sivè phthisim in habitu corporis, ob totum eversum solidorum, in qua quidem curanda, neque lactea, neque humectantia præscribenda, sed chalybeata, antiscorbutica, cæphalica, & amara, idque generis alia, quæ amissum tonum restituant, & laxitatem tollant. Lienteria interdum fit ob nimiam pylori laxitatem, & aliarum partium ventriculi irritationem nimiam.

Fiphora, sivè laxitas glandularum oculi, serosam facit lacrymationem, irritisque aliis juvant stringentia vulneraria, quæ tonum restituant. A fibrarum nimia laxitate in tubulis renum, sivè Atonia renum, lethales urinæ suppressiones sæpè oriuntur: Verus quoque Diabes aliquando succedit ob laxitatem viarum ab intestinis ad renes, curaturque per adstringentia, & aromatica; palmam refert in hoc casu usus pilulæ cum de caccionde, quarum basis Catè. Durante somno fibræ laxantur, & flaccescunt, unde sudor noctu sponte manat Phthisicis, qui cessat ferè frequenter mane ægro evigilante. Ischuria sivè urinæ suppressio contingit ob torporem fibrarum vesicæ : curatur per acria suppositoria, clysteres stimulantes, & similia, quæ fibras vicinas jure consensionis ad motum excitant. Urinæ incontinentia, ex paralysi sphincteris, sive nimia fibrarum laxitate in Pueris, & Senibus. In Pueris curatur annis crescentibus, & fibra maturitatem acquirente, & si crescentibus annis non cedit malum, incurabile prædicito, nervina, & antiparalytica juvant: In malignis, & acutis incontinentia sæpè apparet inebriato nervorum principio.

Plura

Plura lymphæ vitia sola glandularum laxitate fiunt, atque dependent; medici sibi fingunt mille obstructiones, & mille falsas obstructionum chymeras: Id in messenterio quotidie observo; Quando illi pallorem levis momenti in vultu vident, qui languidi stomachi, viarumque intestinalium laxatarum comes est indivulsus, putant ab obstructione fieri; mille statim inutilia dant remedia, ex chalibe, ex amaris omnis generis, & mille id genus inutiliter præscriptis, cum morbus sola masticatione cinamomi, vel seminum citri, vel potione caffè, roboratis per hæc fibris laxatis, non verò, ut ipsi putant obstructis, promptè tolli potuerit; quæque non aderant obstructiones, remediorum usus producit. Hydrocæphali oriuntur in infantibus recens natis à nimia fibrarum cerebri laxitate, ob longam moram infantis in utero capite prono, dum vim facit, ut foris exeat in partu difficilliori. A nimio, & continuo dolore relaxatur tonus partium, ut fit in podagra; hanc ob causam in Podagricis luxationes tandem articulorum succedunt ob fibrarum relaxationem. A Tympani Atonia surditas. A laxitate retinæ cæcitas, senibus familiaris. Gustus abolitus, & odoratus ob fibrarum nasi, & linguæ relaxatum tonum. Nimio Veneris abusu laxatis pudendorum partibus impotentia succedit. Laxatis seminalibus vesiculis Gonorrhæa. Gonorrhæa notha, seu catharralis ex laxitate vaginæ uteri. Luxationes ex laxitate fibrarum. Ejus quoque laxitatis causa, nimium pinguedinis incrementum supervenit in Adiposis. Ani procidentia ex laxitate. Ex nimia pulmonum laxitate sæpè oriuntur Phthises. A laxitate fibrarum superioris orificii ventriculi nausea, & vomitus. Fibrarum vessicæ laxitas in Pueris vesicæ calculum producit, quia nequit ingentem visciditatum copiam, qua Pueri scatent oscillando propulsare. Hinc hærentes ibidem diu, ac indebitè vessicæ calculum pueris familiarem pariunt. A nimia fibrarum flacciditate oriuntur convulsiones in infantibus, quæ inoffenso vitæ, & victus genere, fibris in pubertate durefactis sponte sanantur. Quidam ob naturalem Pulmonum mollitiem, & laxitatem sanguinem spuunt; De hoc corporis habitus te certum fortasse reddit. Ex hisce omnibus aliisque pluribus factis, seu observationibus manifestè colligitur, quàm necessaria sit Medico cognitio status solidorum in quovis morbo. Qua de re nemo antiquorum melius scripsit Cælio Aureliano Viro doctissimo: Is diligenter admonet quomodo curare debemus, ut solida in debito, & naturali tono contineantur ne flaccescant, undè plurium origo malorum. Sic igitur loquitur. *Oportet autem singulas partes in passione constitutas in suis ac naturalibus motibus admonere, ut super cilium levando, & deponendo, palpebram concludendo, & discludendo; linguam producendo, atque adducendo: hæc sunt ægrotantibus imperanda. Hortandi etiam sunt locutionem tentare, quod si minimè facere potuerint, ex omni parte officio linguę cessante; erunt suadendi, ut animo concepta volvant, quæ loqui volentes mente perceperint, in alto formans spiritus, accepto motu rumpit in vocem l. 2. cronic. morb. c. 2. de Paralysi*. Plato quoque tertio de Repub. habet Herodicum Selymbrianum medicinam pędagogicam instituisse, quæ victu, & exercitiis ad rem accommodatis valetudinem corporum confirmaret, & redderet. Exercitatio quoque vocis debito cantu, vel assidua lectione, vel gratis amicorum colloquiis, & conversatione ad plures conducit morbos, ut fusè monet *Hipp. 3. diæt. n. 16.* & multò melius *de insomniis n. 3.* & Plutarchus de tuenda valetudine circa medium; qua de re egimus nos in libello nostro de Tarantula circa finem. Sicuti vocis exercitatio conducit nonnullis pulmonum, & capitis morbis, ita globulorum lusus calculo, & renibus. Sagittatio pulmonibus, & thoraci; Lenis deambulatio ventriculo; Equitatio capiti, & messenterio. Nec semper in malorum curationibus, ægri stomachus syrupis, atque conservis satiandus est, & implendus; regularis enim vivendi modus, debitusque sex rerum non naturalium usus & ordo, citiùs multò morbum sæpe sanant, quàm Pharmacopolarum centeni pulveres. Aliquibus enim in morbis vita ducenda in aquis ut sanentur; aliis mare, & longa confert navigatio, venatio, rusticatio, ambulatio, iter longum per montana, vel per campestria, aliis musica, vel saltatio; Paucis verò dum longo morbo tenentur, imprudentissimus remediorum abusus conferre poterit.

Ita in Colica pertinaci conducit iter aliquod, ut corpus plurium dierum equitatione excitetur, fibræque messenterii longo dolore relaxatæ pristinas reassumant oscil-

lationes ad morbosas impuritates è messenterii sinu eradicandas expellendasque, quæ quidem oscillationes expectari vix poterunt à diversi generis remediorum acervo, quæ longis in morbis ad nauseam usque præscribuntur.

Sed quantis, & quam gravibus morbis conferat cantus, & vociferatio docte satis & utiliter explicavit doctissimus Mercurialis his verbis. *Vociferationis multæ sunt species, potissimum verò vociferationem, cantum, lectionem, sermonem, risum, atq; fletum. Vociferationis itaq; prima conditio ab Antyllo, Plutarcho, Paulo, Aetio, & Avicenna, adscripta est, quòd thoracem atque vocalia instrumenta perbellè exercet; & teste Averrhoe naturalem calorem auget, purgat, firmat, atque attenuat; solidas corporis partes robustas, puras, & offensæ minimè ob noxias reddit: colorem quoque cutis decorat. Quæ si ità se habent, certè iis qui humiditate occupatas interiores partes, quique corporis habitum frigefactum habent, vociferationem generosum præsidium esse: quemadmodum istis prædictis rationibus eam ab Antyllo, Cælio Aureliano & Ætio laudatam scimus stomachicis, vomentibus, acidum ructantibus, ægrè digerentibus cibos fastidientibus, atrophia laborantibus, languidis, cachecticis, hydropicis, asthmaticis, phthisicis, apostemata in thorace rupta habentibus, difficile parturientibus, quartanariis, pituitosis, convalescentibus ferè omnibus, &c. Ideò Galenus 8. de med. loc. c. 4. Stomacho laborantibus unctiones, exercitia, & vociferationem per expertem artificem adhibitam commendat. Quantum verò musica, & cantus pluribus curandis morbis conferant, docuere Socrates, Pythagoras, Cælius Aurelianus, Democritus; & omnes antiqui. Mercurialis de gymnastica. lib. 6. cap. 5.* Ubi plura digna videri poterunt. Ibidem quoque plura aurea leguntur de effectibus, & exercitatione lecti pensilis, cunarum, navis, venationis, equitationis, natationis, deambulationis, balneationis & mille id generis. Unde summopere laudo usum balneorum publicorum, quæ paucis abhinc annis aperta sunt in Urbe ad publicam utilitatem; inter celebriora verò est illud in capite Viæ novæ quæ ab hortis Quirinalibus ducit ad forum Hispanicum: nec non aliud in Vico Fabrorum Ferrariorum ad ædem S. Andreæ de Valle; & aliud in Via Julia ad novos carceres, aliaque minoris famæ. Ad corporis munditiem, & salubritatem hic renovatus in Urbe balneorum usus laude profecto dignissimus est. Plures ad ea mitto ex meis ægrotantibus; alii ut laventur, alii ut strigili pelliceo fortiter fricentur, alii ut primò paulum sudent in stufa balnei, deinde balneum tepide statim ingrediantur, & sic hęc atq; alia id generis pro morborum, & temperamentorum varietate eisdem impero.

Hic denique animadvertendum, partes corporis licèt longa quiete debilitentur, & relaxentur, exercitio verò roborentur, ac vigeant; nihilominus tamen si vehemens fuerit, ac longior exercitatio, solidorum tonus à suo declinat robore, fibræque quasi attritæ relaxantur. Quare homines si diu multumque equitaverint, plurimos corripi à diuturnis articulorum doloribus, maximè verò coxendicum ac pedum observamus, imò ad coitum fiunt etiam impotentes sicuti, doctè satis monet *Hippoc. de aer. aq. & loc. n. 52.* Si quis stomacho pronus diu scripserit, cum incidit in morbum in pectore graviter ægrotabit. Et si continuis, ac vehementibus quibusquam assuetus exercitiis intempestivè omninò quiescat, & vitæ otiosæ tradatur, dyssenteria, atque podagra corripietur, ut idem docet medicinæ Parens *de nat. hum. n. 23.* Et *Gal. com. in 4. lib. Hippoc. de articulis.* Atque aliis id genus laxitatibus solidorum, earumque differentis, quibus morbi plures debentur, tractabimus.

SPECIMEN

Trium reliquorum Librorum.

DE FIBRA MOTRICE, ET MORBOSA.

Ropositum mihi erat, cum aggrediebar specimen de Fibra Motrice, eodem ordine quo primum librum molitus fueram tres sequentes prosequi: inserendo unicuique duodecim saltem capita, quæ indicium in præsens aperirent eorum quæ Operi magno sunt reservata, prout superiùs in fine Præfationis jam innui. Verùm, cùm libellum sic compactum Bibliopolæ concessissem; illius impatientia, & sollicitatione factum est, ut tempus mihi deficeret accommodum, & opportunum pro absolvendo ordine incæpto, adeò ut posteriores libros ad normam prioris redigere non potuerim; & fuerim coactus primum quàm celeriter Typis committere, reliquis ne quidem tactis.

Nihilominùs ut Lector compendium nonnullorum capitum accipiat, uti valdè utilium ad curationes morborum, quæ in duobus Libris de *Fibra Morbosa* erunt describenda: non gravabor breviter eadem ad formam Indicis exponere. Illud præ ceteris, cui titulum posui *de Morborum successionibus*, continet argumentum omninò recens, & numquam, quantum ipse noverim, à medicis tactum, aut examinatum. Oportet verò, ut qui rectè velit percipere materiam de solidis, & liquidis corporis animati tractantem; apponat sibi præ oculis opera, quæ edidit doctissimus Borellus, Romanæ Academiæ nobile sydus, is enim de proprietatibus liquidorum in genere plura scripsit in aureo libro de motionibus naturalibus à gravitate pendentibus. De vi autem solidorum, in libro de vi percussionis in solidis, & in fluidis projectis à solidis: ubi modus expenditur considerandi solidum seorsim à fluido, Fluidum seorsim à solido, & utraque simul. Adeoque quidquid præclarissimus Author de solidis in genere proposuit, id interim sedulus Lector ad solida corporis animati aptabit: donec meas hac de re meditationes integras suscipiat; sit interea.

CAPUT I.

De Morborum Successionibus

ARgumentum de morborum successionibus, sive conversionibus, mutationis scilicèt unius morbi in alium, novum omninò est; nec quemquam adhuc legi Auctorem, qui de illo intimè disseruerit. Si tamen nunc temporis apud Nostrates, vel apud exteros quisquam est, qui de eodem tractare est aggressus, illum oro enixe ut me de suscepta provincia certiorem faciat: Libenter siquidem à propositis laboribus discedam; anxiusque cunctabor alienam de hac re mentem excipere: eoque ardentius, quo opus tantoperè Medicinæ necessarium in solitudinem video esse redactum.

Neminem profectò fugit, quòd in praxi medica, quàm quinque ab hinc annis publici juris feceram, Medicinam divisi, in primam, & secundam. Priori adscribebam morborum historiam, alteri omne id, quod ultrà Historiam concurrit ad Medicinæ peritiam. Cujus ut compos omninò essem, mentem elapsis annis affatim observationibus tradidi, tam in Italiæ Nosocomiis, quàm in praxi novenni jam tempore Romæ exercita. Verùm in pertexenda ad meam methodum morborum Historia, observabam quosdam morbos aliquando alterius morbi faciem inducere, aliquando iterum regredi ad priorem statum, & aliquando leges assumpti morbi constanter retinere, posteaque evanescere. Observabam etiam antè præfatas mutatio-

nes signa quædam in iis partibus, ubi novam sedem figebant; vel signa morbi, in quem mutabantur; & quòd quandoque in melius, quandoque in deterius mutatio succedebat. Cùm itaque ab hisce observationibus non parum in curationibus, & in diagnosi, & Prognosi profecissem: constitui hanc materiam de successionibus morborum attentius scrutari, & abundius excolere. Interim cùm nova in dies mihi accederet occasio discendi, tandem adverti, quòd observationes, præcepta, judicia, animadversiones, &c. super hujusmodi re adeò creverant, ut valerent novum, magnumque tractatum efformare. Equidem non intelligo hìc loci leves, & parvi momenti successiones enumerare, sed illas, quæ frequentissimè occurrunt, & succedendi progressum, ac normam constantem servant. Prout sunt mutationes Phthiseos in tormina ventris, & è contra, & sic aliæ innumeræ. Et quoniam sæpè accidit, quòd rude vulgus medicos criminetur, & incuset, tamquam Auctores supervenientis mali: non abs re ducerem, ut iidem non modo conversiones præsagire; verùm etiam curationem opportunam prævidere noscant. Etenim cum recens morbus fataliter turbare; ægrosque soleat in deterius trahere, prout in gravibus morbis evenire animadverti: medicus tunc successiones prænunciare, ac utilia remedia præmittere debebit.

Differetur igitur in hoc tractatu, de successionibus morborum, de eorum natura, signis, prognosi, facilitate, & difficultate curationis, de successionibus acutorum in chronicos, chronicorum in acutos. De successionibus in melius, & de illis in pejus. De modis successurum morbum prævidendi, & jam superventum curandi, & de aliis hujuscemodi argumentis multum Praxi Medicæ conducentibus.

Quærendum quoque erit, an bonum sit refluere humorem à robustis partibus ad infirmas (cujusmodi est universus corporis habitus) an contra ab infirmis ad robustas. Nam robustis inest vis quædam vernacula & calor vegetus, tonusque vividus, quo se vindicent, ac tueantur. Coctione, digestioneque id præstabunt. Quæ opinio est Hippocratis l. 2. de nat. hum. *Qui morbi*, ait Hip. *ab imbecillibus partibus ad fortiores remeaverint, ii solutu sunt faciliores. Influxus enim facilè à robore excludentur.* Galenus verò malvult legere pro *excludentur*, *absumentur*. Nam si exclusio fiat, nonnisi dispendio, & noxa partium imbecilliorum, in qua refluxurus est humor, fieri poterit. Quidam nomine partium fortiorum intelligi volunt partes principes: at melius est à partibus præcipuis in minus præcipuas humores repere. Nam cur (ait Galenus monente hìc Ballonio l.c.) sæpe visi sunt interire, quibus succi in dolore articulorum in artus delati, deinde repulsi in partem principem pervenerint, & una saluti spes erat, si iidem ipsi humores ad artus revocarentur.

Ne autem incongrua, inutilis, & mei arbitrii res isthæc alicui videatur; cogor pro mea defensione testimonia à Magistris nostræ artis sumere, qui quotidie meis manibus teruntur: scilicèt à medicinæ parente Hippocrate, à Martiano, Mercuriali, Dureto, Ballonio, Aretæo, Hollerio, Jacotio, atque ab aliis nonnullis hujusmodi succi; quorum auctoritates colligere, & inferius exponere decrevi: unde possit unusquisque concipere, quàm congrua, quam utilis, quàm salutaris futura erit materies, cui illustrandæ, atque absolvendæ animum adiicio. Medici enim qui pro vita hominum quotidie certant, id sibi propositum habere debent, ut à morbis gloriam accipiant, cum vim eorumdem, ubicumque inclinant, fregerint: in hoc uno sapientes, ac potentes cum reddunt hominibus incolumitatem, redditamque conservant.

§. I.

Morbos ad invicem converti, & vicissim transmutari passim legimus in operibus Magni Hippocratis. Quicquid tamen hac de re monet, obiter id facit, non autem ex professo. Et licèt obiter moneat, clarè tamen exindè patet magnum illum senem hoc argumentum valdè proficuum existimasse ad praxim medicam tum augendam, tum illustrandam, morbosq; ritè providendos, ac curandos. Morbos invicem converti, obiter loquitur *de morb. mulier. l. 1. n. 45. 46. 62. 87. 92. Altera enim pars ad alteram delegat in corpore ubi singulis plusquã oportet affuerit, & continere non potuerint l. c. n. 87.* Cùm verò à splene, aut hepate, aut pituita alba, aut dyssenteria in hydropem transitus fit, conducit quidem per eadem curare: Effugiunt autem non valdè: Nam in morbis cum alter alteri succedit, plerumque occidit, cum enim corpori à præsenti

morbo

morbo debilitato alius accesserit, præimbecillitate perit, priusquam posterior morbus desinat. *Hipp. de affectionibus, n.* 23. A quibus morbis ad quales transitus investigare oportet *Hipp.* 1. *de morb. n.* 1. Transitus autem fit in his ex pleuritide in febrem ardentem, ex phrænitide in peripneumoniam. Verùm ex peripneumonia febris ardens non fit. Ad dyssenteriam tenesmus transit, & à dyssenteria lienteria, sivè lævitas intestinorum sequitur, ex lienteria in aquam inter cutem transitus fit. Ex pituita alba, in aquam inter cutem. Ex peripneumonia ac pleuritide, in pectoris suppurationem. Mala porrò suprà mala fieri necesse est. Veluti si rigor corripuerit, ardor igneus supervenit, & si nervus dissectus fuerit convulsionem facit, & ut dissectus neque coalescat, & fortiter inflammetur; Et si cerebrum concussum fuerit, ac doluerit ejus qui percussus sit, necesse est è vestigio mutum fieri, & neque videre, neque audire. Si verò sauciatum fuerit, febrem necesse est supervenire, & bilis vomitum, & aliquam corporis partem syderatam fieri ac perire. Si verò omentum exciderit, necesse est putrefieri. Et si sanguis ex vulnere, aut vena effluxerit in supernum ventriculum, necesse est ipsum in pus converti, &c. *Hipp.* 1. *de morbis, n.* 3. Ex ardente febri desinit in pulmoniam frequentissimè, phrænitis, pleuritis, & pulmonia eodem modo curandæ, *de morbis n.* 20. Porrò judicari in morbis est, quum morbi augescunt, aut marcescunt, aut in alium morbum transeunt, aut desinunt. *Hipp. de affect. n.* 8.

§. II.

Considerandum quomodo morbos gerant, à quibus, quæ figuræ, ad quos locos conversi sunt. *Hipp.* 6. *epid. sect.* 7. Melancholia mutatur in epilepsiam, & contra 6. *epid. sect.* 7. Morbi partium è directo positarum dextræ cum dexteris, sinistræ cum sinistris, infrà suprà, & contrà, convertuntur, & consentiunt adinvicem, & invicem mutantur: de quo vide ferè divinè differentem divinum Senem 6. *epid. sect.* 2.

Dyssenteria malè curata convertitur ad tertianas, varicem, testem, crura, coxam. *Hipp. de vict. acut. n.* 54. Podagra mutatur in dyssenteriam, & alias internas eliquationes per quas sanatur. *Hipp.* 2. *predict. n.* 30. Dyssenteria à variis magnis morbis liberat, quos vide *prædict. n.* 30. Cui intestinum in dextra parte dolebat, & articulari morbo correptus est, erat quietior, postquàm hic curatus fuit, magis dolebat. *Hipp.* 6. *epid. sect.* 4. Colici, & dyssenterici non rarò fiunt arthritici. *Duretus f.* 223. Dyssenteria si intempestivè sistatur, facit abscessus ad viscera, vel articulos; cruenta ad viscera, biliosa ad articulos, quæ conversio certa est, & evidens. *Hip. coac.* 1. *de dyssent. Duretus f.* 343. Eadem est causa phthiseos, & dyssenteriæ, eadem & lienteriæ ab austrina tempestate. *Hip.* 3. *epid. par.* 3. *Duretus f.* 346. & 353. Id etiam nos bis terque vidimus, & ab amicissimo medico sibi contigisse in praxi audivimus. Si purgantis remedii usu phthisis ad intestina convertatur sub specie torminum ventris, & diarrheæ; ferè non erit amplius in p testate Medici talem sistere diarrhæam; nam ad oscillationem illam omnia colliquando ruunt liquida, hinc mors, sicuti pluries per Italiam observavi. *Hippocrates auctor est eumdem esse fontem phthiseos, atque torminum alvi. Duret. f.* 346.

Dyssenteriam bis mutatam vidi in ulcera pedum, & manuum fœda, &c. semel in quartanam diuturnam. Dyssenteria desinit in volvulum ex nostra observatione Romæ. Dyssenteria biliosa intempestivè sanata desinit in abscessum ad articulos, per progressum ab intestinis ad dyssenteriam, ab hoc ad nervos lumborum, qui desinunt ad femur, & ultra. *Duretus f.* 563. Ex pituita alba fit hydrops. Ab alvi profluvio dyssenteria, à dyssenteria livitas intestinorum. Ex corruptione, abscessus ossi. Ex sanguinis vomitu tabes, & puris purgatio sursum. Ex tabe fluxus ex capite; Ex fluxu, alvi profluvium; Ex alvi profluvio suppressio purgationis sursum versus; Ex suppressione mors. *Hipp. hæc omnia complexus est sect.* 7. *ab aphorismo* 74. *ad aph.* 78.

Ab angina detento tumor in pectore accedens bonum, foras enim vertitur morbus. *Hip. sect* 7. *aphor.* 49. Quæ febres mutari soleant in abscessum vide *Hipp. lib. prenot. num.* 24. Ardens mutatur in epialam, & lypiriam. *Hip. de judicat. n.* 4. In quos morbos mutetur insania vide *Hip. de judic. n.* 10. In quos febris ardens *l. c. num.* 11. In quos diarrhæa, *l.* 1. *n.* 11. In quos capitis dolor *l. c. n.* 11. Dolores capitis ex vento, & frigore, &c. liberant gravedines supervenientes, sternutationes, muci in naribus spontè facti, sin minus coactæ. *Hip.* 2. *prædict. n.* 36. Lienes tumidi si illis non veniant sangui-

sanguinis eruptiones, & oris graveolentia, desinunt in ulcera prava tibiarum, & nigras cicatrices. *Hp. 2. prædict. n.*42.

§. III.

Omnes morbi qui aliorum successione veniunt per propagationem aut per translationem, sunt prioribus molestiores. *Duretus coac.*22.*f.*13. *& f.* 191. Quin etiam ab omni transitu, & progressu facilis fit ad eas partes recursus, atque reversio, undè morbificas vis primum manavit, siquidem in illis partibus impressa manent veteris mali vestigia *Duretus f.* 54. Si cui salsuginosa sputa, unaque tussis quiescunt, iis tonum corpus veluti exanthematis obsitum rubet, ac tandem asperitate fit rigidum jam jam futura morte ex Hipp. *Duretus f.* 63: Ad lethargum succedere solet peripneumonia lethalis, & vomica pulmonum *Duretus f.* 76. In fine pulmoniarum, aliorumque quamplurium pectoris malorum comatosos videbis affectus, sicuti nobis contigit obsevare Romæ. Autumnus abundat Quartanis non solùm incipientibus, sed ex abscessu aliorum morborum per transitum in quartanam. *Duret. f.* 79. Peccans materies quando à venis ad genus musculosum convertitur, idest intus foras in febribus affert vacationem febris per convulsionem supervenientem; Si ad panniculum carnosum, & cutim, rigorem. Si ad nervos, tremorem, & delirium. *Duret. f.*84. A capite & cerebro conversio est per progressum vel transitum ad aures, quæ si dolore, inflammatione, &c. corripiantur dictam ob causam, mortem sæpè inferunt *Dur. f.* 106.

De morbis ex confessione partium nonnulla obiter sed doctè monet doctissimus Ballonius Hippocratis genius *lib.* 1. *ephem. & epid. f.*82. In suppuratione pulmonis, non expurgata, hypochondrii tensio superveniens opinionem facit abscessus cruralis *Duret. fol.* 111. Morborum naturam, & causas tenere, est hoc sanè aliquid, vel potiùs multum. At successiones morborum, quo se illi vertant, veluti, è specula prævidere profectò est, Artificis fulgore suo utentis, artesque infra se positas prægravantis, *Duret.* 115. *agens de parotide In Hipp.* 1. *epid. hist.* 2. logitur multis post diuturnitate ophthalmiæ fluentis sub æstatem factam esse lienteriam, tenesmum, diarrhæam, biliosorum, tenuium, multorum, crudorum, mordacium, nonnullis aquosorum. *Duret. fol.* 128. Quartana sanat epiplepsiam, Tertiana exhaurit, & sistit catharrum. Eadem adolescentes facit incrementis augescere. Si quis ebrius repente obmutescat, repente moritur, nisi superveniente febre vocem recipiat. Febris sanat convulsionem, contra convulsio ad febrim, mala. Apoplexia superveniente lenta febre mortifera. *Duret. fol.* 129. *ex Hipp.* Sicuti coryza, sivè catharrus, isque ferinus, & sternutatio, sivè ante pulmonis mala regnarit, sivè iis jam ortis supervenerit, ipsos pulmonarios in descrimen vitæ adducit, facitque ut spes in angusto sit restituendæ salutis. Ità cephalalgia firmiter fixa, quæ lippitudinem, vel anteivit, vel consecuta est, periculum cæcitatis affert. *Duret. fol.* 130.

§. IV.

Abscessum ischiaticorum successio esse solet in febribus, quæ triteophiæ dicuntur. *Duret. f.* 180. Est autem transitus, seu recursus humoris magisterio naturæ susceptus, & ad optatum finem perductus primigeniorum morborum tutissimus medicus. Secùs est de sympathia, sivè illa jus habeat vicinitatis, & societatis, sivè etiam veniat per propagationem causæ morbosæ; manente adhuc primigenio morbo, & foco, *Duret. fol.* 191. Alia mala sunt per sympathiam, alia per transitum, nulla autem sympathica mala priora exvolvunt. *Duret. fol.* 191. *ex Hip. sect.* 6. *aph.* 16. Ut lumborum gibbera à tuberculo nata varicibus, & dyssenteria per transitum humoris morbifici feliciter exolvuntur, non autem alvi profluvio per sympathiam concitato. *Duret. f.* 192. *&* 262. *&* 350. Prior concitatio humoris in morbo est in sepè humoris mitificabilis: palindrone, verò seù recursus conjunctā semper habet ferocitatem humoris qui refluit *Dur. fol.* 235. A pulmone ad crura; ab his ad pulmones faciles refluxus *Idem f.* 242. *vide ibidem plura notatu dignissima* Omnis humorum metastasis, quæ liberam non habet exclusionem, ibi morbum facit, ubi subsistitit; Ita sanguis nimium biliosus, si caput ferat, nec per hæmorrhagiam exit, paraphorica parit in cerebro mala. In pulmone decursu subsistens peripneumoniam facit. *Duret. fol.* 258. Facilis est transitus pleuritidis in pulmoniam, ab hac in phrænitidem. *Idem f.* 264. Dolor ischiaticus, & surditas mutuas habent vicissitudines, ut in Heropyto. *Idem f.* 267. Prudentiæ

dentiæ fluidum exercere debet medicus, ac tamquàm è specula futuras tempestates ex morborum successionibus prævidere *Dur. f.* 268. Ubi te docet anginæ in pulmoniam successiones, conversionesque. Ratum est illud quod omnis humorum anadrome, seù recursus ibi morbum facit; ubi subsistit, casusque infert partis obsessæ, humorisque morbifici proprios, *Dur. fol.* 269. *Idem animadvertit l. c. paucis post versibus, agens de humorum palindrome.*

Pleuritidi superveniens pulmonia, mala est; huic phrenitis, mala quoque, quoniam in utriusque morbi successione metastasis fit humoris indomiti efferi, fractis jam viribus à morbo primigenio in partem nobiliorem, cujus afflictio calamitosior est, quàm ejus undè per metastasim orta est successio. Et nemo dubitat, quod materia primi morbi sit mitior, quàm secundi per metastasim nati, non per diadochen. Et tolerabilior est morbus validis, quàm effætis ægri viribus. *Dur et. f.* 270. Perraro fit, ut duæ certæ partes in universo corpore pariter, similiterquæ sint in infirmæ *Idem f.* 272. ex Galeno.

§. I.

Catharri ferini prolapsus, & ubi insederit, & undè, & qua exierit sæpè insanabilem morbum facit *Dur. f.* 292. Magni lienis magna est, cum jecore sympathia jure societatis, & vicinitatis, atque ut officiorum inter se communicatio est, ita, & vitiorum. Est enim similis partium syntimoria, per quam mutuas tradunt operas ad salutem, vel interitum *Duret. f.* 329. Similiter lumborum anadrome facit hydropem, ut magni lienes. Vitiorum item lumbarium communicatio cum mesareo, mesocolo, & intestinis hydropifica esse solet. *Idem f.* 329. ex morbis qui alter alteri supervenit non raròmortifera est conversio, & successio. *Ex Hip. Dur. f.* 331. Nulla enim quę per sympathia accidunt symptomata, levationem afferunt primigeniorum morborum *Duret. f.* 331. Maximè repentini sunt morbi syncope, & qui neque urinam, neque stercus egere possunt, & qui suffocantur; & si mulierem parientem, aut sauciatam liberare oportet, & hujusmodi. Hæ sunt repentinæ mutationes, & paulò post non sufficiunt, plerique enim paulò post pereunt. *Hip.* 1. *de morb. n.* 4. Cum gravis sit per se omnis hydrops, gravissimus tamē, qui morbo alteri supervenit potissimùm quartanę omnium vetustissimæ. *Duret. f.* 333.

Earum quæ per sympathiam fiunt afflictionum nulla omninò est, quæ primigenia mala exolvit. Omnia autem *T à epigiomena*, veniunt per sympathiam, cùm scilicet priore morbo non solùm superstite, sed multum adaucto, novus quidam alter accedit, ut fieri solet in *metaptosi. Duret. f.* 335. *Vide reliqua.* Unde homines sunt Ileosi, sunt etiam stranguriosi, & contra *Idem f.* 336. Omnia cerebri ut cumque afflicti mala consentiunt cum stomacho, ejusque societate ineunt, idque vel una generis similitudine. *Idem fol.* 338. Abscessus crurum in pulmonia si regrediantur à crure, eo reflectunt, undè venerunt, quod propriè est *palindromen. Idem f.* 342. Omnium enim, quæ per *epigenesin* ad sympathiam adducuntur, nihil est quod primigenii mali levationem afferat, sed contra symptomatum graviorum accessionem. Ita vomitus biliosus initio dyssenteriæ est ejus, amplificatio. *Duret. f.* 352. Facilis est transitus atrophiæ in cachexiam; præsertim cum perennitas est cachochimiæ. Idem 352. Perrarò accidit, ut duæ partes à ferina destillatione pariter, similiterque exerceantur; unius enim afflictio, vindex alterius esse solet, sicuti in ructu acido rarò pleuritis accidit, nisi tanta sit catharri feritas, ut ambas partes æquè invadat, & occupet. *Idem* 352.

§. VI.

Stranguriæ ileus superveniens septimo die occidit, nisi superveniente febre urina fluxerit cumulatè. *Hip. co.* 8. *de morb. vesic. Duret.* 364. Nil meliùs bona crisi, nil pejus, & mortiferum magis, quàm prava metastasis, vel egressionis progressus ad pessimam *epigenesin*. Bona crisis insaniæ per *metaptosin* timoris melancholici, non verò phrenitidis; Bona crisis proruptus sudor à febre, qui restituto cerebro somnum conciliat suavissimum, atque gratissimum. Prava *metastasis* raucitas cum tussi. Pessima *epigenesis* convulsio consectaria insaniæ. *Duret. fol.* 378. Nephritis in sui contagionem, & sympathiam lumbos ducit, dolorifica eorum mala fiunt nephritica, humore ad renes eunte sicuti à renibus ad lumbos. Sic empyema renum ad lumbos expressum eos tumefacit. *Duret. f.* 384. Livores pejores sunt in acutis quàm nigredines, illæ namque semper veniunt è malis per mala, ac ideò semper est malum. In nigredine verò timetur de palindrome,

drome, & gangræna. *Duret.* 395. Nulla enim sympathia, nec propagatio quam *epigenesim* Græci vocant, levationem affert primigenii morbi, à quo nascitur. Ergo vomitus biliosus, qui cietur à vulnere capitis cum ipsa sympathia, quæ tantùm cadit in eos morbos, qui inter magnos eximii sunt, mala est, tum verò pessima humoris qualitate, & vomendi modo. Affluit bilis in alvum à tromate capitis non quidem ab osse pertuso, cujus nulla est sympathia cum alvo, nec gentilitia in generis similitudine, nec jure societatis, aut vicinitatis. *Duret.* 421. Mala orta è malis, gravissima inferunt mala, quæ sunt veluti soboles quædam tum phlegmones, tum qualitatis malignæ, & partium oppressarum. Hinc mala febris ex indomita cholera. *Idem* 469. Sympathia est inter pulmones, & mammas, imò & idiopathia, ideò facilis ex illis ad mammas metastasis. *Idem* 477. Collectio menstruorum, quæ foras non exit per uterum, sed febris ardore sursum transmissa ibi morbum fecit ubi subsistit. Facit autem in mammis eo transmissa, undè nulla levatio est primum obortæ febris, sicuti morborum omnium nulla esse solet ab iis, quæ incidunt per sympathiam. Est autem sympathia in mulieribus, mammarum dolor à febre, qui ut ait *Hip.2.epid.part.*1. memoriam renovat societatis mammarum, vocis, & genitalium. Mammæ, & uterus jure societatis mutuose afficiunt, mutuasque tradunt operas mulierum rebus tàm bonis, quàm malis. *Duret.* 483. Quarumdam partium affectiones ab aliis excipiuntur partim labore, partim gravitate, partim etiam quibusdam presidiis, sunt etiam certis quibusdam societatis inter se undè hæc fiunt. *Hipp.* 2. *epid.part.*3. *Duretus* 483.

§. VII.

Quicumque morbi per consensum, & communicationem fiunt eorum nullus solvit eos morbos, qui præcessere, nisi fortè materia transferatur aliò, & tandem materiæ absentia diatheseos occasio, & proindè morbi tollatur. Pauci morbi chronici fiunt per consensum, & absque loco affecto ex *Galleno Ballonius epid.f.* 82. Hippocrates successiones morborum considerandas esse præscribebat eo quod in longis morbis multa symptomata contingunt, quæ bonis, & eruditis medicis ob similitudinem, & fallaciam imponunt, & novi morbi tamquam soboles rediviva ex alii subindè consequantur, & repullulent. Ballonius *consil.* 13. Qui ex lethargicis evadunt pectore suppurati fiunt *ex Hipp. in coac. Ballonius epid. f.* 135. de conversionibus transmutationibusque pulmoniæ in lethargum, & contrà, & de pulmonia lethargica, vide mirabiliter *senem magnum 3. de morbis n.5. & in initio*: Et *Ballonium l.c.* 135 *Jacotium in coac. fol.* 768. *&c.* Medicus in febribus etiam essentialibus debet habere curam pulmonum & aliarum partium, quæ fovent morbum vetere pejorem. Hinc successiones morborum; & prout variarum affectionum sedes, hinc variè crises. *Ballonius epid.f.* 197.

Timendæ sunt morborum successiones *Idem* 205. de successionibus dolorum, hypochondriacos vexantium in cancrum similesque ex acrimonia morbos, vide *Ballonium l.c.* 223. Aliquando morborũ non facit multus humor congestus, sed nescio quævis maligna, & virus quoddam declarat subita mutatio, & transitus morbi in alium. *Ballonius epid.* 232. Quartana mutatur in rheumatismum, scabiem, & fœda ulcera. *Ballonius de raumatismo f.* 168. Successiones morborũ pro nihilo non sunt habendæ, ut divinus senex monuit, dum ait, pro quibus qui morbi succedunt; nam illas quartanarum lienum imbecillitatem succedit. *Ballonius lib.* 1. *de morb. mul. f.* 70. Quæ juvant pectori, juvant renibus, nam mutantur ad invicem hi morbi, sæpissimè me docuere Nosocomia Italiæ, & Praxis Romana.

Omnis accessio gravis mali, ad grave malum lethalis est, uti hydrops post acutos morbos, febres acutæ ex aurium dolore, &c. *ex Hip. Jacotius in coac. fol.* 198. Quicumque servantur ex lethargicis, ul plurimum suppurant ex Hipp. Hæc suppuratio non ità tuta; nam grave malum, gravi malo accedit *Hollerius coac. f.* 215. Ad cognoscendum melius, quomodo morbi ad invicem succedant, scire juvat, quod abscessus ex Hipp. triplici modo fiunt per materiæ prolapsum ex parte in parte 2. de successione extra corpus v.g. Dyssenteriæ specie. 3. per metastasim, sivè transitum alterius morbi in alterum, id probe tenendum. Eorum affectum, qui ex secessu humorum ab una in aliam partem gignuntur, duplex est differentia; alii enim priorem morbum tollunt, ut ex Hipp. spinæ tuberculum dyssenteria curari, febrem verò stranguria. Alii qui ex cogitatione, & mali communica-

nicatione existunt priora mala non modo non imminuunt, sed & augent, & aucta esse demonstrant, sicuti dolor capitis anginæ superveniens, cessatio doloris in pleuritide sine indicatione, & abscessu, quorum loco oculi perturbantur, & signa delirii accedunt. *Jacotius coac. f.* 712.

§. VIII.

Morborum mutatio universim duplex est scil. metastasis, in qua morbo priore cessante novus exoritur. 2. Epigenima, cum ad morbum novus morbus accedit, de qua sic ait senex magnus. *Si qua mala supra mala necessario evenerint, ejus rei causam qui ignorant, medicum arguunt. Ita pessima est mutatio pleuritidis in pulmoniam, non è contra.* Et *Galenus 6. epid. sect. 6. dicit.* Ut quartana sanat epilepsiam, febris convulsionem, vel etiam catharrum, asthma, &c. Sic ophthalmiam Diarrhæa, lienteriam ructus acidus, pleuritis pulmoniam, & phrænitis lethargum. At contra nec in lethargum phrænitis, nec pleuritis in pulmoniam benè commutantur. Et Hippocrates lib. de morbis ait omnium partium nobilium morbos, qui vel celeriter revertuntur, vel aliis superveniunt plerumque interficere. Ideo *7. aph. 11. & 5. aph. 10. notat.* A pleuritide pulmoniam malum esse, & ab angina pulmoniam intra septimum diem mortem, vel suppurationem afferre *Jacotius coac. f.* 768. Axioma Hippocratis est ex locis aliis in alios fieri morborum vicissitudines, humoribus, qui ipsos efficiunt translatis, sivè propter robur partis alio regerantur, sivè propter gravitatem, aut aliam causam v. g. medicamentum acre, & mordax, frictionem, calorem, &c. sivè propter communem partium naturam, ut testium atque uteri cum pectore, & mammis *Jacotius coac. f.* 836. Icterus frequentissimè mutatur in tympanitidem. Tartareæ, & calculosæ bilis concretiones, affectionesque in suis organis, Tympaniticæ sunt ut ferè decies observavi. Morbi dentium in morbos oculorum mutantur, & contra; utilis est cognitu hæc mutatio, ut mihi utilis fuit. Panaritium index pruritus cutis, & futuræ scabiei. Sæpè febres longas intermittentes per spirituosa, & volatilia remedia in continuas mutare conatus sum; ad hoc ut continuitate celerius refermentescat, & digeratur peccans materies, quod longa febris per periodos intermissione longo post tempore assequeremur. Sed audiamus Magnum Virum Aretæum. Multis in hydropem podagra concessit, quibusdam in asthma, hæc vero successio medicabilis, atque inevitabilis est *Aretæus de morb. artic. f.* 38. Exiguos quoque morbos majores excipiunt, cumque priores discrimine vacarent, eorum soboles perniciosa exoritur. *Idem fol.* 63. Hydrops siccus ventris, hydrops siccus pulmonum, sivè asthma convulsivum. Mola uteri convulsiva, sivè hydrops siccus, & vanus uteri non bene adhuc à medicis cognitus, nec examinatus, Icteriæ convulsivæ adinvicem convertuntur. Singulorum idem status, eædem pæne singulis indicationes, remedia, & id genus alia: spasmodicè irritatæ fibræ gravia hæc mala pariunt, ut sæpe vidi: in principio fluidum irritans morbum producit: In progressu, & statu in solidis irritatis, intentis, crispatis unicè consistit, liquidorum cursum mille modis turbantibus. His ita prælibatis facilè Lector concipiet, quam necessaria sit praxeos incrementis nova hæc, nec hactenus tractata de Morborum successionibus disputatio, cui absolvendæ licèt impares meas existimem vires: diligentia tamen, & patientia quæ ad id maximè, & ad ardua quæque superanda requiruntur, argumento pares fortasse non deerunt. Et licet rem ob argumenti magnitudinem, & difficultatem absolvere prorsus, ac numeris omnibus tractare non poterimus, sufficiet saltem indicasse viam; nam revera, ut Poetæ verbis utar. *In magnis voluisse sat est.*

CAPUT II.

De Præsagiorum originibus, usu, methodo, & certitudine.

Qui benè callet Hippocratem felix erit in prognosi, aliter minimè. Qui textus Hippocratis memoria ritè mandaverit, deinde componere simul, & ad curationem determinare noverit, feliciter curare, & præsagire noverit; aliter minimè. Si tamen ad Hippocratis studium non accedat nativa mentis perspicacitas, & judiciis integritas, quo celeriter, & rectè de morbo statuamus, difficulter, vel rarò assequemur finem.

Cognitio verò eorum quæ recenter inventa sunt in Medicina non parum luminis afferet ad liberam, expeditamque prognosim, & ad reddendam causam illius; quod non licebat Galenicis, utpotè deceptis

ptis ab hypothesibus facultatum, qualitatum, & similium. Hoc igitur in capitulo demonstrabitur quantum ad prognosin conferant Hippocratis opera, quantum ingenium nativum, & quantum lumina ex aliis medicinæ partibus venientia. Itemque aliquantisper disputabitur adversus eos qui prognoseos artem nullam agnoscunt.

CAPUT III.

De constitutionibus annorum, & temporum, aerisque influxibus investigandis, ac perdiscendis ad morbos dignoscendos, & curandos.

CUm ferè perpetuò præ manibus mihi sit Hippocrates, animadverto nulli rei ipsum tantoperè incubuisse quàm in observandis constitutionibus aeris cujusque temporis, quæ quantam vim habeant in novis producendis morbis, vel in mutanda eorum, qui ordinario regnant natura, quotidiana, ac patientissima praxis, & diligens circa minima morborum observatio abundè me docent. Undè Senex magnus *lib. de diebus judic. num. 1.* circa id præcipuè scriptum reliquit. *Plerumque enim hominis natura Universi potestatem non superat.* Etenim cujuscumque generis morbi, feruntur earum constitutionum cursu, quę suo tempore regnant. Medici contra nostrorum temporum nihil magis negligunt, ac spernunt, quam observationem cujusque constitutionis. Oritur igitur earum varietas, aut à vario syderum, presertim verò lunæ, quæ concentrica telluri est aspectu, & influxu, ut autumant Astrologi; aut ab intempestivis caloris, frigorisque vicibus insensibilem rranspirationem variè turbantibus: aut à natura flantium ventorum, & halituum terræ, è venis, cryptisque subterraneis exhalantium. Denique in horum aliquo, aut pluribus versantur, quòd perspicuè hìc examinandum suscipiemus.

CAPUT IV.

De Morbis Incurabilibus, ex ignorantia Medicorum, & ex impossibilitate naturæ.

MOrborum incurabilium series nostris temporibus in infinitum excurrit; non quia revera sint incurabiles, sed quia Medentes fallaci, vanaque methodo utuntur. Unde quo in posterum morbi qui revera incurabiles sunt, distinguantur ab iis qui propter medicorum imperitiam cura destituuntur; studebimus hoc in capitulo errores detegere medicorum, quibus ducti morbos eos incurabiles pronunciant, qui spe curationis minimè carent, quales sunt quamplures messenterii morbi pro incurabilibus habiti, à me tamen maxima adhibita diligentia, ac patientia non semel curati; ut præ cæteris nuper mecum observarunt Auditores mei in ægro decumbente in Vico Pavonis ad Pontem Hadrianæum, nunc arcis Sancti Angeli. Experimentis itaque, & rationibus Medicos ad benè sperandum, & numquã in quolibet, vel lethali morbo desperandum; sed novas semper vias ad benè medendum vestigandas hortabimur. Atque ad extremum appendicem dabimus morborum variè incurabilium, quales fuerint inter alios aneurismata interna; Etsi ne quidem hæc incurabilia revera sunt; Exemplo enim constat aneurismatis latera procedentibus temporibus ossea, ac ferè cartilaginea evasisse, & ægrũ convaluisse; quod amicus fide dignus mihi narravit se observasse in cadavere maxima cũ admiratione.

Et quando incidimus in morbos vel omninò incurabiles, vel cognitu, curatuque difficiles, nihil magis curandum, quàm ut à nimia remediorum vel inutilium, vel minus proficuorum copia abstineamus: eorum namque usu superfluo, ò quàm graves oriuntur in egrotantibus affectiones, & morbis antiquis, medicorum culpa novi acervantur; Quodquidem prænoscens *Ballonius dè arthritide* optimè monet; quòd dũ in morbis abditis, de remediis decertatur, quantum detrimenti genus humanum capiat, nemo ambigit. Meliùs foret, ait ille, homines tanti non emere, aut suorum medicorum incuriam, aut ignorantiam; hinc tollitur ea fiducia, & alacritas, quæ in homine perito elucet; hinc impotentia in medendo, & temeraria audacia: quarum illa ab ipsa timiditate, hæc ab ignorantia proficiscitur. Et hoc dolendum, quod aut nil proficitur, aut quod cum deliberationi, & consilio locus est, graviter peccatur. Tale peccatum nulla excusatione, aut elevatur, aut eluitur: hoc autem medicum solicitare debet, ut si non prosit, saltem non noceat, nam turpius est videri nocuisse, quam non profuisse. Sed si res latent, quid

agen-

agendum? Excogitanda remedia ut in ea rerum difficultate, quia nil dum statuitur, dum lęsio, dolorisque exacerbatio abest innocens officium appareat: ac morbico gnitio remedium suum insinuat. In hac igitur rerum, morborumque difficultate, ut citatus ait *Ballonius*, egro sufficiat, ægro inquam jam misero sua ex morbo calamitas, nec ad eam nova calamitatis accessio ex ignoratione medici fieri debet, ignorantia quippe medici ægro ipsi alter est morbus. Cæterum dum morbos arduos, difficilesque videmus, non debemus eos admirari, ad ipsorum aspectum horrere, & præ admiratione eos intactos relinquere. Admirari morbos, ait *Ballonius*, non autem curare, hominis est sua arte, & ingenio abutentis; dumque divina animi vis voluptaria, illecebrisque plena admiratione retinetur, melior pars artis medicæ inculta jacet; hinc pro ubere fructu, nil inde redit, nisi cassum quiddam, & inani vocis sono decoratum Morborum, ut idem laudatus *Ballonius* cit. loc. concludit, aliàs difficilis aliàs facilis est cognitio, aliàs in utroque ambigit. Et cum veritas partim facilè, partim ægrè cognoscatur, causa ejus rei, non tam à rebus, quàm à nobis pendet. Nam animus noster, ad ea etiam, quæ clara sunt, eodem modo affectus est, quo noctuarum oculi ad lumen diurnum: Etsi laboris fuga in has ignorantiæ tenebras nos alioqui rerum à communi sensu remotarum capaces adegit. Et cùm multi morbi vel natura sua, vel errore nostro incogniti adhuc lateant, Methodicorum, & Empiricorum instrumenta in multis architectandis in manum sumimus &c.

CAPUT V.

De Morborum occasionibus.

CAusæ morborum primò primæ, & proximè de quarum certa cognitione tantoperè gloriantur, & superbiunt vulgare smedici, omninò penè ignotę nobis sunt. Ideò prudens medicus gnarus difficultatū, & obscuritatis artis suæ, indicationem curativam arripiet, ex levi quolibet signo, aut judicio à morbo prodeunte. Curandi verò rationem colligere debet ab occasionibus, quæ agrotum impulerunt in morbum. Qui, hisce innitetur, vix unquam aberravit, sicuti suo tempore indicabimus.

Vix credi potest, quanto studio, quantaque industria indigeant Medici in illis exquirendis causis, quæ morbo occasionem dederunt: ideò Ægri patienter, & sigillatim aperire easdem debent pro desumendis indicationibus curativis morbi, recteque dirigendis remediis. Necessarium nec ne id sit, alii ab experientia de hoc abundè reddentur instructi. Ego tamen quotidiè experior conducere mihi pluris ad feliciter medendum, morbi occasionem inquirere: quam recurrere ad causas primo primas, de quibus, usque ad nauseam plures libri scatent; futiliter nihilominus, & ineptè. Authores enim, pro quodam usitato more, aliorum authorum scripta emungentes; ingerunt in suis operibus tot nugas, totidemq; ineptias super causis primò primis: ut stomachum meherculè, & fastidium mihi pariant, & crambem recoquentes, nullam præbent ansam felicium utiliumque curationum. Quidam homines parùm, aut nihil incommodi percipiunt cum mens nimium abstraitur, vel ob domesticas curas, vel ob maximas res gerendas, & sustinendas, vel ob graves studiorum exercitationes. Alii contrà, vel minimam mentis abstractionem molestissimè ferunt, & ob id turbari corporis systema, caputque caloribus repleri sibi sentiunt: & si quid diutius animo versaverint, statim labefactatæ digestionis damna pati incipiunt, deindè, & alios morbos, qui à chilo prave digesto, praveque sanguefacto proveniunt. Felicem Medicum, qui hoc benè cognoverit, cognoverit enim veram radicem malorum messenterii, hyppochondriorum, dentium, fætoris oris; saporum linguæ depravatorum, &c. in iis, quorum corpus non est æquilibratum cum animi viribus, ac potentiis; sed inferiorum virium est, minusque resistens, Hac de causa ex gravi mentis abstractione promanat sanitas ærumnosa: causa occasionalis est mentis nimia vis, & imperium in fibras corporis, quæ in hujusmodi casibus sunt levioris resistentiæ. Nec opem, aut salutaria remedia medicus afferre poterit, nisi Æger sibimet remedium præstiterit, animique morbo animus ipse erectus, ac resistens medelam attulerit.

Nec autem nos humana lædant, ridenda ea sunt, ac spernenda, omnibus enim vanitas inest: Ac proindè cogitandum quæ

vana

vana sunt, lædere non posse fortia, solida, sempiterna, immortalia sicuti est animus noster: quid igitur mentis afflictione corporis morbos advocare? Non est id Viri fortis, non animum habentis injuriarum nescium, & incapacem; animus enim utpotè immortalis à lubricis hisce, volucribus, & volubilibus, quæ in humana sunt vita minimè lædi potest; quòd si afflictione ledatur, remedium à se ipso petat: Ad quod apprimè quadrat, quæ monet immortalis memoriæ Seneca meus, meus Magister, quemque semper præ manibus habeo, habeo quoque semper, & Ciceronem. Sic igitur ait Seneca. *Utrumque infestum est tranquillitati, & nihil mutare posse, & nihil pati. utique animus ab omnibus externis in se revocandus est: sibi confidat, se gaudeat, sua suspiciat, recedat quantum potest ab alienis, & se sibi applicet, damna non sentiat, & ipsamet adversa interpretetur benignè*, de tranquillit. cap. 13

Porrò medelam morborum animi peti debet ab animo ipso sapientia instructo, idem Seneca meus nobilius docet, dum ait; *Preterea nihil injunctum justitia pati potest, quia non coeunt contraria: injuria autem non potest fieri nisi injustè, ergo sapienti injuria non potest fieri. Nec est quod mireris si nemo potest illi injuriam facere: nec prodesse quidem quicquam potest, & sapienti nihil deest quod accipere possit loco muneris, & malus nihil potest tribuere Sapienti. Habere enim prius debet, quam dare; nihil autem habet, quod ad se transferri Sapiens gavisurus sit. Non potest ergo quisquam aut nocere Sapienti, aut prodesse. Quemadmodum divina nec juvari desiderant, nec lædi possunt. Sapiens autem vicinus, proximusque diis consistit, excepta mortalitate Deo similis. Ad illa nitens, pergensque excelsa, ordinata, intrepida, æquali, & concordi cursu fluentia, secura, benigna, bono publico natus, & sibi, & aliis salutaris nihil humile cõcupiscet, nihil flebit qui rationi innixus per humanos casus divino incedet animo: Seneca de Constantia Sapientis cap. 8.*

Quæ de causis occasionabilibus circa debiliores fibras hic loci adduximus, petrahi debent ad alias quantumvis minimas, quas unusquisque à diverso vivendi instituto, diversas perpetitur, ex diversitate gradus, status, & conditionis; dissimiles enim sunt causæ, quæ morbo occasionem dant in plebejo homine ab illis, quæ in nobili, aut studiis exercitato viro; In milite, nauta, mercatore, & sic per singulos personarum gradus procedendo. Pro quarum diversitate, diversæ sunt causæ occasionales, & diversæ pariter medendi rationes, sivè curativæ indicationes esse debebunt.

CAPUT VI.

De vita salubri ad centum, & plures annos producenda.

LOngitudo vitæ non pendet tantum à bono corporis habitu, sed etiam ex optimo usu sex rerum nonnaturalium, quę si rectè dirigantur diù vivemus, & incolumes. Somni, & vigiliarum horas benè distribuere. Aere ad necessitatem corporis uti. Potum, victumque sumere, modò plus, modò minus pro ætate, ac temperamento, & pro negotiosa, vel otiosa vita, quam ducimus. Ambulare, & quiescere pro cibi quantitate, & prout corpore macilentiores erimus, aut pinguiores. Noscere se ipsum, Et scire affectibus imperare, eosque redigere in potestatem rationis. Hæc si quis moderetur sapienter, diu vivet, & rarò egebit medico. Hac igitur methodo præcepta, & leges ad diu, saneque vivendum detegere curabimus.

CAPUT VII.

De Apparatu, & dispositione humorum ad morbos suscipiendos: sivè de parvis magnorum morborum initiis.

IN dies observamus ex levi qualibet causa, ex tenui acus punctura, ex incisione calli lethales oriri morbos. Et quia id non ex causa externa procedit, utpotè admodum exigua, sed ex interno humorum apparatu sivè gallico, sivè scorbutico, nec non hysterico, epileptico, hæmorrhaidali, cachochilie diu congestæ, ac putris, & similium, pro quorum diversitate sanguis ad varia morborum genera disponitur. Propterea periti Medici cura erit apparatum illum vestigare, atque expendere, eoque referre indicationes, ut vlugò solent cum tractant de primarum viarum apparatu, Igitur hoc in capitulo explicabitur quidquid ad investigandum, & præoccupandum spectat, atque ad submovendum apparatum

tum in ægroto vigentem. Quando parvi morbi statim in magnos sine causa desinunt, vel difficulter sanantur, latentis apparatus indicium hoc esto.

Ad quod respiciens Hippocrates 1. de dieta, ait: *Morbi sensim fiunt, ac generantur, derepentè verò adoriuntur*, &c. Revera enim sanitas, ut idem monet Hippocrates 3. de dieta, consistit in symmetria quadam, & proportione ciborum, & laboris: quare si cibus laborem superet, facilis est in morbum casus. Hinc enim sensim sequitur plethora; & sensim etiam cachochimia; Et cùm hæ adsunt repletiones, corpus non ampliùs admittit alimentum, nequit enim, quia incapax est corpus. Vetus enim excrementum partium, seu vetus alimentum non admittit novum alimentum, nisi vetus primo digestum fuerit, consumptumque: quod si supra vetus non adhuc coctum, consumptumque addas novos cibos: quid facies? produces certè statim varia febrium genera, oppressiones, destillationes, internas phlogoses, &c. horumque omnium signa præcedunt; nempè lassitudines spontaneæ, vigiliæ, leves inappetentiæ, &c.

At dices, si adest hujusmodi pravorum humorum apparatus; quomodo fit ut corpus malè habeat, lassitudo adsit, sanguis impurus, & corruptus sit: Febris tamen per illud tempus non oriatur, sed multò post? Ad quod quidem respondendum cum *Ballonio lib. de rheumatismo*, quod istiusmodi sanitatis, & morbi magna adsit latitudo. Undè videmus etiam istos tam impuris præditos humoribus, cum perendie bene habere videantur, cœnent, bibant, cantent, deindè omnia agant quæ & sani, repente veluti mutata sorte ægrotare, & vehementissimè imò magno omnium stupore è vivis eripi, ut prius constet eos interiisse, quam ægrotare. Sed de his, & de proportione ciborum, & laboris ad salutem necessaria, legatur aureus liber divini Senis de Dieta. Penu enim amplissimum est quilibet Hippocratis liber, ex quo multa depromi possunt, quæ maximè ad cognitionem morborum, eorumque therapiam pertinebunt.

Omnium hujusmodi apparatuum in humoribus certa præbere signa oportebit. Apparatus in primis viis, læsarumque digestionum indicia lingua monstrat cum sapore depravato, ut plurimum amaro, vel ingrato, inappetentia, affectiones circa hypochondria, potissimùm aliquot horis post prandium, digestione pene peracta, &c. Scorbutici apparatus signa præ cæteris gingivæ ostendunt; laxæ enim sunt, erosæ, tumidæ, luridæ, nimium rubicundæ cum ingrato fœtore oris adinstar muriæ putrefactæ. Salsedo in ore adest, alvi siccitas, in urina veluti rubræ arenulæ, dolores vagi, & acuti per intervalla modò has, modò alias occupant partes. Hac ratione signa danda gallici, hysterici, epileptici, hæmorrhoidalis, & alterius generis apparatus. ut noviter advenientium morborum certa ratio atque curatio debita possit administrari, & multò magis parva magnorum morborum initia, & incrementa previderi.

CAPUT VIII.

De Patientia Ægroti, & Medici ad benè curandum summoperè necessaria.

HOc capite monebimus non modò Ægrotos, qui posse fieri sibi promittunt, ut infra paucos dies viribus, & incolumitati restituantur; verùm & nonnullos Medicorum, qui absque eo quod debitæ humorum coctioni prospiciant, curationes expediunt vel fatali usu chinæchinæ, vel Purgantibus indebito tempore præbitis, vel aliis incongruis remediis. Exindè emergunt postea morbi, quos vocant incurabiles: quibus multoties remedium præclusit impatientia ægroti, vel medici, multoties, & Propinquorum, aut adstantium; quamvis diutinæ, maturæque curationi aliundè cessissent: ut clarè demonstrabimus

CAPUT IX.

De Ciborum delectu, sivè de methodo curandi morbos quamplures per opportunum Ciborum genus, sine ope Remediorum.

ANimadvertes in Praxi aliquos Ægros fluxionibus, & diuturnis morbis obnoxios, tempore Quadragesimali convalescere. Paschate iterum ob esum carnium languescere. Observabis etiam quosdam morbos obsoleto esu caulium, leguminum, olerum, piscium, aliorumque ciborum hujusmodi evanescere, cibis verò boni succi exacerbari, & crescere. Qua de re adducor

caput instituere *de Ciborum delectu*. Historiam nempè texendo, quando istiusmosti ciborum usus soleat juvare; eruendo dostmodum præcepta Praxi opportuna, & pvertendo morem, & consuetudinem vulgarium medicorum, qui alia ratione curare morbos nesciunt, quam satiando stomachum syrupis, conservis, & mille nugi vendulis pulveribus. Tyrones mei, quampaucis remediis curantur morbi? Quam plures vita tollit remediorum farrago. Norunt id viri cerebres Harris Londini; Hottonus in Belgio. Le Clerc, Mangetus, Chenaud apud Helveticos, Schroochius Augustæ, & amicissimus clarissimusque Lanxonus. Et nuper hac de re multum conquestus sum Romæ cum Joanne Inglis Medico Anglo doctissimo ac celeberrimo, cujus humanitate frui per plures dies licuit. Depravatæ verò huic consuetudini magnam occasionem dedere medici, qui nunc vernacula sua lingua omnia typis mandant; & Vetulas docent, è culina cum ipsis etiam Medicinæ Principibus arroganter disputare, & de mille receptulis delirare. Reipublicæ medicæ, & litterariæ lingua Romana esto. Per eam jura dicuntur in medicina, & populum arcentor à scientiarum mysteriis. Quid gallica. Quid anglica. Quid germanica lingua, medicinæ Sacra in vulgus proferre juvat?

Sacra sacris hominibus communicanda: profanis verò nefas priusquam scientiæ mysteriis sint initati, ait divinus Senex noster de lege num. 3. Huic itaque legi obediundum est; nec ita lubricè, atque cum tanta facilitate admirabilis nostræ artis arcana in vulgus ignarum propalanda, & lingua vernacula Mulierculas discere disputare; & Impostores nostris gladiis discere nos confodere. Ecquid ad Mulierculas typis dare Secreta.

CAPUT X.

De Morbis Venereorum.

PLurimum confert in curatione morborum exquirere castè, necne, vixerit Æger. Etenim dispar temperamentum, naturamque cœlibes viri à conjugatis sortiuntur. In Prioribus semen, quod recirculat à vasis seminalibus in sanguinem, magnam vim eidem addit, & nimium excitat suas partes volatiles: hinc robur magnum oritur, & ob nimiam fluidorum volatilitatem oriuntur in solidis intentiones, crispaturæ, siccitates, &c. Hinc flatus sub Hipochondriis, Hinc alia id generis quamplurima. Contra verò in conjugatis, aliisque venerem exercentibus ob deficientiam seminis, quod recirculet, sanguis evadit vappidior, debiliorque; perindeque & liquida à sanguine promanantia. Undè ob disparem liquidorum naturam oportet, ut morborum facies variè quoque sint in utrisque; ideoque indicationes curativas ad dissimilem sanguinis statum dirigamus, ut fuse hoc in capite tractabitur.

Aliquando, ut sæpè vidi, gonorrhæa corripiuntur etiam homines cum muliere non infecta coeuntes. Id autem contingit in eis quorum sanguis particulis acribus, salinis, scorbuticis vel alterius generis abundat; undè nimio concubitus æstu universa pene liquida in motum concitatiorem posita, undulando inclinant ad locum, in quo major est oscillatio: quæ quoniam est circa vasa seminalia in inguine; si concubitus vehemens fuerit, ac sæpè repetitus; singulæ partes acres, salinæque tunc excitatæ, & in motum positæ deponi circa pudenda incipient; semelque incœpta depositione, veluti unda sequente undam, aliæ, quæ remanent in liquidis, circulando ibidem deponentur, & sic fluxus perennitatem producent; quæ gonorrhæa gallica videtur esse, sed revera non est, quia cum muliere non infecta supponitur concubitus. Idem quoque de bubonibus dubitari poterit, ac etiam de penis ulceribus, eamdem ob rationem. Quo in casu incumbendum magis est remediis acrimoniam salinam, vel alterius generis corrigentibus, quam falso suppositæ gallicæ affectioni dicatis, quorum superfluo ac indebito usu acriori reddita salina vel scorbutica materie, fluxus gonorrheæ copiosior fit, ac diuturnior, magisque pertinax ac indomitus evadit. Quod ipse prænoscens, materiam corrigo *jusculis cum seminibus melonum contusis, & radice altheæ in taleolas incisæ ebullitis, bisque in dies calidè datis, adhita per intervalla leni purgantione ex cassia & diatartaro Petri Castelli cum g. 20. circiter mass. pilul. de hiera cum agrico, addendo aliquando species diamarg. frigidi*; Sicque spurias hujusmodi gonorrhæas ex falso supposita gallica infectione natas, eliminare soleo. In quibus suspecta sunt antigal-

gal-

gallica remedia: nam in ipsis veris gonorrhæis gallicis, usu decoctorum salsæ, & similium fluxus redditur copiosior, fusa nimium solutaque ante tempus materie. In gonorrhæis enim, singulisque vessicæ, atque uteri catharris sivè fluoribus, ipsis quoque calculosis, & urinæ affectionibus ad alvum semper ducendum. A vessica ad alvum tutissima via est, qui hoc benè noverit, quam benè curaverit?

CAPUT XI.

De occultis, lethalibus viscerum varicibus, Aneurismatibus, & Hydatidibus.

QUod in arteriis sunt Aneurismata; id in venis sunt Varices, in lymphaticis Hydatides: & inter morbos solidorum isti sunt non levis momenti, sternunt siquidem viam quampluribus malis internis, quorum causa cum revera in vasis resideat, liquidis tamen vulgo ut moris est adscribitur. Quot Hydropes ortum accipiunt ab Hydatidibus lymphaticorum Hepatis, vel patium vicinarum? Quot sævi dolores quot obitus repentini proveniunt ab occultis aneurismatibus, & à varicibus partium? ut cadaverum incisiones late manifestant, & tamen medici aut rarò, aut numquam ad id mentem advertunt. Indicationes igitur, prognoses, & curationes talium morborum hoc capite colligemus.

CAPUT XII.

De mutando aere in longis, & difficilibus morbis.

PUtat vulgus, quod Medici mutationem aeris in longis, & difficilibus morbis indicunt, non ad valetudinem, & levamen; sed pro remediorum inscitia, & quod aliud facere nesciant Et si tamen in hac opinione aliquando non erret: nihilominùs plures etiam morbi statim ac incipiant aeris mutationę, idest purissimo campestris, & montani aeris nitro, ac elatere statim indigent, quia per aeris mutationem tantummodo removentur. Præsertim si Aegroti gravibus negotiis operiantur, adeò ut tempus quieti, somno, & comestioni congruum, iisdem in Urbe deficiat: tunc enim per aeris mutationem consopito curarum stimulo mens, & corpus, tonum, roburque salutare resumunt. His accedit quod aer rusticanus, quia ventorum flabro magis purgatur, abundent itidem puriori nitro, quam urbanus, ubi mephitis, fumus fœtores, cloacæ conspurcant nitrum aereum. Proindè nonnullis aer marinus, aliis montanus, aliis campester: ob morborum diversitatem summoperè prodest, quia sanguis singulorum in uno potiùs, quam alio aere æquilibrium sibi debitum invenit & acquirit; Prout hoc capite sigillatim asseremus. Et plura vide inferiùs de respiratione. Ubi de aeris pondere tractamus.

Nil magis confert asthmaticis quam debita equitatio, & mora in aere rusticano. Aer montanus, campestris, & marinus juvant; varius tamen esse debet pro varietate asthmatis, & temperamenti ægri. Nonnullis montanus, aliis campestris, aliis denique marinus. Ipse consulo, ut æger meus asthmaticus arva colat, & ferè tota die sequatur bubulcum terram arantem: & ambulet super sulcos, sivè viam illam ab aratro recens factam, & continuò respiret atque hauriat aerem à recens ruptis glebis exhalantem, qui quoniam plenus est nitro aliisque salibus à centrali colore telluris cohobatis ac exaltatis, pulmonum relaxatas roborat telas, eisdemque impactas visciditates resolvit, ac per vias naturæ magis amicas educit; Asthmata curantur hac ratione, & à novis insultibus præservantur patientes, dummodo tamen debita utantur dieta, & debitè consulantur sex res nonnaturales: æger qui decumbit ad Forum Boarium in Velabro inter Palatinum montem, scholam græcam, & Janum quadrifontem (ubi nunc Templum S. Georgii) asthmate ad phthisin vergente laborat; irritis pluribus remediis concessit Neptunum & novum portum Antiatem super rudera veteris à mortuò Pontifice nuper extructum 30. circiter ab Urbe lapide: quando ibi degit, & marinum respirat aerem, morbo nitiùs cruciatur, ac penè paulò post sanus evadit. At si relicto aere marino ad vicinos se transferat campos, statim & sine mora asthmate, aliisque symptomatis misere corripitur, & tamdiu molestatur, donec marinum aerem denuò invisat. Et quanti juvat historiam mutandi aeris in morbis plurimis conficere ad ægrorum solatium? Certè terra vulgaris est plena nitro, & recens effossa, ac odorata recreat spiritus, & sedat effervescentias

morbosas nostrorum fluidorum, & ad longævitatem odorata juvat ex Verulamio. Curiosa quoque sunt, quæ de vulgari terra narrat Etmullerus t. 2. f. 319. his verbis. *Coloniensis Philosophus paravit ex terra vulgari spiritum, & ex hoc rursum terram aliquam; ex qua postea varia vegetabilia, & animalia fuere nata, pro probando Pauspernia, seu terminum congerie in terra vulgari, &c.*

CAPUT XIII.

De Febribus Messentericis, opus novum non à lectione librorum, sed ab observatione Naturæ petitum.

CUm febres quasdam Romæ mederer vulgari usu Testaceorum, antiacidorum, diluentium, & oleosorum, observaveram, quod radicem cædem à messenterio trahentes, deterius periculum subibant, nihil juvante remediorum vi: & crescente semper, ac concrescente in dies putri cachochilia in messenterio, diu ibidem congesta, maximè verò in Pueris, & opipare viventibus desinebant in Hecticam præsertim si præscribebatur damnabilis usus chinæ chinæ, cujus pulvis stiptica sua vi humorum circuitus regulares, & ordinatos, in quibus vera eorum coctio consistit, retardat, ac omninò perturbat. Undè marte proprio, patienti nempè, & longa observatione, accurataque meditatione, cognovi tandem Febres, quas voco messentericas Romanorum, & Infantium, fomentis, balneationibus, repetitas purgationibus, & demum educta omni cachochilia, sero lactis cichoreato, vel destillato aliquo ex succis aperientibus curari magis debere, quam exitiali Testaceorum, pulverumque absordentium abusu, uti hoc capite dicemus.

Ego certè vix capere possum, quomodo medici indiscriminatim ad omnes morbos pulveres testaceorum & alchalicos, ut vocant absorbentes, præbeant, qui non aliud revera sunt quam terra inutilis, & caput mortuum mixtorum. Cum certum sit stomachum nostrum in statu sano vix digerere eos posse, quoniam difficulter in substantiam nostri vertuntur: quanto minus in Morboso, in quo vix juscula tenuia digeruntur. Quare fieri debet, ut quando messenterium putri cachochilia nimium repletum est, ponderosi, nulliusque activitatis, ac motus hi pulveres, non solum cachochiliam non movebunt, nec corrigent; sed cum eadem sese miscentes, magis magisque concrescere, indurari, hærere in glandulis eamdem facient; & statim ad febrem lentam, quam facillimè in hecticam desinere sæpè vidi, Patientem disponunt. Juvat magis herbis stomachicis, leniter amaris, & aperientibus curationem inchoare, quæ cachochiliam solvere, movere, ac digerere valent; sicque præparatam singulis diebus apozemate leniter purgante, chlysteribus repetitis, fomentationibus ventris ad exitum, quam celeriter sollicitate: quod ex tempore si non feceris, de curatione nil boni speraveris: & si post imprudenter adhibita testacea, febre minimè cedente, chinam chinę dederis (ut fataliter plurimi faciunt) ventre adhuc humoribus onusto, tria expectato, aut inflammationem, aut lentam ac diuturnam febrim, aut mortem. Observa benè, & si falsa dixero, me redarguas. Romæ scribo; In aere Romano.

Pluries certè in hoc opere damnavimus: chinam chinæ: idest non damnavimus remedium, sed abusum Medicorum in eodem singulis penè in febribus, ne dicam morbis præscribendo; indiscriminatim quoque, quolibet morbi tempore, nullis expectatis coctionibus, nec corpore benè purgato: quæ singula correctione indigere, ipsimet chin. chin. Fautores mecum fateantur necesse est. Quod ad me attinet. Ipse scribo in Urbe Roma, in aere Romano: Hic non ita felices eventus à chin. chin. experimur, sicuti aliis in regionibus, alii experiuntur; eorumque experientiæ credimus, & methodum laudamus; quia in suo climate verè ac fideliter (uti credo) observantes nobis certè vera scribere debent: agitur enim de pelle humana.

Chinam chinæ dare corpore impuro, idest in principiis morborum, nullis precedentibus signis coctionis, & corpore non purgato, piaculum est in aere romano: methodus damnabilis ac perniciosa. Dicunt multi dandam esse, ut impetus symptomatum tunc furentium coerceatur, ac refrænetur; ut indè æger symptomatum sopita vi, diutius possit morbo resistere. At si tu loco frænandorum symptomatum, pravos humores per chinam chinæ in aliquo viscere figes, ac concludas, & ita internam parias inflammationem, ut frequentissimè ob-

observavi: nonne tu culpandus erit? Nonne tu reus necis, lege Aquilia puniendus? Quomodocumque se res habeat unusquisque abundat sensu suo, nullius methodum vitupero, sed ab omnibus disco. Hoc certum est me rarò uti china chinæ: nam ægri mei rarò ea indigent. Febricitantes meos curo per leges coctionum, ac crisium ab Hippocrate meo mihi demonstratas: coctum humorem per intervalla purgo, aut per alias elimino vias; sicque tempus & patientia mea curationem feliciter absolvunt coctum humorem debito tempore purgando: Et quod magis interest raro cum recidiva: quam recidivam singulis momentis ab usu chin. chin. expectato. Itaque si quandoque ea utor: utor sanè in fine morbi corpore jam purgato, & sine ulla visceris læsione, & ea indicatione utor, ut tonum vim, ac robur det ac restituat solidis ac fluidis longo morbo relaxatis, inertibus, vappidis, in ægris humidi, crassique corporis habitus. Hac igitur ratione eam præscribo.

℞. salis armoniaci ℈ l. 1. chin. chin. pulv. 3. l. circiter f. pil. cap. initio paroxismi, quoties urget necessitas.

Sal armoniacum est antifebrile maximum; china chin. amaritie sua styptica eidem juncta, evadit infallibile apud me febrifugum, à me excogitatum, & expertum.

At si me fallat hoc remedium, certè non fallet aliud ex floribus camomillæ peculiariter paratum. Mi Lector hoc febrifugum ex flor. camomillæ est arcanum maximum ad febres intermittentes, numquam fallit, estque princeps omnium febrifugorum: quartanam nuperrimè eodem profligavi: Et suo tempore illud publicæ luci dabimus.

CAPUT XIV.

De Methodo curandi morbos Musica, Saltatione, Equitatione, Navigatione, Venatione, Rusticatione, debitoque sex Rerum nonnaturalium usu, sine inutili Remediorum acervo. Ubi etiam de Dieta Pythagoreorum.

Regula erat apud Græcos Medicinæ Patres, præscripto moderamine in sex rebus nonnaturalibus, Medicinam in morborum curatione, ut plurimum exercere. Novissimè abjecta veterum norma, syrupis, aliisque saccharatis indultum iri video. Doleo summoperè Ægrotis assiduis sed inutilibus remediis fatigatis. Quotidie evenit, morbos quosdam capitis musica, alios morbos rusticatione, alios navigatione, alios venatione, alios saltatione, vel equitatione, vel peregrinatione desinere, qui antea nulli medicamini cedebant. Cum itaque nobis in animo sit Praxis munus extendere, novosque curandi modos addicere, aut veteres restituere: examinabimus hoc capite, quomodo morbi usu præfatorum tollantur, ac desinant.

Quare cum frequentissimè observemus in praxi curari morbos post susceptum iter, navigationem, musicam auditam, vel exercitam, quod longo remediorum usu consequi ullo modo potuimus, non est id à Medico spernendum, sed investigandum, quare talia exercitationum genera sanare morbos valuissent: & quod casu evenit, novis factis observationibus, in artis præcepta primò, deindè ad usum redigere. Hujusmodi enim rebus Veterum benè vivendi norma constabat, & præ cæteris ea, quam vocant dietam Pythagoreorum; singulæ enim diei horæ ita distributæ erant, & victui ita accomodatæ gymnasticæ, ut quilibet vel negotiosus homo, nihil à negotiosa vita detrimenti caperet: Hinc admirabilis illa longævitas, hinc salubris, & athleticus corporis habitus, nec tam frequentes incurabilium morborum series, quales magno artis dedecore hodie divagantur. Causa quoque, qua vetitum erat Pythagoreis animalium carnibus vesci, non indè nata solummodo est, ne talium animalium mores, & ideas imbibamus: sed quia olera fructusque terræ, talem in sanguine temperiem, dulcedinem, atque semplicitatem inducunt, quę difficulter vel in morbos solvitur fermentatione, æstu, & ebullitrone, vel ansam præbet animi affectibus, iræ, concupiscentiæ, aliique; ut excitentur, nimiumque ferveant, ac ferociant: undè rebus ita benè compositis, temperatisque, nec partibus corporis à frequenti morborum mentis corporisque invasione nimium labefactis, vitæ stamina ad centum ferè annos magna cum salubritate producebantur; præter hæc alia quoque aderant id generis apud ipsos ad beatè, sanèque vivendum præsidia, de quibus plura videnda apud Laertium, ejusque exscriptorem Suidam, Porphirium, Jambli-

blicum, & Anonymum. qui omnes Pythagoræ vitam conscripserunt; nec non apud Didynum in libro de philosophia pythagorica apud Clementem Alexandrinum: ut decem ab hinc circiter annis legere mihi licuit Florentiæ apud amicissimum celeberrimumque Maglia becchium meum Unus tamen instar omnium legendus semper erit, ac memoria mittendus sapientissimus, & profundæ vir eruditionis Augustinus Steuchius in immortalibus suis libris de Perenni Philosophia: quibus ad veram pietatis philosophiam manuducimur, & hæc terrena dediscimus libentissimè.

Porrò varium vitæ genus maximè in usu fuisse apud Antiquos ad longe, salubriterque vivendum, vel ex ipso dicere licèt Seneca meo, & Celso. Nihil enim pestilentius est, nihil ad salutem perniciosiùs in hominibus negotiosis, aulicis, curis publicis vel privatis tota die fatigatis, studio deditis, quam in eadem intentione laboreque continuo detinere mentem, nullam eidem laxitatem, debitamque hilaritatem concedendo; qua de re sic loquitur Seneca.

Miscenda tamen ista, & alternanda sunt solitudo, & frequentia; Illa nobis facit hominum desiderium, hæc nostri, & erit altera alterius remedium. Odium turbę sanabit solitudo, tædium solitudinis turba: Nec in eadem intentione æqualiter retinenda mens est, sed ad jocos revocanda. Cum pueris Socrates ludere non erubescebat, & Cato laxabat animum vino, curis publicis fatigatum; & Scipio triumphale illud, militare suum corpus movebat ad numeros. Imò ut antiqui Viri solebant inter lusum, ac festa tempora tripudiabant, non facturi detrimentum etiamsi ab hostibus suis spectarentur.

Danda est remissio animis, meliores, acrioresque requieti surgent; Animorumque impetum assiduus labor frangit. Vires recipient paulum resoluti, ac remissi. Nascitur ex assiduitate laborum habetatio quædam, & languor. Nam & somnus refectioni necessarius est; hunc tamen si per diem, noctemque continues, mors erit. Legum Conditores festos instituerunt dies, ut ad hilaritatem homines publicè cogerentur, tamquam necessarium laboribus interponentes temperamentum. Et magni Viri sibi menstruas certis diebus ferias dabant. Quidam omnem diem otium inter, & curas dividebant; Ita Asinius Pollio Orator magnus faciebat, quem nulla res ultra decimam horam retinuit, ne Epistolas quidem post eam horam legebat, ne quid novæ curæ nasceretur, sed totius diei lassitudinem duabus illis horis ponebat.

Indulgendum est animo, & dandum subinde otium, quod alimenti loco sit, ac virium In ambulationibus apertis vagandum, ut Cœlo libero & multo spiritu augeat, attollatque se animus aliquando vectatio, iterque, & mutata Regio vigorem dabunt, convictusque & liberalior potio: Nonnumquam, & usque ad ebrietatem veniendum, non ut mergat Nos, sed ut deprimat. Eluit enim curas, & ab imo animum movet, & ut morbis quibusdam, ita tristitiæ vinum medetur, & liberat animum curarum servitio, & asserit eum, urgetque, & audaciorem ad omnes conatus facit; sed ut libertatis, ita vini salubris moderatio est. Aliquando enim in exultationem, libertatemque extrahendus est animus, tristisque sobrietas removenda paulisper. Nam sivè Grœco Poetę credimus aliquando & insanire jucundum est, sivè Aristoteli nullum magnum ingenium sine mixtura dementiæ fuit. Non potest grande aliquid, & supra cæteros loqui nisi mota mens. Cum vulgaria, & solita contempsit, instinctuque sacro surrexit excelsior; tunc demum cecinit aliquid grandius ore mortali. Non potest sublime quicquam, & in arduo positum contingere, quamdiu apud se est. Desciscat oportet à solito, & efferatur, & mordeat frenos, & rectorem rapiat suum, eoque ferat, quo per se timuisset ascendere. Seneca de tranquill. anim. cap. 15.

Negotiosis itaque hominibus, & studio deditis, singulis diebus debita hilaritas animorumque laxitas juxta Senecę pręceptum concedenda: quod si monitum hoc post habeant, floccique faciant, mille morborum generibus hac solum de causa obnoxii erũt: Et undè quęso tot affectiones hypocondriacæ, scorbuticæ, mortes repentinæ, aliique innumeri morbi his diebus in negotiosis hominibus oriuntur, quàm à negata animis curarum onere pressis debita, commodaque laxitate? Ad quod respiciens Celsus sic ait lib. 1. cap. 1 *Homo sanus, qui & benè valet, & suæ spontis est, nullis obligare se legibus debet, ac neque medico, neque Jatrolipta agere. Hunc oportet varium habere vitę genus; modo ruri esse, modo in Vrbe, sæpiusque in agro, navigare, venari, quiescere interdum, sed frequentiùs se exercere: siquidem ignavia corpus hebetat, labor firmat: illa*

ma-

maturam senectutem, hic longam adolescentiam reddit. Prodest etiam interdum balneo, interdum aquis frigidis uti, modo ungi, modo idipsum negligere: uullum cibi genus fugere, quo populus utatur. Interdum in convivio esse; interdum ab eo se retrahere: modo plus justo modo non amplius assumere: Bis die potius, quam semel cibum capere; & semper quamplurimum, dummodo hunc concoquat. Sed ut hujus generis exercitationes cibique necessarii sunt; sic athletici supervacui; nam & intermissus propter civiles aliquas necessitates ordo exercitationis corpus affligit, & ea corpora, quæ more eorum repleta sunt, celerrimè & senescunt, & ægrotant. Concubitus verò neque nimis concupiscendus, neque nimis pertimescendus est. Rarus excitat corpus, frequens verò solvit. Cum autem frequens non numero sit, sed natura, ratione ætatis, & corporis, scire licèt eum non inutilem esse, quem corporis neque languor, neque dolor sequitur. Idem interdiu pejor est, noctu tutior. Ità tamen si neque illum cibus, neque hanc cum vigilia labor statim sequitur. Hęc firmi servanda sunt cavendumque ne in secunda valetudine adversæ præsidia consumantur. Hæc Celsus. loc. cit.

CAPUT XV.

De Anatome, Natura, & usu Pinguedinis, & morbis ab eadem pendentibus.

FAllitur qui putat pinguedinem per corpus protendi, præsertim per messenterium, quod ejus centrum est, nulla alia de causa, nisi ad putandas partes internas ab aere externo. Pinguedo forte inservit, ad separandum singulare quoddam oleum, illudque sensim in sanguinem inferendum, ut consistentiam, & necessariam dulcedinem sanguis assequatur: vel refrænandorum salium gratia, vel constituendis primordiis bilem componentibus. Ex incisione cadaverum observavi, pro morborum chronicorum, vel acutorum diversitate, dissimilem etiam pinguedinis statum esse in odore, colore, copiaque, &c. In iis qui calculis intereunt, omentum pinguedine abundat; non ita aliæ partes quæ nimium emunctæ observantur. Quasi certè calculi, qui generantur ob copiam partium salinarum, & inopiam oleosarum, necessario tunc generari debeant. Eo quod obstructis vasis pinguedinosis in omento, non trajicitur in sanguinem pinguedo, cicurandis salibus dicata: ideo salia facile concrescunt in lapidem, pinguedine in omento remanente. Hoc caput igitur hujuscemodi morbis providebit.

CAPUT XVI.

De Natura, & usu Salivæ, ejusdemque morbis.

SApor corporis humani saliva est; liquor certè omnium in humano corpore utilissimus, viriumque, & activitatis incredibilis. Primarium est schilificationis menstruum; & assiduo suo in ventriculum, & Intestina descensu fibras eorum blanda salsedine, & lixiviali natura roborat, contrahit; abstergitque sordes, eidem à residuis coctionum herentes, ac propemodum Impactas. Ideo de recta, vel prava digestione statim certior fies per linguæ saporem, quem si mutatum deprehendes, ægrum leviter ac malè chilificare asseres. Considerando igitur salivæ copiam assiduò in stomachum prolabentem, ejusque usum in chilificationibus, indubiè adnotabo, quibus in morbis sapor linguę mutatur, ut eorum originem in stomacho, aut alibi residere valeam certò statuere. De quibus infra in peculiari dissertatione partium tractavimus.

CAPUT XVII.

De usu, & abusu diluentium, & oleosorum, quæ nunc apud Nostrates maximè administrantur.

OB imperitiam huc usque solidorum, redactam fuisse arbitror Praxim Medicam, ad exhibendum per os in singulis penè morbis oleum amygdalarum dulcium vel dietim propinandas amphoras aquæ Nucerianæ. Qua utilitate id factum sit, cuiquam solidorum perito patebit. Oleosis, & aqueis solida laxantur, & flaccescunt, ut difficulter restitui possint; fluidorumque cursus hac de causa tardus reddatur. Hinc sæpissimè Apoplexiæ, hinc obitus repentini, qui hodie magis, quam antea sunt frequentes in Urbe, maximè pendent, aut ab abusu aquæ gelidæ vario odorum artificio conflatæ quibus Romanæ officinæ tantoperè abundant; vel potissimùm à medendi

methodo per aquea, & oleosa singulis in morbis copiose præscripta. Laxata propterea fluidorum, solidorumque compage, facilè via sternitur ad lethales concretiones, coagulationesque liquidorum. Undè mors repentina. Hæc omnia hoc capite pro virili tradere conabimur.

Antequam diluentia, aut oleosa præbeantur, considerandus diligentissimè erit ventriculi, & digestionum status, & natura: quæ his remediis statim prosternuntur, si vel minima in eis adfuerit debilitas, nec ità facilè imposterum restaurantur. Facilè tibi concedo salia sanguinis per aquæ potum dilui, sed dilui non debent cum jactura digestionum, ac triumviratus, in quibus salubris, & longæ vitæ stamina unicè nectuntur. Stomacho priùs prospice, deindè utere tuis diluentibus. Sed vereor ne Surdis canamus.

Sed ut clarius constent, quæ in hoc de solidis specimine asseruimus, observationes, & experimenta ad id maximè pertinentia, atque à nobis diligenter peracta, ut de morbis solidorum historia magnum sumat incrementum describere visum est. Hæc singula elapso anno 1700. typis edita fuere Perusiæ ab amicissimo Domino Pascolo, cujus hortatu, & suasione scripta fuere: nunc verò hac secunda editione de melius digesta, ordinataque, singulisque experimentis in quatuor dissertationes distributis. In prima statim agemus de Anatome fibrarum, de Motu Musculorum, & de morbis Solidorum,

Sit itaque.

GEORGII BAGLIVI DISSERTATIONES VARIÆ

In Medico esse debet pecuniæ contemptus, pudor, modestia in vestitu, judicium, lenitas, urbanitas, mundities, recta elocutio, superstitionis aversatio, & præstantia summa. Insunt quoque in Medicina, quæ requiruntur ad coercendam intemperantiam, inscitiam, avaritiam, concupiscentiam, rapinasque, ac impudentiam.

Hippocrates de Decenti ornatu num. 5.

DISSERTATIO I.

DE ANATOME FIBRARUM, DE MOTU MUSCULORUM, AC DE MORBIS SOLIDORUM.

Ubi etiam de duræ matris elatere, oscillatione perpetua, & de solidorum supra fluida corporis animati majori vi, majori impetu, & longe majori resistentia.

ASSIDUIS Ægrorum curis, & occupationibus factum est meis, ornatissime Pascoli, ut tibi à me per Amicos, ac per litteras observationes aliquot anatomicas flagitanti non ante hanc diem satisfecerim. Nunc cum res ità tulisset, ut in Theatro Anatomico meis opinionibus comprobandis plura in Corporis humani structura sint observata: facile inducor, ut ea tibi impertiam veritatis solertius indagandæ causa, ut quæ à me sunt inchoata, ea tuis oculis subjecta felicius absolvantur, cùm non modò ingenio, atque peritia rerum, sed litterario etiam otio fortasse magis abundes, quæ cum mihi desint, eam à me lucem accipere non potuerunt, quam à studiis tuis in publicam utilitatem habebunt, ut delata in eorum manus, qui praxim exercent, morborum curam maxime juvent; sine quo fructu labor omnis Anatomicorum, studiaque humani corporis frustrà suscipiuntur.

Commentarios meos de Praxi medica quòd evolvis libenter, amicè facis: Laudes tamen, quas in me contulisti, vix accipere debeo, nam bonis viris, Artiumque liberalium scientia claris, equidem placere velim, cum eo tamen, ut nolim quemquam nimis esse in mea laude liberalem. Tu autem in tuis litteris ea mihi tribuis, quæ non modò si agnoscam, sed propemodùm si optem, modestè parùm agere mihi videar, ac propterea judicium de me tuum, officium potiùs quàm sententiam esse existimem. Quamobrem gratiam habeo tibi, quam debeo maximam, nec despero futurum, ut quo in te sum animo, re ipsa aliquando perspicias. Et si parum optatis meis fortuna responderit, memoria saltem, perpetuoque erga te studio, non officiis modo erga me tuis, sed eximiæ humanitati debito, cumulatè mihi satisfaciam. Ego enim te Pascoli, ex eleganti, quem de Theorice febrium vernaculo sermone inscripsisti libro, jam pridem cœpi colere; mea tibi voluntas non patuit; amicis tamen quid de te sentirem sæpè in sermonibus declaravi. Et sanè, ut benevolentiam tibi meam præsens præsenti patefacerem, libenter Perusiam excurrerem, sed quoniam multa obstant, ne id facere possim, officium, quod absens absenti præstare nunc valeam, litteræ sint, amoris in te mei perpetuum monimentum. Ut autem accedam ad experimenta per te expetita, ea tibi nunc ordine, ac methodo, qua usus in anatomico Theatro Auditoribus explicata, describam.

Theatrum Anatomicum Romani Archilycæi Kalendis Martii apertum fuit hoc Anno Maximo Jubilæi MDCC. Quod ex Majorum instituto primo die Lunæ post primum diem Dominicum Quadragenarii Jejunii quotannis facere consuevimus. In cadavere Viri 30. annorum ætat. ex Nosocomio S. Spirit. in Theatrum delato curiosa quædam, & notatu digna observavimus. In eo dexter solummodò ren in dextera lumborum regione inventus est; deficiebat sinister, ejusdemque lateris ureter, vasa emulgentia, spermatica, & vessicula seminalis pariter deficiebant; Non erat solito major, ut sinistri partes; & officium suppleret;

pleret; prout quatuor ab hinc annis videre contigit in cadavere hominis non longe à Domo Capitolii resecto, in quo unicus ren aderat in medio lumborum positus, sed ingens, & amplus, ut duos penè magnitudine sua æquaret; ab ejusdemque lateribus ureteres orti in vesficam desinebant.

Prælectionum ordine servato, postquam die Lunæ mane de quatuor universalibus membranis abundè disseruimus, vesperi (bis enim quotidiè ad explicandas res anatomicas Theatrum ingredimur) de musculis obtigit tractatio; qua occasione, demonstratis qui abdomini serviunt, nostram de motu musculorum sententiam, re quidem ardua, & difficili in medium produximus: in qua rite explicanda tria nobis ad examen revocare visum est. Primùm, quænam sit fibrarum cujusque generis constructio, & in musculis, partibusque componendis artificium. Secundò, quomodò illi ex nostra opinione per trochleostatices, sivè potiùs per scytalæ, & axis in Peritrochio regulas moveantur. Denique præcipuas fibrarum affectiones, quibus eæ in salubri, atque morboso statu corporis obnoxiæ fiunt, adnotare. De quibus ut te reddam certiorem, sicuti nuper à me postulasti per litteras, experimenta primùm detegendæ fibrarum structuræ facta proponam.

Fibrarum structura quoniam investigari vix potest, nisi facta priùs in debitis liquoribus maceratione; ideò, ut fibram carneam humanam diligentiùs examinarem, infudi primò eam in aqua communi, mox in spiritu vini, demùm in aqua aceto temperata, atque hæc peregi quousque deleta omni rubedine partes ejus segregari commodè poterant. Tunc fibra super vitrum explicata [illegible] hinc indè magna cum cura, & diligentia, componentia sua separare cœpi, factisque variis cum microscopio quatuor lentium observationibus, deprehendi, sicuti musculus fibrarum carnearum fasciculus est, ita quamlibet fibram carneam ex plurimis, ac penè infinitis aliis fibrillis in fasciculum contractis componi, ut in serico filo conspicimus, quæ fibrillæ, quamcumque figuram obtineant lacerti, paralellæ semper sibique mutuò unitæ procedunt; suntque ita copiosæ, subtiles, tenuesque, ut impossibile sit numerare singulas, vel nudis oculis observare. Has transversum secant aliæ fibrillæ sibi quoque mutuo paralellæ, quæ pares angulos cum utroque tendine constituunt, & ad id potissimùm factas crediderim, ut carnearum rectarum nimiam in musculorum motu dilatationem impediant, atque hujusmodi veluti frænulis moderentur.

Diverso mechanismo à fibra carnea constructa est membranea. Fibram membraneam humanam per dies aliquot in prædictis liquoribus maceravi, donec debitè emollita ab acubus explicari commodè poterat. Quo facto, super vitrum expansam acubus accuratè distrahere, & quatuor lentium microscopio luminis Solis obverso observare pluries volui, quousque inveni ipsam conflatam esse ex infinitis aliis subtilissimis filulis, quæ uniusmodi non sunt, neque paralello, rectoque ordine progrediuntur unita, ut carnea, sed irregulari, inæquali, & frequenter veluti rescisso, ut in arborum foliis, vel madida papyro microscopio conspicimus Filula hæc subtilia magis sunt, quàm non ea carnearum, & si fibram in oleo amigdalarum dulcium parùm coxeris, commodior fiet observatio.

Præter hanc diversam filorum constructionem carnea ingenti sanguinis copia proluitur, à quo rubicundus in ea color; partes enim singulæ sua natura albæ sunt, rubent verò à sanguine circumfluente. Nam si carneam aqua tepida sæpè proluas, aut aqua maceres, musculum ex rubicundo colore in album desinere videbis. Nonnuli putant, ruborem musculorum pendere à tomento, ut ajunt sanguineo, sivè peculiari parenchymate, quod fibrarum spatiis interpositum, & adhærens, prima sit, atque præcipua in motu musculorum contractionis causa: Aquapendens, qui opinionem hanc excogitavit primus, vel defendit, in aureo de musculorum fabrica commentario, parenchymatis, sivè tomenti supradicti à fibris separationem maceratione, coctione, derasioneque doctè satis, & eleganter descripsit. Quæ quidem opinio, licèt mihi nequaquam placeat, cum tomentum illud parenchyma sui generis à sanguine prorsùs diversum non constituat, sed ipsemet sanguis inter fibrarum spatia congelatus, & in solidum corpus grumefactione coactus tomentum Aquapendentis repræsentet; puto tamen cum eo, & Molinetto dissert. anat. pathol. lib. 3. c. 1. musculorum perpetuos ad contractionem conatus à sanguineo tomento præcipuè, atque immediatè pendere. Carneæ namque fibræ,

quæ ante corrugatæ, contractæque cernebantur, abluto per macerationem sanguine, in unum coguntur corpus, atque ita duræ evadunt, ut corrugari postea, atque flecti nequaquam possint, & vix à suis tendinis natura differre videntur.

Quoniam verò musculorum fabricam tria præ cæteris ingrediuntur, nervus, fibræ illorum albæ paralellæ, & tomentum sanguineum; operæ pretium nunc est, ut in hisce tribus reconditam, ac penè difficilem suorum motuum causam inquiramus. Quod præstare non poterimus, nisi priùs musculorum ex fibris constructionem, & peculiarem mechanismum juxta Louverii, Stenonisque observationes delineemus.

Fibræ carneæ, ut deteximus, ex aliis subtilissimis filulis componuntur, quorum binæ extremitates tendineæ sunt, quæque cum corpore fibræ minimè planum rectum, sed quælibet angulum cum altera alternantem efficiunt. Porrò in plures ordines, ac veluti strata disponuntur, quorum quilibet ordo paralellogrammum obliquangulum, aut rhomboidem efformat, & plura paralellogrammata sibi invicem juncta paralellopipedem, quem musculum simplicem vocant, constituunt, quo ordine naturam in omnium penè musculorum constructione procedere, frequenter Steno observavit.

Contra Louverus existimat, omnes musculos non uno, sed duplici ventre præditos esse, nec caput, & caudam habere, ut opinabantur Antiqui, sed duos tendines sibi oppositos, fibrasque musculares non una, & continua serie à capite ad caudam progredi, ut hactenus creditum, sed oppositas in partes niti, sicuti in libro *De motu Cordis* explicavit. Posita hac structura putat, musculos non moveri spirituum inflatione, sed utriusque ventris fibrarum, quæ oppositos in tendines abeunt contractione, & duplicis tendinis adductione; nam ut quisque musculus duplex est quodammodò, ita duplici motu per fibras in diversa se nitentes loca adducitur, & annexa sibi ossa vel membra secum trahit, non secùs ac duo homines junctis dextris in mutuum ruunt amplexum, seque arctiùs stringunt. Cumque duo unius musculi motus ab oppositis cœpti terminis in commune desinant centrum, adversam potiùs contractionem fibrarum, quàm musculorum inflationem, expansionemque à spiritibus factam motus omnes producere arbitratur; nam re vera musculus in actu motus non intumescit, nec amplior fit, sed ut in corde videmus, constringitur, & induratur, immotisque tendinibus, solæ fibræ carneæ moventur, & angulos mutant, ut in scala portatili contingit, in qua latera eadem semper sunt; angulis existentibus modò acutioribus, modò amplioribus. Ideò credendum vim omnem motivam non tantùm pendere à spiritibus, & cerebro molli, vel nervorum propaginibus per musculos distributis, quos vehementissimis motibus obeundis impares judicamus, quantum à peculiari fibrarum structura fibris cordis analoga, & ingenti ac ferè recondito ipsarum elatere, & magna quoque solidorum supra fluida in viventibus resistentia & impulsum, unde fibræ, funiculorum ad instar contractæ, contortæque motuum omnium quomodocumque vehementium capaces evadunt.

Cognitum etiam est, Stenonem ad motum musculorum nullam admittere potentiam supperadditam à cerebro provenientem, sed motum omnem peragi per duas potentias contrarias, quarum altera sit pondus trahens deorsum tendinem, altera contractiva fibrarum vis, quæ agit trahendo obliquè sursum idem pondus; quæ quidem opinio, tamquàm minùs rationi conveniens, convellitur à Borello par. 1. mot. animal. cap. 2. ubi probat moveri musculos per sanguinis, & spirituum debitam mixtionem, & concursum.

His ité explicatis quæ ad fibrarum, musculorumque compagem pertinent, necessarium est attingere nonnulla, quæ ad motum illorum ex nostra sententia conferre videbimus. Et quidem, examinata sæpè diligenter ipsorum fabrica, & ingenti sanguinis copia fibris undique circumfusa, quæ non nutritioni solùm, sed nobilioribus usibus destinata est, asserere cœpi, præcipuam, ne dicam totam vim motus, sivè potentiam moventem musculos, in ipsis residere musculis, idest in peculiari fibrarum artificio, earumque cum sanguineo tomento proportionata mixtione, & impulsu; spiritus verò fluentes per nervos nihil aliud, quàm determinationem ad motum præstare. Ad quod credendum præter alia me movet constans, & perpetua naturæ lex, quæ methodo simplici, atque facili, & veluti

ti per analogiam, rebus in omnibus tùm producendis, tùm conservandis procedit.

Quod præ cæteris in motu cordis, facta comparatione cum aliorum musculorum motibus, experimur. Cor musculus est ex triplici fibrarum serie mirabili artificio compactus; movetur autem non ampliando, & dilatando, sed contrahendo se, & indurando, ut sectione vivorum animalium conspicimus; Et quod magis mirum, si cor Ranæ recens aqua sumptæ, & resectæ æstivo tempore observes, per semihoram pulsare videbis; imò, & scindatur in partes, ipsæ partes scissæ repetitos sistolis, atque diastolis motus absolvent. Et quoniam tunc nulla vis à spiritibus, & cerebro, avulso, & in particulas resecto cordi communicatur, vim omnem moventem à fibris dumtaxat productam esse existimo; quæ in mortuo etiam animali, durante impulsu ante impresso, alternas contractionis vices perpetuant: Quamobrem, si cor musculus est, & movetur contractione quadam, tensione, ac repetita fibrarum oscillatione; & magnam vim motus non tantùm à rara spirituum compage, mollique cerebro, quantùm à peculiari fibrarum mechanismo recognoscit, quid obstat quòd ad leges motus cordis omnium quoque musculorum motus explicemus?

Fibras vi quadam innata à minimis solidis massæ sanguineæ eas prementibus producta, perpetuò oscillari, & crispare se, multa confirmant. Et primò si carneam fibram ab animali vivo resectam microscopio inspicias, evidenter se contrahere observabis. Musculum recens ab animali avulsum si per medium secueris, extrema secta statim contrahentur, quod in viva Anate quisque poterit experiri. Autopsia quoque probatur continua fibrarum ad contractionem propensio in vermiculari intestinorum motu à substrata carnea tunica, Uteri post partum insigni corrugatione; Vessicæ post emissam urinam; ex impulsu cordis in circulantem sanguinem facto, in perpetua sphincterum contractione, qui non sua sponte, sed à fluidis vim facientibus aperiuntur: demùm in glandulis, quæ fibrarum ope expressionem continuam liquidorum promovent, & perindè ac si essent tot minima corcula, hinc indè per partes in cordis supplementum posita, circulationem eorum facilem reddunt, & expeditam.

Vidimus quomodò cordis, & quadam veluti analogia omnium penè musculorum motus fiant potiùs contractione, tensioneque fibrarum, quàm earum ab effervescentibus spiritus inflatione: reliquum est, ut breviter nunc investigemus, quid re vera sit, quod immediatè in fibris contractionem, sivè crispaturam producat. Et quoniam solummodò inter fibrarum spatia magna sanguinis copia invenitur, quæ, considerata partis parvitate; impossibile est, ut tota nutritioni impendatur, eam crispandis fibris solidi vicem gerendo inservire existimo. Circa quod duas opiniones à me excogitatas, dubioque, & hærenti animo in Theatro propositas, nunc tibi examinandas submitto. Dato cordis sanguinisque continuo, & numquam cessante motu, supponit prima, fibras carneas majores, earumque fibrillas minimas penè infinitas esse totidem vectes, vel funiculos, quorum singula puncta super circulantis sanguinis guttulas, veluti super totidem trochleas tracta, & semicirculariter mota, superveniente spirituum determinatione ad motum, magnam vim in tendineis extremitatibus producant. Quam ob causam fieri videmus, quòd, musculis plus vel minùs agentibus, motus sanguinis per eos augeatur, vel minuatur. Et Bajuli in gravioribus gestandis ponderibus expirationis intentione, & indè nata circulantis sanguinis alteratione, magnam vim supervenire musculis experiuntur. Cum igitur per infinitas veluti trochleas, sivè minimos vectes à minimis solidis sanguineis circulando prementibus, moveantur fibræ, potentiæ moventis vis ob innumerabiles earum series, fere in immensùm crescit; adeò ut mirum non sit, si minima licèt spirituum superaddita vis non solùm determinet motum, verùm promoveat, & augeat: quod in mechanicis præstare valent vectes breves multiplicati immensarum virium. Pancratium infinitæ potentiæ Simonis Stevini. Machinæ rotis, & tympanis dentatis constructæ. Glossocomum Scotti, quo talenti potentia moveri posset terraqueus globus, etiam si aureus foret, ut refert *curs. Mathem. lib. 15. mechanic.* Sic tanta potest ars, ut exigua vi gravissima sublevet, & circumferat pondera, cur id negabimus naturæ, ad cujus modulum principia, finesque suos dirigit ipsa, & absolvit?

Sanguinem circulantem præcipuas habere

berè partes ad motum musculorum, ingens ipsius circa fibras copia ad credendum nos impellit. Movet etiam experimentum Stenonis, qui, acu curva per spinam dorsi in cane trajecta, ejus arteriam magnam supra vertebras filo strictè ligavit, factoque vinculo posteriores artus movere amplius animal non potuit, impedita ibidem fluidi universalis circulatione. Cor etiam à Rana avulsum, & in partes resectum æstivo tempore ad semihoram pulsat, nulla superveniente spirituum à cerebro irradiatione, sed omne id, durante adhuc fibrarum oscillatione à sanguine facta, à minimis solidis sanguineis calore ambientis excitatis producitur. Porrò quotidie observamus mulieres chlorosi affectas, hypochondriacos, scorbuticos & chronicis laborantes morbis, quoniam illorum sanguis vappidus, crudus, acidis, viscidisque particulis refertus est, ac propterea difficilè mobilis, fibrisque crispandis ineptus, perpetuò laborare lassitudine, & ad motum impotentia; certo argumento, sanguinem præ aliis liquidis ad motum maximas partes obtinere.

Hanc autem veritatem præ cæteris expertus sum in iis, qui laborant interno partium aneurismate. Etenim ex ea parte, in qua est aneurisma, sivè ea pars cui arteria aneurismate laborans respondet ac prospicit frequenter, formicatione, torpore, impotentia ad motum. ac demum paralysi laborat, non alia de causa, nisi ob impeditum liberum sanguinis circuitum per eam, ob suppositum arteriæ aneurisma. Ità nuper vidi in puella 22. ann. ad ædes Burghesiorum ad ripam Tyberis hæc vera adamum fuisse. Passa est per duos annos ingentem cordis palpitationem, vertigines, frequentes syncopes, spirandi difficultates, inæqualitatem pulsus, & alia hujusmodi, aneurisma prope cor indicantia. Gravida evasit, & abortivit 6 mense Post abortum correpta est morbo acuto pulmonum cum febre: tussi vehementissima, ortopnæa, & maximo pedum tumore potissimùm pedis sinistri: Crescente morbo, & crescentibus dictis symptomatis circa sextum derepente corripitur hemiplegia sivè paralysi totius medietatis sinistræ partis corporis, & maximo tumore ædematoso, crescente tunc difficillima respiratione, & tussi horrenda cum genis rubris, febre, &c. pro modulo, quo sanguis per phlebotomiam minuebatur, sanguinis impetus deprimebatur, & acuties phlegmonica pulmonum mitescebat, & ita liberior circuitus restituebatur sanguini, pro eadem modulo motus restituebatur paralyticæ parti, pedesque detumescebant, & reliqua pariter mitescebant accidentia, manetque nunc in motu partis libero: sed tussis, & alia aneurismatis prope cor signa adhuc perdurant.

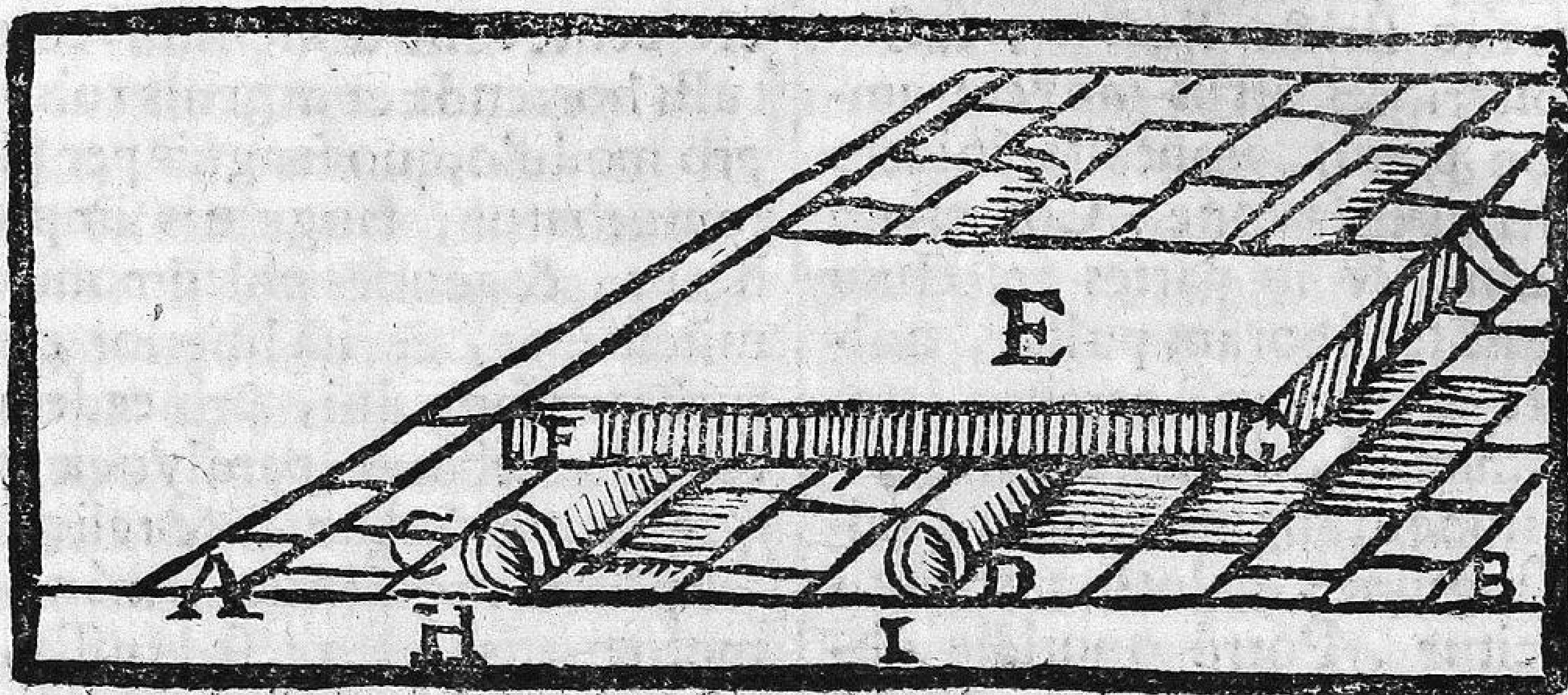
Nec mireris sanguinem solidi vices gerere in motu musculorum, nam tota illius massa congeries re vera est, & aggregatum solidorum corporum in aqueo menstruo solutorum, & natantium; sulphuris inquam, salium varii generis, terræ, globulorum rubrorum, striarum nutritiarum, & mille aliarum particularum, quas ab aere, fossilibus, & vegetabilibus continuò haurit, & in sinu fovet. Undè igni appositus sanguis, evaporata pauca aquæ copia, statim in durum corpus concrescit.

In prima sententia probatum est, fibrarum funiculos super sanguinis guttulas, veluti super totidem trochleas tractos, magnam vim in motu acquirere. At quoniam in mechanicis videmus trochleas in absolvendis motibus fixo hærere principio, nec perenni impulsu hinc inde excurrere, ut sanguinis guttulæ per fibrarum spatia; ut hoc vitetur absurdum, cogitavimus, sanguinem scytalarum ad instar moveri circa fibras, iisdemque suum impulsum continuò communicare.

Scytalæ, sivè cylindri lignei, quos vulgò vocant *i Curuli*, duplicis sunt generis, rotatæ, & simplices. Rotatæ dicuntur Aristotelis, simplices Pappi, earumque vires ad leges axis in peritrochio reducuntur. Sit itaque.

I. FI-

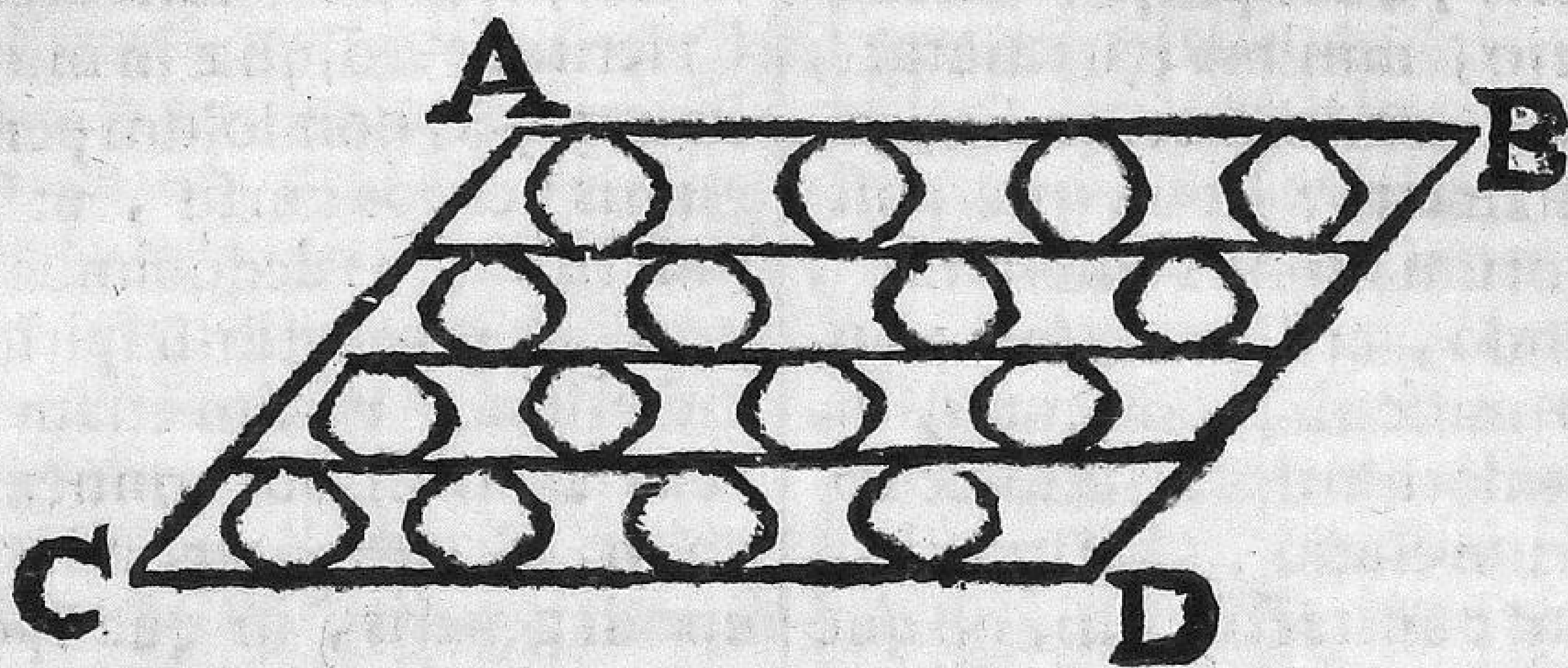
I. FIGURA.

In qua horizontis planum AB. ſcytalæ duæ non rotatæ C D. pondus impoſitum E tangens illas in punctis F, G, Scytalæ verò tangentes planum in punctis H I. Pellatur à potentia quapiam pondus E. ad anteriora, rotabuntur quoque ſcytalæ ad anteriora, & pars quædam ſcytalæ, in qua ſit contactus, aſcendet in G. alia deſcendet in I. quia nihil motum impedit; nulla namque ponderis, nulla ſcytalarum, nulla demùm plani horizontalis invicem offenſio ſuccedit. Indè redditur quoque ratio, cur facilius geſtentur onera per ſcytalas; quam per currus, nam rotæ curruum duas ſuperare debent reſiſtentias, nempè contactum axis, circa quem volvuntur, & plani horizontalis: contrà ſcytalæ contactum plani horizontalis ſolummodò. Præterea cum ſcytalarum centra ab horizontis plano æqualiter diſtent, pondus horizonti æquidiſtanter, ac veluti undulando; ſivè per ſubſultus movebitur, ejuſque gravitatis centrum in quocumque motu nequaquam elevabitur. Et ſi vectes addantur ſcytalis, ingentia quæque pondera validiſſimè tunc à ſcytalis propellentur.

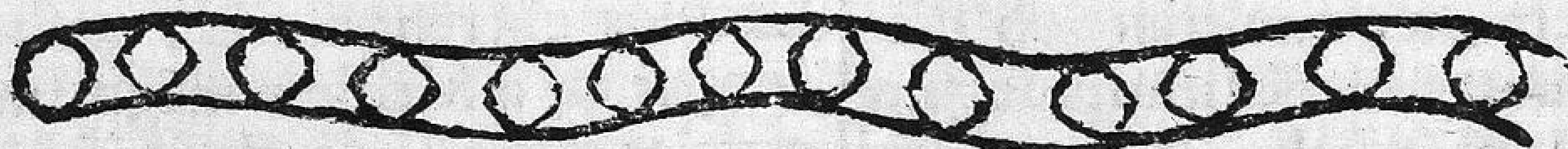
His notatis ſupponimus, ſanguinis maſſam per fibrarum muſcularium ſpatia trajectam ex infinitis minimis globulis ſolidis componi, qui ſcytalarum ad inſtar per illa ſpatia volvuntur. Et quia velociter currunt, impreſſo illis à corde pulſante vehementiſſimo impetu, neceſſe eſt, ut fibrarum fila ad contactum globulorum currentium premantur, & undulando veluti criſpentur: quæ criſpatura, quoniam maximè ſenſibilis eſt in medio muſculi, ubi ſanguis velociùs currit, ſequitur indè, ut extrema fibrarum ſingularum verſus medium contrahantur, breviora fiant, & appoſita ſubleventoſſa. Cui quidem velociori ſanguinis progreſſui per media muſculorum ſpatia, in quibus nulla fieri debebat ſecretio, ut providus naturæ genius proſpiceret, vaſorum per muſculos productorum diametros non multum inæquales ordinavit: nec vaſorum ramos nimiùm multiplicari, utpotè quæ currentis ſanguinis velocitatem ſummoperè minuerent, ac retardarent, ut in viſceribus contingit, in quibus, quoniam ad ſecretiones tardior ſanguinis motus requirebatur, vaſa inæqualibus diametris in infinitos penè ramos multiplicata, & contorta diſtribuit. Quæ ut melius intelligantur concipiemus in 2. figura.

II. FIGURA.

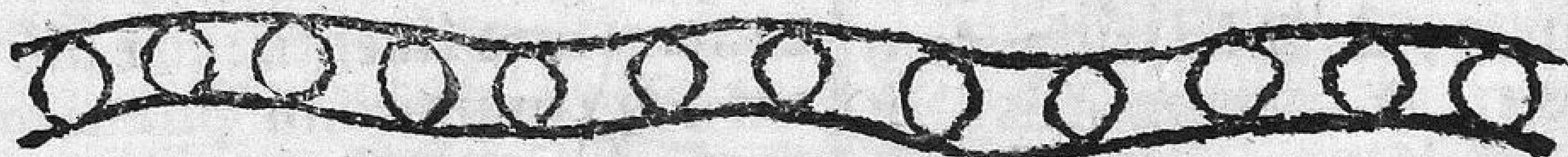
musculum simplicem, & in eo fibras A B C D &c. ac per media spatia globulos sanguinis currentes, & à continuo cordis impetu propulsos. Ibi duplex globulorum contactus in superiori, & inferiori fibra, ac per consequens duplex pressio, seu undulatio conspicitur. Atque si globuli currentes ejusdem fuerint diametri, ut in 2. figura, tunc undulatio erit lenis, & æqualis, & pauca extremorum contractio; Si verò mutentur diametri, statim oritur inæqualitas undulationum in fibris, tensio major in medio, majorque extremorum contractio, ut in 3. figura.

III. FIGURA.

Denique si maxima contingat diametrorum in globulis inæqualitas, & ex rotundis evadant sphæroidæi, seu ovales, aut variis præditi figuris, tunc cum majori diametro trangunt fibram A B, hæc magis tenditur, crispatur, & inæqualis redditur, cum minori, deprimitur, & concidit, & ex majoribus hisce undulationibus major vis, tensio, majorque extremorum decurtatio succedit, ut videre est in 4. figura.

IV. FIGURA,

Motus globulorum per fibras facilis est, & expeditus; nam cum eos supponamus sphæricos, contactus illorum cum fibra minimus erit, & momentaneus (ut contactus rotæ cum plano horizontali) qualem nulla figura, quæ conciperetur, posset efficere, ac per consequens ex minimo contactu maxima facilitas, velocitasque motus resultat, quia minimum est impedimentum, quod superari debet; Et ideò faciliùs, ut diximus, pondera moventur per scytalas, quàm per currus.

Hactenus examinatum est, quomodò ex contactu globulorum sanguinis currentiũ fibræ crispentur, contrahantur, & contractione sua annexas partes elevent: investigandum nunc esset, quid fluidum nervorum conferat ad hoc opus. De qua re admodùm difficili, ut aliqua dicam, puto illud ad lacertorum motum nihil aliud præstare, quàm, mutationem contactuum in globulis sanguineis inducendo, ultimam ad motum determinationem afferre: Nam cum sit summoperè tenue, elasticum, & ra-

radiis lucis affine, incredibile celeritate à phantasia impulsum, cum sanguine musculi jam jam movendi miscetur, & quadam elastica irradiatione, cum proportione tamen, & æquilibrio, minima ejus mutat, & alterat, mutataque minimorum figura, mutantur etiam diametri: Et ita interpositas fibras diametrorum finibus alterando, premendo, urgendo, crispaturam tensionemque in medio musculi producunt, indeque oritur extremorum decurtatio, & appensorum ponderum elatio. Oritur etiam continuus nisus ad contractionem, ob quē musculi spontè sua perpetuò moverentur, nisi antagonista contrarii vim coerceret, & æquilibraret, qua vi per superadditos superata spiritus, statim pars movetur, elevatque pondera. Ideò fibræ, quæ antagonistas non habent, uti carneæ spirales intestinorum, circulares sphincterum, heliceæ cordis, nobis invitis, nec advertentibus, perpetuò moventur. Et audeam asserere, singulis in partibus carneis æquè, ac membranosis, ob reconditam nec adhuc benè cognitam, sed profectò peculiarem Fibrarum structuram & elaterem à Fluidis minimè pendentem, nec non etiam ob circumfluentes humores adesse subobscurum & penè continuum systolis, & diastolis motum, qui quidem membranosis in partibus ab oscillatione continua, motuque duræ matris veluti elastico dependet; ab ea namque motus omnes partium membranosarum, & partium, quæ fiunt ex membranis, sicuti sunt viscera, glandulæ, vessiculæ, vasa, &c. ex nostra sententia originem fere ducunt varieque dirigūtur, prout explicavimus in 4. libro de fibra motrice, & morbosa cum de Solidorum morbis; de vitiato ipsorum elatere, de Solidorum cum solidis homogeneis, & etherogeneis, & cum ipsis quoque Fluidis æquilibrio, & resistentia à naturali statu mutatis, undè morbi progignuntur innumerabiles, dissereremus. In carneis contra à perpetua & regulari arcus cordis ad peripheriam corporis, & singulas ejus partes mediantibus arteriis, & fluido in eis contento vibratione, & impulsu. Evidens tamen, ac regularis observatur magis in carneis. Qua de causa partes, quas ad motum regularem, & ordinatum absolvendum natura destinaverit, carneis fibris in rete expansis munivit; quod quidem musculorum retè in pulmonibus liene, trachæa, foliculo fellis, ureteribus, tunica oculorum choroidæi, arteriis, & venis, glandulis, in ipsa demùm testium tunica, aliisque partibus peculiari motui, vel secretioni dicatis, observamus. Celeritas verò, quæ in moventibus musculis apparet, non solùm pendet à celeri sanguinis per eos cursu, ut ex eorum rubore in actu motus deducimus, & celerrima, ac penè imperceptibili spirituum elastica irradiatione, verùm etiam à peculiare ipsorum cum ossibus connexione: moventur enim, & elevant pondera per vectem secundi generis, in qua Ipomocleon propè potentiam positum est; undè ex legibus mechanices facilè, expeditè, parva vi, & sine magno instrumentorum apparatu, motus suos necesse est, ut peragant, & absolvant.

Quæ quidem omnia, licèt aliquo modo verisimilia esse videantur, adhuc tamen difficilis nodus restat solvendus; quomodò spiritus cum sanguine concurrendo, minima ejus mutent, fermentando ne, an explodendo se, vel aliis mille modis ab Auctoribus excogitatis afficiendo: quæ proportio motus, & resistentiæ sit inter liquidum nervorum, & sanguinem per canales suos currentia. De quibus quæsitum semper est à Medicis magni nominis, minimè tamen adhuc planè videtur explicata deliberatio. Horum, & similium explanatio difficilis redditur, non solùm quia nos latet quomodò mens agat in spiritus, eosque ad motum per nervos dirigat, ac determinet, verùm etiam, quod nemo adhuc quæsivit, & examinavit, quænam sit proportio motus, & gravitatis inter se minimorum quodlibet liquidum corporis animati componentium; quæ proportio motus, & gravitatis inter singula liquida per canales suos fluentia: quæ nisi rectè teneantur, quamplurium phænomenon motus musculorum ardua, ne dicam impossibilis, erit explanatio.

Ad motum enim musculorum rectè peragendum duo necessaria videntur esse, primùm determinatam sanguinis quantitas in ejus fibris, ejusdemque determinata velocitas. Nam sicuti in horologio excedens, vel deficiens appensum pondus horologii motum impedit, & retardat; ita deficiens, vel abundans sanguinis quantitas, velocitasque in musculis, illorum motui maximo erit impedimento. Alterum est proportio debita motus, & resistentiæ singulorum liquidorum per canales suos currentium,

quó-

quorum alterum si turbetur, musculorum quoque motus inæqualis, & turbatus indè orietur. Id magna ex parte experimur verum in febribus. Homo febri correptus, licèt sanguis velociùs per musculos ejus currat, minus tamen virium in eis obtinet, minorisque gravitatis pondus attollit, quam non efficit dum sanus est; quia scilicèt æquilibrium, & proportio inter motum liquidorum currentium mutata est, ac turbata, omnisque motus velocitas absorpta est à sanguine febriente, in quem centrum gravitatis liquidorum omnium currit, & inclinat. Et ob hanc cursus, & inclinationis liquidorum turbationem non solùm fluidum nervorum indebitè secernitur, & indebitè fluit, refluitque, sed etiam omnia penè liquida: ideò in vigore febrium, in quo declinat motus musculorum, declinat, vel deficit etiam separatio lactis in mammis, saniei in ulceribus, & cauteriis, salivæ, sudoris, urinæ, & sic deinceps aliorum liquidorum in aliis corporis partibus. Quamobrem quoniam fluida ascendunt, & descendunt, moventur, separantur, & currunt hinc indè ob innatam gravitatem suarum partium, graves enim premunt leviores, hæ coguntur ascendere, & ità vicissim gravitatis causa, & per quasdam staterae, sivè bylancis imaginariæ leges, varios effectus in suis motibus absolvunt. Certè nisi quis rectè quæsiverit proportionem hanc motus, & gravitatis inter componentia minima cujuslibet liquidi, & inter singula liquida per canales suos currentia, nec non æquilibrium inter fluida corporis animati currentia, & solida, quæ resistunt, vel contra quæ impellunt, & contraniteuntur; ac demum inter solida, & solida tum homogenea, ut membranas inter & membranas, & ex membranis compacta viscere, tum etherogenea ut inter fibras carneas, & membranosas, difficilem profectò problematum mechanices motus musculorum solutionem experietur. Et quod hic dicimus de centro gravitatis liquidorum currentium per canales suos; licèt hæc aliquo modo centrum gravitatis non habeant, cum minimæ illorum particulæ firmam inter se connexionem non obtineant, atque adeo singularum gravitatis in uno colligi puncto in eoque totam vim exercere nequeat. Nihilominus tamen quando liquidum intra canales continetur, concipere jure possumus gravitatis centrum in liquido ratione canalis continentis, qua de causa liquidum contentum vim habeat, & rationem solidi corporis ad gravitandum, & tota liquidi gravitas vigeat in quolibet puncto axis gravitatis, aut saltem in parte illius inferna, aut potiùs in parte basis, in quam desinit axis gravitatis liquidi contenti. Et sicuti supponimus aerem veluti per columnulas superiorem gravitare in inferiorem; Ita in liquidis considerandæ sunt veluti columnæ ex materia ejusdem liquidis, quæ singulæ sua basi æqualibus fundi vasis continentis partibus innixæ deorsum vim faciunt, & sic fundum vasis premunt, suoque nisu æquali, inter se sunt in æquilibrio; major est in longiore, seu altiore, quam in breviori, sivè magis depressa columna, eadem supposita vasis crassitie. Quare si aliquæ ex columnulis aqueis breviores fiant diminutione facta liquidi in ejus partes superiori, columnulæ circumpositæ deprimuntur, columnasque truncatas cogunt, ut ascendant. Et ideò fit, ut si ex altero syphonis cruræ aquæ pars detrahatur, aqua in altero crure contenta descendet, & sursum protrudet aquam diminutam, quæ ob factam diminutionem levior evasit absolutè, & per consequens minus valida ad resistendum. Plures hujus generis observationes clara demonstrant liquida in vas contenta centrum gravitatis habere, & ob id subiacere legibus centri gravitatis Solidorum. Ex pluribus quoque experimentis ab Auctoribus factis deducitur liquida secundum altitudinem non verò secundum latitudinem gravitare; nam in cruribus syphonis crassitie, sivè diametro inæqualibus, aqua, vel alterius generis liquores sub eodem parallello consistant in æquilibrio.

Sed relictis multis argumentis, quibus hæc de lacertorum motibus confirmari posset opinio, reliqua jam prosequamur, quæ ad illorum affectiones pertinere significavimus, & ita tertiam argumenti à Nobis propositi partem compleamus.

Duæ sunt maximè sensibiles, & omnium ferè primæ fibrarum affectiones, tensio illium, & laxitas; quæ si debitos intra naturæ terminos contineantur, salus indè resultabit; in modum excedant, multiplex morborum genus ingravescet, ut in quatuor libris de fibra motrice, & morbosa fusè disservimus. Præcipuus tamen, ac veluti innatus fibrarum, effectus sivè actio, contractio est, à qua fluidorum motus promove-

tur, & dirigitur. Contractio tamen illa licèt singulis fibris ratione peculiaris singularum structuræ naturalis sit; aliquo tamen modo membranosarum ab oscillatione continua; & elatere duræ matris fovetur, augetur, vel digiritur: carnearum verò ab æquilibratis oscillationibus cordis per arterias & sauguinem in eas propagatis. Et quando ea in debito naturæ statu fuerit, nos tonum partis vocabimus, cum ab eo recesserit, & laxitatem sivè atoniam partium dicemus, vel juxta aliorum opinionem robur partium æquale, & inæquale. Perpetuus hic fibrarum ad contractionem nisus ad vitam omninò necessarius erat; nam cum ea in mutua solidorum cum fluidis, actione, reactioneque, nec non singulorum ad singula æquilibrio consistat, circulantes humores difficulter ad vitæ fontem regrederentur, nisi solida, continuatis contractionibus, sivè alternis, ut ita dicam, systoles, & diastoles partium ictibus urgerent illos, & impellerent: qua ratione aucto in solidis motu, vicissim ille fluidorum augetur, ut in currentibus, & exercitatis experimur. Fibræ enim in nobis perpetuò oscillant, & moventur, licèt talem motum mente non percipiamus; quis enim motum cordis, diaphragmatis, intestinorum, &c. animadvertit, vel animo concipit? & tamen partes illæ in continuo sunt motu, & agitatione. Et ut quotidiana atque patienter facta morborum observatione, & experimentis anatomicis mihi constat, major est Solidorum ad fluida resistentia, & vis, quam contra. Quæ Solidorum vis ingens in viventibus: ut reliqua taceam ad confirmandam nostram sententiam maximè utilia, per analogiam demonstrari potest facta comparatione cum stupenda & incredibili vi motus cordis. Duæ sunt resistentiæ, quas superare debet cor, ut discurrit Borellus *part. 2. c. 5. pag. 76. mot. anim.* Prima ut arteriæ repleantur sanguine usque ad turgentiam, quæ non est minor pondere librarum 18000. 2. ut ab arteriis exeat idem sanguis à corde propulsus, quæ secunda vis esse debet ingens, nam superandæ sunt infinitæ resistentiæ musculorum, viscerum glandularum, & partium omnium, per quas trajicitur sanguis; & superandæ profectò vi sola, & impulsu fibrarum emboli cordis. At si unica solùm in pulsatione teste *cit. Borello* cor superat tam vastam resistentiam majorem librarum 135000. cum in una hora millies, & ampliùs cor pulset, ergo in una hora potentia cordis superat resistentiam 13500000. & spatio unius solius diei superat resistentiam majorem librarum 3140000000. Tota autem vis motiva cordis conjici, & explorari potest ex comparatione cum potentia musculorum masticationi inservientium, eodem teste loc. cit. Admirabilis profectò est tam ingens vis emboli cordis ac ferè incredibilis, nisi adesset energia percussionis, quæ natura sua superare potest quamcumque finitam resistentiã quiescentem. Quare si cordis musculus triũ ordinum fibrarum peculiari adinvicem nexu, & recondita singularum fibrarum mechanica constructione incredibiliter fluidorum omnium resistentiam superat, & fluida per motum eisdem impressum in solida resiliunt, & contranituntur: profectò fibræ singularum partium, quæ à fibris cordis in structura minima filorum minimè differunt, eamdem supra fluida ad contactum ipsorum circulantia superiorem resistentiam habere debent, & exercere: Et cũ fluida à solidis pellantur sivè sint partes fluidi refluentis, sivè succedentis, majus certè momentum erit pressionis solidorum quam resistentiæ liquidorum, multò magis quod solida difficilius reflectantur, quam fluida. Major hæc Solidorum supra fluida vis, & resistentia non tantum pendet à peculiari, & recondita fibrarum structura, ac mechanice hactenus neglecta, nec satis quæsita; quantum ab æquilibrata vibratione duræ matris & cordis in solida sui generis, membranea inquam, & carnea.

Et ut ego sentio multorum morborum causæ veræ, sed obscuræ, difficiles, & à medicis minus diligenter quæsitæ in hoc solidorum vitiata tono, elatere, structura, mutatoque Solidorum ad solida, & liquidorum ad solida æquilibrio resident magis, quam in mille somniatis acidis, & mille fictis humorum moleculis, quas innovandi cachoete nostris temporibus adinvenit. Doctores medici? Solidorum natura Solidorumque morbi, quos per negligentiam nostram, intactos adhuc luget medicina, examinandi sunt nobis, ac perpendendi; nec ampliùs legentium delectationi in scribendo, sed medicæ praxeos incrementis, in observandis iis, quæ hactenus latuere, quæque Majores nostri vel ob desidiam, vel ob rei difficultatem præteriere, omni ope incumbendum.

To-

Tonus fibrarum suprâdictus primam perfectionem incipit acquirere anno ætatis decimo quarto; quo tempore, fibris debitam soliditatem, & consistentiam nactis, porisque partium confirmatis, fluidorum separationes non solùm augentur, sed promptius, faciliùsque peraguntur. Pili undique erumpunt per cutim, & è suis glomis in bulbo reconditis per vehementiores fluidorum circulationes, & Solidorum magis vividas oscillationes evoluti, tamquam microcosmi plantæ vegetando foras emergunt suppressa usque ad illud tempus seminis elaboratio feliciter inchoat, & prima in temperamentis mutatio manifestatur, quam singulis septem annis fieri philosophorum omnium sapientissimus docuit Pithagoras. Cum ante illam ætatem pueri segnes, ac debiles, stolidi, ac penè insulsi, & innumeris obnoxii morbis vivant, ob quamdam veluti immaturitatem fibrarum, earumdemque nimiam mollitiem, & laxitatem.

Ob variam quoque fibrarum duritiem, ac robur maxima mutatio, & diversitas nascitur in temperamentis, in sexu, & in vario vitæ statu, ætateque crescente, varia in animi, corporisque operationibus vis, & perfectio. Hinc mulieres & pueri quoniam ipsorum fibræ, & potissimùm cerebri, laxæ nimis, & molles sunt, ad inveniendam, docendamque veritatem impares omninò judicantur. Eorum cogitationes, & consilia, varia, instabilia, volucria experimur, ut ex iis nihil resultet, præter vanitatem. Animi passionibus levi de causa dejiciuntur, & prosternuntur; Desperant facile, & lugent, à rebus sensibilibus, & curiosis libenter trahuntur, & afficiuntur: & si fit, ut errent, errores magni momenti non sunt. Mulieres quoque ob antedictam fibrarum mollitiem rerum sensibilium peritæ sunt, ut elegantiæ in loquendo, diligentiæ in vestitu; exquisito demùm saporis, odorisque sensu, & molesto cæremoniarum usu ad nauseam usque excellunt.

His omninò contraria viri, ætateque consistentes faciunt; quorum mens quoniam ab anno 30. ad 40. perfectionem suam fibris partium ad debitam soliditatem, maturitatemque perductis, attingit, singulari quadam ingenii ratione, atque consilio judicant de rebus, ac deliberant. Et quoniam mens à rebus sensibilibus, & externis ab operibus suis non distrahitur, ad investigandam, docendamque veritatem cæteris sunt præstantiores. Dolores, & voluptates in ea ætate minus agunt, minusque animi passionibus, vel nequam hominum conviciis terrentur, aut commoventur; quin potiùs ipsis, utrobusti animi, magnæque constantiæ Virum decet, obviam animosè, & fortiter eunt.

Tu ne cede malis, sed contra audentior ito,
Quam tua te fortuna sinet.

Et quoniam, ut rectè monet Seneca meus *c. 32. lib. 6. quæst. naturalium* non aliundè venit animo robur, quam à bonis artibus, & à contemplatione naturæ: profectò qui sapiens revera est, esse etiam debet fortis animo, & constans, nam alterum sine altero consistere non potest; Quique talis re vera est, ut Beatus ille Horatianus,

Nec excitatur classico truci.
Nec horret iratum mare.
Forumque vitat, & superba Civium
Potentiorum limina.

Et quando in animi securitate, virtute parta vitam beatam ponunt, nihil ea ætate timere possunt præter affectus violentos, qui raró movebuntur, si diligenter vitetur occasio: nam fibræ solidæ jam, & maturæ, circulantibus fluidis ab imaginatione motis, & turbatis, & magna vi resistunt, & in ea re agunt pari cum impetu, & energia.

Visum est hactenùs quomodò mens pro vario fibrarum, quibus veluti instrumentis ad operandum utitur, statu, per varia sexuum, ætatum, & temperamentorum discrimina variè operetur, & agat: & crescentibus illis, atque maturitatem paulatim acquirentibus, ipsa etiam quasi crescere, aut maturescere videatur, cum revera eadem semper sit, constans, & immutabilis. Immutabilis inquam, & immortalis; revera enim ut optimè dicit Ovidius 3. de ar.

Est Deus in nobis, sunt & commercia cæli,
Sedibus æthereis spiritus ille venit.

Restat nunc, ut varias earum in morbis, vel proximis ad morbos dispositionibus affectiones perpendamus, quod intelligi difficulter, aut explicari poterit, nisi ante examinemus, quomodo externorum sensuum motiones per nervos in cerebrum desinant, animumque de impressionibus externis animadvertant; Et contrà quomodò animus pulsatis chordis, quæ in cerebro sunt, per spiritus, & nervos ad externos sensus vim suam propaget, & producat quod magnam lucem morborum curationi

per fibrarum mechanicen ex nostra sententia afferre explicabimus.

Ad cujus rei clariorem intelligentiam, sciendum primò, nonnullos esse, qui ratione, & experientia freti arbitrantur, partes omnes à cerebro suam originem ducere, & singularum telas ab eo primùm ordiri. Atque adeò humanum corpus nihil aliud re vera esse, quàm membranearum fibrarum fasciculum, quæ à cerebro, & nervis propagatæ, & modò in membranaram telas expansæ, modò in ossa induratæ, productæ in vasa, contractæ in glandulas, viscera, & musculos, & à fluido per eas currente, veluti ab elatere quodam agitatæ, corporis animati machinam constituunt. Quod à rei veritate non multum aberrare fatebitur, qui vel minimùm in re anatomica fuerit exercitatus. Quibus verò auxiliis partes tam diversæ conserventur, ac recreentur, quæque ex numero sex rerum nonnaturalium singulis proficiant, solidè satis, docteque divinus Senex expressit 6. epid. Sect. 5. f. 145. his verbis. *Labor articulis, & carnibus; cibus & somnus visceribus Animi deambulatio, cogitatio est, &c.*

Siciendum porrò ex anatomicis cerebrum admirandam esse infinitarum chordarum, quas perforatas supponimus compagem, quæ fluidum summoperè spirituosum, tenue, clarum, & lucis radiis affine in cerebri cortice separatum in se recipiunt, & per singulas quasque partes traducunt, Fluidum hoc in perpetuo, ac fermè rectilineo est motu, & pro vario ipsius per fibras cursu, vel regressu, cum majori, vel minori impetu, copia, & celeritate eas modò laxat, modò intendit: Et ità sensuum, animique in se recipiendo impressiones, hinc indè, prout necessitas tulerit, transmittit.

His ità animadversis, cerebri, aliarumque partium, quæ ab eo facile oriuntur chordæ bifariam moventur. Vel per extremum, quod extra cerebrum in sensibus, aut in internis visceribus est; & tunc pulsatis sensibus ab externis objectis, vel à fluidis per ea circulantibus, pulsatio statim propagatur ad chordarum originem, nempè ad cerebrum, & indè nascitur animi de rebus judicatio. Vel per extremum; quod est in cerebro, & ità pulsationes, oscillationesque ab animo mediis spiritibus extremitati illi impressæ, externis in partibus momento temporis manifestantur. Et quid ille velit, non solùm ex oratione, vultu, & oculis, qui sunt indices animi paulò certiores, verùm etiam ex varia externorum sensuum, mutatione in colore, figura, motu &c. facilè intelligimus. Imò de hominum natura, & inclinationibus per observationem dumtaxat motionum quæ in externis sensibus apparent plures docti viri certiores redduntur Atque hac ratione per simplicem contactum, & impulsum functiones sensuum absolvuntur; Impressus namque tremor, ut in chordis musicis debitè intentis apparet, ad chordarum originem, vel finem desinit; Et dum vigiles sumus, ac sani, earum alterum extremum moveri nequit, quin extremum oppositum statim moveatur, & consentiat ob perpetuam illarum intentionem.

Descripta breviter mechanice motus sensuum, redeamus nunc ad propositam de fibrarum affectionibus disputationem. Fibra pro varia hominum ætate, vitæ statu conditione, nec non locorum, temporum, & temperamentorum, diversitate varia, mille modis mutatur, & afficitur, eosque diversis temporibus ad morbos penè innumeros disponit. Per Infantiam sunt molles, flexibiles, & delicatæ, crescente ætate magis aridæ, duræque; in decrepita exsiccate prorsùs, minusque flexiles evadunt; Et ob varium hunc fibrarum statum, qui per ætatis, vitæque cursum manifestatur, ut cuique ætati sua peculiaris est sanitas; Ita suæ sunt molestiæ, suus morbus. Undè hi in pueros, illi in adultos, alii in senes, decrepitos, in Proceres, humilemque plebem alii auctoritate Hippocratis sævire consueverunt. Pueri tamen, & senes cæteris ad morbos sunt magis proclives; illi ob fibrarum laxitatem nimiam, mollitiemque; hi ob extremam siccitatem, & ariditatem. Vivere enim nostrum siccescere est: Et major pars corporum curis, vino, venere, ætatis, & annorum cursu squallet primò deinde siccessit. Ideò apparuit sæpè, & consistit certis signis, eos celerius senescere, qui magis spirituum, humorumque per intemperantiam impensis factis, fibras rore suo orbatas ad celeres rugas, ad immaturam nempè senectutem disponunt. Quales rugas, & arditates extra in cute senum videmus, tales quoque internis in partibus supponere cum ratio-

tione possumus prout observavi nuper in homine octogenario apoplexia mortuo, in quo vasa cerebri dura, tumida, & varicosa deprehendemus, & dum secaretur cerebrum, manifesta durities cultro percipiebatur. In nonagenario, naturali ferè morte extincto, cor durum & exsiccatum adinstar tabulæ inveni, quod cultro vix poterat scindi, imò pilis hinc indè vestitum erat, ut quatuor ab hinc annis admirati sumus cum amicis in Urbe. Ob naturalem hanc fibrarum in senibus resiccationem, deficiente in illis vivida oscillatione, & in fluidis elastico motu, ac fermentatione, varii humores inter ipsarum spatia congeruntur, qui stagnando ibidem, nec manentes amplius sub potestate circulantis sanguinis, catharros, articulorum dolores, tumoresque, lassitudinem, virium debilitatem, vigilias, inappetentiam, alvi siccitatem, & quam plures alios molestos morbos producunt. Et sæpè licèt non multum periculosis afficiantur morbis, vitium tamen languore, qui à Solidorum resiccatione, fluidorumque vappiditate pendet; nec non ab ætatis miseria oppressi difficulter liberantur.

Quoniam verò sensationes per contactum, & impulsionem fibrarum fieri animadvertimus, dum hænimium resiccantur sensus impressiones objectorum vix percipiunt, vel si percipiant; ad cerebri sedem difficulter, vel tardè admodum propagant. Qua de causa in senibus interni, & externi sensus debiles sunt, ac languidi, ætateque confecta, memoria perit, ratio hebescit, & à puerorum natura parum differre decrepiti observantur: qui pariter in extremo vitæ stadio, quoniam tenor, & vis naturæ, partiumque omnium compages paulatim solvitur, ob quamdam naturæ maturitatem magis, quam suffocationem moriuntur.

Ex his deduci jure poterit, remedia ad vitam longam, & revera esse, & talia dici debere, quæ in humano corpore elaterem cum rotis, & rotas cum elatere mollia laxa, & facilè flexibilia conservare valent. Cujus rei non ignari primi Medicinæ Parentes, nihil magis in morborum curatione, præservationeque procurabant, quam ut balneorum, fotuum, lotionum, unctionum, frictionum, & omnis generis exercitationum usu, debitus in solidis servetur tonus, & mollities, ne impedimento sint circulantibus fluidis; & contrà, ne fluida nimio impetu, acrimonia, tenuitate, velocitateque præternaturali morbosas ariditates, tensiones, & crispaturas in solidis inducant; mellis, lactis, olerum, fructuũ que esu, & omnimoda vini, atque carnis abstinentia in naturali quadam dulcedine ea perpetuò conservabant. Quo fiebat, ut non solùm prospera semper uterentur valetudine, sed ad centum, & plures annos dulcem vitam protraherent, ut olim Pithagorei Philosophorum omnium Principes, hujusque dietæ primi Auctores fecerunt; Quorum balneum ex ligno cedrio pro retardanda senectute, leniendisque artuum morbis adhibitum, & odorosa cedria pice temperatum incredibile quantum mihi arrideat: multa enim ad hoc in tota citro latent arcana, & multa in herbis ad citri naturam accedentibus, ut melissa, thymis citratis, cedrelate, quæ cedriam dat picem, &c. sed sapienti pauca.

Sicuti fibra in debito tensionis, laxitatisque gradu posita, corporis animati effectus rectè, atque ordinatè procedunt; ita præternaturaliter, & morbose eadem vel nimis laxa, vel nimis intenta. Quod cum pauci animadvertant Medici, nil mirum, si maximos errores in morborum curatione quotidie committant. Videbis enim frequenter eos, non examinato Solidorum statu, morborum causam tribuere, ut hodie mos invaluit, acidis fictis, & somniatis, commentitiis viscerum obstructionibus, humorum copiæ vel ridiculis eorum qualitatibus (tantùm antecepta potest opinio, tantum fingendi, opinandique, quæ hodiè juvenum Medicorum invasit mentem, puerilis, & effusa libido) quas nec in orbe Lunæ quis inveniet: cum in Solidorum dumtaxat laxitate, vel tensione nimia, positam eã esse ratione, & experientia cõfirmemur.

Falsas hujusmodi opiniones, & superstitiones penè aniles imperitia genuit anatomicæ, & mechanicæ; Errori verò occasionem dedit Medicorum socordia dixerim an negligentia, qua factum est, ut ab Hippocratis Dictatoris legibus, ac sententia desciscerent: cujus divinos Commentarios si legissent, uti legere debent; ac memoriæ mandare, in tantis tenebris erroris, & inscitiæ, immortalis famæ Senex clarissimum illis lumen prætulisset. Qui quoniam magnam in morbis Solidorum rationem habuit, de nullo remediorum genere me-

meminit frequentius, quam de balneationibus, lotionibus, embrochis, frictionibus unctionibus, succussionibus, sacculis exsiccantibus, vel humectantibus, ustionibus, divulsionibus, & cujuslibet modi exercitationibus, quæ omnia immediatè agunt in solida, in iisque impressione facta, ipsorum, & fluidorum per ea circulantium vitium corrigunt, & sanant. Non enim promiscuè curandi morbi sunt per anti acida, ut hodie faciunt Medici, per ingentes aquarum potiones, vel quodpiam universale remedium à chimiæ nebulonibus venditatum, quod fluidis corrigendis dicatum est, & solida, in quibus vis, & anima morbi residet, ne minimum attingit. Sed facto priùs solidorum, & fluidorum examine, ab utro ipsorum morbus pendeat investigandum, reque perspecta, ei quod læsum fuerit medendum.

A neglecto solidorum studio in morbis curandis, plures apud Medicos erroneas, falsas opiniones vigere hodie non sine animi mœrore video. Sunt enim qui morbis in omnibus tum chronicis, copiosas aquarum potiones, frequentesque sanguinis emissiones præscribunt: eo consilio, ut salinas sanguinis partes diluant, & segregent, ejusdemque fervorem moderentur. Quæ quidem optima ratione fierent, si ardens, & acuta febris cum magna salinarum, & acrium partium in primis viis, & ipsomet sanguine redundantia Patientem molestaret, ad quas proluendas frequentem aquarum potum, ut hodie apud Medicos invaluit usus, utilem, ac necessarium judicio. At si hæc non fuerit, sed contra quampluribus in visceribus, & fluidis cumulatarum cruditatum suspicio, à quibus oriatur, & foveatur morbus: tunc aquas indiscriminatim propinare est ægrum Medici manibus morti tradere, vel ad longos & incurabiles morbos disponere; potissimùm si talia fierent intermittentibus in febribus, quæ à congestis primarum viarum cruditatibus, laxoque ipsarum tono dependent: quæque ex pernicioso hoc aquarum copioso potu, & sanguinis evacuatione, quoniam laxaretur magis solidorum, fluidorumque compages, vel augescerent nimium, vel ex simplici duplices aut continuæ evaderent; & si Medicus tali methodo pertinaciter inhæreat, in chronicas, aut lethales desituras videbit. Quod etiam experturos fore judico hos ipsos Medicos, qui præfatam methodum ad nauseam usque in celebri Urbe Italiæ extolluntur hodie, & adhibent. Amara namque lixivio alchalia, chalibeata, & alia hujusmodi præscribenda potiùs sunt, utpotè quæ amissum solidorum tonum restituunt, viscidasque cruditates solvunt, & per vias naturæ magis accommodatas deducunt.

Eodem modo si quis curandam suscipiat mulierem menstruorum suppressione laborantem, eamque macilentam, siccam, facie rubicundam, colore fusco, crassi sanguinis, sulphureo, & calido, aut ajunt, temperamento præditam, nec ullam habendo solidorum rationem, idem propinet amara remedia, acria, aperientia, volatilia, & id genus alia, quæ somniatam visciditatem sanguinis venas obstruentem solvere possint; tali methodo non solum non promovebit interceptum fluxum, sed magis, magisque impediet, imò longo dictorum remediorum usu, cancros, scirrhos, lethalesque uteri tumores producet. Suppressiones enim mensium, in similibus mulierum temperamentis, solidi magis, quàm fluidi vitio oriuntur: solidi inquam sicci, irritati, constricti, crispati, & convulsivi. fluidorum cursum ob fibrarum dumtaxat nimiam resiccationem impedientis. In quo casu non acria, & volatilia remedia juvant, sed anodina, emollientia, humectantia, balneationes nempè, lotiones pedum, calida fomenta emollientia utero, emulsiones seminum, decoctiones radic. altheæ, & semin. lini copiosè per os sumptæ, ol. amygd. dulc. gelat. cornu C. & similia, quæ fibrarum irritationem, à qua suppressio fit, molliendo, laxandoque, cursum liberum humoribus per uteri vias præbent, & omnimodè tollunt suppressionem. Et si ante hujusmodi remedia sanguis mittatur, ea magis celeriusque conferre, experientia sæpè docuit.

Ob idem solidorum studium his temporibus prætermissum, Medici in celeberrima, & amœnissima Italiæ Urbe lapsi sunt in errorem ab antecedenti longè diversum. Hi nimium Helmontio addicti, chronicorum, æquè, atque acutorum morborum originem ab acido variè affecto deducunt; ad quod corrigendum omnibus in morbis indiscriminatim exhibent salia volatilia, spiritus, tincturas, omnis generis alchalia liaque hujus naturæ remedia, quæ fictis, & somnia-

somniatis acidis retundendis sunt dicata. Sed hi doctissimi Viri, qui cæteroqui chimiæ peritissimi jactantur, multum rei veritate aberrant. Et si legissent magnum Hippocratem, ut legere debent, abstractis hujusmodi opinionibus, ita mordicus non adhæsissent; ait enim ille 6. epid. sect. 2. fol. 144. *Nihil temere affirmandum; nihil contemnendum. Contraria paulatim facta accessione adhibenda sunt, & interquiescendum.* Nam examinatis ritè accidentibus, & natura chronicorum morborum, fieri vix potest, quin fateamur, eos ab acida primarum viarum cacochilia produci, adeoque per alchalia, & volatilia supradicta, ut ipsi volunt, corrigi, & emendari debere; At si loqui velimus de acutis, omninò contrarium sentiendum est; nam sicuti sal acidum regnat, & dominatur in chronicis: ita urinosum, & acre in acutis, & inflammatoriis affectibus, ut ipsorum, & symptomatum eos consequentium indoles abundè nos docet: hæc enim duo salia præ cæteris peccant, dum massa sanguinis à suo naturali statu declinat, & prout alterum ipsorum supra alterum dominium in fluidis obtinuerit, ita longarum, vel acutarum affectionum molestiæ pullulant, & vigent. Cum igitur acre, acutum, urinosum, acutos, & inflammatorios morbos pariat, nemo nisi fatuus alchalia, spiritus, salia volatilia, & id genus antiacida præscribet, quorum usu acriori, magisque impetuoso reddito sanguine, sitis, & linguæ ariditas, vigiliæ, capitis dolores, calores per totum, anxietates, deliria, aliaque acutorum familiaria syptomata magis, magisque ferocient. Quæ omnia mitescere hæ Helmontii Simiolæ videbunt, præscriptis emulsionibus, aquarum potione debita, acidis vegetabilium, anodinis, & emollientibus remediis; nam non fictum, & commentitium acidum acutos gignit, sed acre, urinosum, cui corrigendo præstantius pharmacum anodinis, & emollientibus non datur. Sanguinis enim massa acribus, & urinosis effervescens particulis, circulando per solidas partes, irritat eas, pungit, crispat, convellit, quæ ita constrictæ impedimento sunt circulantibus fluidis, variaque producendo symptomata, ipsæ quoque veniunt in læsionis consortium. Quamobrem in acutis, non solùm ad fluida corrigenda respiciendum est, verùm etiam ad solida, quorum vitium ab effervescentibus fluidis inductum, aliquandò omnes ad se trahit indicationes, ut in deliriis, convulsionibus, & ariditatibus partium in acutis videre contingit: quæ lotionibus, fotubus, & anodinis remediis curari magis exposcunt, quam mille inutilibus per os assumptis. Semper enim in curatione morborum observandum est an mutatum sit solida inter, & fluida æquilibrium & si mutatum, an solidi magis, quam fluidi, vel potius utriusque vitio, ac defectu. Quod nisi rectè teneant, & examinent nostri temporis medici, qui curandis in morbis nullam ferè solidorum rationem habent, felices curationum eventus raro expectent.

Taceo hic demum abusum non parvi momenti quamplurium magni nominis Medicorum per Italiam, qui nulla ratione adhibita solidorum affectionem in morbis investigandi, quibus nos utpotè majori resistentia, robore, & elatere præditis, quam fluida non sunt, quorum progressivus, motus solidis omninò debetur; magnam partem, occasionemque producendus in morbis tribuimus, ad omnes promiscuè laudant *ol. amygd. dulc. gelatinam cornu C. lac, serum lactis, & ocul. cancr.* ac veluti in orbem eundo, hæc iterum, & denuò per singula morborum tum acutorum, tum chronicorum tempora, ad corrigendum, ut ajunt, ipsorum minus dulcem naturam propinant; quid autem per hanc dulcedinem intelligant, ignorant. Dum interea relaxato nimium, & enervato solidorum tono, imprudenti hoc laxantium, & præsertim olei per os usu, ac longos, & incurabiles affectus Patientem disponunt.

Ita nuper vidi nobilem Virum, ventriculi languore, febricula, & ictero flavo laborantem, copioso ol. amygd. dulc. moderandi caloris gratia à Medico imperato potu, proximum fuisse, ut incideret in hydropem; nisi loco hujus statim substituissem infusionem rhabarb. & aliquando decoctionem ex radic. helenii, & marrubii albi, quandoque decoctionem ex fragaria, chelidonio majore, & card. bened. quibus utpotè appropriatis remediis, alvo, & urina liberè solutis, convaluit.

Pauló longiores fuimus, quod magni referat scire, quis fibrarum status in morbis singulis fuerit, ut curatio rectè peragatur: laxus ne nimis an intentus: An fluidum sui, vel solidi culpa hæreat alicubi: Et si solidi, an laxati, vel contra crispati, &

con-

contracti? quod à majore Medicorum parte non sine ingenti ægrotorum damno spretum, vel neglectum videmus, quodque nisi ad unguem teneatur, Circumforaneorum, & Circulatorum exemplo, miseros mortales curatione nostra tumultuaria, ac temeraria obruemus, ac opprimemus, ut in 4. Libro de fibra motrice, & morbosa, & in libro de morbis solidorum Medicos fusè monuimus.

Neque quis has fibrarum affectiones internis in partibus concipere melius, & indè curativas indicationes deducere poterit, nisi eas in externis perspexerit prius, & examinaverit. In externa cute rugas, ariditates, convulsiones, laxitates, crispaturas, & id generis affectus, ab iisque producta accidentia quotidie observavimus. Et quoniam eadem partium compage interna quoque viscera constant, in illis etiam eadem prorsùs mechanice talia fieri posse credendum. Quod sufficiet probare mechanicè productiones tumorum ex dolore dentium. In dolore dentis, quoniam vi doloris fibræ partium vicinarum prætermodum tenduntur, crispantur, convelluntur, statim mutatur æquilibrium inter fluidum circulans, & solidum propellens, fluidaque ad contactum crispatarum fibrarum circulantia paulatim hærere incipiunt, quousque congesta humorum quantitate, quam pars regere nequeat, in tumorem demùm attollatur. Ob eamdem rationem in intenso pedis, aut crurum dolore, inguinum glandulæ intumescunt, communicata iisdem dolorifica crispatura cursum fluidis cohibente. Et frequenter propè dolorosos tumores, alii vicinis in partibus ob eumdem mechanismum excitantur. Quæ in externis partibus à crispatura, variaque fibrarum affectione fieri videmus accidentia; eadem in internis quoque produci experimur: & non multum diversa methodo curanda esse arbitramur. Ita post vehementes intestinorum, aut abdominis dolores, icteri, paralyses; tumores, abscessusque in visceribus superveniunt: fluidorum cursu in affectis partibus ob communicatam dolorificam crispaturam intercepto. Pariter si extremitas nervi, quæ vas sanguineum magnum circumdat; aut in glandulam, vel aliam desinit partem, convellatur, fluidorum impediat circulationem, in tumorem statim elevatur pars, ut quotidiè contingit, si viscerum internis convulsionibus (quas ægroti dolores internos vocant) animi passionibus, variisque nervorum affectibus torqueantur Patientes.

Quod ut clariùs intelligatur, narrabo breviter accidentia à crispatura calculi renum producta, à quibus per analogiam ad alios morbos argumentandum. Duobus ab hinc annis Romæ nobilis Mulier 40. ann. ætat. derepentè corripitur dolore renis sinistri cum vomitu, & urinæ suppressione. Omnia signa calculi renum ab Hipp. in coac. descripta aderant: variis exhibitis remediis, nihil levabatur. Interea dolor renum crescebat, urina prorsùs suppressa, circa hypochondria sentire se dicebat fortissimam ligaturam summoperè dolorosam, perinde ac si funibus esset constricta. Respirabat veluti singultiendo. Convulsiones internæ frequentes. Tinnitus aurium in principio. Inappetentia maxima. Sapor oris pessimus. Nulla, vel levis febricula. Circa septimum omnia in deterius. Venter tumere cœpit. Ab umbilico ad costas mendosas circa stomachum pessimè habebat, canes ibi esse rodentes, & lacerantes asserebat. Nona die pessimè in omnibus. Tumores pedum, respiratio singultuosa. Remediis variis nihil proficientibus: sapor linguæ omninò malus, inquieta; anxia. Sedere magis, quam decumbere cupiebat. Bis, terque gestata curru per Urbem pejus habuit. Irritis balneis, & quibuslibet remediis, die morbi undecima obiit miserrimè; vehementissimis motibus convulsivis paulò ante mortem correpta, cum quibus parvis, & quædam veluti strangulatoria crispatura circa stomachum, & æsophagum. Secto cadavere, calculus magnitudine digiti pollicis incurvatus, & partim in pelvi, partim in principio ureteris existens, in dextero rene inventus est; cum tamen dolor, quod sanè mirum, & observatione dignum est, sinistrum dumtaxat renem molestaret. Reliquis in partibus nihil morbosum observavimus. Atque hæc est vera morbi historia & exitus, me scribente, dictante verò, atque loquente natura. Hæc notare volui, ut indè di-

discant Tyrones quanta, & quantum gravia producat accidentia, & mortem ipsam, sola crispatura renum à calculo facta, & singulis quibusque partibus communicata, & quanta sit vis, resistentia, atque potestas solidorum, dum externa vi crispantur, ad fluidorum cursum intercipiendum, & inde varios producendos morbos à solidis dumtaxat vitiatis pendentes, ut in præsenti vidimus historia: Et sicuti impossibile est curare exteriùs tumorem à dolorosa fibrarum contractione productum, nisi ea prius per anodina, fomentationes, balneationesque tollatur; ita quoque interiùs interceptos vi doloris fluidorum cursus, & indè natos tumores solvere antea non poterimus, nisi lenita primò per oleosa, anodina, & humectantia intus, extràque adhibita, vehementi fibrarum crispatura.

Neque solùm ob earum nimiam contractionem tumores nascuntur, verùm etiam ob laxitatem excedentem, quæ tumores vulgò frigidos, & indolentes, fibræ, non fluidi culpa parere solet. Quorum tumorum curatio per ea instituitur remedia, quæ tonum, soliditatem, & amissum partis robur restituendo, humorum impeditum cursum promovent, facilemque reddunt, & expeditum: uti sunt amara, aromatica, amaro-stringentia, & chalybeata, quibus Veteres in strumarum, & indolentium tumorum curatione, licèt hac mechanice destituti, optimo cum eventu utebantur. Et nos quoque his temporibus eadem in chronicis viscerum naturalium affectionibus, quas à laxato solidorum tono oriri putamus, non dissimili successu præscribimus; chalybeata nemque, præsertim purus chalybs in subtilissimum pollinem redactus, & ad VIII. vel plura grana datus (chalybs enim quo magis arte solvitur, eò infirmior redditur sua virtus) præterquam quòd acidum imbibunt, laxitatem partium tollunt, in qua frequenter vis, & anima morbi residet in chronicis. Laxitas, sivè atonia partium efficit aliquando, ut tumores, doloresque periodici oriantur; distentis enim divulsisque longo morbo illarum fibris, solutaque solidorum compage paulatim ibidem congeri, & hærere incipiunt succi; & quando in ingentem copiam creverunt, ut à parte recipi, atque regi nequeant, sub specie dolorum, tumorumque statutis periodis ægrotantem affligunt. Credendum itaque, bifariam tumores produci, vel vitio fluidi, cujus turbata crasis à crassis, acidis, viscidisque, vel acribus, acutis, & salinis particulis in eo redundantibus, circulationi ineptum reddit; vel fibrarum succorum cursum oscillatione sua promoventium culpa: dum vel nimis intentæ, contractæque, vel laxæ contra indolentes, ac veluti paralyticæ evadunt. Quæ nisi sedulò examinentur in morbis, curationem numquam recta cum ratione fieri posse putamus.

Sed ut quamplurium affectionum, quas in fibris producunt humores peregrinis, morbosisque salibus pleni, me reddam certiorem, carnes variorum Animalium in diversis liquoribus infundendo, effectus, & accidentia, quæ post infusionem apparebant, sedulò notavi, ac descripsi, atque in 4. lib. de fibra motrice, ac morbosa, pro confirmanda morborum curatione per regulas mechanices, singula suo ordine inserui. Horum experimentorum, ut aliquod specimen habeatur, tria dumtaxat, quæ ad rem nostram faciunt, ex longa illa serie excerpta, hìc proponere non verebor.

Sal commune in aceto coctum liquori stipticam qualitatem attulit, sapore inter acidum, & amarum medio. Carnem hædi in hoc liquore infusam sensibiles mutationes subiisse observavi. In externa superficie parum erat rubicunda, interiùs alba. Fibrarum crassities, & contractio erat multò major, quàm in statu naturali, non ità tamen solidæ, crassæquæ, sicuti cum vitrioli infusione successit. Distincti apparebant fibrarum fasciculi, earumdemque series magis circumscriptæ, ut singulæ ferè possent facilè numerari.

Aqua communis cocta cum alumine crudo, lacteo colore tincta est. In hac maceravi 20. dierum spatio hædi carnem, & exiguam quantitatem aluminis crudi pulver supperaddi. Tunc eam sedulò examinando deprehendi, naturalem colorem non amisisse. Erat nimium flaccida, laxaque ea parte, quæ liquoris superficiem respiciebat, ubi minor soluti aluminis quantitas aderat. Ibidem tingebatur quoque hinc indè

indè colore minii non multùm rutilantis. Et ibi etiam fibræ nimis crassæ, magis albæ, & seorsim distinctæ conspiciebantur. Contra verò fibræ fundo vasis vicinæ, ubi major soluti aluminis copia, flavescebant, magis duræ, magisque conjunctæ cernebantur.

Aqua communis cum vitriolo Rom. pulebullita colorem flavum intensum acquisivit. In ea infudi per 20. dies frustulum carnis Agni, quibus elapsis per medium secui, parsque interna obscuro colore, externa verò flavo ad rubrum tendente, tingebatur. Carneæ fibræ summoperè duræ evaserunt, & magis, quàm in aliis aliorum liquorum carnibus observaveram; earum series, sivè fasciuli facillimè separabantur, & distincti adinvicem erant. Aliqualis fermentatio in hoc, & aluminoso liquore in actu infusionis, macerationisque apparuit, quod factum non est cum liquore aceti falso, sivè muriatico. Alumen tamen cæteris liquoribus affecit carnem majori labe, magisque corrupit. Ex quibus deduci potest, quomodò salinæ particulæ in sanguine redundantes solidas partes variè labefactent, ex quarum varia constitutione chronicorum, acutorumque morborum idea certior atque clarior poterit desumi. Sed his, quæ de fibra promisimus, paulò longiùs descriptis, exponamus nunc breviter nonnulla experimenta, quæ circa salivam, bilem, & sanguinem in Anatomico Theatro sunt pertractata, & primò.

DISSERTATIO II.

DE EXPERIMENTIS

Circa Salivam, ejusdemque natura, usu, & morbis.

SEcunda die, postquàm apertum fuit Theatrum anatomicum, de ore, ventriculo, & intestinis differentes; plura, quæ ante meditati fuimus, de natura, usu, & morbis salivæ disputavimus, adjectis quoque nonnullis experimentis, quæ ad investigandam solertius ipsius naturam, ejusdemque sal. eliciendum conferre videbantur. Hæc nunc tibi, quàm potero brevissimè, curiositatis tuæ satisfacturus describam.

Salivam ob insignes suas, ac penè innumera biles virtutes, quas in nobis fundendo, solvendo, abstergendo, ac celeriter penetrando producit, quæque paucis notæ, & à paucis quantùm debet explicatæ sunt, primarium chilificationis menstruum sæpè in Theatro pronunciavimus. Qui enim ingentem glandularum secernendæ salivæ dicatarum, tonsillarium nempè, maxillarium, parotidum, jugularium, tyroidearum, buccalium, palatinarum, & esophagæarum numerum & maximam limphæ salivalis copiam ab eis in ventriculum singulis momentis exoneratam seriò considerat: multò nobilioribus usibus, quàm ori humectando destinatam esse animadvertit. Sicuti igitur, dum in naturæ statu est, quamplures optimos effectus in solvendis, dirigendisque humoribus parit, ut inde principem locum inter omnia corporis animati menstrua meruerit: ita contrà, dum ab eo morbosis imbuta particulis recedit, fons est, & origo morborum innumerabilium.

Quare sæpè expertus sum, eos qui proximi sunt, ut in febrem, vel gravem viscerum, & præcipuè naturalium affectum incidant, plures ante dies, nulla in parte evidentiùs, quàm in lingua futuræ affectionis signa percipere; in qua, loco naturalis saporis, amarum, viscidum, acidum, aut salsum, præsertim circa horas matutinas, cum magna virium lassitudine, & inappetentia observant; quibus paulatim accedunt alia ingruentis mali symptomata, donec tandem ipse morbus erumpat. Certo indicio hujusmodi affectuum causam, vel à vitiata pendere saliva, vel eam læsæ chilificationis, & indè nati morbi primum esse, ac præcipuum signum. Neque solum saporem, verùm etiam colorem linguæ mutatum morborum initio cernimus;

mus; nam ex naturali rubro, in fuscum, viscidonigrum, flavum cum siccitate, & asperitate mutatur, ut in libro *de Salivæ morbis* fusè disseruimus.

Ex halitu pariter oris, spirantis odorem vitrioli, aluminis, cibi corrupti, vel aliorum hujusmodi odorum malè ferientium nares, ego frequentissimè in cognitionem venio peccantis limphæ, & peccantis interni humorum apparatus, scorbutici, messenterici, stomachici, &c. Et frequenter ex odore halitus oris ægrotantium, aut sanorum, vel curativas indicationes in morbis jam facti desumo, vel futuros morbos eorumque eventus veluti ex alta specula prævideo: considerato tamen universo corporis statu, & causis quamplurimis in idem conspirantibus.

His de causis summoperè mihi arridet opinio putantium, morbos epidemicos, & contagiosos, mediante saliva ab infecto aere conspurcata, communicari; cui pariter experientia suffragatur. Nam in hujusmodi affectibus ex contagione, ægrotantes statim, atque primò conqueri incipiunt de nausea, sapore linguæ mutato, & ad vomitum propensione; primaque contagiosorum malorum symptemata circa ventriculum, & hypochondria per anxietates, vomitus, cardialgias, calores viscerum, &c manifestantur. Et quoniam eadem est tunica, quæ os, æsophagum, & ventriculum interna ex parte vestit; præter salivam, illa etiam summoperè facit, ut magnus sit consensus linguam inter, & ventriculum, ipsorumque morbi, & morborum causæ facilè, & ad invicem mutentur. Quare illi, qui pestilentium curationi inserviunt, si velint esse à contagio immunes, procurent quantùm possunt, ut numquam salivam deglutiant, cum qua morbosi, ac peregrini sales infecti aeris intime mixti in ventriculo vires suas explicant, & morbum, nisi valida fuerit ægri natura, & necessariò inducunt & ut magis præserventur a labe, detineant ore juniperum, frustulum citri, offam panis aceto sambucino, calendulato, vel simili madefactam, & alia id genus ex classe acidorum vegetabilium, quæ acres. & peregrinos aeris sales retundunt, atque coercent.

Longum hic esset recensere velle innumeros affectus, qui à vitiata saliva producuntur, vel invadendi occasionem ab eadem acquirunt: quorumque aliquos libenter describerem, nisi tædium prolixa oratione me tibi certo allaturum crediderim. Liceat solummodò animadvertere morbosam salivam cum talis naturæ pancreatico, vel aliarum glandularum succo junctam, febres lymphaticas lentas cum acri calore circa vespertinas horas se exacerbante producere; accedente iisdem appetitu dejecto, capitis gravitate veluti soporosa, sapore linguæ depravato matutino tempore cum ejusdem visciditate, ac dentium spurcitie, & quodam fœtore oris, quæ certè præternaturalem salivæ cum sanguine fermentationem significant: malo crescente, crescunt etiam dicta symptomata, & hypochondriorum tensiones, calores, lassitudines totius, &c. Hujusmodi febres (quæ hodie ob nimium gelidarum potionum abusum, quibus innumerabiles abundant officinæ, præ cæteris in Urbe regnat, & ex centum, & quadraginta Incolarum Urbis millibus, dupla ferè pars, dum ægrotat hisce febribus ægrotat) si malè tractentur à Medicis in debita methodo, nec correctioni lymphæ salivalis per sassofrassata, timum citratum, epithimum, radic. Helenii, corticem citri, limonum, malorum aurantiorum, sal armon. depuratum, &c. operam dantibus, facilè transeunt in hecticas, in messentericas occultas, difficiles, & lethales, quod etiam subodoravit olim Fernelius. Et si nimio aquarum, jurisque potu, & imprudenti olei amygd. dulc. similiumque laxantium abusu, solidorum, fluidorumque compages, atque tonus magis relaxetur, prout hodie mos apud Nostrates invaluit, de recuperanda salute ferè desperandum: vel sanè magna cum difficultate; Et mirum non sit, si nostri temporibus, ob intemperantiam rerum gelidarum, & depravatam, per quas, olea, & jura carnium singulis in morbis præscripta medendi methodum, majorem copiam hydropum pectoris, & abdominis, tumorum pedum, diuturnarum febrium cum palloribus vultus, cachexiarum, & morborum ventriculi, & hisce ultimis sex annis apoplexiam, mortium repentinarum, & asthmatum suffocantium, quam umquam antea observemus. Intensa enim, ac penè glacialis liquorum variè conditorum frigiditas, quos Aulicorum profusa voluptas produxit,

xit, repentina torpedine membra ligat, humorum cursum retardat, & ad morbos difficillimos disponit. Quoniam verò cæteris humoribus limpha ob tardiorem sui motum, & consistentiam gelatinæ similem coagulationi prona magis est; dum semel concrescit, difficillimè per medicamenta solvitur, & irritis quibuslibet auxiliis breve post tempus Patientem jugulat. Observavi in morbis ex limpha viscida ægros sibi videri bene se habere, torpidi tamen sunt & impotentes ad motum, color faciei naturali similis, nares non multum emungunt: parcè vel minimè spuunt, & quod spuunt viscidum est adinstar ichtiocollæ. Inappetentia molesta. Urina varia, modo naturalis, modo aquæ similis. Somnus gravis, alvus stiptica, febres lentæ cum pauco colore; nilque juvantibus remediis, cum his symptomatis paulatim tendunt ad mortem, ut nuper evenit Seni, qui habitabat propè Jesuitarum Collegium Jesu ad radices Capitolii.

Sed ut reliqua sileam, quanti fecerit magnus Medicinæ Parens linguæ, & salivæ observationem ad rectè dignoscendum, & præsagiendum in morbis, videatur ipse in aureis suis operibus, sed præsertim *De diebus judic. num.* 2. *&* 8. *De glandulis*; *In Aphorismis*; *Præsagiis*; *Coacis*; *De humoribus, De Humidorum usu, & reliquas*. Et ab eo discant elegantes & speculativi nostrorum temporum Medici, indicationes curativas in morbis non à cogitationibus fortuitis, & indigestis, nulla maturitate consilii, nulla probatis experientia; sed ab observationibus naturæ petere; cujus motus certi sunt, constantes, & perpetui, iisque fundata praxis medica impossibile mihi videtur, ut fallat, & à veritatis scopo aberret, sicuti fusè disputavimus in duobus libris nostræ praxeos 1696. Mense Novembris publicæ luci hac in Urbe primo datis, doctorumque Virorum judicio probatis. Numquam igitur ab ægro discedant Medici, nisi prius linguam inspiciant, utpotè quæ limphæ, sanguinisque statum certiùs, quàm alia signa nobis ostendit. Bona lingua, semper bonum indicat: mala, semper suspecta, semper timenda; mullò magis si viscida fuerit, arida, spurca, malique saporis; quæ singula vitiatam limphæ naturam denotant; cujus morbi occulti sunt, longi, maligni, & curatu difficiles ob tardum hujusce humoris motum ejusdemque difficilem dissolutionem; quando ab acidis, & peregrinis salibus concrescit, ac coagulatur. Hinc notatu dignum est, quod sæpè observavi, chronicos viscerum naturalium affectus, quibuscumque bonis signis apparentibus, quæ alioquin salutem spondere possent, numquam sanatos fuisse, nisi quando sapor, color, & reliqua linguæ accidentia ad naturalem statum reducebantur; quod sedulò notent Tyrones in curatione morborum ventriculi qui Medicorum patientiam magis, quàm alii molestant, & torquent.

Observavi quoque quandò morbi sedes in limpha, limphaticorum, & glandularum est, urinam fere naturalem esse, cum debita coctione, & naturali sedimento, non ita quando in sanguine sedes est. In iisdem etiam ex limpha morbis color faciei vividus, & naturalis, somnus, motus, appetitus, & reliquæ id genus functiones ritè se habent; contra si sanguis etiam effectus fuerit. Pariter gingivarum, & dentium inspectione de salivæ, limphæ, sanguinisque statu certiores facilè reddimur. Gingivæ laxæ, tumidæ, onerosæ, nimium rubicundæ, cum dentium visciditate, & spurcitiæ, scorbuticam, vel alio modo affectam limpham, salivamque significant. Ad corrigendam limphæ acrimoniam, ejusdemque scorbuticam dissolutionem, nec non ad stomachum roborandum, & juvandum digestionem magna utor cum profectu potione calida, ex decoctione ligni Carabaccii, nuper ad nos ex Indiis delati; cujus utilem, & arcanam descriptionem pro humanitate sua mihi nuper tradidit Vir doctissimus eruditissimusque D. Godefridus Gaspar Osterchampius Viennensis Excellentissimi Principis Abb. de Lobcovitz magnæ spei Adolescentis, & avitæ virtutis æmuli, Nostrique amicissimi Archiatræ. Carabaccium cariophilis similem saporem habet, sed valdè temperatum, ac planè gravissimum, colorem verò illi Caphe vel cinnamomi valdè affinem.

At redeuntes in viam, è qua divertimus, dum de præcipuis salivæ usibus superius disserebamus: inutile futurum puto hic multis probare velle, salivam liquorem esse abstergentem, solventem, & mirè penetrantem, cum ipsius effectus apud vulgus notissimi sint; ulcera mundificat;

fu-

furunculos, omnisque generis tumores solvit, mercurium extinguit, massam farinaciam fermentat, aliasque plures à docto satis & erudito medico Tachio descriptas virtutes possidet: ut meritò dici possit humanæ naturæ sapo, ob saponarias abstergentes facultates, raras, occultas, arte vis parabiles, & paucis notas. Impossibile namque videtur conficere posse liquorem, qui, salivæ adinstar, diversi generis esculenta peculiari artificio in suum primum ens, ac veluti florem totius mixti redigat, ut in sanguinem postea mutari commodè valeant. Comparari tamen aliqua ratione potest liquori Alcha est qui, si Chimicis præstanda fides, corpora in minima, & sua prima entia resolvit: vel aquæ forti, quæ sicuti tota ferè spiritus nitri est, & per ipsum metalla omnia dissolvit; ità saliva ob nitro salinam quam habet substantiam, variæ naturæ cibos incidendo, abstergendo, & penetrando digerit, ac solvit.

Saliva enim à sale nomen sumpsit, quia salis magna copia abundat: suumque sal chylo, & sanguini communicando, eo mediante fermentationes omnes vitales promovet, & excitat, vitamque ipsam conservat, ac fovet.

Undè qualis saliva talis chylus, talis etiam sanguis. Stamina itaque vitæ longæ, aut brevis in ipso sanguine sunt. Sanę, aut morbosæ in ventriculo, & saliva.

Neque sal illud vulgaris est naturæ, sed de Universali participat, & in se continet intensam rubedinem, lucemque vitalem in sanguinem mutandum, ac dirigendam, Quamobrem summoperè decipiuntur, qui salivam pro inutili excremento habentes, ferè continuò spuunt, & ità magno cum vitę discrimine ventriculum hoc naturali, & maximè necessario sapone privant, quo non solùm ejusdem sordes mundantur, & diluuntur, verùm quamplurimæ ipsius plicæ blanda salivæ salsedine confirmantur, & in debito tono, sivè necessaria crispatura, contractioneque continentur, limphæ gastricę fermentatitiæ sales acuuntur, & excitantur, aliique plures effectus optimi à descendente saliva producuntur. Ut non mirer, si tales homines ex abusu spuendi, stomacho sint debiles, languidi, inappetentia, & alvi siccitate laborent, imò etiam pallore vultus, & urinæ cruditate; quorum nonnulla vidi in Puella propè Suburram: in Presbytero juvene ad forum Piscium: in alio ad Templum Pacis propè forum agonale; & in erudito viro in Vico Rotundæ, sivè Pantheon Agrippæ ex voluntario ptialismo in marasmum ferè redacto. Hoc tamen intelligendum vel de saliva sanorum, non autem si scorbutica, gallica, aut simili lue laboraverint ægrotantes: in quo casu quoniam ipsa saliva morbosa est, si frequenti sputatione nimiùm eliciatur, ad salutem potiùs ipsorum erit, quàm perniciem. Qui plura velit de saliva, donec nos nostra demus, legat *Paracelsum*, *Ludovicum de Comitibus inter veros Adeptos maximum virum*, *Helmontium*, *Kabalam Chimicham*, *Basilium Valentinum*, aliosque, apud quos inveniet salivam liquorem esse de universali menstruo participantem: sivè potiùs elici ex saliva menstruum ferè universale, corpora in suum ens redigens, nec non sal volatile, & fixum magnis usibus ad rem chimicam destinatum; sed longa dies meliora feret.

Cum igitur existimem salivam liquorem esse solventem, cui par in natura rerum non invenitur, insipidum ut videtur, sed mirè penetrantem; ex nonnullis experimentis, quæ circa ipsam elapsis annis feci, pauca dumtaxat hic proponam, quæ præsenti confirmando argumento conferre arbitramur.

Saliva cum solutione Mercurii sublimati, & Jovis mixta, ceruleum colorem ad album tendentem acquisivit. Aqua fortis cum jejuni hominis saliva idem prorsùs effecit. Sal Cardi S. absynth. tamaricis, & id genus lixiva salia subalbum salivæ sedimentum in fundo vasis deponunt, cui liquor supernat limpidissimus.

Destillata saliva juvenis sani, ac jejuni relinquit in fundo salino-acidum sedimentum in parva copia. Et liquor limpidus, qui ab ea destillando prodit, mercurio sublimato, & aquæ forti adjunctus, nec fermentationem, nec ullam in colore mutationem subit.

Salivæ jejuni hominis, & sani libras sex præmissa plurium dierum putrefactione destillari feci, leni calore ad alembici summitatem liquor ascendebat, quo caloris gradu aqua communis destillando non ascendit. Peracta destillatione, remansit nil fundo sal subalbum, paulùm acre, & inguam

guam feriens, quale hoc anno in publico Theatro degustarunt Auditores. Ex quibus aliisque brevitatis gratia prætermissis experimentis, inducor, ut credam, salivam continere in se sal nitro-salinum universali sali analogum ob eximias, ac prorsus mirabiles suas vires, quas solvendo, fundendo, abstergendo, & licèt insipida videatur, potenter penetrando in fermentatione ciborum, purificatione chili, ejusdemque in sanguinem mutatione, coctioneque absolvit, &c.

Quatuor ab hinc annis destillavi nivem ex eaque magnam copiam salis nigri destillatione eduxi: nigrum hoc nivis sal verum nitri saporem habet, & parum differentem à sapore salis è saliva destillati, & in Theatro anatomico anno Jubilæi 1700. demonstrati. Sal pluviæ, & sal grandinis destillando eliciti, nitri quoque saporem habent: major tamen copia è nive, quam è pluvia, & grandine extrahitur. Crediderim itaque, salivam abundare sale nitro-salino, universali sali valdè analogo, & maxima solvente virtute prædito; & qualis salivæ natura, & status erit in corpore, tales erunt aliorum liquidorum; nam saliva primarium chilificationis menstruum est ex nostra opinione. Et sicuti saliva acida, amara, salsa, dulcis, alteriusve saporis in ore manifestatur, tales quoque spiritus erunt in cerebro; tales humores in aliis filtris, si in iisdem eadem causa uti in saliva regnaverit.

DISSERTATIO III.
DE EXPERIMENTIS

Circa Bilem, ejusdemque natura, usu, & morbis.

Bilis humani corporis Balsamum, humorumque condimentum per analysim chimicam examinata, quatuor principiis constare creditur. Sale fixo, & volatili, sulphure, & phlegmate: quorum duo, sal fixum, & sulphur dominantur cæteris, suntque partes præcipuæ, quæ ipsam componunt. Destilla bilem blando igne, prodibit statim phlegma, remanente in fundo resina densa, & facilè inflammabili: aucto igne ascendit sal volatile acre in debita quantitate; quòd in inferiori parte vasis in formam offæ obscuræ acerrimi saporis, odorisque penetrantis, magnam copiam salis fixi, acris lixivi post se relinquit. Adsunt ergò in ea salis volatilis, & phlegmatis debita quantitas, magna salis fixi, & sulphuris, sivè resinæ densæ, & inflammabilis.

Hæc bilis principia per experientiam quoque facilè patent. Nam cum à Pictoribus pro solvendis coloribus, & à mulierculis pro vestium abstergendis maculis usurpetur; vim hanc solventem, & abstergentem à sale acri lixivo in saponariam indolem, ex mixtione cum sulphurea resina evecto pendere pro certo habendum: cujus salis particulæ sub olei, seu sulphuris tegmine in bile delitescentes ex facili illius cum aqua commixtione clare quoque manifestantur. Oleosa enim corpora sortium aquæ non patiuntur, nisi salinarum partium interveniente concursu, & unione, ut in præfata bilis cum aqua solutione facillima apparet.

Magnam quoque partem alchali acris lixivi in ea esse ex ipsis cum acidis fermentatione deducitur. Cum acidis, & præsertim mineralium effervescit paululùm, & nimiùm in colore mutatur. Mixto spiritu vitrioli, nitro, sulphuris, ebullit parùm, & plus, vel minùs viridescit, deposito acri sedimento in fundo cum remissione suæ amaritiei. Contrà verò alchalia volatilia magis tenuem magisque claram eam reddunt cum incremento coloris flavo citrini. Et quando bilis colorem mutat in excrementis, signum in ea redundare acidum. Intensè viridis intensam aciditatem significat, quæ viriditas si statim initio morborum appareat cum nimio fœtore, morbum fore diuturnum, vel lethalem experientia didici in ægro nobili propè Forum Fontis Trevii ad radices Quirinalis. In puero ægrotante ad Forum Hispanicum in extremitate Collis Pincii. In Vetula propè

Ædes Medicæas in Campo Martio, & propè alias Mediceas Aedes non longè ab Archilyceo Romano in foro Agonali. Non ità si appareat in pueris lactentibus, quorum fæces ob acidam lactis corruptionem facilè viridescunt, nec gravia mala præsagiunt, ut succeffit lactenti puero non procul à Ponte Molis Hadriani, ubi nunc Castrum S. Angeli. In alio circa Montem Citatorium, quo loci Curia Romæ decus quinque ab hinc annis supra ædes Ludovisias cæptas olim, sed non absolutas erecta est. Et in duobus aliis ad latus Nosocomii Stultorum in Foro Columnæ Antoninæ non longè à Telonii ædificio, in quo mercium vectigalia solvuntur, quatuor jam elapsis annis supra rudera columnarum porticus Antonini extructo &c.

Bilis, considerati suis partibus, ejusdemque origine, progressu, & ingressu in intestina, videtur esse facta in gratiam chyli; adeò ut, sic chylus per intestina non descenderet, nullus bilis in iisdem usus esset, & nulla ibidem mora, aut cursus. Quarè fit, ut quando in ea indebito tempore, & magna copia profluit, non concurrente tunc suo reagente, chylo scilicet crudo, impuro, & subacido, variè lædat ventriculum, & intestina, falsos exhalando vapores, qui nauseam, sputationem, vertiginem, præcordiorum anxietatem, variosque capitis, & stomachi morbos producunt; quod etiam aliquo modo experimur, cum prandendi, aut cœnandi consuetum tempus prætererit.

Chylus ex alimentis vi salivæ, & fermenti gastrici elicitus, dum per Pylorum in duodeni cavitatem descendit, subacidus, crudus, & veluti caseosus, & impuris abundans partibus observatur. Et si ità crudus in sanguinem deferretur, fluidorum compagem, puritatemque varie lædendo, perpetua incommoda œconomiæ corporis animati minaretur. Quod ne contingat, bilis liquorem summus Opifex conflavit, quæ per modum conditaræ vi sua balsamica perficiat chylum, & in purissimum rorem commutet. Bilis enim, quoniam particulis salinis, sulphuereis, lixivo acribus, & volatilibus constat, cum chylo subacido, ac ferè caseoso (major namque pars fermentantium corporum, præsertim vegetabilium, crudum veluti acorem exhalat) acidoque pancreatis succo statim effervescit, miscetur ad minima, & effervescendo totum sal acidum chyli retundit; cum eoque intimè conjuncta in alchali volatile naturæ amicum transmutat. Eodem tempore bilis particulæ, veluti totidem parvi cunei, viscidiores chyli partes scindunt, divellunt, & hinc indè segregando magis fluidas reddunt: ut præcipitatis hac ratione fæculentis suis partibus ad inferiora, purus ipse, ac veluti flos, & essentia ciborum per lacteas in regium sanguinis flumen propellatur. Hinc, quando bilis vel deficit, vel morbi causa fluxus ejus in intestina impeditur, ne chylus fraudetur hoc balsamo, soleo statim ante prandium masticationem rhabarbari præscribere, qui paulò ante cibum descendens, bilis vicem gerat in eodem solvendo, ac depurando, quod animadvertant cum fructu Tyrones, ut nos præter alios vidimus in mercatore ad Forum Judeorum ex parte Pontis Cestii, & Insulæ Tiberinæ S. Bartholomæi, ubi antiquitus celebre templum erat Aesculapio dicatum. In puero propè porticum Octaviæ, ubi nunc S. Maria in porticu. Et in Presbytero erudito ad Thermas Olimpiades, supra quarum rudera Domus est hodie Monialium S. Laurentii in Panisperna.

Si numerare hìc vellem ingentem morborum seriem, qui à depravata chyli in duodeno purificatione pendent; numquàm profectò dicendi finem facere; nam præter chronicos affectus, qui penè omnes ab hoc fonte, & à morboso primarum viarum acido oriuntur, innumeri viscerum naturalium acuti morbi cum lumborum, & hypochondriorum pravis accidentibus; uti, & omnes ferè cutis, & quamplures aliarum partium affectiones, quas obstructiones vocant Medici, principium indè suum cognoscunt. Pauca dumtaxat notare sufficiat, quæ à morbosa bile, læsaque cum chylo fermantatione producta sæpè vidimus.

Experientia didici, pueros lenta febricula cum macie, siti; inappetentia, pallore vultus, tensione, caloreque hypochondriorum, & alvo nunc lubrica, nunc adstricta laborantes; usu remediorum, quæ stomachia dicunt, aromatica, & deobstruentia pejus habuisse; præfatisque symptomatis accessisse sudores nocturnos, majorem maciem, & magis acrem febris calorem, ac ferè proximos fuisse, ut marasmo corripiantur. Purgantia Medici præscribere

bere non audebant, ne per ea, ut ipsi putant, ventriculi calor digerens, & facultas coquens debiliores redditi, novis humoribus cumulandis occasionem aliquam præbeant. Ipse tamen perpensa sedulo natura bilis, ejusdemque commixtione cum chylo, nec non supradictis examinatis symptomatis, cogitare cœpi, an forsan illorum, febrisque causa, non tantùm sit supposita ventriculi debilitas, quantùm amurcosa bilis, acris, viscida, & circa jecur, vicinasque partes coacta, & in motu impedita; quæ longa ibidem mora acrior reddita, & cum putri cachochilia ebulliens falsos vapores exhalando accidentia circa ventriculum primò, & sensim affusa sanguini febrem cum sociis symptomatis producat: atque adeò loco stomachicorum, & deobstruentium, danda potiùs esse remedia bilem diluendo temperantia, & per alvum subducentia, habita quoque ratione solidorum ab ejusdem ebullitionibus nimium crispatorum, & ita fluidorum cursum inducta tensione intercipientium. Cui indicationi ut satisfacerem, sequentem potionem præscribebam.

♃ radic gramin. fragariæ, cuscutæ, agrimon. trifol. acetos. sivè fol. alleluja. an. q. s. f. decoct. cujus in uu. vi. dissolve infus. rhabarb. unc. s. syrup. ros. solut. vel Cassiæ. q. s. m. f. p. alternis diebus.

Hoc remedio ingens copia fætidæ, & cretaceæ materiei profluebat cum febris, & accidentium ferè subitanea remissione. Cui hæc potio ob ingratum saporem, aliamve causam, quam fingere sibi solent pueruli, non placet, substitui poterit alia ex decoctione Senæ, Tartari, & Epithimi cum flor. cordial. vel serum lactis tamarindatum, & rhabarb. vel similis; quibus subducta amurcosa, & cretacea bile cum putri cachochilia, breve post tempus convalescebant. Ad quorum faciliorem evacuationem decoctionibus emollientibus, & temperantibus, vel lactè, fovebantur mane tepidè jecur, & viscera; ut laxatis fibris, longa bilis irritatione crispatis, noxiorum humorum fluxus promptior reddatur. Sæpè enim perperam intùs dantur remedia, nisi habita solidorum ratione, per externa quoque obviam eamus morbo, ut superius de fibra motrice, & morbosa animadvertimus, &c.

Cum de potionibus vegetabilium sermo sit, hic obiter notandum remedia ex vegetabilibus parata cæteris omnibus in curatione morborum in Urbis Incolis antecellere; & præstare magis, quam secreta mineralium è chymiæ furnis petita; quæ sivè climatis natura, sivè peculiaris Incolarum Urbis temperies ea respuat, numquam, aut rarò succedunt ex voto. Quod etiam sæpè se expertum testatur Vir doctissimus, amicissimusque Joan. Bat. Triomphettus Botanices in Rom. Archylic. Professor, & Botanicor. ætate nostra facilè Princeps, cujus indefessa diligentia Archilyceum nostrum gloriatur se habere hortum Medicum, cui par in tota Europa vix invenitur, nam supra sex plantarum millia in eo aluntur, & vegetant, quarum pars major exoticæ sunt ex Indiis, Africa, Europa, & Oriente ad nos magna cum impensa delatæ. Nec solùm in acutis, verùm etiam in chronicis morbis remedia ex vegetabilium genere hic summoperè conferunt. Ità nuper Virum 40. ann. ætat. hydrope pectoris cum ingenti pedum, femorum, faciei, & manuum tumore, maxima spirandi difficultate, febre, vigiliis &c. laborantem, adhibitis frustrà innumeris è classe mineralium remediis, per annum circiter, & à Medicis Urbis desperatum, sola decoctione nonnullarum plantarum, & peculiari præparatione oximellis scillitici, educto per urinas copioso sero, mensis spatio perfectè sanavimus cum solertissimo, doctissimoque Practico Matthæo Palillio Viro optimis moribus prædito, & ob id mihi amicissimo, conjunctissimoque. Ægrotus hic religiosus Presbyter est, Sacrista Virginum Vestalium S. Cæciliæ ad Ripam Tyberis, ubi sex ab hinc annis novum Telonium constructum est, sivè Ædificium, quo merces per Tyberim advectæ vectigalia Principi persolvunt.

Quæ superiùs de lenta puerorum febricula diximus, breviter quoque animadvertenda sunt in curatione icteri, cujus causam putant esse interceptum bilis cursum, vel impeditam ejus in jecore secretionem. Alia namque methodo uti debemus in curatione icteri à bile viscida, amurcosa, & inerti circa jecur impacta: alia verò ab eadem, dum copia peccat, & acrimonia. In primo casu tartarea, quibus concretio bilis solvitur, & amissa restituitur fluiditas, maximè utilia deprehendi.

♃ tartar boron. unc. s. aq. tetucii unc. vi.

bull.

bull. ad tertia, tunc adde syrupt. flor. persic. un. iiij. m. f. p.

Et post duas horas more Urbis Medicorum consueto, per intervalla superbibe totum ænophorum aq. tetucianæ; dummodò non adsit febris, in quo casu, loco illius sumi poterit aqua quævis diuretica, vel mineralis, sed temperata, nec sale com. abundans, ut tetuciana. Diluta plurium dierum spatio hisce remediis, & educta bile; ad roborandum tonum partium, quæ longa humoris inter fibrarum spatia stagnatione, relaxari solent, & morbos redeundi occasionem præbent; nec non ad reliquias bilis corrigendas, detur singulo manè tinctura martis tartarea ad dragm. 1. juxta descriptionem Lemeri in iure cum cichoreo, acrimonia, absinth. pontic. &c. ebullitis. Vel potio aquæ chalibeatæ Fontis Jani in Vale Spoletina. At in Ictero à copia bilis, tenuitate, & acrimonia, utendum diureticis, diluentibus, nitratis, & similibus, quæ illam temperare, ejusdemque impeditum cursum solvere valent, prout vidimus in icterico, juxta plateam Pasquini, qua tendimus ad Cancellariam Apostolicam, cui, loco sanguinis, è naribus, & è cucurbitulis scarificatis aqua flava solummodò prodibat. In alio propè Theatrum Pompei Magni, ubi nunc Campus Floræ. Et in sexagenario habitante circa ædes Theatri Marcelli Nepotis Augusti, supra cujus ruina nunc est magna Domus Sabellorum, &c. In omnibus autem icteris, etiam illis, qui vitio dumtaxat solidi oriuntur, crispatura nempè, irritationeque ductuum biliferorum à doloribus ventris frequenter producta, supponendum semper, vel bilis secretionem læsam in hæpate adesse, vel ibidem cursum ejus impeditum. Quare sæpè contingit, ut si diuturni fuerint, ex indebita bilis mora in suis locis, calculi vessicæ felleæ nascantur: quandoque verò hujusmodi calculi icteros longos, & incurabiles gignunt: sanari enim solent, sed paulò post recidivant, quare cum icteros videris pertinaces, vel sanatos, sed recidivantes, pro certò habeas, eos à calculo vessicæ felleæ progigni, ac proindè incurabiles prædicito, quod Cadaverum sectione te docebunt. Quod etiam confirmare possum observatione, quam in doctissimo Præsule mense Januarii proximè elapsi 1701. feci. Hic per annos aliquot ante mortem facie nonnihil pallido, citrinus erat, potissimùm in albo oculorum. Anno circiter ante obitum, dolorem vehementissimum, ac ferè continuum, nullisque cedentem remediis in brachio dextero, quòd elevare, aut circumferre vix poterat, passus est. Pruritus frequens per totam cutim. Derepente correptus fuit semel dolore in dextera lumborum regione, qui fuit ità crudelis, & atrox, ut omninò patientiam humanam superabat; debitè tamen à me præscriptis remediis cessit. Sobriè vivebat Patiens licèt pinguis esset: Statuta eidem mediocris, & quoad reliquum corpus benè dispositus. Curis publicis, & Juris utriusque studio quasi continuò, nimium opprimebatur, hisque de causis nimium sibi de salute detrahebat. Quare die 18. Januarii 1701. prima noctis hora apoplexia derepente correptus, ipso momento interiit.

Aperto cadavere inveni duram matrem strictè satis cranio ex omni parte adhærentem. Sanguis in maxima copia ruptis cerebri vasis intra ventriculos, & universa cranii cavitate fluitabat satis niger, & grumefactioni proximus, penetratisque suturis pericranium quoque inundavit, quod rubicundum observavimus. Ingens pinguedinis moles in regione naturali, & omento. In vessica fellis duo erant calculi, alter magnitudine ovi columbini, alter verò paulò minor; ambo tamen duri, nigri, scintillas veluti emittentes, quasi essent congeries nigri salis crystallizati. Pauca bilis, eaque nigra adinstar picis in vessica fellis. Color oculorum, & faciei continuò citrinus. Dolores brachii dextri, & dexteræ lumborum regionis supra descripti; pruritus per cutim, ipsa denique apoplexia originem fortasse debent latentibus in fellea vessica calculis. Cur enim dexteras corporis partes semper occuparunt dolores, numquam sinistras, & cur brachii dolores ità parennes, nisi a latentibus in dextro hypochondrio calculis vicinas partes, irritantibus, & dolorificas crispaturas ad partes è directo positas producentibus; Nam & in dolore renum à calculo, stupor cruris, & elevatio testiculi è directo observatur.

Sectis cadaveribus, calculorum concretiones pluribus in locis observamus: frequentissimè tamen in vessica fellis, & urinaria. In vessica fellis faciliùs, & levi quaque de causa coguntur: namcum analysi

chimica constet, duo esse, quæ calculum componunt, principia, sal acre muriaticum sanguinis, & acido viscidam mucaginem primæ digestionis vitio factam: certè bilis, quoniam dicto sale summoperè abundat, si ob cachochiliam acido-viscida mucago eidem addatur, brevi concrescent in calculum; ea ratione, qua quis ex intemperantia vini, & lactis diù, simulque ingurgitatis, brevi tophos, calculoque patietur. Ex quibus reddi potest ratio, cur existentibus calculi in vessica fellea, germinent quoque in urinaria, & contra: Cur Icterici calculosi sint, & calculo obnoxii, ictero facilè afficiantur. Et qui semel calculosus est, nisi fuerit in sex rebus non naturalibus temperatissimus, nec sanguinem per debita remedia, potissimùm per aquas minerales acidulas, & chalibeatas præsertim Anticulenses, & Fontis Jani spoletina, quibus hodie utimur, optimè repurgaverit, novos expectet calculos, qui si fuerint in vessica, signa ipsorum difficilia sunt, obscura, & vix humana mente investigabilia, ut mirum non sit si Medicos decisioni obnoxios frequenter reddant, quod obiter moneo, ut cauti sint medici in pronunciandis calculis, quia signa illorum etiam expertissimos fallunt.

Porrò qui vessicæ calculo laborant pallidi sunt, languidi, lassi, ac veluti impotentes ad motum cum effectibus, capitis quasi vertiginosi, ejusdemque debilitate. Idque duplici, ut credimus, de causa. Primò quia ob vehementissimum dolorem centrum gravitatis fluidorum, penè omnium inclinat ad inferas partes circa vessicam, in quibus stimulus potens, vis, & crispatura solidorum summoperè viget, qua ratione superiores partes corporis humorum debito, & æquilibrato cursu destitutæ pallent, & albent, & ob id etiam universalis languor artus corripit, caputque vertigine, ac debilitate vexatur. Secundò, cum bilis ætherogenæis, impurisque particulis abundet, inepta evadit, ut chylum solvat, diluat, sanguificationis rudimenta eidem impertiat, quamobrem ex crudo, digestone chylo talis quoque fit sanguis, indeque albedo, & pallor. Ideò sæpè calculosis icteri veniunt, & circa finem intermittentium ob succorum debilitatem ab antecedenti febre productam iidem quoque regnant, sicuti videre contingit in puella propè circum Flaminium, ubi nunc Templum Sanctæ Catharinæ Restionum, & Domus Mathæjorum, quæ post longam intermittentem 24. Decembris 1699. (qua die Emanuel Cardinalis Buglionus pro Innocentio XII. Pontifice graviter tunc ęgrotante, & pro Cardinali Cybo Decano ferè nonagenario Portam Sanctam Vaticanam aperuit, cujus apertionis à Cardinale quopiam factæ nullùm ante extabat exemplum) molesto correpta ictero; non ante liberata est, quam proximè Kalendas Martias ann. Jubilæi magni 1700.

Sed ut redeamus ad bilis usum, miscetur quoque cum chylo, ut primam eidem pro sanguificatione dispositionem beneficio olei, seu sulphuris sui tingentis communicet; quod in se rubini instar nitet, in bile verò instar rubicundæ auri tincturæ sub flavo cortice recondita flavescit. Cœpta hæc in chylo pro sangnificatione tinctura invisibilis in eo est cum retundatur, ac veluti obvolvatur ab acido gastrico, & pancreatio in eodem adhuc latentibus: sed per repetitas sanguinis circulationes aciditate retusa, & absorpta, rubineus chyli color sub acidi tegmine latens in sanguine tandem manifestatur. Docet enim chymia liquores sanguine rubicundiores, affusis acidis, lactescere, & albos evadere: qua ratione nil mirum si ob inertiam, vel defectum bilis, cum prima sanguificationis principia acquirere nequeat in intestinis chylus, & ineptus omninò evadat, ut in sanguinem mutetur.

Denique bilis à quacumque putrefactione chylum pręservat, quod enim in condiendis cadaveribus est aloe, id in arcenda chyli, humorumque corruptione bilis est. Cum enim eliciatur ille ex cibis diversæ naturæ animalium, vegetabilium, &c. facile putrescentium, nisi cum eo misceretur bilis, quæ acri sua vi, lixiva, resinosulphura putridum omnem acorem extinguit, & nascentes morbosas fermentationes coercet; ob longam, aut indebitam in intestinis moram, non solùm promptè corrumperetur, sed corruptis ferax principiis sangnineæ massæ affusus morbos innumerabiles quotidiè produceret. Ita obstructa bilis via in intestina, statim in his vermes pullulant in puerili ætate; nam nihil magis inimicum est vermibus, quam amarum; quod, solo absinthio in formam cataplasmatis umbilico, vel ubi dolorem in ventre sen-

sentiunt pueri apposito, verum expertus sum in puero propè Mausolæum Augusti, ubi Templum est hodie S: Rochi, & in alio ad Collem Hortulorum, sivè Pincium circa Hortos Salustii, qui magnam indè vermium copiam excreverunt. Idem vidi in muliere ægrotante juxta Circum Floræ Rusticæ, Vocant hodie Plateam Grimanam, cujus vermium historiam descripsi hoc anno in Epistola de lumbricis latis ad D. Andry Medicum Parisiensem datam, quàm cum Libro suo de lumbricis edidit Parisiis 1700.

Nec solùm vermes ob illius inertiam, aut defectum, verùm etiam ex indè nata chyli putrilagine, ejusdemque circa Jecur, & Messenterium una cum bile congestione, fermentationeque graves, & acutæ febres oriuntur cum magno stercorum fœtore, capitisque affectibus, levi delirio, & lethargia; quæ capitis accidentia cum pravo excrementorum odore cum in principio febrium, & aliquando si male tractentur etiam circa finem observo, statim suspicor chyli, bilisque acidam, fracidamque in primis viis putrilaginem, à qua tetri vapores sistemati nervorum, & capiti communicati, præfata cum febre symptomata producunt, certiorque de his factus, statim præscribo purgans *ex decoct. tartar. cassiæ cum fistula, & epithimi, &c. cum solutione syr. rof. solutivi, &c.* cujus usu evacuata ingenti copia fœditorum stercorum, delirium, febris, & singula penè accidentia, vel remittunt, vel si morbus diu protractus fuerit omninò cessant, prout observarunt nuper mecum Auditores mei in erudito Viro ad Ædes veteres Pomponii Attici, & Balnei Agrippinæ, vocant nunc Vicum serpentum, & S. Vitalis. Et quatuor ab hinc mensibus in homine 50. ann. ægrotante ad mansiones Veteres Militum Albanorum à Tullo Victorum, quo loci sunt hodie Templum, & Collegium S. Mariæ de Vallicella PP. Oratorii S. Philippi Nerii, & aliis pluribus, quos silemus. Ut autem præfati effectus bilis clariùs intelligantur, accademus ad experimenta.

EXPERIMENTA.

I.

NOn est hic animus experimenta describere Idibus Martii circa bilem humanam, caninam, & hædinam in Theatro facta, quorum effectus cum de die in diem mente rebus aliis intenta, notari commodè non potuerunt, manca illa essent, & imperfecta. Sed ea, quæ de bile vervecina magna cum diligentia Domi peregi. Bilem itaque vervecinam in varios ciathos 13. Kalendas Aprilis mane austrino tempore divisi. Ingratus, ac velut urinoso-fracidus illius odor feriebat caput cum levi dolore, & irritatione in gutture. Color bilis clarus, & colori tabaci similis. Digiti qui bilem tractabant nitidi, ac tersi cum corrugata cuticula evaserunt, ut fieri solet cum eos sapone abluimus.

Cum Spiritu Vini rectificato mixta bilis, in actu mixtionis nulla fermentatio Post 24. horas idem color fuscus. In claro liquore fusco natabant confusè alba filula, & in fundo sedimentum farinaceum. Eadem, ac ferè aucta amarities. Tertio die eadem. Addita aqua communi fuscus color clarior fiebat. Die 12. odor gratus, liquor elarus, & color fuscus; In fundo sedimentum.

II.

Oleum tartari affusum bili nil attulit novi in mixtione. Elapsis 24. horis color ad fuscum obscurum tendebat: liquor omninò limpidus, & clarus. In fundo sedimentum paucum album. Odor veluti ovorum nimis tostorum. Eadem, imò intensior amarities Tertia die eadem, addita aqua com. nil novi. Die 12. odor veluti calcis, paucum in fundo sedimentum, liquor supernatans clarus, calor leviter viridis.

III.

Sal absinth. pulver. apersum bili nullam in principio mutationem produxit. Post 24. horas sal nullo modo dissolutum jacebat in fundo, reliquus liquor aliquantum clarus. Color colori tabaci obscuro similis. Idem bilis odor urinosus fracidus, eadem amarities, sed paulò post acrior, & nimiùm aucta, parum gustata à me statim vehementem præ amaritie movebat vomitum. Adjecta aqua com color mutatur, in flavo obscurum. Die tertiò post aquam affusam

fusam fœtor aliquis. Idem color. In fundo vasis sal non adhuc solutum, & usque ad 15. diem eadem phænomena cum sale in fundo.

IV.

Alumen crudum pulver. in actu mixtionis nihil attulit notatu dignum. Secunda die maxima turbatio in liquore. Color liquoris obscurus, in superficie verò clara viriditas. In fundo viscida, densa, ac cinerea offa residebat. Odor qualem saliti pisces spirant. Amarities remissa. Tertia die eadem in omnibus. Mixta aqua com. statim butiraceum colorem acquisivit. Die 12. liquor clarus. Idem odor. In fundo sedimentum fuscum.

V.

Cum aqua cinnamomi post 24. horas in fundo sedimentum albo cinereum. Liquor supernatans clarus, coloris fusci, sed non multùm obscuri. Odor erat aq. cinnamomi, quæ urinoso facidum vervecinæ bilis odorem superaverat. Amarities grata gustui, nec adeò acuta, sicuti cum sale absint observavi. Tertia die eadem in omnibus. Affusa aq. com. nulla coloris mutatio. Odor tamen gratissimus. Die 12. turbatio, & malus odor.

VI.

Tinctura Cantharidum super cineres calidos aqua simplici elicita; & bili mixta, in mixtionis principio nullam subiit mutationem. Secunda die in fundo paucam sedimenti, tenuis farinacei copiam deposuit. Liquor supernatans clarus erat, & coloris tabaci. Odor ingratus, qualem ebuli folia contrita exhalant. Amarities non multum ingrata. Tertiò die eadem. Post additam aq. com. nil novi. Die 12. turbatio in omnibus, color veluti rubicundo feculentus cum insuavi odore.

VII.

Cum spiritu salis acidi vulgaris statim fermentatio, & mutatio coloris in obscurè flavum. Secunda die color intensè viridis, & in fundo veluti farina crassa alba. Odor ingratus, qualem saliti pisces præseferunt. Ingrata amarities, quæ parum gustata veluti vomitum ciebat. Tertia die eadem in singulis. Mixta aqua com. clarior liquor ad album tendebat; Die 15. idem odor, sed paulò remissus in fundo viride sedimentum, liquor supernatans clarus, & viridis.

VIII.

Spiritus Cornu Cervi bili junctus statim mutavit colorem in flavum eleganter clarum, licèt aliquantùm obscurum. Nullum in fundo sedimentum. Odor spiritus, bilis odorem obscurabat. Amarities grata, sicuti penè cum aq. cinnamomi apparuit. Tertia die idem bilis color, claritas, & odor usque ad octavum tunc affusa aq. com. omnia clariora fiebant. Die 25. postquam nempè aquam addidimus, turbatio, confusio color vitellinus, & odor ingratus.

IX.

Cum spir. sal. armon. post 18. horas color elegantissimus adinstar rubini undique clarus. Odor salis arm. bilem odore superabat: Sapor cum grata amaritie, ut factum est cum aqua cinnam. & spi. Cornu C. Tertiò die eadem. Color magis obscurus, & hæc usque ad decimum diem. Quo tempore ex mixtione aq. simp. acquisivit colorem vini albi clarum, & elegantem. Post hæc ob aquam super additam turbatio, confusio, & odor insuavis.

X.

Cum spiritu nitri statim mutatio coloris in vitellinum cum levi fermentatione. Secunda die color intensè viridis, & magis quàm cum spirit. vitrioli. Odor ingratus acidus.

In fundo offa alba crassa. Liquor superior viridis, & aliquantùm clarus, limpidusque; sapor acido amarus. Tertio die eadem in singulis. Aqua com. superaddita, intensa viriditas remittebat. Die 12. sedimentum copiosum, cui supernatabat liquor clarus, sed nimium viridis. Idem color.

XI.

Cum spir. vitrioli confestim colorem mutavit in vitellinum (sæpè diximus colorem bilis vervecinæ fuisse fuscum, quòd denuò moneo) cum exigua ebullitione. Secunda die magna turbatio in omnibus: filamenta crassa confusè natabant in liquore. Color undique viridis ad ceruleum inclinans. Odor veluti piscium salitorum. Sapor omninò acidus. Tertia die eadem in omnibus. Acidum potenter feriebat nares.

XII.

Cum aqua forti mixta bilis, statim bullæ, quæ statim viridescebant cum tela veluti cærulea natante. Post 24. horas odor acutissimus acidum spirans. Confusio magna. In fundo sedimentum crassum farinaceum. In medio liquor aliquantum clarus.

In

In superficie crassa veluti mucilago innatabat coloris albo cinerei cum spuma, & bullis ad latera vasis. Die tertia eadem. Odorem tamen referebat veluti lactis acidi, & corrupti. Die 12. eadem.

XIII.

Cum aceto statim mutatus color in vitellinum omninò crassum. Secunda die sedimentum deposuit in fundo crassum farinaceum. Liquor supernatans coloris subviridis, sed turbidi. Odor urinoso fracidus, ut solent saliti pisces exhalare. Amarities retusa. Tertio die eadem usque ad 15.

XIV.

Cum aqua com. mixta bilis statim color ex obscuro fusco mutatus in flavum, non ita tamen pellucidum, acuties odoris bilis eadem, ac quasi intensior. Post 23. horas idem color urinoso fracidus. Color parùm viridescebat. Affusa pauca aquæ nova quantitate, idem viridis color, amarities summoperè remissa. Tertia die turbatio in liquore, in superficie erat veluti tela, ut in corruptis rebus fieri solet, & ingens fœtor.

XV.

Cum vino albo temperatè dulci successit confestim turbatio in bile, & mutatio coloris in flavo-turbidum, acrimonia bilis nares feriens statim temperata. Post 24. horas ingratus bilis dolor desiit. In fundo deposuit veluti farinam albam, liquor supernatans flavus, clarus, & intensè amarus. Die 3. eadem, nullus fœtor. Decima secunda fœtor, & turbatio maxima in omnibus, &c.

XVI.

EXPERIMENTA VARIA.

IN Theatro anatomico nigra bilis Cadaveris hominis eo die resecti, affusa aqua cinnamomi statim flava evasit absque ulla fermentatione, & ad tertium ita duravit.

Ejusdem Cadaveris fellea bilis addito spiritu vitrioli æruginеum acquisivit colorem, & ferè ad atramentum accedentem.

Bilis vituli recens mactati cum spiritu vitrioli ex flava viridis statim facta est, & ita ad tertium permansit. Minus viridis cum spiritu nitri. Cum oleo tartari eadem bilis concreta fuit magna ex parte in offam albam, quæ in reliquo liquore hinc indè veluti divulsa innatabat.

Bubula bilis ex mixtione ol. tartari per deliquium concrescebat in coagulum veluti fibrorum cum spuma, eodem permanente colore.

Bubula quoque bilis mixto mercurio sulimato illicò coagulatur cum obscura viriditate, & viriditatem quotidiè crescentem vidi.

Bubula bilis cum spir. vitrioli, magna antecedente spuma, coagulatur in viridem massam, aciditate integra manente, & viriditate. Post 24. horas viride, & crassum sedimentum in fundo. Idem sapor.

CONCLUSIO

Ab experimentis deducta.

SEd hic audio obmurmurantem Medicum, quid hæ bilis steriles, & nudæ observationes ad rectè medendum; Quid hæc liquorum anatome languenti homini utilitatis feret; Horum, quæ mihi forsan objicientur, vetus etiam cantilena fuit quamplurium Medicorum contra experimentorum per infusoriam in vivis animalibus Auctores, quasi ea ad pompam artis potiùs, & inanem curiositatem; quàm ad commodum aliquod indè capiendum, facta essent. Ac sicuti ipsi spretis in genùs convitiis alacriter se dederunt investigandæ partium per multiplicem liquorum infusoriam structuræ, eamdemque magno cum labore pertractantes, totius corporis veram compagem, & genuinos partium usus magno cum Medicinæ incremento detexerunt; ita futurum spero, ut si quis animum dederit anatomicæ humorum investigationi per variorum liquorum infusionem argumento sanè à paucis animadverso, & examinato, eum magnam lucem curationi morborum allaturum, ingentemque ob id sibi laudem ab universa posteritate reportaturum existimo. Magna enim morborum pars cum sedem in fluidis habeat, examen, quod circa ipsa peragetur, chymia vel infusoria duce, fieri non potest, ut in curationis morborum utilitatem non redundet.

Qui enim curationi, praxique dant operam rectè sciunt, indicationes curativas peti, non solùm à causis magnis, & patentibus, verùm etiam à minimis quibusque cir-

circumstantiis, & occasionibus, & vilibus etiam accidentibus; quæ si spernantur, vis, & anima morbi spernitur, & per consequens occasio rectè medendi. Nec solùm morbi naturam, sed occasiones ejus, ad benè medendum nosse oportet. Sola linguæ ariditas cum flavedine latenter vessicæ vel aliorum viscerum inflammatione aliquandò detegit, quas alia signa vix manifestant. Solus humorum color quandoque sufficit, ut in cognitionem veniamus morbi, ejusdemque causæ, & eo duce curativas indicationes dirigamus.

In tertio experimento sal absinthii bili mixtum semper fundo ciathi hæsit, nec solvi umquam potuit: & tantam ex eo bilis amaritiem acquisivit, ut leniter gustata vomitum præ amaritudine cieret. Ex hoc quis non deduceret, exiguam aquæ portionem adesse in bile, & ideò sal absinthii solvere non potuisse. Et bilis virtutem nihil magis acuere, aut augere, quam salia lixivialia plantarum, & amaras plantas, quæ partibus suis acribus, fundentibus, debilia, & languida bilis principia restituunt. Ac proindè in morbis chronicis viscerum naturalium, in quibus acidum, & acido viscida cachochilia ob inertiam bilis vel ejusdem inopiam regnat, & indè humorum concretiones nascuntur, cæteris præstare remediis salia plantarum fixa, & herbas eodem sale abundantes, quibus restituta bilis temperie, confectio, ac depuratio chyli melius perficietur, & præcludetur occasio novis cumulandis humoribus, vel jam cumulatis, stagnandi, hærendique in visceribus.

In decimo, & aliis experimentis, quæ cum acidis facta sunt, bilis maximam mutationem in colore, & tota substantia subiit, quasi nihil magis inimicum sit bili, quàm acidum. Et si hæc exteriùs contingunt bili, cur negabimus etiam in humano corpore ab acidis peccantibus eadem fieri posse? atque adeò cum excrementa videmus nimiùm in colore mutata, & ad viridem, æruginosum, &c. accedere, id ab acido maligno vitriolico corrodente factum esse credamus, cui retundendo curativas indicationes dirigere ne moremur. Ipse contra hujusmodi potentia acida utor. christall. mont. præp. cum bezoar. occid. cum profectu. Et quoniam acidum purgantibus non cedit, nisi corrigatur, eo correcto purgationem instituo, ne mora pejus malum inducat. Ubi igitur regnat acidum, ibi inopia bilis est, vel maxima mutatio in tota ejus substantia. In experimentis cum aq. cinnam. & spiritibus factis, bilis color elegantior, & nulla in ea corruptio, quasi concluderemus in bile magnam partem esse alchali volatilis, quod dum in illa viget, numquam bilis colorem mutat in pejus, sed constanter optimum servat. Contra si alchali depresso corrumpatur, confestim mutatio in colore fit. Hæc itaque humorum per infusoriam anatome manuducere nos potest ad cognitionem salium, qui regnant in iisdem; quibus perspectis curatio, & præsagium morbi commodiùs peragentur. Et incredibile quantum intacta hæc Medicæ artis provincia utilitatis feret, si diligenter, magnaque cum patientia excolatur. Atque hic finem habeat experimentorum bilis historia, quam humanitas tua fere è manibus extorsit: nunc ad respirationem, & experimenta sanguinis, quæ paucis absolvam properemus.

DIS-

DISSERTATIO IV.
DE EXPERIMENTIS

Circa Sanguinem, ubi obiter de Respiratione, & Somno. De Statice aeris, & liquidorum per observationes barometricas, & hydrostaticas ad usum respirationis explicata. De Circulatione Sanguinis in testudine, ejusdemque Cordis Anatome.

QUoniam respiratio in gratiam sanguinis facta esse videtur, rem gratam, & maximè necessariam me facturum credo, si antequam experimenta circa sanguinem peracta describam, nonnulla breviter de Respiratione attingam, utpotè cujus investigatio indicare nobis poterit causam, quę ipsum per pulmonum substantiam impellit, secernitque.

Respiratio est actio, sive vis Animalis, ità recondita, & abstrusa, ut qualibet ætate felicia quæque Medicorum ingenia fatigavit, cum de illa differere voluerunt. Et difficultatem indè natam esse nonnulli putant, quod in ea explicanda, causam ab effectu, effectum ab instrumentis non rectè distinxerunt; sed promiscuè instrumentum pro causa, & causam pro effectu sumentes; ac confundentes, erroribus, & confusioni occasionem dedisse existimantur. Musculi namque pectorales, intercostales, diaphragma, ac reliqui respirationi dicati pro causa respirationis sumebantur; cum re vera nil aliud sint, quam mera instrumenta inservientia causæ cuidam generali, sive necessitati, quæ homines, animalia, & vegetabilia ad hauriendum aerem cogit; Atque adeò eos quodammodò ad pulmonis motum moveri, pulmones ad motum aeris in ipsorum cavitates impulsi, ac se expandentis. Porrò respirationem necessariam esse, ut cordis incendium refrigeret, fuligines expellantur, nitrum aeris separetur in pulmonibus, & sanguini misceatur, demum ut aer ingrediatur in sanguinem, &c. hi sunt effectus respirationis secundarii, nec confundendi cum causa universali viventibus, & vegetabilibus communi in aere ducendo, hauriendoque.

Atque cum de respiratione, & arcana ipsius mechanice tractationem habeamus, eadem difficultas in ea explicanda notari solet, quæ in examinanda natura somni solet contingere. Quando differitur de somno, magna ex parte ejus causa quæritur in cerebro, & in eodem determinatur; rarò investigatur causa quædam universalis, ac remota in solidis, ac fluidis latens, somnumque inducens; & hac ratione hic quoque causa cum effectu confunditur. Ad quorum clariorem intelligentiam sciendum est, quod sicuti sapientissimus rerum Conditor alternas diei, ac noctis vices produxit ut per diem motu, calore; & irradiatione Solis, tamquam causæ cujusdam generalis, res creatæ in motum ponantur, quo singulæ suos quoque effectus parere possint; per noctem verò à motu aliquantum quiescant, ne si continuus esset, dissolutionem compagis, corruptionemque pariat. Ità homo, cujus structura corporis, ut in salubri statu permaneat, motum continuum cum quiete interposita requirit; diem vigiliis, & exercitationi, ad humores excitandos, noctem quieti, & somno, ad eosdem, si nimium effrænes fuerint, demulcendos, debet impendere: neque causam, quæ ipsum ad dormiendum invitat, investigare poterimus, nisi ante vigilantem eumdem consideremus. Homo dum vigilat in perpetuo est motu, currit hinc indè, recurritque membra variè circumfert, & magna ex parte erectus; ac perpendicularis manet. In erecto, ac perpendiculari corporis situ, quoniam humores ab inferioribus partibus ad superiores, idest ad vitæ fontem cor, ascendere debent, ascendunt quidem, sed contra vim innatæ suæ gravitatis eos ad inferiora

feriora semper pellentis; coguntur quoque hinc inde per musculos, viscera, viasq; partium obliquas, & curvas variè traiici, ac filtrari. Quibus innatę suæ gravitati contrariis motibus debiliori reddita ipsorum compage, minorem vim solida faciunt, quorum intentio, & robur à fluidorum vivida vibratione, impulsioneque dependet. Hac de causa paulatim relaxari quoque incipiunt solidæ partes; ex quo fit, ut paucis horis ante somnum experiamur primò lassitudinem, sivè quamdam membrorum relaxationem; paulò post debiliori sensim reddita fluidorum, solidorumque compage, universalem torporem cum palpebrarum concidentia, denique sensuum omnium intermissionem, quam vulgò somnum dicimus. Quę quidem omnia contingunt, ut veluti cogant animal ad mutandum situm corporis erectum, incommodum ac penè violentum humorum progressui, in horizontalem, & planum, veluti necessarium ad restituendum solidis, & fluidis amissum ob laxatam compagem robur; ut undè qui ditiùs, ac vehementer laborant, & exercentur, longius quoque, profundiusq; dormiunt. Qua de causa nec commodè, nec cum levamine capere somnum possumus, nisi corpore in longum, & horizontaliter distento, ac strato. Ob eandem quoq; solidorum, ac fluidorum laxiorem texturam pueri, & pituitosi homines sunt magis ad somnum proclives, quàm non adulti & biliosi.

Qui mechanices ignarus non est, certò scit, fluida in situ horizontali commodiùs, celeriùs, & juxta inclinationem innatæ suæ gravitatis percurrere, quam in elevato, aut obliquo. Ideò decubitus horizontalis in lecto statutis diei horis necessarius fuit, ut fluida per aliquod tempus in sua libertate posita, nec ab externo motu, aut interno ab animi facultatibus impresso distracta, possint per partes progredi cum tanto gradu celeritatis, ac impetu, quantum ab impulsu cordis receperunt, & quantum sua cujusque gravitas, motusque internus fermentativus exposcit. Et in hoc statu tamdiù manere debent, donec tam fluidum generale, quàm particularia fluida ad talem pervenere motus determinationem, quæ ad secretiones singulis in partibus peragendas necessaria est, sivè quousque per somnum, situmque corporis horizontalem debita humoribus restituta compage, ac tono, illorum centrum gravitatis dictis de causis turbatum ad naturale æquilibrium perducatur. Quo facto, positisque humoribus in æquilibrio, acquisitoque à singulis proprio gravitatis centro animal expergiscitur, situmque horizontalem in rectum denuò commutat. Et si in dicto situ horizontali post somnum inutili jam, ac minus necessario, magis quam par est persistere quispiam vellet, turbato ob indebitam quietem humorum cursu, centroque gravitatis, varios in morbos delaberetur, nam æquè noxius est somnus abundans, ac labor excedens.

His positis, reddi potest ratio, cur effectus somni in cerebro potissimum, & magis quam in aliis partibus observentur, ac veluti absolvantur. Nam cum omnium mollissimum sit, quia singulorum centrum esse debebat sensuum, nil mirum si laxiori, ut diximus, reddita fluidorum compage, ibidem magis, quam alibi hæreant, tardiusque progrediantur, unde gravedo quædam capitis, sensuumque omnium silentium, & torpor, quem somnum vocamus. Quare singula, quæ fluidorum compagem laxant, turbationemque in fluidis inferunt, somnum producere solent, sicuti sunt morbosę causæ in læthargicis febribus, & affectibus, vinum, repletio cibi, & potùs: è quibus novum liquidum elicitum, sanguinique intromissum turbationem in tota fluidorum molè, laxitatemque inducunt, & hinc statim à pastu somnolentia. Ex quibus concludendum causam, quę nos ad dormiendum cogit non tantum in cerebro, quantum in solidis, ac fluidis quærendam esse, ac investigandam, quorum laxato tono torpor, membrorum concidentia, necessitas decumbendi in horizontali situ, & id genus alia contingunt, quę somnum antecedunt, vel consequuntur.

Explicata causâ somni, & ab effectu debitè distincta, eadem methodo procedendum erit in examine respirationis. Qua in re tria sunt priùs distinguenda causa, nempè, effectus, & instrumenta, deindè de usu disserendum. Et quod pertinet ad instrumenta, musculos intercostales, diaphragma, pulmones, &c. libenter ab iis describendis abstineo, cum ab omnibus Anatomicis fusè satis explicentur: nec arduis solvendis quæstionibus tempus perdam, num pulmones ad motum thoracis, vel contra moveantur, & dirigantur variè, utpotè quibus Medicorum libri quàm plenissimi sunt, sed tantummodò investigationi causæ incum-

cumbam, quæ animalia, & vegetabilia ad trahendum aerem impellit, & cogit.

Si rectè perpendatur aeris moles, gravitas, ac circumpulsio, constabit causam universalem, quæ Viventia, ac vegetabilia ad illum sugendum, hauriendumque per proprias fistulas cogit, solum atque unicum aerem esse. Etenim cum aer gravis sit, & inferior prematur à superiori, qui pressus est eò cogitur ingredi, ubi minorem invenit resistentiam, quam quidem in trachæis plantarum, & animalium esse mox probabimus. Quæ si vera sunt, credere possumus moveri thoracem, & respirationis instrumenta, quia compressus aer, & ingressum in pulmones sibi procurans, facit, ut hi locum cedant, & ad motum aeris ingredientis pariter moveantur; non verò, uti putant nonnulli, moveri primò thoracem, & vicinum aerem pellere, ut pulmones ingrediatur. Neque quis dicat motum thoracis, utpotè motum aliquantùm voluntarium, non pendere ab impulsu aeris introeuntis, sed ab arbitrio hominis respirantis, qui si respirare nolit, thorax non movebitur, & aer non ingredietur. Siquidem hæc experientiæ repugnant: nam non respirando, poterit vim facere gravitanti aeri ne ingrediatur, sed per breve tempus, quippè compressus aer coget eum, velit, nolit, ut respiret. Qua ratione certum quodammodò videtur, si aer non adesset, neque respirationis instrumenta necessaria futura, ut ferè contingit infanti in utero, qui cum natet in aquis uteri, & vivat vitam piscium, nullamque ab externo aere pressionem patiatur, pulmo, & respirationis instrumenta paulum otiosa in eo observantur. Pulmones fœtus mortui in utero Matris, si extrahantur, & in aquam ponantur, petunt fundum; mortui verò extra uterum, & aquæ injecti, innatant in ea. Quod signum ad infanticidia detegenda est evidentissimum.

Verum, quod præcipuè spectat ad aeris naturam, & pondus. Aer non est positivè levis, ut Veteres putarunt, nullum enim corpus est positivè leve, sed habito respectu ad alia corpora. Omnia enim corpora gravitant, & ob gravitationem hanc, & impulsum inter ipsa, alia coguntur ascendere, alia descendere, ut in bilance contingit. Aerem gravitare primus omnium detexit *Gallileus*, qui cùm vidisset aquam in hidraulicis suctione altiùs non attolli pedibus 34. circiter, pendere id à gravitate aeris, non à ficta & ridicula vacui fuga variis experimentis comprobavit. Ejusque vestigia secutus *Torricellius* rem magis illustravit, perfecitque experimentis circa hidrargirum in vitreo tubo clausum factis, notatisque in Diario Acad. Florent. Deinceps alii docti Viri, & celebres Acad. Romana, Londinensis, Parisiensis, ac reliquæ, hoc idem clariùs demonstrarunt, sed omnium meliùs, accuratiùsque *Boylæus*, qui non solùm gravitatem in aere, sed elaterem, nec aerem tantùm, sed flammam etiam gravitare explicavit.

Duæ igitur præcipuæ aeris affectiones sunt, gravitas, & vis elastica. Gravitas à natura sua, & pressione superincumbentis, vis elastica à pressione dumtaxat dependet, partes enim compressæ majorem semper, ac pristinum, quem amiserunt, situm omni ope recuperare conantur. Et ut quælibet aeris pars suam habet gravitatem, quæ factis experimentis ferè est millesima ejusdem molis aquæ, sic tota aeris moles suum habet pondus, quod tamen finitum est, cùm moles aeris finita sit: sed gravius est in montium radicibus, quàm in eorumdem jugis, graviùs in infima Palatiorum parte, quàm in suprema, ut barometro experimur. Pauca inter innumera hic describam experimenta aeris gravitatem probantia. Et primò si sumatur tubus vitreus mercurio plenus, cum subjecto vase mercurium quoque continente, ponaturque in machina pneumatica, paulatim, ac extrahitur aer, paulatim ad inferiora concidit mercurius è tubo quia deficit pressio aeris in subjectum in vase mercurium; sed aere denuò per gradus intromisso, subjectumque premente mercurium, mercurius, in tubo statim ascendit. Follium quoque experimento gravitas aeris demonstratur. Folles enim clausis omnibus foraminulis deduci non possunt, quòd eorum dilatationi moles incumbentis aeris resistit, & obstat, quæ vinci non potest, nisi vis ingens adhibeatur; Eamdem gravitatem satis probant, quæ vulgò dicuntur de siphonibus injectoris; de carnis intra cucurbitulas medicas in tumorem elevatione. De impedito exitu aquæ è foraminibus vasis, cujus amplum foramen, per quod patet pressioni cylindrorum aeris gravitantium locus, claudatur; De difficillima, ac penè suffocatoria respiratione in altissimis montium Pervanorum jugis, teste

teste *Josepho à Costa*: & in cacumine montis Olympi, observante *Aristotele*, & id genus infinitis, quæ brevitatis gratia prætermitto.

In aere tamen gravitatem inesse, eamque determinatam, determinatus ascensus aquæ, & hydrargiri in suis tubis, cæteris evidentius patefaciunt. Aqua, ut primus omnium notavit *Galileus* Italiæ decus, intra antlias aspirantes eò altiùs ascendit, quò major adhibetur vis, sed nusquam attollitur supra altitudinem 34. pedum plus minus: pro varia tamen aeris temperie, varia quoque liquorum elevatio cernitur, quando levis est aer, ut Æstate, vix ultra pedes 32. ascendit, quandò gravis, ut hyeme ad pedes 35. circiter; Neque ob vacui fugam altiùs non attollitur, sed quia cum vis, quæ aquam premendo sursum eam, tollit, non alia sit, quam pondus columnæ aeris, quæ antliæ ipse latitudine æqualis est, & pondus aeris finitum sit, eò usque aquam intra antliam evehet, donec fiat quoddam veluti æquilibrium aquæ elevatæ, & columnæ aeris incumbentis. Pressio ergò aeris incumbentis æquipollet pressioni, sivè altitudini aquæ pedum 34. circiter majori vel minori, servata semper proportione specificæ gravitatis liquorum, & aeris pro varia ejusdem in diversis annorum, & temporum constitutionibus quoad gravitatem, & levitatem natura. Et si tubus longior fiat, ut porrigatur ad altitudinem pedum 40 tum aer cedere cogitur, & aqua ad 34. pedum altitudinem circumcirca suspensa manebit, reliquum verò tubi, idest sex pedes vacui erunt. Certo argumento, non metu vacui, sed solo aeris incumbentis pondere aquam in tubis tamdiu suspensam manere, donec aeris gravitas aquæ gravitatem non vinçat Et si ob fugam vacui fieri hæc putentur, cur aqua altiùs 34. pedum attolli nequit in antliis, cur 34. pedum altiùs manere non potest?

Sicuti aqua non ascendit altiùs pedibus 34. ita mercurius unciis 29. idest digitis 28. 29. 30. circiter pro varia constitutione aeris, est enim mercurius quatuor decuplo aqua gravius. Atque si tubi vitrei, quem barometrum vocant, altitudo perpendicularis superficiei hydrargiri infra in vase contenti, major sit digitis 29. hydrargirus suspendetur in tubo, nec decidet, idque non ob vacui metum; sed quia pondus aeris incumbentis æquipollet ponderi digitorum hydrargiri plus minus 29. sustineturque à contrapondio aeris externis prementis hydrargirum stasis subjecti, natura quippe suis in rebus semper affectat æquilibrium. Subsidebit tamen aliquantum hydrargirus tubi, parte aliqua subtus effluente, donec perveniat ad altitudinem unciarum 29. pondus namque hydrargiri cum aqua ejusdem molis comparatum rationem habet 14. ad 1. ut ferè unus hydrargiri digitus 14. aquæ digitis æquiponderet, quæ singula nos movent, ut credamus effectus, motusque corporum, qui ad fugam vacui referri solent, ex aeris pondere, & elementorum veluti æquilibrio proficisci.

Occurrit nunc difficile solvendum problema, cur flante borea, & Cælo sereno aer gravior sit, quàm Austro flante, & calida constitutione, ut barometro expertum est, & relatum à doctis Viris; nam in tubo ascendit vigente Borea mercurius, descendit contra in australi temporis statu, quod idem in machinis hydraulicis per aquæ ascensum, ac descensum manifestatur. Horum ratio est, vel quia flante Austro pars quædam crassis aeris in pluvias, aut nubes concrescit, quas halitus è terra sublati sustinent, & ita pondus minuunt; vel potiùs quia boreali tempore aer fit densior, magis compactus, magisque gravis propter vapores, halitusque terræ cum eo mixtos, & in unum corpus concretos, unde major nascitur in aere gravitas. Ideò flante borea asperior, ac veluti undulosus optico tubo ob majorem gravitatem atmosphæræ observatur aer, quàm austro; montesque nivibus pleni eminus non ità distinctè sereno Cœlo cernuntur, ut solent nubilo. His accedit quod Aquilo dum spirat, ruit deorsum, & materiam infra fert, contra Auster rarefaciendo eamdem supra attollit.

Horum ut certior fierem varias cum barometro observationes Romę peregi in varia aeris constitutione, & vidi imminente Austro, quasi aer magis rarefiat, minusque ponderet, mercurium in tubo insensibiliter deprimi, elevari contra in frigidum mutata constitutione. Attolli quoque ad radices alicujus Collis, deprimi in summitate, quod etiam in summo, & imo altissimorum palatiorum expertus sum. Ita in eodem aeris quoad gravitatem statu aliam

depre-

deprehendi hydrargiri altitudinem in cacumine Collis Vaticani, quem dicunt Montem Marium (quo loci fuit 40. ab hinc annis Villula docti Viri Jani Nicii Eritræi, nunc est Ædes sacra religiosorum Hominum ab eo fundata, suaque ossa ibidem quiescunt) aliam in imo, minorem illic, majorem hic. Minorem quoque in summitate turris Capitolinæ, in qua pulsatur æs Campanum, quod raucos vocat Causidicos; majorem in foro Romano prope Columnas veteris porticus Templi Concordiæ, propter breviorem illic, quàm hic gravitantis aeris cylindrum, levioremque pressionem. Sed qua proportione crescat, & decrescat singulis momentis, res est longioris, magisque accuratæ indaginis.

Præter innatam gravitatem habet quoque aer superadditam à superincumbente Luna, & si conjectari licet, etiam à Syderibus. De Luna nemo dubitat, nam cum sit corpus grave, & opacum, habeatque centrum gravitatis commune cum centro gravitatis telluris, premit immediatè subjectum aera, atque æthera; & hac continua pressione varios, ac prorsus admirabiles effectus in sublunaribus producit; præcæteris verò æstum marinum, sivè certam, ratamque fluxuum, ac refluxuum marinorum periodum, qui ità accommodatè Lunæ motus sequuntur, ut credendum sit Lunæ, marisque motum, vel ab altero alterum, vel à communi quopiam principio gubernari, quod explicatu non erit difficile hoc sæculo, quo primus magnus *Galileus* principia mechanica difficultatibus philosophicis solvendis adhibuit, & mundana corpora, eorum motus ad Statices principia, legesque dirigi, & absolvi probavit. Taceo hic quæ idem *Galileus* circa uniformitatem motus Lunæ, & maris ex theoria motus diurni, atque annui globi terraquei deduxit, cum hæc veritati catholicæ religionis non consonent.

Qua ratione Lunæ corpus subjectum æthera premendo gravitatem aeris auget, variosque in rebus sublunaribus effectus producit, eadem reliqua queque sydera in hæc inferiora influere, si quis assereret, puto non multum à rei veritate aberraturum. Siquidem cum sydus quodlibet de genere corporum sit, gravitet, & suspendatur in æthere, hunc forsan premit, tremulamque infinitorum syderum pressionem ad atmosphæram usque nostram propagari crediderim. Neque obstat lucida esse, levia, & ignea; nam flamma quoque tenuis est, & lucida, & tamen gravitat, ut de ponderabilitate flammæ docuit *Boylæus*. Atque si vera sunt quæ de syderum influxu dicuntur, sola pressione, atque irradiatione influere putarem, quibus quidem innumeros effectus in atmosphera nostra pariunt, varias nempè annorum, temporum, & morborum constitutiones, varias quoque in meteoris impressiones, & quamplurimas in viventibus, ac vegetabilibus mutationes. Quorum non ignarus Hippocrates magnus in morbis difficilibus, quique debitè præscriptis remediis non cedunt, ad potestatem Cœli respiciendum esse consuluit; ait quippe lib. de diebus judic. n. 1. *Pleurumque enim hominis natura Universi potestatem non superat, &c.* Et quod sæpè animadvertit ipse, ut observemus, an aliquid divinum in morbis insit; Pro divino certè nihil aliud intelligo, quam occultam, ac omninò reconditam superiorum cum inferioribus connexionem, & Universi in sublunaria potestatem. Et probabile videtur, corpora per aera vagantia vi talium infinitarum pressionum, alia cogi ut ascendant, alia descendant, & invicem variè misceantur; ut bullæ vitreæ solent, quæ in aqua tubo vitreo conclusa natantes, attollente se, aut deprimente digito foramini tubi applicito, ipsæ quoque modo attolluntur, modo deprimuntur.

At sivè pressione, sivè lucis propagatione influant sydera, hujusmodi influxuum operationes plurimis in rebus observantur, nec solùm à Botanicis, & Pharmacopæis in plantarum genere, & à Philosophis in animalibus, & mineralibus, sed à Practicis quoque in morborum curationibus, Capitis vulnera, plurium Medicorum observatione, periculosa magis sunt in plenilunio, quàm in novilunio, quia in hoc cerebrum magis subsidet, in illo turget, fitque cranio vicinus. Luna silente morbi graviores fiunt; quod præ cæteris in calculosis observarunt Medici, & in aliis morbis varii varia detexerunt, quæ syderum in res naturales influxum evidentissimè probant. Quamobrem agendi, & patiendi ratio à quodam corporum cœlestium influxu est, & constat quantum hæc inferiora superiorum impressiones experiantur; præsertim cum qualitates quædam interjaceant, quibus mediis supera cum inferis

ris consentiunt, quæ causa est cur corpora nostra aeris qualitates, ejusque mutationes facilè experiantur, & unà cum temporibus mutari corporis conditionem observemus, & quale aeris pondus, aliæque qualitates, tales esse quoque nostrorum humorum motus, separationesque. Cæteris tamen syderibus magis patentes influxus producit Luna, quod etiam ipse quatuor ab hinc annis admiratus sum in erudito Juvene ad Mausolæum Augusti decumbente, ubi Templum est hodie S. Rochi, qui cum laboraret fistula stercoracea in intestino Colo prope jecoris regionem, crescente Luna ingens stercorum humorumque copia per illos dies è fistula prodibat, quæ paulatim eadem decrescente minuebatur; cujus rei ita certam habebat experientiam ægrotus, ut de Lunæ quadraturis & periodis sola humoris per fistulam excreti observatione ritè judicaret.

Dicam quoque quod de Lunæ motibus ab erudito Presbytero Syro Damasceno, in maritimis itineribus, & in re nautica versatissimo, audivi, eam nempè, veluti dies critici solent statutis, determinatisque periodis in hæc inferiora influere, mutationesque temporum producere. Qua in re sic procedendum esse me docuit. Post duas, vel tres horas à facto novilunio vide, quæ temporis constitutio, qui venti tunc regnent; & qualem constitutionem, ventosque dictis horis observaveris, tales durabunt ad tertium diem Lunæ, scilicet ad dictam horam, qua factum est novilunium. Si tertio non mutetur, durabit ad quintum circa dictam horam; si neque quinto ad septimum, à 7. ad 9. à 9. ad 11 ab 11. ad 13. ab hoc ad 15. indè ad 17. hinc ad 19. à 19. ad 21. ab hoc ad 23. ad 25. ab hoc demùm ad 27. finem lunaris periodi. Si quid circa mutationem ventorum, aut temporis, aut eorum durationem evenire debet, dictis diebus, & ordine recensio eventurum pro certa, & infallibili Nautarum experientia confirmavit Vir optimus; mutationesque majores, ac magis sensibiles in quadraturis Lunæ futuras asserunt. Quæ si certa sunt, rationem periodorum regularium, & ordinatarum in diebus criticis pro imperscrutabili hactenus habitam, exploratam nunc habebimus, & ferè patefactam.

Constat ex antedictis, aerem natura sua esse gravem, oportet ergo, ut partes ejus superiores gravitent in inferiores, hæ in proximè subjectas, & ità continua serie usque ad atmosphæram, & aerem, quem inspiramus, & hac ratione elateri aeris vim undequaque sese dilatandi, atque expandendi gravitati partium incumbentium æquippollentem communicent, partesque aeris, quem respiramus, superioribus compressæ magis sint, magisque gravitantes.

Vis elastica, sivè potentia innata aeris ad majora spatia sese expandendi, immediatè pendet ab ejus gravitate, & compressione. Hanc vim elasticam dari infinitis experimentis inter cæteros probavit *Boylæus*, ut esset puerile eamdem negare, vel multis hic probare velle. Imò multorum in aere observatorum phænomenon certa ratio assignari vix posset, nisi vis adesset elastica, & præsertim quando gravitas aeris nihil agere potest, ut in experimentis, quæ sunt in vase clauso, in quo perit tota vis, ac pressio cylindrorum aeris incumbentium. Verùm si gravitas antecedens in aere non adesset, neque etiam vis elastica daretur; quæ tota pendet à pressione aeris superioris. Quilibet enim elater quomodocumque fortis, nisi comprimatur, nil agit, cum tota ejus vis consistat in conatu restituendi sese in situm, è quo depulsus est.

Quanta sit gravitas, & dilatatio, quarum capax est aer, non est facile determinare. Magnam esse plurimis experimentis probavit primò *Galileus*, deindè *Torricellius*, & reliqui docti Viri. *Boylæus* expertus est aerem absque calore sola vi sua elastica se dilatasse in locum pristino majorem vicibus primò novem; deinde vicibus 31. mox plus quam 60. ulterius vicibus 152. quæ dupla est expansionis Mersennianæ vi caloris promotæ, imò majoris dilatationis capacem fore, si spatium adesset, quo dilatatus aer recipiatur, ut docuit in experimentis phisic. mechan. de aeris elatere. Idem *Boyle* in experim. de mira aeris rarefactione dictam expansionem aliis mediis multò magis promovit ad vices nempè 8000. sola vi sua elastica, non caloris ope. Et experimento aliter instituto pervenit ad vices 10000. seu plus quam decies millecuplum loci, quem prius occupaverat, imò ad locum occupandum vicibus 13769. majorem.

Præter observationes *Boylæi* constat in ingeniosis experimentis Acad. Florent. aerem beneficio experimenti Torricelliani expansum esse in molem pristina majorem saltem

ſaltem ad 173. & in multo majorem ſe dilataturum, ſi quis hujuſmodi obſervationes promovere continuò cuperet. Merſennus inter experimenta ſclopeti pneumatici, à quo globus plumbeus vi compreſſi aeris projicitur, ut à pulvere pyrio projici ſolet, non in majorem, quam partem quindecimam ejus quem priùs occupaverat loci potuit comprimere. Idem prorsùs Soc. Reg. Londinenſis uſu machinæ compreſſivæ obſervavit. Quomodò, & quantum comprimatur, ac dilatetur aer ab externo calore, & frigore, innumeris experimentis notum fecit Boylæus in tract. de aeris à frigore condenſatione, ubi videmus earis à frigore compreſſionem arte factam in ſpatium à priore diverſum fuiſſe, ut 147. ad 158. plus minus. Hæc autem vis aeris elaſtica id habet cum aliis corporibus elaſticis commune, ut vim ſemper obtineat æqualem preſſioni, quam ſuſtinet ab aere incumbente: ſi major detur preſſio, major quoque vis elaſtica ſuccedet, aeriſque in ſtatu ordinario elater cenſendus eſt æqualis ponderi totius aeris incumbentis quem ſuſtinet.

Ex his colligimus ſtatum, naturamque earis quem inſpiramus non eſſe ſimplicem, ſed alteratam, ideſt gravem, & elaſticam, quibus qualitatibus mirum in modum in res ſublunares agit, & præſertim in impellendis, vel æquilibrandis liquoribus animalium media reſpiratione, & vegetabilium ſimplici circumpulſione. Et niſi aer compreſſus eſſet, nulla foret in eo vis elaſtica, quæ quidem certa eſt, & tota pendet ab aeris compreſſione in ampliorem ſitum ſeſe reſtituere conantis, compreſſio verò ab ingenti athmoſpheræ altitudine ſecundum quam vis premendi debet æſtimari. Sed ad quantum ſpatium, ſi omnis tolleretur compreſſio, ſe dilataret aer, quæſitum eſt hactenus, ſed non omninò explicatum. Hoc certum eſt, ſi utramque ſummæ rarefactionis, ſummæque condenſationis aeris, ſupra quam eſt in ſtatu apud nos ordinario rationem perpendamus: Cum ſpatium, quod occupat aer ſic dilatatus ſit ad ſpatium, quod occuparet quem ordinariò reſpiramus, ut 13779. ad 1. atque quod aer ordinarius occupat ad ſpatium, quod ſic compreſſus ſit, ut 40. ad 1. Erit ſpatium ſic dilatati ad ſpatium ejuſdem ſic compreſſi, ut 13769. x. 40. 550760. ad 1. ſeu ut quinquies centena millia 1. Quæ ſatis indicant uſum aeris in reſpiratione, ſivè vi elaſtica, ſivè gravitate propria operetur, & agat in humores per pulmonum ſubſtantiam circulantes, vel in ipſos pulmonum parietes, & vaſa, eſſe maximum, & ſatis evidentem; ſimpliciſqũe mechanicæ æquilibrationis, & impulſus reſpirationis munus peragi, & abſolvi, ſicuti etiam in plantarum ſuccis contingit.

Præterea totam vim, quæ nos ad reſpirandum, & reliqua quæque animalia, ac vegetabilia ad hauriendum aerem cogit, in ſimplici aeris mechaniſmo poſitam eſſe ex legibus centri *gravitatis* in genere, & liquidorum in ſpecie deducitur. Sic ſi ſupponamus duas moles aeris æqualis magnitudinis, ſed inæqualis gravitatis ad motum diſpoſitas, certum eſt eam ſe primò moturam, quæ gravior eſt altera; quoniam primum punctum corporis, quod movetur eſt centrum gravitatis, quod accedere conatur ad centrum gravitatis commune, ideſt telluris; centique gravitatis motum tota moti corporis moles conſequitur; ut obſervamus in ſagitta projecta, cujus ferrea cuſpis ſuperioris aeris parti objecta eſt dum aſcendit; contra verò dum deſcendit, terram verſus inclinat, quia in ea, utpotè magis gravi centrum reſidet gravitatis. Idem prorsùs contingit in bilance aſcendente, vel deſcendente, prout in alterutra ex partibus majoris, vel minoris gravitatis pondus collocatur.

Cum igitur centrum gravitatis duorum liquidorum æqualis molis, ſed diverſi ponderis ſit in parte, quæ gravior eſt; neceſſariò conſequi debet, ut aer externus, qui gravior eſt interno ex antedictis mechanica vi ac neceſſitate; & nobis nec animadvertentibus, primus ingrediatur in pulmones, foriſque extrudat internum minus gravem, minuſque reſiſtentem; ſicque mutuæ inſpirationis, expirationiſque vices abſolvantur; atque adeò thoracem cum vicinis partibus inſtrumenta tantummodò eſſe, non cauſam reſpirationis.

Inſuper aerem ingredi, & egredi è pulmonibus poſſe immoto thorace patet obſervatione doctiſſimi Marci Aurelii Severini de reſpiratione Piſcium, cujus præcipua verba ſunt hac. *Sciendum eſt, quod pluries avem grandem aquis amicam, dictam Querquetulam, ſecundo, in ea non inveni pulmonem, ſed loco ejus cochleam inſtar limacis*

macis duram, sed transpiratiorem, qua aerem inspirat, & respirat absque motu pectoris, &c. Severinus de respirat. Piscium disput. 1. anthir. part. 2. fol. 22. ad finem.

Aeris denique extremè rarefacti ad aerem, quem ordinariò respiramus, magnam, ac penè incredibilem rationem esse, atque proportionem ferè unius ad mille, evincitur per guttas vitreas mathematicas, de quarum admirando phænomeno plures docti Viri disseruerunt. Ipseque cum nuper nonnullas habuissem Venetiis Romam mihi transmissas à doctissimo, & celeberrimo Medico Constantinopolitano Israele Conigliano, de illis publicè experimentum feci cum eruditissimo, sagacissimoque Domino Quartaronio, & in publico Theatro anatomico Romano.

Post explicatam summam vim aeris elasticam arte, & experimentis detectam, restaret dicendum aliquid de determinata ejusdem gravitate, sed quoniam id fusè probatum est à *Galileo*, & reliquis *Auctoribus*, qui de experimentis ad vacui fugam tractarunt, libenter abstineo. Addam solummodò ad majorem hujus rei claritatem nonnulla, quæ spectant ad proportionem, quæ est inter pondus aquæ, & pondus hydrargiri in usu experimentorum ad fugam vacui. Pondus aquæ ad pondus hydrargiri æqualis magnitudinis est ut 1. ad 14. numero rotundo, sivè ex accurata observatione *Boylæi* ad 13. ω l. ♃ circiter, vel ut asserit *Marinus Ghetaldus Ragusinus* Conterraneus noster in Archimede promoto, ut 1. ad 13. ♃ l. ⌐, quo cylindrus aquæ æquipollet externi aeris pressioni requiritur, ut altior sit cylindro hydrargiri æquipollente vicibus 14. saltem 13. ω l. 4. aut 13. ♃ l. ⌐ prout hæc, aut illa proportio sit accuratior, atque adeò quæ posita est altitudo hydrargiri à gravitate aeris producta unciarum, sive digitorum 29. in aqua erit pedum plus minus 33. sivè ut *Boyle* observavit maximam altitudinem aquæ suctione elevatæ supra superficiem infra stagnantis aquæ fuisse pedum 33. & unciarum 6. hoc est pedum 33. ⊢ l. ω. quo tempore altitudo hydrargiri propter atmosphæræ æquipondium suspensi fuit unciarum pedis 29 ⊢ l. ♃ proximè, quæ sanè hydrargiri altitudo per 13. ω l. 4. multiplicata exhibet uncias 402. circiter, hoc est pedes 33. cum sex unciis, sicuti etiam ex *Boylæo* monuit doctissimus *Jo: Vallis Oper. mathemat. tom. 1.* cujus Viri scripta omnia ad me nuper ex Anglia venere.

Quos effectus producit aeris gravitas in hydrargiro, & aquæ tubo conclusi, eosdem, & multò majores in corporibus omnibus sublunaribus, præsertim verò animalibus, & vegetabilibus. Nam sicuti in machina pneumatica hydrargirum tubo suspensum aere exsucto sensim descendit, intromisso eodem ascendit; hoc idem etiam in aliis corporibus in aere vagantibus, vel eodem indigentibus contingere posse affirmaverim. Partes enim hujus Universi, cum ita sint à Deo inter se devinctæ, ut sibi mutuò communicare suos motus possint: certas huic communicationi, ex qua omnes singularum rerum mutationes pendent, præfixit leges, quæ nullo modo possunt violari. Vis autem omnis corporis sivè agat, sivè resistat, in eo posita est, ut quantum potest in eo statu in quo existit perseveret, sivè quiescat, sivè moveatur; ac vis illa præcipuè ex mole, aut massa corporis, & celeritate motus æstimari debet; nec motus propriè est motui contrarius, sed quies motui adversatur, celeritas tarditati, determinatio alteri determinationi. Quantum verò corpus ex aliorum occursu motum suum auget, vel minuat, aut suam mutet determinationem, ut ad certas determinationes, aut calculos redigere possimus; durissima corpora mutuò inter se conferri oportere *Cartesius* existimat, & à legibus durissimorum ad mollium leges argui debere affirmat.

Sed circa leges motus à *Cartesio* traditas, sciendum est nonnullos ex recentioribus dubias, ac penè falsas existimare, probabiles contra quas *Henricus Regius* descripsit. Revera namque *Cartesius* non rectè distinxit inter corpus flexibile, & vi elestica præditum, & aliud quod supponit infinitè solidum, adeòque inflexibile, quod etiam reflexionis capax facit. Arbitror enim ipse, corpora in tantum reflecti, in quantum flexibilia sunt, ac per consequens corpus infinitè solidum nullius capax esse reflexionis. Quare, si dentur duo corpora inflexibilia æqualia, quæ æqualibus viribus cum suis centris gravitatis currendo collidantur, & impellantur ad invicem, dico ibidem remansura immobilia ubi collidentur, nec reflecti. Porrò si eadem solida corpora lateribus suis, ac veluti obliquè collidantur, quod erit in sinistra parte

non

non reflectetur ad sinistram, nec quod in dextra ad dextram, sed contrà postquam quòd ex sinistra parte est, se parùm revolverit juxta superficiem alterius declinabit ad dexteram, & ibidem progredietur cursum suum, eodemque modo faciet quod in dextra supponitur. Ulterius si alterum ex hisce corporibus supponatur sphæricum, & obliquè cadat supra planum infinitè solidum, motum suum continuabit se volvendo supra dictum planum majori, vel minori celeritate, prout angulus incidentiæ erit major, aut minor. Demùm non solùm in corporibus duris, verùm etiam in flexibilibus accidit, ut corpus, antequam reflectatur, volvatur parùm supra planum, aut supra corpus, in quod incidit, & deindè reflectatur.

His suppositis, & clarè demonstrata aeris gravitate, & elastica vi, non erit difficile nunc causam, & usum respirationis per solam aeris ingredientis, fluidorumque per pulmones circulantium mechanicen explicare. Causa, quæ cogit aerem, ut ingrediatur, est ipsa sui gravitas, & pressio partium ejusdem superiorum facta in inferiores, cujus continuæ præssionis causa fit, ut ipse ingrediatur facillimè in ea loca, in quibus minorem invenit resistentiam, & locum capaciorem sese insinuandi, & expandendi. Capacissimam cavitatem reperit in trachæa, & pulmonum substantia, & præter capacitatem, insignem quoque calorem, undè necesse est ut per leges antecedentium experimentorum ipse mirum in modum rarescat, magnam vim elasticam acquirat, & in majus spatium dilatatus vicinas partes premat, extendat, & quod ad contactum ipsarum est promoveat, & propellat. Porrò quoniam aer quò majorem vim elasticam acquirit, eò minùs resistit; ut per experimenta probatum est superiùs, fit indè, ut aeri de novo ingredienti cedat, & locum det, atque ab eo magis gravi, minusque elastico propulsus foras exeat per expirationem. Undè concipiendum pulmones positos esse veluti in æquilibrio duplicis aeris interni, & externi, quod quandiù juxta naturæ ordinem est, nihil indè noxæ Animali supervenit; quippè dum qui intus est aer pari vi per elaterem suum extrorsum nititur, qua externus gravitate sua nititur introrsum, nulla læsio in respirando succedit. Quando verò vel pulmonum aerem recipientium, vel vasorum humores vehentium, aut ipsorum humorum culpa, vel etiam externis aeris affectione infinitis imbuti corpusculis contingit, ut hæc duo aera malè invicem æquilibrentur, & alterius ab altero superentur resistentiæ, statim oritur læsio in respiratione. Ob id etiam fit, ut pressio, & impulsus ab interno aere in pulmones, & vicina loca per elasticam vim suam factus, ea non offendat, nec rumpat, propter æquipollentem pressionem ab externo aere in eadem exterius factam, qui pari cum energia interni vim moderatur, & sustinet. Quod confirmatur experimento Boylæi, qui observavit sæpissimè posito brachio intra machinam pneumaticam, aere exsucto, ortos fuisse dolores vehementissimos, quia deficiebat externi aeris æquipollens pressio, quæ intus in brachio factam sustineret. Ita pariter quoniam tota vis, & actio, quam aer in pulmonibus absolvit, vi elastica id facit, & ob calorem, quem ibidem reperit, ea cresceret in immensum, pulmonibusque vim faceret: provisum est à natura, ut novi aeris supervenientis pondere, vis elastica veteris coerceatur, & vetus aer noviter ingredienti locum concedat, sicque alternæ vices in spirationis, & expirationis peragantur. Vim aeris elasticam ab ejus pondere, aut pressione minui, vel augeri probatum est superiùs experimento Schol Burgund, tom.3. c. de experiment. ad fugam vacui, de vessica ligata, & flaccida, quæ à radice montis ad altissimum ejusdem culmen translata sensim turgebat, & distendebatur, aere intus contento ab externi pressione liberato, in ampliùs spatium se expandente; & denuò sensim flaccescebat, à jugo montis ad radicem deportata. Quod etiam frequenter contingit vessicæ in machina pneumatica, in qua si ponatur ligata, & flaccida, exsucto paulatim aere incipit extendi, donec tandem rumpatur.

Quæ singulæ rationes, & experimenta abundè nos docent effectus, quos producit aer in pulmones ingressus sola vi elastica, gravitateque sua absolvere respirationemque alternis pressionis, expansionisque aeris vicibus promoveri. Et videtur probabile, motum thoracis ab inflatis aere pulmonibus pendere, thoracemque dilatari,

ut locum det pulmonibus aere se expandentibus; nam primò succedit aeris ingressus, deindè dilatatio thoracis. Et nos nolentes, volentes respirare cogimur aerem, qui pressus ab atmosphæra incumbentem, suaque natura gravis in pulmones minoris resistentiæ locum ingreditur, & animali non animadvertente, ut fit in somno, aer exit, & ingreditur, gravitateque sua & elastica vi fluidis ibidem circulantibus novum motum imprimit, novumque impulsum. Thorax verò ad dilatationem pulmonum hac ratione attollitur. Costæ cùm vertebris & sterno ità committuntur, ut paralellogrammum efficiant, dum verò eriguntur quadratam acquirunt figuram, undè major dilatatis pulmonibus locus. Sucto enim aere, pectus attollitur, costæ eriguntur, atque eæ dorso, ac sterno ad perpendiculum magis insistunt, hinc major dilatatio. Ubi verò costæ sua sponte, & proprio pondere decidunt, tum pectus fit angustius, conciditque & pulmo, sicque inspirationis, expirationisque motus peraguntur. Diaphragma quoque in inspiratione deprimitur, undè major fit pectoris dilatandis pulmonibus capacitas, quæ minuitur cùm diaphragma in expiratione sursum elevatur.

Eadem igitur causa, quæ aquam in hydraulicis, & mercurium in barometro ad determinatum locum propellit, circulationemque, & in motum succorum in plantis promovet, eadem inquam, & humorum per pulmones circulantium cursum perpetuat. Exsucto enim, exempli gratia, aere in E, seu potiùs loco facto in sugentis thorace dilatato, quo recipiatur aliundè protrusus aer; subjectum fluidum ab aeris extra incumbentis pressione in siphonem protruditur in C. & protrudetur eo usque donec æquilibretur liquidum cum aere extra premente in hydrargiro ad altitudinem unciarum, sivè digitorum ferè 29. In aqua pedum 34. circiter, & sic pro proportione aliorum liquidorum. Sed omnibus eadem communis causa, aer nempè operatur, & agit: nam quæ suctione fieri videntur, pulsione re vera fiunt ab aere extra gravitante. Suctione in antiliis, & hydraulicis machinis, nil aliud agente, quam ut locus paretur, recipiendo aeri pressione pulso. Hoc unum discrimen est inter motum impressum sanguini per pulmones circulanti à gravitate, & vi elastica aeris, & impressum liquidis contentis in tubis: quod hæc non nisi ad determinatam altitudinem ascendunt, nec alium sustinent impulsum, quàm illum, quem ab aere ponderante recipiunt: contra sanguis quoniam impulsum maximum habet à corde, cujus causa circulare cogitur, & variè hinc indè urgetur, quando nimium remotus est à primo mobili, idest ab arcu vibrante cordis, uti est sanguis, qui ab omnibus partibus refluus in pulmones insinuatur, difficulter ad cor reverteretur, & circulationis terminum attingeret, nisi ab alia causa in pulmonibus ipsis propelleretur, ac promoveretur, quod ab aere fieri probavimus: sed quomodò id faciat aer investiganda est proportio gravitatis inter aerem, & aquam, quæ factis experimentis ferè est millesima ejusdem molis aquæ, habitaque proportione gravitatis aquæ, & sanguinis (sexta parte circiter magis ponderasse aquam, quam sanguinem vitulinum recens emissum, & ejusdem molis observavi; sed incertus adhuc sum de hac re) invenietur arithmeticè quantum ponderat aer in pulmones ingrediens, quantaque vi fluida per ipsos circulantia impellat.

Quamobrem ut proximè deveniamus ad usum aeris pulmonici, nec cordi ventilando, nec fulignibus pellendis, nec aliis id genus usibus excogitatis ab Auctoribus, inservire superiùs diximus, cum hi sint effectus secundarii, si re vera dentur, non primarii aeris ingredientis. Difficile quoque inducor, ut credam, universam aeris molem, quam inspiramus ingredi in sanguinem, cumeoque ad partes singulas propagari ejusdem æstui temperando. Nam si tanta moles aeris singulis haustibus medio sanguine per corpus distribueretur, ob insignem calorem, quem in partibus reperiret aer, summoperè elasticus evaderet, & turbaret potiùs, atque impediret sanguinis circulum, ac fermentationem, quàm promoveret. Probabile etiam est, molem liquidam copiosam, & gravem aeris mixtam cum mole liquida sanguinis, se facilè æquilibraturas: proprium enim est naturæ corporum fluidorum, ut simul mixta se æquilibrent, ratione diversæ suæ gravitatis, factaque æquilibratione non ampliùs moveantur, ut aquæ cum oleo contingit. Id etiam manifestè patet in plantis, in quibus circulatio fluidi nutritii non pendet à mole fluida aeris cum eo mixti;

sed

sed ab aere per trachæas respiratorias currente, & ad latera premente fistulas nutritias, vel ab atmosphæræ gravitate, solisque actione succos terræ fermentante, & ad superiora promovente, ut promoveretur liquor thermometri, applicata inferiùs manu calida. Qua de causa succedit, quod si ramus arboris rescindatur, ut exteriori moli aeris aditus pateat, vicinæ rescissioni partes marcescant ob turbationem ab externo aere factam succo nutritio ibidem circulanti, ejusq; motum impediente. Et ideò natura validissimo cortice munivit plātarum semina, plantam ipsam, hominem, & animalia densissima pelle, ne tam facilis sit aditus aeri in partes fluidas eorum.

Rationi magis consonum est aerem, qui gravitate sua pressus, in pulmones, nobis ne advertentibus quidem, imò dormientibus ingreditur, ad nihil aliud inservire, quàm ut sanguinem per eos circulantem elastica vi sua ibidem magis aucta, & etiam gravitate sua urgeat, propellat, dimoveat, & torpidum jam, ac motui ineptum ad cordis fontem vivida circumpulsione perducat. Porrò sanguinem ab omnibus partibus refluum, & dextro cordis ventriculo per pulmones trajectum vappidum esse, languidum, & circulationi ineptum, est ita certum, & à Recentioribus confirmatum, ut superfluum putem, id nunc multis probare. Et quoniam tali sanguini miscetur quoque chylus, & limpha à singulis quibusque partibus reflua, eumdem magis incrassant, ac per consequens magis torpidum, atque vix mobilem reddunt. Quare ut per ingentem pulmonum molem pertransire possit, & ad sinistrum cordis thalamum pervenire, valido, fortique impellente, & numquam cessaturo indigebat, quod nonnisi aer vi elastica, gravitateque sua poterat absolvere.

Respirationem autem pre ceteris inservire ad circulationem liquidorum perpetuandam, varieque dirigendam, ex observatione, quam tunc referam, evidentissimè colligitur.

Causidicus illustris in montis Citatorii Curia octo abhinc annis extructa, altus, valdè carnosus, facie rubicundus, studiis, Curiæque negotiis omnibus pene horis occupatus, laboravit per novem annos polypo in nare sinistra, cujus de causa difficile spirabat, & aerem difficulter hauriebat: intereà benè dormiebat, comedebat alvo secedebat, & ad reliqua benè se habebat: solummodò venter sensim in dies mole crescebat, & pedes quoque maximoperè intumescebant; facilè sudabat ad quemlibet, vel levissimum motum: spirabat interim difficile, dum progrediebatur per Urbem, quia præ cæteris popylus nari respirationem impendebat. Venter itaque in dies intumescebat; uti & pedes. Tandem per manum solertis Chirurgi cum forcipe Aquapendentis extirpari sibi fecit polypum, & libera respiratione acquisita, (mirum dictu) viginti dierum spatio venter latitudinem duorum palmorum cum Amicorum admiratione detumuit, & pedes quoque paucos post dies omninò detumuere, & convaluit. Facies ægri erat rubicunda, & naturalis: ergo tumor ventris non erat vitio obstructionum in visceribus, sed vitio tardioris motus sanguinis per abdomen; tarditatem producebat negatus, aeris liber ingressus in pulmones, vitio præfati polypi, negatoq; aeris ingressu, non fiebat tanta pressio in liquidis pulmonum, quanta necessaria erat in ea mole corporis ad benè, sanèque vivendum; undè ex tardiori motu sanguinis, & tumores pedum, & moles magna ventris nascebantur; quę statim evanuere cum totalis libertas aeris restituta fuit, ut pulmones ingrediatur.

Neque solum propellendo sanguini destinata est respiratio: verùm etiam, ut hujus magni follis motibus tota fluidorum moles, solidorumque compages in vivida veluti vibratione permaneat, quo faciliùs, feliciùsque animalis functiones absolvantur, promptiusque villi carnei musculorum pressionibus cordis per arterias, & currentem in eis sanguinem propagatis; villi verò membranei continuis oscillationibus, vibrationibusque duræ matris, quam nos veluti alterum cor principium, & centrum motionum membranosis in partibus supponimus, cedant, ac obtemperent. Pressione diaphragmatis circulus liquidorum in naturalibus visceribus, præ cæteris messenterio excitetur, & augeatur, quippè nisi ea esset, difficilè per tot infinitos vasorum meandros percolarentur. Sed præter innumeras observationes ab Auctoribus relatis, quibus aeris ad circulationem promovendam primarius usus demonstratur, mea me experientia in hac opinione magis, magisque confirmat. Vidi enim quatuor ab hinc annis Juvenem, qui decum-

bebat ad Vineam inter Amphiteatrum Flavium, & Arcum Constantini Magni in abdomine circa dextrum inguen vulneratum, sola respiratione sanguinis è vulnere egressum variè moderasse, suppressa namque respiratione, supprimebatur & sanguis: laxata, ipsius etiam cursus laxabatur. Ad promovendam sanguinis circulationem primario factam esse respirationem, nec non in auxilium cordis, idest ad minuendos labores, & ingentem vim, quæ necessaria ipsi esset ad circulandos humores, clarè ac evidenter demonstrantur non solùm ex situ cordis in pulmonum medio, vasorum dispositione, aeris in eos pressione, aliisque hujusmodi, quæ Phisiologi docent, verùm etiam ex ipsa cordis mole; nam nullo modo parvus musculus, qualis est cor, centum annorum spatio quò quisque protrahere vitam potest, sanguinis circulationem velociter, & interruptè perpetuaret, nisi pulmones follium adinstar concurrente aeris gravitate & vi elastica continuò premerent illum, & urgerent: & ità veluti manus darent, atque auxilium vicino cordi, ut admodum emboli humores numquam cessante cursu protruderet.

Sed obiiciet aliquis. In motu corporis paulò vehementi crescit spirandi difficultas, frequentisque respirationis necessitas, licèt eadem insit in aere gravitas, idemque pondus; non igitur à gravitate aeris immediatè pendet respirandi necessitas, sed ab ipso thorace per musculos suos dilatante se, & comprimente.

Respondemus, frequentem in citato cursu spirandi necessitatem pendere à mutato æquilibrio, sivè alterna resistentia inter aerem gravitantem, ac prementem, & inter fluida per pulmones circulantia; nam tunc cùm majus sit momentum cursus fluidorum momento pressionis aeris; necesse est ut inter hæc duo liquida oriatur turbatio, resistentia inæqualis, & ità vis fiat pulmonibus, atque instrumentis respirationis, à quibus demùm oritur frequens, mutatus, aut inequalis ordo respirationis, turbatusque aeris egressus & ingressus per pulmonum telas. Ob hanc pariter humorum per eos circulantium majorem vel minorem crassitiem, tenuitatem, velocitatem, aut alias affectiones morbosas, vel naturales, succedit ut ex hominibus alii salubrius degant in aere tenui & magis levi, alii in gravi magisque crasso; prout variè aer cum circulantibus humoribus premendo æquilibratur, & cum pulmonum telis colliditur. Ob eamdem quoque rationem, nec non ob variam instrumentorum respirationis læsionem, variæ spirandi difficultates in sanis æquè ac ægrotantibus oriuntur. Et aliquando, quod mirum est, homines obæsi crassis viscidisque repleti humoribus, melius se habent in aere gravi crassoque, quam tenui, quia forsan ille cum majori elatere sit præditus, & ob majus sui pondus magis premat humores in pulmonibus: Facilem & expeditum circulum sivè cursum ipsorum reddit, undè major respirandi facilitas & obæsorum salubrior vita. Qua de re sola consulenda est experientia.

Reliquos usus respirationi assignatos, superiùsque reprobatos hinc ampliùs non commemoro, ne tempus perdam inutilibus. Quæ enim dicuntur de fuliginibus à temperato corde exeuntibus, non videntur esse fuliginosæ materies, sed aer egrediens, & à novo subingrediente expulsus in formam vaporum, ut succedit in machina pneumatica, cujus exterior superficies dum aer exhauritur, veluti nebula obfuscatur, & ob egredientem aerem tamquam rore madescit. Quod verò spectat ad nitrum aeris per pulmones filtratum; quid fieret de tanta nitri quantitate, si singulis momentis diu, noctuque in sanguinem ingrederetur? Certè obrueret vitalem flammam magna sui copia; multò magis cùm non sit in potestate nostra, dum nimium redundat, ejusdem ingressum impedire. Portionem aliquam salium aeris filtrari per solidas pulmonum partes, & sanguini commisceri concederem in gratiam eorum, qui talem tuentur opinionem, sed totam nitri quantitatem, omninò nego. Crederem potiùs, ut superius quoque de saliva monui, aeris salia fundi, & imbibi à saliva, ac limpha oris, utpotè menstruo proprio, ac peculiari salium, & ità per ventriculum in sanguinem traduci, quod quidem menstruum in pulmonibus non invenio, & licèt limpha in pulmonibus quoque reperiatur, quoniam tamen cum sanguine confusa est, inepta evadit salibus aeris solvendis, & imbibendis, sed videatur tractatio de saliva superiùs tradita.

Qua mechanice aer per gravitatem, & vim elasticam suam fluidorum cursum in hominibus per pulmones promovet, eadem in reliquis animalibus, volatilibus, insectis,

ctis, & omni genere viventium; nam omnibus, eadem, & communis est aeris necessitas. Eadem quoque ratione trachæas plantarum respiratorias in Italia primùm hoc sæculo detectas ingressus aer, fluidorum circulum in plantis perpetuat, & excitat, ut videre est apud *Borellum de mot. animal.* Romanæ Academiæ fulgentissimum sydus.

Ad finem hujus tractationis dicendum breviter, cor nonnulla animalia, licèt aere indigeant, sine aeris tamen usu commodè vivant, ut Ranæ, & id genus amphibia. Quod à peculiari pulmonum mechanismo, & fluidorum ad eas proportione particulari idest peculiari æquilibrio, & resistentia pendere testudinis anatome, quam decem ab hinc annis Patavii feci, eruditoque juveni Medico Parisino communicavi; satis evidenter me docuit.

Testudinem memoralem ingentis magnitudinis (quæ Venetias ex Dalmatia feruntur, & in erdum centum circiter, ut audivi libras pendent, & apud Indos inter magna satis animalia numerantur, teste *Boyleo de util. phil. rat. exper.*) sumpsi; aliter si parva fuerit testulo impossibile erit anatomen rectè, atque perfectè instituere; ejusque nares, os, & partes adjacentes linteo xilocolla oblinito obturavi, ne pateat aditus aeri, & vidi sine aere vixisse per viginti, & plures dies. Cur autem tamdiu sine aere vixerit, ob sequentes rationes factum esse existimo. Quo testudinis cor diu protrudere sanguinem possit absque respirationis ope, non pendet id à solidori suarum fibrarum compage, sed ab aliis causis, quæ in homine, atque aliis animalibus non reperiuntur. Considerata enim sanguinis qualitare, quam propellere debet cor; considerato quoque spatio, quod percurrit, & velocitatis gradu, quo cursu absolvitur: patebit ob has dumtaxat rationes fieri, ut cor testudinis absque respirationis beneficio sanguinem diu circulare possit, non verò à vi majore ipsius, aut solidiori fibrarum tono, quem aliis in animalibus reperire nesciamus. Sed examinemus nunc vim, structuramque ventriculorum cordis, molem pulmonum, vasorum dispositionem, & cursum sanguinis in testudine. In ejus corde tres cavitates, ac veluti ventriculi observantur. Dexter separatur à sinistro per parietem carneum qui versus cordis basim habet foramen simile foramine vasi fœtus, sed nescio an ejusdem usus, ejusdemque revera structuræ, & perforatur à pluribus foraminulis, quibus dicti duo ventriculi communicant. Medius ventriculus, qui minor est supradictis communicat cum dextero ventriculo, per foramen ferè ita latum, quanta est tota sui cavitas, & revera mihi videtur esse idemmet dexter ventriculus elongatus, à quo nonnisi per quamdam veluti constrictionem distinguitur. Cum communicent ad invicem hi tres ventriculi, pro uno tantum habendi probabiliter sunt, nam omnium ferè vires in unum conspirant. Vasorum dispositio talis est. Ventriculus sinister nullam emittit arteriam, sed recipit solummodò venæ pulmonalis truncum, quæ desinit in auriculam sinistram. Medius producit arteriam pulmonis, nec ulla vena in ipsum ingreditur. Dexter denique originem dat trunco aortæ, & arteriæ, quæ in fætu vicem gerit communicationis inter arteriam pulmonicam, & aortam descendentem, & recipit truncum venæ cavæ, quæ desinit in dextram cordis auriculam. Medius ergo ventriculus inservit, ut sanguinem in pulmones impellat, ex his trajicitur in sinistrum, ex hoc in dextrum, & universum corpus. Undè omnes hi ventriculi in agendo alter ab altero pendent, omnesque cordis vires simul concurrunt, ut sanguis à dextro ventriculo per singulas quasque partes circuletur.

Examinata vasorum distributione, perpendamus tamen cursum sanguinis. Secto testudinis sterno, quod hoc anno 1701. pluries fecimus publicè in Theatro anatomico vivit ipsa per aliquod intervallum; & per microscopium, vel nudis oculis liquidorum circulus in suis vasis cum cordis vibrationibus notari potest. Sanguis dum exit à *dextro* ventriculo dividitur in duas partes. Portio major ingreditur in aortam, & in arteriam communicationis, & facta per totum corpus, exceptis pulmonibus circulatione, per venam cavam in *dextrum* ventriculum, qui terminus est suæ circulationis, desinit, sinistrumque ventriculum non attingit. Reliqua sanguinis pars è dextro ventriculo intrat in medium, indè in arteriam pulmonicam, ac per pulmones distribuitur, è pulmonibus per pulmonicam venam regreditur in sinistrum ventriculum, ubi non inveniens arteriosa vasa, ut egre-

di possit, cogitur per foramina parietis carnosi desinere in dextrum ventriculum, undè circulum inchoavit, & ita per solos pulmones cursum suum perpetuat.

Ex quibus concludendum, vires omnes cordis testudinis unitas esse, ac destinatas, ut sanguinem à dextro ventriculo in singulas partes protrudant, & ut à singulis in eumdem revertatur. Quod non fit in corde hominis, in quo foramina in pariete carnoso non adsunt, ejusdemque ventriculi alter ab altero distinctè agunt. Contra in testudine tres ventriculi unitè agunt, & in unum finem. Secundò quantitàs sanguinis humani à corde propellendi est ingens, & spatium longissimum, in testudine exigua sanguinis copia, & spatium breve. Tertiò pulmones testudinis data proportione corporis multo majores sunt illis hominum, nam tertiam partem corporis testudinis ipsi soli occupant, sicuti publice in theatro demonstravimus, cum in homine vix decimam. Hujusmodi magnos, & oblongos pulmones habita ratione molis corporis vidi qnoque hoc anno in vipera in Anatomico Theatro dissecta; tales quoque, ac multiplices observantur in bombice, aliisque insectis; quas ob causas succedit forsan: ut vivere possint hæc animalia per aliquod tempus in vase clausa absque suffocationis periculo.

Auricula dextra cordis duplo major est sinistra, & in illa ingens funiculus vasorum afferentium, & deferentium insertus observatur.

Renes habita ratione molis corporis sunt valde magni, forsan quia præter urinam secernere debent laticem, qui per transpirationem eliminandus est, sed eliminari nequit ob osseam testudinis superficiem.

Jecur est etiam ingens, & in lobos distinctum, & ab eo prodiens ductus coledochus evidenter in intestina exoneratur. Testes medietate minores renibus sunt, rotundi tamen & flavi.

Hæ singulæ circumstantiæ efficiunt, ut cor testudinis cursum circularem sanguinis diu promovere possit sine respirationis ope, nam vires omnium ventriculorum unitæ sunt, & in unum consentiunt, paucamque sanguinis copiam expellunr. Et tandem omnis sanguis una circulatione iter suum per totum corpus absolvit, licèt lentè procedat. Hominis verò cor, licèt robustum sit nihilominus tamen habito respectu ad modum, quo sanguinem propellit, ingentè quantitatem per pulmones transeuntem; ad spatium, & velocitatem, qua percurrit, impossibile est, ut absque respirationis beneficio possit illum ad remotas quasq; partes impellere, & hinc reddi potest ratio, cur testudines, & amphibia animalia, licet aere indigeant, sine aere tamen per aliquod tempus vivant, fluidorumque circulationes in iis rectè peragantur, de quibus fuse hoc anno. 1701. Mense Februarii in anatomico Theatro disserui, cum testudinem cultro anatomico secarem, ejusque cordis & viscerum structuram publicè exponerem, ad meam de Respiratione sententiam validè confirmandam.

Plura dici possent de Testudinis anatome ejusdemque partibus publicè in Theatro examiaatis; potissimùm de comparatione circulationis sanguinis testudinis ad comparationem circulationis æjusdem in fœtu humano in uteri cavitatibus conclusso, nec non de dispositione vasorum; & ventriculorum cordis in fętu; de communicatione foraminis ovalis cum cordis cavitatibus, hujusq; foraminis ad vasa cordis, & pulmonum peculiari dispositione, respectu ac proportione; pulmonum denique usu in circulandis; traiiciendisque fętus humoribus; quæ res hoc anno magnas suscitavit lites Parisiis inter celebres illius Universitatis Anatomicos, utinam sine Anatomices dedecore, ac medicinæ detrimento; audio enim alios pugnare rationibus, alios contra experimentis; sed ab iis describendis libenter abstineo, nam nec tempus suppetit, nec epistolæ brevitas orationis prolixitatem requirat.

Plura quoque dicerentur de aeris pondere, ejusdemque cum liquidis æquilibrio, quæ satis ejus in pulmones ingredientis usum ac potestatem illustrant. Sufficiat tantum circa finem animadvertere, quod cum nos in fluida aeris mole vivere debeamus, corpusque nostrum, & nostri pulmones taliter fabre facti sint, ut singulæ totius machinę partes ad aerem, & aer ad singulas accommodetur, ac veluti proportionetur; in tractatione de respiratione, nisi aerem ritè perpendant, ac examinent medici, de illa numquam optimè judicabunt, &c.

EXPERIMENTA
Circa Sanguinem.

EXperimenta, quæ sequuntur alia in Theatro anatomico, alia Domi apud me

me peracta sunt; quare ut clariùs percipiantur, decrevi absque multis verborum ambagibus eodem ordine, eademque brevitate describere singula, quę per experiundi methodum nobis innotuere, ut ita unusquisque deducat conclusiones curandis morbis proprias, & necessarias.

I.

Sanguinem Vitulinum recens è vena exeuntem pro singulis sumpsimus experimentis Spir. Corn. C. cum sanguine Vitulino calente adhuc mixtus parum fermentavit cum spumæ magna elevatione, fluiditas in sanguine eadem, ut ante: 2. die odor Spir. C. C. cum fluiditate eadem, spumosus, ut priùs. Coloris inter rubrum, & nigrum, consistentiæ mellis. Usque ad 8. diem eadem in omnibus.

II.

Oleum tartari sanguini affusum ferè nullam excitavit fermentationem: Fluiditas major, quam cum spir. Corn. C. Color roseus obscurus. Secunda die eadem: 5. die consistentia mellis. Color obscurus, nullus fœtor. Idem ol. tartari cum sanguine Canis è vena jugulati recens educto mixtum eadem produxit phænomena cum fluiditate & nulla coloris mutatione.

III.

Ocul. Cancr. cum aceto destill. irrorati ferè statim coagulationem in sanguine induxerunt cum aliqua fermentatione. Color elegantissimè purpurinus, ac rutilans. Secunda die nihil novi. 5. die odor ingratus, color niger, & quædam veluti aranearum tela cinerei coloris in superficie.

IV.

Spir. Vini in actu mixtionibus quamdam veluti undulationem cum leni fermentatione effecit, cum nulla tunc temporis coagulatione. Sed refrigerato sanguine in solidam consistentiam concretus est, & ita permansit ad tertium absque ulla mutatione in melius, vel deterius. Odor gratissimus, color obscurus instar tabaci. Usque ad 5. idem odor, eadem in omnibus sine corruptione. Cum sanguine Canis mixtus fluiditatem per aliquod tempus conservavit, deindè concretus est. Color non fuit ita rutilus, uti fit à sale absinthii.

V.

Alumen crudum pulverizatum statim sanguinem congelavit. Color obscuro lividus, ferè nulla fermentatio. In superficie bullæ, quæ statim rumpebantur. Secunda die eadem. 5. color lividus cum totali consistentia, ac duritie. Idem ingratus odor. Eadem cum sanguine canis contigerunt.

VI.

Pulvis cantharidum nigredinem illicò induxit, & indè coagulatio secuta est cum nulla antecedente fermentatione. 2. die eadem. 5. odor ingratissimus cum corruptione, & ad instar aranearum telæ uligo in superficie. Tinctura cantharidum cum sanguine canis mixta fluiditatem per exiguum tempus conservavit, sed cum omnimoda coloris mutatione, postea coagulatus est.

VII.

Per spir. nitri nigerrimus confestim evasit cum magna coagulatione; Die sequenti colore tabaci tingitur cum consistentia mellis Odor ingratus, veluti piscium rancidorum: 5. die major diurities in liquore. Eadem in omnibus cum majore corruptione. Cum spir. nitri sanguis canis nigrefactus est, & coagulatus, minus tamen, quam cum spir. vitrioli.

VIII.

Cum aqua Cinnamomi nulla fermentatio. Leniter concretus est ad consistentiam tremulam gelatinæ. Color naturalis similis, sed non ita rutilus, isti cum ocul. Cancr. 2. eadem in singulis, eadem quoque usque ad 9. cum odore gratissimo, & sine corruptione. Sanguis Canis cum aqua cinnam fluidus & rubicundus evasit; sed deindè in consistentiam mutatus.

IX.

Spiritus sal. armon. nullam produxit fermentationem; fluiditatem tamen conservavit. Color idem obscuro rubicũdus odor acutus nares feriens. Secunda die eadem fluiditas, color idem, & odor. 5. die consistentia gelatinæ similis, color ut supra Odor gratus.

X.

Per Spir. vitriol. coagulatio cum effervescentia statim nata est. Nigredo obscura, odor ingratus. Secũda die odor ingratus fracidus, major consistentia, & color tabaci obscuri. Eadem usque ad 6. cum odore ingratissimo, & majori corruptione. Cum eodem spir. sanguis Canis statim concretus est cum maxima nigredine:

XI.

Sal Absinth. pulver. cum sanguine mixtum, confestim ad hoc absorptum fuit, secuta est in eo actu levis grumefactio, deindè fluidus evasit. Colorem summoperè rubicundum acquisivit sine ulla fermentatione in actu mixtionis. Secunda die eadem fluiditas, & color vividus, ac rutilus, & supernatabat portio seri pauca flavedine tin-

tincti. 3. major consistentia in sanguine. Idem color cum odore grato. Serum cum solita fluiditate. 5. die consistentia solidior, color niger, odor insuavis cum exigua lividitate in superficie. Cum sanguine Canis eadem observata sunt cum colore vivido, & fluiditate.

XII.

Infusoria in Jugularem Canis.

CAni juveni ad tabulam ligato infudimus in Theatro Anatomico Auditoribus pleno 7. Martii 1700. spir. vitrioli debitam quantitatem in jugularem sinistram. Statim moveri fortiter, ac conqueri cępit animal cum ululatu ingenti, & post vehementes corporis concussiones periit semiquadrante horæ vix elapso. Cadavere reſecto universam pulmonum molem nigerrimam, & omninò exsiccatam vidimus; idque in interna, ac externa ejus parte. Sanguis in pulmonum. Vasis erat omninò concretus, sed ad instar carbonis nigrefactus. Pars colli, qua factum est experimentum denigrata, ac ferè sphacælo correpta apparuit, &c.

Constat ex his quantùm acida inimica sint sanguini, & quantùm immutent ejusdem compagem. Contra verò alchalia non amica tantùm, sed ejusdem naturæ ferè affinia; uti observatum est superiùs infusione ocul. Cancr. aq. cinnam. spir. Corn. C. olei tartari, &c. Et cum duo sint in sanguine prima, ac præcipua principia, Acidum, & Urinosum, prout hoc, aut illud in eo dominium obtinent, universa massa simili natura inficitur; sed acidum regnat, & auctor est chronicorum morborum, urinosum verò acutorum, quod summoperè scire convenit ad morbos rectè dignoscendos, & curandos.

Atque hæc sunt, amicissime Pascoli, quæ de rebus anatomicis, te suadente, in mentem venerunt. A quibus quidem libenter abstinuissem, cum raptim, & diligenter scripta sint, nisi humanitas tua, veluti per vim ea extorsisset. Scis enim quam severa sit hodie Librorum omnium examinatio, quàm sint, ubi quid scribimus, ambigua cavenda, ne qua omninò secus interpretandi trahendique in deteriorem partem occasio præbeatur. Neque mireris si tardiùs, quam destinaveram ad te mittuntur, nam occupationes obstiterunt, quæ diem quandoque totum eripiunt à mane ad vesperam. Quod etiam si non scriberem, tamen opinari tuæ prudentiæ, & humanitatis esset. Opusculi tui quamprimum edendi exemplar unum, iterùm atque iterùm rogo, ut transmittas Academiæ Physiocriticæ Senensium, potissimùm verò Pirrho Mariæ Gabriellio eruditissimo Viro, cui, & universæ Academiæ summoperè debeo, quod me in nobilissimum cœtum suum nuper aggregarunt, & de te, ac studiis tuis optimè sentiunt. Opus nostrum de solidis, & solidorum morbis quamprimum expecta. Ibi plura de origine motus solidorum à cerebro, & meningibus de illorum æquilibrio, usu, & potestate, & elatere rationibus, & experimentis comprobata habebis. Antonium Magliabecchium celeberrimum Virum, & utriusque nostrum amicissimum meo nomine peramanter salutes, si Florentiam scribendi occasio detur. Sed longius progredior? Ama me, & tibi persuade, te mihi esse in animo assiduum. Saluti consule, & vale. Romæ prid. Idus Iulii Anno Jubilæi 1700.

GEORGII BAGLIVI
CANONES
DE
MEDICINA SOLIDORUM
AD RECTUM STATICES USUM.

AD VIRUM AMPLISSIMUM

JO. FRANCISCUM
MAUROCENUM

Oratorem Venetorum apud CLEMENTEM XI. *Pont. Max.*

GEORGII BAGLIVI
AD
JO. FRANCISCUM MAUROCENUM

Oratorem Venetorum apud CLEMENTEM XI. *Pont. Max.*

PRÆFATIO.

CUM *multæ, ac variæ rationes sint,* Maurocene Orator Amplissime, *quibus Populi, & Urbes longè aliis præcellere, maximamque inter alias gloriam consequi possunt: tum duæ præcipuè in amplissimo & laudis, & dignitatis gradu illas locare consueverunt; res nempè à Civibus præclarè bello gestæ; & Scientiarum decus egregiè, atque cum utilitate publica ab iisdem assertum. Hinc de Patria præstantissimorum Virorum inter plurimos populos contentio, ac pugna orta fuit sæpè numero: Et humilis ignotarum urbium conditio unius Civis amplitudine, nobilitatis, & gloriæ splendorem sibi comparavit. Quæ cum ita se habeant, quantum aliis præesse summo jure debet Itala Tellus armis, & litteris florentissima, cujusque ingentem famam felicitate, ac virtute suorum partam, universæ Terrarum Orbis Civitates æquare numquam, aut minuere potuerunt. Atque, ut de Viris litterarum gloria claris aliqua dicamus, potissimùm qui nostris temporibus de re medica, & philosophica scripsere; cuinam compertum non est ingenium Bernardini Telesii, & M. Aurelii Severini, veræ Philosophiæ, Medicinæ, atque Chirurgiæ Restauratorum? Cui non constant exercitationes, arduique labores Mercurialis, Martiani, Ficini, Benevenuti, Patritii, aliorumque optimis disciplinis eruditorum pro Platonis, Pythagoreorumque sententiis in pristinum restituendis? Et quod primum est, neminem latent inventa Galilei Philosophorum ætatis nostræ Principis; qui ut veterem in litteris Italiæ gloriam tueretur, & confirmaret, res Mathematicas, Astronomiam potissimùm, & Mechanicen exornando, philosophandi methodum illam Græcorum, qui Philosophiam cum Mathematicis conjunxerunt*

disci-

disciplinis, primus omnium revocavit, aliisque facem præbuit investigandi interiores naturæ latebras, atque omne Immensum mente, & animo peragrandi. Ut modò prœteream Cavalerium Torricellium, & qui ætate nostra floruere Borellum, Malpighium, Redium, Bellinum, aliosque, quorum ope Physices scientia, & Ars medica novis inventis fuit exornata. Quare cum ea ad mentem revoco, quæ in homine, vel aliis corporibus comperta sunt; facilè in eam adducor sententiam; Italos nempe magna ex parte illa propriis ingenii viribus adinvenisse, atque illustrasse. Etenim, ut de uno tantum loquar, Sanguinis transitum ex dextro cordis ventriculo in sinistrum per pulmones, ducentis penè ab hinc annis primùm aperuit Realdus Columbus immortalis famœ in Romano Archilycæo Anatomicus, primusque circulum sanguinis subindicavit; quamquam nonnulli Cæsalpino, & alii Sarpio id adscribant. Huic rei accedunt quamplurima elapso sæculo detecta ingenio, & sedulitate Virorum illustrium Bartholomæi Eustachii in Archilycæo nostro olim Anatomici præstantissimi, Falloppii, Acquapendentis, aliorumque, quæ animus hic non est recensere.

Verùm meo judicio majorem fortasse gloriam, atque famam sibi, & Italiæ comparavit Sanctorius Sanctorius Justinopolitanus, qui mirum, & inauditum in re medica philosophandi modum inferens ætate illa inculta, corporis motus ad Trutinæ pondus metitus est, & definivit. Hic quoniam scitè callebat hominum vitam, curriculum esse, atque perennem fluxum materiei, varias ex Pythagoræ mente formas subeuntis: rem voluit experimento comprobare, insensibilemque transpirationem ad Trutinam perpendi posse primus omnium animadvertit; & exinde veras morborum origines, ac certa salubris, & insalubris vitæ principia magna cum hominum utilitate determinavit. Ortus est anno circiter 1560. Justinopoli in postrema Italiæ Provincia, ad inclyta Adriaci maris littora, nobili Urbe, Virisque illustribus clara: inter quos & jure meritò recenset Andream Græcis in litteris peritissimum, qui Homerum, Theocritum, Aristophanem in latinum convertit sermonem; & Mutium, qui Ochinum, Vergerium, Centuriatores, aliosque heterodoxos oppugnavit, atque contrivit. Sanctorio autem, inter tot laudes, quibus præfulget, hæc una sufficeret, natum esse sub fœlicissima Venetorum ditione, qui nempè Terra, marique, belli, atque pacis temporibus summos inter Principes clari, rationem Libertatis, & Imperii ita sedulò custodiunt, ut animorum magnitudine, & liberalium artium patrocinio, Atheniensem simul, & Romanam Respublicas Civium virtute exæquatas, Imperii diuturnitate superaverint. Nec laudum postrema fuerit Auctorem nostrum floruisse Patavii in Archilycæo inter cætera celeberrimo, ubi medicam artem magna cum sui nominis celeritate, & Auditorum frequentia docuit, atque immortalem

Stati-

Statices librum exaravit. Hunc ego cum sæpè Medicinæ Tyronibus ex Cathedra commendaverim hoc anno; cumque illum diligenter quæsierint, nec datum fuerit invenire: fortè venit ad me Bibliopola Romanus, plurium Doctorum Virorum, qui Sanctorium desiderabant, petitionibus lacessitus, meque rogavit, ut ejus Staticæ, quam Typis committere cupiebat, aliquid ex meo systemate de Solidis, Sivè de fibra motrice, & morbosa adjungerem, novisque notationibus exornarem, quibus posset hæc nova editio reliquis elegantior prodire, & locupletior. Ad quod obeundum muneris, cum imparem me agnoscerem, tum ob ingenii tenuitatem, tum ob incredibiles, quibus distringor, occupationes, diù renui, donec Bibliopolæ precibus, & medicinæ Tyronum Romani Archilycæi motus ac tandem victus, paucorum dierum intervallo horisque pomeridianis hosce Canones de Medicina Solidorum describere, & Sanctorii Staticæ, cum qua systema nostrum de Solidis consensionem habet non modicam, apponere non repugnavi. Hæc autem omnia cur tuo nomini nuncuparem, Maurocene *amplissimè, fecit tuorum in me beneficiorum jucunda recordatio: quæ quanta sint, & quam singularis tua erga me benevolentia, & voluntas, cum de me honorificè loquaris, & sentias, nemini ferè ignotum est. Quamobrem, ut cunctis itidem innotescat, non apud ingratum, atque immemorem beneficia tua esse locata, publico hoc monumento tibi gratias agendas esse existimavi. Debuissem, ut fieri in similibus assolet, tuas in laudes excurrere, sed quis ego, qui tantam provinciam aggredi valeam? Quippè nos in te non illud suspicimus tantum clarissimum trium Reginarum Maurocenarum decus, & celeberrimam tot Avorum gloriam ubique terrarum illustrem. Verùm, quæ propria tua laus est, summam civilibus in rebus prudentiam, pulcherrimis scientiarum studiis admixtam. Gravitatem prætereà tantæ comitati, atque humanitati conjunctam; miram in arduis quibuscumque dexteritatem ingenium ad omnia felix, integritatem quoque, munificentiam, cæterasque singulares animi tui dotes, quibus omnium sententia non familiæ tuæ tantùm, sed Perpetuæ Venetorum Reipublicæ splendorem & decus addis; factus Nostrorum amor, delitiæ Bonorum omnium. Sed tuas nunc laudes aliis relinquo, quibus meliores dicendi suppetunt vires: Meis & ego aliquando scriptis, si potero, latè, & peramanter dicturus. Interim ut hæc tibi nostra ex aliquali signo voluntas comperta sit: præclaram edo sub tuo nomine Sanctorii Staticen, cum nostris de medicina Solidorum Theorematis: quæ, me tacente, omnes apud ætates loquentur, quid de te senserim, & quanti te existimaverim, ac supra cunctos ævi nostri Viros coluerim. Neque hæc velim dicta putes à me, dum mihi tecum est oratio; nam quid te absente, & nondum tibi notus de te dice-*

dicerem, testem habeo præ cæteris Justum Fontaninum Virum eruditione præclarum, tibique satis probatum, qui tunc quoque me audiebat: mecumque modo lubens, & sæpiùs de te laudando, & prædicando contendit. Accipe igitur optime Maurocene *ea, qua omnium tibi corda devincis, humanitate, hoc Sanctoriani, nostrique libelli munus, cui si locum tribues eos inter libros, qui tuis ab oculis abesse non solent, vigebit apud te aliqua nostri memoria: quoties illos circumspicies, toties animo tibi occurram: tacitus sępè tecum loquar, meque de tuis esse familiaribus unum, de iis maximè, qui tuo honori serviunt, existimabis. Vale decus Italię, & inclytę Venetorum Reipublicę. Romæ prid. Nonas Quintiles 1704.*

GEOR-

GEORGII BAGLIVI CANONES DE MEDICINA SOLIDORUM AD RECTUM STATICES USUM.

CANON I.

STATICEN corporis habere sine Statice mentis ad benè medendum, beneque vivendum est inutile. Æquilibrium inter mentem, & corpus à Medico inveniendum: mentis per Staticen Philosophiæ moralis; corporis per Sanctorii Staticen. Quippe in horum æquilibrio sanitas, & vita.

II.

Animi motiones, corporis motus variè afficiunt, & mutant in meliùs, vel deterius: ut nobis magnus testis est Sanctorius. Quare qui Staticen motionum animi per moralis Philosophiæ canones ad Staticen motuum corporis Sanctorianam dirigere, atque accommodare non noverit, diu, & salubriter vivere non noverit.

III.

Qui mente agit supra vires corporis, ægrotat corpore: animoque ob molestam morbosi corporis diuturnitatem indignato animo tandem ægrotabit; Hinc melancholici, maniaci, impatientes, iracundi, similibusque animi affectionibus laborantes evadunt, qui supra vires, temperiemque corporis, animum nimis abstrahunt cogitatione. At verum etiam est, mentem affectus corporis per Staticen moralis Philosophiæ, corrigere, atque moderari posse, si velit, & sciverit. Quanta autem sit potestas, & vis animi motuum, in perspiratione variè turbanda, ex sequentibus Sanctorii aphorismis certò constabit.

Duo sunt exercitia, alterum corporis, & alterum animi; corporis evacuat sensibilia excrementa; animi insensibilia magis, & præcipuè cordis, & cerebri, ubi sedet animus, lib. 5. aph. 14.

Nimia animi quies magis prohibet transpirationem, quam nimia corporis, lib. 5. aph. 15.

Exercitium animi & corporis violentem reddit corpora levioris ponderis, efficit velocem senectutem, & mortem præmaturam minatur: citiùs enim ex Philosopho moriuntur exercitati, quam non exercitati loc. cit. aph. 19.

IV.

Mirantur multi Medicos intemperatè vivere, tamen sanè vivere. Staticen Sanctorii in usum sex rerum nonnaturalium quotidie adhibent, & sanè vivunt. Quæ artis arcana in insanum pandere vulgus, nefas est: nam Medicis hodiè minor, quam par est reverentia, & minora meritis præmia. Quod ad me attinet, certè semper.

Odi profanum vulgus, & arceo.

V.

Sicuti conservatio sanitatis instituitur detractione eorum quæ exuberant, & eorum additione, quæ deficiunt, habita cognitione per Staticen occulti perspirabilis uniuscujusque; Ita & morborum curatio per easdem dirigetur regulas, sive de proximis, sivè de procatarcticis eorumdem causis disseratur.

Mi-

VI.

Mirantur multi ſobrios, & temperatos homines, nec diutius cæteris vivere, nec ſalubriter, imò ſæpè vita tolli derepente. Sanctorii Staticem ignorant, nec ſalutis navim in continua ſex rerum nonnaturalium tempeſtate poſitam per ſolida eiuſdem præcepta regunt optimè, ac ducunt; hinc mors præpropera, vel inſalubris vita. Quod Medicis tam facilè non contingit, quia Statices ſunt periti.

VII.

Fallitur ignarum vulgus, ſi credit æſtate morbos vehementius lædere, atque vagari frequentius ob nimiam in eſu fructuum intemperantiam. Ægrotant potiùs homines, quia inſenſibilem transpirationem æſtatem copioſiorem aura frigida, diu vel noctu incautæ ſumpta repente deprimunt, atque coercent, hinc ſtatim febres, catharri, tuſſes, diarrheæ, aliique per æſtatem morbi. Quod vulgus ignarum, & Medici rudes cauſis longe remotis tribuunt, quia Statices imperiti.

VIII.

Notitia ſolidorum varie oſcillantium, & liquidorum vario motu currentium per corpus animatum, ad doctrinam Statices rite percipiendam maximè conferunt.

IX.

Si Sanctorio doctrina circulationis notafuiſſet quam minori incommodo, ac feliciori auſu Staticem ſuam conſcripſiſſet?

X.

Statice Sanctorii, & circulatio ſanguinis Harvejana ſunt duo poli, quibus univerſa regitur veræ Medicinæ moles, hiſce inventis reſtituta, & confirmata: reliqua potiùs illam exornant, quam augent; præcipuè quando de oraculo naturæ pronunciata non ſunt.

XI.

Qui benè noverit æquilibrium inter ſolida oſcillantia, & liquida currentia, morbos quamplures rectè curare noverit. Quique inſenſibilis tranſpirationis modum, & quantitatem cum aliorum excrementorum fluxu, atque copia ritè comparare, & æquilibrium, proportionemque invenire ſciverit, tutò vel in difficillimis morbis remedia præſcribet.

XII.

Aer Romanus ſua vitriolico-aluminoſa natura noxius eſt ſtomacho, & pulmonibus: Pulmones inficit immediato contactu per reſpirationem: Stomachum verò per ſalivam in ipſum ex palatinis, & aliis ex ore glandulis deſtillantem.

XIII.

Ob id Romani præ aliis populis pulmonum, & ſtomachi morbis frequenter, & graviter afficiuntur. Stomacho ſunt debiles, non benè digerunt, nec nimium voraces ſunt; dentium viſciditate atque immunditie, aeris vitio laborant. Ex iiſque ſic affectis aut ſtomachi debilitas arguitur hoc in aere familiaris; aut ſi fortis ille ſit, neglecta dentium cura in ipſorum nitore conſervando, atque tuendo. Dentium curam habeto, ut benè digeras, & diu vivas; Laxatis dentibus, laxantur, & Chyloſeos Officinæ: hinc mille malorum occaſiones.

XIV.

Qui quotidiè ſordidos, viſcidoſque dentes habent, licèt eos quotidie abſtergeant, ii ut plurimum ſunt ſtomacho debiles, malè digerunt, ore fœtent; poſt prandium capite dolent, mœſti ſunt, atque debiles: & ſi ſtudiis, atque negotiis eo tempore dent operam, iraſcuntur, impatientes fiunt, capiplenio cum dolore corripiuntur; ad venerem minus proclives ſunt; generaliter enim ſtomacho debiles, venerei non ſunt, imò potiùs frigidi, & impotentes. Debiles quoque ſtomacho, natura ſunt ſomnolenti; mane vix evigilant, imò numquam ſomno ſatiarentur matutino, potiſſimùm quando veſperi replentur victu copioſiore. Sunt pariter debiles, languidique corpore, facie aliquantum pallidi: & quod primum eſt maximè ſomnolenti: & ſi non dormiant quantum ſtomachi debilitas poſtulat, peſſimè habent, morbiſque quamplurimis fiunt obnoxii. Sinendi itaque ſunt ut dormiant, præcipuè ſi pueri ſint, aut Juvenes. Hæc omnia cum dentium immunditie, & viſciditate conjuncta videbis. Potionibus Cafè, Thè, Chocolatæ, ſimilibuſque liquidis ſtomachum recreantibus, ſtatim veluti in ſe redeunt, & ſanantur,

tur, deleta malorum nubecula, culpa stomachi in caput delata. Frequentissimum id est in negotiosa Urbis vita, sivè aeris, sivè aulicæ vitæ culpa.

XV.

Qui nitidos dentes habent, & ore benè olent, bene etiam Chylum præparant in ventriculo. Exemplo sint canes, quorum dentes nitidi, ac elegantes, & voracitas incredibilis, ob præponentem acidi gastrici vim, & ob id optimam chylosin. O quantæ ducuntur inde ad morbos benè curandos indicationes!

XVI.

Qui munditiem, & nitorem dentium curæ habent, gingivas obtinent solidas, & hac de causa incredibilem dentium fortitudinem, quorum robur à gingivarum robore pendet, & firmo iisdem coalitu. Cadunt enim dentes, relaxata gingiva, aut erosa. Laxatur ab immunditie, & inquinatione dentium. Eroditur autem ab acrimonia salina liquidorum currentium ad contactum.

XVII.

Qui rebus calidis, dulcibusque nimium utuntur, & acido-acris sunt temperamento facilè, & ante tempus laxitate dentium afficiuntur. Baccho, Veneri, rebusque acidis, atque salinis nimium indulgentes, quam male dentibus ægrotant, orisque fœtore. Nitor, & munditia dentium, aut sobrietatis indicium est, aut bonæ chyloseos, aut debitæ in munditia conservanda diligentiæ.

XVIII.

Animi passiones diuturnæ, negotia gravia, curæ molestæ, studia post pastum, & vehementes animi contentiones, inquinationem dentium pariunt primò, deinde laxitatem eorumdem, cariem, dolorem &c. Dictis de causis stomachi vis in digestione peragenda labefactatur; hujusque in stomacho affectionis indicia per saporem linguæ mutatum; sordidam dentium visciditatem, gingivarum laxitatem, orisque fætorem manifestantur. Si vis de digestione uniuscujusque optimè disserere, respice dentes. Nitor, & elegantia ipsorum, bonam; inquinatio, & labes malam significant chylificatione. Non negaverim tamen, inquinationem illam sæpè nasci à neglecta dentium cura: quæ revera à quovis urbano homine post ciborum usum, atque post somnum neglgi non debet; ne culpa corruptorum, & sordidorum dentium in malas incidamus digestiones: prima enim digestio in ore fit, & primum, ac princeps digestionum menstruum ex opinione nostra, saliva est; Saliva nobile liquidum potenter solvens, & penè dicam anima stomachi, anima digestionum.

XIX.

Usu calidorum, acrium, aromaticorum calli pedum summoperè dolent, & exacerbantur: Et quando hi sine causa dolent, significant latentem apparatum regnare in liquidis acrium, acutarum, pungentium, salinarumque particularum. Regnant autem acria hæc in sanguine, vel ob usum antecedentem acrium esculentorum, & potulentorum; vel ob succi nutritii, atque spirituum in sanguine inopiam, consumptionemque, veneris causa, aut nimiæ exercitationis mentis vel corporis, vel quod frequenter succedit, culpa prohibitæ transpirationis. Quod de callorum dolore monui, dicas pariter de dolore dentium repente orto sine causa. De catharro, ac sternutatione ob exiguum susceptum frigus, vel auram nocturnam. Hæc nos experientia docet, & continua animadversio naturæ, atque notatio. Et sicuti ex naturæ motionibus ars conficitur, ita ex iis, quæ in arte rectè, maleve fiunt, conveniens, aut inutilis naturæ motus intelligi potest.

XX.

Mors naturalis venit ob ariditatem, exsiccationemque solidorum, & salsedinem, atque vappiditatem liquidorum. Solidis medetur balneum tepidæ; liquidis verò insensibilis transpiratio, & cibus boni succi sobriè sumptus, atque quantum naturæ tenor in senectute relaxatus, exposcit.

XXI.

Via regia est à cuti ad alvum, ab alvo ad cutim: mutuæ sunt & humorum & morborum per eas successiones. Torminosa ventris desinunt in dolorifica articulorum, & è contrà. A vessica ad alvum, ab alvo ad vessicam sunt pariter successiones, commutationesque; hic tamen ob vicinitatem, illic verò ob liquidorum omnium genera-

lem quamdam, & communem per universalia illa filtra despumationem. Hinc optimè Hippocrates magnus 6. epid. sect. 3. & alibi: *Alvi laxitas, cutis densitas: cutis raritas, alvi constrictio*.

XXII.

Qui nimium replentur cibis, si postea benè dormiant, benèque per somnum transpirent; non ità facilè ob nimiam repletionem ægrotabunt, sicuti ægrotarent si non dormierint, & non transpiraverint. Inter cæteros exemplo sint Medici, quorum vita perpetua est militia, mortis imagine perpetuò afflicta: vivunt tamen sine morbis, quia somni, & transpirationis curam habent continuam; somni ad benè digerendum; transpirationis verò ad excrementa digestionum benè despumanda.

XXIII.

Qui otiosam, vel negotiosam vitam cum Statice Sanctorii ritè accommodare sciverit, raro ægrotabit, & securus erit longævitatis: Molesta quidem hæc medica vita est; sed quantum dulcis, sancte Deus, & immortalis?

XXIV.

Quæ de acido, & alKali, de Archæis, de Nitro-aereo, de acido Pancreatis morborum Domino, similibusque hypothesibus garriunt medici, sunt cognitiones nimis abstractæ, & generales ad morborum naturam investigandam, & removendam. Quæ verò ex Statice Sanctoriana liquidorum, excrementorumque: nec non ex æquilibrio solida inter & liquida, aliisque fibrarum effectibus petuntur, è naturæ libris prodeunt, ejusdemque oraculo confirmantur.

XXV.

Frustra curas chronicos, aut acutos morbos per Purgantia, Diaphoretica, Diuretica, aliaque id generis, nisi solidorum, & liquidorum naturam ad rectum ordinem reducas. In chronicis fibrarum laxitas in pristinam restituenda soliditatem; in acutis verò crispatura, & ariditas earumdem, quibus liquidorum cursus variè intercipitur, atque turbatur. In utrisque enim liquida promptè current, si solida sint intenta, quantum necesse est. Si tamen culpa sui liquidum non currit, eidem tantummodò medendum.

XXVI.

Dogma generale: *Qui malè digerunt, male transpirant*. Perspiratio insensibilis excrementum est tertiæ coctionis. Quare si benè non fiat prima coctio in stomacho, nec etiam bona erit tertia in partibus: errata enim primæ digestionis non corriguntur à secunda, & tertia. Duo itaque præ aliis sunt Medico cognitu necessaria, primò accurata methodus curandi febres. Deinde doctrina solida de curandis ventriculi, & proximi mesenterii morbis. Quæ si negligantur, vel oscitanter, aut leviter tractentur, Dj boni quam fæcunda errorum soboles inde nascitur, & pessimorum morborum periculosæ nascuntur successiones?

XXVII.

Qui rigida, & indebita dieta insulse utuntur, incidunt in morbos, in quos per extremè tenuem victum incidere non posse credebant. Stomachus enim plenus, & vacuus æquè minuunt perspirationem: plenus eam divertit per ciborum corruptionem; vacuus eam trahit oscillando, ut impleatur: eade ratione qua vomitus perspirationem impedit, aut divertit, trahendo ad interiora perspirabile. Quis hæc crediderit, nisi Sanctorii Statice nos hæc doceret? Quare æquè noxius est nimius cibus, ac extrema dieta; sed magis hæc, quia partes defraudat debita restauratione, in qua consistit vita.

XXVIII.

Perspectam habere velle mechanicen, qua agunt medicamenta in curatione morborum, difficile est; nisi habeatur notitia Statices Solidorum, & Liquidorum, cognitioque æquilibrii, virium, & resistentiarum inter ipsa; nam quæ de primis remediorum qualitatibus circumferuntur in Scholis, figmenta sunt. Vis, & potestas remediorum in motu, figura, & pondere suorum minimorum resistet magis, quàm in pompa qualitatum, & jejuna, atque arida ipsarum activitate. Quod etiam de rerum generatione, corruptioneque hoc anno 1074. Auditoribus ex cathedra in hoc Archilycæo dictavimus.

XXIX.

Non benè conveniunt simul indicationes irritandi eodem tempore solidum, & laxandi liquidum, ut faciunt scioli Medentes; eodem tempore vessicantia, frictiones, sinapismos, ustiones candenti ferro,

ferro vellicationesque præscribendo in solidis; & potentia diaphoretica, emetica, aut purgantia in liquidis. Hæ binæ vividæ, atque potentes oscillationes in utrisque disponunt rem ad strangulationem, concretionem, suppressionemque liquidi, morbique incrementum magis, quàm declinationem ejusdem. Æquilibrium, & proportio intercedere debet inter solida ad oscillandum, & liquida ad undulandum. Utraque eodem tempore in extremo gradu consistere nequeunt sine vitæ discrimine. Dictum id esto pro apoplexiis, catharris suffocativis, scirrhis viscerum, falsa gravidatione, sivè mola uteri convulsiva, internisque chronicorum morborum circa viscera concretionibus: in quibus Dj boni, quanta, & quàm vehementia intùs, forisque imprudenter eodem tempore propinant remedia scioli Medentes.

XXX.

Quantùm doleo, quando video Medicos violentis, acutisque Diureticis urinam movere velle in chronicis, aliisque ex infarctu messenterii, obstructisque visceribus, productis morbis; urinam tamen non venire, sed magis supprimi; & si venit, ejicitur quod ejici non debet; imò cum ægrotantis incommodo. Cùm ipse urinam moveam copiosè, in his casibus (taceo de morbis qui sedem habent in sanguinis massa; in quibus juvare poterunt Diuretica) non Diureticis, sed purgantibus, ex pilulis, electuariis, & apozematibus solutivis per intervalla datis, & mihi notis. Quod de urina dico, de sudore quoque, aliisque evacuationibus sentio. Libertas in cursu liquidorum, debitaque in solidis laxitas ad secretiones liquidorum necessariæ sunt primò, deinde noxiorum evacuatio. Quique horum ignarus est, veram praxeos cognitionem ignorant. Et si quis dixerit, credis nè Diureticis Baglive? credis quantum Medicorum vulgus? Respondeam, minimè. Quare non? Respondeam, ipse scio, & opportuno tempore aperiam. Et si quis obstinatè crediderit Diureticis, more quo vulgus Medicorum tumultuariè, & oscitanter iisdem credit; & more pecudum, non qua eundem, sed qua itur in morbis ea indiscriminatim præscribit, ignorantiæ Medici pœnas lucet miser ægrotus. *Sapienti pauca.*

XXXI.

Qui Staticem Solidorum oscillantium, & Liquidorum currentium, vel traditam ab aliis, vel à nobis in libris de Medicina Solidorum, sivè de Fibra Motrice, & Morbosa explicatam possidet: ipsam Sanctorii Staticen, atque clavem plurium difficillium morborum naturam reserandi, tollendique possidet. Rectè itaque scripsit Divinus Senex lib. de Diebus Judic. num. 1. *Magnam artis partem esse arbitror de his, quæ rectè scripta sunt, posse considerationem facere, ac judicare; qui enim hoc novit, & his utitur, non videtur mihi in arte multùm falli posse.*

XXXII.

Quid confert populares quasdam, & vanas insani vulgi regulas ad vivendum salubriter tenere, atque adamussim observare? Uti est aquam bibere magis, quàm vinum post ficus. Ficus nominare calidos, melones frigidos. Lactucam, & id generis olera aceto, & oleo condita in fine potiùs, quàm inter initia pastus edere; similesque nugas memoria tenere, si solida immortalis Statices præcepta per sex rerum nonnaturalium examen demonstrata, & confirmata rectè non teneas? Illa sunt figmenta vulgi delirantis, verbaque otiosorum Senum ad imperitos Juvenes; hæc autem naturæ docentis oracula, suorumque librorum perpeti characteres.

XXXIII.

Æstate sudore madere, & auram frigidam captare, pestis est. Manant vi caloris æstivi copiosa ad cutim effluvia, & omnia liquida ad ipsam undulant impetu: aura frigida superveniente sistuntur, & ad interiora reflectuntur; hujusque perpetui refluxus causa statim veniunt febres, aut catharri, lassitudines, diarrheæ, erysipelata, & mille morbi graves, qui per æstatem vagantur. Prætereà qui æstate nimiùm ardent propter externum calorem, vel minùs, aut impatienter calorem æstivum ferunt: aut plenitudine humorum laborant, aut calido præditi sunt temperamento: qui verò temperatè se habent, & calorem ferunt contrariam prædictis naturam obtinent,

nent, & contrariam ad morbos dispositionem.

XXXIV.

Æstate fructuum esus, & tuendæ insensibilis transpirationis neglecta cura, sunt causa malorum: sed major pestis ab insensibili transpiratione suppressa per auram frigidam noctu, diuque captam. Quod profanum vulgus, Ganeones, & insipidulæ mulierculæ credere vix possunt; credent tamen cùm sentient morbi flagellum.

XXXV.

Qui sunt valetudinarii, sanitate infelices, asthmatici, & natura debiles ob morborum, æstate beneficio copiosioris transpirationis, salubriùs vivunt: hyeme verò vix incipiente statim ægrotant transpiratione cohibita. Hyeme ad præservandum, præter sobrietatem, tenuitatemque victus, purgationes mediocres per intervalla juvabunt, æstatisque transpirationem conpensabunt. Hac etiam de causa scabies, morbique cutis quamplurimi circa solstitia hyemis incipiunt, aut vigent.

XXXVI.

Si autumno vigeat apparatus calidorum, salinorum, & acrium humorum; deinde supervenit hyems frigida, & nimium aquilonaris; hyme, vel circa vel vagabuntur morbi pectoris acuti, scabies, ophtalmiæ, febriculæ catharrosæ, similesque, vel alii affectus, citiùs, aut tardiùs, prout æger complexione validus erit, aut debilis, magis, minusve sobrius, & visceris alicujus intemperie affectus, vel non.

XXXVII.

Qui sobriè non vivunt, cibisque mali succi nimiùm utuntur, debitamque salutis curam quotidie non adhibent, ac denique liberæ, & copiosæ transpirationis beneficium non obtinent ob cutim naturaliter nimis densam, nec facilem ad sudandum: si morbis corripiantur, vel lethaliter ægrotant, vel chronicè. Imbibita namque massa sanguinis loco boni chyli vitiosis excrementis, hoc ipso apparatus nascitur funestorum malorum: quique Medicorum id non benè norunt, non benè mederi norunt. Quam difficile est, & molestum mederi hominibus intemperatè viventibus: quàm gravibus, dirisque malis, dum ęgrotant, corripiuntur. Quantùm timeo in ipsorum curatione, & quam libenter curam ipsorum non susciperem.

XXXVIII.

Coctio humorum in laxitate debita solidorum, & liquidorum consistit: cruditas verò in contractione, ac veluti confusione, strangulationeque eorumdem. Testis horum est dira pleuritis; crudelis colica, febris nimiùm ardens. Si solida in his ad laxitatem non venerint, & liquida ad lenitatem, ac veluti laxitatem despumationis, numquam benè spera. In magno humorum apparatu semper time; nam ægri moriuntur inopinatè, licèt exiguis, ac veluti benignis febribus laborent. Horum exempla scripta sunt à me quam plurima.

XXXIX.

Quantum exardeo, cum video Medicos indicationes omnes ad corrigendam in morbis, & dulcificandam, ut ajunt, peccantem materiam dirigere; ac de correcto humore foris eliminando numquam cogitare Quo præcepto spreto, aut neglecto, morbi omnes pessima veniunt successione; quos post longum usum alKalium, testaceorumque, nec non Chinæ Chinæ, cui credulum Medicorum vulgus nimium confidit; non adhibitis per intervalla purgationibus, culpa methodi, non naturæ oriri videmus.

XL.

In liquidis animati corporis manifestè observatur Mechanice chimica digestionum, coctionum, fermentationum, despumationum, exaltationum, præcipitationum. In solidis autem Mechanice cunei, vectis, elateris, funependuli, projectionum, resistentiæ, & oscillationes. In utriusque vero simul junctis certò patent regulæ æquilibrii, proportionis, centri gravitatis, resistentiarum, pressionum, projectionum; quæ singulæ ad morbos per Sanctorii Staticen, perque Medicinam Solidorum fibræ motricis, & morbosæ curandos, & explicandos quam belle accommodentur, est incredibile: imò si vera fateamur, utilius certe quam per vulgarium figmenta hypotheseon de Cardimelecho, de Archæo, de acido, & alKali, & de mille Chymistarum hypothesibus, quibus tantopere triumphant, & glo-

gloriantur vulgares Medici. Di boni, quam remota est morborum natura ab hisce nugis!

XLI.

Æquilibrium solidorum, & liquidorum, divisio fibrarum in systema carnearum, & membranearum; vis, origo, effectus, oscillatio, & Mechanice solidorum corporis animati; de quibus, pluribus ab hinc annis in Theatro Anatomico Romano, & ex Cathedra in Archilycæo disputavi primus, & tandem sub titulo Fibræ motricis, & morbosæ, in praxi nostra novem ante annos edita promissæ, publici juris feci, ad assequendam Sanctorii Staticen, & reconditas morborum indicationes eruendas præ aliis hypothesibus utiliores, clarioresque videntur. Et si nostras homuncio Medicus garrire non desinat, quæ garrit, quæque nos scimus, ac de quibus ipsum in litteris ad Parisienses monuimus, responsiones nostras cum castigationibus debitis habebit quam citissimè, & acerrimè.

XLII.

Primarum digestionum excrementa per alvum ducuntur, secundarum per urinas, ultimarum per insensibilem traspirationem. Inter has admirabilis est proportio, & æquilibrium, dum altera ex egestionibus, vel supprimitur, vel minuitur, copiosiori fluxu alterius debet compensari. Quod si non fiat, mutato, turbatoque æquilibrio, morbi veniunt. Hinc arcanæ fluunt, ac veræ ad morborum originem investigandam, curandamque indicationes.

XLIII.

Optimè dixit Hippocrates magnus lib de Diebus Judicat. n.1 *Plerumque hominis natura Universi potestatem non superat*. Quod vere dictum est ab illustri Medicinæ Dictatore; quia revera vivit homo in aere elastico, ponderoso, resistentiarum, & impetus, capace influxibusque caloris, & frigidioris, similiumque qualitatum singulis momentis obnoxio, & ob id difficile est ei in tam vario aere liquido; vitam sine labe ducere ejusdemq; superare potestatem, nisi summam adhibeat diligentiam usu Statices Sanctorianæ insensibilem ponderandi transpirationem, eamdemque ad tam perennes, & inæquales aeris mutationes ita accommodandi, ne aut nimium cohibita morbos pariat, aut nimium soluta, vires solvat vitamque: morbosque gignat prioribus contrarios, sæpè verò occultos, graves, malignos, & quorum aliquando ignoramus naturam, quia ab occulto aeris influxu pendet; & de epidemicis malis vera hæc magis sunt, quàm de vulgaribus, & frequenter vagantibus. Quod dico contra vulgus insanum, qui perpetuò hæc garrit contra Medicos Febris maligna fuit, Medicus eam non cognovit, & ęger mortuus est. Hęc est quotidiana per Urbem fabula, dum ægri moriuntur. O vulgus stultissimum? Ecquid tu Judex esse poteris in quæstionibus, & oraculis artis, quam non possides? Ecquid credis dari has febres malignas ab Orbe Lunæ in hasce terras depulsas? Falleris. Nam istæ malignitates febriles ex occultis Scholarum qualitatibus petitæ non dantur: Sed Philosophia chymico mechanica experimentali teste ex manifestis acidi coagulantis, & acris dissolventis, aut inflammatorii qualitatibus, vel potius substantiis deducuntur: quo ex fonte omnium origo malignarum. Ac proinde in fictis hisce malignitatibus febrium, ac malorum, de quibus garrit vulgus, respiciendum magis esse ad causam febris, quam ad febrim ipsam certo crediderim.

XLIV.

Quid juvat eruditionis pompa? Quid elegantia sermonis, & fucus? Quid lunatica methodus curandi morbos per secreta Ciniflonum ab Orbe stellato, & ab Orbe Solis petita? Quid inanis plurium scientiarum, atque linguarum ostentatio in Medico? Si perspectam non habet arcanam, reconditamque vim motuum solidorum, & liquidorum, æquilibrium inter ipsa; unde origo vitæ salubris, & insalubris; nec non fundamentum Statices Sanctorianæ; Quam multi ab hoc securo veræ praxeos portu distant adhuc, & in tempestoso errorum, falsarumque hypotheseon pelago jactantur miserrimè, magno ægrotantium detrimento. *Prudenti pauca*.

XLV.

Coctio in morbis non tantum consistit in despumatione morbosæ materiei, ejusdemque à bonis liquidis separatione; verum etiam in debita laxitate canalium, & fibrarum oscillantium, si morbi sint

acuti si autem chronici in tono earumdem naturali, & intentione elateris debita. In acutis namque crispatura, & potens oscillatio viget in solidis; in chronicis verò laxitas, & atonia. Sæpe hujusmodi laxitas, & atonia morbosa desinit in tabem viscerum, sivè hecticocachecticam eorum intemperiem, culpa solidi magis, quam liquidi. O quam reconditæ sunt, & occultæ hujusmodi viscerum tabes! O quam pauci Medici eas dignoscunt, & quam pauci curare sciunt? Diuturnæ hypochondriorum, scorbutorum, hysteriarum, morborumque mesenterii affectiones in eas desinunt, emortuo in fibris ob morborum diuturnitatem elatere, & æquali robore; hinc macies, febriculæ purulentæ, lassitudines, syncopes frequentes, inappetentiæ, tandem soluto naturæ tenore mortes veniunt. De tabe viscerum peculiari differtatione tractabimus quamprimum, potissimum in libro de *Medicina Agonizantium*, in quo Medicos hortamur, & nova nostra methodo docemus atque monemus quomodo subvenire debeant ægrotis in ultimo agone constitutis; ut si possibile sit ex divina arte nostra salutem valeant recuperare. Semper enim nova perquirenda sunt, semperque cogitandum de Juvandis ægrotis in ipso etiam agone, & ultima rerum desperatione. Qui hæc neglexerit, veros indicationum fontes neglexerit.

XLVI.

Ex Statices Sanctorianis experimentis vomitus summopere impedit transpirationem, quia retrahit ad interiora transpirabile. Si facit id potens oscillatio fibrarum stomachicarum per vomitum, evacuando foris materiam: quanto magis idem efficiet oscillatio vehemens, vel inflammatoria, vel dolorifica aliorum viscerum cum febre, vel sine ea, ad quas oscillationes non succedunt evacuationes materiei, ut in vomitu? Imò à corporis habitu retractis ad interiora liquidis, & ad oscillationem locum vim facientibus, concrescunt ibidem, ardent, æstuant, atque ad tumores, scirrhos, inflammationesque disponunt ægrotantem. Ars tamen ab affectis in oscillatione locis, evacuando divertere potest materiem per vessicantia, cauteria, sinapismos, scarificationes, & stimulos omnis generis, quæ quidem non sunt Galenistarum figmenta, aut somnia, ut Helmontistæ arbitrantur; sed naturæ docentis, ac præmonentis oracula, & voces.

XLVII.

Præter externum frigus duo sunt quæ præ cæteris transpirationem turbant, & ad interiora retrahunt: unda liquidorum velociter currentium, & unda solidorum fortiter oscillantium versus aliquam partem; proinde diarrheæ, dolores interni, morbi interni diuturni vehementer, & nimium distrahunt perspirationem; imo etiam omne id, quod æquilibrium turbat inter fluxum, & reflexum liquidorum, & inter solidum oscillans, ac liquidum currens.

XLVIII.

In hoc te exerceto, ut cognoscas in morbis an æquilibrium mutatum inter solidum oscillans, & liquidum currens, sit culpa liquidi, aut solidi, vel utriusque simul. An æquilibrium mutatum in ordinem redigendum sit per remedia externa, frictiones nempe, balnea, unctiones, ustiones, exercitationes, musicen, navigationem, venationem, tripudiationem, peregrinationem, amicorum suavem & gratam conversationem perpetua ruris, sivè campestris atque montani aeris oblectamenta, diuturnam equitationem, perpetuam curam rusticis terram arantibus consuetudinem ad respirandum nobile nitrium, è telluris magnæ matris visceribus vomere ruptis recenter exhalans, stimulantia universalia, vel particularia; an vero per remedia interna, an per utraque simul. Quæ qui recte tenet, veras morborum quamplurium indicationes curativas possidet, aliter minime.

XLIX.

Discrimen est inter Leges Staticas solidorum, & liquidorum pro vario discrimine morborum; statim ac ægrotat homo, tenor legum Staticarum turbatur statim, atque mutatur, & varia sors nascitur, tam in perspiratione insensibili, quam in excrementis aliorum filtrorum. In chronicis solida, & liquida undulant, & oscillant ad viscus, in quo vis est, & anima morbi; nam fere semper in chronicis organi lesio adest, & si non est, diuturnitate mali tandem succedit. In acutis, quoniam oscillatio solidorum, & undulatio liquidorum est vehemens & universalis, prout altera ex hisce superaverit alteram, varia pariter nascitur condi-

tio

tio inter leges Staticas secernendorum tam sensibilium, quam insensibilium, & hinc ex acutis, alii solvuntur per crisin excrementorum graviorum per alvum, alii minus gravium per urinam; alii denique tenuium ac volatilium per insensibilem transpirationem.

L.

Quantum doleo, magne Hippocrates, tuque conditor artis inclyte Esculapi, cum video Medicos statim ac observant mulierculas menstruorum corripi suppressione, & inde ventre intumescere ac ad molam ventosam uteri, sivè hydropem siccum ejusdem, sivè vulgo falsam graviditatem pervenire: statim instituta pluries malesana, & à nobis minus probata sanguinis missione eisdem diu præscribere amara, calida, aperientia, myrrhata, castoreata, & alia id generis, quæ sanguinis menstruum fluxum promoveant: donec tandem augescente magis, quam declinante malo, res desinat in cancros, scirrhos, aliaque difficilia uteri mala. Doleo quidem, nam hæc adhibent indiscriminatim in omnibus mulierculis, & omnibus pene ipsarum morbis nullo ante facto examine, an iracunda sit mulier, an placidis prædita moribus; an arida, siccaque, an vero mollis, & succi plena, an morbis animi laboret, nec ne; Quinam sit elater in solidis, quæ acrimonia in liquidis, quod æquilibrium in utrisque. Quo facto examine à nobis, eisque curatis more, quo hydropes siccos ventris curare solemus per emollientia, crispaturam mulcentia, indignationem liquidorum lenientia, aliaque nobis nota, & usu probata; & ventrem detumescere, & menstrua fluere videmus, ipsasque ægras stupentibus adstantibus sanitatem recuperare. Felicem Medicum qui reconditas morborum successiones noverit, & Abacedarium naturæ per analogismum loquentis optime didicerit. Qui non habet, non credat se clavem habere curandorum morborum.

LI.

Libera transpiratio debilem facit corporis constitutionem, sed salubritate compensatur: Difficilior contra robustiorem naturam, sed ad morbos procliviorem. Hæc omnia complexus est Medicinæ Dictator Hippocrates his aureis verbis lib. de morbis: *Quibus corpus probe transpirat, ii imbecilliores, & salubriores existunt, prompteque ad sanitatem restituuntur. Quibus corpus male transpirat, ii priusquam ægrotent robustiores, cum vero in morbos inciderint, difficilius restituuntur.* Miror sane quomodo Sanctorius hanc duplicem de transpiratione sententiam neque citaret, neque se vidisse saltem asseruerit. Vel cum idem divinus Senex ait 6. epid. sect. 3. *Cutis raritas alvi constipationem efficit, cutis coarctatio carnium auctionem; veneris torpor omnium conturbationem, & vasorum impuritatem.* Sed ex dictis fiat Epilogus legum Medicarum.

EPILOGUS
LEGUM MEDICARUM

LII.

IN Theorices quæstionibus agitandis Sanctoriani, & Harvejani, at in veris sensibus practices, & naturæ morborum eruendis Hippocratici, & Duretiani præferuntur.

LIII.

Sophistarum captionibus abstinento, curandi leges ab Hippocrate Dicta ore petunto. Contra perspectam veritatem ingenium ne contendunto.

LIV.

Verbis perspicuis communibusque loquendi formulis à natura morborum dictatis utuntor. Atque dum ratio cum oraculo naturæ patessit, de argumentorum forma, sophistarum exemplo, ne laboranto.

LV.

Prius in thesibus, quæ in natura per ægrorum morbos loquente, & per symptomatum characteres se pandente fundamentum habent, deinde in hypothesibus exercentor.

LVI.

Argumentum satis explosum ne regerunto, neve obstinanto, ac si diutius contendere libessit, aliunde petunto.

LVII.

Objectionibus responsione solida renituntor; si desit, honestius tacento.

LVIII.

Si legum medicarum repugnantia nulla fiat, communes medicinæ regulas opponunto:

nunto: si nec escint, primo vetustum jus ex Hippocrate, deinde dogmaticas, & rationales sententias à Græcis Arabibus, & Latinis Medicis mutuantor.

LIX.

Penes Hippocratem summa potestas esto. Ad eumdem cuilibet provocare jus esto. Et si quid in his legibus obscurum, perplexumve fiet: Communi Hippocratiorum, consultis peritioribus inter Medicos, more Majorum interpretandi, supplendique jus esto, & in perpetuas Medicinæ tabulas redigitor.

LX.

Qui secus faxint, nec in Theorice Sanctoriani sint, & Harvejani ad leges mechanicas solidi, & liquidi. In Practice Hippocratici, & Duretiani, Blaterones habentor, Doctorum cœtibus excluduntor, erroribusque suis perpetuo torquentor.

FINIS.

GEORGII BAGLIVI
DISSERTATIO V.

De Morborum, & Naturæ Analogiſmo.
De Vegetatione Lapidum.
De Terræmotu Romano, ac Urbium adjacentium anno 1703. Ad JO: FRANCISCUM MAUROCENUM Virum ampliſſimum, atque Oratorem Venetorum.

Apud CLEMENTEM XI. Pont. Max.

Nec non DISSERTATIO varii Argumenti.

Potiſſimùm verò de progreſſione Romani Terræmotus ab anno MDCIII. ad annum MDCCV.

De Syſtemate, & uſu motus ſolidorum in corpore animato.

De vegetatione lapidum, & analogiſmo circulationis maris ad circulationem ſanguinis.

AD PETRUM HOTTON Medicum Doctiſſimum.

Illa nunc, quæ in terræmotibus ad confirmationem animorum pertinent, dicamus, quos magis nostra refert fortiores fieri, quàm dictiores; sed alterum sine altero non fit. Non enim aliundè venit animo robur, quàm à bonis artibus, & à contemplatione Naturæ.

Seneca de Terræmotu, cap. 32.

JO: FRANCISCO MAUROCENO
SENATORI AMPLISSIMO
GEORGIUS BAGLIVUS.

Um pro singulari tua erga studiosos omnes benevolentia, & liberalitate factum sit, *Jo: Francisce Maurocene Decus Patriæ*, ut tecum ego tum de Litteris, tum de aliis permultis rebus privatos sermones sæpissimè contulerim, propterea mearum partium esse duxeram memoriam, quam debeo tibi pro gratia, ac beneficentia hujusmodi præstare, eam, & coram testari, & publici juris facere, nec qua id ratione assequerer viam huc usque inveneram. Accidit autem nuperrimè, quòd cùm sensum tibi meum aperiissem super vegetatione, ac nutritio, ne Lapidum, quodque adductus eram, ut crederem Lapides more Plantarum nutriri ac vegetare; tu, quæ tua humanitas est, huic meæ opinioni adhærere, eamque probare visus es. Et quamquam nihil me de tali argumento publicè constituturum fuisse affirmassem, ne audacter id fecisse putarer: tamen tuis consiliis audaciæ notam evasurus: iis eidem Typis quibus nunc denuò in Gallis opera mea omnia vulgantur; specimen ejusdem argumenti adiicere, te cohortante sum aggressus. Cui accuratè firmando, cum mentem, hisce diebus, quibus Roma magno Civium terrore, & plures vicinæ Urbes horrendo terræmotu quatiuntur, apposuissem, cò usque auctum esse comperi, ut dissertatiunculæ formam obtinuerit. Quamobrem si me tua authoritas ad illum scribendum, evulgandumque impulit; jure tibi id dicandum existimo, quod apud te quodammodo natum est, tuisque consiliis probatum, & confirmatum. Nemo enim aptiùs de hac re ferre judicium valebit; si te unum excipiam, quem pro uberrimo sapientiæ, atque eruditionis penu singulari quadam gemmarum, & pretiosorum lapidum notitia ornatissimum esse cognosco. Commendationem idcircò omnium accipiet hæc dissertatio, tum quia Nobilissimo Viro est nuncupata, tùm quia tuarum virtutum præstantiam, Litterarum amorem in Doctos, ac Litteratos munificentiam omnes homines suscipiunt, & celebrant. Nec digniùs in hominum manus obvenire poterat: nisi tuum Nomen eidem fuisset adjectum. Siquidem incredibilis illa sapientia, & summa generis nobilitas, quibus apprimè apud Venetorum Rempublicam es commendatus, & primoribus muniis obeundis unicè delectus: apertè comprobant data tibi hæc fuisse à Deo, quo consiliorum copia, & maturitate Rempublicam juvares, & quo studiosorum tuendorum exemplar Principibus Viris præberes. Et quamvis multi nobilitatem generis ex Proavorum honoribus, non autem ex proprio splendore ostendant: Tu verò Maurocenam tuam Familiam non tam Imaginibus, & statuis, quam Proavorum gloria ubique clarissimam, virtutibus per manus traditis, acceptisque à Majoribus, prorogas potissimùm tuis meritis, & rectè factis amplificas. Unde ob incrementum Gloriæ tuæ seri Nepotes in te præcipuè, tamquam in excelsam, atque illustrem Familiæ Maurocenæ speculam oculos dirigentes, dignitatem non exiguam ex tui imitatione sibi comparabunt. Si autem à modestia tua impetrare valerem, ut laudum tuarum cumulum enumerare, & ea hìc dicere sigillatim possem, quæ de te sentio: perpetuum certè de te monumentum in hac dissertatione peragerem; sed quoniam vetitum hoc mihi quodammodò est; idcò sat erit proferre, quod is, cujus fidei atque prudentiæ Veneti Senatus arcana traduntur, is qui apud Clem. Undecimum Pontificem Optimum max. apud quem Oratoris munere fungitur, gratia multum pollet; gratia inquam veræ virtutis opinione quæsita, cujus judicio optimus Pater plurimum defferre difficilibus hisce, & Europæ luctuo-

uctuosi, Italiæ verò nostræ calamitosissimis temporibus, is denique, qui gravissimis negotiis detentus, reliquum tempus artium maximarum cognitioni jacentibus litteris sublevandis, & litteratorum colloquiis impendit non cum aliis, est conferendus, sed ceteris omnibus summis viris anteponendus, cui quò similior aliquis, eò gloriosior haberi debet. Neque putes mihi spem fore in te efferendo, sivè grati erga te animi testimonium posteritati tradere, sivè ab annorum oblivione te vindicare. Quamvis enim multi effecerint, ut quorum nomina perire nollent, eorumdem in suis scriptis meminerint, prout Attico accidisse advertit Seneca Epistol. 21. *Nomen Attici perire Ciceronis Epistolæ non sinunt, nihil illi profuisset gener Agrippa, & Tyberius progener, & Drusus Cæsar pronepos: inter tam magna nomina taceretur, nisi Cicero illum applicuisset. Idque testatur Maro his versibus.*

Fortunati ambo, si quid mea carmina possunt.
Nulla dies umquam memori vos eximet evo.
Dum domus Æneæ Capitolii immobile Saxum.
Accolet, imperiumque Pater Romanus habebit.

Tu tamen altiùs multò, longiusque evolans, nulla exterius laude opus habes pro immortali gloria consequenda. Siquidem admirationi omnibus est tua prudentia cum eloquio conjuncta, gravitas cum comitate sociata, sapientia ab humanitate stipata, & copulata cum moderatione nobilitas; adeòque ex hac tantarum virtutum præstantia tuum Nomen, quòd nunc Romæ, hoc est in publico terrarum Orbis Domicilium omnium plausibus excipitur, nulla imposterum obscuratura erit oblivio. Meum itaque de te benemerendi animum considerabis, & eam in partem accipies, quam summa, vel mea in tè observantia, vel tua erga me benevolentia poulat.

De Morborum, & Naturæ Analogismo.

INter sæcula, quę ab Orbe condito memoranda fuerunt, nostra hæc sæcula potiorem sibi exigunt admirationem; tum quia talia hisce temporibus evenerunt, quæ aliàs numquam; tum præcipuè quia ita se scientiæ, ac bonæ artes nunc evexerunt, ut de incremento ulteriùs desperent. Si quis enim adinventa, & cultum respiciat, nec coli amplius scientias, nec ampliùs adinveniri posse pro iisdem augendis fatebitur. Via tamen, quam nonnulli tentaverunt, ut increbescerent, vocatur à Philosophis analogismus; sivè argumentatio à simili. Id apertè constat in Anatome, in Chymia, in Bottanica, Mechanica, & Meteoris, aliisque innumeris artibus, ac scientiis, quæ nec aliter adauctæ sunt, nec aliter illustratæ. Proindè eamdem mihi viam eruendæ veritatis causa proponens, in novo hoc tractatu eodem etiam modo incedendum mihi esse putavi super Natura, Curatione, Diagnosy, & prognosy morborum, idest in investiganda alicujus morbi natura, causa, aut curatione, per analogiam ratiocinari, ac procedere possumus ab aliquo morbo manifesto, & apparente, cum quo occultus similitudinem aliquam haberet. Certum siquidem est, quod in cunctis operibus suis analogicè Natura procedit; sivè *superiùs inferius unum* ex Pythagora: nec plures; sed unus est modus procedendi, & differentia, quæ intercepit inter corpora, oritur ex diversis illorum formis, propter quas dissimilia sunt corpora in operationibus, quamvis unica sit omnium causa. Undè egregiè monet Seneca Epistol. 65. *Omnis Ars imitatio est Naturæ, itaque quod de universo dicebam, ad hæc transfer, quæ ab homine facienda sunt.*

Cujus argumenti, ut exemplar apponam, non abs re fuerit considerare Pleuritidem. Dum Pleuritis generatur, generatio ejusmodi est, & qualis est generatio inflammationis, aliarum partium. Adeò ut sicuti in curatione Pleuritidis Medicus plenè debet adiicere animum ad procurandam laxitatem debitam in parte inflammata, & laxitatem pariter in fluidis morbosis, ut ex indè

pariter in aliis omnibus inflammationibus per anodina, & diluentia solidorum laxitas procuranda primò est, nec non libertas, laxitasque fluidorum, ut debito tempore per vias magis familiares naturæ, ac per leges coctionum hujusmodi mala eliminentur: Et sicuti noxium est exhibere in Pleuritide spirituosa, volatilia, acria, atque urentia, potissimùm quando nimia in fluidis viscidicas, cruditas, & apparatus tenacium humorum in Pulmonibus non regnat, quæ tunc exposcerent remedia magis spirituosa, mixta tamen diluentibus; quia in fluidis, & solidis vis, intensio, & crispatura crescerent: ob eamdem etiam rationem in aliis internis inflammationibus hujusmodi remedia exhibenda nimiùm non erunt; Et si causa viscidicatis, cruditatisque humorum exhibenda sit, miscenda tunc spirituosa cum julepis pectoralibus: uti ego facio miscendo ℈. I. vel minùs spiritus fuliginis vel corn. cerv. cum ℥. iij. syrup. scabios. & pauca aqua tussilag., & cochleatim exhibendo in pleuritide, quæ provenit ex nimia humorum viscidicate cum pauca tamen ariditate, inflammatione, crispaturaque partium affectarum; Quod si hæc adsint: emulsiones sem. card. sanct. sperma cæti, gelat. corn. cerv. & his similia præscribenda. Quare à pari, à Pleuritidis generandæ, ejusque curandæ modo procedendum est analogicè ad generationem, curandique methodum aliarum inflammationū in visceribus quoad purgationem, sanguinis missionem, remedia debita, & morbi eventum: habito tamen semper respectu ad peculiarem cujuslibet partis naturam, situm, usum, structuram, consensum cum aliis &c. quæ mutationem non levem afferre solent in natura inflammationum, dum iis corripiuntur ægroti.

Et ut brevitati studeam eadem ratione, qua de Pleuritide diximus comparata ad aliàs inflammationes, disseri potest analogicè de aliis morbis, unius nempè ad alium. Ita in theoria, modoque procedendi dolorum generaliter Colica mutatur in paralysim, dolores humeri desinunt in Lumbaginem, & è contra. Rheumatismus, & arthritis in paralyses incurabiles. Dolores, qui neque purgatione, neque sanguinis missione, neque alio modo cedunt, in suppurationem desinunt ex Hippocratis sententia. Undè ex his de dolore ad dolorem facilè, idest analogicè disserere possumus, quoad generandi, curandique modum, eorumque eventum. Crispatura solidorum in singulis regnat, ea demulcenda est.

Scorbutici, Melancholici; Gallici, torquentur sæpè doloribus sævissimis variis in partibus, & pro varietate characteris trium horum morborum variè curandi sunt. Gallici cum antigallicis; scorbutici cum antiscorbuticis; Melancholici cum sero lactis, succis herbarum, & his similibus attemperantibus demulcendi: si contrariæ indolis remedia in melancholicis dederis, ægrum jugulabis. Undè in præscribendis remediis ad dolores, præter crispaturam, intensionem, irritationemque solidorum, quæ singulis doloribus communes sunt: habenda est ratio characteris morbi alicujus generalis à quo dolores foveantur, aliter cura vana, & irrita erit. Melancholicos doloribus vagis dirè excruciatos vidi, & quando decoctis exsiccantibus, aut sudatione in stufis siccis curatio peragebatur, in deterius ire observabam; iuvari contra summoperè sero lactis simplici, vel viperinato, succis depuratis sonci, boraginis, cichorei, &c. destillatis refrigerantibus. Longa potione aquæ nucerianæ salsa paril. alteratæ, & similbus.

Hysteria cum hypochondriacæ, quam analogicè inter se procedant, quoad generationis, & quoad curandi modum, penè exactè, atque simili ritu, & ordine, Recentiores apertè probarunt, & docuerunt, pariter Asthma siccum, & Hydrops siccus; Mola uteri convulsiva, sivè hydrops siccus uteri ex nostra sententia, nonnè analogicè pariter uti superiores procedunt in omnibus? Ideò analogicè ab istis morbis convulsivis ad alios convulsivos, quoad generandi, curandique modum, & quoad eventus procedendum.

Mictus sanguineus, idest sanguinis nigri, vitriolici, & ad instar attramenti valdè obscuri, & nigri, criticus solet esse, & aliorum morborum liberator, nempè capitis, & pectoris, ut in nonnullis senibus observavi, potissimùm in Senè ad Clivum Quirinalis, non longè ab Hortis Palatii Mazzarinorum, & si quis stringeret h. m. fluxum, utpotè fluxum sanguinis atri, pessimi pestiferi, & vitriolum manifestè redolentis, in evidens morti discrimen coniiceret patientem, ut etiam observavi. Ita fluxus sanguinis atri, nigri, vitriolacei

fœtidi,

fœtidi, pestiferi per alvum effluens, criticus solet esse, & liberator plurium morborum ventris, dolorum diuturnorum circa lumbos, & similium: Dummodò tamen non sint dura, obstructa, & intenta hypochondria, præcipuè dextrum, in quo casu lethalis est hic sanguinis fluxus niger, ac fœtidus, ut Divinus senex animadvertit, & ego nuper vidi in sene ex jecore duro laborante in Campo Martio propè Ædes mediceas, cui mortem palam prædiximus, quia Hippocrates ita jubet: Quare in mollibus hypochondriis sanguinis fluxus per alvum, sanguinis nempè nigri, vitriolacei, fœtidi, non est statim sistendus, sed sinendum ut fluat, donec veluti per crisim viscera naturalia liberentur, ut de cruenta urina supra diximus. Id feliciter hac ratione vidi successisse nuper in quinquagenario ad suburram propè ædes S. Mariæ in Montibus, sanguinem nigrum, fœtidum, & verè vitriolicum eiiciente per alvum, dolente tunc dextero hypochondrio per plures menses, sed Jecore molli, nec obstructo; usu seri lactis, hedera terrestri recenti, & radic. scabiosæ recent. cocti, ac plures per dies usurpari, à dictis crudelissimis doloribus lumbi dexteri, & à sanguinis nigri fœtidi, & verè vitriolici fluxu liberatus est felicissimè. Ex hujusmodi doloribus dexteri lumbi pertinacissimis, & diris, durantibus per totum triennium, obiit derepente Vir melancholicus, & hypochondriacus in campo agonio inter vallem Martiam, & circum flaminium.

In Cadavere observavimus plures libras sanguinis concreti, & congelati, fœtidi circa omnes musculos lumbi dexteri, & qui in superiori ægroto feliciter excretus fuit per alvum, illumque liberavit à morbo; huic secundo, quoniam intus remansit, mortem intulit repentinam: ob diuturnos dolores fibris dictarum partium, omninò crispatis, convulsis, ac penè exsiccatis, hinc strangulata fluidorum circulatione, mors successit repentina.

Quare ut rem concludamus, in hoc tractatu de Morborum analogismo, plura repetemus, quæ diximus in tractatu de consensu solidorum jure originis, vicinitatis, usus, & communicationis officii. Nam summè conferunt ad argumentandum analogicè, & cum certitudine de morbo ad morbum. Analogia autem explicabit quomodo morbi, qui sunt natura iidem, partibus verò læsis differentes symbolizant ad invicem in modo procedendi, in symptomatibus eos concomitantibus, in cura, & remediorum eventu, & demùm in prognosi, & quod ab altero ad alterum tuta possit fieri argumentatio quoad omnia antè recensita. Neque solùm in morbis natura iisdem, se in pluribus natura diversis, pro peculiari quadam læsione, quàm in fluidis inducunt, utrisque penè similem, per analogiam ab altero ad alterum recta fieri possit argumentatio ad curandum eosdem methodo penè eadem, iisdemque remediis, ut suo tempore explicabimus; & in lue gallica cum scorbuto comparata id quotidiè verùm experimur. In Rheumatismo inflammatorio ad Pleuritidem merè inflammatoriam comparato. Vagatur enim Romæ rheumatismi, sivè dolorum universaliter vegantium species, quæ revera ab imflammatoria snguinis diathesi dependet; Nec alia ratione curatur, quàm repetita sanguinis missione, sanguis enim vena emissus crustam albam gelatinæ non absimilem in superficie habet, & ferè similem albæ crustæ in Pleuriticorum sanguine frequenter apparentis. Ideò repetita sanguinis missione, victu, sivè ptisana hordeacea, avanacea, & jusculis sem. melon. ebullitis, denique diluentibus, & anodinis, ut in pleuritide mihi usuvenit, talem curo Inflammatorium rheumatsmum, ut dicam suo tempore. Et quando, in declinatione morbi, vires ob tenuissimum victum, & curam evacuentem sunt nimium prostratæ, & cuties tamen aliqua morbi, necnon acrimonia inflammatoria adhuc viget; tunc sumo flavedinem subtilem corticis, liminum in frustula resectam, eamque bullio leniter cum aqua fontis, & hujusmodi aquæ citratæ calidæ præbeo bibendos ægro tot cyathos, quot velit, dummodò possit stomachus regere. Hac enim copiosa portione refræno salium acrimoniam, vires restauro, & fluxiles reddo humores, ut in suis philtris faciliùs, citùsque repurgentur. Hanc potionem aquæ citratæ frequenter præscribo Romanis nostris loco Caphe, aut Cocolatæ, & facio ut aliquot ciathos ejusdem valdè calidæ quotidiè sorbeant; nam calida stomachum exhilaro, cortice verò sivè flaccedine calidæ incocta restauro, & corroboro. Caphe enim si nimium potetur officit nervis. Cocolata nimia,

nimia, sanguini & capiti, ut fusè disseruimus in praxi nostra superiùs ubi de morbis: Ciathos itaque calidæ citatæ quotidie sorbere saluberrimum est. Sed uti hujus, & ita aliarum potionum usus nimius, sivè abusus perniciosissimus judicatur, &c.

De Vegetatione Lapidum.

ATque nè recedam à proposita mihi ratione disserendi per analogiam de Naturæ effectibus in novo hoc, nec à quopiam adhuc exculto de vegetatione lapidum argumento; id pro virium mearum tenuitate demonstrare, ac probare enitar. Quamobrem si quis ingenii acumine, ac assiduo labore ad Naturæ effectus perscrutandos juxta triplex illius Regnum Animale scilicet, Vegetabile, ac Minerale, mentem attollat, Naturam sanè analogicè operari, æqualitate pari in his omnibus, ac ita facili, atque placido modo, usque ad admirationem observabit. Quisnam credidisset Plantas respirare, earumque liquores circulare eodem modo, quo liquores circulant in animalibus? Attamen ex tot, tantisque Recentiorum experimentis id satis deducitur, nec in dubium revocatur; etenim id omnium primus perdocte nostra in Italia *Malpighius*, experientia demonstravit. Animalia quæque, ac Vegetabilium genus omne ab ovo nasci, quis umquam putasset? hoc tamen tali evidentia in ipsamet Italia, & tali soliditate comprobatum est, ac illustratum, ut non absque imperitiæ, ac temeritatis nota hujusmodi veritatem aliquis improbaverit. Imò satis patet Naturam eodem uti artificio in producendis à Plantarum ovo, (nimirum ab illarum semine) futuris plantis, quo ipsa utitur in efficiendo, ut ab ovo Avis nascatur, ut Author præcitatus, & quamplurimi illius vestigia sequentes nuper observarunt.

Quare multò satiùs est tempus impendere in Naturæ operibus scrutandis, unde utilitas aliqua emanat, quam inanibus se exercere. Hinc optimè ait Seneca quæst. nat. lib. 3. in præfat. *Consumpsere se quidam, dum acta Regum externorum componunt, quæque passi invicem, ausique sunt populi. Quanto satius est sua mala extinguere, quam aliena posteris tradere? Quanto potius Deorum opera, quam Philippi, aut Alexandri latrocinia celebrare? cæterorumque, qui exitio gentium clari, non minores fuere pestes mortalium, quam inundatio, qua planum omne perfusum est; quam conflagratio, qua magna pars animantium exaruit? Quanto satiùs, quid faciendum, quam quidem factum sic quærere. Itaque in secundis nemo confidat, in adversis nemo deficiat, alternæ sunt vires rerum. Magna ista, quia parvi sumus, credimus. Multis rebus non ex natura sua, sed ex humilitate nostra magnitudo est, &c.* huc usque ille.

His ita præmissis, ac veris existentibus, cùm nemo hoc sæculo ob tot adinventa, & nova experimenta felicissimo animadvertisset ad considerandam generationem, nutritionem, ac vegetationem lapidum; Ideo præsentis hujus nostræ lucubrationis, hic erit finis, & hic unicè noster scopus. Elapsis ante annis per varias Italiæ regiones iter faciens plura de lapidum vegetatione meditabar, & plura in itineribus per montes, & potissimum Florentiæ, de eadem observabam, ac sedulò adnotabam. Plurima tamen observare ac discere Romæ datum est, decem his annis, quibus hic moror; Ubi cùm incredibilis Marmorum, lapidumque omnis generis copia præ aliis Regionibus prostet; pro locupletando hujusmodi Argumento, Nobis observandi, ac perscrutandi res sanè curiosas, scituque dignas in his illustrium, nobiliorumque Virorum Musæis, atque Marmorum, Gemmarum, ac magnæ æstimationis lapidum Gazophylaciis modus non defuit; Imò aliquando, ne dicam sæpissimè, officinas lapicidarum Urbis, ubi innumeratæ sunt, lustravi, ut lapidum differentias, & naturam animadverterem, ac de illis cum Artificibus quicquid praxi, & usu ipsi noverint, dissererem. Cum ipsis quoque statuariis, Cæmentariis, & Lapidicis frequenter locutus, plura ab iisdem didici, quæ hujusmodi materiem illustrant. Neque hujusmodi indagine contentus, Tybur pretii, ut observarem Latomias Marmoris Tyburtini, vulgò *Travertino*, albi, ac duri: Petii quoque Marini Oppidum duodecimo ab Urbe lapide, ut ibidem lapidis cujusdam nigricantis, vulgò *Peperino* lapicidinas adnotarem. Denique quicquid dictis in locis, & in lapicædinis suburbanis, in quibus lapis excavatur tofaceus observatione, & experientia lapicidarum addiscere potui; satis superque me movent, ut

ut credam lapides in suis Matricibus nutriri, crescere, ac vegetare.

At quia ex observatione centenorum propè marmorum, Saxorum, Gemmarum, aliorumque pretiosorum lapidum inter se differentium, super quibus animadvertere mihi Romæ occasio fuit, deducimus de hujusmodi materia planè disseri non posse, nisi priùs ritè distinguantur lapides, Saxa, Marmora, Gemmæ, aliaque hujus generis, & in suas classes ordinatè reducantur; Neque huic argumento satisfieri posse existimo brevi tractatione, & tumultuaria observatione, sed laboribus assiduis, ac multorum annorum exploratione, quibus faciendis, cùm impar omninò sim ob graves, quibus quotidiè premor, occupationes, tùm etiam ob brevitatem huic dissertationi necessariam; ideò statim ad præfatorum probationem deveniendum est.

Superiùs innuimus, quod ut exactè de hac materia tractetur, observationibus esset incumbendum; verùm ne tædium propter innumeras, quas adhuc peregimus observationes Lectoribus afferamus, satis erit nonnullas, imò illas adducere, quibus coactus fui opinari, lapides illos, quos duriori substantia præditos respicimus, eosdem antea aquam fuisse, postea principiorum salinorum, terreorumque concursu, ac unione transmutatos esse in Lapidem: adeòque si anteà teneri erant, ac molles, commodiùs vegetare poterant, ac crescere, dùm adhuc suæ Matrici, veluti utero suo adhærebant, non tamen postquam ab ea rescissi sunt; Idque observationes, & experimenta sequentia abundè comprobant.

OBSERVATIONES.

I.

Plasma rarissimum propè Urbem ad Portam Ostiensem novissimè repertum, ex quo singularis structuræ Mensulæ confectæ sunt. Plasma hoc, sivè Figmentum Marmoris speciem habet, ex quatuor pretiosis lapidibus, smaragdo nimirum, Amethysto, Onyche, & Agata compositam: & quamquam color ille viridis trasparens, verè non sit smaragdus, ob qualitates autem, quas præsefert, vel matrix, vel species smaragdi videtur, cùm duritiem, coloremque smaragdo similem gerat, & conservet; idem & de Amethysto, & de Onyche cum sua duritie asserimus; Agata etiam in hujusmodi compage, licèt in minori quantitate sit, quàm alii lapides pretiosi, perfectissima tamen est; & quamvis Ametystus, ac Smaragdus transparentes, ac perlucidi sint, Onyx tamen obscura videtur. Accidit autem quod cùm rari pretiosi, ac omninò inter se diversi quatuor hujusmodi lapides molles, atque teneri in suis reperirentur Matricibus, principio salino, ac bitumineo coagulante simul constricti, hujusmodi Plasma, aut figmentum produxere, cujus apud me nonnulla conservantur fragmenta.

II.

Marmor Tyburtinum, vulgò *Travertino*, Tybure in Villa Hadriani ad viam Latinam excavatur: ex hujusmodi Lapide Romani antiquitùs, & Principes elapsis temporibus ædificia innumera admirandæ molis construxerunt: potissima sunt Amphitheatrum Flavium, & speciosissima Vaticana Basilica; & quotidiè pro construendis Urbis ædificiis ingens hujus Marmoris copia tum Romam, tum vicinas ad Urbes advehitur. Unde ergo materies tanta, nisi vegetaret? Ideoque Lapicædine, quæ ducentis, sivè quadringentis ab hinc annis exhaustæ erant, nimiumque profundæ, nunc publicam viam, subtus jam lapide vegetato, adæquant. Hoc idem asseri communiter ab ipsis lapidicidis, sivè fossoribus audivimus, cùm anno elapso experimenti gratia Tybur adivimus; ibi eorum opiniones, atque experientias accepturi, eosdem de hoc marmore collocuti sumus, atque ibidem multa extranea corpora ferrum, videlicèt, antiquorum fossorum & conchylia lapidi immixta, ac prope lapidefacta observavimus.

III.

In montibus Picinisci lapicædina est Alabastri, & asserunt lapicidæ, quod marmoris hujus venæ magis, minusve coloratæ fiunt à tellure, per quam aquæ à locis vicinis filtrantur, & ab ea varietatem coloris suscipiunt. Præterea ab hujusmodi Alabastri corticibus, in quibus aquarum guttæ, uti in Crystallo montana lapidefactæ, & conglaciatæ observantur, illud primum tenerum, ac molle fuisse deducitur, imò in illo corpora extranea etiam reperiuntur adinstar Tubi conglaciati; hinc si molle, ac tenerum in suis primordiis fuit hoc Alabastrum,

bastrum, ut ex corporibus extraneis in eo lapidefactis deducimus, cur vegetare etiam, ac crescere continuò non potest.

IV.

Subniger lapis, colorisque cineritii, minùs tamen durus, quàm Tyburtinum marmor duodecimo ab Urbe Lapide, & precipuè Marini, olim Villa Marii dicta, excavatur, & vulgò dicitur *Peperino*. Visendi causa lapicædinas hujusmodi, Marinum. Castrum Candulfum, ac Albanum paucis ab hinc mensibus accessimus; ibique nobis fossores, ac Latomi retulerunt, crescere, & vegetare lapides illos sibi videri; nam præter rationes, ac observationes superiùs in lapicædinis Tyburtinis adductas, iidem retulerunt fossores, & lapicidæ Marinenses, Albani, aliique vicinorum oppidorum, quod postquam ad debitam profunditatem excavarunt lapides in hujusmodi foveis, ne inutiles, & otiosæ imposterum sint, replent illas fragmentis ejusdem lapidis post scissionem remanentibus, terraque superaddita, & sato arundinum semine atque radicibus Arundinetum efficiunt, quo pro fulciendis vitibus utuntur. Elapsis centum, vel ducentis circiter annis arundinetum resecant, & observant foveam jam esse repletam, & lapidem subtùs jam vegetasse, & crevisse; Undè hi novi lapides ad usum denuò revocantur, & jam repletæ foveæ, scindendo denuò exhauriuntur.

V.

Lycii in clarissima, & nobili Urbe Apuliæ in Salentinis, quæ me à pueritia suo in sinu fovit, & aluit, cuique omnia mea debeo, lapis albus, ac ita tener excavatur, ut Cæmentarii in illo pertractando, & lævigando utuntur iisdem instrumentis, quibus fabrilignarii in Tabulis lævigandis: adhibitus posteà ad tecta, ac ædificia construenda, tantùm durescit, ut marmoris duritiei penè assimiletur. In excavando hoc lapide inveniuntur in eodem frequenter Cochleæ, ferri moleculæ, testæ conchyliorum, & marinorum animalium, aliaque hujusmodi. Cùm ergo omnes penè incolæ illius Provinciæ ad ædificia, delubra, & sacella construenda illo utuntur lapide: certè nisi vegetaret, consumptus adhuc esset.

VI.

Inter domesticas memorias, quas Ursinæ familiæ Principes à majoribus conscriptas adservant, adnotatum est, quod è quadam sulphoraria ducentis ab hinc annis sulphur effosum fuit; quod spatio temporis elapso, & concreto sensim, ac vegetato sulphure, fovea paucis ante annis vicinos æquabat campos; adeò ut nunc denuò sulphur ab ea excavatur; idque idem de ferro, de Alumine scissili, hujusmodi materiei effossores adseverant. Si vegetare, & crescere ista quotidie observamus; cur idem in lapidibus evenire negabimus.

VII.

Lapis Cochlearis dictus, in Sicilia reperitur, & propè mare excavatur; est cinericii coloris, & quodammodo pellucidus ad instar matricis margaritiferæ, qui cùm in frusta secatur cochleis intersectis; abundat, à quibus nomen accepit suum, & nisi mollis antea fuisset, ejusmodi cochleis non scateret; Et si mollis antè fuit cur vegetare non potest, matrici suæ adhuc adhærendo?

VIII.

In Museo Viri nobilis Marci Antonii Sabbatini nostrum amicissimi, ac celebris rerum antiquarum scrutatoris; inter alia, quę in eodem admiratione digna servantur Onychem vidimus, pellucidum, & diaphanum habentem corpus, cum nonnullis arborum folliculis in medio insertis. Quæ gemma cùm natura sua durissima sit, nisi antea mollis fuisset, utique folia illa in se non contineret. Pariter apud eumdem amicissimum Virum asservatur dens Elephantispondere, & magnitudine admirabilis; pendit enim libras 300. circiter, longus verò est palmos ferè 18. Repertus est anno 1698. in ipsa Tophacei lapidis substantia in quadam Tophii lapicædina extra Portam Ostiensem ad Basilicam Divi Pauli. Calcinatus penè nunc est, ac albus, eoque utor ipse pro Diaphoretico magnarum virium in malignis Febribus; ad absorbendum acidum nil invenio præstantius; ex hoc clarè deducitur Tophacei lapidis materiem mollem ante fuisse, deindè crevisse, ac vegetasse, aliter extraneum hoc corpus includere non potuisset.

IX.

In chrystallo montana extranea corpora sæpius insunt; prout sunt aquarum guttæ, lapilli, grana argenti, corpuscula flavi coloris, & similia, idque abundè excepi in eodem Museo Domini Sabbatini.

Ab Jaspide cum rubris maculis, qui appel-

pellatur heleotropium, nonnè apertè deducitur fuisse antea mollem, ac teneram, posteaque duram evasisse?

X.

Elapsis annis in Sicilia inter fodiendum genus novum lapidis repertum est fermè admirabilis, ac pretiosi. Lapis hic evidenter in externa parte observatur esse compositus ex foliis, & stratis lapideis, uti foliati observantur lapides Bezoar, calculus humanus, &c. Interiùs verò per totam ejus substantiam ab Artifice lævigatam, videtur esse veluti quædam gelatina argentea lucida, ac nitida, in qua auri, & argenti ramenta, aliorumque lapidum pretiosorum fragmenta confusè inter se mixta grato propemodùm spectaculo conspiciuntur, & si solis radiis admoveatur veluti Iris, *mille trahit varios adverso sole colores*, quo carmine explicatum habeas suum merè incredibilem aspectum. In supradicto Museo frusta quædam adservantur: in Museo autem Columnensium Principum duæ sunt Mensulæ, sivè Tabulæ marmoreæ ex hoc lapide confectæ: & nisi mollis antea hic lapis fuisset, tam diversæ naturæ corpora profectò non contineret.

XI.

Observavi lapidem ex dimidio Pyropo, & alteram medietatem à sapphiro in eademmet matrice compactum; Ac lapidem ex Amethisto, & Topatio etiam in eadem matrice compactum, & simul concretum in unum corpus. Vidi itidem parvum Adamantem rosacei coloris, qui rarus est, & pretiosus. Jaspidem multicolorem & variis lapillis coloratis compactam vidi, & ipsius constructionem examinando, deprehendi esse re vera congeriem plurium lapillorum in unum corpus à succo aliquo bitumineo coagulatam, & concretam.

Lapis aquilinus natura sua durus est, & intùs extranea corpora adservat, hinc avribus admotus, atque concussus aliqualem sonitum edit: De hoc lapide referunt, quod renibus Mulierum parturientium ligatus partum acceleret. Lapides, vulgò Cereaunii, omnes penè perforati sunt. Denique in eodem Domini Sabbatini Museo vidi carbones; hominum, & animalium dentes, ac signum ingentis magnitudinis, omninò lapidefacta. Rami quoque arborum, ac arbores integræ petrefactæ observantur. Corallia sunt mollia in fundo maris. statim ac extrahuntur durescunt, idem de succino asserunt; Idem etiam in diem de calculis humanis observamus, molles enim sunt dum extrahuntur à Corpore, deindè marmoream duritiem acquirunt. In Icterico, obstructionibus laborante, & calculo vessicæ defuncto, in vessica fellis tres flavos calculos valdè molles observavimus, cum elapsis mensibus cadaver via Aventina secuimus; post nonnullos autem dies iidem Calculi durissimi evaserunt.

XII.

Interamni Urbe celebri in Umbria lacus est, vulgò *Pie de Luco* sivè Pedelucanus, in quem duo exigua flumina, Velinus, & Nares, vulgò *Nera* se exonerant. Hujusmodi fluminum, & lacus aquæ, fluxu, atque exitu impedito, ob canales limo, vel alia materie repletos inundant omnes agros propè Reate, & Interamnium cum ingenti Incolarum damno; cui incommodo, ut providerent antiqui Romani duas excitarunt foveas sivè Caveas in vivo lapide, dictas Curianas à Curio Consule forsan, vel Viarum Curatore: per quas dato exitu, & cursu dictis aquis, hæ in summitate vicini montis perductæ, per altitudinem ferè medii milliaris, grato spectaculo, decidunt in Planitiem Interamnii propè Oppidum, vulgò *Papignio* tribus milliariis ab Interamnio Reate versus distans, & in Tybrim, ni fallor, per occulta viarum tandem decurrunt. Longitudo dictarum Cavearum erat medii ferè milliaris, latitudo, ac profunditas viginti quatuor palmorum ex utraque parte sigillatim. Tempore Clementis VIII. Pont. max. ex omnibus lateribus, ac profunditate cavearum vegetato ob longum annorum cursum, & augmentato lapide, aquis recipiendis, ac vehendis incapaces evaserunt, nam ad planum telluris jam repletæ videbantur. Qua de causa, ut futuris inundationibus prospiceret Pontifex, novam excitari foveam jussit longitudinis medii milliaris, & latitudinis, ac profunditatis supradictæ, ab ejus nomine dictam Clementinam, in qua cum evidenter vegetent, & crescant latera lapidea, ferreis instrumentis, statuto quoque tempore, à Fossoribus rescinduntur augmentatæ partes, aliter longa mora nimium vegetato lapide, etiam hæc clauderetur Fovea.

XIII.

Omnis itaque generatio penè ex fluidis proficiscitur, ne Gemmis quidem, & lapidibus exceptis. Sic res lapidescunt cum partes lapidificæ in aqua minutim exsolvuntur. Sic aliquando silices lapillos pellucidos ex succo puriori, & percolato coalescentes intùs concludunt, interdum aliis succrescunt, aut plures velut ex eadem matrice assurgunt: ut in iis fossilibus, quæ fluores appellantur. Nec ferè aliter gemmæ formantur, quàm sales ipsi ex variis lamellis, nec dubium est, quin hæc tenuissimæ lamellę ex succo paulatim concrescẽte, ferè ut in talco, aut in crystallis vitrioli accidit prodierint. Color Gemmarum quoniam pendet à sulphure mineralium eas tingente, ideò gemmæ penè omnes ignis vi suis coloribus plerumque exuuntur.

XIV.

Simili ratione crystallorum frusta interdùm guttam aquæ pellucidæ intùs continent. Sic in durissimis Indiarum lapidibus, gemmæ aliquando delitescunt. Quoniam verò substantiæ duræ ita exquisitè misceri non possunt, nisi antea fluidæ essent, Matricem lapidum, ac Gemmarum fluidam ante fuisse existimamus. Quid enim iisdem figuris gemmas ubique circumscribit, nisi constans, vegetus, & ubique regnans spiritus rationibus seminariis prægnans? Neque enim figuram suam à loco tamquam à vase mutuantur: cum plures ex una succrescunt radice, vel in eadem matrice, ut grana in spica contineantur, ut vidi nuper in matrice smaragdi apud præfatum eruditissimum, ac nobilem Sabbatinum: crescunt enim in suis Fodinis Gemmæ, & aliæ aliis decedentibus succedunt. Pariter Dominus Boyle narrat se vidisse lapidem crystallo similem, & exquisitè figuratum, qui circà filum ramosum argenteum concreverat; Imò etiam habere domi serpentem in lapidem conversum.

XV.

Tempore maximi, & memorabilis incendii Vesuviani anno 1631. plura notatu digna observata sunt, & typis data ab Abb. Braccino *lib. de incendio Vesuviano*. Et primò quidem homines ab igne consumpti inventi sunt, illæsis tamen vestimentis. 2. Ad littus maris cadaver hominis inventum est, in quo femur alterum erat omninò lapide factum, alterum verò nequaquam. Lapide factæ quoque inventæ sunt sub Vesuvii cineribus Ficus passæ, capsula lignea clausæ. Vesuvius ardens per subterranea specus absorpsit ingentes aquas maris, easque paulò post, littore exsiccato, evomuit in vicinos agros, quos ingenti pariter inundatione devastavit.

Declinato post mensis spatium incendio in summitate montis idem Braccinus invenit conchylia, aligam, testas conchyliorum, & plura marina corpora marinis aquis absorpta, & per specus subterraneas ad summitatem denique deducta: qua de re fusè Dominus Bulifonius amicus noster peculiari libello de Vesuvio discurrit.

CONCLUSIO.

Ex his veluti per corollarium deduco sequentes propositiones à Doctissimo Stenone in libro *de solido intra solidum* contento fusè probatas, ac demonstratas: Et quidem.

Si corpus solidum alio corpore solido undique ambitur, illud ex iis primò induratur quod in mutuo contactu suæ superficiei proprietates exprimit: ideò in illis terris sivè saxis, quæ undique circumdant, & continent crystallos, marchasitas, testas, & ossa animalium, plantas, &c. jam tùm induruisse illa corpora infero, quo tempore terrarum, saxorumque illa continentium, materia adhuc fluida erat: adeoque marchasitas primum productas fuisse, deinde lapides, quibus includuntur, tandem venas mineralium, quæ lapidum fixuras replent.

Si Crystallus Crystallo, selenites selenitidi, Marchasita Marchasitæ quadam sui parte includitur, jamtùm induruisse contenta illa corpora, quando corporum continentium pars etiamnum fluida erat arbitramur.

Crescit corpus, dùm particulis ejus novæ apponuntur particulæ ab externo fluido secretæ; fit autem appositio hæc, vel à fluido externo immediatè, vel mediante fluido interno, uno, vel pluribus.

Quæ ab externo fluido immediatè apponuntur solido; In quibusdam proprio pondere versùs fundum delabuntur, ut in sedimentis, & corporibus factis ex sedimentis supra sedimenta cadentibus, uti sunt agri, & terræ novæ ex fluminum sedimentis, ac depositione factæ, &c. in aliis à fluido penetrante solidis versus solidum determinatè, vel undique apponuntur solido, ut in Incru-

crustationibus: Vel certis dumtaxat superficiei solidæ locis, ut in illis corporibus, quæ fila, ramos, & angulata corpora exhibent. Hic obiter notandum, continu aridictos modos interdùm, donec totum aliquod spatium illis impleatur; undè repletiones oriuntur, quæ modò simplices sunt, modò è crustis, modò è sedimentis, modò ex angulatis corporibus, modò ex variis variè inter se mixtis componuntur.

Quæ particulæ mediante interno fluido apponuntur solido, vel fibrarum figuram assumunt (dum partim in longitudinem extensæ fibrillæ deductis poris apponuntur, partim in fibrillarum interstitiis, in novę fibrillæ figuram à permeante fluido disponuntur) vel simplices repletiones constituunt, è quibus duobus generibus partium Animalia, atque Plantæ componuntur.

Quare si libuerit solida solidis naturaliter inclusa predicta methodo in certas classes redigere; Erunt eorum quædam producta pet appositionem ab externo fluido, quæ referuntur, vel ad sedimenta, ut sunt strata variarum terrarum, Collium, Montium, &c. vel ad incrustationes, ut Achates, Onyx, Calcedonius, Ætites, Lapis Bezoar, &c. Vel ad fila, ut Amiantus, Alumen pulmosum, varia genera filorum, quæ in fixuris lapidum deprehenduntur; Vel ad ramos, ut illæ plantarum figuræ, quæ in rimis lapidum conspiciuntur, nec nisi superficiales sunt. Vel ad angulata corpora, ut Crystalli montium, angulata corpora ferri, & aeris, cubi marchasitæ, adamantes, ammethystus, &c. Vel ad repletiones, ut omnis generis variegata marmora, granita, Dentiotides, conchylia, lapidea, crystallina, plantæ metallicæ, & hisce generis plurima corpora consumptorum corporum loca implentia, &c. Et hæc ad mentem Stenonis supra laudati, &c.

Ab omnibus hujusmodi observationibus concluditur, quod sicuti Gemmæ, ac Lapides pretiosi durissimi, primùm teneri, & molles erant, ac postea eam obtinuerunt duritiem, quàm nunc observamus;ità etiam per analogiam dici posset, idem evenire aliis omnibus lapidibus, quibus in ędificiis construendis utimur.

Hanc veritatem ut quivis apertè excipiat, explicanda est nobis causa duritiei, ac etiam modus, quo lapides vegetare, & crescere existimamus.

Variæ, ac innumeræ Philosophorum opiniones sunt circa Marmorum, lapidumque duritiem, & si eas recensere velimus longius profectò, quàm par est oratio excresceret. Asserimus igitur duo simul concurrere ex nostra sententia ad lapidum compositionem, tenax scilicet lutum, & succum lapidificum: lutum reperitur, ubi terræ copia adest: Succus verò ubi magis exuberant aquæ. Hic tamen succus lapidificus aliud non est, quam aqua ipsa saxeis ramentis turgida, ac gravida, quæ quamdiù liquida est, aquæ formam demonstrat; cùm verò induratur, lapidis formam exhibet, ac repræsentat. Posito hoc vulgarium lapidum materiali principio, causa adinvenienda est, qua ipsi lapides duri, solidique evadunt.

In experimentis, quæ in diem fiunt circa res naturales tria observamus esse principia, atque causas, quæ corporibus marmoream, aut lapideam duritiem communicant; *Humor*, scilicet, *bitumineus*, conglutinativus, ac pinguedine plenus, aliud *Sal*, tertium verò, *Succus*, aut *aura lapidifica*, quę mollia momento adstringit, ita ut lapides durissimi fiant. Sed an hic succus lapidificus ad peculiare quoddam salis genus reduci possit, qui de natura sua corpora mollia ipso contactu dum reddit, & marmorea: rem ità revera esse posse, ego planè crediderim.

Quod spectat ad partem bitumineam, ac conglutinantem, equidem observavi in pluribus, diversisque pretiosis lapidibus, ut in Jaspide, atque in similibus versicoloribus; inter utrumque colorem, idest inter minima componentia hujusmodi marmorum diversicolorum adesse nescio quid tertium bituminei coloris, & consistentiæ, quod minima illa ligat, nectit, indurat, consolidat. Id autem cuilibet ostendere possumus in pretioso, ac raro plasmate, cujus nonnulla fragmenta apud me servantur, ac etiam in Siculis, atque Cyrneis Jaspidibus, in marmore versicolore, & similibus: adeò ut post plures super hujusmodi lapidibus accuratè factas observationes, concludendum puto illorum duritiem oriri ab humore, vel aura bituminosa, coagulante, subterraneis ab ignibus exhalante, & secundum diversas terræ subterraneæ matrices, per quas exhalatio ipsa transit, diversimodè illa nectitur, ac condensatur in marmor: Color verò hujusmodi

modi verè coloratorum marmorum pendet à varietate sulphuris mineralium, per quæ dicta principia terrea, bituminosa transeunt, undè tincturam, accipiunt suam: eadem prorsus ratione, qua tinguntur ipsemet Gemmæ: succus enim aqueus limpidus, transeundo per mineras subterraneas, concurrente principio salino, figitur, & concrescit in lapideam Gemmarum duritiem, variè coloratam pro varietate Mineralium, per quæ transit, ut infrà dicemus.

Imò ut latiùs elucescat hæc veritas, non abs re putavimus referre experimenta, quæ faciliùs possent eamdem comprobare; si quis sumpserit pulverem ex lapillis pluvialibus detritum, ille idem pulvis lapidescet sicubi resinæ fusæ incoquitur, sic etiam Lithocolla, seu lapidescens gluten ex calce, & adipe suillo, vel ovi albumine effingitur; Ideòque multi ex his lapidibus, dum sub terra sunt, molles sunt, statim verò, ac aerem vident indurescunt, sicuti in hominum calculis accidit, ac in ovorum putaminibus. Posito itaque hoc principio, si calor subterraneus alicujus regionis sit nimium urens, atque excedens, & impetuosus, adeò ut in continua liquiditate permanere faciat bitumen, hac de causa nulla fieri poterit ex arena, aut terra, lapidum concretio. Sicuti fieret si solutum bitumen intervallum aliquod frigoris haberet, ut concrescat; Ideò in Lybiæ, Arabiæque regionibus hujusmodi conglutinantis succi defectu, nulli ex arenis illis fieri possunt lapides, & quamvis immensos habeat Lybia campos; attamen, aut rari, aut nulli sunt ibidem lapides; porrò, quis nescit succinum, gagatem, & alia bituminosa in lapides concrescere? Et hæc quoad primum ex principiis: quod duritiem corporibus impertitur.

Sequitur nunc considerandum aliud lapidefactionis principium, nempè *Sal*, cujus tanta est in indurandis, consolidandisq; corporibus potestas, ut magna Philosophorum pars principium coagulativum corporum sal esse credat. Quare majori abundans salis quantitate, eo durius inter alia corpora, corpus efficitur; Huic tamen sententiæ multi adversantur, ut *Duhamel*, &c. Quomodocumque sit, quamplurimorum lapidum, indurativum principium, salem esse certum est; hinc materies salis omninò expers, numquam certè lapidescet; etenim Aquæ, ac terræ simul mixtis, nisi superaddas salem, non lapidem, sed lutum habebis. Ob experientias igitur factas circa lapides duros, ædificiorum usui deservientes, ut est Marmor Tyburtinum, ac Marmora alia alba, hos à principio purè salino duritiem, ac soliditatem accipere credimus, idest ab eo sale, qui magna in copia in centro terræ reperitur, ut inferiùs asserere spondemus. Et ut durescant lapides isti, non est opus humore bituminoso, quo marmora versicolorata supradicta durescere animadvertimus. Ac ideò in Sicilia, atque in Regno Neapolitano, ac in aliis Italiæ regionibus Versicolorum Marmorum caveæ, magis quàm alibi reperiuntur, quia ibidem subterraneus ignis, quo flagrat tota Italia, bitumen fundit, terramque ligat, atque dicti bituminis causa in marmor indurat. Nec mirum si hac de causa ad radices Montium ignivomorum, uti Vesuvius est & Ætna, &c. colligatur in mari bituminosum oleum, vulgò dictum *Petroleum*, magnarum virium apud Nostrates remedium. At quod præcipuè spectat ad salem, certum est terram omni sale spoliatam, numquam lapidescere. Sal terram cum aqua consociat, & utriusque commune vinculum est, invicem sibi auxilia præbent; nam terra salem retinet ne in aquam exsolvatur, sal terræ corpuscula coercet, ne in minutum delebantur pulverem. Ulterius quid dicemus de Conchyliorum Muricinorum duritie, ac de duritie lapidea salis gemmei, & fossilis; Quæ cum quodammodò sal antea essent, postmodum in duritiem concreverunt; imò etiam ligna, quo magis solida sunt, eo majori salis copia abundant, sic plurimum nitri è Quercu, Fago, Guaico &c. elicitur; Et quoniam duplex est sal, volatilis, scilicet & fixus: crediderimus sale volatili corpora penetrari, ac solvi, fixo verò adstringi, uniri, atq; indurari

Porrò quę dicunt de spiritu lapidifico, qui quæcumque obvia, etiam si sint ligna, herbæ, &c. veluti ex aspectu Gorgonis, in lapidem; multò sale abundare hujusmodi spiritum est credendum; atque per illum corpora qualitate, ac natura, (ut observationibus enarratis demonstravimus) indurari, & constringi. In Arvernia teste *Duhamelio lib. cit.* annis est, cujus alveus lapideus sensim intumescit, eo quia aquæ germine lapifico fœtæ durescunt; ita multæ Arbores in Germania inveniuntur in Cotes mutatæ. Pariter è Rhodano, aliisque

fluminibus eruuntur enses, soleę, ligna, carbones, ac omnia, quæ in eum immerguntur; jam in lapides conversa: In Montibus potissimùm, & fluviis occultis ille regnat spiritus. Ideò rarò in campis, qui nimis distant à Montibus, ac fluminibus, magna lapidum copia invenitur; Undè ergo tot emersere lapides, ut ait *Duhamelius*, quibus herculei Campi, quos *Crautiam* vocant propè Arelatem, tecti sunt? Putat *Gassendus* hanc lapidum portentosam congeriem in Campis illis non aliundè, quam ex Rhodani, vel Druentinæ exundatione, & longa aquarum restagnatione prodiisse; indicio est, quod in extremis veluti marginibus lapilli minutissimi, in medio majores jaceant; Quemadmodum Sal in Catino exolutus, ubi aqua leni calore exhalata sit, majora in medio, minora in extremis grana deponit. Porrò Arbores in Bohemia inveniuntur in lapides conversæ, Calculi in vessica, ac in partibus aliorum animalium lamellatim omnes incrustantur, & lamellatim quoque Jaspis rara, & pretiosa in Sicilia inventa, quam incrustatam esse egomet vidi apud amicissimum Sabbatinum in Musæo suo pretioso, & refertissimo rebus raris, ae verè Regalibus. Probaturi itaque salem fixum ex principiis indurativis lapidum unum esse, innumeras adduceremus observationes, ac quàm plurimorum Auctorum testimonia, sed ne prolixus fiam, maximè recensendo ea, quæ aliàs ab aliis Auctoribus scripta sunt, libenter id omitto, atque ad explicandam nostram de marmorum, lapidumque vegetatione sententiam descendo.

Sed antequam de lapidum vegetatione dicamus, sciendum eosdem in quatuor genera dividi, idest in lapides propriè dictos, Saxa, Marmora, & Gemmas. Lapides, vel ex arena compinguntur, ut Cotes, vel lamellatim crescunt, ut lapis specularis, aut talcus, vel contusi in frustra comminuuntur, ut silices, & Marmora. Alii ex viventibus, aiii ex non viventibus eruuntur, alii certam obtinent figuram, alii incertam; Alii in nidis avium. Quidam in ventribus, & partibus animalium; Alii in renibus Draconum, serpentem, reptilium, & bestiarum, ut monet Doctissimus *Camillus Leonardus* Medicus Pisaurensis in eruditissimo libro de Gemmis, ut inferiùs narrabimus.

Lapides, eorum matricibus inhærentes, & non adhuc à lapicidis excisos, crescere, vegetare, ac nutriri evidentissimè observavimus Marmorum Latomis Tyburtinis, atque in Peperinorum Lapicedinis Oppidi Marini, & Caveis Tofacei Lapidis ad Mænia Urbis, ac in Latio Solo, aliisque in locis, & quamvis tot sæcula jam ab Urbe condita elapsa sint, & semper excavatum est, & adhuc excavatur construendorum causa tot ædificiorum tàm pro veteri, quàm pro nova Roma, at nondùm materiei finis, & semper effoditur in iisdemmet, vel parum dissitis locis, in quibus bis mille ab hinc annis semper effodiebatur pro Romanis, vicinarumque Urbium ædificiis: certè concludendum est, lapides hujusmodi vegetare. Multò magis quod Caveæ illæ, quæ centenis, ac millenis ante annis profundæ erant: nunc viam publicam æquant, & in eodem penè sunt horizontili plano. Quodque de istis caveis verum est, Id aliis in omnibus totius Orbis observavi crediderim. Hoc idem observatur in foveis Lapidis Tophi propè Romam; In foveis *Latii Pulveris Pateolani* vulgò *Pozzolaua*, qui cùm calce ad ædificiorum constructionem miscetur. In sulphurariis, sivè mineris sulphuris, aluminisque in Latio, quæ post elapsum certum annorum spatium, denuò replentur; sic minera sulfuraria Ursinorum Principum ducentorum annorum spatio elapso excavata, nunc denuò effoditur ab ea novum, ac jam vegetatum sulphur.

Celebris rerum Indicarum scriptor suadere conatur in terra, in qua semel effossi sunt Adamantes, certo annorum spatio renasci, ut notat *Steno de solido intra solid. fol.* 49. Observatur etiam in fodinis lapidum piperinorum in agro Marignensi, quod Incolæ fragmenta lapidea à sectione residua in foveam denuò immittunt, & super ea arundinum radices iniiciunt. Elapsis aliquot centenis annis, vegetato jam subtus lapide, & fovea ferè complanata cum plano horizontali vicini agri, aut vię publicæ, novos denuò effodiunt lapides, nec ampliùs fragmenta adsunt, sed lapides integri, jam vegetati, & cum fragmentis dictis commixti; Ad quod forsan respicientes *Avicenna*, & *Albertus Magnus* Lapidum generationi quamdam plasticam vim inhærere sunt opinati, quæ producat, ut ita dicam, hanc vegetabilium speciem solidorum, ac marmoreorum, &c. ac sanè lapides arbores esse duras, & marmoreas sui

ge-

generis, quæ Corallium instar crescant, nutriantur, ac vegetent. Quæ quidem vis plastica materiam nacta aptam similes ubique terrarum lapides gignit, quasi lapides instar plantarum vel animalium vi seminaria, & formatrice donentur; Et ob seminariam hanc vim aliquo modo lapis lapidem producat, nec non crescat, ac vegetet; Et idem *Albertus Magnus* vim plasticam hujusmodi vocat etiam spiritum mineralem; hunc autem spiritum, ut notat *Duhamel lib.cit.* acutum esse, penetrantem, & salsum necesse est, ut cæmenti instar stringat, & compaginet; imò spiritum illum, nitrosum infusum esse in omni natura; ità ut in eo sit procreandi vis, & causa gignendi, est quippè vi prolifica, ac sui assimilatrice præditus, nonnumquam instar halitus effunditur, quo faciliùs, corporum meatus subeat, interdum pinguis est, ac sulphureus, qui bituminosa, & oleosa corpora citiùs permeat; sæpius humori aqueo insidet, ut terrestrem materiam ex omni parte penetret, sed nisi acutus, & salsus sit, nec mixtionem exquisitam perficiet, nec poterit materiam pervadere, aut comprendere; hactenus *Duhamel lib. cit.* Neque solùm citati magni Viri vim hanc plasticam lapidibus, & Metallis tribuunt, sed plures alii quorum nomina hic recensere nolo, nam cuilibet obvia sunt. Inter cæteros autem *Sendivogius* vir doctissimus in XII. tractatibus novi luminis Chymici fusè probat omnia metalla ex quadam veluti seminaria seù plastica virtute progigni.

Augurellus verò lib. I. Chrysopejæ sequendo vestigia Divi Augustin. lib. de Trinitate ait re vera dari vim plasticam rebus in omnibus creatis, & singulis inesse occultum instinctum sese multiplicandi; quod his verbis demonstrat. *Natura est vis quædam rebus insita ex similibus similia procreandi, vel natura est ignis invisibilis, vel igneus quidam vigor, aut spiritus omnibus rebus creatis insitus, quo cunctæ res se multiplicant. Hanc naturam in omnibus rebus corporeis posuit divus Augustinus l. c. de Trinitate dicens. Omnibus rebus corporeis seminariæ quædam rationes insunt; quæ cum ipsis data fuerit opportunitas prorumpunt in causas debitas, & species suis modis, & finibus, &c.*

Hanc eamdem vim plasticam rebus omnibus innatam, potissimùm verò lapidibus, & metallis fusè satis ostendit, & probat inter alios Petrus Bonus Lombardus Ferrariensis in Margarita pretiosa Theatr. Chimic. volum. 5. fol. 709. his verbis. *Semen plantarum est hermaphroditum, & etiam metallorum in seminibus; quia non sunt corpora mobilia localiter: à principio intrinseco conjunxit natura ex his simul marē, & feminum. Ita quod in quolibet semine est conjuncta, & indistincta virtus maris, & fæminæ ad generationem faciendam. Sic similiter, & propter eamdem causam conjunxit in mineris metallorum argentum vivum ad faciendam generationem ipsorum. Ideò mineræ omnium metallorum sunt necessariò mixtæ ex sulphure, & argento vivo vulgi, cum sint simul ibi generata, mixta, & coagulata.* Hæc ille, &c.

Sed ut more nostro de singulis rebus, id est de causis earum, & effectibus analogicè disseramus. Sicuti rerum creatarum omniū generatio, ac conservatio in peculiari quodam motu omnibus corporibus debito secundùm uniuscujusque diversam naturam consistit, & corruptio in ipsiusmet motus cessatione; qua de causa corpus necessariò mutari debet, assumendo aliam formam, speciem, atque naturam, Ità etiam, ut ab alto repetamus Lapidum generationem, ac vegetationem, necesse est ut mentis aciem dirigam ad communem quamdam causam, quę & fluminibus originem, & lapidibus vegetationem, nutritionemque præbet, quæ in continuò motu, & circulatione existens admiranda parit in subterraneis phænomena; hanc autem esse Mare, si dixero, forsan non multùm à veritate recessero. Historici penè omnes à mundi creatione ad nostra hæc tempora sexaginta duo circiter sæcula numerant: tota hoc tempore infinita orbis flumina in Mare intrarunt. Mare autem non redundat: redundare deberet, etenim finitum est, suisque septum limitibus: quoniam verò non redundat, credendum est aquas Maris circulare, ac per subterraneos specus filtrari, donec ad telluris superficiem regrediantur, undè ortum habuere: Hic enim perpetuus motus si communis est omnibus rebus creatis, ut indè fiant variæ earum generationes, corruptionesque, Mari quoque, & aquis subterraneis inesse debere, ut in telluris centro variæ generationis, corruptionesque metamorphoses producantur, certò credendum. Huic meæ opinioni cùm apprimè faveant Senecę verba, ea hic apponere placuit: Sic itaque il-

le q.n.l.3.c.6. Primum ergo quæramus quomodo ad continuandos fluminum cursus terra sufficiat, undè tantum aquarum exeat Miramur, quod accessionem fluminum maria non sentiant: Æquè mirandum est, quod detrimenta exeuntium terra non sentit. Quid est quod illam sic implevit, ut præbere tantum ex recondito possit, ac subindè suppleat? Quamcumque rationem reddiderimus de flumine, eadem erit rivorum, & fontium. Quidam judicant terram quicquid emisit rursùs accipere, & ob id maria non crescere quia quod influxit non in suum vertunt sed protinus reddunt Occulto enim itinere subit terras Mare, & palam supra eas venit, secreto revertitur, colaturque in transitu idem Mare: Quod etiam per multiplices terrarum anfractus verbertum amaritudinem deponit, & saporis pravitatem in tanta soli varietate exuit, & in sinceram ac dulcem aquam mutatur, &c.

In sæculo proximè elapso compertum est à magno *Galilæo* aerem esse gravem, & inferiorem promi à superiori, & ob id elasticum esse. Hujusque pressionis continuæ causa varia oriri phænomena in sublunaribus, ut fusè probatum est ab omnibus Philosophis; Quare si aer, qui multò levior est aquis, magis fluxilis, ac tenuis, gravitati subjicitur, & superior revera gravitat in inferiorem: quantò magis dicendum id erit de aquis, de quarum gravitate, & gravitatis effectibus variis cùm multa disputata sint ab hydraulices scriptoribus, ea singula accommodari posse, ac debere ad immensas Oceani aquas non abs re affirmaverim. Debet ergò aqua marina superior gravitare in inferiorem, quæ quò magis proxima fundo erit, eò magis pressa erit, quia major aquæ moles superincumbit; & quoniam à super venientibus fluminibus nova Moles, ac per consequens nova pressio continuò producitur; certè, nisi aqua fundi maris, maximè pressa, circularet, mare ab ortu Mundi ad nostra hæc tempora, necessariò redundasset. Circulat itaque mare, & ad perpetuandam circuitum hunc quatuor concurrunt pressiones, seù pondera. Primò nempè pondus aquarum Maris, deindè fluminum advenientium, tertiò Aeris superincumbentis: quartò demùm pressio corporis lunaris, quæ cæteris aliis sensibilior in mari observatur.

Sed ut clariùs pateant, quæ de hoc matu Maris dicemus: Sciendum est, quòd Maris motus generalis de particularibus, qui à ventis unicuique Regioni propriis proveniunt, non loquor) duplex est, unus continuus ab ortu in occasum, alter verò veluti compositus ex contrariis motibus; hicque æstus reciprocus, sivè fluxus, & refluxus maris appellatur: hic secūdus, sivè fluxus & refluxus, quo Mare duodecim ferè horarum spatio ad eadem littora fluit, & refluit, ex primo motu generali sic pendet, ut nihil revera sit, nisi affectio quedā, aut modus, sicuti optimè judicat *Varenius* in sua Geographia.

Motus itaque primus sivè generalis Maris est ab Oriente ad Occidentem penè ubique, sed maximè in Zona torrida inter Tropicos se prodit, ibique est adeò validus, ut alii motus, aut venti eum non impediant. Hinc navigantes ab India in Africam, vel ab Africa in Brasiliam, longè celeriùs promoventur, quàm si ab Africa in Indias, è Brasilia in Africam remeent. Sic ubi freta, seù Maris angustiæ ab Ortu in Occasum porriguntur, ut fretum Magellanicum, per quod ex Oceano Atlantico in Oceanum Pacificum patet iter, tùm motus ille maris est incitatior. Idque in plurimis Americæ, & Indiæ locis contingere, imò & hunc motum in Septentrionali Oceano esse conspicuum idem observavit Varenius. Nam Oceanum Tartaricum per fretum novæ Zemblæ, & fretum Vaigas Ferri, ex copiosa glacie, quam Oceanus Tartaricus eiicit in Fretum novæ Zemblę, & ex ipso Maris motu observatur; sic ad littora Septentrionali Americę in mari Pacifico motus fit versùs fretum Anian, item à Japonia versùs Sinas, & ubique ferè: & si aliquando inconspicuus est, à ventis id provenire certò fatentur.

Denique in Fretis quæ ab Oriente in Occidentem diriguntur, mare intumescit sex horarum spatio, tùm aliquantulum in eodem statu permanet, nimirum per duodecim horæ minuta, deindè eodem temporis spatio detumescit: Sed continenter ab Oriente in Occidentem delabitur per freti orificium, numquam remeat in contrarias partes; Idque observatur in Freto Magellanico, atque in Canalibus inter Maldivas Insulas. in Freto Maniliensi lavæ, & aliis in locis frequentissimè: Et hæc quoad brevem notitiam primarii motus Oceani, & secundarii ab eodem pendentis.

His ita præmissis, Recentiores penè omnes pro certo credunt fluxus, refluxusque Maris, ac Marinorum æstuum causam esse

esse lunam, prout magis, minusve Apogæa, aut Perigæa, ac prout nobis propinquior sit, vel à nobis remotior: Atque adeò quæ sit causa hujus intumescentiæ, aut detumescentiæ maris; Et cur certis temporibus, aut locis ita sit adstricta, ut ferè intra viginti quatuor horas mare ad idem littus bis accedat, & ab eo bis recedit. Cur in Noviluniis, ac Pleniluniis, longè sit major, aut minor, quam in quadraturis; cur Lunæ motum adeò religiosè consequitur, & tamen in Æquinoctiis aquæ multo magis intumescant. Hæc singula penè omnes cum *Galilæo*, *Cartesio*, cæterisque recentioribus fatentur à Luna pendere, etenim magna est inter Lunæ, & Oceani motum connexio. Cùm enim Luna ad nostrum Meridianum non redeat nisi post viginti quatuor horas, & quinquaginta minuta; eodem prorsùs temporibus spatio æstus redit; adeò ut si æstus hodie hora sexta incipiat, cras post horam sextam; & quinquaginta minuta revertetur: Vix tanta inter res naturales occurrit necessitudo, quin una alteriùs sit causa, idque ob perpetuum quemdam, ac generalem omnium circuitum. Cum igitur Maris æstus reciprocus cum Lunari motu adeò sit colligatus, vix negare possumus, quia Luna eum moderetur motum.

Itaque ubi prę motu diurno orbium longius à nobis recedit Luna, tunc aer ex iis angustiis expeditus, Oceanum non ampliùs premit, & aquæ ultro relabuntur. Bis uno quoque die æstus recurrit marinus, quod idem terræ punctum ad illas Cęli angustias motu diurno revertatur, juxta Scholæ Burgundiæ sententiam, quæ motum telluris tuetur, ab Ecclesia tamen Romana damnatum, cui me subscribo, pro eaque sanguinem, si occasio dabitur, effundam: Vel ipsius lunæ motus juxta nostram opinionem, senis ferè horis mane fluit, senis itidem refluit. Æstus porrò marinus singulis diebus una ferè hora tardius recurrit. Sic Dominus Richer in Insulis Brasiliæ vicinis hæc præ cæteris observavit circa marinos æstus: Nempè in ea Regione, quæ propè Flumen Amazonum, & Insulam *la Cayenne* non minus statis horis æstum recurrere, quam ad Galliæ littora in pleniluniis nimirum, & noviluniis circa horam à meridie quartam: adeò ut illud principii loco haberi non oportet, tùm æstum esse maximum cum luna ad Meridianum loci perveniat. Secundò eo loci mare ad sex pedum altitudinem, cum æstus sunt maximi, intumescere, quod ex palo infixo per integrum annum fuit observatum. Circa æquinoctia ęstus esse maximos, cum tamen differentia vix sex digitorum existat. Porrò æstus esse maximos non ipsis interluniis, aut pleniluniis, sed tertio die à novilunio, aut plenilunio, quod ab aliis fuit etiam observatum: aut certè his diebus eadem perstat maris intumescentia; imò & crescit; ferè ut solis ęstus tertia à meridie hora major est, quam in ipso meridie: sed plura de hisce videantur apud Auctores, &c.

Cùm denique Cœlum lunare figuram habeat ovali proximam, & nobis ea propior sit circa novilunia, & plenilunia, tumque majores sint angustiæ, quam in Quadratis aspectibus, hinc fit, ut in pleniluniis, & interluniis major fit tum aeris, tum Oceani pressio, majorque adeò æstus, Quamquam fortè id non adeò pendet ex corpore Lunæ tantùm, quantum ex ipsius Lunæ orbita, quæ figuræ est illipticæ, ut apud recentiores fusè est disputatum.

Omnium hujusmodi pressionum causa, nempè maris superioris in inferius, fluminum ingredientium, aeris demum, ac Lunæ superincumbentium aquæ fundi maris, & laterales coguntur ingredi poros terræ, cui sunt contiguæ. Et sanè non video quid obstet quominus aqua marina eadem facilitate terram subeat, qua fluminum aqua terram pervadit arenosam, vel alteriùs generis. Neque huic filtrationi, sivè pressioni maris terræ poros obstare non potest pondus salinæ partis, quæ in eo est; cum majori mole incumbentis aquæ pressa, faciliùs terram penetrat, & circulum ad telluris superficiem perpetuat, & quoniam pressiones sunt continuæ, continui quoque esse debent ingressus aquę marinę in poros telluris; cumque pressio pressionem consequatur, nulla vel saltim pauca interposita mora; aqua ante pressa cogitur ultrò progredi à subsequenti; Donec tandem urgente semper à posterioribus nova pressione, ad telluris superficiem, aqua primum pressa emergat, & per eam vel sub forma fontium, fluminum, lacum, aut paludum, in mare denuò revertatur, ut circulum perpetuet: Quæ verò ad superficiem telluris emergere ac pervenire nequeunt aquæ: in subterraneis existentes locis, puteis originem præbent, lapidibus & ve-

& vegetabilibus incrementum, & reliquis subterraneis generationibus aptam generationi materiem.

Neque quis dicat originem fluminum ab aquis pluvialibus, & solutis montium nivibus pendere: his enim de caussis augentur flumina, non verò prima exindè ducunt principia, aut originem. Ad quod quidem confirmandum, ut reliqua sileam, sufficiat Senecæ mei unicum dumtaxat testimonium: ille igitur in natural. quæst. lib. VI. cap. VII. ita disertè loquitur *Per omnem terram multa aquarum genera decurrunt. Alicubi perpetui amnes, quorum navigabilis etiam sine adjutorio imbrium magnitudo est. Hinc Nilus per æstatem ingentes aquas vehit: hinc Danubius, ac Rhenus. Adiice nunc patentissimo lacus, & stagna populis inter se ignotis circumdata, & inaccessibiles navigio paludes, nec ipsis inter se pervias, quibus incoluntur Deindè tot fontes, tot capita fluminum subitos, & ex occulto amnes vomentia Tot deindè ad tempus collectos torrentium impetus, quorum vires quam repentinæ, quam breves. Omnis hæc aquarum quæ exteriùs apparent, etiam intra terram Natura faciesque est. Illic quoque aliæ vasto cursu deferuntur, & in præceps volutæ cadunt, aliæ languidiores in vadis referuntur & leniter, ac quiete fluunt: neque est diù probandum; ibi multas aquas esse, ubi amnes sunt; Neque enim sufficeret tellus ad tot flumina edenda, nisi ex reposito, multoq; refunderet, &c.* Ac idem Seneca loc. cit. c. 8. circa idem argumentum disserens, sic sequitur; *Vndè enim ista prorumpunt, undè ad nos veniunt, nisi quod origo humoris inclusa est? Age cùm vides interruptum Tigrim in medio itineris siccari, & non universum averti, sed paulatim non apparentibus damnis minui primùm deindè consumi, quo illum putas abire, nisi in obscura terrarum; utique cùm videas emergere iterùm non minorem eo qui prior fluxerat? Quid cùm vides Alpheum celebratum Poetis in Achaia mergi, & in Sicilia rursus transjecto mari effundere amænissimum fontem Arethusam? Nescis inter opiniones quibus narratur Nili æstivi innundatio & hanc esse à terra illum erumpere, & augeri non supernis aquis, sed ex intimo redditis?* Huc usque egregiè noster Seneca. Qua de re cùm multò clariùs tractet qu. nat. lib. 3. c. 10. singula ejusdem verba cedro digna apponamus: ait itaque. *Habes primam aquarum sub terra nascentium causam. Adiicias etiam, quod fiant omnia ex omnibus. Ex aqua fit aer. Ex aere aqua. Ignis ex aere. Ex igne aer. Quare ergo non terra fieri potest ex aqua & ex terra aqua? Quæ si in alia mutabilis est & in aquam: imò maximè in hanc. Vtraque cognata res est, utraque gravis, utraque densa utraque in extremum mundi compulsa: Ex aqua terra fit. Cur non aqua fiat e terra: at magna flumina sunt, cum videris quanta sunt: Rursus ex quanto prodeant aspice. Miraris cùm labantur assiduè, quædam verò concitata rapiantur, quæ præsto sit illis semper aqua nova? Nihil deficit quod in se redit: omnium Elementorum alterni recursus sunt: Quicquid alteri perit in alternum transit, & Natura partes suas velut in ponderibus constitutas examinat, ne portionum æquitate turbata, mundus præponderet. Omnia in nobis sunt. Non tantùm aer in ignem transit, sed numquam sine igne est. Detraho illi calorem, rigescet, stabit, indurabitur. Transit aer in aquam sed non sine aqua, & aerem, & aquam facit terra: sed non magis umquam sine aqua, quam sine aere: ideò facilior invicem transitus est, quia illis, in quæ transeundum est, jam mixta est: habet ergo terra humorem, hunc exprimit: habet aer, hunc umbra hiberni frigoris densat in aquam: ipsa quoque mutabilis est in humorem cum natura sua utitur, &c.* Hæc ille, &c.

Quare si circuitus hic aquarum non daretur, tot phænomena, quæ in imò terræ, ac Naturæ centro observantur explicari vix possent. Porrò, ut reliqua taceam, si paulò profundius terram fodias, nonne statim aquas prosilire cum impetu è visceribus terræ videbis? Quid hujusmodi aquis commercii est cum imbribus? Neque multum me movent rationes putantium flumina ortum ducere à pluviis, & solutis nivibus, quodque fontes à fluminibus nascantur nam fusè refelluntur ab Auctore Shol. Burgund. *t. 4. phisic. de font. origine*. Quia revera fontes vivi in altissimis montium jugis, non aliundè possunt originem du-

ducere, quàm ex circuitu aquarum maris, ex nostra sententia; neque illud negari potest fontes nonnullos è mari oriri, quod salsedo ipsa in fontibus, & puteis mari vicinis ostendit.

Sunt alii fontes, qui æstuante mari effluunt, recedente decrescunt. Hujusmodi fontes teste citato Auctore; nec non & putei in Gallia sunt propè Cadomum Burdegalam, & ubique passim in littoribus Africæ; in India propè Coromandelium putei omnes sunt salsi. In Insula sancti Vincentii Fontes in Peruviano littore itidem, & lacus salsi occurrunt; Sed ne à tam longinquis Regionibus exemplar petamus, sufficiat asserere salsedinem puteorum ferè omnium Provinciæ nostræ Lyciensis, & maximè Tarenti, cujus etiam putei crescunt, & decrescunt mare intumescente, & detumescente, & sane non video quid obstet, quo minus aqua marina eadem facilitate terræ poros subeat, qua fluminum aqua terram arenosam pervadit, ut fontibus propè flumina positis originem præbeat. Neque pondus aquæ salsæ mare obstare potest, ne ascendat, & permeet terræ poros: nam hoc idem facilem reddit illius ascensum, ac insinuationem in vicinos terræ poros, quia à superincumbenti mole pressæ inferiores aquæ maris, necesse est, ut viam sibi inveniant in proxima tollere, ut de aeris gravitate ex recentiorum observatione diximus; Illud etiam attentiùs consideranti patebit eam esse montium structuram, ut in iis resectis diversi ordines terræ argillosæ variè dispositi appareant; tum huic incumbit terra aut arenosa, aut tofo similis, plerumque non solida, sed à lapidibus male coagmentatis sic composita, ut subeunti aeri, subeuntibus aquis, ignibus subterraneis, &c. locum præbeant. Multæ interim specus, plures subterranei Canales variis modis argillosam, & firmam, terram penetrant. Sic infima terræ pars; quæ rivis, & fluviis subiicitur, ferè semper est argillosa, & pinguis, cui aut tofus, aut arenosa terra incumbit.

Quare haud mirum est, Thaletem Milesium tam varios effectus ab aquis produci videntem in rebus generandis, credidisse aquam esse omnium rerum principium, ideò Seneca de hujusmodi re Thaletem differentem respiciens, ait quæst. nat. lib. VI. cap. VI. *In aqua causam esse terræ motuum ait Thales Milesius; totamque terram subjecto judicat humore portari, & innatare; sivè illud Oceanum vocas, sivè magnum mare, sivè alterius Naturæ simplicem adhuc aquam, & humidum Elementum; hac inquit unda sustinetur orbis veluti aliquod grande navigium, & grave, his aquis, quas premit*. Hæc Seneca.

Non immeritò igitur concedi potest hic aquarum per terræ viscera circuitus ut plura in subterraneis generationum, corruptionumque phænomena absolvantur. Ab hoc principio pendet puteorum, fontiumque origo, eadem semper, ac determinata aquarum in puteis altitudo, sivè ab iis extrahantur aquæ, sivè non. Consensus, & communicatio *Puteorum* cum aquis vicini fluminis, ut quotidiè in Tyberis inundatione observamus: paruitque nuper mihi in ultimis inundationibus magni Tyberis, quarum prima fuit 23. Decembris 1702. altera 4. Januarii 1703. post ingentes, & continuas pluvias per quatuor menses factas.

Quibus præmissis necesse est, ut si in terræ radicibus mutationes fieri concedere velimus: assignemus Motorem quemdam universalem, qui excitat singulas, & ad varias suscipiendas formas disponat; eadem penè similitudine, ae mechanice, qua sanguis à Corde Motore impulsus, atque per partium poros filtratus, antequam ad suum principium, à quo emanavit, perveniat, quot, & qualia parit phænomena in toto corpore animato, vel Tyroni medico notum est Et radii è centro lucis solaris propulsi, & hinc indè propagati, nonne corporum sublunarium penè omnium generationem, corruptionemque perpetuant?

Tota igitur terra est ferè aquis imbuta; Ideò dum terram profundè effodimus, siccitatem ad summum usque ad viginti pedes invenimus, deindè sæpè, ut arena, aut argilla, aut Marga humidior occurrit, ac denique aqua à tofo, vel lapidosa terra plerumque erumpit.

Itaque Aquæ Maris dum per terræ percolantur poros paulatim spoliantur sale, quem

quem è subterraneis salinis fodinis acceptum habent, non verò à calore solis, ut olim putarunt; & eadem ferè mechanicæ suo sale Spoliantur, qua easdem Maris aquas per diversa vasa tofacei lapidis, unum desuper aliud posita filtrari, ac proindè salsedinem per lapidis poros deponendo, dulces effici videmus; Ita aquæ illæ per varias matrices per tot cæca vada, perque tot subterraneas fodinas transeuntes, & igneis, ac bituminosis principiis occurrentes, ibidem, singula, quæ sub terris sunt phænomena ingenerant. Et cùm lapides, Gemmæ, ac dura Marmora sint compositum, aut mixtum aliquod vel ex aqua, & sale, ut fit in Gemmis, vel ex aqua, & terra magis, minusve pura addito sale, qui figat, ut in lapidibus, & marmoribus contingit: certè aquæ marinæ circulantes per telluris poros modo præfato, si incidant in Matricem Lapideam, parte aquea sua præbent materiam, parte salina verò soliditatem, firmitatemque, sivè ut ita dicam coagulationem, donec tandem materies in durum lapidem concrescat. Sicque lapidum generatio absolvitur, &c.

Duplicem inesse salem in aqua marina plurimis experimentis Recentiores probarunt. Primus sulphureus quodammodò dici potest, quod acrior sit, & multùm de ignis natura participat, undè cùm sale tartari, & aliis hujus generis magnam habet cognationem: Atque is in sale vulgari plurimus est, qui ex aqua marina in fossulas excavatas derivante, calore solis æstivo primùm in lamellas, tum in cubos concrescit: Quod reliquum est aquæ salsæ dum coquitur, aliud salis genus suppeditat, quod non tam facilè concrescit, ac primum, idque habet amaram stipticitatem vitriolico sapori non absimilem: hinc mercurialis dici potest, eo quod acidis salibus sit vicinior: hinc aqua marina postquam salis genus primùm, quo vulgo utimur, præbuit, salem tartari deliquio, seù in aere humido solutum turbat, & coagulat, ut sales acidi, quod non efficit sal communis in aqua dissolutus: & in ipso sale communi salis mercurialis inesse, idem Recentiores evidenter comprobarunt, &c.

Hac ratione generatus lapis necessariò crescere, & vegetare debet, cum radicibus suis, suæquè Matrici inhæret: nam cùm lapides omnes primùm molles, ac teneri fuerint, ut suprà demonstratum, cùmque continuus, & numquam intermissus aquarum circuitus per loca subterranea sit, evidenter sequitur, posse Lapides adinstar Plantarum crescere, ac vegetare; quia re vera Lapidum pori permeabiles sunt, & facilem præbent cursum aquis, quæ per ipsorum substantiam percolantur, sic aqua in Lapicædinis post diuturnos imbres ubertim extillat, etiam si in medio collis aut rupis Lapicædina est. Sed ut veluti ad oculum demonstremus lapidum materiem mollem primùm fuisse, eorumque poros suis in Matricibus esse permeabiles, liceat hic exponere Naturæ, ac aquarum miraculum, quod Tarenti vidimus: Tarentum olim Magnę Græciæ, ac Japygiæ caput, nunc in nostra Lyciensi Provincia illustris Urbis est, jacet penè tota in medio maris Jonii, & senis quibusque horis fluxui, ac refluxui obnoxium est mare, quod Urbem alluit. Nullibi certè per totam Europam piscium omnis generis, & potissimùm Conchyliorum, testaceorumque tanta varietas occurrit, quàm ibi: Sed quod ad rem facit nostram, Mænia Urbis fundamentum habent in maris littore, in quo incolæ, lucri causa, peculiarem lapidem excavant; nam intra dicti lapidis substantiam genus quoddam Conchyliorum reconditum est, dictum *Dactylus Marinus*, longitudinis digiti indicis, vivus, gustui gratissimus, iisdemque incolis usui quotidiano: si lapidem extra inspexeris, nihil intùs latere diceres, ac secto, eodem, statim occurrunt plura hujus generis Conchylia viva: Itaque nisi lapidis materies ante conchylii generationem mollis fuisset: Et nisi pori in eadem adessent nec generari potuissent conchylia, nec genita nutriri, & crescere. Idem lapidis genus cum iisdem marinis fructibus invenitur etiam Gaetæ, Urbe ad littus maris Mediterranei, non longè à Neapoli Romam versus, &c. Sicuti Coralia crescunt, ac vegetant in maris fundo, ut perspicuè adnotavimus in Insulis sex milliaribus à Portu Tarentino dissitis. suntque veluti Arbores lapidificæ sui generis; crescunt pariter fermè non dissimilibus modis Adamantes suis in Fodinis: imò Crystallus, Granata; & aliæ forsan

Gemmæ, cùm vegetant, vel plures ex una succrescunt radice, vel in eadem Matrice, ut grana in spica continentur, & sæpè bulbosis distinguuntur radicibus Crescunt certè in suis Fodinis Gemmæ, imò aliæ aliis decedentibus succedunt: hoc tamen vidimus in Granata, Jaspide, ac Amethysto & aliis, quæ in meo Musæo servantur adesse debitæ crassitiei Matricem, sivè stratum, cui paulatim succrescit Amethystus; & ita aliæ Gemmæ suis propriis quæque stratis, sivè matricibus accrescunt. Sed an crescant per alimentum intùs susceptum, an verò per appositionem partis ad partem, sivè incrustationem, hoc difficiliùs est explicatu. Probabilius hoc secundum nonnulli putant, nam quæ ex succo lapidescunt, præfato modo crescere, & augeri observamus in lapidibus, qui in Animalibus fiunt, & lapidificis hujus generis corporibus, Sic gypsum novi fluoris accessu intumescere, monet *Duhamelius*, & è Gypsi mineris ossa humana erui testatur *lib. 2. cap.6. de Fossilibus*.

Lapides autem ex principio aqueo salino concrescere putant omnes. Chymici cum Helmontio in tract. *mixtionis figmentum*. Quod evidenter patere in Genimis docet Etmullerus in Regno minerali cap. 4. Nam Gemmæ, ut ipse ait, sicuti repræsentant naturalem Glaciem, ita etiam se demonstrant, ab aqua simplici per principium salinum concretas fuisse, ac coagulatas. Lapides reliqui, quorum aqua, ex qua coagulantur non est adeò pura, neque defæcata, sed particulis ætherogeneis, terrestribusque fæta, non sunt adeò perspicui, suntque crassioris consistentiæ, ac ideò majoris ponderis; *Et loco cit. Helmontium* probat omnes lapides, vitra, atque Gemmas artificialiter in aquam simplicem, ac elementarem reduci posse; id quod etiam lapidum concretiones demonstrant in specubus subterraneis, in quos ex montibus aqua per meatus, rimas, & fixuras petræ extillat, quæ aqua coagulatur in lapidem, qui vocatur lapis aquam stillans, & talis est consistentiæ, quasi sit fabrefactùs ex silice; sed qui plura experimenta, per quæ lapides ex aqua fieri evidenter probatur, addiscere velit, videat *Conradum Contradi in medulla destillatoria lib. I. tract. IO.*

Hoc ergo principium nostrum aqueum secundùm subterranearum partium diversitatem, per quas transit, ita varia corpora, diversosque lapides, duritiei, colorisque dissimiles producit. Color ille varius Marmori accidit ex vario metallico ente, quod subtus terram adest, & eadem de causa qua Gemma tingitur, hac eadem marmora, ac diversi pretiosi lapides colorescunt: Et ex hac varia tinctura, ac diverso colore infertur, uti credendum est, lapides antea molles fuisse, ac vegetare, & postea indurescere, ut superius demonstratum.

Et quidem quod ad Gemmas spectat, hoc verum est, ut benè notat *Kesterus cent. 5. process. 2. & Etmullerus loc. cit.* quod operentur, & varios effectus in nobis producant beneficio sulphuris metallici, à quo principio metallico tincturam, & colorem habent suum: Aqua namque salina supradicta, si limpida ac pura sit, & coaguletur, abit in Crystallos; si verò per loca metallica transeat, in quibus residet ens primum metallicum in forma liquida existens, illud aqua salina absorbet, secum abducit, & primum ens metallicum coagulat, à quo Gemmæ suum habent colorem, & virtutem radiosam, ac amuleticam, ut ex sulphure metallico; sic v.g. Crystallus, & Adamas colorem nullum habent, quoniam nullo sulphure metallico sunt coagulati. Rutilantes verò Gemmæ, ut Carbunculus, Pyropus, Granata suum acquirunt colorem ex ente metallico Auri, adeò ut in his Gemmis sit Auri, vel sulphuris solaris tinctura: Ex argento colorem, & tincturam saphyrus habet, & colore cæruleo foveri solet. Smaragdus, & Chrysolitus, quibus color viridis est, illum à sulphure Antimonii, seù cupri obtinent, quod in se fovet sulphur viride, Topatius, & hyacintus subrubicundam, ex fodina & principio Martis; sivè ferri, flavum, ac rubescentem colorem habentis tincturam acquirunt, & sic de aliis Gemmarum coloribus, quos à principio metallico obtinent discurrendum.

Ab hoc fundamento pendent productiones Gemmarum artificialium, vitri varii coloris, &c. Quæque huc usque de Gemmarum lapidumque pretiosorum colore, duritieque diximus, ad marmora, commodè ratiocinando, accommodare possumus, & analogicè ab altero ad alterum discurrere.

His ita animadversis inquirendum nunc restat, an lapides nutriantur, ac vegetent per alimentum intùs susceptum, an verò per appositionem partium ad partes, & quam-

quamdam veluti incrustationem, quod quidem difficile est determinatu: Communiter enim credunt crescere lapideas substantias per additionem partis ad partem, ad differentiam animalium, ac vegetabilium, quæ per intùs susceptionem alimenti nutriuntur; sed ut meum hic sensum aperiam, argumentum, quod fieri dicitur per juxta positionem materię in lapidibus, &c. fit per adhæsionem particularum aliis particulis, quibus configurantur: Eadem omninò ratione argumentum, quod fit per intùs susceptionem in animalibus, & vegetabilibus, nil aliud revera est nisi juxta positio particularum alimenti ad partes nutriendas in locum deperditarum: Ità ut singula per juxta positionem crescant, cum hoc tamen discrimine, que in plantis, & animalibus particulæ nutriendæ per canales suos regulari ordine distribuntur; In lapidibus verò, cùm hujusmodi canales forsan non adsint, transmittitur, impelliturque nutritius humor per porositates, & cæcos ipsorum ductus, & ita nutritiam juxta positionem absolvit: quæ quidem licèt nobis obscura, & difficilia videantur, Naturæ tamen plana sunt, aperta, & facilia: Ea enim, ut nos putamus modo simplici, facili, & analogicè in triplici suo regno animali, vegetabili, & minerali, procedit.

Hinc Divinus noster Hippocrates in lib. 1. de Diet. n. 5. disserens de Natura in singulis suis operibus producendis æquabilitate, facilitate, & analogia universali in omnibus sic ait. *Seorsum autem omnia, & Divina, & humana: sursùm, ac deorsum vicissitudinem habent, ac transeunt: Dies, & nox ad summum & minimum, sic & luna ad summum, & minimum. Rursus hæc, & non hæc, Lux Jovi, tenebræ orco; lux orco, tenebræ Jovi accedunt, & invicem mutantur: Et quæ quidem faciunt non sciunt, quæ verò faciunt scire sibi videntur, & quæ quidem vident, non cognoscunt: Attamen omnia ipsis fiunt per divinam necessitatem, & quæ volunt & quæ non volunt; accedentibus autem illis huc, his verò illuc, & inter se mixtis unum quodque destinatum fatum explet, & ad majus, & ad minus*: hæc ille. Quæ quidem omnia, & præsertim, quæ pertinent ad Lapidum vegetationem, nutritionemque licèt nobis adhuc obscura sit, ac penè creditu difficilia, nihilominus tamen, ut benè monet Seneca q. nat. l. 7. c. 25. agens de Cometis: *Veniet tempus*, ait *quo posteri nostri tam aperta nos nescisse mirentur. Veniet tempus, quo ista, quæ nunc latent in lucem dies extrahat, & longioris ævi diligentia ad inquisitionem tantorum ætas una non sufficit, ut tota Cœlo vacet*: Idem quoque Seneca de difficili naturæ rerum contemplatione tractans, ait ep. 64. *Mihi certè temporis multùm auferre solet contemplatio ipsa sapientiæ, non aliter illam intueor obstupefactus, quàm ipsum interim mundum, quem sæpè tamquam spectator novus video. Veneror itaque inventa sapientiæ, inventoresque; adire tamquam multorum hæreditatem juvat. Sed agamus bonum Patrem Familiæ faciamus ampliora quæ accepimus, major ista hæreditas à me ad posteros transeat. Multum adhuc restat operis multumque restabit, nec ulli nato post mille sæcula præcludetur occasio aliquid adhuc adjiciendi*.

Diximus antè, immediatum nutritionis actum tàm in animalibus, & vegetabilibus, quàm in lapidibus, & mineralibus fieri per juxta positionem particulæ nutritiæ: in singulis namque, ut nutriantur, juxta ponitur alimentum parti nutriendæ Quod autem in animalibus, & vegetabilibus per canales prios feratur alimentum; in Lapidibus verò per poros ad poros; id parum obstat, nec nos removet à credendo lapides nutriri revera, ac vegetare. Neque impedit hanc alimenti filtrationem, & progressum per lapidum substantiam, lapidum durities. Nam ut suprà notavimus Lapides porosi sunt; Lapides in suis Matricibus molliores sunt, quàm in externa Montium superficie, quam nos videmus.

Lapides omnes, Gemmæ, & similia mollia primum fuere, deindè induraverunt per causas supra recensitas: de qua primæva lapidum mollitie plura sunt dicta in principio hujus Dissertationis in serie observationum, ibi adductarum. Et sicuti Plantæ, & Animalia pro varietate ipsorum, varia habent & organa, & succos nutritios, & nutriendi modum; Et tandem determinatum incrementum: Ita lapides pro varietate ipsorum, idem quoque obtinent; variè nempè crescunt, augentur, & variè vegetant. Neque incrementum ipsorum est infinitum, sed determinatum, & fixum, sicuti animalia, & vegetabilia, licèt perpetuò

cuò nutriantur, determinatum tamen habent incrementum à Naturæ legibus, iisdem inditum, & impressum. Undè non est timendum, ne montes ob perpetuam succi nutritii juxta positionem excrescant in immensum. Cujus rei specimen egregium affert nobis Seneca *lib. 3. q. nat. c.* 15. his verbis. *Placet natura, regi terram, & quidem ad nostrorum corporum exemplar, in quibus & venæ sunt, & arteriæ, illæ sanguinis hæ spiritus receptacula. In terra quoque sunt alia itinera, per quæ aqua, & alia, per quæ spiritus currit: Adeòque illam ad similitudinem humanorum corporum natura formavit, ut majores quoque nostri aquarum venas in Terra appellaverint. Sed quemadmodum in nobis non tantùm sanguis est, sed multa genera humoris, alia necessarii, alia corrupti ac paulò pinguioris: ità in terra sunt humoris genera complura, bitumina, metalla, infinita aquarum genera, &c. Cæterùm in nostris Corporibus, ita in Terra sæpè humores vitia concipiunt, &c.* Et paulò post idem Seneca, cap. 6. sic concludit. *Et quid hoc mirum est cum videas ordinem rerum, & Naturam per constituta, & perpetua procedere. Sunt & sub terra minus nota nobis jura naturæ, sed non minus certa: Crede infra, quic quid vides supra, &c.*

Neque credendum lapides abundè, perpetuoque nutriri, ut Plantæ, & Animalia, nam ignes subterranei multum fortasse tribuunt iisdem consumendis, uti & infinitæ aliæ diversorum corporum subterraneorum generationes, nutritionesque, mineralium, nempè, metallorum, &c. hinc deficiente materia, non est timendum, ut in infinitum excrescant.

Lapides verè, quos duros videmus nos, molles in sua primæva origine fuisse præ cęteris ad credendum ducimur ab observatione extraneorum corporum, quæ in media illorum substantia reperiuntur, uti frequenter sunt Conchylia, ferrum, mineralia, lapides alterius Naturæ, & similia, quæ non in lapidibus tantùm propè maris littora adsunt; sed in altis montium jugis, & intra substantiam lapidum, repertorum in altissimis eorum summitatibus: Quis eo transtulit Conchylia? Quis in lapidum substantiam immersit; Nisi ii molles anteà fuerint, & spiritu salino, quo lapidis materies figebatur, & indurabatur, quicquid eidem mixtum tunc erat, pariter indurabatur. Quod si hæc non arrideant: Dicamus igitur Naturam sivè spiritum, qui cuncta permeat; nusquam cessare juxta Ideas sibi impressas vel seminarias rationes, quæ nihil sunt, quàm Idearum vestigia, Conchylia è succo lapidescente effingere, ubicumque inveniatur dispositio, qua de re solidè, & accuratè tractando Camillus Leonardus Medicus Pisaurensis in aureo libro de Gemmis lib. 1. c. 5. sic ait. *Nostris temporibus in partibus Galliæ Cisalpinæ lapis magnæ quantitatis ex nubibus cecidit: Plinius quoqµe lib. 1. cap. 60. scribit Anaxagoram prædixisse saxum casurum à sole, & revera cecidisse in partem Traciæ ad Egos flumen, & erat magnitudiue currus, colorisque adusti: Nec miramur si Aristoteles dicat lib. Mineralium. ferrum ex aere cecidisse notabilis magnitudinis. Multoties in aquis maxima virtus adest in producendo lapide non proprium hoc aquarum esse, sed quia per loca mineralia fluunt, ipsorumque mineralium virtutes assumunt, sicuti videmus aquas balneorum acquirere caliditatem, & si aliquid in ea iniicitur in lapidem convertitur, ut refert Albertus Magnus, & in locis Thermarum omnia circumquaque lapidefacta invenimus: Sed ne extra pedamus exempla: Nonne propè Civitatem tuam Magnamine Cesar Borgia in Capriolo Fonte hoc manifestè apparet, cum ex suarum aquarum cursu, quæ in se Fodinam habent, omnes aquæductus lapidescant, & ita repleantur, ut aquæ fluere nequeant; Aristoteles lib. cit. mineralium scribit, quod vis virtutis mineralis interdum tanta sit, ut aquam in lapidem vertat, omneque in ea contentum, ac ideò in multis lapidibus inveniuntur Animalium, Aquatilium partes, & alia in lapides conversa: Et Albertus Magnus refert de Arbore inventa in littore maris omninò lapidefacta cum nido, & avibus in ea contentis &c.* Hactenus Doctissimus Camillus Leonardus loc. citato Doctissimus hic Medicus Pisaurensis scripsit librum hunc de Gemmis an. 1516. & Venetiis edidit, dicavitque Cæsari Borgiæ Gloriosissimo Duci Romandiolæ; Ludovicus Dolce hoc idem opus è Latino in Etruscum idioma transtulit, & suppresso veri Authoris nomine, suum apposuit, & sub proprio nomine, ac si ipse verus esset

ſet Auctor Venetiis edidit anno 1565. ò turpe plagium! ò deteſtabile furtum! ò Calamitatem deplorandam Litterariæ Reipublicæ; Quæ quidem calamitas, nè dicam peſtis cùm noſtris etiam temporibus vigeat, utile admodum eſſet, ſi quis Plagiariorum hiſtoriam texeret: & veris Authoribus ſua opera reſtitueret.

Si autem de hiſce phænomenis per antedictas rationes ſpiritus univerſalis diſſerere nolimus; cur credere non liceat, quod per ſubterraneas ſpecus cum maris fundo communicantes, Conchylia, Piſces, & alia id generis marina corpora abſorbeantur, quæ per occultas terræ vias, ac hiatus maximos hinc indè delata, & cùm ſubterraneorum corporum Matricibus variè mixta, ac indurata, tandem ad telluris ſuperficiem ad juga montium deveniant. Abſorberi à ſubterraneis ſpecubus poſſe marinas aquas, & marina corpora, & hinc indè deportari: teſtis eſt Veſuvius mons in Campania, qui anno 1631. cùm maximè flagraſſet, marinas aquas, quæ ad radices Montis ſunt, abſorpſit, littore per aliquot mille paſſus exſiccato, deindè eas ferventes ſuperiori ſui parte evomuit cum maximo nemorum, camporumque diſcrimine: Poſtquam flagrare, ac ſævire deſiit Veſuvius, in ſummitate ipſius inventæ ſunt teſtæ conchyliorum omnis generis, herbæ marinæ, & marina corpora quamplurima, quæ per ſubterraneas ſpecus à flagrante monte in ſummitatem ejus delata fuerunt, ut fusè refert Abb. Braccinus tract. *de Veſuvii incendio anni* 1631. quo tempore fuit ipſe horum omnium teſtis ocularis; Si talia ibidem fieri potuere, cur etiam, & alibi non poſſint; non video.

Credidi denique poteſt terram vi, & impetu ignium centralium frequenter tremere, magnis motibus concuti, & versùs maria dehiſcere, ejuſque aquas abſorbere cum marinis corporibus, conchyliis nempe ac piſcibus, & modo præcitato, iiſdem hinc indè per varias Matricum ſpecies delatis, variè intra lapidum indurentur ſubſtantiam: Quare nil mirùm ſi dicat Seneca, quod in Caria cùm talis poſt *terræmotum exiliiſſet unda perierint omnes, qui piſces illos comederant, quos ignoto ante eum diem Cælo novus amnis, & repentè è terra eruptus oſtenderat, &c.*

De Terræmotu Romano, & Vrbium adjacentium anno 1703.

CUm de terræmotu hic inciderit ſermo, nec non de vi ejuſdem, in traiiciendis marinis corporibus per ſubterraneas ſpecus ad montium ſummitates; rem gratam Lectoribus me facturum putavi, ſi deplorabilem, & calamitoſiſſimum terræmotum his diebus Romæ, ac per univerſam ferè Italiam auditum, memoriæ, & poſteritati tradam: Quod antequam faciamus de ſubterraneis ignibus, tamquam primaria eorum cauſa, nonnulla breviter ſubnectenda cenſemus adhærendo præ cæteris opinioni Senecæ, qui hac de re ſolidè ſatis, & eruditè tractavit.

Terræmotum autem impetu effectus enarratos evenire, egregiè his verbis idem Seneca confirmat. *Quæramus ergo quid ſit, quod terram ab infimo moveat, cur modò tremat, modò luxata ſubſidat, nunc in partes diviſa diſcedat, & alias intervallum ruinæ ſuæ diù ſervet, alias citò comprimat, nunc amnes notæ magnitudinis introrsùm abſorbeat, nunc novos exprimat, aperiat aliquando aquarum calentium venas, aliquando refrigeret, igneſque nonnumquam per aliquod ignotum antea montis, aut rupis foramen emittat, aliquando notos, & per ſæcula nobiles ignes comprimat, mille miracula moveat, faciemque mutet locis, & deferat montes, ſubrigit plana, valles extuberet, & novas in profundo inſulas erigit*, q. nat. lib. 6. c. 4.

Ac proindè in telluris centro communicationes eſſe incredibiles inter ignes ſubterraneos, aquas, ac alia ſubmarina aſſerendum eſt, cujus rei non ignarus Gaſſendus in vita Peireſchi ait; quod revera ignes ſubterranei per venas ſubterraneas ad inſtar aquarum longius ſerpant, & ſibi invicem communicent, imò refert eodem tempore incendium in Semo Æthiopum Monte, anno 1631. contigiſſe, quo contingit Veſuvii in Campania; quòd Campanum incendium omni ęvo memorabile erit, nam cineres Conſtantinopolim uſque pervenere, ut fusè notat Abbas Braccinus de Veſuvio; ità ut Veſuvius cum Ætna, hic cum Syria, hæc cum Arabia felice iſta, demùm cum Semo Monte communicent: ſivè ſeries quædam incurvatarum rupium canales facient, ſivè ipſi ignes ſibi vias aperiant:

Erup-

Eruptione ignium Montes creari visi sunt, ut Puteolanus, quem modernum vocant anno 1538. sic Therasia Insula inter Cycladas circa Senecæ tempora emersit. Interdùm terremotu flumina siccantur, nova erumpunt, quod lapsu terræ, vel consueti meatus, & alvei occludantur, vel novi aperiantur. Cùmque subterranea tellus tàm immaniter à suis ignibus, & combustibili mineralium materie ardeat, & perpetuò consumatur: aliquando demùm in aliam faciem mutandum iri globum hunc terraqueum divinè satis explicat Cicero cùm de mundi vicissitudinibus tractando, sic loquitur in somn. Scipionis; *Ipsi autem, qui de nobis loquentur, quamdiu loquentur; Quin etiam si cupiat proles illa futurorum hominum deinceps laudes uniuscujusque nostrum à Patribus acceptas posteris prodere tamen propter eluviones, exustionesque terrarum, quas accidere tempore certo, necesse est, non modo, nè æternam, sed ne diuturnam quidem gloriam assequi possumus*. Præter Ciceronem Seneca magis ad rem nostram sic discurrit: q. nat. lib. 3. cap. 13. *Dicimus enim ignem esse, qui occupet mundum, & in se cuncta convertat. Hunc evanidum considera, & nihil relinqui aliud in rerum natura, igne extincto, quàm humorem. In hoc futuri mundi spem latere credas. Ita ignis exitus mundi est, aquæ primordium.*

Plurium quoque veterem Philosophorum opinio fuit aquam, & ignem principia esse rerum omnium. Inter hos Princeps est Hippocrates noster, qui lib. 1. de dieta n. 4. docet *hominem igne, & aqua constare*, deindè subdit: *Ignis omnia per omnia movere potest, aqua omnia per omnia nutrire.* & lib. cit. n. 5. ait: *Equidem nullum omnino corpus perit, neque fit quod prius non erat, verùm permixta, & discreta alterantur.* Et lib cit. n. 42. concludit: *generari, & perire idem sunt.*

Neque solùm id arbitrati sunt circa rerum originem, verùm etiam manifestè statuerunt Mundum aqua, & igne sivè diluvio, & fatali incendio in aliam faciem invertendum esse. Quod more solito egregiè depinxit noster Seneca; audiamus eum loquentem lib. 3. quæst c. 27. *Sed monet me locus, ut quæram, cùm fatalis dies Diluvij venerit, in quem modum magna pars terrarum undis obruatur. Vtrum id Oceani viribus fiat, & externum in nos pelagus exurgat: an crebri sine intermissione imbres, & elisia æstate hyems pertinax immensam vim aquarum ruptis nubibus deruat. An flumina tellus largius fundat, aperiatque fontes novos, aut non sit una tanto malo causa, sed omnis ratio consentiat, & simul imbres cadant, flumina increscant, maria sedibus suis excita percurrant, & omnia uno agmine ad exitium generis humani incumbant. Ita est. Nihil difficile est naturæ ubi in finem sui properat: subitò ad ruinam toto impetu venit Vrbes constituit ætas? hora dissolvit Momento fit cinis, diu sylva. Magna tutela stant, ac vigent omnia citò, ac repentè dissiliunt, &c.* Idem argumentandum apertiùs prosequitur paulò infrà cap. 28. his verbis. *Per centena millia quibusdam locis maris estus excurrit innoxius, & ordinem servat: Ad mensuram venit, crescit, iterumque decrescit. At illo tempore Diluvii solutus legibus, sine modo fertur. Qua ratione inquis: Eadem, qua conflagratio mundi futura est. Vtrumqne fit, cùm Deo visum, ordiri meliora; vetera finiri, Aqua; & ignis terrenis dominantur. Ex his ortus, & ex his interitus est. Ergo quandoque placuere res novæ mundo, sic in nos mare emittitur desuper Vi ignis fervor, cum aliud genus existi placuit &c.* Hæc tandem omnia divinè penè complexus idem Seneca finem Mundi, sic divinatur loc. cit. cap. 30. *Nec ea semper licentia undis erit in Diluvio universali. Sed peracto exitio generis humani, extinctisque pariter feris, in quarum ingenia homines transierant, iterùm aquas terra sorbebit Natura pelagus stare coget, aut intrà terminos suos fugere, & rejectus è nostris sedibus in sua secreta pelletur Oceanus, & antiquus ordo revocabitur. Omne ex integro animal generabitur, dabiturque terris homo inscius scelerum, & melioribus auspiciis natus. Sed illis quoque innocentia non durabit, nisi dum novi sunt. Citò n quitia subrepit; virtus difficilis inuenta est, rectorem, ducemque desiderat: Etiam sine magistro vitia discuntur*: hæc ille.

Communicant itaque ignes subterranei inter se, & per flumina ignium subterranea montes ignivomi commercium inter se habent, ut ex *Gassendo Seneca*, & pluribus aliis philosophis constat evidenter: Et terræmotuum causam esse ignem subterraneum, diù coercitum, conclusum, & vi erum-

pere extra nitentem; vel ex eo deducere licet, quòt primò tremit terra, deindè aliquot post dies mons ignes vomit, fulgurat, tonat, donec accensus ignis, qui terræmotum produxit, defervcat; ut vidimus Nos ipsi in magno Neapolitano terręmotu 5. Junii, vigilia Pentecostes anno 1688. Vesuvius per plures ante menses, & annos siluit, nec cum impetu flammas vomebat. Secundo post terræmotum die maximo cum impetu, tonare, fulgurare, ignes flammas, saxa, cineres projicere cœpit, ac perduravit per quindecim, ac plures dies; deindeque quievit. Et Neapoli nuper scriptum est, Vesuvium diù quietum, & tacitum, post terręmotum hunc Romanum, majori in copia fumum, cineresque, &c. vomere, murmurare, ac tonare, &c. Et rarò terræmotus succedunt, quin terra in terræmotus loco aperta ignes, sulphura, & similia combustilia vomat, aut exhalet: Et eadem ratione, qua communicant inter se per ignes subterraneos montes ignivomi, ac in dissitis Regionibus eodem tempore vehementiùs exardescunt; eadem inquam, conclusis, coarctatisque diù, ac nimium iisdem ignibus variis in Regionibus; Et eodem tempore erumpentibus cùm vi, terræmotum eodem tempore in valde dissitis locis efficiunt. Sic eadem hora, qua gravis terręmotus his diebus Romæ auditus est, nempè die 14. Januarii, & 2. Februarii 1703. eadem auditus fuit Neapoli, Aquilæ Nursiæ, Venetiis, Tridenti, Mediolani, ac penè per totam Italiam, ut infrà sigillatim narrabimus. Pariter anno 1688. Venetorum, & toti Aemiliæ Regioni validum impressit metum, solitus grandi sævire malo terræmotus, Qui eodem tempore nempè 5. Junii 1688. ipsa Vigilia Pentecostes hora 22. per lata plurimarum urbium spatio maximè sensibilis, duo præsertim Romandiolæ oppida Tiberiacum, vulgò *Bagnacavallo*, & Co tineolam ruina penè integrè oppressit; Et Neapolim ipsam, (me ibidem tunc temporis medicinæ addiscendæ causa commorante) vehementer terruit, ubi repentina excussiones Palatia, Templa, & Domus benè multæ attritæ sunt, cùm non levi popularium excidio: Sed majori adhuc damno Beneventum in Campania, & Smyrna in minori Asia, duræ Urbes ferè integrę eodē terræmotu Neapolitano exciderunt, &c.

Anno 1691. eo die quo maximus fuit per totam Siciliam, & vicinam Calabriam terræmotus, & solo æquata fuit nobilis Urbs Catania, dicunt tremuisse etiam Limam, primariam Urbem in India Occidentali.

Quo tempore Ragusium, clarissima Dalmatiæ Urbs, super ruinas veteris Epidauri constructa, ubi celebre olim erat Aesculapio templum; eodem etiam tota Græcia quatiebatur. Cujus rei testis est Illustrissimus Sebastianus Visitator Apostolicus per Græciam, qui describens suum iter per Dalmatiam sic loquitur cap. 10 fol. 125. quæ placuit latinè invertere. *Cùm degebam in Insula Milii ad Mare Ægeum auditi sunt triduò crebri terræmotus, & eodem tempo e, quo alii vehementiores perdiderant penitùs pulchram Urbem Ragusium, idest sexta die Aprilis 1 67. pulsabant Græci campanas suarum Ecclesiarum, supplicantium agmina habebantur sed frustra: ideo curabant, ut idèm à Latinis fieret; Etenim perdiù semper observaverunt, quod ita impetrabant citiùs veniam à Deo, & gratiam evadendi à terræmotibus. Vidi Ragusium paucis antè mensibus quàm terræmotus illam perdidisset; Obtinet Ragusium parvum portum, sed tutum, fortemque: est ad mare valida Arx ad monticuli summitatem posita. Urbs valdè pulcra, & dives est, & quamquam maneat sub Turcarum unguibus multa tamen libertate potitur, soluens illis annum uectigale. Cætus Nobilium Togam induit Venetorum ad instar Nobilium. Obtinet hæc Vrbs duo amenissima loca, vulgò dicta Omble, & Grauosa, in quibus sunt Nobilium deliciæ, ut uix inuideant celebrioribus Italiæ* : hæc ille loco cit.

Ad unum penè omnes Philosophi credunt dari ignem subterraneum, sivè ut dicunt centralem in terrę gremio ardentem, cui generationem mineralium, effluxus omnes subterraneos, sulphuris, bituminis, aluminis, carbonum fossilium procreationem, ipsos deinque terræmotus, thermarumque originem referunt acceptam. Dari revera talem ignem ipsi Montes ignivomi satis apertè ostendunt. In Italia Vesuvius, & Aetna perpetuo ardent, & hujusmodi Regiones præ aliis Italiæ, obnoxiæ sunt frequentibus terræmotibus. In Hecla Islandiæ monte continui sunt ignes, qui cùm exitu libero careant, sonos edunt tristes, & lamentationibus similes; Multos alios

refere

refert *Varenius* in sua Geographia generali. Ut montem in Java Insula, qui anno 1586. cùm antea non arsisset primùm disruptus est, excitato terræmotu, & flagrantis sulphuris eruptione; adeò ut decem millia hominum in agris perierint. Mons in Sumatra Insula Etnæ similis fumum, & flammas vomit. Omitto alios Montes ignivomos è Maphæo, & rerum Indicarum scriptoribus adnotatos, ut in Moluccis Insulis, in Philippinis, Japonia, in Peruvia quoque, & variis Americæ jugis, in quibus, potissimùm verò in Urbe Lima, frequentes sunt terræmotus, ob montium ignivomorum copiam: & ingentes Auri, Argentique fodinas.

Quare, ut proximè ad causam terræmotuum deveniamus, (ut tot Seneca recensitas opiniones reticeam) ea certè nulla alia esse poterit, nisi ignis subterraneus, plus solito accensus, & nimium à subterraneis causis intra sua vasa, sivè propriarum specuum latera coarctatus: Undè nisi facto impetu, & fractis hinc indè singulis, quæ obicem ponunt foris non erumpit, nec erumpit nisi sub specie terræmotus. Et quod in terra tremor est, id in nube tonitrum. teste Plinio, nam in terræ fremitu solet, *Sub pedibus mugire solum, & juga celsa moveri*.

Ideò nullibi frequentiores sunt terræmotus, quam in locis, quæ Montibus ignivomis sunt viciniora: Quare Sicilia, Calabria, & Campania frequenter tremunt: Et sæpè priùs tremunt, quàm flammæ ex iisdem erumpunt: ut nos vidimus in terræmotu Neapolitono anno 1688.

Quoniam verò inter montes ignivomos Europæ maximè celebris est Vesuvius noster in Campagnia, qui quando exardescit subtus, frequentium Italiæ terræmotuum causa est: de illo nunc, ejusdemque præcipuis incendiis potissimùm illius omnium maximi, & memorabilis, quod accidit anno 1631. breviter nonnulla dicemus.

Vesuvius octo circiter milliariis distat Neapoli; de illo ex antquis *Dion. Procopius, & Plinius* scribunt: ex Recentioribus *Cluverius lib. 4. cap. 3. nu. 13. &c.* & præ cæteris *Abbas Braccinus* lib. de Vesuvii incendio anno 1631. cujus anni incendium fuit omnium maximum, & omni ætate memorabili: Altitudo montis ante hoc incendium anni 1631. inventa fuit passuum Geometricorum 1231. Peracto incendio inventa est minor passuum 241. ½ ita ut igne consumpta fuit altitudo 241. ½ passuum. A nato Christo usque ad annum 1631. numerantur septendecim memorabilia incendia à præfato *Braccino*.

Secunda eruptio Vesuvii fuit calamitosissima anno Christi 81. fuitque memorabilis ob mortem Plinii secundi, qui tunc ibidem cineribus oppressus interiit: ut ejus nepos in epistola ad Tacitum fusè memorat: Et apud Dionem lib de Vesuvii conflagratione anno 81. hæc scripta reperiuntur; *Hæc autem simul, ac facta sunt, eructabat immensus cinis, occupabat enim terram, mare, & aera. Lædebantur homines, scilicet, regiones, & pecora, pisces præterea, aves, &c. absumebat. Insuper duæ Civitates conflagrarunt. Herculaneum, & Pompejopolim. Herculaneum, & Pompejos, sedente in theatro populo, oblimavit. Tantus fuit cinis, ut non solùm Romam, sed usque ad Africam; Syriam Ægiptumque penetraret*: hæc ille.

Svetonius quoque de hujusmodi conflagratione sub Imperio Titi Vespasiani sic sequitur in Titio c. 8. *Quædam sub eo fortuita, ac tristia acciderunt, ut conflagratio Vesuvii in Campania, & incendium Romæ. Curatores restituendæ Campaniæ è Consularium numero sorte duxit. Bona oppressorum in Vesuvio, quorum hæredes non extabant, restitutioni afflictarum Civitatum attribuit, &c.* Omnium autem eruptionum Vesuvii memorabilium hæc series est, ab Authoribus excepta. Nempè annis Christi. 202. 305. 472. 463. Horam duorum cineres Constantinopolim, & Libiam pervenere: annis 512. 538. 683. 879. 993. 1036. 1049. 1138. 1139. 1500. Denique ultima omnium maxima, & perniciosissima anno 1631. Cujus hæc est series historica. Anno 1619. in voraginem Vesuvii Medicus quidam descendit referente *Braccino l. cit.*, & invenit tres foveas, primam repletam aqua salsa, alteram aqua bulliente insipida, tertiam aqua tepida amara, & mordicante; quòd phænomenon raro visum in hoc monte, præsagium erat gravissimorum periculorum. Anno 1631. die 10. Decembris ab Incolis Vesuvii murmur ingens in summitate montis sentiebatur, quod preter terrorem, somnum impediebat. Vorago Montis, quæ profunda erat paucis illis diebus crescere, ejus tellus tumefieri, & elevari

vari cæpit : donec pervenit ad planum horizontale verticis. Tunc temporis clausis omnibus foraminibus igni subtus erumpenti. Die 26. Decembris anno 1631. multò ante ortum solis, terra tremere cæpit primò, post terræ tremorem bombilus ita horrendus in summitate montis percipiebatur, ut in longinquis etiam Regionibus auditus fuit: Denique post terræ tremores, fragores ac horrendos mugitus, ruptus fuit mons pluribus in partibus suæ voraginis cum vehementissima emissione lapidum ignitorum, cineris, pulveris, fluminum ignitorum bituminis, cum tanto terrore, & excidio vicinarum Urbium, ut extremus mundi dies videbatur. Tantaque cineris copia eructabatur, ut Constantinopolim usque pervenit. Hujusmodi terræmotus antè eruptionem, aliosque effectus suo tempore observatos describit Plinius l. 6. c. 16. dicens. *Nam crebris, vastisque tremoribus tecta nutabant, & quasi emota sedibus suis, nunc huc, nunc illuc abire, aut referri videbantur, &c.* & Dio loc. cit. sic refert *Sonitus à Cavernis subterraneis; tonitruis persimiles supernè verò, & mugire videbantur, mare verò fremebat, & Cœlum resonabat, post hæc fragor immensus, ceu concidentium montium audiebatur, &c.* Lapides ignitos, quos eiiciebat mons, fuisse referunt magnitudinis integræ domus, aut cubiculi: sequenti die Decembris 17. hora 16. postquam hæc accidebant, exsiccato per plures passus littore Neapolitano, marinas aquas absorpsit mons, & ferventes evomere per vicina loca observatus est, damno omnium incredibili; incendioque peracto, testæ Conchyliorum, & alia marina corpora in montis cacumine reperta sunt: manifesto indicio flumina illa ferventium aquarum à monte emissa, mare fuisse per subterraneas specus absortum. Hoc incendio dicunt quinque hominum millia periisse partim igne, & suffocatione cinerum, partim verò aquarum ferventium marinarum à monte emissarum: At damnum omnium ascendisse ad viginti Milliones scutatorum: Ac tanta fuit cineris, terræque quantitas à monte ejaculata ad radices ejusdem in maris littore, ut ferè per medium milliare recessit mare, & ubi mare tunc erat, nunc sunt fertiles campi, &c. sub Vesuvio.

Post nonnullos dies deflagrato igne, quievit mons, siluitque usque ad annum 1660. tunc cœpit denuò mugire, tonare, fulgurare cum timore Incolarum. Deinde sequentibus annis 1682. 1685. 1688. & 1689. & tandem anno 1694. vel cum terræmotu, vel sine eo, flagravit, arsitque, sed profectò non magno cum Incolarum incommodo: Post hunc terræmotum Romanum diù tacitus Vesuvius, ardet nunc ac fumat, & cum igni patefacta sit via, Dei munere à terræmotibus omninò nos liberatos Romæ putamus, &c.

Ignes itaque subterraneos accensos diuque coercitos esse terræmotuum causam ex præfatis abundè deducitur: fomes autem hujus ignis sulphur est, & plura genera bituminum, rerumque facilè ardentium, Nam revera Puteorum aquæ ante terræ fremitum sulphureo odore plerumque inficiuntur: Et rari sunt terræmotus, quos non subsequantur hiatus terræ, & fœde sulphurum, aut ignium exhalatione. In hoc terræmotu Romano plures Urbis Incolæ Viri graves, & fide digni mihi narrarunt, se nocte præcedenti ad terræmotum diei secundæ Februarii manifestè persensisse in aere insolitum sulphuris odorem, potissimùm Vir doctus, qui degit in Viminali prope Basilicam S. Mariæ Majoris. Et quoniam Montes hujusmodi ignivomi in Anglia, Hollandia, Dania, pluribusque Germaniæ locis, in ipsa denique Gallia forsan non absunt; hac de causa hujusmodi Regiones rarò subiiciuntur terræmotibus. Et si tremunt aliquando, tremor levis est, oriturq; ab eadem causa, igne nempè accenso subterraneo: nam ibidem adsunt thermæ calidæ, quarum origo ignis est subterraneus.

Post terræmotus eadem de causa frequenter succedunt Pestilentiæ, vel Morbi graves, & Epidemici, imò nova, & inaudita morborum genera, ut narrat Seneca *quæst. nat. lib. 6. cap. 27.* idque ob veneniferos variorum mineralium, ac bituminum halitus è terræ cavernis per illius fragorem erumpentes, nostrumque aerem inquinnates.

Pro varietate accensionis ignis subterranei in terræ cavernis, variæ terræmotuum differentiæ oriuntur. Alii eodem tempore in dissitis trans mare regnis sentiuntur, uti fuit terræmotus Siciliæ cum eversione Cataniæ anno 1694. quo eodem die in America auditum fuisse tradunt anno 1688. quo tremuit Neapolis, tremuit quoque, & diruta,

ruta penè fuit Smyrna in Asia minori; ideò non respondet eventibus id, quod Seneca *loc. cit.* refert. Raro scilicet, terræmotum ad ducenta extendi milliaria, &c.

Diversæ autem sunt terræmotuum species rationes diversi modi, quo quatitur terra, sivè ratione diversi effectus indè nascentis: Quinque numerantur ab Aristotele, Plinio, & aliis. Quando enim ignis subterraneus accensus interioris antri, sivè specus terreæ fornicem sursùm ejaculat, ut fit in bellicis cuniculis, (*vulgo les Mines*,) adeòut, adinstar Arteriæ pulsantis erigatur, & subsidat, tunc terręmotus, indè factus vocatur ab Aristotele *Pulsus*. Cum verò dictæ Cavernæ latera accensum ignem veluti captivum detinentia alternatim, & subsultim vibrantur, *Tremor*, tunc dicitur, qui non ita perniciosus est ædificiis, quia inclinata cito restituuntur: Nec ita vehemens est talis terræmotus, quia accensus ignis, neque ita potens est, neque ita copiosus. Denique quando terra tremens hinc inde æqualiter non libratur, ut loco suo celeriter restituatur, *Inclinatio* tunc dicitur, ædificiis maximè molesta, & perniciosa: nam parietes, & tecta extra perpendiculum, suspensa collabuntur. Inclinatio itaque cæteris terræmotibus est longè periculosior cum terra tremat, sivè potiùs nutet navigii more: Nisi enim motus ex altera parte inclinata restituat, ruina statim sequitur. Primus Terræmotus Romanus 14. Jannuarii mox elapsi fuit ex genere tremoris. Secundus verò nempe 2. Februarii præsentis, quo scribo, fuit ex genere inclinationis, nam parietes absq; magno tremore, idest domus ipsæ navigii more undulabant: Et ideò singulis penè vertigo suborta est Romæ in actu terræmotus, aliquibus vomitus: plurimis capitis gravitas, & sensuum turbatio, quæ adhuc in nonnullis durat. Hic secundus, fuit duplo vehementior priori, & cum majori ædificiorum damno, nam plurima eorum his diebus magna cum celeritate trabibus suffulciuntur, ne cadant: Eodem die secundi terræmotus tremuit fortiter Urbs Aquila in Samnio, & ferè tota solo æquata est, ac diruta. Et certè miraculo est adscribendum, Dominam Orbis eo die non cecidisse.

Post Terræmotum varii nascuntur affectus in Globo terraquæo: Nam pro magnitudine Cavernarum, in quibus accenditur subterraneus ignis; Et pro vehementia ignis accensi, aliquando urbes integræ absorbentur, nullo sui vestigio relicto: ita duas nobiles urbes Helicen, & Burin terræmotus absorpsit, & ubi illæ erant, mare nunc est: teste Seneca *lib. 6. quæst. nat. cap.* 32. quod caput ad fortitudinem animi in terræmotibus acquirendam, est fermè lectu dignissimum. Interdum accidit ut ignis accensus in vorticem actus terræ loca commutet, & transferat in remota, quod ultimo Neronis anno contigisse *Plinius* refert. Porrò terræmotu flumina absorbentur, & pereunt, interdum nova emergunt: Montes ad invicem divelluntur, ac discedunt; hinc ajunt, teste Seneca, ossam Montem olim cohæsisse Olympo, deinde terrarum motu recessisse, & scissam unius montis magnitudinem in duas. Tunc etiam effugisse Peneum, qui Paludes, quibus laborabat Thessalia siccavit; adductis in se, quæ sine exitu stagnaverunt aquis Ladon flumen inter Helim, & Magalempolin medius est, quem terræmotus effudit. Sic eodem teste *Seneca*, Hispanias ab Africa, Siciliam ab Italia, terræmotus divisit. Terrę camporum concidunt, aperiuntur, & in lacus desinunt. Viæ publicæ aperiuntur, & imperviæ evadunt, ut contigit in via publica Aquilam versùs, in terræmotu ultimo 2. Februarii. Hæc, & alia innumera post terræmotum eveniunt, quæ satis indicant causam eorum non esse superficialem, sed sub ipsis Montium radicibus, sub ipso maris fundo: Nam & mare tunc tremit, & Regna integra navigii more nutant hinc inde. Putasne id fieri posse ab aura terræ superficie vicina? Ne quidem, ab imo res est.

Et cùm terræmotuum vi variè globi terraquei loca afficiantur, & mutentur: facilè assentior opinioni Doctissimi Stenonii lib. de *solido intra solidum* fol. 33. putantis 1. Montes omnes hodiernos non extitisse à principio rerum. Cursuque, & inundatione fluminum, ex eorum sedimento novas in mari terras fieri, quæ antea non erant. Ad Lavinia litora venit Æneas, & ubi olim litus erat, nunc campi sunt à Lavinio ad mare hodiernum per duodecim circiter milliaria. 2 Posse everti montes, transferri agros ex uno latere in alterum per mediam viam publicam; elevari, & deprimi cacumina montium: aperiri ter-

ras, iterumque claudi, & id generis alia contingere, quæ in historiarum lectione pro fabulis habentur, sed fabulæ non sunt: atque adeò non ita fabulosum esse *Plinium* ut multi credunt; dùm multa narrat, quorum nulla apud Nos hodie supersunt vestigia. 3. Denique quod ob insignes Mutationes, quæ quatuor mille ab hinc annis in Globo terraqueo contigerunt ob multiplices terræmotus, e terris erumpentes ignes, fluminum, & marium exundationes, errent summopere illi, qui in scriptis antiquorum multos errores accusant, quod varia ibidem occurrant, quæ in hodierna Geographia non inveniuntur: inveniri tamen non possunt ob terrarum facies varias & mutationes dictis de causis productas: sic Fabulosam non putat maris Mediterranei ab Oceano separationem; transitum è mari Mediterraneo in mare Rubrum; Insulæ Atlantidis submersionem: Variorum denique locorum in itineribus Bacchi, Triptolemi, Ulissis, Æneæ, aliorumque descriptionem veram, quamvis hodiernæ Geographiæ non respondentem, &c. ut sileam tot alias mutationes ab Authoribus recensitas.

Domesticum hujus veritatis exemplum habemus in Fulvio Clitumni. Amænissimus Clitumni fons, & fluvius oritur in Umbria Spoletum inter, & Fuliginium ad radices collis, in quo Castrum est Campellum, ditionis, perantiquæ, & Illustris domus Campellorum Spoletinorum: De amœnitate hujus loci, & fluminis testimonia plura sunt apud Propertium *lib.* 2. *eleg.* 19. Sil. Ital. *lib.* 8. Stat. *lib.* 1. *Syl. carm.* 4. Virg. *Georg. lib.* 2. *vers.* 146. sed præ cæteris apud Plin. Jun. *epist.* 8. *lib.* 8. & Suet. in Calligula. Tempore Plinii tanta erat aquæ copia in hoc fluvio, ut facilè sustinere poterat binas Cymbas onararias Terræmotu verò memorabili anno 446. quo per sex menses Constantinopolis, & penè totus orbis quatiebatur, ut narret Nicephorus *hist. lib.* 14. *cap.* 46. magnam suarum aquarum partem amisit, ut pluribus rationibus probat Bernardinus Vir celebris ex Comitibus Campellorum: *hist. Spoletinæ tom.* 1. *lib.* 7. *fol.* 223. At terræmotu anni 1695. quo Balneoregium Civitas Provinciæ Patrimonii dirutum fuit cum pluribus vicinis oppidis, tremuitque tota penè Gallia Cisalpina, quamplures amissas aquas recuperavit. In Memoria verò prefati maximi Terræmotus Constantinopolitani propè Castrum Campellum extat adhuc sacra ædicula, in cujus vertice leguntur nunc etiam potentissimi illi ad leniendam iram Dei versiculi è Cœto teste Baronio delati *Sanctus Deus: Sanctus Fortis: Sanctus & immortalis miserere Nobis*. Uti nuper mihi narravit Vir doctissimus, & Proavorum memoria Illustris Franciscus Maria Campellus ex Comitibus Campellorum, in Curia Advocatus, & amicitiæ jure mihi conjunctissimus.

Sed ut denuò redeamus ad causas generales terræmotuum, certè ignes subterranei accensi, & cum impetu erumpentes, causa illorum sunt; & vis eorum à profundo venit; Venit ignis sub ipso Maris fundo: & ideò Montes ignivomi sub maris fundo per flumina ignium submarina communicant inter se: Et sæpè, quando ardet, tonat, fulgurat Vesuvius in Campania; Fulgurat, tonat, & cineres eodemmet tempore vomit Ætna in Sicilia: Refert quoque Perieschius, à Gassendo citatus *lib.* 5. quòd anno 1643. accenso monte Semo Ethiopiæ, eodem prorsùs tempore Vesuvius, Vulcanus, & Ætna flammas cum strepitu vomebant. Strabo pariter scribit Vesuvium eodem tempore eructasse cineres per Italiam quo Semus Æthiopiæ mons per Syriam, & Ægyptum. Vigilia Pentecostes 5. Junii 1688. qua Neapolis terræmotu quatiebatur, in Sicilia super rupes Æolias, & super Vulcani jugum visa est densa nubes, quæ flammæ, & fumi conglomerationem arguebat, ut Sicilia Neapolim tunc scriptum fuit. Quare communicant Montes ignivomi per canales igneos submarinos, ut citati putant Authores. Nec mirum videatur, si subterranei ignes ex imo Maris in medio maris eruperint anno 1650. propè Santerinium Insulam in mari Ægeo, cum maxima cinerum, saxorum, & fumi eruptione: quibus, & animalia, & homines oppressi periere quamplurimi, ut refert Petrus Ricardus in Epistola ad Kircherum relatam ab eodem in Mundo subterraneo.

Stet igitur quod diximus causam terræmotuum accensos esse ignes subterraneos, ne dicam submarinos, quorum conflagratio donec duraverit, terra tremere non cessabit: Sed ad Romani terræmotus historiam

riam deveniamus; & ad ea, quæ horrendo hoc terræmotu acciderunt in Samnio Regni Neapolitani Provincia ditioni Ecclesiasticæ finitima, quæ sanè luctuosa sunt, & omni ævo deplorabilia. Age igitur ordiamur infelicem historiam.

Historia Romani Terræmotus, & Urbium adjacentium Anno infelicissimo 1703.

NUmquam *Urbs Roma tremuit, ut non futuri alicujus eventus id esset prænuntium*: inquit Plinius lib. 2. cap. 84. Ita sanè quod Orbis domina, & Imperatrix Roma, syderum Colonia, sacrarium fidei, ac fundamentum his diebus tàm fortiter tremuerit, non aliud prænunciat, Quirites, quàm ulciscentis Numinis iram: Quod autem impetu tam gravi nova Sion non ceciderit, ingens fuit Dei Optimi Maximi beneficium, peculiari oratione à Chrysostomo expressum: *Protegam Urbem hanc propter David servũ meum, & Aaron Sanctum meum*: cujus certè promissionis nisi Deus his diebus esset recordatus, concisum Orbis caput vidissemus: Quamobrem ipse, qui testis horum omnium fui; quamquam præ lacrymis, mœrore, horroreque meo, & Civium vix calamum regat manus, cum adhuc terra tremat; Attamen ne posteros lateat hæc publica lacrymabilis calamitas, ejusque promptum Dei munere remedium. cui *de magnis periculis liberati magnificè gratias agimus*: Machab. lib. 2. cap. 1. breviter singula describendi ansam arripio.

Hyems anni 1702. temperata fuit, serena, ac placida veluti vere solet, ac ferè mensem per totum Februarii perduravit. Circa Kalendas Martias cœperunt pluviæ, & durarunt magna in copia usque ad finem Junii: ità ut vulgus diceret errasse constitutiones anni, atque ver non fuisse ver, sed Hyemen, nam vere ningebat, & grandinabat, & cum frigore pluebat. Circa Kalendas Julias ejusdem anni 1702. Cęlo reddito sereno, successit æstas calida, sicca, & nimium urens, nullisque madida pluviis, usque ad X. Kalendas Novembres: Quare præ siccitate omnia, ac ipsęmet vineæ penè arsere: Tremuit hac æstate vehementer Beneventum in Campania, & à frequentibus proximè elapsis terræmotibus vix restitutum, ferè totum concidit. Hac igitur stat e regnarunt Romæ morbilli, & variolę quasi epidemicæ, nam plura puerorum millia periere. Erant variolæ pene omnes confluentes, & incipiebant cum alvi fluxu, quamplurimis, quibus ego medebar, alvi fluxus salutaris magis erat, quàm perniciosus: sed quibus spirandi difficultas superveniebat, ferè omnes peribant, non ità vero cum diarrhæa primis diebus adveniebat, ut observavi in plurimis. Regnarunt pariter tertianę duplices cum apparatu humorum in primis viis, idest Febres nobis dictæ messentericæ, Ardentes, Erysipelata faciei, & aliarum partium: Dolores capitis sine febre: Apoplexiæ, mortesque repentinæ, quæ decem ab hinc annis redditæ sunt familiares. Denique Febres quamplurimæ capitis dolorem conjunctum habebant: ut taceam alia morborum sporadicorum genera, quæ tota æstate calida nimiùm, & sicca viguerunt.

Paulò antè Kalendas Novembris 1702. cœperunt flare austri, & pluviæ ingentes cadere: Austri, & pluviæ ferè continuæ à dicto tempore perdurarunt usque ad præsentem Februarii mensem, quo scribimus, cum maximo Camporum damno: Die 18. Octobris, idest die Festo S. Lucæ ejusdem anni, hora 14. circiter auditus est Romæ levis terræmotus: Ipse quoniam solus in cubili eram, facilè animadverti terræmotum fuisse, quem animadverterunt, & alii, qui non erant distracti à negotiis: fuitque Cœlo sereno, nondum cœptis prædictis pluviis. Eodem die terræmotus idem auditus fuit Nursiæ celebri Urbe in Sabinis, & ob id potissimùm celebriori, quod in ea Divus Benedictus natus sit.

Quoniam à Kalendis Novembribus usque ad Kalendas Januarias ferè quotidiè pluviæ flantibus semper Austris magna in copia, & sine intermissione ceciderunt. Tybris, nimiùm aquis tumens, inundavit Romam die 23. Decembris anni prædicti 1702. Magna fuit inundatio, nam viæ Ursi, Lugariæ, Vaticana, Flaminia propè ædes Caetanas, Oratoris Cæsarei, apud S. Laurentium in Lucina; In loco ubi degunt Judæi, & aliæ non multum a Tyberi dissitæ viæ, campi denique, qui adjacent Moli Hadrianæ, sivè Castri S. Angeli, aquis omninò pleni erant. Forum ad Panteum Agrippæ ferè totum sub aquis jacebat. Duravit per duos dies cum non levi Civium damno, & salutis discrimine. Grassabantur

tunc capitis mala, catharri, mortes repentinæ, sivè apoplexiæ, quæ proximis his annis, ut supra diximus, quasi erant epidemicæ. Durantibus pluviis inundavit denuò Tybris circa nonas Januarias anni præsentis 1703. sed quoniam non magni momenti fuit, non multum in hac inundatione describenda immorabimur. Eodem tempore referunt tremuisse Barcinonam in Catalunia, sed levi terræ concussione.

Sub novi anni 1703. ingressum Austri adhuc flabant, & semper cum pluviis ferè quotidianis conjuncti: Cùm derepentè die 14. Januarii, hora secunda circiter noctis, Roma fortiter tremuit; Civesque deterriti hoc novo spectaculo, plures ex iis qui nobiles sunt ea nocte per campos, & apertas plateas in rhædis dormiere. Pluviæ ingentes eo die cecidere cum ventis nimium furentibus: Et paulò ante terræmotum præcessit ventus furibundus, deindè successit domorum succussio. Fuit hic terremotus de genere eorum, quem dicunt tremorem, seu succussionem, & duravit tantum temporis, quantum impenditur ad binas salutationes angelicas recitandas; tota illa nocte furebant venti, & pluvia: manè lucescente audivimus nullum cecidisse ædificium, neque unum quidem periisse Civem. Catenæ ferreæ, quibus fulciebatur magna Domus, Aula Capitolii ruptæ fuerunt ea nocte vi terremotus: & quamplurima ædificia rimas in muris passa sunt: Die 16. ejusdem mensis, horas 21. denuò tremuit, sed leviter Roma.

Dum hæc Romæ acciderant, nunciatum est, eodem die eademque hora secunda noctis Nursiam in Sabinis tremuisse, & solo æquatam, ac dirutam fuisse: Diruta etiam ibidem penè sunt oppida duo, Cascia; & Leonesse, Spoletum verò, Camerinum, Civitas Regalis Aquila in Samnio, Mons Regalis, Barbonæ Cummoli: & Matricis oppida, & innumera oppida, atque Urbes à Latio usque ad Sabinos, Picentes, Relignos, Samnietes, Brucios, Lucanos, fortiter tremuere cum non levi ædificiorum damno. Dictus terræmotus eodem tempore, sed quasi insensibiliter, auditus est Neapoli, Venetiis, Tridenti; Die 18. ejusdem mensis Mantuæ, & Mediolani, & circa fines Galliæ, Cisalpinæ. Pariter anno 1328. 1. Decembris, hora 1. noctis, terræmotu diruta fuit Nursia, quo quinque hominum millia periere: & oppida vicina quamplurima quassata fuere, ut referunt Tarcag. Hist. Mund. Villan. hist. suor. temp. Sardus in discurs. Gerardaccius Hist. Bonien. &c. A die 24. Januarii usque ad 25. pluit semper cum austris, caput gravantibus, ut tot inter calamitates, & pluvias penè tæderet vitæ nostræ. Tunc derepentè iisdem cessantibus, & Aquilone superveniente cum frigore, & gelu; diu desiderata, & suspirata in Cœlo apparuit serenitas, duravitque ferè per quindecim dies. Indicto his diebus Jubilæo universali, & satis amplo à Piissimo, sanctissimoque Pastore nostro Clemente XI. ne Roma ob contumaciam criminum evertatur ut Sion, sed pœnitentia stet incolumis ut Ninive: *Roma enim civitas est Religionibus dedita, semperque Deorum indulgentiam pie merita*: prout etiam Ethnico Plinio memoratum fuit Paneg. ad Trajan. Cùm cives quotidie in operibus pietatis exercerentur, ac penè securi viverent de præterita calamitate. En quod repentino tacta fulmine Roma, idest die 2. Februarii hora 18. graviori, vehementiorique concussa terræmotu, parum abfuit quin procumberet, & Posteris Dominam Gentium lapidum acervus indicarêt. Cœlo ridente, & sereno quatiebatur Roma; Quirites inopinato percussi malo, mesti, pallidi, trementes; horrore pleni, & calamitati Urbis Deo dilectissimæ, illacrymantes, in fora, plateas; campos, vicinas villas turmatim confugiebant: ibidemque per plures dies sub Tabulatis, vel ex tela cereis pigmentis oblinita factis domibus, sivè potiùs speluncis, aut Pastorum tuguriis dormiere.

Post duos dies nunciatum est, eadem die eademque hora tremuisse singula supradicta loca, & in ædificiis pessimè conflicta: ita ut Spoletum aliæque Urbes eidem vicinæ vix habitabiles sint, nisi singula ædificia trabibus suffulciantur. In hoc tamen secundo terræmotu cæteris aliis graviora, ac penè funesta damna passa est Aquila urbs apud Samnites celeberrima in Regno Neapolitano septuagesimo circiter ab urbe lapide. Nobilis illa urbs eadem hora tota penè concidit, & ferè tria millia Civiun à ruinis oppressa sunt. Oppida circum eam innumera tremuerunt quoque, & alia ex illis diruta, alia ob ædificiorum rimas

mas, & ruinas vix commoda habitationi judicantur; secundus hic terræmotus eadem prorsus hora auditus est Neapoli penè insensibiliter, auditus quoque leviter Venetiis, & vicinis urbibus Galliæ Cisalpinæ, asseruntque apertum paulò post esse sulphuris foramen, sivè hiatus terræ sulphureus in monte non procul à Tridento; alii verò dicunt in lacu Veronæ: Ex his concludendum, centrum primi terræmotus, sivè primi ignis accensi in cuniculis terræ centralibus, fuisse in Nursia, Cascia, & Leonissa in Sabinis, quæ oppida conciderunt; Secundi verò in Aquila urbe apud Samnites, quę pariter tota solo concisa est adeoque Romam, reliquasque urbes per consensum dictarum tremuisse; Aquila Romam scriptum est, ibidem tota hac hyeme pluvias cecidisse copiosas, quibus inundationes passa est multis ante annis non observatas, cum damno incredibili ęgrorum, riparum, fluminum, Pontium, Molendinorum, &c. Deinde tremuit Aquila diei 14 Januarii hora secunda noctis 1703. denuò tremuit die 16. hora 21. cum majori tamen damno: Tandem tertio tremuit fortissimè die 2. Februarii hora 18. jam pulsata & brevi momento tota corruit cum innumeris Oppidis, & Pagis adjacentibus, potissimùm verò Pizzoli, à Barete, Arischia Scoppita, Paganica: Tempera; Onda; S. Gregorii, S. Eusanii, & Campanæ oppida cum excidio, luctu, calamitateque omni ævo deplorabili, nam ferè hominum viginti millia his terræmotibus mortua numerantur, &c.

Quoniam verò hujusmodi calamitates, & clades rarò feriunt urbem, & si Roma caderet, non sine lacrymis, totius terrarum orbis caderet, quia centrum caderet Universi; quid hisce duobus terræmotibus hic acciderit, quid illorum prænuncium fuit, quid imposterum significent breviter ennarrabimus. Primus terræmotus, quem præcesserunt plurima supra relata, fuit levior secundo, atque ex eorum genere, quem vocant tremorem, seu succussionem, aut fragorem. A primo ad secundum terra per dierum intervalla leviter tremebat, sed die 16. tremuit paulò vehementius. Die 2. Februarii hora 18. jam pulsata flante Aquilone, & Cælo sereno vehementer supervenit terręmotus, qui utpotè inopinatus horrore, timoreque maximo Urbem replevit. Sol antea serenus, statim post terræmotum leviter obnubilatus, ac ferè sanguineo rubore perfusus est, duravitque per duas circiter horas, quibus magis urebat, & exagitabat capita. Fuit hic secundus de numero eorum, quem dicunt undulationem: nam parietes, ædificia, turres, ac domus undulabant hinc inde ad latera, ut navis solet, sine magno fragore, & sine strepitu. Singulis penè civibus vertigo primum oborta est, & maxima capitis repletio, aliquibus vomitus, aut molestia stomachi, deinde statim ex undulatione domorum animadverterunt vertiginem à terræmotu esse, ut præcipuè mihi accidit in Basilica S. S. duodecim Apostolorum via Quirinali, cujus Basilicæ campanariam Turrim altam nimis, ac solidam, undulare hinc indè ad latera vidimus, ut arbores solent vento motæ, nec desiit undulatio, nisi elapso semiquadrante horæ circiter. In actu terræmotus singulis penè vertigo primùm supervenit, deindè tum eo die, tum sequentibus caput repletum, dolens, turbatum, confusum, cum sensu præcipuè rei cujusdam fortiter constringentis circa tempora singulis remansit, itaut plurimi adhuc de capite conquerantur, & plures apoplexia tacti derepentè moriuntur. Ob hanc forsan causam factum est quod refert Seneca quæst. nat. lib. 6. c. 1. *Nunquam visam fuisse tantam stultorum, atque fatuorum quantitatem, quantam eo anno, quo terræmotu cecidit illustris Urbs Pompejos in Campania nonis Februariis Regulo, & Virginio Consulibus, Nerone imperante* Mentem autem summoperè, & modo incredibili percuti his cladibus idem Seneca lib. 6. cap. 29. animadvertit dicens: *Nec usquam plura exempla Vaticinantium invenies quàm ubi formido mentes religione mixta percussit*. Ob metum terræmotus crispata fortiter vi imaginationis dura meninge, singulæ partium fibræ vehementissimè crispantur, & ob id in vultu Civium mæror, & pallor, facies attonita, & valdè exsiccata, aut emuncta observatur: Mortui præ timore plures. Mulieres innumeræ abortum passæ sunt Et innumeris, ne dicam omnibus menstrua, vel suppressa sunt, vel prodeunt difficulter. Sunt quæ diris tumoribus ventris, & doloribus uterinis ob urinam solidorum intensionem, ac crispaturam vehementer divexantur. Deniq; pro varietate status, gradus, conditionis, & tem-

temperamenti Incolarum, ità illi mille variis corripiuntur affectibus, nempè stomachi capitis, tortura oris, pectoris inflammatione, & mille id generis, quæ pavor, & publica Urbium clades parere solet. Taceo hìc mille incommoda, quæ patiuntur Cives, tum ob moram in Campis, & apertis locis, qua de causa intempestivi frigoris, & caloris vicissicitudinis obnoxii redduntur; unde plurium origo malorum; tum ob domorum quassationes, tum ob continuum mærorem, quæ vicinarum Urbium terræmotu pressarum calamitas omnibus parit. Undè nil mirum si dicat Seneca post graves terræmotus oriri sæpè pestilentiam, sæpè verò insolita, gravia Epidemica, & difficilia morborum genera: idque non solùm ob præfata incommoda, propter quæ etiam in obsidione Urbium epidemicos grassari morbos observamus, verùm etiam ob halitus malignos, arsenicales, ac veneficos, qui è terræ abyssis ignitis, mortiferis, ac veneniferis prodeuntes, purum hunc, liquidumque, quem respiramus aerem maculant, & inquinant: & ob id sexcentarum ovium gregem statim post terrẹmotum Pompejanum in Campania extinctum esse narrat Seneca *lib.6. cap.27.* Die 3. Februarii hora circiter 21. denuò leviter succussa est Urbs ab illa die usque ad 25. qua scribo ferè quotidie terra, licèt leviter, semel, bis, aut pluries tremuit.

Habent suam causam naturalem terræmotus: Quare ut de iis, eorumque natura certi aliquid statuamus, notanda sunt singula, quæ ante, & post terræmotum in rebus naturalibus observavimus. Tota hæc hyems, ut diximus, pluviosa, est & austris obnoxia continuis: Bis Tybris inundavit: Homo vivus propè Cloacam S. Spiritus in Sassia, aperta derepentè tellure absorptus fuit elapso Decembri 1702. & maxima diligentia quæsitus jussu Magistratus, repertus numquam fuit. In Latio pluribus in locis hujusmodi hiatus sivè foveæ profundæ in terra factæ sunt, ut plures Tritici mercatores mihi narrarunt. Mures magna in copia per domos his temporibus aberrabant. Anno 1687. Mense Martii levis fuit terræmotus Neapoli nocturno tempore, quo ibidem ipse morabar, & fuit forsan prænuncius maximi illius qui die 5. Junii, vigilia Pentecostes anno 1688. Neapolim pessimè tractavit, stratis humi pluribus magnis ædificiis, & præ cæteris alto, & magnifico hæmispherino Templi Domus professæ Jesuitarum cum morte Civium quamplurimorum; Anno 1702. die 18. Octobris hora 24. circiter Roma, & Nursia primò, sed leviter, tremuere: hic primus tremor index forsan fuit secundi vehementissimi Diei 14. Januarii 1703. quo Nursia tota solo cecidit, & Roma in ædificiis mulctata est, index quoque calamitosissimi, ac omnium vehementissimi illius, qui die 2. Februarii 1703. hora 18. Aquilam in Samnio prostravit humi cum oppidis innumeris, eidem vicinis: Romam Urbesque propinquas, & innumeros Pagos in ædificiis maximè offendit. Post terræmotum Neapolitanum usque ad quadragesimum diem pluries terra sed levissimè tremuit: Post hos Romanos terra quotidie, præsertim 15. Februarii hora 7. noctis dùm essem in suburbano, Roma tremuit, ac etiam Reatæ Urbis in Sabinis, non longè ab Aquila, quatuor ab hinc diebus vehementer tremuit cum aliqua ædificiorum ruina. Et cùm de Reate sermo acciderit, curiosum est, quod de hac Urbe narrat Plinius *lib.2. cap.94.* nempè in ejus agro adesse terram, quæ perpetuò tremit: quod his verbis expressit: *Quędam terræ ad ingressum statim tremunt, sicut in agro Gabiensi non procul Vrbe Roma jugera ferme ducenta equitantium cursu: similiter in agro Reatino, in quo etiam adsunt insulæ semper fluctuantes in aquis*: hæc ille l. cit. & cap. 95. &c. Ante Neapolitanum, Vesuvius per plures ante annos siluit; Secundo post terræmotum de tonare, murmurare, fulgurare cæpit, splendere noctu, flammas, ignitosque cineres vomere: Eo igitur die cum duobus amicis ad Pontem Magdalenæ, qui quinque circiter milliariis à Vesuvio distat, concessimus: & noctui obscuro Cælo hæc observavimus: In summitate montis, undè flammæ erumpunt, tota nocte splendorem igneum ad album tendentem notabamus: Noctu per intervalla primò leviter tremebat terra, deindè statim subsequebatur fragor, sivè elisio Tormento bellico similis, qua mons in ingentem altitudinem, modò emittebat cineres ignitos, modò ingentis, & incredibilis magnitudinis ignita Saxa, quę dum elevaban-

tur

tur per aera, adeò ignita, & lucida erant, ut viderentur esse syderibus similia: tunc decidebant ad latera montis, & undulando ad radicem ejusdem perveniebant: Modò post tonitru, sivè elisionem rivos ignis, sivè bituminis ardentis vomebat, qui per dorsum montis descendebant: & præ nauseoso sulphuris odore, vix respirare poteramus. Aliquando murmurabat Mons ad instar mœrentis, ac lamentantis Ursi: per decem circiter dies hæc, & similia in eo post terræmotum evenerunt, tuncque quievit omninò. Ante terræmotum Romanum, dicunt Vesuvium multo tempore quievisse, & nunc relatum est ab Amicis post hunc nostrum terræmotum fumare, flammasque elidere.

Quæ autem his diebus Romæ acciderint narrandum. Ante primum terræmotum plurimi ingentem capitis doloribus, & noctu insolitum sulphuris odorem, sivè ut ipsi dicebant, terebinthinæ ardentis, persenserunt. Post primum terræmotum 14. Januarii ferè in omnibus puteis mutatio observata est; Puteus cujusdam Civis Romani ad radices S. Silvestri in Quirinali hæc attulit novi: crevit aqua ferè ad decem palmos, & frequenter bullas ad superficiem emittebat, ut solet aqua dum in vase ebullit: in sapore parum mutata est, sed erat solito turbidior; ita elevata remansit post secundum terræmotum usque ad diem 10. Februarii, tunc decrevit ad pristinam altitudinem, & desiit bullas emittere. Aqua putei Domus P. Somaschorum ad ædes cæsarinas via S. Andreæ de Valle post primum terræmotum crevit ad duos palmos circiter, & ampliùs: Quatuor autem horis antè secundum terræmotum diei 2. Februarii ex limpida evasit lactea cum odore insuavi, & sapore mutato, & usque ad diem 15. Februarii quo terra adhuc tremat licèt insensibiliter, pristinam non obtinuit claritudinem, sed lacteus exiguus color perseverat, qualis observatur in aquis thermalibus sulphureis: vel mixturis sulphureis apud Pharmacopolas. Lactea etiam, & odore insolito imbuta, evasit aqua in puteo domus amici nostri via felici, quæ ducit ad quatuor fontes in Quirinali. Aqua putei domus viæ Marforiæ ad radices Capitolii turbida ante terræmotus semper erat, post hos limpida, & clarissima adhuc est. Cellæ vinariȩ pluribus in locis sulphuris, sivè terebinthinæ odorem emittebant: Vinum in doliis, & ænophoris vitreis cum oleo in superficie repositum turbatum est: Magna foramina cloacarum Urbis in actu terræmotus, vehementem ventum, sivè halitum emittebant: In cellis subterraneis non longè à foro Judæorum, in quibus mulierculæ Urbis lintea lavant rumor ingens auditus primò est, deindè statim exsiccatus fons, & loco aquæ à foramine fontis sibilus, ac ventus ingrati odoris per 24. horas exivit, & tunc guttatim aqua supervenit, id in quamplurimis fontibus observatum est: Puteis in quampluribus aqua aut turbabatur, aut extraneum saporem, aut insolitum odorem habebat. Ante secundum terræmotum manifestum sulphuris odorem persensit circa mediam noctem vir religiosus in Viminali non longè à Basilica S. Mariȩ Majoris: Et quotidie eumdem odorem quamplurimi in urbe persentiunt. Eodem momento secundi terræmotus referunt mare latinum ad Tyberis ostia propè portum per paucos passus à littore recessisse, & terræmotu finito statim rediisse: Eodem quoque terræmotus momento Tyberis aquæ propè ostium ejusdem ad mare depressæ in alveo sunt, & paulo post denuò elatæ. Motus undulationis in secundo terræmotu diei 2. Februarii non solùm Romæ, sed Aquilȩ præ cæteris in Samnio vehementissimus observatus est: & ibidem plures domus in campis, aperta terra, à fundamentis eversæ, & prorsùs humi stratæ sunt: Quique homines in plateis erant manifestè undulabant hinc indè.

In villa S. Joannis prope civitatem Regalem in Samnitibus è terra fumus sulphuris ignitus nunc exhalare incipit: & pluribus in locis ubi fuerunt hi terræ motus sulphuris odores persentiuntur.

Die tertia Februarii, idest post secundum terræmotum duo agricolæ camporum fossores, cùm terræ fodiendæ incumberent, tam fœdus ingrati, sulphureique odoris halitus exhalabat ab ea recens effossa, ut capitis dolore, gravitate, ac vertigine correpti, domum statim reverti necessarium eis fuit: idque sibi accidisse in agris extra portam latinam, sanctè affirmarunt.

Reate celebris Urbs in Sabinis vicinos habet binos montes cum intermedia valle, hæc priùs sicca, nunc post terræmotum plurima è montibus prædictis terra

ra præcipitata in eam, ita inundat aquis, ut penè in lacum mutata est.

Aquilæ, Nursiæ, aliisque in locis Umbriæ, & Samnii, in quibus fuit terræmotus, passim tellus in rimas discissa observatur, ex quarum nonnulli sulphuris, ac bituminum mali odores exhalant: & Aquila Viri fide dignissimi scribunt pluribus in locis ex aperta post terræmotum terra sulphur, & ignem exhalare.

In Samnio caveæ extant in campis igneum sulphur emittentes, & adhuc sub terra frequenter veluti sclopetorum elisiones sentiuntur: Nuper hujusmodi elisionem sub terra persensit Vir religiosus in colle ad ædem S. Balbinæ, Romæ.

Atque hæc circa effectus naturales his diebus observatos præfatis in locis, in quibus hæc dira accidit calamitas, dum viginti & plura hominum millia in iisdem periere sub ruinis: Longum esset hic recensere effectus singulos à terræmotu productos in ædificiis, fontibus, puteis, cloacis, & villis Urbis, nam innumeri sunt, ac varii: Romæ, licèt ea fortiter tremuerit, nullum tamen cecidit ædificium, & nemo mortuus sub ruinis: Domus tamen innumeræ labefactæ sunt, & ferè bis mille usque ad hanc diem tradibus sustentantur, ne corruant: In actu terræmotus ingentes, & altæ Ecclesiarum testudines lapideæ tremebant, & undulabant hinc inde; Fornices Ecclesiarum, potissimùm Ecclesiæ S. Augustini in medio leviter separabantur, & iterum connectebantur: ædificia diductis angulis moveri, iterumque componi, & stringi visa sunt, ut præ cæteris factum est in angulo externo palatii oratoris Veneti ad S. Marcum, in fine Flaminiæ. Inter ædificia Urbis hæc præ cæteris rimas, & damna passa sunt. Testudines seù hæmisphæria Ecclesiarum S. Andreæ propè collegium Urbanum de propaganda fide, S. Mariæ in Vallicella, Templi Domus professæ P. P. Jesuitarum, S. Laurentii, & Damasi, in cujus fornice ingens ferrea catena rupta est; Demum Archivium Curiæ in Monte citatorio, & alia quamplurima Urbis palatia, ac ædificia.

Cùm plures his diebus Authores legerim, qui de terræmotibus aliquid memoriæ consignarunt, animadverti, & post terræmotum inter alias res naturales in aquis manifestata fuisse eorum signa. Idest præcessisse ingentes inundationes aquarum ex pluviis, turbationem aquarum putealium cum ingrato, insolitoque odore: insolitam maris sine ventorum agitatione intumescentiam: denique turbationem ac tumescentiam fluminum. Sic in maximo illo terræmotu Ferrariæ anno 1570. Padus nobile flumen Italiæ pluribus antè diebus maximopere cum aquarum ingenti turbatione intumuit; Sicque in aliis fluminibus idem notatum est ab authoribus quamplurimis non vulgaris notæ: Ac sæpè post terræmotum annonæ caritates, & pestilentiæ successerunt tùm Romæ, tùm alibi.

Et ut graviorum terræmotuum quibus Roma post Christum natum vexata fuit notitia brevis habeatur, eos nunc referam quam brevissimè. Anno 1. quo natus est Christus 2. 3. & 7 Roma tremuit. *Paul. Morig. l. 7.* Anno Christi 15. *Seth. opusc. chronolog.* anno 20. quo Theatrum arsit Pompei: *Morig. lib. 7.* Anno 27. quo Amphitheatrum corruit Fidenæ, *Sabellus lib. chron.* ann. 7. In morte Christi tremuit terra. *S. Matth. cap. 27. vers.* 51 anno Christi 53. & 65. Romæ, Neapoli, & per totam Italiam: anno 85. tempore S. Cleti Papæ ferè tota corruit Roma, imò pejus anno 94. teste *Bardi Chronol.* Anno 110. Romæ terræmotus fuit, & usque ad Antiochiam, ubi Cæsar Trajanus tunc morabatur, pervenit, *teste Dione*. Anno 117. 139. 181. terræmotus, & Cometes fuere, *Bozz. de sig. Eccle. Deit. 2. c. 3.* Anno 148. intumuit nimium Tybris, tremuit terra; mare mediterraneum usque ad montium summitates aquas jaciebat ex *Dione*: Annis denique 173. 174. 223. 258. 336. & 344. 349. sed 382. cum horrendo Comete: 477. perduravit 40. diebus 586. cum inundatione Tyberis, & horrenda pestilentia 677. 790. Constantinopoli & 789. Romæ: 800. tempore Caroli Magni dùm esset Spoleti mense Aprilis hora 2. noctis: 896. 911. 1000. 1004. sed 1005. duraverunt à Januario ad Martium: 1100. 1116. 1143. 1189. sed 1231. horrendi fuere per omnes alpes spatio mensis cum turbatione, & fœtore aquarum fontium: 1292. 1321. quo anno Venetiæ quasi submersæ fuerunt: 1328. quando Nursia, ut jam innuimus, tota corruit: Anno 1348. omnium terræmotuum Romæ fuit vehementissimus sedente Clemen-

mente VI. Pont. Max. ut refert *Bzovius analog. eccles. tract.* 14. *ad annum* 1348. *n.* 16. Sed anno 1349. 10. Septembris iterùm vehementissimè erupit, & post destructam Neapolim, ac penè Romam, per totam divagatus est Europam, ità ut isto gravior non sit auditus ab orbe condito, teste *S. Antonino lib. Chronol.* Pariter anno 1350. fuit etiam horribilis Romæ ex *Goutolas: Hist. profan. decis.* 5. *lect.* 14. Anno 1354. 1355. &c. Ultimus Romæ terræmotus, isque gravissimus fuit 17. Martii 1403 sedente Bonifacio IX. His igitur annis supra relatis, nempè post Christum natum auditi sunt Romæ terræmotus cum malis signis, vel antecedentibus, vel subsequentibus, ut referunt *Bardi Chronolog. Girard. Bzovius, Baronius, Nicephorus, Setho, Ricciolus, & alii*: Taceo alios terræmotus ante natum Christum, de quibus apud *Livium, Obsequentem*, & alios: Post annum 1403. licèt aliquando tremuerit Roma, levissimus fuit motus, ac per levem consensum Urbium adjacentium. Præsens tamen terræmotus, de quo nunc scribimus, inter vehementes, & valdè graves, est profectò connumerandus.

Sed quod damni passi non sumus, ut aliæ Urbes, ita vehementer in ædificiis, vereor summoperè ne patiamur in salute, post terræmotus solent morbi graves epidemici, & quandoque pestilentes (quod Deus avertat) regnare, ut *Seneca*, aliique referunt: idque ob fœdos, venenosos, ac pestiferos è subterraneis specubus, ac mineris exeuntes per terræ concussionem vapores. Ad quod præcavendum iisdem remediis, eademque methodo utendum, quam in arcenda peste adhibemus, ut in Medicorum libris abundè innotescit.

Et cùm de mineralibus hic inciderit sermo, ipse in ea sum opinione, omnia penè remedia ex mineralibus petita esse minimè tuta, ne dicam venefica: Sulphur namque in omnibus mineralibus, & metallis est veneficum: excepto sulphure auri, & argenti inter metalla perfecta, & ferri, inter imperfecta: hocque sulphur ex auro, & argento elicere posse difficillimum est, quicquid alii credant: Præter innatum sulphur veneficum, acquirunt ea aliud longè pejus à menstruis rodentibus, quibus solvuntur: Et dulcores ea quantum velit, lotura, vel alio artificio, numquam deponunt venenositatem, ideo noxia sunt, & damnabilia id generis remedia: Et si aliquando boni effectus ex iis observantur, irritationi ipsorum, sivè casui, non verò præstantiæ, ac utilitati adscribendum: Quare Batavus ille, de quo ad nos scripsit *Pallilius* noster, si artificium aliquod habet separandi sulphur veneficum à metallis, & extinguendi partem ejus arsenicalem: habebit certè clavem lapidis Philosophici, & pro tam ingenti beneficio habebit sibi perpetuò omnes orbis incolas obstrictos.

Ex supradictis itaque deduci potest, aquas subterraneas præsertim puteorum, quando mutantur in colore, odore, sapore, & altitudine, quam servabant ad vas, in quo continentur, indicio esse posse eorum, quæ futura sunt circa terræ tremorem: nam inter effectus naturales in Urbe animadversos, hic aquarum putealium est omnium præcipuus, & memoria dignus; cujus rei curam etiam habuisse Antiquos docet Plinius lib. 2. cap. 79. his verbis. *Perhibetur, & Pherecydis Pythagoræi alia conjectatio, sed & illa divina haustu aquæ è puteo præsensisse, ac prædixisse ibi terræmotum: Quæ si vera sunt, quantùm à Deo tandem videri possunt tales distare dum vivunt, &c.* Neapoli quoque familiaris, ac popularis est hæc observatio gustu ac odore aquæ putealis futurum terræ tremorem in locis circa Vesuvium prænoscere, ut incolæ fide digni referunt. Anaximander Milesius Lacedæmoniis terræmotum prædixit teste Plinio l. c. Et idem paulò infrà nempe cap. 81. hæc signa recenset futurorum terræmotuum dùm ait: *Navigantes quoque sentiunt non dubia conjectura terræmotum, sine flatu scilicet intumescente maris fluctu, subito, aut quatiente ictu. Intremunt verò, & in navibus posita æque, quàm in ædificiis, crepituque prænuntiat. Quin & volucres, non impavidæ sedentes sentiunt. Est & in Cælo signum, præceditque motu futuro, aut interdiù, aut paulò post occasum sereno, tenuis ceù lanea nubes in longum porrecta spatium, Est & in Puteis turbidior aqua, nec sine odoris tædio, &c.* Et idem Plinius l. cit. cap. 80 idem prosequitur argumentum, dicens. *Noctu sæpiùs, quàm interdiù fiunt terræmotus: Maximi autem existunt matutini, & vespertini, sed propinqua luce crebri. Interdiù autem circa meridiem fiunt, & solis, lunæque defectu, quoniam tempestates tunc sopiuntur.*

Præ-

Præcipuè verò cum sequitur imbrem æstus, imbervè æstum, &c.

Meminit superiùs Plinius laneæ oblongæ nubis, sivè trabis cœlestis, quam futurorum terræmotuum prænunciam dicit: Trabs hujusmodi cœlestis visa est Romæ anno 1702. 2. Martii in signo Cæte à doctissimo, amicissimoque *Præsule Bianchino*, & à pluribus aliis; coloris erat pallido obscuri, & tenuissima adinstar veli, ut vix percipi potuisset, duravitque per paucos dies.

Dominus *Cassini* celebris Astronomus Italus anno 1668. principio Martii hoc idem phænomenon, ferè persimile trabi Cœlesti in eodem signo Cæte observavit; pluresque alii in aliis locis, & in Africa idem perspexerunt, ut narratur in Diario Litteratorum Romæ anno 1669. & 1670. Dominus *Cassini* in opusculo edito tunc Bononiæ citat Aristotelis locum, in quo describit simile phænomenon trabis cœlestis in eodem signo Cæte initio veris observatum.

Anno 1702. 20. Aprilis visus est Romæ Cometes in signo Aquilæ, & Sagittæ, Germaniæ quoque ferè eodem die, vel sequente in dictis signis fuit observatus, ut citatus mihi retulit eruditissimus *Bianchinus*, quem in hoc libro superiùs laudavi.

Ista terræmotuum procella animos Romanorum fortiter exagitaverat: & hæc una ista Civitate fabula erat quotidie.

Luctus ubique, pavorque, & plurima mortis imago,

Igitur non abs re erit narrare casum, qui tertia die Februarii præteritis acerbitatibus adjunctus fuit. Ante meridiem hujus diei ferebatur hinc indè sermo, quod fatale exitium omnibus instabat, & quod antiquissimæ Urbi ingruebat ruina. Media nocte ejusdem diei perditi quidam, & scelestissimi homines Vicos, & Compita ausi sunt percurrere, & omnes penè domorum fores pulsare, incolasque vix præ metu quiescentes excutere, & à somno excitare: quibus improviso impetu tremefactis, & tunc optimo quoquam pessima omnia metuente, volitantium hùc illuc hominum, & publicis timoribus bacchantium hæ voces audiebantur oraculum esse editum à summo Pontifice, quod hora decima ejus noctis universa Urbs esset peritura, quodque ultimus Incolis adstaret dies; proindè fuisse ab eodem sanctè decretum, ut omnes in apertum illicò decederent, & suæ quique consuleret securitati: Romani intempestivis hujusmodi vocibus perterriti, & incerti, ignarique quid facerent, trepidare primùm, deindè stupentes, ac pallidi ad Fora, ad Compita, & qua locus apertior erat fugere cœperunt: Plebs prout est ad credulitatem pronior, prior diffugit: alii postmodum aliorum ordinum homines vitio gentis humanæ, non quod faciendum erat, sed quod alios facere videbant sine ordine, & sine consilio effugium captavere: ita ut ex Incolis vix Tertia pars domi remansit. In hujusmodi fuga quis terror, quæ vitæ sollicitudo, quæ concursatio fuit.

Hæc facies Trojæ quæ caperetur erat.

Fuerunt qui vitæ tantùm memores, aliorumque rerum omninò immemores, reclusa domorum ostia reliquere. Quidam vix indusio, & solo palliolo tecti ad fora præcipites abibant.

Non aptæ profugo vestis, opisve fuit.

Nonnulli inter fugiendum filios, quos comites ærumnarum ducebant, inæquali passu incedentes, ut celeriùs sequerentur miserabili voce sollicitabant: Alii confectum senio patrem ne ruina opprimeretur, vel manu traxere, vel humeris peramanter imposuere; illud forsan Æneæ usurpantes.

Jam jam nulla mora est, sequor, & qua ducitis adsum.
Di Patrii servate domum, servate Nepotem,
Vestrum hoc augurium, vestroque in numine Troja est,
Cedo equidem, nec Nate tibi comes ire recuso;
Ergo age care Pater cervici imponere nostræ.
Ipse subibo humeris, nec me labor iste gravabit:
Quo res cumque cadent unum, & commune periclum.
Una salus ambobus erit.....

Reliqui, qui Capitolium, qui delubra, qui antiquissima, ut religiosissima Templa, & sublimia tecta retrospiciebant, putavere non ampliùs unius horæ abesse ab horum omnium desolatione, ideòque denunciatæ cladi commiserantes infestam tantæ Urbi sortem obnixè imprecabantur.

Mu-

Mulieres cum in apertum jam esset deventum, sparsis turpiter crinibus, & cum clamore, & gemitu pectora ferientes, edebant cum lacrymis ad Deum preces, & infantulos, quos secum detulerant, è mammis avertentes, illos ad Cœlum tendere non desinebant, Divinam opem trementi ore imploraturæ: Hoc unum singulæ deposcebant, ut scilicet iram, suis debitam sceleribus, saltem ab infantum, & humilium innocentia averteret: Undique preces, undique complorationes, undique suspiria. Hæc inter pericula concussis mentibus, & excidium expectantibus, fatigabat quempiam amara cogitatio, quem in locum, aut quam in urbem esset sese, & familiam suam recepturus.

Horror ubique animos simul ipsa silentia terrent.

Ubi autem delata hæc fuerunt ad urbis Præfectum, is idem pro spectata quam apprimè in gubernando adhibet sedulitate, jussit illico, ut miles, & satelles vias circuiret, & muniret domos, ne perditi aliqui homines in tectis jam desertis grassarentur. Populo interea renunciatum fuit latronum studio, non Pontificis oraculo voces illas prodiisse: adeoque intercepto statim spiritu, metu excusso, domum suam quisque reversus est: Et quamvis plura ostia patentia remansere, verùm nemo in rebus suis quicquam detrimenti accepit. Mirum tamen est, quod auctores confusionis hujusmodi detecti adhuc non sint, etsi per Magistratum diligentissimè perquisiti; ideoque non solùm apud plebem, verùm & apud plures cordatissimos viros opinio est non hominum, sed dæmonum opera perturbationem hujuscemodi partam fuisse: etenim eadem nocte, & eadem ferè hora, non tam in suburbiis, quàm in oppidis ab urbe per multa milliaria dissitis, vox imminentem ruinam denuncians, audita fuit. Ne autem talis in tanta Civitate eventus, &c.

. . . . *Illius tristissima noctis imago* admirationem posteris afferat; non abs re erit similem casum hic adnectere, qui Constantinopoli post maximum ibi terræmotum successit, quem refert Baronius his verbis. *Noctis initio visa est ignea columna, primò parva, deindè paulatim crescebat, donec toti urbi ingens terribiliter immineret. Videbatur horrenda flamma pendere, nec odor sulphureus deerat. Omnes ad Ecclesiam confugiebant, Baptismum quisque extorquebat, à quo poterat, non solùm in Ecclesia, sed etiam per domos, per vicos, ac plateas salus sacramenti exigebatur, ut fugeretur ira, non præsens utique, sed futura: attamen post magnam illam tribulationem, ubi exhibuit Deus fidem verbis suis, & revelationi servi sui cœpit ut creverat minui nubes, paulatimque consumpta est.*

Populus securus paululum factus iterum audivit omninò esse migrandum, quod Civitas esset proximo sabbato peritura. Migravit cum Imperatore tota Civitas, nemo in domo remansit, nemo domum clausit, longè recedens è mœnibus; & dulcia tecta respiciens, relictis carissimis sedibus voce miserabili vale fecit. Et aliquot millibus tanta illa multitudo progressa, uno tamen loco fudendis ad Deum orationibus congregata, magnum fumum subito vidit, & vocem magnam emisit ad Deum: Tandemque tranquillitate conspecta, missis, qui renunciarent sollicitè, qua prædicta fuerat hora transacta, & renunciantibus, quod salva universa mœnia, & tecta consisterent; omnes cum ingenti gratulatione redierunt. Nemo de domo sua quidquam perdidit patente, sed omnis homo sicut dimisit, invenit, &c. Hæc Baronius ad ann. 396. tempore Sircii Papæ anno secundo, & duodecimo Arcadii, & Honorii Imp. ex Marcellino, & Prospero in Chronic.

Hujus generis timorem panicum successisse Faventiæ ann. 1592. terræmotus causa clarè ostendit Ludovivus Zuccolus dialogo de Terrore Panico; ubi de pluribus hujusmodi, urbium, aut exercituum terroribus repentinis, eorumque causis doctè satis & eruditè discurrit.

Hujus pariter infelicissimæ nostræ noctis imaginem ad vivum delineatam habebis in Tacito lib. XV. annalium ab excessu divi Augustini; cum Neronis jussu conflagrabat, ardebatque Roma; Populo, & Quiritibus ea flammarum nocte miserè oppressis, & terrefactis, ut apud eumdem Tacitum unusquisque conspiciet.

Sed dùm hæc agebantur in terris, quid eodem tempore fieret in Cœlo planetarum, anno novo, initio sæculi infelicissimi memoriæ, & posteritati consignemus: Anno 1702. die 17. Maii Saturnus cum Jove conjunctus est partiliter, & plures menses ita conjuncti remanserunt, ac retro-

trogradi. Hoc eodem anno 1702. 2. Martii visa est Romæ cœlestis trabs in signo Cæte, & 20. Aprilis Cometes in signo Aquilæ, & Sagittæ, ut supra retulimus. Cometas sæpè prænuncios esse terræmotuum testis inter alios est Aristoteles in terræmotu Acajæ urbis celeberrimæ. Idem *l.2.metheor. c.7.* tenuem nubem, sivè oblongam nebulosam trabem in occasu solis visam, inter eorumdem futura signa recenset.

Die 14. Januarii 1703. fuit conjunctio Martis cum Saturno: tremuitque tunc validè terra, donec Mars pervenit ad Jovem. Die 2. Februarii fuit æquidistantia Saturni, & Martis à Jove intra sphæram orbis singulorum trium, & obsessio Jovis in medio à duobus maleficis in prima facie Arietis signi malefici, & domus Martis: eoque die vehemens subsecutus est terræmotus, & in locis præcitatis. Conjunctio trium omnium fuit partilis inter 19 Januarii, & 2. Februarii, qua die potissimùm singulis tres in æquidistantia observabantur circa meridiem.

Hic fuit trium superiorum Planetarum his diebus aspectus, & celebris ne dicam, memorabilis, initio sæculi infelicissimi, tot antè annis prævisa conjunctio: Astrorum periti multa circa hujusmodi conjunctiones, eorumque eventus fabulantur: Sed minùs certè, nam Pater luminum, *qui dedit vocem suam, & mota est terra*; quique Cœlum movet, & sydera, solus futuri temporis certos eventus prævidet. Cumque astrologia judiciaria ab Ecclesia Romana, (pro qua si libuerit vitam dare, non recusavero) damnata sit, in hisce recensendis non ampliùs immoremur.

Sed ut exacta, ac fidelis habeatur notitia eorum, quæ his terræmotibus acciderunt in Samnio Regni Neapolitani Provincia, ditioni Ecclesiasticæ finitima; nec non in urbibus, & oppidis Ecclesiasticæ ditioni subjectis, decrevimus hìc addere epistolas, ac narrationes historicas hac de re à Regiis Ministris, & jussu Publico scriptas, ac Romam ad Principes viros transmissas.

Exemplar Epistolæ Romam missæ Excellentissimo Duci de Uzeda Oratori Catholico à Ministro Hispano, quem Prorex Neapolis Aquilam dimiserat ad damna exploranda terręmotuum pręteritorum causa producta, ab Italico sermone à nobis latinè fideliter redditæ.

NObilis, dives, & vetus urbs *Aquila*, caput provinciæ Samnii, quæ ob magnifica templa, & sublimia Palatia, ob Nobilium numerum, & divitias inter cæteras Regni Neapolitani urbes illustrior erat; tota jam diruta est, & solo æquata, nec aliud extat in eadem, quam facies templi Divi Bernardini, & exteriores Castri munitiones, cùm reliqua ædificia jam conciderint. Multi homines periere, & numerantur bis mille, & quingenti; ducenti, & ampliùs vulnerati: magna copia mobilium, divitiarum, annonæ, animalium sub ruina remansere.

Oppidum *Paganica* nuncupatum, dirutum est, & solo æquatum adeò ut inhabitabile sit redditum, septuaginta homines periere, & nonnulli vulnerati fuere cum jactura suppellectilium, divitiarum, annonæ, & animalium.

Pagi, & Oppida omnia quæ subsunt jurisdictioni Aquilæ ascendentia ad numerum 36. penitùs sunt diruta, ac eversa, cum funere mille hominum, & amplius, & quadringentorum circiter vulneratorum, cum jactura annonæ, suppellectilium, & animantium.

Oppidum *de Ar schia*, cujus incolæ erant bis mille, omninò dirutum, ac eversum, redditum est inhabitabile, cùm omnia ædificia conciderint. Periere quadringenti homines, centum vulnerati fuere cum magna jactura annonæ, suppellectilium, & animantium. Incolæ, qui antea erant divites, post terræmotum miseri evasere.

Oppidum *del Colle*, quod incolebant bis centum familiæ, totum corruit, & omnes penè incolæ periere, paucique illi, qui superstites fuerunt, vulneribus sunt affecti cum jactura annonæ, supellectilium, & majoris partis animantium, quæ possidebant. Mons quidam nuncupatus *del Grillo*, qui

erat

erat in territorio dicti oppidi sese detrusit & occultavit, nec amplius motus est, sed planities; Et fons, qui erat in vertice alterius montis propè præfatum *del Grillo* ad planitiem descendit longè à dicto vertice: Porrò ex duobus parvis montibus inter fines ejusdem oppidi *del Colle* post terræmotum unus factus est. Tellus ibidem scissa est per duo circiter milliaria, & in conspectu pecuariorum quasdam pecudes absorpsit.

Oppidum *de Pizzoli* majori ex parte corruit, & domus quæ adhud extant, sunt inhabitabiles, periere ducenti homines, viginti fuerunt vulnerati. Mons in dicto oppido nuncupatus *Rutigliano* scissus est, & impervius redditus. Propè Molestrinam dicti oppidi, ubi tenuis quidam amnis delabitur, duæ voragines apertæ sunt, quarum alterutra lata est sexaginta passus, & exindè vehementer tunc effluxit aqua, & adhuc effluit cum impetu; & elevatur in aera ad altitudinem populi; sulphurea est, sulph. ac coloris lactei, & lapides in magna copia ejecti sunt, & præfatæ voragines adhuc etiam ejusmodi aquam ejiciunt cum magno fragore.

In terræmotu 2. Februarii oppidum montis Regalis, & vicini campi, erumpentibus derepentè novis aquis è tellure, ferè ad cubiti altitudinem inundati fuere. Aquę erant saporis salsuginosi.

Inter Villas Luculi, & Tigilli aperta est nimium tellus, fumat, fulguratque ut mons ignivomus, sed post paucos dies omnia evanuere. Ibidem novus lacus emersit, & quotidie dilatatur cum maximo incolarum timore.

Oppidum *de Alberete*, ubi degebant centum familiæ dirutum integrè est, nec incoli potest, perierunt centum homines, vulnerati sunt viginti cum jactura totius annonæ, suppellectilium, & animantium.

Pagus *de Sancta Polina* ubi degebant centum quinquaginta familiæ dirutus omninò est, & solo æquatus. Periere octuaginta homines, & plures alii vulnerati fuere cum magna jactura annonæ, suppellectilium, & animantium.

Oppidum *Montis Regalis*, quod incolebant sexcentenæ familiæ, & sub cujus Jurisdictione erant alii 36. pagi, & oppida, ubi habitabant sex millia hominum, omnia hæc diruta sunt, & solo æquata, nec domus una extat, quæ coli possit: periere quingenti homines, fuerunt vulnerati centum quinquagiuta cum incredibili jactura Annonæ, divitiarum, suppellectilium, & animantium.

Oppidum *Civitatis Regalis*, ubi degebant centum quinquaginta familiæ corruit integrè, & solo est æquatum cùm nonnullis oppidis, ac pagis suæ Jurisdictionis, & interitu quingentorum hominum, ac quinquaginta vulneratorum. In locis hujusmodi, dùm ædes ruebant accensus in eisdem est ignis, qui gravius damnum peperit, cùm jactura annonæ, suppellectilium, & animantium. Inter fines ejusdem oppidi scissa est tellus spatio unius milliaris cum dimidio.

Oppidum *de Matrice* cum aliis nonaginta pagis, & oppidis saæ jurisdictionis, cùm magna horum parte corruit cùm interitu ducentorum hominum, & centum, & ampliùs vulneratorum, & magna jactura annonæ, suppellectilium, & animantium.

Oppidum *de Remoli*, ubi degebant tercentum familiæ totum penè corruit, ita etiam quatuordecim pagi; & oppida suę jurisdictionis magna ex parte sunt diruta. Periere tercentum homines, vulnerati sunt sexaginta cùm jactura annonæ, suppellectilium, & animantium.

Oppidum *de Leonessa* ubi degebant quadringentæ familiæ, ita fuit concussum; ac dirutum, ut omnes muri ædium fuerint contriti, adeò ut non extet murus altitudinis quatuor palmorum: cùm omnes domus vehementissima vi terræmotus à fundamentis avulsæ fuerint. Eadem ruina evenit viginti Pagis suæ Jurisdictionis: Periere mille homines, & quamplures fuere vulnerati cùm jactura annonæ, suppellectilium, & plurium animantium. Ibidemque observandæ dantur res horrorem incutientes: cùm quingentæ, & quadraginta duæ domus numeratæ sint, quæ fuerunt eversæ, & à fundamentis evulsæ, ita ut earum fundamenta, nunc tecti locum sibi vindicent, idest quod anteà fundamentum domus erat, nunc ordine mutato, avulsis fundamentis, pro tecto inservit, quod maxima cum commiseratione respicitur.

Oppidum nuncupatum *della Posta*, quod incolebant mille, & sexcenti homines integrè corruit, & inhabitabile nunc est: Periere quingenti, & quatuor homines, vulnerati fuerunt centum: cùm jactura annonæ, suppellectilium, & animantium, & in via dicti oppidi conspiciuntur lapides magnæ mo-

molis, qui à montibus cecidere: Atque etiam ad radices cujusdam montis effluxit noviter lacus, cujus effluxus adhuc perdurat: In culmine alrerius montis aderat quædam planities, quæ longitudinem quapost terræmotum in talem desedit profunditatem, ut vix conspici possit, & ubi planities erat, nunc abyssus est.

Oppidum *dè Antrodoco*; ubi degebant mille, & octingenti homines, quorum tercentum periere, quinquaginta vulnerati fuerunt, penitus corruit, ac solo æquatum est.

Oppidum *de Barbone*, ubi aderant ducentæ, & triginta quinque familiæ, magna in parte dirutum est, cum interitu septuaginta hominum, & viginti sex vulneratotum, cum magna jactura annonæ, mobilium, & nonnullorum animantium.

Oppidum *de Burghetto*, quod centum colebant familiæ, dimidium corruit cum interitu triginta hominum, & nonnullorum vulneratorum cum jactura annonæ, suppellectilium, & nonnullorum animantium.

Oppidum vulgò *Civita Ducale* in domibus aliquantisper labefactatum est, quarum quatuor cecidere.

Oppidum nuncupatum *Pendenza* solo æquatum cum interitu paucorum hominum.

Oppidum *Sancti Angeli* dictum, magna ex parte in domibus labefactatum est, cum exiguo hominum damno.

Oppidum de *Lugnano*, ubi incolebant centum quinquaginta familiæ, integræ dirutum est, cum interitu centum quinquaginta hominum, ac nonnullorum vulneratorum: cum jactura annonæ, supellectilium, & animantium.

Ex quibus, calculo facto, deducitur, quod homines, qui periere in præfata provincia Samnii in hoc regno, excedunt numerum sex millium: vulnerati, & membris capti, ac debilitati superant numerum quatuor millium, & quinquaginta: damnum ab hujusmodi terræmotu illatum tanti ponderis est, ut computetur attingere valorem bis centies, & centenorum millium; *idest 12. millionum ducatorum*.

Ex Campis Aquilanis in Samnio 20. Februarii 1703.

Series urbium, oppidorum, & pagorum tàm in Samnio Regni Neapolis, quàm in locis ditioni Pontificiæ subditis, quæ præteritis terræmotibus damna, & ruinas passa sunt, excerpta ex diario Neapolitano, jussu Proregis typis dato à Bulifonio Bibliopola 1703. Neapoli.

Antequam hujusmodi locorum seriem in diario Bibliopola præfatus exposuisset, plura de terræmotu Aquilæ in provincia Samnii retulit, quæ quoniam clariùs, & distinctiùs à nobis in antecedenti descriptione exposita sunt, non est visum ea denuò hic repetere: sed tantummodo hæc sequentia addere, à diario prædicto excerpta, scilicet.

In Samnio post terræmotum, qui accidit 14. Januarii, tellus dietim tremebat ita frequenter, & cum fragoribus subterraneis, tàm horridis, & formidandis, ut visum fuerit universum orbem corruere debuisse.

Tantis, ac talibus ærumnis adjungitur etiam per aliquod tempus defecisse inibi aquam: eamdem infelicitatem passa sunt innumera alia loca Samniticæ provinciæ, in qua nil aliud respicitur, quam lapidum acervus, & muri ruinam minitantes. Refert quidam Pater Capuccinus ipsummet vidisse tempore terræmotus inter Fanum, & Montem Regalem moveri motu vehementi quatuor montes, magnæ molis lapides cadere, & paulò post aperiri horribilem voraginem ignis inter hujusmodi montes: exindè inter Montem Regalem, Fanum, eorumque Pagos exurgere tria magna flumina efformantia in planitie illorum agrorum lacum quemdam: postmodum aquam hora vigesima tertia ejusdem diei statim evanuisse.

Nomina Vrbium, & locorum.

Defuncti.

Aquila diruta.	2400
Albeto diruta.	38
Aventinum redditum inhabitabile.	45
Aliena inhabitabilis.	30
Anascelli, Tussi & Ognata.	50
Apriedo.	12

Defuncti.

Albanetum solo æquatum. 16
Abaretum cum suis Pagis.
Andridocum labefactatum.
Antone solo æquat. 80
Arguato labefact. 15
Arischia penè dirut. 350
Bisglieti penè dirut.
Bagno labefact.
Boschetto omninò sub ruinis.
Bussi labefact.
Barbone cum suis suburbiis, sub ruinis.
Bel forte dirut. 13
Belvedere omnino dirut. & ferè omnes ejus habitantes mortui.
Buta Solo æquata ac evulsa à fundamentis, itè ut cadavera è sepulcris vis terræmotus foras ejecit. 12
Bacugno dirut. & à fundamentis evers. 150
Barese labefect.
Camerinum labefact.
Casa nova graviter labefact.
Cerretum labefact.
Castrum vetus inhabitabile redditum.
Cascia cum suis Pagis penitùs eversa, solùm extat Monasterium Monialium S. Luciæ. 60
Civita di Cascia dirut. 20
Coronelle. 12
Castrum novum. 150
Chiavano. 30
Campana.
Castrum S. Joannis inhabitabile reddit.
Cresela.
Colle pecchi evers. 35
Cuttumola evers. 4
Civita Realis terræmotus perduravit per dimidium horæ, quapropter à fundamentis eversum & Conventus P. P. S. Francisci minimè dignoscitur ubi extabat, nec ampliùs quàm decem homines à ruinis evasere. 1600
Cagnanum cum suis Pagis.
Cummoli dirut. 15
Sanctus Eusanius Foglianum penè dirutum.
Fassum Montis regalis omninò eversum. 7
Fulgineum.
Fanum ex parte dirutum, ubi perduravit terremotus penè per quadrantē horæ. 12
S. Gregorii. Oppidum Intrium. 12
Leonissa majori ex parte diruta. 60
In suis Pagis. 400
Lementana.

Defuncti

Monte sanctum Meccale dirut. 40
Monteglianum eversum. 160
Monte leone, omnia propè Templa diruta. 7
Maranum omnino evers.
Mons Regalis dirutus, & à fundamentis eversus. 80
Ejus Pagi omnes corruere, & numerus defunctorum ignoratur.
Matris penè dirut. 25
Massiuci.
Mascione integrè dirut.
Marazzum solo æquatum.
Nursia in Sabinis solo æquata. 1700
Onda.
Ognata.
Opagna dirut. 10
Pons Cereti integrè penè eversus. 15
Le Preci reddit. inhabitabil.
Posta reddit. inhabitabil. 30
Pizzoli omninò dirut. 550
Paganica. 40
Poloscina dirut.
Quitena.
Rolla Quitena, & Cresserazzum.
Rocchetta à fundamentis evers. 15
Riedi de Poggio dirut. 40
Reate labefactatum.
Spoletum valdè damnificatum.
Selanum Monte sanct. & Ceretum corruere, & sunt inhabitab.
Sassa dirut.
Savelli solo æquat. 6
Scopita.
Sala diruta. 7
Sangiovescale dirut. 20
Sanvitto evers. 30
Sanctus Hugo solo æquat. 15
Tudianum inhabitabil. 4
Truschi dirut. 60
Tasso penè dirut. 30
Tremezzo dirutt. 12
Tempera.
Trignanum. 30
Tuschi.
Terzone dirut. 60
Tuscio dirut. 15
Villa S. Angel.
Vendoli inhabit. 5
Vico. 40
Volcino inhabit. 8
Valanbuni dirut. 25
Valleranum damnificatum, &c.

Series urbium, Pagorum, & Oppidorum Ditionis Ecclesiasticæ in Umbria & Sabinis, quæ his terræmotibus aut diruta sunt, aut ferè devastata anno 1703.

DE Terræmotu Nursiæ, aliorumque Oppidorum in Sabinis sub Ditione Pontificia, plura diximus superiùs; at quoniam Commissarius Apostolicus à Summo Pontifice missus ad exploranda damna, quæ dictis in locis attulit terræmotus, nuper de illis longam, ac veram texuit Epistolam ad Optimum Principem nostrum datam, ex eadem visum est nobis nonnulla exerpere, quæ ad historiam terræmotum conferre putamus.

Nursia, Italis *Norcia*, Urbs olim Episcopalis Umbriæ, quæ & Sabinis tribuitur, sedet in monte, ubi lacus, & non longè Antrum Sibyllæ, ad amnem *Freddaram* dictum. Sedet inquam intra montes, & ad radices Apennini 6. mill. à Confinio Marchiæ Anconitanæ distat 13. mill. à Reate. Estque ferè media inter Aquilam ad ortum, & Spoletum ad Occasum. Ab Aquila in Samnitibus distat. 30. milliariis; à Spoleto 28. Patria fuit S. Benedicti Monachorum in Occidente Parentis. Lithomi Itali, vulgò Nursini, sivè *Norcini* dicti, ab hac urbe penè omnes originem trahunt, & varia per Italiæ loca potissimùm Romæ sparsi sunt; peritia enim secandi calculosos, castrandi pueros, oculorum pannos sivè nubeculas tollendi, quam à Patribus veluti jure hæreditario acceptam habent, cæteros antecellunt.

Nursia itaque terræmotu 14. Januarii hora 2. noctis 1703. diruta omninò est, & solo æquata, & lapidum horridus acervus antiquæ urbis situm ostendit. *Cascia*, ingens oppidum non longè à Nursia, paulò minùs, quàm totum dirutum est, ac fermè redditum inhabitabile. Mons dictus *Alvagno*, qui propè *Casciam* sedet, hujusmodi terræmotu apertus est, & ruptus per longitudinem mille, & quingentorum passuum: latitudinis verò 32. palmorum circiter, & ex fissuris hujusmodi exhalat fœtor, veluti sulphureus. Non longè ab hoc monte jacet alius, qui dicitur *Monte Corvo*, Mons Corvus, omnium Italiæ montium altissimus in Confinio Regni Neapolitani, & ob ingentem altitudinem dictus *Magnum Italię Saxum*: hic etiam mons dicto terræmotu apertus est; at secundo terræmotu, quo corruit Aquila, corruit etiam altera ex duobus ejus ingentibus summitatibus: Et ab Oppido *Posta*, ad Oppidum *Antrodoco* ferè quotidiè cadunt ingentia Saxa è vicinis montibus. In pluribus quoque Comitatus Nursiæ locis, voragines non exiguæ apertæ sunt, & terra per agrorum planitiem in pluribus aperta. Terræmotu anni 1328. quo diruta fuit Nursia periere 5000. Cives: præsenti verò, mensis Januarii, octingenti, circiter, vel ad summum mille.

Præter Nursiam in Sabinis Urbem, dicto terræmotu 14. Januarii ingens damnum passum est magnum Oppidum *Cascia*; Patria B Ritæ; Oppidum inquam in Umbria, versùs Appenninum, & confinia Regni Neapolitani inter Reate, & Nursiam intra Colles. Mortui in Oppido Casciæ, & suo Comitatu, circiter 680. Sed ut clarior pagorum Oppidorumque notitia habeatur, singula hic subnectemus, addito numero mortuorum in singulis.

Mortui.

Spoletum Urbs celebris in Umbria maximè læsum in ædificiis, quæ singula trabibus suffulta.

Cascia ingens Oppidum in Umbria ferè dirutum, ac redditum inhabitabile, mortui in eo. 49

Meltignano Oppidum dirutum mort. 121

Colle S. Stefani, & *Serviglio* oppida diruta. m. 22

Santa Trinità Pagus dirut. m. 3

Opagna, *Tremezo*, & *Cascine*, pagi diruti. mort. 46

Civita Castello, opp. dirut. m. 13

Trevi, opp. dirut. m. 20

Colle marino, opp. dirut. m. 20

Manigi, opp. dirut. m. 15

Coronella, opp. ferè dirut. m. 18

Trognano, opp. dirutum. m. 69

Buda, opp. dirut. m. 32

Villa S. Silvestro, pag. ferè dirut. m. 44

Chianano, opp. dirut. m. 60

Castel S. Giovanni, oppidum cum omnibus pagis dirut. m. 17

Palmajolo, Burgus Casciæ læsus, mortui. 1

Puco, opp. concussum.

Foglia

Mortui.

Fogliano, opp.semidirutum. m 17
Aventino, opp. dirutum. m. 95
S.Georgii, oppidum semidirutum.
Sogna, opp. semidirut.
Col. Forcella, opp.semidir.
Suidi, Burgus Casciæ dirut. m. 32
Roala, & *Porena*, opp.Patria B.Ritæ semidirut.
Vsigni pag. semidirut.
Pogio domo, pagus semidir.
Castrum de Rocca Porrena dirut.mortui 7
Castrum di Muccia fora, pag.dirut.m. 1
Castrum di Colle *Gragone*, dirut. m. 3
Cerasola, opp.semidir. m. 5
Piandoli, pag. dirutum.
Ocosce, pag.dirut.m. 3
Atri, opp. ferè dirutum. m. 1
Castell-Poggio, semidirut.
Castrum Paterno, dirutum omninò.
Gioppiedi, opp. dirut. m. 11

Et hic est numerus oppidorum, & Pagorum Casciæ, ejusque Comitatus dirutorum bis terræmotibus cum morte 700. circiter hominum sequitur Nursia, & ejus Comitatus in Umbria.

Ponte, oppidum spoletinum ferè dirutum, mortui. 11
Corretum oppidum cum sex Pagis suis ferè dirutum. mortui. 2
Triponzo, oppidum Comitatus Nursiæ dirut. m. 2
Belforte pagus dirut. m. 9
Corone, *& Castrum* Vetus dirut.
Le Preci, semidirut. m. 1
Poggio di Valle semidirut.
Ancarano, opp. semidirut. m.
Monteleone, opp.dirut. m. 8
Ruscio & Terrabe, pagi diruti. m. 46
Campi: Castrum semidirut.
Saccovese. *Orvano Castrum Croce*.
Fematre. Pagi valdè moti.
Riofredo pag. dirut.
Rosema pag.semidirut.
Bifelli dirut.m.
Forsivo, opp. dirut.m. 62
Le Gegne, pag. semid. m. 3
Seravalle, opp. dirut. m. 3
Monte Buso, opp. dirut. m. 13
Poggio de Croce Collazone, pagi læsi.
Montaglione, opp.dirut.m. 11
Rocanolfi; pag. dirut.m. 2
Tudiano pag. dirut.
Abbate, pag. dirut.m. 36

Mortui.

Argentilli, pag. dirut.m. 1
Agriano, *Villa aliena*, pag.dirut. m.
Aventita, oppid. dirut.m. 32
Villa del Colle, pag.dirut.
Belvedere, pag. dirut. m. 7
Ochric hio, opp. diret.m. 17
Piedíripa, opp. dirut. m. 1
Villa di Papoli; semidirut.
Castrum S. Mariæ, dirut.m. 25
Villa S. Andreæ, dirut. m. 2
Castrum S. Marci, dirut.m. 53
Villa Savelli, opp. dirut. m. 83
Villa Reganelli. dirut. m. 27
Villa Valcadra, dirut. m. 30
Villa di Frascano, dirut. m. 17
Villa Vetturia, semidirut.
S.Pellegrino, opp.semidirut.
Castelluccio, opp. læsum.
Arquata, oppidum magnum, cum suis Villis semidirut. m. 15
Rochette, opp. Spoletanum semidirut. m. 15
Villa Hortoscie, oppid. præfati Rochette, semidirut.
Vrbs Nursia, tribus circiter hominum millibus componitur. Mortui sub ruinis terræmotus 800. In suo Comitatu, mortui. 587
Oppidum Casciæ, cum suo comitatu numerat mortuos sub ruinis 680. Damnum allatum domibus, animalibus, & supellectilibus est incredibile, &c.

A Cive Aquilano, qui à ruinis terræmotus superstes Romam venit, audivi his diebus, quòd adeò erat horrendus terræmotus Aquilæ, ut illi, qui erant in campis, si arborem aliquam amplexabantur nè caderent, replebantur fortiter ab eadem vi terræmotus etiam agitata, ut humi prostrati degere coacti sint. Narravit pariter quod à die 2. Februarii usque ad 25. Terra ferè centum, & sexaginta vicibus tremuit, licèt leviter. Plures à terræmatu superstites, solo timore, & horrore maximæ calamitatis exanimes evadebant, ac præ solo timore ferè derepentè moriebantur, ut narravit.

Post terræmotum Aquilanum cum omnia tuta videbantur esse Nursiæ, nam tremor ferè desierat, circa 15. Februarii, excepta levissima aliqua successione, quæ nocte sentiebatur: en derepentè nuncius venit Romam his diebus, quod scilicet Nursia no-

novo correpta terræmotu, & graviori quam duo antecedentes, miserè denuo devastata est, & omninò labefactata.

Die igitur 25. Februarii pluit cum ingenti, & impetuoso vento ferè per totam diem. Quibus cessantibus circa mediam noctis horam terra tunc leviter tremuit; Hora tertia tremuit fortissimè (uti tremuerat 14. Januarii, & 2. Februarii) & duravit tremor spatio recitationis salutationis Angelicæ. Hora 4. noctis iterum tremuit. Hora 5. iterum breviter, sed fortissimè. Hora 6. denuò bis, licèt leviter. Hora 9. noctis juxta horologium Italicum bis de novo tremuit: ab hora 9. usque ad ortum Solis terra erat in continua Trepidatione, & tunc quievit. Nihil damni attulit hominibus, nam omnes vivunt in Campis sub Tabulatis, Tuguriis Pastorum, & more militum sub Tentoriis ex panno lineo cera oblinito ad pluvias arcendas.

Quotidie Romam nuncius venit urbes finitimas adhuc etiam tremere, tremoremque veluti vagando modò hanc, modò illam corripere. Eugubium urbs celebris in Umbria, & Patria Magni Viri Augustini Steuchii Episcopi Kisami, qui floruit temporibus Leonis X. Pontificis doctissimi, & Patris Litteratorum immortali memoria digni; quippè Steuchius opus aureum composuit *de Perenni Philosophia*, magno mihi solatio, dum ipsum lego: Urbs hæc tremuit fortiter his diebus. Tremuit Pariter Perusia urbs; & ferè quotidie urbes & oppida circumcirca posita alternatim tremunt: Romæ verò post illum vehementem tremorem diei 2. Februarii, vehemens alius, aut saltem valdè sensibilis non est auditus, nisi postridie ad dictum terræmotum, ut supra narravimus, &c.

Cùm hactenùs plura dicta sint de natura, causis & effectibus terræmotuum, non abs re erit obiter nonnulla notare, quæ remedii loco sint ad arcendam hujusmodi miserandam calamitatem: sed quoniam penè puerile videtur remedium prescribere contra vim, quæ singula respuit remedia, ejusque læsionis tempus, ac momenta occulta sunt, & incognita, quique fugiendo mortem vitare credunt, fuga mortem sollicitant, non pigebit tamen referre, quæ de remediis contra terræmotum Plinius, & Seneca magister meus disputarunt. Verba Plinii l. 2. c. 82. sunt hæc. *Sed & in terræmotibus est remedium, quale cloacę, & crebri specus præbent: conceptum enim spiritum exhalant, quod in certis notatur oppidis, minus quippè quatiuntur, quę crebris ad eluviem cuniculis cavata sunt: multoque sunt tutiora in iisdem illis, quę pendent sicut Neapoli intelligitur, parte ejus, quæ solida est, ad tales casus obnoxia, Tutissimi sunt ædificiorum fornices, non angulosi quoque parietes, postesque alterno pulsui renitentes: Et latere terreno facti parietes minore noxa quatiuntur; Magna differentia est & in ipso genere motus: pluribus siquidem modis quatitur. Tutissimum est cùm vibrat crispante ædificiorum crepitu, & cum intumescit assurgens, alternoque motu residet; innoxium, & cùm concurrentia tecta contrario ictu arietant, quoniam alter motus alteri renititur. Vndantis inclinatio, & fluctus more quædam volutatio infesta est, aut cùm in unam partem totus se motus impellit. Desinunt autem tremores cum ventus emersit: sin verò duravere, non ante quadraginta dies sistuntur, plerumque tardius, utpotè cum quidam annuo, & bienni spatio duraverint*: hæc ille.

Si fuga vitari non poterit terræmotus, tunc omnium remediorum ultimum, ac tutius est ad portas conclavium confugere positas, præsertim in muris majoribus, & solidioribus domus: nam primò cadunt tabulata, sivè pavimenta domus ob trabes, quæ statim è suis exeunt foraminibus; deindè cadunt parietes: si tamen vehementissimus fuerit motus, mors erit inevitabilis: si levior, tabulatis quassatis, & prostratis, sub portis, aut fenestris domorum, forsan esse poterit aliquod refugium. Ex præfatis Plinii verbis deducere licèt Romam in terræmotu minoribus damnis obnoxiam esse, quam alias urbes; nam specus subterraneas, cloacas, cellas vinarias habet infinitas, per quas vi eorumdem poterit retundi. E lateribus terreis compactæ sunt domus, & cum aqua, & calce Puteolanus pulvis (vulgò *Pozzolana*) rubri coloris, qui in Latii campis quotidiè effoditur, præbent gluten lateribus, & lapidibus ad domorum constructionem uniendis, incredibilis soliditatis, & resistentiæ: Et ob id observantur hic rudera ædificiorum bis mille ab hinc annis constructorum. Porrò dicunt auctores Ægyptum rarò ut numquam tremere, quia limosa est ejusdem tellus, ob annuas Nili inundationes, quæ limum ferunt

infi-

infinitum; & cùm limosa sit ea tellus facilè cedit trementi terra, nec renititur, sicuti renituntur Montes, & corpora solida; ob quam renitentiam, major oritur concussio, major impetus, ac per consequens major ædificiorum ruina. Totam Latii planitiem factam esse à limo ducto per aquarum decursum è vicinis montibus, & fluminibus in hujusmodi partes infernas, usque ad maris littora doctè satis probat medicus, & Anatomicus celebris Steno lib. de *solido intra solidum*; Nonne (ut ipse ait) Æneas ter, aut quater ab hinc mille annis venit ad littora Urbis Lavinii, & tamen Lavinium à mari distat nunc decem, & pluribus milliariis? Nonne portus Trajani ad littus maris fuit, & tunc ab eo distat per mille, & quingentos passus: Quare si urbs fundamento limoso hæret, ut urbes Ægypti, eamdem sortem cum Ægypto in terræmotibus pati debere credendum est, idest aut rarò concuti, aut si quatiatur, cum exiguo Civium damno: uti his ultimis terræmotibus observavimus in Urbe &c.

Sed ut ipse, qui hujusmodi calamitatibus præsens nunc Romæ sum, & olim fui Neapoli: atque ruinas vidi Ragusii in Dalmatia, horrendo terræmotu diruti; Quæ sentio dicam; puto certè, nullum aliud præstantius, ac securius dari refugium in his casibus, quam spem in solo Deo Optimo Max. figere: Fuga perniciosa est, perniciosior mora.

Vna salus victis nullam sperare salutem. Ad quam ergo in illo agone confugiendum, nisi ad Deum vivum, & verum Jesum Christum; cujus veritatis optimè gnari ipsimet Æthnici à diis petebant remedia contra hoc malum: *si quando*, inquit Alexan. ab Alex. c. 27. lib. 5. & Rhodiginus c. 27. 30. *Si quando Romæ terra quaßata fuißet supplicatio in triduum decernebatur, feriis à Prætore indictis, præuntibus Deum viris, eoque die terræmotu nemo pronunciabat, tamquam fœdum, & abominandum quodpiam; nec Dei nomen, cui sacrum fiebat edebatur, quod Pontificum libris traditum non eßet, cujus Dei nutu, imperiove terra moveretur, &c.* Quare si omni timori præclusum est remedium, & omnis præclusa fuga; heroicum certè, ac verè Christianum erit, nullum timere terræmotum, quandoquidem teste Seneca lib. 6. cap. 2. *Sine remedio timor stultus est: ratio terrorem prudentibus excutit, &c.* Nemo autem constantius terræmotus timorem contemnet, quàm qui Deum timet, ad Deum fugit: Optimè enim idem Seneca Epist. 41. ad id respiciens ait. *Bonus vir sine Deo nemo est: An potest aliquis supra fortunam, nisi ab illo adjutus, exsurgere? Ille dat consilia magnifica, & erecta. In unoquoque virorum bonorum habitat Deus, quis autem Deus incertum, &c.*

Denique, ut reliqua sileam, quæ in gravissimis hisce calamitatibus ad animum confirmandum remedia, & præcepta ab Authoribus traduntur: ea adnotare sufficiat, quæ nobis Seneca noster Stoicæ Princeps proponit, utpotè omnium utiliora: & sic itaque loquitur lib. 6. quæst. nat. cap. de Terræmotu. *Quam latebram prospicimus, quod auxilium, si orbis ipse ruinas agitat, discedit, ac tribuat: In pestilentia mutare sedes licet: Nullum malum sine effugio est. Numquam fulmina populos percußerunt. Pestilens cælum exhausit Vrbes, non abstulit. Solùm terræmotus malum latissimè patet, inevitabile, avidum, publicè noxium: Non enim domos solùm, aut familias, aut urbes singulas haurit, sed gentes totas, regionesque subvertit, & modo ruinis operit, modò in altam voraginem condit; ac ne id quidem relinquit ex quo appareat saltem fuiße: Nec desunt, qui hoc genus mortis magis timeant, quo in abruptum cum sedibus suis eunt, & è vivorum numero vivi auferuntur, tamquam non omne fatum ad eumdem terminum veniat. Hoc habet inter cætera justitiæ suæ natura præcipuum, quod cùm ad exitum ventum est, omnes in æquo sumus. Nihil itaque interest, utrum me lapis unus elidat, an monte toto premar; utrùm supra me onus unius domus veniat, an totus terrarum orbis caput meum abscondat. Proindè magnum sumamus animum adversùs istam cladem, quæ nec evitari potest, nec provideri. Desinamus audire istos, qui Campania nuper relicta post destructam terræmotu celebrem Pompeios urbem, dicunt se numquam ad illam regionem reversuros. Quis enim illis promittet melioribus fundamentis hoc, aut illud stare solum? Omnia ejusdem sortis sunt, & si nondum mota, tamen mobilia. Et quemad-*

madmodum in Urbibus magnis, nunc hæc domus, nunc illa suspenditur; ita in hoc terrarum orbe nunc facit vitium hæc pars; nunc illa, &c.

Et cùm in terræmotuum clade mors ferè inevitabilis sit, constantis viri est in eo agone mortem non timere, sed animum hortari, ut exeat è corpusculo, in quo per multa sæcula non illi immorandum; quod egregiè equidem idem Seneca expressit his verbis lib. cit. c. 32. *Qui mortem contempserit, securus videbit maria turbari, etiam si eorum æstus aliqua perturbatione mundi totum in terras verterit oceanum. Frangatur licet Cœlum, & ignes suos in exitum omnium in primis suum misceat, securus adspiciet ruptis compagibus de hiscentem terram, & stabit super illam voraginem intrepidus, & fortaße quo debet cadere, desiliet: Quid ad me quàm sint magna, quibus pereo? Ipsum perire non est magnum. Proindè si volumus tranquillè degere, & ipsis Diis de felicitate controversiam facere, anima in expedito est habenda: Quicquid ipsam petierit, sivè ipsa terrarum ruina. Quid aliud debeo, quam exeuntem hortari animam, & cum bonis omnibus emittere? Anima vade fortiter, vade feliciter. Nihil dubitaveris reddere: Non de te, sed de tempore est quæstio. Facis quod quandoque faciendum est: nec rogaveris, nec timueris, nec te velut in aliquod malum exituram, tuleris retrò. Rerum Natura te, quæ genuit expectat, & locus melior, ac tutior. Illic non tremunt terræ, nec inter se venti cum magno nubium fragore concurrunt, non incendia regiones urbesque vastant, non pestilentia, non arma contraria, disposita vexillis, & in mutuam perniciem multorum millium par furor. Istud leve est, quid timemus? Grave est, potiùs semel incidat, quam semper impendeat. Ego autem perire timeam, cum tremens terra antè me ipsa pereat, in injuriam nostram, non sine sua venit. Helicen, & Burim Urbes celebres in sinu Corinthiaco totas mare absorpsit: ego verò de uno timeam corpusculo? Ego recusem mei finem? cùm sciam me sine fine non esse? imo cùm sciam omnia esse finita? Ego ultimum suspirium timeam? Moriendum est. Quando? Quid tua? Mors naturæ lex est, tributum, & officium mortalium, malorumque omnium remedium est: Quare, Lucili, omnibus omissis hoc unum meditare ne mortis nomen reformides: Effice illam tibi cogitatione multa familiarem, ut si ita fuerit, possis illi vel ob viam exire .... Si cadendum est, cadem orbe concusso, non quia fas est optare publicam calamitatem, sed quia ingens solatium mortis est, terram quandoque videre mortalem, &c.*

Hæc sunt, Jo. Francisce Maurocene, quæ de Lapidum vegetatione &c. his diebus à me sunt conscripta, quibus imminentem lapidum ruinam mens terræmotuum causa metuebat: Qualiacumque fuerint, ea pro singulari benignitate lubens accipe: tibique hanc dissertationem inscribi permitte, ut extet meum aliquod de excelsis tuis virtutibus judicium; Etenim quotiescumque animum, oculosque ad te converto, conspicere mihi videor Franciscum Maurocenum Peloponesiacum, Ducem Venetiarum, affinem tuum, maximi animi, atque altissimi consilii virum; cui ob Peloponesum sub Reipublicæ potestatem redactam, adhuc viventi statuam Senatus decrevit; cujusque tu Familiam, & unà cum Familia virtutem cum nunc apprimè referas, futurum spero, ut dignitatibus idem par evadas. Quod unum adhuc summa omnium opinione, ac spe de te, deque tua admirabili sapientia expectatur. Vale Amor Italiæ, & litteratorum præsidium. Romæ pridie Kalendas Martias. Anno infelicissimo 1703.

SERIES

Magis notabilium observatorum hoc anno 1703. durantibus Terræmotibus in Latio, & finitimis Umbriæ Regionibus.

1. PEr 30. aut 40. dies continuos observatus fuit terræmotus quidam periodicus, isque fortis, ac vehemens, qui quidem hoc anno 1703. hora nona Italica noctu succedebat.

2. Cum aer erat serenus Februario, & Martio mense, sed plenus quadam veluti caligine calida, qualis Æstivo tempore observari solet, paulò post vehemens superveniebat Terræmotus.

3. Quando apparebant in cœlo nubeculæ quædam oblongæ, tenues, subrubræ, futurum minabantur vehementem terræmotum.

4. Lu-

4. Luna igneo accensa colore, & fusco, & undique circumdata circulo plumbeo, indicabat eâ nocte futurum terræmotum, atque etiam die sequenti.

5. In singulis Lunæ aspectibus, seu quadraturis, potissimùm in plenitudine ejusdem, seu totali oppositione cum sole, certò succedebant Terræmotus, & frequenter paulùm præcedebant ipsos aspectus.

6. Quin etiam frequentissimè sentiebatur sub terra bombilus quidam, sivè sonitus, veluti bombardarum, qui præcedebat, & comitabatur Terræmotum.

7. Sæpè sentiebatur hic bombilus subterraneus in montanis locis, nec eodem tempore in campestribus succedebat Terræmotus.

8. Vehementissimus Terræmotus diei secundæ Februarii hujus anni 1703. qui perduravit spatio binæ salutationis Angelicæ, in principio fuit per *succussionem*, subsiliente terra suprà infrà, infrà suprà; in fine verò per *inclinationem* ad latera nempè, sivè undulando, moventibus se ædificiis cum ipsa tellure.

9. Reliqui verò qui inde secuti sunt, non erant mixti, sed aut per succussionem, aut per inclinationem, &c:

OBSERVATIONES

De Terræmotibus factæ sub altitudine polari graduum 24. in Latio & finitimis Regionibus; super Aere, Sole, Luna, & Animantibus.

PRimò observatum est, horribiliores & validiores Terræmotus tunc evasisse, cùm Cœlum ad Orientem, & Meridiem albis, ac oblongis nubeculis ad instar Galaxiæ obtectum erat.

Signum infallibile Terræmotus, non tamen illicò successuri, erant lineæ priùs albæ, postmodùm rubræ ad instar carbonum ardentium, quæ in occasu solis ad Orientem, & Occidentem conspiciebantur, & tunc, evadebant violaceæ, deindè obscuræ.

Sol oriens inter duos globos igneos distantes ab eodem per duos cubitus, lucis valdè inferioris, qui duabus horis perduraruntи, mox evanuerunt, fuit indicium plurium Terræmotus concussionum.

Sol circundatus magno quodam circolato duobus cubitis, prænunciavit continuatum ferè terræmotum; etenim tunc à duabus horis Italicis usque ad undecimam propè, semper Terra tremuit.

Infuscatio solis cum lineis quibusdam albis fuit signum proximi vehementis Terræmotus die secunda Februarii, Dominica Palmarum, & Paschatis hoc anno 1703.

Lineæ nigræ, oblongæ, quæ ab Aquilone ad Meridiem extendebantur, signum dedere indubium Terræmotus.

Pallor lunæ cum luce veluti amissa, & lineis albis admixtus brevi Terræmotum indicavit.

Unus, duo, vel tres circuli propè lunam pallentem observati, Terræmotum præsagivere. In quo illud notabile est, quod præfati circuli quo propius lunæ accedebant, tunc citius succedebant Terræmotus; non ita brevi, cùm ab eadem distabant.

Sibilus ingens, nec unquam auditus ventorum, & improvisa eorumdem cessatio proximum Terræmotum minatus est.

Sereno cœlo, & aere placido aliquando, noctu præsertim, roboatus auditi fuere ad instar bombardarum explosarum, quibus succedebant venti validissimi.

Stridor Gallinarum, & Anserum, tam diù, quam noctu, & nimia avium in caveis pervolitatio, fremitus Equorum, Bovum, aliorum Quadrupedum, nisusque illorum ad evadenda ligamina, ac extemporaneus canum latratus, futuri Terræmotus signum fuerunt: nec non etiam Columbarum à columbariis discessus, diutinusque per aera volatus, veluti si non fiderent ruituris tectis superimponi.

Sæpissimè terræ tremorem præcedebat fremitus quidam ventorum absque eoquod ne folium arborum moveretur.

Istæ sunt tutiores observationes, quamvis aliquando observaverim, quod aquam turbidam, & veluti serosam à puteis hauriendo, fuit Terræmotus signum.

A die secunda Februarii usque ad dimidium Maii, ubi aquæ in puteis turbidæ erant, ibidem ferè quotidiè terra tremebat. Aquæ postmodùm clariores evasere.

Singula hæc observata sunt à peritissimis, & fide dignis viris Spoleti, Nursiæ, Interamnii, & reliquis Umbriæ Urbibus, aliisque Latio, & Romæ finitimis; in qui-

in quibus viguerunt hoc anno, & adhuc etiam vigent Terræmotus; nobisque amicè communicata, ut Lugdunum mittamus Operibus nostris ab Anissonio optimè merito de re litteraria Viro inserenda, plura in posterum daturi, quando desinent Terræmotus, quos etiam hoc æstate præsentimus, anno nempè 1703. & ad implorandum Dei auxilium præter innumera pietatis opera, quæ ab Incolis exercentur; jussu Summi Pontificis hora una & media noctis pulsatis omnium Ecclesiarum Urbis campanis, omnes genuflectuntur, & missis ad Deum precibus, ardenter, petunt, ut per misericordiam suam à terræmotuum flagello nos liberet, atque præservet, &c.

GEORGII BAGLIVI
DISSERTATIO
VARII ARGUMENTI,

Potiſſimùm verò de progreſſione Romani Terræmotus ab anno MDCCIII. ad annum MDCCV.

De Syſtemate, & uſu motus ſolidorum in corpore animato.

De vegetatione lapidum, & analogiſmo circulationis maris ad circulationem ſanguinis.

AD PETRUM HOTTON Medicum Doctiſſimum.

PETRO HOTTONO
Medico Illustri in Academia Leidensi,
GEORGIUS BAGLIVUS
Medicus in Academia Romana.

SCRIPSISTI ad me sæpè, *Hottone*, ut si quid mihi superesset otii à quotidianis curandorum ægrorum, studiique medici occupationibus; illud in describenda eorum, quæ ab anno MDCCIII. ad annum MDCCV. occasione Romani, vicinarumque Urbium terræmotus circa rerum naturalium effectus contigerunt, historia libenter impendam. Ad quod obeundum muneris licèt angustiæ temporis, & molestæ praxeos cura me removeant; tamen ut tibi morem geram, cui ob summam erga me fidem ac benevolentiam summoperè debeo, facilè profectò aggredi rem, & breviter de singulis te monere his diebus decrevi. At quoniam per id temporis, quo hisce in regionibus perdurarunt terræmotus ad præsentem usque diem, multa mihi experiri contigit, ac meditari circa Solidorum corporis animati vim, potestatem, & usum juxta Systema nostrum, de Solidis, & multa quoque circa curiosum de vegetatione lapidum argumentum; non inutile putavi eadem huic adjungere dissertationi, majorisque claritatis gratia eamdem tres in partes dividere. In quarum prima ea, quæ ad progressionem Romani terræmotus à Kalendis Martii anni MDCCIII. ad Kalendas Martias anni MDCCV. pertinent dilucide enarrabimus. Secunda verò complectetur plurima de Solidis animati corporis eorumque effectibus, ac usu ad bene vivendum, morbosque curandos, sivè ad illustrandæ medicinæ theoricem ac practicen. Ultima demum aget de iis, quæ ad vegetationem lapidum spectant variosque sub marinorum & subterraneorum effectus; maximè verò de analogismo circulationis maris ad circulationem motusque sanguinis in micr ocosmo. Quæ si tibi arridere cognoverim, me profectò impensi laboris & adhibitæ in iisdem diligentiæ non pœnitebit. Sit itaque.

CAPUT I.

De progressione Romani terræmotus à Kalendis Martii anni MDCCIII. ad Kal. Martias anni MDCCV. cum Historia morborum, & Epidemicæ constitutionis, quæ his annis regnavit Romæ, & Historia quamplurium naturæ effectuum per id temporis idem observatorum.

QUæcumque scripta sunt à nobis de Romano vicinarumque urbium, terræmotu anno infelicissimo MDCCIII. ea continent tantummodò historiam duorum mensium Januarii, & Februarii: quæ verò dictis locis ab eo tempore ad hanc diem contigerunt, *Hottone* suavissimè, breviter enarrabimus. A magno terræmotu diei 14. Januarii & 2. Februarii anni MDCCIII. Romæ alius vehemens, ac periculosus non est auditus, si excipias momentaneum aliquem tremorem, ac penè insensibilem usque ad diem 18. Aprilis ejusdem anni; quo die dum Pascha celebrabatur manè hora 13. circiter Italica terra tremuit, sed non ita vehementer ut ante bis fecerat, verum cum civium mœrore, terroreque. Denique die 25. Maii hora quinta noctis, id est 5. ab occasu solis dicto anno ultimus auditus est terræmotus, isque profecto vehemens, succutiens, & ferè accedens ad illum diei 2. Februarii MDCCIII. ut ipse, qui domi eram, & servus præ metu jam fugere cœperat, observavi. Ab hoc tempore usque ad præsentem Januarii mensem anni MDCCV non est alius, saltem vehemens atque publicus, Romæ observatus terræmotus.

In vicinis verò Latii locis, necnon apud abinos, Marsos, Samnites, aliosque Regni Neapolitanis conterminos Incolas, apud quos ingentia damna bini magni terræmotus produxerunt, non ita se res habet; nam plures ex illis adhuc etiam tremunt, imò vehementer, & cum civium, domorumque detrimento. Circa Interamnium, Spoletum, vicinasque iisdem urbes etiamnum terræmotus durant, ac ferè continui sunt: die 20. Maii MDCCIV. duo vehementes ibidem succutierunt terram cum non exiguo incolarum terrore; vehementissimus verò fuit Spoleti, vicinisque locis die Festo S.Petri hora 23. anno MDCCIII. Imò plura etiam loca, quę in historia nostra terræmotus numeravimus usque ad præsentem Februarii mensem MDCCV. adhuc tremunt, nec quieta terra est. Auditus quoque est aliquibus in locis terræmotus die 2. Julii MDCCIII. In portu Genuæ mare recessit à littore per horæ spatium, non exigua distantia; post quem recessum leviter tremuit Genua, & Carmaniola in Pedemontanis. Die 13. Maii MDCCIII. hora 17. fuit iterum Genuæ terræmotus. Circa septimum Decembris diem MDCCIV. propè mediam noctem tremuit Bononia, & Florentia. Mense Januarii hujus anni MDCCV. die 20. hora quarta noctis sequentis ob occasu solis facta est conjunctio media Martis, & Saturni in grad.29. minut.38. Arietis; qua nocte levis est auditus Romæ terræmotus à plurimis civibus, potissimùm hora 9. ab occasu solis. Ab eo tempore usque ad pręsentem diem 31. Januarii, quo scribo, nunciatum est, Neapolim bis fortiter tremuisse, fortiter etiam atque pluries Spoletum, & loca vicina, Ariminum, atque alias urbes Italiæ. Venetiis Romam scriptum est hac hebdomada ultima Januarii urbem & castrum S. Mauræ Insulæ in Epiro, quam Latini dicunt Leucadiam seu Neritum fortiter tremuisse elapsis mensibus cum non levi damno & civium, & domorum. An aliæ vicinæ ibidem urbes tremuerint, ignotum adhuc est.

Hic autem cum inciderit sermo de nuperrimo terræmotu Neapolitano, non inutile reputavimus historiolam subnectere maximi terræmotus Neapolitani anni MDCLXXXVIII. An. MDCLXXXVII. mense ni fallor Aprilis noctu leviter tremuit Neapolis, ac sine damno urbis. Anno autem MDCLXXXVIII. die Sabbati quinto Junii, Vigilia Pentecostes, hora 21. Italica, quo ipse ibidem degebam, fortiter ac vehementissimè tremuit cum magno domorum, & civium damno pulcherrima Urbium, amœnissimaque Neapolis Collegium Jesuitarum vulgò *Gesu novo* maximam passum est ruinam, ejusdemque Ecclesię pulcherrimus, ac maximus fornix à Lanfranco egregiè depictus totus omninò corruit & universa Ecclesia ferè fuit fracta ac devastata: mortui in ea plures sunt. Cecidit pariter vetustissimus arcus Templi Castoris, & Pollucis, qui erat in atrio Templi SS. Apostolorum PP. Theatinorum; ubi cum forum sit rerum venalium plures à ruinis fuere oppressi. Ecclesiæ S. Dominici Majoris, & aliæ PP. Carmelitarum Discalceatorum, S. Gaudiosi Monialium, S. Martini Carthusianorum ad castrum S. Elmi, & aliæ innumeræ ruinas ac rimas passæ sunt. Palatia ac domus infinitæ rimis, fixuris, ac ruinis vexatæ fuere, adeo ut paucos post diei tota urbs trabibus suffulta apparuit. Die sequenti denuò tremuit Neapolis hora 9. domusque debiliores ruinas passæ sunt: Ab eo die tremores terræ per intervalla sunt auditi ferme per duos menses; at sine urbis damno. In urbe Vico sexdecim milliariis Neapoli distante mons apertus est. Beneventum eodem die 5. Junii, eademque hora 21. ferè totum est dirutum. Cerretum, Matalona, oppida satis ampla, domus Carasensium omninò diruta. Civitas Arriani. Morabella, aliaque quàmplura circum Neapolim loca maximè læsa sunt, atque vastata. Vesuvius antè tacitus ac silens flammas vomere, mugire, & strepere post terræmotum cœpit; sicque lachrimabilis pulcherrimę urbium casus, vicinorumque locorum finem habuit memorabilem.

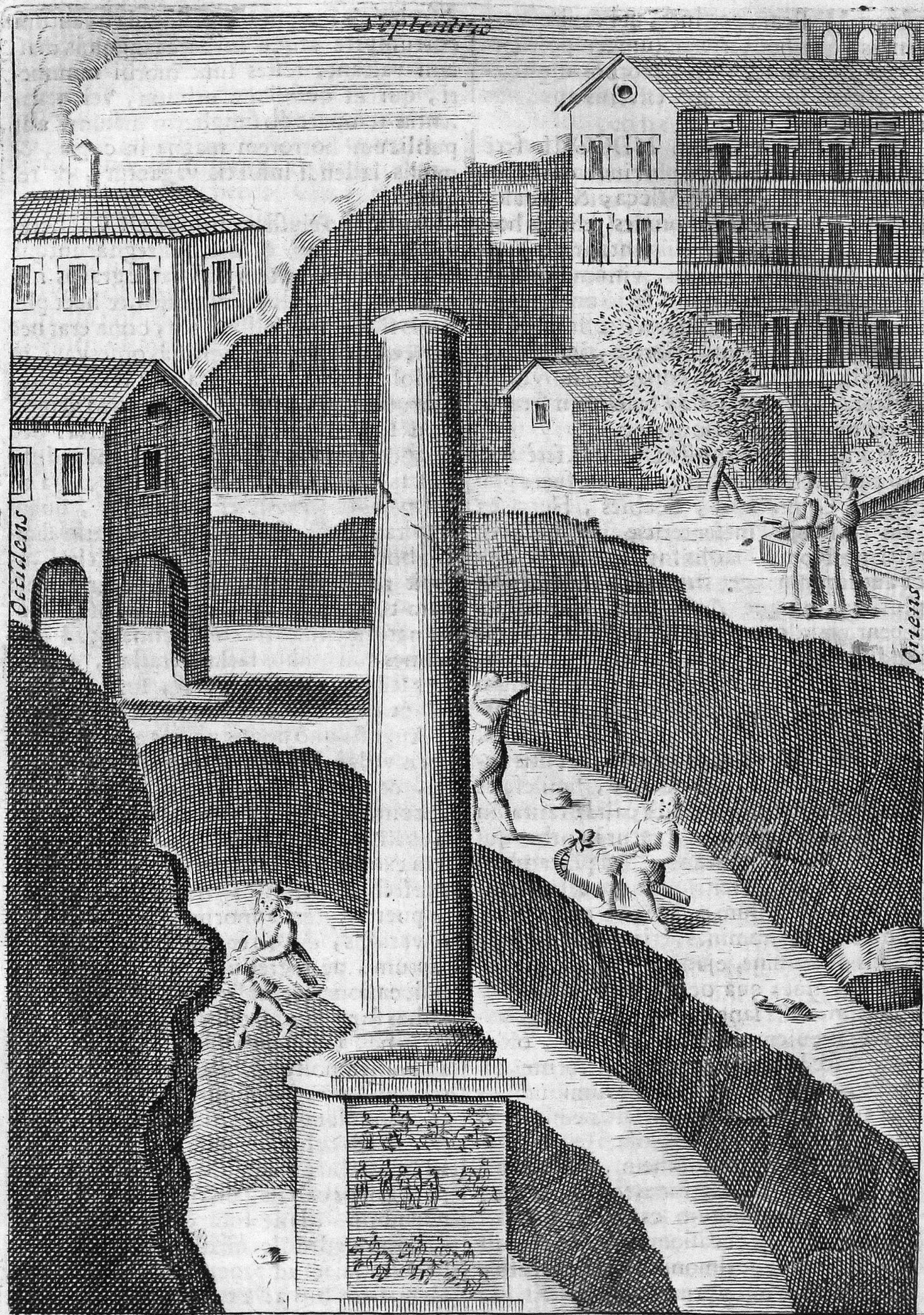
Et hæc est deplorabilis historia omnium terræmotuum, qui à mense Januarii anni MDCCIII. ad Kal. Mart. anni MDCCV. his in regionibus sunt pervagati: nec adhuc ipsorum est finis, nam plura loca etiamnum trement, celebrisque urbs Spoletum post 20. diem Januarii hujus anni tremuit fortissimè. Quando autem omnium finis erit ultimus soli Deo, qui facit terram tremere voce sua, notum est ac perspectum. Reliquum est autem, quod ad

ad rem Medicam pertinet, ut breviter narremus, quæ hoc terræmotum tempore circa constitutiones aeris, morbos multigenos, variosque naturæ effectus apud nos contigerunt.

Tempus vernum anni MDCCIII. ferè totum fuit australe, & pluvium cum moderato frigore; æstas verò sicca, & in calore temperata. Fructus omnes telluris hoc anno uberiores, quam aliis ante annis fuerunt. Triticum, oleum, vinum summoperè abundarunt: quod seriò omnes animadvertimus; quasi interiore telluris parte à terræmotibus veluti cribrata, ignis ejus centralis, & nitrum congenitum veluti exaltata, ac cohobata ad fructuum fertilitatem maximè contribuerint.

Morbi qui toto ann. MDCCIII. ferè statim post terræmotus regnarunt, fuere præ cæteris Ophtalmiæ, Scabies, Herpetes spurii, Febres mesentericæ, ac duplices tertianæ Romæ incolis familiares; & circa autumnum ingens numerus variolarum; plurimæ quoque Apoplexiæ, mortesque repentinæ, quæ nonnullis abhinc annis redditæ sunt familiares, & quasi quotidianæ. Quod vere animadversione dignum fuit, incipiente verè anni MDCCIII. cæperunt quoque affectus pruriginosi, scabiosi, herpetici cum pustulis, crustis, & cutis fæditatibus; opthalmiæ quoque, similesque affectiones salino acres & calidæ tanta in copia, ut pauci numerarentur in urbe, qui tali labe essent immunes. Ad placandam iram Dei in hisce terræmotuum calamitatibus omnes omnium ordinum, ætatum, & conditionum homines, etiam cum aliquali salutis discrimine, jejuniumq uadragesimale peregerunt; qua occasione imbibita singulorum massa sanguinis sale acri, muriatico, & fæculento ex salitis piscibus, oleribus, & fœdo leguminum, boletorum, castan eorum, ficuum siccorum, similiumque mel anchodicorum usu elicito nemini mirum si ad hujusmodi scabiosam epidemiam magn m dederit occasionem. Non negaverimatamen exhalationes veneficas acres è tellure terræmotuum causa emanatas, fuisse præcipuas occasiones, ut incolarum Romæ sanguis acrimonia salina exacerbatus in fœdam cutis pruriginem finierit. His accedit mœror, pavor, & horror in singulis civibus ob publicam calamitatem conceptus, necnon ob privatum cujuslibet tum vitæ, tum rei familiaris discrimen, vel discriminis metum: quæ singula quantum corrumpere atque turbare sanguinis massam valeant, testes sunt morbi innumeri, qui in obsidione urbium, vel pestilentiæ tempore ob simplicem metum, aut publicum horrorem magna in copia, & modis lædendi insolitis vagantur, & regnant.

Autumno ejusdem anni MDCCIII. cœperunt variolæ, & morbili regnaruntque copiosè: erant autem non valdè graves nec mali moris: confluebant tamen, & licèt plurimis superveniret diarrhæa, bona erat nec periculosa, quod etiam aliàs observavi in variolis: undè in apparatu pravorum humorum cum variolis, si diarrhæa venit, non semper noxia est, ac molesta. Sed quando variolis supervenit spirandi difficultas, semper mala est: qua de causa nihil magis observo hisce in morbis, quam respirationem: bona enim respiratio semper bonum indicat: cum verò ipsa lædi incipit reddique difficilior, semper time: nam tunc variolarum materies oscillatione naturæ contraria ruit inclinatq; ad pulmones: in quibus facta metastasi, morbique sede firmata strangulat, suffocatque. Id autem observavi anno MDCCIV. mense Augusti, quo novus portus ad ripam Tyberis vulgò *Ripette* ad Mausolæum Augusti, & ædem S. Hieronymi nationis Sclavorum, & Dalmatarum magnifice exstructus est, & in nobilem à fundamentis molem exornatus à viarum Curatoribus, & Præfectis riparum Tyberis; vidi inquam in puero septem annorum ætatis, laborante variolis, cui ob earumdem ad interiora raptum, ac regressum, sivè repentinam exsiccationem lethalis penè spirandi difficultas supervenit, cum magno salutis discrimine. Ut materie denuò, ac citissimè ad cutis ambitum revocaretur oscillatione morbo contraria; jussi statim ut totum ferè corpus lanceola scarificetur, & appositis cucurbitulis hinc inde sanguis educatur ad libras duas: quo educto involutus fuit puer linteis calidis, dispositusque ad dormiendum Mane tota cutis oblinita est Oleo amygd. dulc. mixto cum Spiritu Salis Armoniaci ad procurandam quàm cito ab interioribus ad exteriora variolosæ materiei eruptionem, ac recursum, uti evenit feliciter; erumpentibus namque denuò variolis copiose & bene, imminuta statim est spirandi difficultas & puer optimè con-

Columna

In Campo Martio de terra hoc anno MDCCIII. quam Imp. Antonino Pio initio illius Principatus tanquam Felicitatis typum a S.P.Q.R. dicatum ipso deinde mortuo, Marcus, et Lucius Augg. eius Consecrationis symbolis ornari curarunt Ex Dissert proxime edenda I. Vignoli

valuit. Multi acu aurea variolas pungunt, ut educatur pus, ne longiori mora nimium rodat cutim, & turpes post se, atque molestas foveas relinquat. Quod de variolis ad interiora recurrentibus, moxque per artem ad exteriora revocatis notavimus, intelligi quoque poterit de petechiis, aliisque papulis cutaneis in malignis febribus, eadem nempè methodo sacrificationum, & unctionum curari.

Anno MDCCIII. mense Novembris flare cæperunt austri cum pluvia & subsequens hyems non multum frigida fuit, sed æqualis quoad temperiem caloris & frigoris, inclinavit tamen ferè semper ad austrum. Ver totum anni MDCCIV. fuit pluvium quasi ad Kal. Julias, quamvis antecedens hyems & temperata esset & non multum imbribus madida. Æstas anni MDCCIV. à Kal. Juliis ad nonas Octobres perpetuo sicca fuit & sine pluviis, verum non exurens nimium & ardens. A nonis Octobribus usque ad præsentem Februarii mensem quo scribimus, ingentes, continuæ, ac copiosæ ceciderunt pluviæ flantibus semper austris, ipsaque hyems novi anni MDCCV. non multum rigida est, nec gelu exasperata: pluviæ tamen adhuc durant, maximè post conjunctionem Saturni & Martis in Ariete 20. Januarii factam ut supra notavimus: quando autem pluviarum finit erit, ignotum. Toto hoc anno MDCCIV. usque ad præsentem Februarium durarunt in finitimis regionibus terræmotus, nec adhuc terra quieta est. Quod ad morbos attinet proximè elapsi anni, sporadice ipsi regnarunt, mortesque repentinæ quamplures Romæ incolas corripuerunt: regnarunt febres mesentericæ, mihi dictæ quam plurimæ huic climati maximè familiares; quibus mea methodo obviam ivi feliciter adhibitis fomentationibus ventris, necnon jusculis dirigentibus, cichoreo scilicet semcitri, radic. graminis, aliisque intybaceis simul coctis, purgantibus per intervalla materie jam digesta & cocta propinatis, tenui victu instituto, relegatisque malesanis testaceis, pulveraceis, & hujusmodi nugivendulis alKalicis calcinatis ac fixis, utpotè nimium noxiis in simili febrium genere, ut in operibus nostris fusè animadverti; & quantum cuperem, ut ignota hæc mesentericarum febrium provincia, & arcana methodus easdem curandi magis magisque excolatur, illustretur, perficiaturque, ne tali alKalium usu, & barbara & damnabili Chinæ Chinæ propinatione, plures in Orcum, vel in incurabiles morbos præcipitentur. Sed veniet forsan clara dies, quæ veritatem hanc posteris aperiet, nec me somnia, & fabulas hominibus venditasse manifestabit.

Memorabilis pariter fuit anno MDCCII ob insigne, ac Cæsareum Latinæ Majestatis monumentum Romæ primo detectum. Ejusdem enim anni mense Novembri, magna cum litteratorum lætitia, reperta est Columna Antonina omnibus ante sæculis ignota in hortis Collegii PP. Presbyterorum vulgo *della Missione*; quod quidem Collegium, sivè domus Patrum Missionis positum est ad latus dextrum magnæ Curiæ montis Citatorii, octo circiter abhinc annis ab Innocentio XII. P. M. extructæ, ea potissimùm parte, qua descendimus ad vicinum Monasterium Virginum Vestalium Campi Martii, & veteres domus Medicæorum. Hujusmodi igitur perantiqua, & nobilis columna unico atque integro marmore constat, coloris varietati & rubris maculis intermixti, quod marmoris genus, quo etiam obelisci conflantur, Syenitem Latini vocant, quod à Syene celebri Urbe Thebaidos veniat, teste *Plin. 36. c. 8.* Ratione suæ longitudinis, & crassitiei omnium Urbis columnarum est maxima, earum nempè quæ unico constant marmore, nam binæ cochlides Trajani, & M. Aurelii Antonini, utpotè ex variis marmorum fragmentis coagmentatæ, hic non numerantur. Alta itaque est nova hæc columna pedibus L. sivè palmis Romanis LXVI. circiter. Imi scapi crassities constat pedibus VI. ambitus verò pedibus XX. & ultra Nobili gaudet stylobate ex Pario marmore unico, & integro egregiè confecto, nam omni ex parte insculptus est eleganter, latitudo ejus undequaque est pedum XII. altitudo verò XI. In stylobatis priori facie occasum æstivum versus uncialibus litteris ære olim obductis hæc apparet inscriptio.

DIVO ANTONIO AUGUSTO PIO, ANTONINUS AUGUSTUS ET VERUS AUGUSTUS FILII.

In parte verò altera, quæ respicit Orientem, ejusdem Antonini Pii consecratio

anaglyphicè designatur. Denique in aliis duabus lateralibus stylobatis partibus funebris equitum, ac peditum decursio exponitur. Sed ecce Tibi ipsius Columnæ iconem ex Clarissimi *Vignolii* libro mox memorando desumptam.

Usque ad ann. MDCCIII. creditum fuit frustum hujusmodi columnæ, quod extra ruinas eminebat, esse fragmentum veteris columnæ Citatoriæ, quam quidem falsitatem veritas facti nunc manifestat. Ubi est hodie extructa magna Curia Citatoria & ipsa Domus ac Collegium PP. Missionis & plures aliæ vicinæ domus, erat antiquitus, imò meo tempore altus collis sivè monticulus factus ex aggerie terræ eodem, arte & incuria incolarum veterum comportata & sensim in collem prædictum congesta. Complanari cœpit idem collis primò à Ludovisianis Principibus cum ingens hoc palatium exstruere cęperunt; mox ab Innocentio XII. cum idem in usum Curiæ fabrefactum & commutatum fuit; nunc denique magna ex parte ad planitiem viæ publicæ redactus est monticulus occasione, qua Patres Missionis suum finiunt perficiuntque Collegium. Magna telluris copia dicti collis Citatorii tempore Innocentii XII. fuit delata in vineam quamdam nimium profundam à lęva parte statim extra portam Populi sivè Flaminiam ut vinea sic repleta Tyberis inundationibus posset resistere. Hujus autem columnæ in dicto terræ aggere per plura sæcula sepultæ, eminebant tantummodò in hortis PP. Missionis palmi viginti circiter, reliqua verò cum suo stylobate columna sub terræ ruinis incognita jacebat, & oppressa. Jussu igitur summi Pontificis omnis circumcirca columnam terra ablata est atque universa detecta nunc nobilis columna. Posita est in eadem altitudine plani horizontalis veteris Campi Martii, qua positam videmus illustrem Columnam Cochlidem M. Aurelii Antonini in foro columnæ juxta viam Flaminiam. Sed quoniam præsens via publica propè novam hanc columnam est multò altior quam ante erat ob antecedentium ætatum ruinas, ideò fere tertia pars novæ columnæ suo cum stylobate infrà planum horizontale præsentis viæ publicæ profundè posita apparet.

Ne tamen hoc illustre majestatis Romanæ trophæum omnibus ignotum sæculis, in ignotis squallidisque hortorum locis jaceret in posterum, jussu pariter optimi Pontificis nostri extructum est ab Architectis ligneum castellum, ut à sede sua evellatur columna & in vicinum magnæ Curiæ forum transferatur. Quare die 15. Octobris MDCCIV. hora 18. primum post tot sæcula sede sua evelli cœpit, sed parum, quoniam una ex superioribus trabibus castelli lignei rupta est. At rebus fractis, & ante non benè dispositis in meliorem formam redactis die 18. ejusdem Octobris hora circiter 21. præsentibus ad tanti operis novitatem Maria Casimira Vidua Poloniæ Regina, plurimis S. R. E. Cardinalibus, Oratoribus Principum Cæsareo nempè, Hispano, Venetorum & insigni numero Principum, Magnatum: Præsulum. & ipso flore Romanæ nobilitatis utriusque sexus, magna cum pompa populique lætitia iterum sede sua extrahi atque evelli cępit: Sed cum binæ superiores castelli trabes magno cum fragore iterum rumperentur, & castelli moles ad anteriora inclinaret (ut ipse quoque, qui penè vicinus castello eram, animadverti,) ob magnum avulsæ jam ac per aera suspensæ columnæ pondus, ordinatum fuit Architectis, ut abstineant ab opere ne cum spectatorum damno ac discrimine, columna cum ligneo castello rueret ac præcipitaret. Quare ad præsentem Februarii mensem MDCCV. eodem adhuc loci nobile hoc marmor jacet, & speramus ore ut quamprimum plurimum illustrium Mathematicorum Urbis ad id vocatorum consilio, atque diligentia in ampliorem, nobilioremque locum transferatur.

Hac detecta columna in cognitionem venimus columnam magnam Cochlidem non esse Antonini Pii, sed Marci Aurelii Antonini ejusdem filii, in qua ejusdem Aurelii Antonini filii, non Antonini Pii patris bellum Germanicum exprimitur, quæ cum oculis pateant, nescio quo pacto omnes ad hanc usque diem Antiquari decepti sint, credentes columnam Cochlidem in via Flaminia Antonini Pii patris esse, non Aurelii Antonini filii, cum bellum contra Germanos Pius Pater non gesserit. Felicitati itaque nostrorum temporum tribuendum est tam gravem errorem, nova hac vera Antonini Pii patris columna detecta deletum jam esse atque extirpatum,

quo-

quoniam inscriptio supradicta in stylobate posita satis apertè veritatem manifestat. Nova hæc Antonini Pii patris columna eodem vivente erecta fuit à Senatu in signum felicitatis sui imperii, ac veluti in trophæum maximarum virtutum, quibus ornabatur clementissimus hic sapientissimusque Imperator. Sed quo anno imperii ejus facta hæc sint non clarè constat. Eadem tamen nobis quamprimum manifestabit D. Vignolius noster amicissimus in peculiari libello & erudito de hujusmodi columna, qui jam sub prælo sudat: ubi apparet occasione nummi ærei secundæ magnitudinis cusi in honorem Antonini patris, columnam vivente ipso à Senatu eidem fuisse dedicatam; nam in parte anteriore nummi radiatum Antonini caput apparet cum hisce verbis circumscriptis. ANTONINUS. AUG. PIUS. PP. Tr. P. COS. III. in posteriore verò, columna hæc nuper reperta cum verbis sequentibus. FELICITAS AUG. S.C. Cujus nummi perrari, & nobilis ectypus ex Museo Foucaultiano in Gallis Romam nuper missus est; Alius similis cùm columna nummus percussus est à Nicæensibus in Bithynia ad decus ejusdem Imperatoris, prout notatur à Vaillantio inter græca numismata *pag.* 44. Et ex primo dicto nummo licèt certius hujus columnæ consecrationis erectionisque annus elici nequeat, quum tribunitia in eo potestas non numeretur; atque inter III. & IV. Antonini Pii Consulatum quinque jam anni effluxerint, in quorum intervallo adhuc pro more Cos III. nominabatur: ab unde tamen evincitur quindecim aut viginti propè annos ante illius mortem à Senatu eidem fuisse dicatam; Viginti enim a tertio ejusdem Consulatu nondum finito, & quindecim à IV. designatione ad illius vitæ finem usque numerantur. Mortuo verò Antonino Pio patre eadem columna à filiis M. Aurelio & verò in symbolum consecrationis, & potheoseos optimo patri fuit dedicata, & post ipsum obitum in stylobate exsculpta apotheosis, decursi funebris equitum, peditumque &c. nam ipsimet Architecti dicunt nobis figuras apotheoseos &c. sculptas fuisse erecta jam suoque situ collocata columna: de quo admirando marmore aliisq; æternæ Urbis egregiis, & excelsis monumentis, sæpè cum stupore & incredibili jucunditate disserimus in amica Tamburide villula scilicet nostra litteraria, cum viris verè amicis & litteratis *Montio, Passioneo, Fontanino, Vignolio*, *Bencinio*, *Cariophilo* aliisque, & sæpè ad undas Tybridis grande Virgilii elogium de Urbe repetimus hoc versiculo.

Imperiũ Terris, animos æquavit Olympo.

Hi autem intimi amici mei cujus naturæ sint, quæque singulorum merita, & in re litteraria judicium ac prudentia: præter publica Urbis testimonia, & famam longè lateque per Europam de ipsis disseminatam; plura ipsorum opera, quæ vel jam sub prælo sudant, vel proximè publicam videbunt lucem satis manifestant. Eorum autem opera ordine recensebo.

Justi Fontanini Forojulensis in Rom. Archilyceo Elequent. Prof. Vindiciæ antiquorum diplomatum contra Bartholomæi Germonii disceptationem de veteribus Regum Francorum diplomatibus, & arte secernendi antiqua diplomata vera à falsis libri duo Romæ MDCCV.

Est autem Fontaninus noster Bibliothecarius Viri amplissimi sapientissimique Renati Cardinalis Imperialis, bonarum artium fautoris & litteratorum verè Patris, ac Mæcenatis, quem obsequii, & honoris causa hic nomino.

Francisci Dominici Bencini Melitensis in Collegio de Propaganda fide Theol. Prof. & Bibliothecæ Præfecti Doctor Ecclesiasticus Gentium, Hebræorum, Christianorum.

Blasius Cariophilus in lucem proferet Prophetas majores ex Exemplis Origenis excriptos cum Obelis, & Asteriscis. Opus desideratum à Clarissimis viris Mabillonio, Montefauconio, aliisque: Innumeras præterea super his Theodotionis, Symmachi, & Aquilæ lectiones. Item opusculum Græcum Hippolyti Episcopi Portuensis in somnium Nabuchodonosor.

Hæc omnia ille cura & vigilantia eruditissimi Principis Marci Antonii Burghesii, cujus fidei se tradidit, ab humanissimo Principe Augusto Ghisio impetravit.

De Ecclesia nuper detecta ad radices Montis Palatini dissertatio Dominici Passionei Forosempronienșis. Cui accidit Opusculum Maffæi Vegii de Basilica Vaticana, olim ab Allacio in Symmictis Promissum. Romæ.

Qui sanè omnes amici nostri suavissimè Doctissimeque *Hottone*, te maximi faciunt & præcipuè Passioneus Abbas, in cujus instru-

structissima Bibliotheca frequenter convenire solemus de rebus litterariis acturi.

In Via Appia intra Urbis mœnia propè portam Capenam in vinea familiæ Moronæ, detectum his diebus est ampla & satis nobile sepulchretum familiæ *Passienæ*, olim in urbe celeberrimæ; & effossæ ibidem sunt plurimæ, ac fere centenæ inscriptiones elegantissimæ, nec ante visæ, ac nonnullæ Græcæ, cum cubiculis subterraneis affabræ depictis, columbariis, ubi repositi suis urnis sunt cineres combustorum ossium ejusdem gentis: quæ modo sibi depingi curat idem Passioneus noster. Inscriptiones autem brevi mittentur à nobis & Fontanino nostro ad vestrum celeberrimum *Cuperum*, cujus eruditissimas epistolas de re litteraria magna cum voluptate legere solemus in amœnissima Tamburidos nostræ villula litteraria, à nobis instituta, de qua superiùs meminimus: deque his omnibus Cuperum eruditissimum certiorem reddere ne dedigneris. En inscriptionem unam ex sepulchreto Passienæ familiæ.

DIS MANIBUS
DIUPPANEUS QUI
EUPREPES. STERISSAEF.
DACUS. V. A. XVIII.
OPTUMUS SANCTISSIMUS
PIENTISSIMUS FIDELISSIMUS
SUB HOC TITULO SITUS EST
P. ATILIUS PHILETUS
KARISSIMO SUO B.M. FEBIT.

Non minus memorabilis fuit annus MDCCIII. propter terræmotum calamitates ac ob publica gaudia pro detecta Antonini patris columna consecrationis quam fuit notabilis sequens annus MDCCIV. Romæ propter obitum inclyti, & magni viri *Henrici Norisii* Cardinalis stupendæ, potissimùm in re antiquaria, eruditionis. De quo egregio viro nostri amantissimo cum inciderit sermo, Reipublicæ litterariæ rem non ingratam me facturum putavi ultima ipsius ægritudine ejusdemque vita, & cadaveris sectione nonnulla breviter attingam. Erat altus statura, macilentius, sivè habitu corporis mediocriter siccus, magna fronte, longa facie, & gravi præditus, colore cutis ad fuscum accedente, cum fibra carnis arida siccaque: ab ineunte ætate studiis deditus, potissimùm ultimis vitæ annis quibus admiranda opera de *Epochis Syro Macedonum*, aliaque multa, & satis nota ladataque absolvit Cum de Epochis Syro Macedonum, & Ægyptiorum mentio occurrat, obiter te moneo egregium ac petrarum nummum Musæi nostri, de quo in operibus nostris locutus ante fui, cusum esse in honorem M. Ant. & Cleopatræ à L. BIBULO M. F. PREF. Binæ autem litteræ Græcæ, quæ sub curtu triumphali equorum marinorum sculptæ sunt, delta nempè, & sigma. ΔΣ, nil aliud denotant quam Epocham peculiarem Ægyptiorum, atque Syrorum. Quem autem annum delta, & sigma mei nummi indigitent, studiosi antiquitatis percipient facilè ex libro de Epochis Syro Macedonum laudati Norisii, quì uti & Fabrettus amicus noster, dum essent in vivis, tali nummo maximè ob ejus raritatem delectabantur. Ejus autem ectypum hic tibi delineatum mitto, ut orbi litterato pate fiat.

Ex Musæo Georgij Baglivi
Medici Romani

Amicissimus itaque noster Norisius, ex familia, sivè cœtu religioso sanctissimi patris Augustini, Cardinalis creatus ab Innocentio XII. P. M. 12. Decembris anno CIↃIↃCXCV. optimaque corporis constitutione præditus, continuis penè 40. annis vitam duxit incolumen, ut mihi sæpè narrabat, & singulo manè Chocolatæ potione utebatur. In victu sobrius erat, & ad exercitationem facilis, immotus animo, ipsaque superior fortuna. Verùm nescio quo malo fato, vel falsa Astrologorum prædictione, proclivis erat in victu ad usum rerum salitarum, cibos exsiccantes, res calidas, & potum exiguum, metu hydropis, in quem se facilè lapsurum asserebat, si contrario vivendi genere, & ad humidam inclinante uteretur. Sed quæ infelix & misera mortalium conditio est, exsiccante victu in morbum incidit, quo præcaveri à tali morbo meditabatur; In cidit quidem in hydropem sed siccum, & tympanitem, qui usu calidorum, & exsiccantium spontè venit, humidis verò tollitur, aut præcavetur. Sed cum medicus non fuerit doctissimus vir, nemini mirum si ex falsa aliqua Astrologorum prædictione in morbum, quem metuebat, non inciderit, sed eidem contrarium.

Age tamen fatalem ejusdem morbum, quæque ipsum precesserunt quamplurima describamus; quæ tibi non injucunda futura, *Hottone* suavissimè, pro certo habeo, quoniam de homine loquor qui Te maximè laudabat, tuam excolebat doctrinam in medicis rebus physicisque, tuisque litteris mirum in modum delectabatur.

Nobilis Norisus Veronę natus, & quamplurimis vitæ annis optima præditus valetudine, circa annum MDCXCIX. laborare cœpit fluxione salsa oculorum, sivè ophthalmia, sicca, & rodente, ac inflammatoria, qua fuit molestè afflictus plurium mensium intervallo; donec tandem usu topicorum intempestivè cohibita fluxione à rudi Professore, non educta priùs per lenia purgantia serosa acri mesenterii, viscerumque naturalium colluvie, à qua facilè pendent, foventurque oculorum id generis mala, morbus repentè cessit, & vir Doctissimus magna cum sui lætitia (sed falsa, & infelici lætitia) ab opthalmia plurium mensium liber evasit. Sed paucum post tempus anno nempè MDCC. ex improviso correptus fuit dolore ventris torminoso circa umbilicum, quo in dies magis magisq; se exacerbante, in flatulentum, atque manifestum umbilici tumorem desiit. Hujusmodi autem malum, ut erat natura fortis, flocci fecit, dissimulavit, neminique communicavit usq; ad annum MDCCIII. quo temporis intervallo à noxiis cibis non abstinebat, imò præfato victus genere sicco, calidoque dictis de causis libentiùs utebatur metu fatalis hydropis humidi, in quem se casurum sæpè pronunciabat. Interea quoque nihil remediorum sumpsit, nec medico dictam ægrotationem confidit; sed studiis, ut ante, acriter dabat operam, curisque publicis, atque negotiis Ecclesiæ, adjunctique sibi muneris sanè gravissimis ferè perpetuò occupabatur: donec tandem crescente sensim malo, & labefactata sensim

natura, cum dissimulare amplius non potuit ægrotationem, Medicorum opem imploravit anno MDCCIII. Majo mense; quo tempore correptus fuit vehementibus circa umbillicũ doloribus cum tympanitica ventris inflatione, quibus accessit inappetentia, alvi siccitas, febricula per intervalla, nec non spirandi difficultas; vigiliæ, murmur ventris, & hypochondriorum rugitus adinstar tympani bellici percussi. Tumor pedum paulò ante mortem tantummodo apparuit; quod familiare pluribus tympanitide affectis sæpè observavi, quibus non à principio tument pedes, sed circa vitæ finem; quod seriò notandum. Plura ad tollendam hujusmodi tympaniticam affectionem præscripta fuere remedia, sed frustra, nam remediis magis sæviebat, recrudescebat morbus, juxta divini senis sententiam in aphorismis sect. 4. aph. XI. *Quibus tormina, & circa umbilicum dolores fortes sunt, qui remediis non cedunt, in hydropem sic cum desinunt.*

Quare ad extremum confirmata tympanitide, viribusque diuturnitate mali prostratis, desiit tandem in ascitem; quæ familiaris & ordinata est tympanitidum successio, ut fuit multò ante prænunciatum. His & aliis quamplurimis accidentibus miserè vexatus, & lacessitus per decem integros menses, magnam ac verè catholicam animi fortitudinem in illis sufferendis, & in expectanda, atque spernenda morte constantiam, & robur mentis incredibile demonstravi. Denique fractis naturæ viribus, ejusdemque tenore ferè relaxato propter insuperabilem morbi vehementiam, mente tamen integra, paucarum horarum agone periit ingens Norisius. Flos litteratorum Italiæ occubuit die 23. Februarii hora 15. matutina anno MDCCIV. ætatis verò suæ anno 72. cum mensibus sex. Mortuo magno viro, quis mœror esset in Urbe æterna, de qua tam bene meritus fuit scriptis suis immortalibus æternitati consecratis, quæ tristitia, quæque lacrymæ in vultibus Romanorum, præcipuè verò bonorum, & eruditorum hominum altiorisque Ordinis procerum, in me denique ipso ob veterem Norisii erga me fidem, benevolentiam, & familiaritatem, dictu est incredibile. Poteris tamen ex te ipso cognoscere, *Hottone* suavissimè, qui tantoperè carus eras Norisio, quique per epistolas frequentes, ejusdem erga te benevolentiam facilè conjiciebas.

Aperto cadavere, in cavitate abdominis inventæ sunt sexaginta circiter libræ seri, sivè lymphæ, naturalis coloris, nec fœtidæ, in qua ferè natabant viscera. Omentum quasi totum consumptum. Exterior intestinorum facies aliquantum nigra. Jecur quasi naturale, exiguum tamen & cum suis acinis glandulosis in superficie apparentibus. In vessicula fellis pauca nigrę bilis quantitas, & calculus ponderis unius drachmæ, &c. Pancreas obstructum, & morbosum. Vasa emulgentia non exigue obstructa. Pulmonum color ad nigrum vergebat. In cerebro serum aderat sub pia matre, vasaque sanguinea ejus nimium turgebant. Reliqua in statu naturali.

Ex quibus omnibus apertè deducitur morbum primam originem vitio solidorum contraxisse: vitio nempè mensenterii crispati, exsiccati, irritati, indignati, & muria acidosalina undequaq; per suas glandulas, ac vicina vascula repleti; idque ob antecedentem victum salinum, exsiccantem, exiguas potiones, aliaque supra recensita. Sic onusto salibus, & acrimonia mesenterio cum adnexis glandulis, cum res ad extremum plenitudinis salium ibidem devenisset, cœpit primò erumpere fatalis morbus sub ophthalmiæ siccæ, atque acris specie, qua imprudenter à nonnullis cohibita, nec benè purgato tunc temporis mesenterio, & alvo mollita, ut opportunum & maximè necessarium erat, cum ophthalmiæ per alvi fluxum sanentur ex præcepto magni dictatoris nostri; successerunt paulò post dolores lumborum, & umbilici: moxque crescente malo, & dicta de acrimonia exsiccatis, crispatis, intentis, atque tabefactis mesenterii solidis, ad malorum cumulum, & per ordinariam, atque fatalem metamorphosin dira supervenit tympanitis. Quibus de causis inducto portentoso elatere sub specie flatus, ut vulgus dicit (sed flatus non est, verum intensio solidi, & exsiccatio) in solidis mesenterii, vicinarumque partium, vasa pariter, quæ fluida vehunt, contrahi, torqueri, distrahi, & rumpi incipiunt: cum verò rumpuntur vasa, potissimùm magis fragilia, uti sunt lymphatica, lympha sivè serum in abdominis cavitatem sensim, ac lente depluit, abdomen tumefacit successione ad tympanitidem, paulò ante mortem lethi-

fe-

ferus super venit ascites hydrops. Atque hic est omnibus ætatibus deplorabilis casus, ac vitæ finis Henrici Norisii Veronensis S.R.E. amplissimi Cardinalis, cui tertio ab obitu die more, Majorum, celebratæ sunt exequiæ, & pompa funebris in Templo divi Augustini ad Collegium Germanicum tanta cum populi frequentia & tanto omnium mœrore, atque luctu, ut videbatur revera litterarum & bonarum artium pater periisse. Cadaver sacro & Pontificali habitu vestitum, & triplici capsa, altera plumbea cum inscriptione, altera ex cupresso, & ultima ex vulgari ligno, amplissimorum Cardinalium more clausum, in ejusdem templi Sacello S. Monicæ dicto ad determinatum tempus repositum est, quousque marmoreum monumentum cum magni Viri statua peractum, absolutumque fuerit, in quo tandem tumulatum, resurrectionem expectabit.

Hac occasione, qua de Norisio dissserimus, non alienum erit à præsentis argumenti tractatione præfari quoque nonnulla de nobilissimo, doctissimoque Cardinali Sfondrato Mediolanensi, qui uti erat Norisio meritis, & virtute non impar, ita pariter non impar in honore purpuræ, quam ambo consecuti sunt à sanctissimo & litterarum amantissimo Pontifice Innocentio XII. pauperum parentem, bonarum artium fautore, & Bullæ in Nepotismum primo Autore. Nobilissimus itaque Cardinalis *Cœlestinus Sfondratus* ob summam suam pietatem, doctrinam, & insignia erga sedem Apostolicam merita, difficilibus illis de Regaliæ cum Clero Gallicano contensione temporibus, quibus aureos de Regalia libros conscripsit, ex Abbate, & Principe S. Galli apud Helvetios, die 12. Decembris anno MDCXCV. ab Innocentio XII. P. M. Cardinalis fuit renunciatus; quo quidem honore accepto paulò post Romam venit magno cum applausu Bonorum omnium, summique Pontificis, atque totius Urbis lætitia incredibile. Quo tempore in suo Principatu S. Galli vixit, non infelici usus est valetudine. In Urbe tamen vel culpa aeris, vel negotiosæ vitæ, ob impositum sibi novum, & grave munus Ecclesiæ Dei, vel tandem, quia veteris diuque in visceribus latentis morbi semina, occasione Romani aeris, curatumque novarum recruduerunt ac pulullarunt, statim ab ejus adventu ægrotare cœpit, & ferè quotidiè in deterius ruere. Frequentibus diarrhæis correptus primò fuit, & iisdem usque ad vitę finem semper fuit divexatus. Naturalis faciei color mutatus est in plumbeum, ac veluti cadavericum. Oculi sanguine veluti concreto turgidi, atque suffusi. Fœtor oris pestilens, ac penè cadavericus: cujus de causa odoriferas aquas linteo. le exceptas manibus semper ad adorandum habebat. Morbo cum diarrhæa quotidie se exacerbante syncope pluries in die corripiebatur. Inappetentia, vigiliæ, febricula, macies, languor totius corporis, aliaque id generis sensim crescebant mala, Nihil magis appetebat, quam pisces salitos, *Aleces* dictos, quibus in mensa singulis diebus utebatur. Duobus ante mortem mensibus cochlear argenteum sibi familiare in mensa ad ingerenda cibaria, ob pestiferum ac veluti veneniferum oris & linguæ halitum evasit nigrum & violaceum, quacumque diligentia adhibita, niger argenti color abstergi, atque deleri imposterum non potuit: quod notandum à Medicis in hujus generis malorum curatione. In secessu Urbano Castri Candulfi XV. ab Urbe lapidi, amœnitate illius collis ad meridiem positi, ad quem Latina nobilitas verè & autumno convolat rusticationis gratia, nec non frequenti exercitatione in amœnissimis ejusdem secessus villis, usu denique aeris puri, montani, optimo pleni nitro, morbus & plurima ejus accidentia maximè remiserunt, & recuperandę sanitatis spem non mediocrem manifestarunt. Sed paulò post rediit Romam, morbo iterum atque pejus exacerbato cum narratis accidentibus, potissimùm inappetentia incredibili, tumore ventris ac pedum, orisque fœtore ferrè horrido & insuavi, quibus, fractis naturæ viribus & morbo de eadem jam triumphante, pius, doctus, & non sine sanctitatis odore (ut publica vox erat) amplissimus Cardinalis Cœlestinns Sfondratus placidè obdormivit in Domino die 4. Septembris, post quartam noctis horam, anno MCCXCVI. ætatis verò suæ anno LII. & mensibus VI. in ædibus PP. Jesuitarum S. Andreæ in Quirinali, quo amœnitatis loci, puriorisque aeris gratia, ex domo sua, quæ posita erat apud S. Ludovicum Gallorum, secesserat.

Aperto cadavere laminæ cranii erant valdè tenues, & alicubi una erat sed tenuis ac veluti diaphana. In capite & pectore nihil

hil novis repertum. In aperti abdominis cavitate sana, ac pene inculpata viscera natabanr in aqua ponderis duodecim circiter librarum. Omentum erat valdè contractũ, & alicubi flaccidum ac putre. Fellea cystis nimium turgida bile, quoniam ejusdem progressio ac exitus in duodenum impediebatur à callo, & duritie callosa in meatus cystici cavitate reperta. Mortis verò causa reperta est in intestino Colon, sinistra nempè ipsios parte, quæ lienem, sinistrumque respicit renem. Ibidem ab externa parte notabilis magnitudinis tumor sine pravo colore, aut odore apparuit: secto tamen intestino repertus est interius tumor cancerosus, ex eorum genere, quos. *M. Aurelius Severinus* libro *de rara Abscessuum natura* vocat *Micosarchos* sivè carnem ex mucis compactam genitamque. Hærebat hic tumor valide interiori tunicæ intestini, atque adinstar placentę uterinæ in intestini cavitate extendebatur, exteriùs erat conspersus glandulis veluti moralibus, colore niger, figura inæqualis, alicubi durus, & alicubi mollis, odore fœtidus, horridus ac pestilens, ob pestilentem materiem ibidem concretam, cujus aura maligna incaute tracta per nares effecit, ut duo Aulici sectioni cadaveris absidentes in syncopem inciderent: & ab eadem fœtor oris cadavericus pendebat in viro nobilissimo. Cumque morbus circa lienem esset non mirum si multi ex Medicis lienis morbum crediderunt. His peractis, & cadavere balsamis, & aromatibus more magnatum condito, magnifice & pompa vere regali sepultus fuit illustris Heros Ecclesiæ in Templo S. Cæciliæ ad ripam Tyberis propè majorum cineres, à quibus id Templum egregie fuit ornatum, atque ditatum hora quinta noctis datus sepulturæ finis magno cum adstantium mœrore & meo, qui ultimus à monumento Sancti Viri ea nocte discessi.

Atque hic est epilogus ac veluti compendium magis notabilium, quæ ultimis hisce annis acciderunt Romæ, maximè verò quæ spectant ad historiam effectusque terræmotuum hic & in vicinis locis observatorum ab anno infelicissimo MDCCII. ad præsentem Martii mensem anni MDCCV. Et quamvis Roma quieta sit ab ultima concussione terræ diei 25. Maii anni MDCCIII. vicina tamen loca adhuc tremunt, & proxima elapso Januarii mense Spoletum fortiter tremuit cum aliis vicinis locis, ut supra narravimus, nec adhuc terra conquievit. Qua de causa ad iram placandam magni Dei contra hominum scelera præter quotidiana pietatis opera, quæ in Urbe ab incolis exercentur, jussu summi Pontificis ab anni MDCCIII. mense Februarii ad præsentem Martii MDCCV. vesperi hora una & media noctis italica omnium Ecclesiarum Urbis campanæ per horæ quadrantem pulsantur, ut incolæ omnes genuflectantur & preces fundant Altissimo, pro impetranda venia scelerum, & horrenda terræmotuum calamitate tandem à nobis arcenda, atque delenda. Imò ut posteris pateat pręsens Dei auxilium in terræmotu maximo diei 2. Februarii anni MDCCIII. quo celebratur festum Purificationis Matris Dei, peculiari lege decretum est à summo Pontifice ut imposterum in Urbe prima die Februarii jejunent incolæ in memoriam, & honorem S. Virginis, more celebrium jejuniorum, & sub pœna peccati ad jejunium teneantur.

CAPUT II.

In quo plura proponuntur, quæ spectant ad principem duræ matris Oscillationem, novis probata observationibus, meditationibusque. Et plurima quę pertinènt ad Systema nostrum de Solidis; eorumdemq; vim, potestatem, elaterem, æquilibrium, oscillationemque sanam & morbosam, ad bene medendum, & præsagiendum.

POstquam in superiori capite te monui, *Hottone*, circa terræmotus Latii, & vicinarum urbium cum variis Naturę effectibus eo tempore apud nos observatis; reliquum est, ut proximè tecum disseram, breviterque perpendam nonnulla, quæ ad confirmandum systema nostrum de Solidis summoperè necessaria existimamus, quæque nova meditatione, novaque morborum, & Naturæ observatione in cognitionem nuper nostram pervenerunt. Et prima quidem multi objiciunt, duræ matris motum in externa atque convexa, cranioque proxima ejus parte non apparere ita validum ac fortem, ut possit universum subjectarum membranarum systema ad oscillationem systalticam, ut ipse loquor impellere continuo, cogere, variasque ac pene admirandas motus leges eidem impri-

pri-

mere, & singula regere ad nutum; ac propterea fictum esse nostrum systema nec debitè à nobis probatum. Objiciunt porro ligata jugulari cessare motum duræ matris in externa parte, tamen animal vivere per aliquod temporis intervallum. Quæ sane argumenta, quamvis prima facie valida videantur, à nobis tamen facilè diluuntur.

Et quod pertinet ad ultimum de ligata jugulari, cessat quidem ligata jugulari, vel potiùs cessare videtur motus in externa parte meningis duræ, minusque sensibilis quam ante ligaturam observatur. Nam cum vita pendeat à motu partium, motus verò ab æquilibrio solidorum cum liquidis, & è contra; nemini mirum si intercepto cursu liquidi in aliqua parte, mutatio statim nascatur in motu solidorum, vel liquidorum, aut omnium, aut particularium tantum, eadem ratione, qua si ligetur aliqua ex arteriis supra vel infra cor, cordis motum turbari statim, aut cessare, aut imminui observabimus. Sed, quod caput responsionis ad præsens argumentum est, quodque ab Adversariis maximè notandum, in vulneribus capitis, in terebratione cranii in jugularis ligatura, similibusque casibus licet externe ferè insensibilis appareat duræ meningis motus; non perindè tamen credendum tam debilem, atque insensibilem esse quoque in centro cerebri, & ipsius meningis centro Nam verus meningis systalticus, atque compressivus motus non in externa ejus superficie viget, sed in centro ejus ac medio circa falcem messoriam, & omnia ejus septa; ubi validis donatur lacertis ad se fortiter quaquaversum constringendum dura meninx, ibique ad instar alterius cordis pulsat perenniter ac systolizat usque ad ultimum vitæ finem. Quare si verus systalticus meningis motus in centro cerebri, & ipsius meningis medio est; motus diastoles, sivè restitutionis esse debebit in parte ejus externa, cranio proxima, atque convexa, quam nos oculis animadvertimus. Hic autem restitutionis motus, cùm sit motus relaxationis fibrarum ante intentarum per constrictionem; ut in corde contingit, non debet esse nec debet apparere validus, fortis, violentus, ac maximè sensibilis, sed placidus, lenis, ac remissus, qualis revera in externa meningis parte observatur; undè violentos motus Adversarii ibidem non expectent, sed ultro quærant in centro meningis, ubi verus ejus motus, sivè origo systaltici ac proprii sui motus perpetuatur, & viget. Ob id ea sub falce messoria, vicinisque locis ac septis, ad hujusmodi fortem obeundam compressionem & ad exprimendum è cerebri tubulis, quod exprimere debet, sivè ad undulandum solidum membraneum qua undulare & oscillare debet ad minima quæque microcosmi loca, solidior magis est durior, & crassior, & validioribus quam alibi donata lacertis, ac fibris (utpotè in sinistro cordis ventriculo observamus) potissimùm in cerebelli fine propè spinalis medullæ originem, & egressum, quod meningem duram secanti facilè apparebit. Dico igitur vim motus majorem, sivè primum, validumque duræ meningis motum esse in centro ejusdem circa falcem & septa: quo motu perpetuas oscillationis, contructionisque vicissitudines absolvit, easque ad minima quæque corporis animati loca per nervos & ex nervis productas protensasque membranas omnes partium prolicit, propagatque; motum verò extra apparentem propè cranium, esse motum restitutionis, sivè laxitatis, & diastoles fibrarum ante per contractionem intentarum: ideò hic placidus ac penè insensibilis observatur & est, ille verò in centro cerebri validus est & fortis, ac maximè compressivus, quia quaquaversum è cerebro exprimere debebat vel liquidum nerveum, vel spirituosum quid & æmulum radiorum lucis, vel, si opinari velim ipse, undulationem, oscillationemque solidi in solidum à cerebri centro in minimas quasque corporis particulas ad vitæ functiones obeundas propagare. Quare desinant mirari Adversarii, si in externa parte meningis tam placidum, atque remissum motum animadvertant: siquidem, misso tantisper cerebro, in corde veritatem hanc ad oculum observamus, in quo motus systoles, sivè constrictionis validus est, ac fortis, quia & legibus projestionum ad singulas partes pellere debebat liquidum vitale sanguineū: diastoles verò remissus est & insensibilis, quia non est verus motus, sed restitutio fibrarum ante contractarum in pristinum situm; & hac de causa meningem cor cerebri, vel diaphragma nobis placuit appellare. Ob id divinus senex veluti conscius hujus systematis *in lib. de Ossibus* pronunciavit. *Colorum mutationes fiunt, corde stringentem venas, & laxante: laxante*

fiunt

sunt colores rubicundi, stringente pallidi &c. Quare si cordi potestas stringendi, atque laxandi vasa etiam ab Hippocrate tribuitur; sicque colorum mutationes producendi: quanto magis tribui debet id meningibus & nervis, quorum potestas, vis, imperium, celeritasque in suis motibus peragendis magis ampla sunt, magisque expedita; partesque singulæ eorum involucris membranaceis nempe, donentur: ipsaque tympani auris membrana, ut nuper detectum est, ex interna sui parte, dura vestitur meninge; parte verò externa, propagatione cutis membranea meatus auditorii. Et ob id dolores aurium, inflammationesque ex interna partes crudeles esse solent horrendi, atque lethales si vehementes fuerint, uniusque diei spatio interimunt ac jugulant; tracto statim in consensum cerebro per dictam meningis in auribus propagationem. Atque hæc habeant Adversarii pro responsione ad allata superius argumenta.

Has autem alternas atque manifestas in vivis animalibus duræ meningis, motiones ususque ipsarum primus omnium animadvertit *Realdus Columbus* Romano Archilycœo ducentis penè abhinc annis Anatomicus famæ immortalis *lib. 14. de Re Anatomica*, ubi sic discurrit. *Quintus adsit in promptu canis, ut rem admirabilem, neque omnibus ob viam contempleris. Thracem cultro, ut diximus, ocyus aperi corque apprehendito: minister verò tuus diligens, atque expertus mira celeritate acu crassa & contorta in qua contortum filum immissum sit, quatuor cordis vasa arte colliget, deindè cor abscindat, eodemque tempore vincula abscindantur, quibus crura quatuor canis juncta erant, & in pedes proiiciatur. Canem absque cordè vociferari audies, progredi videbis, quare nihil magis admirabile conspicari poteris, & hac re visa desinas adeò obstinate in omnia Aristotelis verba jurare, qui, licet magnus fuerit Philosophus scire tamen omnia solus nullo pacto potuit.*

In sexto cane aliud, ne pigeat, cernito. Cranio nempe excoriato ejus partem frangere celerrime poteris, membranisque duris incisis cerebri motum contemplari: quod quidem cerebrum ita movetur, ut ipsum cor moveri omnes fatentur, motu scilicet dilatationis & constrictionis. Neque aliter fieri poterat ab animalium spirituum generatione, quam cerebro acceptam ferunt omnes penè tum Philosophi tum Medici. Hactenus Columbus *lib. 14. de viva sectione* in fine. Ex quibus aliisque quàm plurimis rationibus à nobis aliàs productis aperte deducitur, motum ordinatum systoles & diastoles in cerebro, non tantum pendere ab exiguis minimisque arteriis duræ meningis, ut hactenus falso creditum, quantum ab ejusdem innato, & systaltico fibrarum elatere, & oscillatoria soliditate constrictioneque totius corporis meningei. Enim verò si canem vivum secueris, videbis jecur aliaque viscera non pulsare, licèt habeant arterias, pulsare tamen cerebrum, non quidem ob arterias, sed peculiare fibrarum mechanismum, & elaterem ab helicea earum figura pedentem.

Expedito sic breviter cerebro & meningibus; earumdemque in centro cerebri prima, valida, atque systaltica motione examinata & confirmata, ad reliqua corporis solida & grande ipsorum imperium, vim, potestatem, elaterem & cum liquidis æquilibrium, ac supra liquida ipsa dominium breviter descendamus: dicamusque aliqua nuper à nobis observata, & in editis jam libris non descripta. Et sanè, ut vera fateamur, incredibilem solidorum vim in morbis producendis & in vitæ functionibus perpetuandis, non dicimus primo ac præcipuè nos anatomicis observationibus, ut aliquis forsan crediderit, sed potissimum diligenti, accurata, patientique observatione progressionis, successionis, & eventus morborum penè omnium, qui quotidiè mihi occurrunt curandi. Et, ut reliqua sileam, quæ multa profectò sunt, notent quæso quantum turbatur œconomia corporis animati & equilibrium solidorum cum liquidis in collisione calculi cum lateribus pelvis renalis qua includitur: idest in collisione solidi cum solido. Ibidem totus morbus solidi est, à solido calculoso irritati, crispati, convulsi, intenti; & quicquid affectionis & incommodi hac de causa liquidis supervenit ab antedicta solidorum crispatura dependet; neque liquidis mederi commodè poteris, nisi solidis ante curatis, per balneationes, fotus, olea, hydrelæa aliaque id generis, quæ dolorosam vi calculi renum crispaturam demulcent, relaxant, molliuntque. Quomodo genarum tumorem inflammationemque

nemque in odontalgia solves per diaphoretica, nisi affecti dentis dolorificam irritationem ante mitigaveris, & curaveris?

Hanc solidorum in progignendis, curandisque morbis potestatem præter antedicta facilè concipies in aneurismate arteriarum, varicibus venarum, hydatidibus lymphaticorum, in sputo sanguinis ex rupto pulmonis canaliculo, in delirio cum affectionibus horrendis convulsivis conjuncto, potissimùm si ex infarctu pendeant mesenterii, in variis morbis Chirurgiæ subjectis qui magna ex parte solidorum vitio aut gignuntur, aut foventur, aliisque quamplurimis id generis, in quibus summa vis solidorum male affectorum clarè manifestatur, & quantum ipsa valeant ac possint tam in salubri, quam in morbosa corporis constitutione: quamtumque ipsorum supra fluida sit imperium. Et sanè si aer corpus fluidum, evanidum minimequæ resistentiæ quando à solido corpore pulsatur, progrediendo vel per tubam Stentorophonicam, vel per internam aurem nostram, novam ac novam semper acquirit resonantiam, undulationem, & Echo; cur etiam fibra nostra ab objectis morbosis vel aliis variè pulsata, pulsationem illam & augere, & perpetuare, & ad remota corporis loca momento temporis protrudere non poterit? cum longè majoris resistentiæ ac soliditatis sit, quam aer: quod quidem ex legibus percussionum satis mirabiliter demonstravit *Borrellus* noster in aureo libro de *Vi percussionis*: ubi præ cæteris exemplum affert de clavo percusso. Clavus enim, si eidem debitè appendantur centum libræ ponderis, ne minimum quidem ingredietur in subjectam tabulam ligneam: si verò percutiatur à malleo ponderis duarum librarum tantum, statim ingredietur in tabulam, eamque ex vi percussionis penetrabit. En familiare exemplum de viribus percussionum.

Ex vi autem fibrarum percussarum vel ab objectis externis, vel aliis de causis morbosis variè in ipsis nascuntur oscillationes, nisus, contranitentiæ, collisiones; & ex his omnibus varii effectus in cursu liquidorum eorumque cum solidis æquilibrio & mutua motuum communicatione, effectusque, ut plurimum rari, stupendi ac penè incredibiles, quique frustra tribui solent liquidis, cum ab unica solidorum culpa dependeant. Sic nuper ægrotus, ad nova Horrea his diebus constructa juxta hortos Monasterii S. Bernardi ad thermas Diocletianas via Quirinali sivè Pia, crudelibus doloribus in sinistro rene vi calculi divexatus, pluribusque frustra adhibitis remediis, cessit tandem dolor facto clystere ex jusculo carnis, & oleo amygdalarum dulcium. Quòd verò admiratione ac animadversione dignum est, clyster per sex horas in ventre mansit, tandem totus per urinam secessit, nihilque per alvum: & in urinæ superficie oleum clysteris innatabat: æger autem quinquagenarius erat, calculisque obnoxius. Quomodo, quaque de causa, quibusque viis injectus clyster ex intestinis in vesicam derivarit, mihi sane ignotum. An dolorifica sinistri renis crispatura, solidorumque potens, & insueta oscillatio ad id aliquid contribuere potuerint, eruditis examinandum relinquo. Fibræ nimium intentæ, crispatæque æqualibus viribus & æqualibus contranitentiis in duabus partibus inter se vel dissitis, vel vicinis faciunt, ut fibræ intermediæ, & intermedia hisce contranitentiis viscera & partes nimium intendantur, crispentur, turbentur, tandemque rumpantur, & mille mala liquidis ad contactum currentibus superveniant, ægerque pereat. Sic frequentissimè observavi in pueris & infantibus convulsione affectis, si venter nimium intumescat, intendatur, & durior evadat, moriuntur. Impossibile enim est, ut ventre infra crispato, & intento, ac tumido; cerebo verò ob convulsiones eodem tempore in superioribus intento, contracto, convulsoque, intermedia hisce contranitentiis viscera non rumpantur, crepent & strangulando mortem afferant. Cerebro convulsionibus affecto venter mollis obedire debet, sursumque trahi, ut ita cerebrum post intensionem convulsivam relaxetur. Si verò durus ipse, convulsusque venter progrediendo sursum non obediat, in medio strangulantur & solida & liquida, motique supervenit: quare mortem prædicito pueris, si convulsionibus gravibus durus, intentusque venter superveniat. Quod præ cæteris vidi nuper in puero septenni in foro Matthejorum prope celebris architecturæ fontem nuper restauratum, potissimùm die 14. Februarii anno MDCCV. qui discessit Roma Germaniam, ut dicitur,

Maria

Maria Casimira Vidua Poloniæ Regina. Hoc analogice applicari poterit ad alias partes vel convulsione, vel inflammatione, vel alia de causa intentas, crispatasque. Ejusmodi pariter contranitentiæ causa succedit in diro, & crudeli asthmate, quamdiu in periculo est æger ejusdem pedes non intumescere; quia vi asthmaticæ oscillationis pulmonum, & pectoris omnia liquida vim faciunt, ac remota circa locum oscillantem, ideò pedes non tument; cum verò tumere incipiunt, signum est relaxari jam in pectore oscillatoriam asthmatis crispaturam, proindeque humores circulum reassumere; ac ob in asthmaticis salubrior est pedum tumefactio, quam siccitas.

Sed quàm portentosus sit elater solidorum, cùm extrema oscillatione & crispatura torquentur, & quàm incredibiles inde nascantur effectus in animati corporis machina ex solo hydrope sicco licet addiscere, quod fusè de Eminentissimi Norisii tympanitide supra tetigimus. Invadit magnus & crudelis hic solidorum morbus homines præ cæteris siccos, aridos, adustos, iracundos alvo sicca laborantes, nimium exercitatos, & intempestivè; post abusum rerum calidarum salinarum, acrium, volatilium, post ardentem aliquam febrim, nimias vigilias, nimiam veneris exercitationem, aliaque id generis, quæ corpus ordinario exsiccant. Incipit morbus à doloribus circa lumbos, & umbilicum, ut olim etiam notavit Dictator noster; pedes frequenter non intumescunt, nisi paucis ante mortem diebus, vel hebdomadis, cum tympanitidi ascites supervenit, ut in ipso observavimus Norisio. Crescentibus in dies doloribus, nec remittente morbo, crescit sensim arcus & intensio elastica potentissima fibrarum abdominis, sub specie tumoris ventris flatulenti; non quod flatus sit causa morbi, ut Antiqui crediderunt, sed fibra intenta, crispataque & portentose oscillans, quæ, cum tangitur, resonat, ut intenta vel resiccata tympani pellis. Calidis remediis, purgantibus, sudoriferis, quæque agunt exsiccando, malum exacerbatur vehementissimè, & vires acquirit eundo: contra remediis humidis anodynis, demulcentibus, balneatione, sero, & lacte, potione aquarum copiosa mitescit & sæpè sanatur, ac cedit. Si verò spreta remediorum vi, dolores, & fibrarum intensiones quotidiè crescant, superveniunt vigiliæ, inappetentia, febricula, alvi siccitas, sitis, &c. Tandem dolorum diuturnitate, solidorumque longa crispatura, sensim quoque crispatur, contrahitur, exsiccaturque vasorum systema potissimùm per abdominis longitudinem; & hinc ruptis, vel apertis lymphaticis, lymphaque depluente in abdominis cavitatem, sicco hydropi ante mortem superventa scites lethalis, ut supra de Norisio narravimus. In hujusmodi casibus malum incipit à solido, progressione vero ejusdem tracto in consensum liquido, mutatoque æquilibrio motuum inter ipsa, peccat etiam & liquidum. In curatione tamen respiciendum semper erit ad solida, quæ sanè post mortem in mesenterio, & vicinis locis arida, tabida, sicca, & emuncta inveniuntur, quod in pluribus tympanitide mortuis observavit etiam Ballonius.

Huic malo analogus est, nec in lædendo multum dissimilis morbus crudelis, horridus, & lacrymabilis dolor ventris, quem dicunt Colicam convulsivam. Occidit paucarum horarum intervallo, vires incredibiles acquirit eundo, pauci ipsum effugiunt, nisi in doctissimum, & in solidorum natura peritissimum inciderint Medicum. Corripit sanguineos; adustosque homines intemperatè viventes, in venere immoderatos, biliosos; pendetque ab enormi infarctu parvorum humorum in primis viis, infarctu, copia, & exaltatione incredibili bilis in jecinore: cujus exaltationis & acrimoniæ bilioso salinæ causa crispari, convelli, contrahique fibræ jecinoris incipiunt, quandoque fibræ intestinorum, vicinarumque partum, communicataque vicinis locis dolorifica crispatura res tandem desinit in Colicam convulsivam. In hac dolores crudelissimè totum abdomen invadunt, ventris tumor, intensio, duritiesque tanta supervenit, ut ne quidem digito tangi possit venter, sed adinstar tympani bellici tensus, intentusque doloribus veluti tot canibus miserrimè laceratur: crescentibus doloribus sitis, vigiliæ, inapetentiæ, singultus, febricula, motus convulsivi, vomitus, & ad mortem re properante, iliaca passio cum stercoris vomitu superveniunt, qua pereunt miserrimè, & crudeliter. Usu remediorum calidorum, quæ in vulgari colica

lica exhibentur, indignatur morbus exacerbaturque vehementissime & statim ruit in deterius. Si purgans dederis medicamentum initio morbi, & in actu crudelissimorum dolorum, statim statim jugulabis ægrotantem. Clysteres injecti nocent maximoperè. Nam præterquam quod ab intestinorum fistula indignata, convulsaque foris potenter repelluntur, usu ipsorum crescit dolor, venterque intumescit magis, & dolorificus evadit flatus nec unus pedendo, sivè per inferiora prodit, sed omnia veluti fatali nodo, & adinstar unci ferrei constricta sunt naturalia viscera. Pauci Medici crudelem hunc morbum curare sciunt; curare verò nescient, nisi ritè cognita solidorum natura. Quamvis enim pendeat ipse frequenter à liquidis corruptis, & putri viscerum cacohylia; solidaque enormiter & crudeliter oscillent à liquidis indignata & crispata: tamen initio morbi crudelissimi, initio horrendorum dolorum tota indicatio curativa dirigi debet medendo solido: laxando nempè quam citissimè solidum crispatum oleis balneis, sivè semicupiis, anodinis, gelatina Cornu Cervi, & quod magis urget, citissima sanguinis missione ex pede, vel hæmorrhoidibus, vel aliis ex locis. Nihil enim citiùs crispatum systema solidorum, atque vasorum relaxat, mollit, lenitque, quam sanguinis missio, ut peculiari historiola paulò infrà confirmabimus. Sed, quod magis notandum, initio dolorum tamquam pestis fugiendum est purgans remedium fugiendi clysteres, & usus calidorum. Hæc omnia expertus loquor, eaque observatione magis didici, quam librorum lectione, quod sequentibus historiolis patebit.

Elapso anno MDCCIII. adolescens sanguineus, roseis genis præditus in usu calidorum potissimùm spir. vini, chocolatæ, vini generosi, dulcium cibariorum, &c. intemperans, per plures dies doloribus circa ombilicum torqueri cœpit, spreto autem malo, repentè supervenit horrenda Collica convulsiva, cum ventris tumore & dolore incredibili, ut ne indusium quidem supra ventrem sustinere poterat. Vi doloris vertigines, sitis, sincopes leves, aliaque supra recensita supervenerunt, clysteres non admittebat alvus, sed reiciebat, & ferè animam agebat infelix ægrotus, unicus matris filius. In hoc rerum discrimine, statim præscripsi sanguinis missionem ex pede, & dolor tunc aliquantulum cessit: fotus exmollientes ex herbis mollientibus cum hydrelæo coctis, ventri frequenter adhibebantur. Oleum Amygd. Dulc. recens extractum sine igne per os datum, victus tenuissimus, ex jusculis nempè, amygdalis & seminibus melonum contusis, simul coctis, & percolatis gelatina Corn. Cervi valde suavis per intervalla data. Bis in die ingrediebatur semicupium ex hydreseo cum herbis mollientibus cocto. Horum usu remediorum, usque ad quintum diem, quo tempore fui veluti absidens spectator morbi, & Minister Naturæ, nil novi supervenit, sed omnia in statu paulò meliori. Nec purgantia, nec clysteres usque ad sextum diem præscripti: tamen nulla spes salutis effulgebat. Circa sextum cum esset æger in semicupio, flatus, qui per inferiora numquam apparuere, tunc primo auditi sunt foris erumpere cum levamine patientis. Ex noviter apparentibus flatibus didici crispaturam lethalem intestinorum mitescere, mulceri, & relaxari, & salutis spem promittere, uti revera evenit; nam vesperi in semicupio, & vehementiores flatus & primæ stercorum cacationes apparuerunt: signa evidentia lethalem viscerum crispationis nodum relaxari, elongari, mulceri. Clysteres die ostava primo injecimus ex Ol. Amygd. Dulc. recenti, vitello ovi, & aqua ordei, qui ingentem, ac orrende fœtentem materiem varii coloris eduxerunt. Laxato itaque circa decimum, dictorum ope remediorum, solidorum viscerum, intestinorumque indignato contracto, convulsoque, indicationes tunc omnes dirigebamus ad liquidum, putrem nempè viscerum cachochyliam, cujus causa & culpa enormiter, atque fataliter crispatum fuit solidum prædictarum partium, initioque morbi educi non poterat, non laxato priùs, mitigatoque solido indignato. Tunc igitur per clysteres frequentes, purgantia appropriata, apozemata solutivo-anodina, aquas thermales Villenses, Luccenses, aliaque id generis, eductis ingenti copia pravis humoribus horrende fœtentibus optimè convaluit optimus adolescens, qui decumbebat in posteriori Area Basilicæ S. Marci, qua tendimus in Capitolium.

Eodem crudeli morbo, iisdemque de causis laborantem illustrem in urbe Jurisperi-

peritum nuper feliciter curavi præfata nostra methodo: nempè sanguinis missione per hæmorrhoidas, semicupiis, aliisque remediis, & methodo supra recensita. Ætatis erat XL. annorum circiter, facie pallidus veluti aurigine jecinorosus, facilè iracundus, studiis maxime deditus, & in omnibus sex rebus non naturalibus minimè temperatus. Cum esset liberatus à fatali colica convulsiva, eductaque fuit ingens pravorum, fœtentiumque humorum copia; in dextro hypochondrio, idest in jecore tactu manifestatus est tumor, sive jecinoris pleni, maleque affecti indicium: cui debellando malo hodie incumbimus.

Hisce pariter diebus Virginem pulcherrimam XXIII. annorum ætatis, celeberrimi Pictoris octuagenarii nostri amicissimi faustam felicemque filiam, cujus nomen reticeo; crudeli hoc malo repente affectam atque correptam eadem methodo sanavi, sivè quod est incredibile, sola sanguinis missione ex pede: nam quo tempore exibat sanguis ex aperta vena, eodem prorsus tempore flatus infiniti emittebantur per alvum pedendo. Vomebat quoque & diarrhæa eo actu correpta fuit, vixque finito sanguinis exitu, flatu, vomitu, & diarrhæa propter apertam venam supervenientibus, statim liberata est à doloribus, & non multo post ab aliis accidentibus, corruptis humoribus ac fœtentibus copiosè expurgatis. En quomodo sanguinis missio, momento temporis laxat solvitque crispatum, irritatum indignatumque systema solidorum, vel doloris vel inflammationis culpa. Sic sæpè vidi nimium dolentes pleuritides, nullisque remediis cedentem dolorem statim solutum esse applicata dolenti lateri cucurbitula scarificata paucoque sanguine educto: quo facto & sputum, & sudores, & alia liquida in libertatem posita apparuere. Spongia aqua calida madens & imbibita in pleuriticis, si pluries in die ante os detineatur, & aura calida inspiretur, ferè pro secreto solvit dolorificam inflammatæ pleuræ, pulmonumque crispaturam. Ex his aliisque id generis exemptis prudens doctusque medicus facilè dignoscet, quam magnum vitæ discrimen pendeat ab indignatis, crispatis, exsiccatis, contractisque solidis, ut in morbis citatis, in mola convulsiva, similibusque solidorum affectibus notavimus. Nec mirabitur quispiam, si multæ tribuam ipse solidis, & magis quam alii omnes ante me fecerunt Medici. Nam quotidiana experientia & patiens, diligensque morborum notatio atque animadversio, ad id credendum me veluti impellunt, & cogunt. Non excludo tamen fluidorum potestatem, ut alias diximus, nam vita in utrorumque mixtione & æquilibrio posita est: & à præfatorum morborum curatione, quàm utiles, veluti per analogismum, deduci poterunt indicationes curativæ ad alios morbos singulis in partibus curandos, atque tollendos.

Robur autem omnes, vel majori ex parte in movenda animalis machina pendere magis ab elatere, tono, & energia minimorum, quibus veluti multiplicatis vectibus carneis fibra quælibet, potissimùm carnea, componitur, quam à somniata lucta liquidi nervei nitro sulphurei, inter cætera experimenta nos anatomica monet observatio, facta in prægrandi, & maximæ molis pisce vulgo dicto *Requen*. Hic est incola maris Oceani præcipuè ab Insulis Fortunatis ad lineam æquinoctialem, & passim in toto Barbarico Oceano invenitur. Tantæ magnitudinis est, ut sæpè integra hominum devorata cadavera in ejus ventre reperiantur. Vires ac robur habet incredibile, maxime verò in cauda. Caro ejus durissima est, lignea ac insipida, ac præduritie vix dentibus frangi, aut masticari potest. Sed, quod magis est mirandum, quodque maximè facit ad rem nostram, necato animali, & cauda rescissa, nec non rescisso capite, corde, omnibusque visceribus, truncus cadaveris tam fortiter & tam vehementer per longum temporis intervallum agitatur, convellitur, concutiturque, ut tres vel robustissimi homines vix illum detinere queant. Undenam, quæso, demortuo trunco tam grande robur sine liquidis, sine spiritibus, sineque visceribus, si fibris innatum elaterem & portentosam oscillationem denegaveris; Id nuper peculiari ad summum Pontificem Epistola, typis hodie publicata, scripsit illustris Præsul Carolus Thomas Maillard de Tournon Patriarcha Antiochenus, Visitator Apostolicus, cum facultate Legati à Latere ad regna Chinensium, & Indiæ Orientalis à Summo Pontifice missus. Scripsit autem è *Pondiscerio* in tractu Coromandel Indiæ Orientalis die 6. Novembris

bris MDCCIII. Roma verò Orientem versus discesserat die 4. Julii MDCCII. per Hispaniam & Canarias Insula cum pluribus religiosis Presbyteris, vulgo dictis Missionariis; ad investiganda singulas, quæ de Catholicis circa Confutii cultum apud Sinas manentibus Romæ obmurmurabantur, quæque longas lites apud S. Sedem longo tempore pererunt. In eadem Epistola nuper, ut dicebam, typis data refertur adesse parvulos pisces in eodem mari, in quo vivit *Requen* piscis, qui ad superficiem maris turmatim volitantur, aves, ob idque à nautis pisces volantes appellantur. Refertur pariter homines longa navigatione reddi scorbuticos, illorumque scorbutum, irritis aliis remediis, statim sanari cum, relicto mari, ad terram veniunt terrenumque aerem respirant, & ducunt.

Potentissimi fibrarum elateris, & innatæ energiæ in movendis animalium corporibus, domesticum habemus exemplum Romæ hoc Decemb. mense anni MDCCIV. in Juvene Anglo, cui nomen Richardus Goy ætatis annorum XXVIII. quique natus est in Insula Thanet in Comitatu Kent, non multis Londino milliaris, atque ob incredibiles, quas possidet, vires Samsonis Angli vulgo nomen obtinuit. Columnam marmoream duodecim palmorum longitudinis, & diametri unius palmi cum semisse, fune circa lumbos bene complicato, elevat cum facilitate, sola vi lumborum. Duo equi, quibus ipse forti fune alligatur circa lumbos bene munito & intorto, licèt fustibus percutiantur, ut velociter currant, ipsum humi sedentem ne loco quidem dimovere valent. Tabulam sivè scamnum ligneum, quindecim, & ampliùs palmorum longitudinis dentibus fortiter prehendit, & prehensum dentibus alte elevat, & tandem qua vult proiiciat. Plura hujus generis certè admiranda virium exempla nuper præbuit Romæ magna cum populi frequentia, & admiratione, majori tamen cum utilitate sui, atque lucro non exiguo. Altus est corporis statura, quadratus ac veluti athleticus, flavis capillis, musculorum verò duritie, potissimùm circa articulos, admirabili præditus: ita ut si quis eum contrectet propè articulationem femoris cum tibia in posteriori eorum parte, marmor, aut ferrum contrectare, non verò carnem videbitur. Hujusmodi vires à puero sibi sensim crescere animadvertit. Soror ejus, aliique consanguinei in ratione virium multa etiam efficiunt admiranda. Ex hac rara & incredibili fibrarum, potissimùm circa genu, & in aliis quoque musculis duritie, facilè concludo robur ejus ingens non tantum à liquidis nitro sulphureis pendere, quantum ab innato fibrarum robore, crispatura, tensioneque elastica, quæ continuò athleticès & exercitationis cica staticam usu multo fortior redditur atque potentior: cum de reliquis, quæ spectant ad victum sobrius sit, & in usu vini generosi moderatus, moderatus pariter in usu calidorum, & à quibus vires in debilibus augeri observamus, aut credimus. Quod verò præ cæteris ad vinum pertinet, domi meæ mihi nuper narravit usu vini generosi, vel potiùs abusu debiliorem se sentire, quam cum eodem aut abstinet, ut utitur temperate. En quomodo ad præconceptam fibrarum intensionem, fortemque at systalticam earum oscillationem singula motus phœnomena debitè accommodantur, ac diriguntur.

Pateat itaque, quod hactenus probavimus summam esse solidorum potestatem in efficiendis, perpetuandisque motibus tum sanis, tum morbosis corporis animati; non denegando tamen suam liquidis, quæ pariter magna est, & summum inter singula intercedit æquilibrium. Verum siquidem est solida varie contrahi, aut relaxari, prout liquidum, quod illis fluit ad contactum fuerit acre, salivum, urens vel contra oleosum, aqueum, mucilagineum &c. Nam quod piper, aromatica, salina, aut acria; vel contra oleum, aqua, lac &c. faciunt in fibris oris & gulæ, easdem crispando, aut laxando: idem efficiunt, atque perpetuant per universam vasorum, viscerum, partiumque longitudinem, per quas fluunt circulando, idque tamdiu præstant, donec talis ipsorum virtus coercita fuerit; vel in alienam mutata naturam per Medicamenta; quodque hæc in ore efficiunt, per universam quoque vasorum corporis propaginem, fibrarumque seriem efficiunt; ex quo de medicamentorum viribus, & utilitate plures quàm utiles deduci possent conclusiones. Aeria, spirituosa, aromatica &c. fundunt & fermentant liquida; crispant verò, strangulantque solida: unde malorum origo quamplurium in quorum curatione solidis æque, ac liquidis

dis prospiciundum. Sic nuper muliercula ætatis annorum XXXV. calido prædita temperamento, ob nimiam humorum acrimoniam, in lepræ Græcorum speciem incidit, cum ingenti mensium suppressione per multum temporis intervallum: usu decoctionis sudoriferæ à Medico præscriptæ abiit in deterius: ulcera in pedibus cum febricula apparuere. Ipse consului unoquoque mane plures aquæ libras cum syr. viol. hauriret, & duceret per urinas, interjectis per intervalla purgantibus syrupis. Horum usu remediorum, victusque humectantis & dulcificantis ope, duorum mensium spatio perfecte convaluit, curationeque finita apparuere menstrua magna in copia laxatis usu aqueorum solidis, quæ ante potenter crispabantur ab acrimonia salina liquidorum vitalium, & dicta de crispatura menstruorum fluxum impediebant: quod animadvertant, ii qui singulas menstruorum suppressiones Myrrhatis, acribus, salinis, acutisque aperire contendunt: nullo facto examine temperamenti, ætatis, corporis habitus, toni fibrarum, morborum animi, similiumque, quæ ad medendum benè, scitu credimus necessaria: quæque menstrua aperire volunt Medici per indebita remedia, supprimunt magis, coarctantque, atque in scirrhos cancrosque uteri & mille ejusdem mala præcipitant infelices mulierculas. Habitat hæc muliercula apud novam columnam Consecrationis Antonini Pii patris anno MDCCIII. detectam in Campo Martio ad latus magnæ Curiæ Montis Citatorii, ut supra disputavimus.

Ex quibus clare deducitur suam etiam inesse fluidis potestatem in lædendo, quod certe numquam negavimus. Sed Medicos monebamus, ut in curatione morborum ad solida quoque respiciant, quibus in offendendo maxima vis inest & energia; eoque magis quod fluida morbosa facilè corrigi poterunt per remedia intus data, contra verò solida, vel vi morbi, vel ætatis, aut temperamenti aliisque de causis affecta, exsiccataque difficilius restituuntur. De qua solidorum natura, & usu in vita animalium perpetuanda, ut certiores reddamur, observanda quotidie est ægrorum omnium varia cutis, totiusque corporis habitus ad duritiem, aut mollitiem propensio, & inde variæ deduci conclusiones possunt ad rite applicanda remedia, morbosque curandos: & ita procedendo per varias hominum ætates, ætatum singularum cutim, corporisque habitum adnotare decet. Ita nuper observabam cutim senis XCV. annorum ætatis. Habebat in facie rugas morbidas, æquales, non multo elevatas, & quodam veluti oleo leniter per totam faciem oblinitas; color in genis erat tenuiter roseus: odor oris non fætens, sed suavis, color palati rubeus valde, ac veluti scarlatinus. An in omnibus longevis talis status cutis reperiatur observatione continua est addiscendum. De his verò penè divinè differentem, ac de stricto, & laxo solidorum disputantem, unum inter omnes antepono *Cælium Aurelianum*: Siccensem Africanum vetustissimum Methodicum, quem semper præ manibus habere debent Medici, cum diagnosim historiamque morborum, atque per strictum & laxum curationem admirabiliter tractet, utiliterque. Hæc autem solidorum supra fluida vis, atque energia ex doctrina virium percussionis evidenter deducitur atque probatur, ut libri *Borelli* de vi percussionis aperte manifestant. Certe enim nisi moveatur cor, pulsare non poterunt arteriæ, etiamsi in iis contineatur sanguis. Cor verò pulsat, quamvis in ejus ventriculis sanguis non adsit, ut in vivisectionibus apertè demonstratur. Primas itaque obtinere videtur solidum supra fluidum, quàm contra. Sed de his plura aliàs animadvertimus.

CAPUT III.

In quo plura examinantur, quæ pertinent ad Vegetationem Lapidum: & Analogismum circulationis maris per viscera terræ ad circulationem sanguinis per viscera microcosmi.

IN opusculo de vegetatione lapidum, quem typis dedimus, ratione & experimentis probavimus duo esse principia, quæ ad generationem lapidum concurrunt, partem nempe aqueo-terream unam, atteram verò salinam. Aqueo-terrea, vel aquea simplex est principium constitutivum, sivè materiale, salina verò coagulans, & duritiem inducens: quòd præ cæteris in lapidibus, & albis marmoribus evidenter observamus. Marmora verò variorum colorum licèt principium

ma-

materialem aquam agnoscant, ut albi lapides, colorem tamen acquirunt à sulphure mettallico diversi generis mineralium, aut subterranei, vel submarini boli; duritiem verò à peculiari bitumine congelante, & durefaciente adinstar Ichthyocollæ, ut ibidem fusè demonstravimus. Nostram hanc hypothesin firmabat observatio multigena à nobis aliisque facta Authoribus circa lapides, quos ferè omnes in matricibus suis, & prima ipsorum origine molles esse infallibilis experimento evincitur. Atque in hujus rei confirmationem plures in ea tractatione observationes congessimus, & plura quoque experimenta, quibus sequentia nunc adjungimus, quæ ad hanc usque diem nobis contingit investigare, ac perficere.

Et primò quidem omnia marmora, & lapides dum eruuntur, molliora sunt in sua matrice, quàm progressu temporis à matrice rescissa & in usum adhibita: excepto lapide Porphyrite, qui ejusdem duritiei est non solùm cum matrici adhæret, verùm etiam cum ab ea rescissus est. Secundo ex observatione Lapicidarum in lapicidinis Tyburtinis albi lapidis Tyburtini constat, quod si hujusmodi lapis eruatur ad radices montis in plano horizontali vicinorum camporum XX. aut XXX. palmis sub terra, esse admodum mollem ac friabilem: & si paulò profundiùs excavando pergas, aquam sensim erumpere, ac transudare videbis, & majorem semper in inferioribus esse lapidum mollitiem. Si verò lapides fodias, sivè novam caveam incipias circa montis medietatem, vel summitatem versus, profundiùs excavare poteris lapidum copiam, eosque duriores, nec erumpentes aquas tam facilè invenies, nisi cum fodiendo descendas ad profunditatem XXX. palmorum circiter infra planum horizontale campi ad radices montis positi. Hoc idem Tiburtinum marmor molle fuisse in primæva sui origine manifestè deprehendimus anno MDCCIII. in ingenti marmore, ex quo facta est statua sancti Episcopi. In superiori parte dictæ statuæ conclusa, & ingenita sunt quatuor magna ferri frustra ponderis sex librarum circiter, quibus veteres Lapicidæ ad fodiendos lapides utebantur: cumque in lapicidina remanserint, crescente sensim ac vegetante lapide circumcirca, in eo conclusa fuere: binaque dicti ferri frustra apud nos conservamus. Dicto anno MDCCIII. statuæ omnes marmoreæ supra reliquas porticus areæ S. Petri Basilicæ jussu Summi Pontificis completæ sunt, aliisque adjunctæ, quæ ab Alexandro VII. in area maxima dicti templi supra peramplas columnarum, magnificasque porticus ab eo extructas fuere collocatæ. Hæc verò frustra ferri inventa sunt in statua S. Episcopi ex parte dextera cum Basilicam ascendimus, & ab amico Sculptore mihi communicata.

In provincia Umbriæ ditionis Ecclesiasticæ celebris est aqua Nuceria, ita dicta, quod non longe ab urbe Nuceria nobili fluviolo excurrit. Aqua est magnarum virium in morbis curandis, & humoribus acribus ad dulcedinem reducendis. Fundus aquæ albo bolo, sivè candida terra constat; ex qua peculiari artificio elicitur verum argentum, sed magna cum impensa, ut fide digni sacerdotes, & oculati testes mihi narrarunt. Eam igitur aquam per argenti mineras excurrere probabile est; hinc eximia sua virtus. A mineralibus itaque imprimi posse matricibus lapidum radios suorum entium, qui postea in lapidibus vigeant, & sese manifestent, ex hoc & aliis id generis experimentis manifestò demonstratur.

A mercatoribus, qui per Indiam peregrinati sunt, audivi terram, in qua vegetant adamantes septem annorum spatio quietam relinqui, quibus elapsis adamantes jam productos denuò effodiunt.

Alabastrum Cotogninum vulgo *della Majella* in Regno Neapolitano Samnium versus, recens effossum si percutiatur fortiter, picis odore nares ferit, ex quo confirmatur nostra opinio alba marmora & lapides à principio salino indurari, & concrescere, marmora verò variorum colorum à bitumineo adinstar ichthyocollæ.

A matricibus lapidum vulgarium, veluti per analogismum argumentari poteris ad lapides humanos, qui etiam in sua primæva origine molles sunt, ac adinstar cæpæ foliati. Ac præter ea, quæ attulimus in citato tractatu, nuper relatum est secto lapide vessicæ in matrona Fanensi in medio lapidis inventam esse ferream acum, quam tribus ante annis deglutierat. Qua verò via, quove artificio acus deglutita à stomacho ad vessicam pertnearit, speculentur viri in re medica eruditi. Probabile est

acum fuisse veluti primum stratum, ac veluti centrum, cui primum hærere cæperunt prima lapidis stamina, novisque advenientibus aucta in lapidem sensim abiere. In liene viri religiosi ex familia Franciscana Venetiis inventus est nuper ossiculus spongiosus ponderis undecim drachmarum; qui re vera nil aliud est, quam mollis portio membranea lienis ob salium adventum, & cristallizationem in osseam sivè lapidem duritiem commutata.

Ex his, & plurimis aliis id generis experimentis quæ adduci possent, concluditur lapidum materiem mollem ante fuisse, potissimùm in matricibus suis, deinde sensim accessione salis, vel bituminosæ ichthycollæ indurescere, adeoque lapides matricibus suis hærentes vegetare, nutriri, & crescere. Ad quod obeundum muneris circulationem aquarum maris per viscera telluris ibidem designavimus, & argumentis probavimus. Concha maxima telluris, qua universa maris aqua continetur infinita non est, sed limitibus conclusa suis. Unde cum tot perampla flumina multis abhinc millienis annis in illam ingrediantur, nec redundat; necessario deducitur marinam aquam per viscera telluris circulare. Ad circulandum autem cogit ipsam pondus proprium, & aquarum advenientium, pressioque continua superiorum in inferiores. 2. Pondus salis ingeniti. 3. Pondus aeris superincumbentis. 4. Demum pressio globi Lunaris qui terræque concentriculus est. Harum omnium pressionum de causa aquæ maris inferiores coguntur superare resistentiam pororum telluris, sicque per viscera terrarum filtrari, donec deposito sale, ubi debent ipsum deponere, ipsæ tandem in formam aquæ dulcis ad planum horizontale telluris ascendant, & in fluminum rivulorumque formam in mare denuo decurrant.

Sed ut hujusmodi circuitus aquarum per viscera terræ atque ascensus ad planum horyzontale ejusdem, imo supra planum ipsum facilè concipiatur: sciendum est pondus aquæ dulcis ad aquam maris salsam, esset ut 8. ad 9. vel, ut alii volunt, ut 50. ad 51. atque adeo aquam dulcem esse salsa leviorem. Quod ex observatione doctissimi *Cavalerli* certo determinatur. Etenim si in fistulam vitream duorum crurum aquam dulcem iniicias primo, & mox aquam salsam, dulcis ascendet sensim ad superiora, aqua verò salsa cum est ad libellam in altero crure, aqua salsa respectu dulcis se detinet infra libellam ejusdem. Quod cum verum sit, aqua maris inferior pressa à superiori penetrat dictis de causis, viscera terræ, atque perenni per eam filtratione nutritionem impertitur, vegetationem, atque incrementum gemmis, lapidibus, mineralibus, aliisque subterraneis. Quæ verò ab hisce muneribus & usibus superflua est aqua maris, deposito sale in inferioribus ac lateralibus, sensim per venas intercapedines lapidum, terrarumque ascendit ad planum horizontale telluris, & ad libellam maris, sicque in formam fluminum, fontiuin, aut rivulorum jugiter ac perenniter in mare recirculat, ut denuo filtretur; portio vero ratione peculiaris impetus subterranei, & constrictionis pororum lapidum terrarumque, per quas subit, ascendit supra libellam maris per milliaris spatium ad colles & montes, datque originem fontibus vivis in montium summitatibus: idque ratione proportionatis aquæ dulcis, ad salsam modo supradicto. Atque adeò, veluti per compendium: Dico aquam maris descendere per viscera telluris, quam friabilem, & arenosam suppono, filtrando autem se per eam incidit in marmoream duritiem lapideamque subterraneam terrarum, quam cum facilè pervadere nequeat, nec per lineam perpendicularem descendere, cumque continuato pressa à superioribus perenniterque advenientibus aquis, angulum efformat, percurritque per lineam paralellam ad Horizontem, usquequò exeat à perpendiculo totius aquæ maris, veniatque sub plano telluris detectæ ab aquis; sicque percurrendo sensim elevatur quousque perveniat ad lineam horizontalem, quæ transit per superficiem aquæ maris. Et quando salsa esset talis aqua, uti illa maris, cum pervenit ad lineam horizontalem prædictam inibi quiesceret nec altius attolleretur, quia ad libellam maris perducta jam est. Salsa tamen non est, quia salinam partem in terræ visceribus deposuit, proindeque levior reddita ibidem non quiescit, sed altius progrediendo, ac superando lapidum montiumque venas, ac interstitia, tandem ascendit supra maris libellam per milliare, & ultra, atque sic sub rivulorum figura descedendo in mare, circulum perpetuat.

En quomodo fere ad evidentiam mathematicam circulum aquarum maris per viscera terræ comprobatur, Et quadam veluti mechanice non impropria, nec spernenda varii motus maris, variis motibus Sanguinis in corpore animato respondent. Quatuor in mari motus observant auctores. Primus est ab oriente in occidentem, secundus à septentrione in meridiem, tertius fluxus ac refluxus communis omni mari, ultimus filtrationis per terræ viscera modo supradicto, ad circulationem aquarum perpetuandam. Sic quodammodo in sanguine quadruplex hic motus observatur. Primus ab oriente cordis in occidentem partium inferiorum, ad quas, præter motum impressum, currit motu innato gravitatis; secundus à septentrionalibus brachiorum, & lateralibus pectoribus partibus ad meridiem cordis, motu quasi horizontali; tertius fluxus ac refluxus communis omni sanguini supra, & infra, & ad quascumque partes progredienti; ultimus filtrationis per viscera, & variarum filtra glandularum, ut post filtrationem absoluta humorum depuratione, nutritioneque partium, sanguis denuo ad cor circulando veniat, unde primi motus habuit originem Qui motus singuli sanguinis singulis maris motibus supradictis quadam peculiari mechanice, analogice licet remote, respondent. Sicque in perenni motu positus sanguis, vitæ, motusque munia perpetuat, & à qualibet putrefactione, quam stagnando acquireret, immunis evadit.

Nec solùm analogismus evidens est inter cursus varios liquidorum microcosmi, & mundi magni, verum etiam in variis liquidorum productionibus novis, fermentationibus, meteororum phasibus, mixtionibus infinitis salium, sulphurum, terrarum, aquarum, spirituumque. Solis enim calore variæ nascuntur fermentationes in terris, & aere, & inde variæ ac perennes generationes, corruptionesque. In subterraneis quoque vi caloris centralis varie pariter subterraneorum generationes, ac dissolutiones, & inde variæ terrarum facies tam in centro, quam in superficie fiunt, & usque ad orbis terrarum durationem succedent: quod in Theoria sacra telluris demonstravit *Cl. Burnetius*, sed multo ante ipsum *Erancifcus Patricius* ad mirabilis ac portentosi vir ingenii in aureis suis operibus. Natus est Clisse in Dalmatia hic Doctissimus Vir, floruitque tempore Clementis VIII. Pont. Max. in hoc Archilycæo publicus Professor Philosophiæ.

Atque sic variarum fermentationum gratia in terræ visceribus, ac in ejusdem superficie, variæ nascuntur productiones rerum, ac metamorphoses tam in animalium, quàm in vegetabilium, ac mineralium genere. Et pro varia vaporum exhalatione à terræ superficie, variæ oriuntur in nobis quoad salutem & morbos mutationes; & variæ quoque in meteorologicis in aere. Et quoad mutationes præ cæteris attinet, notabilis est illa, quæ nostris temporibus in plurimis Italiæ locis regnat, ac viget: idest prava aeris constitutio mensibus æstivis, propter quam morbi, febresque malignæ, & graves vulgo ex aerts mutatione dictæ nascuntur; idque potissimùm in Urbe, in Latio, finitimisque eidem locis, Neapoli, & proxima Campania, in Apulia, aliisque nonnullis Italiæ: in quibus si quis æstivo tempore incaute pernoctaverit, geratque pravum humorum apparatum in visceribus, maligna febre ex aeris mutatione corripitur, quæ tum invadendi modo, tum curationis methodo ab aliis malignis maximè differt. Causam hujus pravæ constitutionis aeris, temporibus priscis ignotæ, & inauditæ, tribuunt multi pravæ ac peculiari aeris diathesi. Ipse tamen crediderim pendere ipsam à putridis, malignis, corruptisque vaporibus à lino & cannabe exhalantibus, cum eo tempore aqua macerantur in magnis terræ foveis, ut ad maturationem, perfectionemque redigantur. Pestiferi enim sunt tales corrupti maceratione lini exhalantes vapores, & vi caloris solis in aera tracti. Cujus veritatis domestica exempla habentur plurimis in urbibus; in quibus cum linariæ caveæ remotis ex locis in suburbia ductæ essent, morbi statim ex aeris mutatione nati sunt: quod in urbe Hispaniæ nuper evenisse narravit doctissimus Præsul, qui nuper ex Hispania Romam venit; idemque etiam Puteoli eadem de causa accidisse. Cùm verò antiquitus ex lino telæ, & linteamina non texerentur in usum domesticum, neque etiam linum macerabatur: ac proinde nec pravi ac pestiferi vapores aera inficiebant, qui malignos parerent morbos nobis familiares

his temporibus, ob lini usum, maccrationemque in aquis supradictam. Sed cur in Italia tantum, & in nonnullis solummodo Italiæ locis, non verò in transalpinis talis mutatio aeris æstate observetur, licèt ubique gentium linum maceretur, & in usum civilem ducatur? Crediderim pendere id à majori, vel minori climatis caliditate, aut frigiditate. Nam sicuti hyeme in suspectis Italiæ locis nullus est metus febrium ex mutatione aeris, quia frigus depressos tenet, coercitos, enervatosque vapores maleficos; ita in septentrionalibus ob dictam causam minor est eorum activitas, quia majus ibidem frigus, quam in Italia, propter quod deprimuntur, ne lædant. Apud nos verò vi ardentis caloris solis ad extremum activitatis gradum exaltati vapores in veneniferam degenerant naturam: sicuti tarantulæ in Apulia æstate tantummodo veneniferæ sunt ob eamdem rationem. Et hæc sane magna est Romæ infelicitas, ut ardente Syro metu febrium ex aeris mutatione, veluti compedibus ligati detineamur in urbe, nec in suburbanis villis possimus rusticare: quia ex villa, in qua quis pernoctaverit, si urbem paulò post regrediatur, facile corripietur maligno morbo ex aeris mutatione. Et impossibile in Latio est æstatis tempore necessarium fatigatis mentibus levamen rusticationis usu procurare: quod ad longe, atque salubriter vivendum occupatis hominibus est tantopere necessarium. In eadem namque intentione numquam retinenda mens est; sed, ut docet Seneca, sæpè ad jocos & hilaritatem revocanda. Et revera mihi optimè arridet, quod de Scævola narrat Valerius maximus. *L. Mutius Scævola Augur, ut in rebus seriis Scævolam, ita in scurrilibus hominem agebat, quem rerum natura continuis laboris patientem esse non sinit.*

Atque hæc sunt, *Hottone* amicissime, quę mihi disserenda tecum erant de variis naturæ effectibus, quos observare potui in Urbe ab anno MDCCIII. ad præsentes. III. Idus. Martias: Tibique denuo repetam magnam æstimationem, quam sapientissimus noster Cardinalis Norisius de tuis in re litteraria meritis semper habebat. Reliquum est, ut me amare pergas. Vale.

Romæ III. Idus Martias 1705.

Post conscriptam hanc dissertationem, Columna Antonini Pii jussu summi Pontificis evulsa est suo loco, & in vicinum forum Curiæ Montis Citatorii delata, ut splendidiori loco erigatur quamprimùm. Id autem factum die Veneris XXV. *Septemb. annī* CIↃIↃCCV.

GEOR-

GEORGII BAGLIVI
DISSERTATIO VI.
De Anatome, Morsu, & effectibus
TARANTULÆ.

Non fingendum aut excogitandum, sed inveniendum quid natura faciat, aut ferat. Bacon.

EMINENTISS. PRINCIPI

HIERONYMO CASANATE CARDINALI,

GEORGIUS BAGLIVUS. S. P.

ULTA sunt HIERONYME Cardinalis Altissime, eaque singula permagni ponderis, quæ me invitent solummodò, sed etiam impellant, ut istum mei litterarii laboris, studiique partum Tuis sub auspiciis, Tuoque inscriptum nomine prodire velim. Et primùm quidem animum addit multiplex ille tam variæ Eruditionis thesaurus, quem intra mentis Tuæ penetralia, tum ingenii perspicacia, tum studii assiduitas cumulavit. Neque enim verendum est, ne vile doctissimo Principi videatur istud qualecumque est servitutis erga Te meæ, devotionisque monumentum; quippè qui optimè noverim doctrinarum, ac virtutis merces, contra quam externis, & vulgaribus accidere solet, pretiosiores, carioresque ibi esse, ubi harum major sit copia: quin potiùs certam in spem adduci me posse, eo lubentius à Te exceptum iri munusculum, quo hujuscemodi opum sis locupletior, Harum Tuæ mentis divitiarum imago quædam, ac similitudo est dives illa, ac Persica magis Gaza æstimabilis cujusque generis librorum suppellex, solerti delectu, & indefessa conquisitione collecta; in quam si pervenire, atque inter tot tantique nominis Virorum Opera adscribi libellus posset, sicut summæ felicitati duxerim, ita fieri, ut queat plane diffido, nisi, quòd merito debitum non est, id pro Tua in Auctorem humanitate, ac indulgentia assequatur. Ad quid ego istas, quæ cuipiam in promptu sunt externas, ut ita dixerim, adventitiasque opes commemorem? Interiores aliæ sunt, atque adeò Tibi propriores, quæ mihi hunc, in fidem me Tuam, ac clientelam conferendi mentem ingesserunt. Quamvis enim illæ Tui animi dotes præclaræ omninò sint, & eximiæ, atque sua Christianum Orbem fama impleverint, cùm primis tamen eos suam in admirationem rapiunt, quibus eas cominùs intueri licet. Enimverò credi vix potest quantùm Catholicis partibus dignitatis adjungat magna illa opinio, atque existimatio, quam de Te, vel qui Matrem Ecclesiam non agnoscunt, impressam, consignatamque animo habent. Quotquot à Transalpinis Provinciis Romam variarum hominis Sectarum accedunt, posteaquam propriore Te usu introspexerint, ad integritatem fidei si minus redeunt, saniores

 tamen,

tamen, ac remissis, quas de Catholica Ecclesia informarant falsis opionionibus discedunt. Vident quippè in omni vitæ Tuæ ratione non modò sincerum, & ardens studium Apostolicæ Sedis, & libertatis Ecclesiasticæ jura tuendi, qua quidem re (tantum opinio præjudicata potest) non ita valdè moverentur, sed summam morum innocentiam; profundam præterea, intimamque Sacrorum Canonum, Ecclesiasticæ Historiæ, atque Veterum, qui ætatis suæ lumina, sequentium verò Magistri fuere Auctorum notitiam: ex qua, & ingenita prudentia admirabilis quædam existit in rebus ritè æstimandis, certoqe definiendis judicio sagacissimæ mentis solertia. Egregiam denique illam, ac perpetuam in magnis Artibus, Litterisque promovendis diligentiam, qua non solùm excolendis cujusque generis disciplinis operam navas, sed earum etiam Cultores sic in manibus habes, sic foves, sic quibuscumque potes rebus auges, ut quasi Parentem alterum Te omnes ament, ac venerentur. Has Tuas celebrando laudes, Eminentiss. PRINCEPS, me probaturum certò scio iis etiam, qui usque eò difficiles, ac morosi sunt, ut in panegyrico quasi in historia, & à Cliente sicut à teste veritatem exigunt. Id solummodò vereor, ne quid peccaverim in mirificum animi tui pudorem, ingenuamque illam timiditatem, qua fit, ut non minùs tu laudes, quàm alii convicia refugias. Vale.

Romæ prid. Kal. Octobris 1696.

LECTORI.

QUicumque de Tarantula scripserunt, vel ex alienis dictis scripserunt, vel plurima ad arbitrium finxerunt; nemo illorum nostram vidit Apuliam, in qua præfatum Animaculum venenosam labem potissimùm exerit, si unum excipias Epiphanium Ferdinandum Apulum, qui in suis observationibus pract. nonnullas olim Tarantatorum historias descripsit. Cùm igitur hæc provincia intacta ferè esset, nec nisi generalia quædam, & confusa innotescerent, libenter duobus antè annis institui de ea scribere, præsertim cùm Vir magni nominis, & celeberrimus Helvetiorum Practicus *Jo. Jacobus Mangetus* humanissimis litteris hortatus sit ad hanc tractationem, quam inserere velle dicebat suæ Bibliothecæ Medico-practicæ; ajens multum conducere posse ad Insectorum historiam, naturamque universim venenorum. Quare ut & Viro huic eximio, & Reipublicæ litterariæ rem gratam facerem, ab eo usque tempore tumultuariè quædam, indigestaque perscripsi. Nunc verò melius re considerata, ac ordinata, tractatuque aucto ante oculos tuos pono, Lector, tuum judicium expectaturus. Videbis meo more me nihil ab observando, praxique discedere, quibus in omni re semper primas tribuo. Quod si interdum in reddenda ratione effectuum Tarantulæ, ac remediorum, quibus ejus veneno occurritur, veluti humi jacui, nec multum ratiocinandi evectus sum, tribue id innato meo timori, ne rectum naturæ filum ratiocinio meo, aut parum docto, aut parum concinno succiderem, undè multi sunt orti errores in Medicina, quod quisque facilè videre potest, si eos legat Auctores, qui huic obnoxii sunt prejudicio. Examinata veneni Tarantulini natura, quamque cum aliis morbis habet, analogia, multa ex mechanica musices, venenorum, & saltationis doctrina, utilitateque hinc indè exposuimus. De ovis ostrearum detectis, & examinatis, & de genuina lapidis serpentini, vulgò *Cobra de Capelo*, in extrahendis venenis natura breviter quoque tractavimus. Quæ, qualiacumque sint doctorum Virorum judicio submittimus, ut sedulò inquirant, an benè dixerim.

Romæ Idibus Novembr. 1695.

Bisceglia
Bari
Manopoli
MARE ADRIATICVM
Conuersano
Ostunio
PVGLIA
Punigliano
S.Vito
Briudesi
fig. 1
Grauina
OTRAN
TO
Lecce
Matera
Mattala
Oria
Noia
Taranto
Nardo
Otranto
Gallipoli
Alessano
Genosa
MARE
S.Maria
TARANTVLA
IONIVM
2
b a a b
5
3
b
a
a
b
Ouarium
4

CAPUT I.

Ætymon Nominis, & Differentiæ Tarantularum.

ARENTUM antiquissima magnæ Græciæ Urbs est ad Jonium mare, à qua denominari dicitur Tarantula animalculum de genere Araneorum, veneniferum, & quos semel momordit, impressi veneni semina numquam amplius delentur imposterum, sed singulis annis revivìscendo, ingentem malorum seriem post se trahunt; futuram sanè patientibus permolestam, nisi in debitum salutis pignus saltationes, & choreas stato tempore instituant. Vocatur Tarantula, non quia Tarenti hoc animal virulentius sit, quàm in reliquis Apuliæ Regionibus; sed forsan quia Græcorum, & Romanorum temporibus Civitas illa cæteris erat, aut frequentior, aut nobilior, & ideò existentibus ibidem majori numero ægrotis hoc veneno laborantibus, nomen exindè animalculum desumpsisse non inficiarer. Aranei nomen commune est omnibus Phalangiis, Tarantulis, & Tetragnathis. Plinius *lib.29. cap. 4.* octo species Araneorum numerat. Avicennas *lib.4. fen. v. tract. 5. cap.5.* duodecim. Idem *cap.9. 10. & 11.* quatuor alias describit. Sed hac de re legi merentur. Aldrovandus, & doctissimus Lister *tract. de Aran.* aliique supra laudati Authores. Nos majoris claritatis gratia, dividemus Araneos in Octonoculos, & Binoculos qui adinvicem differunt magnitudine, substantia, colore, pedibus, aculeis, oculorum numero &c.

Tarantula est de genere Araneorum Octonoculorum, eamque mox sedulò, & laconicè describemus. Et quamvis præsens historia parum utilitatis afferre videatur ægris, reique medicæ, propterea quod solis Apuliæ Incolis necessaria sit, nihilominùs tamen ardua venenatorum morborum Provincia, magnam exindè lucem exhibebit; relatis adinvicem symptomatis veneni Tarantulini, cum symptomatis aliorum venenorum, ut imposterùm diagnosis, prognosis, & cura venenorum solidior habeatur. Hydrophobia licèt sit effectus veneni canini, eamdem tamen Petrus Borellus in homine absque ullo canis morsu, sed ob peculiarem humorum exaltationem, caninæ rabiei non absimilem productam vidit, ut notat *cent.3 obs.38.* Salmuth. quoque absq; prævio canis morsu eamdem in malignis febribus observavit, in quibus dum apparet, futuram mortem prænunciat, ut videre est apud eumdem *cent.2. obs. 52.* Ex antiquis Cælius Aurelianus *lib.3. acut. pass.* hydrophobiam pariter ex se productam describit. Ità pariter venenum Tarantulæ nonnullis stipatur symptomatis, quæ analogiam insignem habent cum melancholiæ, chloroseos, & similium morborum symptomatis. Mania, & Dementia quamvis morbi sint, longè differentes ab hydrophobia, curantur tamen felicissimè per repetitam ægrotantis in aquam immersionem, ut fieri solet de hydrophobis; sicuti expertus pluries est Medicus Anglus celeberrimo, teste Helmontio Filio *tract. de homine §.29. fol.33.*

CAPUT II.

De Natura, & Situ Regionum, in quibus nascitur Tarantula.

QUam hodie denominatum Apuliam, antiquiores nostri Græci magnam Græciam appellabant, & generali nomine Japygiam, eamque subdividebant in Dauniam, Peucetiam. & Messapiam, à Daunio, Peucetio, & Japygio Lycaonis filiis, qui Apuliæ olim imperarunt. Prisca Daunia vocatur hodie Capitanensis Provincia, quæ triplici Flumine alluitur; Frentone scilicet, Cerbalo, & Aufido; ad cujus dextram ripam adhuc observantur nonnulla insignis Cannarum Oppidi rudera, quo loci memorabilis illa, & cœlo Latino penè exitialis pugna, Pœnos inter & Romanos peracta fuit. Antiqua Pencetia dicitur nunc Barensis Provincia. Demùm vetus Messapia, Lyciensi, sivè Aletina Provincia denominatur. Tota Regio prædictarum Provinciarum omninò plana est, si Garganum Montem, qui in Daunia assurgit, excipias, in qua pariter provincia tria nu-

nuper recensita quamvis perexigua flumina decurrunt. In Gargano Monte nascitur manna purgans officinorum, & vulgò dicitur manna montis; nascuntur pariter & insignes aliæ herbæ medicinales, quibus utpote activioribus, omnes ferè Italorum Pharmacopoæ utuntur. Ab Aufido flumine (vulgò *Fiume d'Offunto*) usque ad Promontorium Salentinum, sivè S Mariæ ad Leucas, quo sanè tractu Barensis, & Lyciensis Provinciæ comprehenduntur, mirabilis propemodum planities, ad centum, & viginti circiter milliaria se extendens observatur, & nulla ibidem flumina, paucique aquarum rivuli percurrunt, sed omnia æstivi Jovis caloribus vehementer aduruntur.

Regio prædicta Orientem respicit, ventisque orientalibus, & aquilonaribus obnoxia est: æstate illic imbres rarissimi, qua de re, imò etiam ob viciniam Orientis exurentissimis caloribus Solis uritur Apulia; unde Populares illi coguntur respirare aerem quasi ab ardenti clibano efflantem. Solet tamen Lycii, & adjacentibus Oris spirare paulò ante, vel post Meridiem ab Adriatico veniens Favonius, qui aliquantum ardentis Jovis calores lenit ac demulcet. Huic climatis temperiei analoga est illa Incolarum; generaliter enim Populares illi sunt adusti temperamenti, nigris capillis, subfusco, quandoque subpallido cutis colore prædicti, macilenti, impatientes, iracundi, insomnes, magno mentis acumine prædití, ad discursum veloces, ad operationes promptissimi. Obnoxii potissimum sunt ardentissimis febribus, phrænitidi, pleuritidi, dementiæ, aliisque morbis inflammatoriis; tantaque caloris est illis in Regionibus activitas, ut plurimos viderim in summam impatientiam, atque in dementiam actos.

Quamvis prædictis incommodis obnoxia sit Apulia, incredibili tamen telluris ubertate, salubritate aeris puri, sicci, aperti, nullo stagnantium aquarum squallore infecti, amœnitate maris, piscium denique, & carnium cujuslibet generis affluentia, nulli prorsus Italiæ Regioni cedit. E verum fateor, me nullibi per Italiam, Dalmatiam, &c. suaviorem odorem, saporemque in fructibus observasse, quam in Apulia. Vina illic penè omnia sunt nigra, & adeò flagrantia, ac potentia, ut potiùs pro balsamo ad vulnera, quàm pro deliciis ad convivia inservire videantur. Apulia Barensis triticum, & amygdala magna copia producit, & hoc nomine vulgò dicitur magnum horreum Italiæ, ac Regionum adjacentium, Apulia Lyciensis oleo, vino, & tritico summoperè abundat: & oleum illud, primum locum obtinet inter omnia Italiæ olea, & ad exteras quasque Regiones transvehitur. Platanus, Populus, & hujusmodi arbores umbriferæ deliciis potissimùm inservientes, raró vegetant iis in locis; Sed per campos oliva, vitis, & triticum; per arva verò inculta rosmarinus, salvia, pulegium, & thymus uberrimè efflorescunt, suntque ordinaria Animantium pascua.

Hac in regione, præfata hominum, climatis, & telluris temperie prædita, cujusque geographiam, prima exhibet figura, nascitur Tarantula animalculum frigoris impatiens, & hyemante cœlo sub terra se occultans, quo tempore nullis vescitur alimentis. Neapoli elapso decennio plures clausimus in phiala terra semiplena, prout ab Apulia venerunt, & ita absque cibo vixerunt per mensem, & ampliùs.

Licèt insectum hoc incommodum sit hominibus, aliisque animalibus; illi tamen incommodum magis est aliud animalculum Vespæ non absimile, in dorso variegati coloris, in ventre verò nigricantis, quod Tarantulas, cæterosque Araneos avidè quærit, occidit, & depascitur. Verumtamen mirabilius est observatu: Tarantulas ipsas adeò esse inter se hostiles, ut si in aliquo vase decem v.g. vivæ ponantur: eousque invicem occiduntur, donec una dumtaxat viva remaneat, ut sæpè Apuliæ, & Neapoli experti fuimus; imò si duæ solummodò vivæ in aliquo vase claudantur, altera, alteram interficit, & comedit brevi temporis intervallo.

Hyemante cœlo suis in specubus latent Tarantulæ, per initia verò æstatis ab iisdem prodeunt, arva incolunt, & insidias struunt viatoribus. Ruticolæ nostri, quando ea captare volunt, ad illarum latibula accedunt, tenuisque avenaceæ fistulæ sonum, apum murmuri non absimilem modulantur, quo audito foras exit Tarantula, ut muscas vel alia hujusmodi insecta quorum murmur esse putat, captet, capiatur tamen ipsa à rustico insidiatore. Si tenui vibice motum, & gratum sibilum efficias, & exindè vibicis apicem ad oram latibu-

tibuli apponas, confestim videbis Tarantulam è specu prodeuntem, super vibicem ascendere, qua ratione etiam à Popularibus illis capiuntur.

CAPUT III.

Anatome Tarantulæ.

Tarantula est de genere Araneorum, seu Phalangiorum, eamque in secunda, & tertia figura acuratissimè, & ad vivum delineata invenies. Octo pedes habet, quatuor scilicet hinc indè ad latera, & singuli pedes terna internodia: duo anteriores pedes sunt minores cæteris sex, & hęc magnitudinis pedum diversitas omnibus ferè Araneis familiaris est, nam modò anteriores posterioribus, modò hi anterioribus longiores sunt; idque putarem factum à summo Opifice, tùm ad agilitatem, tùm etiam ad commodum telas variè conficiendi.

Tarantulæ Apuliæ magnitudo æquat, vel superat magnitudines glandis, estque ferè illius magnitudinis quàm exhibent figuræ secunda & tertia. Corpus illius dividitur in duas partes principaliores, thoracem scilicet, & ventrem, quæ quamvis abinvicem sejuncta videantur, tenui tamen ligamento, seù nodulo thorax ventri unitur. Caput è thorace, & humeris nullo distinguitur segmento, sed una, eademq; sunt continuatio. In capite primo occurrit os, à quo duo tela prodeunt similia forcipi hamato *aa*; quorum apex acutissimus est, & hac ratione facillimè in cutim penetrant, suntque quasi duo veneni emissaria; substantia telorum crustacea est, ac friabilis, & in maribus Tarantulis firmiora sunt, atque acutiora; in fœminis contra obtusiora, & laxiora. Hos forcipes accuratè delineatos vide in Micrographia Philippi Bonanni. Post tela seù forcipes occurunt duo parvula cornua seu antennæ duæ *bb.* quæ propè illos oriuntur, duoque habent internodia: extremus harum antennarum apex in maribus latior est, & crassior, in fœminis contra acutior, & subtilior, ut patet in figuris; antennas has continuò ac strenuè hinc indè movent, præcipuè cum propinquiores sunt prædæ.

In capite octo oculi observantur, quod familiare est singulis Phalangiis, & Araneis majoribus, qui fila texunt, sicuti nostra Tarantula; contra qui binoculi sunt, fila non texunt, quantum hactenus observare potui, & ab Octonoculis differunt magnitudine, figura, substantia, membrorum proportione, &c. Oculi læves sunt, & lucidi, nec monticulis, sivè tuberculis exasperati, ut in aliis Insectis observavimus. Quatuor oculi majores sunt, & duo hinc indè ad latera capitis situantur absq; microscopii ope facilè visibiles; reliqui quatuor minore sunt, & linea paralella sub primis dispositi; & vix nisi per microscopium observabiles; singulos tamen in figuris Tarantularum descripsimus, ut videre est; oculorum color quandoque niger, quandoque subcæruleus. Sed quare hæc oculorum multiplicitas in Tarantula cęterisque Araneis octonoculis, qui fila texunt, à Summo Opifice constituta sit, me sanè latet, nisi asserendum esse plures oculos faciliori texendarum retium commodo aliquid conferre; nam binoculi, qui fila non texunt, tanta oculorum copia non gaudent, ut diximus. Octonuculi Aranei alvum habent, quæ non exigua incisura à pectore dividitur, & in ano nonnullæ eminentiæ quasi appendices observantur, quę sunt veluti emissaria filorum texendis retibus necessariorum.

Tarantula pilosum animal est, pilique insigniter prominent per universam corporis peripheriam. Color externus corporis varius est, nonnullæ enim æmulantur colorem coturnicum, aliæ cineritium, vel subalbum, aliæ subnigrum adinstar coloris pulicum, sunt demùm quæ maculis hinc inde stellatis consperguntur. Tarantula coturnicei, vel subalbidi coloris ventrem habet rotundum, os parvum: stellata verò dorsum acutius. Cutis illarum mollis est, in maribus tamen durior, sed ad crustaceam substantiam non accedit.

De visceribus Tarantulę hic supersedeo discurrere, nam præ friabilitate, & mollitie eorumdem detegi vix potest minima structura, meditor tamen eadem in aliquam substipticam aquam infundere, ut consolidatis parumper partibus, sectioni possint resistere. Hocchius *in sua Microg. observ.* 47. affirmat de Araneo longipede illum marino cancro similem esse, & interna viscera, visceribus cancri marini non dissimilia se deprehensurum, si fragilior illorum substantia sectionem admisisset. Inter viscera interna numerari quoque pote-

te-

terunt filorum conceptacula, qualia in bombycibus observarunt nuper Itali, & de illis fusè discurrit doctissimus Redi *de gener. insectorum lat. edit. fol.* 177. ubi pariter de filo Aranearum multa scitu digna adducit. Notandum hic obiter Araneos octonoculos excrementa semper elicere liquida, contra binoculos semper solida: quamvis utrique muscis, & aliis hujusmodi insectulis vescantur.

CAPUT IV.

Vasa Seminalia, Ovum, & generatio Tarantulæ expenduntur, ubi obiter nonnulla de Ovis Ostrearum, & de Semine in genere.

Sicuti animantia cætera, ità pariter & Tarantula ex ovo suam ducit originem & per ovum speciei propagationem perpetuat. Mas, & fœmina in Tarantularum specie mutuo gaudent consortio; & vasa seminis proportionata habent; Fœmina scilicet ovarium, mas vero organa prolificum spiritum generantia, imò & penem, qui exurgit ex media commissura thoracis, & ventris, estque nigricans, intortus, & forma referens muscæ aculeum, ut observavit quoque in Araneis *Marc. Aurelius Severinus* decus magnum Italorum, & Calabriæ, & fusè notat in sua Zotomia. Mares observantur minores fœminis sicciorique structura præditi, ut videre est in figuris; illæ verò pedes habent longiores, & ad motum promptiores, reliqua ad exteriorem structuram spectantia habent communia.

Hęc animalcula coeunt appetente Junio mense, quo tempore animalia penè omnia prolifici seminis turgentiam perpetiuntur. De coitu Araneorum in genere hęc habet Aristot. lib. 5. histor. animal. cap. 8. *Cum fœmina deductam aranearum traxerit, mas eamdem mutuò trahit, quod ubi sępiùs fecerint coeunt, & aversis clunibus copulantur in am propter alvum orbiculatam modus hic coeundi iis convenit*: hæc ille. An ita aversè, an verò os ori jungendo coeant Tarantulæ, adhuc observatione non didici. Si gravida secetur Tarantula, invenitur in ea ovarium ex foliculis oculorum plenis coagmentatum. Circa æstatis initia hæc ova fœcundari incipiunt, & temporis ventre turgido apparet Tarantula, qualem in tertia figura delineamus: (secunda namque figura Tarantularum marem repræsentat) post elapsos aliquot a fœcundatione dies oculorum soliculum patruit, ejusque figuram num. 4. descripsimus.

Foliculus hic sivè oculorum congeries, quam parturit Tarantula coloris est cœlestis, ad differentiam ovarii cochlearum; quod subflavi, ac veluti splendentis coloris est. Postquam peperit antedictum soliculum, arctè illum amplectitur, ut in figura tertia apparet; & ita amplexum per 12. 15. aut 20. continuos dies detinet, & exindè in campis deserit, quo usque demùm ab ulteriori solis actuatione maturata ovula excludantur. Tarantula parit ova modo, quo cæteræ araneæ, eorum emissarium propè alvum situatur, quod etiam Aldrovandus vidit *de insect. fol.* 625. „ ubi „ hæc habet. Observavi sub captæ araneæ „ alvo magnum ovorum cumulum adeò „ exiguorum, ut atomis liceat comparare, „ erant autem candida, & digito compres„ sa crepitum edebant.

Non evadit fœcunda Tarantula, nisi peracto anno, vel biennio ad summum suæ ætatis, quo tempore ad perfectam magnitudinem fœcunditati opportunam pervenisse creditur. Tempore coitus, & fœcundationis mas cum fœmina dulce ducunt consortium, idque tamdiù faciunt, donec fœmina partui proxima fuerit, tunc verò marem non ampliùs observamus, utut fęmina toto ęstatis tempore plures ovulorum foliculos pariat.

Foliculus ovulorum supradictus, figura, & magnitudine lupino similis est, prout figura quarta repræsentat. Si per medium secetur, invenitur intus ingens ovulorum copia, ità ut centenos & ampliùs quandoque observaverimus. Ovula prædicta ordinatè disposita inter se sunt, invicemque uniuntur tenuissimis quibusdam, & flaccidis filulis, imò muco quodam sui generis. Hanc ovulorum massam per medium sectam quinta figura exhibet. Ovula prędicta seorsim sumpta magnitudinis sunt grani milli, quandoque seminum papaveris albi, suntque undequaque rotunda exterior illorum membrana tenuissima est, & friabilis, intra cujus sinum prima araneorum stamina reconduntur, ab ulteriori solis actuatione mox mox manifestanda. A primo ovulorum partu, ad perfectam usque eorumdem exclusionem, maturationem-

nemque plures dies intercedunt, quandoque viginti, quandoque verò triginta in æstuoso Apuliæ solo, citiùs, vel tardiùs prout Tarantula campestrem, aut montanam Apuliæ regionem inhabitarit.

Cum de ovulis insectorum inciderit sermo, non abs re erit pauca de ovis Ostrearum exponere, utpotè quarum propagatio obscura adhuc est apud Philosophantes. In advectis elapso Majo Neapoli Romam vivis Ostris dum contemplarer lac intra illarum cavitatem fluitans, & observationes acutiori microscopio pluries repeterem, deprehendi tandem lac illud nil aliud esse, quam congeriem minutissimorum ovulorum, seu minutissimarum ostreolarum succo cuidam mucaginoso, ac velut resinoso confusorum; imò si super vitrum extendatur lac illud, & lumini fortiori objiciatur, deindè microscopio observetur, quædam motus oscillatio, ac partium lactis hinc indè progressus deprehendetur, quasi progressiones illæ essent futuri animantis prima motus inchoamenta. De motibus hisce vividissimis in aliis animalium seminibus à Medico in Italia celeberrimo observatis, plura dicere supersedeo, ne castas Lectorum aures offendam.

Lac pariter recens capra emulsum, super vitrum extensum, & microscopio observatum repræsentat quoque infinitam minimorum globulorum copiam, hinc indè agiliter se moventium: motum hunc agilissimum in globulis observavi quoque secunda, & tertia ab emulsione die, dummodò tamen aciditatem, aut corruptionem lac non contraxerit; Et si lacti parum aquę misceatur, distinctior ille motus apparebit. Observationes has faciebam microscopio trium lentium ità composito, ut res observandæ lumini commodè objici possent, & ità diligentiùs, acutiùsque intueri.

Sed ad ostrearum lac redeamus, quod superiùs diximus nil aliud esse, quam congeriem infinitorum ovulorum, seù minimarum osteolarum, mucagini seu resinoso cuidam succo confusarum, ut in magnis vivisque ostreis observavimus. Ad quid tamen inserviat album illud, ac mucosum glutem ovulis interspersum, ipse profectò nescirem, nisi assererem factum esse ab Auctore naturæ, ut non solùm blandum quemdam, ac veluti balsamicum madorem tenellis ostrearum fœturis conciliet, quo possint celeriùs maturari: verùm etiam, ut minimas illas fœturas jam à matre emissas, scopulis firmet, & agglutinet, ad hoc, ut & ventorum, & maris incursibus potenter resistant, & per conciliatam firmitudinem ad debita perducantur incrementa.

CAPUT V.

De Morsu Tarantulæ.

NEc cuilibet Regioni, nec quovis anni tempore venenifera est Tarantula, sed Apuliæ dumtaxat, atque æstivo tempore, præsertim urente canicula; Hyeme si mordet non offendit, imò quod mirum est Tarantulæ illæ, quæ montes ad Apuliam terminantes incolunt si mordent, ne quidem offendunt, quocumque demùm tempore mòrdeant. Noxiæ igitur sunt, quæ Apuliæ campos accolunt, & potissimùm ęstiuo tempore, quia tunc ab urentissimis Solis radiis venenum illarum exaltatur, & hinc in rabiem actæ quoscumque sibi obvios impetunt. Non solùm hominibus, sed aliis quoque animalibus noxię sunt Tarantulæ, quod etiam adnotavit Ælianus *lib.1.cap.8.* ubi ait cervis esse perniciosas, quibus hædera pro medela est, & nisi eam brevi comederint, moriuntur. Ictus illarum graviores putantur à Nostratibus eo tempore, quo coeunt, idest circa initia æstatis, exaltato scilicet veneno, & ob veneris, & ab æstivi caloris orgasmum, sicuti de aliis etiam veneniferis animalibus vulgò circumfertur: nihilominùs tamen, tam concubitus tempore, quàm per æstatis decursum venenosus summoperè est illarum morsus.

In Apulia Barensi messores frequentiùs ab iis mordentur; illic enim vastissima, & oculo mehercule gratissima camporum planities spectatur, præsertim dum tritico universa luxuriat: Et cum rariores, ac ferè nullæ arbores ibidem crescant (tellus namque omnis tritico seritur) arva illa omnia torrentur; ac veluti inflammantur à Solaribus radiis, & hac de causa Tarantulæ in majorem rabiem actæ, & caloris impetu lacessitæ rabidius messores, & viatores mordent. Earumque morsibus messores potissimùm obnoxii sunt; nam Tarantula vel per fulcorum squallorem, vel per tritici fistulas progrediens, manibus, vel

vel pedibus occurrendo veneniferum morsum infligit: quamobrem messores ocreolis pedes vestiunt, ut à morsibus tutiores evadant.

Communiter credunt viperam non mordere, nisi irritatam, prout in circumforaneis observamus, qui à morsibus illarum immunes sunt, propterea quod dexterrimè, & sine vi easdem tractant. Super hoc assertum fundata est opinio *Domini Charas* de veneno viperæ, putantis nullum in ea venenum latere, sed totam veneni vim consistere in spiritibus viperæ inflammatis, & excandescentibus ob vim eidem illatam, spiritusque ità inflammati ac in virulentam indolem exaltati, dum animalium humoribus inseruntur, universam illam funestorum symptomatum procellam confestim producunt. Sed cùm solida Viri doctissimi *Domini Redi* nostri amicissimi experimenta contrarium evincant, æqui rerum æstimatores litem hanc dirimant, & in neutram partem propendendo, inconcussam veritatem stabiliant.

An eadem quæstio movenda sit de veneno Tarantulæ, judicio acriores decernant: Hoc unum scio per autopsiam; Tarantulam vigilantes æquè ac dormientes, irritatam, vel non irritatam semper mordere, & semper veneniferam labem afferre; Pariter morsus tempore eructat exiguum, vixque perceptibilem liquorem, qui venenum ne sit, an potiùs inflammatorum, venenatorumque spirituum vehiculum, me sanè latet. Experientia quoque popularium nostrorum constat, non solùm exitiales esse Tarantularum ictus, verùm etiam exitiales futuros liquores, in quibus illa fuerit suffocata; quod etiam confirmat oculatus testis Epiphanius Ferdinandus *cap.2.obser.81.* in quo casu corruit opinio omnis de spiritibus inflammatis; nam quilibet illorum impetus in liquoribus prædictis extinguitur; igitur in solidiori subjecto, veneni Tarantulini indolem latere asserendum erit.

Qui morsi sunt à Tarantula, sentiunt ictum non absimilem ei quem apis, aut formica infligit. Ab ictu pars circumscribitur parvo circulo livido, vel flavo, vel nigro, aut alterius hujusmodi coloris. Dolor supervenit vehementissimus, quandoque loco doloris stupor, atque hujusmodi symptomata varia sunt, pro vario Tarantulæ colore, magnitudine, veneni exaltatione, temperie ægri, & consimilibus, quæ clarius patere non potuerunt, nisi describendo nonnullas ægrorum historias, ut paulò infra fiet.

CAPUT VI.

Morbi, & symptomata morsum consequentia adscribuntur.

Undequaque infelix est humana vita, infelicior tamen si morbis, infelicissima si venenis affligatur, prout experimur in veneno Tarantulæ, quod indole cæteris venenis insueta, dum semel contagio suo corpus afflarit, vel immediatè Patientem enecat, si præsto non fuerit musica, & opportunus remediorum usus: vel si hæc præstò sint, non perindè tamen venenum omninò extinguitur, sed in fluidis adeò altè illius vestigia imprimuntur, ut singulis annis, & potissimùm tribus æstatis mensibus veluti reviviscat, & nisi anniversaria illa reviviscentia choreis, antidotisque pro tempore demulceatur, toto illo anno ægrotantes innumeris affectionibus graviter divexantur.

Dormientes, & incautos, ut plurimùm mordent Tarantulæ; Demorsi si vigilant, sentiunt ictum, veluti à formica, aut ape inflictum. Demorsa pars quandoque dolore, quandoque stupore insigni prehenditur, circulo livido, nigro, aut subflavo statim coloratur; paulò post in tumorem dolorosum attollitur, qui post institutam musicam, & remediorum usum spontè cum aliis recedit symptomatis.

Paucis elapsis horis à morsu, Patientes ingenti cordis angore, gravi mœstitia, sed graviori spirandi difficultate primò corripiuntur, mæsta voce conqueruntur, oculis turbatis inspiciunt, & interpellati ab adstantibus ubinam doleant, vel nihil respondent, vel affectam cordis regionem manu pectori apposita demonstrant quasi cor præ cæteris afficiatur.

Symptomata hęc frequentiùs in Tarantatis prima morbi invasione observantur, non sunt tamen perpetua, & singulis ægrotantibus communia; imò nec à singulis Tarantulis producuntur, sed varia pro varia Tarantularum natura, ægri temperie, calore æstivo magis minusve adurente: Nostrates namque observarunt Tarantulas borealem Apuliæ regionem magis incolentes, sæviores esse, & ab iis demorsos gra-

vioribus corripi symptomatis, imò variis delectari coloribus præcipuè rubro, viridi, cæruleo, &c. raro autem nigricanti. Et si adstantes incedant vestibus eo colore diffusis, qui Tarantatis ingratus est, necesse est, ut ab illorum aspectu recedant; nam ad intuitum molesti coloris angore cordis, & symptomatum recrudescentia statim corripiuntur.

Pro varietate Tarantularum, varia quoque producuntur symptomata. Tarantula subalbida producit dolorem levem, cui accedit pruritus, dolor ventris pungens, & diarrhæa Tarantula stellata acutiorem dolorem, & pruritum affert; imò & stuporem, gravitatem, & dolorem capitis, horrorem totius corporis, &c. Uvea Tarantula præfata quoque mala producit, quibus accedunt tumor, & dolor ingens in loco demorso, spasmus, rigor, & sudor frigidus univeesalis, aphonia, in vomitum pro pensio, tensio virgæ, & pectinis, ventris inflatio, & reliqua in historiis infrà dicenda.

Cùm multiplicia, ac penè incredibilia sint Tarantatorum symptomata, quorum multa à depravata imaginatione pendere videntur; non erit à veritate alienum si asseramus, venenum Tarantulinum post exacerbationem vehementium symptomatum primis diebus apparentium, desinere demùm in melancholiam sui generis, eò usque ægrorum cervicibus imminentem, donec vel saltatione, vel musica, vel ætatis mutatione virulenti characteres, è sanguine, & fluido nervorum penitus eliminentur, quæ felicitas rarò contingit, nam semel demorsi, imposterum non sanantur ampliùs, ut certò constat.

Assertum hoc innumera confirmant symptomata, depravatæ phantasiæ naturam redolentia; multi namque & Tarantatis sepulchra, & solitaria loca desiderant, in feretro mortuorum se extendunt tamquam mortui. In puteum ceu desperati se proiiciunt, Virgines, & Mulieres, cæteroquin honestæ, solutis verecundiæ habenis vehementer suspirant, ululant, indecore moventur, partes obscœnas patefaciunt, motum pensilem amant, &c. nonnulli volutantur in limo tamquam sues, & volutatione hac summoperè delectantur. Alii verberibus cædi desiderant in ano, calcaneis, pedibus, dorso, &c. Alii cursu magnam sentiunt utilitatem. De colore curiosa quoque observantur. Tarantati namque his coloribus delectantur, aliis contrà graviter afficiuntur, & pro vario depravationis phantasiæ gradu, alternatim variis rerum coloribus recreantur, & affliguntur.

CAPUT VII.

Cætera symptomata ulteriùs exponunt & quam cum aliis morbis analogiam habeant, demonstratur.

GEneraliter loquendo symptomata Tarantatorum, primo veneni insultu similia sunt iis, quæ in maligna febri ex coagulatione observari solent, qualia sunt angor cordis, spirandi difficultas, omnimoda ferè pulsus oppressio, animalium; vitaliumque actionum repentina, ac penè fatalis jactura. Horum omnium testis oculatus est optimus Parens meus, isque apud Lycienses in Apulia Medicus, ut omnibus constat, celeberrimus. Ille igitur tribus in ægris rure Lycium advectis non multis ab hinc annis observavit; quod cùm tales ægroti maligna febri ex coagulatione laborassent, & multa in illis apparerent symptomata Tarantatorum symptomatis multùm analoga; Parentes judicarunt à Tarantula demorsos fuisse (repugnante interim summoperè optimo sene parente meo; qui morbum revera esse malignam febrim ex coagulatione asserebat) & ideò adveniente musica, choream & saltationem inchoarunt patientes, jussu, & hortatu Parentum: ex iis duo saltando mortem accelerarunt, tertius verò in ipso chorearum actu expiravit: exinde deducimus malignam febrim ex coagulationel, imponere sæpissimè Medicis sub specie veneni Tarantulini.

Si quid judicare valeo, crederem venenum Tarantulinum præcipuam sedem figere in liquido nervorum sivè in spiritibus animalibus; siquidem continui dolores capitis, animi deliquia, dolores ossium, impotentia ad motum, ventriculi dolotes, cordis oppressiones, & reliqua hujus generis symptomata morbosam spirituum naturam abundè patefaciunt; non excludendo tamen antecedentem ipsius sanguinis virulentam quoque indispositionem.

Præcipua membra, quæ in Tarantatis mulctari videntur, sunt ventriculus, & cor (si pro corde intelligenda sit sanguinis

massa per cor circulans, non litigo) ideò rarò illi immunes sunt doloribus ventriculi, nausea, siti, inappetentia; necnon angore cordis, convulsione, gravitate, & afflictione circa pectus, undè semper sunt luctuosi, suspiriosi, pallidi, & taciturni. Notatu quoque dignum est multas mulieres ex nostratibus chlorosi laborantes, eadem ferè pati symptomata, quæ Tarantati, & quoniam pro Tarantatis habitæ sunt, consueto more singulis annis saltarunt, & per saltationes à chlorosi diuturnisque hysteriis immunes omninò evaserunt; quoniam antedictæ mulieres à chlorosi, variisque hujusmodi diuturnis morbis saltando, & sudores hac ratione eliciendo liberatæ sunt: dogma practicum exindè deducitur, quod tales mulierum morbi nunquam rationabilius curabuntur, quam per medicamenta roborantia, effœtam, atque elanguidam sanguinis massam exaltantia; non verò per purgantia, saccharata, & similia majorem languorem sanguini inducentia. Inter præcipua roborantia effœtam, ac debilem sanguinis massam in chronicis morbis, laudo maximopere equitationes in aere rusticano factas singulis diebus, hora potissimùm matutina, quibus equitationibus morbos chronicos penè incurabiles protinùs eliminavi. Hæc obiter de equitatione, & saltatione in curandis chronicis adnotavi, ut clarius pateret quantùm valeat exercitium ad roborandam, restituendamque emortuam penè sanguinis massam in chronicis, irrito quovis alio remediorum genere, præcipuè si ab animi pathemate oriantur; equitatio tamen præ cæteris laudatur, utpotè in qua tota vis succussionis ab equo facta in imum ventrem terminatur, ubi fermenta excitantur, & stagnans materies circulum amissum recuperat.

Non reticendum hic erit, quod licèt in nostris Regionibus, & Tarantulæ venenum, & Tarantati revera dentur; mulieres tamen quarum inter Tarantatos pars magna est, morbum hunc frequentissimè simulant per symptomata eidem familiaria; nam sivè amoris igniculis, sivè jactura rei familiaris, sivè aliorum malorum mulieribus propriorum tædio afficiantur, ob assiduum de talibus objectis mærorem in desperationem, ac ferè in melancholiam degenerant. His omnibus accedit vita solitaria adinstar Claustralium, ab omni quamvis honesta familiarium hominum consabulatione immunis. Accedit pariter aer adustissimus, temperies mulierum ardentissima, cibi calidi, & maxime alibiles, otiosa vita, &c. Atque tam prioribus, quàm posterioribus hisce de causis in mærorem, & affectionem melancholicam frequenter degenerant, eademque ratione omni musices concentu, & choreis delectantur summoperè: undè ut opportuna hac musices occasione solis Tarantatis permissa utantur, Tarantatas se fingunt, fuco autem, & simulationi accedunt pallor vultus, mæror, spirandi difficultas, angor cordis, deprava imaginatio, & reliqua simulati potius, quam veri Tarantularum veneni symptomata (& cùm maximè grata sit hæc chorea Mulieribus, cessit apud nostrates in adagium, *il Carnevaletto delle Donne*) Et quamvis solæ mulieres morbum hunc quandoque simulent, non perindè tamen suspicandum hoc etiam erit de reliquis Tarantatis; nam nonnulli Viri cæteroquin eruditi, & Religiosi, cum minimè Tarantatis crederent, periculum in se ipsis fecerunt, & in Apulia demorsi à Tarantula, in imminens vitæ discrimen inciderunt, & nisi præsto fuisset musica brevi animam se efflaturos fatebantur, ut asserit etiam *Epiphanius* noster loco laudato.

Tarantula, ut diximus, venenifera dumtaxat est in Apulia, & præsertim camporum incola, nam quæ in montibus Apuliæ vicinis reperitur, vel nullo, vel non pernicioso pollet veneno. Et si eadem campestris Apuliæ Tarantula in exteras regiones, Neapolim scilicet, Romam, &c. transferatur; si mordebit, nulla ibidem afferet patientibus incommoda, & si afferet pauca erunt, & levia, ut inferius in historiis. Dicunt nonnulli tandiu in Tarantatis vigore venenum, quandiu ipsa vivit Tarantula, &c. sed cum hoc falsissimum sit, ut experientia infallibili apud Nostrates constat nihil immorabor in hac refellenda falsitate.

Non solùm Tarantulæ apulæ, verùm etiam scorpiones apuli veneniferi sunt: observatione namque constat, à scorpione punctos eadem ferè pati symptomata, ac si à Tarantula morsi essent; chorea delectantur, & musica iisdem dumtaxat sanantur, ut infra in historiis, &c. Hac de causa quamplures Græci senes, & populares nostri arbitrati sunt symptomata ea omnia,

quæ

quæ vulgò Tarantulis adscribuntur pendere potissimùm à scorpionum morsu. Sed quoniam assertum hoc falsitatis redarguit inconcussa Regionum nostrarum experientia, ideò in præsenti statuimus Tarantulam æquè ac Scorpionem Apuliæ esse summoperè veneniferos, eadem ferè producere symptomata, & iisdem remediis musica scilicet, choreis, &c. sanari, scorpiones tamen minus virulenti sunt, quàm in Africa, magis verò quàm in reliqua Italia.

Sunt qui à Tarantula demorsi paucis diebus moriuntur, nil proficientibus musica, & antidotis; nonnulli contra præfatis remediis ab imminenti morte liberantur. Cæterùm veneni seminia, more reliquis insueto, adeò altè incoquuntur humoribus, ut vix deleri possint, imò ferè semper ad mortem usque comitantur patientem, &c. Et quod semper diximus, Tarantulæ venenum semel corpori illatum indelebile imposterum est.

Periodum, & recrudescentium venenorum curiosum est indagare. Caninum venenum ad 30. quandoque annos massæ sanguineæ inhæsit, statisque temporibus recrudescendo ad mortem usque patientis duravit; hac de re legi meretur historia Hildani *cent.* 1. *obs.* 86. de Matrona, quæ à cane rabido demorsa per triginta ferè annorum spatium singulo septennio veneni recrudescentiam patiebatur, donec tandem mortua fuit. Vulgò credunt venenum caninum si elapsis 40. diebus non manifestetur imposterum non amplius manifestari; sed hoc falsum esse præfata Hildani testatur historia. Nos quoque Romæ hoc anno 1695. vidimus Pharmacopæum, qui cum demorsus fuisset à cane, mense Junio ejusdem anni, in Urbinatensi Civitate Patria sua, & exindè Romam venisset, derepentè factus maniaco hydrophobus, post biduum periit, circa medietatem Octobris nuper elapsi. Hoc idem quoque observavit Neapoli in Juvene Medico Vir celeberrimus *Lucas Tozzius* Summi Pontif. hodiè Archiater, ut nuper mihi familiariter narrabat. Fracastorius *lib.* 2. *de morb. contag.* ait: Vidi ipse puerum, qui post octo menses, ex quo demorsus fuerat à cane, contagionem ostendit, ex qua mox periit, &c. Venereæ luis caracter ad 30. & plures annos sanguini inhæret absque ulla molestia; & incommoda patientis valetudine; recrudescit tamen derepentè tanta symptomatum vehementia, ac si tunc primò supervenisset. Tarantulæ venenum singulis annis, & potissimùm circa illud tempus, quo patienti illatum fuit infallibiliter recrudescit. Dum calor solis ardentius exurere incipit, quod contingit circa initia Julii, & Augusti, Tarantati lentè venientem recrudescentiam veneni persentiunt, seque manifestantem per inappetentiam, cordis angorem, capitis gravitatem, sitim, ossium veluti fracturam, & hujusmodi alia, quæ quandoque sensim, quandoque derepentè superveniunt, & veneni paroxismum incutiunt. Si patientes de præfatis symptomatis lentè subrepentibus advertunt, statim ad musicam, & choream confugiunt, ne à superveniente derepentè paroxismo corripiantur. Si verò paroxismus absque præviis antedictorum symptomatum nunciis inopinatò ægrum invadat, tunc ille veluti fulmine tactus humi concidit semimortuus, manus, facies, aliæque extremitates denigrantur, suffocatione, & spirandi difficultate corripitur; & ita jacet, quousque veniant Cytharædi, quorum consueto modulamine audito, sensim in vitam restituitur, ad choream disponitur, atque artus primo, mox verò universum corpus movet.

Si debito tempore æger non saltaverit toto illo anno gravissimis urgetur symptomatis icteritio scilicet cutis colore, anxietate cordis, inappetentia, febricula, & reliquis, toties repetitis: imò si Tarantati vervecina carne, cucumere, aut citrulo utantur, statim dolore ventriculi molestissimo aggrediuntur. At si singulis annis consueto tempore saltaverit, sudaverit, & musices sono veneni seminia foras eliminaverit, toto illo anno optima fruitur valetudine, nec ullis subjacet symptomatis modò recensitis.

CAPUT VIII.

Curatio morsus Tarantulæ, & effectuum ab eo provenientium.

SAlus ægrorum omnium, quibus venenum aliquod illatum fuerit in ancipiti est, multò magis si à Tarantula, aut Apulo Scorpione demorsi sint quorum plurimi brevi horarum spatio moriuntur, irritis & musica, & antidotis.

Ad duo communiter genera reducunt au-

ctores venenorum effectus, ad coagulantes scilicet, & dissolventes massam sanguineam. Ex phænomenis toties repetitis quisquis deducere poterit venenum Tarantularum disponere humores ad coagulum, sivè incrassationem; idque satis indicant repentina pulsus oppressio, angor cordis, maxima spirandi difficultas, faciei, aliarumque extremitatum deturpata nigrities, rigor, horrorque universalis, sopor gravis, & reliqua hisce analoga, quæ quidem varia sunt pro varia Tarantularum indole, varia ægri temperie, & antecedenti corporis morbosa aliqua dispositione, calore æstatis magis minusve ardenti, &c.

Sivè à Tarantula, sivè à Scorpione apulis morsus quis fuerit, indicationes curativæ sunt, dissolvendi, attenuandique humores virulento afflatos contagio per medicamenta, alexipharmaca, theriacalia, bezoardica, & reliqua parum diversa ab iis, quibus utuntur Medici in demorsis à vipera. Demorsum locum statim scarificant Nostrates lanceola, & quoniam magnus stupor affectum locum interdùm occupat, patientes scarificationis dolorem non sentiunt: Facta scarificatione cucurbitulam applicant ad veneni extractionem exindè theriaca, & alio contuso, quandoque mythridatio, aut confectione orvietana partem fovent, donec venenum aliquantisper fuerit debilitatum.

Ipse verò (si meo arbitratu uti unquam licebit,) demorsum locum candenti ferramento statim adurerem; ignis namque cùm sit de genere stimulorum, isque stimulus vehementissimus excitat in fibris affecti loci, & successivè in toto systemate fibrarum humani corporis oscillationem quandam sivè motum vividum; continuatum, & vehementem, qua ratione humores qui sunt ad contactum, solidorum ità oscillantium, solvuntur, dimoventur, attenuanturque; & à veneno coagulante, vix unquam figi poterunt, præsertim in affecto loco, ubi stimulus ignis est potentior, & humorum ad coagulationem major inclinatio. Quoniam verò felices hos ignis effectus nec ipse adhuc expertus sum, nec ab aliis didici auctoribus, supersedeo nunc à majori illorum præconio; obiter tamen notare non gravabor effectus ignis in aliis morbis.

Pluries observavi, ustionem candenti ferramento factam in incipiente gangræna, vel incipientibus, sed sordidis ulceribus, gravissima damna intulisse; nam per crustam illam ab ustione itępestiva productam, hiantia fibrillarum, vasorumque oscula prorsùs clausa fuerunt; ideò impedita necessaria corrosivi, & grangrænosi humoris per ea repurgatione, nil mirum quod nixius ulceris humor ad interiora retrocedens, pro diversitate partium, in quibus deponebatur, diversa, & gravia adduxerit symptomata; Porrò adusta pars prorsùs exsiccabatur, & nigrescebat, & ad malorum cumulum paucis diebus interpositis mors superveniebat, ut non semel observavi Patavii aliisque Italiæ Xenodochiis.

Dum igitur talia ulcera medenda occurrunt cum suspicione malignitatis, & magna humoris erosione, non sunt statim adhibenda ferramenta ignita, aut remedia caustica, sed foveri incipiant decoctis balsamicis amaricantibus, vulnerariis, & similibus, quibus erosivi humoris ad exteriora evocatio procuratur, fibræ flaccidæ, ac ferè erosæ consolidantur, & circulantibus per affectum locum humoribus balsamica quædam conciliatur dulcificatio, ac robur. Et hìc candidè fateor, quod si postpositis unguentaceis, & oleosis vulgarium Medicorum remediis præfatæ decoctiones vulnerariæ, & balsamicæ intus, & extra adhibeantur, methodoque recensita patienter, atque assiduè maligna, & gangrænosa ulcera in principio tractentur, non solùm brevi curabuntur, sed nunquam ferè in corruptionem, aut incurabilem statum degenerabunt. Cæterùm si remediis hisce statim præscriptis nil proficies, sed in ulcere contagium, & depascentia supervenerint; in his duobus casibus dumtaxat ad ustionem, remedia caustica, & tandem ad membri abscissionem si gangrænismus immineat deveniendum. Inusto ulcere curandum, ut citissimè decidat eschara, ne per illam occlusa, vasorum inustorum oscula, maligni humoris eruptionem impediant, ut supra observavimus: succo petroselini inuncta pars, brevi de se escharam emittit, si super ambustum locum insufletur flos farinæ tritici intenuissimum alchool redactæ, & exindè superponatur petia vino nigro madida per diem ulceri relinquenda, postea oleo lini foveatur; decidet quoque eschara, ut vidi Patavii curante Domino *Marchetto*.

Sed è diverticulo in viam Nostrates post-

postquam demorsum à Tarantula locum & sacrificaverint, & alexipharmacis inunxerint, ad interna demùm remedia se convertunt. Inter hæc primas tenent *spir. vin. rosmarinatus, sive aq. Reg. Vng. vel potius ipsa essentia rosmarini per se destillata, & sumpta cum aqua theriac. cortic. citri, vel hyssopi, meliss. serpilli,* &c. statim itaque exhiberi poterit *spir. vini rosmarinatus ab unc. I. ad ii. cum aq. serpilli, aut brodio herbis alexiteriis alterato,* ægerque in lecto cooperiatur ad sudores eliciendos, quibus faciliùs extorquendis pannum lineum spiritu vini madidum, & nudo corpori obvolvendum; priùs tamen calefactum leniter, summoperè laudatur. *Epiphanius Ferdinandus* sequens electuarium quod antiphalangium vocat, tamquam summoperè utile, & à se expertum in observationibus suis proponit: sit igitur. *Recip. bacc. myrt. & tamaricis an. unc. I. semin. pastinac. nigellæ, agn. cast. dauci, anisi, cumini, & origani, an. drag. I. terr. sigill. & boli arm. orient. an. drag. ij. cum syr. tot. citr. f. s. a. electuar. de quo sume quotidie mane drag. ij. & superbibe brodium alteratum herbis, & radicibus alexiteriis.* Cæterùm frustranea propemodùm sunt, tum hæc, tum alia remedia, quæ proponi possent, nisi præsto sit, & adhibeatur musica ut constans, & infallibilis nostrarum Regionum evincit experientia; Siquidem musica præcipuum est Tarantatorum antidotum, qua quidem audita, quamvis adinstar apoplecticorum jaceant patientes, sensim movere incipiunt manus, pedes, & exindè reliqua membra, donec tandem in pedes erigantur, erecti ululant, suspirant, obscœna eventilant, & saltationes integro triduo absolvunt. Sed de his speciatim.

CAPUT IX.

Chorea, & Musica sunt præcipuum hujus veneni antidotum. Vbi obiter modus saltandi Apuliæ familiaris describitur.

QUoniam irritis quibuscumque remediis, brevi intereunt Tarantati, nisi musica præsto fuerit; ideo de modo saltandi nobis familiari pauca mox dicemus.

A Tarantula demorsi paulò post humi concidunt semimortui, cum total virium, & sensuum jactura, difficulter quandoque spirant, quandoque luctuosè suspirant, frequenter tamen immobiles jacent, ac velut exanimes. Inchoato musices sono sensim mitescere incipiunt symptomata antedicta, æger digitos, manus, mox pedes movere incipit, & successivè cætera membra, crescenteque sonorum modulamine, motus ipse membrorum augetur, & si patiens humi jacet, vehementissimè in pedes elevatur, saltationes inchoat, suspirat, & modis ferè admirandis contorquetur: Vehementes has, ac primas saltationes pluribus horis, sed frequenter duabus, tribus horis continuat, postquam verò paululùm quieverit in lecto ad sudores abstergendos, viresque reficiendas, eadem vehementia saltationes redintegrat, & facta supputatione duodecim ferè horas quotidiè impendit in saltationibus vicissim institutis; Et quod mirum est, non solùm à vehementibus hisce saltationum laboribus lassitudinem, aut debilitatem aliquam non sentiunt patientes, sed exindè, ut ajunt, agiliores, fortioresque avadunt.

Saltationem inchoant frequenter circa ortum Solis, eamque nonnulli absque ulla quiete protrahunt ad horam unam circiter ante meridiem; coguntur tamen interdùm quiescere, non lassitudinis causa, sed quia dissonantiam aliquam in musicis instrumentis percipiunt; quam dum perceperint, adeò vehementibus corripiuntur suspiriis, & angoribus cordis, ut dictu sit incredibile; imò tandiù suspirant, & affliguntur, donec ad consonantiam redacto instrumento saltare denuò incipiant. Mirum quoque est, quod rudes puellæ, & inculti rustici, qui unquam ne viderunt quidem nobiliora musices instrumenta, saltationis tamen tempore, tam periti evadant dissonantiarum, & consonantiarum artifices, & censores.

Circa horam meridianam quiescunt à sono, & chorea lectoque componuntur ad sudorum evocationem, quibus evocatis, & abstersis, tenui brodio, vel simili tenui cibo reficiuntur; nam gravissima qua tunc detinentur inappetentia, lautiorem ciborum copiam vix, ac ne vix quidem permittit. Hora una circiter pomeridiana, vel duabus horis ad summum, saltationes renovant eadem vehementia, easque continuant modo supradicto usque ad Vesperas. Vesperi denuo lectulum ingrediuntur,

sudores excitant, iisque abstersis tenui victu reficiuntur, & somno demùm se componunt. Hic saltandi modus communiter per quatuor dies exercetur, raró ad sextum extenditur.

Generaliter saltandi terminus incertus est, multi namque tamdiù saltant, donec ab omnibus solutos symptomatis se persentiunt, quod frequentissimè succedit post tertium vel quartum diem; tunc enim spoliata sanguinis massa virulentis partibus per supervenientes sudores, pristina salutis commoda recuperat patiens, & toto illo anno à pravi morbi symptomatis immunis vivit. Et quamvis per sudores saltationibus provocatos venenosa morbi seminia à sanguine eliminentur, non perindè tamen sequitur, ut sudores à vulgaribus diaphoreticis provocati hoc idem præstare possint; Nam plures ex nostratibus Medicis, quamvis, postposita saltatione, sudores provocaverint per aquas, & confectiones diaphoreticas, nonnullis diebus ante suspectam paroxismi invasionem: nihilominùs tamen paroxismus verè supervenit, & majori cum impetu, fuitque necessarium choream adire, & novos sudores per repetitas saltationes procurare, & ità paroxismum omninò jugulare.

Circa illud anni tempus, quo à Tarantula demorsus fuit patiens, recrudescunt gravia hujus morbi symptomata; undè qui prompti non sunt in antevertendo morbi insulti per consuetas choreas, ipso paroxismus derepentè ingruens præoccupat, ideò ubicumque reperiantur, concidunt veluti apoplectici, aphoni, cum denigratione faciei, & extremorum &c. de quibus omnibus admoniti parentes statim cytharædos vocant, ut sonos inchoent, quibus auditis sensim resipiscit patiens, primò manus, mox pedes, deinde reliquum corpus movet; in pedes erigitur, & saltationes consueto more absolvit. Et ut supra indicavimus, si opportuno tempore non saltaverit, sudoresque hoc pacto evocaverit patiens, toto illo anno miserrimè discruciatur inappetentia, colore cutis icterico, lassitudine universali, & reliquis supra recensitis malis, quæ magis, magisque ingravescunt si annis sequentibus ne quidem saltaverit, donec tandem in cachexiam, hydropem, & morbos incurabiles incidit.

Nonnulla curiosa hic subnectemus, quæ Tarantati chorearum tempore faciunt. Universaliter omnes Tarantati in magno illo saltationum vigore suspirant altè conqueruntur ebriorum adinstar internorum externorumque sensuum rectum usum ferè amittunt; Adstantes, & Parentes confusè atque æqualiter tractant, & de præteritis ferè non recordantur. Ex illis tamen nonnulli, saltationis tempore delectantur summoperè frondibus vitis, vel arundinis, easque manibus per aera circumferunt, aqua madefaciunt, faciei ac collo circumnectunt, imò in aquam ipsam manus, & facies immergunt; Alii rubras vestes, vel nudos enses manibus tractare cupiunt. Hinc apud vulgus invaluit opinio, saltantes cum frondibus vitis demorsos esse à Tarantula, contrà cum ensibus nudis, ab apulo scorpione, qua de re fides sit apud ipsum vulgus. Alii dum parum à saltatione quieverint, humi caveam effodiunt, aqua implent, & in luto illo veluti sues volutari summoperè cupiunt. Demū inter initia saltationis quandoque enses petunt, & artem gladiatoriam saltando exercent, quandoque speculum volunt, & dum in eo propriam vident imaginem vehementissimè suspirant. Quandoque vestes pretiosas, pulchra, indusia, monilia, & alia hujus generis ornamenta petunt; magnaque reverentia ab adstantibus accipiunt, & omnia ordinatè disponunt circa aream, in qua saltationes ducunt, iisque vicissim utuntur ac delectantur saltationis tempore juxta varios impulsus, quos læsa imaginatio intus excitaverit; vestibus, & indusiis coloris amæni, ut plurimum rubri, cærulei, & flammei delectantur; nigrum contrà vehementer horrent, ad illius aspectum suspirant, & adstantes tali colore incedentes quasi manibus impetunt, & foras exire jubent, &c.

CAPUT X.

Nonnulla alia circa choream breviter expenduntur.

Quemadmodùm Tarantulæ sunt diversæ magnitudinis, coloris, & virulentiæ, ità & Tarantati à diversis sonorum generibus ad saltandum excitantur delectanturque, prout à variæ speciei Tarantula fuerint demorsi; imò non solum singuli patientes particulari modulamine delectantur, & excitantur ad choreas, verùm

rùm etiam & particulari instrumento, alii scilicet fistula pastorali, alii tympano parvo, cythara, lyra, cymbalo, fidibus, & tibicinibus varii generis. Hinc curiosum est observare, quod Cytharædi interdum quamvis tria vel quatuor diversa sonorum genera efformaverint, ab iis tamen patientes ne minimùm ad saltationes moventur, dum verò aliud efformant à præfatis diversum, & ipsorum veneno forsan accommodatum, statim ad illum suspirant, & saltare vehementer incipiunt. Hoc unum tamen verum est, patientes, licet suo quique delectentur sono, omnes tamen velocissima sonorum modulamina desiderare (quæ sonorum velocitas vulgò dicitur *Tarantella*) Ideo Cytharœdi horum non ignari, faciliter mulierum fucum solent manifestare, nam si viderint mulierem ad quoscumque sonorum concentus veloces, aut tardos, & similes alios statim, imò & indiscriminatim saltare, dicunt eam non esse revera Tarantatam, uti postea experientia certum comperitur.

Atque hæc sunt, quæ de chorea ejusdemque effectibus breviter adnotavimus, reliquum est, ut mox perpendamus, an ipsa Tarantula ad musices sonum revera saltet, & an alia animalia ab eadem demorsa ad saltandum cogantur.

Tarantulam ad sonorum concentus saltare nonnulli crediderunt, inter quos Kircherus mund. *lib.* 13. *part.* 8. aliique Auctores, qui ex alienis dictis potiùs, quàm per autopsiam hac de re judicarunt. Ex antedictis tamen sciendum Tarantulam esse de genere Araneorum, sivè Phalangiorum octonoculorum, cujus substantia ferè tota friabilis, membranea, & subtilissima est, atque sui generis nutritia lympha turgescens (sanguinis namque vestigia, raro in eadem observavimus) unde hac ratione à quolibet, vel levissimo motu externo, in subsultus in voluntarios impelli posse credendum.

Porrò Tarantula ex natura sua ad saltus motusque vehementiores prona est, & ferè numquam quiescere observatur, multò magis si adurens æstatis calor accesserit, quo exaltati attenuatique Tarantulæ humores in majores motus subsultorios eamdem adigunt. Cùm intuerer interdùm avulsum Tarantulæ pedem, integris ferè horis duabus subsultorios, vehementioresque motus in illo observavi. Duobus his motibus si tertium accedat, undulatio scilicet aeris, & vehemens ejusdem pressio à musicis instrumentis facta, & Tarantulæ membraneum corpus incurrens, mirum non est, si ea ad musices sonum subsilire tunc temporis videatur, subsulutusque illi externis motibus potiùs debeantur, quàm voluptati Tarantulæ, ex necessario naturæ instinctu ad sonum subsilientis, quæ omnia magis patebunt legenti librum de vi percussionis, quem nuperis annis emisit vir celeberrimus *Borellus* Academiæ Neapolitanæ, & Romanæ decus magnum, ubi multa virium impulsus arcana examinantur. Cæterùm quamvis hæc ipse sentiam, non perindè tamen omninò nego Tarantulam ad musices sonum ex interna quasi voluptate subsilire, præsertim cum *Epiphanius* laudatus hoc asserat, & alii quamplures teste oculares, sed majori probatione rem hanc indigere arbitror.

Videbimus mox, an reliqua animalia à Tarantula demorsa saltare cogantur, ut homo. Nostrates passim opinantur affirmativè, & ab oculatis testibus hoc pluries audivimus. Sennertus quoque *lib.* 1. *cap.* 7. *ex Epiphanio in suis observ.* refert vespam à Tarantula demorsam, unà cum ipsa Tarantula saltasse ad sonum fidicinum, imo & gallum demorsum pariter saltasse. An animalia demorsa iisdem de causis saltare cogantur, quibus Tarantulam ad saltandum cogi nuper indicavimus, dubius hæreo. Fateor tamen quod sicuti à cane rabido demorsi ululant adinstar canum, aliasque operationes canibus analogas exercent, ob impressas forsan in illato veneno rabidi animalis ideas. Ità pariter si in summè activo Tarantulæ veneno ejusdem animalculi instinctu, atque inclinatione lateant; eæque per veneni vehiculum animalibus communicatæ sint, quid mirum si in his totas suas vires, & à venenati insecti natura parum differentes exerant?

Elapso decennio dum exercerem praxim Neapoli in celeberrimo illo tùm Doctorum Virorum, tùm Scientiarum Emporio, amicus quidam noster varias Tarantulas vivas Apulia transferri curavit circa mensem Augusti. Unam ex illis tenui vibice prius irritavimus, irritatæ statim cuniculi vivi caput aptavimus, cujus superius labium paulò post bis immordit, transactis duabus horis demorsi cuniculi labia insigniter intumuerunt, nigrescebant, & ipse sub-

subobscura spirandi difficultate, & blanda totius corporis horripilatione correptus humi concidit; usque ad quartum diem nec cibum hausit, nec potum, sed stupidus, ac veluti comatosus jacens, & præfatis graviter pressus symptomatis quinta die circa meridiem obiit.

Caput, labia, & lingua ante mortem vehementer intumuerunt; imò, & abdomen; Licèt Cytharœdus accesserit, & varia sonorum modulamina efformarit, non perindè tamen cuniculus movebatur, aut subsiliebat, sed semper aphonus, & immobilis jacuit. Probabile itaque est in sola Apulia miros saltationis effectus producere venenum illud, quo loci ab urentioribus solis caloribus ad debitum exalationis gradum evehitur, non ità in reliquis Regionibus, sub frigidiori forsan climate constitutis. Lycium redux decreveram nonnulla in animalibus experimenta per Tarantulæ morsum tentare sed quoniam vix domum attigeram, quod in exteras Regiones peregrinandum mihi fuit, ideò nequidquam hac de re potui absolvere.

Aperto cuniculi cadavere, venas, & arterias cerebri turgidas invenimus, & cerebrum ipsum levi affectum inflammatione, maculis lividis hinc inde conspersum. Pulmones, & reliqua viscera naturalia sanguine concreto, & nigro nimium distendebantur. In ventriculis cordis grumi majores sanguinis, & tenues rami polyposæ concretionis conspiciebantur; Magna seri copia hinc indè exteriùs in cerebro fluctuabat. Reliqua demùm sana erant, & inculpata.

Nil frequentius occurrit in apertione cadaverum, quem hæc seri extravasatio in partibus, & cavitatibus corporis. Eam tamen potissimùm observavi in cadaveribus eorum, qui ob generalem aliquem sanguinis coagulationem, vel potiùs particularem in aliquo viscere obstructo perierunt. Universalem intelligo in malignis febribus à coagulatione; particularem verò in apoplexia, pulmonum morbis quam plurimis, & viscerum obstructionibus, ac scirrhis; Undè in extinctis ab apoplexia sæpissimè copiosam seri fluctuationem observamus extrà, vel intrà cerebrum; In extinctis verò à pulmonum morbis, in cavitate thoracis, & sic deinceps. Et hæc seri evasatio recenseri potiùs debet inter effectus, quàm inter causas morbi principalis, utpotè quia paucis antè mortem diebus, aut mensibus se manifestat. Quod præ cæteris observavi in iis, qui ex polypo cordis moriuntur; hi paulò ante mortem tumore pedum ædematoso vexari incipiunt, mox cachexia, & tandem hydrope corripiuntur. Huic observationi quadrat & illa de asthmate, aliisque pectoris morbis, in quibus impedimentum aliquod vel in auricula, vel id dextera cordis ventriculo adest, utpotè dilatatio, aneurisma, polypus, ossificatio & reliqua hujusmodi exonerationem sanguinis è dextero cordis ventriculo in pulmones impedientia: in his inquam morbis observavi exteriorem dextræ manus partem attolli sensim in tumorem, coloris vel naturalis, vel sub pallidi, & morbo ad interitum ægri properante, tumorem illum altiùs elevari, & per continuatum brachium expandi. Quando igitur talem tumorem in exteriori, & mox in interiori manus parte deprehenderis, aderitque spirandi aliqua difficultas, semper prædicito impedimentum aliquod circa dextrum cordis ventriculum, aut circa illius auriculam, ut cadaveris sectio clarius manifestabit.

CAPUT XI.

Variæ Ægrorum Historiæ proponuntur.

HISTORIA I.

Nobilis Mulier Lyciensis ann. 1689. rure in urbem regrediens, secessit in cellam vinariam, in qua cum paulisper commorata esset, domum rediit, negotiisque domesticis occupata, morsum quendam in femore dextro sensit, formicæ morsui non dissimilem, interea temporis neglecta levi punctura ad prandendum se contulit, vixque pauco ingesto cibo, femur, & inferiores artus sensim stupefiebant, nec ullam vellicationis molestiam à patiente factam sentiebant. Quamobrem relicto prandio secessit in cubiculum, ut observaret demorsum femur, invenitque in loco demorso parvum, tumorem magnitudine lentis, subrubrum ac ferè livescentem, cui statim theriacam allio contuso mixtam applicuit, eodemque tempore vehemens cordis angor, & magna spirandi difficultas supervenerunt. Mox lectulo composita totius corporis tremore correpta fuit, tali profectò vehementia, ut vix duo robusti homines eam continere potuissent, paulò

paulò post ingens dolor in articulis, & digitis pedum supervenit, & præ doloris magnitudine ægrè ferebat levissimum pondus indusii linei corpori superpositi. Accersito Medico pars affecta pluries secta fuit lanceola, sectionique superposita theriaca cum alio contuso: intus verò sumpsit confect. alcherm. cum vino generoso. Sed omnia hæc frustra; nam sensim aphonia, spirandi difficultas crescebant, & patiens diceb at linguam sibi ad interiora convelli, & ita impedire, ne posset verba pronunciare. Trium horarum spatio ab accepto morsu hæc supervenerunt, illisque accedebant sitis ingens, vigilia, angor cordis, inappetentia, & quamplura alia symptomata. Undè Parentes statim suspicari cœperunt de ictu Tarantulæ, (quamvis in affecto loco eamdem non invenerint) & patienti saltationem suadere, quæ quidem lacrymando respondit, se saltare non posse tùm ob vehementes in articuli pedum dolores, tùm ob totalem virium jacturam.

Urgente tamen morbo vocati sunt Cytharœdi, quo propè lectulum patientis stãtes, interpellarunt eam à cujusnam coloris, vel magnitudinis Tarantula demorsa esset, ut familiarem talis speciei Tarantulæ sonum inchoarent: & cùm respondisset se nescire, à Tarantula ne, an à Scorpione puncta esset. Illi statim duo, vel tria diversa sonorum genera instituerunt, à quibus nihil prorsus afficiebatur patiens, audito tamen quarto à reliquis diverso, statim suspirare cœpit, & se temperare nesciens à vehementissimis insultibus, quos musica intus excitabat, solutis omnibus verecundiæ limitibus, ferè nuda prodiit è lecto, vehementissimè saltare cœpit, & itá per triduum consueto more continuando, ab omnibus symptomatis libera evasit. Cæterùm licèt patiens toto illo anno optimè se habuerit, singulis tamen subsequentibus presertim eo tempore, quo puncta fuit; eidem omnia recrudescunt symptomata, locus demorsus dolore, phlogosi, & rubicundo colore afficitur, &c. Omnia tamen evanescunt per choreas modo antedicto institutas.

HISTORIA II.

ALia Mulier pariter nobilis Lyciensi à Tarantula demorsa, iisdem symptomatis magis, aut minùs vehementibus affecta fuit, sed per choream more patrio institutam brevi evasit, & toto illo anno optimè habuit. Singulis tamen annis, circa solitam veneni recrudescentiam vehementissimus dolor digitos pedum occupabat, ob vehementiam doloris inflammabantur, & per decursum inflammationis ex unguibus digitorum ichor tenuis, & mordacissimus emanabat, qui adjacentes partes graviter exulcerabat. His de causis saltare coacta nobilis Mulier, post finitas saltationes, à præfatis digitorum, & totius corporis symptomatis statim sanabatur, imò ipsi digitorum ungues omninò decidebant.

HISTORIA III.

SEptuagenarius robustioris temperaturæ, Neritonensi in urbe propè Aletium ortus, circa initia Julii mensis dormiebat in campis, & præcipuè in area tritici hora meridiana, derepentè morsus fuit tenui punctura, à qua excitatus, statim manibus fortiter compressit locum demorsum Interea denudato femore invenit scorpionem nigrum jam interfectum in affecta parte. Paulò post ingenti cordis angore, languore universali, pectotis angustia, capitis debilitate, allisque symptomatis corripitur: Per adhibita varia intùs, & extra medicamenta non remittebat morbus, sed omnia rueant in deterius; ægerque affixus lecto manibus plaudebat, frondes vitis aqua madidas petebat, sonum musices; & choream desiderabat, & in ipso lecto pedibus subsiliebat; dum hæc peragebantur, supervenit musica, qua audita licèt patiens summoperè lætaretur nihilominus tamen ob extremum virium languorem, & continuas pecteris, atque cordis angustias vix moveri poterat à latere in latus, undè paucis interjectis horis extremo correptus angore migravit ad Superos.

HISTORIA IV.

IUvenis rusticus Neritonensis, peponem in cujus superiori parte fovea naturaliter excavata erat, in foveo scorpio latebat; comederat; abjecto priùs scorpione. Vix elapsis duabus horis ab ingesto pepone gravissimis doloribus colicis corripitur, mox verò febri, & fatalibus tùm vitalis, tùm natu-

naturalis regionis symptomatis, quorum omnium vehementia obiit tertia die. Hic pariter ante mortem chorea, & musica delectabatur, frondesque arundinum propè lectum semper volebat: Ex his deducimus patientem periisse ob virulentiam scorpionis.

HISTORIA V.

De Virtute Lapidis Indici, vulgò dicti Serentini, contra morsus Scorpionum.

HIc lapis invenitur in capite Serpentis Indici vulgò *Cobra de Capelo*, & communi Scriptorum omnium de rebus Indicis consensu, creditur habere specificam virtutem extrahendi venenum à parte, cui ab animali venenoso illatum fuerat. Ex repetitis tamen Domini *Redi* Viri accuratissimi experimentis, de hoc lapide factis circa venenum potentissimum olei tabaci, viperæ, & scorpionis Africani, detectum tandem est virtutem illius suctoriam venenorum, suppositiam esse, & falsam, ut patet ex ipsius epistola ad *Kircherium*. Diù adhesi opinioni tanti Viri propter grave pondus suorum experimentorum in Aula tanti Principis factorum; sed acceptis gratissimis, dum hæc potissimùm scriberem, epistolis, Aletio Romam mihi datis per Patrem meum, ab eruditissimo *Patre Joanne Dominico Putignani Soc. Jesu*, mutavi sententiam, præsertim cum ex iis cognoverim non esse omninò falsam dicti lapidis virtutem, sed ex parte veram, ut expertus est præfatus Pater Paulæ urbe Calabriæ. Summa prædictæ epistolæ hæc est.

„ Discendens elapsis annis Sicilia, me „ cum ferebam nonnullos lapides serpen„ tinos dono mihi datos à Religioso Viro, „ qui recens Lusitania Siciliam venerat; „ Paulam Calabriæ urbem me contuli, „ quo loci aliquantisper commoratus sum. „ Interea rusticus Calaber augusto mense „ morsus fuit in collo à calabro scorpione „ & floccipendens illatam puncturam nul„ la adhibuit remedia, quamobrem super„ venientibus gravissimis symptomatis ad „ extremum ferè vitæ perductus fuit. Ela„ pso triduo certior factus ab amicis de „ præfato casu, statim accessi ad patien„ tem, ut experimentum facerem cum la„ pidibus meis serpentinis, Inveni igitur „ ipsum jam jam morientem, & à filio „ suo indicatus mihi fuit in collo locus de „ morsus, cui parva crusta supercreverat. „ Scarificato priùs lanceola loco affecto, „ statim superposui unum ex lapidibus „ præfatis, qui vehementer adhæsit parti; „ vixque elapsis quatuor, vel quinque mi„ nutis horæ, patiens summoperè suspira„ re cæpit, nec non, & respirare frequen„ tius, & post horæ quadrantem integræ „ sanitatis restitutus fuit, præsentibus plu„ rimis conterraneis. Observavi in prin„ cipio applicationis lapidis, quod oporte„ bat illum statim exonerare sucto vene„ no; infundendo eumdem in lacte, in quo „ veneni semina deponebantur. Quamvis „ liberatus esset æger à morbo post horę „ quadrantem, nihilominus tamen præ„ servationis gratia per duos dies lapidis, „ applicationem repetebam, & singula „ applicatione observavi; quod in lacte, „ adhuc deponebat aliquid venenosæ sub„ stantiæ, donec tandem illud non am„ pliùs tingeret. Hæc est summa epistolæ „ italico sermone datæ ab eruditissimo „ Patre.

Colligendum exindè erit lapides prædictos re vera venenum extrahere; quoniam tamen plures sunt adelterini, & vili pretio ab Arabibus, & Indis fallacibus venundati nostris Europeis, ut idem testatur Dom. *Redi*, ideò nil mirum, quod frequentissimè votis non respondeant, &c. In mentem obiter revocanda sunt præcepta Domini Boilei in libello. *De experimentis, quæ non succedunt*; ubi fusè de non succedentibus, quamvis veris experimentis discurrit.

HISTORIA VI.

FRanciscus Mustellus rusticus Diœcesis Lyciensis elapso decennio circa calendas Iulias punctus fuit à Tarantula in manu sinistra, dum tritici spicis legendis attenderet. Occisa Tarantula domum revertebatur cum sociis, in medietate tamen itineris derepentè humi concidit velut apoplecticus, supervenientibus spirandi difficultate, manuum, faciei, & aliarum extremitatum denigratione, &c. Nota sociis morbi causa, Cytharædos vocarunt, quorum musica audita sensim veluti reviviscebat patiens, suspirare cœpit, pedes primò, mox verò manus, & reliquum corpus movebat, & paulò post in pedes elevatus saltabat

bat vehementissimè, cum suspiriis, ita vehementibus, ut ferè adstantibus timorem incuteret; frondes arundinis, vitis aqua madidas saltando gestabat; humi volutabatur, & pedibus solum vehementer percutiebat. Post elapsas duas horas ab inchoata musica nigrendo in facie, & manibus omninò soluta fuit, saltationibusque per tres dies more consueto repetitis, & hac ratio ne sudoribus provocatis perfectè convaluit: Singulis annis circa tempus morsus, dolor in affecta parte cum omnibus prædictis symptomatis recrudescit, minori tamen impetu, & nisi ingruentem paroxismum musica, & choreis antevertat, derepente ab eodem corripitur, undè frequeuter à familiaribus suis reperitur in campis fatali morbo correptus tempore suspecto, sed superveniente musica brevi sanatur.

HISTORIA VII.

PEtrus Simon Messapiensis adolescens calidi, & sicci temperamenti ruri degens noctu, in hypochondrio sinistro morsus fuit à Tarantula; quæ forsan uvea fuit, ut ex symptomatis supervenientibus colligere licèt. Undè statim persensit vehementem dolorem in loco ictus, & statim concidit in terram cum frigore totius corporis, horripilatione, dolore in pectine, virgæ tensione, &c. crura debilia erant, suspirabat, lugebat; se suffocari dicebat, clamare volens, sed non potens. Sequenti aurora defertur ab addantibus in oppidum ubi vocatur musica, & ea specie musices maximè delectabatur, quæ à Nostratibus *Catena* vocatur, audita musica statim saltare cœpit, sudoribus multis perfundebatur, vigilavit per hebdomadam, vinum meracum bibebat, alvus per quatuor dies non evacuabat, næniam optabat. in aquam infundi volebat, rubicundum amabat colorem, maximo odio porsequens cæruleum, quem dilaniabat, & pedibus conculcabat. Noctu calcanea sibi manibus scalpenda curabat, quo pacto aliquantulum disponebatur ad somnum; parum, vel nihil comedebat, sed spatio unius ferè hebdomadæ saltans, sudoribus, & musica fuit perfecte sanatus. Historiam hanc excerpsimus ab *Epiphanio Ferdinando ex observatione sua* 87. ea potissimùm ratione, ut magis pateret veneni hujus symptomata,

HISTORIA VIII.

IN *rebus physicis affigenda sunt potiùs pondera crudelitati, quàm addendæ plumæ.* Hoc nuper seriò secùm perpendens quidam ex Medicis Neapolitanis, ne minimùm quidem decantatis Tarantulę effectibus credere volebat, nisi in se ipso periculum faceret. Quamobrem advectis Apulia Neapolim nonnullis Tarantulis mense Augusto 1693. duas illarum nudæ carni sinistri brachii sub indusio posuit præsētibus sex testibus, & notario: paulò post morsus fuit, sensitque puncturam similem ei, quam formica, aut musca affert, eodemque tempore dolorem sensit in articulatione digiti anullaris ejusdem brachii. Sequenti die pars affecta rubescebat, & circumcirca lividus aureique coloris circulus aderat: tertia die intumuit circulus aureus, cum continuatione doloris: quarta die tumor prædicti circuli evanit, & demorsa pars remansit rubro lividoque colore suffusa, dolor verò interea vix sentiebatur. Hoc pacto absque ullo novorum symptomatum insultu per quindecim dies stetit morbus: decima quinta die crusta nigra in affecta parte supercrevit, qua ablata, denuò crevit, & alia, imò circulus ille aureo-lividus etiam tunc apparebat. Elapso mense ab accepto morsu, levi infirmitate correptus fuit patiens, quæ an tribuenda sit virulentiæ morbi antecedentis, an aliis causis occultis, ignoramus. Paulò post in patriam se contulit ad reficiendas vires ab infirmitate antedicta penè detritas, tribusque elapsis mensibus Neapolim denuò regressus est, ubi nunc vivit incolumis. Tarantula post septimum à morsu diem obiit. Præcipua hujus historiæ argumenta Neapoli Romam nobis communicavit amicissimus Dominus Bulifonius. Et qua colligere licet quod superiùs indicavimus, Tarantulam in exteras Regiones translatam fatalia morsus symptomata non afferre, nec non talium Regionum calorem non esse tantę activitatis, quanta requiritur, ut venenum illius ad debitum exaltationis gradus perducatur, sicuti in intensissimis Apuliæ campestri caloribus re vera perducitur.

CA-

CAPUT XII.

Nonnulla dubitatiuè proponuntur circa hujus ueneni genuinam naturam.

OMnibus ferè venenis commune est, ut subitò, & vehementer totam vim suam in animalium exerant vitam, & hæc omnia efficiunt non magna substantiæ quantitate, sed exigua, & quandoque imperceptibili. Venena generaliter agunt, vel coagulando, vel dissolvendo, & nonnulla, quæ bestiis innocua sunt, hominibus solent esse fatalia, & contra. Ideò ad nocendum non tantùm veneni prærequiritur activitas, & delecteria substantiæ vis, quantum particularis quædam dispositio, sivè pororum analogia in partibus animalis ad venenum suscipiendum. Scaliger *exercit* 33. §.2. affert exemplum messoris qui ab ardoribus solis incalescens, & sitibundus, nonnullos aquæ ciathos in ipso incalescentiæ actu potaverat; paulò tamen post illam haustam cecidit extinctus; Hoc in casu aqua fuit adinstar veneni: nam in humoribus magna dispositio aderat, ob insignem eorum rarefactionem ab ardoribus solis factam, undè derepentè iisdem occurrens, nil mirum quod frigiditate sua statim, atque lethaliter coagulaverit. Eadem mechanicè pleuritides, anginas, aliosque hujusmodi morbos à repentino frigore produci in libro mechanicorum medicinalium fusè probavimus.

Porrò in veneno corrodente observamus, quod ejus particulæ acutæ, & scindentes corrodant, solvantque partes solidas, coagulent contra partes fluidas animalium, in utrisque tamen eamdem efficiunt operationem nempè solvendi, sed effectus in fluidis est coagulatio, in solidis verò erosio. Virulentia luis gallicæ, dum primò hominem corripit, coagulantes effectus producit, ut deducimus ex bubònibus tuberculis, impotentia ad motum in articulis, &c. morbo autem crescente, & per repetitas circulationes venenosa materie vehementiùs exaltata, dissolventes effectus fiunt, ossium scilicèt caries, dolores partium terebrantes, macies, febres, & similia, ex quibus deducimus ad suscipienda venena particularem in corpore requiri dispositionem, ad hoc ut hæc potiùs, quam alia producantur symptomata.

Tarantula nascitur in Apulia, Regione supra cæteras Italiæ adustissima, & quoniam climatis temperiem, hominum temperies sequitur, illi pariter calidissimi sunt temperamenti, impatientes, acutis, & inflammatoriis morbis potissimùm obnoxii; undè meritò colligi potest ingens illa succorum volatilizatio, in Apulorum sanguine observabilis, quæ quandoque tanta est, ut evolata parte subtiliori, nil aliud remaneat in sanguine, quam terreum quid, & fixum, quod popularibus illis hypochondriacam, terram, & melancholicam affectionem adeò facilè progignit. Undè tam ratione incolarum, quàm ratione climatis, & virulenti animalculi summa in omnibus observatur activitas, volatilizatio, & impetus, quæ omnia nos potissimùm animadvertunt, quid statuere debeamus de hujus veneni natura.

Verùmtamen si rem paulò attentiùs consideremus, constabit naturam venenorum ab animalibus, vel rabidis, vel virulentis emissorum consistere in compositione quadam particularum nimis activarum, volatilium, & celeris motus, quæ sanguini admissæ fulminis ritu omnia derepentè pervadant, magnosque concitando tumultus, mutuum partium sanguine componentium vinculum dissolvunt, undè quælibet sui juris factæ, & hinc indè secedentes viam sternunt ad coagulationem; cujus quidem indicia nobis præbent angores cordis, aphoniæ, pulsum oppressiones, extremorum nigredo, & alia hujus generis post illata rabidarum, & virulentorum animalium venena se manifestantia. Huic opinioni arridet observatio Benivenii, qui c 56 in suis historiis hæc habet. *Famulum habui, qui à Scorpione ictus tam subito, ac tam frigido sudore toto corpore perfusus est, ut algentissima nive, atque glacie se opprimi quereretur Verùm cùm algenti illi solam theriacam ex vino potentiori dedissem, illico curatus est.*

Rem hanc ulteriùs confirmant multa, quæ in rabidis observamus animalibus. Homo licèt omni prorsùs veneno careat, ob iram tamen aliquando illius spiritus tantoperè exaltantur, & irritantur, ut quasi in venenosam naturam evehantur, & si in actu illo iracundiæ aliquem momorderit, observatum est venenosam rabiem eidem communicasse. Magis hoc elucescit in canibus, felibus, lupis, mulis, aliisque hujusmodi animalibus ad iram provocatis, quæ hac ratione in rabiem degenerant, & mordendo venenosam rabiem aliis communi-

municant; neque in illis accusari potest venenum antecedenter in corpore abscondi tum, cùm tota vis veneni consistat in spiritibus, & humoribus ad extremum ferè exaltationis,& excandescentiæ gradum perductis. Multum vidimus Patavii Julio mens. 1691. ob nimiam veneris turgentiam, vel ob vehementes illius æstatis calores in rabiem actum, qui stabulo exiliens, & obvium hominem furiosè impetens humi prostra verat variosque morsus brachio, & collo attulerat, & calceis malè tractaverat, & ità miserrimus patiens paucis elapsis horis obiit, ante mortem tamen in rabiem ipse quoque actus. adstantes, & parentes impetebat, ut morderet.

Nimiam activitatem in sanguine apulo rum, & climate adulo ulteriùs confirmant, tam ingens numerus melancholicorum, & maniacorum iis in locis frequentior, quam alibi per Italiam; undè erectum est Neapoli magnum illud,& totius Italiæ celeberrimum Xenodochium incurabilium,in quo dementes magna copia detinentur. Confirmat quoque tam frequens copia canum rabidorum, cujus rabiei causa exurentissimo aeris calori tribui jure meritò debet. Benignitate tamen Summi Numinis, à rabidus canibus homines demorsi brevi sanantur, si ante quadragesimum à morsu diem se contulerint ad Oppidum S. Viti 40. milliariis circiter Aletio distans, ubi effusus ad Deum pura mente precibus, Divi illius intercessione mox liberantur, ut cuilibet in Apulia constat.

Hæc eadem summa veneni exaltatio, vel spirituum in veneni indolem evectorum excandescentia, quam præfatis animalibus adscripsimus, tribui quoque poterit Tarantulæ, & in ea tota vis veneni reponi. Tarantulas, cæterosque araneos communiter reponunt auctores inter animalia venenifera. Et quamvis Harveus de gener. animalium exerc. 57. hæc asserat. *Ipsemet aliquando experiundi causa manum acu ranei dente confricans, manum alio loco perforavi, nec potui quicquam discriminis inter has duas puncturas observare, &c.* Nihilominùs tamen Dominus Lister cap. 6. de insectis Angliæ post illa Harvei verba, hæc subdit. *Erat tamen in cute quod discerneret, quippè eodem loco ubi venenata punctio contigerat, subitò sese in tuberculum contraxit, induitque mox ruborem, calorem, & inflammationem, tamquam ad pugnam, & nocentis mali expurgationem se roboraret, & accingeret.*

Cæterùm quamvis omne genùs araneorum veneniferum sit, & exitiales quoque illorum morsus; magis tamen veneniferi sunt ii, qui summoperè calidas Regiones incolunt; quòd de Tarantulis in Apulia, & de Scorpionibus in Africa, & Apulia, quoque verificantur. Siquidem ob exurentissimos aeris Apuli calores, cùm ad extremum exaltationis gradum Tarantulæ humores evehantur, nil mirum si tandem in venenosam rabiem animalculum illud degeneret, prout superius de aliis diximus animalibus. Atque hinc est, quòd Tarantula montium ad Apuliam terminantium incola, nec non, & hyemis tempore, si mordeat, nullum affert damnum. Pariter si ad exteras transferatur Regiones, & inibi locorum mordeat, ne quidem offendit: quia scilicet talibus in Regionibus, & tali anni tempore, ad debitum exaltationis veneniferæ gradum Tarantulæ humores perduci non possunt.

Venenum itaque hoc, ratione sui in summo exaltationis gradu constitui potest; ratione verò diversitatis temperamenti ægrorum, diversos producit effectus. Præcipui tamen sunt densatio, & coagulatio, nec non, & spirituum oppressio: Indicant hoc satis angores cordis pulsus parvi, spirandi difficultas, niger aut lividus faciei, & extremitatum color, frigus totius corporis, tumor, stupor, dolor, & inflammatio affecti loci, curatio morbi per spiritum vini anathosatum, vel essentiam anthos, sudorum provocatio per saltus vehementes. Indicant pariter continui dolores capitis; aniqui deliquia, ossium dolores, & inappetentia, suffocationis metus, aliaque innumeta, quæ annis à morsu subsequentibus in patientibus observantur. An hæc densatio ab acidis, vel contra ab alchalicis veneni partibus fiat, decernant acutiores; Certum tamen est, nonnulla alchalia solvendi vim habere, nonnulla alia coagulandi, hoc idem acida faciunt, ut gravissimi testantur auctores, undè in rebus, tam dubiis non per speculationem, sed per experientiæ tentamina aliquam veritatis lucem eruere poterimus. Et utinam Medici tot vigilias, & studia in nugis hisce inutilibus speculandis non impenderent; cum causæ primò primæ, & proximæ, nec non proprietates minimè rerum natu-

naturalium alta nocte obruantur, nobisque difficulter manifestentur.

Præterea venenum Tarantularum in gradu venenositatis mitius est, quàm illud Viperarum; in motu verò vehementiori partium componentium similibusque motus passionibus illud viperarum longè superat. Ideòque meritò quadrat assertum Villisii cap. 7. de morbis convulsivis, dicentis, *Venenum Tarantularum liquori nerveo inflictum mitius est, quàm ut spiritus animales penitùs extinguere valeat, aut distractos prorsùs dissipare, & in explosiones immaniores cogere, sed eos tantum in fugam coniicere, fugatosque hinc indè in spasmos leviores, ac ferè tantùm dolorificos incitare.*

Et quamvis venenum Tarantulæ activitate virulentiæ substantiæ humores ad coagulum ferè disponat; quoniam tamen vividissimo motu partium componentium gaudet, hìc aliqua ex parte totalem illam impedit coagulationem, spiritusque, & humores aliquantum excitando, facit, ne totaliter succumbant. Imò interdùm tanta est hæc spirituum concitatio, ut in motus involuntarios, ac merè spasmodicos degenerent; undè nonnullis ex Tarantatis ingentibus convulsionibus, rigoribus, diarrhæa, multisque aliis involuntariis motibus post inflictum morsu corripiuntur.

An hæc, quæ dubitativè de hujus veneni natura subindicavimus vera sint, vel saltem verisimilia æqui rerum æstimatores judicent. Hoc unum fateor me magis delectari in observandis naturæ motibus ad diagnosim, prognosim, curationemque morborum spectantibus (cujus vox non est adinstar nubeculæ, quæ citò transit, sed ad instar sideris, quod permanet, & lucet) quàm in hujusmodi inanibus, & eousque duraturis, donec à contrariis speculationibus non subvertantur (quod paucorū dierum, aut mensium spatio succedet) phantasiæ meæ conatibus, de rerum effectibus superstruendis, nam ut optimè Orator Romanus de Nat. Deorum. *Opinionum commenta delet dies, naturæ judicia confirmat.*

CAPUT XIII.

Quid agat Musica in Tarantatis, & in aliis morbis, breviter examinatur.

QUàm mirandi, quàm varii, & quàm incredibiles sint effectus motus, neminem latet. Et generationes, & corruptiones, & singulæ ferè sublunares alterationes per motum fiunt. Quæ vivunt, quæ vegetant, & quæ sensibiles mutationes vitæ, & interitus subeunt, in perpetuo sunt motu. Quamobrem cùm tanta sit vis motus, meritò Philosophi sagaciores duo rerum principia statuerunt, motum scilicet, & materiam. Imò cùm motus operationes per contactus corporum fiant,

Tactus corporibus cunctis, intactus inanis.

Ideò nil mirum, quòd admirandi effectus producantur à quibuslibet, vel levibus motuum impressionibus, ob communicatum scilicet impetum contactus ad partes etiam remotissimas, ut in aureo de vi percussionis libello demonstravit *Borellus* nôster, & ex sequentibus clarè patebit. Podagrici licèt ad omne exercitium impotentes sint, crederem tamen assidua cum amicis colloquia, vel librorum lectionem alta voce factam ipsis esse posse loco exercitii? nam inter loquendum contrahuntur, & exercentur musculi oris, & partium adjacentium, & propter contractionem illam expressio, & circulus liquidorum quæ sunt ad contactum promptiùs, & faciliùs absolvuntur, & sic deinceps liquida omnia quamvis remotissima celeriùs promoventur, ac circulant. Quod loquela alta voce facta, nec non, & cantus recenseri debeant inter genera exercitii abundè testatur Plutarchus de tuenda bona valetud. pulcherrimis hisce verbis. *Ita dixerit aliquis litterarum studiosis non oportere tradi præcepta de corporis exercitationibus, quòd ipse quotidianus disputationis, usus qui voce peragitur, mira quædam est exercitatio, conducens non solùm ad bonam valetudinem, verùm etjam ad corporis robur, non illud quidem palæstricum, neque quod carne cutem distendit, incrustet, infarciatque foris velut in ædificio, sed quod partibus maximè vitalibus, principalissimisque vin internā, vigoremque verum, ac genuinum inserat. At cum vox sit agitatio spiritus non leviter, nec in superficie, sed velut in ipso fonte, in ipsis*

visceribus valens, & calorem auget, & sanguinem subtilem reddit, & omnes purgat venas, & omnes aperit arterias, humorem verò superfluum non sinit crassescere, neque fecis in morem subsidere in his conceptaculis, quibus accipitur, & conficitur cibus. Itaque cum primis danda est opera, ut sese huic exercitationi familiares, & assuetos reddant, assiduè disserendo, aut legendo, sivè recitando, si quid suspicabuntur corpus esse lassum, aut impecillius: hactenus Plutarchus in aureo libro de tuenda valetud. ubi fusius quoque hoc idem probat argumentum. Exindè etiam est, quòd viri religiosi, & claustrales, quamvis non multò utantur exercitio, vitam tamen multò salubrem ducant; quia scilicèt diù, noctuque in choro vocem exercent, in canendis Deo precibus, & ità vocis exercitio corporis motum pensantes, & benè digerunt, & diù salubriter præ aliis hominibus vivunt. Pariter non sine ratione *Asclepiades* morbos curabat lecto pensili; patientes in tali lecto movendo, & exercendo, *ut morbos* (verba illius sunt) *extenuaret*; huncque lecti pensilis usum in curandis morbis, nonnulli inter Dalmatas adhuc retinent, ut mihi per illas Regiones peregrinanti multi retulerunt. Rhæda, aut sella vehi inter exercitii genera referri quoque debet, & licèt hoc exercitio corpus non succutiatur, nihilominùs tamen novus illæ continuùsque aeris in corpus impulsus, & motus ille, utut levissimus, humorum cursum promovet, transpirationem auget, corpusque ab excrementis repurgat. Vocis igitur exercitium, & vectio rhædæ familiaria sint podagricis ob rationes supradictas. Atque hæc dicta sunto, ut pateat, quam magni effectus à parvo motu fiant, & ita clariùs constent mox dicenda de musices effectibus. Musica est de genere eorum, quæ aerem acutè feriunt, & in vividas quasdam undulationes disponunt; motus hi, sivè veloces undulationes sanguini, & spiritibus per contactum communicatæ, in iis diversas excitant affectiones, nunc ad motum vehementer concitando, nunc ad quietem componendo, & ex varietate sonorum, variæ in mente nostra rerum ideæ excitantur, hinc alii concetus ad audaciam, alii ad hilaritatem, alii demùm ad pietatem nos movent, prout scilicet spiritus, & humores hoc, & non alio modo afficiuntur. Tympani, & fistulæ bellicæ, dum sonant, quàm vehementes excitent motus in spiritibus militum arguere licet ex audacia, alacritate, & promptitudine ad pericula, necnon ex immani furore, in ipso calore conflictus, vel in apparatu ad conflictum animis militum observantibus; ut taceam exempla strenui, & generosi ducis, ambitionem gloriæ, & stimulos prædæ, quæ pariter ad furorem militum oonducunt, &c.

Mœsti, irati, vel aliis animi passionibus affecti, leni, & placido musices concentu in alacritatem, & gaudia excitantur, & per illius continuationem in somnum ducuntur &c.

Quod præfatæ aeris undulationes agant in solidas, fluidasque nostri corporis partes, ex variis brutorum exemplis, nec non ex stupore dentium deducimus. Multi à motu limę, aut serræ, ob ingratam illam aeris undulationem in stuporem dentium, aut molestam sensationem incurrunt, eo quia cùm improportionatæ sint moti aeris particulæ poris nervorum radicibus dentium insertorum, eosdem detorquent, dimovent, atque adeò vel stupefaciunt, vel dolore afficiunt. Porrò contingit, ut quisque nostrum dum insolitam quamdam, ac gratam musices harmoniam sentit, quasdam veluti oberrationes blandi horroris, sivè rigoris per cutim, imò, & aliqualem capillorum erectionem inter initia experiatur. Quod animalia pariter à musices sono afficiantur, plurimi testantur auctores: Strabo iratos elephantes musices sono placari affirmat, apes sonitu metallico delectari, cygnos cithara, & cantu, delphinos musica, ut refert *Epipha. loc. cit.* Ipse vidi canem Ragusii, pulcherrima, & nobilissima Dalmatiæ urbe, quæque olim Antiquorum Epidaurus fuit, & Æsculapii templo celebris, nunc est caput Reipublicæ liberæ, & præstantissimę. Ibidem natus sum ipse anno 1668. die 8. Septembris oriente sole. Deindè puer cum parentibus Aletium in Apuliam migravi, ubi nunc nostra sedes. Vidi inquam canem, cui adeò exosus erat cytharæ, vel alterius instrumenti musici sonus, ut eo audito in magnos ululatus, ac ferè in luctum conjiceretur.

Curiosum magis est quod affert Alexander ab Alexgndro dierum genialium lib. 6. cap. 5. dicens. *Theophrastus quibusdam viperarum morsibus cantus fidicinum, aut tibiarum, aut alia artis musicæ organa modulatè adhibita, apertissimè mederi affirmabat.*

mabat. Hoc pariter observavit Asclepiades, qui phreneticos, mente imminuta, & valetudine animi affectos, nulla re magis, quàm simphonia, & vocum concentu resipiscere, & sanitati restitui dicit. Fertur etiam Ismeniam Thebanum plures Bæoticorum ischiadicos, intentione tibiæ, vel cytharæ sanitati restituisse. Vide plura apud *Aldrovandum lib*: 5. *de insectis*, *fol*. 621.

Cùm igitur ex antecedentibus musica sanos homines, & alia cogitantes, in actiones modulaminis auditi æmulas rapiat, quid de musices effectibus in curatione Tarantatorum sentiendum sit exindè clarè elucescit. Probabile est motum velocissimum à musicis instrumentis aeri impressum, (id genus velocissimi soni Tarantatis familiaris, ab Italis vocatur *Tarantella*) & ab aere cuti, mox spiritibus, & sanguini communicatum, incipientem eorumdem coagulationem paulisper dissolvere, disgregare, excitare, & quod dissolutionis effectus crescant, sono ipso crescente; donec tandem per repetitas has succussiones, ac veluti vibrationes pristinam fluiditatem humores acquisiverint, quo facto æger sensim reviviscit, membra movet in pedes elevatur, suspirat, & vehementissimas inchoat saltationes; donec evocatis sudoribus, veneni seminia foris eliminata fuerint. Neque mirùm, musicam tantam vim habere solvendi spirituum, humorumque venenosum coagulum: siquidem præcipuè, & immediatè afficit organum auditus cerebro valdè propinquum, imò cerebrum ipsum, sivè minimas, & tenuissimas ejusdem fibrillas, in quibus cum torpeant, & ad necrosin ferè dispositi sint spiritus: probabile est quod à continuis, & vehementioribus musices contactibus in membranas cerebri explicentur, & motu ex parte adepto nervorum fibrilarumque tubulos faciliùs, agiliusque introeant, & ita cùm humoribus, & solidis partibus pristina recuperent commercia. Moto aeri ab impulsu fidicinum, vim auget, & stimulos, calor solis ardentissimus, aer Apuliæ calidissimus, & tenuissimus, undè sonus ille vehementiùs ferit spirituum, humorum, & membranarum systema, & ex vehementiori impulsu, vehementior pariter in humoribus excitatur fermentatio, exaltatio, & debita fluiditatis restitutio. Hæc omnia per remedia diaphoretica intùs sumpta assequi non possunt, ut superiùs adnotavimus; nam talia medicamenta antequam ad sanguinem pervenerint, vires suas magna ex parte amittunt, aguntque in fluida dumtaxat, non in solida. Contra musices sonus eodem tempore, & solida ferit, & fluida, atque id vehementissimè, & per vim percussionis in cerebri fibrillas, in quibus immediatè succi nervei, & spirituum secretio, atque distributio, peragitur, & hac ratione in solidis æquè, ac fluidis momentaneam producit eodem tempore explosionem, agitationemque, quod à remediis intùs sumptis præstari vix poterit. Atque hæc de Tarantula tibi communicanda censui lector. Id. Nov. 1695.

GEOR

GEORGII BAGLIVI
DISSERTATIO VII.
De Usu, & Abusu
VESSICANTIUM.

Opinionum commenta delet dies, Naturæ Judicia confirmat. Cicero de Nat. Deor.

EMINENTISS. PRINCIPI

HENRICO NORISIO CARDINALI,

GEORGIUS BAGLIVUS. S. P.

UM toto vitæ, ac multiplici peregrinationum cursu nil optare magis umquam mihi contigerit, HENRICE Card. Amplissimè, quàm ut præstantes litterarum gloria Viros cognoscere, & ab iisdem pariter cognosci possem: tam flagrantis voti, tamque expetitæ felicitatis, tùm certè me oompotem sensi, quando te mihi primùm Florentia videndum, mox Roma penitiùs inspiciendum, ac interiori usu degustandum exhibuit. Mecum olim præclarè actum putassem, si Te vel de facie noscere licuisset. Quod jam, cùm me (quæ Tua summa humanitas est) indignum non putasti, quem Tuum sæpiùs ad congressum admitteres, cuique plurima benevolentiæ signa præberes? Quo sanè factum est, ut opinio, quam de Te antea conceperam, major in dies evadat, neque, ut alii, summam dumtaxat in te eruditionem, sed quamdam veluti doctrinarum omnium Universitatem suspiciam. Grati ergo pro tanto beneficio animi mei sensum, cùm publicè testatum vellem, nil satiùs, opportuniùsque visum est, quàm destinatum jampridem Typis Opusculum Tuo Nomini nuncupare, observantiæ adversus te meæ, devinctique animi pignus futurum. Neque vereor, ne oblati tenuitatem munusculi ab excelso isto, ad quem Te Tua evexerunt merita, gradu despicias. Eos quippè dumtaxat mutare honores solent, qui nihil eis habent præclariùs; secùs verò, qui adeò supra fortunam naturæ, ac virtutis dotibus eminent, ut plus ipsam exornent, quàm ab ipsa splendoris quidquam accipiant. Qualem in primis cùm Te maximè noverim, nullus dubito, quin ea, qua nuper ductus es dignitate, non ad Familiarium aspernationem, sed eorum potiùs ad patrocinium, & opem usurus sis. Tuum igitur erit, Eminentiss. PRINCEPS, veteres spes Clientis ratas facere, obsequia æqui bonique consulere, honestos conatus patrocinio juvare; Tuoque Nomine, quam ab Auctore suo habere nequit, opusculo dignitatem tribuere. Vale.

Romæ prid. Kal. Octobris 1696.

LECTORI.

MIhi multos videor audire novæ sectæ medicos in Italia, vix dum frontispicio inspecto brevis hujus dissertationis in me irrumpere his verbis. Quid sibi iste vult Galenicus? Quid iste novæ penitùs medicinæ jejunus? quid huc confert Antiquorum vaniloquentiam? Verùm hi si duos nostros superiores praxeos libros attentè voluerint, norint me, non esse talem, qualis ab iis dicor. Ego liberam medicinam profiteor, nec ab antiquis suum, nec à novis: utrosque, ubi veritatem colant, sequor, & instar metallicorum ex scoriis tum novæ, tum veteris medicinæ aurum & argentum præceptorum colligo. Ego, ut Cois mos fuit, magnifacio sæpiùs repetitam experientiam: nihilque tam mihi cordi est, quàm ut Medici tamquam soboles rediviva Heroum, quos prisca hæc schola tulit ignavam inquisitionis desperationem deponant, naturæ pondus & majestatem, quantum potest, sustineant, nec ampliùs in re medica illustranda similes sint prætereuntibus, sed indicantibus. Quod attinet ad vessicantia Arabes ea invenere pro excitandis dumtaxat ægris à soporosis morbis, putà lethargo, appoplexia &c. verùm qua mechanica, quosque præter dictos morbos alios juvarent, nihil primis iis temporibus compertum est. Hinc secuti Medici, contenti revulsionis nomine ab Arabibus accepto, nec mechanicam hujus revulsionis scientes, in obscuro iter faciebant, quare juxta faustos infaustosve exitus in duas partes divisi sunt, laudando ea, vel vituperando. Hac ætate *Helmontius* vestigiorum naturæ, aut oblitus, aut contemptor contra usum vessicantium acriter disputavit; adeò ut huic nova schola adhærens inter cætera Galenicorum etiam vessicantia respuerit. Diù ego quoque his subscripsi, sed in multis Italiæ Xenodochiis observans juxta meum morem progressus, historiam, & effectus morborum vessicantiaque esse summo interdum adjumento, discessi à sententia, & deponens umbram præjudiciorum in mentem introductam ex lectione novorum librorum, præceptorumque auctoritate, totum me verti ad indaganda commoda, & incommoda vessicantium. Eodemque tempore periculum feci in vivis animantibus, infundens in eorum sanguine tincturam cantharidum, applicando quoque vessicantia eorum cuti diligenter abrasæ; ac multis factis hujusmodi observationibus, tum practicis, tum anatomicis, unà conjunxeram, pro meo usu. Verùm cùm hæc celeberrimi hujus Urbis Medici mei amicissimi in manus venissent, summoperè flagitavit, ut simul cum supradictis tractatibus observationes hasce in lucem proderem. Ego verò animadvertens rem hanc invidiosam esse, timensque ne in me novi Medici omnes turmatim irruerent, renui diutiùs; quamquam tandem victus ejus repetitis efflagitationibus, confirmatusque à docto de stimulis tractatu nuper in Italia edito ab eruditissimo amicissimoque Domino *Bellino*, quamcelerrimè quasdam selegi utiliores visas, contulique in hæc quatuor capita. Sicuti verò eas tibi, Lector candidè offero, sineque ulla propensione, vel in novam, vel in veterem scholam, ita & tu postquam accuratè examinaris, aut pro commodo adhibe, aut me, ubi errasse comperies, corrige.

Romæ Idibus Novembr. 1696.

CAPUT I.

Nonnulla præponuntur experimenta circà effectus Cantharidum.

CRITER inter se hactenùs contenderunt practicantes circà usum vessicantium, & modò in affirmativas, modò in negativas distracti sententias, adinstar oberrantis alicujus Euripi, incerti hinc indè fluctuarunt. Contentio nata potissimùm est, vel propter privata odia à diversitate sectarum, aliisque de causis inter Medicos excitata, ut inter Massariam, & Saxoniam, qui mutuo quodam odio, non elucidandæ veritatis causa de phænigmis scripserunt inter Helmontistas, & Galenicos hodiernos, & sic deinceps. Vel quia more hactenus consueto, ex natura mentis potiùs, sivè hypothesis, cui se manciparunt, quam ex ipsa rei natura de vessicantium effectibus judicarunt; undè nil mirùm si ità temerè atque inconsideratè agentes; neque, quid unaquaque in re, loci, temperamentorum, causarum, ætatumque varietas postulet dijudicantes, tam deplorabilem altercationi, & erroribus ansam præbuerint. Nos autem more nostro naturæ vestigia secuti, quid patienter in plurimis Italiæ Xenodochiis hac de re observaverimus, breviter exponemus. Et dummodò vera, & saluti hominum utilia proferamus, parum interest, quid alii de nobis sinistrè, uti consueverunt, obmurmurent, &c.

EXPERIMENTUM I.

ROmæ mense Majo 1692. cani molosso ad tabulam ligato aperui jugularem dexteram, & per syringam injeci unc. ij. tincturæ cantharidum, quæ composita erat ex drac. ij. cantharid. pulv. & unc. vj. aq. card. s. per tres dies super cineres calidos digestis. Post primam siringationem canis vomuit aquea & viscosa, salivam viscidam ore ejiciebat, donec finita duarum unciarum siringatione consuetum fuerit vulnus, & vitriolo usto aspersum. Facta operatione statim cecidit humi canis, veluti exanimis: usque ad mortem nil voluit comedere, sitiebat vehementissimè, undè famulus, me inscio (ductus miseratione) bibendas ei dedi duodecim circiter aquæ libras, quibus vix epotis urinam flavam copiosissimam minxit. Interea ululabat, sitiebat semper vehementissimè, aquam tamen non ampliùs bibendam dedimus. Ante mortem convellebatur, quarta die noctu post maximos ululatus expiravit.

Aperto cadavere, collum ex ea parte, qua experimentum tentavimus, sphacælatum omninò erat, & fœtidum. In dextro cordis ventriculo sanguis nigerrimus, parùm, vel nihil coagulatus copiosè fluctuabat, & in superficie guttulæ quædam veluti olei inatabant. Ibidem pariter exiguum polypum grumo sanguinis continua tum invenimus. In sinistro cordis ventriculo, duo parvi polypi reperti sunt; & sanguis nigerrimus, ac dissolutus. Pulmo erat sanus, & reliqua viscera pariter sana. In vessica urinaria, ne minima quidem mucositatis portio, qua naturaliter oblinitur vessica, inventa est, quia forsan ab acrimonia cantharidum erosa fuit. Bilis in vessica fellea aliquali nigritie tingebatur. Sanguis qui ex dissectis venis, aut visceribus emanabat, nigerrimus erat, nihil coagulatus, & in superficie minimis veluti olei guttulis perfusus.

EXPERIMEMTUM II.

ROmæ 14. Julii 1692. cani juveni mediocris magnitudinis, super tabulam ligato unc. ij. tincturæ cantharidum injecimus in jugularem dextram. Vulnere consuto, & fasciato ut supra, canis statim vomuit, humi cecidit semimortuus. Post duas horas linguam foris magna anxietate promebant, sitis causa. Nil comedere voluit, sitiebat quammaximè, sed ipse nihil aquæ concesseram. Post sex horas, graviter ululando, mortuus est. Aperto cadavere viscera omnia sana erant, sanguis tamen nigerrimus erat, & dissolutus, & in hoc quoque veluti olei guttulæ supernatabant. Canis hujus fuit juvenilis ætas, parva corporis magnitudo, nihilque aquæ biberat, undè nil mirum si humoribus à caustico cantharidum sale sat citoque dissolutis: & liquatis post sex horas obierit.

CAPUT I.

Nonnulla propria eorum experimenta circa effectus Cantharidum.

ACRITER inter se hactenus contenderunt practicantes circa usum vesicantium, & modo in affirmativas, modo in negativas abiêre sententias, ad similes observationes aliquis hausisse, incerti hinc inde fluctuarunt. Contentio nata post sanum est, vel propter privata odia a[illegible] lectarum aliisque de causis inter Medicos excitata, ut inter Hoffmannum, & Baconum, qui mutuo quodam odio, more[illegible] varia causa de phaenigmis scripserunt inter Ebl. [illegible] & Galenicos Italicos [illegible], & ita deinceps. Vel quia more hactenus concepto, ex natura mentis potius, sive hypothesis, cui se mancipârunt, quam ex ipsa natura de vesicantium effectibus judicarunt; unde nil mirum si ita tenere atque inconsiderate agentes neque, quid unaquaque in re, ipsi experimenta cantharidum, earumque varietas possunt dijudicare, tam deplorabilem alteri caterri, & erroribus initium praebuerint. Nos autem more nostro naturae vestigia secuti, quid potissimum in pluribus Italicis [illegible] de re [illegible] experimentis ingenue exponemus. Et dummodo vera, & [illegible] hominum utilia proferamus, parum nostra est, quid alii de nobis sentire, aut consiliis vetent, obmurmurent, &c.

EXPERIMENTUM I.

Romae mense Maio 1692. cani molosso ad tabulam ligato aperta jugulari venam excavatam, & per syringam injeci unc. ß. tincturae cantharidum, quae composita erat ex drac. ij cantharid. pulv. & unc. vj. aq. card. s. per tres dies super cineres calidos digestis. Post primam syringationem canis vomuit aquas & viscosa, salivam videlicet ore ejiciebat, donec secunda drachmarum unciarum syringatione contectum fuerit vulnus, & vinculo illo apertum. Facta operatione statim cecidit humi canis, veluti exanimis: usque ad mortem nil voluit comedere, sitiebat vehementissime, unde famulus, me inscio (ductus miseratione) bibendas dedi duodecim circiter aquae libras, quibus vix epotis urinam favam copiosissimam minxit. Interea ejulabat, sitiebat semper vehementissime, aquam tamen non amplius bibendam dedimus. Ante mortem convellebatur, quarta die noctu post maximos ululatus expiravit.

Aperto cadavere, nobilium ex ea parte, qua experimentum tentavimus, sphacelatum omnino erat, & foetidum. In dextro cordis ventriculo sanguis nigerrimus, pa-ritur, vel nihil coagulatus copiose fluctuabat, & in superficie guttulas quasdam veluti oleum natantem. Ibidem pariter exiguum polypum grumo sanguinis continua tam invenimus. In sinistro cordis ventriculo duo parvi polypi reperti sunt, & sanguis nigerrimus, ac dissolutus. Pulmo erat lanus, & reliqua viscera pariter sana a vesicatoria, ne minima quidem mutatione corporis [illegible] naturali, quoniam vesica innocua erat; quam forsan ab acrimonia cantharidum erosa sint. Istis in vesica seisa aliqua nigrae [illegible] ungebantur. Sanguis qui ex abscissis venis, aut visceribus emanabat, nigerrimus erat, nihil coagulatus, & in superficie omnino veluti oleo guttulis perfusus.

EXPERIMENTUM II.

Romae 14. Julii 1692. cani juveni mediocris magnitudinis, super tabulam ligato unc. ß. tincturae cantharidum injecimus in jugularem dextram. Vulnere consuto, & soluto ut supra, canis statim vomuit, humi cecidit semimortuus. Post duas horas linguam foris magna anxietate promebant, sitis erat, nec comedere volut; sitiebat maximas, sed ipse nihil aque concedebamus. Post sex horas, graviter ululando mortuus est. Aperto cadavere viscera omnia sana erant, sanguis tamen nigerrimus erat, & dissolutus, & in hoc quoque veluti olei guttulae supernatabant. Canis hujus tam juvenilis aetas, parva corporis magnitudo, ubi nec antea biberat, unde nil mirum si humoribus a caustico cantharidum sale facile ita quoque dissolutis: & ignari post sex horas obierit.

illis applicabantur vesicantia, nonnulli re-
[illegible] convulsionibus corripe-
bantur paulo post applicata vesicantia.
Alii succubus [illegible], quibus super [illegible]
bant mors, paucis interjectis horis aut diebus.
Alii sequenti nocte moriebantur convulsi. Me-
mini quendam tormentibus [illegible] in-
non vexatis cum febre continua [illegible]
tem post adhibita in [illegible] vesican-
tia, excrevisse per secessum ingentem co-
piam sanguinis [illegible] & [illegible]
post periisse. Cum igitur sæpius atque
in graviter capite vulneratis ab admotis
vesicantibus observavimus convulsio-
nes lethales, aut alia mala supra dicta, im-
posterum semper avoidum in [illegible]
[illegible] applicari vesicantia, [illegible]
[illegible] adstantibus, aut vehe-
mentissimas convulsiones, aut mortem, su-
pervenisse. Ubi sæpius convulsionum est
[illegible], cavendum omnino ab
usu vesicantium, præsertim si adsit febris
acuta, & colliquatio sanguinis contingat
[illegible] aliis præcedentibus sig-
nis dicta, exinanitionibus per urinam vene-
ris &c. Qui lue gallica semel laborarunt, ab
adhibitis vesicantibus [illegible] læduntur,
tur, in quocunque demum morbo adhibean-
tur, [illegible] in maximis sanguinis [illegible]
[illegible], & morbis [illegible] in aliis
[illegible] præcaveantur, [illegible]
ne, in [illegible] ardentibus, & continuis in
quibus magna adest sanguinis agitatio, &
impetus. In confirmatione [illegible]
[illegible] temperamento
[illegible], viduis [illegible], ætate juve-
[illegible]. In affectibus nervosis [illegible]
[illegible]. In affectibus co-
[illegible] ardoren
in morbis pectoris spasmodicis, inflamma-
toriis, & a salino-acri constitutione san-
guinis productis, & tempore [illegible] necessitate
vesicantia plures observavimus. Et quam-
vis in [illegible] aliqua [illegible], quo-
niam tamen nesciebam an a vesicantibus,
vel potius ab aliis remediis illa proveniret,
nec vel raro, vel nunquam in cathetes [illegible]
[illegible] applicabantur [illegible]
[illegible] lignosis adhibendis, &
[illegible] remediis [illegible] diluen-
tibus.

Cum de [illegible]
[illegible]
in febribus ardentissimis [illegible]
[illegible] sanguinis [illegible] in prin-
cipiis accessionis soporem quendam, qui
cedente accessione, magis decrescebat, &
magis excrescebat, quo [illegible] ipse
[illegible], & capitalia prætendebant.
Post reparatam demum observationem [illegible]
dictum soporem sponte sua [illegible], accel-
sione ad declinationem [illegible]
sponte sua non imminuebatur, per [illegible]
[illegible], adaucto [illegible]
peratas, aliaque ejusmodi [illegible]
feliciter solvi. Hoc tamen [illegible]
[illegible] ardentissimis, & a [illegible]
sanguinis orgasmo pendentibus; Et ratio
ea mechanica est, quod sanguis [illegible]
petu, & capita cerebri accelerato [illegible]
difficilior tum illius [illegible], tum spi-
rituum [illegible] perfluat [illegible]
[illegible] in cerebri [illegible]
[illegible] defectus [illegible]
unde necessario [illegible], qui magis
exacerbatur, quo major impetus sanguini
additur, imminuitur vero, quo minus [illegible]
[illegible].

III.

Post applicationem vesicantium [illegible]
[illegible] motum [illegible]
[illegible] & convulsivos nonnullos
[illegible] & quandoque [illegible]
[illegible] observantur & [illegible]
[illegible], quando [illegible] a-
cres cantharidum sales, quibus [illegible]
[illegible], ut [illegible] de lingua ar-
[illegible], & [illegible] vesicantia
debeant [illegible] impetus
[illegible]
[illegible] grandem, [illegible] sanguinis
[illegible] vitiis [illegible]
[illegible] vesicantia, præsertim in
gracili corporis habitu, in calido, & sicco
temperamento, [illegible] tempore [illegible]
[illegible].

[illegible]
[illegible] vesicantia [illegible]
[illegible] vel [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] corpo-
[illegible]
[illegible]
[illegible]
sanguinis [illegible]
[illegible] prohibendi sang-
[illegible] &
quo-

illis applicabantur vessicantia, nonnulli vehementissimis convulsionibus corripiebantur paulò post applicata vessicantia. Alii sudoribus frigidis, quibus superveniebat mors, paucis interjectis horis, aut diebus. Alii sequēti nocte moriebātur convulsi. Memini quemdam torminibus spasmodicis infimi ventris cum febre, &c. molestè laborantem, post adhibita in Xenodochio vessicantia, excrevisse per secessum insignem copiam sanguinis rubicundissimi, & paulò post periisse. Cùm igitur sæpiùs, atq; sæpiùs in graviter capite vulneratis ab adhibitis vessicantibus observaverim, aut convulsiones lethales, aut alia mala supradicta, imposterùm semper ac videbam in Xenodochio talibus applicari vessicantia, intrepidè statim præsagiebam adstantibus, aut vehementissimas convulsiones, aut mortem, uti eveniebat. Ubi suspicio convulsionum est vel factæ jam sunt, cavendum omninò ab usu vessicantium, præsertim si aderit febris acrior, & colliquativa sanguinis constitutio cum habitu gracili, præcedentibus vigiliis, dieta, exinanitionibus per usum veneris, &c. Qui lue gallica semel laborarunt, ab adhibitis vessicantibus summoperè lęduntur, in quocunq; demùm morbo, adhibeantur: undè nonnisi in maximis sanguinis coagulationibus, & morbis soporosis in talibus ægris præscribantur, & etiam cùm cautione. In febribus ardentibus, & continuis in quibus magna adest sanguinis agitatio, & impetus. In constitutione anni calida, & sicca, in similibus pariter temperamentis, Regionibus, victus generibus, ætate Juvenili, &c. In affectibus nervosis cum febre ad ardentem inclinante. In affectibus comatosis febrium, quę accedunt ad ardentes. In morbis pectoris spasmodicis, inflammatoriis, & à salino-acri constitutione sanguinis productis, semper in pejus cessisse vessicantia pluries observavimus. Et quamvis interdum utilitas aliqua effulserit, quoniam tamen nesciebam an à vessicantibus, vel potiùs ab aliis remediis illa proveniret, ideò vel rarò, vel numquam in casibus supradictis applicabam vessicantia, curationemque solis hipnoticis, diluentibus, & dulcificantibus remediis feliciter absolvebam.

Cùm de sopore superiùs inciderit sermo, obiter hic notandum me pluries observasse in febribus ardentissimis, & quasi ab inflammatione sanguinis productis; in principiis accessionis soporem quemdam, qui crescente accessione, magis crescebat, & magis exarcebabatur quo copiosiùs ipse dissolventia, & cæphalica præscribebam. Post repetitam demùm observationem, didici soporem spontè sua imminui, accessione ad declinationem tendente, vel si ità spontè sua non imminuebatur, per emulsiones seminum, aquas acido limonum temperatas, aliaque hujusmodi refrigerantia feliciter solvi; Hoc tamen observavi dumtaxat in febribus ardentissimis, & à nimio sanguinis orgasmo pendentibus; Et ratio ex mechanicis est, quod sanguis tanto impetu, & tanta celeritate cerebrum petens, difficulter tùm ille inibi filtrari, tùm spiritus separari possunt; imò quadam veluti strangulatione in illorum circulatione producta, descensus ad inferiora impeditur: undè necessariò somnolentia, quæ magis exacerbatur, quo major impetus sanguini additur, minuitur verò, quo minor, ut per se constat.

III.

Post applicationem vessicantium observavi nonnumquam motus tendinum veluti subsultorios, & convulsivos nonnullas sudoris expressiones, & quandoque copiosas, pulsus veluti obscurantur &c. & hęc tamdiu durant, quamdiù inhærent sanguini acres cantharidum sales, quibus mox eliminatis, evanescunt, ut superiùs de linguæ ariditate, & siti diximus, præcipuè si vessicantia debitis indicationibus fuerunt imperata, exacerbantur verò si imprudenter, & morbo non petente data sint. Non solùm gangrænam, verùm etiam, & mictus, sanguineos & ardores urinæ, & aliæ vessicæ mala frequenter generant vessicantia, præsertim in gracili corporis habitu, in calido, & sicco temperamento, æstivo tempore sub ardore caniculæ, & similibus.

In corporibus macilentis, & gracilibus, cautè usurpanda sunt vessicantia; nam si alicubi, hic facillimè obortos vidi motus convulsivos, febris exacerbationem &c. & quandoque cùm febris propè statum esset, ex applicatione vessicantium recrudescebat cum gravibus sympromatis. Si tali corporis constitutioni accedant calidior, & siccior temperies, tempus anni æstivum, evacuatio aliqua copiosa antecessit, status sanguinis ad dissolutionem, colliquidationemque tendens, omninò prohibenda sunt vessicantia, idque in qualibet ætate, &

quo-

quolibet morbo, ob pessima indè subsequentia accidentia, ut quisque per se observabit. Quàplurimi ex Galenicis nimiùm hærentes suis hypothesibus, dum febres colliquativas, sivè ex dissolutione observant, credunt gravia, ac improportionata earum symptomata à venenata qualitate dependere; ideò ad veneni evocationem quatuor, sex, aut plura adhibent vessicantia. Post ea tamen sæpissimè observavi consivulsiones, abscessus in visceribus, deliria majora, febris maximum incrementum, & tandem mortem: ob dissolutam scilicet magis, magisque sanguinis massam à caustico cantharidum sale, & ab acri pariter febris materia. In delirantibus cum febre acuta, & lingua arida, dum applicabantur in Xenodochio vessicantia, celeriter omnes moriebantur, & magna ex parte convulsi: Quibus repetitis eventibus perterrefactus, ipse postea feliciter usus sum remediis diluentibus, emulsionibus refrigerantibus, & sect one venæ frontis in supradicto casu, &c. Vessicantia interdum ob insignem, quem excitant dolorem, delirium jam factum adaugent, imminens verò accelerant. A Medico fide digno audivi, micam panis recens furno extracti, & adhuc calidissimi, si applicetur alicui corporis parti, post elapsam semihoram eam vessicare, & ulcerare adinstar vessicantis: & quod nisi ulceri illo, & crustæ in principio factæ, optimè medeantur, difficulter postea sanari poterunt. A nimio cantharidum usu fœdissimę suboriuntur satyriases, quarum duas historias lethales narrat Cabrolius *obs. anatom.* 17. Cauti igitur sint Medici in salacibus Viris, à nimio vessicantium usu, ob rationes dictas.

IV.

Delirantes, ab usu vessicantium, plures mortuos vidimus, quam sanatos. Post vessicantia admota observavi, quod pluries alvus nimium fluens sistebatur, & pulsus qui priùs alti erant, postea obscurabantur. Acidum aceti, corrigit, & figit sal volatile causticum cantharidum: ideò si fortia velis vessicantia, parum aceti, aut fermenti veteris addas, vel loco illorum adde emplastrum de mucilagin. aut simile. Numquam faciliùs gangrænantur ulcera vessicantium, quàm dum hisce nimia cantharidum dosis additur, vel Medici, vel Pharmacopæorum culpa: cantharides namque cùm levissimæ sint, ut quinquaginta illarum, vix drachmam pendant, erratur facilè in earum dosi præscribenda; ideò numero sunt ordinandæ pharmacopæis, v.g. numero sex; aut decem, &c. non verò pondere. Cantharides per os sumptæ, vel contra iscuriam desperatam, vel ad excitandam Venerem, vel contra gonorrhæam virulentam, solent pessima producere symptomata; primò quidem post eas sumptas exulceratur vessica, & meatus urinarius, deindè paulatim inflammatur hepar, & eroduntur intestina, immensique dolores in hypogastrio excitantur, quos dolores mentis alienatio, & mors subsequitur, nisi statim expellantur foris cantharides, vel eorumdem vis infringatur. Hac de re vide plura apud *Franciscum Joel.* ubi curationem quoque prudenter proponit. Contra cantharides antidotum est lac nativum, & artificiale, teste Laugio *epist sep.l.*1. Observavi in hominibus temperamenti adusti, & biliosi vessicantia interdùm infructuosa fuisse, imò noxia, nam præterquam quod locus vessicatus vehementer inflammatur, & cum atrocissimo dolore excoriatur cum exigua seri, & quandoque nulla prorsus eructatione; vessicæ atrocissima corripitur stranguria. In his itaque temperamentis cum sanguis sale, & sulphure copiosis scateat, paucoque sero diluatur; necesse est, ut Practicantes post adhibita vessicantia copiosum diluentium usum præscribant, ut vitentur mala recensita, &c. Atque hic breviter subindicavimus incommoda, ab applcatione vessicantium supervenientia, quæ hactenus mihi observando innotuerunt in Xenodochio: mox ad commoda descendamus, &c.

CAPUT III.

De Commodis ab usu Vessicantium.

§. I.

QUamvis vessicantia producant mala superiori capite recensita, non perindè tamen, è Republica medica sunt proscribenda; siquidem illa, ut & omnia alia medicamenta pari ratione se habent, ac vinũ quod licèt inebriet, innumera capitis mala producat, non idcircò tamen illius usum prohibent Rectores Urbium, quippè imprudentiæ humanæ, non verò deleteriæ vini,

namque etsi sensibus haud percipiantur gravia illarum, vix tamen tolerari possunt [illegible] facile inveniuntur [illegible] idem numero dato, ordinante pharmacopæo, vig. numero sex, aut decem, [illegible] non vero pondere. Cantharidas per ea tempora, vel contra uterinam desperatam, vel ad excitandam Venerem, vel contra gonorrhœam virulentam, solent pessima producere symptomata; primis quidem post ea tempora excitantur vesicæ, & meatus urinarios, deinde paulatim inflammatur hepar, & exoriuntur necessitas ingens, atque dolores in hypogastrio [illegible] post dolores [illegible] mors subsequitur, nisi statim expellantur hæ cantharides, Veterum [illegible] gator. Hæc & [illegible] apud [illegible] Sed. [illegible] [illegible] prudenter proponunt. Contra cantharides [illegible] [illegible] & scribunt, [illegible] Langius [illegible] [illegible] temperamenti adulti, & [illegible] [illegible] influxu [illegible] fuisse, [illegible] [illegible] corpore quod locus vesicantes [illegible] inflammatur, & cum [illegible] dolore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vesicatur [illegible] corporis [illegible] [illegible] [illegible] sulphure, coctionis [illegible] pau[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vesicantia [illegible] [illegible] prohibitur, & vi[illegible] [illegible] &c. Neque [illegible] [illegible] [illegible] applicatione vesicantium [illegible] quæ [illegible] mihi observando [illegible] rum in Nosocomio [illegible] ad commoda [illegible]

CAPUT III.

De Cantharidibus in Vesicantibus.

I.

QUamvis vesicantia producant mala [illegible] superius [illegible] recensita, non permittendum [illegible] Republica medica sunt prohibenda [illegible] [illegible] & cantharidum [illegible] [illegible] ratione se habeat, ac vult quod [illegible] [illegible] mala producat, non ideo tamen illius usum prohibeant Rectores Urbium, quippe imprudentiæ [illegible], non vero deleteria

quolibet morbo, ob pessima inde subsequentia accidentia, ut quisque per se observabit. Quisquilini ex Galenicis [illegible] [illegible] suis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] observant, credunt [illegible] [illegible] proportionata [illegible] [illegible] qualitate dependere, [illegible] [illegible] evacuationem [illegible] [illegible] [illegible] adhibent vesicantia. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in ulceribus, [illegible] [illegible] maximum incrementum, & tandem mortem: ob dissolutionem [illegible] magis, magisque sanguinis [illegible] caustico cantharidum sale, & ab acri pariter febris materia. In delirantibus cum febre acuta, & lingua arida, [illegible] in Nosocomio vesicantia, [illegible] omnes moriebantur, & [illegible] convaluit. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] usus [illegible] [illegible] emulsionibus refrigerantibus, & sæpe [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] &c. Vesicantia interdum ab [illegible], quem excitant dolorem, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & adhuc [illegible] [illegible] applicatur alicui corporis parti [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] & quod [illegible] [illegible], & [illegible] in principio [illegible] [illegible] [illegible] difficulter [illegible] [illegible]. A nimio cantharidum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] narrat Galenus [illegible] Cum igitur [illegible] Medici [illegible] Viris, a nimio vesicantium usu, observationes dictas.

IV.

Delirantes, ab usu vesicantium, plures mortuos vidimus, quam sanatos. Post vesicantia admota observavi, quod plures alvus [illegible] [illegible], & [illegible] qui [illegible] [illegible], postea [illegible] Acidum aceti, corrigit, & [illegible] [illegible] [illegible] causticum cantharidum; ideo si foria [illegible] vesicatoria [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quam [illegible] [illegible] ulcera vesicantium, quam [illegible] nimia cantharidum dosis addita, vel Medici, vel Pharmacopæorum culpa, [illegible]

melle rosaceo dumtaxat, bis, terque quotidie. Hac methodo per decem dies continuata cessavit febris cùm sociis symptomatis, ulcusque optimè mundificabatur, donec tandem post sumptam levem decoctionem ex salf. parill. lign. guajaco, stibio crudo, &c. pristinæ sanitati fuit restitutus. Obiter hic notandum, quod in cura ulcerum, magnam vim habet ad sanationem diæta ex diluentibus constans, utpotè sunt decoctiones ex herbis alchalino dulcificantibus, & balsamicis, brodia vulneraria, & similia copiosè data. Nata per hujusmodi copiosa diluentia sal acre ulcerum massæ sanguineæ inhærens dulcificatur, retunditur, & copioso dilutum fluido, per commodas naturę vias, secessum scilicet, urinas, aut sudores promptissimè eliminatur, & ità dulcificatus, purificatusque sanguis ulceris cicatrizationi summoperè conducit. Quæ quidem omnia Medici sperare vix poterunt per hypocausta, diętam exsiccantem; decocta sudorifera, & hujusmodi alia, quibus sal acre ulcerum magis, magisque exaltando, & acriùs reddendo, in desperatum salutis statum eadem redigunt, præsertim si corpus ægrotantis non fuerit cachecticum, humidum, pallidum, laxum, nec talia pariter ulcera; quo in casu consuetus exsiccantium usus ex parte conferret, &c. In oculorum, & faciei morbis vessicantia cervici applicata sunt tamquam specifica, & cæteris præstant, præsertim in suffusione, & fluxionibus vulgò dictis ad oculos irruentibus, ut sæpiùs mirati sumus. Nonnumquam ulcera vessicantium difficulter cicatrizantur, quamvis morbus primarius multò ante fuerit jam sanatus, & ipsa morbosam materiem sufficienter expurgaverint. Et quoniam ulcerum apertio ad multos menses interdùm durat, eludunt profectò quorumlibet remediorum vim. Inter magnoperè proficua in hoc casu, non inveni meliùs remedium, quàm pulverem thuris in subtillissimum alchool redacti, & ulceri aspersi bis in die, quo sanè brevi illa cicatrizavimus. Expertus quoque sunt ad cicatrizationem fila carpta, in decocto aluminis crudi ebullita, deindè exsiccata, & ità ulceribus ad cicatrizandum apposita. Interdum hæc etiam minùs proficua deprehendi, quando scilicet corpus nimis impurum extitit.

IV.

Vessicantia, sinapismi, purgantia, alii que hujusmodi stimuli, non sunt adhibendi in corporibus succi plenis, plethoricis, & nimia humorum copia repletis, nisi priùs depleantur vasa per sanguinis missionem, si indicata fuerit, vel per diætam severiorem. Stante namque tanta humorum copia, aut orgasmo eorumdem in vasis sanguiferis, secretiones fluidorum in cribris viscerum, aliarumq; partium, vel difficulter fient, vel morbosè. Siquidem ex mechanicis, ad secretiones non solùm requiruntur pori liberi, & proportionata resistentia solidorum, verùm etiam, & proportionatus motus, ac copia fluidi secernendi; quorum alterutrum si peccaverit modo prędicto, secretiones præternaturaliter peragentur, ut superiùs de sopore in principio, & augmento accessionis febrium ardentium, per emulsiones, & refrigerantia dumtaxat curando subindicavimus. Per stimulos purgantium, vessicantium, diaphoreticorum, &c. major in fluidis fermentatio, turgentia, & orgasmus excitatur, & in solidis vivida quædam oscillatio; undè si humores in vasis redundaverint, vel ob vehementes fermentationes ad extremum turgentiæ gradum pervenerint, ratione solidorum resistentiam superent, & ità viscerum fibras variè divellant, extendant, atque contorqueant, nil mirum si paulò post vel vasorum rupturę, vel fixationes fluidorum periculosæ contingant. Id quod experientia quotidiana abundè nobis manifestat, siquidem post imprudenter, & intempestivè adhibita purgantia, vessicantia, diaphoretica, &c. nil aliud observamus frequentiùs in praxi, quàm febris exacerbationem, deliria, inflammationes viscerum, motus convulsivos, sanguinis hæmorrhagias, & similia: quę quidem non succederent, si depletis priùs vasis sanguineis per sanguinis missionem, talia exindè pręscriberentur remedia; nam quęcumque ab iis excitaretur fermentatio, & turgentia, cum humores in ampliori spatio circularentur, solverentur, & commoverentur; impossibile esset, ut impetum in solidas partes facerent, aut sibi ad coagulationem, stagnationemve sternerent viam. Hisce ductus fortasse rationibus Dominus *Sydenhamius*, ab Academiis Italiæ tantoperè laudatus, antè usum purgantium præsertim fortium, vasorum depletionem per sanguinis missionem, aut diætam, si morbis inducias dabit, maximoperè suadet. Hic pariter auctor inter ca-

teros

teros hujus ævi per centius repetitas observationes stabilivit demùm methodum qua tractanda sit fermentatio febrilis in sanguine excitata; Primusque inter Septentrionales, Septentrionalium cæteroquin doctorum Virorum, lubricam aliquantisper medendi methodum ad debitam rationis, & experientiæ semitam redegit; decernendo inter cætera æquè peccare Medicos, qui in principiis acutorum purgantia exhibent, ac qui in principiis eorumdem exhibent diaphoretica; Nam cùm tunc temporis fermentatio febrilis materiæ peccantis, cruda jam sit, confusa, & ad depurationem impar; per additos purgantium, diaphoreticorum, &c. stimulos, magis magisque turbabitur, & augebitur, & loco debitæ separationis producet febris exacerbationem, aut reduplicationem, vigilias, deliria, inflammationes viscerum, motus convulsivos, & alia centena, &c. sed fusiùs hac de re in libris de Practica Sapientia superiùs disputavimus.

V.

Ex superioribus constat, vessicantia magnam vim habere dissolvendi, & attenuandi sanguinem crassum, & coagulatum, & alicubi stagnantem, & propterea esse veluti specifica in morbis oculorum à fluxione pendentibus, suffusione, febribus ex coagulatione, & similibus lentescentiis, &c. Sed quoniam pertinaces viscerum obstructiones, cachexiæ, suppressiones mensium pariter diuturnæ à tali quoque sanguine originem habent; Ideò hortamur Medicos, ut in casibus desperatis, cantharidum usum vel forma emplastri, vel alio commodiori modo experiantur, ut horum tam difficilium morborum curatio lucem aliquam exindè mutuetur, nec semper hæreamus in limine. Thomas Bartholinus *centur.* 5. *observ.* 82. docet modum parandi infusum cantharidum, quod tamquam specificum deprædicat in gonorrhæa virulenta, urinæ suppressione, & pellendo calculo. Sic autem paratur: Scrupulus unus pulveris chantaridum infundatur in unc.iii. vel IV. vini Rhenani, aut spiritus vini; stent in infusione per aliquot dies, deindè filtrentur per chartam bibulam, ut ex substantia cantharidum nil admisceatur. Ex colato liquore cochlear unum misceatur cum septem cochlearibus vini, aut cerevisiæ; hujusque mixturæ sume primo die unum cochlear, sequenti duo cochlearia, & sic deinceps. An hoc remedium tentari possit per os in obstructionibus, & morbis paulò supra recensitis, nondum expertus sum. Qui gravissimæ tussi cum sputo crasso, & copioso obnoxii sunt, à nullo remediorum genere tantam utilitatem suscipiunt, quantam à vessicatorio cervici apposito; Et si contingat, ut ulcus ab hoc excitatum, citò sanetur, fieri aliud poterit vessicatorium infra aures, vel supra homoplatas; nam serosa illuvies à compage sanguinis soluta, & hinc indè exudans, derivatur per vessicantia, ab influxu, quem in pulmonem faciebat, & ità tussim excitabat, ut pluries observavimus in Xenodochio, sene Medico præscribente; & in seipso expertus quoque est *Villisius*. Hisce breviter ac fideliter de vessicantium usu adnotatis, sequenti capite rationem ex mechanicis trademus de modo quo reverà agant vessicantia.

CAPUT IV.

Vessicantium natura evidenter demonstratur ex mechanica stimulorum doctrinæ.

§. I.

VEssicantia stimulando agunt, & inter stimulos principem obtinent locum; ad clariorem tamen illorum notitiam, nonnulla ad mentem Domini Bellini, in Doctissimo de stimulis argumento breviter exponemus.

Dico primo. A stimulo debet succedere major nisus motuum partium, ex quibus totum systema membranarum componitur, nec non expressio cujuscumque liquidioris corporis, & derivatio ejus qua potest.

Dico 2. A vi stimuli, villi membranarum, idest totius corporis, naturali contractione validiùs contrahi debent, & hac ratione expressio liquidorum faciliùs peragetur. Siquidem per majorem hanc contractionem fiet, ut villi breviores evadant, magis duri, rigidi, & tensi, unde tremor vividior, & excursus fluidornm ad contactum dictæ fibræ, adhuc majori cum nisu per diametrum. Et ideò ratione aucti utriusque nisus, facilior expressio liquidorum, & derivatio eorumdem, qua fieri potest, succedent &c.

Dico 3. A vi stimuli, musculorum contractio, quæ fit à liquidis, sivè succis intra ipsos fluentibus debet fieri validior, atque hinc

hinc repressionem liquidorum faciliùs successuram, atque insuper à stimolo augeri velocitatem, & cursum sanguinis. Quoniam enim per vim stimuli liquidum nervosum in undes frequentiores agitur, ideò per motum derivationis, deducetur in nervos musculorum omnium liquidi quantitas, naturali major, quare musculi validius contrahentur, & extrorsum validè nitentur villis suis, & exprimẽt quidquid est liquidiùs ad contactum sui, idest circa illos, & intra spatia, per quæ successivè moventur, dum contrahuntur, &c.

Dico 4. Pro diversitate partis, in qua fit stimulus, potest illa rube fieri sine tumore, verè inflammari, nihil tumefieri, nec rubefieri, intumescere tumore quolibet alio, imò verò evacuare plurimùm cujuscumque materiæ, absque eo quod eamdem materiam ad illam partem stimulus vocet, aut trahat &c

Dico 5. Quod hæc eadem secutura sint, si cum stimulo conjuncta sit facultas aliqua intrò penetrans, & humores subigens; sed posse etiam, nihil non malorum indè provenire, & nihil non planè diversum à solo stimulo.

Dico 6. Si stimulus sit etiam divellens, non autem solummodò flectens, & sit aut stimulus simplex, aut conjunctus cum fermento, producet pariter eadem, quæ exposuimus superiùs.

Dico 7. A stimulis simplicibus, idest non conjunctis cum fermento, & evacuationẽ producentibus; sivè evacuatio fiat per emissaria naturalia, verbi gratia nares, os, alvum &c. sivè ab ipsa parte stimulata; dico inquam, quod evacuari potest, & id, quod per stimulum exprimitur ab humoribus, hinc indè circulantibus, & id, quod exprimitur à substantia villorum, sivè fibris partium solidarum; idemque fiet à stimulis cum fermento, qualia sunt vessicantia, sinapismi &c. Quoniam enim hæc, & omnia stimulantia faciunt, ut villi quilibet, sivè fibrę partium solidarum validè contrahantur, & exprimant quidquid fluere potest. Hoc igitur ipsum effluens derivabitur qua poterit; & quod quidem à vasis quibuslibet exprimetur, extra ipsa derivabitur, & ducetur inter membranas, & ad earum superficies, & intra ipsarum poros. Et vicissim quod à villis membranarum elicitur, traduci poterit intra vasa. Igitur præfati stimuli evacuantes etiam non conjuncti cum fermento ducere possunt per emissaria, sivè naturalia sivè ab ipsis facta in loco stimulato, & vessicato, & quod exprimitur ab humoribus, & quod exprimitur à substantia villorum &c.

Dico 8. Stimuli non evacuantes, maximè movent, & maximè solvere possunt. Id ipsum præstant evacuantes non conjuncti cum fermento, & insuper liquidorum quantitatem minuunt, & utrique exsiccent plurimùm oportet. Vacuantes cum fermento conjuncti, eadem quoque præstare poterunt, sed pro diversitate fermenti, cum quo sunt conjuncti densare, fundere, coagulare sistere, & tandem quidquid velis producere &c.

A stimulo fit maxima contractio, & per contractionem maxima expressio fluidorum etiam ad partes remotissimas; ergo maximè movet, tam fluida, quam solida; ergo in morbis, à coagulo, & lentore, cum fibrarum paralysi, aut laxitate necessariò sunt admittenda, & piaculum esset stimulantia, ob præconceptam falsam hypothesim, aut negligere, aut scurriliter apud vulgus lacessere. Porrò in vasis sanguineis, per eamdem auctam contractionem mutabuntur contactus lenti illius liquidi subsistentis, & cùm velocitas totius sanguinis augeatur, dabitur vis major transversè illud abripiendi per longitudinem canalium & deducendi ad viscera, per quæ subigi ulteriùs, & ad exitum disponi possit.

Dico 9. Si partes liquidi illinentis membranas nostri corporis se se mutuò omnes premerent, atque urgerent quaqua versùm, non secùs ac partes sanguinis intra vasa, posset ratione illius pressionis materies, etiam distantissimarum partium derivari ad emissaria stimulorum, & per ipsa purgari: sed nisus ille mutuus in hujusmodi liquido, non videtur rationi conveniens.

Similiter si cutis, & membranæ omnes nostri corporis in ea tensione essent naturaliter, ut statim ac in aliqua parte divelluntur, & stimulantur, undecumque contraherentur per ambitum divulsionis, & illa contractio per totum corpus succederet, ita ut nisus ejus tenderet ad locum divulsionis, & versus eumdem urgeret quidquid est liquidum, ut fit in vessica urinaria, dum exprimitur urina, facto emissario per stimulum, posset ejus contractionis ratione derivari ad emissarium stimuli materies remotissimarum partium, & per illud expurgari

ri &c. sed & hujusmodi naturalis tensio in membranis omnibus, & hujusmodi contractio, & hujusmodi nisus, sivè impulsus versus stimulum, non videntur rationi consona. Cæterùm materia inhærens alicui parti dimoveri per stimulum ab ea distantem poterit, si nervus, aut tensa quælibet membrana, cui stimulus appositus sit perveniat, & intexatur parti, cui inhæret materia evacuanda: per emissarium verò stimuli evacuari poterit, si sit etiam intra nervum, aut per villos membranæ fluere possit, aut intra eosdem derivari; nec non cum per vim stimuli mota, atque ad fluxilitatem redacta, ad emissaria illorum fluere. Modus verò certissimus, quo stimuli, etiam ad distantes partes agunt, est, quia totum corpus concutiunt, stimulant, exprimunt, & totam quantitatem minuunt: sed hac de re plura in folliculo contractili apud laudatum Auctorem invenies, ad quem te remitto. Quoniam itaque stimulus contrahendo concutit, non solùm certam aliquam partem, sed totum corpus, ipsumque totum exprimit, & expressa fluunt qua possunt in vasa sanguinis, & undecumque, & per emissaria aliquid expressæ materiæ expurgatur. Igitur cùm per eam expurgationem minuatur universa hujusmodi quantitas, minor sanè illorum copia ad partem quamlibet affectam, quamvis distantem confluet. Ideò in morbis, quos ajunt à fluxione pendere, utpotè sunt catharri nonnulli, tusses suffocativæ, & à lenta materie productæ, morbi oculorum, & præsertim suffusiones, dolores nonnulli peridiocè se exacerbantes, &c. In morbis pariter ab humorum stagnatione, & pertinaci fixatione pendentibus, utpotè sunt apoplexiæ, paralyses, sopores, obstructiones, & similes &c. stimuli vessicantium, vel alii hujus generis stimuli ob rationes antedictas omnimodam vim curationis, & satis absolvunt, & nefas esset iis in casibus vessicantia omittere, ob præconceptam hypothesim, ac speculationem.

Dico 10. Quoties à stimulo imminet aliquod periculum affluxus nimii humorum ad partem stimulatam, tunc tutissimum erit applicare stimulos in parte remota ab illa, quam expurgare volumus. Quod si nullum ex iis periculis, immineat, propè ipsam partem evacuandam adigi poterunt. Plures, quàm pauciores magis juvant, dum motiones vividæ, sivè oscillamenta acutissima in villis sunt excitanda, imò ampliori spatio, quàm angustiori extensi. Repetendi sunt, vel refricandæ plagæ, ab iis excitatæ, cùm cessat dolor, & sensus stimuli: cùm subitaneam, & evidentem aliquam utilitatem à stimulis volumus, plures, & ampliores, & acriores adigendi; & quæ exindè supervenire possent calefactiones, exsiccationesque in corpore, humectantibus, & refrigerantibus copiosè datis, sunt temperandæ, spiritusque demulcendi &c. Ita gravissimis soporibus, apoplexia, aliisque hujusmodi morbis correpti, momento ferè excitati fuerunt, applicato magno vessicatorio supra totam capitis periferiam, abrasis priùs capillis, ut plures testantur historiæ, &c. stimuli verò ad longius tempus protrahendi, minores, ac pauciores esse poterunt, ob rationes recensitas; ex quibus omnibus arguimus à stimulis fieri magnam spirituum agitationem, & absumptionem, ut infra clariùs patebit.

Dico 11. Quod stimuli, quamvis inservire possint loco missionis sanguinis, & esse possint æquè expeditæ operationis, præcipuè si acrius stimulent; sunt tamen minus tuti missione sanguinis. Habent tamen aliquid peculiare, quod à missione sanguinis non consequimur, movent nempè, contrahunt, concutiunt totum corpus, atque tam fluida, quàm solida uno eodemque tempore excitant, ac dimovent; &c.

Ex omnibus his propositionibus innumera veluti corollaria deduci possent ad praxim, per quæ stimulorum utilitas, & noxæ apertè demonstrarentur; quoniam tamen à laudato Auctore hoc argumento solidè tractatum fuit, & singularum propositionum evidens ratio reddita: ideò nos pauca dumtaxat, quæ curationibus morborum inservire possent, mox subnectemus, &c.

II.

Stimuli alii sunt simplices, alii cum fermento: stimuli simplices tunc vocantur, cùm partem divellunt, rubefaciunt, dolore afficiunt, & ità etiam ad distans operantur, sed nihil illorum substantiæ intra humores communicatur; hujus generis sunt ustiones ferro candenti, frictiones, cucurbitulæ simplices, aut scarificatæ, & hisce analoga. Stimuli cum fermento illi

illi sunt, qui non solùm partem rubificant, divellunt, agitant, concutiunt, &c. verùm etiam aliquid humoribus communicant, utpotè sunt vessicantia, sinapismi, dropaces, & similia, quorum particulæ acres, & in parte stimulant, & in sanguinem reassumuntur, validèque illius massam solvunt, dimovent, & aperiunt: Utrique hi stimuli agitant vehementer tam solida, quàm liquida (magis tamen stimuli cum fermento) & solida agitata adhuc validiùs in ipsa liquida nituntur, & hæc validiùs compressa, vim rursus majorem inferunt solidis, undè vicissim premuntur, ac restituuntur, & ex illa mutua pressione, ac restitutione fit, ut plurimæ liquidorum partes intra duas quasque proximas, aut ad superficiem exteriorem duarum quarumcumque, non se contingentium nitantur introrsùm, undè cohæsio, ac permixtio tollitur, vel ponitur. Id ipsum quoque fieri necesse est à solidis in suas partes dum dimoventur, & à liquidis in solida, & à solidis in liquida, mutua actione, & reactione. Stat igitur, quod pluries subindicavimus, partes scilicet solidas, à stimulo plurimum dimoveri, concuti, atque dissolvi. Et ab eodem stimulo quoque fieri agitationes, dissolutiones, mutationes contactuum, violentias & expressiones, atque derivationes liquidorum qua fieri potest. Et quoniam in hisce actionibus plurimum humiditates absumunt stimuli, spiritusque debilitant, per opportuna humectantia, atque corroborantia obviam eundum est talibus incommodis, aliter optatus finis à stimulis haberi non poterit, &c.

Inter stimulos principem obtinere locum vessicantia, omnesque effectus antedictos jure quodam ipsis convenire fatentur Mechanici. Quamobrem credibile est nonnullos morbos vix, ac ne vix quidem sanandos fore nisi adhibeantur vessicantia, alios contra in pejus abituros si imprudenter adhibeantur. Neque tantùm ea præscribantur ad minuendam humorum copiam, vel malignitatem educendam, ut multi putant, quantùm ad eosdem coagulatos, crassos, vel alicubi hærentes, solvendos, dimovendos, & ab affecta parte ad locum stimuli derivandos. Siquidem quidquid per ea evacuatur exiguum est, neque ad minuendam peccantem materiam sufficiens. Sed undenam potissimùm veniant humores à vessicatorio excreti, quæreret quispiam. Respondemus eos eructari partim à poris cutis, & glandulis cutaneis, partim ex arteriarum osculis, & fibrarum nervearum finibus, & tandem peracta stimuli actione, atque oscillatione, à toto corpore, & à partibus quibusque remotissimis, ut constat ex antedictis. Latex enim serosus pharmaci stimulis imbutus magna copia ac promptissimè à reliqua sanguinis massa separatur, ac veluti divellitur, & qualibet circulationis periodo major ejus quantitas per eadem arteriarum oscula continuò irritata excernitur, cum eoque infinitæ aliæ morbosæ particulæ secernuntur, ac evacuantur. Porrò cùm per vessicatorii applicationem fibrarum quoque nervearum extremitates denudentur, & irritentur, probabile est à nervis etiam in stimulato loco aliquid secerni; totus namque nervorum latex vi stimuli commotus à stagnatione liberatur, simulque particulæ etherogeneæ eidem inhærentes ubique agitatæ, & à cerebro derivatæ, versùs emissarium recens apertum sensim prolabuntur, ac demùm foras eliminant.

Morbi igitur in quibus præ cæteris convenire possunt vessicantia ob rationes antedictas sunt. Malignæ febres ex coagulo, & visciditate humorum. Affectus soporosi. Catharri à viscidita materia pendentes, & irruptionem minantes in pulmones, vel aliam nobiliorem partem, aut in nares, oculos, fauces, pectus, &c. Dolores fixi, & acriter divellentes partem aliquam. Morbi cutanei nonnulli, & dolores hinc indè vagantes Convulsiones sine febre. Epilepsiæ, aliique hujusmodi nervorum morbi. Demum in omnibus aliis, in quibus necesse est solvere, divellere, derivare, excitare, & similia agere morbi genio, & Practicantis experientia, &c.

GEORGII BAGLIVI
DISSERTATIO VII,
De observationibus Anatomicis, & Practicis, varii Argumenti.

Artem Experientia fecit, exemplo mostrante viam.
Manilius.

ILLUSTRISSIMIS VIRIS

Carolo Carthario, Decano.
Carolo Montecatinio.
Marco Antonio Buratto.
Prospero Bottinio.
Marcello Severolo.
Jo: Francisco Fagnano.
Alexandro Casalio.
Bente Bentivolo.
Philippo Sacripante.
Camillo Spreti.
Marcellino Corto, &
Vincentio Amadorio.

Sacræ Consistorialis Aulæ

ADVOCATIS,

ET

ALMÆ URBIS GYMNASII

RECTORIBUS.

GEORGIUS BAGLIVUS. S.P.

OLLATA mihi nuper, Vobis potissimùm Auctoribus, ab optimo Principe Anatomicæ Cathedra, numquàm satis mihi placere queam, nisi extet grati animi erga Vos mei aliqua significatio. Nil enim libero Homine, proboque dignum magis putaverim, quàm si accepta beneficia meminerit, eique debitas benè de se meritis laudes impertire liceat, si minùs parem gratiam referre. Hanc igitur Anatomicam disputationem editurus, meas esse partes existimavi, illam vobis dicatam, & inscriptam, ut emitterem; quo non solùm observantia erga vos mea magis magisque contestata fiat, sed rudis, ac exigua tractatio, ex vestro sibi nomine splendoris aliquid, atque auctoritatis accersat. Equidem rei benè gerendæ occasionem nactum me esse, nemo diffitebitur: Qui enim, tùm mirabili ad laudem, ac propè singulari Celeberrimam Academiarum omnium regendi ratione, tùm eximia, qua præstant doctrina, ingentem sibi quaqua ver-

sus famam, & existimationem compararunt; Mirum ni de illa, quæ ipsis superat dignitate, & gloria, Clientibus suis præsertim, atque Cultoribus gratificari velint. Porrò de me, meoque consilio quid plura? Quàm libentiùs in vobis omnibus, tàm singulis seorsim, quàm universis celebrandis Orationem meam, quæ utique infinita esse posset, dilatarem; sed à tali proposito res duæ deterrent, una, quod unicuique Vestrum, quæ privatim laudes debentur, eas contemnere, atque aversari vos sciam, quibus conscientia rectefactorum pluris est, quàm hominum sermo; altera quod Collegium nobilissimum frustrà commendarem, cujus tùm publica opinione, tùm Principis judicio tanta est auctoritas, ut hinc potissimùm assumantur, qui præclarissima tam Reipublicæ, quàm Ecclesiæ Munia sustineant. His omnibus accedit, quod justo, debitoque vobis tribuendo præconio, præ ingenii tenuitate, imparem me prorsùs agnoscam. Hæc igitur mihi reliqua pars est, hic restat actus, ut vobis si quid in hac, quam profiteor Disciplina facultatis in me aut jam est, aut erit aliquando; id omne in vestra potestate situm; imò non tàm meum, quàm vestrum futurum esse pollicear, sanctèque affirmem.

Romæ 4. Nonas Octobres MDCXCVI.

LECTORI.

INter omnes investigationes, laboresque Anatomicorum, nihil utiliùs illustrandæ morborum ætiologiæ, structuræque animati corporis duco, quàm infusoriam liquidorum in venas, viscerave Animalium vivorum; Quibus mortu's systema mutatur, tàm solidarum, quàm fluidarum partium, itaut quandoque diversæ appareant, quandoque verò abscondantur. Contra experientiæ, quibus utimur in vivis, præcipuè per infusoriam, ostendunt effectus indè profectos valdè clarè, ac sincerè. Et ut verùm fatear, quicquid boni in Italia, & in Transalpinis invenit his temporibus Anatome; cæsis debet vivis Animalibus. Quæ cùm ita sint, valdè miror, tam parum exercitam hac ætate infusoriam, qua multa ignota paterent, & quoad morborum naturam, & quoad constitutionem animati corporis. Multi docti Anatomici prudenter exercuerunt, siphonemque descripserunt, aliaque instrumenta ejus commodè exercendæ. Verùm isti ipsi postmodùm hæsere, ut ita dicam in vestibulo operis. Ut ergo hìc meus liber justi opuscoli molem ęquet, quatuor has subditi experientias, quæ in privatis meis annotatiunculis confusè, ac ruditer extabant: utque gratificarer Anatomicis, addidi quoque cadaveris Domini Malpighii sectionem, à me anno elapso Romę factam; Et quoniam ejusdem morbo adfui, brevem quoque historiam ejus ægrotationis adjunxi. Addidi pariter nonnulla de apoplexia, ferè epidemica elapso biennio in Urbe, & per reliquam penè Italiam sæviente, plura de illa, & sectionibus cadaverum eadem extinctorum, peculiari dissertatione imposterùm tractaturus. Atque hæc sunt, quæ tibi præfanda censui, Lector super hac dissertatione. Tu intereà diù vivas, & Praxi Medicæ favere ne desinas.

Romæ 3. Kal. Decembris 1695.

SYLLOGE

Experimentorum per infusoriam in vivis Animalibus.

EXPERIMENTUM I.

NEAPOLI elapso decennio mense Julii hora pomerid., incisa jugulari canis grandioris, injecimus per syringam unc. s. spir. vitrioli; clauso, & fasciato vulnere statim horrore, & rigore correptus fuit canis, vomuit, salivam copiosam ejiciebat, humi concidit anhelabat, convellebatur paulum: paucis interpositis horis mortuus est. Aperto cadavere, viscera omnia sub nigro colore persusa erant, sanguinis nigri insignis copia in corde ardeat, eratque grumefactus, & talis quoque apparuit; reliqua erant sana, &c.

COROLLARIUM.

Materiem hanc infundendi liquores in sanguinem sive intra vasa vivi Animalis, à paucis, quod sciam, tractatam video hoc sæculo, imò nec traditam methodum rectè instituendi tam necessariam infusoriam, à qua morborum natura, & curatio illustrari summoperè possent. Post infusum liquorem si accuratè observabimus omnia accidentia, quæ Animali accidunt, circa quas libet vitæ functiones, & circa quodlibet viscus, aut partem corporis facto analogismo talia metuere poterimus in humano corpore ab infuso illo, si ægrotantibus præscribendum foret. Fateor itaque, quod maximoperè conferret Praxi Medicæ, si ab aliquo eruditorum cœtu experimenta hujusmodi infusoria instituerentur, gradatim ad varios ascendendo liquores, & methodum in experimentis stabiliendo, deindè in unũ opus congerendo, prout fecit de rebus Anatomicis præclariss. Mangetus tanta sui gloria in aureo opere suæ Bibliothecæ Anatomicæ, &c. Et de rebus practicis necessarium esse testatur *Cl. Lanzonus* prof. Ferrariens. Nostrum Amicissimus.

EXPERIMENTUM II.

ROmæ 30. Januarii 1693. cani juveni secta vena crurali dextera propè inguina, per syringem infudimus unc. ij. spir. vini rectificati. Facta syringatione, canis passus est horrores per totum corpus spatio semiquadrantis horæ, exindè urinavit copiosè, & circa vitæ functionès benè habuit. Imò benè se habuisset imposterum, nisi à servis Xenodochii incautè occisus fuisset. Aperto cadavere, omnia tam fluida, quàm solida in statu naturali reperta sunt, &c.

EXPERIMENTUM III.

CAni juveni ab tabulam ligato aperuimus jugularem dextram, infusisque in eam duabus unciis spiritus vini rectificati, vix perata syringatione canis adhuc ligatus expiravit. Aperto cadavere maxima sanguinis grumescentia, & coagulatio reperra est in pulmonibus; cæteræ partes sanæ erant.

COROLLARIUM.

Ex præfatis duobus experimentis deducimus, quàm diversos effectus producant in humoribus medicamenta, in his potiùs, quàm in aliis partibus applicata, intùs quàm extra adhibita, &c. In pulmonibus namque cum ex universo corpore refluus sanguis, continuò, & copiosè inundet, nil murum si vini spiritus in magnum illum sanguinis oceanum per venam jugularem derepentè infusus, eumdem statim coagulaverit, & subitaneam mortem animali intulerit; nam vini spiritum albumen ovi ingenter coagulat. Idem ore detentus salivam condensat ad instar glutinis. Hosce pariter effectus in sanguine, & spiritibus producere affirmant Etmullerus *tom. 1. thes. de nutrit. & auct.* Et Bohonius *cap. de somn. & vigiliis*. Non ità succedere potuit ab eodem vini spiritu cruralibus, infuso, in quibus cùm exigua sit sanguinis inundatio, nec ulla datur mora, qualis

lis in pulmoniaus, sed continuus ejusdem, atque velocissimus progressus versus cor; vis coagulativa spir. vini in sanguinem enervatur facillimè, & infringitur, atque antequam ab uberiorem sanguinis alveum perveniret, in quo ratione copiæ, & moræ coagulationem aliquam, fixationemque producere posset, vires illius post repetitas circulationes, prorsùs elanguescunt, &c.

Exindè quoque deduci potest ratio, cur quamplures diuturni morbi post varia in variis corporis partibus producta incommoda, desinant tandem in morbos pulmonum, aut renum. Quia scilicet impossibile est, ut sanguis morbosis imbutus particolis, dum hæc duo viscera, præ aliis copiosissimè, & frequentissimè alluit, in iis demùm funestam tragediam non finiat, vel exulcerando, vel coagulando, vel gangrænando, vel aliis modis penè Infinitis afficiendo. Undè in morbis diuturnis semper prospiciendum pulmonibus, & renibus ob rationes supradictas,

EXPERIMENTUM IV.

PAtavii incunte anno 1691. facta sectione in vena jugulari canis juvenis, injecimus, per syringam uncias quatuor aquæ gelidæ, clauso exindè, & fasciato vulnere, horroribus per totum correptus fuit canis; cæterùm benè habuit, & vixit.

EXPERIMENTUM V.

PAtavii eodem anno; Accepimus magnum canem die Jovis hora 22. factaque sectione sub hypochondrio dextero ligavimus filo fortiter trunculum arteriæ magnæ, & venæ cavæ descendentium infrà renes; & fortuito etiam dextrum ligavimus ureterem. Consuto, & fasciato vulnere; canis vomuit ter, deindè cecidit humi velut exanimis, & ità jacuit, nullis aliis supervenientibus symptomatis usque ad sequentem diem veneris, qua mortuus, est circa horam matutinam.

Secto cadaveris abdomine per totam intestinorum longitudinem inventa fuit stria quædam, veluti fascia latitudinis duorum digitorum, coloris sub flavo viridis. Diaphragma erat aliquantisper inflammatum. Bilis prorsùs ferè effusa fuit è vessica fellis, Factis per cultrum incisionibus in rene dextro, ingentem seri copiam per totam illius substantiam diffusam deprehendimns. In corde sanguis nigerrimus aderat: reliqua in statu naturali, &c.

EXPERIMENTUM VI.

ROmæ 20. Januarii 1693. In Xenodochio Consolationis ad radices Capitolii, & Fori Romani posito aperuimus cadaver mulieris qninquagenariæ, ex inflammatione intestini colon defunctæ; Et invenimus quod à trunco arteriæ magnę descendentis prodibat ramus arteriæ, qui inserebatur in dexrrum utererem circa illius medietatem. An hujusmodi arteria intus cava fuerit, vel potius in ligamentum indurata, ut fit de aliis partibus frustraneis, præ celeritate, quam famuli Xenodochii nobis faciebant, observare non potuimus. Nescientes pariter, an mulier prædicta mictui sanguineo, aliisque renum morbis obnoxia fuerit per decursum suæ vitæ; &c.

EXPERIMENTUM VII.

BOnoniæ denudato jugulo parvi canis (vulgò *Corsetto di Bologna*) & inventis arteriis carotidibus, separavimus ab iis nervos par s vagi hinc indè ad latera colli descendentes, eosque cultro totaliter amputavimus per medium. Facta amputatione, statim extremitates nervorum contractæ fuerunt ad interiora musculorum: intereà vulnus consuimus, & fasciavimus. Canis statim obmutuit, nec imposterum umquam latrare, aut ejulare potuit, vividus tamen erat, & benè ambulabat, per intervalla difficili respiratione corripiebatur; usque ad tertium, & quartum diem, quidquid comedebat, statim vomebat, & exindè emaciabatur; usque ad nonum diem parum, aut nihil comederat, & ità macilentus evasit, ut scheleton videretur; nona die manè maximos ululatus, & latratus fecit, quamvis antecedenter mutus fuerit tandem cum parum comederet, & ad extremam maciem redactus esset, duodecima die obiit &c.

Secto cadavere, viscera omnia sana erant; esophagus dumtaxat per universam longitudinem cibo antea ingesto repletus

erat, & hac de causa summoperè turgebat, nam cibus in ventriculum descendere non poterat. Idem experimentum tentavit Villisius in cave, ut notat *tom. I. cap. 24. de nervorum historia, & usu*: ille tamen non amputavit nervos, sed dumtaxat ligavit filo, quamobrem nil mirum, si in suo cane, diversa observaverit symptomata, ab observatis in nostro, &c.

COROLLARIUM.

Omnibus notum est, quod nervi ad cor tendentes proveniant à trunco paris vagi; Et cum per præfatum experimentum utriusque paris vagi truncos, nos omnimodè amputaverimus; ideò summoperè miramur, quomodo impedito prorsus ad cor spirituum influxu ob discissos nervos antedictos, illud per integros decem dies pulsaverit, & animal interea vixerit. Villisius *loc. cit.* asserit, quod præter ramos paris vagi perveniant ad cor nonnulli rami ex intercostalibus, & priorum vices suppleant. Nos tamen facta diligenti inquisitione in pluribus canibus, dictos ramos nervi intercostalis ad cor venientes observare non potuimus. Ideò ingenio, & observatione acriores rem hanc illustrare imposterum ne graventur, &c.

EXPERIMENTUM VIII.

Bononiæ eodem Mense, unà cum Cl. amicissimoque Domino Guilielmo Prof. Bonon. detectis in alio cane nervis paris vagi in collo, eosdem à sociis arteriis carotidibus optimè separavimus, separatos fortiter, ac duplici filo ligavimus, deindè vulnus consuimus, & fasciavimus. Auctores nonnulli referunt, facto hoc experimento animalia statim corripi apoplexia; nos tamen talia non observavimus, sed sequentia. Canis paulò post stupidus evasit, & super pedes regi non poterat, sed hinc indè ad latera concidebat; usque ad quintum diem benè se habuit, partim tamen, vel nihil comedebat, aut bibebat. Stupidus ità usque ad septimum diem fuit, septima verò mortuus est.

In apertione cadaveris observavimus cerebrum, in quo nec extravasationem seri, nec vasa tumida, nec inflammationis vestigia deteximus. Circa viscera naturalia, & vitalia magnas sanguinis fixationes, coagulationesque invenimus. Reliqua naturaliter se habebant. Undè vereor ne auctores dùm hoc experimentum faciunt cum nervis ligent etiam arterias carotides illis unitas, & hac ratione animalia statim cadant apoplectica, &c.

EXPERIMENTUM IX.

Romæ extraximus lienem cani juveni. Cicatrizato optimè vulnere canis benè se habebat, comedebat, urinabat, & omnia sanis non dissimilia absolvebat usque ad quadragesimum diem: quo tempore, cùm nihil morbosi in functionibus vitalibus antecedenter observaverimus; occidimus canem, sectoque cadavere nihil novi observare potuimus, &c.

EXPERIMENTUM X.

Canis venaticus quinq; annorum, corpore magnus; cum frequentissimè lacus, & fluvios captandis avibus ingrederetur, incidit demùm in tussim ferinam, coryzam, & præ coryza in gravissimam suffocationem; illis in anno fœda scabie corripiebatur mensibus scilicet Aprilis, & Novembris, & cum ità ferè triennio laborasset, & externa macie consumptus esset: demùm sectioni anatomicæ illum subjicimus, & antè sectionem cibo copiosè replevimus: Elapsis ab assumpto cibo, quinque horis circiter, secuimus primò vivi animalis abdomen, & thoracem, omniaque harum partium viscera optimè constituta erant, & præ cæteris pulmo in quo credebamus invenire causam tussis, coryxæ, maciei, aliorumque præfatorum malorum, sed nihil prorsus morbosum invenire potuimus, imò nec in glandulis mesenterii, quas sedulò lustravimus. Interea tamen observavimus venas lacteas copiosas in mesenterio propè intestina tenuia, & propè venas lacteas incedebant copiosa vasa lymphatica quorum altero disrupto degustavi lympham in eo contentam, eratque mordacissima, & linguam graviter feriebat. Non solùm in hoc, sed in aliis pariter hujusmodi animalibus talem lympham veluti subsalsam gustavimus. Venæ lacteæ præsertim majores erant nodosæ, & repræsentabant ramos centinodiæ;

nodi

nodi illi sunt valvulæ illarum, erantque frequentes sicuti in lymphaticis potissimum observantur. Observavimus pariter sacculum Pecqueti, ductum thoracicum, & alia curiosa. Notatu dignum est, quod vapores, qui exhalabant à visceribus mox secti animalis, dum impingebant ad ignem candelæ inservientis ad operationem; ignis illæ crepitabat, ac si pulvere salis marini perfusus fuisset &c. Cum igitur nullam in visceribus, & pulmone canis læsionem observassem, putarem coryzam, tussim, suffocationis metum &c. producta fuisse vel ab ulcere carioso interiorum nasi partium circa os cribriforme; vel à gravissima humorum acrimonia, & salsedine præfatas partes continuò irritante, & rodente, &c.

EXPERIMENTUM XI.

De Circulatione Sanguinis in Rana.

APeriatur Ranæ venter cum forbice, mox verò thorax: & statim prodibunt foris in ventre quidem mesenterium cum intestinis, &c. in thorace verò pulmones hinc indè turgidi, & rubicundi. In tunicis mesenterii nonnulla vasa rubicunda sparsim observantur, suntque vasa illa venæ, & arteriæ sanguinem vehentes. In Ranis venæ sunt majores crassioresque arteriis; contrà arteriæ pulsant, venæ non pulsant. Tam venæ, quàm arteriæ sunt diaphanæ, & perlucidæ; & jucundo sanè spectaculo, contenti in illorum cavitate sanguinis motus ebullitio, partium componentium situs, & reliqua prorsùs curiosa microscopio observantur. Horum nonnulla à nobis detecta mox subnectemus.

Ranæ per medium ventrem sectæ sume intestina cum mesenterio ipsi Ranæ adhuc hærentia; invenias unum ex vasis rubicundis ibidem dispositis, tunc manu sinistra prehende Ranam, & digitis hinc indè leniter distrahas intestina, ut vena rubicunda liberè appareat. Benè apparente vena obiicias tunc lumini solis illam unà cum Rana, deindè microscopio unius lentis dextra manu directo observa sanguinis in vase contenti effectus.

Hac ratione ego observavi sequentia. Et primò quidem sanguis progreditur in vasis suis velocissimè ac veluti per totidem rectas lineas, seu fila serica tenuissima, ac velocissima. Hæ rectæ lineæ velociùs currunt in medio vasis, quàm circa latera ejusdem, & quo magis proximiores fiunt lateribus, eo magis amittunt de sua velocitate. Cum Rana est proxima morti hæ rectæ lineæ sanguinis currentis tardius progrediuntur, & loco motus progressivi, ad latera hinc indè dissilire incipiunt, ac velut ad invicem urgeri, atque confundi. Ut Rana diutiùs vivat ad longiorem observationem peragendam, sufficiet aperire ventrem, pectus verò intactum relinquere.

In venis circa mesenterium observavi cursum sanguinis retrogradum: nam sanguis qui progredi debebat per venam aliquam versus superiora, mutato cursu per eamdem versus inferiora ordinatè descendebat, & in proximum truncum exonerabatur, quod quasi videtur contra regulas circulationis, & valvularum venosarum. Ut hac de re certior fierem, unam ex dictis venis mesenterii oleo vitrioli leniter in superficie inunxi: facta unctione cursus sanguinis per illam venam statim suppressus fuit, & in venas proximas regrediebatur, mox verò in truncum majorem, atque in hoc casu etiam retrogradationem sanguinis in venis observavimus, quasi in illis nullæ essent valvulæ retrogradationem illam impedientes, &c.

Cum Rana morti proxima est, circulus sanguinis retardatur in suis vasis, si verò convellatur, aut ob puncturam illam moveatur, statim motus circularis in sanguine restituitur, & à partibus ad centrum denuò currere incipit, & ità continuat si dictæ convulsiones, aut motus in Rana continuaverint, aliter cessabit. Rana jam jam moriente arteriæ depleri incipiunt, venæ verò tumefieri, & impleri. Eadem mortua, arteriæ omninò deplentur, venæ tamen tumidæ sunt. Exigua illa sanguinis portio, quæ in arteriis remanet, videtur composita, quasi ex tot minimis globulis adiposis lateribus arteriæ hærentibus; &c. Globulos hos adiposos majori copia vidimus in Rana occisa statim ac capta fuit; quia tunc benè pasta est, & vasa sunt turgidiora. Si verò per aliquot dies domi detineatur, nec pasta sit congruis alimentis, paucissimi tales globuli adiposi apparent in arteriis propè mortem depletis modò supradicto, &c.

Si cor à Rana extrahatur, & super tabulam ponatur, ita extractum pulsabit per semi ho-

mi horam, & quandoque per integram horam præsertim si caloris solis exponatur ordinatosque systolis, & diastolis motus per id temporis protrahet. Imò si cor in frustula secetur, frustula illa ordinatos etiam systolis, & dyastolis motus, magna intuentium admiratione producent. Si motus illi reciproci aliquantulum elanguescunt, mox restituentur, vel facta acus punctura in corde, & suis frustulis, vel calidum oris halitum eisdem insufflando, aut calidiori soli exponendo.

Rana, quamvis ab ea evellatur cor, & omnia viscera naturalia, ac vitalia omninò extrahantur, adhuc tamen saltat, oculos movet & puncta convellitur. Et etiam post elapsam circiter horam ab extractione viscerum, convellitur, saltat, & hinc indè movetur capite, & corpore, &c. vidi interdùm ad aliquot horas sine corde hæc fecisse: imò etiam in aqua natasse.

Demùm nullibi tàm clariùs observatur motus sanguinis intestinus, & circularis, quàm in Rana; non solùm quia vasa sanguifera hujus amphibii animalis diaphana sunt, verùm etiam, quia cultro subjecta anatomico diutiùs, vivit, manibusque faciliùs tractari, & viscera illius ac vasa, microscopio faciliùs, commodeque subjici possunt, ut ità observatio longiùs protrahatur, ad eruendam veritatem eorum, quæ inquirimus. Singula cordis pulsatione observatur sanguis ulteriùs, atque ulteriùs progredi, & ad instar undæ, pellentis undam urgeri à vasi minoribus ad majora, ex his in venam cavam, demùm in pulmones. Felicitas hæc observandi circulum sanguinis in vasis supra cor, & ad caput tendentibus, non ità facilè succedit sicuti in vasis viscerum naturalium, nam ibi copiosæ non observantur vasorum ramificationes, uti in visceribus naturalibus; Et si aliquæ adsunt, necesse est ut dilacerentur post sectum Ranæ thoracem, vel si non dilacerantur, serpunt tamen hinc indè ità tortuosè per osseas thoracis, colli, & capitis Ranæ partes, ut sanè difficulter mycroscopio subiici possunt. Ut in visceribus naturalibus, atque vitalibus, evidentiùs ac commodiùs observetur in vasis sanguinis cursus, cave ne Ranam nimium forbice dilaceres, in secando ejusdem ventre, nam hac ratione amputatis plurimis vasis sanguiferis, circulus sanguinis difficiliùs, vel pauco temporis momento observabitur. Adhæc experimenta peragenda utendum est mycroscopio unius lentis, quod dextra manu tenendum; è contrà Rana sinistræ manus digitis accuratè prehensa, lumini solis objiciatur, nam ità commodè tentabitur operatio, & nostra observata superiùs exposita clarè constabunt. Notatu dignum est, Ranam in Instrumento Boiliano commodè vivere, etiamsi omnis aer exhaustus ab eo fuerit: Si verò Ranæ dorso aut capitis pix liquida inungatur, Rana statim extinguitur, ut expertus est pluries Th. Bartolinus *tract. de pulmon. &c.*

In Rana, Testudine, aliisque amphibiis unus observatur in cordè ventriculus, cujus vas ingrediens erit vena, egrediens verò arteria, in cujus exitu à corde observavi vulvulam figuræ epiglottidis, quæ sanguini dat exitum, regressum verò negat.

Quamvis Rana ablato corde per plures horas vivat, & moveatur ut supra diximus cerebro tamen, & capite avulso statim moritur, nec ampliùs movetur. Contrarium verò contingit in calidioribus animalibus ut pullo &c. cujus cor palpitat per plures horas capite jam dissecto.

Renibus utrinque adhærent in Rana sacculi multiplices oblongi, oleosa repleti substantia, & quasi trunco venæ portæ propè jecur adnati: & ad aliud inservire non possunt, quàm pro adipe renali, geruntque vicem omenti, &c.

HISTORIA MORBI,

Et sectionis Cadaveris Marcelli Malpighi Archiatri Pontific.

CUm aliquandiù familiariter egissem Bononiæ cum Domino Malpighio, ejusque lethalis morbi curationi assidissem Romæ; non gravabor in gratiam Eruditorum historiam morbi, & sectionis cadaveris, quam nuper in tam sagaci Anatomico feceram, breviter subnectere.

Marcellus Malpighius ann. ætat. 66. circiter, temperamenti ad siccum vergentis, mediocri corporis habitu; & mediocri pariter statura præditus, cum per decursum plurium virilitatis suæ annorum obnoxius fuisset vomitibus, & secessibus biliosis, & post horum suppressionem, vomitibus acidis, palpitationibus cordis, calculis renum, & vessicæ, urinis cruentis, & inter-

interdùm affectionibus podragricis levioribus; demùm exacerbatis his omnibus post illius adventum Romam, & præsertim palpitatione cordis, calculis renum, & sudoribus quibusdam vespertinis, iisque mordacissimis, correptus fuit apoplexia 25. Julii ann. 1694. hora circiter meridiana, præcedentibus curis, & animi passionibus, &c. Apoplexiæ accessit paralysis totius dextri lateris corporis, tortura oris, & oculi pariter dextri, &c. Varia remedia statim adhibuimus, scilicet sanguinis missionem in brachio sinistro, (mihi tamen est in usu eamdem in ipso brachio paralytico instituere; Siquidem impeditus fluidorum circulus in affecta parte celeriùs non restituitur, quam ejusdemmet venam secando, ut clarè deducitur ex mechanicis resistentiæ, & impulsus; sed hìc tentari non potuit ob varias opiniones Medicorum curationi vocatorum) cucurbitulas scarificatas scapulis, pulverem Cornachini, sinapismos plantis pedum, & alia quamplura spirituosa, cæphalica, & specifica in apoplexiis remedia; quorum usu post 40. dies gravissimorum malorum, vaniloquii, capiplenii, aliorumque accidentium liber evasit ab apoplexia, & paralysi supradicta, aliisque accidentibus recensitis. Sed quoniam malorum latiùs serpendi mos est, Clarissimus Vir vi antecedentis morbi summoperè læsus fuit in memoria, & ratiocinio, imò quavis minima de causa solvebatur in lacrymas; inappetentia, indigestionibus ventriculi, subsultu musculorum, & levibus vertiginum invasionibus per intervalla afficiebatur. His denique aliisque symptomatis miserrimè lacessitus; die 29. mensis Novembris ejusdem anni denuò correptus fuit apoplexia post injectum consuetum clysterem hora matutina. Novam hanc apoplexiæ invasionem præcesserunt gravissimæ vertigines cum exacerbatione calculosa vessicæ ferè per integrum octiduum; inappetentiæ, & reliqua symptomata antedicta graviora erant: sed vehementior his omnibus fuit novæ apoplexiæ insultus: nam irritis quibuslibet remediis post quatuor ab invasione horas, migravit ad Superos.

SECTIO CADAVERIS.

Secto cadavere observavi sinistram pulmonum partem aliquatenus flaccescentem lividam præsertim in posteriori illius parte, qua dorso adhæret. Cor erat mole sua auctum, & præcipuè parietes sinistri ventriculi, qui duorum digitorum latitudinem æquabant. Bilis in vessica fellea valdè nigricabat. Ren sinister in naturali statu erat, dexter contra quasi medietate minor sinistro, ejusque pelvis adeò dilatata, ut duo digiti commodè intrudi possent: ob hanc pelvis dilatationem succedebat forsan ut calculi in renibus geniti, statim in vessicam descenderent, & è vessica foras prosilirent, ut pluries mihi testatus est, dum esset in vivis Vir optimus. In vessica urinaria parvus calculus aderat, qui quatuor diebus ante invasionem ultimi accidentis apoplectici inibi descenderat, & descendendo vertigines illas ultimas exacerbavit. Reliqua viscera naturalia optimè se habebant.

Aperto capite, in cavitate dextri ventriculi cerebri duas libras circiter sanguinis nigri, & grumosi extravasatas invenimus, quæ sanguinis evasatio apoplexiæ causa fuit, & mortis. In sinistro ventriculo residebat aqua subflava ad pondus sesquiunciæ, eique intermixtæ erant minimæ arenulæ exigua quantitate. Vasa cerebri sanguifera erant undequaque varicosa. Universa dura mater fortiter, ac præternaturaliter adhærebat cranio. Atque hæc est summa eorum, quæ in sectione cadaveris antedicti observare mihi licuit Romæ in Ædibus SS. Vincentii, & Anastasii ad radices Quirinalis, ipsis Kalendis Decembris 1694.

APPENDIX

De Apoplexiis fere epidemicis proximè elapso biennio in Urbe, & per Italiam observatis.

PRoximis his duobus annis 1694. & 1695. non solùm in Urbe, sed per universam penè Italiam non exigua hominum pars apoplexia periit, & adeò frequentes erant funesti hujus morbi casus, ut instantis mortis horrorem singulo ferè momento viventibus incuterent. Epidemicæ hujus apoplexiæ causa peti jure meritò posset ab insueta illorum annorum aeris intemperiæ. Æstas anni 1693. erat adeò exurens, ut squallore, ut siccitate omnia consumi videbantur; subingrediente anno 1694. frigora summoperè intensa cœperunt, & insueto

insueto Italiæ moræ, gelu, nivibus, & glacie tempestas sæviebat. Latium, & Apulia, quæ rarò nivibus subjacent, illa bruma copiosè illic diffluebant, & ad cubiti circiter altitudinem elevatæ magnam necem animalibus intulerunt, &c. Quæ subsecuta est æstas multò fuit ardentior superiori, & per continuos quinque menses nullæ pluviæ apparuerunt, hæ autem cæperunt circa Kalendas Octobres, & flantibus semper austris continuarunt usque ad mensem Aprilis hujus anni, quo hæc scribo 1695. tantaque copia ceciderunt, ut post hominum memoriam visæ non fuerint uberiores, nam post 15. dies pluviarum vix duo serenitatis apparebant, quos statim copiosiores imbres subsequebantur. Per has igitur insuetas annorum constitutiones apoplexiæ supradictæ sævierunt. Præter illas tamen occasionem quoque dare potuerunt morbo mærores, & domesticæ curæ, omnibus penè communes, ob calamitosissima hæc tempora, quibus per continuum septennium universa Europa bello adhuc ardet crudelissimo, & vix post Orbem conditum audito; tot etenim Urbium vastationes, & incendia, tot hominum cæsa millia, impedita prorsùs commercia, pacis aditus ferè præclusi, cui quæso horrorem mortis, imò mortem ipsam non afferrent?

Porrò halitus maligni à tot terræmotibus (quibus ab anno 1687. usque adhuc concussa fuit Italia) excitati epidemicæ huic apoplexiæ fomitem præstare quoque potuerunt, ut sentit etiam *Seneca nat. quæst. cap.* 27. Anno 1687. primùm tremuit Neapolis, sed exiguo prorsùs peramplæ illius Urbis damno. Anno 1688. mense Junii hora 21. iterùm tremuit, sed fortiter Neapolis, quo tempore ipse illic degebam; Oppida quamplurima eidem proxima solo æquata sunt, & Neapolis ipsa in Ædificiis male tractata fuit. Tremuit eodem tempore Beneventum 50. circiter milliariis Neapoli distans, & penè tota nobilis Urbs Beneventana solo excidit cum Oppidis adjacentibus. Per subsequentes deindè annos quamplures aliæ Italiæ Urbes tremuerunt. Ariminum, & Ancona Urbes ad oram Maris Adriatici sub Ditione Pontificia, terræmotus damna præ aliis maximoperè senserunt. Anno elapso tremuerunt fortiter Calabria, & Sicilia, & solo prorsùs æquata est nobilis Urbs Catania, cujus nulla hodie restant vestigia; Messana in ædificiis mulctata fuit, & Oppida innumera Siciliæ omninò conciderunt Hoc Anno tremuerunt etiam Venetiæ, Patavium, & vicinæ Ditionis Venetæ Urbes, Junio mox elapso hujus Anni 1695. quo scribimus, Balneoregium (vulgò Bagnarea) Civitas Provinciæ Patrimonii, quinquagesimo circiter ab Urbe lapide distans, terræmotu concussa, & diruta omninò fuit; Urbes eidem vicinæ, præsertim Viterbium tremuerunt etiam: Terra pluribus in locis aperta est. & Oppida ferè decem omninò conciderunt. Per totam Europam terræmotus etiam his annis divagati sunt. Pestis invasit Apuliam ann. 1691. cum non exigua strage illarum Urbium. Fames etiam sæviit alicubi. Hæc, & hujus generis alia observata sunt proximis his annis, quibus funestæ sævierunt apoplexiæ usq; ad præsentem Decembris mensem 1695. De curatione apoplexiæ in genere nonnulla essent dicenda, sed hac de re tractavimus superius *l.* 1. *Prax. restitution. c.* 9. §. *de apopl.*

EPISTOLÆ
CLARORUM VIRORUM, QUORUM JUDICIO ET AUTHORITATE
GEORGII BAGLIVI
OPERA CONFIRMANTUR.

EPISTOLA I.
DE LUMBRICIS LATIS.
GEORGIO BAGLIVO VIRO EXIMIO

NICOLAUS ANDRY DOCTOR MEDICUS Parisiensis, Medicinæ Lector ac Professor Regius

S. P.

Um apud nos Parisiis recens editum *de Praxi medica ad veram observandi rationem revocanda*; opus sanè si quod unquam fuit præstantissimum, quanta cum voluptate perlegerim, hic profectò verbis, doctissime Baglive, significare vix possum. Veram monstras medicinæ viam, quam nostri omnes utinam tenerent medici, quorum quamplurimos video in disputando mirè callidos, & ab illa cavillatione cùm discesserint, non magis in aperto medicinæ cœlo sufficere quàm parva quædam animalia, quæ, ut ipsis Quintiliani verbis utar, in angustiis mobilia, campo deprehenduntur. Quam mihi arrident ea præ cæteris, quæ sentis de Hippocrate; cùm ipsum *medicorum Romulum appellas, eumdemque naturæ non hominis voce fuiße locutum dicis; tantoque Viro nec prisca ætate visum esse parem in re medica, nec visum iri futura, nisi demùm resipiscant medici; & velut ab alto somno excitati videant, &c.* Tanti enim apud me ponderis scias esse velim Hippocratem, ut qui medicum esse meditatur, ei sic legendos, per volutandos, terendos esse Hippocratis libros existimem; eos ut non solùm voret, sed etiam concoquat, ac in succum, ut ita dicam, & sanguinem convertat suum. Tanti est apud me Hippocratis nomen, ut cum de Tullio audiam Quintilianum cum dicit: *Ille se profecisse sciat, cui Cicero placebit:* Idem de Hippocrate proferam, & in hæc verba sæpè mihi contingat erumpere, Ille se in re medica profecisse sciat, cui Hippocrates valdè placebit. Sed heu nunc refractis pudoris, & reverentiæ claustris, spreta omni doctrinæ, & scientiæ via: non solùm non legunt Hippocratem magna Pars medicorum, sed hunc sapientia magis, & gravitate, quam ætate Senem conviciis insectantur audaci fronte Medicastri quidam, qui cùm altam illam tanti Viri in medendo solertiam assequi minimè valeant, eam verbis elevare conantur. Sic enim est à natura comparatum, teste Tullio, ut tantùm quisque laudet, quantùm se posse sperat imitari. Medicinæ gratulor, Doctissime Baglive, quod hujus sui Parentis causam susceperis, eoq; magis, quod tanta in defendendo illo insit orationi tuæ vis, ut & repugnantes quoque ducat, & impellat. Jam in iis, quæ dicis tanta inest authoritas, ut à te, tuisque præceptis dissentire pudeat; nec Advocati studium, sed Testis, & Judicis afferas fidem. Ne mireris itaque, doctissime Baglive, si hujus tui aurei operis amore captus, ipsum nunc per litteras consulere decreverim Auctorem:

rem: Te nempè cui video doctrinæ, & Sapientiæ deesse nihil. De lumbricis puerorum sermonem habes *cap. 9. l. 1.* & ea dicis, quæ ratione, & usu comprobata maximè mihi videtur. Id effecit, ut de Vermium generatione in corpore humano opus jam susceptum propediem absoluturus; scire cupiam, quæ tua sit de hoc lumbricorum genere sententia, qui lumbricus latus appellatur; de quo quædam apud Hippocratem *lib. 4. de morbis*. 1. Undenam tanta ipsi præ cæteris magnitudo sit. 2. An generetur ex semine. 3. An ab ipso matris utero hunc ferant Infantes; ut dicere videtur Hippocrates. 4. Romæ ne rarior hic vermis, ut in Gallia, an frequentior, ut in Holandia; ibi enim quamplurum visuntur, iique tanta proceritate, ut octoginta quinque Holandiæ ulnas quandoque superent, uti accepi nuperrimè per litteras ad me datas à Doctissimo Nicolao HartsoeKero Roterodamo, viro in mathematicis, & physicis pereruditο, quod certè se credere posse negat, nisi ipse suis vidisset oculis. En schema lumbrici hujus generis, quem lumbricum à Viro 30. annos nato, delirio, & pleuritide graviter affecto vivum fugavi; quo fugato conclamatus antea æger vires collegit, & à morbo convaluit. Hoc igitur de lumbrico sentiendum quid putes, certiorem me facias, rogo. Experimenta refers in lumbricos lectu dignissima, velim scire an ea feceris in lumbricos terræ; an in lumbricos humanos; discrimen enim observavi summum inter utrosque, quantùm ad ea spectat, quæ eos servant, aut interimunt. Quosdam enim è corpore humano fugatos nuper in acetum projeci, qui vixere diù hocque in liquore ità se benè habere videbantur, ut in eo natos nemo non dixisset. Lumbricos verò terræ eodem aceto aspersi, qui statim convulsi periere, citiusque quàm alii, quos in oleo suffocaveram. Quam mihi transmittes epistolam expecto vehementer, ac impatienter, Opusculum meum prælo mandari ante non sinam, quàm mihi rescripseris. Vale Decus Romæ. Parisiis 2 Kal. Junii 1699.

SEOR

GEORGII BAGLIVI EPISTOLA

DE LUMBRICIS LATIS, EORUMQUE GENERATIONE.

AD DOM.

NICOLAUM ANDRY MEDICUM PARISIENSEM

Medicinæ Lectorem, ac Professorem Regium.

Editio Tertia Aucta.

NICOLAO ANDRY
Doctori Medico Parisiensi, &
Medicinæ Professori Regio.

GEORGIUS BAGLIVUS
MEDICUS ROMANUS.

LITTERIS tuis humanissimè; atque elegantissimè scriptis nihil his diebus accepti jucundius. Antonium Albertum virum doctissimum, quem ob incredibilem morum suavitatem, & summam erga me fidem, ac benevolentiam amavi semper, & colui, nunc observo magis, & in oculis, licèt à me longè remotum perpetuò fero; Nam præter innumera, quæ ipsi debeo beneficia, nova quotidie, quæ sua est humanitas mihi conferre non desinit. Nuper enim occasionem mihi dedisse eruditissimum Nicolaum Andry Virum optimum per litteras cognoscendi, beneficium ejus puto inter maxima profectò collocandum.

Ad te igitur ut proximè, accedam, Doctissime Andry, gratæ certè mihi litteræ tuæ sunt, sed gratissimus, qui te ad scribendum animus impulit. A liberali enim & prolixa erga me voluntate tua profectum esse crediderim studiosum te esse opusculorum meorum, & mihi aliquid, atque adeò tantùm tribuere in praxi medica, quantùm optavi equidem semper, sed assecutum me id esse numquam putavi. Nunc situ Vir auctoritate, & doctrina apud Galliarum Medicos celebris, ita de me sentis, in dubium penè revoco judicium meum, nec me prorsùs audeo contemnere, ne à te dissentiam; & enitar, multò etiam quàm antea diligentius, ut accedam proximè, si ulla ratione potero, quo tu me pervenisse jam existimas, ut aliquando veritati jure des, quod fortasse nunc humanitati magna ex parte largiris.

Valdè gaudeo tractationem de lumbricis per observationes, & experimenta à te susceptam, quàm primùm elegantissimis Parisiensibus typis edendam esse, quod quidem argumentationis genus cùm omninò novum sit, & à paucis tali methodo exornatum, magnam ex eo te laudem, & existimationem à cunctis reportaturum esse confido. Age igitur, opusque utilitati publicè summoperè necessarium, quàm citissimè poteris, expedias.

Cum epistola accepi quoque schema lũbrici lati, plurium ulnarum longitudine, à triginta circiter annorum viro, pleuritide, ac delirio laborante, excreti; latus itaque lumbricus cùm non occurrat frequenter in praxi, quatuor sunt, quæ de illo à me petis. 1. quidem An ab ovo ducat originem? 2. Deindè undenam tanta ipsi longitudo? 3. An ab utero matris (ut Medicinæ Parens observavit,) ferant ipsum ægroti. Denique, frequens ne sit in Urbe Roma, ut in Holandia esse solet? An verò rarus ut in Galliis? Quæris iterum utrum

experimenta à me relata circa lumbricos *lib.* 1. *Praxeos*, fuerit circa lumbricos terrestres, an circa lumbricos humanos? De singulis breviter pro ingenii tenuitate nonnulla dicamus.

Omnium animalium, ac vegetabilium principium & origo ab ovo est; Quid enim aliud plantarum semina, quàm ovum; in quo veluti in compendio quodam universa futuræ plantæ rudimenta contrahuntur, eaque, accedente nutritii succi fermentatione, aeris elatere, duplicique calore, altero quidem solis, altero verò telluris magnæ Matris centrali, sensim veluti soluta compedibus excitantur, crescunt, & ad tantam, debito tempore, perveniunt magnitudinem, quanta unicuique plantarum generi ex congenitis naturæ legibus debetur.

Si talia Philosophi, ac Medici ad unum omnes de vegetabilibus opinantur, quantò magis sentiendum id erit de viventibus non solùm perfectis, verùm etiam de imperfectis, quæ vulgò vocant insecta? Nam præter quam quod idem rebus in omnibus, ac æquabilis ordo sit, & ab uno oriantur omnia principio, & omnia in unum, post generalem quemdam desinant circuitum: Insecta admirabili partium nexu, & constructione, iisdemque nobiliori vitalium operationum exercitatione, non solùm plantis minimo cedunt, sed ea in re illis longè antecellunt.

Quamobrem cùm nemo plantas à putredine oriri statuerit, ne quidem insecta aliaque vilia animalcula ab eadem, originem deducere debere suam, cum ratione æstimantur. Pudet enim Philosophum, ac Medicum felicissimo scientiarum hoc sæculo, in quo per experimenta, solidaque Mathematices præcepta, rerum causæ illustrantur, fortuito putredinis casui tribuere, quæ constans, & perpetua seminibus inhærens naturæ lex moderatur, & dirigit.

Non enim putredo est, quæ viventia producit imperfecta, sed putrescentium rerum calor, & fermentatio, rerum semina undequaque vagantia per orbem, fœcundat, ut ita dicam sivè potiùs futuri animalculi primordia fœcundato in ovulo torpida, & inertia excitat, fermentat, ac veluti primam vitæ auram eisdem inspirat, idemque cum illis agit, quod calor solis, aut gallinæ incubatio gallinaceis cum ovis, in bombycum ovulis.

Quæ superiùs de insectis universè diximus; ad lumbricos quoque in homine nascentes jure quodam possunt accommodari, utpotè qui non à putrescente generantur γακεχίλω, sicuti vulgò putant pseudogalenici, sed ab eodem lumbricorum ovula in intestinis latentia excitantur, & ad vitæ actus reducuntur.

Latus itaque lumbricus ab ovo sui generis originem ducit suam, & sicuti singularum rerum singulæ sunt proprietates, à quibus ne minimùm quidem deflectere queunt ob inviolabiles naturæ leges iisdem impositas, ita & lumbrici lati, natura sua, progigni solent in fœtu hærente adhuc in utero matris; paulatim crescunt in orbiculos, donec fasciarum more universam intestinorum molem adæquent. Nonnisi post plurium annorum cursum ad debitam perveniunt longitudinem, crescentibus enim sensim hujus insecti particulis, sensim quæ jam creverunt manifestantur.

Nec mirùm tam longo tempore propriam acquirere magnitudinem familiare namque est naturæ prout in ovorum cicatricibus, plantarum seminibus, & in ipsa vegetatione observamus, partium lineamenta primò describere, sacculos nempè membranaceos, quos deindè humore replendo, stato tempore manifestat, reddito enim crassiore, contento in sacculis sivè utriculis jecore, ab ambiente membrana figuram, & tutamen obtinet, atque ita pro naturæ ordine, viscera, & partes omnes, suo quæque tempore, breviori, aut longiori, pro animalium, ac vegetabilium varietate exolescunt.

Opinionem hanc confirmant admirabiles bombycum, formicarum, aliorumque insectorum metamorphoses, ipsorum enim alæ, spicula, variæque corporis partes licèt antea extiterint, non nisi paulatim, & statuto quæque tempore, se nobis produnt.

Dentium semina in alveolis, plures per annos, sicuti & pilorum glomeramina in bulbo, sivè radice sua in subcutanea pinguedine implantata reconduntur, donec tandem accedente necessaria maturitate, veluti vegetando foris erumpant. Ita & lumbrici lati longitudo ingens, quamvis in ovulo tota, veluti in compendio quodam, contracta sit, non apparet tamen antequam debitam maturitatis suæ metam acquisiverit.

Unde non ab uberiori, quo vescuntur alimento, incredibilis eorum longitudo deducenda, prout nonnulli falsò opinantur, sed à congenitis proprietatibus huic lumbricorum genere præ aliis familiaribus; vescantur enim, & saginentur cibis quantùm velint pigmæi, pigmæi tamen semper erunt.

Sed hic ulterius quæris an ab utero matris eum adferant infantes, an verò postea in illis generetur. Summus Medicinæ parens *lib.* 4. *de morb.* primam, ut observas, tenet opinionem, & cùm ipsius præcepta naturæ oraculo confirmata sint, haud facilè ab ejus sententia recedam non me profectò rationes, aut vana hypotheseon (quas floccipendo) figmenta, ad recedendum moverent. Sed propria experientia per multiplicem observationum seriem constans reddita, & infallibilis. Quare sicuti plures dantur hæreditarii morbi, qui ex utero sua ducunt principia, quid ni etiam de latis lumbricis hoc idem sentiendum, multò magis cùm divinum senem hujus rei habeamus authorem?

Ait hic, loco jam laudato ex lacte, & sanguine redundante, & corrumpente se, hos vermes in fœtu, uteri claustris concluso, produci, idque non sine ratione opinatus esse videtur: sugit enim puer in utero lacteam lympham, ut certis recentiorum observationibus probatum est; à cujus putrescente fermentatione excitantur latentia horum lumbricorum ovula, & ad vitam disponuntur, quod quidem aliarum rerum putrescens fermentatio præstare forsan non potest.

Eademque de causa factum esse puto, ut hic vermis epidemicè grassetur in Holandia præ aliis regionibus, nimiùm abundante lacticiniis; cujusque Incolæ lacte, & caseo ferè perpetuo saginantur. Cognovi Romæ anno 1696. Juvenem viginti annorum, pallidum, macie affectum, sputatorem, & in omni lacticinorum usu intemperantem; Hic cum mane cæpam cultro resecaret, ejus odore ita vehementer commotus est, & adeò ingenti suffucatione correptus, ut brevi se moriturum putaret, nisi superveniente vomitu, ejecisset lumbricum teretem triginta pedes longum, & rotundam in pilam conglobatum, quo excluso statim convaluit.

An præterea generari quoque possint lati lumbrici in adultis, nihil audeo dicere, cùm nihil hac de re mihi adhuc constet experientia. Puto tamen impossibile non esse, licèt Hippocrates suo tempore non observaverit, & ut in re difficili clarè, & distinctè procedamus, observandum est: an æger signa det lati lumbrici ab ineunte ætate, an verò postea, & annis jam gravis: si primum sit, ab utero esse credas; si alterum non nisi eodem adulto genitum esse existimandum. Difficilè enim adducor, ut credam puerum ab infantia in intestinis lumbricum gerere, nec affici symptomatis, quæ cum hoc vermium genere conjunguntur.

Sunt autem dolor circa jecoris regionem jejuno tempore, ingens sputatio; & si dolor nimis excruciet, aphonia supervenit. Tormina circa ventriculum ferociunt; pallidi sunt, & imbecilles, ad labores pigri, quandoque fastidiunt cibos, quandoque appetunt inordinatè, vermiculos figura cucurbitina excernunt, qui cùm sint rescissæ partes lati lumbrici; illos, dum apparent, pro horum pathognomonico habet Doctissimus Dodonæus cum Medicinæ Parente, loco citato.

In Urbe Roma, & in reliqua penè Italia, non ita frequens est latus lumbricus, ut in Holandia, quia Itali humidam, paludosam, frigidamque non incolunt regionem, nec forsan sunt nimium intemperantes, sicut Holandi; præstantius enim pharmacum contra lumbricos sobrietate non datur.

Quatuor ab hinc annis observavi Romæ puerum duorum annorum excrevisse per alvum vermen viginti pedes longum, quem nisi fuisset à matre rescissus, multò longiorem vidissemus.

Puer erat pallidus, & multum imbecillis. Eodem tempore mulier corripitur febre cum ingenti dolore, tumoreque in hepatis regione; vena brachii tunditur, sed frustra dolentem locum ungi jussimus oleo absynthii per coctionem facto, paulò post vomitus, & diarrhæa superveniunt, & centum vermes ex ascaridum genere ejecit, & sanitatem recuperaverit. Quindecim post dies recrudescunt omnia, ut suprà; De vermibus denuò suspicamur, consutis tribus manipulis absynthii Romani, & affectæ parti appositis, quindecim vermes emisit, statimque convaluit, hunc verò dolorem circa regionem Hepatis non ipsius hepatis, sed intestini colon è regione hujusce visceris,

ris, fuisse arbitrandum. Multa de lato lumbrico videntur apud Spigelium, & Sennerrum, multa apud hanc de verme umbilicali, de crinonibus sub cute. Apud Panarolum de vermibus cucurbitinis, rostratis, ac pilosis ad mille per alvum vivis excretis, sæviente maligna febre epidemica, ab uno solùm ægrotante.

Porrò curiosum est hic adnectere quod in Viro 40. ann. observatum est. Hic laborare cœpit derepentè doloribus stomachi, & partium vicinarum vehementissimis, qui per octo dies perdurarunt, tunc supervenit motus convulsivus curiosus, & rarò visùs in medicina. Idest singulo semiquadrante horæ toto corpore convellebatur leviter. Patiens cum pallore vultus, viriumque prostratione; & hæc omnia momento temporis durabant, deindè quiescebant. Diù noctuque singulo semiquadrante horæ dicta momentanea convulsio cum pallore vultus, viriumque prostratione recurrebat; & adeò exactè dicto tempore recurrebant periodicè, ut nullum horologium tam regularem periodum posset observare. Afflicto per octo dies his malis misero patiente, derepentè quieverunt omnia per duas circiter horas quibus vix elapsis, supervenit dolor stomachi, ac pectoris ita crudelis ac vehemens, ut ejus vi paulò post periit. Dicebat antè mortem patiens sibi cor, & ventrem veluti à canibus lacerari, & scindi.

Aperto cadavere inventus est in cavitate pericardii vermis niger, pilosus, & vivus longitudinis ferè palmaris; Cor verò valdè lividum. Dictus vermis causa mortis fuit, cor periodicè pungendo donec patiens defecit, &c.

Addam pariter observationem satis utilem de lumbricis, quam anno 1700. ab erudito Medico habui scriptam Massæ Tudertinorum in Umbria. Eo anno constitutio regnabat ferè epidemica febrium putridarum, atque malignarum: ægroti circa primum septenarium; aut circa secundum moriebantur, & semper maxima pectoris anxietate torquebantur: vermes teretes magna in copia excernebant singuli. Hi vermes vivi positi in vinum statim peribant; in oleo, aqua saccharata, spiritu vini, aceto, succo limonum per plures horas vivebant ac plures dies. Ægroti qui vinum bibebant, penè omnes sanabantur. Ex ægrotis senes, & mulieres majori innumer periere. Vinum itaque antidotum fuit morbi, & morbi causæ, &c.

Experimenta, quæ circa lumbricos feci, *& in praxeos nostræ lib.* 1. descripsi; Non fuere circa lumbricos terrestres, sed humanos. Muliercula enim quinquaginta ann. nata febre, & dyssenteria correpta, tercentum circiter vermes vivos ejecit Romæ anno 1694. erant longitudine faseoli, figura ferè cucurbitini, injecti in spiritum vini, & in infusionem seminum santonici post quinque horas periere; post novem in vino, dissolutione aloes, extracti camædrios, & extracti tabaci. Die Iovis, hora decima quinta, positi fuere in oleum amygdalarum dulcium; in succum limonum, in aquam tetuccianam (mineralis est, & salinis principiis abundat,) & in vas mercurio vivo semiplenum. Sequenti die veneris hora matutina in oleo amygdalarum dulcium inveni vivos, sed valdè torpidos, & imbecilles, vivos verò vegetos, & valdè mobiles in aqua tetucciana, in succo limonum, & in vase mercurii; in hoc tamen mercurii contactum fugiebant, & ad summitatem vasis progrediebantur. Immersi in aquam florum aurantiorum, & rosarum, post octo horas convulsionibus correpti, objere. Atque hæc de lumbricis.

Mirificè delectatus sum non defuisse in Galliis, (sed quando illustris, & inclita Galliarum Regio claris viris ferax non fuit?) acres ingenio viros, qui mecum sentiant difficillimis hisce praxeos Medicæ temporibus, in quibus omnia speculationum, & hypotheseon fluctibus agitata, turbataque videmus, non antè cessaturam tempestatem, quam Medici spreta opinionum arrogantia; & fastu ad Hippocratem clavum tenentem, & moderantem confugiant, & ab eodem naturæ voce loquente discant, qua via progrediendum sit ut ad veritatis metam in Medicina, tandem perveniamus.

Elapso anno in Regiam Societatem Anglicanam adscriptus fui, ut vides, nunc in Accademiam Germanorum, quod ad te scribo propterea quod gratum id tibi esse agnosco, Hoc eodem tempore scripsi epistolam ad amicissimum Antonium Albertum, de qua illum moneas, rogo. Vale Galliarum Ocelle, & Reipublicæ bono, saluti tuæ consulere non desinas.

Romæ pridie Idus Julias 1699.

EPI-

EPISTOLA II.

DE PURGATIONE IN PRINCIPIO Febrium, ac de Febribus Mesentericis.

GEORGIO BAGLIVO VIRO DOCTISSIMO NICOLAUS ANDRY MEDICUS Parisiensis, &c.

UTINAM mihi liceret Doctissimum, & carissimum nostrum Antonium Albertum comitari, teque amplecti, atque alloquio affari: perspectum haberes quanti te faciam; hominemque videres admiratorem tui non solùm, sed & tuarum laudum præconem æquissimum. Si quod opus medicum lectione dignum scriptum umquam est, tuum est de *Praxi Medica*, cujus studium omnibus medicinæ filiis suadere numquam desino. Eum lego, & cum legi, lego iterùm. Si quem librum alium meditaris, fac me certiorem: meum de lumbricis ad te mitto; in hoc tuam elegantem, eruditam, & concinnam invenies epistolam, quam ad me scripsisti humanissimè, undè libet meus pretium omne ducit suum.

Notas in aphorismos Hippocratis, easque breves propediem sum in lucem expositurus; si quæ habes hac de re mihi scribenda, facies gratum scribere. Loca enim multa sunt ubi aphorismi Hippocratis explicatu difficillimi omninò videntur sibique invicem adversari. Epistolam tuam si mihi scribas typis mandabo, & cum libello in publicum prodibit. Mos est apud doctiores, & peritiores hujus Urbis medicos statim initio morbi catharticum, aut emeticum propinare cum humor turget juxta *aphorism.* 22. *sect.* 1. Hic mos familiaris est imprimis doctissimo, & celeberrimo Guidoni Crescentio Fagon primario Regis nostri medico, & cæteris, qui inter aulicos versantur medicis, atque felices inde quotidie eventus observantur. Quidam existimarunt hunc medendi modum à te fuisse damnatum: verùm ego qui librum tuum legi accuratè ac præ manibus semper habeo nihil umquam in eo reperi, quod eorum errori favere possit: licèt enim purgationem initio morborum præsertim acutorum institui non oportere quibusdam in locis scribas; ansam tamen indè arripere, imprudentiæ est, ut te à purgatione, initio morborum facienda semper abhorrere quis existimet. Cum è contra aliis in locis purgationem suadeas initio morborum v.g. lib. 2. cap. 12. art. 4. ubi hæc ais: *Verumtamen ne omnia uno calceo metiamur, fatemur revera dari nonnullas febres, in quibus nulla expectata coctione peccans materies statim eliminanda est &c.* hæc verba tua non ore solùm protuli, sed in libro tuo legenda multis ostendi; quibus sanè verbis omnem suspicionem damnatæ à te purgationis initio morborum omninò removi. Notas meas in Hippocratis aphorismos præceptis tuis quamplurimis dictavi, & in his notis multa contexui ex libro tuo excerpta, quæ ad purgationem in principio morborum ritè faciendam, cùm turget humor, situ necessaria videbantur. Epistolam tuam impatiens expecto, tuasque laudes prædicare non desino. Vale decus Italiæ. Parisiis. Kal. Septembris 1700.

DE PURGATIONE IN PRINCIPIO Febrium, ac de Febribus mesentericis Romanorum

GEORGIUS BAGLIVUS NICOLAO ANDRY

MEDICINÆ LECTORI AC PROFESSORI REGIO, Doctori medico Parisiensi.

DEBEO tibi, optime Andry, tot jam nominibus, ut non videam, qui solvendo esse possim. Officii mei sæpè me admonet officiorum tuorum recordatio. Scripsisti ad me sæpè, neque id solùm, sed magnis cum laudibus, meamque amicitiam pro urbanitate tua expetere perpetuò non desinis. Ego verò istum erga me animum, & quo significatur in epistola tua benevolentiam amplector libentissimè, & amore prosequor singulari, nam, ut emittam, quod ita postulat humanitas, tui te præterea mores, tua virtus, & in re medica judicium acre egregiè commendant. Quod autem spectat ad laudes, quas mihi tribuis, etsi me delectet laudari à laudato Viro; tamen ea, quæ de medicis, cùm esse verissima cupiam, non agnosco. Dilexi equidem adolescens, ipsoque decimo-quinto ætatis anno, quo complectis Philosophiæ peripateticæ studiis, ad hanc artem me dedi, veterem Græcorum medicinam, & egregia præ cæteris monimenta, quæ nobis Coorum maximus tradidit Hippocrates: excellere tamen in re omnium, ut ego sentio præstantissima & difficillima cujus negotii sit, cujus ingenii, non modò experiens ipse intelligo, verùm etiam ex innani multorum industria conjicio.

Innumera ac penè vana commenta, quæ proximè lapsa ætas circa morborum naturam, curationemque cumulavit, multorumque plausum meruerunt mihi adhuc Juveni nequaquam arridebant; non solùm quia nihil solidi, quod priscam Græcorum medicinam saperet, continent; sed potissimùm quia ordine præpostero, & ad veritatem illustrandam minùs apto, medicinæ praxim tractatam videbam, naturæ nempè leges cogitationibus mentis servire, morborumque curationem ab oraculis theoriarum pendere totam. De cujus quidem veritate rei certior redditus per patientem in Italiæ Nosocomiis factam pluribus annis observationem, in mea me magis opinione confirmavi; Artem nostram observationibus illustrari, & crescere; quæque hac via deteguntur præcepta, acre judicium medici ab hypothesi physico-mechanica; juxta Geometriæ leges explicata directam ad ægri naturam, & morbum accommodare debet, ac ritè determinare; acerrimum namque judicium est anima benè medendi; nec solùm morbi naturam, sed occasiones ejus ad benè curandum nosse oportet Quare tu, qui judicio, & usu præstas rerum, & in Florentissima Parisiensium Academia vivis, si prout cœpisti rem medicam juxta Græcorum præceptiones excolere, ac perficere curaveris, ad eas te perventurum laudes confido, ad quas me pro benevolentia tua jam pervenisse existimas.

Vir illuſtris, doctiſſimuſque Abb. de Tourreli utriuſque noſtrum æque familiaris, de quo ſub Antonii Alberti nomine ad te antè ſcripſeram, Romam reverſus libellum tuum de lumbricis cum litteris tuis tradidit. Litteris perlectis aggreſſus ſum legere tum libellum: mirificè profectò placuit: genus enim ſcribendi non minùs utile, ac neceſſarium, quam nova experiundi methodo concinnatum complexus es: valdè delectabar ordine, valdè etiam genere orationis tuæ; res verò ipſa ità me affecit ut quaſi ſemina quædam veræ Praxeos, quæ fructum non mediocrem aliquando ferent, in animo meo reliquiſſe videatur. Quare cùm eximii ingenii, doctrinæque opibus abundet, me certè judice magnam omnium approbationem, commendationemque promeretur.

Audio nunc te in promptu habere per breves notas in Hippocratis aphoriſmos, quibus obſcura multa loca, quæ frequenter in magni Senis operibus occurrunt ad morborum uſum, debitamque reducis claritatem. Cumque magnum hoc medicinæ opus interpretatione aggrederis, laudo certè inſtitutum tuum, mihique perſuadeo, te id magno cum obſervationum ſolidæque meditationis apparatu facturum, quibus inſignis medicæ facultatis doctrina complectatur. Quæ cum vera ſint, ne diu protrahas laudabile opus publici juris facere ægrorum beneficio, reique medicæ ornamento.

Inter aphoriſmos, qui quotidiè diſceptandi occaſionem dant medicis, duo mihi præ cæteris eſſe videntur. Aphoriſmus 22. *libri* 1. & 29. *lib.* 2. quod certè non ab ipſorum obſcuritate; ſed à peculiari medicorum cachoetia oriri crediderim. Horum enim quiſque huic, vel alteri opinioni, ſyſtemati, aut hypotheſi addictus, pro modulo hujus peculiaris genii, Hippocratis aphoriſmos ad ſuam partem trahit; nec ad veritatis normam, ſed ad opinionem anteceptam interpretatur; unde fons, & origo contentionum perpetua. Ita malè interpretato aphoriſmo 22. *libri* 1. videbis plures medicos ſingulis in morbis purgationem principio laudare, damnare alios, paucos demùm mediam inire viam. Talem purgandi abuſum in morborum omnium initiis familiarem reperi quampluribus apud nos, cùm decem abhinc annis, completis Italiæ peregrinationibus Romam me contuli. Quod cùm non omnimodè redundet in ægrorum beneficium; ut modus aliquis poneretur tanto errori, operæ prætium duxi paulò acriter in mea praxi typis data 1696. contra illum invehere; & pluries, ac penè ad nauſeam animadvertere purgationem non eſſe ſingulis in morbis adhibendam in principio; ſed in iis dumtaxat, quorum cauſa primis viis ineſt, & magnus cachochiliæ apparatus ibidem hæret, occaſionem magnis daturus morbis niſi per prudenter adhibita in principio purgantia ſubducatur.

Qua in re quomodo me geram in ægris curandis en habe. Quoties de purgatione in principio res agitur, obſervare ſtatim ſoleo, an prima in regione pravorum humorum congeries adſit, cum magna humorum turgentia, quam ingentes in ſex rebus nonnaturalibus errores produxerint; an contra acutæ, aut inflammatoriæ affectionis ſigna appareant.

Si primum à leni purgatione in principio nec abhorreo, nec in editis à me libris ipſam damnavi, potiſſimùm verò ſi turgentiæ humorum notas obſervo; nam putrix cachochilia niſi tempeſtivè educatur, in ſanguinem ingrediendo vehementiores excitabit fermentationes: atque ad longos, ac periculoſos morbos patientem diſponet. Eodem tamen tempore quo purgationi indulgemus, non prætereunda ſunt ſtomachica, & reliqua, quæ crudum humorem primis vis congeſtum digerant remedia. Et ſi quædam ad vomendum propenſio, ſit, purganti pharmaco emeticum miſceri poteſt. Sed in popularibus Urbis Romæ, quoniam non benè cedunt emetica, nec ipſorum naturæ congrua ſunt, iiſdem fere continuò abſtinemus. Singulis itaque, vel alternis diebus hanc potionem preſcribo.

♃. decoct. ſenæ, tart. & epitimi cum Flor. cordial. & cinam. ℥. *v. ſyr. de cichor. nicol. cum dupl. rhabarb.* ℥ 1. *aq. cinam q. ſ. m. f. p.* Poſt quatuor, vel quinque horas à ſumpto pharmaco, ſi purgatio lentè progrediatur chlyſtere utor ad faci-

faciliorem reddendum humorum exitum. Totum ventre manè, & vesperi foveo decoctione calida cichorei, agrimoniæ, radic. altheæ, malvæ, & nitri, ad relaxandas magis primas vias, humorem concoquendum, & blandè disponendum ad secessum. Si verò patiens purgationes ferre non possit ob nimium fractas stomachi vires, & magnam in visceribus turbationem à putri factam cachochilia; tunc singulo mane chlysteres impero emollientes, & si magnus sit humorum cumulus, bis etiam in die, fomentis per totum ventrem antè clysterem semper adhibitis; qui quotidianus clysterum usus, incredibile dictu, quantum ad liberandas primas vias à morbosis impuritatibus, & longos febrium progressus impediendos conducat. Quolibet manè laudo usum juris pulli cocti cum 12. sem. citri contusis, & chicoreo sylvestri, & cum eo misceo vel aquam theriacalem, vel sequens eleosaccharum nostrum stomachicum.

℞ *essentia citri, spiritus rosarum, & olei cinnamomi an. gutt. 20. circiter; sacchari candi per setaceum trajecti q. s. m. f. oleosaccharum, cujus capiat singulo mane cum jusculo ℥. 1. circiter*. Ad roborandum stomachum, ejusdemque tonum restituendum, appetitum promovendum par remedium, non datur. Nuper diarrhæam perniciosam cum febre, & molestis symptomatis, à nimiis studiis, & indè ortis cruditatibus factam hoc solùm eleosaccharo bis in die cum potione cocolatæ dato, quarto morbi die compescui felicissimè in Viro erudito propè ædem Theatinorum S. Silvestri in Quirinali. Si spiritum cariophillorum recentium (quos in Urbe vocamus, *garofali di colore di ponzò*) addas, rarum habebis remedium ad cruditates acidas, & varias stomachi affectiones præ cæteris vomitum, nauseam, dolorem.

Usque ad septimum diem clysteribus, & stomachis quotidiè utor, quia tunc securus esse soleo primas vias ab impuritatibus esse liberatas, & stomachum pristino vigori restitutum. Post septimum observo denuò quam periodum, cum quibus symptomatis assumit febris, & methodo cuilibet necessària occurro promptissimè. Id tamen pro certo dicam me præfato medendi modo febres cum apparatu humorum, quas voco mesentericas feliciter tollere circa 14. vel ad summum circa 21. Et salutis spes aliqua circa 9. vel 11. incipit apparere. Hujusmodi febres nonnulli curant in Urbe testaceis, bolis, & ut vulgò dicunt pulveribus, antiacidis copiosè præscriptis à principio ad finem febris, nullis interea præscriptis, vel saltem rarò clysteribus, purgationibus, & stomachicis recensitis cum fotubus per totum ventrem: idque cum magno ægrorum discrimine factum vidi. Dictis namque remediis concrescente magis putri cachochilia, magisque se in angusta mesentericorum vasorum spatia insinuante mora evadit acrior, vehementius effervescit, & producit demum vel hecticas mesentericas vel chronicas, & difficilè curabiles febres cum vera glandularum mesenterii obstructione (sicuti ex ingenti pallore vultus, cum cadaverica, vel saltem multum à statu naturali mutata facie, conjicio) ut frequenter observo, & infelicem hodiernæ praxeos statum deploro.

Inter signa, quæ apparatum humorum in primis viis denotant, sequentia sunt patienti observatione nostra, & matura meditatione acquisita. Os valdè amarum est cum quadam nausea horis matutinis. Lingua viscida, glutinosa, ingrati saporis, cum oris fœtore, dentes quoque luridi sunt, & conspurcati. Stercora multum fœtida, & flatus pedendo emissi ingenter fœtent. Caput aliquando nutat, & gravitat: & si patiens supra lectum perpendiculariter erigitur, caput hinc indè nutando gravitat: Aliquando caput ferè continuò dolet cum gravitate, & pulsatione circa tempora, & dolor exacerbatur post prandium, & aliquando post cœnam, aures murmurant cum sibilo. Urinæ naturales vel à statu naturali non multum recedentes. Febres post prandium, & post cœnam augescunt, & typum duplicis tertianæ continuæ servant. Calorem in volis manuum aut pedum, & in hypochondriis patiuntur. Vultus pallet: alvus sicca est. Inappetentia moderata: sed quod magis observatione dignum est, qui febricitant ex infarctu mesenterii majora mala in capite experiuntur, quàm in mesenterio, in quo morbi sedes est, medicique decipiuntur, cephalica, emulsiones; frigidasque potiones aut copiosos aquarũ haustrus, ut hodie apud nos invaluit abusus, propinando; quibus remediis crescit magis, quàm mi-

minuitur morbus quia crescit causa ob indigestionem dictorum inutilium remediorum: omissis interea fotubus ventris, purgationibus, vel quotidianis clysteribus, stomachicis, ac digerentibus antè recensitis: sed non omissa china chinæ, qua in hujus generis febribus magno cum ægrorum damno hi pulverum amatores utuntur. Et hæc familiaris methodus mihi est curandi febres à putri cachochilia, & mesenterii infarctu productas.

At contrà si vel minima suspicio appareat acuti, & inflammatorii morbi, lingua sit arida, urina crocea, salibusque saturata, calor ingens per totum, anxietas, magna sitis, & omnium siccitas cum metu latentis viscerum inflammationis, à purgatione in principio omnimodè me abstineo, ut in mea praxi animadverti; nec indiscriminatim morborum omnium curatio à purgatione inchoanda, sicuti plures apud nos faciunt, nec tales etiam apud nos deficiunt. Nam ob acrem acuti morbi calorem, & fervescentes succos singula urentes, cùm solida sint nimiùm crispata, idest convulsiva oscillatione nimiùm intenta, fluida verò supra modum ferventia, acria, impetuosa, & bona cum malis succis confusa; nec debitam laxitatem, (in qua morborum coctio præcipuè consistit) habeant singula; purgatione in principio non solùm peccantem materiam non educimus, cùm non cedat, quæ adhuc cruda est affectio, sed novo addito impetu, novisque stimulis excitata vehementiùs effervescit & hinc indè excurrendo, morbum auget, & symptomata; donec tandem desinat in aliquod viscus, in eoque morbi sedem, aut inflammationem producat. Cujus veritatis optimè gnarus medicinæ Magister sic præcipit aphoris. 24. sect. 1. *In acutis morbis raro, & in principio medicinis purgantibus uti, & hoc cum premeditatione faciendum*. Et de rat. vict. in morbis acutis num. 36. docet. *Quicumque verò ea, quæ inflammantur, statim in principio morborum medicamento solvere aggrediuntur, hi de intento quidem, ac inflammato nihil auferunt; non enim remittit affectio, quæ adhuc cruda est; quæ verò morbo resistunt, ac sana sunt, colliquefaciunt. Debili verò evadente corpore morbus invalescit.*

Neque in febribus tantùm, sed singulis quibusque in morbis cum febre conjunctis hujusmodi purgationis lex observanda. Pleuritis de sua natura cùm inflammatorius sit morbus, respuit omninò purgationem in principio, præsertim si dolor sit ad claviculas. At contrà si magni errores in victu præcesserint; dolor sit ad præcordia & apparatus pravorum humorum, ac putris cachochiliæ in mesenterio, & primis viis, à purgatione pectorali curatio inchoanda; prout monuit magnus medicinæ magister pluribus in locis, sed præsertim *de vict. rat. in morb. acut. num.* 12. Et ipse damnavi semper in edita praxi purgationem in pleuritide: non quidem ratione apparatus antedicti, sed affectionis inflammatoriæ, quæ semper cum pleuritide conjuncta est, omnemque respuit purgationem. Neque hic repeto, in humorum turgentia, quolibet in morbo, celebrandam statim esse purgationem, ne turgens humor impetu in partem aliquam facto, brevi eamdem suffocet, cum hæc ab aliis Authoribus sint satis animadversa.

Harum itaque febrium cum acutie conjunctarum curationem, à sanguinis missione in principio semel, vel pluries celebranda, prout occasio, aut natura morbi postulaverit, incipiendam esse consulo. Sanguinemque mitto, non tantùm ad fervescentes succos temperandos, eorumque incendium extinguendum, quantum ad inducendam per hujusmodi vasorum depletionem, in solidis, ac in fluidis laxitatem quamdam, ad fluidorum circulationem, eorumdemque statuto tempore ritè peragendam despumationem summè necessariam: Et ideò post sanguinis missionem in acutis aliqualem sudorem in ægrotis ferè semper cum symptomatum levamine observo.

Quod si quis Helmontianorum more ab eadem facienda abstineat; tunc quoniam fluida ob nimiam sui acrimoniam, ac fervorem vehementium circulant, ac proindè superant solidorum per quæ circulant resistentiam: & utraque nimium recedunt ab æquilibrio, sivè naturali proportione resistentiæ, & impulsus, quæ est inter ipsa; fiet ut fluida hinc indè hærendo per partes, easque variè afficiendo, spirandi difficultatem sitim, capitis dolorem, & gravitatem, vigilias, & mille id generis accidentia producant: quæ prudenter præscripta sangui-

guinis missio certò impediret, ac tolleret.

Familiaris quoque mihi est his in febribus chlysterum emollientium, aut temperantium usus usque ad septimum, ad liberandas primas vias ab impuritatibus, in primas namque vias sanguis febricitans repetitis circulationibus morbosas deponit particulas, undè chlysteribus hæ sunt quotidie subducendæ, præterea confert clysterum usus ad moderanda capitis, viscerumque vehementia symptomata.

Post septimum incipientibus jam coctionis signis, ac despumationis morbosæ materiei à chlysteribus frequentibus abstineo ne naturæ opus perturbetur: at si grave aliquod symptoma superveniens eos postulaverit: iisdem denuò utor, vel solis, vel adhibitis ante fomentationibus ventris supradictis. Singulo mane jusculum cum sonco, cichoreo sylvestri, vel appropriatis herbis, vel cùm ℥. ij. succi sonci depurati coctum patiens haurit, additis ocul. cancr. & nitri perlati, an ℈. I. quibus fluidorum fervorem mitigamus, & eadem ad coctionem despumationemque disponimus, debita in illis, ac in solidis ante procurata laxitate. Circa nonum vel undecimum apparentibus signis coctione jusculum cum herbis alchalicis, & leniter diaphoreticis bullio, & loco nitri aliorumque digerentium, addo despumantia nempè corn. c. philos. bezoar. occid. aq. cord. s. gelat. corn. & similia ad sudores leniter movendos & disponenda fluida ad purgationem 14. vel 17. die citiùs aut serius, semel, bis, aut pluries prout occasio postulaverit, faciendam. In magno febris ardore vesperi emulsiones libenter concedo cum sale prunell. &c qua ratione temperata ac mitigata fluidorum acrimonia celeriùs ad coctionem veniunt, feliciusque particularibus, & universalibus morbi temporibus despumant.

Taceo reliqua quibus ad tollendas hujusmodi febres utor, ne nimiùm crescat epistola, solùm animadverto curationis caput, atque summam in eo consistere, ut sanguis ebulliens intra debitos fermentationis limites per debitam methodum, & remedia opportuna sese contineat: ut suo tempore facilè, atque naturaliter despumet. Et si nimium ferveat coerceatur diluentibus, ac nitratis: si contra torpeat, excitetur diaphoreticis magna cum prudentia, & cautione præscriptis, quousque perveniamus hac ratione ad 14. diem, quo purgatio præscribenda erit, seriùs aut citiùs pro ratione copiæ aut pravæ qualitatis humoris peccantis, ad educendum morbosum serum, in quo noxiæ, inutilesque particulæ coctæ jam, ac despumatæ dissolvuntur; coctionis autem signa ipse præ cæteris desumo à symptomatum remissione, cruditatis à vigore eorumdem. Et si circa finem omiseris purgationem recidivam expectato, ut sæpè contingit.

Circa finem epistolæ addam observationem satis utilem de lumbricis, quam ab erudito Medico nuper habui scriptam Massæ Tudertinorum in Umbria. Constitutio regnabat elapso anno ferè epidemica febrium putridarum, atque malignarum: ægroti circa primum septenarium aut circa secundum moriebantur, & semper maxima pectoris anxietate torquebantur; vermes teretes magna in copia excernebant singuli. Hi vermes in vino positi vivi, statim peribant; in oleo, aqua saccharata, spiritu vini, aceto, succo limonum, per plures horas ac dies vivebant. Ægroti, qui vinum bibebant, penè omnes sanabantur: Ex ægrotantibus senes & mulieres majori in numero periere. Vinum itaque antidotum fuit morbi, & morbi causæ. Opus nostrum de solidorum elatere, natura, & effectibus secundam editionem mox videbit Romæ. Exemplar ad te mitterem libenter, nisi Anissonius Bibliopola Lugdunensis ad me scripsisset, se opera omnia nostra aucta, & in unum redacta corpus brevi typis elegantibus daturum: qua occasione faciliùs exemplar omnium ad te perveniet, quàm si Roma Parisios mittatur. Vale Vir optime, & Praxim medicam, quæ magnis hoc tempore Doctorum Virorum indiget auxiliis frequenti morborum observatione, & maturis physices meditationibus augeas, & confirmes.

Romæ 3. Nonas Junias 1701.

EPI-

EPISTOLA III.

DE
ADMIRANDA VI SOLIDORUM,

GEORGIO BAGLIVO VIRO ILLUSTRI

MEDICORUM ÆTATIS NOSTRÆ PRINCIPI

GODEFRIDUS GASPAR OSTERCHAMPIUS Serenifs. Lobkovizenfium Principum Archiater S. P.

UM primùm aureus liber tuus de Praxi medica ad me venit; eodem lecto, & iterùm ac fæpè lecto, dixi: Hic Author medicorum Coriphæus eft. Hæc praxis vera falutis præcepta continet, quæ nulla impofterùm filebit ætas, & quantùm durabit Orbis, tantæ laudes ab omnium gentium medicis fuo dabuntur authori. Quare cùm multùm te duce profecerim, mihi fatisfacere numquam poteram, nifi Romam venire decraverim, ficuti olim ad videndum in Urbe Livium faciebant, ut te de facie cognofcerem, & te de medicina loquentem præfens audirem. Quod cùm feciffem, & maximæ Romæ, Romæ æternæ muros venerabundus ingrederer, ftatim domum tuam veni in via pofitam, quæ ducit ad Quirinalem, teque amplexatus fum, & amplexatus manum, quæ tam eleganter fcripferat, ac eruditè. Et fanè tanta te humanitate, benevolentia, comitate, doctrina ornatum inveni, ut tibi pares in meis peregrinationibus valdè paucos cognoverim. Atque cùm te confpiciebam, mihi videre videbar Democritum, cùm ipfum alloquebatur Hippocrates, res mundanas omnes contemnentem hominum ftultitiam peculiariter cognofcentem, ac ut olim Democritus hilariter deridentem, tuis animi affectibus heroice imperantem, ac de fcientiis folidè fatis, fed maxima cùm moleftia, nulloque faftu difputantem. Undè meritò dicebam felicem Romam Urbium Dominam, quæ tantum Virum fovet in finu. Felix Archilycæum Romanum, quòd verum Hippocratis filium medicinæ reftauratorem tota laudatum Europa tam gloriosè oftentat, in eoque fuperbit; atque veteri Antonio Mufæ Augufti Archiatro, fuum nunc opponit Baglivum. Neque credas me hic tecum adulando agere, fed ut veritas, fi alicui ignota fit, propaletur. Cathedram enim anatomicam fex ab hinc annis, non gratia & favore Principis, fed merito tuo; ideft publico certamine anatomico in celeberrimo Orbis Archilycæo, Urbe ftupente, & ftupentibus ipfis, qui tecum concertabant obtinuifti At quantùm obftupui ipfe, cum de primum in Theatro anatomico, de anatome, ac de univerfa re medica, omnibufque difciplinis differentem audivi. Ciceronem medicè loquentem non ipfe folùm, fed omnes plenis votis prædicabant. Et publica nunc, atquè in ore omnium vox eft Romæ, ante te paucos, poft te ferè nullos tanta cum gloria, experimentorum utilitate, fermonis

guinis elegantia, memoriæ felicitate, scientiarum omnium usu & possessione, in ipso ætatis tuæ flore rem anatomicam in Archilycæi vestri theatro tractaturum. Et quod paucis à natura tribuitur, in tibi Deorum munere concessum est, ut scripto æquè, ac eloquio disertissimus sis, elegantissimusque.

Quæ cùm vera sint, non ampliùs mirer, si te Parisiis, te Londini, in Belgio, in Germania nostra, tota denique Europa tamqnam verum praxeos ducem sequantur omnes, & librum tuum secundò, atque iterùm legant, semperque habeant præ manibus. Et licèt unicè intentus sis praxi promovendæ, theoricam tamen, ac geometriam optimè calles: sed dum hanc à sciolis strictè, ac rigorosè ad diagnosim, prognosim, curationemque morborum applicari vides, ò quantùm rides? atque tunc medicis merè geometris unicum monstras Hippocratem medicinæ singulis ætatibus, & ante applicatam praxi geometriam adoratum caput, cujus opera memoria semper tenes, & ad ægrorum lectulos semper habes in promptu, Fastum, & superbiam geometrarum spernis, nam circuli, lineæ, demonstrationesque figurarum geometricæ, vix aliquid conferunt ad morborum curationes. Hocque semper tibi mente ac perpetua cogitatione (semper enim cogitas, tuaque vita continua est meditatio, & penè continua abstractio) inesse observavi, dum tecum per Urbem incedebam: ut centies repetita observatio in præceptum stabile redacta imperet ac dominetur geometriæ, & geometria explicandis morborum phænomenis, non verò curandis inserviat.

At quid dicam de libro tuo nuper secunda vice edito de Fibra motrice cum adjunctis varii generis, maximæque utilitatis argumentis. Materiam de solidis fatis arduam, difficilemque, & à nemine hactenùs tactam primus omnium ausus es aggredi, promovere, stabilire, & ad usum practicum reducere. Tam futilia, & inepta, quæ de particularibus fermentis, & id genus somniis ad nauseam usque circumferuntur sola fibra suo prędita elatere destruit, ac delet. O quantùm post hac theorica medica mutabit faciem, prodeunte in lucem hoc novo systemate tuo de solidis, eorumque elatere; lucem daturo medicis ac medicinæ.

In lectionibus tuis quotidianis in Archilycæo, & in aliis, quæ in Theatro anatomico semper auditoribus pleno à te factæ sunt, plura ex te audivi de fibrarum origine ac motu; de origine albarum à meningibus, de carnearum à tendinibus, & indè ab ossibus. De elatere solidorum, & vario horum inter se, & cum fluidis æquilibrio toto anno 1699. tum in Cathedra, tum in Theatro disseruisti; Auditoresque maximo cum candore, rem hanc omninò novam, nec adhuc à te typis datam docuisti. Undè verebar summoperè ne quis latrunculus hanc tibi gloriam rapiat, & suffuratis tuis præceptis ità candidè communicatis, ante te publici juris faciat, seque primum auctorem, atque inventorem ostentet. Quod tu, qui mundi pompas, & vanitates perpetuò spernis, & mundi sapientiam perpetuò rides; quia semper ad cœlestia, & ad ea quæ de futura vita tractant, animum semper fixum, semperque fixam cogitationem habes (ut ex conversatione tua familiari coniicere potui) minimè curabis. Imò cùm nonnullas simul fecissemus observationes, & experimenta circa meninges anno 1699. & 1700. dicebas te gravissimis praxeos negotiis valdè occupatum hac de re tractare nunc commodè non posse; idque muneris suscepisse medicum amicum tuum cujus nomen non recordor, qui de meningibus nonnulla luci publicæ consignabit. Et cùm de his omnibus ad miraculum ferè dissereres anno 1701. in Theatro anatomico in ultima lectione de vasis omnigenis, ac de fibrarum origine, & elatere, in qua egregiè disputando, & inaudita facundia disserendo, te ipsum propemodùm vicisti; pleno doctorum hominum stupente Theatro, & taliter pleno, ut præ incredibili frequentia populi nullus adesset locus aliis ad te audiendum confertim accidentibus; Quidam virtutis cultor insignire te voluit nobili epigrammate eleganti papyro typis expresso, cujus plura centena exemplaria lectione completa sparsa fuere auditoribus in Theatro. Epigrammatis autem hæc est idea.

In

In Laudem Viri Doctissimi GEORGII BAGLIVI Soc. Reg. Lond. Socii, Anatomicen cum mathesi, & morborum praxi junctam in Romani Archylicæi Theatro tota plaudente Urbe exercentis.

EPIGRAMMA.

JAm benè quod laceros graderis Baglive per artus.
Seu receses ferro, seu potis eloquio.
Quis neget exiguo concludi limite vitam
Si quod motus agit, supprimit una quies?
Attamen ingenii robur, nomenque, tuamque
Tempora virtutem, claudere nulla queunt.
Democritum certas industri vincere ferro:
Arte ac eloquio diceris Hippocrates.

DISTHICON.

Amphiteatra prius, surgunt nunc Vrbe theatra.
Illa necis pompas, ista salutis amant.
Cultor Virtutis H. H.
Romæ 1701. Typis Buagni.

At sicuti nunc Orbis medicus fruitur beneficio, quod ipsi novum unum de solidis affert systema, & aurei libri de praxi medica. O quanto majus ipsi perveniet, cum singula opera tua, quæ nunc meditaris, & alia quæ magna ex parte absoluta sunt, lucem videbunt? Præ cæteris opus ingens, ac novum, quod sæpè domi tuæ legi de morborum successionibus. Difficillimus ille tractatus historico-anatomicus de occultis viscerum aneurismatibus, hydatidibus, & varicibus; cujus viginti circiter folia jam vidi apud te completa: ò quantam utilitatem feret hic tractatus plurimis occultis doloribus, ac morbis! Tractatus de circulatione liquidorum per canales pelliceo-conicos vasorum corporis animati juxta leges spiræ, sivè cochleæ Archimedis; necnon ex legibus coni, arteriæ namque in angustum desinunt conum, venæ contra ex angusto oriuntur. *De anatome vasorum omnium*, in quo tractatu demonstrans vasa peculiare systema constituere ab aliis partibus valdè differens, & peculiari motus oscillatione præditum. De varia secretione liquidorum ex varia gravitate liquoris secernendi. In Simplicianum Dialogi tres, lepidi, elegantes, sale Plautino aspersi; in quibus pusillum quemdam medicum edito libello superbientem, & in rudium cœtu de te minùs prudenter loquentem, corrigis, atque castigas. De morborum analogismo opus novum non adhuc in arte visum; in quo per varias morborum comparationes, reducis morbos ad morbos generales peculiari charactere præditos, qui deindè in varios subdividuntur ab eodem charactere pendentes, sed forma nova, sivè nova alterius morbi specie vestitos. Et deindè in particulares morbos, qui ratione peculiaris nec communicabilis characteris in alias species mutari non possunt.

Taceo alia id genus opera à te cœpta, mihique demonstrata, quibus rempublicam medicam, & salutem publicam ditabis, urinam quamprimùm, &c.

Quare mi Baglive, cum fatigosam tuam vitam considero, & studia infinita in tuo hoc ætatis flore peracta, exclamare cogor cum Seneca illum Poetæ inclyti versum.

Tollimus ingentes animos, & maxima parvo.
Tempore molimur ....

Porrò legenti mihi novum opus tuum de Solidis, eorumque elatere, de quo elapsis annis quotidiè mecum disserebas: cùm observaverim quanta sit vis, & potestas solidorum in morbis producendis, res sanè à paucis adhuc animadversa medicis, in confirmationem tuæ opinionis decrevi ad te scribere sequentem historiam ex meis schedis excerptam.

HISTORIA.

Anno 1698. mense Martio Vir illustris Dominicus Haphner Serenis. Principum Philippi, & Josephi de LobKovis meritissimus Præceptor ætatis 45. naturæ robustæ, & studiis ferè perpetuò deditus Lutetiæ Parisiorum cœpit sæpiùs leviter animo delinquere, paulatim emaciari, calore, ac dolore renum premere, torqueri. Sitis erat continua, inappetentia, pulsus frequens, qui veluti hecticam mentiebatur. Urina corpore quieto tenuis, alba, hac de-

co-

color, at in exercitatione deponebat sedimentum rubrum, squammarum piscium adinstar, ac filamentosum. Internæ præscriptis remediis mediocriter refrigerantibus, externè verò unguentis ejusdem naturæ, calor, & febricula evanuere, ægerque sanatus est. Anno verò sequenti 1699. dum Januario mense Parisiis Germaniam discederet toto itineris tempore præfatum sedimentum denuò mingebat: corpore tamen benè valente donec Viennam pervenit. Ubi denuò eodem morbo cum iisdem præfatis symptomatis correptus fuit, cum vomitu crebriore, & macie corporis. Inito cum medicis consilio quidam putarunt esse hecticam, alii diabetem, ego verò, qui tunc brevi mora Viennæ eram, constanter asserebam morbum esse in renibus, & ibidem morbi causam calculum esse, vel aliud quid solidum fibras validè crispans, ac irritans, Demùm circa Pascha 1700. omnibus omninò exacerbatis, ac ægro semper in pejus ruente, præsertim quoad dolores in renum regione, quatuor ante mortem diebus delirio primò correptus, deindè horrendis motibus convulsivis, in ipsis motibus convulsivis expiravit.

Secto cadavere fibræ musculorum abdominis duræ, tensæ, ac solidæ instar tabulæ inventæ sunt: universa corporis pinguedo consumpta erat. In pelvi dextri renis ingens calculus aderat figuræ ovalis, particulis salinis splendentibus in superficie conspersus, & in uretere dextro sub eadem pelvi alius jacebat calculus priori similis, sed minoris molis. In renis sinistri vasis, uti & in reliquo corpore nihil aderat morbosi. Causa igitur mortis tribuenda solummodò erit solidis irritatis ab his ingentibus calculis, à qua irritatione, tensione, & aucto nimium elatere vomitus, macies, urinarum copia cum sabulo, inappetentia, pinguedinis universa solutio, & reliqua accidentia prodiere: & hæc historia ferè similis est ei, quam de muliere calculo interempta descripsisti in dissertatione de anatome fibræ, de motu musculorum, ac de morbis solidorum. Et quantæ utilitatis ad praxim est doctrina tua de solidis, mille somniatis fluidis peccantibus vulgò præscribuntur remedia, cùm anima morbi resideat in solidis, uti in casu nostro, & mille id genus aliis, qui quotidie occurrunt.

Tota interim Germania, & universus Septentrio noster ultimum opus tuum de solidis, eorumque morbis, elatere, &, sivè de fibra motrice & morbosa, &c. summoperè laudat, & ad sydera extollit; ob summam utilitatem quæ in curandis morbis exindè oritur: Et miratur te in ipso ætatis tuæ flore tantum opus, tam arduum, tam difficile, primum tentasse, & primum post tot sæcula viam demonstrasse futuris sæculis. O te felicem? Plures medici quotidie per litteras librum hunc tuum à me petunt, & ex tota Germania quotidie hac de re literas habeo, quibus cogor ut eumdem typis reddam in Germania. Quare si brevi, ut nuper ad me scripsisti; Opera omnia tua non recudentur Lugduni apud Anissonios, vel in Anglia, aut Holandia uti mihi narrant, cogar eadem Viennæ, aut Norimbergæ celerrimè typis dare; aliter tot & tantis medicorum desideriis resistere non potero.

Maxima igitur pro his omnibus in rempublicam beneficiis tibi gratias habeo, & vitam longævam tibi à Superis precor, ut medicinam à tot vanis opinionum fabulis misere labefactatam, oppressamque erigas, atque ad suam certitudinem ac veritatem tandem post tot sæcula, ut solus, qui tanto polles ingenio, reducas. Vale decus medicinæ: Vale iterùm ingens decus Romæ.

Viennæ Austriæ prid. Kal. Augusti 1702.

EPISTOLA IV.

DE RARA DIABETIS CURATIONE.

GEORGIO BAGLIVO

VIRO CLARISSIMO, IN MEDICINA
Doctori, Praxeos Medicæ Auctori Excellentissimo
Gualterus Harris M. D. Anglus.

CLARISSIME DOMINE.

Ibrum tuum eruditione, institutis, observationibus plenum verè proximè elapso accepi, & summa cum voluptate perlegi. Hujusce sæculi vanitas talem scriptorem meruit, & postulavit, qui errores epidemicos in re medica latè serpentes & dignoscere potuit, & si possibile fuerit, sanare. Quot nempè volumina hodie profert nimis ferax prælum? Quantillum tamen fructum ad praxim medicam feliciter excolendam percipimus? Multi quidem tradunt præcepta non contemnenda, & studiosorum speculatione non indigna. Multi materiam medicam uberem colligunt, & in varios ordines redigunt. Alii denique præscripta exhibent in omnes morbos copiosa. At quampauci, scriptis mandant methodus aliquas medendi veras, quibus diversæ species morbi alicujus generatis, tum clarè distinguantur, tum experientia fideli frequentique sanentur. Raró destituitur ars medica viris litteratis acumine ingenii, studio, doctrina præstantibus. Fortè nulla alia ars eruditione nostram superat. Sed nescio quo pacto ut termini Oceano ipsi, ut vitæ, ut ingenio humano à numine divino figuntur, itá progressibus medicis termini nimis breves videntur circumscribi. Tu verò, Illustrissime Vir, si quis umquam alias, expectationem nostram suscitas, & quæ Sydenhamius noster voluit, afflagitavit, aut conatus est, ex te meritò speramus, & ex principiis tantis perfectionem aliquam in difficillima praxeos provincia nobis promittimus. Falsò igitur ab historicis dictum est ultimum Romanorum olim defunctum esse. Tu certè veterum Romanorum, ipsorumque virtutum diu deperditarum tu solus hæres, tamquam Brutus alter litterarius, scriptores hodiernos corrigis, castigas, instruis; ac si non tantùm Romæ vestræ, sed universæ artis fueris optimus censor. Aphoristica tua morborum tractatio, & Collegia ad praxim promovendam in celebrioribus Urbibus instituta juxta normas à te in libris tuis recensitas, animum tibi inesse magnificum, excelsum, & summè benevolum demonstrant. Pergas itaque, eruditissime Domine, accuratè scribere, & scriptores medicos emendare. Pergas provinciam, quam auspicato suscepisti magis, magisque ornare, & præ aliis amplificare.

Sed ne molestias inanes tanto Viro, utilitati publicæ nato facessere videar, observationem unam in morbo magno nec apud Nostrates raró subjungam, quæ ad praxim paulò felicius promovendam in illo morbo non erit planè inutilis.

Septi-

Septimo die Septembris anni elapsi, Mercator opulentissimus suppressione urinæ totali laborabat, ut ne guttam quidem redderet ante vesperam decimi diei ejusdem mensis, quo tempore diluvium quoddam urinæ ope internorum variorum & cataplasmatis diuretici umbilico adhibiti tandem supervenit, adeò ut proximo mane diabetem indicarem, tum ex copia urinæ, tum ex dulcedine, tum demùm colore. Ab illo tempore ægrotus die, nocteque matulam poscebat bis ferè singulis horarum quadrantibus, atque ex ista profusione succorum nutritiorum macie tabescebat, qui priùs obesus erat, carnosus, & succiplenus. Adde quod siti maxima interim premebatur. Post varia remedia frustra tentata in mentem venit quod hoc profluvium urinæ fuerit quædam veluti diarrhæa, aut fluxus meatuum urinæ sicuti aliud illud genus est intestinorum proprium. In deplorato igitur hoc casu, cùm consanguinei innumeri validixerant decumbenti; experiri ego volui rhabarbari polychresti innocui, sed numquam satis laudati vires egregias. Sic igitur præscripsi medico socio annuente.

℞. rhab. elect. ʒ. 5. santal alb. citrin. an. ʒ. l. cardamomi min. ʒ. 5. infunde lento igne in vini canarini opt. lib. 1. sumpsit hujus colaturæ cochlearia VI. hora sexta matutina Decembris 16. atque tantumdem hausit hora decima ante meridiem. Quis verò hujus vini medicati effectus? Certè seni octogenario licèt ante illum diem continua urinæ profusio, tamquam rivuli cujusdam per vias urinarias excurreret, ab illo meridiè usque ad decimam vespertinam penitùs sistebatur, & paucis ejusmodi haustibus debitis intervallis iteratis è gravissimo hoc morbo convaluit. Vale, & plurimis diù valeas, sic optante.

Dabam Londini 1701. Aprilis 8. st. vet. 19. st. novo.

Ex ædibus meis in Vico dicto Southampton street Bloomsburg.

Tui Observantissimo Gualtero Harris M. D. Serenissimi Gulielmi tertii Magn. Britanniæ Regis Medico Ordinario.

GUALTERO HARRIS MEDICO REGIO

GEORGIUS BAGLIVUS LONDINUM,

NOn mediocre amoris erga me tui argumentum litteræ tuę nuperrimè mihi traditæ manifestarunt. Quod enim tu magna Vir amplitudine, & ob aureolum libellum de morbis infantum satis notus, & à laudatis summoperè laudatus tam honorificè de me, cui nulla tecum officiorum intercessit necessitas, & loquaris, & sentias, non aliundè certè, quàm ex magna amoris, & humanitatis tuæ abundantia profectum id esse certò crediderim. Video, Vir optimè, quàm parvi facias vanitatem sæculi nostri, in quo medici spectris inanium cogitationum, & umbris praxim medicam, quæ lectulos ægrorum vix deserere potest, turbarunt, ac confuderunt, spretis naturæ observationibus, quibus solus origines progressus, & curationes morborum ritè investigantur, ac demonstrantur. Cumque mihi adhuc juveni hæc vana hominum commenta nequaquam arriserint, & quotidiana librorum præjudiciis, & anteceptis opinionibus plenorum lectione minùs proficerem, decrevi tunc temporis in majoribus Italiæ, atque Dalmatiæ Nosocomiis per annos quamplures molesta, ac penè incredibili patientia medicinæ praxim marte proprio addiscere, morborumque naturam notare: Quæque hac demùm via investigare datum est, ea publici juris ut facerem, & in quoddam veluti specimen redigerem, hor-

hortati sunt amici, & medicorum opinandi cachoetia stimulavit. Quod autem tibi placuerint, mihique pro tua in me benevolentia, ac facilitate tantùm tribuas, quantùm ego postulare sine rubore non ausim, maximas tibi debeo gratias, & ad quævis officia me tibi futurum paratissimum promitto. Ità enim usu ferè venire solet, ut quæ laudes à tui similibus, idest ab iis, qui ipsi in laude vivunt proficiscuntur, eæ nos vel si simus hebetiores in primis acuant, & quasi necessitatem quandam imponant, ut quales esse dicimur, tales aliquando studeamus esse, quod ego quantùm possum, do operam, ut consequar.

Solidam observationem tuam de Diabete à solida mente profectam magna mehercule cum voluptate perlegi. Admiratus sum in praxi felicitatem, & ingenii acumen, ut nempè vi santalorum constrictoriæ urinæ torrentem sisteres; & ne constricta acris, & vitiosa materies, alio impetum faceret, ut sæpè cum ægrorum damno contingit; per superadditum rhabarbarum ad alvi vias vocares; mihi quoque familiare solet esse morbos vessicæ urinariæ, atque eturi ut flore albos, gonorrheas, dyssurias, &c. per purgantia leniter stringentibus mixta ad intestinorum vias optimo cum successu divertere: cardamomum minus pro stomachico in infusione additum esse crediderim. Tibi itaque gratulor, Vir optime, pro eximia qua polles curandis in morbis prudentia, & acumine: nec despero futurum, ut certitudinem, quam in se requirit, nec ob allatas rationes invenit nobilissima scientiarum medicina: per te, idest per indefessos labores tuos, & acerrimum judicium tandem nanciscatur. Virum doctissimum, mihique usque ad cineres amicissimum Gulielmum Scherardium apud vos medicum, & Botanicum illustrem, meo nomine peramanter salutabis. Idem quoque facias cum eruditissimis medicis Dn. Cole. amico meo; Solane Soc. reg. Secret. aliisque apud vos doctis Viris, quos ipse ferè perpetuo observo, ac diligo. Si quid novi librorum medicorum in Angliæ illustri Regno, & ob rem litterariam nostra ætate memorabile est, rescribas. Vale decus Anglorum.

Romæ 13. Kalendas Julias 1701.

EPISTOLA V.

VIRO DOCTISSIMO
GEORGIO BAGLIVO

S. P. D.

JOANNES DOMINICUS PUTIGNANUS. S. I.

Ræstantissimum opus tuum; Vir doctissime, de praxi medica, tanta me per hosce dies avidissimè percurrentem affecit voluptate, ut me tibi plurimum debere fatear. Hic sane admirari fuit styli concinnitatem, lectissimos ingenii, doctrinæque flores, & quod plurimum arr sit in re tanti momenti; judicii maturitatem. Percrebuit, imò & latissimè infecit medicorum ingenia ut sapienter in 8. capite adnotas, blanda illa pestis, & popularis ambitio nova construendi systemata; unde medicinæ sæva symptomata, & conclamata salus. Pro suo enim quisque ingenio alias, atque alias hypotheses vestigat, fingit, adglutinat, & tam altè animo recondit, ut altius se jactet, quam impotens profecto cuique amor est se, suaque tuendi. Nec in tanta innovandi licentia patet veritati lo-

cus, quàm non fingendi libido, ut Poetas Bacchicus furor urget: sed rationum pondus, & observationum invincibilis patientia è latibulis eruit, & sibi devincit. Tibi verò eximii, & excelsi animi Vir, sæculi nostri splendor, & ornamentum, saniore addiscendi consilio perscrutanti, rimas omnes, intimosque facultatis medicæ recessus, occurrit amica veritas, seque totam quodammodò contemplandam exhibet: Quam utinam studiosis omnibus fucata nequaquam facie, aut mutilam, ut moris cæteris scriptoribus est, exhiberes; uti ingenuè conjectare possum ex edito nuper opere divinitùs tibi datum munus. De instauranda medicina. Vir doctissime, agitur; hoc est de illa sapientiæ sorore conjunctissima, quam, ut ajebat, & optimè Democritus, omnes nosse convenit, cum præclara res sit, & ad vitam conducibilis; tum verò vel maximè Viros eruditionis, & eloquentiæ peritos. Artem hanc tam benè de naturali philosophia meritam scimus, quàm malè de se Philosophiam ipsam; quæ hodie in scholis tota ferè quanta est in phantasticas abit quæstiones, & bilem potiùs, quàm ingenium acuentes. Medicam igitur hanc nobilissimam artem, & à se ipsa nunc degenerasse fatali rerum omnium vicissitudine scimus: nec in nativum splendorem, & in pristinam veluti salutem restitui posse ego audacter affirmo; nisi in ingens opus assurgat ingenium, cujus virtute, & mirabili planè conatu, collatis hinc indè tum veterum, tum recentiorum medicorum observationibus, atque laboribus rationale systema efficiatur, per omnia sibi congruens: per compendiariam nempè aphorismorum, in nono capite aurei operis tui prælibatorum viam, ut indè facilior ad reliqua transitus sit, ad eaque omnia, quibus inhias, Vir optime, per totum secundum operis tui librum. Quod nisi totum hoc à te indicatum, ac demonstratum ante præstetur, nescio quo pacto valeat medicus rectè diagnosim, prognosim, cæterasque omnes particulares morbi affectiones inquirere; non ante substratis anatomes, febrium, morborum, therapeuticæ solidis fundamentis? quibus huc usque in obscuro latentibus, simulque ingenia fallentibus, cætera superstructa, nec esse est, corruant, ac delabantur.

Hæc ideò licèt cursim, raptim dicta velim, non ut Phormionem agam apud Annibalem; nec gesticulari affectem coram Roscio, sed ut Baglivum meum ad altissima natum excitem, ut voces intermorientis medicinæ, facultatisque de humano genere optimè meritæ, à te, Vir magne opem exoptantis excipias; ut stimulos, si quo modo possim, addam festinanti. Dum id omne tibi per florentem, ac juvenilem ætatem, per studia ab incunabilis, ut ita dicam, protracta; per ingenium fermè incomparabile, perque experimenta in tuis peregrinationibus repetita diutius datur. In communi omnium utilitati, tuæ, & virtuti prospicies: nec tam Urbem curabis, quàm Orbem. Interea fruere cœlo romano litteris, & virtuti amicissimo, & perquam salubri. Fruere litteratis, qui isthuc tanquam in sacratissimam sedem confluunt. Fruere bibliothecis, quæ sapientiam cæteroqui longè, lateque peregrinantem intra romana claustra continent. Vive diù optimo sanè Parenti tuo, quem ego ob singularem ejus virtutem observo. Vive felicissimè nobis, meque addictissimum tibi plurimis de causis suspice, ac suscipe. Aleti Salentinorum in Apulia Kal. Maii 1697.

EPISTOLA VI.

CELEBERRIMO, DOCTISSIMOQUE VIRO GEORGIO BAGLIVO, MEDICO ROMANO, ET SOC. REG. Londin. Collegæ.

VIR CELEBERRIME.

NGRATUM valdè, imò pessimè moratum me tibi videri vereor, celeberrime Vir, quod post aliquot menses jam elapsos, & ita sero tibi gratias reddam pro egregio munere, idest pro libro tuo de praxi medica, &c. mihi transmisso, sed spero te mitiorem de me sententiam laturum ubi primùm intellexeris, prout bona fide assero, ad manus meas non ante pervenisse quàm mense Julio ante elapso. Nec quidem per paucos hosce ab eodem accepto dies gratias distulissem, si per negotia in praxi necessaria non dicam perlegendi, sed velut tertiam partem percurrendi copia facta fuisset. At diutius à gratulatione mihi temperare nequeo, ne etiamnum ingratus habear: quippe in his quas evolvi schedis eximia tua eruditio, summa perspicacia, genii candor tersa tua proferendi facilitas, & perspicuitas, rationisque optima usura tantopere meum exhilarant animum, ut inter præstantissima quæ mihi unquam obtigerunt munera lubens meritò æstimem Plurimùm certè laudandum est tuum hoc institutum, quo nos in primævam experiundi, chartisque observationes mandandi Græcorum viam reducere satagis, absque quo nullus qui saltem alicujus momenti sit, in immenso medicinæ campo progressus fieri poterit: eum in hoc vera medicina, ægrorumque salus consistat. Nescio an Dominus Doctor Kendrichius tibi nuntiavit Romæ, me libellos meos de apoplexia, & de febribus intermittentibus è bibliopola comparasse ut tibi quamprimùm transmittantur: Nunc verò doctissimus juxta ac humanissimus Doctor Scherard opportunitatem mihi ultrò dat, illos ad te secum ferendi Italiam.

Injurius admodum, doctissime Vir, & in te, & in propriam persuasionem essem si institutum tuum aureum de condendis observationibus non plurimum prædicarem tanquam utilissimum omnium quæ sunt in tota medicina, & tanquam primam basim ejusdem. Nec eo consilio illam hypothesistarum defensiunculam ad te nuper conscripsi, tanquam litem tecum, quem valdè veneror, & cujus amicitiam percupio inire studeam; sed tantummodò, ne nihil omninò præter gratias meæ deportent litteræ, & ita nude ad te veniant. Et quidem quanquam hypothesibus quas indigitavi addictus sim, assero tamen eas, quæ ubi res minutius explicanda sit alia basi, quàm mechanica innituntur mihi legenti nauseam parere, quippe cui nil in tota quaqua patet Philosophia nisi ad mechanismum quadret, rectè sapit. Perge igitur, Vir magne, tuis conatibus laudatissimis medicinam illustrare, eandemque tu, qui ferè unicus potis es, in pristinum restituere. Vale interea, atque amare digneris tanto licet terrarum, marisque spatio dissitum.

Virtutis & Doctrinæ tuæ flagrantissimum æstimatorem.

Guliemum Cole M. D. Anglum.

Dabam Londini 8. Augusti 1699.

EPISTOLA VII.

VIRO ILLUSTRI, AC CELEBERRIMO
GEORGIO BAGLIVO,
IN ROMANO ARCHILYCÆO
Medic. Prof.

VIR CLARISSIME.

X quo in hanc Academiam vocatus sum, nihil mihi potius fuit, quàm ut iis qui se mihi in disciplinam tradiderant, gustum aliquem præberem veræ medendi prudentiæ, quæ tota inniti observationibus eorum quæ in ægris fiunt semper mihi visa est. Id enim pridem perspexeram ex novitiis illis hypothesibus, quibus jam passim personant medicorum scholæ, quasdam esse manifestò falsas, etiamsi aliquam præseferant similitudinem, non secus ac fabulosa historia, veram imitatur ac refert, alias dubias planè atque incertas esse, quasdam non falsas tantùm; sed & ita noxias, ut in certam ægrorum perniciem procusæ viderentur; nullas medendi usum attingere: igitur id mihi sumpsit ut philosophemata ista confoderem, & Thomam Sydenham optimum illum medendi artificem, tibique unicè similem atque profectò parem sequutus constanter docui varium, & multiplex esse morborum ingenium, quo non explorato, & perspecto nullam esse, nec posse unquam esse medendi rationem, non posse ex tam paucis principiis, & causis ac vulgò jam adferuntur morborum indolem cognosci, nec sufficere iis expugnandis generalia illa remedia, quæ in usu ferè sunt; quæque utique acrimoniæ, sed in genere tantùm spectatæ corrigendæ, pituitæ incidendæ, & expediendi obstructionibus dicata sunt; sed pro fluidorum vitio, & depravatione vehementer varia, remedia quoque varia esse adhibenda, siquidem adhibenda sint, nusquam tantam reperiri varietatem quàm in plantis, quarum singulis peculiarem vim, & arcanam proprietatem inesse certissima ratione intelligitur Plinii illud verissimum esse, nihil non herbarum vi effici posse, sed plurimarum vires esse incognitas; Quocirca in hoc præcipuè enitendum esse medico, ut ægritudinum variarum genius, & medicamentorum eorum præsertim, quæ ex penu herbario depromuntur, virtutes hactenùs occultæ deteguntur. Ista quidem persuadere iis, qui maturiori erant judicio, licuit. At junioribus, quorum animi novitia doctrina imbuti erant, certè vix potui. Hi inclamare me plane nova proponere (ita erant in medicorum scriptis versati) & à veritate manifestè abhorrentia, solumque me esse, qui in hac rerum medicarum luce, ità sentirem.

Hæc propterea commemoro, Vir eximie, splendor artis & restaurator unice, ut intelligas, qua me voluptate affecerit pulcherrimus atque aureus ille tuus de praxi medica commentarius, quem ante annum Roma mihi attulit D. Bennis Anglus, nescio an tibi notus. Eodem ferè tempore visa est hic apud Batavos altera editio Lugdunensis, Parisiensis; statim igitur insignem hunc ingenii florentissimi fœtum omnibus laudavi, ac commendavi; atque cum intra paucos dies divendita statim essent omnia exemplaria editionis Lugdunensis apud nos; significavi typographo cuidam hujus urbis, ut sine mora typis suis mandaret egregium librum tuum, hoc præsertim tempore, utilissimum; at is respondit sibi quoque commendatum ab erudito Amstæledamensi, medico jam typis suis com-

commisisse, & brevi foris proditurum esse. Hoc ut tibi significarem vel potissima est hujus ad te scribendæ epistolæ causa, ad hoc ut si fortè addenda quædam habeas, ea statim transmittas, quia in formam appendicis apponentur libro vel brevi prodituro, vel quartæ quam meditamur editioni; recudendum enim denuò fore librum optatissimum mihi persuadeo. Cui si paratam habes dissertationem desideratissimam de fibra motrice, & de solidorum elatere, ac meningum vi, & elatere libentissime etiam adnectemus; & tibi omnes hoc nomine gratulabuntur medicinæ patres. Præclarissimo rei herbariæ antistiti Jo: Baptistæ Trionfetto plurimam salutem meo nomine dices: eique rogo ut significes accepisse me litteras cum inclusis seminibus quas 31. Octobris ad me dedit, eisque brevi responsurum, & semina inclusurum in horto nostro collecta. Tu interea vale, ac tibi persuade nihil mihi antiquius fore, quam ut operam tibi præbeam ubi dabitur occasio.

Lugduni Batavorum 9. Decembris 1699.

Tui observantissimus Petrus Hottou. Medic. & Botanic. in Acad. Lugd. Batava Prof.

EPISTOLA VIII.

VIRO NOBILISSIMO, EXCELLENTISSIMO DOMINO DOMINO

GEORGIO BAGLIVO,

MEDICINÆ DOCTORI EXPERIENTISSIMO, & Anatomes Professori celeberrimo S. P. D.

DANIEL LE CLERC.

O majori, quo minus sperato gaudio affectus sum, cùm aureum tuum accepi librum, Vir doctissime. Si tot præstantissimorum medicorum, quot universus habet Orbis, calculis atque votis meus adjectus calculus: vel minimi ad famam tuam, ut par est celebrandam esset momenti, quàm libenter occasionem hanc arriperem testatum tibi faciendi, quantò affectu exquisitissimum hunc solertiæ, & experientiæ tuæ fœtum exosculatus sum. Verùm hac ratione mihi potius, quàm tibi utilis, quid aliud præsto, quàm ut cum maximis Europæ medicis idem de te, ac semper admirabiliter sentire videar; Quicquid sit credas velium, Vir Illustrissime, me praxi tuæ, tanquam unico, & solido veræ medicinæ fulcro innixum hactenus omnes alias methodos floccifecisse, atque observationem artis nostræ parentem, ex quo in Jatrices castris mereri ac consenescere cœpi, agnovisse, & coluisse. Nullusque dubito, quin mihi currenti, quod subdidisti calcar, omnes, & singulos, qui ratione sua utuntur, pari modo excitet. Perge itaque, Vir Excellentissime, generis humani commodis tanto cum fructu inserviens genuinæ medicinæ pomæria ampliare, fictæque & suppositiitiæ radices evellere. Ad me quod attinet, quid superest, nisi ut Te humillimè rogem, ut eorum numero me habeas, qui merito tuo perculsi favorem tuum anxiè, & omni ope desiderant, atque inter Clientes tuos devotissimos reponas tibi addictissimum.

Danielem Clericum Med. Doct.

Aureliæ Allobrogum vulgò Genevæ 29 Aprilis 1697.

EPISTOLA IX.
GEORGIO BAGLIVO,
MEDICINÆ RESTITUTORI.

NVIDIA prosequor, Clarissime Vir, & gloria Salentinorum, epistolam hanc, cui ad manus tuas pervenire licet, non mihi; qui ex quo legi totum opus tuum de praxi medica ab amico commodatum, adeo in tui amorem exarsi; adeo totum me tibi devovi, ut alas mihi cuperem pro citissimè expediendo hoc quod interjacet spatio, & pronus ante te sisterer osculaturus manus, quæ tam egregiè, & eleganter scripserunt, adoraturus ingenium, quod excogitavit tot monita, & præcepta pro construenda medicæ arti Regia, ventis turbinibus, turbulentissimis opinionum tempestatibus non tantùm commota, sed ferè è fundamentis demolita, & eversa. Porrò importunitati epistolæ, & te forsan à gravioribus curis interpellanti dabis credo veniam postquam intellexeris culpam, si culpa dici meretur, amoris esse erga te mei, quem cohibere nequivi, ne tibi aliqualiter innotesceret, & causa insuper, quæ me tibi tam arctè devinxit, quam dicere non verebor, vidisse scilicet, imò audivisse multa, quæ animo jam conceperam sensa ità expressa, & tam eleganti stylo à te declarata; ut insigni voluptate perfusus, & lætabundus Deo gratias egissem, quoniam quod ego non poteram tam candidè, tam ornatè, tam pacato animo edisserere, tu omnia persolvisti, adeò ut nil minui, nil addi, nisi quæ addenda promittis in illo opere, re vera possit.

Multa quoque alia haberem dicenda, sed nec tibi otium est, ut mea legas, habens animum ad majora, atque ad maxima semper intentum; nec mihi ob turpem, ut Maro vocavit, egestatem liquit huc usque experiri majora quædam, quæ & tibi, & cuilibet ingenuo in arte viro placitura essent. Sileo igitur, & hoc tantùm rogo, ut pergas in incœpto, quem suscepisti labore, nec talentum à D. O. M. tibi concreditum effodias, sed operibus augeas, & quæ meditatus, & quæ in posterum experturus es, propalare ne dedigneris, ita namque, & præsens sæculum, & posteri omnes maximè tibi devincti erunt, & obligati; Mihi jam seni, & annis gravi, curis quoque, morbisque consumpto hoc Deus largiatur, ut quod ego nequeo, alii quibus vires, ingenium, facultates non desunt, compleant, & præstantissimam artem, quæ ob vulgi ruditatem, & ignorantiam eorum qui eam exercent, omnium artium vilissima censetur, ut Senex divinus monuit, ratione, & experientia fundatam ornatamque omnibus præbeant conspiciendam, suscipiendamque. Tandem pro maximo meo solatio liceat mihi à te impetrare exemplar unum operis tui jam enunciati de praxi, & alterum de fibra motrice, sivè de solidorum elatere & morbis, usuque, & elatere meningum, super quod audio te multa expertum esse & meditatum. Et licèt tibi ignotus sim, hoc petere non erubesco; fratri namque tuo unico Jacobo Baglivo Sacerdoti docto, & bonis prædito moribus notissimus sum, amborum quoque amantissimus. Et ambo licet ortum debeatis Ragusio illustri apud Dalmatas Urbi, ab ineunte tamen ætate apud nos in Salentinis estis educati. Vale igitur. Vir illustris, nec te docentem forsan pigebit habere.

Dabam in Oppido Sancti Petri ad Galatinam in Salentinis Apuliæ Kal. Aprilis 1700.

Addictissimum & Obsequentissimum famulum, & discipulum Nicolaum Angelinum medicum senem.

EPISTOLA X.

VIRO PRÆCLARISSIMO DOMINO DOMINO GEORGIO BAGLIVO, M.D. ET IN ROMANO ARCHILYCÆO

Anatomes Prof. Joannes Fantonus S. P.

CUM intellexerim quasdam meas lucubratiunculas, non ita pridem in lucem editas, benevolè te excepisse; opportunum putavi libellum hunc meum anatomicum è prælo sudantem tibi transmittere, plurimum tribuens humanitati tuæ, quæ spem mihi maximam facit non jucundum tibi futurum hoc qualecumque munusculum, postquam grato animo priora levidentia excepisti. Judicium super hoc opere tuum avidus expectabo, gavisus experiri utilissimam censuram Viri doctissimi. Scio enim me ad errandum maximè pronum esse, quia juvenis sum, sed ubicumque lapsus fuero, non detrectabo sapientum virorum censuram, quandoquidem in juvennili ætatæ errare non admodum turpe est, ubi persæpè hallucinantur seniores. Porrò licèt imbecillis valetudò non permittet, ut ad senilem ætatem perveniam; tamen intra breve illud tempus, quod mihi suppetere spero, si per amicos, & doctos Viros liceat mihi eorum frui monitis, enitar profectò, ut rejectis falsis opinionibus, mentem ad magis verisimilia convertam. Tu interim, Vir eruditissime, qui sublimis animi, & ingenii es, laborum tuorum monumentis Rempublicam medicam exornare, & juvare ne desine. Dici enim vix potest quo gaudio, qua utilitate, quo applausu tua excipiantur ubique terrarum opera. Ex Anglia nuper redux amicus meus, multigena eruditione singularis, Londini egregium scriptorem Italum celebrari mihi narravit, Romanum nempè Anatomes Professorem Georgium Baglivum. Sed frustra in his moror, quæ tibi notissima sunt. Nemo enim magis tuæ quam tu conscius sapientiæ. Vale diu Reipublicæ medicæ bono: Vale Urbis, & Orbis incolumitati, & mihi favere perge, qui cultor sum tui nominis maximus.

Taurini in Pedemontanis 22. Martii 1701.

EPISTOLA XI.

ISRAELIS CONIGLIANI MEDICI Constantinopolitani, & in aula Magni Turcarum Imperatoris; scripta Romam ad Illustrissimum Præsulem Aldrovandum Italico sermone, hac ratione.

Illustrifs., e Reverendifs. mio Sig. Patron Collendifs.

VENDOMI preso l'assunto di ricordare qualche regola à Monsignor Illustris. Gozzadini per evitare la generatione di nuova pietra nella vessica; scorgo necessario che mi mandi un' esatta istoria del male, e della cura fatta dalla felicissima penna del Sig. Baglivi, ne la mandi fatta da altri medici, perche non mi serve. E benche io abbia udito dallo stesso Monsig. Gozzadini qualche cosa; ad ogni modo da certe circostanze minute dell' istoria passata, e dello stato presente non considerate per niente dal più de Medici, può nascere un lume da prendere qualche buon methodo in materia tanto difficile, come scrive & insegna lo stesso Sig. Baglivi in quella sua immortale opera *de Praxi Medica*: con la quale si è raddoppiato il numero de' libri nella mia biblioteca, la quale sin' ora era composta d'un libro solo, cioè d'Ippocrate, adesso ne averà due, cioè Ippocrate, & il Baglivi: Io ritrovai nel libro del Baglivi me stesso, dove faccio quella figura che fa una mosca nel tempio celebre di S. Pietro. Hò però l'onore di esservi, mà vi arrivai tardi, cioè doppo molti anni di Prattica, e di errori; e resto stupito, come il Sig. Baglivi in età giovanile sappia tanto.

Mi creda Monsignore, che una delle due cose è vera; ò che la mia naturale debolezza, e poco valore mi fanno meravigliare di cose, che non meritano meraviglia, o che se avessi gl'anni di Nestore ancora sarà rara la dottrina del Baglivi; E fù dispositione celeste, che io non parlassi prima con lui, e lo conoscessi in Roma, prima di leggere il suo libro *de Praxi Medica*, perche avrei mancato all'adoratione che si deve à questo divin Giovine. Per il piccolo incommodo dunque di V. S. Illustris. per me basta la savia condotta dell' ammirabile Baglivi in occasione del male di Monsig. Gozzadini mà se desiderano che io vi faccia qualche riflessione, aspetto l'istoria fatta del medemo.

L'Illustrissimo Signore Filippo mi aveva esibita una lettera per il Signore Marchese Azzolini, io gli dissi, che gliela avrei dimandata al bisogno; & in effetto gliela cercai l'altra settimana. In tanto se à bocca gli viene congiuntura la supplico di raccommandarmi allo stesso, hora che si ritrova à Roma con quel calore, che è solita graziarmi la Casa Aldovrandi. E se non gli pare oppurtuno tralasci. In Napoli non hò osservato altro, che la vista del mare, & hà qualche similitudine questo Golfo col stretto di Costantinopoli, dove presto ritornerò per via di Roma. E resto di V. S. Illustrissima e Reverendissima.

Umilissimo, devotissimo, obligatissimo Servitore.
ISRAELE CONIGLIANI.

Napoli 8. Giugno 1700.

EPISTOLA XII.

AL MOLTO ILLUSTRE SIGNORE e Patrone mio Collendissimo il Signore

GEORGIO BAGLIVI, ROMA.

CON tutta l'anima nel cuore, e con tutto il cuore sù le labra hò baciata mille volte, e ribaciata l'opera immortale di V.S. *de Praxi Medica*. Non furono così cari à Platone i libri del Pitagorico Filolao; ad Aristotele del Platonico Speusippo, ad Alessandro del Poeta Greco Omero, come caro mi capitò nelle mani il suo libro. *Cibasti me volumine tuo*, poteria dire con Ezechiello; *& factum est in ore meo sicut mel dulce*. Di dolcissimo nettare, più che d'inchiostro ripiene mi si presentarono avanti le tue carte: Con tutto che per gustarne quanto vi è di dolcezza altro vi vorria, che il mio palato simile à quello dell'asino, che avezze alle spinose pannocchie de' cardi, volle masticare l'Iliade del menzionato Omero. Non arriva tanto oltre il mio cortissimo intendimento à poter discoprire, quanto hà di prerogativa il suo libro, *in quo*, come fù detto delle pitture di Timante *plus intelligitur, quàm pingitur: & cùm ars summa sit, ingenium tamen ultra artem est* Ma siami io come si voglia, non isdegni V. S. che tra gl'applausi universali di tutto il mondo le tributi ancor io da questa ultima estremità del continente della Provincia Salentina il mio ossequio; e le preghi dall'eterno Facitore, di cui ella celebra le glorie, spiandone i secreti, & ammirandone la grandezza, anni felicissimi da allungare la sua onorata fatigosissima vita, gloria di se medesima, della Patria, e di tutto il mondo. Finisco per non più distornarla dalle sue occupationi; supplicandola se mi farà degno della risposta ad'avvisarmi del costo del suo libro, acciò possa comprarmelo, e studiarlo di novo con più accortezza, e tenermelo meco carissimo. Da Silla il felice disse la Sorella di quel nobilissimo Ortensio Oratore, ancor io meco ne voglio un filo di felicità; e con due dita in punta spiccò un bioccoletto dalla veste di Lucio: così voglio ancora io essere partecipe delle sue dottrine, conservando il suo libro, minima parte degli suoi abiti virtuosi. Mi tenga in tanto V. S. sotto la sua Catedra, & a suoi piedi, come se fussi vostro discepolo: e favorisca raccommandarmi all'amicissimo mio Signore D. Giacomo Baglivi suo unito Fratello, e degno Sacerdote; mentre io mi sottoscrivo.

Di V. S.

Lecce *in Salentinis Apuliæ*. 20. Febraro 1697.

Umilissimo, & Obligatissimo, Servitore Vero.
TOMASO QUARTA. Med. Doct.

ALIA EJUSDEM.

DUe giorni sono per mano del Signore Padre di V. S. ricevei le gratie singolarissime dell'opera sua immortale *de Fibra motrice*, &c. di che umilmente la ringratio. Signore Giorgio mio se non mi affidasse la sua cortesia, io mi sarei confuso per merito, che in me non conosco, onde avvenir mi possa favore, così segnalato: tanto più che sò doversi il favore de' suoi libri compartire a pochi, & a quelli soli, *quos æquus amavit Jupiter*, &c. poiche non istanno bene in mano di tutti le opere di V. S. come diceva Alessandro dell'eroico poema di Omero, doversi cantare solo a gente guer-

riera, & à suon di Tromba, non ad anime che non hanno punto di spirito generoso, e forte. Quanto a me per quel poco, che io intenda grande utile per Dio avete recato à medici con questo nuovo suo libro *de Solidis, & Solidorum effectibus*; argomento grande utile, non più veduto da'secoli, & uscito da un'animo veramente eroico, e superiore ad ogni più ardua impresa; grande utile al certo avete recato a tutti, ma precisamente a quelli, che vogliono uscire da quelli infiniti pregiuditii introdotti nella vera Pratica Ipocratica dalle vanità, & false ipotesi di molti per non dire di tutti li moderni: come appunto il recò a'barbari Abitatori del Messico il gran Cortese, il quale imparò a loro il modo di far lume con la cera; levandogli dalle mani i tizzoni, che portavano più fumo, che luce. Et in vero qual cera da far lume chiaro han lavorato i Modernacci del passato secolo 1700. pochi eccettuati come il Sidenamio, il Baglivi, e pochi altri? Aride, e vuote graticole di vespe chiamarei i loro libri, non fiali di api ò pecchie industriose; senza cera da illuminare, e di più senza miele da temperare l'amarezza dell'altrui miserie. Gratie à V.S. che hà saputo così bene aprici gli occhi, e provederci di utili, e salutevoli consigli; riportandone per se medesima, per la casa sua, e per la Patria, gloria, e fama immortale. Siegua V. S. gloriosamente con utile commune ad immortalarsi, che questo appunto, come ben sà è la vera, e sola durevole gloria di qua giù, e non altro.

Marmora Meßalae Findit Caprificus, & audax
Dimidios Crispi Mulio ridet equos.
At chartis nec furta nocent, nec sæcula præsunt.
Solaque non norunt hæc monumenta mori, &c.

Con che ringratiãdola di nuovo delli favori, che mi compartisce coll'ultimo suo doctissimo libro, e riverisco il Signore D. Giacomo Baglivi suo Fratello, e mio Signore, & à V.S. baccio umilmente le Mani D.VS.

Lecce. *In Salentinis Apuliæ* 9. Novemb. 1702.

Umiliss. Obligatiss. Vero Servitore.

TOMASO QUARTA Doct. M.

EPISTOLA XIV.

DE VANITATE OBTRECTATORUM Hippocratis, & Galeni.

MATTEI PALLILII MEDICI ROMANI A GEORGIUM BAGLIVUM AMICUM INTEGERRIMUM.

DEGENTE me adhuc in Tusculano in ruderibus Villæ Ciceronis, duodecimo ab Urbe lapide, eodem illo autumnali tẽpore, quo major pars Quiritum aulæ, & fori curas in saluberrimo hoc aere deponere cõvolat: Quamvis me huc contulissem, ut otij, ac libertatis occasione in Suborbano hujusmodi reficerem vires, ob illam corporis ęgritudinem collapsas, è qua nuperrimè, te sapienter, atque industrie præsidente lectulo meo, incolumis evasi. Tamen cum familiaris quidam meus ab Urbe ad me misisset duos

duos libellos de re medica tractantes; non potui liberum tempus eorumdem lectioni non permittere, ut, quod occupatus facere soleo, eo magis otiosus memet ipsum erudirem. Unus erat Michaelis Aloysii Sinapii, De vanitate, falsitate, & incertitudine aphorismorum Hippocratis, hoc anno editus Genevæ. Alter Jacobi le-Mortii: fundamenta nova antiqua Theoricæ medicæ, Chymiæ nobilioris experientia suffulta: hoc eodem anno 1702. Venetiis impressus. A primo me vanitas, ne dicam impudentia tituli illico rejecit; nihil enim, quod ad rectam medendi rationem pertineret, aut rem medicam posset illustrare in eodem contineri sum arbitratus. Alterum le Mortii, utpotè modestiori titulo insignitum, legere sensim, accurateque observare incœpti, Et quoniam post lectionem hujusmodi, nec doctior, nec eruditior sum redditus; imò cum hunc auctorem quam plurimis præjudiciis scatere, & contra Hippocratem, ejusque asseclas, aphoristicè, ut ipse dicit, delirantes, nec non contra hodiernos anatomicos, ac penè omnes medicorum ordines ad chymistarum defensionem arripere tela repererim, iram, ac risum sustinere non potui. Etenim si velim ea considerare, quæ is superbè, ac tumultuariè in suo libello congerit; ecqui non rideam, eadem illa hunc dignoscens maledicta effutire in Hippocratem, & Galenum, quæ alias alii frustra, imò cum dedecore evulgarunt? Si verò recogitem laudari ab ipso in fol. 66. Sinapium amicum suum, ea forsan de causa quod aphorismos Hippocratis labefactaturus, impetum in eosdem fecisset; Aut si recenseam molimina pro evertenda re medico-Hippocratica, & Anatomica Recentiorum, vaniloquè à le Mortio tentata, nihilque ab eo licentiæ ad hæc omissum fuisse, an possim non irasci? Propterea cùm locus non sit, mi Baglive, te ante reditum meum ad Urbem alloqui, & coram differere de hujus sæculi licentia, in quo cum sublata fuisse putaremus censoria supercilia pro artium, ac scientiarum incremento tamen,

———————— Laqueo tenet ambitiosi consuetudo mali, tenet insanabile multos scribendi cacoethes, & ægro in corde senescit. Ideo hanc ad te epistolam mittere decrevi, quæ quidem aperiet causam, cur plures impudentissimi homines rixantur quotidie, & fortem animnm præstant rebus, quas turpiter audent.

Equidem si occasionem perpendam, qua le. Mortius adductus est prælo subiicere librum istiusmodi, nulla propemodum aptior, magis consona veritati erit: nisi quod is offensionem alicujus medici Hippocratem, Galenum, aut anatomen apprime callentis in Batavia passus; eamdem vitare est aggressus, contra Hippocratem, Galenum, & contra anatomicam facultatem scribendo. Si hæc vera sunt: quomodo ego assentiar le Mortio, cujus opuscula non veritatis amorem, sed livorem, calumniam, & obtrectationem sapiunt? Unde si te non piget, carissime Georgi Baglive, meum precor de hoc auctore judicium breviter, atque integrè ne graveris suscipere, & quid sentiam de eodem humaniter sentire.

Postquam libellum perlegissem, diu multumque mecum hæsitavi investigando, ubi illius basim auctor fixisset. Tamen adeo est confusus, & adeo miscet infera superis supera inferis, ut vix percipiendum detur quid sibi velit cum hoc suo libello le Mortius. Statim in operis limine folio nempè tertio incipit conqueri, ac lamentari de Batavis medicis conterraneis suis, innuens sese plures habere æmulos in Patria; verùm illos universim habere despectos: quia jamjam est notus omnibus vicinis, & omnibus incolis, & plausus recipit frequenter civium, auditorum, & academicorum ad domum suam confluentium. Sint tibi mile. Morti hæc omnia prospera, sint fausta, sint felicia, fortunatoque omine hæc omnia procedant; sed comprime quæso tam inanem faustum. Et quoniam contrate iras attollunt medici conterranei: desine eorumdem iras in lucem, & publicum efferre. Etenim egerendo talia in libris ad publicam forsam miserationem conciliandam, timorem tuum apertè manifestas. At qui timidus est, vix ad magna natus est.

Ignis furni tui mi le-Morti, ò quantum differt ab igniculo naturæ corporis animati. Tuus urens est, & furibundus, alius placidus, & mitis, & longè impar est alterius alteri comparatio, atque adeò impar etiam à furni experimentis ad naturam, historiamque morborum ratiocinatio. Natura morborum ex solo ægrorum lectulo petitur; ipsaque diagnosis, prognosis, & remediorum indicatio ab eodem quoque petuntur fontes. Et cum medicinæ basis, &

fundamentum in hisce consistat, parum refert, an ad curationem remedia è furno chymico magis, quàm è plantis petantur, nam utraque curare poterunt, dummodo indicatio vera fuerit, stabilisque. Nunc autem verùm indicationum fontem in solo esse Hippocrate, & aliis eidem similibus omnes omnium Nationum scholæ fatentur: Undè nescio qua de causa eos tam malè tractes, revereri potiùs eos debes, & ipsorum vestigiis mordicus hærere. Audi hac de re Senecæ consilium tom.2. epist.64. *Multum egerunt, qui ante nos fuerunt, sed non peregerunt: suscipiendi tamen sunt, & ritu Deorum colendi. Quid ni ego magnorum Virorum, & imagines habeam, incitamenta animi, & natales celebrem? Quid ni eos honoris causa semper appellem? Quam venerationem præceptoribus meis debeo, eamdem illis præceptoribus generis humani, à quibus tanti boni initia fluxerunt. Si Consulem, videro, ac Pretorem, omnia quibus honor haberi solet, faciam, equò desiliam, caput adaperiam, semita cedam. Quid ergo Marcum Catonem utrumque, & Lælium Sapientem, & Socratem cum Platone, & Zenonem, ac Cleantem, in animum meum sine dignatione summa recipiã? Ego verò illos veneror, & tanti nominibus assurgo.*

Quæ quidem Senecæ monita ad omnes omnium artium inventores, auctoresque referri necessario debent. Id tu cum non benè hucusque cognoveris; ideò turpiter lapsus es Hippocratem, Galenum, eorumque asseclas probris agitando. Nonne vides, quod hujusmodi maledictis scatent undique chymistarum libri, ad talem usque putiditatem, ut stomachum mehercule moveant, & inducant. Idcirco ulterioribus scommatis abstinendum erat. Omittite probra, & producit opera, ut novorum operum indicationes.

Est facilis cuivis rigidi censura cachinni.

Existimo mi le-Morti te in Batavia natum esse, ibidemque nunc degere, prout potui coniicere ex nonnullis opusculis tuis simul editis Lugd. Batavorum 1696. si tamen extra Bataviam vivas perindè est. Nihilominus tamen cum magna ex parte obtrectundo agas in tuo opere, ignosce si paulò libentius, sed modestius, quàm tu fecisti, te parumper alloquor, sincerique animi sensum tibi candidè aperio. Quoniam, ut plurimum Hippocratem, Galenum, eorumque asseclas mordes, & convellis, propterea de hac re tecum mihi est sermo institutus. Et primò quidem si non ita solida, ac certa essent talium medicinæ auctorum dogmata (sicuti revera certa sunt, & perpetua) impossibile profectò esset, ut tam longa sæculorum serie ab omnibus Orbis academiis, & omnibus communi consensu Nationibus recepta essent; nam inconstantia, & incertitudo tandem manifestari potuissent: sed quoniam id de operibus Hippocratis numquam verificari potuit, & multò minùs de asseclis ejusdem? omnesque academiæ à nata medicina ad hanc usque ætatem plenis velis eorum vestigia secuti sunt; nec est qui ausit tot doctissimorum hominum opinionem, sæculorum serie confirmatam, erroris arguere: cur id tibi faciendum in mentem venerit; ego sane non agnosco? Nonne vides quantam sibi gloriam comparavit in tua Batavia omni ævo memorabilis Sydenhamius? Ille errores quamplurium nostri seculi medicorum detegendo, seseque Hippocratis præceptis addicendo, praxim medicam à nebulonibus deturpatam ornavit, defendit, restituit. Quam non famam sibi peperit in Gallis, & in Galliarum Principe Lutetia scientiarum altrice, Duretus omni æternitate dignus, eo quod Hippocratem nam benè intellexerit, & illustrarit? Nec est quod in nostra Italia prætercam Martianum, Mercurialem, aliosque tibi satis notos, qui nunc in Urbe, Urbium Domina, clarescunt. Disce igitur obtrectari, dein incipe scribere. Cum de Italis, eorumdemque academiis, sententiis, & institutis loqueris, disce loqui. Etenim si tu ad incrementa medicinæ in hoc sæculo respicies, vel invitus fateberis eadem in anatomicis, mechanicis, practicis, & chymicis ab Italia originem primam duxisse. In anatomicis laudabis Redium, & Malpighium, in mechanicis Borellium, & Bellinum, in practicis Baglivum nostrum, in chymicis Salam, Bartholettum, Tachenium, & innumeros alios qui, & Romæ, & in reliqua Italia nunc florent. Quod si quispiam impudentissimus homo, qui per Italiam si peregrinatus tibi persuasit scientias hic non florere nec coli, bonasque artes, & disciplinas silere Romæ, ipsamque praxim medicam jacere incultam, ambo certe deceptis est is, & ni scribere discatis, ambo experiemini; quantum Itala tellus,

quan-

quantum valeat Latium pro re medica, & pro tuenda praxi Hippocratica. Neque putes nos in Urbe,

Terrarum Deum, gentiumque Roma,
Cui par est nihil, & nihil secundum.

rancidos esse Galenistas facultatum, & qualitatum admiratores: falleris enim si id putaveris; Nos in praxi solum Hippocratem, ejusque asseclas præ oculis habemus. In medicina theorica sequitur hypothesim anatomico mechanicam super strictum, & laxum fundatam, & à methodicis olim, potissimum Cœlio Aureliano Romæ excultam. In remediis verò unicè credimus Botanicæ, plantarumque virtutibus. Imò si tu proferes expertissimum aliquod remedium chymicum, te etiam quoad hujusmodi experimentum sectabimur, dummodo probatum sit. Istud itaque nostrum, & totius Italiæ, institutum medendi, an laudabile sit, tumet si æquo judicio polles, judicaveris. Attamen si nostram medendi methodum in Italia probatam, non itá adamussim isthic respondere observaveris; dijudica quæso, & distingue naturam climatis in quo medemur, ac postea judicia de rebus hujuscemodi, & insulsa scommata regurgita.

Galli omnibus penè in febribus china-chin. utuntur felici cum eventu, nos Romæ minus feliciter. Equidem chin. chin. nunquam præcipio nisi in febribus tantum, & in fine earumdem, ut optimè monet Baglivus meus in sua praxi quinquies jam edita, & mox cum omnibus ejusdem operibus edenda Lugduni Gallorum: idque faciendum jubeo expurgato benè corpore, non ad frænandam, sistendamque febrim, quod irrideo; sed ad roborandum sua amaritie stomachum morbi diuturnitate relaxatum, atque etiam ad restituendum primævo vigori sanguinem longa morbi præsentia jam vappidum, ac relaxatum. Debemus ergo damnare Gallos quod hoc remedio utantur frequentius; quàm nos Itali, præsertim Romani? minimè quidem. Nam laudatissimi Galliæ medici in patrio solo proficuum, atque utile illud experiuntur, quod in nostro natura dissimili prædito, ventorumque varietatibus, atque aliis cœli tempestatibus, & variis ac penè diversis mineralium exhalationibus obnoxio nos minimè experimur, Ergone Angli redarguendi sunt quod frequenter, & copiosè in pluribus morbis utantur oppiatis? ne quidem; Ergo Batavi tui præclari in re medica Viri insulsè agunt, eo quod adhibent sæpissimè diaphoretica potentiora? ne quidem. Igitur ex his veluti per corollarium deduci potest non remediis curari morbos, sed indicationibus benè perceptis, meliusque ad usum adhibitis unà cum bono remedio, Equidem sine Hippocrate mederi nescio, sine chymia optimè scio. Utique si non reperiretur chymia, remedia è plantis petita satis certè essent ad curandum, ut in prisca gente mortalium observare est, sine chymia incolumen, ac diuturniorem vitam ducente; Helleborus remediorum Hercules pluriumque domitor incurabilium morborum pro mille valet remediis è chymia petitis. Noverunt id benè Paracelsus & Helmontius; & præ cæteris medicinæ parens Hippocrates, qui nullius remedii frequentius meminit, quàm hellebori. Bilem igitur comprime le-Morti si audias medicos spernere remedia à te tantopere decantata, plantasque pluris facere, & plurimos morbos diæta potius curare, quàm mille nugivendulis pulveribus. Per aphorismo, & præcepta curantur, morbi, non verò cum remedio sine præceptis dato. Præceptivam autem hujusmodi methodum à Coo tantum Sene discere datum est, atque ab illius asseclis. Quæ quidem quod vera sint, te ab undè docere poterunt Batavi medici Tulpius nempè, Lindanus, Lomius, Pavvius; & alii tibi valdè noti, qui quantùm fuerint Hippocrati addicti, tu idem in Patria nosse, ac excipere poteris, dum nobis id testantur eorumdem opera, etiam post obitum gloriosa. Veruntamen præceptivam talem methodum, idest Hippocraticam à te, cunctisque medicis addiscendam esse, vel ex hac ratione conjicies; quod sivè diaphoreticis petitis ex plantis, sivè petitis è regno animali, aut minerali (sed mineralibus parum fidimus, uti discimus ex Baglivo in libro suo de vegetatione lapidum) sudorem moveas, in idem res recidit, nam singula sudorem movebunt. Verùm quando est sudandum, qua indicatione, quo die, quantum, & quando quiescendum, id certè ab uno discere poteris Præceptores Hippocrate: Siquidem furni tui te alia numquam docebunt. Cohabitandum, & consenescendum est cum morbis, ut totidem memoratus Senex fecit, exindè optimè, ac acerrimè est judicandum. Nam si tu in furnis agendo de languoribus ægrorum in lecto jacen-

jacentium disserere aggredieris: quantum le-Morti, quantum à scopo aberrabis: Paracelsus, & Helmontius in quorum nominatu juras, cùm de Hippocrate loquuntur non obtrectando uti tu facis, loquuntur; sed illius meminerunt magna cum reverentia, obediundo ejusdem monitis, ac legibus, tamquam è naturæ penu eductis. Annon revererentur illum Virum, quem Jurisconsultus etiam doctissimum renunciavit. *L. septimo mense ff. de statu hominum*, Quapropter te amicè moneo, ut discas scribere seriò, scilicet absque conviciis, non autem argumenta recocta obtrudere, ni velis seriò conviciari. Qui nunc apud vos florent spectantissimi Viri Hottonus celebris, & valde doctus homo, Riuschius, Blanchardus, Comellinus, Bidloo, Hermannus, aliique innumeri doctissimi medici, quibus ornatur inclyta vestra, & illustris Academia Leidensis, cum scribunt, neminem probris exagitant, aut vexant, nullius methodum apertè vituperant, aut damnant. Igitur nil abstine execrationibus. Probra probris pensabuntur, & plausus, quos te isthic excipere tantopere profers, vertentur à nobis in sibilum. Parata est attica, & latia tellus tibi pro Hippocratis, & Galeni difensione semel atque iterùm obsistere. Verùm cum tu id fortè subolfeceris; in fine præfationis innuis, te spernere hæc omnia, & æmulos in Patria etiam spernere. Quæ verba cum fastum, & superbiam, non veritatis amorem in te probent, profectò nullam gloriosi nominis hæreditatem seris nepotibus relinques; imò vivus apud viventes, quod obtrectatoribus evenit insulsissimi notam subibis. *Certissima, ut quidam dit, ad illustre nomen est via benè mereri cum privatim de singulis, tam pucè de universis*. Neque putes tecum nunc colloqui rancidum aliquem Galenistam præjudiciis, & commentis fascinatum, Hippocratis ab ineunte ætate admirator, & assecla; philosophiæ naturalis, experimentalis, & anatomes recentiorum cultor tecum modo sermonem instituit; Idest tecum loquitur non Palillius, sed Baglivus ipse sub Palillii nomine, incredibili observandis in morbis patientia, sedulitateque penè consumptus, & ob id in ipso ætatis flore viribus penè fractus; qui te monet, ut imposterùm si scribendum tibi sit, ut in fine libri no promittis, induas primò mores Romanuis, urbanitatem nempè, humanitatemque, deindè discas scribere, & à criminationibus cavere: quique in te insulsè debacchati non sunt, in eos tu insulsè debacchari, nomine ipsorum appellato (ut facit in opere tuo) imposterùm desistas. Et si ad utilitatem non ad rei medicæ tabem natus es; & chymiam tuam, tamquam iidem utilem sectaris, & propugnas; cur non sectaris chymistas per ignem disserere discentes. Qua in re tibi unicum præ aliis exemplar dabit vir amplæ, & immortalis famæ Boylæus in Societate Regia Londinensi Baglivii nostri Collega, & ejusdem dum viveret amicissimus. Is verus revera chymista reliquis medicinæ partibus chymiam annectens, eam tamquàm partem, non tamquam medicinæ caput amplexabatur. Felicem chymiam, si omnes chymistæ Boylæo similes essent? Dic quæso quemnam tu sequerere libentius in morbis curandis; Paracelsumne, an Boyleum? Si tibi veritas cordi est, & certè præferes Boyleum. Delirus enim est, qui chymistas Boylæo similes, vel damnaverit, vel aliis postponet: eam præsertim considerando prudentiam, quam in judicando adhibuit: Cùm ab uno furni experimento infinitas propè, ut cæteri solent, nunquam deduxerit conclusiones; sed à mille experimentis, veluti per gradus ascendendo, ut medici verè Hippocratici, A verè observatores faciunt, ad medicæ artis præcepta condenda, processerit. Disce ergo disserere, postea per obtrectare. Priusquam de sapientibus viris, eorumque scriptis judicium proferes, & eadem sedulò evolve, non tumultuariè, & inconsideratè.

Est modus in rebus, sunt certi denique fines.
Quos ultra, & citraque nequit consistere verum.

In te nemo è nostris hucusque insulsè est debacchatus; tu è contra à nullo læsus, omnes ordines medicorum Hippocratis, Galenicos, atque hodiernos Anatomicos improbas, atque aspernaris. Ecquidem? Consulem te forsam delegit respublica medica? Propugnatorem chymiæ? Censorem academiæ? Tribunum plebis scientiæ, ac reliquæ facultates? O tumidum, & cruditatibus repletum caput! An chymia artium nobilissima, & summoperè necessaria rei medicæ tua indiget defensione? Quis hanc artem reprobavit? Quis damnavit? Quis in eam, ut tu dicis, debacchatus est insulsè?

Quis

Quis inutilem reputavit? Quis nullum è chymicis hodiè viventem (ut tu facis in nos) nomine appellato læsit? Attamen reprobandi sunt chymicasti imprudentissimi, & insulsorum secretorum venditores, ac emunctores crumenarum, & tamquam Cumani asini insolenter rudentes è suggesto; quos hanc in Urbem, nescio quo fato, confluere magna in copia quotidie, & quidem non sine mœrore nostro observamus Quod te attinet le-Morti, Tyria, ut dicunt, maria movere eniteris pro splendore nominis, & pro censoria dignitate emerenda. Si talia munia captas, redde te similem Hippocratis, qui magnitudine judicii, atque ingenii, perpetuam sibi in republica medica dictaturam comparavit. Versa te in ejusdem operibus, quod omnes medici, teste Dureto, facere debent; ait enim hic fol. 267. in Coacas Hippocratis. *Gremant licèt omnes, dicam tamen quod sentio, majorem scientiæ, & praxeos ubertatem comparari à studioso Hippocratis uno die quã ab istis Pragmaticis uno sæculo.* Ait cum illa ne in cortice noveris, ut coniicio, ideò illius monitis, ac præceptis non obtemperas. Igitur turpe est, quæ non intelligis aspernari, ac deridere. Non ità Tachenius celebri in Italia chymista effecit, exindè celebrior, quod ipsius libri Hippocratem affabrè sapiunt. Redde te similem Tachenio, dein scholam Coam, si poteris reprehende. Sed quoniam non leges dare, se te hic amicè monere voluimus; quomodocumque hæc monita acceperis, perindè erit. Utere solus tua chymia: sed non abutere patientia nostra nam patientia sæpè læsa fit furor, ut monet Philosophus. Nonne sepissimè ex scintilla emergit incendium; ex pruritu morbus, ex ludicro acies? Tibi cave. Tibi prospicie. Temetipsum sequere, & intuere. Relinq; nos in Italia, & in Urbium Principe Roma cum Hippocrate nostro, & cum herbis in latino solo surgentibus. Tellus latina ab attica tellure non multo distat spatio: nec mirum indè, si ea quæ Senex sagacissimus in attica observavit, eadem nobis benè cedant in Latio ab Attica parum disjuncto ob analogam forsan climatis naturam, & analogam pariter Græcorum: Latinorumq: temperiem. Si Coa precepta, & remedia vestris iu Regionibus minus feliciter juvant; id climatis intervallo valdè ab attico tribue, vel contrariæ medendi methodo; non autem remediorum, aut præceptorum vanitati: nec proindè conculcanda sunt monita, & præcepta. Quare per Deos immortales non ità malè preceris attico, nec latino solo; quibus est enutrita. Hippocrates, Celsus & Galenus pro mille auctoribus satis fuerint iis, qui veram medendi normam methodicam, præceptivam, ac rationalem voluerint sibi comparare. Quod autem empiricorum more tu in medendo secretorum opem usurpas: Deus tua cæpta secundet. Hanc tibi felicitatem non invidemus; imò Cræsi thesauros auguramur.

Quod reliquum est, nec est à me omittendum, caperata fronte insurgis le Morti in recentiores anatomicos, atque eorum doctrinam appellas *Doctrinam cadaverosam, & quod boni anatomici sint infelices practici.* Profer amabo causam tam impudentis argumenti. Nescis fortasse, quod ars medica, quæ quinquaginta abhinc annis obscurius incedebat, lumen, ac evidentiam ab anatome nunc percipit, per detectam sanguinis circulationem in Italia primum à Cæsalphino, deindè in Anglia confirmatam & illustratam ab Harveo; Per viscerum, & aliarum corporis partium structuram, & usum diutina inquisitione per anatomicos repertis, ac cognitis: Nescis quod curativas indicationes recentiores medici ab anatomicis adinventis excipiunt; Nescis quod laboriosissimi Batavi medici, cæteris nationibus in hujusmodi inquisitiones pares, hanc scientiam tam utilem praxi medicæ, tam proficuam gloriosè in hoc sæculo exornarunt; Cur igitur gloriam anatomicis summoperè debitam, tam diris objurgationibus deripis, & imminuis. Sed cùm te fibris quædam calumniandi teneat, ignosco tibi, quod sic de anatome judicas, Siquidem *ubi in consilio adest livor, ibi cæcum est judicium.* Chymiam tibi concedemus, nobis tu anatomen.

Velle suum cuique est, nec voto vivitur um.

Utræque hæ facultates ad augendam medicinam præcipuo deserviunt instrumento. Tua chymia resolvit corpora in sua prima entia. Nostra anatome reducit partes corporis animati in sua prima stamina, & ad officii singularum; sine cujus præsidio de causis morborum, signis, ac prognosi vix disserere poterimus. Medicina respublica est, non autem monarchia, multò minùs tyrannis: idcircò singulæ ejus partes mutuò sese illustrant; confirmant,

firmant, augent, & devinciunt. Non ita mehercule, non ità de anatome judicabis, cùm prælum, & lucem subibit opus Baglivi viri Ingenui, & nostrum amicissimi.

Cujus & annis
Et generi fatum indulget, quem numina poscunt.

Opus scilicet anatomico practicum de internis, occultisque viscerum *Aneurismatibus*, *Hydatidibus*, *& Varicibus*; à quo splendorem, & maximum incrementum accipiet praxis medica, & prout colligere potui ex illius lectione cum mihi amicè fuit communicatum. Tunc scientiam anatomicam minimè vocabis cadaverosam, sed illuminativam, & totius medicinæ basim præcipuam. Multò minùs cadaverosam vocabis, cùm ejusdem Viri de morborum analogismo videbis pariter opus, cujus exiguum specimen est in dissertatione de *Vegetatione lapidum*. Nec non opus de morborum originibus ex Hippocrate, & ex naturæ fontibus eductum; cum alio insimul tractatu de observationibus anatomico practicis circa meninges, quas me inspectante, & eidem manualem opem ferente perfecit solertissimus auctor, absolvitque his annis. Tamen ut reliqua præteream hortor te, ut perlegas hujus auctoris specimen librorum de solidis, eorumque effectibus, qui nunc tertiò lucem publicam vident in Galliis magis aucti, & magis perpoliti. Tunc profectò si rem integrè fateberis numquàm appellabis anatomen doctrinam cadaverosam Sed quorsum hæc? si canimus surdis. Te propterea oro, atque obtestor per Higyeam, & Panaceam, perque medicinæ auctorem Hippocratem, ut doctis viris imposterùm succensere abstineas, ut fastu scribendo te exuas, ut errores, si sint, corrigas, sed errantium nomina chartis non ponas: ut mitius, ac modestiùs immunes jurgiorum viros tractes, caputque tumidum, ac inflatum tantillum deprimas.

Fulmina nam montes feriunt, ac tecta superba.
Horriferum Ajacem, timidus confecit Vlysses.

Sed ut ad te redeam mi Georgi Baglive verè amice, miraberis quod uberrimas tibi litteras remiserim: faciundum tamen mihi putavi, ut eas ad te mitterem, ne iras à lectione le-Morti conceptas in incolumitatis meæ perniciem intùs obtegerem. Accidunt enim præter opinionem meam nova hisce temporibus præjudicia: quibus abdicandis cum tantoperè doctissimi viri nuperrimè insuadessent pro fundanda, firmandaq; theoria, & praxi medica; nihilominus non desunt mox auctores, qui iterùm præjudicia congerant, & dispergant in noxam, ac detrimentum medicinæ tyronum. Nemo non sequitur suam sententiam: nos itaque nostram. Stet nobis Hippocrates noster, nosterque Duretus, & Martianus, cum Mercuriali, Septario, Ballonio, Sydenhamio, aliisque hujusmodi auctoribus; Stent aliis Paracelsus, Helmontius, iisque analogi. Quod me attinet tua premo vestigia, quia & voce, & calamo ubique Hippocratem sapis. Nec imprecandum, sed optandum mihi est, ut clementissimus rerum formator Deus omnes similes obtrectatores vertat in melius, detque illis, & mentem, & lingnam viris medicis dignam. Tu interea amicorum optime vale millies, & saluta peramanter meis verbis Jacobum Baglivum unicum fratrem tuum, sacerdotem optimum, mihique devinctissimum; meq; reducem ad Urbem quamprimum expecta. Iterùm vale decus meum. Ex agro Tusculano, in Ruderibus Villæ Ciceronis 8. Kal. Nov. 1072.

JOANNIS DOMINICI
SANTORINI

PHILOSOPH. AC MEDICINÆ PROFESS.
Et in Veneto Lyceo Publici Anatomes Incisoris
Opuscula quatuor.

I. De structura & motu fibræ.

II. De Nutritione animali.

III. De Hæmorrhoidibus.

IV. De Catameniis.

Ad Excellentissimum Dominum

D. FRANCISCUM DELPHINUM

Medic. Philosoph. ac Chirurg.

SPECTATISSIMO VIRO

FRANCISCO DELPHINO

Philosoph. Medic. ac Chirurg. Profess. Excellentissimo.

JOANNES DOMINICUS SANCTORINUS S. P.

QUUM est, Excellentissime Præceptor, ut quæ tua sunt, aut tibi reddam, aut tibi voveam. Nescit tenella adhuc & meticula proles, nisi in parentum gremium ad quem confugiat: Te igitur fidenter adeo, at solum metuens, ne me tuum esse despicias, Quidnam me tuum esse negabit, præter (da veniam ætati, nondum enim quintum perfeci lustrum) tenuissimum profectum? Te meum erigente animum Lauream sum nactus. Te Auspice Chirurgorum, mox & Medicorum Collegia, & ausus sum flagitare, & sacra tandem adire limina licuit. Tua me una rudem excepit, ac instituit Medica Praxis. Tecum Palatia adivi, Tecum Nosocomium genuinæ Praxeos Pallestram & adeo: Ubi me Tua vox destitueret, libris, quorum mihi fuit curta supellex, propemodum onerasti. Anatomes studiis Tu mihi calcar fuisti. Ut modo Anatomen publicè faciam, delato mihi ab almo Collegio munere, à Te primùm habeo. Et alia Te Duce sum aggressus, & assecutus. Non est igitur quod hæreas; Tuus sum. Quid ergo pro tot, ac tantis referam? Nihil est omnimodè meum, quod tibi tribuam. Hoc est infortunii maximis beneficiis, ut desiit æquale retribuendum munus. Informen hunc Tibi mei ingenioli fœtum exhibeo. Pauca quidem accipies: at totum largior, Hunc igitur, qua Tua me respicis humanitate, Librum fove. Erige, præcor, metentis animum. Hoc unum tamen mihi constat, & si omnes eum male habuerint, quod quam facilè, Te illi fore blanditurum. Valeas diutissimè, præcor.

Venetiis VI. Kal. Septembris MDCCV.

AUCTOR AD LIBRUM.

E te pudeat in lucem gredi; Nec Auctoris nomen, nec Titulus, quem fronte geris, magna abs te postulant. Si quis te Lucernam non redolere dicat, illi suaviter repone, te fuisse inter laxantes, nec totius æstatis, ardores editum. Nemo à te deceptum esse queretur. plura enim dabis, quam quæ promittas: Opusculum es. Si verò pudoris loco nimius ausus te incesseret, cohibe, precor, malesanum ignem. Plura habes, quibus despondeas, quàm glorieris: Qui me noverint, si quid tu non damnandum habueris, mei causa fortasse damnabunt; si quid verò damnandum, quod ab homine inseparabile est, una omnes increpantes, ætatem loco, saltem officii, ergo excusandi, nimis audentem criminabuntur. Habebis tamen, spero aliquem eruditum Amicum, forsan & Patronum. Si hinc discesseris, meliora spera, me enim non inviso, nisi tibi blanditi fuerint, certè non oderint: Nisi proderis, saltem ne noceas futurum spero. Nullius nomini pravè consuluisti. Plura habes, pro quibus firma stat ratio, nonnulla quæ tuetur probabilitas: Vade ergo; te maneat quodcumque fatum, non deterrebor, & annos mihi Divina largiente Clementia, nec unus te pone sequetur.

ELENCUS MATERIARUM QUÆ IN HISCE IV. OPUSCULIS TRACTANTUR.

IN OPUSCULO I.

DE STRUCTURA AC MOTU FIBRÆ.

I. *Occasio scribendi de hoc argumento.*
II. *Quid sit fibra, ubi pauca de meningibus.*
III. *Quid intelligatur per motuum fibræ.*
IV. *Nulla fibra, seu nervus est admodum tensus.*
V. *Quid requiratur, ut fibra moveatur.*
VI. *Exponitur structura fibræ.*
VII. *De causa contractionis naturalis.*
VIII. *Fibra moveri non potest aut per longitudinem, aut per latitudinem, quin ejus particulæ à contactu recedant.*
IX. *Neque coarctari, neque abbreviari potest, quin componentia in contactum adhæreant.*
X. *Fibra potest augeri, & per longitudinem, & per latitudinem.*
XI. *Potest, & quoad longitudinem & latitudinem minui.*
XII. *Potest fibræ augeri longitudo, quin minuatur latitudo.*
XIII. *Quomodo fibra acquirat majorem latitudinem, & amittat de longitudine.*
XIV. *Fibræ partes non sunt concipiendæ arctè inter se adhærentes.*
XV. *Pro constructione fibræ non sufficit unica series particularum.*
XVI. *Sed duæ saltem series pro motu sunt necessariæ.*
XVII. *Quamvis particulæ fibræ arctè non adhæreant, fibra potest moveri, nec facilè dissolvi.*
XVIII. *Si fibra constet pluribus particularum seriebus, difficilior erit ejusdem solutio.*
XIX. *Vndè fibrarum origo, & quid sint in corpore.*
XX. *Quid oscillatio significet, & undè ejus ethymologia.*
XXI. *Non æqualis est in omnibus fibris fluidi quantitas, & velocitas.*
XXII. *In Fibras, in quibus minor consumptio fit, licet eadem diameter, non eadem tamen influit succi quantitas.*
XXIII. *Duplex cerebri fluidum à qua causa ad partes promoveatur.*
XXIV. *Meningum motus pendet à vasis sanguifluis.*
XXV. *Potest tamen aliqualis meningum motus à fibris pendere.*
XXVI. *Influxus liquidi nervorum est causa motus cordis, & motus cordis est causa influxus succi nervei.*
XXVII. *Quisnam fuerit prior motus cordis, an succi nervei.*
XXVIII. *Quælibet pars cerebri aut à pia matre, aut à vasis sanguifluis cingitur.*
XXIX. *Determinatur fibras carere orificio extremo.*
XXX. *Qui fiat motus sistalticus, & quid ab illo procedat.*
XXXI. *Non est necesse admittere fibrarum extima orificia.*
XXXII. *Inquiritur quænam sit fibræ figura.*
XXXIII. *Quot sint fibræ motus tum simplices, tùm compositi.*
XXXIV. *Vndè primò fibræ motus, nempè quid conferat spiritus, & fibræ angustia.*
XXXV. *Et obliquitas fibræ est ejusdem motus causa.*
XXXVI. *Quid fiat de spirituum impetu in fibras.*
XXXVII. *Pro quolibet fibræ motu directio determinata requiritur.*
XXXVIII. *Pro tali motu, & tali impetu gradus exigitur.*
XXXIX. *In qualibet unda succi nervei fieri debet fibræ diastoles.*
XXXX. *Quomodo impetus spiritus pertingat ad extrema fibrarum.*
XLI. *Vt Spiritus influat, quantus requiratur impetus.*
XLII. *Potest augeri resistentia ex parte fluid*
LII.I *Si fiat equilibrium inter potentiam*

 impel-

in pellentem, & resistentiam, non fiet motus.
XLIV. *Præmittuntur quædam circa doctrinam sensuum.*
XLV. *Fibra moveri non potest, quin mutet figuram.*
XLVI. *Neque potest mutari fibræ figura, quin inclusum fluidum moveatur.*
XLVII. *Facilius potest moveri fibræ liquidum, quàm solidum.*
XLVIII. *Affertur ratio prædictæ propositionis à fibræ cavitate.*
XLIX. *Altera à compositione fibræ.*
L. *Alia demum desumpta à varia particularum figura.*
LI. *Externæ impressiones communicantur cerebro per liquidum nervorum.*
LII. *Perpenditur partium fibræ tenuitas.*
LIII. *Quid requiratur, ut moveatur particula minima fibræ.*
LIV. *Impetus concurrit ad motum fibræ.*
LV. *Varius situs partis movendæ variam potentiam requirit.*
LVI. *Quid requiratur pro liquidi nervorum refluxu.*
LVII. *Examinatur modus fluxus & refluxus.*
LVIII. *Quid contingeret si mutata fibræ figura non fieret refluxus.*
LIX. *Non in qualibet mutata figura fit refluxus.*
LX. *Vnde petenda sit varietas sensuum.*
LXI. *Non cujuslibet fibræ fluidum æqualiter potest refluere.*
LXII. *De diversitate sensoriorum, & præcipuè aliquid de oculo.*
LXIII. *Nonnulla de auditus organo, & sono.*
LXIV. *Aliqua de tactu, & gustu.*
LXV. *Quid requiratur pro sensu doloris.*
LXVI. *In dolore quomodo fieri debeat refluxus.*
LXVII. *Cur ossa careant & dolore & sensu.*
LXVIII. *Cur secta cerebri cortice dolor non fiat.*
LXIX. *Cur partes molles corporis frigore rigeant, & cur rigidæ sensu careant.*
LXX. *Quid sit & qui fiat nervorum relaxatio.*
LXXI. *Quomodo fibra mutetur in relaxatione.*
LXXII. *Si fibra potest relaxari, potest etiam tendi.*
LXXIII. *Cur fibra, excisa ab animali vivente, contrahatur.*
LXXIV. *Quid tensio, & relaxatio præstent in motibus fluidorum.*
LXXV. *Motus fluidi retardatur ab ulteriori fibræ tensione.*
LXXVI. *Quid præstet fibra contracta, aut relaxata, si vas cingat.*
LXXVII. *Quid contingit in fibræ tensione, & relaxatione ab aqua & ab oleo.*
LXXVIII. *Effectus pressionis aquæ frigidæ supra fibram.*
LXXIX. *Quid verò præstet aqua calida.*
LXXX. *Quid præstet oleum, & ratio effectus.*
LXXXI. *Solutio objectionis circa effectum olei.*
LXXXII. *De stimulis, & quid sit stimulus.*
LXXXIII. *Quinam influxus fiat in fibra stimulata & confluente.*
LXXXIV. *In fibra stimulata non semper debet fieri refluxus.*
LXXXV. *In fibris stimulatè confluentibus fit major distractio.*
LXXXVI. *Quid à stimulata fibra oriatur extra fibram.*
LXXXVII. *Si aliquid hæreat intra fibram, quid agat stimulus.*
LXXXVIII. *Quid verò, si quid hæreat intra interstitia fibrarum.*
LXXXIX. *Quid fiat si fibræ stimulatæ vas componant.*
LXXXX. *Stimulus indiscriminatim agit.*
XCI. *A stimulo excitantur species majoris momenti.*
XCII. *Emetica & cathartica per stimulum operantur.*

IN OPUSCULO II. DE NUTRITIONE ANIMALI.

I. *Necessitas consumptionis & reparationis.*
II. *Consumptio solidi non potest pendere à motu intestino fluidoram:*
III. *Consumptio præcipuè dependet à motu circulari, & modus consumptionis.*
IV. *Statuitur & probatur partes solidas consumi.*

. Confirmatur solidum consumptio.
VI. Nutritionis divisio.
VII. Partes corporis differre videntur.
VIII. Divisio corporis in partes Nerveas, sanguineas & adiposas.
IX. Reductio partium omnium ad Classes.
X. Ossium fabrica in fœtu: undè soliditas in genere.
XI. Duæ difficultates contra Ossium soliditatem.
XII. Probatur periostium causam esse ossium soliditatis.
XIII. Qui musculi concurrant ad ossium soliditatem.
XIV Ob ossium cavitatem Fibræ ad intra extendi non possunt.
XV. Quid sint Cartilagines, ubi observatio de Aorto Ossea.
XVI. Et tendines & membranæ vasa sunt nervea.
XVII. Ad sanguinea referuntur musculi Lien, Hepar &c.
XVIII. Et Glandulæ & Pulmones ad sanguinea referuntur.
XIX. De Adiposis: ubi quid sit Omentum.
XX. & XXI. Quomodo nutriantur partes adiposæ.
XXII. Qui fieri possit secretio adipis.
XXIII. Adipis particulæ sunt crassiores reliquis.
XXIV. Exponitur nostra hypothesis circa novam glandularum adiposarum structuram.
XXV. Solutio difficultatum contra nostram hypothesim.
XXVI. Ostenditur quomodo adeps transeat in sanguinem, & quomodo animalia, per plures menses non pasta, solo adipe possint nutriri.
XXVII. Quid sint nervi: cujusnam figuræ, & quænam origo.
XXVIII. Duplici succo nervi turgent tenujori, tenuissimo altero.
XXIX. Respondetur negantibus succum nerveum.
XXX. Ostenditur tenuitas succi nervei, inductione sumpta à filo serico.
XXXI. De principio seu fonte succi nervei.
XXXII. Qualis sit figura succi nervei, & qualis motus.
XXXIII. Succus nerveus differri non potest per nervorum interstitia.
XXXVI. Confirmatur eadem propositio.
XXXV. De causa fluxus succi nervei per nervos.
XXXVI. Statuitur succus nerveus materia nutritionis.
XXXVII. Exponitur ratio nutritionis, & ejusdem tempus.
XXXVIII. Cur in febribus nutritio non fiat.
XXXIX. Cur in pueris fiat augmentatio.
XXXX. Explicatur modus augmentationis.
XXXXI. Cur in adultis non fiat augmentatio.
XLII. Cur senes decrescant, & quomodo.
XLIII. Quænam sit nutritio partium sanguinearum.
XLIV. Quæritur quomodo possit statui quantitas necessaria succi nervei pro nutritione.
XLV. Sanguis fluit copiosius ad celebrum, quàm alio.
XLVI. Sanguis defœcatior ad cerebrum fertur.
XLVII. Cur copiosa sit fluidi secretio in cerebro.
XLVIII. Quando, & cur fiat major consumptio.
XLIX. Vndè materia perspirationis, & quanta possit esse solidorum consumptio.
L. Statuitur quanta fieri possit liquidi secretio in cerebro, singulis omnium cerebri arteriolarum constrictionibus.
LI. Perspiratio copiosior in somno non impedit uberiorem nutritionem
LII. Cur magis perspiretur in somno, quàm in vigilia.
LIII. Situs dormientium, & quies musculorum causa sanguinis tardioris motus.
LIV Qui motus requiratur pro secretione.
LV. Cur ossa, & adeps sensu careant.

IN OPUSCULO III. DE HÆMORRHOIDIBUS.

I. Præjudicia ab antiquitate orta.
II. Erronea cogitata de hæmorrhoidum fluxu.
III. Quid sint vasa hæmorrhoidalia, & unde eorum ortus.

IV. *Exploduntur inanes causae haemorrhoidum.*
V. *De haemorrhoidum fluxu, & sanguinis vitiis.*
VI. *Quomodo haemorrhoides fluant ob majorem sanguinis quantitatem.*
VII. *Cur possint aperiri imminuto sanguine.*
VIII. *Et per qualitatem sanguinis haemorrhoides fluunt.*
IX. *Quomodo aperiantur haemorrhoides partibus sanguinis in contactu nimis nitentibus.*
X. *Qui verò modò iisdem minus cohaerentibus.*
XI. *Possunt fluere haemorrhoides à partium abrasione.*
XII. *Ob motuum vitia fluit sanguis.*
XIII. *Contenta in intestinis possunt esse fluxus causa.*
VIV. *Sanguis haemorrhoidum ab arteriis emanat.*
XV. *Causae hujus fluxus periodici.*
XVI. *Cur haemorrhoides prosint in sanguinis copia.*
XVII. *An prosint, an noceant, ubi quantitas minor.*
XVIII. *Quomodo prosint vitiosae sanguinis qualitati.*
XIX. *Sanguis velocior est à fluxu haemorrhoidum.*
XX. *Velocitas sanguinis dupliciter pendet à vasis.*
XXI. *Sanguis potest per velocitatem rarescere.*
XXII. *Potest per velocitatem stipari.*
XXIII. *Sanguis candidior per haemorrhoidum fluxum potest minus calidus fieri.*
XXIV. *Non est facilè determinare ubi per sanguinis missionem augeatur, vel minuatur calor.*
XXV. *Quid fiat ab haemorrhoidibus, ubi minor motus fluidorum.*
XXVI. *Si in nimio motus sanguis rarescat, quid fiat.*
XXVII. *Quid in sanguinis tardiori motu.*
XXVIII. *Quid, ubi segnior fit motus ob cerebri aut nimiam, aut parvam pressionem.*
XXIX. *Quid ab haemorrhoidibus, si sanguis stagnet in capillaribus.*
XXX. *Sanguis stagnans poterit promoveri ratione vasorum.*
XXXI. *Non ubicumque stagnet sanguis aequale commodum habetur.*
XXXII. *Sed vasa obstructa debent procedere à trunco opposito emissarii.*
XXXIII. *Quid praestet varietas vasorum fluentium.*
XXXIV. *Vndè pendeat necessaria, quandoque tantùm, sanguinis evacuatio.*
XXXV. *In vasis corrosis non sistitur facilè sanguis.*
XXXVI. *Commentum in Hipp. aph. II. Lib. VI.*
XXXVII. *Quid possit per melancholiam intelligi.*
XXXVIII. *Quid praestent haemorrhoides calculo.*
XXXIX. *Quid diabeti.*
XL. *Quid urinae suppressioni à fortiori sanguinis nexu.*
XLI. *Quid ejusdem suppressioni à sanguine in arteriolis renalibus stagnante.*
XLII. *Quomodò sedetur haemorrhoidum dolor.*
XLIII. *Quid praestet fluxus immodicus, ubi de morbi diagnosi.*
XLIV. *Quodnam remedium sit applicatio hirudinum haemorrhoidibus.*
XLV. *De hirudinum suctu, & de lympha sanguinis.*
XLVI. *Quid sit rubra sanguinis pars.*
XLVII. *Quid & quomodo exeat per hirudinum suctum.*
XLVIII. *Quid sit suctus lactentium.*
XLIX. *Quid sperandum ab hoc remedii genere.*

IN OPUSCULO IV. DE CATAMENIIS.

I. *Difficultas argumenti.*
II. *Cuinam competat fluxus menstrualis.*
III. *Sanguis menstruus praecipuè exit à vagina.*
IV. *Sanguis ille exit ab arteriis.*
V. *Dispositio vasorum hypogastricorum.*
VI. *Vndè semen muliere, & ejus activitas.*
VII. *A quibus causis pendeant catamenia.*
VIII. *Haec excretio partim pendet à semine.*
IX. *Motus materiae seminalis.*

X. *Liquidum seminale agit in fibras, & quomodo.*
XI. *A quacumque seminis actione non fit idem impetus in fibras.*
XII. *Unde pendeat diversitas seminis actionis.*
XIII. *Quando semen dicendum erit causa catameniorum.*
XIV. *Determinatio actionis majoris, aut minoris seminis in fibras.*
XV. *Sanguis circa uterum sibi occurrit, & quid à tali occursu contingat.*
XVI. *Quid fiat in utero à sanguinis celeriori vel tardiori motu.*
XVII. *Qua de causa possint menstrua non fluere.*
XVIII. *An à lunæ phasibus pendeant catamenia.*
XIX. *De tempore menstruorum, & de eorum fine.*
XX. *Cur in brutis menstrua non appareant.*
XXI. *Eruitur causa, & à fluidis, & à solidis.*
XXII. *Solutio prædicti problematis.*
XXIII. *Altera solutionis ratio deprompta à semine.*
XXIV. *Cur gracilibus menstrua fluant.*
XXV. *Observatio rara admodum de excretione menstrua.*
XXVI. *Oppositio ex pellicum catameniis contra stimulum seminis.*
XXVII. *Cur virginibus quandoque non fluant.*
XXVIII. *Ratio, cur lactantibus, & gravidis menstrua non fluant.*
XXIX. *Cur puellis, & Vetulis menstrua aliquando fluxerint.*
XXX. *Cur aliquibus matribus numquam fluxerint.*
XXXI. *De sanguinis menstrui qualitatibus.*
XXXII. *Quomodo catamenia tandem sistantur.*

Fig:I

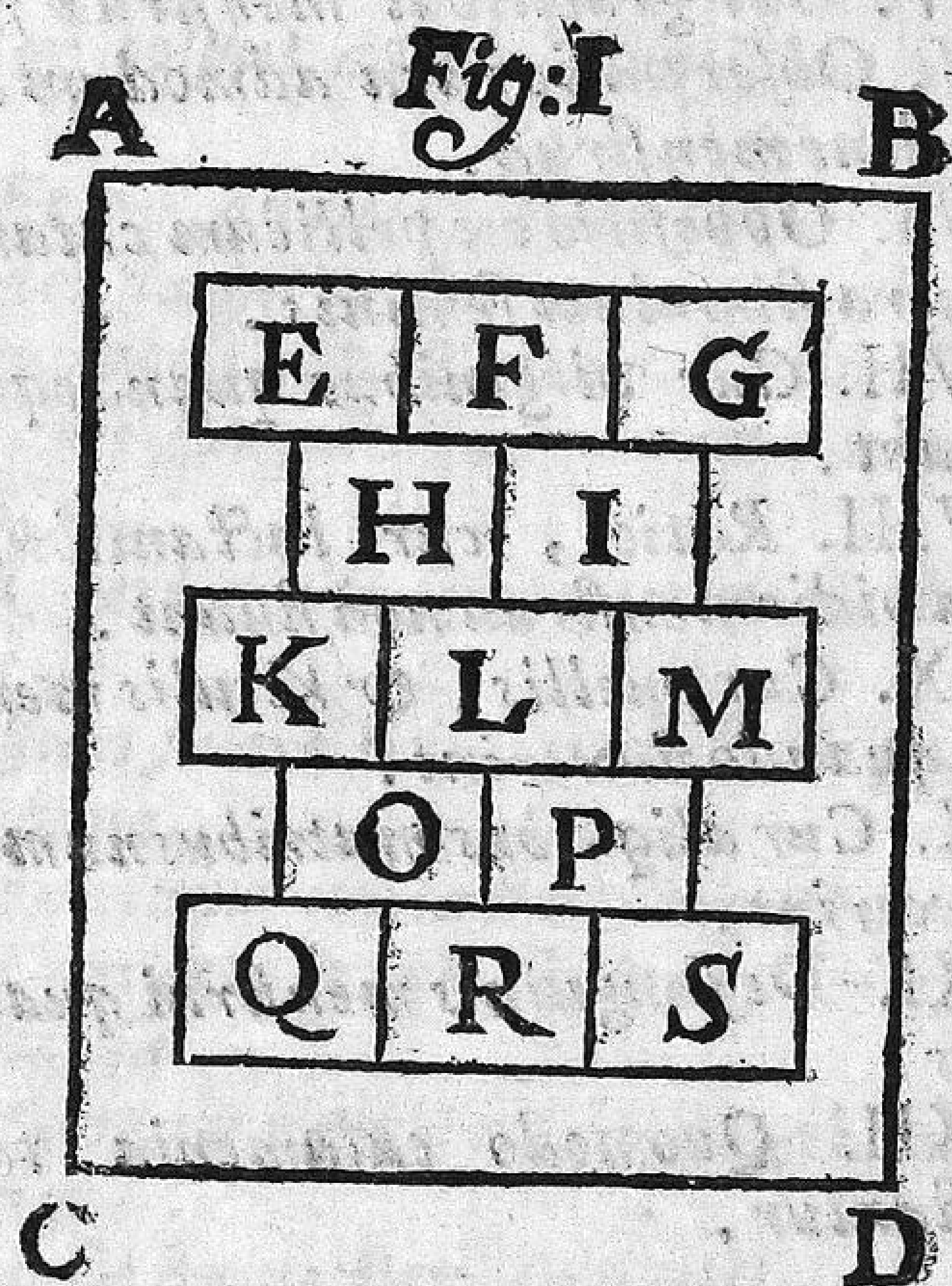

Fig:II

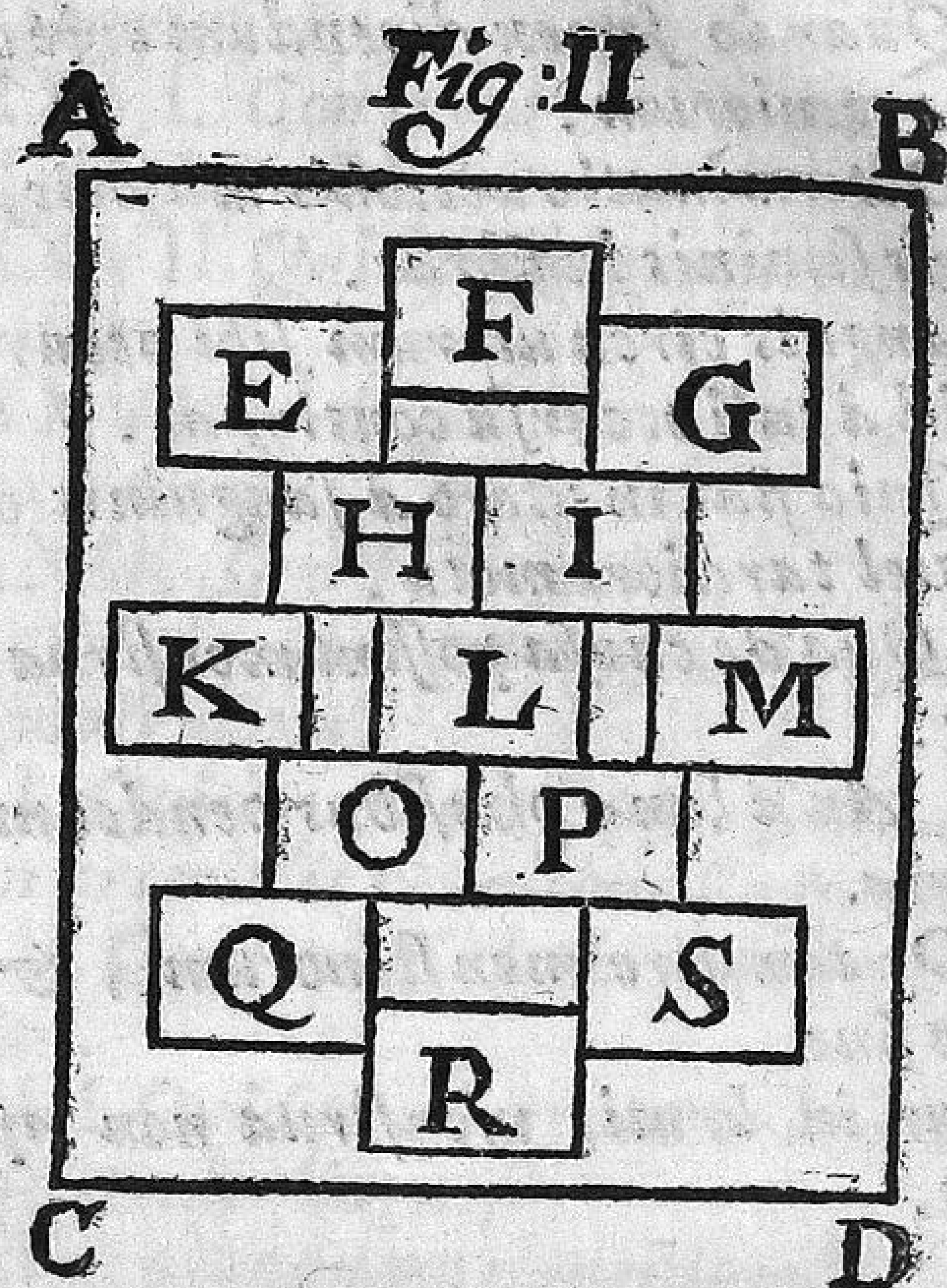

Fig:III

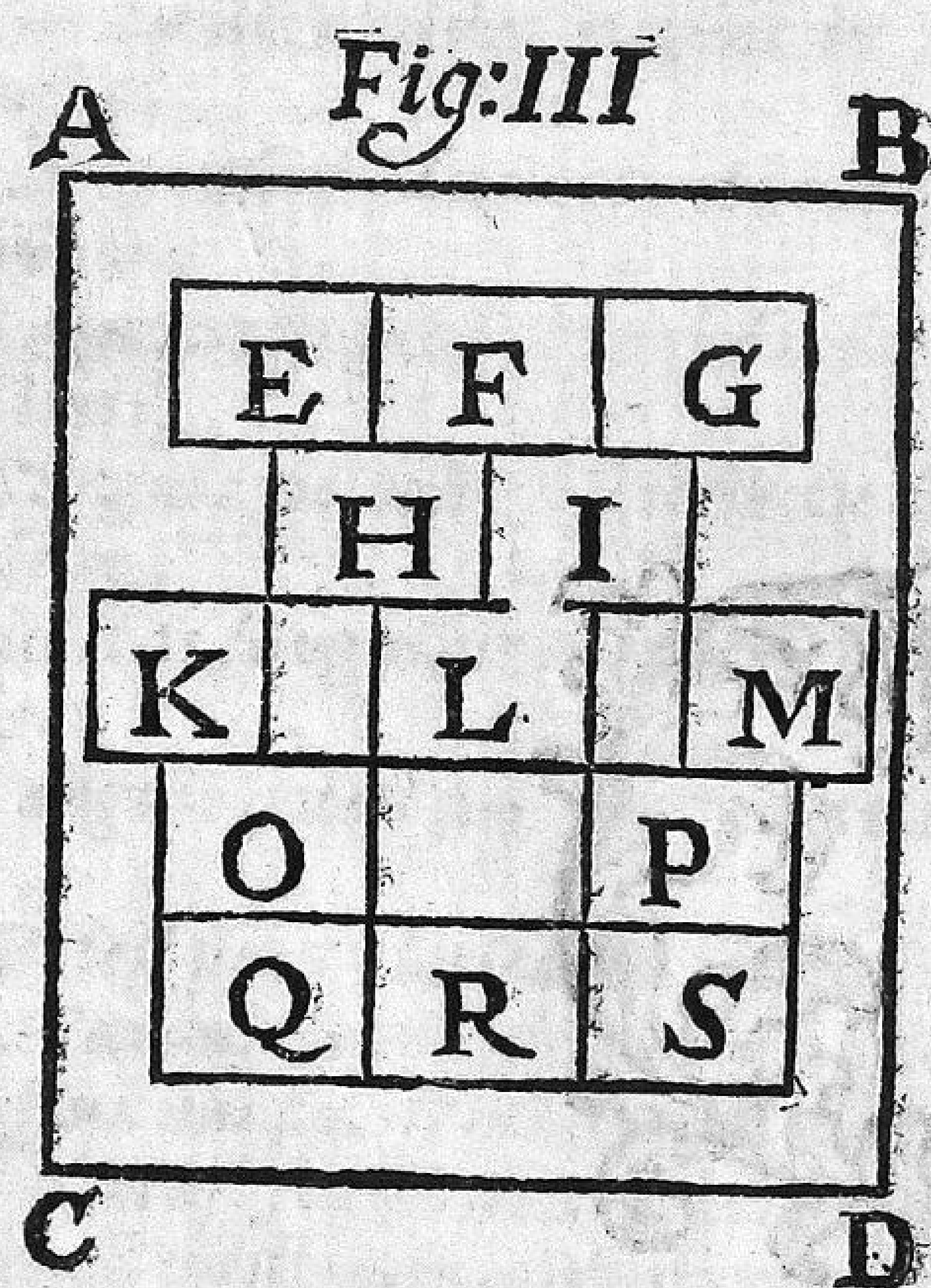

Fig:IIII

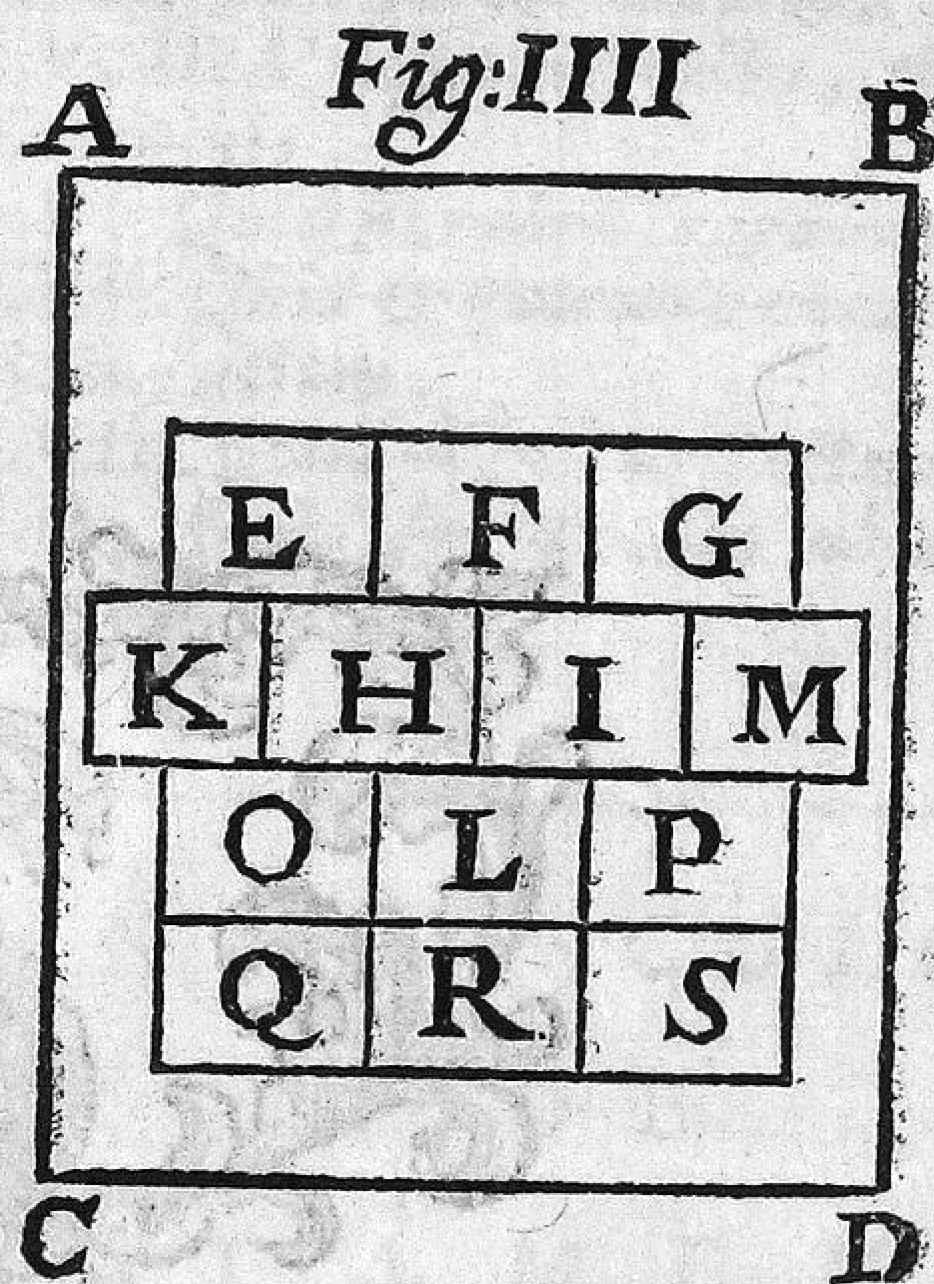

Fig:V

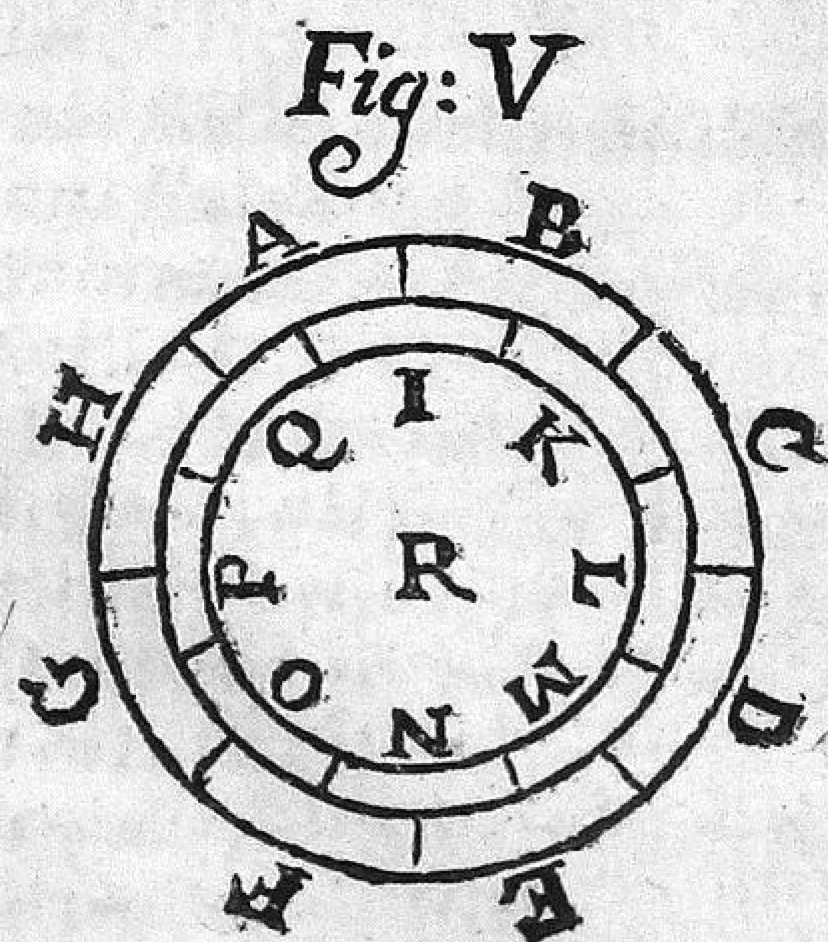
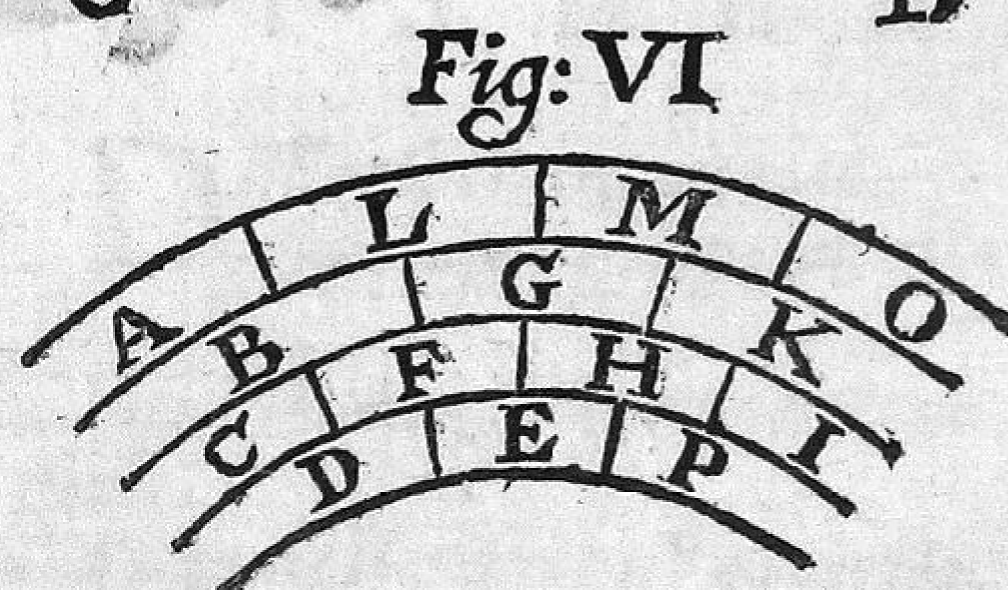

Fig:VI

DE STRUCTURA AC MOTU FIBRÆ,

OPUSCULUM I.

CUM passim, præcipuè apud recentiores nonnullos, reperiantur Fibrarum oscillatio, crispatio, ac motus; quid verò hæc nomina significent, seu quo modo illi motus perficiantur, cùm adhuc, prout mihi compertum est, aut non explicatum, aut non satis lucidè, ac inconcusso rationali philosophiæ fundamento explicatum fuerit? meum arbitratus sum non fore damnandum ingenium, si quod sentio destructa ac motu Fibrarum exponerem, præcipuè si ea in pluribus saltem uterer methodo, quæ, cùm difficillimè decipiat, facillimè ad veritatem ducit; priùs verò, Geometrarum more, debeo nominis definitiones tradere, deinvero, & dividere, si opus fuerit; singulas demum propositionis partes probaturus.

II. Fibram voco nerveum filamen, unicum tantùm tubum nerveum, ex quorum multitudine fasciculus ille componitur, qui passim nervus appellatur. Si verò supponant unicum hunc tubum nerveum, qui ex aliis tubis non constat circumcingi seu investiri ab aliqua meningum; peto; Vel hæc meninx constituitur ex tubulis patulis, vel ex villis omninò solidis absque ulla media cavitate, per quam aut succus nerveus, aut spiritus tenuissimus possit statuto tramite permeare; si admittunt meningem, qua circumdantur extra cranium ad extremas usque corporis partes hi minimi seu individui tubuli, constare ex aliis tubulis, per quorum cavitates permeare possit, & spiritus, & succus nerveus; dico, vel hi tubuli seu pervii meningum villi potiuntur, ut nervi sensu & motu, vel non: sensatio, ipsis negari non potest, cùm exquisitissimi sensus sit meninx, quæ ex illis constituitur; si potiuntur sensu, & motu, hi tubuli non discriminantur à nervis, cùm, & illi habeant sensum, & motum; cùm vero hi minimi tubuli meningum habeant totum id quod habent nervis, vel requiritur hos tubulos circumdari ab aliqua alia meninge, vel non. Si negetur necessitas, ut illi tubuli ab aliqua membrana circumdentur, cùm tamen habeant sensum, & motum, ut nervi: dico neque nervos debere circumdari ab alia membrana, ad hoc, ut habeant sensum, & motum, cùm eadem in toto corpore sit machinæ ratio, & necessitas; si verò requiritur, aspicis admittendum esse processum in infinitum, nam & de illa membrana circumdante villos meningis potest fieri interrogatio, an sit ejusdem naturæ, ac membrana, seu meninx, quæ investit nervos; Si enim admittatur habere sensum, debet constare nervis, & nervi debent juxta vulgatam hipothesim circumdari seu investiri à meninge; quare processus hic non est admittendus. Neque potest admitti meninges constare villis omnino solidis ita, ut nullus sit Spiritui, aut succo nerveo transitus; nam cùm sensum habeant, debent eodem modo ac cæteri nervi, seu partes sentientes sentire per medium spiritum in villis hospitantem, quod ab ullo vix negari potest. Quid ergo dicendum? Certum est præcipuos saltem nervorum fasciculos à membrana, quæ à meninge derivari creditur circumdari. Certum quoque est sensum in cerebro excitari per spirituum motum intra tubulos; quid statuendum? Cùm forsan de cerebro egero, dicam: Interea Fibra est corpus teres, oblongum, cavum, non divisibile in alia corpora cava.

III. Per motum Fibrę non intelligo quod fibra hinc inde moveatur, ut dicunt per accidens, cum nempe Fibra, quæ in brachio est, moveatur ad morbum brachii quin aliquid agat, sed solùm ab aliquo externo huc, illuc ducatur; sed motum Fibræ intelligo, quando illa vel elongatur, vel abbreviatur, vel expanditur, vel coarctatur, vel quomodolibet alia intrinseca motione, aut simplici, aut composita, aut ab externo, aut ab interno principio prove-

veniente, dummodo aut intrinsece immutetur villus, aut diversimodè afficiatur inclusum flui dum.

IV. Ulterius dico nullam Fibram, seu pervium corporis villum, aut nervum in corpore vivente naturaliter constituto tensum esse veluti, ut ajunt, citharæ fides, ita ut uno extremo tacto, seu leviter moto ratione tensionis, seu tantum solidi, debeat motio illa absque contenti fluidi actione villi seu Fibræ extremo communicari. Hæc enim Fibrarum tensio, nec habetur; nec pro earum munere est necessaria. Unicuique enim, qui & à limine anatomen salutarit, constat hanc non esse nervorum dispositionem, illi siquidem per corpus laxe vagantur, ut sese accommodent partibus varie sese moventibus; si tensi essent, aut in flexione partis amitterent illam tensionem quæ simpliciter est necessaria ad propria obeunda munera; aut in partium extensione nimis extenderentur, aut cum incommodo animalis, aut cum periculo totalis distractionis, seu di vulsionis. Hoc insuper acrius non probo, quia res per se mihi patere videtur, tum quoque, quia nec talis tensio, aut pro sensu, aut pro motu est necessaria, uterque enim ab alia pendebit causa, ut videbimus.

V. Modo his habitis debemus perpendere Fibræ motum, quo scilicet modo Fibra moveatur, antequam vero videamus quo modo moveatur Fibra in corpore vivente à causa scilicet interna, videndum qua ratione extra animal moveri possit. Fibra extra animal supponatur tubulus seu intestinulum vacuum in cujus nempe cavitate nihil sit, sc. nullum agens, dico hanc Fibram moveri non posse, quin minimæ illius partes dispositionem mutent, seu à contactu recedant, aut in majorem cohæsionem nitantur.

VI. Ut facilius hæc intelligantur & exponantur, liceat mihi pro determinanda Fibræ structura ea uti libertate, qua usus est nitidissimum medicinę lumen *Bellinus* ubi de villo contractili: Liceat igitur ad mentem tanti viri mihi concipere, nec forsan falso supposito alicujus Fibræ portionem. Sit igitur Figur. I. cujus A B C D sit fragmentum, seu portio fibræ, rectangula vero E F G H I cum reliquis sint partes seu minima componentia Fibræ. Hic vero advertendum, me non asserere illam esse minimarum partium figuram, illam dispositionem illum perfectum contactum, ita ut aliter esse non possit; quin immo arbitror partes illas, quas ego rectangula voco, rectangula omnia esse non posse, sed minima corpora cujuscumque figuræ, magnitudinis, dispositionis, situs; dummodo possint concurrere ad contractionem Fibræ & Fibræ contractilis. Hinc visum fuit hunc potiùs, quàm alium excogitare ordinem, seu illorum rectangulorum dispositionem, quia, utpote in prælaudato viro apparet, hæc potius dispositio, seu series rectangulorum magis distractioni, & contractioni congruit. Talis seriei cognitio intuenti patet. Non enim prima rectangulorum series E F G quomodocumque superposita est alteri seriei rectangulorum H I, neque ut cumque tertia series rectangulorum K L M posita est supra quartam seriem rectangulorum O P; sed ita cogitamus esse superposita, ut nullum totum rectangulum superpositum sit toti plano alterius rectanguli, sed ita concipitur superpositum rectangulum E rectangulo H, ut E bifariam dividatur ab H, & ita F superpositum I, ut bifariam quoque dividatur ab I, & sic G concipitur superincumbens I, ut bifariam quoque sit divisum ab I. Quod de primis duabus seriebus dictum, idem de reliquis dicendum est, cum eodem modo sint dispositæ. Hæc vero juvat dispositio, ut partes in opposita distractæ non divellantur à toto, seu secedant, tanta tamen est facienda duarum partium in opposita distractio, ut à contactu superpositi, aut subpositi rectanguli omnino non recedant; Fig. II. K & M ita distrahantur in oppositas partes ab L, ut omnino recedat K ab O H; M vero ab I P, sed K ita recedat ab L, ut extrema pars plani K supposita H adhuc in cohæsione sit cum extremo plano superposito H, & ita pariter extrema pars plani K superposita O contingat extremam partem plani suppositi O. Pariter ex altera parte M ita recedat ab L, ut recessit K ab L, nempe, ut M adhuc contingat partem aliquam plani I P, ita vero partes distractæ non divellentur à toto, pars elongabitur, nec dividetur: elongabitur quidem, quia si rectangula K L M Fig. I. supponantur æqualia rectangulis K L M Fig. II, si rectangulis K L M Fig. II. addantur duo spatia media, alterum inter K & L, alte-

alterum inter L & M, totum rectangulum comprehensum sub rectangulis K L M, una cum duobus spatiis mediis, erit majus toto rectangulo K L M Fig. I. comprehenso sub solis rectangulis K L M, quare pars elongabitur, nec dividetur: hoc vero ulterius non prosequor, ne actum agere videar, utpotè fusius à magno *Bellino* probatum.

VII. Cùm verò omiserit, parvi forsan hoc faciens, nec ad propositum spectans, qua scilicet causa: Si duæ facultates, quæ in opposita traxere K & M, removeantur à tali tractione, cur inquam K & M Fig. II. iterum accedant ad contactum ex oppositis partibus rectanguli L: pro quo admonet, ne decipiamur ab æthere Cartesii, forsan, non quia negandum sit æther, seu purissima tenuior aeris pars, seu flos; sed quia ab æthere nullum nec minimum spatium vacuum relinqui arbitratur, quod equidem tanti Philosophi nec exiguus nævus est. Credimus igitur K & M rectangula sibi relicta, nec à facultatibus majoris, quam eorum sit nisus, detenta in contactum L venire, quia solum in contactu L sunt in æquilibrio virium, & res in æquilibrio positę, ut in libra habetur, debet consistere. K & M igitur sibi relicta debent accedere ad L, quia cùm magis urgeantur versus L, quam vel detineantur in eo situ, vel removeantur ab L, debent ratione majorum virium impellentium ad L, accedere ad L. Si enim supponantur illa duo spatia inter K & L, & inter L & M carere corpore, seu vacua omninò esse, vel ita intra illa sit æther, ut tamen non minima vacuola relinquantur; dico, vel spatia illa inania, vel omnimodè non plena æthere non posse rectangula K & M arcere a contactu L, quia si illa spatia sint omninò vacua, non possunt contraniti externæ pressioni; quare cum externa pressio non habeat æqualem in spatiis resistentiam, cum nullam habeat ab ullo incluso corpore, impellet K & M ad contactum L. Rursus cùm supponatur aerem, vel quodlibet aliud externum impellens K & M ad contactum L habere majorem vim, quam sit resistentia à minimo illo æthere in illis spatiis concluso, poterit externum impellens superare resistentiam interni contranitentis, quare K & M venient in contactum L.

VIII. Modo ad propositum revertentes, dicimus primò, portionem Fibræ Fig. I. A B C D neque in longitudinem, neque in latitudinem moveri posse, quin ejus minima componentia E F G H I cum reliquis à contactu recedant. Sit igitur A C, C D longitudo; A B, D C latitudo ejus verò componentes partes ut E F G H supponantur corpora omninò solida, itaut neque extensilia; neque compressibilia sint, idest poris careant, hoc enim non irritè supponitur, quia quamvis illæ partes sint forsan compressibiles, aut extensiles, attamen deveniendum ad aliqua corpora, quæ sint omninò solida, cujusmodi sunt prima minima, & quales gratis supponunt minimæ hæ partes E F G, si igitur illæ partes supponantur, quales diximus, dico longitudinem A C, B D, & latitudinem AB, C D majorem, fieri non posse absque eo quod E F G à contactu recedant. Si enim persistant in eodem contactu, & non possit per earum extensionem majus spatium occupare, necesse est ut persistant in eadem mole, seu extensione, quare ad hoc ut pars illa A B C D major fiat, debent illius aliquæ partes à contactu recedere, ex. gr. F ab H I L & M ab L, R ab O P, ut in Figur. II. quare patet primò propositum.

XI. Hinc veluti corollarium fluit, opposita namque ab invicem se sequuntur, neque longitudinem, neque latitudinem minui posse, supposita semper presentia partium omnium, quin partes illæ à contactu dimotæ in contactum veniant. Si enim de primis diximus, neque esse extinsilia, neque compressibilia, dicendum & hic per compressionem imminui non posse extensionem, quare in contactum veninnt oportet, quod est, secundum.

X. Dico tertiò, Fibram posse augeri & quoad longitudinem, & quoad latitudinem si detur facultas ad utramque partem ducens, dummodò tamen illa sit determinatæ virtutis. Detur igitur quæcumque facultas, aut duæ facultates, quarum altera in Fig. I. nitatur per longitudinem in F versus A B, & in R versus C D; altera verò per latitudinem in K versus A C, & in M versus B D, dummodò sit determinatæ virtutis, ita ut primò superent resistentiam quarumcumque removendarum partium, seu nisum, quo sunt in contactu cum reliquis, nempè ut superent nisum, quo F cohæret cum F H I G, idem dicatur de reliquis; secundò ut sit tantæ virtutis, ut remo-

moveant quidem K ab L, & M ab L, sed ita, ut adhuc K contingat HO, & M contingat IP, & R contingat QS, & F contingat EG, hoc verò, ne Fibra dissolvatur, ut vidimus num. VI. quare patet Fibram posse, & per longitudinem, & per latitudinem augeri.

XI. Pariter si concipiatur Fibra eo modo, quo est in Fig. II. & facultates partes illas à contactu removentes desistant à sua actione, cùm partes illæ à contactu remotæ debeant in contactum venire, prout vidimus num. VII. Fibra minuetur, & quo ad longitudinem, & quoad latitudinem simul, cum F recedat ab AB versus HI, & R à CD versus OP, & K ab AC versus L, & M a BD versus L, & habebitur eadem Fibræ longitudo ac latitudo, quæ est in Fig. I.

XII. Si verò fuerit una tantùm facultas, quæ in unam tantùm partem nitatur, nempè in longitudinem, non verò in latitudinem, dico posse augeri longitudinem, quin minuatur latitudo. Sit aliqua facultas, Fig. I. nitens, seu ducens F versus AB, & ducens R versus CD, ita tamen, ut omnimode ab adjacentium partium contactu non secedant, nempe F ab EG, & R à QS, sed F & R remaneant, ut in Fig. II. absque eo quod tamen reliquæ à suo contactu versus AC, aut BD removeantur, habebitur elongatio, quin habeatur latitudo minor; Pariter dici potest, latitudinem augeri posse non imminuta longitudine, si facultas eodem modo, ac supra operetur ducens non versus AB, sed versus AC, aut BD.

XIII. Si vero facultas, sivè interna, sivè externa sit perinde est, nitatur solum in latitudinem, seu partes Fibræ ducat versus ACBD tanta, vi ut Fig. I. divellat à mutuo contactu OP, ita ut inter O & P possit consistere L, & ita dimoveat K à contactu L versus AC & M ab L versus BD, aut inter K & M possint consistere HI, dico, Fibram acquisituram esse majorem latitudinem, sed amissuram aliquam partem longitudinis. Nitatur igitur facultas per transversum nempe per latitudinem in OP, ita ut duo illa rectangula removeantur à contactu, & tantum spatium relinquant, ut contineri possit inter illa L, ut in Fig. III. L ita constitutum cum sub se in spatio medio inter O & P non habeat alicujus corporis, ut supposuimus, resistentiam, & supra se habeat pressionem, non à facultate in latitudinem nitente, sed ab HI à quibus bifariam secatur, dico, non debere persistere inter K & M, sed debere ob superiorem pressionem in spatium inter O & P migrare: pariter si eadem facultas eodem tempore quo duxit O ad AC, & P & ad BD, duxerit etiam K versus AC, & M versus BD; ita tamen, ut spatium inter K & M possit continere rectangula supraposita HI, dico, HI non debere persistere in loco, in quo sunt in Figur. III, sed ipsis migrandum esse in spatium vacuum inter K & M, ita ut fiat rectangulum constitutum ex KHIM ut in Fig. IV. & hoc eadem ratione, qua L migravit inter OP, debet HI migrare inter KM, cum verò fuerit HI inter KM, cum EFG cohæreant cum HI, & descendentibus HI non ratione facultatis in latum ducentis, sed puta ratione propriæ gravitatis, debet, & totum rectangulum EFG cohærens cum HI, cum nulla sit ratio divulsionis, una cum HI descendere, quare E continget, & bifariam dividet K & GM, quare non ampliùs erunt quinque series rectangulorum, ut in Fig. I. sed tantum quatuor, ut in Fig. IV. quare longitudo AC, BD erit minor, cum constet tantum quatuor seriebus rectangulorum, latitudo verò erit major, eo quod rectangulorum totum KLM non constet amplius 3. rectangulis KLM, sed 4 KHIM, & quartum rectangulum OP constet tribus, nempe OLP. patet ergo propositum idem dicendum, si facultas eodem modo agens nitatur in longum, potest enim minui latitudo, & augeri longitudo.

XIV. Hic porro advertendum prima Fibræ componentia non esse concipienda arcto admodum inter se contactu adhærere, alioquin totum resultans ex partibus intime inter se cohærentibus, non molle, sed solidum corpus esset, mollities enim pendet ab eo, quod partes tactæ facilè possint cedere; cedunt verò facilè, quia compressæ sese adigunt in spatium, in quo minima erat resistentia, quæ tamen ab extrinseci pressione superari non poterat. Ulterius ab hoc, ut Fibra possit extendi, aut per longitudinem, aut per latitudinem, requirit præter partium dispositionem, & facultates, etiam spatium, quod possit occupare, quo deficiente, aut

quia

quia Fibra sit propè aliquod corpus ita solidum ac renitens, ut à facultate superari ejus resistentia non possit, non fit extensio, aut fit major in parte, in qua minor est resistentia; si fortè facultas nitens in latum superet quidem Fibræ resistentiam, seu cohærentiam partium, at non possit superare corpus, quod circumundique premit Fibram, ac impedit illius dilatationem, non perit ille nisus, sed in longitudinem se exercet; hujus verò exemplum, absque eo quod per longiora argumenta evagemur, in sanguine habemus: hic enim è corde exiens non in latum arteriam nititur, sed in longum, nempe in sanguinem antecedentem; cum verò præ sanguinis antecedentis resistentia totus cordis nisus in longum insumi non possit, in latum extenditur, à quo arteriæ diastoles: Clarius verò hoc patet in bellicis bombardis, quæ in nisu explosionis non franguntur, ut contingere deberet; nam cum vis expansi pyrii pulveris circumundique æque nitatur, deberet frangere bombardæ latera, & quia maximam ibi invenit à partium firma cohærentia resistentiam, & cum tantam non inveniat versus bombardæ lumen, illac suam vim exerit, tum in latum, tum in longum nitentem, quare fit explosio pillæ, non fractio ænei cylindri.

XV. Ulterius dico, pro constructione Fibræ in corpore vivente unicam non sufficere particularum seriem, sed duas saltem requiri. Posito enim, quod una tantum particularum serie constaret Fibra, hæc aut motus necessarios subire non posset, aut si posset brevissimo temporis spatio tota Fibra dissolveretur. Sit ergo sectio transversa fibræ Fig. V. ita tamen, ut non constet bina, sed tantum simplici, & externa particularum seriæ. Hæ partes A B C D vel se contingunt, seu mutuo inter se adhærent, vel non, si hæ partes inter se adhærent, Fibra figuram mutare non potest prout diximus num. VIII. & IX. nam ad hoc ut vel extendatur, nempe majus spatium acquirat, debent partes à se divelli, & ad hoc, ut ad minus restringantur, debent prædicta minima componentia in majorem contactum venire, aut verò minima componentia flecti, aut extendi, quod non posse fieri supposuimus, ut sphærica fiat sphæroides, aut aliqua parte complanetur; hoc vero, ut diximus à minimis componentibus haberi non potest, non verò quia minimæ partes Fibræ prout Fibræ extendi non possint, sed quia maxima vis requiritur, quam haberi in corpore vix puto, ad hanc extensionem, partes verò absolutè minimæ omninò inflexibiles sunt, quare per partium flexionem figura mutari nullo modo potest. Ut igitur figura mutetur A, vel debet accedere ad centrum Fibræ vel ab ipso removeri; neque accedere, neque removeri potest, quin à partibus, quibus adhæret, nempe ab H & B removeatur; si ab harum partium contactum removeatur, cum à nulla alia parte, puta in simplici serie partium detineatur, illuc se conferet, aut quò ducet facultatis nisus; aut quò impellet momentum gravitatis. Hinc secedente A Fibræ structura vitiatur, tum quia relinquitur spatium inter H & B, quod vitiat Fibræ figuram, tum quia aliæ partes à contactu discedent; nam cùm H contingat veluti per punctum G, nec in eo situ ab alio detineatur, sed removeatur vel ab externa facultate, vel extrorsum, vel introrsum, nitente, aut à momento gravitatis, quod solum si minimæ adhæsioni præponderabit, illam partem nempe H à contactu divellet, quare multo magis Fibra destruetur; Nec enim finguntur facultates, exterior enim potest esse præter innumeras, arteriosi sanguinis præssio, interior verò contenti animalis spiritus ad exteriora nisus. Si verò partes inter se non adhæreant, non construetur Fibra, partes enim unitæ esse debent ad Fibræ constructionem; quare patet posita una tantum particularum serie, aut Fibram non moveri, aut citissimè dissolvi, citissimè quidem, quia cum incessanter debeat moveri quodam licet obscuro motu systolis, & diastolis, & cum à motu habeatur demonstrata dissolutio, citissimè dissolvetur.

XVI. Duplici igitur ad minimum particularum serie debet Fibra constare; sic enim quidquid in superiori propositione metuimus, facilè vitatur; Fibra scilicet quomodolibet moveri potest absque tamen sui tam facili dissolutione, supposito tamen, quod superiùs adnotavimus, nempe quod partes unius seriei inter se non adhæreant; nam cum inter partes B & C, & inter I & H mediet spatium, per quod partes, possint in majorem contactum venire; patet cùm partes illæ possint inter se

magis

magis accedere, Fibram posse coarctari; si verò sit aliqua potentia, quæ illas partes magis ab invicem removeat, Fibra fiet majoris diametri, nec tamen Fibra facile solvetur; nam ut in alia propositione vidimus, ideò Fibra solvitur remota H ab A, quia tantum veluti in puncto adhærens G; satis firmiter non adhæret, ita ut possit resistere, aut propriæ gravitati, aut facultatibus à contactu removentibus, cùm verò hic firmior habeatur contactus, hoc evenire æque facile non potest; nam quamvis H supponatur remota à contactu A & B, tamen à Fibra abscedere non potest, quia per majorem sui partem adhæret P & Q, quare non divelletur nisi, aut P ita removeatur à Q, ut spatium inter P & Q sit majus H, aut aliqua facultas ita nitatur in H, ut illius potentia sit major momento, quo H adhæret QP, quare data duplici serie particularum, quæ dicto modo sint dispositæ. Fibra moveri quomodolibet potest, nec facile dissolvetur, ut proposuimus.

XVII. Ulterius Fibra moveri potest, nec facile dissolvi, quamvis Fibræ partes inter se arcte adhæreant, dummodo tamen duplici constet particularum serie. A igitur contingat B, & I adhæreat K, dico, Fibram moveri posse, quin dissolvatur. Debeat primò Fibra coarctari, & ad hoc ut coarctetur I recedat ab A B partibus extimæ seriei, & à K Q partibus intimæ seriei, & A recedat ab H B, & à subjecto Q, ita ut A secedat à Fibra, sicuti & I, & Q K sibi magis accedant vel & adhæreant; junganturpariter H & B, si particulæ B succedat C, & particulæ H succedat G ex num. IX. Fibra coarctabitur, nec tamen tota dissolvetur, nam vel Q post separationem I adhæret K, vel non: si adhæret, stat constans Fibræ structura, vel Q non adhæret K, nondum tamen dissolvetur Fibra; nam quamvis Q non adhæreat K, tamen Q non ita parum adhæret, ut à quocumque momento possit sejungi à P, cùm non solùm adhæreat P, sed insuper & H, quare Q duplici parti adhærens non facile avelletur. Debeat modo extendi Fibra, & majorem nancisci diametrum; A igitur recedat à B & I à K prout necesse est ex num. VIII. tamen A non secedet à Fibra, eo quod quamvis non adhæreat B, tamen adhæret H, & quamvis A non adhæreret H, attamen adhæret I & Q, idem pariter dicendum de I & de qualibet alia parte in utraque serie; ergo poterit Fibra dilatari, quin dissolvatur, & partes à compage recedant, dummodo tamen ita I & Q ab invicem non recedant, ut relinquant majus spatium, quàm quod possit impleri ab A; tunc enim secedente I à Q & A ab H & B simul, A divelletur, à Fibra, cùm non adhæreat neque lateralibus partibus, neque interne subjectis, nihilominus Fibra non dissolvetur, cùm interna series integra permaneat, quare ex dictis constat, Fibram & hoc modo constructam posse moveri, nec facile dissolvi.

XVIII. Si verò Fibra constet pluribus particularum seriebus puta quatuor, prout apparet in Fig. VI. quæ repræsentat circulare segmentum Fibræ, dico difficiliorem, ac tardiorem futuram esse Fibræ dissolutionem. Hic admonendum me non arbitrari tot esse particulas in minima serie ac in maxima, idest æque in interna, ac in externa, quod connotatum videtur à prædicta figura, hoc enim veritati nihil obest, ac demonstrationem adjuvat, quin pariat innumeris minimis particulis confusionem. Ut ergo habeatur Fibræ dissolutio, partes minimæ Fibræ debent ab invicem secedere, quæ eo difficilius abscedent, quo arctior est eorum contactus, & major est superanda resistentia pro earum remotione. Sit primo facultas aliqua, quæ nitatur, seu vim faciat in E, ut divellatur à cohærentibus partibus. Hęc facultas sivè potentia removeat à contactu E, adhuc supersunt tres integræ particularum series, quare quò plures series, longiùs tempus requiritur pro earum resistentiis superandis. Sed supponitur interna facultas, nempè in centro Fibræ agens in E, hæc dupliciter potest agere, scilicet dimovendo per longitudinem, aut per latitudinem. Utroque modo difficillimè E dimovebitur. Si facultas urgeat per longitudinem, quamvis hæc potentia minima sit ad dissolvendam Fibram, eo quod, ut superiùs ostendimus, situm partium mutet, non divellat, & præter hoc debet, & subjectas, & superiores resistentias superare, nempè contactum, quo E adhæret lateraliter D, & P, & superne F, & H, quæ resistentia major fit à reliquis circumprementibus partibus, si verò urgeat E per latum, ita ut dimoveat partem illam versus peripheriam, tantò est difficilior remotio, quantò majores, seu plures sunt

supe-

superandæ resistentiæ. Ad hoc igitur, ut E tendat, & pertingat ad peripheriam, debet interior nisus quamlibet partem circumprementem superare; debet ergo dimovere E à D P, & ab F H; sed insuper debet ita dimovere F ab H, ut spatium medium sit majus E, ulterius debet dividere G aut a B, aut à K, ita tamen, ut spatium sit majus E, ac tandem, aut removere à Fibra L M, aut ita dividere, ut possit inter illa permeare E, quare ob tot superandas resistentias difficicillimè, ac longiori tempore E dimovebitur à Fibra, at si facultas non sit in centro, sed in circumferentia, quæ extrinsecus nitatur in L versus interiora, eædem erunt superandæ resistentiæ, ac quando adigendum erat E versus exteriora; idem quoque intelligendum de quacumque alia parte in quacumque serie disposita; nam si series erunt extremæ, jam dictum est quid superandum venit: Si verò sit in seriebus mediis, non potest potentiæ nisus ad illas pervenire, quin priùs transierit per extremarum aliquam; nec illam superare, quin per aliam extremam à Fibra divellat, quare eadem in omnibus est difficultas superanda; constat ergo in pluribus Seriebus difficiliorem, ac tardiorem esse Fibræ dissolutionem,

XIX. Determinata modo Fibræ structura, & illius motu, extra tamen corpus, nempè in abstracto, nunc in animali vivente superest consideranda. Fibrarum quodcumque principium à cerebro deduco, veluti animalis radice, cum omnes arborum tubulos à radicibus vel mediatè, vel immediatè oriri credam. Quælibet enim pars solida corporis nihil est, meo judicio, præter Fibrarum acervuum, seu glomerem, sint verò hæ Fibræ cujuscumque texturæ, diametri, aut crassitiei, prout alibi patebit.

XX. Præcipua Fibræ actio, ac quæ passim per ora vagatur, est Oscillatio, quæ quid significet non adeò facilè est determinare, multiplici namque usurpatur significatione, non omninò veritati cohærente; cum insuper hæc vox passim quoque usurpetur in rebus omninò solidis, dicunt enim, aerem oscillare, oscillare percussum parietem, vitream, aut metallicam laminam &c. Si verò à latinis, & significatum, & vocis ethimologiam inquiramus, habebimus componi hanc vocem ex os, ris, & cilleo quod significat moveo, quasi oscilleo, unde oscillo, seu osmoveo, & hìc est legitimus oscillationis significatus, nempè motio oris, quare Fibræ oscillatio nil aliud est, quam motio, seu particularitùs apertio oris, seu orificii, hoc est diastoles. Alio quoque nomine indigitatur Fibræ motus, nempè crispatio audit, quæ præter vocem, nihil ab oscillatione differt, cùm eadem in re sit, & contrractio, prout, & vidimus, & fusius videbimus.

XXI. Fibra quælibet succo turget à cerebro elicito tanto scilicet, prout per cujuscumque Fibræ diametrum, & parietum crassitiem, seu tensionem licet. Non eadem est Fibræ structura, seu non æque tot series particularum, quare ubi minor erit influenti liquido resistentia, uberior erit ejusdem fluxus. Neque idem erit, seu æque velox in qualibet Fibra influens succus, quamvis pro qualibet Fibra ab una eademque causa, seu impellente ad motum determinetur; nam, cum determinato motus debeat pendere, tum à facultate, seu potentia movente, tum à fluido movendo, tum verò à loco per quem debet moveri, seu fluere mobile, quotiescumque unum ex his mutetur, non æqualis sit motus. In Fibris idem supponitur fluidum, seu nervus succus, idem succi impetus, non verò idem locus; nam cum facilius extendatur Fibra pauciorum, quam plurium parietum, faciliùs tenuioris Fibræ, quàm crassioris augeri potest diameter, quare mutato loco, mutari debet, aut quantitas fluidi, aut velocitatis gradus; cum verò quantitas fluidi, quam suppono indefinitam, dependeat à loco; & gradus velocitatis ab impellente, & à resistentiis, quo minores erunt resistentiæ pro gradu potentiæ impellentis, major erit fluxus velocitas, & quo capacior locus, major influentis quantitas; seu sunt Fibræ, quæ minorem, ut videbimus, habent diametrum, & majorem pariunt fluido resistentiam, & aliæ Fibræ, quæ majorem habent diametrum, & pauciores resistentias; ergo in aliquibus Fibris major est, & fluidi quantitas, & velocitas, in aliis utraque minor.

XXII. Quamvis tamen eadem sit in duabus Fibris diameter, non eadem tamen sit succi consumptio, seu motus velocitas, neque eadem quantitas per easdem Fibras æquali tempore excurret. Hoc absque probatio-

batione patet, cum enim Fibra supponatur succo turgens, nec succus possit à Fibra recedere, aut Fibra extendi, quamvis detur eadem diameter, tamen, cum à substantia impenetrabili repleatur, alter succus in ejus locum venire non potest, quamvis aut non desit materia, aut vigeat impetus, qui tamen, cum infertientis succi resistentiam vincere non possit, novum succum non valet impellere. Hinc totus impetus, qui nitebatur in totum succum propellendum, cum major sit impetu resistentia, nititur in partes succi, easque impellit, ut cogi, comprimi, ac coacervari necesse habeant, quare à pressione major particularum succi cohærentia, unde partes fluidi per aliarum cohæsionem auctæ mole magis motui resistunt, ac fermè spiritualem, seu volatilem, ac tenuissimam indolem exeunt.

XXIII. Fluit per Fibras è cerebro nervus latex non omnimodè homogeneus, cujus scilicet partes, vel sint ejusdem omnino figuræ, vel ejusdem tenuitatis, sed habentes, & eamdem cohæsionem, & eumdem cohæsionis gradum; sed succus ille tenuis quidem est, sed ejus partes non æque tenues sunt, aliæ enim tenuissimæ sunt, & spiritus audiunt, aliæ minùs tenues, seu maioris aliquantulum molis, & basim illius fluidi constituunt: Latex iste, ut singulas partes abluat, impelli ad illas opus habet, sivè hic impulsus habeatur à propria gravitate, sivè ab impetu externo; Non à propria gravitate proficisci potest hic motus, sed ab externo impellente, quod cæteris omissis à meningum motu specialibus credimus: Moveri meninges testis oculus, undè verò hic motus oriatur, si earum texturam perpendamus, non est difficile eruere: Duo præcipuè meninges constituunt, vasa scilicet sanguifera, ac nerveæ Fibræ, non tamen excludere intendo, aut nonnullas minimas glandulas, aut aliqua lymphatica vasa, hæc enim parti sunt adjacentia, non verò constitutiva principia; Circumundique hæc cerebrum investiunt; circumundique fulciuntur vasis nullo ordine dispositis: eodem pacto disponuntur Fibræ, quæ non rectæ, non circulares, non spirales omnes procedunt, sed modò simplices, modò decussatæ, ac nullo determinato ordine illam membranam constituunt. Non æque tamen pia ac dura mater vasis scatent, durior enim nonnulli est eorum fulcimentum, aut contra cranii allisum tutamen, nec ista indesinenter piam comitatur, nam in internis partibus deest, cum pia mater omnes fermè, & internas cerebri partes investiat. Internas illas partes voco, quæ adhuc, ut intueantur, non sufficit, aut lobos, aut basim cerebri denudare, sed aut manum, aut cultrum requirit, hujusmodi verò sunt corpora, ut ajunt, Striata, Crura medullæ oblongatæ, Nates, Testes, Pinealis glandula.

XXIV. Aut à Fibris, aut à vasis sanguifluis pendet meningum motus. Dico, præcipuè à vasis sanguifluis pendere hunc motum; Nam cum pia præcipuè meninx veluti intexta sit arteriis, necesse est attollentibus sese arteriis in diastole, & piam matrem annexam illis obsecundare, quare opus est, ut illa in diastole attollatur, seu turgeat, & deprimatur, seu flaccescat in systole, qui sunt meningum motus.

XXV. Potest tamen aliqualis motus à Fibris oriri; cum enim continuus non sit in nerveas Fibras spirituum influxus, sed tantum alternus, seu undatim influat, quotiescumque tantum sit hujus influxus impetus, ut Fibras possit extendere, ita ut majorem diametrum acquirant, palam est, & à Fibris aliqualem motum oriri posse; nec repugnat, Fibram nerveam per spirituum influxum majorem diametrum acquirere posse; nam, cum, & succus nerveus habeat propriam resistentiam, potest prior unda succedenti aliqualiter resistere, ita ut totus succedentis undę impetus non insumatur in undam priorem, sed, & in latera Fibræ. Quod si major sit spirituum impetus in latera, quàm sit ipsorum laterum resistentia, ita ut Fig. II. per illum impetum necesse habeat M recedere ab L, & K ab L, latitndo Fibræ A B, C D fiet major, hinc nervi diastoles; cum verò remiserit impetus, qui removit K, & M ab L, iterum K, & M redibunt ad contractum L, ea de causa, quam attulimus num. VII. & fiet nervi systoles, seu constrictio; cum verò iterum repetat unda àc erebro, iterum potest extendi, cujus impetu remisso rursus constringetur, & sic deinceps, quare per alternum spirituum influxum possunt meningis Fibræ, & dilatari, & constringi; quare, & Fibris poterit oriri aliqualis meningum motus, adeò tamen exiguus, ut sensu percipi non possit, ideo-

que,

que aut minimi, aut nullius usus gratia in cerebro.

XXVI. Meninges idem præstant suo motu in fluidum cerebri, ac cor in sanguinem, quare non minimo jure nuncupari possent cor nervei liquidi, cum ab illis, aut proprius loquendo, ab illa, nempè à pia matre, cujus præcipuus est motus, per totam corporis machinam distribuatur. Ratio verò distributionis, est arteriarum pressio, à quibus tota cerebri moles compressa quidquid fluidi continet per emissaria adigit; hiant verò nerveæ Fibræ, in quas vi compressionis nerveus succus adigitur, ut alibi fusius habebimus. Hic verò quis à me quærere posset, cum motus cordis habeatur ab influxu succi nervei, & influxus succi nervei pendeat à motu cordis per medias arterias, quisnam prior fuerit motus, aut cordis, aut succi nervei? si prior assignetur motus cordis: ergo motus cordis non fit ab influxu succi nervei. Si verò dicatur succus nerveus; ergo motus succi nervei non pendet à corde, quod utrumque est contra nostrum assertum.

XXVII. Quidquid dicatur contra nostrum assertum non est; nam vel fuerit prior motus cordis, vel motus succi nervei, utrumque in embrionis rudimento ab alia, quam quæ modo est causa, profectum fuisse jure possum asserere; quis enim vetat, me dicere, utriusque motum primis formationis instantibus non ab alterutro, sed ab externa causa, nempe vel ab incubantium calore, vel à materno sanguine intra uterum foventium, ortum fuisse: At possum asserere, priorem fuisse cordis motum; cum tamen hic motus non indiguerit spirituum influxu à cerebro; nam cum, ut ostendit ubi de motu cordis celleberrimus *Bellinus*, primæ cordis motiones non factæ fuerint in corde, utpote à musculo, sed veluti à membrana naturaliter se contrahente, & à fluidi intrusione ab undis pendente, in quo innatarit membranosus ille canalis, adhuc salva res est dicendo, motum cordis, utpote sacculi membranacei, non indiguisse cerebri influxu, quare & illo priorem fuisse; A corde verò etiam naturaliter se contrahente mediantibus suis propaginibus, seu arteriarum rudimentis, quædam potuit oriri pressio supra cerebrum, à qua pressione fuerit influxus in cor, & ab illo influxu cordis, utpote musculi, motus, potest ergo determinari priorem fuisse motum cordis motu spirituum animalium, & priorem fuisse motum spirituum animalium motu cordis, utpote musculi, & adhuc viget inter hos motus mutua causalitas. Absolutè tamen probabilius est dicere priorem fuisse motum spirituum animalium, ab externa verò causa pro tunc pendentem, cum ab illo motu fuerit partium omnium primò inchoatum rudimentum.

XXVIII. Patet ergo & meningum motus, & ejusdem causa, ut pariter, & ejusdem motus effectus, nempe cerebri pressio, à qua pendet spirituum in Fibras intrusio. Hic tamen non abs re judico considerare, quamlibet cerebri partem, aut pia matre, aut à sanguifluis vasis circumdari. Cui non notum cerebri basim ab utraque meninge investiri, ubi majores vasorum trunci? cerebrum ac cerebri lobi secundum totam extimam intestinulorum, seu plicarum peripheriam à pia matre stipantur; superior medullæ oblongatæ pars tenui meninge circumdatur, ac intimi partium cerebri recessus, aut ab hac, aut à vasis non deseruntur, solum tamen per superficiem ad oculum reptantibus: Nates enim pia mater cooperit, & ad latera testes; glandula pinealis integitur à principio plexus choroidei, qui superfunditur cruribus medullæ oblongatæ, ac sternitur, & versus superiora contingit fornicem, seu cerebri substantiam callosam, ac per ipsa corpora striata nonnulla, nec valde tenuia vasa sanguiflua perrepunt, quare pars omnis tum interna, tum externa à vasis satis cingitur, ut ab eorum dilatione comprimi possit, ac elaborato spiritui impetum necessarium imprimere.

XXIX. Fluit ergo per nerveas Fibras fluidum aliquot, ut ad ultimam Fibrarum partem pro statuto munere pertingat: Videndum tamen, an extrema Fibrarum pateant, seu habeant patens orificium, an verò absque ullo lumine, cæca desinat, seu in extrema parte non pateant, veluti tot cæca intestinula. Pro quo determinando videndum est, an hoc extremum orificium pro earum munere requiratur, ita ut cæcæ forent omnino inutiles, ac si non essent; Primò dico, prout mihi compertum est, nervos aut sensui, aut motui tantùm

tùm inservire. Secundò: Non video, pro alterutro necessarium fore Fibrarum hiatum, seu extremum orificium; Non pro motu, quia, hoc admisso, difficile admodum esset explicare genuinam structuram musculi; præter quam quod absque Fibrarum orificiis puto, me aliquando demonstraturum fieri posse motum. Neque verò Fibrarum orificia pro sensu requiruntur, ut inferius videbimus, ubi quædam habeo de sensu: Fibræ ergo in extremis non hiant, nam dato Fibrarum hiatu, cum indesinenter fluidum nerveum per Fibras excurrat, indesinenter extima unda per Fibræ orificium avolaret, ac absque ullo animalis commodo consumeretur; Admissa verò cæca extremitate quidquid per Fibras patulas fieri potest, & majori facilitate, ac maximo animalis commodo explicari potest; nam consumitur & occluso Fibræ extremo corpus; cum enim Fibræ non sint corpora, adeò solida, seu poris ab imperfecto minimarum particularum contactu enatis destituta, per illos nec minima illius tenuioris fluidi pars consumi potest, sed quamvis non supponantur hi pori emergentes ab irregulari minimarum particularum figura; tamen per ipsum motum Fibræ, quamvis omnes illius particulæ componentes essent rectangula, possunt patere aditus pro contenti tenuioris liquidi exitu. Pro quo supponatur in diastole Fibræ Fig. III. M &, K ita secedere ab L, ut inter K & L, & inter L, & M relinquantur duo spatio, pariter O recedere à P, ut inter O, & P aliud majus spatium, seu vacuum relinquatur; Spiritus in illa Fibra inclusus, & indesinenter à cerebro pressus potest sese in illa spatia intrudere, quæsi aut extra Fibram ducant, aut aliis vacuolis alterius seriei correspondeant, spiritus potest extram Fibram derivari; quod verò per illa spatia possit spiritus, seu tenuissimus succus exire, facilè est coniicere ex unius simplicitate, & alterius compositione; sed hæc sufficiat tetigisse; potest ergo fieri partium consumptio absque extremo Fibrarum hiatu.

XXX. Non me fugit sistalticus glandularum motus, quo quidem admisso dico, hunc in modum fieri posse. Concipiatur glandula veluti intestinum tenue cum annexis lacteis, ita ut intestinum sit vas sanguineum, arteriosum tamen; lactea verò vasa sint ductus excretorii: Si Fibra aliqua nervea secet ad angulos Fibras longitudinales vasis sanguinei; ita ut correpta, seu abbreviata strangulante Fibra, angustetur vas sanguineum, habetur sistalticus motus qui propè mihi videtur, significare motum retardativum, eo quod à Fibra vas strangulante, atque angustante, aliqualiter sanguinis motus inhibeatur. Constringi verò facillimè Fibra potest, & eo facilius, si in extrema sui parte careat orificio; nam, cum semper à premente cerebro habeatur fluidi per Fibras motus, ad prioris undæ incursum succedens resistentiam invenies aliqualiter, ut ostendimus num. xxv. debet Fibra dilatari, & eo major erit Fibræ dilatatio, quo major succedens unda à priori resistentiam inveniet, & eò major erit prioris undæ resistentia, quo difficilius progreditur; cum verò supponatur unda jam ad extremum Fibræ proventa, ita ut præ cæco ductu progredi ampliùs non possit; hæc unda ibi remorans succedenti magnam pariet resistentiam quare succedentis undæ particulæ progredi non potens, ad latera resiliens, à quo major Fibræ dilatatio proveniet, quæ tanta dilatatio non esset, si Fibræ pateret exitus, quinimo minima foret, eo quia, cum prima ad exitum unda ab alia resistentiam non haberet, minimam quoque succedenti pareret, quare à minima resistentia minima dilatatio, & maxima haberetur fluidi nervei consumptio; nam præ minori resistentia major esset illius velocitas, quare, & maxima quantitas, quin instituto satisfaceret, insumeretur.

XXXI. Ulterius, non ut quidpiam evomerent, aut ut aliquid à partibus assumerent, admitti debent Fibrarum orificia; nam, neque pro musculari, neque pro sistaltico motu, horum opus est; non ergo ut quid exonerent, nam, neque testibus, ut creditum fuit, neque mesenterio, neque lieni, neque ventriculo, aut ulli alteri parti quidpiam succi per patentes hiatum ductus, emittunt, eorum namque viscerum actio diverso longè modo emergit, & si quid spirituosi eructant, per particularem componentium interstitia, ut diximus, exonerant. Neque verò, ut aliquid à partibus assumant, nam neque quid utile assumendum sit video, neque copiosæ assum-

assumptionis modum agnosco: si hoc verò assumendum sit quid tenuissimum spiritui animali, aut vi, aut tenuitate analogum, orificiis non indiget; si crassius verò sit, aut inutile est, aut Fibræ diametro improportionatum: Quod verò linquentes animo, aut imbelles spiritu à suaveolentibus odoribus, aut à spirituosis liquoribus momento ferme reficiantur, hoc tribui illarum tenuium partium soli motui posset, absque ulla admixtione, sanguinem scilicet, aut nervorum liquidum impellendo, aut largius agendo, concedi posset admitti aliquid, sed tenuius, ac spirituosius, qualia sunt odora effluvia, aut liquorum tenuissimæ partes], quæ absque Fibrarum orificio, ab insito impetu in Fibras intrudi possunt, quod pariter de venenis dicendum.

XXXII. Nec inutile foret mente rimari, quænam esse possit Fibrarum figura, an scilicet esse debeat, & possit cyllindrica, aut conica, quam tamen probabilius reor, conicam esse debere; Nam vel habeatur in ovo sola pro fœtu formando apta materia, vel præexistant omnes corporis partes, minimæ quidem, quod hic dirimendum non est, dico, vel solùm minimæ illæ partes augeantur, vel rudis tantùm materia sit disponenda, totum hoc à spiritu fieri, à spiritu scilicet corporeo, qui machinæ rector est. Cum spiritus ergo agat, aget motu, & motu finito, quare in constructione ex. gr. Fibræ, fortius aget in actionis principio, quam in fine: supponatur construenda Fibra bipalmaris; dico, fortiorem esse impetum spiritus in principio, quam in termino Fibræ, nam cum impetus consumi non possint, nisi ab incursu resistentiarum, quo minores; & pauciores erunt resistentiæ, diutius durabit impetus, qui brevi deficeret, si in plures, & majores resistentias incideret: Neque impetus simul totus perit, sed paulatim pro ratione resistentiarum; spiritus ergo, qui ad spatium, seu longitudinem bipalmarem debet Fibram producere, fortius aget in principio Fibræ, quam in termino; nam cum percurrerit bipalmare spatium, plures invenerit resistentias à quolibet externo, vel ab ipsa materia, quam cum solùm percurrit tantùm spatium palmare; sed à pluribus resistentiis major pars ejusdem impetus consumitur, quam à paucioribus; cum verò in spatio tantùm palmari pauciores habuerit resistentias, quam in bipalmari; in spatio palmari majorem habebit impetum, quàm in bipalmari, ergo spiritus fortius aget in principio Fibræ, quàm in termino: Cum verò fortius agat in principio Fibræ, quam in termino, fortius expandetur in principio, quàm in termino; quare à spirituum fortiori expansione major habebitur Fibræ dilatatio, a debiliori minor ejusdem expansio, quod idem est; à majori impetu fiet coni basis, à minori vertex, ab impetu verò inter hos medio id habebitur, quod inter coni basim, & verticem mediat, seu perfectus conus, qualem Fibram diximus.

XXXIII. Determinata Fibræ structura, ejus motus perpendendi occurrunt, qui simplices sunt, aut compositi: simplices voco restrictionem, aut dilatationem, abbreviationem, aut elongationem: Compositos verò elongationem simul, & dilatationem, elongationem & restrictionem, abbreviationem, & dilatationem, abbreviationem, & restrictionem, quos in Fibra motus fieri posse à num. 8. ad num. 13. ostendimus, nunc verò specialius aliqua rei magis intima addamus: sit itaque primò.

XXXIV. Spiritus propter Fibræ vel minimam obliquitatem, aut illius angustiam non potest, quin in Fibræ latera allidat, ab ejus verò allisu omnis pendet Fibræ motus, qui ab interna causa procedat. Supponatur prius Fibra recta quidem, & angusta; & tanta spiritus copia, ut latera Fibræ non contingat, seu præ sua determinata quantitate possit non contingere: dico impossibile esse, spiritum ad latera non allidere: primò, si directio primæ undæ spiritus adeo recta non sit, ut sit normalis ad axim Fibræ, quotiescumque, & per minimum, ab axe deflectet, præ Fibræ angustia ad latera allidet. Secundò; supponatur prior unda à succedenti promovenda, hæc utique aliquam desistentiam succedenti pariet, quare spiritus reflectetur; cum verò angulus reflexionis sit æqualis angulo incidentiæ, & cum impossibile sit tantum tenuissimarum partium numerum semper in facies minimarum particularum ad angulos rectos, seu perpendiculariter incidere, impossibile etiam erit, aut obtusum, aut acutum reflexionis angulum non esse, quare impossibile est ad latera non allidere.

XXXV. Et propter Fibræ obliquitatem debet fieri allisus, nam cum impetus sem-

per per lineam rectam tendat, recta tantùm impellit. Si verò fiat à projectis parabola, hæc sit, & à medii resistentia, & à projecti gravitate; quare impetus à recta deflectit ratione resistentiarum; Cum igitur spirituum impetus per rectam feratur lineam, quotiescumque Fibra à rectitudine deflectat & obliqua fiat, impetus spiritus impellet ad illum locum, per quem transit directionis linea; quare cum Fibræ obliqua sit, spiritus ad Fibræ latera debet allidere.

XXXVI. Secundò posita necessitate spiritus ad latera allisus, vel totus, vel pars impetus in illo allisu debet perire: Non enim totus impetus integer post allisum potest remanere, secus enim, nisi ad occursum resistentiarum minueretur impetus, foret duratione infinitus; quare vel totus, vel pars aliqua Fibræ lateri debet communicari, quare particula illa minima Fibræ debet pro ratione communicari impetus moveri magis, aut minus, fortiùs, aut segniùs, secundum plures, aut pauciores impetus gradus: At cum nulla Fibræ particula moveri possit, quin aut à contractu aliarum partium recedat, aut in contactum veniat, ut ostendimus n. VIII à solo spirituum motu fiet Fibrarum aut elongatio, aut restrictio, cum reliquis præ adductis motibus.

XXXVII. Non a quocumque spiritus impetu quælibet fit Fibræ motio, sed gradus impetus,& ejusdem directio requiritur. Primò debet attendi impetus directio; nam si impetus fiat in L Fig. I, & Fig. V; vel ita fiat, ut linea directionis in L cadat ad angulos rectos, recedat a K M, & accedat ad C D, si illa prius non contingat, aut si illa prius tangat, removebit à B E, & fiet Fibræ dilatatio; si verò impetus fiat quidem in L, sed angulus incidentiæ sit acutus ad partem H I Fig. I, L recedet a K M, & urgebitur versus O P; quare OPQRS accedent ad C D, & fiet Fibræ elongatio, quare ab impetus directione pendet diversitas motus Fibræ.

XXXVIII. Pro determinata Fibræ motione, & gradus impetus requiritur; Nam ad hoc, ut partes in Fig. I. disponantur eo modo, quo sunt in Fig. IV. præter directionem requiritur etiam tantus impetus, ut non solùm quocumque modo, & per quodcumque spatium K & M recedant ab L; O Precedant ab invicem, sed ita K & M recedant ab L, & ita O à P, ut inter O & P possit consistere L, & inter K & M possint consistere H I, ut in Fig. III, ita, ut per simplicem pressionem, aut obliquum impulsum disponantur, ut in Fig. IV. ita, ut partis fiat dilatatio, & abbreviatio; cum verò pro quocumque motu non sufficiat quicumque impetus, sed pro majori remotione à contactu, aut pro majori cohæsione major requiritur impetus seu vis, quàm pro minori aut distractione, aut cohæsione, pro determinata igitur Fibræ motione determinatus impetus gradus requiritur.

XXXIX. His habitis necessariò infertur in qualibet succi nervei, seu spiritus unda fieri debere Fibræ diastolem, cui systoles necessariò succedat, quod ut concipiatur in duplicem parte debet dividi mentis ope succi, seu liquidi influentis unda. Una scilicet pars, quæ priorem undam immediate tangit, & urget, altera verò, quæ hanc partem sequitur seu cerebro vicinior. Cum pars, quæ antecedente undam tangit, illam urget præ resistentia ab illa aliqualiter reflectitur, ac versus alteram suæ undæ partem paululum se confert, cum verò ex utraque resistentiam inveniat, vi residui impetus illuc adigitur, ubi minor est resistentia, cum verò pars Fibræ lateralis supponatur persistens in contractione facilis erit, ut dimoveatur & resistat minus: illuc igitur coarctata pars undæ impellet, quare lateris motio, sivè per longitudinem, sivè per latitudinem secundum impetus directionem: at cum directio in tali casu præcipua sit in latitudinem, fiet Fibræ diastoles quæ eo major fiet, quo major erit spirituum impetus: & minor, quo ille debilior. Remisso verò spiritus ad latera urgentis impetu, ita ut major sit nisus particularum Fibræ in contactum, iterum partes in cohæsionem venient, & fiet Fibræ systoles eodem quidem temporis intervallo, quo in arteriis; nam, cum tunc fiat Fibræ diastoles, cum fit liquidi influxus in Fibras, & tunc fiat influxus, cum fit cerebri pressio, & tunc cerebri pressio, cum fit arteriarum dilatatio, & expansio; & cum tunc fiat Fibræ systoles cum cessat influentis liquidi impetus, & impetus cesset, cum cessat cerebri compressio, & cerebri compressio, cum fit arteriarum systoles: patet, cum ordinarius Fibrarum motus, seclusa voluntate, pendeat ab arteriarum expansione, eodem intervallo fieri motum, & in arteriis, & in nerveis Fibris.

XL. Quamvis non admodum celeri motu

tu moveantur Fibræ, attamen tardus non debet concipi liquidi nervorum ad extremas partes influxus; nam ad hoc, ut unda hujus succi ad extremam Fibræ partem pertingat, non esse necesse, ut à tot undis succedentibus prematur, quarum tantùm una qualibet systole possunt succedere, sed extrema Fibræ pars potest turgere, cum cerebro vicinior unda ita antecedentem premat, & hæc alteram, donec à prima communicato impetu, ultima seu in Fibræ extremo, aut ulterius urgeatur, aut magis prematur ad latera, quare non longius tempus requiritur pro extremæ partis turgescentia, quàm unica systoles.

XLI. Ad hoc, ut fiat spiritus influxus in Fibras debet esse tum ratione Fibræ, tum ratione contenti fluidi minor resistentia, quàm sit influentis impetus, movens enim potentia, ut moveat, debet superare mobile; quare si utrique resistentiæ, nempè, & fluidi, & Fibræ tanta addatur alia resistentia, ut æqualis sit viribus potentiæ moventis non fiet influxus. Potest verò multipliciter augeri resistentia, vel quia ita concipiatur Fibra distracta, ut æque nitatur in contractionem, ac impetus spirituum nititur in distractionem, tunc equidem æquis hinc indè viribus nullus fiet influxus; vel si Fibra ita concipiatur compressa, ut extendi pro transitu succi nervei à tali momento non possit, privabit partem influxu, ut aliqua parte compressa nimis experimur.

XLII. Potest augeri resistentia tum ex parte fluidi; Si permanente eodem impetus momento ita augeatur unda, ut resistentia ad orificium Fibræ præ undæ mole aucta, aut major, aut æqualis sit illius impetus momento, unda persistet, nec fiet influxus; si verò non tanta sit unda, ut à momento impellentis superari non possit, sed undæ partes, seu succi componentia sint tantæ molis, ut Fibræ diametro non respondeant, seu illam superent, persistet influxus, nec Fibra turgebit: si verò detur, neque unda major momento, neque partes undæ Fibræ incommensurabiles, seu Fibra majores, sed fluidi minimæ partes per varium occursum ita possint componi, ut constituatur ratione perfecti contactus tertium quid solidum, ac tantæ magnitudinis, ut possit per eamdem directionem motus ferri per basim Fibræ: non verò per verticem; ad verticem subsistet, & permanente eodem illarum partium contactu, & eadem motus directione cum eadem Fibræ resistentia, & fiet influxus mora seu pars Fibræ ad extremum verticem carebit influxu.

XLIII. At si sit potentia aliqua in quacumque parte Fibræ, qui ita spiritum, seu fluidum in Fibra inclusum moveat tanto momento, quod cum fluidi resistentia fiat æquilibrium inter vires externæ, & internæ potentiæ moventis, fluidum persistet immotum, nec ad aliquam partem magis determinabitur. Si verò potentia exterius applicita moveat Fibram tanto momento, ut possit moventis interni impetum superare non fiet succi excursus ad partem, sed fiet succi nervei refluxus in cerebrum.

XLIV. Hinc emergit salebrosa sensuum doctrina, quæ eo difficilior redditur, quia præterquam quod versari debet circa materiam quidem, sed adeo tenuem, ut solum concipi possit, & animæ cancellos ingredi debet, à qua sensuum complementum cognoscere etiam inviti cogimur. Unum hoc certum arbitror absque motu ad cerebrum usque communicato sensum fieri non posse; Alterum verò motum hunc cerebro communicari per nerveam Fibram. Tertium necesse est Fibram ab aliquo prius moveri, quàm deferat cerebro motum; Quartò non quælibet Fibra potest æque ac altera moveri, Neque quælibet Fibra potest ita moveri, ut impressum motum cerebro possit ita communicare, ut sensus fiat: Ne verò longius procedam, adducta sigillatim sunt perpendenda, & primò medium sensus, Fibra nempè ad examen est revocanda, quæ cum duo significet, Fibram scilicer, seu tubulum, aut partem solidam, & fluidam seu spiritum contentum: dico, Fibram seu partem continentem non esse unicum, ac integrum sensus medium, ita ut per solum motum partibus Fibræ impressum usque ad cerebrum impetus propagetur soli Fibræ longitudinis communicatus.

XLV. Et primò quomodolibet agat in Fibram internum agens, ita ut illam moveat, per quamcumque illam moveat directionem, numquam moveri potest, quin ipsius figura aliqualiter mutetur. Cum verò partes Fibræ inter se ita unitæ supponantur, ut perfecte non cohærant, sed inter vel plures, vel aliquas, aliquid spatii mediet, necesse est fieri, quod dicemus. Sup-

ponatur ergo, movendam esse Fibram per longitudinem, in quo casu magis viget nostra ratio, eo quod difficilius, quam in quacumque alia directione motus Fibra mutetur Fig. II. moveatur igitur per D versus B, & potentia movens sit applicita R, dico, Fibræ longitudinem minui debere. Urgeatur itaque ad R versus O P; vel R magis accedet ad O P, vel non accedet, & persistet in suo primo loco, si accedit versus O P, ita ut fiat minùs spatium inter Q O P S R Fibra fiet brevior, quare totum fluidum contentum mutabit locum, seu movebitur, undè potest oriri non à motu Fibræ, sed à motu contenti liquidi in cerebro sensus. Si verò R non accedat ab O P, & ratione spatii vacui, & ratione figuræ planæ possit accedere; ideò non accedet, quia momentum, quo adigitur in contactum ab externo agente, minùs erit momento, quo detinetur in distractione à liquido contento; cum verò momentum, quo detinetur in distractione, pendeat solum ab impetu, quo liquidum adigitur in Fibras: Si totus impetus in R non possit superare resistentia ad R, multò minus impetus refractus in F, nempè in extremitate superiori, seu cerebro vicinæ poterit superare resistentiam in F; quare si R non potest loco movere liquidum ad R, multò minus F movebit liquidum ad F, nempè spiritum in cerebro, undè sensus non excitabitur. Quod verò vigeat ratio majoris inæqualitatis in R & F patet; nam cum impetus ad R integer sit, & usque ad F semper decrescat ob occursum tot resistentiarum, quot sunt partes Fibræ promovendæ, & è contra cum resistentia ad R, seu momentum detinens R in distractione minus sit, quam in F, quia impetus à cerebro impressus in F semper decrevit ob resistentiam tot undarum superandarum, & tamen majus sit momentum detinens R in distractione, quam potentiæ momentum in contactum urgens; ergo si intrinsecum momentum ad R majus est contranitente momento extrinseco; multò magis momentum ad F majus erit contranitente momento ad F, quare, ut Fibra non movebitur, aut si movebitur, mutabit figuram, unde sensus principium erit à spiritus, non à Fibræ motione.

XLVI. Secundò, si potentia movens Fibram Fig. V. ad A, ita ut urgeat A versus R centrum Fibræ, vel magis A accedet ad R, vel non accedet, si non accedet, cum non urgeat nisi per latitudinem Fibra non movebitur. Si vero A accedet ad R, movebitur quidem Fibra, sed non directione necessaria pro sensu; ulterius, si accedet, minor fiet diametur, aut mutabitur figura sphærica in ellipsim: sed mutata figura contentum liquidum mutare locum debet, quare movebitur: & cum totum mutetur loco, totum movebitur; nam vel mutatur figura totius Fibræ, vel alicujus tantùm partis. Si totius figura mutatur, & totum liquidum movebitur, si verò solùm pars aliqua, hæc erit ad cerebrum, vel non? si erit ad cerebrum, & spiritus mutabitur, seu movebitur; si non ad cerebrum, sed remotè ab illo, nulla fiet. neque à Fibra motio, cum neque moventis aliqua motio, seu mutatio fiat.

XLVII. Tertiò; A minoribus potentiæ viribus facilius potest Fibræ liquidum moveri, quam Fibræ solidum, quod ex duplici fundamento eruitur. Primum est desumptum à mole, seu à materia, materia enim quo major est, eo majores requirit in potentia movente, ut moveatur, vires, quo minor, minores habita semper eadem ratione, seu ut dici solet cæteris paribus. Nam non me latet, facilius elevari saxum 50. librarum, quàm vectis solùm 20 librarum, si in alterutra extrema parte illa capiatur, dummodo sit 5. tantum pedum longitudinis. Fibra verò meo judicio supponitur majoris longè ponderis, quam contentum liquidum: Hunc verò ponderis Fibræ excessum supra contentum liquidum mihi suadeo, quia cum minimus sit Fibræ tubulus, adeò ut oculis intueri non possit, sed tantum ratione concipi; si Fibræ solidum, aut minùs, aut æquale spatium ac porus, seu eius foramen occuparet; sicuti non videtur Fibræ foramen, ita nec videretur ipsa Fibra. Si sumi posset unica Fibra, quæ tantùm occuparet spatii, quantum capitur ab orificio, seu poro Fibræ, si non posset conspici orificium, seu foramen Fibræ, neque Fibra, seu solida pars circa foramen posset conspici, quia cum idem supponatur spatium occupatum à Fibra, ac à poro Fibræ, si non intueretur porus, neque posset intueri Fibra, & multo minùs posset intueri Fibra: nam si spatium foraminis collectum non cadit sub oculos, neque spatium disgregatum à Fibræ solido occupatum sub oculos multò

minùs

minus cadere potest, quod ut clarius percipiatur.

XLVIII. Supponatur: Fig. V. æquè spatium occupari à partibus A B C, Q I K cum reliquis omnibus simul, à spatio comprehenso inter illum circulum: dico si non videatur spatium comprehensum intra circulum, multo minus videri posse partes A B C cum reliquis, quia si quod unitum videri non potest, multo minus divisum videbitur, cùm verò non videatur spatium signatum ad R unitum, multo minus videbitur spatium A B C divisum. Si verò non sumatur una Fibra, sed fasciculus Fibrarum, dico, cùm non videantur pori Fibrarum, neque Fibras ipsas videri, & ratio est, quia si Fibræ unitæ viderentur, ideo viderentur, quia Fibræ se contingerent, & quæ videri non poterant divisæ, poterunt unitæ, sed duo circuli, hic enim sumimus non logitudinem, sed latitudinem Fibræ, se non contingunt, nisi in puncto, aut saltem physice loquendo, secundum minimam circuli partem, sed si totus circulus simul videri non potest; ergo neque duæ minimæ circuli partes, quales solum conspici in Fibrarum seu cyllindrorum unione possunt, videbantur; at cum nervorum fasciculum in sua sectione videamus absque pororum intuitu, dicendum majorem esse continentis, quam contenti materiam; quare majores potentiæ vires pro illa, quam pro spiritu movendo requiruntur.

XLIX. A compositione quoque Fibræ ratio eruitur, qua vinci potest, majorem esse continentis, quam contenti materiam, nam in duobus æqualibus spatiis ibi major est materia, ubi major est materiæ partium contactus; sed in Fibra major esse debet partium contactus quam in liquido nervorum, ut ex se patet: fluidus enim est nervorum succus, & fluida illa sunt, quæ secundum minimus se tangunt dummodo sint in minima mole: vel Fibræ partes æque per minimum se tangunt ac succi partes, vel secundum spatium majus minimo, si secundum minimum se tangerent, Fibra eque esset quid fluidum, ac succus, quod cum non sit, secundum majus spatium se tangent; quare in Fibra major est materia, quam in succo ejusdem Fibræ; ergo succus nervorum ratione quantitatis facilius moveri potest, &c. quod erat propositum.

L. Alterum desumptum est argumentum à partium figura; Aliæ namque partes constituunt nervorum liquidum, aliæ Fibram, partes scilicet illius liquidi magis esse debent motui pronæ, quam Fibræ componentia: nam cum de ratione solidi sit contractus; seu partium cohæsio; quo perfectior erit partium cohæsio, eo firmius solidum erit; illa verò est perfectior cohæsio, quæ est inter plura duarum partium puncta & eo per plura puncta fit contactus, quo major est partis superficies, & quo magis per rectam lineam sunt disposita puncta, seu quo magis plana est facies; contrario verò modo de fluidis dicendum, quæ eo sunt talia, quò inter illorum partes minor est contactus: cum verò pars, quæ secundum minimum se tangit, sit figuræ, quæ accedit ad sphæricam, partes componentes, liquidum nervorum accedent ad sphæricum, & quæ componunt Fibram, ad planum: Cum verò partes sphæricæ, aut sphæricæ figuræ proximiores facilius moveantur quàm quæ planæ; & hoc ratione contactus, qui minor est in sphæricis, ac minus resistit, major est in planis, ac magis resistit, dicendum est succum nervorum facilius, quam Fibræ partes, quod erat secundo fundamento demonstrandum.

LI. Restat igitur dicendum cerebro motum communicari à liquido nervorum, à quacumque causa in refluxum acto, tanta tamen vi, ut quascumque possit superare resistentias. Qua verò ratione motus hic nervorum fluido communicetur, explicatum ferme superius fuit, a quo tamen cum tota sensuum respendeat; nitidus enucleandum. Sit igitur Fig. V. Sectio Fibræ, & sit aliquid, quod tangat Fibram in A; dico, illud tangens ad hoc ut sensum producat, debere movere A à suo loco, ita ut accedat ad R, & succus contentus in spatio R moveatur quà potest, dummodo cerebro quoque motum communicet. Quod ut cognoscatur, debent præsciri, quanta debeat esse moventis vis quanta corporis moti resistentia, & cur succus ille motus debeat agi in refluxum usque ad cerebrum.

LII. Pro primo: Pars A, cum sit minima pars Fibræ tantæ est tenuitatis, quantæ sunt partes illæ, seu illa effluvia, quæ perspirationem constituunt, quod verò tantæ sit tenuitatis patet; nam cum pars A à Fibra est divisa perspirationem constituit, sed partes perspirationis, dempto spiritu minimæ in corpore sunt; ergo pars A erit minor quacumque in corpore poterit considerari

derari sub ratione talis texturæ corpori applicabilis; Verum enim est partem A minimam esse, si ad partes corporis referatur, si verò ad partes primæ materiæ, minimam non esse fateor; sed partes in corpore compositæ considerantur; ergo pars A ratione ad partes compositas minima erit.

LIII. Hæc minima pars A adhoc ut moveatur, vel requirit partem majoris molis, seu materiæ, vel nisi majoris materiæ saltem majoris impetus. Quod igitur debet movere A, debet esse majoris materiæ; nam cum majorem materiam sequatur major gravitas, pars majoris gravitatis habebit potentiam majorem parte A minoris gravitatis; ergo pars majoris materiæ superat partem minoris materiæ, seu partem A, sed quælibet assignabilis materia extra corpus, quæ sensibus subiiciatur major est A, quia tenuitas partis A fugit etiam captus nostræ mentis; ergo quælibet materia assignabilis, quæ captum non fugiat A, prout partem A movere poterit; poterit quidem A non moveri, non verò propria resistentia, sed vel ob contactum cum reliquis, vel ob fluidi inclusi majorem impetum.

LIV. A insuper moveri poterit à quacumque minoris materiæ parte, dummodo excessus impetus suppleat defectum materiæ neque multi impetus gradus requiruntur; sed tot sufficiunt, quot uniti cum potentia materię constituant potentiam compositam ex gravitate, & impetu, quæ possit superare simplicem potentiam pendentem à gravitate; sed cum in minima materia, ut superius vidimus, minima sit potentia pendens ab intrinseco; ergo minima facultas, seu potentia ad illam superandam requiretur; sed cum etiam minimus impetus sit major potentia non minimæ materiæ, superabit aliquam & magnam gravitatem; ergo minimus impetus satis superque erit una cum potentia materiæ minoris ad superandam resistentiam majoris materiæ.

LV. Si verò pars A non debeat moveri contra vim gravitatis, sed vel debeat moveri horizontaliter, minor requiretur moventis vis, cum minor sit mobilis resistentia multò minor erit si secundum gravitatis lineam moveri debeat. At supponatur superandum esse contactum; quo A adhæret H B, & alterum, quo adhæret Q & I, ita ut Q & I debeant removeri à contactu P & K, à contactu B & H, adhoc ut accedant premente A ad R & mutetur Fibræ figura, dico, debere multiplicari agentis, seu moventis potentiam, prout crescit mobilium contactus; si verò cresceret alia series movendarum partium, non sufficeret augmentatio unius gradus, sed tot deberent esse gradus, quot essent novi superandi contactus; ut si frangenda sit virga, & sufficiat unus gradus, duo non sufficient pro duabus unitis frangendis, præter enim duarum resistentias nova superest superanda unio, quare quæ vis divisas poterat superare, collectas non sufficit.

LVI. Alterum resistens, ne sensus fiat, est influxus liquidi nervorum versus inferiora, qui non solum cohiberi debet, sed agi in contrariam partem, seu versus principium, qui quidem refluxus mutata Fibræ figura facilius est, quod sequatur, quam quod non sequatur. Facilior enim est ille motus inter duos secundum terminos oppositos, qui habent eumdem, aut æqualem impetum idem percurrendum spatium minores habet resistentias; atqui refluxus ac influxus æqualem habent impetum idem percurrendum spatium, at refluxus minores resistentias; patet idem esse amborum spatium; æqualis est & impetus, nam tantus fuit in cerebri pressione impetus, ut potuerit mutare Fibræ figuram illam extendendo, tantus in sensibili, ut illam mutaverit ad minus spatium coarctando; ergo æqualis est impetus quoad Figuræ mutationem, majores verò resistentias habet influxus, quam refluxus, liquidum namque influens debet progredi à basi ad verticem coni, refluxus à coni vertice ad basim. Secundo influxus cohibetur à Fibrę partibus, nam influens, & in illas impingens debet eas à contactu magis dimovere, ut amplior fiat pro nova unda Fibræ capacitas; è contra in refluxu, cum ille non requirat partium extensionem, eo quod ex angusto in latum procedit, non cohibetur à nisu partium in contactum, sed magis promovetur, quare minor est resistentia; ergo facilius fiet refluxus, &c. quod erat propositum.

LVII. Insuper varius est impetus modus à cerebro versus exteriora, ac ab exterioribus versus cerebrum, seu à sensibilibus. Cerebrum namque totum Fibræ orificium premit, ac totam undam adigit in influxum; sensibile verò ita Fibram comprimit, ut non quælibet pars necesse habeat in motum adigi; sed solum aliquæ, illæ nempe, quæ & motui sunt faciliores & refluxui

magis

magis accommodatæ; Minimæ verò partes ratione parvitatis materiæ facilius moveri possunt, quàm crassiores, pro quarum resistentia major requiritur vis movens, & magis refluxui sunt accommodatæ; nam præter minorem materiam, minoris etiam sunt molis: omitto figuram, quamvis illa supposita circulari proxima inutilis non sit, quare illi minores sternuntur à contactu crassiorum partium resistentiæ, quare nec crassioribus motis, illæ usque ad cerebrum impelli possunt; at cum facilior sit motus aliquarum partium, quàm omnium, facilior erit refluxus in sensu, quàm influxus à cerebro; Nec arduum esse debet huic fidem adhibere; posse nempe, tenujores partes moveri crassioribus immotis; etiam in corpore fluido; si quis enim contra ventum loquatur, ventus non cessat, & tamen quid ad flantem ventum est prolata audit verba; non tamen eadem facilitate; distantia, aut celeritate, nisi aut flaret ventus, aut contra flaret.

LVIII. At supponatur mutata Fibræ figura non posse fieri refluxum in cerebro, Peto; mutata figura vel idem persistit liquidi situs, vel mutabitur. Certum equidem est restricta figura liquidum, quod in parte Fibræ restrictæ continebatur, in illa amplius non posse contineri; vel igitur liquidum sibi proximum removebit, seu repellet, ut sibi locum cedat, vel extendet Fibram, ut aucta illius diametro, possit in Fibra absque actione in proximum liquidum contineri, sed minori impetus momento potest removere liquidum sibi proximum, quod idem est, ac refluxum agere, quàm Fibram extendere, ergo facilius potest refluxus fieri, quàm Fibra moveri seu extendi; hoc enim patet ex numer. XLVII. XLIX. in quibus vidimus, majorem esse Fibræ resistentiam, quàm fluidi intra Fibram contenti, tum ratione quantitatis, tum ratione dispositionis, & figuræ; patet ergo multiplici de causa mutata Fibræ figura, seu in minus spatium coarctata refluxum liquidi nervorum fieri debere.

LIX. At, ut vidimus, non in qualibet Fibræ mutata figura fieri debet refluxus, quia eo pacto potest Fibræ figura mutari, ut coarctetur, sed extendatur, ubi vides, cum nulla possit à partibus magis extensis fieri pressio supra nervorum liquidum, non posse illum in contrarium adigi motum, seu refluxum, à quo unicè sensus dependet; quamvis tamen posset Fibra, & ab aliquo externo simul & extendi quoad latitudinem, & elongari, attamen talis Fibræ figuræ mutatio absque sensu contingere non potest, quia, cum sit externum agens, debet antequam in Fibram agat, seu producat, & extendat ut in Fig. II. illam prius tangere, nec tangere, eam potest tanta vi, ut illi adhæreat, quin illam prius comprimat, quare prius debet fieri sensus, qui brevi cessaret, si Fibra veniret in suppositam figuram.

LX. Modum verò refluxus sensibilium varietatem indicare, pro certo ferme statui posset; nam, cum tota ratio sensuum pendet à refluxu, tota varietas sensibilium pendebit à modo refluxum, nam prout varius est sensibilium modus, & activitas, varia quoque eorum debet esse actio: posito enim agente, quod possit varie in Fibram agere, non fiet variante actione idem semper refluxus. Sit exemplum de tactu. Si leve corpus tangatur, ideo leve potest judicari, quia omnes illius superficiei partes omnes simul Fibræ partes tangat, quæ sunt ad contactum positæ. Si verò corpus aliquod ita Fibram tangat, ut solum aliquæ corporis tangantur hinc, inde mediis non tactis, corpus inæquale, seu scabrum dici poterit, eo quod non omnes æque illius sectionis Fibræ partes tangat. His verò duobus tactibus probabile est asserere non eodem modo moveri liquidum nervorum, cum omnes æque partes tangantur, ac cum solum aliquæ, aliis partibus intermediis non tactis; quare, cum eodem modo liquidum non moveatur, idem non fit refluxus, quare à modo, seu à varietate refluxus varietas sensibilium percipietur. Hi verò refluxus immensa propemodum varietate inter se possunt discriminari; Potest primò varietas pendere à quantitate liquidi refluentis, ita ut tam inter se duo sensibilia discrepent, quàm potest augeri, & minui liquidi refluentis quantitas, quod quam lata discriminis via! secundò potest pendere ab ipsa quoque materia refluente, ait ut si tenujor refluat unum judicetur agens sensibile, si minus tenujor alter percipiatur; Hic quoque quam potest hæc materiæ qualitas seu tenuitas propagari. Tertiò à motu potest sensibilium fieri judicium; alia enim possunt majori impetu liquidum in refluxum cogere, alia verò minori, quæ quanta sit impetus varietas,

quot

quot ejus gradus, à quibus singulis speciale potest pendere sensibilium judicium; omnibus patet. Non eadem puto vi in refluxum agi nervorum liquidum ab igne, ac à glacie; quare refluxus major aut minor celeritas, & impetus potest sensibilium diagnosim in mente excitare. Hi sunt præcipui sensibilium discriminis fontes, quamvis nec alius deficeret, nec magnæ ubertatis, nec captu adeo facilis; quare hoc satis pro hac provincia.

LXI. Non cujuslibet Fibræ fluidum æquè & celeriter, & copiosè in refluxum agi posse cognitum puto; Ratio enim petenda est à Fibrarum textura, nisi & spiritum, seu liquidum in causam vocare velimus; nam, ut exposuimus, quò major est Fibræ resistentia seu quo plures sunt Fibrarum partium series, eo major requiritur vis, ut Fibræ Figura mutetur, quare si majori facilitate comprimeretur Fibra constans duabus seriebus, quàm constans quatuor seriebus, facilius liquidum Fibræ minus resistentis in refluxum agetur, quàm liquidum crassioris Fibræ, quinimmo dabitur agens, quod movebit in refluxum liquidum tenuioris Fibræ, nec movebit liquidum crassioris, hinc est sensuum varietas, seu quinarius numerus.

LXII. Hinc & rudioribus licet Creatoris sapientiam intra proprium corpus nullibi non exculptam admirari: Sensoria intueatur, ac uniuscujusque agendi modum pensitando, mirum quanta reperiet, quæ potius animi cultum, quam imparem mentis stuporem exigent. Singulorum percurrens sensuum objecta, eorum elucet in opere, seu in sensu facilitas, quæ, ut num. superiori diximus, à Fibræ textura pendere facile est eruere. Retinam in oculo præcipuum visus instrumentum, quidquid de choroide dicatur, sedulò perpendamus, quæ vix, ac ne vix solida apparet, sed potiùs malè concretum fluidum, adeò tenella est illius textura; nec fortior compages tanto operi par esse poterat, minimum enim luminosum corpus, seu facilè evanescens luminis activitas ad majorem superandam resistentiam impar fuisset, ac spiritus in Fibris hospitantes immoti stetissent, nisi & levissimo attactu mutata tenerrimæ Fibræ figura, in refluxum adigi potuissent.

LXIII. Succedit oculo auris, quæ quidem, cum à tenui percellatur objecto, tenue, nec admodum resistens organum, exposcit. Et à cerebro conspicitur inter nervum ad intimam aurem pertingentem pro sensu, ac per extimam percurrentem motus gratia discrimen. Ille enim tenerior, hic durior sese exhibet, nec durior ille potuisset pro auditu ab aeris pressione in sono contingente flecti, augetur quidem phonici radii in aure activitas, sed ubi latus Fibræ paries comprimendus fuisset, major inventa foret activitate moventis mobilis resistentia, hinc teneriori opus fuerat, qui quidem facilius movetur, eo quia sonori radii ob conicam auris figuram, ac secundum helicem lineam dispositam sæpe coeuntes, ac orthophonismum producentes, mirum quantum augeantur, ac validius in refluxum nitantur.

LXIV. Et in reliquis sensibus servatur hic ordo. Minoris sunt activitatis, quæ odoratum efficiunt, quam quæ gustum objecta, hinc & in naribus tenerior Fibræ textura, ideoque facilior ab alienis objectis molestiæ sensus. Tactus reliquis durior est, quare & ejus Fibræ durioris texturæ fore opus erat; at gustus quidam tactus est, ob jecta enim immediate apponi, ut cognoscantur, necesse habent, at minori vi indigent, ut gustum moveant, quam ut legitimum tactum; nam quæ reliquo corpori, & mediocriter calida apparent, linguæ adurentia videntur, adeo discrepant Fibrarum texturæ, adeo facilior est gustus Fibra ut ab eodem objecto moveatur, & majori vi in refluxum agatur nervorum liquidum.

LXV. Hæc brevi calamo de sensibus, quorum posset, pro rei dignitate agendo, in non correptam molem tractatus exurgere, at etiam de dolore pauca, qui nihil est præter sensus excessus: Æque enim in sensu, ac in dolore liquidi requiritur in cerebrum refluxus, at refluxus modus illorum est causa discriminis. Cum enim dolor sensus sit, quæ pro sensu requiruntur exiget, nempe ut Fibra mutetur, seu varietur figura, angustetur scilicet, & ut liquidum in cerebrum refluat, à cujus refluxus modo deduximus sensibilium varietatem; Si verò modus ille adeo variet, ut magna vi refluxus in spiritus cerebri hospitantes impetat, & eorum ferme nexum solvere moliatur, dolor dicetur: Dolor enim, seu sensus excessus, aut molestia fieri non potest, quin causa illius molestiæ seu doloris esse possit corpori inimica. Irritum

tum enim esset & fugere, & abhorrere à quo nobis nihil metuimus, quare dolor non erit quicumque refluxus, sed refluxus, qui corporis machinam possit evertere, quare, ut conservetur, inditum est à supremo Conditore hujus machinæ præsidi animæ, ut hos occursus fugiat, & pro posse eliminet.

LXVI. Dolor igitur nec sine refluxu, nec sine exuperanti refluxu fieri potest, cum enim doloris judicium fiat in cerebro, sed non in quacumque cerebri parte, sed pro ut levissima suppetit conjectura in cerebri meditullio, quoties, aut motus excessus ad cerebrum non pertinget, aut refluxus non fiet, nec sensus, nec dolor excitabitur; hoc enim luculenter patet in epilepticis, in quibus, quamvis contingat maximus spirituum motus, pro validissima musculorum contractione, aut in phæneticis, nullus tamen contingit dolor, in illis enim fluxus ad partes, non à partibus refluxus ad cerebrum fit.

LXVII. Mea nunc est, quoniam de doloribus, & sensu fuit sermo, causam exponere, cur ossa, quæ meo judicio sunt nervearum Fibrarum glomeres, & sensu careant, & dolore: sensus, seu hujus excessus dolor duplici de causa potest non fieri, aut quia Fibræ figura mutari, aut quia contentum liquidum in refluxum, aut in sufficientem refluxum agi non possit. Verum quidem est, ossium Fibras difficillimè figuram mutare, eo quod demonstrante eorum duritiæ, constitutivæ Fibræ pluribus constant particularum seriebus, quare; cum plurimi sint superandi contactus, maxima vis pro mutanda figura requiritur, at tandem saltem serra, qua dividuntur, mutatur figura; cum verò dolor neque secto osse fiat, aliunde ratio est petenda scilicet ab impedito refluxu, qui ideo impediri potest eo quia etiam secta Fibra illius partes possint quidem dividi, at non adigi in majorem contactum, à quo Fibra angustetur, aut si veniant in majorem contactum, adeo minima sit contactus discrepantia, ut in minima quoque fiat Fibræ angustia; si enim secetur tenella populus virga, sub secante illa complanatur, si verò quercus, aut buxi frustum; sensus mutationem non percipiet; fieri ergo potest aliqua, sed minima ob ossium partium firmam cohæsionem Fibrarum angustia, hinc minimus refluxus: at perpendenda est materia refluens, quam in ossibus ab aliis partibus aliqualiter discrepantem puto ob ea, quæ diximus, numer. XII. nam, cum ossium substantia ob firmiorem contactum non sit æquæ, ac aliarum partium difflabilis, succus in illis Fibris contentus diutius detinetur, ac à continua cerebri pressione magis premitur, ac illic coarctatur, & in majorem contactum; seu majorem motui resistentiam adigitur; ulterius cum semper cerebrum illas Fibras premat, nec succus possit progredi, fit veluti tenujorum partium expressio; nam omnes compressæ veluti in musto fit, tenujores resiliunt, crassioribus intra Fibras remorantibus, quare crassiores nervorum fluidi partes ossium Fibris inhospitantur, unde mirum non est, nisi partes crassiores, & motui resistentes per minimum impressæ in refluxum agantur, ut sensus, aut dolor fiat, alibi de hoc iterum habebitur sermo.

LXVIII. Alterum, neque hucusque solutum problema, solvendum superest, cur scilicet secta cerebri cortice nullus dolor contingat. Ut dolor contingat, vidimus, necessum esse vehementem fieri in cerebri meditullium nervorum liquidi refluxum, qui, cum in sectione cerebri corticis non fiat, dolor contingere non potest: supponatur igitur secta cerebri cortex, quid fiet? spiritus hospitantes in tubulis corticalium glandularum excretoriis ferentur versus meditullium; sed etiam absque sectione per arteriarum impulsum ferri debebant ad meditullium, quare cum sit naturalis fluxus, non verò refluxus, quia à meditullio spiritus non feruntur ad corticem, sed à cortice ad meditullium, dolor non continget; alioquin si contingeret in quocumque effreni hujusce liquidi motu fieret, cui observatio repugnat.

LXIX. Non tot quin plura suppeterent solvenda problemata, sed selectiora sub trutina revocanda, inter quæ sit: cur partes molles corporis frigore rigeant, ac cur rigidæ sensu careant. Statuimus superius rigiditatem, seu duritiem à partium majori cohæsione pendere, quare ad hoc ut membrum aliquod rigeat, debent partes illius in majorem venire contactum, quam prius erant: In aere gelido, cùm partes sint magis pressæ, magis quoque gravitant, quare prementes membrum aliquod, ita quoque possunt illius partes premere, ut externi prementis vi minimæ Fibrarum

partes possint superare quæcumque impedimenta, puta tenuissimum aliquod inter particulas Fibram componentes, aut impetum contenti fluidi, à quo in distractione detinentur, & in majorem venire contactum, seu in majorem cohæsionis gradum; unde rigiditas, seu durities: hinc pars rigida crispa apparet ob minorem fluidorum influxum ob compressas cavitates, quod verò ita constituta sensu careat, patet; nam cum ad hoc ut sensus fiat, debeat fieri Fibræ mutatio, seu major angustia, cùm partes sint in perfecto contactu, in majorem venire non possunt, quare Fibra angustari non potest, ideoque nec adigere contentum fluidum in refluxum. Potest etiam, & probabilius, asseri propter firmiorem contactum clausam fuisse Fibræ cavitatem, ita ut nullus possit spiritus pervadere, quod experientia evincitur; partes enim diu rigidæ moriuntur, quare, cum nullus insit in rigida Fibra spiritus, quamvis & Fibræ figura posset mutari, tamen refluxus non fieret, cùm non sit spiritus influens: Hujus verò ecce ulteriorem probationem; calefiat pars, rarescit ambiens aer, quare minus premit, cum minus premat, partes minus premuntur, & minus pressæ minus distractioni resistunt, unde spiritus influens per impetum à cerebro impressum paulatim Fibram extendit, cavitatem aperit, ac partes Fibram componentes à cohæsione dimovet; deficiente in meningis systole cerebri pressione, cessat, aut minuitur liquidi in Fibram impetus, quo imminuto partes Fibræ ab impetu nimis divulsæ iterum in contactum nituntur, ac fluidum comprimunt, & in refluxum adigunt, unde in principio calefactionis rigidæ partis punctorius dolor solet suboriri, qui tandem cessat, cum veluti in æquilibrio sistuntur, & fluidi, & Fibræ vires, ita ut nec nimis Fibra prematur à fluido, nec fluidum in refluxum agatur à restitutione, seu contractione & systole Fibræ, unde patet problematis solutio.

LXX. Cum sæpissimè contingat audire nervos relaxari, sit operæ prætium inquirere quid sit, & qui fiat nervorum relaxatio. Prout mihi constat, aliquid relaxari dico, cum minus tenditur, seu cum recedit à majori tensione, in qua prius erat. Funis exem: gr: relaxari dicitur, cum minus tensus est, quod dupliciter fieri potest, cum scilicet immutata illius figura, aut crassitie, solùm elongatur per alterius additionem, aut si funis ideo tensus erat quia aqua madidus, evanescente humido illum tendente, funis relaxatur, eo quia decrescente latitudine longitudo augetur, unde relaxatio: Nervi igitur tunc relaxari dicentur, cum erunt minus tensi, seu magis elongati, quod cùm non possit contingere eo quia illis addita sit alia nervi portio, ut magis extendantur, reliquum est dicere illos relaxari, quia in latitudine minuantur, quomodo verò in latitudine imminuti relaxentur, patet rudi exemplo. Accipiatur intestinum, sit hoc turgidum, seu ab aere distentum bipalmare, ab utraque parte trahatur ita, ut tensum sit; ut relaxetur, seu ut aliqualiter superet mensuram bipalmarem, nil aliud requiritur, quam ut aeri incluso, & distendenti pateat exitus, statim exeunte aere intestinum flacescit, ac ut dicunt, relaxatur, eo prorsus modo de nervis dicendum, tunc nervi, seu Fibræ sunt tensæ, cum illarum cavitates à liquido nervorum inferciuntur, ita ut partes Fibræ præ succi turgentis impetu necesse habeant à contactu removeri, seu extendi; si verò extendens spiritus deficiat, ita ut partes Fibræ non sint amplius in distractione detentæ, in cohæsionem venient, quare minuetur Fibræ dilatatio, augebitur longitudo, unde relaxatio.

LXXI. Quo verò modo hæc Fibræ mutatio contingat, videatur num. XIII, in quo apparebit partes Fig. I. per impetum urgentem in latum, dispositas esse eo modo, quo sunt in Fig IV. Si verò cesset impetus, quo partes à proprio loco dimotæ fuerunt remanente adhuc interna vi seu pressione à gravitate pendente, partes restituentur in pristina loca, quæ exiguntur ab eorum vi, quare redibunt ad dispositionem, qua erant in Fig. I. seu Fibra elongabitur, ac relaxabitur.

LXXII. Hujus veluti consequens est Fibram posse contrahi, seu magis tendi; nam si relaxatio est Fibræ elongatio, tensio relaxationi contraria erit Fibræ abbreviatio, seu turgescentia, & cùm relaxatio pendeat à privatione liquidi Fibrarum illas non extendentis, contractio pendebit a succi satis grandi copia illas dilatantis. At contractio potest ab alia causa pendere, præterquam a liquidi turgescentia; si enim, utpote alibi ostendimus, Fig. I. sit facultas

quo-

quomodolibet agens, ita tamen ut dimoveat F a contactu H I, & pariter removeat R ab O P, & K M ab L, ut in Fig. II. Certum est Fibram in eo statu elongatam, ac dilatatam esse; si verò facultas illa, quæ partes ita dimovit, ab actione recedat ita, ut partes liberæ hoc est R non detentum versus C D, & F versus A B, possint F venire in contactum H I, & R in contactum O P, Fibra contrahetur absque eo quod extendantur, hoc est absque influxu liquidi copiosioris.

LXXIII. Hinc ratio habetur, cur nempe in Fibra excisa ab animali vivente videatur aliqualis contractio. Primò partes Fibræ, puta, F & R ab aliis divisæ in distractione amplius non detinentur, quare sibi relictæ possunt in aliarum contactum venire, unde contractio: Secundò cum prædictæ partes F & R in distractione detineretur à liquido incluso, quotiescumque liquidum illud per sectionem evanescit, non amplius agit in F & R, quare à contactu non impeditæ in contactum, seu cohæsionem veniunt, & contractio fit. Potest quidem hæc contractio diutius perseverare, prout partes liquidi paulatim, & sensim avolant, quare paulatim deficiente causa, quæ in distractione detinebat, paulatim etiam distractio cessaret, seu fieret contractio. Potest ulterius fieri alternatim, & contractio & distractio, nam si partes Fibram constituentes Fig. V. ob remissum cerebri impetum adeo comprimantur, seu ob deficientem vim liquidi in distractionem adigentes in tantum veniant contactum, ut partes crassiores aut tenuiores liquidi in R contentæ nimis premantur, ita ut non amplius sit æquilibrium inter potentiam nitentem in distractionem, ac contractionem, sed superet potentia nitens in distractionem, iterum partes A B C D &c. removebuntur à contactu, & fiet Fibræ dilatatio, si verò partes internæ succi ita expansæ sint, ut non possint resistere partibus in contractionem nitentibus, fiet contractio, & hoc quousque inter externam, & internam potentiam sit æquilibrium. Hoc passim intuetur in Folle lusorio, qui ab alto decidens, ac terram percutiens non sistitur, sed resilit, iterum cadit, iterumque resilit, donec æquilibrentur vires externæ; & internæ, nempe impetus, & aeris. Et hæc esse potest ratio, cur cor ranarum avulsum diutius systolem & diastolem protelatur, eadem nempe, aut quam diximus de paulatino viscidioris succi avolatu, sivè quam attulimus de alternata actione fluidi cum solido, pendente à viribus utriusque extra æquilibrium positis.

LXXIV. Determinata Fibræ tensione, seu contractione, & remissione, seu relaxatione; videndum esset, quid in fluidorum motibus possent præstare. Apprimè pro hujusce rei explicatione arridet exemplum, quod hauriri, & experiri potest in ludo sphæristerii, vulgo rachetta; si fides, quibus texitur sphæristerium tensæ sint ad modum; ad quemcumque & levem pilæ allisum ad fides, illa resilit, & magno impetu magnum spatium percurrit: è contra verò si fides tensæ adeo non sint, sed laxæ, & molles, facillimè ad pilæ allisum cedunt, nec nisi remisso admodum impetu, & per brevius spatium pilam propellunt. Modo ad rem nostram: Fibræ vas aliquod contexentes tensæ sint, seu contractæ, ad fluidi allisum non cedent, seu flectentur, nisi per tantum spatium, quantum exigit illa vis, quæ agens in Fibram, Fibræ partes à contactu removet; cessante liquidi impellentis vi partes in contactum nituntur, quare per conceptum ab externa pressione impetum in contractionem veniunt, & liquidum tanto impetu propellunt, quanto partes Fibræ fuerant à cohæsione dimotæ, unde liquidum promovetur; & celeritas augetur. Si è contra non à tensis, sed à remissis, seu laxis Fibris sanguineum aliquod vas componatur, laxæ quoque erunt ejus partes, quare liquidum ad latera veniens prius debet Fibras tendere, seu ad longitudinem, quam potest habere citra partium distractionem perducere; in quo faciendo si fluidi impetus consumatur, à vasce illum repetere non potest, quia Fibræ cum in ea tensione in quam devenere citra distractionem partium in æquilibrio sint virium, seu ut dici solet, in statu naturali, non verò violento sese non contrahent, quare fluidum intra vas inclusum non promovebitur, sed in eo situ hærebit, nisi aliunde, nempe ab alio fluido impetus adveniat.

LXXV. Si verò præter extensionem Fibræ fiat, ut particulæ Fibræ à contactu dimoveantur, & Fibra tendatur, remittente sanguinis, aut alius liquidi impetu, vel superan-

perante potentia, qua particulæ Fibræ in contactum nituntur, potentiam, qua particulæ à contactu dimoventur, partes Fibræ venient in contactum, seu tantum ferme restituentur, quantum fuere distractæ, quò cum pervenerint, ulterius non urgent, seu venient in pristinum statum, seu iterum laxæ ut prius evadent; quare tantum solum impetum sanguini, aut alteri fluido communicabunt, non quantum habuit Fibra in utraque tensione, sed solum in illa tensione, quæ æquilibrium excedebat, seu quæ particulas Fibræ à contactu dimovit; quare impetus fluidi minuitur, & motus retardatur.

LXXVI. Alia verò ratione, & contractio, & relaxatio Fibræ in fluidorum motum agere potest, si nempe ex illis Fibris non constituatur fluidi vas, sed tantum illud circumdet, & debeat suomotu illum promovere. Si ut passim in corpore contingit Fibra vas circumdet, & suo motu systolis & diastolis debeat fluidum promovere; si Fibra illa circumdans laxa fuerit, sua contractione, aut systole circum vas, aut minimè, aut nihil fluidum premet, quare aut nihil, aut minimè illud promovebit: Si verò tensa sit Fibra, & sese dilatando vas comprimat, & liquidum urgeat, illi motum nec tenuem communicabit: si demum adeò tensa sit, ut nimis sese extendendo vas comprimat; & veluti strangulet; non solùm illi liquido motum non communicabit, verùm angustata nimis diametro illius cursum remorabitur.

LXXVII. Nec inutile erit, quid in his duabus Fibrarum affectionibus & ab aqua, & ab oleo haberi potest, & quomodo illud fiat perpendere. Supponamus injectam primò ventriculo parti quidem Fibrosæ frigidam. Hæc dupliciter in Fibras agere potest, hic tamen præscindo à quantitate, quæ esse possit ventriculo onerosa admodum, & molesta; potest scilicet agere aut Fibræ partes premendo, aut intra illas sese incuneando, seu intrudendo. Videndum hic est quanam probabilius actione aqua in Fibram possit agere, an alterutra, an utraque: Pro quo dico, aquam debere agere per quod, & facilius, & citius potest agere: quare cum aqua possit citius, & facilius agere pressione, quam intrusione, aquam pressione in Fibras agere probabile est. Facilius frigidam pressione agere posse patet; nam premendo partes Fibræ, illarum vires adjuvat, quibus in cohæsionem nituntur, quare non agit premendo actione absoluta, sed composita expressione aquæ, & nisu partium, & nec validas debet resistentias superare, ut partes in contactum ducat; nihil enim contractioni resistit præter contentum liquidum, quod suo impetu partes à contactu dimovet. Difficilius verò intrusione agere potest, nam non debet agere contra liquidum, sed contra solidum, quia ad hoc, ut sese intrudat inter duas particulas, debet illas contra propriam vim à contactu dimovere; cum verò difficilius sit, & operosius in solidi partes, quam in fluidi agere, & eò magis, quando partes solidi fluidum excedunt, ut supra ostendimus, difficilius erit aquæ agere per intrusionem, quam per pressionem: Cum igitur difficilior sit intrusio, quàm pressio, tardior etiam erit, quare cum pressio sit facilior, etiam citius fiet, cum verò fiat pressio, intrusio fieri non potest, quia altera alteri adversatur; pressio enim in contactum partes urget; intrusio verò à contactu removet; ergo si fiet pressio, intrusio non fiet; aqua igitur in Fibram tantùm pressione agit.

LXXVIII. Loquor hic tantum de Fibra, non verò de composito ex plurimis Fibris, & quamvis adduxerim ventriculum, illum ut Fibram sumpsi, non enim me latet, si fiat nexus Fibrarum, seu membrana ex illis intexatur intrà illius membranæ porulos, seu interstitia à Fibrarum dispositione emergentia partes aquæ intrudi posse, ut de facto intruduntur, quo in casu aqua uno modo agit in Fibram, altero modo in membranam, seu diversimode agit in partes componentes, ac in compositum; in partes enim componentes agere potest pressione, in compositum verò intrusione, quare salva est nostra assertio. Si aqua igitur frigida eo quo diximus modo in Fibras agat, idest pressione, si premet, utpote debet premere in latum Fibræ, Fibra in latitudine minuetur; si verò ita dispositæ sint, ut latitudine imminuta, debeat longitudo augeri, Fibra relaxabitur, seu elongabitur, si verò partes ita sint dispositæ, ut in Fig. II. & pressio in utramque dimensionem agat, Fibra & contrahetur, & angustabitur.

LXXIX. De calida verò aqua pari passu non

su non est procedendum, hæc in liquidum pressione agere non potest, quæ à frigido pendet. Sed potiùs ambiens particulas Fibræ premens suo calore rarefaciendo facere potest, ut particulæ Fibram componentes solo nisu partibus proprio in contactum nitantur, quare partibus minus fluidum contentum prementibus magis Fibra dilatatur, & abbreviatur. Si verò partes aquæ calidæ minus crassæ sese intra particulas Fibræ intrudant, Fibra potest, & in latitudine, & in longitudine augeri, seu ex parte relaxari. Omitto hic aquam calidam facilius posse porulos membranarum pervadere; aut intra excretorios tubulos sese intrudere, animus enim hic non fuit, quid aqua præstare possit circa quamlibet partem, seu simplicem, seu compositam, an scilicet vasa premat, fluida attenuet, &c. sed solum quid in simplicem Fibram agat rimari.

LXXX. Oleum vero cum sit aqua & levius, & calidius, seu minus frigidum, non poterit eo modo, quo aqua agere, scilicet pressione, aget ergo particulas Fibræ à contactu dimovendo, seu sese intra illas intrudendo; licèt autem illius partes sint partibus aquæ admodum crassiores, tamen cum intra ventriculum, ut supposuimus ingeri, à calore attenuentur, penetrationi facilius, seu minori, quam si frigidum esset difficultate disponuntur, ulterius cum pertinaciter adhæreat; à continuo ambientis motu potest intra partes intrudi, quare illas à contactu dimovendo, si urgeat versus latum Fibræ, Fibra dilatabitur, si versus longitudinem elongabitur, unde relaxatio. Potest quidem in utramque partem agere, seu & in latum, & in longum urgere, quia illius partes casu feruntur, nec potiùs in hanc, aut in illam agunt, quare si oleum ut debet intra Fibræ componentia intrudatur, ita ut quaslibet à contactu removeat, ut apparet in Fig. II. Fibra, & elongabitur, & dilatabitur: Ex hoc videatur quo in casu utile sit olea adhibere, cum ab illis extensio Fibrarum seu relaxatio habeatur.

LXXXI. Nec reponant simul partem seu Fibram elongari, & dilatari non posse, & eo firmius hoc asserant, quia laxus funis aqua madidus dilatatur quidem, sed tenditur, seu abbreviatur, & aqua avanescente elongatur, sed restringitur, seu minorem circumferentiam acquirit. Quibus breviter dico, disparem esse rationem; nam ratio contractionis in fune non pendet quomodolibet, & simpliciter ab aquæ intrusione, sed à funiculorum contorsione, qui aqua sese intrudente magis contorquentur, quare funis magis abbreviatur, quod verò ab hac causa pendeat patet; nam evanescente aqua funis utcumque non elongatur; sed elongatur sese in girum ducendo, dummodo altera pars funis liberè pendeat, seu funiculos magis explicando, ac inverso ordine vertendo, quare cum non sit eadem corporeæ Fibræ, ac funis mechanica dispositio, eadem quoque non erit in illas actio, quare funis ab aqua madefactus poterit abbreviari, sed dilatari; Fibra verò ab oleo inuncta, & elongari, & expandi, ut proposuimus.

LXXXII. Ex his, quæ de contractione & distractione Fibræ habuimus, cum illis, quæ dicta sunt de dolore maximè elucet elegantissima Doctissimi *Bellini* doctrina de stimulis; quoniam illa quanta est, tota vertitur circa Fibrarum contractionem, aut elongationem. Stimulus namque cum sine dolore, aut vehementi sensatione fieri nequeat, nec dolor, aut sensus vehemens fiat sine liquidi in cerebrum refluxu, & refluxu vehementi; patet primo à stimulis majorem in motum liquidum nervorum, & cerebri cieri, quare cum nervorum fluida momento naturali minori expandantur, constat quid per stimulum haberi possit.

LXXXIII. Non æquè tamen in qualibet Fibra partis stimulatæ fit idem impetus, seu eædem habentur liquidorum undæ; nam in Fibra stimulata cum fiat liquidi contenti in cerebrum refluxus, minor est ejusdem liquidi copia, quam in Fibra confluente, seu ad orificium in cerebro proxima non stimulata. Non solum verò in Fibra stimulata minor est liquidi copia, sed in Fibris confluentibus duplici de causa majus liquidum est, seu major contractio, quam antea erat: Et primò magis confluentes Fibræ in contractionem veniunt, quia liquidum, quod in Fibra stimulata exprimi debebat, ob alterius fluidi refluxum illam non pervadit, quare in confluentibus dividitur, & fit major à majori succi copia contractio. Secundò cum liquidum cerebri ob vehementem stimulatæ Fibræ refluxum in majorem motum urgeatur, seu majorem impetum

acquirat, validius in confluentes Fibras, aget, undè à validiori impetu major contractio.

LXXXIV. In Fibra stimulata debet quidem fieri refluxus, sed non semper, secus enim tandem liquidum adeo minueretur, ut periret undæ continuatio & pressio, à qua refluxus; quare eo usque fiet in Fibra stimulata refluxus, quousque tantus sit in liquido cerebri motus, aut tam parva succi refluentis copia, & partium Fibræ is in contactum nisus, ut dempto æquilibrio minus succus refluens urgeat liquidum in cerebro, quam liquidum cerebri per antecedentem refluxum magis expansum succum Fibræ comprimat; quare superante momento compressionis cerebri momentum refluxus Fibræ, fiet iterum novi succi influxus in Fibram stimulatam, cum verò perseveret ad Fibram stimulus, si magis Fibra distrahatur, quam sit stimuli pressio, iterum Fibra vincente stimuli pressione in refluxum liquidum coget; quare si alternatim fiat refluxus, ut fieri debet, dolor continuus non erit, sed alternatim ad refluxus remissionem cessabit, & ad refluxus reditum redibit, quamvis nobis continuus videatur, quod potest contingere ob plures stimulatas Fibras; dum enim in una cessat refluxus, potest in altera persistere, undè continuatio doloris.

LXXXV. In Fibris quidem confluentibus, dum in Fibra stimulata fit liquidi refluxus, major fit distractio causis superius adductis, nempè ob liquidum & validius, & copiosius influens, attamen neque in Fibras confluentes perennis est liquidi influxus à cerebro, quin aliquis refluxus fiat, non quidem à stimulo Fibris confluentibus applicato; sed à copiosiori, & validiori in illas influxu; nam influente validius, & copiosius liquido à cerebro, si ultra potentiam, qua partes in contractionem nituntur, liquidum extendat, & distrahat, partes nimis distractæ tanta vi in contactum urgentur, ut superata liquidi influentis resistentia, illud in refluxum cogant, quo facto, & remisso momento virium, quibus partes in cohæsionem venerunt, iterum fit influxus; quare si liquidi refluxus in Fibris confluentibus non stimulatis fiat tanta vi, quanta fit in Fibra stimulata, poterit & à Fibris confluentibus non stimulatis oriri dolor. Hinc phreneticorum errores non omnimode ratione carent, cum verè id illis exhibeantur, quod dicunt. Sensatio enim & imaginatio, quæ circa objecta materialia versantur, non nisi in radice, seu occasione secundum magis, & minus differunt; nam ad hoc ut sensatio, seu perceptio alicujus objecti materialis præsentis fiat, nil requiritur præter fortem actionem, seu ut tantum refluxum in liquido cerebri producat, qui cum minoris vis producatur ab objectis materialibus absentibus, imaginatio dicitur, ideo ex illo refluxu, seu tanto motu elicitur sensatio, seu judicatur occasione talis determinati motus objectum materiale præsens: Si verò per spirituum anomalias ille idem motus, seu tantus motus in cerebri fluidis excitetur ab objecto materiali non præsenti, quatenus excitari solet ab objecto materiali præsenti; illud, ad quod hoc judicium elicere spectat, judicat effectum non esse absens, sed præsens, cum eumdem producat effectum, ac si præsens esset; quare patet undè hic error proveniat: Ut si quacumque causa idem fieret in Fibris refluxu ac fit ab igne, jure patiens ille quereretur se id pati, quod ab igne emanat.

LXXXVI. Hac alternatione influxus, & refluxus, seu contractionis, & distractionis id continget, quod est stimuli effectus, nempè quod Fibræ alternata illa contractione, & distractione tenuiores partes inter Fibræ componentia hærentes dimoveant, & tandem mutua inter se partium pressione expellant. Sit ex. gr. Fibra laxa, eo quod illius partes à minimis olei partibus à contactu arceantur, quoties illa Fibra per vehementem & influxum, & refluxum in contractionem, & distractionem veniat, illius minima componentia validius distracta, validius quoque in contactum nitentur, quare pars olei, quæ inter duo illa Fibræ componentia, seu particulas à mutuo in contactum usu urgetur, tandem debet ab eorum contactu succedere, qua remota partes à contactu impeditæ in contactum venient, seu fiet major Fibræ contractio, & laxitas; seu relaxatio ab olei partibus inducta tolletur.

LXXXVII. Non solùm si quid intra Fibræ partes hæreat, per contractionem & distractionem à stimulo productam, expri-

me-

metur; verum etiam, si quid intra Fibram, seu Fibræ tubulum remoretur, potest in motum agi. Supponatur in parte aliqua alicujus Fibræ ex confluentibus quid hærens, ita ut in liquidum influens ad extremum Fibræ non perveniat, facto in altera Fibra stimulo, in hac ut diximus, debet fieri, & validior, & copiosior liquidi influxus; copiosiori facto influxu debet fieri major Fibræ distractio, seu dilatatio, quare facta majori Fibræ dilatatione à copiosiori influxu illud hærens, facta majori Fibræ diametro, debet posse promoveri, & ulterius progredi: sed hoc totum non est, quod requiritur; nam iterum sese angustante Fibra illud hærebit; sed quando fit major partium distractio, debet quoque fieri major illarum partium distractarum restitutio, quare majori vi sese restituentes Fibræ partes possunt adeo illud hærens premere, ut major sit vis illa pressionis Fibræ, quam momentum, quo partes illius hærentis intra Fibram in contactum nituntur, quare si major sit possessionis vis, quam cohæsionis momentum dummodo obliqua sit in hærentes partes pressio, illæ partes debent ab invicem secedere, seu à contactu removeri, quare divisæ possunt esse poro Fibræ minores, unde per illam usque ad extremum Fibræ hinc inde excurrere. Idem quoque non dispari admodum ratione contingere potest in ipsamet Fibra stimulata.

LXXXVIII. Si verò aliquid hæreat non inter Fibræ partes, neque inter Fibræ tubulum, sed ad latera Fibræ, nempe in poris, qui emergunt in membranarum à Fibris textura, utpote in quolibet textili apparet, facili quoque ratione, & movetur, & qua potest exprimitur. Nam ob rationem, & influxus, & refluxus liquidi, variæ Fibræ se se contrahentes, & distrahentes, hærentes partes non possunt, quin à contactu removeant, quare à contactu remotæ partes facilius exprimuntur; Deinde cum illud hærens intra poros supponatur, quoties Fibræ poros constituentes sese contrahunt, seu extendunt, poros angustiores reddunt; quare materia prius, dimota dein ob pori angustiam magis compressa, & coarctata ibi consistere non potest, & tandem à prementibus circumundique Fibris vi inde propellitur, & à Membrana secedit.

LXXXIX. Eadem ratione majoris motus in liquido cerebri, & copiosioris influxus in Fibras, illarum fiet fortior expressio, quare si Fibræ stimulatis confluentes vas componant, cum habeant majorem liquidi influxum, in majorem venient diastolem, quare contentum liquidum fortius promovebunt, quare si pro secretione aliqua requiratur illius fluidi major motus, stimulus secretionem promovebit. Si autem Fibræ illæ musculum componant, cum per illas copiosius fluat liquidum in causa erit, quod vi majoris influxus Fibra possit per sanguinem validius contrahi, unde partem, cui talis musculus affixus sit, validus poterit movere.

XC. Stimulus, ut ex se satis constat, indiscriminatim agit, nullum scilicet specialius liquidum in corpore eliminando, sed Fibras concutiendo, quidquid ab illis secedere potest exprimendo, aut per glandularum poros conformatam materiam secernendo operatur; quare cum stimulorum effectus sit movere, seu ut dicitur calefacere, & evacuare, seu exiccare, ibi solum erunt adhibendi, ubi aut motus, aut evacuationis necessitas hunc usum exigat, cui si attentam mentem adhibeamus, & minori ægrorum incommodo, & tutius clinicem agemus, non in omni scilicet, ut mos invaluit; capitis affectu à quacumque causa pendente omne stimulorum genus; aut stimulorum præcipuum vessicantia imperando.

XCI. Stimulos cum dolore fieri protuli, non quia revera in quocumque stimulo dolor oriatur, sed quia in illis species contingat majoris momenti, quam in reliquis sensationibus. Non solum enim tactus, sed cujuslibet sensorii stimuli sunt. Lingua acrioribus esculentorum spiculis stimulata tumescit, & circumstantium glandularum, non exigua fit ob Fibræ circumdantis contractionem lymphæ excretio. A naribus irritatis sternutamenta fiunt, & mucus depluunt. Aures à levi titillatione, nec leviter internè tument. Ipse oculus si solem pertinacius intueatur & dolet, & plorat, quin imo ipsemet animus si species majoris momenti concipiat, stimulum parat, eo quod ob ejus occasionem validius agitati spiritus contractiones Fibrarum inducant.

XCII. Quid cathartica, quid emetica præter stimulos, quorum si tota activitatis

KK 2 atmos-

atmosphera non ultra, aut ventriculum, aut intestina, seu intestinis annexa extendatur solo stimuli titulo agere creduntur; sin autem eorum activites illis limitibus prætergressis immediato contactu in fluida cujuscumque ordinis agat, quid aliud illis adiicitur quod stimulorum non est. Hæc tamen satis pro instituto, ne raptus occasione dicendi extra propositam semitam abire arguar: Quæ dicta sunt de stimulis, non ideò protuli, ut quid præclarissimo *Bellino*, aut adderem, aut detraherem; sed ut videatur nostrum hoc Opusculum de Structura, & Motu Fibræ cum illius inconcussa doctrina congruere, illique exponendæ, & inservire posse & debere.

OPUSCULUM II.

DE

NUTRITIONE ANIMALI.

EAdem vivimus, ac morimur causa: Quod nos à fato arcere videtur ad illud compellit. Nihil vita morti infensius apparet, nihil illa affinius est; Per vitam morimur, quin imo ipsa vita mors est. Vivere absque motu haud licet, nec moveri, quin aliquid à nobis secedat, Quod illius abscedentis particulæ interitus, totius est ruinæ rudimentum. Nec mirum nostrum hoc corpus tam facile laxari, nec firmioribus mixtis tanta lex pepercit, & si quid mirum subest, illud est; tot & tenerrimis machinulis constantem machinam circumundique impulsam, & per momentum vigere. Cujuscumque corporis, testante *Boyleo* optimè experimentorum myriade de philosophia merito, sua est atmosphæra. Et duriora metalla tractata diu gracilescunt, aut otio tradita ipsamet rubigine teruntur. At quod illis vix ævum potest nostro corpori, & pauci dies adeo satis sunt, ut supersint. Idcirco ne ephemera foret tanti operis mora, ac veluti fulgur ab interitu ortum non discriminaret, fuit per nutritionem prospectum.

II. Consumi nostrum hoc corpus extra dubitationis aleam positum est; at quid & quomodo consumatur videndum. Nostrum corpus consumi dicimus, cum aut à solidis solidæ particulæ secedunt, aut à fluidis divisæ extra corpus avolant; avolant verò non ab alio principio impulsæ, quam à motu. Omnia siquidem in vivente, aut moventur, ut fluida, aut aliorum motui subjacent, ut solida quæque. Nec fluida simplici motu moventur, motu scilicet intestino fluidis proprio, qui quamvis oculos lateat, menti patet. Alius fluidis competit sanguini præcipue, qui cæteris copiosior in corpore est, circularis scilicet, reliquis omissis, qui aut cum circulo haberi non possunt, aut ab ipso non distinguuntur qualis est agitativus, turbativus, &c. Simplicem motum fluidis proprium non admodum consumptioni inservire posse arbitror, hic siquidem ad illarum minimarum partium tollendam quietem, & perfectum arcendum contactum tantum dicatus, impar videtur, vel ut possit solidorum partes dividere, vel vi sui impetus superare resistentiam à minimarum particularum gravitate pendentem, illas nempè in auras elevando, quamvis horum aliquid à solutione salium experimur; adeo attamen verum arbitror solidorum compagem ab hoc solo motu non posse solvi, ut si hoc falsitate laboraret, fluidum quodlibet vasis laxaret nexum, à quo contineretur, quod cum experimento rupugnet, impar hic motus huic consumptioni dicendus.

III. Motus fermentativus, seu ille motus, per quem alicujus mixti partes, aut cohæsionem, aut directionem, aut gradus cohæsionis mutant, ita ut mixtum alterum, aut aliud resultet, aut quoad totum, aut quoad partes; hic inquam motus, prout validior, aut segnior est ad consumptionem concurrere vel segniter, vel efficaciter potest. Circularis verò motus quanti sit, & impetus, & activitatis, spirituum animalium, quam sit energeticus motus nulli non notum, & ab his præcipue consumptionis ratio dependet. Per validiorem nempe sanguinis ad vasorum latera appulsum præ ipsorum resistentia confractus veluti spumescit, ac ad minima divisus prævalente impetus momento supra vim cohæsionis à contactu solutas partes tenuissimas per ubique obvios meatus seu poros eliminat, dum reliquæ ad innumera cutanearum glandularum secretoria pertingentes, ibique secretæ, ubi secerniculo respondeant, premente systole glandulæ extra corpus derivantur; quæ quanta sit eva-

evacuatio præclarissimi nostri ac ingeniosissimi *Sanctorii Medic. Statica* ad sensum patefecit. Nec una hæc est evacuationis via; Et intestina, & renes, & testes, & os; & nares, & oculi, si quæ sunt glandulæ, quarum sint in corporis extima periphæria ductus, consumptioni dant operam. Fluidorum igitur vehementior motus, cùm absque partium divisione, ac solutione contingere nequeat, solutas illas partes, aut tenuissimas eodem quo impetu divisit, & extra corpus per impervios nostris oculis meatus propellit, cæteras nec tantæ libertatis, nec tenuitatis ad secretoria defert, è quibus, aut sanguinis pressione, aut suæ gravitatis pondere, aut secretorii motu foras amandantur.

IV. Et ipsa solida consumi non tamen eadem facilitate, & tam brevi ac fluida mole decrescere pro certo habemus. Nec satis illos probasse autumo, qui obiiciunt, aut ossium renitentem consumptioni soliditatem, aut ipsorum à diuturna tabe defunctis non imminutam molem, quibus reponere possem, nec tantam esse ossium duritiem, nec cognosci posse ipsorum imminutionem; cùm non habuerimus exactam viventium molem: at alio procedendum tramite ad hoc, ut ipsorum assertum utpotè veritati incongruum redarguam. Tunc possent, & solida quæque consumi, cum minus esset momentum, quo minimæ illorum particulæ in contactum nituntur, quamvis aliqua in corpore, quæ illas à contactu posset dimovere; talis autem vis arduum non est, quod in corpore reperiatur, quod ne hæsitanter admittatur, nempe tantæ vis in nostro corpore momentum; Quisnam, liceat exposcere, & praxi, & evidentia destitutus crederet immensam prope virtutem paucuIas aquæ guttas exerere posse, quod tamen negare non audebit, cum ipse viderit ab istis infinitæ minus resistentiæ pondus, quodcumque elevari, quod facillime obtinebitur, cum funi appensum fuerit quantumcumque pondus, ita ut vix à fune permittatur ut solum tangat; aqua funis aspergatur, Inscio mirante pondus d in elevabitur, nec terram atting t; Quis tantam virtutem in aquæ cuneolis in esse judicasset, ut recluso tramite inter funis funiculos sese mutuo prementes, illos potuerit dividere, aut illis aucta diametro decurtari necesse habuerit, & secum immensum prope pondus trahere. Dari igitur potest in nostro corpore tanta vis, quæ possit solidorum partes à contactu dimovere, cum actu illam dari experiamur. Ossa carie corrumpi, ut passim in lue celtica obsessis intuemur, quid aliud testatur nisi dari motum tantæ virtutis, quo partes possint à legitima, & naturali cohæsione dimotæ in alium licet morbosè niti contactum, qui tamen debilioris gradus tantum non potest divulsioni inducere resistentiam, ut & minimo momento non possit superari; Ulterius nonne observamus in denudato osse sponte aliquando illius aliquod frustulum, non minimam componentium particulam secedere: si vis dari potest, quæ possi frustulum ab osse dimovere, quanto facilius dabitur vis, quæ possit minimam componentium particulam à contactu sejungere, seu solidæ partis consumptionem efficere. Quid arteriarum, & venarum apertiones, quid enormia, ut vidimus, & tet gimus, arteriarum aneurismata; Si tam validus dari potest impetus motus, qui possit ut renitentes, adeo, nec exiguarum arteriarum tunicas omnimode divellere, aut adeo extendere, ut plurimæ & magni gradus tolli debeant cohæsiones; hic verò impar erit, ut indesinenti tenuiorum particularum ad solida allisu possit minimas aliquas illorum particulas dimovere, ac ab aliis sejunctas, & liberatas secum in auras ferre, quod idem est ac consumere?

V. Quid quæso immensam quærimus potentiam, ut solida consumantur, cum longe minorem pro tanto opere sufficere nullibi non obvium habeamus. Nec puto minorem esse inter particulas marmoris in contactum nisum, quam inter partium ossis sit cohæsio. Quid pro marmore consumendo requiritur: Non dicam ut boreali impetui exponantur; Non ut inter salsas undas mergatur, at frequens, & levis manuum attritus pro hoc opere superabundat. Sat est intueri pontes, quorum marmorea latera, aut commodo, aut tutamini inservientia mirum quam à frequenti manuum attritu conspiciuntur polita. Scabra illa prius erant, nec partium asperitatem constituentium alia demit firmissimum contactum potentia, quam minima, sed millies repetita manuum allisio. Non dispar est ab allisu ma-

nuum altera in corpore potentia. Quod frequens turgentium musculorum nisus; Quid in ossa lateralis pressio? Non ne sunt totidem potentiæ, quæ pro minima dimovenda particula ossis sufficiunt. At desumamus à pharmaceutica argumentum. Pro philosophicè, ut ajunt, præparando cornu cervi, hoc in alembico suspendunt, & per plures dies ab affluviis ferventis aquæ madefactum tandem fit molle, ut nullo propemodum labore friabile evadat, unde præparatio. Quid aliud in corpore vivente contingit: circumquaque effluviorum agmina emergunt; quæ non aquea tantum, sed salinis cuspidibus associata quamnam vim exerere non possunt in solida in quæ impingunt? Non est meus animus probare, aut ceræ ad instar flecti posse ossa, aut veluti præparatum cornu cervi friabilia evadere, sed hoc satis sit ostendere ab harum tenuium partium occursu non posse quin aliquæ & extimæ ossium minimæ particulæ à contactu recedant, unde consumptio. Non enim tam inefficax est horum effluviorum vis, ut illas particulas à contactu dimovere non possit, nam non puto ossa adeo regularibus particulis, seu illius figuræ constare, ut nulla nec minima interstitia relinquantur, inter quæ velut tot cuneoli intrudi non possint minima effluviorum solida, à quibus fiat aliquarum particularum à contactu remotio, quæ & per minimum recedentes ob tantam eorum exiguitatem, & secedere opus habent. Hæc sufficere posse arbitror, at non possum quin & illud afferam, quod habetur in areo dicam libello sapientissimi *Dominici Guillelmini* in Patavino Archi-Lycæo medicinæ theoricæ Professoris primi ac præstantissimi de natura sanguinis & constitutione, videlicet naturaliter nobis morti obviam eundum, eo quod per vitiatas secretiones tandem S. M. fatiscere oportet, à qua, cum quæ vitæ necessaria sunt, elici non possint, mors debet ingruere. Tantum verò secretorum vitium non aliunde, quam à vitiatis glandularum poris, qui per continuum fluidorum transitum attriti, ac solidiorem aliquam substantiam dependentes, vitiari in figura necesse habent, per quod satis superque probatum habeo solida quoque consumi.

VI. Determinata cujuscumque partis, qua fluide, qua solide consumptione videndum modo superest, & à quo, & quomodo nutriantur. Nutritionis nomen genericum est, eo quod in inferiora divisibile species nonnullas contineat. Dum enim corpus quantum à se per consumptionem dimittit, tantumdem per alimentum recipit, hæc legitimè nutritio appellatur; dum verò appositum excedit consumptum, augmentatio, eum consumptum ab apposito non æquatur decrescentia, seu imminutio apud Jatros audit.

VII. Partium non una crasis, quinimmo singularum specificæ suæ propriæ affectiones, quapropter nec eadem nutritio unicuique par esse potest: Alia enim ossium, ac cartilaginum textura, alius membranarum ac musculorum color, varius in visceribus contextus; Non eadem enim dem capitis, ac cerebri: Quare vel non easubstantia lienis, ac pulmonis, non eadem pro nutritione materies, aut non idem ejusdem materiæ nutritiæ modus.

VIII. Cùm nil æquè ac legitimè instituta divisio ad dicendorum captum prædisponat, constitutivas humani corporis partes dividam, à quarum divisione dilucida, ut spero, & brevitati studens methodus emerget. Quod ergo in nostri corporis ambitu continetur, aut nerveum, aut sanguineum, aut adiposum est; quæ an ritè fuerit instituta divisio per cujuslibet partis ad propriam classim reductionem patebit; non ea tamen est omnium partium homogeneitas, ut una, partim tamen, in duplici classe constituenda non sit, quinimmo nec simplicitas adeo arcte sumenda, ut quid compositum non admittat; nam cum harum partium sit judex oculus, & cum hunc minima aufugiant, ea simplicia dicimus, non quæ rationis trutina, sed oculi judicio judicantur. Hoc tamen non exactum discrimen longe est, quod instituto nostro, aut veritati noceat.

IX. Ad nervea referenda duco ossa, cartilagines, tendines, ligamenta, membranas, tunicas, ac demum albicantia omnia, ac sanguinea, musculos omnes, epar, lienem, glandulas, ac demum alias partes, si quæ sunt rubore suffusæ. Ad adiposa verò ipsummet adipem quocumque in loco situm, sivè varias nomenclaturas hic sortiatur, ut sævi, pinguedinis, & adipis pro liquationis facilitate, aut liquidi concretione, ad quæ referendum est & omentum, & ossium medulla. Statutis partium classibus,

bus, & ad classes revocatis, quænam sit harum partium materies, & dispositio videndum. Quidquid nostra organa constituit, aut fluidum, aut solidum est; solidum verò nihil aliud esse puto, quam minimorum æque, ac variè dispositorum vasculorum congeries. Si fluida excipias totum corpus, totum vas est. Ne paradoxon hęc hypothesis redoleat, id enodandum est, quod magis hypothesi fulciendæ contranititur. Æque absurdum videtur vasculorum congeriem asserere ossa, ac mollitiem ossibus tribuere, quapropter quam absonum sit nostrum assertum primo intuitu cuique apparet.

X. At non adeo nudę autopsię fidendum, ut à ratione recedamus: satis enim nostra libertate abutentes, ut ingeniosissimè edisserit Doctissimus *Malebranche*, per sensuum præjudicia in errores incidimus. Et mentis standum ratiocinio, à qua tutius veritatem eruere possumus. Ossa igitur non pertranseunti intuitu sunt perpendenda, sed usque ad prima illorum stamina veritatem inquirentibus nobis est deveniendum. In prima hominis in ovo schonographia ossium soliditatem reperiri non arbitror, quare in primo fœtus exordio, aut alius materiei, aut alterius texturæ illa esse dicendum. Si oculos nostros acutissimi *Kerchringii* cultro minima prætereuntes associabimus, cum ipsomet osteogeniam perpendentes intuebimur, quantum intersit inter embrionis, & perfecti humani corporis texturam discriminis; Ossa quippe, dum prima ipsorum stamina in rudi fætu emergunt, duritiem, quam in adulto præseferunt, non obtinent, quinimo adeo mollia sunt, ut sint nervis simillima, nec tantum cum nervis similitudinem habent, sed sunt ipsimet nervi, adeo quæcumque nervorum requisita obtinent, jure dicendi; Sunt igitur ossa in primo exordio coacta nervorum congeries, quæ tandem temporis tractu solidescit. Notum ex physicis arbitror corporum soliditatem non aliunde pendere, quam ab arcta partium textura, ita ut duo minima corporis componentia secundum aliquam planam faciem se perfecte contingant, cum maxima possibili renitentia ad distractione pendente à gravitate aeri cyllindri superincumbentis, ita ut tota vis cohæsionis pendeat à vi earis prementis, non verò in ramosarum partium mutuo amplexu; cum & magis plana sit agendi ratio, & magis quoque consonet rationi, & experimentis. Notum autem est, duo perpolita marmora superimposita distractioni, seu separationi reniti. Accidit huic pariter & illud *Ottonis Guerrich* experimentalibus tentaminibus celeberrimi experimento: Secto enim in hemisphæra æneo globo ac exanthlato aere, iterum adamussim accommodatis hemisphæriis, ac per tenuem coram commissis, octo hinc inde annexis equis, ac in contrarias partes actis, æneus ille globus quanta quanta fuerit æquorum vis divelli non potuit; patet igitur pressionis vis, qua non absonum est asserere corpora cohærentia divisioni reniti. Et ossa hac lege solidescunt, quorum particularum perfectus cōtactus à sola eorum textura, ac Fibrarum tum externa, tum interna dispositione erui potest Nerveus ille Fibrarum manipulus pro esse construendo talem nactus est dispositionem, ut adveniente ob augmentationem uberiori alimento, non secundum quamlibet diversionem sese explicare possit. Fibrarum enim longitudinali dispositio non potest quin impellenti, cum majus sit impetus momentum, quam Fibrarum tunc tenellarum resistentia, secundum longitudinem cedat; hinc ossis elongatio, quæ tandiu procedit, quousque æquantur, & impetus, & resistentię momenta. Neque verò secundum profunditatem, aut latitudinem cum hæ in solidum spæricitate, aut analoga, & proximiori spæræ figura pari passu procedant, cum consequatur peripheria diametrum, admodum extendi possunt; injecto enim à circumcingente periostii tunica veluti vinculo, partes illæ stipatę ad extra extendi non possunt, ad intra ergo premente adhuc uberiori alimenti penu extenduntur, quare ab interna expansione, & coacto alimento angustiora quotidie effici debent ipsorum foramina, quare parciori, ac strictam affluente succo nutritio, hic partibus tum prementis impetu, tum partium nutriendarum resistentia arcte adhæreat oportet, à cujus firma adhæsione, seu tactu soliditas emergit.

XI. At duplici aggredi potest difficultate nostra assertio, & primò, aut nullum esse periosti vinculum, non eo quod non sit periostium, sed quia non possit satis ossibus ad extrema nitentibus reniti, aut si quid patiuntur ossa à periostio in extensione, hoc ossi posse à protrusione, seu elongatione Fibrarum periosti: Altera verò dif-

difficultas est. Supposito ossa non posse ad extra extendi, possunt quidem ad intra, nempè ad cavitatem medullarum, seu ad internum, & magnum ossis foramen.

XII. Primæ primò respondeo: Si periostii Fibræ quomodolibet essent dispositæ, seu mavis omnes excurrerent secundùm ossis longitudinem, omittere possem non multum impedimenti ossium expansioni ab his futurum esse; at cum irregulariter admodum procedant, & cùm ut plurimum spiraliter, transversè, ac circulariter ad os ferantur, quantum ab hac dispositione ossium expansioni impedimenti evenire potest, facile est elicere. Insuper Fibras periostium constituentes ab affinibus musculi duco, quæ eodem modo ossi annectuntur, ac in musculo sunt dispositæ, & prout respectu ad os situs est musculus, quare possunt quidem mole augeri Fibræ os circum vestientes, sed ab earum augmento nulla ossis extensio provenit; cum enim circulariter os stringant, si augeantur, secundùm quamlibet dimensionem augentur, quare possunt quidem quoad longitudinem auctæ os non adeo premere, at cū simul & augeantur profunditate seu per latum extendantur, debent magis quàm antea premere, quare quantum remittitur ob longitudinem tantum demitur ob profunditatem; idcirco ad earum augmento nulla ossium ad extra extensio speranda est. Hac eadem de causa seu propter hanc Fibrarum, seu periostii dispositionem circa os aut elici; aut confirmari potest ossium soliditas; nam.

XIII. Quilibet musculus ossi tendine adhæret, à cujus Fibris periostium oriri putò. Musculus ad hoc ut suo fungatur munere, nempè ad hoc ut moveat turgere ac inflari opus habet. Inflatio, ac musculi turgescentia non eadem ubique est, cum tota ferme fit in ventre musculi, aliqualiter quidem sed minimum inflato tendine, & hunc turgescere certum est non à toto illo, quod in ventre musculi turgescentiam parit, sed à copiosiori in tendinis Fibras spiritus influxu, quare turgentibus tendineis Fibris comprimi, ac coarctari magis debet os, sed neque turgente tendine adhuc nostrum viget cogitatum: Turgente musculo ipsius tendineæ Fibræ decurtantur, ac versus venerem musculi trahuntur, quare magis abbreviatæ, & expansæ magis comprimūt os cui adhærent, ac tanta est earum tensio seu abbreviato, ut os trahant. Modo quid ab hac Fibrarum contractione oriri debet, videamus. Tractæ Fibræ, seu abbreviatæ necessitate mechanica debent strangulare os, quod cingunt, ac valida circumpressione Fibrarū ossis angustare foramina, per quæ pauculus possit ingredi succus, ab eadem quoque pressione ita internæ succi nutriti partes premuntur, ut necesse habeant ob pressionis vim perfectè, quoad possunt, sese contingere, expresso fluidiori perfectum impediente contactum; quare patet à musculi turgescentia, seu inflatione, & promoveri, & perfici posse ossium soliditatem.

XIV. Alteri difficultati breviùs repono primò non quodlibet os magna cavitate donari, sed tantum pauciora, dein verò & cavitas est perpendenda; Eo enim modo cava sunt ossa, ut facile ad intra extensio fieri non possit. Sicuti enim fornices quo magis desuper premuntur, eo magis in situ firmantur, ob determinatam, aut laterum, aut marmorum dispositionem, seu structuram à pari quamvis à circumstringente periostio ossa premantur; attamen ob determinatam Fibrarum dispositionem intraffecti non possunt? Insuper talis est illarum Fibrarum mutuus complexus, & unio, ut nisi illa laxata ipsæ quidem dividi non possunt, quare nec figuræ adjumento, ob tamen implicatum Fibrarum ordinem, una sine altera introcedere non potest, quare omnibus circum sese lateraliter prementibus, ac æque divisioni renitentibus, interna cavitas non occluditur; unde inconcussa patet soliditatis ratio.

XV. Idem cartilaginum exortus; eadem est ac ossium metamorphosi antequam enim ossa ultimam acquirant duritiem, dictante observatione cartilagineam mollitiem induunt, quinimmo nonnullæ cartillagines in viris, desunt in senibus, cum osseam soliditatem acquisierint; & in aliis quoque partibus hæc metamorphosis observatur: Dissecto enim pro meo obeundo munere in Anatomico Theatro cujusdam subita morte denati cadavere, reperii à cordis basi usque ad exitum emulgentium totam, quanta erat, omnino osseam aortam, à quo facile fuit deducere inopinæ mortis causam, cum descendens præcipue cavæ truncus distentus fuerit concreto sanguine, at extra consuetum ordinem ingentis satis diametri ob impedimentum per cor à sufflaminata aortæ systolæ.

XVI. Tendines esse vasa, & à limine anato-

tamen salutanti in propatulo est, nam cum nihil sint præter nervearum Fibrarum congeriem, & cum Fibræ nerveæ vasa sint dictante ratione, patet & tendines vasa esse, idem intellectum cupio de Fibriss tendineis non collectis, sed subjunctis, & per musculi ventrem disseminatis, quæ nisi inter se contiguæ sint, tendini tamen sunt continuæ ita, ut quot sunt in musculi ventre, tot sint numero in tendine, seu cauda, aut capite musculi. Non conteram tempus circa probationem & membranas, & ligamenta vasa esse, nam cum hæc Fibris nervorum constent, vasa sunt. Sub membranearum numero notum est haberi peritoneum pleuram, viscerum omnium tunicas, cerebri meninges arteriarum & venarum non musculos parietes; non ita tamen simpliciter nerveis hæc constantia duco, ut præfatus sum, quin aut glandulas, aut sanguineum aliquod vas non inutili instituto admittant.

XVII. Ad sanguinea referenda protuli, & musculos, & hepar, & lienem & glandulas cum reliquis. Per sanguinem id intelligo, quod vel simpliciter à sanguineis construitur vasis, vel horum maximam partem in se recipit. Demptis tendineis Fibris tum coactis, tum sejunctis, nec non illis Fibris, à quibus tendineæ intersecantur, ac parallelæ detinentur, musculum ad sanguinea refero, neque ejus parenchima compactum arbitror à sanguine Fibrarum interstitiis effuso, & coagulato, sed illas sanguineas, & rubicundas strias tot sanguinea vasa duco exilia quidem sed sanguine referta, ita ut inter geminum sanguineum vas intercedat nerveum, aut inter gemina nervea intercedat sanguineum, quod nil aliud est, quam prolongata arteria, aut in confinio desinentis arteriæ venarum exortus, quæ ab arteriis non differunt, nisi per tunicarum, non numerum, sed tenuitatem, quæ habetur ob longum nimis arteriæ processum, quapropter gracilescendo venam cõstituit.

XVIII. Non novum est, & si novum non rationi inconsonum, glandulas arteriarum & venarum glomeres esse, non tamen ruditer, sed mirabili dispositarum artificio, quare cum hepar sit maxima glandula, detegente *Marcello Malphigio* celeberrimo anatomicorum Corypheo, cujus coruscans nomen, aut perstrinxit minus impudentis invidiæ oculos, aut rabide latrantis linguam avulsit, jure ad sanguinea retulimus. Quid lien sit ab eodem numquam satis laudato omnes recepere, & cum maxima illius visceris pars sit sanguineorum vasorum ac glandularum mira distributio, & hic illuc referendus. Quid de pulmonibus qui quoad innumeras sanguineorum vasorum propagines ad sanguinea, quoad verò ad membranosas cellulas, ac bronchialia antra ad nervea sunt ablegandi.

XIX. Et adiposa ad trutinam examinis revocanda, sivè enim adiposus panniculus intelligatur, sivè omentum, aut ossium medullæ, inter quæ non multum interest discriminis; si demas contenta sint hæc liquida nec ne, nil præter vasa reperies; cum verò omentum sit veluti adipis emporium & centum, quidnam sit cum *Malphigio* perscrutandum. Omentum est tubulorum, seu striarum, ac sacculorum acervus racematim undequaque distributus. Hi sacculi, seu lobuli sunt veluti intestinula oleoso succo referta. Cum hoc sit omentum, & cũ ejusdem naturæ sint membranæ omnes adiposæ, quæ in corpore reperiuntur; duo hic sunt perpendenda, & sacculi continentes, & succus contentus. Cum verò sacculi illi sint, autopsia teste, membranacei, quinam sint, & quo sint referendi patet, Quodlibet enim membranosum nerveum est, quare in nerveorum classe collocandi. Non ea tamen facilitate de adiposa materia ratiocinandum, & *Malphigium* & sectatores hæsitantes reperio circa adipis & generationem & legitimum usum.

XX. Hisce præjactis modo instituto inhærebo, & nutritionis modum perquiram. Ab illo exordiar, de quo novissimè sermo fuit, nempè de adiposis. Adiposa tunc nutriri autumo, seclusis continentibus, cum ubertim intra membranacea illa marsupia oleosus seccus deponitur, at quomodo segregetur, hoc opus, hic labor est.

XXI. Succum hunc à nervis non elici unicuique notum arbitror nec enim illa via apta, nec succus ille congener est, quare à sanguine deducendus superest. Non adeò tamen latet quid sit adeps, ac quomodo separetur. Oleosum hunc esse sanguinis succum, ac ex crassioribus sulphuris partibus constantem, satis ab ejus inflammabilitate levitate, lentore, ac facili consistentia evincitur; Quoad verò secretionem spectat, solum conjecturæ, huic insuper nec plurimis rationibus firmatæ locus est. Per sanguifluorum vasorum porulos oleosum hoc transudere nimis absonum videtur, nam si

hoc

hoc verum foret; ubicumque essent vasa sanguiflua, & adeps colligendus esset, quod observationi adversatur. Neque rationi consonum judico, pinguiorem chymi partem, aut per ventriculi, aut per tenuium intestinorum porulos transudantem omentum constituere; à quo veluti ab alio adipis corde ad universum corpus per propria vasa oleosus hic succus distribuatur.

XXII. Quare cùm simplex sit nostræ hujusce machinæ agendi modus, & cùm hucusque detecta sint hujus veritatis suffragia huic inhærendum & quantum in operibus simplicitatem intuemur, tantumdem nobis simplicitas hæc indaganda. Quod intra hoc corpus secernitur per figuram, motum, & magnitudinem secernitur, quod fit ope glandularum, de quibus aut in genere, aut in specie non tot quin plures egere, qua ratione, & adipis secretionem fieri juvat confiteri; quod verò microscopiorum acuties nondum detexerit, oblinenti liquido, prout conquestus ipse *Malphigius*, microscopiorum aciem retundenti forsan tribuendum. Hoc ergo per non irrationalem conjecturam statuto, adiposarum partium nutritionem tunc fieri statuo cum satis magna oleosi succi quantitas per adiposas glandulas secreta intra sacculos colligetur, cujus fidem superans observatio in historiis medicis mihi legenda contingit. Viri cujusdam adiposum panniculum sub cute stratum semissem ulnam profunditate excedere.

XXIII. Hic data occasione liceat nostras conjecturas circa nonnullarum glandularum structuram exponere, & præcipuè circa adiposas, quas credimus & lactiferas. Accepta est apud Iatros hypothesis secerniculum quoddam esse glandulam, quæ non quodlibet indiscriminatim secernat, sed id solum, quod illius secerniculi poris, & quoad magnitudinem, & quoad figuram, seclulo hic motu, correspondent. Mixtum heterogeneum sanguinem esse tum ex ejus synthesi, tum ex analysi facilè elicitur, quare secernenda non unius tantum indolis, seu figuræ, & magnitudinis esse in propatulo est; alia enim tenuia, alia crassiuscula esse oportet, quare & eorum cribra variæ admodum magnitudinis esse necesse arbitror, si, ut probabile reor, dantur glandulæ secretioni adiposæ materiæ dicatæ, eas non esse ejusdem structuræ, ac cæteras in reliquo corpore mihi videor posse asserere; nam meo judicio arbitror tum particulas proximè constituentes adipem, tum lac, seu ipsum chymum crassiores esse, seu majoris molis cæteris partibus, quæ sanguinis massam constituunt. Quod verò partes lactis, seu chymi cæteris sint crassiores per se patet, nam chymus primum est sanguinis rudimentum, seu chymi partes nondum illos reliquere contactus, seu in illas minutiores particulas divisæ sunt, quæ necessariæ sunt pro induendo sanguinis charagmate, quæ divisio non nisi longiori inter sanguinis partes attritu, & ad vasorum latera per repetitos pluries circuitus allisu, haberi potest. Adipis quoque partes, & reliquis in sanguine hospitantibus partibus majoris esse diametri, seu plures minimas partes habere per contactum unitas, multum veritatis agnosco, ut concedatur. Primò facilis earum partium concretio indicat non tam minimæ esse molis, ut diutius à tenuiori aeris parte possint in motu detineri, undè fluiditas. Secundò butyrum, quod adipi analogum valdè est, non ingenti labore a lacte secernitur, undè arguendum nec tam minimæ esse molis, nec tam paucas inter illius componentia cohæsiones esse, ut diuturno labore opus sit pro illius secretione. Tertiò oleosæ seu adiposæ partes nonne sunt fluido aqueo leviores; attamen fluidum aqueum, & facilius consumitur ab igne, & in majori motu conservatur ab aere; evidens signum, particulam unam fluidi aquei minorem resistentiam parere igni, aut aeri, quam particulam adipis, nam si eadem ab utraque particula emanaret resistentia, eodem momento impetus posset eodem tempore, & aquæ, & adeps consumi, sed cum non consumantur eodem tempore; eodem Impetus momento, dicendum est majorem resistentiam parari à particulis adipis, quam à particulis aquæ, sed partes adipis leviores sunt partibus aquæ; partes igitur adipis erunt majoris molis, quam particulæ aquæ, Si verò reponant non magnitudinem molis, sed figuram in causa esse, cur partes adipis difficilius aqua igni expositæ consumantur: quæro cur qua transit aqua, adeps transire non potest, hoc equidem nonnisi à pororum angustia, quæ permittit aditum tenuioribus particulis aquæ, occludit verò particulis adipis; supponatur etiam concessionis gratia particulas aquæ esse figuræ omninò sphæricæ, & particulas adipis cujuscumq;

alte-

alterius figuræ: Vel particula aquæ occupabit majus spatium, quam particula adipis, vel non, seu diameter particulæ aquæ major sit, quam diameter particulæ adipis; si aqua habebit majorem diametrum, qua transibit aqua, transibit & adeps; sed adeps non potest transire qua transit aqua; ergo diameter particulæ adipis major erit, quàm diameter particulæ aquæ; ergo adeps majoris erit molis particulis aquæ, Ac demum reliquis sanguinis partibus crassiores esse, nisi ulterius probem, argui potest ab ipsius diuturna mora in sacculis adiposis, & ab ejus præcipuò usu, tum quoque erui licet ab illis corporibus, in quibus abundat; Nam intuemur pinguiores non valdè celeri spiritu donari: & eorum fluida non admodum concitato ferri motu, undè partes chymi non admodum divisæ facilè potuerunt adiposas partes, seu eorum dicam butyrum secernere, quod laboribus aut vigiliis, aut studiis consumitur, seu illis omnibus, quæ possunt fluida in motum citatiorem urgere, per quem divisæ illæ partes facilè à quiete abripiuntur & per cutis spiracula emergunt.

XXIV. Statuto ea, qua potuimus brevitate, ne à semita nimis digrederemur, particulas adipis majoris esse molis cæteris sanguinis partibus, dicimus eam, quæ passim habetur apud celebriores Anatomicos, glandulæ structuram hujus separationi accommodatam non esse, nam cum arbitremur, ut de facto in reliquis glandulis contingere puto, excretorios tubulos minoris longe esse diametri, quam sit aut arteria afferens sanguinem, aut vena reportans, per hos ductus excretorios dico particulas adipis secerni non posse, nam si tubulus secretorius tantæ sit diametri, ut quæcumque partes per illum transire possint, solæ adiposæ non transibunt, sed si hæ transierint, cum sint majoris molis, & reliquas transire posse puto; quare nulla continget secretio; sed talis glandulæ structura requiritur, quæ inverso modo secernat, nempè crassius detineatur, ac protrudatur tenuius. Pro quo concipiatur glandula adiposa veluti intestinulum cœcum, seu veluti sacculus oblongus, nempè ex parte orificii patulus, ex altera verò parte cæcus, seu occlusus: Ad orificium illius sacculi oblongi hiet arteria, quæ in illum sacculum sanguinem effundat; sint verò hinc indè ad latera sacculi, utpotè sint ad latera intestinorum vasa lactea, tot poruli, seu tot minima vascula, quorum diameter tanta sit, ut minor sit diametro particularum adipis, & vel major sit, vel æqualis diametro cæterorum sanguinis componentium, ita ut per illa vasa, seu venulas reliquus sanguis possit refluere, præter particulas adipis, dico in hac glandula posse fieri adipis secretionem; nam si sanguis totus in illo oblongo sacculo seu intestinulo effusus, totus inquam possit per lateralia vascula absorberi, præter crassiores adipis partes; Crassiores adipis partes in illo sacculo remorabuntur, ac dicentur à sanguine secretæ.

XXV. Nec officit nostræ hypothesi quod quis asserat, à crassioribus adipis particulis occludi posse lateralium vasculorum ora, ita ut nec tenuioris sanguinis partes per illas possint permeare, undè maximo animalis incommode sanguinis mora. Cui dico difficillimè à crassioribus particulis omni, quæ plurima credimus, lateralia adiposæ glandulæ, vasa occludi posse, & tanto difficilius; quanto hæc occlusio impediri potest à sistaltico glandulæ motu, ut passim intuemur in frugum secerniculis, quorum pori ex. gr. dicati pro secretione millii non occluduntur à majoribus granis tritici, atque hoc ob cribri motum, seu succussionem: A pari puto oriri idem posse in glandula non solùm hac nostra adiposa, verùm in qualibet alia, cum ubique sit eadem fermè difficultas, at succussorius glandulæ motus huic consulit incommodo, Nequidem cum infringit, si iterum reponat, aucta adipis mole in sacculo illo oblongo tandem nonnulla lateralia vasa, seu venulas occludi oportere, quare venæ illę absque sanguine forent, & difficilius reliquus sanguis ab arteria in glandulam effusus à minoribus seu paucioribus vasculis deferretur; Huic respondere possemus quid interesse, quod nonnulla lateralia vasa claudantur, ac venæ otientur sine sanguine revehendo; Insuper in his vasibus non tam infrequens est mutua inosculatio, ut adhuc aliquid deferre non possint; Alteri verò dico; si difficilius sanguis à paucioribus non occlusis vasculis deferretur, majorem pareret sanguini antecedenti arterioso resistentiam, quare parciùs ob majorem resistentiam in glandulam effunderetur, undè parcior facilius posset à paucioribus vasis deferri, un-

undè patet & alterius difficultatis solutio.

XXVI. Hac nostra admissa hypothesi facilius & erui, & explicari potest adipis usus, sivè quod hic collectus sit pro cuspidalium particularum seu salium in sanguine hospitantium correctione, sivè hic veluti nutritæ materiæ emporium reservetur non quod sic præcise nutritoini inserviat, sed diversimodè elaboratus, ut videbimus Ulterius nostro cogitato favere videtur ipse *Malphighius* accuratissimus, ubi de omento ait; In ranis tandem pertractandis hoc observavi; dum languidè adhuc redit in cor sanguis, in trunco venæ portæ, cui appenduntur expositæ oleosę strię, videre est conspicuas gutulas olei, compressis præcipuè striis, quæ unà cum sanguine in hepatis cavum rapiuntur. &c. Quænam excogitari potest via, per quam adeps è sacculo transierit in venam portam; Hic vides quam inutili instituto multiplicanda sunt vasa, per quæ adeps in sanguinem commeet; Nos verò asserimus ideò oleosas guttulas irrepsisse in sanguinem, quia per compressionem striarum adiposarum ita potuerint extendi vasorum lateralium sacculi adiposiora, ut non solum potuerint transire particulæ reliquæ sanguinis, sed ipse collectus adeps vi compressus debuerit per venarum oscula è sacculo exire, & sanguini in porta innatares: Hinc patet, cur quædam animalia per plures menses absq; cibo degant, prius tamen benè pasta & pinguia, ut feruntur ursi, taxi, &c. Non arbitror collectum omnem succum pro diuturna raparatione contineri in vasis sanguifluis, sed colligi, ut satis grandis adipis copia testatur, in sacculis adiposis, qui dein paulatim, sic exigente indigentia, possit sanguini communicari. Nec difficilior est hujus transitus ratio. Dico primò adipem sub forma adipis venas non ingredi secus nulla foret ratio secretionis, sed mutata illarum partium figura. Dico secundò duplici ratione sanguinis motum tardiorem esse debere; quando abundans est rudiori adhuc chymo, quam cum ille aut tenuis factus fuit per plures circuitus, aut per secretiones à S. M. defecit, nempe & propter majorem fluidorum copiam, undè plures resistentiæ, & propter spirituum minorem impetum à crassioribus sanguinis partibus coercitum. Quoties igitur sanguis aut per repetitos circuitus effœtus sit pinguioribus partibus, vel quia illas consumpserit pro animalis nutritione, vel pro secretione in sacculis adiposis, sanguis urgebitur majori motu, quare tanto impetu arteriosus poterit ferri in sacculos adiposos, ut major sit irruentis sanguinis impetus, quam nisus in contactum minimarum particularum adipem componentium, quare particulæ illæ divisæ, ita ut ampliùs non habeant eam diametrum seu magnitudinem, quæ per poros adiposæ glandulæ permeare non poterat, venas pervadent & cum reliquo sanguine ulterius circulantes eousque dividentur quousque possunt, aut nutritioni, aut reliquis animalis usibus inservire; & tandiu eorum vita sine novo cibo potest durare, quandiu satis adipis est in sacculis pro animalis & reparatione & conservatione administranda, quæ cum magna sit per multum durant. Et hæc est expeditior via pro explicando & usu & transitu adipis. Plura non prosequor, ne longior fiam, quid dicendum & in cæteris animalibus ob exercitia adipem deperdentibus ex dictis patet. Hic forent nonnulla dicenda de glandulis lactiferis, quarum structuram glandulis nostris adiposis simillimam reor ob adductas rationes, nisi unius doctus discrimine, dummodo tamen verum non sit, è thoracico ductu nonnulla lactea ad mammas ferri, quod nondum firmiter ab ulio & demonstratum & confirmatum est; huic tamen supersedeo alibi forsan data occasione tractaturus.

XXVII. Et qua lege nervosi systematis reparatio succedat secundò nostras indagines promeretur. Quid sit hoc nervosum genus, quidque sub se comprehendat superius enunciatum fuit, quapropter quid nervi sint exhibendum. Nervus (hic sejunctim de qualibet Fibra nervea loquor, non de nervulorum, aut minimarum Fibrarum fasciculo nervum unum in suo principio repræsentante) est tubulus, seu corpus teres oblongum, cavum, non divisibile in alia corpora cava; cum verò oblongum rotundum sit vas, plura simul collecta, & in unum fasciculum coacta adamussim inter se non uniuntur, ita ut nulla intercedat vacuitas, seu intercapedo inter unum & aliud, quod solum figuris pentagonis, quadratis, & triangulis æquilateribus competit, quare cum his figuris non donentur, interstitia relinquere opus habent. Non injucunda forsan parechasi

hic

hic meas possem de cerebro conjecturas exponere, quoniam partis mollities, ac componentium exiguitas oculum aufugit, & cultri aciem eludit. At cum plurimorum ingenia defatigarit tantum opus, tum ratione partis, tum ratione muneris, quamvis hujus non imperviæ mihi suppetant phænomenon explicationum ideæ, maturius acturus tantum facinus aut omittam, aut dimittam. Nervorum origo, aut autumare modo licet, non à cerebri basi, aut medullari substantia petenda est, sed à primo eorum fonte, nempè à corticali cerebri parte à glandulis scilicet, à quibus primò emanat. Nil enim aliud sunt nervi, quàm cerebralium glandularum ductus excretorii, quorum plurimi simul collecti nervorum fasciculum constituunt.

XXVIII. Duplici succo turgent nervi ab eodem tamen fonte derivato, ac unica secretione secreto, tenui altero celerrimi motus, minimæ molis, maximæ activitatis ætheri analogo, spiritu scilicet animali, minus tenui alteri, cui scilicet minoris tenuitatis nomen habita ad summam spirituum tenuitatem ratione competit, adeò tamen absolutè considerato tenui, ut nullus succus in corpore hoc tenuior existat, qui non eo solum institutus fuit, ut facillimam spirituum dissabilitatem, ac avolatum, suo quocumque lentore cohiberet, sed insuper, ut impendia in solidis partibus à spirituum energetico motu producta suo irroratu reficeret.

XXIX. Antequam tamen ulterius procedam, nonnulla mihi solvenda occurrunt à nonnullis, quorum totus intellectus in sensibus est, objecta. Primò succum hunc nerveum explodunt, qui à nemine visus fuit umquam, quorum hebeti visui si regerat Oculatissimus *Malpighius* se illum à nerveis dissectis emanantem, minima tamen guttula, vidisse, aut alium hunc ajunt succum esse vel ab arteriis, vel à lymphaticis profluentem, aut tantum Virum hallucinatum fuisse verentur asserere; Cujus tamen tanto nomini non patrocinaturus, tanto enim me non dignor, repono, nervum opticum, quo è cerebro exiens nullus major est, discecare oportet, quod si in recenter mactato fiat animali, si dissectus exprimatur, evidentissimè succi nervei guttula non renuentibus oculis sese patefaciet.

XXX. Alterum à substantia desumptum est argumentum, nempè crassiorem succum nerveum per exilissimos nervorum tubulos haud posse transire. Miror quidem nonnullos adeò verbis addictos, aut materiei adeo adhærentes, ut nec illa percipere, neque ab hac per latitudinem digiti elevari possint. Crassior quidem succus nerveus dicitur, at non tantæ molis prout verbum sonat, sed habito respectu ad æthεream ferme spirituum animalium constitutionem, alioquin ille omnium corporis succorum tenuissimus est. Insuper quæ tanta pororum exiguitas, quæ ab hoc succo permeari non possit. Ipse sanguineus latex, qui crassior quidem & admodum hoc succo est, quæ minima pervadit vasa sanguifere, quæ vix adjuti microscopio, possumus intueri, & tota velut puncto minora videntur, cum tamen plurimos lateraliter in una sectione dispositos globulos contineant? Cui non nota seminis virilis ad oculum saltem crassities, cui non nota ejusdem seminis via? Effusum semen crassum corpus videtur, angustus ejusdem trames, attamen crassum nobis illud corpus per angustam viam permeat. Angustam verò viam esse patebit, si principium vasis deferendis perpenderimus, non enim pervium, sed omninò solidum vas videtur, aut tamen ita minimè pervium, ut semen, nisi oppositum per experimentum constaret, illac præterfluere negaremus adeò minima nos latent, ut cum quampiam magnitudinem non solum minimam, sed minima centies millies longè majorem perceperimus, minimum esse, nec minorem dari posse ferme perieraremus. At nostrę imaginationis intueamur rudi exemplo umbram imbecillitatis. Crassus igitur dicitur succus nerveus, ita ut per nervorum tubulos permeare non possit. Precor amabo, quænam fingitur nostra imaginatione particulæ succi nervei magnitudo? Hanc quidem ego suppono minorem quacumque sanguinis particula, dempto spiritu. Quænam ego mente fingitur? Dicam ego, ac quoniam non suppetunt mensuræ, suppleat pondus. Dicetur quidem minor pondere unius grani. Ulterius erit millies minor grano; Ulterius dicetur decem millies minor grano; Ac particula succi decem millies minor pondere

unius

unius grani dicetur crassa: At decipimur. Si particula succi nervei, quam crassam dicunt, non sit solum decem millies minor uno grano ponderis, sed centum quadraginta quatuor millies minor grano, erit ne crassa? adeo tenuis nostras nos imaginatio decipit, ut quod minimum credimus, maximum ferme sit. Quid erit igitur particula una ex 144000. partibus unius grani. Attende: Filum sericum, ut in nobili æquè, ac sapienti Anglo *Roberto Boyle* habetur, ex ovali bombycis teca devolutum æquivalens pondere uni grano extendebatur per longitudinem centum & viginti ulnarum. Hoc ego filum mente divido in quadrantes ulnæ, quæ emergunt 480. Quadrantem ulnæ divido in puncta, & signavi paginam quadrante ulnæ longam, nec tam acuto calamo tercentis punctis, quæ sunt tot partes, in quas dividi potest quadrans ulnæ fili serici, ex quo numero per auream regulam habemus ex 480. ulnæ quadrantibus emergere 144000. signata atramento puncta, quare magnitudo unius partis ex 144000. partibus unius grani in filo serico erit æqualis sat grandi magnitudinis unius atramento signati puncti, quod quidem majus est particula succi nervei, cum hoc constet pluribus aliis particulis, nempè fluido pro atramento, hoc est vino albo, galla, & vitriolo; undè arguatur quam tenuis sit illa pars puncto centies, ne dicam millies minor, quam crassam immeritò & tubulo impenetrabilem proferunt.

XXXI. Talem hunc succum non hinc, indè decerpo, ita ut illum nervi exugant aut à lymphaticis, aut à chymo in mæsenterio, aut aliunde, una eademque origo hujus est, unus fons cerebrum nempè, aut illius corticales glandulæ, à quibus cæterarum more, pororum scilicet configuratione cribratur hic succus cujus tenujor, ac magis ab aliarum cohæsione libera pars spiritus dicitur, cujus motus à superpositarum partium præcipuè pressione dependet: at cum hujus sæpissimè motus ab immateriali substantia anima puta rationali promoveatur, satius est utpotè inter extensam, & cogitantem substantiam ignorantes nexum, nos hæc ad phantasticos potius dimittere.

XXXII. Et ad evitanda, quæ possunt opponi, & ad facilius explicanda, quæ dicturi sumus expedit, ut exponam quænam nostro judicio fingitur nervei succi figura. Duplici hinc inde urgeor argumento, altero scilicet pro motu tum succi nervei, tum animalium spirituum, altero verò pro nutritione. Ille exigit eam figuram, quæ difficillimè in cohæsionem veniat: Hæc, qua firmiter in contactu persistat; hoc est: Motus exigit figuram sphæricæ proximiorem; Nutritio verò planè similimam. Quid ergo decernendum? Nil obstare puto, quamvis asseram rectilineam succi nervei figuram, seu illam polygonam esse, non quidem nutritioni, nam ad hoc ut illa fiat, particularum cohæsio fieri debet, quæ eo facilius fit, quo planior est particulæ facies. Neque verò motui repugnabit; non ibo inficias, illum facilius fieri, si in sphæriciores partes incideret, attamen neque talis figura, dummodo non obsit magnitudo, impar illi esse videtur. Hoc enim inductione patet: Ceræ particulas non esse figuræ sphæricæ ex illarum quiete & consistentia arguitur, attamen ab igne ceræ fluor communicatur, hoc non alia de causa, nisi quia moventis impetus momentum majus est mobilis resistentia, qui impetus si tantæ sit activitatis etiam in animalibus spiritibus, cur ab illis succus nerveus promoveri non poterit. Quod verò & spiritibus illis tanta sit activitas & succi nervei esse possit illa figura analogice sic arguo: Quod in semine virili duæ sunt partes proculdubio certum apparet, nempè in illo contineri partes maximi motus & activitatis, & partes alias majoris molis, majorisque resistentiæ; Quod in semine sint tenuissimæ ac ferme æthereæ partes ab effectu constat: Esse verò & crassiores patet, nam effusum semen adeo viscidum est, ut propemodum gluten videatur. Visciditatem verò non aliunde provenire, quam à mutuo partium contactu & in distractionem resistentia firmissima ratio suadet; Atqui semen per plures centenos mirè complicatorum tenuissimorum vasculorum passus promovetur, ac tam pertinaciter ac tanto impetu ejicitur, ergo liquidum quoque cerebri, quod tenujus arguimus, quamvis hæterogeneum, & particulis plurium figurarum constans ocyssimè & validissimè poterit promoveri, quod cum sem-

pernon contingat, & nutritioni locus potest supereſſe.

XXXIII. Hiſce præmiſſis non eſt quod quis ſciſcitetur, quo ductu ſuccum hunc nerveum deferri per nervorum ſcilicet foramina, aut per ipſorum intercapedines; Quod tamen ſi urgeatur, quamvis ægre, non poſſum tamen quin fatear, me hic non poſſe ſapientiſſimi *Alphonſi Borelli* matheſeos nitidiſſimæ facis hypotheſi adhærere. Arbitratur ſpectatiſſimus vir, non per nervorum tubulos, ſed per eorumdem coactorum interſtitia ad partes fluere. Hæc hypotheſis nec rationi, nec inſtituto poteſt arridere. Et primò mihi inquirendum, è quo fonte emanantem aſſerit talem ſuccum: Vel in cerebro, vel extra cerebrum; non enim tam prave ſenſit, ut illum extra cerebrum in nervos deduxerit: ſi in cerebro, vel aliud eſt ſecretorium ab illo ſpirituum, vel idem: ſi aliud; aſſignandum; ſi verò idem, ut rationi conſonat hæc aſſertio, poſſem ulterius ſciſcitari: Cum idem ſit ſpirituum, ac ſucci nervei ſecretorium; eritne quoque eadem via uſque ad cerebri meditullium, quod equidem ultro à quocumque opus eſt, ut concedatur. Uſque igitur ad meditulium ſuccus nerveus cum ſpiritibus eſt intimè permixtus, cum ibi ſolummodo inſtituenda ſit ſpirituum à ſucco ſecretio atque diviſio, qua verò mechanica diſpoſitione peragatur hoc opus latet. At neque talis diviſio poteſt inſtitui, cum nulla poſſit dari via, quæ ſuccum nerveum à Fibræ cavitate in Fibrarum intercapedines ducere poſſit: At hæc via ſupponatur. Cur liceat expoſcere aut non poteſt craſſior ſuccus nervorum porulos, tentando ingreſſum, occludere; aut ſpiritus animales illac ad partes fluere ubi minimum reſiſtentiarum inveniunt, cum verò per magis patulas intercapedines, quàm per nervorum minima foramina, minor apponatur reſiſtentia, cur inquam potius major pars per intercapedines, præter Creatoris inſtitutum ad partes non fluet ſicque œconomiæ animalis ordine inverſo, aut muſculorum motus nullus fieret, aut minimus præ devio ſpiritum curſu.

XXXIV. Ulterius peto: Facta nervei faſciculi diviſione, prout ubique fermè locorum in corpore contingit, vitiato intercapedinis clauſtro à recedentibus minimis nervorum cyllindrulis, quò abibit ſibi relictus ſuccus nerveus? Hic extrà nervos fluens decidet indiſcriminatim in quæcumque ſpatia, nec intimè, ſic elaoene, partibus immiſcebitur. Potior quidem, ac magis congrua videtur hujuſce ſucci via nervorum media foramina, nam prout licet conjectari, ideò partim videtur inſtituta ſucci nervei elaboratio, ut ſit animalium ſpirituum frænum, ac ne tali ſucco deſtitutus ſpiritus præ maxima ſui tenuitate & activitate, aut in auras avolet, aut perennes non coercitus motuum anomalias cieat. Dum ad hoc igitur, non unicè tamen ſit elaboratus, cur in cerebro permixtum cum ſpiritu admittimus, ſegregamus in nervis? Metuimus ne avolet in cerebro tot clauſtris coercitus, nec metuimus aufugere in nervis. Quare mihi videor poſſe aſſerere ſuccum hunc una cum ſpirituum animalium conſortio per nervorum ductus ad partes deferri, interſtitiis non ad uſum, ſed propter neceſſitatem nervorum figuræ conſtructis, aut ſaltem ſi cui uſui præſtant dicere poſſem ea inſervire, ut turgente ſpiritu ſeu contracta Fibra, aut in motu, aut in ſenſu, nervus majorem locum nanciſci poſſit; nam ſi nervorum undequaque perfectus eſſet contactus, aut non percipi poſſet, vel minima nervi dilatatio, aut una Fibra contracta & expanſa aliæ omnes comprimerentur, undè aliarum munus interturbaretur. Patet igitur ſuccum nerveum non per interſtitia, ſed per nervorum foramina derivandum eſſe.

XXXV. Duplici hoc ergo liquido nervi turgent, altero tenuiori ſcilicet pro ſenſu & motu, altero præcipuè pro munere inferius explicando hoc eſt pro partium nutritione, Cum verò hæc liquida à cerebri fonte uſque ad extimam & intimam corporis peripheriam pertingant, qua vi hucuſque perveniant videndum: Ut ſuperius innui voluntatis motum hic prætereo, utpotè ſublimioris indaginis, quamvis cum prælaudato *Malebranche* poſſem me facillimè expedire aſſerenda, voluntatis imperium cauſam non eſſe, quod tamen meo ingenio non arridet, ſed tantum motuum occaſionem: at quæ ſolum à partium diſpoſitione pendent inquiramus. Cum maxima nervorum pars inferius ſe conferat, minima vero, quæ ſupremum caput ambit, aſcendente, decerni ferme poſſet motum horum fluidorum ab uno gravitatis momento poſſe pendere, verum cum hoc minimum

ſit,

sit, tum ratione molis, tum ratione resistentiarum ab arcto nervorum tramite pendentium, alia est potentia hujus motus statuenda, hæc verò est cerebri pressio: Cerebrum namque circumundique stipatur arteriis, ac venis per meningas dispositis, earumque nonnullis cerebri substantiam seu abditos recessus permeantibus, prout alibi diximus. Arteriæ prout ubilibet, in cerebro pulsant, seu sese expandunt, ac explicant, sese verò explicare non possunt, seu ad exterius moveri, quin majorem locum acquirant, nec possunt majorem locum acquirere, nisi partes superincumbentes à primo loco dimoveant nec possunt dimovere, quin ad exterius protrudant. Cum verò cerebri arteriæ præcipuè quæ plurimæ ad extimam sunt ejusdem cerebri superficiem dispositæ, altera parte contingant cerebrum, altera cranium, circumquaque in sua diastole se explicantur, cum æquè ad quamlibet partem nitatur sanguis, cum verò ad partem ossis, seu cranii præ duritie sese expandere non possint majori existente ossis resistentia, quam sanguinis impetus momento, partes sanguinis ad os pertingentes resiliunt, & augent impetum, quo sese expandebat versus cereorum, quare versus cerebrum magis explicantur, à quarum majori explicatione seu expansione majus spatium requiritur, quare magis dimovent cerebrum, quod cum ad exterius cedere non possit, quia ossibus coercitum, premi necesse habet, cum minor sit ipsius resistentia, quam arteriarum impetus; presso igitur cerebro, quælibet ejus pars premitur, quare compressa fluidas ulterius promoventur, quousque ad nervorum orificia pertingentia ab alternato succedentium impetu ac pressione ulterius per nervorum ductus, urgentur. Quousque viget arteriarum expansio, viget & cerebri pressio, quare vigente cerebri pressione, indesinenter premuntur cerebri liquida, quæ continuo arteriarum ad corticales glandulas appulsu indesinenter à sanguine secernentur, quare prior unda alteram premit, secunda tertiam, & hi deinceps quousque ad extimos nervos, quorum & materiæ pressæ alteram premit pertingente usque ad extrema nervorum hujus pressionis momento, & ab ipso nervo seu Fibra adjuto prout ostendimus in nostro opusculo de structura ac motu Fibræ, quare patet alternis temporibus fieri cerebri pressionem, quæ cum arteriarum diastole syncrona est, & à pressione tum succum nervorum, tum spiritus animales ad extrema nervorum promoveri.

XXXVI. Specialius modo hisce præjactis ad nutritionē deveniendū. Succū nerveum per nerveos ductus ad singulas partes stillatim per cerebri pressionem delatum singularum partim nutrimentum esse, mihi firmiter videor posse statuere, cum pro certo habeam quamlibet continentē partē, ut ex divisione demonstratū fuit, nerveā esse, constitutam scilicet à nerveis Fibris, & cum quælibet Fibra minimum sit vas nerveum, sivè considerentur fibræ ossium constitutivæ, sivè cujuscumque membranæ, aut hæ sint arteriarum, hepatis, pulmonum, oculorum, aut alterius partis, quælibet inquam Fibra erit succo quantitate diametro proportionato referta, à cujus tum quantitate, tum qualitate, tum motu petenda erit nutritio.

XXXVII. Nostra præmissa partium divisione ad hoc, ut nutritio habeatur, frustra ad fermenta confugimus, quibus hisce temporibus adeo libri scatent, ut centies in qualibet pagina repetitum hoc verbum, cujus aut nulla necessitas, aut nulla ratio, aut immanis abusus, & validiori legentis ventriculo nauseam procreet. Nec veterum decachinnentur isti facultates. Hæc siquidem fermentorum turba, & magis sapit ignorantiam, & magis redolet superbiam; Nec immensam pororum varietatem fingimus, ad quos pertingens sanguis quidquid poro proportionatum sit dimittat, aut tandem frustra elaboramus in humorum nomen claturis glutinis, roris, &c. quæ nihil sunt præter speciosa ignorantiæ asyla, quatuor simplicitati studentes ob oculos hoc opus ponendo statuimus, nil aliud esse ac proportionatum nerveum succum Fibris adhærere, quo enim copiosius adhæret, maior, quo parcius minor nutritio peragitur, Neque succo illi ibidem existenti quidquam opus est; ex se enim ob suarum partium dispositionem Fibrarum parietibus adhæret, cujus adhæsio nutritio appellatur, quæ adhæsio tandiu perseverat, quousque prævalente aut spirituum impetus momento, aut ipsiusmet Fibræ distractione, & contractione ab illo contactu particulæ adhærentes dimoventur, ac impetui cedentes à Fibra sejunguntur, quod consumptio appellatur. Supponatur igitur nutrienda Fibra in Fig III. Non fiet nu-

tritio, nisi pars aliqua succi nervei amisso motu adhæreat alicui parti Fibræ nutriendæ, tunc verò aliqua particula succi adhærebit lateri Fibræ, quando ita plana facies particulæ succi contingat aliam planam faciem alicujus particulæ Fibræ, ut inter partem succi, & partem Fibræ nihil mediet. Non ubique tamen pars succi Fibræ adhærebit, quia non ubique est eadem facilitas pro contactu, aut pro diuturna cohæsione in contactum. Sic igitur aliqua particula, quæ occurrat particulæ H, non poterit æque facile particula illa cohærere cum H, ac cum O P si se intruderet inter O P; nam adhoc ut cohæreat cum H, debet tam firmiter in ejus contactu persistere, ut illius cohæsio sit major momento impetus descendentis spiritus à B A versus C D, & eo major debet esse cohæsio, quia impetus obliquus est ex F versus H, nec ita nititur in particulam adhærentem H, ut ab H & à tota Fibra divellat, sed ab H versus L promoveat. Si verò particula aliqua succi quomodolibet sese intrudat inter O P, ita ut superior pressio spiritum minuatur à superincumbente L aut serior ab R, cum non possit fieri spirituum impetus nisi normalis ad particulam intrusam inter R O L P, illam magis cum subjecta in contactum urgebit; quare particula succi facilius adhærebit inter R O L P, quam alia particula cum H Idem eveniret si alia particula aut se intruderet inter K L, aut inter L M, eadem enim est ratio. Poterit tamen etiam cohærere cum H si ita sit remissus spirituum impetus, ut minor sit resistentia cohæsionis illius particulæ cum H; si verò ille impetus augeretur, & pressio fieret, obliqua particula succi cohærens cum H deberet ab illa removet.

XXXVIII. Hinc est cum cōcitatus sit in Febribus spirituum animalium motus, præterquam quod succus secernendus in glandulis, aut in vasis sanguifluis deperditur, aut vitiatur in textura, succi partes præ impetu adhærere non possunt, aut vix adhærentes incessanter impulsę à contactu dimoventur, unde consumptio. Hinc etiam deducitur, cur aut nulla, aut minima in vigiliis fiat nutritio; nam cum hæ requirant perrennem, ac satis validum spirituum motum, nerveæ fibræ indesinenter contractæ, aut non permittunt exagitati succi nervei adhæsionem, aut eam cito tollunt. In somno verò, quiescente spiritu, aut minus validè sese exagitante lente fluens succus nerveus potest Fibrarum internis parietibus adhærere ac per diuturnam quietē firmari, unde uberior nutritio.

XXXIX. Pateret hic ampla dicendorum seges, at si quælibet nutritionis phænomena vellem explicare, longum minis, ac forsan inutile foret opus, quare iis resectis, quæ minoris arbitrantur ponderis, de triplici nutritionis gradu hic pauca exponam. Augmentationis itaque, simplicis nutritionis, & decremēti ratio tum à solido, tum à fluido petenda est. Duplici de causa augentur pueri tum ratione solidi, seu nervearum Fibrarum tum fluidi, seu succi nervei; solidum quippe adhoc ut extendatur non debet constare partibus artissime in contactum nitentibus, & distractioni renitentibus, alioquin aut non extendetur, aut maxima vis requiretur ad superandum nisum, quo in contactum nituntur. Ulterius, ut pars quæ extensa fuit, extensa remaneat, requiritur aliquod corpus quod intret inter divisas partes, ac eas ita à contactu sejunctas detineat, alioquin deficiente hoc corpore pars distracta, ac sibi relicta, vel quia remiserit vis distrahens, vel quia nisus, quo in contactum partes nituntur superaverit resistentiam, qua à cohæsione, eo quia distractæ, arcebantur, iterum in contactum veniet. Duplex hoc, quod necessarium est pro partis extensione, in pueris reperitur: Pars scilicet solida, cujus componētia non magno nisu in contactum veniūt: Hoc evincitur à partium mollitie, & flexibilitate, ut in rigidioribus, puta, ossibus, quę facilius in prima ętate flectuntur, quam franguntur. Habetur & alterum, nempe corpus inter distractas partes apponendum, quod est succi nervei uberior copia pendens tum à faciliori, ac euchymo alimento, ac à partium nondum vitiata dispositione, seu à rite conformatis secernendorum succorum cribris, quorum pori nondum à continuo fluidorum fluxu detriti id, quod optimum est, secernunt, quare suppetit & copiosior, & laudabilior succus.

XL. Cum igitur in prima ætate sit hæc partium laxitas, seu minor in contactum nisus spiritus indesinenter fluens per nerveas Fibras poterit facillimè ~~partes~~ præ impetu extendere, seu à contactu dimovere, sivè producere, cum major supponatur spirituum impetus, quam partium cohærentia; cum verò uberior sit nerveus succus potest ad extensam partem sese diffundere, ita ut inter quamlibet distractam

 par-

partem intret, & eas à primo contactu arcẽdo, elongare, quod augmentatio dicitur. Hinc usus invaluit prope quos arridet Catulorum nec palmaris extensio adhuc tenella eorum corpora frequenter rectificato vini spiritu madefaciendi ad hoc, ut factæ rigidiores partes magis renitantur distractioni, aut per impetũ spiritus vini difflatis tenuioribus partibus, minima supersit succi nutritii copia, à qua augmẽtatio perfici nõ possit.

XLI. In viris verò cum utrumque desit, quod in pueris adest, augmentatio fieri non potest. Deest verò uberior succus, utpote qui aut præ pororum aliquali incipiente vitio uberior non producitur, aut præ spirituum impetu, seu motuum violentia, non parva copia difflatur: Deest quoque & partium facilis distractio, eo quod rigidiores ac tenujori parte, quæ à firmiori arcebat contactu, avolante, fit eas magis cohærere; quare cum tanta sit cohærentia, quæ quamvis à valido spirituum impetu superari non possit, aut cum minor suppetat materia, quæ inter poros distractarum partium esse intrudere non possit, aut non fiet distractio, aut facta non diu permanebit, cum partes statim non impeditæ in contractionem veniant, non fiet partium productio, seu elongatio, quare non succedit augmentum, cum eadem sit causa consumens, ac reparans eadem erit reparatio, ac consumptio. Quamvis enim ratione spirituum major debeat esse in viris consumptio, quam in pueris, attamen ratione resistentis materiæ quæ magis impetui resistit, æqua in pueris respectivè erit consumptio, in quibus si remissus sit spirituum impetus, difflabilis est facillimè materia, seu succus nutritius.

XLII. In senibus detrimentum fit; eo quia in locum consumptarum partium non cedit alimentum. Consumuntur quidem partes, cum non desit, quamvis segnior, spirituum motus, à quorum impetu minimæ partes dimotæ, ac à contactu sejunctæ abeunt in auras; cum verò desit nutritius succus consumptis partibus apponendus ob secretionum vitium à male conformata, ut diximus, in secretoriis pororum dispositione dependens; deficiente, inquam, alimento, aut utpotè feculento minus accommodato, nõ nisi aliquæ cavitates replentur, reliquis vacuis permanentibus; hinc partes succo non turgidæ contrahuntur, ac quandoquidem cum tanta sit inopia reponendarum partiũ, partes, quæ erant distractæ per alicujus corporis medii intrusionem, avolante hoc medio, nec alio succedẽte in contactum nituntur, nisi à juxta positarum cohærentia detineãtur unde in senibus decurtatio succedit.

XLIII. Superest pro complemento nutritionis quidquam dicendum, & de partibus sanguineis; Cum ex divisione habuerimus sanguinea ea esse, quæ secundum magnam ipsorum partem à sanguifluis vasis constituuntur; cum insuper ostensum fuerit sanguineas partes, puta, musculos demptis tendineis Fibris nil aliud esse, quam sanguineorum vasorum acervum. Tunc illæ partes nutritæ dicentur, non quoad rationem, sed quoad oculum, cum plurimo sanguine minima vasa turgebunt. Cum verò hujusce generis sint glandulæ, hepar, lien, pulmones, & si quæ aliæ sunt rubræ partes, tunc perfectè nutritæ dici poterunt, cum ipsorum sanguinea vasa multo sanguine scateant, qui ad hoc ut sanguineæ partes nutritæ dicantur, non requiritur, ut succus nerveus vasorum parietibus adhæreat, quippe qui cum sint nervei, omnes enim in corpore continentes partes nerveæ sunt, sanguine pro legitimo, immediato, ac intrinseco alimento non indigent; sed sufficit, ut per sanguiflua vasa pleno flumine, & indesinenter præterfluat, & hic est sanguinearum, seu rubrarum partium ad oculum tantùm nutritionis modus; nam quamvis nerveus succus minimè Fibris adhæreat, adeò ut turgidæ admodum essent, si in vasis sanguifluis deficeret, conciderent per ablationem sanguinei laticis partes, & quamvis intimè nutritæ essent, attamen ad oculum non viderẽtur, cum corporis requiratur pro idiosyncrasia turgescentia; Patet ergo solidarum corporis partium unicum alimentum esse succum nerveum, quod erat probandum.

XLIV. Una tantum apud nonnullos superest difficultas, adhoc ut nerveum succum universale corporis alimentum admittant, deficiens scilicet succi nervei copia; pro qua enodanda duo, decerni debent, quanta scilicet sit hujus liquidi, ac quanta sit solidarum partium æquali tempore consumptio. Pro primo determinando, quanta nempè sit secretio nutritii succi, videndum & quæ & quot sint secretoria, ac quantum liquidi, qua velocitate, & quale secernendum deferatur. Hujus succi secretoria corticales esse cerebri glandulas famigeratissimus patefecit *Malpighius*, quæ quot sint ab earum exiguitate, ac stipato ne-

xu circumquaque cerebrum operiente facile est elicere, nec hę desunt in dorsi seu spinæ medulla, quæ opposita ratione disponuntur, cum hæ non in extima, sed in intima seu centrali medullæ parte lateant; atque per hoc mihi videor posse dormientium noctambulorum rationem reddere.

XLV. Quantitas verò fluidi, quod ad glandulas pertingit facilè dimetiri potest à ferentium vasorum diametro, quæ sunt carotides, ac vertebrales arteriæ pro cerebro; pro medulla verò arteriæ spinales, quarum miram distributionem quamvis non totæ sint pro secernendo succo, sed potius pro impellendo, si cui non suppetat cadaverum obtutus, affabre delineatam videbit in solertissimi *Vuillisii* anatome de cerebro. Sanguinis igitur quantitas, quæ ad has partes defertur, argui potest eam ad reliquam habere proportionem ut 1. ad 7. quæ quidem quantitas elici potest à vasorum diametro, sed insuper & sanguinis per ea vasa decurrentis velocitate; cum enim duplex arterioso sanguini sit resistentia, vasorum scilicet latera, & sanguis, præcipuè venosus propellendus, cum verò venæ jugulares normales fermè sint ad cor, aut nullum, aut minimum sanguis per eas fluens requiret impulsum, adhoc ut ad cor feratur, illud enim petit suæ gravitatis momento, quare ablata, ex hac parte resistentia sanguis celerius fluet, & à majori celeritate major ejusdem copia.

XLVI. Nec quicumque promiscue sanguis per hæc vasa ascendit, nam cum per impressum à corde impetum debeat pervadere ascendentes Aortæ ramos, facilius ascendet, qui ab impulsu facilius, potest quam qui difficilius; cum verò ratione molis tenujor minus resistat tum contractioni arteriæ; tum succedentis sanguinis motui, facilius tenujor, quam crassior poterit promoveri, quare cum tenujor facilius promoveatur, quam crassior; tenujor facilius, quam crassior superiores aortæ ramos pervadet, seu facilius ascendet; unde patet non promiscue sanguinem per carotides & vertebrales ascendere; sed puriorem, seu tenujorem, quod fuit propositum.

XLVII. Liquidum verò secernendum, cum sit M.S. tenuissimum, ac maximè activum, quod idem est ac magis liberum; hoc triplici de causa, & facile, & ubertim secernetur; Primò cum portio secernenda sit tenuissima ac magis activa, seu ab aliarum partium contactu expedita, facillimè poterit ab aliis partibus non irretita in secretorios porulos secedere, seu extra sanguinea vasa derivari; secundò cum sanguis pertingens ad cerebrum sit reliquo tenujor, & volatilior, majus quam reliquus suppeditabit secernendorum liquidorum penu, quare copiosa poterit fieri secretio: Tertio tandem cum præcipue à transversali sanguinis motu secretio dependeat, hic motus facillimè in glandulis cerebri habetur, alterna enim meningum diastole sanguis in glandulis quaquaversum premitur, à qua pressione, veluti à torculari tenujores partes exprimuntur, ac per secretorios porulos in tubulos expressæ, alterius ditionis, seu cerebri evadunt, quare hisce de causis ex ordine allatis sat grandis spirituum, ac succi nervei copia elicitur.

XLVIII. Perscrutata pro materiæ arduitate cerebri fluidorum copia, quæ in glandulis secernitur, superest videndum, quanta sit ejusdem consumptio, quæ prout superius aliqua innuimus, à spirituum motu dependet: Hi quippe exagitati, ac quoquoversum excurrentes incessanter in crassiores succi partes impellunt, quas, vel ne cohæreant cum reliquis, impediunt, vel à contactu jam cohærẽtes dimovent, ac divellunt, quousque per contiuuum impellentium impetum ab aliarum consortio avulsæ una cum impellentibus, seu spiritibus si pateat exitus effluunt, quare quò major erit spirituum motus, major quoque fiet succi nervei consumptio; cum verò vigilia sit spirituum exercitium, in vigilia magna fiet hujus succi consumptio; è contra autem cum somnus sit eorundem otium aut maxima quies, in somno minus hujus liquidi consumetur. Loquor hic de operationibus pẽdentibus à voluntate; seu de operationibus liberis, quæ fiunt in cerebro; non verò de operibus pure animalibus seu involuntariis, scilicet de motu cordis, pulmonum, ac de functionibus viscerum in abdomine, quę à cerebello emanant. At cum alterna sit consumptio seu tantum tempore vigiliarum; perennis verò ejusdem genesis, videtur posse quantitas genita consumptæ quantitati correspondere.

XLIX. Nec eos hallucinetur ingens adeò perspiratorum pondus, arguentes sivè sensibiliter, sivè insensibiliter per corporis peripheriæ meatus excreta à consumptis partibus excidere. Non enim ex illo fonte tantum profluvium, nam quidquid secernitur, hoc cutanearum glandularum est

opus, quæ tum fuliginosas, tum serosiores sanguinis partes cogentes, prout vel sensim, vel affatim illæ exeunt, aut sudoris, aut insensibilis perspirationis materiam suppeditant, quæ si tota è solidis partibus decideret, non equidem par esset succi nervei copia pro illarum reparanda consumptione, at cum tanta non sit illarum partium consumptio illa reparationi par erit. Ut verò hoc magis pateat, statuendum quoniam tempore major fiat solidarum partium consumptio, quæ proculdubio tunc major fiet, quando consumentis est major vis, aut consumendi minor resistentia. Consumens enim motus est medio spiritu, qui eo fortior erit, quo erit liberior, hoc est quo minores erunt alterius succi crassioris partes, à quibus possit detineri, sed aliquandiu remanente jejunio corpore crassiores succi aut avolant, aut adhærent, aut in tenujores partes vertuntur, quare tunc ob spirituum libertatem major erit solidorum consumptio. Ulterius major erit solidorum consumptio, quando major erit illorum motus. Sed in vigilia quam in somno magis moventur, magis igitur vigiliarum tempore consumptioni debent esse obnoxia. At quanta hæc sit consumptioni videamus in *aphoris*. 2. *Sect*. 3. præclarissimi nostri Sanctorii, ubi habetur: Stomachus omninò vacuus, & jejunus licèt dormiat non perspirat ultra 18. uncias circiter. Si corpus jejunum tam parum perspirat una die, dum ob fluidorum tenuitatem, & libertatem solida magis consumuntur, & insuper multo minus perspiraret, si vigilaret, cum in somno uberior fiat perspiratio, quamvis in vigilia supponatur fieri magis, quàm in somno solidorum consumptio: & cum hujus perspirationis octodecim unciarum maxima pars pendeat à secretione fluidorum sanguinis intra cutaneas glandulas, minima verò à consumptione villorum corporis, ita ut vix uncia, & large agendo, à solido decidere arguatur; hæc quantitas consumpti solidi multo minor esset, si blandior & placidior fuisset spirituum impetus, tum per nervos decurrentium, tum in sanguine vagantium, qui quidem impetus multo minor est, ubi corpus diutius jejunum non permansit, ob novum chymi penu; quare minima est solidarum partium consumptio; sed pro minima consumptione paucus succus sufficere potest, ergo impar ille succus nutritioni non est dicendus.

L. Aut ut ad aliquod pondus, & consumptum & secretum reducatur, supponatur, ut diximus, solidarum partium consumptionem unciam non excedere. Videndum modo, quanta si secreti copia. Supponatur, ut de facto circumcirciter est, cor ter millies contrahi, seu tres mille sanguinis undas unius horę spatio ad singulas partes deferri. Peto: quantane in cerebro erit liquidi secretio: Jam patet quantus sit glandularum in cerebro numerus, jam dictum, quanta sanguinis portio cerebrum petat. Mihi videor excedens non cogitare, si supposuero in tot millibus cerebri glandulis qualibet systole, non seorsim, sed in omnibus simul in tota nempe cerebri cortice quinquagesimam tantum grani partem è sanguine secerni, ita ut post centum systoles tot millium arteriolarum nisi duo tantum liquidi grana fuerint secreta. Si ter millies singulæ cerebri arteriæ qualibet hora pulsant, qualibet hora sexaginta grana seu in cerebro qualibet hora una fluidi drachma secernetur, quæ octo horis unciam efficiet, hoc est 24. horis seu unius diei naturalis curriculo libræ quadrans, seu tres unciæ liquidorum in cerebro secernentur. Hujus verò secreti liquidi medietas sit animalis spiritus, reliqua medietas sit succus nerveus; quare nutritionis materia erit sesquialtera consumpti, at illius materiei tertia pars avolet & dissipetur, poterit nihilominus tantum superesse, ut nutritioni seu reparationi sufficiat. Hoc verò facilius redditur in nostra hypothesi, in qua non hiare in extrema seu extima parte nervorum tubulos supponimus, unde minor fluidi nervei consumptio.

LI. Neque circa nutritionis tempus allata infirmet assertio illa clarissimi nostri *Sanctorii*, nostrum dico, eo quia vivens fuerit Almi Venetorum Collegii, in quo & ego, quamvis immerens, cooptatus sum, grande decus, & cui denato venerationem testatur solemnis celebrata panegyris, nec inquam infirmet ubi hæc habet de som. & vigil. Duplo magis dormiens perspirat vigilante, cum statuerimus plurimam nutritionem in somno perfici, minimam in vigilia, in qua, diximus, aut una, aut maxima habetur consumptio. Ratio verò hujusce discriminis, nempe cur duplò magis dormiens perspiret vigilante, à duplici causa pendere potest; tum à sanguinis circulari motu, tum à perspirabilium apparatum; Quoad perspirabilium materiem,

tiem, non hæc semper æquè suppetit, cum depromatur à cibis, cum debeat hęc esse tantæ tenuitatis, ut præ sua parvitate, ut aliqua tetigimus, nostri intellectus captum excedat; cum hæc ergo depromatur maxima quidem quantitate ab ingestiis, & tantæ debeat esse tenuitatis, hujus satis abundans copia quolibet tempore non habebitur, nam cum quælibet digestio, experientia teste, habeatur, in somno, facillimè tunc ingestorum inutilis materia ad illam reduci poterit tenuitatem, quæ pro perspiratione requiritur; quod verò facilior habeatur digestio in somno, quam in vigilia etiam ratio suadet: Spiritus namque in cerebello residens, cum in somno devius non agatur ab impulsu cerebri spirituum, aut per nates, aut per testes, aut cerebelli pedunculos, ut acutissimo *Vvillisio* placuit, commenicato, per quamcumque tandem partem fiat communicato, hæc in animi pathematibus evidens est; spiritus inquam cerebelli incola non perturbatus uni operi incumbit; nempè concoctioni, quare tunc temporis vegetiorem fieri oportet; quare tunc cum perfectiores erunt concoctiones, copiosior erit secernenda materia, quare in somno ratione promptioris materiæ, copiosior fiet perspiratio. Huic verò doctrinæ suffragatur alter ejusdem doctissimi *Sanctorii* aphorismus. Stomachus cibo refert, si inter dormiendum absolvat primam coctionem, illius noctis perspiratio magna ex parte ascendit ad quadraginta uncias, si non absolvat ad octodecim circiter, quare satis probatum habemus à materiæ promptiori dispositione copiosiorem perspirationem haberi.

LII. Et altera de causa haberi potest in somno copiosior perspiratio, nempe ratione motus sanguinis circularis. Tardiorem esse progressivum sanguinis motum in somno, quam in vigilia extra dubium esse autumo hoc enim evincitur ab exploratione arteriæ ejusdem, & eodem modo constituti, tum in somno, tum in vigilia: Hoc insuper elicitur à respiratione, quæ si somnus sit naturalis, seu placidus, longè rarior est, quam in vigilia, & hæc sanguinis progressivum motum subsequitur; nam in anhelosis, quibus concitatissimus est sanguinis motus, vel à valido exanthlato robore, vel à cursu concitata est respiratio. Si verò inquiramus impulsus causas, & ab his habebimus velociorem esse cæteris paribus in vigilia, quam in somno, cum enim in vigilla habeantur species momenti majoris, in somno momenti minoris, seu cum in vigilia concitatiores sint animales spiritus, quam in somno, & hoc ratione sensuum feriantium, à quorum exercitio habetur tanta spirituum agitatio, quare cum à validiori, vel tardiori spiritus in villos cordis influxu habeatur tardior vel velocior sanguinis motus, cum concitatiores sint spiritus in vigilia, quam in somno, concitatior erit in vigilia, quam in somno sanguinis progressivus motus.

LIII. Sanguis celerius fluet in vigilia, quam in somno, non solum ratione primi impellentis, sed etiam ratione coadiuvantis, nempe ob partes vasis sanguiferis circumstantes vario modo, & dispositas & agentes. Primo musculi omnes ab arbitrii imperio pendentes in somno feriantur: secundò dormientium, præcipuè verò super lectum, tertia ferme corporis pars ab altera parte superincumbente premitur, quare vasa prementi parti supposita, premuntur atque angustantur, quare pressa & angustata majori fluenti liquido resistentiam pariunt, quare duplici de causa sic cubantibus segnior fit sanguinis motus, & quia per musculorum quietem ulterius non protruditur, & quia ab incumbente corpore aliqualiter detinetur. E contra verò in vigilia, cum ut plurimum, nec talis sit corporis situs, ut tot vasa premat, & semper aliqui musculi sint in exercitio, ab eorum inflatione fit, ut sanguis præcipuè in venis tarde fluens per impetum sese extendentis musculi ulterius promoveatur; quare primo promoto, cum succedens tantam non habeat resistentiam utpotè imminutam à sanguine prętergresso, & à valvula in partibus declivibus fulcito, facilius & celerius ab alio succedente promovetur, quod cum in omnibus corporis partibus sese moventibus contingat, sanguis celerius fluet; & quidem velocius quam in somno, ut proposuimus.

LIV. Sanguis igitur cum minus velociter fluat in somno, quam in vigilia, causa altera erit, cur major in somno, quam in vigilia fiat perspiratio; nam cum à determinato gradu velocitatis præter cætera requisita, pendeat secretio, motus enim pro secretione propriè non est circularis, sed transversalis ejusdem partium sanguinis motus, quæ ad vasorum latera nitentes facillimè porulos secretorios subeunt, alioquin celeri progressivo motu

aut paucissime ad latera niterentur, seu solum, quæ sunt extra axim vasis, seu quæ ita sunt in aliqua sectione vasis conici, ut recta progredientes, egredi ab illa sectione non possint, quin ad axim vergant, vel tandem sunt in peripheria majori, quam sit orificium conici vasis ad verticem. Hoc patet in secretione chyli in intestinis, qui non agitur celerrimo motu, sed tantum leni peristaltico, à quo massa è ventriculo decidua circumundique pressa magis extrorsum premitur, seu ad latera adigitur, quam ulterius, seu antrorsum promoveatur, non alia de causa, nisi ut chylus per lactearum patentia oscula in intestinorum parietibus consita intrudatur, quare patet secunda pars, nempe & ratione tardioris motus in somno duplo majorem, quam in vigilia perspirationem fieri. Cum igitur tanta secretio pendeat, & à materia per somnum concocta, seu ad illam tenuitatem redacta, quæ requiritur pro perspiratione, & à motu sanguinis circulari minus concitato patet non infirmari nostram assertionem in vigilia, scilicet solidas partes multum consumi, ac multum refici in somno.

LV. Ultimo tandem impetere quis potest nostram hypothesim asserendo, aut quamlibet solidam partem Fibris nerveis non constare, aut sensu præditam esse. Pro quo tamen aliqua dicta sunt in primo nostro opusculo de structura & motu Fibræ, hic tamen nonnulla quoque subdemus. Ad hoc ut in cerebro excitetur sensus, judicium requiritur, ut extimo organo impressa affectio, seu motus ad cerebrum usque communicetur; quare cum talis insixus motus ad cerebrum non pertinget, sensus non excitabitur. Duæ sunt in corpore partes, quæ sensu privari deprehenduntur, ossa scilicet, & adeps; Cum verò adiposi sacculi, tenuissima constent membranula, Fibræ tenuissimæ erunt, quare propter sinus angustiam spiritus, qui ad cerebrum usque motum perennare laterum repagulis coerciti, impressum sibi motum imminuunt, ac tandem prælongo itinere omnino dimittunt, quare cerebro non communicatus motus sensum excitare non potest: Vel dicantur ossa propter arctam Fibrarum unionem aut adipem propter tenuissima filamenta ita minimum intra se spirituum manipulum admittere, ut quamvis motum usque ad cerebrum perennet, tamen cum minima sit paucissimi spiritus vis, non possit ibi sensum excitare; nam si minima sit proportio inter impellens, & impellendum, non fiet impulsus, aut fiet tam minimus, ut discerni non possit: paucissimorum enim, ac tardus spirituum motus maximam spirituum cohortem in cerebro hospitantem excitare non valet, adeo ut externi objecti idea clarè efficiatur. Insuper quod de omento extracto ac præter dolorem secto objici solet, dici potest, quod prius dissectio non fit, nisi pars sit mortua, unde nullus dolor; deinde quia tenuissimæ illius Fibræ ab ambiente externo semper frigidiori, quam sit internus, pressæ ita rigescant, ut quamcumque cavitatem claudant, unde stupor, qui & in aliis maximè refrigeratis partibus percipitur. Et hæc sint de nutritione satis.

OPUSCULUM III.
DE
HÆMORRHOIDIBUS.

Cui in hæmorrhoidum apertionem insurgere impune, cui utilitatum fastum in dubium revocanti auscultabitur? Tantum hoc non aliunde, quam ab antiquitatis præjudiciis emanavit. Piaculum arbitrantur emancipanda numquam quorumdam ingenia duci se non committere, nec ducem tutum arguunt, nisi quem una vetustas decoravit. Non author sum, ut per inania commenta antiquitati insultetur, aut nominis scabiosa gloriola prave aliorum consulamus monimentis; Et si illis multum obsequi non tota fides adhibenda est, ita ut examini non supersit locus: Pecudum enim non hominum est per aliorum vestigia ad præcipitia ruere, quare quid ab harum fluxu sperandum quidve timendum est exarare oportet.

II. Quod ut oculis pateat vasorum hæmorrhoidalium anatomica premittenda descriptio, quæ utpote nitidissima fax falsis occupata præjudiciis ingenia ad cognoscenda, quæ apponentur objecta prædisponet. Missum itaque quemcumque facio, qui aut nondum rationali initiatus philosophia, aut nimis veterum oraculis confisus aut facultatum nomenclaturis sit reboans, cum his enim rem habere recuso, quapropter ne verbum quidem de hæmorrhoidum à liene suctione, aut de lienis expulsione, vel tandem de lienalibus à sanguine fœculentis exu-

exuviis; A sanguinis enim defectoin orbem motu, tot motuum anomaliarum figmenta concidere arbitrabar; sed aut eo quod deest demonstrationibus fides, aut præ exoso nimis studii labore nova non indagantes, præconceptæ, licet à vero absonæ, opinioni mirum quam suaviter acquiescunt.

III. Per hæmorrhoidas anatomicis notum est vasa intelligenda, quæ ultimæ intestini recti orę consita sunt, vel ista interna dicantur, quæ superiori in loco sunt, sivè externa, quæ extimum & infimum situm obtinent, non est magni momenti divisio. Notum est hæc vasa sanguinea esse, arterias scilicet & venas, ambæ quidem satis angustæ diametri, & in sua origine deprehenduntur, quorum duplex ortus, prout duplex est intestini connexio; nam hoc ossi sacro adhæret, quapropter ab arteria sacra arteriarum ramulos admittit, quę proximæ sunt divisæ tamen aortæ propagines, & ad eumdem locum venas dimittit prius in sacram, dein in venam cavam desinentes. Ut & reliqua intestina, rectum mesenterio alligatur, seu in inferiori ejus parti scilicet mesocolo, ideoque ex hac parte meseraicas recipit arterias, venas verò in eamdem mesentericam, quæ portam constituit, intrudit; Ex hoc liquet quam fallax sit, & commentitia assertio, tam arctum esse inter lienem & hæmorrhoidas nexum, cum nullæ illum attingant. Hinc observo tortuoso admodum ductu per intestinum repere hæc vasa, & quidem tenuioris amplitudinis, quare nullatenus, ut nonnullis placuit, aut lata diameter, aut cylindri proceritas speranda est.

IV. His leviter delibatis, tam frequentis horum vasorum hiatus ratio pro viribus indaganda est, prius vero, quæ mihi non arrident hypotheses, sicco tamen pede, explodere liceat. Non præ reliquo tartarea, ut ajunt, sanguinis indoles eo loci collecta, inculcanda, eo quod æqua ubique sit distributio, non secretoria depositio. Hoc enim & à circuli lege & à vasorum osculis ubique similibus prohibetur. Neque confugiendum ad fermenta; hæc prius assignanda, quam asserenda sunt, quæ cum reperiri non detur à rationali Philosopho, eliminanda arbitramur. Utpote aniles fabulæ lienis expulsio, & venarum suctus nobis est omittendus.

V. Hanc ergo sanguinis excretionem & à fluidis, & à solidis petendam duco. A fluidis, à sanguinea scilicet massa, eo quod hæc vel per quantitatem, vel per qualitatem, vel per motum à naturali statu sit aliena. Aliunde sanguini inesse posse labem præter ab hoc triplici fonte non video; si quis verò & quoad substantiam corrumpi posse mihi regerat, hanc sciat à præcitatis me non discriminare.

VI. Per quantitatem ergo vitiosus sanguis à vasis hęmorrhoidalibus erumpere potest, quia dupliciter verò vitiari potest quãtitas sanguinis, excessu scilicet & defectu: primò perpendemus, quantitatem naturali statu majorem. Quantitas sanguinis cum sit naturali major non erit continenti accommodata, cum solum talis sit in statu naturali; cum igitur continens non correspondeat contento, ita ut majorem vim patiatur continens à mole contenti, quam sit ipsius resistentia, necesse est, ut præponderante momento contenti super momentum continentis, continens disiliat, quo desiliente sanguinis fluxus; quod ut clarius pateat sic explico: Data majori sanguinis quantitate, quam in naturali statu requiritur, hæc poterit cerebro majorem spirituum copiam suppeditare, vel si non majorem æqualem ac in statu naturali, vel majorem. Si æqua sit spirituum copia ac in naturali statu patet, cum semper sit excessus contenti supra continens, necesse est continens cedere. Si verò à majori quantitate sanguinis fiat major spirituum copia, his in cordis Fibras influentibus, seu validius, quam in naturali statu, cor contrahetur; quare sanguini impetus communicatus major erit, & sanguinis copia major una cum majori impetus momento superabit resistentiam cohæsionis Fibrarum vasa sanguinis constituentium. Vel minor in cordis villos influet spirituum copia, vel quia hi à sanguinis massa fuere decidui, vel quia à nimia sanguinis copia extensa nimis vasa, quapropter & pia meninx, à qua tanta fuerit cerebri compressio, ut aliqualiter angustatis nervorum cavitatibus spiritui in cor influo non fuerit sufficiens aditus; hinc segnior cordis motus, & sanguinis musculorum, debilis ac cito evanescens sanguinis impetus, quo in vasis minimis, ut plurimum deficiente, utpote nec quantitati accommodato, nec vasorum resistentiis superandis congruo, sanguis ibi ab arcto nimis vase contentus immorari opus habet, cui stanti, & à succedente semper aucto distensis nimis ab infarctu tantæ molis vasis, exitus à tunicarum distractione tandem fit.

VII. Et à sanguinis magis imminuta, quam

quam status naturalis latitudo postulat copia, fluxus fieri potest. Dato enim, quod à minori copia sanguinis minus sit spirituum penu, cordis musculus debilius constringetur, & sanguinis musculi non sufficienti spiritu turgidi flacescent. Hinc minimus sanguinis impetus, & eędem à vasis resistentiæ, quæ quamvis decrescant ratione molis minoris sanguinis, augentur ob Fibrarum laxitatem non parum sanguinis cursum remorantem, ut in primo opusculo vidimus, quare decrescente impetus momento, nec deficientibus resistentiis minuetur motus sanguinis, cui si quid vel levissimum obstet facilè est, ut stagnet, quo stagnante moles augetur ob novum advenientem, ab aucta verò mole vasorum distentio, cui non valde contra operante Fibrarum cohęsione ob minorem spirituum influxum, vas poterit dehiscere, quamvis nec tam facilius, nec tam crebrius, quam in aucta quantitate.

VIII. Et per qualitatem sanguis vitiosus ex hæmorrhoidibus fluere potest. Per qualitatem intelligo quidquid à varia partium sãguinis textura depẽdet, quę dupliciter tantùm vitiari potest. Cum enim sanguinis minimæ partes ita sint inter se dispositæ, ac tali nexu copulatę, ut ab ill's quidquid sanorum est elici possit, naturalem statum constituũt, quoties illæ primæ sanguinis partes alio cohærebunt modo, alia earum sit textura, alius ordo, sanguis in qualitate vitiari dicetur; cum verò hæc partium sanguinis componẽtium textura, seu cohæsio alia sit à naturali, hoc erit, vel quia hæc sanguinis componentia validius nitentur in contactum, seu firmiùs cohærebũt, vel laxato cohæsionis vinculo, debiliùs in cõtactũ nitentur, quare duplex erit tantũ sanguinis vitiũ in quantitate.

IX. Si primo modo vitiosus fuerit sanguis, ita ut partes nimis arctè cohæreant, non æquè facilè, ac in naturali statu fiet secernendarum partium secretio, cum enim firmior sit illarum partium contactus ac nexus, validior requiretur impetus ad hoc, ut partes à firmiori contactu abscedant, qui cum major non sit, cum nulla sit causa, quæ motum augeat, quin immo cum decrescat, firmiori enim sanguinis nexu, seu vi cohæsionis minor erit spirituum copia, quæ à partibus non cohærentibus pendet; quare minori in cor influxu, & rarius, & segnius sanguinem impellet, quare cum secretio in hac sanguinis textura fieri non possit per naturalem motum, multò minus fiet, quotiescumque resistentiæ cohæsionis addetur sanguinis imminutus impetus; nulla igitur aut minima facta secretione, tot ac tantis, quæ excerni debent, retentis, puta insensibili perspiratione, urina, bile, sudore, saliva, ac reliquis, S M mirum augeri debet, quæ aucta, quæ de nimia quantitate diximus, huc revocandum est; cum insuper & alia de causa fluxus evenire possit; aucta enim partium cohæsione, sanguis minus compressilis est, quare & hac de causa vim faciet vasorum Fibris in compressionem nitentibus: Vitatio igitur sanguine ob qualitatem, seu specialibus ob auctam nimis earumdemmet partium sanguinis cohæsionem hæmorrhoidum fluxus contingere poterit.

X. Si verò prima sanguinis componentia non tam arctè inter se, ac in statu naturali in contactum nitantur, seu minus inter se cohæreant, facilè unaquæque liberum poterit sibi spatium nancisci, hinc major calor, à quo sanguinis turgescentia, partium raritas pro qua majus requiritur spatium, quapropter vasa distendi opus habent, quorum verò si major fuerit distensio, quam sit vis cohæsionis inter vasorum particulas vasa dissilient, ac sanguis exibit. Insuper non cohærentibus sanguinis particularis tam arctè, quam in statu naturali requiritur, erit fluidior sanguinis massa, quæ cum præpartium raritate, ac acutie, & cordi multum stimuli, & glandulis cerebri magnam spirituum materiam possit suppeditare, concitatior, crebrior, validiorque erit sanguinis motus; hinc tanta impetus vi concitatus sanguis poterit facillime minimas tenuium vasorum resistentias superare, quorum & minimo facto hiatu, sanguis præ partium tenuitate ac incohærentia exire poterit.

XI. Poterit insuper sanguis tum ob partium cohærentiam, tum ob earum cohærendi modum, ita inæqualibus, & acutis particulis, quas salia dicunt, turgere, quæ si celeriori cieantur motu, ac in debiliora impingant vasorum latera continuo in parietes attritu, aliquam particulam ab illis detrahere; quousque per diuturnum tempus, & validiorem attritum deperditæ nimis quod substantiam capillarium vasorum tunicæ, impares sint ad sanguineum majori momento nitentem coercendum.

XII. Si verò sanguis propter motum vitiabitur, & propter motum ex hæmorrhoidibus fluere poterit; Dato enim nimio motu, circularem intelligo, major esse poterit

san-

sanguinis impetus, quam vasorum resistentia, qua deficiente ob minus momentum nisus, quo partes inter se uniebantur, sanguini patefiet exitus; si verò sit segnior quam in naturali statu, sanguis ad quamcumque resistentiam ipsius impetu majorem remorabitur, qui ob succedens auctus cōtinentis capacitatem extendet, quæ à Fibrarum distensione dependet, quæ si adeò extendantur, ut minimæ illarum particulæ à contactu abscendant, & illa præ extensione vitiatur textura, quæ ad robur elaterii requiritur, dempta continuatione sanguis per tunicarum hiatum exibit. His ex quolibet sanguinis vitio desumptis causis ac propter minus principales sanguis è vasis fluere poterit, quibus si alterū addas, nempè solidorum dispositiones, eo magis evidens propositio habebitur.

XIII. Et organum hujus fluxus concausa esse potest, eo quod continuo sæcum fluxu aut mora non leviter intestinū contrahatur, ac veluti per pungentes cuspides rigidorum particularum fæcibus inhospitantium quidquam sui à se veluti abradatur, nec non ita à pertinaci, sit verbo venia, induratorum scibballorum transitu patitur, ut deffindi prope experiatur. Et alia suppetit ratio, nam cum præ excernendarum fæcum duritie validior requiratur nisus, valida quoque & pertinax requiritur circularium intestini Fibrarum constrictio, per quam compressa intermedia vasa, sanguis immorari opus habet, quapropter ob longam moram nimius coacervatus per vasa à rigidioribus particulis veluti excoriata, ac divulsa egredi necesse habet.

XIV. Hunc excretum cruorem ab arteriis emanentem dico, nam cum pateant, prout ratio suadet, extrema vasorum oscula, hic fluet ab arteriis non à venis; Venæ siquidem cum ab arteriis sanguinem recipiant, quotiescumq; inter harum coalitum, si quis verò coalitus est, fiat apertio, sanguis fluebat arteria, per quam ad venam fertur; non verò à vena, quæ vel nondum illum accepit, vel si accepit, vel nullum, vel minimum dimittere potest; eo quod ille à valvularum repagulis ne exeat, prohibetur. Quod verò tantùm inter extrema vasorum fiat apertio patet. Dato enim, quod sanguis illac debeat extra fluere, ubi est apertio, & ibi debeat esse apertio, ubi minor est vasorum in contactu nisus, & major sanguinis violentia, cum verò hæc sint in vasis capillaribus, nempe in vasorum extremitatibus, ubi tenuiores vasorum tunicæ, & major sanguinis pressio, eo quod à latiori coni basi ad angustiorem ejus verticem tendat, quod contrarium evenit sanguini venas ingresso, à vertice enim ad basim coni tendit, quare tantùm inter extrema vasorum in arteria, quando alia validior non superfit causa, apertio fiet.

XV. At cum periodicus aliquando hic fluxus observetur, non necessarium est alias sibi fingere gypotheses, quibus de hujus periodo ratio reddi possit. Quare superiùs innuimus, & hic repetita sufficient; nam cum sanguis, aut per quantitatem, aut per qualitatem, aut per motum ita fuerit vitiosus, ut major sit ipsius impetus momentum supra vasorum resistentiam, hoc est minor sit Fibrarum continentium in contactum nisus, quam par sit ad coercendum sanguinis impetum, fiet hæmorrhoidum fluxus; si verò per datum tempus semper sanguis aliqua de causa, puta, aliqua evacuatione aut præcipua, aut assueta retenta, aut majori cibo indulgentia, aut majori exercitio, aut alia de causa tale vitium acquisierit, per datum quoque tempus fluet, unde stata periodus. Si verò sanguinis vitium minus sit, quin possit superare momento suę activitatis momentum, quo villi vasorum in contactum nituntur, fluxus non fiet. Sin verò per longius tempus hoc possit superare, fluet quidem, sed non stata periodo.

XVI. Cum ab hujus sanguinis fluet non leve quandoque commodum percipiatur, pro quo explicando rationi non consonat, utpotè fictitia, selectiva cribratio, quare unde hoc pendeat videndum. Tunc aliquod juvamen ab hæmorrhoidum fluxu sperandum, cum per illas excretus quicumque sanguis aliquod ipsiusmet vitium tollere possit. Cum verò triplex illud statuerimus, nempe in quantitate, qualitate, ac motu, quoties his mederi possit, aut ab his progenitis, facilè ipsius juvamen statuemus; & primò in dubium revocari non potest per hunc fluxum proficuè tolli posse nimiam quantitatem, qua dempta mirum est, quantum commodi sperari possit: nam cum secretioria sint determinatæ magnitudinis, cuicumque secernibilium quantitati accomodari non possunt, quare necesse est fluida præ nimia quantitate non cibrari, aut non cibrari quanta debent quantitate; hinc cum tota fermè res œconomiæ animalis à secretionibus pendeat, his vitiatis, necesse est totum hoc animatum automa in operibus vitiari, quapropter per fluxum dempto excessu

cessu, per quem totus in glandulis sanguis cribrari non poterat, cùm minorem habeat rationem reliquus, quam totus, faciliùs reliquus, quàm totus in secretoriis partibus cribrabitur; hinc patet hac de causa, cur possint in nimia sanguinis quantitate hæmorrhoides fluentes prodesse.

XVII. Si verò fluant, ubi minor est, quã in statu naturali requiritur, sanguinis copia, ex se patet talis hujus fluxus incõmodum; Augent enim per ablationem defectum sanguinis, quare augent ipsius vitium in quantitate. Poterunt, & hic quidem indirectè prodesse, nempè incommodum, quod afferunt minuendo jam naturali statu minorem S. M. levare tollendo scilicet illum sanguinẽ, qui ut superius diximus, in extremis hæmorrhoidalibus vasis stagnata, à cujus mora, & abscessus, & fistulæ oriri possunt; quare tollendo tantum congrumatum sanguinem illorum malorum originem, & atrocium dolorum stimulum, aliquo modo indirectè, & secundario prodesse possunt directè semper incommodum allaturæ.

XVIII. Si sanguis verò vitium fuerit in qualitate, non tam tuto de earum iuvamine statuendum est. Dato enim sanguine nimis viscido, seu cujus prima componentia sint magis inter se stipata, & cohærentia, si per harum fluxum ita illæ partes dimoveantur, ut minor sit illarum partium in contactum nisus, seu minus inter se cohæreant, jvuabunt, eo quod magis hæ partes dimotæ per minorem coherentiam ad statum naturalem accedent, & quidem facilè est, ut per talem fluxum à contactu dimoveantur, & hoc tum ratione sanguinis tum ratione vasorum. Ratione sanguinis, cum hic decreverit mole ob alicujus partis derivationem extra corpus, intra vasa erit ille minus stipatus, ac coactus, quare ipsiusmet partes per datum majus spatium liberius sese poterunt explicare, quod idem est ac à contactu recedere; Insuper ratione minoris molis erit magis veloxt um tempore fluxus, tum à fluxu: Tempore fluxus velocior erit sanguis, quia cum præcedens sit subsequenti resistentia, cum præcedenti minima sit resistentia à vasorum tunicis, per quæ fluit ad locum exitus; sanguis enim qui per emissarium exit, subsequenti non est resistentia; quare subsequens velocius movebitur usque ad emissarium, utpotè dempta, aut admodum imminuta antecedentis resistentia, hinc cum velociùs fluat sanguis per truncum ad emissarium tendentem, major per ipsum copia fluet, quam cum nihil è corpore derivabatur, quare aucta per talem ductum sanguinis quantitate, minuetur proportionaliter in reliquis, quæ ad locum exitus non tendunt, imminuta verò in reliquis copia, & eadem manente, ut semper supponitur, impetus vi, necesse est, ut sanguis, & per reliqua velociùs fluat; patet ergo tempore fluxus velocius sanguinẽ moveri.

XIX. Et à fluxu velocius movetur, non quidem velocius, ac quando sanguis è corpore exibat, sed velocius, ac quando nihil exierat. Sanguine enim imminuto: cum minus in vasis stipatus sit, ac magis sit ipsorũ diametro accomodatus; ab illis minorem resistentiam patietur, hinc antecedens minus pressus succedenti minorẽ resistentiã pariet: ac cum antecedentis unda minor sit, quam antea, antequam quidquam exiret, facilius ab eodem impetus momento, quod habet, subsequens impelletur, & ideò, & à fluxu velocius sanguis movebitur.

XX. Major quoque velocitas erit ratione vasorum, dupliciter enim vasorum villi, & præcipuè arteriarum in sanguinem impetum communicant, & vi spirituum influorum, & vi proprii elaterii, seu naturalis contractionis: Vi spiritus in villos decidui; hic quippè cum habeat idem impetus momentum, nec eamdem inveniat impellendi utpotè, imminuti resistentiam, majori impetus vi sanguinem impellet, seu in velociorem motum aget: Vi verò proprii elaterii magis sanguinem urgebunt, eo quod cum minùs sit stipatus, minus contractilium villorum momento resistet, quare sanguis, & ab elaterio vasorum magis in impetum actus, velocius movebitur, à sanguinis verò maioris velocitate ejus rarescentia, seu ejus discontinuatio oriri potest, quia facilius rarescit sanguis ab aucta velocitate, quam quod in majorem nisum nitatur: potest quidem utrumque contingere, ut mox ostendam, prius tamen facillimè evenit.

XXI. Potest ergo sanguis per velocitatem magis rarescere, effervere, seu possunt ipsius componentia à mutuo contactu divelli. Data enim majori velocitate datur majus impetus momentum quod si superabit nisum partium, quod inter se cohærent, illas à mutuo contactu necesse est divelli, & recedere, quod ulterius probatur; Quo san-

sanguis velocius movetur, crebrius in resistentias licèt minores, ac quando imminutus non erat, impingit, crebriori illisu in vasorum parietes multiplicatur per repetitionem momentum, quod potest repetito impetu partes à partibus dimovere, ac sanguinẽ rarescentem facere; quod erat propositum.

XXII. Potest quidem, quod secundò erat probandum, sanguis per majorem velocitatem magis stipari, seu illius partes possunt in majorem venire contactum; dato enim per majorem motum posse ipsius liberiores partes insensibiliter avolare, ita ut destituant crassiores, seu magis stipatas, quoties per avolatum partium tenujorum crassiores à contactu non prohibentur, hæ poterunt amota parte, quæ inter illas media erat, & arcebat à contactu, ad se invicem accedere, & toto cohæsionis nisu associari, hinc partes magis stipatæ, seu magis cohærentes magis stipatum, ac coactum sanguinem efficient, quod alterum erat.

XXIII. Contrario verò modo vitiato sanguine, cujus nempè primæ particulæ minus cohæreant, seu magis à contactu recedant, seu sanguis sit calidior, ac majorem humiditatem absumat, dico hunc posse per hæmorrhoidum fluxum minùs calidum fieri, & minus humiditatis absumere. Cum enim calor in motu quidem sit, & sine motu esse non possit, non tamen quicumque ad eum eliciendum motus sufficit, sed determinatus impetus motus requiritur. Hinc in sanguine calidiori, & minùs à vasis compresso si per derivationem corpore ex hæmorrhoidibus minuatur massa, minor calor succedit; & primo quia imminuto sanguine imminuitur materia caloris, secundò, ac specialius cum requiratur ad hoc, ut sanguis calescat, ut ejus minimæ partes non solum divellantur, sed ab ipsis fiat attritus ad partes, quæ possint ipsas in motum caloris ciere, quare cum sanguis ille, ut supposuimus, minus, fuerit in vasis pressus, & adhuc minùs ab ejus imminuta mole, patet illarum partium debiliorem esse attritum ad parum cõprimentia vasa, hinc cum non sit determinatus impetus gradus, calor non fiet; quamvis autem crebrior sit allisus ad parietes vasorũ ratione majoris velocitatis eadẽ quoque ratione brevi cessat impetus, utpotè nec à vasis adeo à contento distensis, quapropter prementibus emanans. Minori ergo calore minus humiditatis diffluet, cujus difflatio opus caloris est; patet ergo in sanguine minus cõpresso, seu magis rarescente, aut dicam calido, & humiditatis consumptivo, hæmorrhoidum fluxum contrarium posse effectum producere, seu minus calidum efficere.

XXIV. Hinc cum præclarissimo recentissimorum antesignano *Laurentio Bellino* Italiæ decore, ac rei medicæ theoricæ juxta normam rationalis philosophiæ instauratori, aut verius innovatori, ac mihi in ratiocinando de re medica duce, cum hoc inquam statuo. Tutum non esse determinare, in quibus corporibus, ac morbis faciliùs sit massam S. per ejus molis imminutionem incalescere. Firmiori quidem possumus judicio decernere, ibi potiùs excitari posse calorem, ubi per exactum pulsus criterium habemus sanguinem pressum nimis, ac compactum esse quapropter demptis impedimentis calorem de se insurgere posse, præcipuè si sit in corpore rariori morbo calido, ac vegetiori ætate, &c. si verò contraria adsint signa, per quæ arguatur minus esse cohærentes sanguinis partes, ac per pulsum debiliorẽ minorem sanguinis copiam, puta in hecticis, calor per imminutionem sanguinis non augebitur, quia cum minor sit spirituum materies minor, ac debilior erit cordis contractio minor impetus in sanguinem, minor velocitas, & per consequens minor calor. Insuper per evacuatum sanguinẽ minor erit partium ad parietes allisus, undè minor caloris genesis, ab eadem quoque causa minùs extensa vasa cerebrum minùs premunt, quare à minori pressione cerebri minor spirituum in cordis villos influxus, qui cum duplici de causa minor sit, nempè & à minori compressione, & à minori spirituum copia, patet minorem quoque calorem excitari; quæ quidem posterior doctrina, qua ostendimus in hæcticis præcipuè provectionibus, seu diuturno tempore confirmatis, per sanguinis imminutionem calorem minui, videtur facilem statuere per ablationem caloris, à quo habituali facto ulterior hecticæ gradus dependet, curationem. At si ulterius perpendatur, imminutionem quidẽ caloris arguit, at febris ablationem non promittit: Potest quidem minui calor, at simul minuitur vasorum pressio in cerebro: undè minor spirituum confluxus tum ad cor, tum ad reliquas corporis partes: per imminutam molem minuitur quidem calor, sed minuitur sanguinis ad latera pressio, seu transversus ejus motus, à quo non ultima secretionis ratio, quare deficientibus spiritibus

ac fluidis reliquis secernendis, aut saltem admodum imminutis tota œconomia animalis ruere debet, quare simpliciter per imminutionem caloris, ut hic fit, febris non tolletur.

XXV. Superest ergo examinata tum quãtitate, tum qualitate morbosa, ut videamus quid in sanguinis vitiato motu ab hæmorroidum fluxu sperari possit, quæ tamen hucusque dicta sunt, dicenda minuent. Supponatur ergo priùs motus vitium in excessu, qui quidem cum multiplici de causa oriri possit, multipliciter est perpendendus, & hic quoque quoad fontes, à quibus potest emanare, qui duplices sunt, vasa scilicet, & sanguis, at mutuo agentes ordine, cum sanguis in pluribus vasis dependeat, & vasa à sanguine, & primò cum sanguinis motus pendeat ab ejus musculis, nempè, & à corde, & ab arteriis, & cordis, & arteriarum impetus momentum minùs quidem sit à contractione naturali, seu à vi elastica, majus verò à spirituum in villos confluxus, & hic vel à majori spirituum proventu à sanguine, vel à majori in cerebro pressione à vasorum diametro; si minùs sanguinis motus pendeat à majori spirituum proventu, imminuto sanguine minuetur quidem spirituum materies.

XXVI. Si verò per sanguinis imminutionem fiet, ut ille magis rarescat, & in calorem solvatur, hac de causa per sanguinis imminutionem non solùm non minuetur sanguinis motus, sed insuper augebitur; si verò à majori meningum pressione velocius movetur sanguis, & ipsius detractione magis rarescat, & magis vasa extendat, à quibus extensis major sit cerebri pressio, ac spirituum influxus in cordis villos, qui major erit, quando tanta non sit pressio, ut nervorum oscula occludantur, velocius sanguis movebitur, ac hæmorrhoidum fluxus nocebit. At si celerior sit sanguinis motus à minoribus resistentiis, imminuto per hæmorrhoides sanguine, minuentur resistentiæ, quare hac de causa supposito eodem impetus momento, motus velocior fiet.

XXVII. At si segnior sit sanguinis motus, vel hìc talis erit primò ob defectum materiæ pro spirituum generatione, at tunc ablata per fluxum hæmorrhoidum illorum materia, nempè sanguine, spiritus deficient, quare & motus, qui à spiritibus est, undè augebitur morbus. Si verò deficiant spiritus ob impeditam secretionem à sanguine, quod impedimentum si pendeat à nimia quantitate, imminutio proderit, si à materię, seu particularum sanguinis cohesione, quæ si per imminutionem massę S. augeatur, nocebit; si minuatur, proderit.

XXVIII. Eodem pacto si spiritus non influant in cor, vel quia non pressi, vel quia nimis pressi; si nimis pressi vasorum extensione à quantitate, pro hac causa præcisè proderit imminutio, cum ab hac imminutione minus vasa premant; quapropter nimia pressione non occlusi nervi poterunt spiritibus influis viam sternere; è contra si à minima pressione, & hæc à sanguine nimis coacto, si per imminutionem rarescat, commodum; si verò crassescat, incommodum fluxus ille pariet. At si præcisè à vasorum resistentiis sanguis minus fluat, imminuto sanguine, ipsi minuentur resistentiæ, quare velocius movebitur; hinc pro causarum discrimine, & effectum eventu arguenda est hæmorrhoidum utilitas.

XXIX. Data insuper non solùm sanguinis motus minori velocitate, sed illius alicujus partis in vasis capillaribus mora, ac stagnatione, videndum quid prodesse possit hæmorrhoidum fluxus. Pluribus de causis sanguis ille in extremis vasorum concretus per sanguinis imminutionem poterit amoveri. Imminuto enim sanguine, majus est impetus momentum supra reliquum, quam supra totum, quare si per majorem impetus vim reliquus sanguis removeatur, ita ut major sit sanguis impetus ad sanguinem in vasis stagnantem, quàm ipsius in contactum nisus, necesse est hunc cedere, abripi, & cum reliquo misceri; si verò nullum sit supra reliquum sanguinem majus momentum quam supra totum, hoc non obstante, sanguis imminuta mole velocior fiet, non quidem ratione impellentis, sed ratione imminutarum resistentiarum à vasis scilicet minus prementibus.

XXX. Alio adhuc jure sanguis ille poterit illinc dimoveri, & hoc ratione vasorum; hæc quippe ob imminutum sanguinem minus pressa, seu a minori mole minus distenta, magis sese possunt contrahere, quare per majorem contractionem mutata interna superficie cogent sanguinem, ut contactum mutet ob mutatum continens, quare mutãdo contactũ dimovetur, ac dimotus ab illa prima cohærentia facilè potest, & à loco dimoveri, & fluxilis reddi, quare, & velociori succedente sanguine ulterius promoveri.

XXXI. Tantum verò commodum non

ubi.

ubicumque sit sanguis ille stagnans ab im minuto sanguine sperandum; nam cum illud totum pendeat, & à sanguinis majori velocitate, & à sanguine hærente à vasis dimoto, si sanguis ille stagnans sit in vasis procedentibus à trunco, undè sanguis afluit, tale commodum non percipietur, & ratio est, quia cum, ut superius vidimus sanguis velocius, & majori quantitate fluat per truncum, à quo sanguis extra corpus derivatur, quam per truncum oppositū, à quo nullus est extra fluxus, velocius quoque, & in majori quantitate sanguis fluet, & per illa vasa à trunco emissarii pendentia, quare erit quidem major velocitas, quæ pro dimotione sanguinis requiretur, sed deficiet mutatio contactus partium hærentium; nam cum minor quantitas ante efluxum transire non possit; metuendum quoque, neque majorē ob majus resistentiæ momentum posse præterfluere, hinc major infarctus, major pressio, ac major stagnantis sanguinis copia.

XXXII. Sed si vasa obstructa procedant à trunco, qui oppositus sit trunco, à quo sanguis hæmorrhoidalis fluit, plurimū cōmodi sperandum. Detur igitur sāguinis mora in liene, & hæmorrhoides fluant, dico talem fluxum plurimum prodesse posse; facto enim celeriori sanguinis motu tum per arteriam mesentericam, tum per arteriam sacram ob emissarium, aut emissaria in ima intestini recti parte, sanguis quoque per illas copiosior fluet, quo istac copiosius fluente, parcius, seu in minori quantitate, sed majoris respectivè velocitate per cæliacam, à qua lienaris arteria, excurret, quare velocius fluente, sed parcius habebitur quidquid requiritur ad illum sanguinem stagnātem dimovendum, nempè major velocitas, & hærentium partium mutatus contactus nisus à mutata vasorum interna superficie, quæ ideo mutata fuit, quia minus à minori sanguine præter fluente pressa erant, quare ad sanguinem stagnantem dimovendum per hæmorrhoidum fluxum, ubicumque ille stagnet perindè non est.

XXXIII. Cum insuper, ut superiùs ostendimus, sanguis spontè exiens ab arteriis non à venis hæmorrhoidalibus fluat, fluit majori velocitate ab arteriis, quàm à venis, quare dato tempore fluxus, sanguis per arteriam copiosior fluet, quàm per æquè amplam venam, dummodo sint ejusdem emissarii, undè celeriùs potest prodesse ratione majoris velocitatis, ac quantitatis sanguis ad hemorrhoidibus spontè fluens, quam per artefactum emissarium in vena in quali bet alia parte, æquè morbo accomodata. Ac si non una sit arteria hæmorrhoidalis fluens sed simul plures fluant; citius plures simul fluenter juvabunt, quam si sola flueret, dummodo omnes æque, ac illa, sit æqualis diametri, ac emissarii; si verò una tantùm fluat, sed majoris amplitudinis, ac emissarii, citius proderit, quàm minori fluente; si verò minores fluant, sed cum majori habeant reciprocam proportionem, & quoad pressiones, & quoad emissarium, seu exitus locū, æquè dato tempore hæ minores, ac illa major proderunt. Hoc igitur est, aut commodum, aut incommodum, quod ab hæmorrhoidibus fluentibus sperari potest prout majus, aut minus erit sanguinis vitium in quantitate, & qualitate, ac motu, quæ vitia riman habent latitudinem, à cujus gradibus tot varia morborum genera insurgunt. Illud insuper commodum, aut incommodum dimitiendū à sanguinis quantitate fluente, morbo, ætate, idiosyncrasia, regione &c. cum utrumque à singulis augeri, aut minui possit.

XXXIV. Potest quidem aliquando tantum sanguinis per hæmorrhoidum apertionem evacuari, quantum pro indigentia opus erit, non quidem naturæ necessariconsciæ providentia, sed mechanica tantùm partium dispositione hoc continget Cum supra estensum fuerit sanguinē, aliis omissis causis, fluere ex hæmorrhoidalibus posse, vel quia ob nimiā quantitatē nimis vasa sāguiflua premat, ita ut major sit, sāguinis pressio, quam momentum, quo vasorum villi in contactum nituntur; quoties evacuetur tanta sanguinis quantitas, ut major non sit sanguis in vasorum latera nisus, quamvis, qua vasa in contactum nituntur, vasorum sejuncti villi superatis pressionis resistentiis in contactum venient, quare evacuata quantitate, quæ nimis erat, vasa de se absque ulla providentia occludentur, idem poterit contingere, nisi in omnibus, saltem in aliquibus, & motus, & qualitatis vitiis.

XXXV. Non idem in omnibus fiet, in vasorum enim erosione, quamvis remota sit causa: cum ablata sit aliqua vasorum substantia, illa per puram privationem oriri non poterit, undè frequens stillicidium à quo vlcera, & fistulæ: Hinc quoque patet maximum in commodum, cum talis fluxus arte supprimitur, perseverante interea

rerea, & ejus causa, & indigentia: Illud quidem oriri non potest, eo quod retentus sanguis præ reliquo aliquem malignitatis caracterem præseferat, sed quia retentus potest toti massæ S aut quantitatis, aut qualitatis, aut motus vitium communicare, circa quod triplex vitium tota quanta est in fluidis morborum cohors versatur, (& solida enim copias suppeditant, aut nimia, aut minori, quam par est, contractione) cum per hæc clarius pateant alKali, & acidi inordinati concursus, & fermentationes, varia salinarum partium actio, lucta, sublimatio, præcipitatio, coagulatio, dissolutio, amalgamatio, & sexcenta alia nomina. Per hæc vitia ad sensum demonstratur quidquid sulphuri, quidquid mercurio, quidquid aquæ, terræ, ac reliquis chimicorum suppositis principiis tribuitur, nihil recedendo à materia, motu, figura, &c. inconcussis mixtorum principiis, ac genuinis elementis: Non eo tamen inficias, & per composita corpora nonnullis præcipuè in rebus specialioribus explicandis progredi non posse.

XXXVI. Juxta explicata, patet ratio Hippocratis Senis sapientissimi aphorismi 11. Libri 6 in quo ait: *Atrabile vexatis, & renum passionibus hæmorroides supervenientes bonum.* Quidquid per atram bilem voluerint, sivè quod sanguis siccior sit, ac rarescens, quare ab eo geniti spiritus animales sint vividioris nimis impetus, ita ut irregulariter per cerebrum expatientur, utpotè à sufficienti fluido destituti, per quos maniacus fit patiens, bonum est hæmorrhoides fluere, eo quod, & spirituum minuetur materies, quare minor impetus; & quia imminuto sanguine utpotè à vasis minùs cõpressis, minor erit illius ad vasorũ latera allisus, quare minori existẽte impetus momento, minùs in calorem solvetur, & minorẽ humiditatẽ consumet, undè minus succus evadet, ex quo bonum, nam spiritus minus effrænes generabũtur, quia à fluido ab humidiori massa sanguinea deciduo irretiti.

XXXVII. Si verò per atram bilem appositum intelligant, nempè quod sanguinis massa sit viscidior, seu ejus partes sint inter se firmiter cohærentes, hæmorrhoides supervenientes, bonum; nam imminuto sanguine, quod reliquum, & minus stipatũ, ac coactum in vasis continebitur, quare poterit rarescere, & partes à contactu discedere, quod atræ bili contrarium est, undè remedium; nam si à stipatiori sãguine minor fuerat spirituũ secretio, à quorũ inopia melancholicorũ terra phãtasmate, à rariori, ac minus stipato sãguine major erit spirituũm proventus; ergo hæmorrhoidũ fluxus bonus est.

XXXVIII. Et renum passionibus hæmorrhoides prosunt. A pari verò si per renum passiones, vel intelligatur calculus, vel diabetes, vel urinæ suppressio in omnibus bonũ est hæmorrhoides fluere, & primò in calculo; hìc namque cum oriatur à sanguinis primis componentibus sese in contactum urgẽtibus, seu à partibus habentibus majorem cohæsionis vim, quotiescũque hæmorrhoidalis fluxus superveniat, alterabitur sanguinis motus, à quo determinata vi pressionis transversalium in renum tubulos, seu glandulas, quare alterato tali dterminato motu, nulla amplius fiet intrusio illarum particularum in renes, à quibus succrescebat calculus, præterea evacuato sanguine, non eadem erit pressio particularum ejusdem sanguinis, quare mutata pressione, aut præ majori, aut præ minori motu non idẽ erit in contactum nisus, quare non illæ secernentur determinati nisus particulæ, à quibus lapidis exordium, & incrementũ sumit; ergo in calculo affecti bonũ est hæmorrhoides fluere.

XXXIX. Vel renum passio dicatur diabetes, proderunt hæmorrhoides, vel ut signum, vel ut causa; Ut signum, quia cum ostenderimus hæmorrhoides fluere posse à sãguine concreto in vasis hæmorrhoidalibus, si sanguis concretus erit, arguetur mox cessaturam diabetem, utpotè quæ procedit non à crassiori, & stagnante, sed à fluidiori sanguine. Proderunt quoque hæmorrhoides, & ut causa, quia evacuato per illas sanguine, reliquus vel ob minorem pressionem, minorem habebit ad partes allisum, quare minus solvetur, seu partes minus per debiliorem, ac breviorem ad latera vasorum moram ab aliis partibus abscedent, vel eo quia determinatus alteratur motus pro tali secretione necessarius; alteratur quidem, vel ratione fluidorum imminutorum, vel majoris impulsus, vel minoris vasorum resistentiæ, poterunt ergo diabeticis hæmorrhoides prodesse.

XL. Patet denique illarum utilitas, si urinæ suppressioni superveniant, & hoc dupliciter. Vel urinæ suppressio, ut evenire potest, procedat à nimia primorum sanguinis componentium inter se cohærentia, ita ut per minus transversalis motus momen-

rum superari non possit nisus, quo illæ partes in contactum urgentur, dico, nullam separari urinam; vel hæc contingat ob arteriolas ad renum glandulas ducentes sanguinem obstructas, dico hæmorrhoides in utroque casu prodesse posse, quod ita patefit; si ideò non cribatur in renibus sanguis, ita ut urina ab illo secedat, quia partes sanguinis nimis se in contactum urgeant, fluentibus hæmorrhoidibus fluidior fit sanguinis massa, seu velociùs circulatur, quare per velociorem circulationem ob frequentem resistentiarum incursum partes possunt à partibus divelli; quare quæ stipatæ detinebant urinæ sæcretionem, avulsæ, ac divisæ illam possunt promovere; alia quoque de causa possunt hæ partes dividi, nam imminuta mole reliquus non adeo à duplici vasorum pressione in contactum urgetur, quare ad rarescendum facilior; urinam quoque promovere potest.

XLI Vel tandem suppressio fiat à sanguine in renalibus arteriolis stagnante, possunt prodesse tum ratione quantitatis imminutæ, à qua potest pendere vasorum infarctus, tum ratione celerioris motus, ac denique ratione derivationis, ut superius fusiùs ostendimus, quare patet quod propositum fuit; atra scilicet bile vexatis, & renum passionibus hæmorrhoides supervenientes, bonum esse.

XLII Hinc quoque patet tumentium hæmorrhoidum dolorem sedari per apertionem, evacuato enim sanguine, à cujus mora, & stagnatione tumor, partis distensio, nimia Fibrarum nervearum pressio, concitatus nimis spiritibus nervorum incolis motus, undè dolor; quare è converso nullo stagnante sanguine nulla distensio, nulla vasorum pressio, nullus spiritibus stimulus, ac nullus dolor succedit.

XLIII. Hucusque de moderata hæmorrhidum excretione, quæ si modum excedat, ita ut nimia sit excretio, quot morborum funebres apparatus, quantum cruciatuum armamentarium fit. Hinc, & hydropes, & cachexiæ, & tabes, & fistulæ, & ulcera; at cum Pathologiam instituere mihi non proposuerim, & hæc, & reliqua omittam utpotè ab instituto nimis aliena. At ne quis miretur, me nihil de remediis sollicitum, quod præcipuum est, tantùm morbum indigitasse; sciant isti, quorum doctrinæ elegantia tota est in cudendis plus quam pedalibus præscriptionibus, quibus non prius satisfactum est, nisi postquam susque deque tota pyxidum pharma copæorum turba fuit exagitata, sciant inquam, non minimam partem curationis esse morborum novisse, illa tamen cognitione, quæ causas, & proximiores causas inconcusè rimatur. Quid prodest fasces remediorum scire, cum nescias quibus illa prosint, aut obsint: Non uno ab hæmorrhoidibus habetur homines modo, sicque unus, non eadem erit idiosyncrasia, non eadem, & unius effectus causa. Prescribe, si placet, eadem eodem morbo remedia, & quæ uni profutura alteri inimica experieri. Si morbum noveris, scies quo tolli possit, & quo ingenio abditam morbi causam eruisti, nullibi non obvia remedia, eodem quoque, & scrutaberis & reperies. Non est igitur quod decachinnentur, utpotè leviores, theorici, qui quidem si fuerint, quod non adeo planum (Non enim theorici sunt, aut qui memoriæ traditas quasdam callent morborum definitiones, aut nonnullorum effata, aut suppositas hypotheses jactitant) coram antiqua clinice non trepidabunt. Brevibus: nosce totum morbum: noveris, si fuerint, remedia.

XLIV. Hisce usque modo exaratis, nonnulla de hæmorrhoidum per hirudines apertione veluti corollarium adiiciam. Impudicum dicam remedium, ac disperationis prodromon; tentatis enim omnibus; sed irrita, huic tandem tota quanta spes est, committitur, ac præcipuè in cephalicis affectibus mirum quantum portenditur. Tantæ spei tota ratio hisce innititur principiis, aut fæculentiorem sanguinem in iis vasis contineri, aut per hirudinum suctum deteriorem eligi, quod utrumque evidenti falsitate laborat; De primo nil dicam, cum per antedicta clarius pateat ubicumque vasorum eumdem prorsus sanguinem esse: Ad secundum verò dico, nullam selectionem contingere neque ob hirudinum ingenium, neque ob modum suctus, si quis verò per suctum sanguis seligitur, purior, ac defœcatior potius seligitur, seu mavis, exit, Quod ut firmo stet talo, evacuationis modus est perpendendus.

XLV. Hirudinum tricuspidem, seu triangularem aculeum utpote, & cæterorum animalium insontem non reor, quia ab illo in vulnus quidpiam succi à nostrorum indole alieni; extillari potest, à quo scilicet nostrorum succorum nexus, aut tolli,

tolli, aut augeri possit, quorum alteruter effectus venenis omnibus si excedentia excipias, unicè competit. Neque fictitius est hic succus, madent quippe omnium animalium analoga nostrę quadam saliva, quę aut aculeo, aut dentibus illita, ac nostro corpori infixa, licet mirum quid pariat, mirũ non est. Ulterius, & hoc suppetit; suctu exire cruorem. Hic verò non dicam, quod forsan ab aliis prolatum per suctum nempè eligere hirudines, aut puriorem, aut deteriorem sanguinem; & ergo profiteor puriorem egredi, electionem non admitto. Per selectiorem sãguinem illam partem intelligo, quæ vel in alimentum partium, vel in spirituum materiem cedere potest; cum accomodatior nulla hisce operibus sanguinis lympha seu gelatinosa particula judicetur, ex hac enim per chimicam analysim, & utiliora & efficaciora principia eruuntur, salia nempè volatilia, spiritus, & olea; nec verò exigua quãtitate, sed tanta, aut ad hanc minimam fermè rationem habeat ejusdem sanguinis rubicunda pars.

XLVI. Sanguinis purpura non ejusdem flos est, ut inscio oculò apparet, sed veluti sanguinis amurca, & terra damnata. Rubræ namque sanguinis particulæ si solitariæ sumantur, & à reliquis divortium passæ perpendantur, non valdè differunt à capite mortuo vitrioli, seu à colcothare, illæ namque, & diuturno vehementique igni exposítæ rubedine non spoliantur, nec quidquam suppeditare valent præter terram insipidam, & sal marinum, nec rationem huic adversari, quin imò favere puto: Non enim rubedo pro constitutione sanguinis apprimè requiritur, sed ejusdem elaborationi necessarium est consequutivum. Nam præter rationem, suppetit illud Nobilissimi *Boylei* experimentum pro pulli carnis concoctione; Injecta enim caro in acidulum menstruum elapso non multò temporis, in quandam gelatinam migravit, quæ dein, noctis scilicet spatio coccineã rubedinem acquisivit. Hoc verò non aliundè emanavit quam à diuturniori illarum partium motu priùs enim semisolutæ albugineo suffundebatur colore, dein verò in concitatiorem motum actæ tũ ab eodem menstruo, tum à liberioribus carnis particulis, albedine exutæ ruborem nanciscebantur, quod passim præcipuè in mineraliũ nonnullorũ calcinatione intuetur; nam vehementiori ignis gradu incēsa subobscurã rubedinem paulatim acquirunt. Hoc pariter in sanguinē evenire puto; nã perenni motu percitus nonnullus magisque fixiores particulas aliis intime non permixtas ita solvit tũ calorē, tũ magis per frequentē ad solidas partes allisũ, ut dein ita solutę, & reliquis permixtæ rubedinē concilient. Hoc quoque confirmari potest autopsia in animalium sanguine. Quibus namque vegetior est spiritus, seu efficacior motus, iis magis sanguis rubet è contra verò, ubi ille segnior est, ut iu cachecticis, leucophlegmaticis, atque anasarcis summè pallet. Variæ quoq; animantium species istud comprobãt: In adultis enim bovibus in vasis nigricans sanguis fluit; in vitulis vividior emicat, solum quidē ob motũ discrimina. In ostreis, limacibus, lũbricibus, &c in quibus segnior motus, ac quorum animalium vita vix à plantis discriminatur, adeo parum moventur; sanguinis, seu sanguini analogus succus, & hærret fermè, & pallet, nec minima indutus rubedine. Hæc pauca currẽti calamo de sãguinis purpura, sivè de globlis adeò noti *Levuv nohec*.

XLVII. Quod per hirudinum suctum exit pars, est gelatinosa, seu lymphatica, exit namq; fluidum quodam pallidiori coccineo imbutum, satis evidens argumentum desæcatiorem sanguinis partem exire; nam cùm deterior sit pars rubicunda, cum parum illa lympha sit rubore saturata, ac minus quocumque sãguine, qui æquolibet loco phlebotomo mittatur. Notum quidem arbitror exeuntem hunc sanguinem attractione extra corpus non derivari: suctus enim media pressione perficitur; Nam inflicto ab hirudinibus in vase sanguineo vulnere indiscriminatim, sivè in vena, sivè in arteria, sanguis educitur non attrahendo, sed pulmones dilatando, quibus extensis applicito vulneri ore illæ superincumbenti aeri resistentiam imminuunt, qua ablata, aut imminuta per majorem interni aeris ditationem, exterior superior aer vi suæ gravitatis premit, premit verò quidquid subjacet, at subjacet, ubi minor resistentia est sanguinis, qui proximus est dilatato aeri per apertionem pulmonum, quapropter sanguis, & ab aere superincumbente pressus, & à vi motiva subsequentis sanguinis, & vasorum constrictione compulsus illuc petit, ubi minimum resistentiarum invenit, invenit verò propè apertionem ab aculeo, eo quod aer dilatatus minùs resistit, quam antecedens sanguis premit, ideo illac fluit. Sed cum promptior exitus sit serosa

portio,

portio, promptior enim est motui pars illa, quæ minus habet materiæ, & minoris est molis habito, & ad impellens, & ad resistentias respectu, quod cum lymphæ competat, per angustiora aculeorum foramina hanc facilius & copiosius egredi dicendum est.

XLVIII. Quod enim de hirudinum suctione, idem de quacumque alia ratiocinandum. Et pueri eadem ratione lac è mammis eliciunt, per suctum enim dempto æquilibrio, quod inesse debet inter externum & internum aera, adhoc ut alterum nec magis premat nec prematur; dempto igitur æquilibrio, eo quod internus aer magis extensus fuerit quam externus, non potest internus æque premere lac, ac externus, quare magis premente externo aeris cyllindro supra mammam, quam possit præ sua raritate internus contranit, opus est externo prævalente lac pressum exilire, ac os infantis, ubi minor est resistentia ingredi. Hoc eodem fit pacto, ac quando manu lac emulgetur: Premente enim manu, ac urgente lac, hoc debet qua data porta egredi, quare cum retrocedere non possit ratione dispositionis vasorum, necesse est progredi, ac per papillam non æquè premente aere externo, ac manu egredi.

XLIX Si igitur per hirudinum suctum aut purior sanguinis portio egreditur, aut saltem quicumque promiscuè egreditur nulla habita selectione quid à tali sanguinis missione sperandum cuique perpendere licet. Hoc tantum juvaminis sperari potest, quod scilicet per horum vasorum apertionem facilius obtinendam spontè à solo sanguinis impulsu, eo quod debiliora sint vasa à prima eorum artificiali apertione, tractu temporis institui possit naturalis excretio majoris equidem commodi, at hoc non ad curativam, sed ad prophylaticam pertinet. Hinc constare puto ampulosum hoc esse remedii genus cæteris ni deterius, non equidem majus, sed aut enormis præjudicii signum, sive ut diximus desperatæ salutis, aut exaustæ medicinæ prodromon. Nec mihi experimentorum myriades pro hujus saluberrimo usu reponant: Sit experimentis fibres; at sit cautum alioquin difficillimum experimentorum judicium.

OPUSCULUM IV. DE CATAMENIIS.

Altas specus latebras ingredior, quare, crespitanti parcendum est. Adeo me circumundique stipant tenebræ, ut quo gressus dirigam, hæream. Si me destituat oculorum sensus, cum reliquis fœdus inibo, quorum opere nisi profecero, rationem sequar. Catamenia igitur flores audiunt; Floribus namque cum arbores luxuriantes intuemur, fœcundas credimus: Ita menstrua veluti flores fœcundum, è quo eructant solo, satis tuto præmonstrant; tunc enim mulieres viripotentes, nisi à viro arceantur, matres evadunt.

II. Solius mulieris inter animalium cœtum stata menstrua periodo est sanguinem excernere, aut nisi soli mulieri hoc proprium, paucis tamen aliis competere constat; cætera namque aut à semestri, aut ab anno, nisi aut concipiant, aut coeant, sanguinem excernere solent. Cercopithecus tamen, sive simia, cum ab hominum moribus non distet admodum, nec menstrua sanguinis excretione à mulieres recedet, Constans quippe apud me observatio evincit stata menstrua, aut mutata parum periodo ejus prurientia nimis genitalia per hanc excretionem fœdari. Hoc insuper testatum habemus à doctissimo, & Famigeratissimo *Gassendo*, simias nempe in Guinea non secus ac mulieres menstrui sanguinis fluxu laborare. Nec canes excipiam, quæ si arceantur à venereo congressu, dum præ æstu libidinis pudenda tument, mox statim eructant non admodum coccineum sanguinem cunnu subsidentes. Hæc tamen eruptio an regularis sit asserere non audeo, fateri tamen possum in nonnullis crebras quidem esse; non adeo tamen, ut mulieris & cercopitheci eruptiones, utpote quod his minus tentigine hac voluptuosa illæ afficiantur.

III. Non est, ut hic inquiram, unde hic sanguinis fluat an ab uteri vagina, an ab ipsomet utero. Pro utraque sententia digladiantur plurimi; Crebriores tamen observationes pro uteri vagina stare videntur, nec ratio ab hoc removebit quempiam: Adeo enim, in virginibus præcipuè, angustum est uteri orificium, ac tā exigua ipsius uteri cavitas, ut rationi consonum non videatur ab eo sanguinem erumpere; nam erumpit in gravidis, in quibus os uteri imperviū est: Et huic opitulatur asserto tot per vaginam vasorum

sorum distributio, quæ quidem non unicè huic scopo, sed tamen præcipuè inservit, quandoquidem verò ut in uxoratis, seu matribus & ab utero fluere posse non inficior,

IV. Neque hic est, ut decernam, an sanguis hic effluat ab arteriis, aut à venis: Jam ubi de hæmorrhoidibus mihi videor probasse sanguinem, dum per anastomosim fluit, semper ab arteriis emanare: hic verò & idem statuo arterias fontes esse, undè sanguis erumpit, nihil in hoc obstante *Cl. Bohnii* argumento, quo evincere nititur, necessarium fore, si ab arteria sanguinis efflueret, ut perciperetur ejusdem effluentes impetus, & coccineus ejus color, quibus repono, in capillaribus diffractum esse admodum sanguinis impetum, qui & si integer, & à modo eruptionis, ut inferius videbimus, & à depressis vaginæ lateribus, retundi posset. Ad alterum verò dico, coccineum sanguinem in sanis sæpè apparere, quo neque apparente, hoc jure tribuendum & alicui ipsius moræ & liquaminum intra vaginam hærentium admixtioni.

V. Antequam ulterius progrediar, hypogastricorum vasorum dispositio, quæ non ut in cæteris partibus sese habet, exactiùs rimanda est, ab ea quippè magna pars nostræ hypothesis dependet. Vasa igitur uteri, ut vaginæ mirum est quam crebra, ac patenti uniantur anastomosi, quæ si cui per anatomicam praxim non pateat, adeat & solertissimum *Graafixum & Suvamerdamium* apud quos per belle descriptum, quod innuimus, reperiet. Insuper & perpendendum quanta sit horum vasorum extensilitas quam in gravidis experimur, & *Cl. Gaspar Bartholinus* in sua anatome testatur.

VI. Præterea cui non nutum mulierum seminis genesim, non in testibus, sed in vaginæ glandulis, seu prostatis perfici, quod magno satis affluxu in coitu externitur, & quanta sit hujus pseudo-seminalis materiæ efficacia quis tam rudis, qui eam non noverit virgines enim præcipuè eusarsæ, aut habitus tenuioris, sed vividioris, & viro maturæ, cujus copia, si diu careant & clorosi, & cachexia, & uterina, ut ajunt, præfocatione, & melancholia, & nonnumquam uterino furore, aut mania afficiuntur, quæ quidem primò à semine diversimode, sed prave se habente, tum in nerveum systema, tum in sanguineum, ac cætera corporis, vel mediatè, vel immediatè tum fluida, tum solida agente dependere dicenda sunt.

VII. His velut loco lemmatum præmissis meam nunc de catameniis propositionem, seu hypothesim exarabo. Sanguis menstruus non ut deleterius, aut aliqua corporis mechanismo improportionata qualitate imbutus, aut legitima plethora onerosus secernitur, neque qui ejicitur per secretionem aliquam è corpore emandatur; sed talis fluxus, dum regulariter, ac secundum naturalem ordinem procedit, non ab unica pendet causa, sed à pluribus simul agentibus puta 1. à sanguinis plethora, aut legitima, aut legitimæ analoga, à partium nempè sanguinis expansione, seu rarefactione, 2 à vasorum & per uterum, & per vaginam mira distributione, ac tandem 3 à seminalis materiæ impetu, & per totam spirituum systasim diffuso, & in vaginæ partibus præcipuè satis valide agente.

VIII. Quibus jactis meum nunc est hujus excretionis modum exponere, singulas scilicet propositionis partes, & explicando, & probando, & à difficultatibus, quibus aggredi posset, meam hypothesim vindicare. Cum libidinosa prurigo in brutorum fœmellis nonnisi seminis stimulantis sit effectus, & cum bruta dum hoc estro turgent tantùm, hac excretione fœdentur nisi, ut dictum superius, aut coeant, aut concipiant: mihi fas erit seminis energetico motui quoad partem hoc tribuere, veluti partialem ejus provinciam. Præterea tunc solùm, aut solùm fermè, hujus verò exceptionis ratio inferius reddetur, erumpunt menstrua, cum puellarum genitalia illucusque ignoto stimulo afficiuntur, ac tunc in vetulis erumpere desinunt, cum præ seminis inertia hoc estro destituuntur, quod ulterius si supersi, hoc potiùs petulcum imaginationis opus, quam titillatarum partium effectum nuncupandum. Cum verò hoc pendeat à varia tum seminis actione, tum spirituum motu, ac præcipuè à nervearum Fibrarum contractione, hic aliquid est repetendum, quod alibi de structura, & motu Fibræ expositum fuit.

IX. Liquidum seminale semper in motu consistere duplici fundamento evincitur primò namque cum fluidum sit, stare nescit, à motu enim fluidorum natura pendet, secundò cum fluidum sit non constans ex quibuslibet partibus, sed tenuioribus, seu minima molis, à quacumque vel levissima agitatione, quæ semper in vivente corpore viget, potest agitari & moveri, quare

re & ipsum potest in proximas partes impetere.

X. Liquidum igitur seminale & qua fluidum, & qua spirituosum potest in circumstantes Fibras agere, non semper verò eadem vi, & eodem affectu. Tota seminis in Fibras, quibus ejusdem receptacula constant, actio alia non est, quam stimuli, seu ita potest in Fibras agere, ut influentem spiritum in refluxum cogat. Non verò quælibet portio seminis potest liquidum nervorum in refluxum agere, nec quælibet pars potest liquidum in quemcumque refluxum agere. Pro prima propositionis parte si in seminalibus vessiculis sit tantùm aliqua seminis portio inclusa, hæc non poterit liquidum Fibrarum in refluxum agere, nam cum refluxus debeat fieri à tanta in Fibræ particulas pressione, ut facultas composita ex nisu proprio particularum, ac potentia externè prementе sit major momento, quo liquidum Fibrarum detinet Fibras in distractione, quoties utraque potentia minor sit liquidi momento non fiet refluxus. Actio verò inclusi seminis pendet ab angustia loci, & à quantitate materiæ: A quantitate materiæ; partes enim plures simul collectæ invicem in se agunt & mutata actione virtutem augent; ut conspicitur in igne pro flamma excitanda, tum verò à loci angustia, nam cum virtus aliqua puta, seminalis aura, se possit diffundere, nec ab angustia loci prematur, moderatè tamen vires non auget, sed minuit quare cum minima, aut non magna portio seminis neque à partium pressione, neque à mutua ejusdem partium copia virtute augeatur, non poterit in laxas vessicularum Fibras, ita agere, seu tam validè illas premere, ut contenti liquidi refluxus fiat.

XI. Pro altera verò parte, quod nempè quicumque refluxus à quacumque seminis quantitate excitari non possit clare patet, eam cum effectus debeat suæ causæ correspondere; debet esse determinata causa, ut sit determinatus effectus, hoc est debet esse non qualiscumque, sed determinata seminalis materiæ pressio ad hoc, ut in cerebro fiat determinatus refluxus, quare ubi major erit seminis virtus, major erit liquidi refluxus, ubi minor seminis facultas, minor quoque refluxus excitabitur.

XII. Hic verò refluxus potest diversimodè variari, seu pluribus de causis, & augeri & minui. Nam pro determinando refluxu ad plura debet oculus intendi primò ad semen, quod potest dupliciter agere & quoad activitatem, seu partium tenuitatem, viscidius namque non eadem vi agit ac tenujus, & quoad quantitatem, copiosius enim validiùs, quam parcius aget. Ipsa quoque Fibra consideranda, nam, ut dictum est, cum majori facilitate mutetur Fibræ figura, seu facilius Fibra prematur, in qua sint pauciores particularum series, quam ubi plures sint; si detur corpus in quo crassior sit Fibræ paries, quam in altero, in hoc facilius, quam in altero fieri poterit validior refluxus; Attendum est & ad ipsum liquidum, quod agi in refluxum debet, quò enim illud est copiosius, major requiritur vis ad adigendum in refluxum, quo parcius, minor. Ulterius quò illud est tenuius, faciliùs movetur, quo crassius seu partium magis cohærentium, difficilius: demum, & ipsamet cerebri pressio est observanda, quæ si debilis sit, minor nisus requiritur, si valida, major conatus necessarius est, ut superetur.

XIII. His habitis tunc semen erit partialis menstruæ excretionis causa, cum ita aget in Fibras, ut ab illius actione, seu in Fibras pressione talis fiat refluxus, seu tanta contingat in Fibris uteri contractio, quæ possit dispositum sanguinem ad excretionem excitare. Cum verò non semper fieri possit hæc pressio in Fibras, & hæc Fibrarum contractio non semper, sed determinato tempore, materia hæc seminalis erit tantæ virtutis, quæ pro hac excressione sufficiat.

XIV. Pro quo specialius explicando supponatur puella; cui modò tantum aut ob partium requisitam tensionem, aut ob sanguinis copiosiorem copiam, vel ob largius spirituum penu incipiat in vaginæ glandulis seminalis materiæ secretio. Hæc secreta materia tanta vi non aget principio suæ secretionis, ac puta elapso mense, tum quia in dies copiosior evadet, unde major activitas, & à majori copia major loci angustia, seu major pressio, unde major, ut vidimus, conatus, quare quæ debilis mensis principio facultas vix poterat Fibras premere, mense evasuro poterit easdem ita premere; ut contentum liquidum in refluxum agat, seu, ut moveat adeo cerebri spiritus, ut fiat in quamlibet Fibram major influxus, & majori influxu validiori nisu liquida quoque moveantur, insuper cum fiat in vessicularum seminalium, seu prostatarum Fibris major stimulus, unde major refluxus, in confluentibus major li-

quidi copia influet, quare major fiet contractio, quæ vel tanta erit, ut possit sanguinis motum accelerare, vel ut possit retinere seu imminuere in illis partibus.

XV. Sanguis alterutro ex his motibus percitus, sive aucto, sive imminuto varie in uteri partibus, ac alibi ob vasorum dispositionem sese habet. Hic namque arterias laterales ingressus, & harum divisiones subiens, hinc inde, prout arteriarum anastomoses ferunt, sibi occurrunt; quare alteratis motuum directionibus, ipsemet contrario sibi cursu, cursui obstat, eo modo quo, si duo rivi contrario aquarum cursu sibi mutuo æquis viribus occurrant, eorum interturbatur iter. ac interrupto cursu variè ad invicem permiscentur remorantes aquæ, quæ dein si per unicum alveum excurrere debeant, lentiori passu progrediuntur. Non secus evenit in sanguine, dum ad anastomoses arteriarum pervenit, ob enim contrarium motum interturbatur ejus fluxus, ac diuturniorem ob imminutum sequentis impetum in illis moram trahit, quæ eo magis augetur, quia hæ serpentino, ac tortuoso admodum ductu procedentes, resistentias cursui augent, & veluti reticulariter compressæ sibi invicem motus turbant. Diu quam par est immorante hic sanguine, extenduntur nimis vasa, quæ cum facillime eum in venas elutriare non possint nam & in venis ob meandros, & reticularem dispositionem, & strangulantem Fibrarum contractionem lentè procedere opus habet, adeo extenduntur, ut præ nimia infercientis sanguinis extensionem dempto partium vasa constituentium contractu, fit eorumdem apertio, unde sanguinis exitus, & menstrua excretio procedit.

XVI. Alterutro ex illis motibus dictum fuit posse sanguinem ad excretionem disponi; Aucto enim motu potest ita in vasorum latera impetere, ut composita potentia ex majori sanguinis copia, & validiori impetu major sit facultate, qua vasorum Fibræ adeo expansæ in contactum nituntur, si verò fiat cursus inæqualitas, hoc est celerrimè fluens sanguis per reliquum corpus ob fluidum, & copiosius, & validiùs in Fibras influens, in uteri postea vasis ob majorem in confluentibus Fibris influxum motum remittat, & tardior evadat ob contractas nimis circunstringentes Fibras vasa pleniori gurgite infarctà, cum non possint antecedentis sanguinis influxum remorari ob vehementem satis impetum, neque possint promovere, eo quod major sit illius resistentia, quam vasorum nisus, debet vasa magis distendere, quæ si præfixos extensionis terminos excedat superata partium componentium cohæsione, divisæ partes resiliunt; ubi major est earum nisus, & fit vasorum disiunctio; & sanguinis per novum lumen celerior motus.

XVII. Cum igitur pro hac menstrua excretione hæc tria requirantur nempe seminis in Fibras impetus, sanguinis turgescentia, vasorum dispositio, quoties unum ex his deficiet, ni aliud excedens suppleat, hæc excretio non continget. Hæc quidem possunt diversimodè deficere. Primò semen quando tantæ non sit quantitatis, aut tanti impetus, ut possit liquidum Fibrarum in refluxum agere, vel quamvis sit & debitæ quantitatis, & validi impetus, attamen aut propter Fibræ resistentiam, aut propter liquidorum cerebri idiosyncrasiam refluxus excitari non possit: Secundò ratione sanguinis; qui vel eo quod copiosior in majorem motum tantum quidem, quantus pro excretione requiritur, urgeri non possit, vel quia tantæ sint illius componentia cohæsionis, ut illa tolli ab impetu spirituum cerebri non possit, vel demum tantæ sit minimæ molis, ut in vasis uteri remorari non valeat, unde impediatur vasorum apertio: Tertiò tandem vasa uteri vel ita patula esse possunt, seu tantæ diametri, ut & copiosiori sanguini facile pateant, vel tantæ crassitiei, seu resistentiæ, ut earum partium contactus, seu ad divulsionem resistentia major quocumque impetu, qui possit à turgenti sanguine proficisci, una tantùm ex adductis causis potest catameniorū fluxus impediri.

XVIII. Non satis positæ hypothesis aut veritas, aut verò similitudo apparebit, nisi prius occurrentes mihi dificultates diluam, quare pro prima sit; cur statuto mensis termino hujusce secretionis vectigal mulieres solvere teneātur, hoc tamē discrimine quod.

Luna vetus vetulas: Juvenes nova Luna repurgat. Hoc levis Poetæ dicterium ut oraculum habeatur, adeo magnum veritatis impedimentum præjudicia sunt. Nitimur sæpissimè falso supposito, quod rectissimam regulam arbitrantes, tamquam & recti, & obliqui normam adhibemus; si verò, & rationes, & sensibus testantibus; fallax judicium deprehendamus, non in obliquam regulam inquirimus sed rationi sensui adversi,

versi, ubi error non est, inquiritur, ubi patet, non quæritur. Puto jam versiculum illum à sophorum mente explosum fuisse. Si quis verò adhuc adhæreat, unam consulat observationem, qua testatum habebitur, quam malæ congruat veritati, non quidem eo quod nulla sit lunæ vis, sed quia illa vis in mulierum corpora tot de causis, ac tam sæpe variabilia determinatè agere non potest. Agit quidem in sublunaria proximior ille planeta sed quam variè ac vulgò creditur. Præcipua illius vis à pressione pendet, quæ varia est prout majori, aut minori illuminata parte nos respicit, ut perebellè atque eruditè demonstratum fuit in contracto tractatu de æstu maris ab amico nostro humanissimo *Bernardino Zendrini*, cui præter requisitas medico scientias, omnium accessit mathematicarum solidum ornamentum. Quantus hic pateret dicendi campus, nisi ab instituto digrederer, aut nimis stridentem ad nonnullorum aures fidem pulsarem, attamen non possum, quin mecum conquerar, quia in medendo tot abusus, nec levis momenti, aut foveantur assentatione, aut evellantur nec tam diuturna inquisitione. Quid solum de lunæ influxibus dicam, quæ si fuerit in quadrato luminis aspectu, aut erga nos lumine orba, quæ cautio, in pharmacis præcipuè catharticis propinandis, aut non adhibetur, aut adhiberi non jactatur? Plebotomia differtur, nec sapientissimo Coo Seni præcipitem occasionem prædicanti auscultatur. Qui non influxus finguntur, quæ non planetarum variabilis potestas evulgatur, ac si planetæ, cæteraque cæli lumina aliter agerent, quam lumine, & motu; At quicumque horum pertinax sectator est, adeat in astrologiam, mendaci ream, Famigeratissimum, ac Candidissimum *Giminianum Montanari*. Unum hoc totum non est; sed alias forsam appellabitur clinices.

XIX. Ad alterum verò, nempè ad statutum mensis terminum pro illo vectigale solvendo, dico hoc asserentem aut falli, aut fallere; nam in costantissimum hoc tempus est, nonnullæ enim mulieres mense elapso, nonnullæ ante mensis terminum, aliquę nec parum post mensem, ac tandem non desunt, quæ bis in mense tali fœdentur excretione, quare patet terminum illum neque in sanis religiosè servari; argumentum quidem satis validum, prout variè se habet fluidorum impetus, & copia, hanc quoque fieri excretionem: Ratio verò hujus excretionis non aliunde inquiri debet, quàm ab ipso tempore, quo aut apparet, aut apparere desinit: Cum autem & appareat tempore pubertatis, quo scilicet tempore puellæ conceptui aptæ existunt desinunt verò cum conceptio jam facta est, scilicet cum mulier est prægnans; & post partum, cum lacte fœtum in lucem editum nutrit, aut cum senescens conceptui prorsus inepta evadit; dicendum est, excernendum illum sanguinem uni tantum conceptioni, seu fœtus augmentationi inservire: quare quantitas illa sanguinis à mulieribus decidua, non utpote quid deleterium, sed ut quid superfluum, credendum est: Nam si pro formatione fœtus in utero, aut pro nutritione jam editi quidquam à sanguine matris secedere debet, aut sanguis, qui uni tantum matri suffecerat, neutri tempore graviditatis sufficiet, aut si fœtui, ut constat, sufficit, materno corpori impar erit; nam cui tantùm totum sufficit, pars non sufficiet.

XX. Cur verò, reponet aliquis, in mulieribus pro fętu formando colligitur hic sanguis, cum & in brutis vigeat eadem necessitas, nec tamen hæc sanguinis secernendi copia congeratur. Totum hoc excretionis discrimen pendet à determinata dispositione, qua mulieres semper possint post pubertatis annos, & ante senectutis ingressum, quocumque tempore concipere: Bruta verò statuta habent conceptionis tempora, quare necesse non est tantum sanguinem colligere, quando opus esse non possit; nam ideo debet congeri in mulieribus, quia illo semper opus esse potest, cum semper possint concipere; in brutis verò, cum semper conceptio fieri non possit, semper sanguis colligendus non erat. Ratio verò hujus discriminis non potest nisi à varia partium dispositione elici: Ne quis miretur me asserentem variam in brutis organorum structuram, variam liquidorum crasim, ac in hominibus; quis namque inficiabitur diversam ab homine narium canis organizationem, varium ejusdem ventriculi solvens; nonne pluta bruta bipartitũ ipsum uterum habent.

XXI. Hujus varietatis fluidorum, & organorum, seu solidorum argumentum ab ipso eruitur veneris estro, quod non semper brutorum fœmellas, sed statutis temporibus afficit, quod cum pendeat, & à seminis copia, & stimulante impetu, quoties stimulus hic non vigebit, dicendum est tantam

tam illius quantitatem collectam non esse, quæ possit, aut glandularum, aut prostratarum Fibras adeo premere, ut fiat talis liquidi in cerebrum refluxus, qui possit venereum estrum concitare, quod verò talis succi secretio tanta non fiat, pendet vel à fluidis, quæ secernibilibus partibus non turgent, vel ab ipsamet glandula, quæ adeo angusta sit, ut paulatim solum, & post plurimum temporis tantum semen collegerit, quod pro libidinis estro sufficiat. Patet ergo variam esse brutorum, ac mulierum genitalium dispositionem; Cum igitur varient genitalium partes, ita ut in brutis minus seminis, quam in mulieribus secernatur, cur quoque admitti non potest, & in cæteris partibus talis dispositio, à qua vel fiat in mulieribus major sanguinis copia, quam in brutis, quare illis possit singulis mensibus absque ullo sanitatis detrimento fieri talis excretio, quæ in brutis tuto non contingat.

XXII. At dicam: Cum tunc fiat sanguinis secretio, cùm conceptio frustatur, ideo in brutis hæc excretio non fiet, quia cum tempus est conceptionis, hoc est, cum estro turgent, qnod per genitalium tumorem patefit; cum mare coeunt; quare si concipiunt, necessarium est, illum sanguine non excerni, qui utilis esse potest pro fœtus formatione; si verò non concipiant, possunt quidem illum non excernere ea de causa, qua non concipiunt; puta vel ob depravatam partium uteris structuram, vel vitiosam fluidorum crasim; plura verò bruta, ut catulæ, simiæ, &c. quæ à congressu arceri possunt pro sui corporis mole, sanguinem excernunt, quare patet problematis solutio.

XXIII. Ulteriùs verò possū asserere, quin habeatur partium varia dispositio, qui scilicet mulieres copiosiorem sanguinem congerant, bruta verò parciorem, hoc pendere ab ipsa seminis copia, videlicet quia in mulieribus sit major seminis copia, quàm in brutorum fæmellis, in illis major, quàm in istis sit copia sanguinis. Nec admodum improbabile est argumentum, quoniam patet, quid à semine contingat, nam spadones pinguescunt admodum, molles & effæminati evadunt. Dum in pubertate semen advenit, quanta in viris mutatio? In seminis quidem dum cojere, vox fit gravior, quibus verò si menstrua non fiat excretio, ut plurimum suboritur barba: satis insigne argumentum ab hoc fluido nonnihil posse animalem æconomiam alterari; quare improbabile non est suppetente fortiori, & uberiori seminali spiritu, vividiores fieri posse ciborum concoctiones, unde magis sanguis succrescat, cum igitur deficiat hæc liquidi copia in nonnullis brutis, necessum est etiam uberiorem sanguinem deficere, unde non contingat nisi admodum rara excretio.

XXIV. Alia, qua impeti potest sanguinis turgescentia, seu uberior copia, difficultas est. Cur scilicet fermè emaciatis, ac gracilibus, quibus si conjecturę locus est, nihil sanguinis corporis reparationi superabundat, sanguinem mestruum veluti superfluum datum est excernere. Cui primum sit pro responso, non à corporis gracilitate, sed à venarum turgescentia dimetiendum esse sanguinis quantitatem; Cum verò ut plurimum in graciliori habitu turgeant vasa, dici potest, inibi non hanc, quam suspicamur sanguinis inopiam, adesse; dein etiam cum gracilia corpora ob partium in solidis majorem cohæsionem, non multum deperdant, nec multo pro reparatione indigent alimento, quare sanguis ille, qui respectu ad crassius corpus, & majori indigenum reparatione, vix sufficeret; hic ubi paucus sufficit, superabundat. Tandem asserui aliqualem pro menstrua secretione plethorā requiri hanc tamen duplicem statui, legitimam scilicet, & rarefactivam, deficiente enim prima, altera satis esse potest; quæ ob partium tenuitatem in gracilibus, aut ipsarum concitationem motum admitti facile potest, hinc coadjuvante seminalis materiæ impetu tam augeri potest, ut pertingens ad vasorum uteri meandros rarescens sanguis, tandem excerni sub catameniorum forma debeat.

XXV. Pro asserti confirmatione, à sanguinis scilicet rarefactione, & irritante stimulo hanc excretionem, præter vasorū dispositionem, pendere, mulierem visum fuit, nuptam quidem, ac gracilem matrem vividioris spiritus, non adeo tamen viridis ætatis huc adducere, quæ & levissimo propinato cathartico statim catameniorum fluxum, quamvis non plenum experitur, quod mihi suadeat non unicam sanguinis plethoram, aut rarefactionem pro hac excretione sufficere, verum & alicujus irritantis materiæ opem requiri, pro quo explicando phænomeno non diu in causarum inquisitione evagari debemus, sed statuendum est hoc modo fluxum contingere. Nullum & levissimum catharticum absque stimulo agere potest, quare si illud occurrat. Fibris adeo tenuis textu-

texturæ, & liquido facillimè in refluxum agendo fieri potest, dum fit in Fibris intestinorum refluxus, in cæteri cõfluentibus tanta influxus augmentatio, ut possit sanguini celeriorem motum communicare, qui impetuosius motus non potest non rarescere; si verò, & intestino recto cathartici stimulus agat, ut agere & potest, & debet, fiet illarum Fibrarum contractio, quæ cum adhæreant utero, necesse est, & in illo contractionem ob vicinarum stimulum fieri, quare rarescens sanguis in vasis compressus, ut superiùs ostendimus, debet indistractionem vasorum niti, quæ si fiat, catamenia fluunt.

XXVI. Cum hujus excretionis stimulus feminali liquori tribuatur, cur pellices, quæ tam crebro per venereos congressus seminali hoc stimulo deonorantur, adhuc tamen singulis vectigal mensibus solvunt. Hæ quidem effrænes mulieres per crebriorem concubitum magnam seminalis liquoris copiã insumunt, ac sufficienti stimulo non destituuntur; nam secretio quorumdam succorum non solum pendeat à fluidis, & à cribro, verum etiam aliquatenus à succi secreti copia, hoc est ab illius fluidi extra corpus derivatione: Hoc verò manifestè patet; nam si quis cælebs vivat, quamvis plenioris habitus, nón nisi paucum semen secernere dicendum est; nam paucum in ejus receptaculis, seu vessiculis seminalibus, & parastratis continetur. Si quis verò ejusdem habitas fit uxoratus, nec tam raro debitum solvat; certum est pro excreti mensura majorem in hujus testibus copiam secerni, quod ab alio non pendet, quam à glandulis pressis, turgentibus enim parastratis necesse est aliqualiter comprimi testium vasa, eaque faciliùs comprimuntur, quę angustioris sunt diametri, nullũ verò angustius vas est ductu glandularum excretorio, quare illo compresso secretio peragi non potest. Si verò exinaniantur vessiculæ seminales, & ipsæ parastratæ exinaniuntur, quare exinanitę minus excretorios tubulos testium comprimunt, nec secretionem semis impediunt; unde successivè largior copia secerni potest quare ad rem redeuntes dicimus, excerni in concubitu quidem satis grandem seminis copiam, sed & æqualem, dummodo in fluidis partes secernibiles sint, secerni posse, hinc semper & in istis viget sufficiens stimulus dummodo, & reliqua adsint pro tali excretione requisita. Insuper verò, quamvis & tanta liquoris copia deficeret, impetus tamen quantitatem supplere potest, nam in coitu agitatæ partes, & libertate potitæ per impetuosiorem turgescentiam possunt adeo Fibras premere, ut sufficiens habeatur motus pro hac excretione excitanda, nec tamen inferant quolibet hoc tempore fieri posse; falsum enim est; nam preter stimulum, etiam secernenda materia requiritur, quæ aut quantitate, aut impetu fluxum perficiat: Ulterius verò sicuti in brutis non quælibet seminis affectio seu stimulus potest illa in venerem excitare, sed tanta & determinata requiritur actio, ita de seminis stimulo pari modo dicendum; si verò nec stimulus desit, nec sanguinis, aut copia, aut expansio deficiat, fiet quidem quocumque tempore excretio, nam ut diximus, quibusdam bis in mense, & satis abundæ præcipuè in junioribus, & pellicibus eusarcis menstrua contigunt.

XXVII. In virginibus è contra potest quidem magna seminis copia colligi, nec sanguis deficere, attamen catamenia aliquando non fluent aliqua ex illis causis recensitis n. XVII. Per diuturnam enim seminis moram, & per tantam illius copiam, ut vix minimæ partes adeo pressæ possint suo motu moveri, possunt eædem seminis particulæ paulatim ab alio motu non impeditæ sensibiliter alterari, singulis ob specificam gravitatem situm sibi proprium acquirentibus, quare à varia partium fluidi dispositione mutatur fluidi activitas, ita ut quod priùs stimuli vim habebat, illam amiserit, & cum in Fibras impetus, seu pressio non fiat, refluxus fieri non potest, neque Fibrarũ contractio, unde secernendo sanguini stimulus deficiet, nec menstrua contingat excretio.

XXVIII. Quod verò in lactantibus, & gravidis catamenia non fluant, difficile non est explicare; nam cum illa excretio requirat talem sanguinis copiam, quæ corporis reparationi, aut cuicumque alteri usui sit superflua, quoties illa non supersit, vel quia sanguis uberiùs solito in augmentatione fœtus consumatur, aut quia illa materies, quæ in sanguinem migrare debebat, ad ubera delata pro fœtus nutricatu inservit non est, quod supersit; quare non est, quod sub menstruorum forma excernatur; potest quidem non deficere seminali, materia, at utpote quæ non est toto causa hujus excretionis, sed tantùm stimulans determinativa, aut clarius occasionalis, non evertitur hypothesi, si illa tantùm præsente excretio deficiat; in aliquibus tamen, quibus præter

cer sanguinem insumendum, aut pro fetu, aut pro conceptu, quidquam superabundat hæc menstrua solutio apparet.

XXIX. Si verò inventæ sint mulieres, quibus aut paucis mensibus ab ortu, seu infantulæ tenerrimæ adhuc ætatis, & ante pubertatis annos, aut aliis ingravescente senecta, quin imò decrepitate, prout habetur in medicis historiis, fluxerint menstrua; nescio cujusnam hypothesis tanta sit, ut hoc phænomeno clarè exponere valeat, attamen neque hoc nostram evertit sententiam, nam asseruimus non sufficere sanguinis quamcumque copiam, sed tantam, seu determinatam requiri, & præter ipsam, etiam vasorum dispositionem, & determinantem stimulum. Si in illis individui aut tanta fuerit sanguinis copia, quæ in quacumque ætate & sexu potest contingere, ut foret corpori inutilis, & talis vasorum uteri dispositio ut minimo turgidioris sanguinis impetu illa vasa aperiri deberent, potuerit illa excretio contingere absque seminis stimulo, eo quod stimuli vices supplere potuerit singularis vasorum dispositio, & structura. In senibus verò minus mirum est, nam in illis, cum toties aperta fuerint à menstrua excretione florente ætate illa vasa, & minimo impulsu absque seminis impetu, præ tenui illorum cohæsione poterant aperiri, unde fieret superflui liquidi extra corpus derivatio.

XXX. Si verò oppositum regerant, nempe plures extitisse matres, quæ catameniis caruere. Quid hoc contra nostram hypothesim? Potestne inficiari, aut debiliorem fuisse seminis stimulum, ut ad excretionem vasa non proritaret, vel eorumdem vasorum adeo firmam structuram, ut etiam efficacioris seminis stimulum eluderent. At possunt urgere: sanguis superabundabat necne, si non superabundabat, non poterat fieri, aut perfici conceptio; si verò superabundabat: Quid de illo? Potest asseri, illum superabundare, non ita tamen, ut illius excessus nulla fieret consumptio. Quot enim patent consumptionis viæ; Quid alvus, quid renes, quid tota denique corporis peripheria? Dato enim quod minus requireretur momentum, ut fieret illius excedentis sanguinis per illa prædicta loca, consumptio, quam adhoc, ut vasorum uteri contactus superaretur, facilius fieret non per uterum sed per illa excretoria excedentis fluidi derivatio; si postea verò contingeret conceptio, & adhuc colligeretur illa nimia sanguinis copia, quæ tempore non conceptionis alio ferri deberet, si minus requireretur momentum, adhoc ut in fœtus augmentum abiret, quam quod alia via insumeretur, ad fœtum tunc se conferret, aliis derivationis locis relictis, quare neque hoc hypothesim destruit.

XXXI. Ne verbum quidem de sanguinis menstrui prava affectione locutus sum nam si deleteria sanguinis pars tantum exercenretur, hujus excretionis organum foret assignandum, quod cum numquam viderim aut scriptum legerim, explosum habeo. Mira verò, quæ de hoc sanguine prædicantur, autumo potius esse, aut vetularum nugas, aut circulatorum figmenta; si quid verò deleterii illi inesse possit, hoc non aliunde excepisse arguo, quam & à mora, & à varia liquidorum turba, qua illæ partes, vagina scilicet scatet, quare circa hoc nimis.

XXXII. Tandem dictis colophon imponatur exponendo, quomodo eliminata hac sanguinis quantitate sistatur fluxus. Cum hic igitur & à sanguinis, aut rarefactione, aut copia, omissa vasorum uteri peculiari structura, & à seminali liquore in uteri Fibras determinato nisu premente dependeat, fluente sanguine, aut turgescentia minuitur, cujus signum est, aut excretionis tempore, aut tempore instante lumborum gravitas, capitis pondus, tensio, aut totum corpus tumidius; aut cessat quæcumque illa plethora, quare ab ejus mole non amplius distenta vasa ab invicem non secedunt, unde fluxui finis, quin imò fluente sanguine per concitatiorem in toto corpore motum, tenuiores avolant partes, unde cessat universalis irritatio; exeunte verò sanguine per vaginam, & illius latera ad luendo, si quid seminis in tubulis, aut lacunis inest, foras eliminat quare imminuta irritatione, & copia, cessat excretio. Hinc pro methodo medendi esse potest, non unam sat esse intentionem; quæ scilicet plethoram respiciat, sed insuper requiri & seminis stimulum, & vasorum seu solidorum dispositionem, ne vasa scilicet ab aliquo compactiori corpore sint obstructa, aut ipsorum Fibræ nimis contractæ, unde vasorum strangulatio, &c. quæ nisi omnia benè disposita simul adsint, menstrua excretio non obtinebitur, quæ singulorum omnium est partialis effectus. Hic lector sit tuæ incolumitatis principium, augmentum ve, ubi nostrorum est opusculorum.

FINIS.

alcuni errori di numerazione
però completo

A a